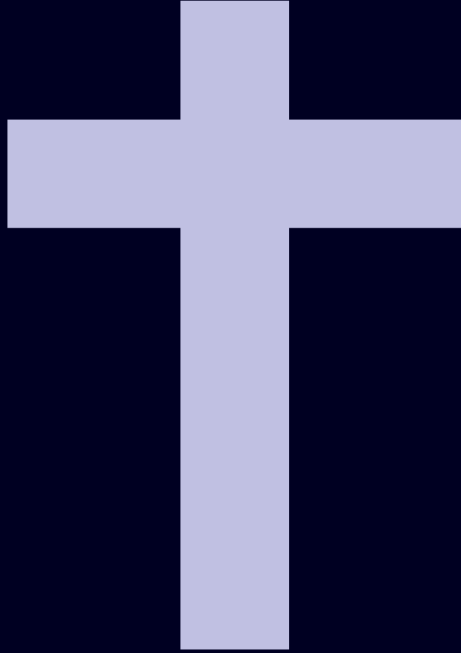

Ja ua ra 'da'yo
cohi bi gomi Oja
yø ja'i

New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i
New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Tenango

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Tenango [otn], Mexico

Copyright Information

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Tenango

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Contents

Ra Mateo	1
Rā Marcos	50
Rā Lucas	80
Rā Xuua	127
Hechos	163
Romanos	207
1 Corintios	228
2 Corintios	249
Gálatas	263
Efesios	271
Filipenses	278
Colosenses	283
1 Tesalonicenses	288
2 Tesalonicenses	292
1 rā Timoteo	295
2 rā Timoteo	301
Rā Tito	305
Rā Filemón	308
Hébreos	309
Rā Santiago	325
1 rā Bēdu	330
2 rā Bēdu	335
1 rā Xuua	338
2 rā Xuua	343
3 rā Xuua	344
Rā Judas	345
Apocalipsis	347

Ra Mateo

Nuna ra Mateo, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ja ua ra lista ngue yø thuhū ya yø mboxita ra Jesucristo.

¹ Ja ua ra lista ngue yø mboxita ra Jesucristo, guehna ra mbom'meto na ngue ra David. Ra David, ra mbom'meto na ngue ra Abraham.

² Ra Abraham, ra papá na ngue ra Isaac. Ra Isaac, ra papá na ngue ra Jacob. Ra Jacob, ra papá na ngue ra Judá co 'nɛ'ɥ mɪ'da yø n'yohɥ. ³ Ra Judá, ra papá na ngue ra Fares 'nɛhra Zara. Nu ra mamá ya yonc'ɛɪ ya, nɪ hu ngue ra Tamar. Ra Fares, ra papá na ngue ra Esrom. Ra Esrom, ra papá na ngue ra Aram. ⁴ Ra Aram, ra papá na ngue ra Aminadab. Ra Aminadab, ra papá na ngue ra Naasón. Ra Naasón, ra papá na ngue ra Salmón. ⁵ Ra Salmón, ra papá na ngue ra Booz. Nu ra mamá na ra Booz nɪ hu ngue ra Rahab. Ra Booz, ra papá na ngue ra Obed. Nu ra mamá na ra Obed, nɪ hu ngue ra Rut. Ra Obed, ra papá na ngue ra Isaí. ⁶ Ra Isaí, ra papá na ngue ra dast'abi David. Ra David, ra papá na ngue ra Salomón. Nu ra mamá na ra Salomón, gue'a ra 'danxu mará xisu ndu ra Urías, bi nthatui ra David.

⁷ Ra Salomón, ra papá na ngue ra Roboam. Ra Roboam, ra papá na ngue ra Abías. Ra Abías, ra papá na ngue ra Asa. ⁸ Ra Asa, ra papá na ngue ra Josafat. Ra Josafat, ra papá na ngue ra Joram. Ra Joram, ra papá na ngue ra Uzías. ⁹ Ra Uzías, ra papá na ngue ra Jotam. Ra Jotam, ra papá na ngue ra Acáz. Ra Acáz, ra papá na ngue ra Ezequías. ¹⁰ Ra Ezequías, ra papá na ngue ra Manasés. Ra Manasés, ra papá na ngue ra Amón. Ra Amón, ra papá na ngue ra Josías. ¹¹ Ra Josías, ra papá na ngue ra Jeconías co 'nɛhmɪ'da yø n'yohɥ. Gue'a ra pa'a ngue yø judío bi ma mabent'i, bi ts'its'i i map'ɥ ja ra häi Babilonia.

¹² M'mefa p'ɥya ra Jeconías, ra papá na ngue ra Salatiel. Ra Salatiel, ra papá na ngue ra Zorobabel. ¹³ Ra Zorobabel, ra papá na ngue ra Abiud. Ra Abiud, ra papá na ngue ra Eliaquim. Ra Eliaquim, ra papá na ngue ra Azor. ¹⁴ Ra Azor, ra papá na ngue ra Sadoc. Ra Sadoc, ra papá na ngue ra Aquim. Ra Aquim, ra papá na ngue ra Eliud. ¹⁵ Ra Eliud, ra papá na ngue ra Eleazar. Ra Eleazar, ra papá na ngue ra Matán. Ra Matán, ra papá na ngue ra Jacob. ¹⁶ Ra Jacob, ra papá na ngue ra José, nuna rá damme ra Maya. Guehna ra Maya rá mamá ra Jesús. A nuna ra Jesús, nɪ hu ngue ra Cristo, guehna bá t'ɛts'i ngue di ndast'abi.

¹⁷ Janangue 'de'ma goho yø papá bi m'mɥi ngue bi m'mɥhyø basi, bá fadi ngue ra Abraham asta ra David. 'De'ma goho yø papá bi m'mɥi, bá fadi ngue ra David asta gue'mø mɪ mbentyø judío ngue bi ts'ixpu ja ra häi Babilonia. Bá fɥ'ɥ yø pa'ɥ p'ɥya ngue bi m'mɥhmɪ 'de'ma goho yø papá asta gue'mø mɪ m'mɥhra Cristo.

Ya bi mihra Jesucristo.

¹⁸ Nguna bá njap'ɥ bá mihra Jesucristo. Nuna ra Maya ya xi nhohra hya ngue di nthatui ra José. Pe hante ngue da me, ya mɪ ha rá basi. Pe ra Espiritu Santo'a bi japi ngue bi hya rá basi. ¹⁹ A nuna ra José, ya ja ngue da 'yøt'e ngue rá damme. Mɪ zä mɪ badɪ ngue ya ha rá basi ra Maya, bi ne ra José ngue xta 'yøt'e te mmamp'ɥ ja ra ley ngue xti nxummi rá xisu. Pe himbi nepe xta mbadi xangu yø ja'i te xta 'yøt'e. ²⁰ Mente di n'yomfenɪ te ja ngue da 'yørbuya, nu'mø mɪ n'aha, bi nu n'na rá anxɛ Oja 'mø mɪ n'ui. Bi 'yembɪ:

—Ague José rá mbom'meto'i ra David, oguí su guí mme'a nɪ xisu ra Maya. Porque nu'a rá basi ha'a, gue'a ra Espiritu Santo bi japi bi hya rá basi. ²¹ Nuna ra Maya, di m'mɥ'a n'na rá ts'ant'ɥ 'nɛ gdi hutɪ ngue ra Jesús. Porque nuna, guehna da yanyø ja'i ja yø ts'oqui na —bi 'yembɪ.

²² Ya bi nja gätho ya yø hya ya para ngue di nja'a te ra hya bi bennbabi rá pøngahya Oja bi ma, bi 'yena. ²³ “Nu'a n'na ra hmute xisu da hya rá basi ngue dra ts'ant'ɥ. Nu'mø bi m'mɥi, di hu ngue ra Emanuel”, bi 'yena.

A nuna ra Emanuel i nne da ma ngue ya 'daua di 'buhmu Oja.

²⁴ Mi nnu'a nt'aha ra José, bi 'yot'e tengutho xi xihra anxe nuna rá m'menhni Oja. Bi zixra Maya p'uya ngue di m'muhmi. ²⁵ Pe himbi dädi mente ra pa bi hya rá basi ra Maya. Mi zä mi m'muhrá madi ts'unt'u ra Maya, nuna ra José i hutj ngue ra Jesús.

2

Bi ma nthanne ra Jesús.

¹ Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea, ja bi mip'u ra Jesús. Guehya yø pa mi ndast'abi ra Herodes, Gä mađi manda'a ra xequi'a. Nup'u ja ra danihni Jerusalén bi zøp'u 'da yø n'yohu ngue ja yø mfađi ngue di xädi te ga 'yo yø sø, bi 'yep'u ja n'na ra häi ni bøxyadi. ² Bi 'yänmbaya, bi 'yembj:

—¿Hapu 'buhra 'uene nu'a bi mihya, nuna rá dast'abi yø judio? Porque nup'u ni bøxyadi dá handähe n'na ra dasø, gue'a ra hmeya'a ngue ya bi mi. A nuyá, nná ehé ga thannehe ya —bi 'yena.

³ Nuna ra dast'abi Herodes mi zä mi 'yohna ra hya na, ya da zährá n'yomfeni ngue su. Da guehyø mmengu Jerusalén, Gä bi nsu. ⁴ Nuna ra dast'abi bi zonhni gätho'u yø hmü yø mmäcja, da guehyø xänbäte ngue ra ley. Bi 'yørpa ra nt'änni ngue hapu ja ngue di mihra Cristo nuna bá ex Oja ngue di ndast'abi. ⁵ Nuya bi t'ørpa ra nt'änni p'uya, bi 'yembrä Herodes:

—Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea ja di mip'u. Porque gue'a ra hya bi 'yotrá pøngahya Oja'a, bi 'yena: ⁶ “Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea, man'na tate'a ngue gätho yø danihni ja'a ra häi'a. Porque ja da pømp'u n'na ra dast'abi nu'a di mandagui'u ma ja'i ngue yø judío”.

⁷ A nuna ra Herodes nt'aguitho bi zon'u yø n'yohu øtra nt'änni, ena ngue pađi te ga 'yo yø sø. Ra Herodes bi 'yänni tema pa bá fađi bi nequi ra sø. ⁸ Mi xifi hanja p'uya, nuna ra Herodes bi 'yembj:

—Ni mähä Belén, bá homhmu ra 'uene asta gue'mø guá timhmu. Nu'mø guá timhmu p'uya, gdí 'yehmi ua ngue gui xicju njuani, n'namhma ngue 'nequi ga mma ngue ga ma thanne —bi 'yembj.

⁹ Nuya yø n'yohu, mi 'yø'a ra hya bi xihra dast'abi, bi ma. Nu'a ra sø xi hyanda m'met'o p'u ni bøxyadi, mahømbi hyandi ngue bí ja ra sø p'u ha ni ma. Nup'u ja ra ngu 'buhra 'uene ja søp'u rá thai ra sø, gue'a hantho'a. ¹⁰ Mi zä mi hyandi hapu exa ja ngue da zøni, janjuani di johya. ¹¹ Mi zømp'u ja ra ngu, bi yat'ambo. Bi nu ngue 'bup'u ra 'uene connä Maya rá mamá. Gä bi ndantyøhmü'u yø n'yohu ngue bi danne ra 'uene. Bi xähyø 'beni ngue bi hyahra oro op'u, connä hoga bopo mahotho ga yuni 'ne man'na ra hoga bopo ni hu ngue ra mirra, Gä bi unni.

¹² M'mefa p'uya, nu'mø mi n'ahya yø n'yohu, bi 'yut'a Oja ngue nu'mø bi mengui, ya hindj map'u ha 'buhra Herodes. Sinoque n'nan'yo man'na ra 'yu di mengui.

Bi ts'ixra Jesús i map'u ja ra häi Egipto.

¹³ Mi ma ya yø n'yohu, nu'a n'na rá anxe Oja bi nu ra José 'mø mi n'aha ngue bi n'yembj:

—Damj nanguj n'na zihmantho, gui sixra 'uene co 'nehrá mamá. Gui 'dagui, i map'u ja ra häi Egipto. Ja bá m'map'u asta gue'mø ga xi'i ngue guá pengui. Porque nuyá, ra Herodes da hyonna 'uene ngue da hyo —bi 'yembj.

¹⁴ Nxuitho'a ra ora'a, pe ra José n'na zihmantho bi nanguj ngue bi zixra 'uene connä mamá. Bi ma, i ma Egipto. ¹⁵ Ja bá m'map'u asta gue'mø mi du ra Herodes. Nguna bi nja para ngue di nja ya yø hya bi benbabj rá pøngahya Oja da ma ngue bi 'yena: “Ga ma si ma Ts'unt'u bí 'bu'a Egipto”, bi 'yen'Oja.

Xangu yø 'uene bi thop'u ja ra hnini Belén.

¹⁶ Mi bahra Herodes ngue nuya yø n'yohu bi nyauj ngue honna 'uene ya hin'i mengbu ha 'bai, man'natho bi mbøcue p'uya. Bi menhyø soldado p'u ja ra hnini Belén ngue bá ho yø ts'unt'u nu'u 'bu'a nyo jeya panj gai. Gätho mathet'i ra hnini Belén bi tho yø ts'unt'u. Porque yø n'yohu bi xifi ngue hingui tho'a nyo jeya xi madi bi nu ra sø. ¹⁷ Ra ndødummäi bi nja tengutho ra hya bi 'yotrá pøngahya Jeremías, bi 'yena: ¹⁸ “Nup'u ja ra hnini Ramá bi t'øde ngue janjuani ngue ya dummäi n'na ra xisu,

'nɛ zoni. Guehna ra Raquel i zoni ngue xi thopyø basi. 'Nɛ himbi ne xtí nhojpabi rá mmái porque ya gá xi du yø basi”.

Nuna ra Jesús i ts'ixpɛ ja ra hnini Nazaret.

¹⁹ Mí du ra Herodes, nup'u Egipto mambi 'báhra José bi n'ui 'mø minxui ngue n'na rá anxɛ Oja bi 'yɛmbi:

²⁰ —A nuyá, dami sixra ts'unt'u conná mamá, i map'u ja ra häi Israel. Porque ya bi du ra Herodes nuna mi nne xtá hyo ra ts'unt'u ya —bi 'yɛmbi.

²¹ Nuna ra José p'uya, bi zixra ts'unt'u conná mamá, bi ma i map'u ja ra häi Israel.

²² Pɛ mi 'yø p'uya ngue nuna ra Arquelao rá ts'unt'u ra Herodes, guehna mi ndast'abi p'u ja ra xequi mi nne xtí ma. Porque bi ponnbabi ndu rá papá. Ra José p'uya bi zu xtí map'u ja ra xequi ngue ra häi Judea madí manda na. Mahombi n'ui ra José p'uya, bi sifi ngue di map'u ja ra häi Galilea.

²³ Mí zomp'u ja ra häi Galilea, bi m'map'u ja ra hnini Nazaret. Nguna bi 'yøt'e para ngue di nja ya yø hya xi manyø pøngahya Oja ngue bi 'yɛna: “Nuná, di hutyo ja'i ngue ra mmɛngu Nazaret”.

3

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyo ja'i ngue di nsá, da dømra Jesús bá ɛp'u.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, nuna ra Xuua mi øtra nxixya p'u ja ra häi Judea, mi du'mi bi xihra hya yø ja'i bi mpeti p'u ja ra dapo. ² Bi 'yɛmbyø ja'i:

—Dami 'bá'ni mmáihɛ, gui hyɛhmɛ p'u ra nts'o gni 'yohɛ. Porque ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua —bi 'yɛmbi.

³ Nuna ra Xuua guehna bi manna pøngahya Isaías 'mø mi nya ngue bi 'yɛna: “Da t'øde te da man'a n'na nc'ɛi da manna hya p'u ja ra dapo ngue da 'yɛna: Dami nsáhɛ ya, porque ya bá ɛp'u ra Hmu, da 'yɛmbyø ja'i”.

⁴ Nu rá he ra Xuua, gue'u yø xingu ra cameyo ntøt'e ngue ra ulu. Di ngat'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nɛ ra t'afi t'asa timp'u ja ra dapo mi si. ⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'u 'báhra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'u yø ja'i bá nɛxpɛ ja

ra hnini Jerusalén, gátho'u yø hnini ja'a ra häi Judea, gátho'u yø xequi ngue ra dathe Jordán, gá bá ɛhyø ja'i. ⁶ Nuya yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'u ja ra dathe Jordán.

⁷ Mí nu ra Xuua ngue mandøngu dyø judío 'bɛp'u ni 'yɛɛ di xixyabi. 'Bɛp'u yø fariseo, 'bɛp'u yø saduceo. Bi 'yɛmbuya:

—Guí øthɛ tengutho øtyø c'ɛya ngue 'da'mø bá ɛp'u ra sibi. Xiya, ¿hague gni pahmɛ ngue bá ɛp'u ra ndate castigo di nja? ⁸ Dami 'yøthɛ ra nho, n'namhma di nɛqui ngue ya gá hyɛhmɛ p'u ra nts'o. ⁹ 'Yo sä guí ɛnɛ ngue ya hinte guí jahɛ ngue yø mbom'meto'ahɛ ra Abraham. Porque dí xi'ahɛ ngue nuua ja yø do ja ua, da zä da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto ra Abraham. ¹⁰ Guí øthɛ tengutho yø za hingui zædi, guí njathɛ p'uya. Pɛ ya ja ra acha da 'yɛxyø za. Gátho yø za hingui nne di nzædi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi.

¹¹ A nugui, majuaní ngue nuya yø ja'i i mma ngue da hyɛp'u ra nts'o, guehya dadi xixyabi conná dehe ya. Pɛ bá ɛp'u man'na da 'yøtra nxixya conná sibi 'mø bi hã'ahɛ ra ts'edi ra Espiritu Santo. Nuna, man'na tate na ngue nugä. ¿Harɛ gue gá sæcä tengu na? ¹² Guehna da huanhyø ja'i na tengutho 'mø mahoqui ra trigo, n'nani ni ma yø xi. Ra trigo p'uya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'uya, da t'up'u ja ra sibi hinjam'mø da huɛt'i.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

¹³ Nuna ra Jesús bá nɛxpɛ ja ra häi Galilea, bi zøp'u ja ra dathe Jordán mi 'báhra Xuua ngue bi xixyabi. ¹⁴ Pɛ ra Xuua hingui nne xtí xixyabi ra Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Nugä go dí nnegä ngue gui xixyagui, 'nɛ go gni 'yɛɛ ngue gá xixya'i ya —bi 'yɛmbi.

¹⁵ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbrɛ Xuua:

—Dami ne ngue gui xixyagui, porque jatho gá øt'ui'a te gá di manda Oja —bi 'yɛmbi.

Janangue ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

¹⁶ Høntho bi nxixya ra Jesús, bi ma nenthe p'uya. Bi nu ngue bi xohra c'amahɛts'i. Nu'a ra Espiritu Santo, ɛntho n'na ra paloma p'u i hnu, ngue bi zøp'u ja rá ya ra

Jesús. ¹⁷ Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'unt'u dadi madi. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä conná nguehna —bi 'yena.

4

Ra zithu bi hyonnbí ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹ Ra Espíritu Santo bi zixpu bí ja ra dapo ra Jesús para ngue ja da sãmhya p'u ra zithu, da hyonnbí ha di mestho ra hya di manda Oja. ² Mente nyote ma pa, ra pa ra xui himbi zi ra hmε. M'mefa p'uya, ya bi zä ngue mathoguitho tu manthuhu. ³ Ra zithu p'uya bi guarbu 'bähra Jesús. Bi hyonnbí ha di 'yøtra ts'oqui, bi 'yembí:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'unt'u'i Oja, dami 'yøt'e ngue yø do janu da gohi di nthuhmε —bi 'yembí.

⁴ Mí dahra Jesús, bi 'yembra zithu:

—Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: “Nu ra ja'i hinda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi ra hmε ra ja'i, pε ya hinda zä di m'mai”.

⁵ Ra zithu p'uya, bi zixpu ja ra maca danihni Jerusalén, bi ntøp'u ja rá 'bet'e ra nija. ⁶ Bi 'yembí:

—Nu'mø gue'e rá Ts'unt'u'i Oja ya, dami nsäcua ya. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: “Nuna Oja, da penhyø anxε ngue da mä'i. Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue händi un'na ni gua yø do” —bi 'yembí.

⁷ Mí dahra Jesús, bi 'yembra zithu:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'u ja ra Maca Libro ngue nuna Oja, hinjonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuani te mma ogue hin'na.

⁸ Ra zithu p'uya bi zixpu bí ja n'na ra danyuni. Bi japi ngue da hyandi gätho yø nación i ja rá ngani nximhäi. 'Nε da hyandi te gä ra nho ga 'bai. ⁹ Bi 'yembí:

—Nu te gä guí handya, gä ga 'da'i ngue'mø guí ndantyøhmu guí thannegui —bi 'yembí.

¹⁰ Pε ra Jesús bi 'yembí:

—Dami 'uegue grá zithu. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue hønt'a ra Hmu

Oja ja ngue da ma nthanne, hinjom man'na.

¹¹ Nu'a ra zithu p'uya, bi zop'u ra Jesús, bi ma. Bá εhyø anxε p'uya ngue bi mäts'i.

Ya bi du'mra Jesús ngue bi manna hya p'u Galilea.

¹² Bi 'yehra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Mí 'yøhra Jesús ngue ya ofädi, bi ma p'uya i mpa p'u ja ra häi Galilea. ¹³ Bá sop'u ra hnini Nazaret, bi ma daní m'map'u ja ra hnini Capernaum. Nuna ra hnini na, ja jarbu ja ra nenzabi nup'u di ntøt'a häiui ra Zabulón conná häi Neftalí. ¹⁴ Nguna ra hya bi nja para ngue di nja'a te ra hya bi 'yøtra pøngahya Isaías ngue bi 'yena: ¹⁵ “Nu'u yø mmεngu p'u ja ra häi Zabulón, 'nε'u yø mmεngu p'u ja ra häi Neftalí, guehya yø ja'i 'bap'u jonna nenzabi, 'nε'u rá m'map'u man'na nguadi ra dathe Jordán, 'nεp'u ja ra häi Galilea, ja jap'u n'na ra xequi ngue 'buhyø ja'i hingyø judío. ¹⁶ Nuyá yø ja'i ya mi 'bu 'bexui, pε nuyá, ya bi nu xanho ra nyot'i ya. Guehya yø ja'i εntho ya xi du, pε nuyá, ya bi yorpabi ra nyot'i ya”, bi 'yena.

¹⁷ Ya bi du'mí bi xihra hya yø ja'i ra Jesús, bi 'yembí:

—Dami 'bä'ni mmái ngue gui hyehmu p'u ra nts'o gní 'yohu. Ya da guehyø pa ja p'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya.

Ra Jesús bi zixi goho yø mahua, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁸ Nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa ra Jesús. Ja bi dimp'u yoho yø mahua ngue di 'yohu. Nu'a n'na i Simu, 'nε xquet'a i Bedu. Nuna man'na, ra Andre. Nuyá yonc'ei ya, mi εntyø xit'a p'u ja ra dehe ngue pahua. ¹⁹ Mí nu ra Jesús, bi 'yembí:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingyø hua guí theui ya, sinoque ga xän'naui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yembí.

²⁰ 'Bexpi zop'u yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús. ²¹ Mí thohmits'u ninguer'u p'uya, mahombi dimp'u mi yonc'ei di 'yohu ngue n'nat'a yø papá. Ra Jacobo 'nehra Xuua, guehya yø ts'unt'u ra Zebedeo. 'Dap'u mi ohu rá papá p'u ja ra barco ngue pøtyø xit'a. Ra Jesús bi xifi ngue da mähä. ²² Nuyá ts'its'i, 'bexpi mähä ra Jesús, bi zop'u ja ra barco yø papá.

Nup'u ja ra häi Galilea ja bi mamp'u ra hya ra Jesús.

²³ Ra Jesús bi n'yo ndap'u bi zä gä ra häi Galilea. Nu'mø bi zømp'u ja yø nija di mpeti yø judío, xännbabi yø ja'i rá hya Oja. Xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yε Oja yø ja'i. 'Nε øthe yø ja'i di hyenni. Hønt'a bi zä man'u hemyø ja'i, gä øthe. ²⁴ Gätho ra häi Siria bi n'yo ra hya te øtra Jesús. Janangue nup'u 'buhra Jesús bi ts'innbabi to gä xan'u, ndana bi zä man'u hembj. Nu'u yø ja'i n'youi yø ts'onthi bi ts'innbi ngue øthe. Bi ts'innbabi yø ja'i di guxtyø ts'i 'mø bi gä ra n'u n'youi. Da guehyø ja'i tudyø gua bi ts'innbabi ra Jesús ngue da 'yøthe. ²⁵ Nup'u ni ma ra Jesús xandøngu yø ja'i tenni. Bá nexi'da yø ja'i p'u ja ra häi Galilea. Bá nexi'da yø ja'i p'u ja ra häi Decápolis. Bá nexi'da yø ja'i p'u ja ra hñini Jerusalén. Bá nexi'da yø ja'i p'u ja ra häi Judea. Bá nexi'da yø ja'i p'u man'na nguadi ra dathe Jordán.

5

Ra Jesús bi xännba ra hya yø ja'i p'u ja n'na ra nyuni.

¹ Bi nu ra Jesús ngue xandøngu yø ja'i bi zøhø. Bi map'u bí ja n'na ra nyuni, bi hyoni haru da mi. Nu'u yø xädi p'uya bi mäspu hudi. ² Nuna ra Jesús bi du'mi bi xännba ra hya yø ja'i. Bi 'yεmbi:

³ —Ra mmenthj di nthēui yø ja'i nuya enthō hyoya, porque tinyø mmæi ngue di 'bēhra nho. Porque guehya yø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i ya.

⁴ Ra mmenthj di nthēui yø ja'i tu yø mmæi. Porque Oja di hojpa bi yø mmæi ya yø ja'i ya.

⁵ Ra mmenthj di nthēui yø ja'i hñi 'yεxp'u 'buhyø mmic'eiui. Porque guehya yø ja'i da gohmi ra häi ma yat'i ya.

⁶ Ra mmenthj di nthēui yø ja'i nuya ho yø mmæi ngue honi ha di 'yøtra nho, tengutho 'mø di tumanthu hu di ja ndummi ngue honi ha di nsihmε. Porque da mæx Oja ngue da zä da 'yøt'e.

⁷ Ra mmenthj di nthēui yø ja'i nuya da 'yøtra mate ngue da mäxyø mmic'eiui. Porque guehya yø ja'i ya da 'yørpa ra mate Oja ngue da mäts'i.

⁸ Ra mmenthj di nthēui yø ja'i ngue hin tema nts'o so yø mmæi. Porque guehya yø ja'i da nu Oja ya.

⁹ Ra mmenthj di nthēui yø ja'i nuya da japi ngue di nhojpa'u di nsæi. Porque guehya yø ja'i da gohi ngue yø basi Oja ya.

¹⁰ Ra mmenthj di nthēui yø ja'i nuya da zä ra n'u da ts'ui ngue honi ha di n'yo xanho. Porque guehya yø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i ya.

¹¹ Ra mmenthj gui nthēui 'mø bi ts'u'i ngue gui tēngahæ. Da ts'an'ahæ, da ts'an'nahæ yø fehni. ¹² Dami johyahæ 'mø ngue ngu'a bi nja, di nja'ahæ mpähä, porque xangu ni nzäbihæ bí ja mahets'i. Ya qui pahma ngue nu'u yø pøngahya Oja xa m'mæ'a m'mæt'o xquet'a bi ts'ui.

Bi ma ma hyεqui ra hya te ja ngue da n'yo yø xädi ra Cristo.

¹³ Nu ra u, i ja rá 'bæfi ngue nu tema japi ya hñi nts'onj. Gui njathæ p'u ua ja ra ximhäi ya, ngue gui 'buhma ua, ya xøt'atho ra nts'o da 'yøtyø ja'i. Pε nu'mø bi m'mæhrá ts'edi ra u, ya hñinda zä to da japi ngue xta n'u mahøn'a. Ya hñinte di muui ra u, da t'ei, da nεp'u yø ja'i.

¹⁴ Nu'a te gni 'yohæ ya, i nnudyø ja'i 'bucua ja ra ximhäi. Gue'ahæ, tengutho n'na ra nyot'i di yorbæ ja ra 'bexui, i nnutho gätho yø ja'i. Gue'ahæ, tengutho n'na ra hñini 'mø bi ja maxøts'e ra nyuni, i nnutho gätho yø ja'i. ¹⁵ Nu'mø bi ma ma saqui n'na ra lámpara, hñinda thørbæ ja ra huada, sinoque da thøxpæ ja ra nthøxanyot'i n'namhma ngue di yorpi gätho'u 'bu'ambo ra ngu. ¹⁶ Dami njathæ p'uya, dami nehæ ngue da nu yø ja'i'a te ra nho gui øthæ. Nu'mø bi nu yø ja'i'a ra nho gui øthæ p'uya, yø ja'i da 'yεspabi na ni Papahæ bí 'bu mahets'i.

Ra Jesús bi ma ngue xanho rá ley Oja.

¹⁷ A nuyá, 'yo gui εhmæ ngue dá εhε ga hacä ra ley bi 'yotra Moisés, oque ga hacä'u yø hya bi nxännbate yø pøngahya Oja. Nu'a, hñina'a. Sinoque dá εhε ngue nu'a te gäma hya mmamp'u ja ra ley, gä gue'a ga thogä'a. ¹⁸ Nugä majuanj te dí xi'ahæ, mente ngue di siguetho ja ra c'amahets'i 'nehra häi, nu'a te gäma hya nt'ot'i p'u ja ra ley, ni xinga n'na ra

letra, ni xinga n'na ra punto di sä ngue da thaqui asta gue'mø bi nja gätho'a tema hya nt'ot'i. ¹⁹ Janangue nuyá, nu to bi zä ngue festho ra hya di manda ra ley, madague'a zits'utho, 'nɛ da ngu'a da xänbabi mi'da yø ja'i ngue da mestho ra hya, guehna ra ja'i ngue hinga eda hnu mansu p'u mahets'i na. Pɛ nu ra ja'i ngue da 'yøt'e te mmanna ley 'nɛ da ngu'a da xänbabi mi'da yø ja'i ngue da 'yøt'e, guehna ra ja'i da hnu mansu p'u mahets'i na. ²⁰ Nugä dí xi'ahua ngue nu'mø guí nne di ncua'ahua p'u di manda Oja, ma datho nne ngue xtá ndonho te gdi n'yohua, ngue'a te ga 'yo yø xänbate ngue ra ley 'nɛ'a te ga 'yo yø fariseo.

Hingui ho ngue to da nu man'ua rá cu.

²¹ Ya xcá 'yøhmua yø hya bi sänbabi yø ndiua manjam'mø ngue bi t'ɛmbi: “Yo grá hyote. A nu ra ja'i ngue di nhote, jatho da thaspa ra güenda ngue da ma ra castigo”, bi t'ɛmbi. ²² Pɛ nugä dí xi'ahua ngue nu ra ja'i da nu man'ua rá cu, jatho da thaspabi ra güenda. A nu ra ja'i ngue xihyø ts'omhya rá cu 'mø yaui, jatho ngue di mpɛti yø ts'ut'abi da hyaspabi ra güenda. Nu to ɛmbi ngue ra ndonda rá cu, da ma ra nidu hapu di nzø.

²³ A nuyá, xi'mø guí mmap'ua ja ra altar ngue guá ørpahua ra 'bøt'e Oja, 'nɛ ja da sop'ua ni mmui ngue hingui ho te xcá 'yørpa ni cuhua, ya hinguá øthua ra 'bøt'e. ²⁴ Sinoque bá sohní 'bøt'ehua p'ua ja ra altar, guá pengui guí nhojpauí ni cu. Ja guá pengui gui dá ni 'bøt'ehua p'uya.

²⁵ Nu'mø bi ma ma yapí'ahua, nu'a di yap'ahua dami nhojpahua p'ua ja ra 'yu, n'namhma ngue hñdi dá'ahua p'ua ja ra ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndá'ahua p'ua ja ra ts'ut'abi, ra ts'ut'abi di dá'ahua ra policia. Ra policia p'uya da zixahua fädi. ²⁶ Majuaní te dí xi'ahua, ngue nup'ua ja ra fädi, ya hinda zä guá pønthohua, guá pømhua asta gue'mø guá jut'i gätho ra mɛnyu da ts'an'nahua.

Hingui ho di n'yots'om'mäi ra ja'i.

²⁷ Ya xcá 'yøhmua ra hya bi sänbabi yø ja'i ngue bi t'ɛmbi: “Yo grá 'yots'om'mäi”. ²⁸ Pɛ nugä dí xi'ahua ngue nu to hɛta n'na ra xisu 'nɛ so rá mmui ngue di n'yots'om'mäiui, ya satho 'mø majuaní bi n'yots'om'mäui ra xisu hɛti.

²⁹ A nuyá, nu'mø guí ɛna ngue rá ts'oqui ni dä ngue ni n'yɛi p'u guí øthua ra ts'oqui, dami hyahni dä, gui 'yɛi. Man'na xanho ngue di m'mɛ'a n'na ni dähua, hinda gue'a ngue gä ni do'yohua da ma ra nidu. ³⁰ Nu'mø guí ɛna ngue rá ts'oqui ni 'yɛ ngue ni n'yɛi p'u guí øthua ra ts'oqui, dami hɛjñi 'yɛ, gui 'yɛi yap'utho. Man'na xanho ngue di m'mɛ'a n'na ni 'yɛhua, hinda gue'a ngue gä ni do'yohua da ma ra nidu.

Hingui ho ngue da 'yɛnyø xisu yø n'yohua.

³¹ Ya xcá 'yøhmua ya yø hya bi sänbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'ɛmbi: “Nu to da ne da 'yenná xisu, i jatho da nangra sacua ngue ra nxuni”. ³² Pɛ nugä dí xi'ahua ngue n'na ra xisu 'mø bi 'yenná ndø, nu'mø bi nthatui man'na ra n'yohua, ya ra ts'oqui øt'ui na da mɛ. Pɛ go rá ts'oqui na ra n'yohua bi 'yenná xisu ngue te di nja, porque høndra xisu ngue ra 'yots'om'mäi i sä ngue da t'ɛi.

'Yo to di ɛxa ntestigo yø ja'i.

³³ Ya xcá 'yøhmua ya yø hya bi sänbabi yø ndiua 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'ɛmbi: “Nu'mø guí ɛxhua ntestigo Oja ngue majuaní di nja'a ra hya guí mmamhma, ya ja ts'editho ngue gui 'yøthua'a te ra hya gadi yarpa ni mmic'ɛihua ngue di nja”. ³⁴ Pɛ nugä dí xi'ahua ngue 'yo guí ɛxhua ntestigo Oja p'u guí yahua ngue gdi hatra ts'edi ni hyahua. Nu te bi ja mahets'i, 'yo guí ɛxhua ntestigo, porque ja bí 'bup'ua Oja, ɛntho go t'ɛxa ntestigo'a. ³⁵ 'Yo guí ɛxhua ntestigo ra häi, porque Oja di manda gä ra ximhäi, ɛntho go t'ɛxa ntestigo'a. 'Yo guí ɛxhua ntestigo ra danihni Jerusalén, porque ja ra dast'abi p'u Oja, ɛntho go t'ɛxa ntestigo'a. ³⁶ 'Yo guí ɛna ngue da zä da t'øc'a ni ya 'mø himma juani te guí mmamhma. Porque ni yahua, ni xinga n'na ni xtahua da zä guí 'yøthua ngue xtá nt'axi ogue xtá mpothi. ³⁷ A nu'mø guí nne guí mamhma n'na ra hya, njuantho dami mamhma ngue'mø da zä, ogue hinda zä. Porque ra ja'i ngue rá n'yoi ra zithu, hingui t'ɛc'ɛi te mma, janangue ngue honi te ɛxa ntestigo.

'Yo to dadi cosra nts'o t'ørpe.

³⁸ Ya xcá 'yøhmua yø hya bi sänbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'ɛmbi: “Nu ra ja'i da hyamba rá dä rá mmic'ɛiui,

xquet'a da thambabi rá dá. Nu ra ja'i da 'yøjpa yø ts'i rá mmic'eiui, xquet'a da t'øjpa yø ts'i". ³⁹ Pε nugä dí xi'ahü, ngue nu'a te ra nts'o øt'ahü n'na ra ja'i, 'yo gadi cospahü. Hante gue nu'mø to bi mep'a ni hmihü, dami unman'na nguadi ni hmi ngue da mε'mi. ⁴⁰ A nu'mø to guí tupi, 'nε di yap'a'i ngue ä'i ni pahni, co 'nεhni tuhü dami unni. ⁴¹ Nu'mø to da 'yεn'i gui fäxü n'na kilómetro made ngue gui tuspä rá 'beni, dami doblehü'a te xi'i gui fäxhü. ⁴² Nu'mø te'o da 'yä'ahü n'na ra cosa, dami unni. Nu'a te'o da mip'ahü n'na ra cosa, dami hmiti.

Nu to 'bühü nsuiui jatho ngue di madi.

⁴³ Ya xcá 'yøhmü yø hyä bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: "Dami mahni amigohü. A nu'ü sä'ahü, 'yo gadi mahmü", bi t'εmbi. ⁴⁴ Pε nugä dí xi'ahü ngue dami mahni nsuihü. Dami 'yäphü Oja ngue di japi to san'ahü. Nu te'o gä nnu man'ahü, dami 'yørpahü ra nho. Dami marpahü Oja te'o ya mants'o 'mø gui yahü. Marpahü Oja'ü hingui ho te øt'ahü. ⁴⁵ A nu'mø gui 'yøthü ya yø hyä dí xi'ahü ya, ya di nεqui ngue yø basi'ahü'a ni Papáhü bí 'bü mahets'i 'mø. Porque ra hyadi bi hoc'a Oja, hinga hønbnü 'bühü hoja'i øtra nho, sinoque 'nεp'ü 'bühü ts'oc'ei øtra nho ra hyadi. Ra 'ye p'üya, hinga høndyø hoja'i 'ye p'ü ja yø huahi, sinoque 'nεhyø ts'oc'ei 'ye p'ü ja yø huahi. ⁴⁶ A nu'mø ngue hønt'ü to di ma'ahü gadi mahmü, ¿dana ra nho di nεqui ngue gui øthü 'mø? Conque asta yø ngüthäi njap'ü. ⁴⁷ Xi'mø ngue hønt'ü ni amigo gadi zεnguahü, ¿dana ra nho gui øthü 'mø? Porque xquet'a njap'ü yø ja'i hingui pa Oja. ⁴⁸ Nu ni Papáhü bí 'bü mahets'i, ma datho ngue xandønho te øt'e. Gui njathü p'üya, dami nehü ngue ma datho xtänho te gui 'yøthü.

6

Nu ra ja'i øtra nho, 'yo dadi 'yets'i.

¹ Nu'a te gä ra nho ja ngue gui 'yøthü, 'yo gui nnehü ngue hønbnü 'bai xangu yø ja'i da nu ha gdi 'yøthü ra nho. A nu'mø ngue ra 'yets'i gni 'yøthü ra nho p'ü ha 'bühü ja'i, nu'a ni Papáhü bí 'bü mahets'i ya hin tema nzäbi di 'da'ahü. ² Janangue nuyä,

nu'mø gui fäxhü yø ja'i nu'ü hyoya, 'yo gui nnehü ngue 'da di batyø ja'i te gui øthü. Porque ngu'a øt'i'da yø ja'i p'ü ja yø nija 'nεp'ü ja yø caye, høntho nne ngue di 'yets'i ngue da nu yø ja'i'a ra nho øt'e. Pε majuaní te dí xi'ahü ngue nuyä yø ja'i njap'ü, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ³ Pε nu'ahü, nu'mø gui fäxhü yø hyoya, nu te ja ngue gui 'yøthü, 'yo 'be gui xihni amigo gadi nsixui. ⁴ Nu'mø gui øthü ra 'bäxte, nt'agütho dami 'yøthü. Nu'a ni Papáhü bí 'bü mahets'i i nnutho te gui øthü, go da gut'ahü'a.

Ra Jesús bi xänbabi ha di mat'Oja yø ja'i.

⁵ A nu'mø ngue gui mmat'Ojahü, 'yo gui øthü tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmü ga 'yøt'a te øt'e. Di ho te ørbü ja yø nija ngue 'bäi ha ga mmat'Oja. I nnepe ngue da nu gätho yø ja'i te øt'e. Da guerp'ü ja yø caye i mmat'Oja p'ü ni ma. Pε nugä majuaní te dí xi'ahü ngue nu'a ga nnumanho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ⁶ Pε nu'ahü, nu'mø gui mmat'Ojahü, dami cut'ambo ni ngühü, tøtra goxthi, dami mat'Ojahü p'üya. A nuna Oja ni Papáhü, ja 'büp'ü ha gui 'bühmü na, go nnu dra mhmat'Oja gui ørbü ja ni ngühü na, 'nε go da gut'ahü na.

⁷ Nu'mø gä mat'Ojahü, 'yo ja gadi 'yopthobi yø hyä gui xihmü Oja. Porque ngu'a øtyø ja'i hingui pa Oja, i εna ngue nu'a ya'atho gui yahni, gue'a di 'yø Oja te xi'a. ⁸ Pε 'yogui øthü tengutho øt'ü. Porque nuna Oja ni Papáhü, ya padi te gä gui homhmü hante ngue gui 'yäpi te gui nnehü. ⁹ Janangue nu'mø gä mat'Ojahü, dami 'yεhmü: Ma Papá'ahé gui 'bü mahets'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mansu'i. ¹⁰ Bá εhε gui manda ua. Di nja'a te ni pähä ua ja ra ximhäi tengutho bí ja mahets'i. ¹¹ Dami 'dacje ra hmε n'na pa ngu n'na pa. ¹² 'Nε dami punnga ma ts'oquihe, tengutho gähe xquet'a dadi punnbahe to hingui ho te ørcahe. ¹³ Dami fäxçähe ngue hinga øt'ähe ra nts'o. Dami yanje ngue ra nts'o. Porque nu'i, gue'e gadi mmandasε, jasε ni ts'edi, gui tate para zantho. Da ngüt'atho.

¹⁴ Nu'mø gui 'bai ngue gui punnbabi yø ja'i hingui ho te øt'ahü, nu'a ni Papáhü bí 'bü mahets'i xquet'a di pun'na ni ts'oquihe 'mø. ¹⁵ Pε nu'mø hingui nne gui punnbabi

nī mmīc'ēiui te øt'ah̄, nu'a nī Papáh̄ bí 'b̄ mah̄ets'ī xquet'a h̄indi pun'na nī ts'oquih̄ 'mø.

Rā Jesús bi xännbabi yø ja'i ha di 'yetyø mm̄i.

¹⁶ Nu'mø guí nne ngue gui 'ye'ni mm̄ih̄, 'yo gadi hm̄i dumm̄ih̄ tengutho øtyø ja'i ngue h̄ingyø mm̄i ga 'yøt'a te øt'e. A nuyá, di hm̄i dumm̄i 'mø etyø mm̄i, i nne ngue da nu yø ja'i te øt'e. Pε majuan̄i dí xi'ah̄, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya h̄ont'a yø nzäbi'a. ¹⁷ Pε nu'ah̄, nu'mø guí ε'ni mm̄ih̄, 'yo gadi hm̄i dumm̄ih̄, sinoque dam̄i 'yejñi yah̄ 'nε dam̄i nx̄däh̄. ¹⁸ 'Yo guí nneh̄ ngue di unna güenda yø ja'i ngue guí ε'ni mm̄ih̄. H̄inda h̄ont'a nī Papáh̄ pad̄i ngue guí ε'ni mm̄ih̄, go da gut'ah̄ nā.

Dam̄i ne ngue bí ja nī mm̄etih̄ mah̄ets'ī.

¹⁹ 'Yo guí nneh̄ ngue xøgue nma munts'itho'a te guí pesh̄ ua ja rā ximh̄ai. Porque nu'a te guí pesh̄ ua ja rā ximh̄ai, da zi yø zu'ε, ya di nts'on̄i. Ogue da bε yø bε. ²⁰ A nuyá, dam̄i neh̄ ngue nup'ua mah̄ets'ī, ja bí jap'ua rā nho guí nthēh̄, nu'a h̄inha di m'mεdi. Ya h̄inda zä da zi yø zu'ε, 'nε h̄inda zä da zønyø bε ngue da bε'ah̄. ²¹ Nu'mø guí εmhm̄ ngue bí ja mah̄ets'ī'a rā nho tate di muui, h̄onnb̄ da zo nī mm̄ih̄ p'ua 'mø.

Rā Jesús bi h̄yεjpa rā h̄ya n'na rā nyot'i.

²² Nu'mø bi xogui xanho nī däh̄ ya, ya guí h̄eth̄ xanho rā nyot'i i ja. Njarb̄tho nī n'yomfēn̄ih̄ ya, nu'mø bi xogui xanho, ya guí pah̄m̄ ndana rā nho gdi n'yoh̄ 'mø. ²³ Pε nu'mø h̄ingui xogui xanho nī n'yomfēn̄ih̄, ya h̄imma juan̄i guí pah̄m̄ ndana rā nho gdi n'yoh̄ 'mø. Ya ns̄tho 'mø ngue rā ts'a'bexui p'ua gni mäh̄, porque h̄ingui xohn̄i n'yomfēn̄ih̄ ngue guí pah̄m̄ ndana rā nho.

Bi h̄yεcra h̄ya rā Jesús ngue yoho yø h̄mu.

²⁴ H̄ingui sä ngue yoho yø h̄mu rā ja'i di m'm̄i. A nu'mø ngue yoho yø h̄mu di m'm̄i, n'na'a di mad̄i, n'na'a h̄indi mad̄i. N'na rá h̄mu da 'yørpe te di manda, man'na rá h̄mu h̄inda 'yørpe te di manda. Gui njath̄ p'uya, h̄ingui sä ngue mbø yoho p'ua di ma nī mm̄ih̄. Di ma nī mm̄ih̄ Oja, x̄indi ma nī mm̄ih̄ rā mēnyu.

Nuna Oja fä'ua yø ja'i ya o rá 'ye.

²⁵ Nügä dí mma, nu'a te ja ngue gui sih̄, ogue te ja ngue gui hyeh̄, 'yo gue'a mathoguiho ga ndu nī mm̄ih̄'a. A nuyá, nu rá te rā ja'i, man'natho di muui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo rā ja'i, man'natho di muui ngue'a te da hye. ²⁶ Ya guí nnuh̄ yø ts'int's'ua 'yo maya, ngue h̄ingui uah̄i, 'nε h̄ingui xofo ngue te da mets'i. Pε nuna nī Papáh̄ bí 'b̄ mah̄ets'ī, go di unni te si yø ts'int's'ua nā. Goma gue'ah̄ ya, ngue h̄inda mäh̄ah̄ Oja, porque man'na xammadi'ah̄ ngue yø ts'int's'ua. ²⁷ Xiya, xi rā ja'i tu rá mm̄i ngue h̄ingui h̄ets'ī, çua da zä di nte man'na doyan̄i ngue'a ga nh̄ets'ī?

²⁸ 'Yo di tu nī mm̄i te gui hyeh̄. Ya guí nnuh̄ yø dōni bí ja dapo ngue h̄indi mp̄efi, nī x̄ingui mpe, pε mah̄otho guí nεqui. ²⁹ Dí xi'ah̄ nā rā h̄ya nā, ngue tengu rā dast'abi Salomón, mandonho drá he bi hye, pε h̄inha da z̄adi tengu ganho yø dōni. ³⁰ Porque guesε Oja øt'e ngue mazihotho guí nεqui yø dōni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pε nixudi p'uya, di nzø p'ua ja rā orno. Goma gue'ah̄ ngue h̄indi he'ah̄ Oja. Pε h̄ingá εgui εc'ēih̄ xanho ngue fäxah̄ Oja. ³¹ Janangue nuyá, 'yo mathoguiho di tu nī mm̄ih̄ ngue sä guí 'yεmhm̄: “çTe 'be'a ga sih̄ ya, o gue te 'be'a ga heh̄ ya?” guí 'yεmhm̄. ³² Porque yø ja'i 'b̄cua ja rā ximh̄ai, h̄ont'a te da zi 'nε'a te da hye nī ma yø mm̄i hon̄i. Pε nu'ah̄, nu'a nī Papáh̄ bí 'b̄ mah̄ets'ī, ya pad̄i ngue guí homhm̄ gätho ya yø cosa ya. ³³ Janangue nuyá, ma datho dam̄i hyon̄i ha gdi soh̄ rá 'yε Oja. Nuyá yø h̄ya di manda Oja, dam̄i ja ndumm̄i guí 'yøth̄, n'namhm̄ ngue di 'da'i te gäma cosa guí homhm̄. ³⁴ A nuyá, 'yo sä ma'dihi di tu nī mm̄ih̄'a te ja ngue gui thohm̄ nixudi. Porque n'na ngu n'na yø pa ja te thohyø ja'i. H̄ontho ngue nu'a rā n'ua guí thohm̄ n'na pa ngu n'na pa dam̄i hyon̄i ha gdi thohm̄'a rā pa'a.

7

'Yo guí haspah̄ rā güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

¹ 'Yo guí haspah̄ rā güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhm̄ ngue h̄inda hyats'ah̄ rā güenda Oja te guí øth̄. ² Porque da

thats'ah_u ra güenda tengutho gni hyaspah_u ra güenda mi'da yø ja'i. Tengutho gui 'yøth_u, xquet'a gue'a di nja'ah_u'a. ³ ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'udyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø gui xihni cu ngue oxra häi rá dá, pε nu'i p'uya, ra biga di o ni dá. ⁴ Ya hinda zä gui 'yεmni cu: “Ague n'yø, tø ga hahmi ra häi o ni dá”, gui 'yεmbi. A nu'i p'uya, hin gadi unna güenda ngue ra biga oxni dá. ⁵ Ya hinni 'yup'ua te gui mma. 'Be dami hyahra biga o ni dá n'namhma da zä gui hyamba ra häi o rá dá ni cu.

⁶ Nuna ra hya gui nnu mandaxquih_u, nu ra ja'i ngue mandønts'o drá mmui hinda zä gui xihma ra hya. Porque n'na ra cosa xandaxqui, hingui sä di t'unyø fo'yo. Nu'mø bi ncuε ra fo'yo, da za'ah_u. Ximmangu n'na ra cosa ngue mandø mmaðitho, hingui sä di t'unyø ts'udi, porque ra ts'udi di 'da'mi, da nεp'ua häi'a te gui unhn_u.

Dami 'yäph_u Oja te gui homhma.

⁷ Nuna Oja di 'da'i te gui homhma. Dami 'yäpi te gui nneh_u. Nu te gui hyoni, gui tini. Nu'mø gá jätra goxthi ngue gui nzohma Oja, da xoc'ah_u. ⁸ Porque nu ra ja'i ädi te nne, ma t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jätra goxthi, i sojpi.

⁹ Conque nu ra ja'i 'bührá basi, nu'mø bi 'yäpra thuhmε, hingui sä rá mmui ra ja'i ngue ra do di unna basi. ¹⁰ Ogue ra hua da 'yäprä basi, hingra c'εya di unni. ¹¹ A nuyá, i ja ni ts'oquih_u, pε gui padi gui unna cosa nu'a xanho ni basih_u. Man'natho'a ni Papáha bí 'b_u mahets'i ngue xandønho te di 'da'ah_u 'mø gui 'yäph_u.

¹² Teng_u gni ne ngue da máxah_u yø ja'i, da ngu'a gui 'yøth_u, dami 'yørpah_u ra 'bäxte mi'da yø ja'i. Ja ni gaxp_u gätho yø hya nt'ot'i p'ua ja ra ley, da gue'ua yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja.

Mahyεjpi ra hya n'na ra goxthi hingui xidi.

¹³ Mente gui 'buhma ua ja ra ximhäi, dami hyaxh_u ra 'yu njuantho. A nuyá, para ngue da zä gui hyaxh_u na ra 'yu na, dami cuth_u p'ua ja ra goxthi hingui xidi. Porque nuna ra 'yu ni ma nidu hingui nnu

manhenni yø ja'i na, ngue xa nxidi ra goxthi 'nε xa nxidi ra 'yu. Pε mandøngu dyø ja'i ni map'ua. ¹⁴ Pε nu ra 'yu njuantho da hyaxra ja'i di nthεui ra 'da'yo te, hingui xidi ra goxthi 'nε hingui xidi ra 'yu. Pε ziyohotho yø ja'i ni map'ua.

Nu'a ga nho rá ndät'ä ra za, gue'a di fadi tema za'a.

¹⁵ Dami mfähma xandønho, nuya yø fehni xännbate da zøp'ua gui 'buhma, da 'yεna ngue mmambrá hya Oja. 'Yo di hä'ah_u, porque maxøts'itho di nεqui ngue yø hoga n'yoh_u, pε nu te ga 'yo, gä ra nts'on_i ørb_u ni ma. ¹⁶ Nu'a te ga 'yo, gue'a gdi pahma te'o'a. Tengutho p'ua ja ra 'uini, gui pahma ngue hinga ja di nzup'ua yø uva. Ni xingyø igo di nzup'ua ja yø 'uini. ¹⁷ Porque gui pahma ngue n'na ra hoga za, ra hoga ndät'ä zädi. Pε nu'a hingra hoga za, hingui ho yø ndät'ä zädi. ¹⁸ Nu ra hoga za, hinga ja zup'ua ra ndät'ä hingui ho. Nu'a hingra hoga za, hinga ja zup'ua ra hoga ndät'ä. ¹⁹ Nu gätho yø za hingui ho yø ndät'ä zädi da ma nt'ets'i ngue da t'udi. ²⁰ Janangue dí xi'ah_u ngue nu'a te ga 'yo ya yø fehni xännbate, gue'a gdi pahma te'o'a.

Jatho gui 'yøth_u'a te rá pähä ni Hmu_h.

²¹ Nuya yø ja'i da 'yεngui ngue drá Hmugui, hinga gä da yarb_u ha di manda Oja. Nu'ua majuan_i ngue da yarb_u di manda Oja, gue'ua yø ja'i da 'yørpabi rá pähä ma Papá bí 'b_u mahets'i. ²² Nu'mø bi zønna pa da thaspa ra güenda yø ja'i, xandøngu yø ja'i da 'yεngui: “Grá hmu, grá hmu. Xquet'a 'nεcähe dá xicähe yø ja'i te'o'i. 'Nε conni thuh_u dá øthegähe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. 'Nε conni thuh_u dá øt'ähe xangu yø milagro”, da 'yεngui. ²³ Nu'mø dá thacä p'uya, ga εmbi: “Dami 'uemhma ua dí 'bucä, porque himma amigo'ah_u. Porque høndra nts'o xqui n'yoh_u”, ga εmbi.

Bi nhyεjpa ra hya yoho yø hyønnigu.

²⁴ Nu ra ja'i øde te gäma hya dí mmangä 'nε da 'yøt'e te dí xifi, guehna nnä hyεjpabi n'na ra n'yoh_u ngue ra njammui na, ngue ra mmundo p'ua bi høhrá ngu. ²⁵ Nu'mø bi nja ra 'ye, bi mo ra dathe, bi n'yo ra ndah_i ngue bi nønna ngu. Pε himbi dägui, porque ra mmundo p'ua høxrá ngu. ²⁶ Pε nu

ra ja'i øde te gāma hya dí mmangä, 'nε hinda 'yøt'e te dí xifi, guehna nná hyejpabi n'na ra n'yohu ngue hin'ya rá n'yomfēni na. Guep'u ja ra 'bomu dehe bi hyøhrá ngu. ²⁷ Mi n'ye p'aya, bi mo ra dathe, bi n'yo ra ndahj ngue bi nønhna ngu. Bi xot'i, māxøgue bi n'uēni.

²⁸ Mi juahya yø hya bi xännba yø ja'i ra Jesús, di 'yødyø ja'i ya yø hya bi xifi.

²⁹ Porque yø xännbate ngue ra ley hingui ya manzaqui 'mø xännbate, pε nuna ra Jesús εna nts'ut'abitho 'mø xännbate, nu te mma ngue di nja gue'a di njahma'a.

8

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi 'ya rá do'yo.

¹ Mambá εp'u bí ja ra nyuni mambi 'bähra Jesús, xangu yø ja'i bá n'youi. ² Bi guat'a n'na ra n'yohu mi hembra ts'o'ya p'aya. Bi ndantyøhmü p'u 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá hmu, nu'mø guí nne gui 'yørcā ra mate gui 'yøthegui, nugä dí padi ngue da zāgui —bi 'yεmbi.

³ Ra Jesús bi dots'i conná 'yε, bi 'yεmbaya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zā'i ya —bi 'yεmbi.

Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därkehi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zā ha mi hēmbi. ⁴ Ra Jesús bi 'yεmbra n'yohu mi'u:

—Nuyá, 'yo to guí xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'u 'bähra mmäcja. Da nu ngue ya bi zā'i. Dami 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zā ra 'ya hēmbi. Janangue da badj gätho yø ja'i ngue ya bi zā'i.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na ra capita.

⁵ Nuna ra Jesús, mi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Bi ma bá äpra mate n'na ra capita. ⁶ Bi 'yεmbi:

—Ague grá hmu, nu'a n'na ra ts'ant'u di mpεp'u ja ma ngu, sä ra ndate ngue tu gā rá do'yo —bi 'yεmbi.

⁷ Ra Jesús bi 'yεmbra n'yohu äpra mate:

—Gā mmagä p'u 'mø, ga ma øthegä —bi 'yεmbi.

⁸ Nu'a ra capita p'aya, mahømbi 'yεmbra Jesús:

—Pε ague grá hmu, 'yo gadi n'uni. Nugä himma nsä'be ngue guí cärbā ja ma ngu. A nuyá, høntho dami manya ngue da zā ra ts'ant'u dí xi'i, ya dí padi ngue da zā ra n'u hēmbi. ⁹ Porque nugui xquet'a 'bai to 'bet'o ngue di mandagui. A nugä p'aya, xquet'a dí si ma soldado dadi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, i pap'u dí øt'i. Ogue ga εmbi: “Bi 'yεcua”, ra soldado p'aya bá εp'u. Ogue ma hmiqúi, ga 'bεpi te da mεfi, ra hmiqúi øt'e te dí xifi.

¹⁰ Nuna ra Jesús mi 'yøde te xihra capita, di 'yøtho te sifi. Bi 'yεmbyø ja'i n'youi p'aya:

—Majuani dí xi'ahu ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi tinnbā rá nt'εc'ei tengu ga 'yεc'εigā na ra n'yohu na. ¹¹ Nugä dí xi'ahu ngue xangu yø ja'i hingyø judío dí bømp'u ni bøxyadi 'nεp'u ni yähra hyadi, ngue nup'u di manda Oja p'u mahets'i, 'dap'u di nsihmēui ra Abraham, connā Isaac, connā Jacob. ¹² A nu'u yø ja'i mi jahma ngue xta nzo rá 'yε Oja 'nε himbi ne, da t'emp'u thi ja ra 'bexui'u. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxp'u yø ts'i'u.

¹³ Ra Jesús bi 'yεmbra capita mi nyau:

—Ni ma ni ngu ya. Nu'a ra hya guí εc'ei ngue da zā ga øt'e, ya bi nja ya.

Ngü ra ora bi manna ra hya na, 'bexpi zā ra ts'ant'u mi'u.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Bedu.

¹⁴ Ra Jesús bi map'u ja rá ngu ra Bedu. Nu'a rá to ra Bedu oxpu ja rá t'ots'i ngue mi hēmbra pa. ¹⁵ Ra Jesús bi bennbā rá 'yε ra därkehi ngue bi gats'i. 'Bexpi zā ra pa mi hēmbi. Nuna ra xisu p'aya, bi nangui ngue bi hojpi te da zi yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

¹⁶ Mi dähra nde p'aya, nup'u 'bähra Jesús, xangu yø ja'i n'youi yø ts'onthi bá ts'innbi ngue da 'yøthe. Pε ra Jesús høntho da ma ngue da zā yø ja'i n'youi yø ts'onthi, 'bexi sä. 'Dama 'dan'yo yø n'u hēmbayø ja'i, pε gā bi 'yøthe. ¹⁷ Mi nja na ra hya na, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaias ngue bi 'yεna: “Nu te gāma n'u gmi hēmphu, gā bi hyaqui hapu mi'u”, bi 'yεna.

Yonc'ei bi nyau ra Jesús.

¹⁸ Mi nu ra Jesús ngue mandøngu dyø ja'i di mäts'i. Bi xihyø xädi p'aya ngue bi mahä

dí ma man'na nguadi rā zabi. ¹⁹ Nu'a n'na rā xānnbate ngue rā ley bi guarbū 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, nugā dí nne gā mme hapū gdí ma —bi 'yēmbi.

²⁰ Rā Jesús bi 'yēmp'a yaui:

—Yø haho ja yø 'bido hapū sāya. Yø ts'int's'ū ja yø 'bafi hapū sāya. Pē rā N'yohū bí 'yē mahēts'i, hīn'yū rā ngu hapū dī n'oxi.

²¹ Pē nu'a n'na nc'ēi rā xādi bi 'yēmbi:

—Ague grā hmu, dami 'dacra nt'ēdi ngue 'be dā dū mā papá, gā āgui, ya gā mē p'ūya —bi 'yēmbi.

²² Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ma gā mmehma. Nu'ū yø ja'ī ēntho ya xa ndū ngue hīngui pā Oja, gue'ū dā 'yāhyø mmīnduui'ū.

Rā Jesús bi sāyabi rā ndāhi conyø funthe.

²³ Nunā rā Jesús bi yarbū ja rā barco ngue bī ma, bī mähā yø xādi. ²⁴ Pē nup'ū ja rā zabi, bī nanga n'na rā ndāte ndāhi. Nu'ū yø funthe nangui, so mbo rā barco mēnte atho rā Jesús. ²⁵ Nu'ū yø xādi p'ūya, bá āp'ū bí āha, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, dami yanje. Ya ja ngue dā thunt'a mbonthe rā barco. Ya gā tuhū —bi 'yēmbi.

²⁶ Rā Jesús bi 'yēmbyø xādi:

—¿Hanja ngue guí suhū? ¿Ua hīngui ēc'ēi ngue gā fāxahū? —bi 'yēmbi.

Mī nangra Jesús, bi hejpa bi rā ndāhi 'nēhyø funthe. Mī hejpi, 'bexpī nsāya.

²⁷ Nu'ū yø xādi p'ūya, di 'yøtho te bī nja. Dī n'yēmbi n'na ngu n'na:

—¿Te'o nī n'yohū nā n'yø? Astā rā ndāhi 'nēhra dehe ēc'ēi 'mø bi zofo —dī n'yēmbi.

Rā Jesús bi 'yøthe yonc'ēi mī n'youi yø ts'onthi.

²⁸ Mī zøm man'na nguadi rā zabi, ja rā häi nī hū ngue Gadara. Ja bī nthēui p'ū rā Jesús yoho yø n'yohū mī n'youi yø ts'onthi. Pē mandønts'otho, xpī 'yēp'ū ja rā camposanto. Astā nts'ūtho to dā thop'ū ja rā 'yu. ²⁹ Mī nu rā Jesús, bī mēhra mafi. Bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rā Ts'ant'ū'i Oja, ¿hanja ngue gadī nthint'ua dí 'bucāhe? Porque tobe hīngui sōnna pa ngue gui pēnngahe rā castigo —bi 'yēmbi.

³⁰ Nup'ū yap'ūtho, māmbi 'yop'ū n'na 'būi yø ts'ūdi, mā 'yonī p'ū ngue sīhmē. ³¹ Nu'ū yø ts'onthi bi 'yēmbra Jesús:

—Nu'mø guí nne ngue gā hēcāhe ua ya yø n'yohū 'bucua, pē dami 'dacje rā nt'ēdi ngue gā cāt'āhe yø mmūi yø ts'ūdi bí 'yonū —bi 'yēmbi.

³² Rā Jesús bī unna nt'ēdi yø ts'onthi, bi 'yēmbi: —I mähā nū bí 'būhyø ts'ūdi 'mø.

Janāngue nu'ū yø ts'onthi bi hyep'ū yø n'yohū mī n'youi, i ncārbū ja yø mmūi yø ts'ūdi. Yø ts'ūdi p'ūya, bi gū rā 'dihī, bī nhyorbū ja rā zabi. Gā ja bi jār bū rā dehe.

³³ Nu'ū mī fāhyø ts'ūdi p'ūya, bī nsū 'mø mī nu te bī nja. N'na 'dihitho bī map'ū bí ja rā hnīni ngue bá mā te bī nja. Bī mā tengue xi thohyø ts'ūdi, 'nē bī mā tengue xi tho'ū yø n'yohū mī n'youi yø ts'onthi. ³⁴ Nu'ū yø ja'ī māmbi 'būp'ū ja rā hnīni, gā bī ma ngue bī zømp'ū bí 'būhra Jesús. Mī zønyø ja'ī p'ū 'būhra Jesús, bi xifi ngue dā ma.

9

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue dā fadi ngue ja rá ts'ēdi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'ī.

¹ Rā Jesús bi yarbū ja rā barco ngue dā ma, dī ma man'na nguadi rā zabi ha bí ja rā hnīni. ² Mī zømp'ū ja rā hnīni, bá thunnbabi n'na nc'ēi bá oxrá fīdi ngue tudyø gua. Mī nu rā Jesús te øtyø ja'ī bá dū rā dārquēhi, i padī ngue ēc'ēi yø ja'ī ngue dā zā dā 'yøthe rā dārquēhi. Bi 'yēmbra dārquēhi p'ūya:

—Ague ts'ant'ū'i, 'yo tu nī mmūi, ya dā pun'nā nī ts'oqui ya —bi 'yēmbi.

³ Nunā rā hyā bī manna Jesús, mī 'yøhyø xānnbate ngue rā ley, bī mbøcūē. Bi 'yēmp'ū ja yø n'yomfēni: “Nunā rā n'yohū 'bucua, thenmahya Oja nā co nu'a rā hyā i mma”.

⁴ Pē rā Jesús i patho te mbēnya yø n'yohū mbøcūē, bi 'yēmbi:

—Nunā rā hyā gā bēmhma ya, hīnga ja rā njap'ū nā. ⁵ Nugā dá xihra n'yohū 'bucua, dí ēmbi: “Ya dā pun'nā nī ts'oqui ya”. Pē nuyá, hīndi nēqui xāho ngue'mø bī mpunnbi oque hīn'nā. Pē nu'mø gā ēmbi: “Dami nangui, gui caxni fīdi, gui mma”, gā ēmbi, nu'mø ngue bī n'yo p'ūya, ya guí pahmū xāho ngue ja mā ts'ēdi. ⁶ A nuyá, dami pahmū ya ngue rā N'yohū bí 'yē mahēts'i, ja

rá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

—Damı nanguı, caxni fidi, ni ma ni ngu.

⁷ Ra dārquēhi p'uya, bi nanguı, bi ma rá ngu. ⁸ Mi nu yø ja'i te bi nja, bi nsu yø ja'i. Pe espabi Oja porque di nequi ngue Oja di unna ts'edi te ø'na ra n'yohu na.

Ra Jesús bi zixra Mateo, da 'yøt'e ngue rá xädi.

⁹ Mi ma ra Jesús, ni nthop'u ja rá oficina n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Mateo, nuna jamba ra menyu yø ja'i ja te pä. Mi nu ra Jesús, bi 'yembi:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yembi.

Ra Mateo p'uya, bi zop'u rá oficina ngue bi me ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'embi ja yø ts'oqui, 'dap'u sihmēui ra Jesús.

¹⁰ Man'na ra pa p'uya, nuna ra Jesús bi me yø xädi p'u ja rá ngu ra Mateo ngue da nsihme. Xangu yø ngüthäi 'bap'u, co 'ne hmi'da yø ja'i t'embi ngue ja yø ts'oqui, gä 'dap'u sihmēui ra Jesús. ¹¹ Yø fariseo p'uya mi nu te øtra Jesús, bi 'yørpabi ra nt'änni'u yø xädi, bi 'yembi:

—¿Hanja ni xänbatehu ngue 'dap'u sihmēhu yø ngüthäi co 'nehyu mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yembi.

¹² Mi 'yøhra Jesús te sipyø xädi, bi 'yemp'u di yahni:

—Nuya yø ja'i di hyenni, guehya ni 'yehra 'yøthe ya. Pe yø ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'yē'u. ¹³ Damı xähmu te ni bonyø hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Dı nnegä ngue di nja ni nhuēcatehu, porque guehna man'natho di muui na ngue yø 'bøt'e gui ørcahu”, en'Oja. A nugä, dá ehē ngue gue'u yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'u ra nts'o ga 'yo, hinga gue'u yø ja'i ena ngue ya 'yo xanho dá ehē ga nzofu —bi 'yembi.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguı etyø mmıi yø xädi.

¹⁴ Nu'u yø xädi ra Xuua bi guarbu 'bähra Jesús. Bi 'yembi:

—¿Hanja ni xädi ngue hinguı etyø mmıi? Conque nugähe 'nehyø fariseo emmēi dı ε'ma mmıigähe —bi 'yembi.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yembya yaui:

—Nu'u yø ja'i ts'ofu ngue da nu ra nthati, hinguı 'bu ndummıi ngue da 'yetyø mmıi mente 'dap'u 'bähmu ra novio. Njarbatho ma xädigä ya, hinguı etyø mmıi ngue 'daua dı n'yo'be. Pe bá ep'u ra pa ngue da zigaguı ma nsıi'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfadi ngue da zä da 'yetyø mmıi ya ma xädi 'mø.

¹⁶ Nuna ra 'da'yo hya dı xänbäte, n'nan'yo na ngue ra nyoguı xädi. Tengütho n'na ra 'da'yo ulu, hinda zä di 'bøtra zε'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onna zε'ulu. ¹⁷ Tengütho ra 'da'yo vino hinguı sä da sirbu ja ra zexfanı ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfanı 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifanı da sit'i n'namhma ngue gä yoho hındı m'medi.

N'na ra n'yohu bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

¹⁸ Mente ra Jesús bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi zø'a n'na ra n'yohu 'bet'o ngue yø judıo. Bi ndantyøhmı p'u 'bähra Jesús, bi 'yembi:

—Nu ma t'ixu exa ja bi du, pe nu'mø guı mma, gui japni 'yε p'u ja rá do'yo, mahøndı m'mıi.

¹⁹ Ra Jesús bi nangbu mi hudı, bi mε'a sits'i. Bi mähä yø xädi.

²⁰ Mente ni 'yo ra Jesús, nuna n'na ra xisu ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji, bi guarbu ja rá xütha ra Jesús ngue bi dārpa rá nyanı rá he. ²¹ I en'a mbo rá mmıi: “Nu'mø ga thärpabi rá he ra Jesús, da zäguı”, bi 'yēna. ²² Mi dädi, 'bexpi 'bätra Jesús ngue bi hyetra xisu. Bi 'yembuya:

—Ague t'ixu, da hyu ni mmıi. Ya bi zä'i ngue gä 'yεc'εıguı ngue da zä'i comma ts'edi —bi 'yembi.

'Bexque'a bi zä ra n'u mi hembra xisu.

²³ Mi zømp'u ja rá ngu ra n'yohu na ra Jesús, bi nu ngue 'bap'u yø mε'bida. Di yännı yø ja'i 'bap'u ngue zoni. ²⁴ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Damı pømhmu ua. Nuna ra hmute 'bucua, hinguı tu na, i atho na —bi 'yembi.

Pe nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thentho, porque padı ngue ya xi du ra hmute. ²⁵ Mi bøn'athi gätho yø ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brä 'benna hmute. Bi bennba rá 'yε ra

hmute bi gats'i. Ra hmute p'uya bi bennate, bi nangui. ²⁶ Nu te bi 'yøtra Jesús, bi n'yo ra hya ndap'u bi zä'a ra xequi'a.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø xädä.

²⁷ Mambá ep'u ja ra ngu na ra Jesús, nup'u ja ra 'yu bi denni yoho yø xädä. Ni mafi, bi 'yembj:

—Ague rá mbom'meto'i ra David, dami huεga'be.

²⁸ Mi yurbu ja rá ngu ra Jesús, bi guatyø xädä. Ra Jesús bi 'yembj:

—¿Ua guí εc'εiui ngue da zä ga øt'ä na te guí xicui ya?

Yø xädä p'uya bi 'yembj:

—Ahá grá Hmu, dí εc'εi'be ngue da zä gui 'yøt'e —bi 'yembj.

²⁹ Bi macyø 'ye ra Jesús ngue bi därpa yø dä yø xädä. Bi 'yembj:

—Ngue guí εc'εiui ngue da zä ga øthe'au, da zä'au ya.

³⁰ Nu'u yø xädä p'uya 'bexpj nzø yø dä. Pe ra Jesús di hejpi ngue hinte da ma, bi 'yembj:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue guí mmammj te dá øt'au ya —bi 'yembj.

³¹ Pe nuya mayø xädä, høntho bi nhyehmj ra Jesús, to bi zä xifi te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra gone.

³² Høntho bi ma ya mayø xädä, bi zø hmi'da yø ja'i p'u ha 'bähra Jesús, bá zinnbabi n'na ra n'yohu di gonebi ra ts'onthi. ³³ Nuna ra Jesús bi japra ts'onthi ngue bi hyep'u ra ja'i n'youi. Bi zä bi nya ra gone. Pe yø ja'i bi nu te bi nja, di 'yøtho, di n'yembj:

—Nuna te dá nuhu bi nja ya, mente yø pa xa thogui hinjongui pøni ngue da ngu'a da 'yøt'ua ja ra häi Israel.

³⁴ Pe yø fariseo bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, porque gue'a ra zithu yø hmu yø ts'onthi i fäts'i te øt'e —bi 'yεna.

Ra Jesús di huεcyø ja'i.

³⁵ Nuna ra Jesús bi n'yo ndap'u bi zä yø hnini. Nup'u ja yø hnini søni, xännbabi rá hya Oja yø ja'i di mpeti p'u ja yø njja yø judío. I xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'ye Oja yø ja'i. Yø ja'i 'dama 'dan'yo man'u hembj, pe gä bi 'yøthe

ra Jesús. ³⁶ Nu'mø bi nu ngue xangu yø ja'i di mpeti p'u ha søni, εmmεi di huεgui. Porque yø ja'i 'bu ndummæi, hingui padj te da 'yøt'e. Æntho yø de'yo 'mø hinjo'o to da mädi. ³⁷ Pe ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Majuani dí xi'ahu, ngue xangu ra 'befi i ja, pe yø mæfi zi yohotho 'bæi. ³⁸ Janangue nuyá, nuna Oja rá mmeti ra 'befi, dami 'yäphu ngue da menhyø mæfi p'u ja rá 'befi.

10

Ra Jesús bi 'yεxi 'dεma yoho yø xädi.

¹ Ra Jesús bi zo'u 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da gue'u yø ja'i hembj n'na ma 'dan'yo ma n'u, da 'yøthe. ² Ja ua yø thuhu ya 'de'ma yonc'ei yø representante ra Jesús. Rá mädi rá thuhu ra Simu, nu'a i nhuta m'mæfa ngue ra Bedu. Ra Andre nuna rá n'yohu ra Bedu. Ra Jacobo, 'nehra Xuua, guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya. ³ Ra Lipe. Ra Bartolomé. Ra Toma. Ra Mateo nuna ra nguthäi. Ra Jacobo nuna rá ts'ant'u ra Alfeo. Ra Lebeo nuna ja man'na ra thuhu ngue ra Tadeo. ⁴ Ra Simu nuna n'youi ra partido ngue ra cananista. 'Nehra Judas Iscariote nuna bi dä ra Jesús.

Bi xi'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús ngue da ma da xännba ra hya yø ja'i.

⁵ Nuya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yεt'i ngue da manna hya. Rá mädi bi 'yembj:

—'Yo gni mähä p'u ja rá m'mahyø ja'i hingyø judío. 'Nε 'yo guí cæhu p'u ja yø hnini ja'a ra ra häi Samaria. ⁶ Sinoque i mähä p'u 'bahyø judío. Porque yø judío tengutho yø de'yo ngue xa m'mædi. ⁷ Guí xihmu yø ja'i p'u gdi mähä ngue nuna Oja bi 'bu mahets'i, ya da guehyø pa jap'u da 'yudi ngue di manda ua ya. ⁸ Dami 'yøthehu yø ja'i di hyenni. Guí 'yøthehu ngue di bennate yø ánima. Guí 'yøthehu yø ja'i 'ya yø do'yo. Guí 'yøthehu yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nuna ra ts'edi ga 'da'ahu, hinte dá jap'ahu. Janangue nuyá, nu yø ja'i guí 'yøthehu, 'yo te guí jambahu.

⁹ 'Yo guí haxhu ra menyu ngue ra oro ogue ra t'axi ogue ra cobre. ¹⁰ 'Yo tema lega guí cæhu. O guí cæni mponihu. 'Yo

guí cuxh_u mi'da yø thixfani_i ogue yø tøhø. Porque rá mēfi Oja jatho ngue di t'unn_i te da zi.

¹¹ Nu'mø gá sømhm_u p'_u ja n'na ra danihni_i ogue ja n'na ra t'anhni_i, dami hyomhm_u n'na ra n'yoh_u nu'a hnumanho p'_u ja rá hnini_i, dami 'yāph_u ra nt'ēdi_i ngue di 'da'ah_u rá ts'āya. Ja dami nsāyah_u p'_u ja rá ngu'a, asta gue'mø guá ēhm_u. ¹² Nu'mø gá cuth_u mbo ra ngu, gui 'yēmhm_u: “Oja di japyø ja'i 'bucua”. ¹³ Nu'mø da nu manho'ah_u yø ja'i 'bup'_u ja ra ngu, ya di tocabi na ra nzengua guí xihm_u 'mø. Pē nu'mø ngue hingui_i nnu manho'ah_u, nu'a ra nzengua guí xihm_u, ya hīndi_i tocabi. ¹⁴ Nu'mø ngue himbi_i hnu manho'ah_u p'_u ja n'na ra hnini_i ogue ja n'na ra ngu hīndi_i n'na'ah_u rá ts'āya 'nē hīnda_i ne da 'yøhyø ja'i na ra hya guí xihm_u, ni mähä p'aya, pømhm_u p'_u ja ra hnini_i ogue ja ra ngu. Dami huamhm_ura fonthai_i di n'youi ni mbonguah_u. ¹⁵ Majuan_i di xi'ah_u ngue nu'mø ra pa dan_i hyaspa ra güenda Oja ya yø ja'i di ja'ah_u p'_u, man'na xangu ra castigo da thohya, ngue'a te ra castigo da tho'ua yø ja'i mi 'bup'_u ja ra hnini_i Sodoma 'nēp'_u ja ra hnini_i Gomorra.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'ua da ts'ui.

¹⁶ A nuyá, ga pen'nah_u p'_u ha 'būhyø ts'oc'ei, ngue nts'utho, tengutho yø de'yo 'mø bi zømp'_u 'būhyø zate. Pē dami 'yøt'e ngue gyø njammih_u, gui mfähm_u, tengutho gui mfāhyø c'ēya. Pē 'yo to gui sūhm_u, gui 'yøth_u tengutho yø paloma ngue hīngyø nequis_u. ¹⁷ Dami mfähm_u p'_u 'būhyø ja'i. Porque yø ja'i da zixah_u fādi. Nup'_u ja yø nija yø ja'i da mēp'ah_u. ¹⁸ Di dä'ah_u p'_u 'būhyø ts'ut'abi 'nēp'_u 'būhyø gobierno. Di u'ah_u yø ja'i ngue guí εc'ēigah_u. Nu'mø ngue ya gdí 'būhm_u p'_u ha 'būhyø ts'ut'abi, ngu'ua yø judío, ngu'ua hīngyø judío, gä da zä da 'yøhna ra hoga 'da'yo hya guí xihm_u. ¹⁹ Nu'mø bi jo'ah_u, 'yo sä di tu ni mmih_u'a te ra hya ja ngue gui xihm_u ra ts'ut'abi. Nu'a ra ora guí dä ni hyah_u p'_u ja ra ts'ut'abi, Oja di 'da'ah_u ra hya ja ngue guí mmamhm_u. ²⁰ Porque ra Espiritu Santo di bēn'nah_u ra hya guí xihm_u ra

ts'ut'abi. Hīngni n'yomfēnise_i gui jacra_i hya guí mmamhm_u.

²¹ Nu yø n'yoh_u εc'ēigui, di yapse yø n'yoh_u hingui_i εc'ēigui ngue da tho. Yø papá, nu'mø bi 'yεc'ēigui yø basi, di dä yø basi ngue da tho. Yø basi p'aya, nu'mø bi 'yεc'ēigui yø papá, di dä yø papá ngue da tho. ²² Hønnbu bi zä da zū'ah_u yø ja'i ngue guí εc'ēigah_u. Pē nu ra ja'i da zeti hangu ra n'ua da thogui, guehna di nyanná te na. ²³ Nu'mø bá ju'ah_u n'na ra hnini_i, dami 'dagui gdi mähä man'na ra hnini_i. Pē nugä di xi'ah_u, tobe hīn gadi tati gadi 'yomhm_u ra hya p'_u ha 'būhyø judío 'mø mi zønna pa da hyaspa ra güenda yø ja'i ra N'yoh_u bi 'yε mahēts'i.

²⁴ Nu ra xädi, 'yo di ena ngue hīnda thogui tengutho thohrá xänbäte. Xi mmangu ra hmiq_ui, 'yo di ena ngue hīnda thogui tengutho thohrá hm_u. ²⁵ Nu ra xädi, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá xänbäte. Ra hmiq_ui p'aya, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá hm_u. Nu'mø ngue bi nu man'ugä yø ja'i, gui huq_ui ngue drá zithu, goma gue'ah_u hīnda nu mman'ua'ah_u yø ja'i ngue guí tēngah_u.

Ra Jesús bi ma ndana ja ngue da ts'u.

²⁶ Janangue nuya yø ja'i sū'ah_u, 'yo guí sūh_u ya. Nu te gāma hya njo'mi, siempre da famhma. ²⁷ Nuya yø hya di xi'asēh_u, dami xihm_u gātho yø ja'i. Nuya yø hya di hut'atho ni guh_u, i nt'øde ra hya gä ra hnini. ²⁸ 'Yo guí sūh_u da ne da hyo'ah_u. Porque nu'mø bi hyo'ah_u, nu ra te ya hīnda zä te da japi. Nuna Oja, ja rá ts'ēdi ngue di juat'a ni do'yoh_u 'nē ni teh_u p'_u ja ra nidu, guehna dami sūh_u na.

²⁹ Nu'mø bi 'bä yoho yø ts'int's_u, hōnda n'na ra xani ma t'uni. Pē hīnga n'na di m'mē'ua yø ts'int's_u mēnte ngue hīndi unna nt'ēdi ni Papáhu. ³⁰ Janjuan_i ngue fāxah_u Oja. Conque asta ni xtah_u i m'mede n'na ngu n'na. ³¹ Janangue 'yo guí sūh_u yø ja'i. Porque man'na xammadi'ah_u ngue yø ts'int's_u, madague'a ngue yø mmundotho'ua.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hīnda gømp'ua ha 'būhyø mmic'ēiui.

³² Nu to gätho da mamp'u 'b'ahyø ja'i ngue εc'eigui, xquet'a ga mmangä p'u 'b'ahma Papá bí 'b'ah mahets'i ngue dadi n'amigo'be ra ja'i. ³³ Pe nu te'o da gongä p'u 'b'ahyø ja'i, da ma ngue hingui εc'eigui, xquet'a ga mmangä p'u ha bí 'b'ahma Papá mahets'i ngue hin dadi n'amigo'be ra ja'i da gongui.

Nup'u ha t'ec'ei ra Jesús, bi ma ngue di nja ra sui.

³⁴ 'Yo guí emhm'u ngue dá εcä ua ja ra ximhäi ngue hin tema n'u guí sähu. Nu'á, hin'na'a. Sinoque di nja ra sui. ³⁵ Dá εcä ua ngue di nja'a di nsuhyø ja'i. Ra ts'unt'u di nsuhmi ra papá. Ra hmute di nsuhmi ra mamá. Ra ts'ihue di nsuhmi rá cá. ³⁶ Nu'u yø nsuiui ra ja'i da 'yεc'eigui, gue'u 'b'ap'u ja rá ngu da zai.

³⁷ A nuyá, nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá papá, di mahrá mamá, ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. A nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá ts'unt'u, di mahrá t'ixu ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. ³⁸ Nu ra ja'i hingui nne da denngui ngue su da tho, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. ³⁹ Nu ra ja'i da gohrá mmui ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pe nu ra ja'i hinha ga gohrá mmui mada tho, guehna ra ja'i di nyanná te na.

Oja da gutyø ja'i'a te ra nho xa 'yøt'e.

⁴⁰ Nu ra ja'i da 'yøt'ah'u masu, guehna ra ja'i tengutho 'mø go di ørcagui masu na. Nu ra ja'i da 'yørcagui masu, tengutho 'mø go di ørpabi masu'a to bá penngui. ⁴¹ Nu ra ja'i ørpa masu n'na rá pøngahya Oja porque pahra ja'i ngue gue'a rá m'menhni Oja, di t'unná nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unní rá pøngahya Oja. Ximmangu ra ja'i ørpa masu n'na ra hoga n'yohu, porque padi ngue xanho ga 'yo ra n'yohu, di t'unná nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unní ra hoga n'yohu. ⁴² A nuyá, ndana bi zä ya ma xädi, nu ra ja'i da 'yørpa ra nho ngue padi ngue i tenngui, madague'a n'na zi vaso ra dehe di unni, hindí 'b'ehrá nzäbi ra ja'i, Oja da gut'i.

11

Ra Xuua bi 'yet'i yoho yø xädi bi ma bá nyai ra Jesús.

¹ Nuya 'dε'ma yoho yø xädi ra Jesús, mi juadi bi xifi te ja ngue da 'yøt'e, bi map'u bí ja yø hnini na ra Jesús ngue da xänba ra hya yø ja'i. ² Ra Xuua ya mi ofädi bi 'yøde te øtra Cristo. Janangue bi mēnhni yoho yø xädi ngue bá nyai ra Jesús. ³ Mi zømp'u ha 'bui, bi 'yembrä Jesús:

—¿Ua gue'e na ra Cristo mi ja ngue dá εhε di ndast'abi, ua gue ga tø'mähe man'na? —bi 'yembí.

⁴ Ra Jesús bi 'yembya yai:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua'a te ra hya gá nui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi dí mmangä. ⁵ Dami xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hembí. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bennate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ⁶ Ra mmenthi di nthui ra ja'i hinha di gohrá mmui ngue εc'eigui.

⁷ Mi mengyø m'menhni ra Xuua, nuna ra Jesús bi du'mi bi c'annabi yø ja'i na ra Xuua. Bi 'yembí:

—¿Te'o gá ma guá nuhu p'u bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu hingui nzaqui rá mmui, enthó n'na ra zafani 'mø anna ndahi? ⁸ Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuhu 'mø? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu ngue he ra hoga ulu? Pe guí pahmu ngue yø ja'i he ra hoga ulu, guep'u ja yø ngu yø dast'abi 'bui. ⁹ Pe xi'mø hinga gue'a guá nuhu'a, ¿te'o guá nuhu 'mø? ¿Ua guá nuhu n'na rá pøngahya Oja? Majuaní ngue gue'a rá pøngahya Oja guá nuhu. Pegue tate na, ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'mui. ¹⁰ Nuna ra Xuua guehna rá m'menhni Oja mmamp'u ja ra Maca Libro na, ngue εna: “Nugä ga εt'ä ma m'menhni, di m'met'o p'u gdi ma. Gue'a di hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yεna. ¹¹ Majuaní dí xi'ahu, nu hangu yø ja'i 'bui, hinjongui pøni ngue di tate guehna ra Xuua bi 'yøtra nxixya. Pe nuyá, to bi zä ma ja'i ya o rá 'ye Oja ya, guehya ma datho bi nthui ra mmenthi ya ngue ra Xuua.

¹² Bá fu'mø yø pa bá øtra nxixya ra Xuua ya, asta quehyø pa dí 'buhmu ya, januaní di xonyø ja'i da zo rá 'ye Oja. Nuya yø ja'i

di xøni da zo rá 'yε Oja, i nne ngue xøgue ra sønitho di nja. ¹³ Hante ngue di m'məhra Xuua, nu te gāma hya bi man'a m'met'o yø pøngahya Oja, dague'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra ley, gātho bi mā ngue bá εp'u ra pa di manda ua Oja. ¹⁴ A nuna ra Elías bi man'a m'met'o rá pøngahya Oja, nu'mø guí nne gui pahmə ha rá nja ra hya, nuna ra Xuua ya, quehna bi t'embj ngue ra Elías. ¹⁵ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmə na ra hya dí mmangä ya.

¹⁶ Ma ga honi te gda hyejpä yø ja'i 'bəhra pa ja p'uya. Gdá hyejpäbi yø basj n'yemp'u ja ra tai. I mmatyø mmimbasjui ngue di n'yemmi, i embj. ¹⁷ “Dá pixt'ähe ra xithi ngue xquj nnehmə, pε hingá nnehmə. Dá tut'ähe yø thuhj ngue yø thundumməi, pε hingá nzomhmə”, bi 'yembj. ¹⁸ Guí njathə p'uya, nu'mø himbi nja'a te guí mmamhmə, guí mbøcuehə. Porque ba εhra Xuua, nuna bi 'yetrá mməi, a nu'ahə p'uya, gá 'yemhmə ngue n'youi ra ts'onthi ngue'a te øt'e. ¹⁹ A nuyá, guécä drá N'yohə dá ε mahets'i, dí si'a te dí tini, a nu'ahə p'uya guí εnjə ngue drá nhyøt'a zihmε. Guí εnjə ngue dadi thegä'be'u yø ja'i ja yø ts'oqui 'nε'u yø nguthäi. Pε nuna ra hya njuantho, nu'mø di n'yomfēni xanho yø ja'i, da badi ha rá nja ra hya.

Oja da hyaspa ra güenda yø ja'i hingui nnu manho ra hya.

²⁰ Nuna ra Jesús, nu'u yø ja'i 'bəp'u ja yø hnini xi 'yøt'e xangu yø milagro, bi mudi bi hejpi te ga 'yo yø ja'i, porque hingui nne yø ja'i da hyep'u ra nts'o ga 'yo. Bi 'yembj:

²¹ —Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bəp'u ja ra hnini Corazín. Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bəp'u ja ra hnini Bet-saida. Porque himbi 'yεc'εigui 'mø mi nu yø milagro dá ørbə ha 'bəi. A nu'mø xta nnu yø milagro yø ja'i mi 'bəp'u ja yø nyogui hnini Tiro 'nεp'u Sidón, n'na zihmantho xta hyep'u ra nts'o manj n'yo yø ja'i. Xti n'yuxyø 'bospi 'nε xta hye yø he nu'a he yø ja'i 'mø 'bə ndumməi. ²² Nugä dí xi'ahə ngue nu'mø ra pa danj thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da thohyø ja'i festa ra hya ya, ngue'a ra castigo da thohyø ja'i mi 'bəp'u ja ra hnini Tiro 'nεp'u ja ra hnini Sidón. ²³ A nuyá yø ja'i 'bəp'u ja ra hnini Capernaum,

rá nzequi εna ngue da t'εspabi ua ja ra häi, 'nεp'u mahets'i da t'εspi. Pε gue di map'u ja ra nidu ya. Porque himbi hyep'u ra nts'o ga 'yo. Nu'u yø nyogui ja'i mi 'bəp'u ja ra hnini Sodoma, nu'mø xta nnu yø milagro tengutho bi njap'u ja ra hnini Capernaum, xta hyep'u ra nts'o manj n'yo yø ja'i'a ra hnini'a 'nε hinxta nguahyø ja'i 'mø. ²⁴ Nugä dí xi'ahə ngue nu'mø ra pa danj thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da tho'u yø mmengu Capernaum ngue ra castigo da thohyø ja'i mi 'bəp'u ja ra hnini Sodoma.

Ra Jesús bi 'yεspa Oja.

²⁵ Man'na ra ora p'uya, ra Jesús bi 'yεna:
—Ma Papá'i, dadi ja mammadi'i, grá Hmu p'u mahets'i, grá Hmu ua ja ra ximhäi. Porque yø ja'i εna ngue yø bamhya, i εna ngue tini xanho yø mməi hanja ra hya, pε gá 'yajpabi ya yø hya ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basj ngue yø 'yøde. ²⁶ Nguna gá 'yøt'e ma Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

Ra Jesús bi zohyø ja'i ya xa nyägui.

²⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'a ma Papá, bi däqui gātho yø cosa ngue ga manda. Hingongi pøni ngue dadi mpahmi xanho'a rá Ts'unt'u Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mpahmi. Hingongi pøni ngue dadi mpahmi'a ra Papá, sinoque hønse'a rá Ts'unt'u di mpahmi. Nu ra ja'i da neprá Ts'unt'u Oja ngue da badi te'o na rá Papá, da zä da badi. ²⁸ Nu gātho yø ja'i ya xa nyägui ngue hingui hät'i da 'yøt'e te gāma hya sännbi, damj n'unj ngue ga fāxahə n'namhma ngue da dinj ha di nsäya nj tehə. ²⁹ Damj 'yøt'e ngue nj Hmuju. Damj hyaxhə na ra hya dí xän'nahə. A nugu, dí ya mantudi, hingrá n'yets'i nna ya. Nuna ra hya dí mmangä, da hyut'a nj mməihə na. ³⁰ Nuyá yø hya dadi mandagä gui 'yøthə, hindj ən'ahə ya. Porque nu te dí xännbate, hingui henni gdi 'yøthə.

12

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ Nuyá yø pa ya, nuna ra Jesús co 'nεhyø xädi bi tocabi ngue bi thop'u ja yø nuatrigo 'mø ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø xädi bi

zä ngue tu manthuhu, janangue bi daxtyø trigo, bi za. ² Mi nu yø fariseo te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ni xädi gue di mpefi. Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to di mpefi —bi 'yεmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'ne'u mi n'youi, ¿ua hinjam'mø gadi xähma p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nu ra David bi yurbu ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhme xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'ne'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhme'u, hinda unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhme t'uspabi Oja. ⁵ ¿Ua hin gadi xähma te mmamp'u ja ra ley, ngue yø mmäcja 'bup'u ja ra nija, nu'mø ra pa ngue ra ts'äya di mpefi, pe hinda t'εmbi ngue ra ts'oqui øt'e ngue njap'u? ⁶ Nugä dí xi'ähya ya, ngue nua ha gui 'buhma, 'bucua n'na nc'ei tate ngue ra nija. ⁷ Pe hingui tinni mmaihha hanja'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Dí nnegä ngue di nja ni nhuεcateha, porque guehna man'natho di muui'a ngue yø 'bøt'e gui ørcäha”, i εna. Porque nu'mø di ja ni nhuεcateha, nuya yø ja'i hin tema hya øt'e, hingui 'yεmphu ngue ja yø ts'oqui 'mø. ⁸ A nu ra N'yohu bi 'yε mahεts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yε.

⁹ Mi ma ra Jesús, i map'u ja rá nija yø judío. ¹⁰ Nup'u ja ra nija, mi 'bup'u n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yε. Yø ja'i honi ha di dinnabi ra Jesús ngue da ma ma yapu, janangue bi 'yørpabi ra nt'änni ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua gui εmbi ngue ja ra nt'edi da t'øthe n'na ra dårquehi 'mø ra pa ngue ra ts'äya?

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—¿Teni 'be'a gui 'yøthu 'mø gdi sihu n'na ra de'yo, 'ne da zop'u ja ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya? Uangui 'bexque'a guá jats'i n'nahmantho, madague'a ra pa ngue ra ts'äya. ¹² Xi ra ja'i ya, ya fadi ngue man'na xammadi ra ja'i ngue ra de'yo. Janangue

madague'a dra pa ngue ra ts'äya, i jatho ngue da t'ørpa ra nho yø ja'i.

¹³ Ra Jesús bi 'yεmbra n'yohu mi'u rá 'yε:

—Dami majni 'yε ya —bi 'yεmbi.

Ra n'yohu p'aya bi macrá 'yε, pe 'bexpi zä rá 'yε mi 'u. Bi gohi tengutho ja'a man'na rá 'yε. ¹⁴ Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma bá nhεcahya ngue honi ha di hyo ra Jesús.

Ya nt'ot'i te gä øtra Jesús.

¹⁵ Mi badi te mbεnnabi yø ja'i ra Jesús, bi ma. Pe bi ntet'i xandøngu yø ja'i. Gä bi 'yøthe yø ja'i di hyenni. ¹⁶ Pe nuya yø ja'i øthe, di 'bepi ngue hinjonda xifi te ørpe. ¹⁷ Nuya te gä øtra Jesús, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaías ngue Oja bi 'yεna: ¹⁸ “Nuna 'bucua ya, guehna ma mēfi ya xtá huanhni. εmmei dadi madi. Co nuná, i ja gampähä. Ga japi ngue di n'youi ra Espiritu Santo ya, n'namhma ngue di hatra ts'edi te da 'yøt'e. Guehna da xihyø ja'i hingyø judío na, ngue nuna Oja, da hyaspa ra güenda te ga 'yo yø ja'i. ¹⁹ Nuná, hindra nequisai na. Hingra hmafi di nya p'u ha di nya. Hin hapu da t'øde ngue di dama yahni p'u ja ra hnini. ²⁰ Da zerpabi yø ja'i hingui ha ra ts'edi. Di hatra ts'edi yø ja'i asta gue'mø bi zønna pa ngue di manda ua. ²¹ Gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi p'aya da 'yεc'ei ngue gue'a da yan'a”.

Ra Jesús i εmyø fariseo ngue ra zithu fäts'i.

²² Nuna n'na ra n'yohu madi gonebi 'ne madi xädabi ra ts'onthi mi n'youi, bi ts'ixpu 'buhra Jesús ngue bi 'yøthe. Mi 'yøthe p'aya, bi zä bi nya ra n'yohu 'ne bi zä bi nzø yø dä. ²³ Gä di 'yødyø ja'i bi nu te øtra Jesús, bi 'yεna:

—Pe guehna rá mbom'meto ra David ja ngue di thojpabi rá 'bēfi na, uague hinga guehna.

²⁴ Mi 'yøhyø fariseo na te ra hya manyø ja'i, bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu i hma, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pe gue gue'a ra zithu rá hmu yø ts'onthi fäts'i ngue njap'u.

²⁵ Pe ra Jesús, gä padi tema hya mbεnyø ja'i, bi 'yεmbaya:

—Xip'ua ha di manda n'na ra dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. Xip'ua ja n'na ra hnini oque ja n'na ra ngu, nu'mø di nsuhyø ja'i 'bap'ua, di n'ueni. ²⁶ Njarbutho na ra hya di xi'ahu ya. Xi'mø ngue di hejpasε yø mēfi ra zithu, ya rá 'befise di ts'oni. ²⁷ Guí emhma ngue ra zithu faxqui ngue dí øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. A nu'mø ngue ngu'a, xi ni mmijudíohu tenna hya guí xänbatehu, çua ra zithu fax'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? A nuyá, ja di nequí p'uya ngue guí ya xädähu, hinguí padí te guí mmamhma. ²⁸ A nuguí, Oja bá penngaguí ra Espíritu Santo ngue ga n'yo'be, da máxqui ga øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Ja di nequí p'uya, ngue ya di manda ua Oja.

²⁹ Hingra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi n'na ra n'yohu xanzaqui, nu'mø to da dut'i, ya da zä to da yarbua ja rá ngu ngue da jupí te ja mbo. Di njadä p'uya, di tut'ä ra zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

³⁰ Nu ra ja'i hinguí nne ngue ma n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi ma nsui'be na. Nu ra ja'i hinguí faxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'onngatho ma 'befi na. ³¹ Damí pahma ya, ngue nu'a te gäma ts'oqui øtyø ja'i, da gue'a te gäma hya man'ua ga ya yø ja'i, da zä ngue di mpunnbi. Pe nu ra ja'i ngue da nømman'ua ra Espíritu Santo, ya händi punnbabi Oja. ³² Janangue nu ra ja'i da nømman'ua ra N'yohu bí 'yε mahets'i, i sä ngue di mpunnbi. Pe nu ra ja'i da nømman'ua ra Espíritu Santo, ya händi mpunnbi, ni xinga guehra pa dí 'yohu ya, ni xinga guehra pa di 'yεp'ua di mpunnbi.

Nu te ganho ra ndät'ä zu'a n'na ra za, gue'a di fa'a.

³³ Nu ra hoga za, ra hoga ndät'ä zudi. Pe ra za hinguí ho, hingra hoga ndät'ä zudi. Janangue nuyá, n'na ra za, nu te rá ndät'ä zudi, gue'a di fa'a ngue'mø ra hoga za oque hin'na. ³⁴ Guí øthu tengutho yø c'εya ngue n'youi ra ndate yø ne. Porque hinguí sä guí mmamhma n'na ra hoga hya. Nu te ra hya bí mihrá mmui ra ja'i, gue'a pønná ne'a. ³⁵ Nu ra hoja'i, ra hoga hya i mma, porque xanho rá mmui. Pe nu ra ja'i hinguí

ho rá mmui, xants'o ra hya ja mbo rá mmui, gue'a pønná ne'a. ³⁶ Nugä dí xi'ahu ngue nu'mø ra pa daní hyaxra güenda Oja, nu te gäma ts'omhya pønñi nehua, gä da that'ahu ra güenda. ³⁷ Nu'mø xanho ra hya xcá mamhma, ya hin tema castigo gui thohma. Pe nu'mø xants'o ra hya xcá mamhma, gue'a ra castigo gui thohma'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

³⁸ Nu 'da yø fariseo conyø xänbate ngue ra ley bi 'yεmbrä Jesús:

—Ague grá xänbate, dí nne ga nnugähe ha gdi 'yøt'a n'na ra milagro para ngue da fadi te'o'i —bi 'yεmbi.

³⁹ Mí dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu yø ja'i 'buhya, ja yø ts'oqui ngue hinguí pa Oja, 'bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'yεc'εigui. Pe hin tema milagro ga øt'e ngue da nu yø ja'i. Nu'a da nøpa hmeya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás.

⁴⁰ Porque ra Jonás nhyu pa bá o rá mmui ra hua. Di njarbutho'a ra N'yohu bí 'yε mahets'i ya, nhyu pa da o häi. ⁴¹ Nu'mø ra pa daní hyaxra güenda Oja, nuyá yø ja'i mí 'bap'ua ja ra hnini Nínive da nanguí ngue di yäpya yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. Porque yø ja'i mí 'bap'ua ja ra hnini Nínive, bi 'bätyø mmui 'mø mí 'yø'a ra hya bi manna Jonás. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Jonás, pe hinguí nne gui 'yøhma ra hya dí mmangä ya. ⁴² Dá gue'a n'na ra xisu mí ndast'abi p'ua sur, nu'mø ra pa daní hyaxra güenda Oja, da nanguí ngue di yäpya yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. Porque nuna ra xisu na, ndøyar'utho rá häi bí 'yεhε ngue bi 'yøxra hya mí pahra Salomón. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Salomón, pe hinguí nne gui 'yøhma ra hya dí mmangä ya.

Ra ts'onthi bá pengbua ja rá mmui ra ja'i.

⁴³ Nu ra ts'onthi 'mø bi hyεp'ua ra ja'i mí n'youi, bí 'yo ra ts'onthi p'ua ja ra xequí mathoguitho xa 'yot'i, honi ha di nsäya. Pe nu'mø himbi diní ha di nsäya, i εna: ⁴⁴ “Ga pengä p'ua ja ma ngu dá pøni”, i εna. Nu'mø bá pengbua, da dinnbabi rá mmui ra ja'i ngue hñjongui 'bap'ua, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. ⁴⁵ Da mengbua, da si mí yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá madi. Gä da

yurbu ja rá mmái ra ja'i ngue di m'mup'u. M'mefa p'uya, man'na di m'mmmman'u ra ja'i ngue'a te ra n'u mi sá m'met'o. Xquet'a nguna ra hya thohyø ja'i 'bahya.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bõni ngue da 'yõt'e tengutho 'mø drá mēni.

⁴⁶ Ra Jesús tobe yađuitho yø ja'i 'mø mi zøhrá mamá conyø n'yohu. 'Báp'u thi, i nnepe da ts'ohra Jesús ngue di nyaui.

⁴⁷ Hĩndi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ni mamá 'ne ni n'yohu 'bäcua thi. Inzo'i ngue gui nyaui 'na —bi 'yēmbi.

⁴⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yēntho:

—Ma ga xi'ahu ndana ma mamá, ndana ma n'yohu —bi 'yēna.

⁴⁹ Bi macyø 'ye p'uya, bi 'yuhyø xädi, bi 'yēmbi ja'i di mäts'i:

—Bäcua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yohu. ⁵⁰ Porque nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi rá pähä ma Papá bí 'bu mahets'i, guehya ěntho ma n'yohu, oque ma nju, oque ma mamá —bi 'yēmbi ja'i.

13

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra momhmudä.

¹ Nu'a ra pa'a, ra Jesús bi bõmp'u ja ra ngu mi 'bui, bi ma i mmip'u ja ra nenzabi. ² Pe mandõngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui. Janangue bi yat'a n'na ra barco ja bá mip'u. Nu gätho mi'da yø ja'i 'bu'a nenzabi. ³ Xangu yø hya bi xännbabi yø ja'i, honi te gui hyejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyequi, bi 'yēmbi ja'i:

—N'na ra n'yohu bi ma da ponna trigo.

⁴ Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'u ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudä. ⁵ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'u hinguï pidi ra häi ngue o ra do. Guehya yø hmudä n'nahmantho bi bõts'e ngue hinguï pidi ra häi p'u bi zo. ⁶ Hinga ya mbo pa yø 'yu. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yuhyø hmudä ya xi bõts'e. ⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. ⁸ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja ra hoga häi, guehya ěmmēi bi nja ya. Nu 'da yø hmudä, n'na ciento bi bõni ngue n'na momhmudä. Mi'da

p'uya, hyate bi bõni ngue n'na momhmudä. Mi'da p'uya, 'däte ma'det'a bi bõni. ⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmua na ra hya di mmangä ya —bi 'yēmbi ja'i.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

¹⁰ Ra Jesús bi guatyø xädi, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue gui honi te gni hyejpa yø hya gui xihyø ja'i?

¹¹ Ra Jesús bi 'yēmbi xädi:

—Nuya yø hya hinguï fadi ha di manda Oja yø ja'i, nuna Oja bí 'bu mahets'i i nne na ngue da dinni mmaihua hanja ya yø hya ya. Pe nu'u mi'da yø ja'i, hinda dinyø mmái ya yø hya ya. ¹² A nu ra ja'i bi dinna mmái hanja ra hya ya, da mäx'Oja ngue man'na di badi. Pe nuya yø ja'i hinguï ørpatho masu ya yø hya di mma, nu'a zits'u ra hya bi badi, da thanbji. ¹³ Janangue di honi te nná hyejpa yø hya di xihyø ja'i. Porque yø ja'i nnu te di øt'e, pe øtyø ja'i tengutho 'mø ngue hinte bi nu. Nuya yø hya bi 'yøde, tengutho 'mø ngue hin tema hya bi 'yøde, himbi dinyø mmái hanja na ra hya dá ma. ¹⁴ Nu te øtyø ja'i, ya bi nja'a ra hya bi 'bet'o ra pøngahya Isaías ngue bi 'yēna: “Yø ja'i da 'yøde hanja ra hya, pe hinda dinyø mmái hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hinda dinyø mmái yø ja'i hanja'a te da nu. ¹⁵ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfēni. ěntho xa ngotyø gu ngue hinguï nne da 'yøhra hya. ěntho xa ts'antyø dá ngue hinguï nne da hyet'a te ja ngue da hyeti. Porque hinguï nne da dinyø mmái hanja ra hya, 'ne hinguï nne di 'bätyø mmái ngue da 'yēc'ēigui, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui”, ěn'Oja.

¹⁶ Pe ra mmēnthi gá nthēh, porque nu te gá gui nnuh, bi dinni mmaihua hanja ra hya. Nu te ra hya gá 'yøhmua, gui pahma ha rá nja ra hya. ¹⁷ Majuaní dí xi'ahu, ngue yø pa xa thogui, xangu yø pøngahya Oja xa m'mai, yø hoga n'yohu xa m'mai, bi ne xta nnu'a te gui nnuh ya, pe himbi zä bi nu. Bi ne xta 'yø'a ra hya gui øhmua ya, pe himbi zä bi 'yøde.

Ra Jesús bi ma te ni bõnya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

18 Nuya yø hya dadi hyejpabi ra momhmudä, dami 'yøhmæ xanho hanja ra hya. 19 Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'æ bi zo yø hmudä ya. Bi 'yøhra hya yø ja'i ngue ha di njap'æ di zo rá 'yε Oja, pε himbi dinyø mmæi yø ja'i hanja ra hya. Bi map'æ ra zithu p'æya, nuna ra hya xi 'yøhyø ja'i, bi japi ngue bi pumbeni. 20 Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'æ bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. 21 Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'ætho honi ngue ha di hyep'æ ra hya. Nu'mø bi ts'æi ngue ra hya εc'ei, 'bexi cohyø mmæi. 22 Mi'da yø ja'i p'æya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'æ bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. Pε nu'a te yø 'bæfi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'bæfi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndumma honi ha di mmæmmeti. Ya hin temä ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. 23 Pε mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra hoga häi p'æ bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya, bi dinyø mmæi hanja ra hya. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pε 'bæ'i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Bi nhyεcra hya ngue bi nuans'ui ra trigo rá hmudä yø paxi.

24 Ra Jesús bi hyoni te gui nhyejpabi n'na ra hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nua ja ra ximhäi di manda Oja, ja nnøpe ngue rá huahi ua Oja bi thuhra hoga hmudä. 25 Pε mi n'aha gätho yø ja'i, nu'a rá nsæiui ra mmæhui bi yærbæ ja ra nuatrigo ngue ra xui. Bi duprá mihyuui ra trigo. Bi ma p'æya. 26 Mi nte yø trigo p'æya, ya ts'ats'i ngue di nja yø trigo. Ja bi nequi p'æ ndana gue'a ra paxitho p'æya. 27 Mi nu yø hmiqúi ra mmæhui te ja ra huahi, bi ma bá xihra hmu. Bi 'yεmbi: “Ague grá Hmu, nu'mø ma tuhma ni huahi, xanho ra hmudä dá tuhma. ¿Hanja ngue n'youi yø paxi ra trigo ya'mø?” bi 'yεmbi. 28 Ra hmu p'æya bi 'yεmbyø hmiqúi yaui: “Gue'a ma nsæigä'be bi du'æ yø paxi gui mmæmmi ya”. Yø hmiqúi p'æya bi 'yεmbræ hmu: “¿Ua gui nne ga ma xat'æhe yø paxi n'youi ra trigo?” bi 'yεmbi. 29 Pε ra hmu bi 'yεna: “Hin'na.

Ogui xathæ yø paxi n'youi ra trigo, porque nu'mø gá xathæ yø paxi, 'nεhra trigo da c'æts'i. 30 Dami hyemhmaui hma 'dap'æ di nte asta gue'mø bi thets'i. Ga xicä yø mæfi ngue da gacyø paxi, da 'yøtyø tut'i, da t'udi. Nu'a ra trigo p'æya, da 'bæspæ ja ra njætrigo'a”.

Bi nhyejpa ra hya n'na zi hmudä ra mostasa.

31 Mahømbi hyoni te gui nhyejpa yø hya xihyø ja'i ra Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ma ga xæn'nahæ ha di njap'æ di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja ya. N'na ra n'yohæ bi dup'æ ja rá huahi n'na zihmudä ra mostasa. 32 Majuani ngue man'na zitchæ na ra hmudä na ngue gätho mi'da yø hmudä i ja. Pε nu'mø bi nte, man'na tate ra dat'o ngue gätho mi'da yø c'ani i ja. Nup'æ ja yø 'yεt'o, ja ørbæ yø 'bafi yø ts'int's'æ.

Bi nhyejpa ra hya ra hojæni pε ra levadura ngue di ixqui.

33 Mahømbi hyonna Jesús te gui nhyejpa mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nu'a di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bæ mahets'i, gui nhyejpabi tengutho ra íxi 'mø bi japi hyu t'eni ra hojæni n'na ra xisu, asta gue'mø di ixqui gä ra jani.

34 Nguya yø hya bi manna Jesús ngue honi te gui nhyejpa yø hya xihyø ja'i. Nu'mø i ya, zant'a honi te gui nhyejpa yø hya xænba yø ja'i. 35 Nguna bi 'yøt'e, porque mi jatho ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Oja ngue bi 'yεna: “Ga honi te gdá nhyejpa yø hya ga xihyø ja'i. Ga xicä yø ja'i yø hya hingui fadi hanja asta gue'mø mambá nhohra ximhäi”, bi 'yεna.

Bi manna Jesús te ga mbønya yø hya bi hyεqui ngue yø paxi bi nuas'ui ra trigo.

36 Mi juadi bi n'yεhmi yø ja'i ra Jesús, bi 'yæt'ambo rá ngu p'æya. Bi guatyø xädi, bi 'yεmbi:

—Dami xicje te ga mbønya yø hya gá hyεqui ngue yø mihyuui ra trigo bi thup'æ ja ra huahi.

37 Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Nu'a bi duhra hoga hmudä, gue'a ra N'yohæ bí 'yε mahets'i'a. 38 Nu ra huahi, ga mbøni ngue guecua ja ra ximhäi'a. A nu ra hoga hmudä, ga mbøni ngue gue'æ yø ja'i o

rá 'yε Oja. A nu'a rá mihyuui ra trigo, ga mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'yε ra zithu'u. ³⁹ A nu'a rá nsaiui ra mmehui bi duprá mihyuui ra trigo p'u ja rá huahj, gue'a ra zithu'a. A nu'mø bi thexyø trigo, ga mbøni ngue gue'mø bi gua'a nximhäi 'mø. A nu'u yø mēfi da hyexyø trigo, gue'u yø anxε'u. ⁴⁰ A nu'a rá mihyuui ra trigo da ma mapeti ngue da t'udi, ga mbøni ngue gue'a ra ndate di nja 'mø bi gua'a nximhäi'a. ⁴¹ Porque ra N'yohu bí 'yε mahets'i da menhyø anxε p'u ha 'bahyø ja'i ya o rá 'yε. Da ziqui gätho yø ja'i nuya xa japi ngue øtra ts'oqui mi'da yø mmic'eiui, da ziqui gätho'u xants'o te ga 'yo. ⁴² Nuya yø ts'oc'ei, da hyørbu ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'u yø ja'i 'nε dadi guxtyø ts'i ngue ra ndate da zä. ⁴³ Pε nuya yø ja'i xa 'yøt'e te di manda Oja, di m'map'u ha di manda yø Papá, dadi yoxni tengutho gui yotra hyadi. Di nja ni gu ngue gui 'yøhma ya yø hya di mmangä.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra mēnyu nt'ägui p'u ja ra häi.

⁴⁴ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i, guehya tengutho n'na ra ja'i bi dini ha nt'ägui xandøngu ra mēnyu ya. Mi zä mi dini ha o ra mēnyu, ma hømbi go'mi, di johya ngue'a te bi dini. Da mä te gä pεspaya ngue da dänna häi ha o ra mēnyu bi dini. Ya drá mmeti ra häi p'uya.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra perla.

⁴⁵ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i, guehya tengutho n'na ra pøhø i 'yo ngue honyø perla, tate mandøngu drá muui. ⁴⁶ Nu'mø bi dinna perla mandøngu drá muui, da mä te gä pets'i, da dänna perla bi dini.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yø hua bi the ra xit'a.

⁴⁷ Nuna Oja bí 'bu mahets'i, nuya yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi di manda, tengutho yø hua bi the ra xit'a 'mø bi ma yø mahua p'u ja ra jathe. 'Dama 'dan'yo yø hua bí the. ⁴⁸ Nu'mø bá yuhra xit'a yø mahua, da juca nenthe p'uya, da mi ngue da huanhni. Yø hoga hua i pets'i, pε yø hua hingui ho i ei. ⁴⁹ Di njarbutho'a te ra hya di nja 'mø bi gua'a nximhäi ya. Da ma yø anxε ngue da sicyø ts'oc'ei p'u ha di 'bahyø ja'i xanho te

ga 'yo. ⁵⁰ Yø ts'oc'ei da hyørbu ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxp'u yø ts'i ngue ra ndate di sä.

Bi nhyecra hya ngue ra nyogui xädi conna 'da'yo xädi.

⁵¹ Bi 'yännyø ja'i ra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Ua tini xanho ni mmaih'u ya yø hya dá mangä ya, uague hin'na? —bi 'yēmbi.

Yø ja'i p'uya bi 'yēna:

—Ahá, grá Hmu, tinma mmæigähe hanja ra hya gui mmanya —bi 'yēmbi.

⁵² Ra Jesús mahømbi 'yēmbi yø ja'i:

—Nu ra xännbate ngue ra ley, nu'mø da gohi ngue ma xädi, ma'da'yo di xädi ha di zo rá 'yε Oja, ya man'na xangu yø hya da badi. Da gohi tengutho n'na ra n'yohu xangu te pεspu ja rá ngu, jap'u yø cosa ngue yø nyogui, ximmi jap'u yø cosa ngue ma'da'yo.

Nu'u yø mmenguhu ra Jesús hingui εc'ei te øt'e.

⁵³ Ra Jesús høntho bi juadi bi xihyø ja'i ya yø hya bi hyequi, bi ma p'uya. ⁵⁴ Mi zømp'u Nazaret ja ra hnini bá nte. Bi map'u ja ra nija ngue bí xänbä ra hya yø ja'i. Nuya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya bi ma, gä di 'yøtho, di n'yēmbi:

—¿Hague go ga mba'a te ra hya pahna?

¿Hague ga nzä øtyø milagro? ⁵⁵ Conque guehna rá ts'ant'u ra yaxi na. Nuna rá mamá p'uya, gue'a ra Maya. Yø n'yohu p'uya, gue'a ra Jacobo, 'nehra José, 'nehra Simu, 'nehra Judas. ⁵⁶ Yø nju p'uya, gä 'dadua ra hnini dí 'bæhma. Xina, ¿hapu go bá ha'a te ra hya xännbate na? —di n'yēmbi yø ja'i.

⁵⁷ Janangu yø ja'i embi ngue to bi zä man'yohu na ra Jesús. Hingui ørpatho masu yø ja'i te xifi. Pε ra Jesús bi 'yēmbi yø ja'i:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yεhε, gä hnu mansu. Pε nu'u yø mmenguhu yø pøngahya, hingui nnu mansu. Ni xinga gue'u to 'bap'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵⁸ Ya himbi 'yøt'e xangu yø milagro p'u ja ra hnini p'uya, porque yø mmenguhu hingui εc'eiθo ya yø hya bi ma.

14

Ra Herodes embi ngue nuna ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹ Nu'ʼu yø pa'ʼu, nup'ʼu ja ra häi Galilea mi ndast'abi ra Herodes. Ra Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. ² Ra Herodes bi 'yεmbyø ja'i ja yø 'befi p'ʼu ha 'bui:

—Nugä dí εna ngue xpi bεnnate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yεna.

Ja mmangua ha bi nja ya ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

³ Nu'mø yø pa bi thogui, ra Herodes bi manda bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fädi. Bi wpi ngue nuna ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hingui ho di m'mahmi rá 'beo Herodías nuna mará xisu'a rá n'yohu Lipe. ⁴ Nuna ra Xuua xi 'yεmbrā Herodes: “Hin'yu ra nt'edi gui m'mahmi ni 'beo”, xi 'yεmbi.

⁵ Ra Herodes mi sihna ra hya na, bi ne xta hyo ra Xuua, pe himbi zä porque ra Herodes bi zu yø ja'i. I paði ngue gätho yø ja'i i mma ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua. ⁶ Pe mi zøhrá pa bi nsännigo ra Herodes. Nuna rá t'ixu ra Herodías bi yurbu 'buhyo ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi mahra hnei p'uya. Ra Herodes di ho te øtra hmute. ⁷ Ra Herodes bi 'yεmbrā hmute: “Nu'mø tema cosa gui 'yāqui, nugä ga 'da'i”, bi 'yεmbi. ⁸ Ra hmute p'uya bi ma bá änná mamá te 'be'a da 'yādi. Mi xihrá mamá te da 'yāp'ʼu ya, bi ma ra hmute, bi 'yεmbrā Herodes: “Damí 'dacrā ya ra Xuua nuna mi 'yøtra nxixya, dá o ra mohi”, bi 'yεmbi.

⁹ Mambi dutrá mmui ra dast'abi 'mø mi 'yø'a te sifi. Pe ya xi xihra hmute ngue di unni te da 'yāpi. Yø ja'i 'bup'ʼu mi 'bui, gä xi 'yøde te xi mā. Bi manda p'uya ngue bi t'unna hmute'a te ädi. ¹⁰ Bi 'yet'i to bá hejpa rá ya ra Xuua p'ʼu ja ra fädi p'uya. ¹¹ Bá jät'a n'na ra mohi, bi t'unna hmute. Ra hmute p'uya, bi dāprā mamá.

¹² Mi bahyo xädi ra Xuua ngue bi du, bi ma bá ha ra ánima ngue bi 'yāgui. M'mefa p'uya, nu'a te bi nja, bi ma bá xihra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøte ngue bi nsihme cut'a mahuahī mā'yohu.

¹³ Nuna ra Jesús mi zä mi baði ngue ya bi du ra Xuua, bi 'yo ra barco i ma n'nanni haru hinjo'o yø ja'i. Pe yø ja'i bi baði haru

i ma, mandøngu dyø ja'i bi denni ni netra nenthe. Nup'ʼu ja yø hnini thogui, ja nεxpʼu mi'da yø ja'i ngue tet'i. ¹⁴ Mi zøhra barco bá o ra Jesús, bi bøni. Pe ya mandøngu dyø ja'i 'bup'ʼu. Ra Jesús bi huεcyø ja'i p'uya, bi 'yøthe yø dārquēhi bi zispabi yø ja'i. ¹⁵ Nu'mø ya ni ma di nde p'uya, nu'ʼu yø xädi ra Jesús bi guarbu 'bäi, bi 'yεmbi:

—Ya bi nde, 'ne nuua dí 'buhmu ra dapo ua. Damí 'yεhyø ja'i n'namhma da map'ʼu bi ja yø hnini, da dänse ra hme da zi —bi 'yεmbi.

¹⁶ Bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Hingui ja ngue da ma yø ja'i da tai te da zi. Damí unhnu ra hme da zi yø ja'i —bi 'yεmbi.

¹⁷ Nu'ʼu yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—Pe høndi cut'a yø thuhme dí hagähe, 'ne yoho yø hua.

¹⁸ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Bí 'dacju ua yø thuhme conyø hua —bi 'yεmbi.

¹⁹ Bi 'bepyø ja'i p'uya ngue bi mip'ʼu ja ra 'batha. Bi hyan'ʼu cut'a yø thuhme 'ne'u yoho yø hua. Bi hyanma hets'i p'uya, bi ja mammaði Oja. Bi xenyø thuhme p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpabi yø ja'i. Daguehyø hua bi dat'i. ²⁰ Bi nsihme xanho yø ja'i, gä bi nniya. Mi juate ra ts'ihme yø ja'i p'uya, nu'ʼu yø xädi ra Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thuhme bi bongui.

²¹ Nu'ʼu yø ja'i bi nsihme'a ra ora'a, cut'a mahuahī mā'yohu bi nsihme. Himmā cut'i ra güenda yø xisu 'nehyø basi.

Ra Jesús ni 'yo maxøts'e ra dehe.

²² Mente εhyø ja'i ra Jesús, bi xihyo xädi ngue di m'met'o da 'yo ra barco di ma man'na nguadi ra zabi. ²³ Høntho bi juadi bi 'yεhyø ja'i ra Jesús, bi map'ʼu bí ja ra nyuni bá mat'Oja. Mi dähra nde, bi 'buse p'ʼu ja ra nyuni ra Jesús. ²⁴ Pe ra barco ya bi 'yo made ra zabi. Nup'ʼu ja ra zabi, bi nangra ndate ndahi ngue di cosra barco. Asta pa maya yø fanthe. ²⁵ Mi zu'i hyu xudi p'uya, nuna ra Jesús bi map'ʼu bí 'buhyo xädi ni 'yo maxøts'e ra dehe. ²⁶ Nu'mø ni ma da zømp'ʼu 'buhyo xädi, mi hyandi ngue mmap'ʼu ni 'yo maxøts'e ra dehe. Bi zu p'uya. Nu'a ga nzu p'uya, bi 'yεna:

—Bá εcua ra ndahi.

²⁷ Pε ra Jesús bi zofa 'bexque'a, bi 'yεmbi:
—Go guecä, 'yoguí suhε —bi 'yεmbi.

²⁸ Ra Bedu p'uya bi 'yεmbra Jesús:
—A nu'mø ngue gue'e grá Hmu, dami
'yøt'e ngue da zä ga n'yogä maxøts'e ra
dehe. Ga sōngä p'ε gará εhε.

²⁹ Ra Jesús bi 'yεmbi:
—Gue bá 'yo 'mø —bi 'yεmbi.

Ra Bedu p'uya bi gap'ε ja ra barco, ni 'yo
maxøts'e ra dehe ngue da zømp'ε bá εhra
Jesús. ³⁰ Pε nu'a ga 'yo ra ndahι, i tønhi,
bi nsu p'uya. 'Bexpi madi bi y'ε mbonthe.
Xøgue rá mafi bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grá Hmu, dami jεxcagui.

³¹ 'Bexpi macrá 'yε ra Jesús, bi gats'i. Bi
'yεmbi:

—Ague n'yø, ¿hanja ngue guí yobεni? Gue
zits'atho guí εc'εigui.

³² Høntho bi yat'ambo ra barco ra Jesús,
'bexpi nsäya ra ndahι. ³³ Nuya mi o ra
barco p'uya bi ndantyøhmυ p'ε 'bähra Jesús,
bi 'yεmbi:

—Majuani ngue gue'e rá Ts'ant'ε'i Oja.

*Nup'ε ja ra häi Genesaret bi 'yøthe yø
därquēhi ra Jesús.*

³⁴ Mi zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret.

³⁵ Mi bahyø ja'i 'b'ε'a ra xεqui'a ngue ya
'bεp'ε ra Jesús, ndap'ε bi zä, bi n'yonnbase
ra hya yø ja'i ngue bá εhε. Di nxifi ngue
da zixyø därquēhi p'ε 'bähra Jesús. ³⁶ Yø
ja'i bi 'yäpra mate ra Jesús ngue squerangue
rá nyani rá he da därpabi yø därquēhi,
'bexque'a sä ha hεmbi.

15

*Ja 'da yø costumbre xä nzänse yø ja'i
hingui nnu manho ra Jesús.*

¹ Nuya yø fariseo 'nεhyø xännbate ngue
ra ley ngue yø mmεngu Jerusalén bi guarbε
'bähra Jesús ngue ørpa ra nt'änni. Bi 'yεmbi:

² —¿Hanja ni xädi ngue fεstho ra hya bi
zogahε yø ndiua? Porque hingui pecra
ts'oqui ja yø 'yε, ngue di nxε'yε hante di
nsihmε.

³ Mi dahra Jesús, xquet'a bi 'yørpa ra
nt'änni ya yaui, bi 'yεmbi:

—Da gue'ahε, xiya yø hya di manda Oja,
¿hanja ngue guí fεsthoε, ngue nuya yø hya
xcä sänsεhε, gue'a gadi ja ndummεi guí

øthε'a? ⁴ Porque Oja bi xihyø ja'i, bi 'yεmbi:
“Dami su ni papá, dami su ni mamá”.
Mahømbi 'yεmbi: “Nu ra ja'i da zanná papá,
ogue da zanná mamá, i ja ngue di njapra
castigo 'nε da tho”, bi 'yεmbyø ja'i Oja. ⁵ Pε
ya xcä xännbahε yø ja'i ngue ra ja'i da zä
da 'yεmbra papá ogue rá mamá: “Nugä
papá, nugä mamá, ya hinda zä ga 'da'i
te guí siui ya. Porque nu te gä dí pεts'i,
guehna Oja dadi unni”. ⁶ Nu'mø nguna ra
hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japhε
ngue di jammansu rá papá ogue rá mamá
ra ja'i. Ja di nεqui p'uya ngue nuya yø
hya di manda Oja, guí εhmε ngue hinte
di muui. Porque nuya yø costumbre xä
nzänyø ndiua, guehya guí εhmε ngue ja
ts'editho guí 'yøthε ya. ⁷ Ni xirbε guí εna
ngue guí εc'εihε Oja. Go guí øthε na te ra
hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue Oja bi
'yεna: ⁸ “Nuya yø ja'i 'bεcua, nu'mø bi nya,
xøgue εna majuanι ngue nnu mansugui. Pε
himma juani ngue yø mmεi ga ndannegui.
⁹ Ya hinte ni bøntho ngue thannegui yø
ja'i. Nu te gäma hya xännbate, xangu yø
hya xä nzänse ngue εmbi di manda Oja”, bi
'yεn'Oja.

*Nu te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onnbä rá
nyomfεni ra ja'i'a.*

¹⁰ Ra Jesús bi zonhyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Dami 'yøhmε xanho ya yø hya ga
mmangä ya. Dami 'yεt'ammuihε. ¹¹ Nu ra
ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga
'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i,
gue'a ra ts'omhya pønnä ne ra ja'i'a.

¹² Yø xädi ra Jesús bi guarbε 'bäi, bi
'yεmbi:

—¿Ua guí padi ngue mbøcue yø fariseo
'mø mi 'yøhna ra hya guí xifi? —bi 'yεmbi.

¹³ Ra Jesús εntho 'mø mi dadi:

—Nu'a ma Papägä bí 'bε mahets'i, nu'ε
yø ja'i hingui o rá 'yε, da zijpε ha 'bahyø
ja'i. ¹⁴ Dami hyεgui, o sä guí suhε. Nuya
guehya yø xädä xännbabi ra hya mi'da yø
mmixädäui ya. Nu'mø bi nthεui ra ots'i,
nup'ε da zo ra xännbate, ja da zop'ε yø xädi.

¹⁵ Ra Bedu bi 'yεmbra Jesús:

—Dami xicje te ga mbønya yø hya gä
hyεqui ngue te si ra ja'i.

¹⁶ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua xquet'a hinguí tinni mmaihə hanja ya yø hya dí mmangá? ¹⁷ ¿Ua hinguí pahmə ngue nu te gāmə cosa si rā ja'i, mbo rá mmāi rā ja'i nī ma, pε pigui te si rā ja'i? ¹⁸ Pε nu rā hya pōnná ne rā ja'i, mbo rá n'yomfēni rā ja'i ní 'yēhra hya. Nu'mø xants'o rā hya bī manna ja'i, guehna rā ts'oqui nā. ¹⁹ Porque mbo rá n'yomfēni rā ja'i bī mihra ts'o n'yomfēni, rā nthote, rā n'yots'om'māi, rā mfε, rā fehni, rā ts'ate. Gā mbo rá n'yomfēni rā ja'i ní 'yēhra ts'omhya. ²⁰ Nuna rā hya naya, guehna rā ts'oqui øtyø ja'i nā. Pε nu'mø hinguí xə'yε rā ja'i 'mø bī nsihmε, hinga gue'a rā ts'oqui'a.

Nu'a n'na rā xisu ngue hinga judío bi yäpra mate rā Jesús ngue da mäts'i.

²¹ Mī bōmp'ə mī 'bəhra Jesús, i map'ə ja n'na rā häi ja rā hnini Tiro conna hnini Sidón. ²² Nup'ə ja rā hnini bi zōnna Jesús, mī 'bəp'ə n'na rā xisu hinga judío, mará mməngu p'ə ja rā häi Canaan. Bī ma rā xisu p'əya, nī mafi, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, rá mbom'məto'i rā David, dami huεgagui. Nu mā t'ixu dí si, n'youi rā ts'onthi. Pε εmmēi di əni, dami 'yøthets'ə —bi 'yεmbi.

²³ Pε rā Jesús hinguí thatho. Yø xädi p'əya bi 'yεmbrā Jesús:

—Dami 'yørpabi nts'edi'a te xi'i, porque rā nxunanyatho ngue nuercəhə.

²⁴ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu:

—Nugā bá pengagui Oja ngue hōndyø judío gā fäts'i. Porque yø judío εntho yø dε'yo ya xā n'ueni, ngue hinjongui fädi.

²⁵ Pε rā xisu bi guarbə 'bāhra Jesús ngue bī ndantyoħmu, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, dami fäxquits'ə.

²⁶ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu yaui:

—Pε nu'mø ngue 'bet'o go gā fäxa'i, 'nε hingrá judío, ya satho 'mø dā thannbā rā hmε yø basī, ngue yø fo'yo di t'unni.

²⁷ Rā xisu p'əya bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pε yø fo'yo, gue'ə yø xεmhme tāp'ə ja rā mεxā sihmε yø hmu si'ə.

²⁸ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu yaui:

—Ague grá xisu, guí εc'εigui xandønho ngue dā zā dī nja'a te guí mma. Janangue dī nja ya.

Nu'a rá t'ixu rā xisu mī n'youi rā ts'onthi p'əya, 'bexque'a bi zä.

Rā Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

²⁹ Mī thohra Jesús, i mpa man'na nguadi rā zabi Galilea. Nup'ə ja rā nyuni bi zōni, bi mī. ³⁰ Xandøngu yø ja'i bi zōmp'ə 'bui. Bi zispa yø därkehi xā nnunts'i, yø xädä, yø gone, yø do'yε, yø dogua, xangu mī'da yø därkehi bi ts'ispabi rā Jesús ngue bi 'yøthe.

³¹ Mī nu yø ja'i te øtra Jesús ngue bi zä bi 'yøthe yø därkehi, di 'yødyø ja'i. Yø gone bi zä bī nya, bi zä yø do'yε, bi zä yø dogua. Bī nzø yø dā yø xädä. Mī nja'a p'əya, gätho yø ja'i bi 'yεspabi Oja nuna thanne yø judío.

Rā Jesús bi 'uin'i goho mahuaħi mā'yohə.

³² Bi zonhyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Dadi huεcä yø ja'i 'bεcua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yohə ya. Dí pa'a njuani ngue ya hin'yə te dā zi yø ja'i. Nugā hindī nne gā et'i ngue dā ma yø ngu 'nε hindī sihmε, porque dā güembə ja rā 'yu.

³³ Nu'ə yø xädi bi 'yεmbi:

—Pε çhapə go gā hannbahə te dā zi ya yø ja'i 'bεcua? Porque xandøngu. A nuua dí 'bεhmə, rā dapo ua.

³⁴ Bi 'yänyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hangū yø thuhmε guí haħə 'mø?

Nu'ə yø xädi p'əya bi 'yεmbi:

—Hōndi yoto yø thuhmε ja ua, 'nε zi yoho yø huə.

³⁵ Bī manda rā Jesús ngue bī mihyø ja'i.

³⁶ Bi hyan'ə yoto yø thuhmε p'əya conyø huə. Bi ja mammadi Oja ngue ya dī nsihmε yø ja'i. Bi xenyø thuhmε p'əya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i dā zi. ³⁷⁻³⁸ Nu'ə yø ja'i bī nsihmε, goho mahuaħi mā'yohə. A nu yø xisu 'nεhyø basī hinguí cətra güenda'ə. Pε gā bī nniya. Mī juate rā ts'ihmε yø ja'i, nu'ə yø xädi rā Jesús bi peti yoto canasta yø thuhmε bi bongui. ³⁹ M'mεfa p'əya, rā Jesús bi 'yεhyø ja'i. Bī ma p'əya, bi 'yo rā barco, bi zōmp'ə ja rā häi nī hu ngue Magdala.

16

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne dā nup'ə dā 'yøt'a n'na rā milagro.

¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo conyø saduceo bī ma bá sāmhya rā Jesús. Di 'bēpi ngue dā 'yøt'a n'na rā milagro nu mahets'i,

para ngue di n̄equi ngue rá m'menhni Oja na ra Jesús. ² Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu'mò ngue ra nde, guí ɛmhm̄: “Xta n̄ho ra tiempo ya, porque ja yò zòguí”. ³ Nu'mò xudi p'uya, guí ɛmhm̄ 'mò: “Nuya h̄indi ho ra pa ya, porque ra nduhm̄i ra c'ammah̄ets'i ngue ja ra guí”, guí ɛmhm̄. Guí ɛn̄a ngue guí pah̄m̄a xan̄ho te ga mbøn'a te bi ja maya. Pɛ nuya guí ɛn̄a ngue h̄inguí pah̄m̄a te ga mbøn̄ya te ḡama hya guí n̄nuh̄a yò pa dí 'buh̄m̄a ya. ⁴ Yò ja'i 'buh̄ya, yò ts'oc'ɛi ngue h̄inguí pa Oja. 'Bet'o nne da nu yò milagro, ja da 'yɛc'ɛigui. Pɛ h̄in tema man'na ma milagro di nja ya, h̄inda h̄ont'a te bi thohra Jonás da n̄opa hm̄eya yò ja'i ya.

Bi zop'u yò ja'i p'uya, bi ma.

Ra Jesús bi xihyò x̄adi ngue di mf̄adi xan̄ho, nuya yò hya x̄annbate yò fariseo 'n̄ehyò saduceo, h̄inda d̄ennbabi yò hya.

⁵ M̄i zòm man'na nguadi ra zabi, nu'u yò x̄adi ra Jesús xi pumb̄eni ra thuh̄m̄ɛ x̄ta hyats'i ngue da zi. ⁶ Ra Jesús bi 'yɛmbyò x̄adi:

—Dam̄i mf̄ah̄m̄a ya, mam̄i sih̄a'a ra íxi di unyò fariseo ya, conyò saduceo.

⁷ Di n'yɛmbi n'na ngu n'na'u yò x̄adi p'uya:

—Rá n̄zɛgui xicj̄a ya ngue h̄inx̄tá ha ra thuh̄m̄ɛ ga sih̄a.

⁸ Bi bahra Jesús te di nxihyò x̄adi, bi 'yɛmbi:

—Gue guí ɛn̄a dí xi'ah̄a ngue h̄inx̄cuá ha ra thuh̄m̄ɛ guí sih̄a. ¿Ua h̄inguí 'yo n̄i mm̄aih̄a na ra hya dí mm̄angá 'mò? Masque mad̄i zits'u guí ɛc'ɛigah̄a.

⁹ ¿Ua h̄inguí 'yo n̄i mm̄aih̄a ya yò hya dí mm̄angá? ¿Ua h̄inguí mb̄ɛmhm̄a'a te guí n̄nuh̄a p'u nn̄á m̄ah̄a? Xi'mò ra pa ngue h̄ondi c̄at'a nthuh̄m̄ɛ i nsih̄m̄ɛ c̄at'a mah̄uah̄i ma'yoh̄a, ¿ua h̄inguí mb̄ɛmhm̄a njamm̄i canasta yò thuh̄m̄ɛ bi bongui?

¹⁰ Xi'mò ra pa ngue h̄ondi yoto yò thuh̄m̄ɛ i nsih̄m̄ɛ goho mah̄uah̄i ma'yoh̄a, ¿ua h̄inguí mb̄ɛmhm̄a njamm̄i canasta yò thuh̄m̄ɛ bi bongui? ¹¹ ¿Hanja ngue h̄inguí 'yo n̄i mm̄aih̄a ngue h̄ingra thuh̄m̄ɛ dí m̄ma ngue dí xi'i ngue guí mf̄ah̄m̄a ngue ra íxi di unyò fariseo 'n̄ehyò saduceo?

¹² Ya bi d̄inyò mm̄ai'u yò x̄adi te mm̄anna Jesús, ngue h̄ingra íxi pɛ ra thuh̄m̄ɛ'a xifi ngue di mf̄adi. Sinoque nu'a ra hya xifi,

ngue h̄indi x̄a'u yò hya x̄annbate yò fariseo 'n̄ehyò saduceo.

Bi man̄a B̄edu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi'a.

¹³ Nu'p'u ja ra x̄equi ja ra h̄nini Cesarea ngue Filipos, m̄i zòm'p'u ra Jesús. Bi 'ȳanyò x̄adi p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nugá drá N'yoh̄a dá ɛ mah̄ets'i, ¿te'o ɛnyò ja'i ngue guecã? —bi 'yɛmbi.

¹⁴ Nu'u yò x̄adi p'uya bi 'yɛmbi:

—'B̄u i'da yò ja'i ɛmbi ngue gue'e grá Xuua gm̄i o'tra nxixya. M̄i'da yò ja'i p'uya, ɛmbi ngue gue'e grá Elías. M̄i'da p'uya, ɛmbi ngue grá Jeremías. M̄i'da p'uya, ɛmbi ngue 'b̄ui toni p̄ongahya Oja.

¹⁵ Ra Jesús mah̄ombi 'yɛmbyò x̄adi:

—Xi'ah̄a p'uya, ¿te'ogá p'u gn̄i b̄ɛmhm̄a ngue guecã?

¹⁶ M̄i dahra B̄edu, bi 'yɛmbi:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'u'i Oja nuna majuan̄i ngue 'b̄ui.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Ra mm̄enth̄i gá nth̄eui grá Simu, rá ts'ant'u'i Jonás. Porque h̄injonni ja'i bi b̄ɛn'na'i ra hya guí m̄ma, sinoque gues̄e na ma Papá bí 'b̄u mah̄ets'i bi ja'i gá man̄a ra hya na. ¹⁸ Nugá dí xi'i ya, gue'e gn̄i hu ngue grá B̄edu, i nne da ma ngue tengutho n'na ra do ngue dap'u fots'i, h̄injongui an̄i. Gue'e grá m̄adi 'yɛc'ɛi ya ngue gátho m̄i'da yò ja'i da 'yɛc'ɛigui m'm̄efa. Nu to gá da 'yɛc'ɛigui da dapra ndate i ja. ¹⁹ Di nja ni cargo p'u ha di manda Oja ya. Gue'e rá representante'i Oja bí 'b̄u mah̄ets'i. Nu'a ra hya guí unna nt'ɛdi da 'yòtyò ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a ra hya h̄inguí unna nt'ɛdi da 'yòtyò ja'i ua ja ra ximh̄ai, h̄inguí sã da 'yòtyò ja'i.

²⁰ M̄i juadi bi man̄a ra hya na, bi xihyò x̄adi p'uya ngue h̄injonni ja'i da xifi ngue guehna ra Cristo na.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'n̄e bi ma ngue di b̄ennate.

²¹ Ra Jesús bi xihyò x̄adi ngue ja ts'edithe di ma Jerusalén, ja dan̄i ma ma'uni p'u. Di unyò mm̄ac̄ja 'n̄ehyò x̄annbate ngue ra ley, 'n̄ehyò n'yoh̄a 'bet'o p'u ja ra nija. Da hyo, pɛ rá hyu pa p'uya di b̄ennate. ²² Ra B̄edu p'uya, bi zica n'nanni ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, 'yo da ne Oja ngue da ngu'a gui thogui.

²³ Mī 'bātra Jesús, bi 'yembra Bedu:

—Damī 'uegue, rá mēfi'i rá zithu. Porque nu'i guí orcathogui. Hinga gue'a rá ts'anni Oja so ni mm̄ai di nja. Sinoque gue'a te yø hyase yø ja'i so ni mm̄ai di nja.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue h̄injam'mø da gohyø mm̄ai'a ga 'yεc'ei.

²⁴ Bi 'yembyø xädi rá Jesús:

—Nu to nne da denngui, h̄ingui sä ngue da zänse te da n'yo. H̄inha di gohrá mm̄ai, maɖague'a da thop'u ja rá pont'i. ²⁵ Nu rá ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna rá ja'i di m'mehrá te na. Pe nu rá ja'i h̄ingui cohra mm̄ai'a ga 'yεc'eigui, maɖa tho conná ngueque, guehna rá ja'i di nyanná te na. ²⁶ Porque h̄inte da dahra ja'i, maɖague'a da 'yøt'e ngue rá mmeti gá rá ximhái 'ne di m'mehrá te. Ni xinda hangū rá mēnyu da gutra ja'i, h̄inda zä da yanná te. ²⁷ A nu'mø bá εhe mahøn'a rá N'yohu bí 'yε mahets'i, dí hatra ts'edi Oja, da n'youi yø anxε. Di unyø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i, da gut'i te xa 'yøt'e, xanho ogue xants'o. ²⁸ Majuaní dí xi'ah̄u ngue nuya 'da 'bucua ya, h̄inda du, asta gue'mø da nu ngue da hya rá ts'edi rá N'yohu bí 'yε mahets'i di manda ua.

17

Bi mpä'a te gui nequi ra Jesús.

¹ Mī tho'a n'nato mā pa, nuna rá Jesús bi zixra Bedu 'nehya m̄i yonc'ei di n'yohu, rá Jacobo 'nehra Xuua. Bi mēp'u bí ja n'na rá nyuni xanhets'i ngue di m'muse. ² Ja bá nup'u yø xädi p'uya ngue bi mpä'a gui nequi rá Jesús. Nu rá hmi, di yoxni tengu rá hyadi. Rá he p'uya, rá mbøse asta di yoxni. ³ Bi nu yø xädi p'uya ngue 'bäp'u rá Moisés conná Elías ngue yaui rá Jesús. ⁴ Rá Bedu bi 'yembra Jesús:

—Ague grá Hmu, ya xanho ngue dí 'bahmu ua. Xiya, çua guí nne ga hōcāhe hyu yø t'annigu, n'na'i, n'na rá Moisés, n'na rá Elías? —bi 'yembi.

⁵ Tobe yadra Bedu 'mø m̄i go'mra gui p'u ha 'bai. Xøgue di yoxni rá gui. Bi 'yø p'uya ngue nup'u ja rá gui ja bá nyap'u Oja, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna mā Ts'ant'u dadī madī. Co nuna ya i ja gampähä. Nuya yø hya da manna ya, damī 'yεt'amm̄aihu —bi 'yembi.

⁶ Mī 'yøhyø xädi na rá hya bá man'Oja maya, bi m'memfo häi p'uya, pe mathoguiho bi nsu. ⁷ Nup'u ha 'boni, bi guatra Jesús. Bi dots'i n'na ngu n'na, bi 'yembi:

—Damī nangüi, 'yo guí nsuui —bi 'yembi.

⁸ Mī hyetyø xädi p'uya, ya h̄injon gui 'bäp'u yoho yø n'yohu xi nu. Ya 'bäse p'u rá Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue ní gap'u ja rá nguani p'uya. Rá Jesús bi 'yembyø xädi:

—'Yo to gui xifi te gá nuui ya, asta gue'mø bi hnu rá N'yohu bí 'yε mahets'i ngue di bennate.

Ra Jesús bi mā ngue rá Elías ya bá εhe, bi xihyø ja'i ngue di nsä porque ya bá ep'u ra Cristo.

¹⁰ Nuya yø xädi rá Jesús bi 'yänna n'na rá hya, bi 'yembi:

—¿Hanja na rá hya manyø xänbaste ngue rá ley, ngue rá Elías embi ngue jatho da 'bet'o hante ngue da ehra Cristo?

¹¹ Mī dahra Jesús bi 'yembi:

—Majuaní ngue rá Elías m̄i jatho ngue rá maditho da εhe da xihyø ja'i ngue di nsä.

¹² Pe damī pahmu ya ngue nuna t'embi rá Elías, ya bá εhe. Pe h̄imbi n'yo yø mm̄ai yø ja'i te'o na. Janangue nu hangū rá n'u bi ne da japi, gá bi nja. Xquet'a di njarbatho rá N'yohu bí 'yε mahets'i ya, di unyø ja'i.

¹³ Nu'u yø xädi p'uya bi n'yo yø mm̄ai'a rá hya mmanna Jesús ngue nuna rá Xuua bi 'yøtra nxixya, guehna bi t'embi ngue rá Elías.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei m̄i n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Mī zøp'u 'bahyø ja'i rá Jesús, bi guat'a n'na rá n'yohu bi ndantyoħmu p'u 'bäi, bi 'yembi:

¹⁵ —Ague grá hmu, nu mā ts'ant'u dí si n'youi rá n'u ngue rá ataque, janjuaní ngue di ani. Nu'mø bi gu, hōt'a sibi, ja'mø hōrbu ja rá dehe. Damī huεgagui mā ts'ant'u, gui 'yøthe ts'u. ¹⁶ Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthe ts'u, pe h̄inxä nzä xa 'yøthe.

¹⁷ Rá Jesús bi 'yembi gätho yø ja'i 'bap'u:

—¿Asta njam'mø da zønna pa gui 'yεc'εigahæ? ¿Ua gui εna ngue hangu ra pa ga set'ahæ? Bá si ua ra ts'ant'æ, ga øthegä —bi 'yεmbi.

18 Nunā ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'æ ngue bi hyεp'æ. Ra ts'ant'æ p'æya 'bexpi zä ra n'æ mi hεmbi. 19 M'mεfa p'æya, bi 'yänse n'nanni yø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue hinxä nzä xtä øthegähe ra ts'ant'æ mi n'youi ra ts'onthi?

20 Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Hinxä nzätha, porque hin gadi se-gura ni mmæihæ ngue da zä ra dārquēhi. Majuanī dí xi'ahæ, nu'mø ngue di ja zits'æ ni nt'εc'εihæ, madague'a tengutho ga nnoho n'na zi hmudä ra mostasa, ya da zä gui 'yεmphæ ra nyuni ja næ: “Dami 'uecua gui ja grá nyuni, i ma man'na nguadi”, gui 'yεmphæ, ra nyuni p'æya da 'uegue. Hinte gui hyεmphæ 'mø di ja'ahæ zits'æ ra nt'εc'εi. 21 A nunā tengu ra ts'onthi mi n'youi ra ts'ant'æ, para ngue da zä da hyεp'æ ra ja'i n'youi, mahyonitho ngue da mat'Oja ra ja'i 'nε da 'yεtrā mmæi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pε bi ma ngue di bεnnate.

22 Mente 'youi p'æ ja ra häi Galilea yø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ra N'yohæ bí 'yε mahets'i, di ndäpyø ja'i ngue da hyo. 23 Nu'mø bi hyo p'æya, di bεnnate'a rá hyu pa.

Nunā ra hyä bi xihyø xädi, εmmεi bi du yø mmæi.

Ra Jesús bi gutra mentyu njæi p'æ ja ra nija.

24 Ní n'youi yø xädi ra Jesús, bi zømp'æ ja ra hnini Capernaum. Nu'æ yø n'yohæ juhra mentyu p'æ ja ra nija p'æya, bi 'yεmbrā Bεdu:

—Xi ni xännbatehæ n'yø, ¿ua hinda gutra mentyu njæi p'æ ra nija? —bi 'yεmbi.

25 Ra Bεdu p'æya bi 'yεmbrā n'yohæ juhra mentyu:

—Ahá, da gutra mentyu ra xännbate.

M'mεfa p'æya bi ma ra Bεdu p'æ bí ja ra ngu 'bæhra Jesús. Hante ngue di nya ra Bεdu, ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ague Simu, ¿te gui mmanya? Xi yø dast'abi 'bæcua ja ra ximhäi, ¿ndana gue'a jambabi ra mentyu i jæi, gue'æ yø basi jambi, ua gue gue'æ yø ja'i n'nan'yo jambi? —bi 'yεmbi.

26 Mi dahra Bεdu p'æya, bi 'yεmbi:

—Gue'æ yø ja'i n'nan'yo njamba ra mentyu —bi 'yεmbi.

Mahømbi 'yεnna Jesús:

—Janangue nu'æ yø basi Oja hingui ja ngue da gutra mentyu'æ. 27 A nuyá, para ngue hinda zæcjæ yø ja'i, ni map'æ ja ra zabi ya. Dami hyaxra xone t'εgui, guá the n'na ra hua. Nu'a rá mædi ra hua guá hæqui, nup'æ ja rá ne ra hua, gui tinnbabi ra mentyu di op'æ. Di zæ'a p'æya ngue gui jutra mentyu t'äcä p'æ ja ra nija, co 'nε'a ra mentyu t'ä'i gui jut'i.

18

Ra Jesús bí xännba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

1 Nu'a ra ora'a, bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, ¿ndana hant'a ni mmæi ngue ma datho da hnu mansu p'æ ha di manda Oja bí 'bæ mahets'i?

2 Ra Jesús bi zohna n'na ra ts'ant'æ mi 'bäp'æ, bi 'bæmbæ made ha 'bæi. 3 Bi 'yεmbyø xädi p'æya:

—Majuanī dí xi'ahæ, nu'mø hingui pähni n'yomfεnihæ, gui cohæ tengutho ra ts'ant'æ 'bæcua ya, hinda cæ'ahæ p'æ di manda Oja bí 'bæ mahets'i. 4 A nuyá, nunā ma datho da hnu mansu p'æ di manda Oja ya, guehna ra ja'i da 'yøt'e ngue hinte di muui, di mmutho tengutho ra ts'ant'æ 'bæcua ngue hinda 'yani. 5 Nu ra ja'i di ja mmanu n'na ra basi tengu na 'bæcua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a dí nnu manho ngue da 'yøt'a, tengutho 'mø ngue go di jammansu gra ja'i.

Ra Jesús di japa nts'εdi yø xädi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

6 Nu'æ yø basi εc'εigui ndap'æ bi zä, tengutho na ra basi 'bæcua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hyεgagui p'æ yø basi εc'εigui, ra ndate castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xanho ngue da t'ennbæ ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njæni ngue da gæ'mi. 7 Xan'ætho te ja ua ja ra ximhäi, porque hinda 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Porque ngutho siempre øtra ts'oqui ra ja'i, pε hague ngu ra castigo da

tho ra ja'i nu'a di japi ngue øtra ts'oqui rá mmic'eiui.

⁸ Janangue nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni 'yε ogue rá ts'oqui ni gua p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyequi, 'yεi yap'utho. Man'na xanho ngue gará do'yε ogue gará dogua 'mø gá carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja yoho ni 'yε ogue di ja gá yoho ni gua 'nε ngutho gui mmap'ua ja ra sibi para zantho. ⁹ Nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni dá p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dá, gui 'yεi yap'utho. Man'na xanho ngue da n'natho ni dá 'mø gá carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'nε ngutho gui mmap'ua ja ra nidu di danzø.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue n'na ra de'yo bi 'uegue.

¹⁰ 'Yo guí emhma ngue hinte di muui yø basi. Nugá dí xi'ahua ngue nup'ua mahets'i bí 'buhma Papá, nu'ua yø anxε zamp'ua ha 'bui, gue'ua faxyø basi'ua. ¹¹ Nu ra N'yohua bí 'yε mahets'i, bi 'yεhε ngue da yanyø ja'i xa m'medi.

¹² A nuyá, xi'mø ngue di 'bui to di si n'na ciento yø de'yo, 'nε da 'ue'a n'na nde'yo, uanguí da zop'ua goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo p'ua ja ra dapo di 'yo. Da ma da honná nde'yo xá 'uegue. ¹³ Nu'mø bá timp'uya, man'natho di johya ngue bá tin'a n'na nde'yo xí 'uegue, hinda gue'ua goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo hingui 'uegue. ¹⁴ Njarbatho ni Papáha bí 'bua mahets'i ya, hingui nnepe ngue di mm'mε'a n'na mbasi ya yø basi 'bucua.

Jatho ngue di punnbabi rá mmic'eiui ra ja'i.

¹⁵ Nu'mø hingui ho te øt'a ni cu, dami zofo, jaca n'nani ngue gui nyasui. Dami xifi ngue hingui ho te øt'e. Nu'mø bi ne bi 'yø'a ra hya guí xifi, ya xanho. Ya gá nhojpauí ni cu. ¹⁶ Pε nu'mø himbi ne bi 'yøde te guí xifi, dami hyon'i yonc'ei ogue hyu nc'ei gui sits'i, da 'yøde hapu gui nyauí ni cu, ngue guí nne gui nhojpauí. ¹⁷ A nu'mø hinda ne da 'yøde te da xi'ua gui sits'i, dami dá ra güenda p'ua ja ra nija 'mø. A nu'mø hinda ne da 'yø'a te ra hya da sip'ua ja ra nija p'uya, gui 'yø'ni güenda ngue nuna ni cu

tengutho 'mø hingra 'yεc'ei ogue tengutho 'mø drá nguthäi.

¹⁸ Dí xi'ahua ngue go gyø representantehua nguehna Oja bí 'bua mahets'i. Nuna ra hya gui unhnua ra nt'edi da 'yøtyø ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a ra hya hingui unhnua ra nt'edi da 'yøtyø ja'i ua ja ra ximhäi, hinda sä da 'yøtyø ja'i.

¹⁹ Ija man'na ra hya ga xi'ahua ya. Nua ja ra ximhäi, nu'mø bi the yø hya yo nc'ei ngue 'da'igu da 'yap'a Oja, Oja di un'a te da t'äpi.

²⁰ Porque nup'ua ha di mpeti yø ja'i εc'ei gui, madague'a hondi yonc'ei ogue hyu nc'ei di mpeti, pε nup'ua ha 'bui, ja dí 'bucá p'ua.

²¹ Ra Bedu p'uya bi 'yεmbrá Jesús:

—Ague grá hmu, xi ma cu ya ga 'bua ngue hingui ho te ørque, ¿nja mmindi ga punnbi? ¿Gue asta nyoto nnidi?

²² Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nugá hinte dí xi'i ngue hondi nyoto nnidi ja ngue guí punnbi. Sinoque dí xi'i nja mmindi guí punnbi, yoto yø hyate ma'det'a nnidi ja ngue guí punnbi.

Ra Jesús bi hyεcra hya ngue n'na ra hmiqui hin'ya rá mpunnbi.

²³ Janangue jatho gui punnbabi ni mmic'eihua, porque nuna Oja bí 'bua mahets'i, mahyejpi n'na ra dast'abi ngue øpa ra güenda yø hmiqui hangu tupi. ²⁴ Mi dá mi bi 'yøpa ra güenda yø hmiqui, bá ts'innbabi n'na nc'ei ngue yø miyonetho rá mēnyu mi tupi. ²⁵ Pε nuna ra hmiqui bá ts'i, hin'ya ra mēnyu di gutrá güenda. Ra dast'abi p'uya bi manda ngue da bá ra hmiqui, 'nε da bápra xisu, 'nε da bápyø basi, 'nε da bápi hangu pets'i ngue di gutrá güenda. ²⁶ Pε ra hmiqui p'uya bi ndantyøhmu p'ua 'bähra hmu. Bi 'yäpra mate, bi 'yεmbi: “Ague grá hmu, dami tøgbagui ts'ua mente ga tingä ni mēnyu ga jut'a'i”, bi 'yεmbi. ²⁷ Nu'a ra hmu p'uya bi huεcra hmiqui, bi punnbabi rá güenda mi tupi. Bi thøgue.

²⁸ Pε nuna ra hmiqui bi ma mapunnbi rá güenda, hontho bi ma mathøgue, bi nthēui man'na nc'ei ngue mi tupi zits'ua rá mēnyu. Bi bennbua bi dorpa rá 'yuga. Bi 'yεmbi: “Gui jurcagui ma mēnyu guí tuqui, uague hin'na”, bi 'yεmbi. ²⁹ Nu'a ra n'yohua mi ndupate zits'ua ra mēnyu p'uya, bi

ndantyøhmū p'ʰ 'bä'a tʰɪpɪ, bi 'yäpra mate, bi 'yɛmbi: “Dami tɔgbaguɪ ts'ʰ mɛnte gä tɪngä nɪ mɛnyu, gä jut'a'i”, bi 'yɛmbi. ³⁰ Pɛ nu'a ra n'yohʰ mɪ thuprã mɛnyu p'ʰya, himbi ne xta ndø'mã tʰɪpɪ. Sinoque bi bent'i, bi zixã fãdi asta gue'mø di japi da gutrã mɛnyu tʰɪpɪ.

³¹ Mɪ nu mɪ'da yø hmɪquɪ'a te bi 'yørbʰya, bi dār'man'ʰya yø mmɛi'a te bi japrã mmɪc'ɛɪui. Bi ma'ʰya p'ʰya bá xiprã hmu te bi 'yøt'e. ³² Nuna ra hmu p'ʰya, bi mända bá ts'ofø mahøn'a, bi 'yɛmbi: “Grã ts'oc'ɛɪ n'yø. Conque nu hangū mā mɛnyu gmɪ tʰɪquɪ, gä dá pun'nã'i” ngue gã 'yãcrã mate. ³³ Uanguɪ xta nzã xqui punnbabi nɪ amigo mɪ tu'i tengutho dá pun'nã'i”, bi 'yɛmbi. ³⁴ Nu'a ra hmu, janjuani ngue mbøcʰue. Bi mända p'ʰya ngue bi ts'ixã fãdi rá hmɪquɪ asta gue'mø da gutrã mɛnyu tʰɪpɪ. ³⁵ Di ja'ahʰ p'ʰya mā Papágã bí 'bʰ mahɛts'i ya, hɪndɪ pun'nãhʰ, ngue'mø hɪnnɪ mmɛi gdi punnbabi te øt'a nɪ cuhʰ.

19

Bi xänbã yø ja'i ra Jesús ngue hɪn'ya ra nt'ɛdi di nxummi yø xisu.

¹ Ra Jesús mɪ juadi bi manya yø hya ya, nup'ʰ Galilea mɪ 'yo, bi ma man'na nguadi ra dathe Jordán, i mpa p'ʰya ja ra häi Judea. ² Pɛ xandøngu yø ja'i bi dɛnnɪ. Nup'ʰya bi zøni, bi 'yøthe yø ja'i madi hyɛnnɪ.

³ Bi guat'i'da yø fariseo p'ʰya 'bʰhɪrã Jesús, porque honnbɪ ha di zadi ngue hɪnda gue'a ra hya da mā. Bi 'yɛmbi:

—¿Ua ja ra nt'ɛdi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohʰ hønt'a bi zã mā hya di ʰpi, uague hɪn'na?

⁴ Mɪ dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua hɪn gadi xähm'a te ra hya nt'ot'i p'ʰya ja ra Macã Libro, ngue nu'mø mambã nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohʰ 'nɛ bi hocra xisu? ⁵ Oja bi 'yɛnã: “Janangue ra n'yohʰ sop'ʰya rá papá, sop'ʰya rá mamá ngue 'bʰhmɪ rá xisu. Nuya yo nc'ɛɪ ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hɪnguɪ yo nc'ɛɪ, sinoque ɛntho n'na nc'ɛɪtho”. ⁶ Janangue nuyá, nuya yo nc'ɛɪ bi pɛn'nã Oja, hɪn'ya ra nt'ɛdi ngue to di xunnbabi.

⁷ Yø fariseo p'ʰya bi 'yɛmbi:

—¿Pɛ hanja na ra Moisés ngue bi 'yɛmbi i sä da 'yøtra sæcua ra n'yohʰ ngue di nxummi rá xisu 'mø?

⁸ Mɪ dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'ɛdi ngue da nangra sæcua ngue ra nxuni, pɛ ngue mandø nnaxitho yø n'yomfɛni yø ja'i, janangue bi njap'ʰya. Pɛ nup'ʰya rá madi, hɪnga ngu'a ra hya bá sänbã Oja da 'yøtyø ja'i. ⁹ Pɛ nugã dí xi'ahʰ, ngue yø n'yohʰ di nxummi yø xisu 'nɛ hɪngra n'yots'om'mäi di ʰpi, nu'mø hømbɪ nthatra n'yohʰ, da mɛ man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohʰ. A nu'mø bi nthatra xisu bi t'ɛi, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohʰ bi mɛ.

¹⁰ Nu'ya yø xädi p'ʰya bi 'yɛmbi:

—Man'na xanho ngue hɪndɪ nthatra ja'i 'mø —bi 'yɛmbi.

¹¹ Pɛ ra Jesús mahømbi 'yɛnã:

—Nuna ra hya dí mma, hɪnguɪ nne da mā ngue da gätho yø ja'i di ja ngue di nthati. Sinoque nuya yø ja'i, Oja nnepe ngue di nthati, guehya dí mmangã ya. ¹² I 'bʰhyø n'yohʰ ngue hɪnguɪ sä di nthati. Porque 'bʰhyø n'yohʰ ya i mɪ'a ngue hɪnda zã di m'mährã xisu. Ximmi 'bʰhyø n'yohʰ ngue m'moqui. Ximmi 'bʰhyø n'yohʰ hɪndɪ nthati para ngue da zäp'ʰya da 'yørpɛ xanho rá 'bɛfi Oja bí 'bʰ mahɛts'i. Pɛ nu to ɛnã ngue da zã di nthati, ya da 'yøt'e tengutho ra hya dí mma.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

¹³ Bi zixyø basi yø ja'i p'ʰya 'bʰhɪrã Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi 'nɛ da xi Oja ngue di japyø basi. Pɛ nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i bã zi yø basi. ¹⁴ Ra Jesús, bi 'yɛmbyø xädi:

—Dami hyɛhmʰya yø basi da thocua dí 'bʰai. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, xquet'a njarbʰya yø basi ya.

¹⁵ Ra Jesús bi japyø 'yɛ p'ʰya ja yø ya yø basi. M'mɛfa p'ʰya, bi map'ʰya ja ra xequi mɪ 'bʰai.

Ra mmɛmmɛti himbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁶ N'na ra n'yohʰ bi guarbʰya 'bähra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Agué grã hoga xänbãte, ¿ndana ra nho ɛxa ja ts'ɛdi gä øt'e n'namhã ngue Oja di 'dacrã 'da'yo te para zantho? —bi 'yɛmbi.

17 Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua guí pađi te guí mmanya, ngue guí ɛnguı xanhogá? Porque hõnse Oja xanho. Nu'mø guí nne ya ngue di 'da'i ra 'da'yo te Oja, dami 'yõt'u yø hya di manda Oja 'mø.

18 Ra n'yohu p'uya bi 'yɛna:

—Xi'u yø hya di manda Oja p'uya, ¿ndana gue'a ya yø hya guí mma?

Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá bɛ. 'Yo to guí sãmba ra fehni. 19 Dami su ni papá, dami su ni mamá. Dami mahni mmic'ɛiui tengutho gni ne ngue di ma ma madi'i.

20 Mī dahra n'yohu p'uya, bi 'yɛna:

—Nuya yø hya guí xicya, ya gä xtá øt'e astá gue'mø mará ngüegui. Xiya, ¿ndana guehna ra hya di 'bedi ngue hĩndi'øtya? —bi 'yɛmbi.

21 Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbra n'yohu yaui:

—Nu'mø guí nne ngue gátho guí 'yõt'a te ni 'yup'u guí 'yõt'e, ni ma ya, dami pá te gä guí pɛts'i. Dami unna mɛnyu yø hyoya. Nu'mø gá 'yõt'e te dí xi'i ya, ya bí ja ni mmeti mahɛts'i p'uya. Bá ɛp'u ya, ga mmɛp'u nná magä —bi 'yɛmbi.

22 Pɛ mī 'yøhra n'yohu na ra hya bi sifi, mambi duđrá mmui. Bi matho, porque mará ndømmɛmɛti.

Bi manna Jesús ngue Oja, hĩnte hɛmbi.

23 Ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Nu yø mmɛmɛti, guehya dí mma ngue xanhennitho ha di n'unı da zo rá 'yɛ Oja bí 'bɛ mahɛts'i ya. 24 Ya fađi ngue ra cameyo, hĩnjam'mø da zä da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pɛ dí xi'ahɛ ngue man'na xandøn hennitho ngue n'na ra mmɛmɛti di n'unı da zo rá 'yɛ Oja.

25 Nuna ra hya bi manna Jesús mī 'yøhyø xädi, man'natho bi nsu yø n'yomfɛni p'uya. Di n'yɛmbi:

—Rá nɛgui ya hĩjonni ja'i da zä di nyanná te ya'mø —di n'yɛmbi.

26 Bi hyɛtyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hĩnda zä da zãnse ha di nyanyø te. Pɛ Oja hĩnte hɛmbi, nu te nne da 'yõt'e, da zä ha di japi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

27 Nuna ra Bɛdu bi 'yɛmbra Jesús:

—Nugähe, ya xtá sohme p'u te gä dí pɛshe ngue dí tɛn'nahe. ¿Te 'bɛ'a ja ngue di tocagähe 'mø?

28 Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani dí xi'ahɛ ngue nu'mø ra pa danı gom'na'yo gátho yø cosa i ja, gue'a ra pa'a ngue ra N'yohu dí 'yɛ mahɛts'i da mip'u ja rá nthuts'i, di manda te di nja. A nu'ahɛ p'uya ngue guí tɛnngahɛ, nu'p'u ha di hø'i 'dɛ'ma yoho yø nthuts'i, ja guí mmihmu p'u ngue guí nts'ut'abihɛ p'u ha di 'bɛ'u 'dɛ'mayo 'bɛi yø mbom'mɛto ra Israel.

29 Nu to gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cu, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø mamá, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø häi ngue tɛnngui, pɛ yø ciento nniditho gä ngu'a te da dıni ngue'a te gä xpá nzogui. Ra pa di 'yɛp'u p'uya, di t'unna te para zantho.

30 Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pɛ nu'a ra pa'a, ts'utho da hnu mansu p'u. Xangu yø ja'i hĩnguı hnu mansu ua, pɛ nu'a ra pa'a, ja danı hnu mansu p'u.

20

Ra Jesús bi hɛjpa ra hya yø nzäbi tahyø mɛfi.

1 Nuna Oja bí 'bɛ mahɛts'i da gutra nzäbi. Tengutho n'na ra n'yohu bi ma mxuditho ngue da honyø mɛfi da tacyø uva. 2 Bi gohmı ra cohi yø mɛfi ngue nu'a n'na pa ra 'bɛfi, da gut'i co n'na ra mɛnyu ni hu ngue ra denario. Bi menhyø mɛfi p'u bí ja ra huahı p'uya. 3 Mı zɛ'i guto xudi p'uya, mahømbi ma tai ra mmɛhuı. Bi dımp'u ja ra tai mı'da yø ja'i ngue hĩnte pɛfi. 4 Bi 'yɛmbɛya: “Ni mɛ ra 'bɛfi ma huahıgä n'yø. Ga jut'auı'a te ni 'yup'u guı tahmı”, bi 'yɛmbi. Nu'u bi si ra 'bɛfi p'uya, bi ma ra 'bɛfi. 5 Mı hyuxyadı p'uya, mahømbi ma tai ra mmɛhuı. Bi nthɛui p'u mı'da yø ja'i ngue hĩnte pɛfi. Mahømbi 'yɛtra 'bɛfi rá huahı. Mı zɛ'i hyu nde, mahømbi ma tai ra mmɛhuı. Bi nthɛui mı'da yø ja'i ngue hĩnte pɛfi. Mahømbi 'yɛtra 'bɛfi rá huahı. 6 Mı zɛ'i cɛt'a nde, mahømbi ma tai ra mmɛhuı. Hømbi nthɛui mı'da yø ja'i ngue hĩnte pɛfi. Bi 'yɛmbɛya: “¿Hanja ngue xcá ndethohɛ ua n'yø, hĩxcá mpɛhmɛ?” bi 'yɛmbi. 7 Bi 'yɛn'u zo p'uya: “Xtá ndedähe

ua ngue h̄injon x̄a xicje r̄a 'b̄efi", bi 'ȳemb̄i. R̄a mm̄eh̄ui p'aya bi 'ȳemb̄i: "N̄i m̄e r̄a 'b̄efi m̄a huah̄iḡa 'm̄ø. Ḡa jut'aūi'a te n̄i 'yup'ua guí tah̄m̄i", bi 'ȳemb̄i.

⁸ M̄i d̄ahr̄a nde p'aya, n̄una r̄a mm̄eh̄ui bi xih̄r̄a hm̄iqūi n̄una d̄i mandabi ȳø m̄efi, bi 'ȳemb̄i: "D̄am̄i zonhyø m̄efi ya, gui jut̄yø nz̄abi. R̄á m̄adi gui unyø nz̄abi'ua ȳø m̄efi r̄á nz̄eguītho x̄a nz̄omp'ua ja r̄a 'b̄efi. A nu'ua x̄a mp̄efi ḡa r̄a pa, r̄á nz̄eguītho gui unyø nz̄abi'ua", bi 'ȳemb̄i. ⁹ M̄i njut̄yø nz̄abi ya ȳø hm̄iqūi xi ȳat̄ra 'b̄efi c̄at'a nde. B̄i juarpa ȳø pa, bi un̄ni 'da'a n'na r̄a m̄enyu ngue r̄a denario. ¹⁰ M̄i tocabi bi t'unyø nz̄abi ya ȳø hm̄iqūi x̄inde r̄a 'b̄efi p'aya. Bi 'ȳena ngue man'na x̄angu ȳø nz̄abi x̄ti t'un̄ni porque x̄i mp̄efi ḡa r̄a pa. P̄e m̄i t'unyø nz̄abi, h̄onda n'na r̄a m̄enyu ngue r̄a denario bi t'un̄ni. ¹¹ M̄i hyanyø nz̄abi p'aya, bi zah̄ra mm̄eh̄ui. ¹² Bi 'ȳemb̄i: "N̄uya ȳø n'yoh̄ua 'b̄ucua, r̄á nz̄eguītho bi z̄omp'ua ja r̄a 'b̄efi ya. Conque n'na oratho b̄i mp̄efi, ¿hanja ngue 'da'igu ḡa jurcahe? N̄uḡahe p'aya x̄t̄a s̄äḡahe r̄a n'ua ḡa r̄a pa ngue x̄a m̄pa r̄a hȳadi", bi 'ȳemb̄i. ¹³ Nu'a r̄a mm̄eh̄ui p'aya bi 'ȳembr̄a hm̄iqūi nȳaui: "Ague n'yø, n̄uḡa h̄ingr̄a nts'oc'ei d̄i øt'ah̄ua. Ūangui x̄t̄a nȳah̄ua ngue nu'a n'na pa r̄a 'b̄efi, ḡa jut'aūi co n'na r̄a m̄enyu ngue r̄a denario. ¹⁴ D̄am̄i hyanni nz̄abi'a n'na zi pa x̄ca mp̄efi, n̄i ma p'aya. N̄una m̄a m̄efi r̄á nz̄eguītho x̄a nȳat̄ra 'b̄efi, d̄i nne ḡa jut'i tengutho dá jut'a'i. ¹⁵ ¿Ua ḡadi mandagui? ¿Ua h̄in'yua r̄a nt'edi ngue ḡa s̄anse te d̄i nne ḡa ørp̄abi m̄a m̄enyu? ¿Ua gue ḡadi seyabi n̄i mm̄ic'eiui ngue'a r̄a n̄ho d̄i nne ḡa ørpe?" bi 'ȳenna mm̄eh̄ui.

¹⁶ Jan̄angue n̄uyá, n̄uya ȳø m̄efi r̄á nz̄egui x̄a nȳat̄ra 'b̄efi ya, guehya r̄á m̄adi d̄i t'unyø nz̄abi ya. A n̄uya ȳø m̄efi r̄á m̄adi x̄a nȳat̄ra 'b̄efi, guehya r̄á nz̄eguītho d̄i t'unyø nz̄abi ya. Mand̄ongu dyø ja'i bi ts'of̄o, p̄e ziy-ohotho ȳø ja'i bi thanh̄ni.

M̄ah̄omb̄i m̄anna Jesús ngue da tho, p̄e di b̄enna.

¹⁷ R̄a Jesús n̄i hya r̄a 'yu ngue n̄i ma Jerusalén, p̄e bi zic̄a n'nann̄i'ua 'd̄e'm̄a yoho ȳø x̄adi, bi 'ȳemb̄i:

¹⁸ —A n̄uyá, ya nn̄a m̄äh̄a Jerusalén. N̄una r̄a hn̄ini na, nu r̄a N'yoh̄ua b̄i 'ȳe mah̄ets'i d̄i ndäpyø hm̄u ȳø mm̄äc̄ja conyø

x̄ännb̄ate ngue r̄a ley. N̄uya p'aya, guehya d̄a z̄ännb̄i ngue d̄a d̄u. ¹⁹ Di d̄äpyø ja'i h̄ingyø judío. D̄a denn̄i, di an̄i, 'n̄e di cuat̄ra pont'i ngue d̄a hyo. P̄e r̄a hyu pa di b̄enna.

R̄a Jesús bi sifi ngue r̄a Jacobo 'n̄eh̄ra Xuua d̄i nja yø cargo x̄t̄a nh̄ets'i.

²⁰ N̄una r̄a Jacobo 'n̄eh̄ra Xuua, guehya ȳø ts'unt'ua r̄a Zebedeo ya, 'dap'ua 'youi r̄á mamá, bi guarb̄ua 'b̄ahr̄a Jesús. Bi ndantyøhm̄u n̄a r̄a xisu, bi xifi ngue d̄a 'yørpa r̄a m̄ate n̄a r̄a hya nne d̄a xifi. ²¹ R̄a Jesús bi 'ȳemb̄i:

—¿Tema m̄ate guí nne ḡa øt'a'i? —bi 'ȳemb̄i.

R̄a xisu p'aya bi 'ȳembr̄a Jesús:

—D̄i nne ngue nup'ua ha guí mm̄i ngue guí ndast'abi, guí un̄na nt'edi ya yoho m̄a ts'unt'ua 'b̄ucua, ngue n'na d̄i m̄ih̄ni n'ȳei, n'na d̄i m̄ih̄ni gaha.

²² P̄e m̄i d̄ahr̄a Jesús, bi 'ȳembyø ts'unt'ua:

—Ague n'yø, h̄ingui pad̄i te r̄á ns̄aui na r̄a hya guí äh̄mi. ¿Ua d̄a z̄a guí thoh̄m̄i'a r̄a n'ua ja ngue ḡa thoc̄a? Porque n̄uḡa mathoguītho ja ngue d̄i un̄ḡa ȳø ja'i —bi 'ȳemb̄i.

Bi 'ȳenyø ts'unt'ua p'aya:

—Ah̄á, d̄a z̄a ḡa s̄äḡa'be r̄a n'ua.

²³ M̄i d̄ahr̄a Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—M̄ajuani ngue ngu'a, x̄and̄ongu r̄a n'ua ja ngue guí s̄aui, tengutho r̄a n'ua ja ngue ḡa thoc̄a. Mathoguītho d̄i un'aūi ȳø ja'i tengutho ja ngue d̄i un̄ḡa ȳø ja'i. P̄e n̄una r̄a hya guí mm̄amm̄i, h̄indi tocagui ngue go ḡa s̄anni to d̄i m̄ip'ua ja m̄a n'ȳei, ogue to d̄i m̄ip'ua ja m̄a gaha. M̄a Papá'a ya x̄a nz̄anni to d̄i m̄i n'na ngu n'na m̄a hyo.

²⁴ N̄una r̄a hya ähya yo nc'ei d̄i n'yoh̄ua, bi mb̄øc̄ue 'm̄ø m̄i bahya m̄i 'd̄et'a ȳø x̄adi r̄a Jesús. ²⁵ P̄e r̄a Jesús bi peti ḡatho ȳø x̄adi, bi 'ȳemb̄i:

—Ya guí pah̄ma ngue ȳø d̄ast'abi x̄a t'ets'i, co ḡatho m̄i'da ȳø ts'ut'abi 'b̄ap'ua ja ȳø hn̄ini, ḡa d̄i m̄anda ȳø ja'i. Nu te d̄i m̄anda ȳø ts'ut'abi ngue d̄a 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. ²⁶ P̄e nu'ah̄ua, 'yo guí nne ngue guí mandathoh̄ua ȳø ja'i. Nu r̄a ja'i nne ngue x̄t̄a nh̄ets'i r̄á cargo d̄a m̄efi, gueh̄na r̄a ja'i jatho ngue d̄i mp̄efi d̄a m̄äxyø mm̄ic'eiui na. ²⁷ A nu'ah̄ua ya, nu'a d̄a ne d̄i m'm̄et'o ngue ḡatho ȳø amigo ya, gueh̄na jatho d̄a gohi ngue n̄i

mefih_u na. ²⁸ Conque ra N'yoh_u bí 'y_ε mah_εt's'i, h_im_ibi 'y_εh_ε ngue n'narba da m_i d_i mandatho. Sinoque bi 'y_εh_ε ngue d_i mpefi da máxyø ja'i. 'N_ε h_inga h_ondra 'báxte da 'yøt'e, astá da du ngue da yan_i xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø xädä.

²⁹ M_i b_omp'ua ja ra hn_in_i Jericó ra Jesús, b_i ntet'i xandøngu yø ja'i. ³⁰ Nup'ua ja ra 'yu i nthogui, m_i hup'ua yoho yø xädä. M_i bahyø xädä ngue guehna ra Jesús ja ngue da thop'ua hud_i. B_i mahra hmafi p'uya, bi 'y_εm_bi:

—Ague grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dam_i hu_εga'be —bi 'y_εm_bi.

³¹ A nu'ua yø ja'i m_i 'bup'ua huhyø xädä, di hejpi ngue h_indi mmafi. P_ε yø xädä p'uya, _εna man'na ma'be'pi ngue nts'edi ga mafi, bi 'y_εm_bi:

—Ague grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dam_i hu_εga'be.

³² Ra Jesús bi m'mäi ngue øde hmat'i. Bi zonhyø xädä p'uya, bi 'y_εm_bi:

—¿Te guí nne ngue d_i nja'aui?

³³ Yø xädä p'uya bi 'y_εm_bi:

—Ague grá Hmu, d_i nne ngue d_i nzø ma dá'be.

³⁴ Bi hu_εcyø xädä na ra Jesús. Bi dospabi yø dá, p_ε 'bexpi nzø yø dá. Janangue b_i mahä ra Jesús.

21

Ra Jesús bi yurbu ja ra hn_in_i Jerusalén, p_ε espabi yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.

¹ Nu'mø ya n_i ma da zømp'ua ja ra hn_in_i Jerusalén, ya 'yop'ua ja ra nyun_i ja ra mbonza ja yø olivos. Ja jarbutho ra hn_in_i Betfagé. Ra Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi. ² Bi 'y_εm_bi:

—N_i m_ε n_u ja ra hn_in_i bí ja n_u. Nu'mø gá cut'ui ra hn_in_i, guí timm_i p'ua da nthat'i n'na ra burru, n'youi rá basi. Bá xoqui ngue guá siui ua. ³ Nu'mø to di hec'aui ngue guí xocui ra burru, guí xihm_i ngue honna Hmu. P_ε dam_i xihm_i ngue h_inda ya'atho d_i ndäpi.

⁴ Nguna bi 'yøt'e para ngue d_i nja na te ra hya b_i maná pøngahya Oja ngue bi 'y_εna:

⁵ “Dam_i xihm_u yø ja'i 'bup'ua ja ra hn_in_i Sión, guí 'y_εm_ph_u: N_uua guí 'bahm_u, ya bá ep'ua n_i ndast'abih_u da zøcua. P_ε h_ingra tunh_ni

ga 'yo n_i dast'abih_u, bá huxa n'na ra burru ngue rá basi n'na ra mbo'øni ngue ra ndu, guí 'y_εm_ph_u”.

⁶ N_uya yoho yø xädi ra Jesús b_i map'ua bi 'yet'i ngue bá si ra burru, bá n'youi rá basi.

⁷ M_i zøp'ua 'bahra Jesús, yø tuhu yø ja'i bi gaspa yø burru ngue b_i nøpa nts'at'i. Bi huuxra burru ra Jesús, b_i ma. ⁸ Xangu yø ja'i di tans'yø tuhu ngue pøp'ua ja ra 'yu ja

ngue da thohra Jesús. M_i'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'ua ja ra 'yu. ⁹ O made p'ua n_i ma yø ja'i ra Jesús. I 'bet'o

'da, bá 'befa 'da. P_ε yø ja'i 'da ga matho ngue di johya, i _εna:

—Nuna Oja, di japhna rá m'menhni 'bucua, guehna tate naya. Guehna rá mbom'meto ra David. Oja di japi. Magues_ε na Oja bí 'ba mah_εt's'i.

¹⁰ Nuna ra Jesús m_i yurbu ja ra hn_in_i Jerusalén. Gä bá yans'yø ja'i ngue b_i nu. Di 'y_εm_byø ja'i:

—¿Te'o n_i n'yoh_u na n'yø?

¹¹ M_i'da yø ja'i p'uya bi 'y_εna:

—Nuná ya, guehna ra Jesús, rá pøngahya Oja na, guehna ra mm_εngu Nazaret ja ra häi Galilea na.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'i m_i mpäp'ua ja ra nija.

¹² Nuna ra Jesús b_i map'ua ja rá nija Oja. Nu'ua yø ja'i m_i mpäp'ua thinnija, da gue'ua ma_di ntäi, Gä bi 'yet'i. N_uya yø ja'i di pøspa yø m_εnyu yø ja'i yap'ua n_i 'y_εh_ε, bi 'yennba yø m_εxa. 'N_ε bi 'yennba yø nthuts'i'ua pä yø paloma. ¹³ Bi 'y_εm_byø ja'i:

—Nup'ua ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ua ra hya ngue _εn'Oja: “Nuna ma ngungä, n_i hu ngue ra ngunga mhmat'Oja na”. P_ε nu'ah_u, guí øth_u ngue ja d_i mpeti ua yø b_ε.

¹⁴ Nup'ua ja ra nija, bi guatyø xädä 'n_εhyø dogua p'ua 'bahra Jesús ngue bi 'yøthe. ¹⁵ P_ε yø hmu yø mmäcja conyø xänbäte ngue ra ley, m_i nu yø milagro øtra Jesús, 'n_ε bi 'yøde te mmanyø basi p'ua ja ra nija, ngue _εnyø basi: “Nuna rá mbom'meto ra David i tate na”, _εnyø basi. Janangue b_i mbøc_{uε}. ¹⁶ Bi 'y_εm_bra Jesús:

—¿Ua hinguí øde te mmanyø basi? Dam_i hejpi.

M_i dahra Jesús, bi 'y_εm_bi:

—Ahá, dí øde. P_ε, ua h_in gadi xähm_u'u yø hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, uangu_i

ja nt'ot'i p'ua te øtyø basì ya, ngue ɛna: “Nu yø t'ubasi, dague'ua satho, gá japi ngue da 'yets'a'i”, uanguì ɛna.

¹⁷ Bi zop'ua yø ja'i p'uya, i map'ua ja ra hnini Betania, ja bá n'oxpua.

Ra Jesús bi otra za ngue ra igo.

¹⁸ Mì hyaxpua, hõmbá pengui, i ma Jerusalén. Nu'ua ja ra 'yu p'uya, nuna ra Jesús bi zã ngue tũ manthũ. ¹⁹ Bi hyanda n'na nza ra igo p'ua ja ra nen'yu. Bi ma bá nu 'mø ngue di zadi. Pɛ hĩnte mĩ zadi, sinoque hõntho xi c'amyø xi. Ra Jesús bi 'yembra za:

—Ya hĩnĩ mantho di nza hĩnĩ ndät'ã ya grã za —bi 'yembi.

'Bexpĩ m'manhna za ngue da 'yot'i. ²⁰ Mì nu yø xadi ra Jesús ngue ya fadi otra za, di 'yøtho hanja. Bi 'yãnbaya, bi 'yembi:

—¿Hague nja ngue n'na zihmantho ya nne da 'yotra za? —bi 'yembi.

²¹ Mì dahra Jesús, bi 'yembyø xadi:

—Majuani dí xi'ahua, a nu'mø guí ɛc'ɛihua xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te guí xihma, 'nɛ hĩngui yobeni ni mmahua, hĩnga hõnt'a te gá nuhua dá japã ra za da zã guí 'yøthua, sinoque da zã guí 'yempha ra nyuni ja nu: “Dami 'uegue grã nyuni, i map'ua ja ra jathe”, guí 'yempha. Ra nyuni p'uya da 'uegue, di map'ua guí xihma ngue di ma. ²² Janangue nu'mø te guí äpua Oja, dami 'yɛc'ɛihua ngue di 'da'ahua Oja te guí äpua. Oja p'uya, da 'yøt'e ngue di nja'a te guí 'yäpua.

Nu'ua yø n'yohua 'bet'o ngue yø judío bi yãnna Jesús ngue to bi unna nt'edi te øt'e.

²³ Mì zømp'ua ja ra nija ra Jesús, bi xãnba ra hya yø ja'i. Mente xãnbate p'uya, bi guatyø hmu yø mmãcja conyø n'yohua 'bet'o ngue yø judío, bi 'yembra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te guí øt'e? ¿To bi 'da'i ra nt'edi'a te guí øt'e?

²⁴ Mì dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nugã xquet'a ga øt'ahua n'na ra nt'anni ya. Pɛ gue guí xicjua hanja'a ra hya ga ä'n'nahua, n'namhua ngue xquet'a ga xi'ahua to bi 'dacã ra nt'edi'a te dí øt'ã ua. ²⁵ Xiya, ¿te'o bi unna nt'edi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

Yø ja'i p'uya, di n'yãnni te di dadi. Di n'yembi:

—¿Teni 'be'a ga xihma ya 'mø? Nu'mø ga xihma ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yɛnjua p'uya: “Xina ra hya bi manna Xuua connã ngueque, ¿hanja ngue hĩngã 'yɛc'ɛihua 'mø?” da 'yɛnjua p'uya. ²⁶ A nu'mø ga xihma ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i. Porque gãtho yø ja'i ɛc'ɛi ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua.

²⁷ Mì dahyø ja'i p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Hĩndi pacãhe to bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua.

Mì dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Ya hĩngã xicjua na ra hya dí ä'n'nahua, ni xĩnga guecã ga xi'ahua to di 'dacra nt'edi na te dí øt'e.

Ra Jesús bi hiejpa ra hya yoho yø ts'unt'ua.

²⁸ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yaui:

—¿Tengu p'ua gdí bɛmhma na ra hya ga mmangã ya? N'na ra n'yohua di si yoho yø ts'unt'ua. Da 'yemba n'na'ua yø ts'unt'ua: “Ague ts'unt'ua, ni ma ra 'befi p'ua ja ma huahigã”, da 'yembi. ²⁹ Nu'a ra ts'unt'ua t'etra 'befi, da 'yenthø: “Nugã hĩnga mma”, da 'yembrã papã. Pɛ m'mefa p'uya di pährã n'yomfɛni, da ma ra 'befi t'et'i. ³⁰ Nu'a man'na ra ts'unt'ua p'uya hõnda xifi ngue da ma ra 'befi. Nuna ra ts'unt'ua p'uya di n'unnĩ ngue da ma ra 'befi, da 'yembi: “Ahã papã, ga mmagã 'mø”, da 'yembi. Pɛ hĩmma juani ngue da ma. ³¹ Xiya, ¿dana guehna ya yoho yø ts'unt'ua ngue bi 'yøt'e te di manda rá papã?

Mì dahyø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Gue'a ra ts'unt'ua rá madi bi ts'ofø, bi 'yøt'e te di manda rá papã —bi 'yembi.

Mahõmbi 'yenna Jesús:

—Majuani dí xi'ahua, ngue yø ngathãi 'nɛhyø xisu ngue yø 'yots'om'mãi, man'na m'met'o da zo rá 'yɛ Oja'ua ngue'ahua. ³² Porque ra Xuua bi 'yøtra nxixya, bá ɛɛ bi xän'nahua ra 'yu njuantho, pɛ hĩngã 'yɛc'ɛihua te bi ma. Pɛ nuya yø ngathãi 'nɛhyø xisu ngue yø 'yots'om'mãi, bi 'yɛc'ɛi te bi manna Xuua. Pɛ nu'ahua, madague'a guí nuhua te øtyø ja'i di pähyø n'yomfɛni ngue hep'ua ra nts'o ga 'yo, pɛ hĩngã ne xqui pähni n'yomfɛnihua ngue xqui 'yɛc'ɛihua te bi manna Xuua.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra huahí ngue ra jomhmi.

³³ Damí 'yøhm̄ ha rá nja nã ra hya ga hyecã ya. N'na ra n'yoh̄ bi 'yøt'a n'na rá nuã'uva. Bi føt'e gã rá häi. Bi hoqui har̄ da dε'myø uva 'mø bi nja. 'Nε bi hocra n'nøque har̄ da mihra mähui. Bi hyoni to da gonhui rá huahí, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mm̄hui'a te di tocabi. Bi ma yap'utho ra mm̄hui p'aya. ³⁴ Mí zønna pa da thacyø uva p'aya, nuna ra mm̄hui bi menhyø hm̄iqui ngue da tu yø uva di tocabi. ³⁵ Pε nu'u yø mēfi mambi 'bap'u bí ja rá huahí, bi bennbabi yø hm̄iqui ra mm̄hui ngue bi un̄i. Bá ho 'da, bá pando 'da. ³⁶ Ra mm̄hui p'aya man'na xangu yø hm̄iqui høm̄bi mēnnb̄a bí ja rá huahí. Pε nu'u yø mēfi ya mambi 'bap'u ja rá huahí, mahøm̄bi unyø mēfi bi zømp'u 'b̄ai.

³⁷ Rã nzequi p'aya, nuna ra mm̄hui ya rá ts'ant'usc̄ bi mēnnb̄a bí 'bahyø mēfi conhui rá huahí. Bi 'yεnã: “Nuyã, ma ga penhnã nã ma ts'ant'u ya. Nu'mø bi nu yø mēfi p'aya, da nu mansu, porque ma ts'ant'u na”, bi 'yεnã. ³⁸ Pε nu'mø m̄i zømp'u 'bahyø mēfi nã rá ts'ant'u ra mm̄hui, yø mēfi di n'yεmbi: “Nuna ya, guehna ra ts'ant'u ja ngue da gohmi ra huahí naya. Ma ga hoh̄ ya, n'namhma ngue ya ma mmetih̄a ra huahí”, di n'yεmbi. ³⁹ Bi bennbabi rá ts'ant'u ra mm̄hui p'aya, bi gajmaxøts'e ra huahí, ja bá hop'u.

⁴⁰ Nuna ra Jesús, bi 'yãnyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ah̄ ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mm̄hui 'mø bi zømp'u 'bahyø mēfi conhui rá huahí?

⁴¹ Bi 'yεnyø ja'i 'mø m̄i dadi:

—¿Te 'be'a da jap'u 'mø? Gä da hyo'u yø mēfi ngue yø dondo, h̄indi huεqui. Nu'a rá huahí p'aya, n'nan'yo m̄i da yø mēfi hõnda gonhui ra huahí. Nuya yø mēfi da gonhui rá huahí p'aya, nu'mø bi zønna pa da thacyø uva, di dãpra mm̄hui'a te di tocabi.

⁴² Ra Jesús mahøm̄bi 'yεmbyø ja'i:

—Guí pahm̄a xanho ra hya mmamp'u ja ra Macã Libro ngue εnã: “Nuna ra do h̄imbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brã 'bebo p'u brã fãhra jado nã. Nguna ra hya xa nzã'n'oja ngue di nja ya. A nuju p'aya,

dí εmh̄m̄a ngue mazihotho te øt'Oja”, εnna hya.

⁴³ Janangue nuyã, m̄i ja ngue xqui soh̄a rá 'yε Oja, pε ya h̄in'na ya. Nu'u yø ja'i da zo rá 'yε Oja ya, gue'u yø ja'i da 'yøtra nho i nne Oja da 'yøtyø ja'i. ⁴⁴ Nu ra ja'i da zoxma xøts'e ra do, da føhra ja'i. A nu'mø da dãhra do ngue da zoxra ja'i, da xeni.

⁴⁵ Nu'u yø hm̄u yø mmãcja 'nεhyø fariseo m̄i 'yøhna ra hya bi hyecra Jesús, bi n'yo yø mm̄i ngue go sihna ra hya nã. ⁴⁶ 'Bexque'a bi ne xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Nja ngue bi zupi xti mbøcuc̄e yø ja'i, janangue h̄imbi bent'i. Porque gãtho yø ja'i εmbi ngue rá pøngahya Oja nã ra Jesús.

22

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra dants'ihmε di nja.

¹ Ra Jesús mahøm̄bi hyoni te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

² —Nuna Oja bí 'b̄a mahεts'i di mbita yø ja'i ngue da zo rá 'yε. Entho n'na ra dast'abi di mbita yø ja'i ngue da nu ra ngo 'mø bi nthatrá ts'ant'u. ³ Bi menhyø mēfi ngue da si yø ja'i nuya xa mbita ngue da nu ra nthati. Pε nu'u yø ja'i bá ts'i, h̄imbi ne bá εhε. ⁴ Mahøm̄bi menhm̄i da yø mēfi p'aya, bi 'yεmbi: “Ga 'youi, bá xihmi yø ja'i ya xta mbitagã, ngue ya xta nsã tengue da ts'i. Ya xta ho ma ndani xi noqui. Ya xta nsã xanho. Bá xihm̄a ngue da εhε da nu ra nthati”, bi 'yεmbyø mēfi. ⁵ Pε yø ja'i bi ts'i h̄imbi ne bá εhε. Nu'a n'na nc'ei bi ma dra 'bēfi rá huahí. Man'na nc'ei p'aya, di sigue ngue mpãtho. ⁶ M̄i da yø ja'i p'aya bi bentyø nzite xi menhna ndast'abi, bi un̄i, bi hyo 'da. ⁷ Ra dast'abi p'aya bi 'yεmmei bi mbøcuc̄e. Bi menhyø soldado ngue da ho'u yø ja'i bi ho yø nzite. Bá urpabi yø hn̄ini ya yø hyote. ⁸ Mahøm̄bi 'yεmbyø mēfi p'aya: “Nugã ya xta nsã ngue ra nthati di nja, pε nu'u yø ja'i ya xta zofa, h̄inn̄i 'yup'u ngue xtabã thocua'u. ⁹ Pε nuya ni mãhã p'u ja yø 'yu ya. To bi zã ma ja'i gui nthεh̄a, bá xihm̄a ngue da εhε da nu ra nthati”, bi 'yεmbi. ¹⁰ Nu'u yø mēfi p'aya bi map'u bí ja yø 'yu bi sifi. Nu hangu yø ja'i bi nthεui, gã bá si. Bá si yø ts'oc'ei, bá si yø hoja'i. Janangue bi yuhyø ja'i p'u ja ra ngu.

11 Ra dast'abi p'uya, mi yut'ambo rá ngu ngue da nu yø ja'i xi ts'ofo. Bi nu p'uya ngue 'bap'ua n'na nc'ei hingui he rá he tengutho yø he yø ja'i sännigo ngue ra nthati. 12 Bi 'yembuya: “Ague n'yø, ¿hague xqui cütua ya? 'Né hingui he ni he tengu he yø ja'i nuya sännigo ngue nnu ra nthati”, bi 'yembi. Pe nuna ra n'yohu hinte ga ndatho. 13 Ra dast'abi p'uya bi 'yembyø mefi: “Nuna ra n'yohu 'bucua, dami turpau yø gua 'nehyo 'ye. 'Yemmi p'ua thi ja ra 'bexui, ja di nzomp'ua, 'né ja di guxpua yø ts'i”, bi 'yembi. 14 Porque xangu yø ja'i bi ts'ofo, pe ziy-ohotho yø ja'i bi thanhni.

I nnepyø nsuiui ra Jesús ngue da 'yembi hingui ja ts'edi di njutra menyu i njai.

15 Yø fariseo p'uya bi nhεcahya ha di japi ngue da jajpatho häi te ga ya ra Jesús para ngue da zäp'ua di yapa m'mefa. 16 Janangue bi menhyø n'yohu p'uya, bi mähä 'da yø ja'i ra Herodes ngue bá nyau ra Jesús. Bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, dí pacähe ngue grá hoga n'yohu, porque gä pønmanho ra hya guí mma. Majuaní ngue guí xännbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohu. Ni xingui su'a te mbεn'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohu guí yauí, pe hingui su guí xifi ndana ra hya majuaní. 17 A nuyá, dí nne guí xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra menyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yembi.

18 Pe ra Jesús ya patho te mbεnnbabí yø ja'i nguehna ra nt'änni ørpe, i sämhyatho. Bi 'yembuya:

—¿Hanja ngue guí sämhyagahu? 19 Dami 'yurcahu ra menyu nu'a gadi umhma 'mø bi gap'ahu ra menyu ra dast'abi.

Bi unna menyu p'uya ngue da nu. 20 Mi nu ra menyu ra Jesús, bi 'yembi:

—¿To rá hmi na n'yoi ra menyu ja ua? ¿To rá thuhu na ra thuhu n'yoi ra menyu?

21 Mi dahyo ja'i yauí ra Jesús, bi 'yembi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yembi.

Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yauí:

—Nu'a ja ngue guí yøthu ya, dami unhna ra menyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'uya, dami unhna'a te di tocabi.

22 Nuna ra hya i dahra Jesús, mi 'yøhyø nsuiui, di 'yøtho, ya himbi zä ha xti japi te mbεnnbi. Bi zop'ua p'uya.

Bi manna Jesús ngue di bεnnate yø ánima.

23 Nu'a ra pa'a p'uya, bi ma 'da yø sāduceo, nuya εmbi ngue hīndi bεnnate yø ánima. Bi 'yembrā Jesús:

24 —Ague grá xännbate, nup'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ua ra hya ngue εna: nu'mø bi du n'na ra n'yohu, 'né hīndi m'mahyo basi, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohu ra ánima gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mahyo basi tengutho 'mø xti m'mahyo basi ra ánima.

25 A nuyá, nuua dí 'bahu ya, xi'mø ga εmhma ngue di 'bui yoto ma'yohu ngue εdadi ncu. Nu'a ra n'yohu ma da, di nthati. Pe da 'yehra pa da du, 'né hīndi m'mahyo basi. Janangue nu'a rá n'yohu ra ánima m'mefa bi m'mai, go di nthatui ra 'danxu'a.

26 Pe xquet'a da du ra n'yohu 'né hīndi m'mahyo basi. Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du ra ndø, asta gue'mø bi du gä yoto ma'yohu. 27 Mi zudi ngue bi m'mahmi gä yoto ma'yohu na ra xisu p'uya, xquet'a 'nehse ra xisu da du. 28 A nuyá, xi'mø ra pa daní bεnnate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto ma'yohu rá mmeti ra xisu? Porque gä bi m'mahmi.

29 Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i yauí:

—Hingui padi ha rá nja ra hya guí mmamhma. Porque hinga guep'ua gä ndinni mmuihu'a te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro. 'Né hingui pahma hangu rá ts'edi Oja i ja. 30 A nu'mø bi bεnnate yø ánima, da gohi tengutho yø anxε Oja bí 'bu mahets'i, ya hīndi nthatyø ja'i. 31 Nuna te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, ja di nequi p'ua ngue di bεnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ua ra hya bi man'Oja ngue bi 'yεna: “Guecä drá Ojagä ngue ra Abraham. Drá Ojagä ngue ra Isaac. Drá Ojagä ngue ra Jacob”, bi 'yεn'Oja. 32 Ja di nequi p'uya ngue nup'ua 'bu Oja, hingui tu yø te yø ánima.

33 Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xännbate ra Jesús, yø ja'i di 'yøtho.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da 'yøtyø ja'i.

³⁴ Mī 'yøhyø fariseo ngue rā Jesús bi dapra hya yø saduceo, bi nhεca hya p'uya ngue honi ha di japra hya da xihra Jesús.

³⁵ Nu'a n'na'u yø fariseo xännbate rā ley, bi ma bá sāmhya rā Jesús, bi 'yεmbi:

³⁶ —Ague grá xännbate, xi'u yø hya nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, ¿ndana rā hya εxa mā datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

³⁷ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna rā hya guí ännui, guehna rā hya ngue εna: “Damī ja ndummāi ngue mathoguitho guí mahmu Oja co gätho ni mmāih. Hønt'a guí mbεmhm'a”. ³⁸ Nuna rā hya naya, guehna εxa mā datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i naya. ³⁹ Nuna rá yoho rā hya di manda Oja p'uya, 'nε di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna rā hya ngue εna: “Damī mahni mmic'εiui, tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”, εna hya. ⁴⁰ Guehya yoho yø hya 'bet'o ya ngue gätho mī'da yø hya di manda Oja. Porque nuya gä mī'da yø hya bi 'yotra Moisés co 'nεhyø pøngahya Oja, høntho xännbabi yø ja'i ha di mā Oja, co 'nεhyø mmic'εiui di madi.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue rā Cristo hingat ja'itho.

⁴¹ Nup'u 'buhra Jesús, tobe 'bärpætho yø fariseo. ⁴² Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Xi'a t'εmbi rā Cristo, ¿ua guí pahmu to rá ts'ant'u'a?

Yø fariseo p'uya bi 'yεna:

—Nu'a rā Cristo, gue'a rá mbom'meto rā David —bi 'yεmbi.

⁴³ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Pε ¿hanja na rā hya bi bεnnbabi rā Espiritu Santo rā David 'mø? Porque rā David, bi mā ngue rá Hmu'a rā Cristo. Rā David bi 'yεna: ⁴⁴ “Nuna Oja, nu'mø mi zøjbagui mā Hmu, nguna rā hya bi xifi, bi 'yεmbi: Damī micua ja mā n'yεigä ya, asta gue'mø gä øt'e ngue guí manda gätho'u ni nsaiui”, bi 'yεmbi. ⁴⁵ Ja di nεqui p'uya ngue rā David, nu'mø nnønna Cristo, ni hutī ngue rá Hmu. Janangue rā Cristo di nεqui ngue hingat ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto rā David.

⁴⁶ Ni xinga n'na nc'ei xta mbađi te xti dahya yø hya bi manna Jesús. Bi mu'a rā

pa'a p'uya ngue nuya yø nsaiui rā Jesús bi zu ngue nimantho xta 'yørpabi yø nt'änni.

23

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue hinda 'yøt'e tengutho øtyø xännbate ngue rā ley 'nεhyø fariseo.

¹ Ra Jesús bi zofø gätho yø ja'i co 'nεhyø xädi, bi 'yεmbi:

² —Nu'u yø xännbate ngue rā ley 'nεhyø fariseo, guehya εmbyø ja'i ngue bi t'unyø 'bεfi ngue di nxännbate te gä mbønna ley bi 'yotra Moisés. ³ Janangue nuya yø hya di manda ngue guí 'yøthū, damī 'yεc'εihū. Nu'mø te di 'bep'ahū ngue guí 'yøthū, damī 'yøthū. Pε 'yogui øthū tengutho gä 'yo ya yø xännbate ya, porque nuyá, nu'a rā hya xännbate, hinga gue'a øt'a. ⁴ A nuna rā ley xännba yø ja'i ngue da 'yøt'e, hincjongui hät'i da 'yøt'e. Porque εntho rā ndate 'beni di dityø ja'i, pε yø ja'i hinguī hät'i da duts'i. Ni xinga n'na rá saha di nne di mfäxte ngue di tøxra 'beni. ⁵ Nu te gä øt'e, gä 'yøt'e ngue høntho di 'yεxpū ha 'būhyø ja'i. Porque di ho te øt'e, ngue nup'u ja yø dε 'nεp'u ja yø guyani, xa cuatyø sacua ngue nt'ot'i rá hya Oja. 'Nε di ho ngue söt'a häi yø he. ⁶ Nup'u ha øt'a ngo yø ja'i, da guerp'u ja yø nija, huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. ⁷ 'Nε di ho ngue nup'u ja yø tai, di respeta yø ja'i ha guí zengua. 'Nε di ho 'mø t'εmbi ngue yø xännbate.

⁸ Pε nu'ahū, 'yo guí nne guí 'yεxū ngue di hu'ahū yø ja'i ngue gyø xännbatehū. Porque n'natho ni xännbatehū 'bai, gue'a εmbyø ja'i ngue rā Cristo'a. A nu'ahū, gä gadi ncuthohū. ⁹ Nua ja rā häi, 'yo toni ja'i gni hutī ngue ni Papáhū. Porque nu'a ni Papáhū, hōnda n'na i 'bai, pε mahεts'i bí 'bai. ¹⁰ 'Yo guí nne da 'yøt'e ngue yø hmu'ahū yø ja'i. Nu'a da 'yøt'e ngue yø hmu yø ja'i, hōndra Cristo'a rā hmu. ¹¹ Nu rā ja'i di mpefi ngue fäxrá mmic'εiui, guehna tate na ngue gätho'ahū. ¹² Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a. Pε nu'a øt'e ngue hinguī hnu mansu p'u gä mbēni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Ra Jesús bi mā te øtyø xännbate ngue rā ley, da guehyø fariseo.

13 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Go gui cothu ra 'yu, hin gadi japhu yø ja'i ngue da zo rá 'ye Oja bí 'bu mahets'i. Ni xinga gue'ahu gui nne gui sohu rá 'ye Oja. Nu'u yø ja'i nne ngue da zo rá 'ye Oja, hin gadi japhu.

14 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Porque gui tunnbahe yø ngu yø 'danxu. Gui hát'i ngue gui embi gui xannbahe te pets'i. Pe para ngue gui corpahe yø dá yø ja'i, ndø ya'atho gui mmat'Ojahu. Pe nuyá, mathoguitho ra castigo gui thohmu ngue gui njahu p'u.

15 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Ndap'u bi zá gui 'yohu ua ja ra häi, gui 'daxhu yø jathe ngue gui homhmu yø ja'i da denna hya gui xännbategu. Nu'mø ya gá 'báthu n'na ra ja'i ngue da denna hya gui xännbategu, nuna ra ja'i gui 'báthu, da gohi ngue ndoble ra castigo da thop'u ja ra nidu ngue'ahu.

16 Nu to gá gui xännbategu ra hya 'ne hinguí pahmu teni bønna hya gui mmamhmu, hague ngu ra n'u gui thohmu. Porque nuya yø ja'i di yat'a n'na ra hya ngue da 'yøt'e, 'ne bi 'yexa ntestigo ra nija, gui xännbategu yø ja'i ngue hinguí ja ts'edi di nja'a ra hya bi manna ja'i. Pe nu ra ja'i exa ntestigo ra oro ja mbo ra nija, gui xihmu ra ja'i ngue ja ts'editho da 'yøt'a te ra hya bi ma. 17 Pe ngue ma'bēdi ni mmaihmu, hinguí timhmu teni bønna hya gui mmamhmu. ¿Ua gui emhmu ngue mits'u tate ra oro ngue ra nija, nuna øt'e ngue xandaxqui ra oro? 18 Xquet'a nuya yø ja'i exa ntestigo ra altar ngue tema hya di yatra ja'i da 'yøt'e, gui xannbahe ra ja'i ngue hinguí ja ts'edi da 'yøtra ja'i'a ra hya bi ma. Pe nu'mø ngue bi 'yexa ntestigo ra ja'i'a ra 'bøt'e xa jäxpu ja ra altar, gui xihmu ra ja'i ngue ja ts'editho da 'yøtra ja'i na ra hya bi ma. 19 Pe ngue ma'bēdi ni mmaihmu, hinguí timhmu teni bønna hya gui mmamhmu. ¿Ua gui emhmu ngue mits'u tate ja rá ts'edi ra 'bøt'e ngue ra altar, ngue'a ga ndaxqui ra 'bøt'e? 20 Pe nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra altar hinga høndra altar exa ntestigo,

sinoque exa ntestigo'a te gá ja p'u ja ra altar. 21 A nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra nija, hinga høndra nija exa ntestigo, sinoque gue'a Oja 'bup'u ja ra nija exa ntestigo ra ja'i. 22 Xi mmangu ra ja'i exa ntestigo mahets'i, gue'a rá nthuts'i Oja espabi ntestigo. Da guesø Oja p'uya, porque go bí hup'u bí ja rá nthuts'i mahets'i'a.

23 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Nu'a ra diezmo gadi unhnmu Oja, gadi unni te gá gui timhmu asta ra xac'andehe gadi unhnmu ra diezmo Oja. Da guehra anís, da guehra comino gadi unhnmu ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna gui øthu, pe nup'u ja ra ley, i mmamp'u man'na ra hya ngue ja ts'editho gui 'yøthu. Porque nt'ot'i ra hya ngue mahyonitho gui n'yo manhohmu, 'ne di nja ni nhuçatehmu, 'ne majuaní ngue gá da gue'a te gdi n'yohu. Guehna ra hya ja ts'editho ngue gui 'yøthu naya, da guehra diezmo dami siguetho gui unhnmu Oja. 24 Nuya te gäma hya gui xännbategu, 'ne hinguí pahmu te ni bōni. Go gui ørpahe masu ya yø hya zits'utho ja ts'edi, pe nuya yø hya ma datho ja ts'edi ngue gui 'yøthu, hinga øgui ørpahe masu xanho ya.

25 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Porque maxøts'etho di nequi ngue gyø hoja'ihu, pe mbo ni mmaihmu, gyø bæhu ngue hønt'a te pes'yø ja'i so ni mmái gui hyannbahe. 26 Ague gyø fariseohu, hinguí tinni mmái teni bøn'a gui øthu. 'Be da bo mbo ni mmaihmu, n'namhma ngue 'nehma xøts'e ni do'yohu di nequi ngue xtanho.

27 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Porque nu'ahu, tengutho yø panteón, ngue mazihotho gui nequi maxøts'e ngue mat'axqui, pe mbo yø panteón mandø nts'otho ngue yup'u yø do'yo yø ánima. 28 Gui njathu p'uya, maxøts'etho di nequi ngue xanho te gni 'yohu, pe mbo ni mmaihmu, madits'u ha dadi nequi p'u'a tengue majuaní, høndra nts'o i ja mbo ni mmaihmu.

29 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø

fariseo, hague ngu ra n'u gui thohma, ngue himma juani gyø hoja'ih. Nuya yø pøngahya Oja xa tho manjam'mø, go gadi hojpahe yø panteón. Nuya yø ánima xa 'yøtra nho, asta xcá japha yø dønì yø do 'bäp'u ha o yø ánima. ³⁰ Guí emhma p'uya: "Nu'mø xcabá m'mahma'u yø pa bá m'mahma mboxitah, hinxca fäxh ngue xca hohu yø pøngahya Oja", guí emhma. ³¹ Pε nu'mø ngue nguna ra hya guí mmahma, ya guí pahma xanho ngue yø basi'aha yø hyote nuya bi hyopyø pøngahya Oja. ³² ¿Te guí tømhma ya? Damì 'yøthh nts'edi tengutho xa 'yøt'a m'met'o ni mboxitah.

³³ Guí 'buhma tengutho yø c'eya ngue n'youi ra ndate. ¿Ha di zä guí mpomhma ra castigo p'u ja ra nidu? ³⁴ A nuyá, ga penhnä yø pøngahya p'u ha guí 'buhma, ga penhnä p'u yø bamhya, ga penhnä p'u yø xänbäte. Nu 'da'u p'uya guí hyohu, guí cuathu ra pont'i. Mi'da p'uya, guí umhma p'u ja yø nija. Mi'da p'uya guí cuhma, nu'mø bi 'dagui ngue di ma mi'da yø hnini, guí mma guá homhma. ³⁵ Jananguie nup'u ha guí 'buhma, gä ja da ma ma pen'nahu p'u ra castigo i ja ngue di nja ngue yø hoja'i xa tho. Da fup'u bá tu ra hoja'i Abel asta guerp'u i ntu rá ts'ant'u ra Berequías, nuna ra Zacarías bi hyo ni mboxitah p'u ha guí nhyacui ra nija ra altar. ³⁶ Majuanì dí xi'aha ya, ngue nuna ra castigo ja ngue di nja, nguna da thogui gätho yø ja'i 'buhya.

Ra Jesús bi dār'man'u rá mmái 'mø mi hyandra hnini Jerusalén.

³⁷ Ague gyø mmenguhu Jerusalén, gue'e guí hophu yø pøngahya Oja, da gue'u yø mamhya Oja bi 'ben'nahu guí pandothohu. Xangu yø nnidi dá ne ngue ga pen'nahu tengutho ra øni 'mø di petyø basi' ngue di huit's'i conyø zahua, dadi ja'aha p'u. Pε hinga neh. ³⁸ A nuyá, da hyec'aha p'u Oja ya. ³⁹ Dí xi'aha ngue ya hinnì mantho guí nnuju asta gue'mø da 'yehra pa guí 'yemhma: "Di japrá m'menhni Oja bá penhua", guí 'yemhma.

24

Bi manna Jesús ngue bá ep'u ra pa da xotra nija.

¹ Nuna ra Jesús mi bømma xøts'e ra nija, ya ja ngue da ma. Bi guatyø xädi ngue uti te ja ra nija. ² Ra Jesús bi 'yembì:

—Ya guí nnuhu te ja ra nija ya. Pε ga xi'aha te majuanì. Nuna ra nija naya, bá ep'u ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxadi, hin haru nmi nequi ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzegui yø pa.

³ Nup'u ni hyandra nija, ja ni gop'u ra nyuni bí ja ra mbonza ja yø olivos. Ja i mep'u yø xädi ra Jesús. Bi mip'u bi zøni. Bi guatyø xädi p'uya ngue yasui, bi 'yembì:

—Dí nne guí xicje njam'mø di nja ya yø hya guí mma, ngue da xotra nija yø ja'i. 'Nε damì xicje tema hmeya di nja'mø guá ehε, da gue'mø bi gua'a nximhäi, te 'be'a ma hmeya di nja.

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Damì mfähma xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'aha. ⁵ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yembyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", da 'yembì. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'uya. ⁶ Nu'mø gá 'yøhma ngue ya ja yø datunhni, ogue guí 'yøhma ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä guí suhu. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pε hinga gue'u yø hmeya'u ngue rá nzegui. ⁷ Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. Di nja yø thuhu, di nja yø guchi. Di 'yan'ahäi ndap'u bi zä. ⁸ Ja da fup'u ra n'u ja ngue da tho'a m'mefa yø ja'i p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'u, da ts'ui.

⁹ Da ma madä'i ngue da ma ma'uni'aha, 'nε da tho'aha. Ndap'u bi zä da zu'aha yø ja'i ngue guí εc'εigah. ¹⁰ Xangu yø ja'i da hyep'u yø nt'εc'ei. Asta di dase yø mmi'yεc'eiui da zai. ¹¹ Xangu yø fehni pøngahya di m'mai, da 'yena ngue Oja di bennbabi ra hya da ma. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a. ¹² Nu'mø ya bi zehra nts'o, xangu yø ja'i da 'yεsp'a guí mahyø mmi'yεc'eiui. ¹³ Pε nu ra ja'i hinda hyegagui, xinda hangu ra n'u da thogui, gä da zeti, guehna ra ja'i di nyanná te na. ¹⁴ Hante ngue da zεgui te ja ngue gä di nja,

da ma ma'yoni na ra hoga 'da'yo hya ga ra nguni mximhai n'namhma ngue gätho yø ja'i da badi ha di njap'u di nzo ra 'ye Oja.

¹⁵ Xquet'a gui nnuhüa ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'u ja ra xequi maduxquibi, ja di ts'omp'u yø ja'i. (A nuyá, nu ra ja'i di xädi, di n'yo rá mmái 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) ¹⁶ Nu'mø gá nuhüa ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'i di 'bup'u ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'u ja yø xanthø. ¹⁷ Nu ra ja'i di tømha xøts'e rá ngu, 'yo di ena ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. ¹⁸ Nu ra ja'i di 'yo ra 'befi, hündi ma rá ngu ngue da ca rá tuhü, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ¹⁹ Pe huécate yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, ogue di sadyø basi. ²⁰ Damí 'yáphüa Oja ngue nuya yø hya ja ua, hinda gue'mø ra pa ngue xta nse di nja, ni xinga gue'mø ra pa ngue ra ts'äya di nja. ²¹ Porque xandøn'atho te da thohyø ja'i'a ra pa'a. Nu te di nja, hinjam'mø xa njap'u asta gue'mø mambá f'a nximhai. 'Né ya hinni mantho da hnu ngue mahøndi njap'u. ²² Nuná Oja, ya xa nzänni ngue hinga ya'atho yø pa di nja na ra ndate na. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hinjonda bongui. Pe da 'yøt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xa huanhni.

Ra Jesús bi ma ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya ec'ei.

²³ Nu'u yø pa'u, 'yo sä gui ec'eiüa ya yø ja'i da 'yén'ahü: "Nüua, ja bí 'bucua ra Cristo", ogue da 'yén'ahü: "Ninguehnü ja bí 'buhnü", da 'yén'ahü. ²⁴ Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue da 'yembyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", ogue da 'yembi: "Go guecä rá pøngahyagä Oja ya", da 'yena. 'Né da zä da 'yøtyø milagro. Nuya yø milagro da 'yøt'e, guehya da ne ngue di hyätyø ja'i nuya yø thanhni Oja ya. ²⁵ Pe nuyá, dadi 'bet'o'ahü ya yø hya ja ngue di nja m'mefa.

²⁶ Nu'mø toni ja'i da 'yén'ahü: "Nunü bí ja ra dapo, ja bí 'buhnü ra Cristo", da 'yén'ahü, 'yo sä gui pähä p'u ha da si'ahü. Ogue da 'yén'ahü: "Nup'u bí ja n'na ra cuarto ma'yagui, ja bí 'bup'u", da 'yén'ahü, 'yo sä gui ec'eiüa. ²⁷ Porque nu'mø bi zønna pa da ehra N'yohü di 'yε mahets'i, gätho yø ja'i da nu. Tengutho ra huéi 'mø bí yot'i, gä

handyø ja'i ndap'u bi zä. ²⁸ Nup'u ha di 'buhyø ja'i ni 'yup'u da thaspa ra güenda, ja di njap'u ra castigo.

Bi manna Jesús ngue mahonda ecua ja ra ximhai.

²⁹ Nu'mø bi tho'u yø ndate di nja, di m'mexui ra hyadi 'nehra zana. Da tähyø sø bí ja mahets'i. Nu te gä bí ja maya, gä di pädi ha thogui. ³⁰ Nunü maya, di nja ra hmeya ngue ra N'yohü di 'yε mahets'i. Ndap'u bi zä dara zonyø ja'i 'mø bi thandra N'yohü di 'yε mahets'i, da n'youi ra gui. Da nu yø ja'i ngue magese, porque mathoguitho ja rá ts'edi. ³¹ Ngu di nya ra corneta, nu'u yø anxé da n'youi, da menhni gä rá nguni nximhai, ngue di perpabi yø ja'i nuya xa huanhni.

Bi nhyepabi ra hya n'na nza ra igo.

³² Damí pahmü na ra hya ga hycä ya, ngue gdá hycpabi ra hya n'na nza ra igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yεza ngue bi 'dogui, gui pahmü p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³³ Nguna ra hya ja ngue di nja ya. Nu'mø gá nuhüa ngue bi nja ya yø hya dí xi'ahü ya, damí pahmü ngue ya xma nguerpütho ga ma ehé. ³⁴ Nuya yø hmeya dí xi'ahü ya, damí pahmü ngue guehya di nja ya hante ngue da dü yø ja'i 'buhyø pa ja p'uya. ³⁵ Nu te bí ja maya, 'necua ja ra häi hingui zai. Pe nuná ra hya dí mmangä, ja para zantho na.

Hingui fadi tema pa da ep'u ra N'yohü di 'yε mahets'i.

³⁶ I pascé Oja tema pa di nja ya yø hya dí xi'ahü. Ni xingyø anxé di pädi, ni xinga gueque dí pädi tema pa di nja, madague'a ngue rá Ts'ant'ugui Oja. ³⁷ Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'mührä Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa da ehra N'yohü di 'yε mahets'i ya. ³⁸ Porque nu'a ra pa'a, mi sihmé yø ja'i, madi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixü 'da. Pe himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø ra pa mi yarbu ja ra barco ra Noé. ³⁹ Ja bi bahyø ja'i te ja ngue di nja'mø ya jap'u ra ndate 'ye bi juadi gätho yø ja'i. Mahøndi njarbutho yø ja'i 'mø bá ehra N'yohü di 'yε mahets'i ya. ⁴⁰ Nu'a ra pa'a, yoho yø n'yohü 'dap'u dadi mpéfi. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da

gohi. ⁴¹ Yoho yø xisu 'dap'ɥ di ncɔni. N'na nc'ɛi da ts'its'i, n'na nc'ɛi da gohi.

⁴² Janangue dami ndø'matehɥ, porque hingui padj tema pa, tema ora da ɛp'ɥ ni Hmuhɥ. ⁴³ Dami pahmɥ na ra hya ja ua, ngue n'na ra mmɛnnigu, nu'mø da badj tema ora da zøhra bɛ p'ɥ ja rá ngu'a di nxui, di mfadi xanho, hĩndi n'aha. Porque hĩndi n'uni da sojpa rá ngu ngue da fɛ. ⁴⁴ Xquet'a dami njathɥ p'ɥya, dami ndø'matehɥ. Porque nu'a ra ora ngue hĩnte di so ni mmɛihɥ, xi'mø gue'a ra ora da zøhra N'yohɥ di 'yɛ mahɛts'i'a.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yoho yø hmiq̄i, n'na ra hmiq̄i ngue ra 'yøde, n'na ra hmiq̄i ngue hingrá 'yøde.

⁴⁵ Gá xi'ahɥ te 'bɛ'a da 'yøtra ja'i bi dinna mmɛi hanja ra hya, nu te sifi da 'yøt'e, gue'a da 'yøt'a. Guehna tengutho n'na ra hmiq̄i ngue da ma mafati te'o 'bɛp'ɥ ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmɛ yø ja'i mafati, da 'uini. ⁴⁶ Ra mmɛnthi di nthɛui ra hmiq̄i nuna da 'yøt'e te di 'bɛprá hmu. Nu'mø bi zøhrá hmu da dini ngue dadi mɛfi. ⁴⁷ Majuanj dí xi'ahɥ ngue nu te gá pɛsrá hmu, gá di fátrá hmiq̄i. ⁴⁸ Pɛ nuna ra hmiq̄i ngue ra ts'oc'ɛi, da 'yɛmp'ɥ ja rá mmɛi ngue him'be da zøhrá hmu. ⁴⁹ Da madi da matyø mmimhmiq̄iui. Da ma ra hmĩnhni p'ɥya. ⁵⁰ Nu'a rá hmu ra hmiq̄i p'ɥya, nu'a ra pa ra ora ngue hingui tø'mrá hmu, da gue'a ra ora da zø'a. ⁵¹ Nu'a rá hmu p'ɥya, mathoguitho da mɛi, pɛts'i ngue da xeni. Di 'yɛmp'ɥ ni gohyø ja'i himma juani yø hoja'i. Ja di nzomp'ɥ p'ɥya, 'nɛ ja di guxpɥ yø ts'i.

25

'Det'a yø hmute i hyejpa ra hya ra Jesús.

¹ Nuya yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, gui nhyejpabi 'det'a yø hmute bi duxyø nyot'i ga zø conná aceite. Guehya ndø'mate ngue di hyanna novia 'mø bi zøhrá ndø bá ɛp'ɥ.

² Nuya 'det'a yø hmute p'ɥya, cat'a'ɥ yø m'mɛmmɛi, ximmj cat'a'ɥ yø njammɛi. ³ A nu'ɥ cat'a yø hmute ma'bɛdi yø mmɛi, bi duxyø nyot'i, pɛ himbi dux hman'na ra aceite da hyom'mø bi guahra aceite ga zø yø nyot'i. ⁴ A nuya yø hmute ngue yø njammɛi bi duxyø nyot'i, pɛ bi dux

hman'na ra aceite da hyoni. ⁵ A nu'a ra novio nthø'mj p'ɥya, hĩha ni 'yanj. Mj nnetha yø hmute p'ɥya, gá bj n'aha. ⁶ Mj zo made ra xuj p'ɥya, bi t'øde ngue bá ɛnna hmafi n'na nc'ɛi, bi 'yɛna: “Bá ɛcua ra novio ya. Gá 'yo ni ma güi c'athɥ”, bi 'yɛmbyø hmute. ⁷ Mj nanguj gátho yø hmute, ya mj ts'utho zø yø nyot'i, bj ne xta xirpa man'na ra aceite ngue di nzø xanho. ⁸ Nuya cat'a yø hmute ma'bɛdi yø mmɛi bi 'yɛmbya yø hmute ngue yø njammɛi: “Dami 'dacjets'ɥ ni aceiteui, porque ma nyot'igáhe ya nne da huɛt'i”, bi 'yɛmbj. ⁹ Pɛ nu'ɥ yø hmute ngue yø njammɛi, ɛntho 'mø mj dadi: “Hĩnda zã'a, porque nu'mø ga 'da'ahɛ ra aceite gui homhmɥ, m'mɛfa ya hĩn'yɥ te di nzø ma nyot'ihe. A nuyá, man'na xanho ni mãhã p'ɥ bí 'bã ra aceite, bá tãnna aceite gui hyomhmɥ”, bi 'yɛmbj. ¹⁰ Bj ma ra thãn'aceite'ɥ yø hmute ma'bɛdi yø mmɛi p'ɥya. Pɛ ra novio ya bi zøhø. A nuya yø hmute ya xi nsã, 'da i yathɥ mbo ra ngu ra novio ya. Bi nøtra goxthi p'ɥya. ¹¹ Mj ma n'nøt'e ra goxthi p'ɥya, ja bi zø'ɥ mj cat'a yø hmute xi ma ra thãn'aceite, bi 'yɛmbɥya: “Ague grá hmu, dami xogahe ra goxthi”, bi 'yɛmbj. ¹² Pɛ ra novio bi 'yɛmbj: “Majuanj dí xi'ahɥ ngue nugã hĩndi pa'ahɥ”, bi 'yɛmbj. ¹³ Dami njathɥ p'ɥya, ya xquj nsãhɥ 'mø ra pa da ɛp'ɥ ra N'yohɥ di 'yɛ mahɛts'i. Porque hingui pahmɥ tema pa, tema ora da ɛhɛ.

Bi hyecra hya ra Jesús ngue ra mɛnyu bi ma mafati yø mɛfi.

¹⁴ Nuna Oja bí 'bɥ mahɛts'i di manda yø ja'i ua, gui nhyejpi tengutho n'na ra n'yohɥ ja ngue da ma n'na ra hãi yap'atho. Bi zonhyø mɛfi ngue di dãprá mɛnyu, da 'yørpabi rá 'bɛfi mɛnte ra pa da ma. ¹⁵ N'na ngu n'na yø mɛfi bi unna mɛnyu hangu da zã da 'yørpabi rá 'bɛfi. Nu'a n'na ra mɛfi bi unni cat'a mahuahj ra mɛnyu. Man'na ra mɛfi p'ɥya, bi unni yo mahuahj ra mɛnyu. Man'na ra mɛfi p'ɥya, bi unna n'na mahuahj ra mɛnyu. Mj dãpra mɛnyu yø mɛfi na ra hmu, bj ma yap'atho p'ɥya. ¹⁶ Nuna ra mɛfi bj ndãpi cat'a mahuahj ra mɛnyu, bi 'yørpã rá 'bɛfi ra mɛnyu bi t'unni. Mj cat'a mahuahj ra mɛnyu bi daha. ¹⁷ Nuna ra mɛfi bj ndãpi yo mahuahj ra

mɛnyu, bi 'yɔrpa rá 'bɛfi ra mɛnyu bi t'unni. Mí yo máhuahí ra mɛnyu bi dáha. ¹⁸ Pɛ nuna ra mɛfi bí ndäpa n'na máhuahí ra mɛnyu, bi 'ya'ma n'na ra ots'i. Ja bi gärpa p'ua rá mɛnyu rá hmu.

¹⁹ Mí ma ya'atho yø pa p'uya, bi zøhrá hmu yø mɛfi. Bi 'yɔrpabi rá güenda'a ra mɛnyu xi däpi. ²⁰ Rá mædi bi zo'a rá mɛfi xi däpi cæt'a máhuahí ra mɛnyu. Gä bi däprá hmu'a 'dɛt'a máhuahí ra mɛnyu mí ha. Bi 'yɛmbi: “Ague grá hmu, cæt'a máhuahí ra mɛnyu gá däqui, pɛ juaa mí cæt'a máhuahí ra mɛnyu dá táha”, bi 'yɛmbi. ²¹ Nu'a ra hmu p'uya bi 'yɛmbrá mɛfi: “Ya xanho grá hoga mɛfi, hingá nhyetho. Gá pømmanho co nu'a zits'u ra mɛnyu dá fät'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fät'a'i ya. Nuyá hangu ra pa di nja'i mpähä ya”, bi 'yɛmbi. ²² Bi zø'a ra mɛfi xi ndäpi yo máhuahí ra mɛnyu p'uya. Bi 'yɛmbrá hmu: “Ague grá hmu, yo máhuahí ra mɛnyu gá däqui, pɛ juaa mí yo máhuahí ra mɛnyu dá táha, ya goho máhuahí'a ya”, bi 'yɛmbi. ²³ Rá hmu p'uya bi 'yɛmbrá mɛfi: “Ya xanho grá hoga mɛfi, hingá nhyetho. Gá pømmanho co nu'a zits'u ra mɛnyu dá fät'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fät'a'i ya. Nuyá hangu ra pa di nja'i mpähä ya”, bi 'yɛmbi. ²⁴ Rá nzeguitho bi zø'a ra mɛfi xi ndäpa n'na máhuahí ra mɛnyu p'uya. Bi 'yɛmbrá hmu: “Ague grá hmu, nugä dí padí ngue guí ya manzaqui. Guí ä'a te hinxca táha. Guí xoc'a te hinxca pɛfi. ²⁵ Janangue nugä dí su'i. Dá cät'ä häi ni mɛnyu. Pɛ nuyá, juaa na te ni mɛti ya”, bi 'yɛmbi. ²⁶ Nu'a ra hmu p'uya bi 'yɛmbrá mɛfi: “Ua go grá ts'omɛfi n'yø, gue grá ndø danhyei. Guí engui ngue dí äcä'a te hinxta táha. Guí engui ngue dí xocä'a te hinxta pɛfi. ²⁷ Uanguí xta nzä xqui dá ma mɛnyugä p'ua ja ra banco. Nu'mø ma søhø, uanguí xti ndäcrá nzäbi ma mɛnyu”, bi 'yɛmbi. ²⁸ Nuna ra hmu p'uya bi 'yɛmbyø mɛfi 'bup'u: “Nuna ra mɛfi 'bucua, damí hyannbauí'a n'na máhuahí ra mɛnyu ha. Damí unnuí ra mɛnyu'a ra mɛfi ha 'dɛt'a máhuahí ra mɛnyu. ²⁹ Porque nu'a ra mɛfi ya xangu ra mɛnyu ha, gue'a man'natho ma t'unni'a. Pɛ nu'a ra mɛfi zits'atho ha, dá thannbabi'a zits'u ra mɛnyu ha. ³⁰ A nuna ra mɛfi hingui nne te da mɛfi, damí

'yemhma p'ua thi na. Ja di nzomp'u nɛ ja di guxp'u yø ts'i”, bi 'yɛmbi.

Gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi da thaspa ra güenda.

³¹ Nuna ra N'yohu di 'yɛ mahets'i, 'mø bá ɛhɛ ngue di ndast'abi, da n'youi yø anxɛ. Nup'u da mí, ja di njap'u ra ts'at'abi. ³² Gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi ja di mpeti p'ua di huí. Di 'ueque n'na ngu n'na yø ja'i tengutho rá mändɛ'yo 'mø sicyø chivo p'ua ha 'buhyø dɛ'yo. ³³ Nu'u yø dɛ'yo di go'a n'yɛi, nu'u yø chivo di go'a ngaha. ³⁴ Nu'a ra dast'abi da 'yɛmbyø ja'i di gop'u ja rá n'yɛi: “Bí 'yɛhma ua dí 'bui, di jap'ahua ma Papá. Porque ngu'a bá sänni ngue di nja hante ngue di nhohra ximhäi, ngue nuua ha dí manda ja guí m'mahma ua. ³⁵ Porque nugä dá ntú manthuhu, pɛ gá 'dacjɛ rá hmɛ dá si. Nu'mø ma nthuthe, gá 'dacjɛ rá dehe dá si. Nu'mø ma n'yo n'nanni n'na ra häi, gá 'dacjɛ rá ts'äya. ³⁶ Nu'mø hin'yua rá ulu ga he, gá 'dacjɛ rá ulu dá he. Nu'mø ma hyenni, gá ma güi zenguagaha. Nu'mø ma o rá fädi, gá ma güa nujɛ”, da 'yɛmbi.

³⁷ Nuyá yø ja'i ya bí nhohyø ts'oqui, da 'yɛmbrá Hmu: “Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'ahɛ ngue gui tú manthuhu, 'nɛ dá 'da'ahɛ rá hmɛ gá si? ¿Njam'mø dá nu'ahɛ ngue guí tuthɛ, 'nɛ dá 'da'ahɛ rá dehe gá si? ³⁸ ¿Njam'mø dá nu'ahɛ ngue gá n'yo n'nanni n'na ra häi, 'nɛ dá 'da'ahɛ rá ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'ahɛ ngue hin'yua rá ulu gui hye, 'nɛ dá 'da'ahɛ rá ulu gá hye? ³⁹ ¿Njam'mø dá nu'ahɛ ngue gá hyenni, oque gá 'yo rá fädi, 'nɛ dá ma di zengua'ahɛ?” ⁴⁰ Nu'a ra dast'abi da 'yɛmbyø ja'i: “Majuani dí xi'ahua, ngue nu'a te gá gá 'yørpahua ya ma cugä 'bucua, madague'a hingui nnu mansu yø ja'i, pɛ nu te rá 'bäxte gá 'yørpahua ya, go gá fäxcah'a”, da 'yɛmbi.

⁴¹ Rá dast'abi p'uya da 'yɛmbyø ja'i ni gop'u ja rá gaha: “Damí 'uehma ua dí 'bui, porque hingui nnu manho'ahua Oja. A nuyá, guí mmähä rá castigo ja rá sibi i ja para zantho. Guehna rá sibi bi zän'Oja ngue di ma rá zithu co 'nɛ'u yø anxɛ tenni. ⁴² Porque nugä, nu'mø ma ntú manthuhu, hingá 'dacjɛ rá hmɛ xcá si. Nu'mø ma ntunthe, hingá 'dacjɛ rá dehe xcá si. ⁴³ Dá

n'yo n'nannī n'na rā häi, pē hīngá 'dacjə rā ts'äya. Ja'mø hīn'yə rā ulu gā he, pē hīngá 'dacjə rā ulu xcá he. Bī nja rā ora dá hyēnnī, 'nē dá o rā fādi, pē hīngá ma güi zēnguagahə". ⁴⁴ Mī dā'ə yø ja'ī ts'o p'əya, bi 'yēmbra Hmu: "Ague grá Hmu, ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue guí tu manthuhū, 'nē hīndá 'da'ahe rā hmē xqui si? ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue guí tūthe, 'nē hīndá 'da'ahe rā dehe xqui si? ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue gá n'yo n'nannī n'na rā häi, 'nē hīndá 'da'ahe rā ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue hīn'yə rā ulu guí hye, 'nē hīndá 'da'ahe rā ulu xqui hye? ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue gá hyēnnī, oque gá 'yo rā fādi, 'nē hīndá ma xcabi zēngua'ahe?" ⁴⁵ Rā dast'abi p'əya dā 'yēmbi: "Majuani dí xi'ahə, ngue nu'mø hīn tema 'bäxte guí 'yørpahə ya yø ja'ī 'bucua hīngui nnu mansu yø ja'ī, go gueque hīngui nne guí fāxcāhə", dā 'yēmbi. ⁴⁶ Nūya yø ja'ī ya, guehya dā ma rā castigo para zantho ya. A nu'ə yø ja'ī ya bī nhohyø ts'oqui, di t'unna te para zantho.

26

Yø nsuiui rā Jesús ya sänni ngue dā hyo.

¹ Rā Jesús, mī juadi bī mā gātho ya yø hyā ya, bi 'yēmbiyø xādi:

² —Guí pahmə ngue manyo patho dī nja rā ngo ngue rā pascua ya. Dā gue'mø ēdi ja rā ngo dā ma mā dā rā N'yohə bī 'yē mahēts'ī ngue dā ma mā cuati rā pont'ī.

³ Nu'ə yø hmu yø mmäcja conyø xānbate ngue rā ley, conyø n'yohə 'bet'o ngue yø judío, gā bī mpeti p'ə ja rá ngu rā Caifás, nūna rā 'bet'o mmäcja. ⁴ Ja bī nhēca hyā p'ə, bi zänni ha di japi ngue di bēntrā Jesús dā hyo. ⁵ Nūna rā hyā bi zänni, dī n'yēmbi:

—Hīngā gue'mø ērā ngo dī mbent'ī, n'namhə ngue hīndā nangyø ja'ī, dā yāni —dī n'yēmbi.

N'na rā xisu bi xispā rā aceite rá ya rā Jesús.

⁶ Nūna rā Jesús, ya 'bup'ə ja rā hnīni Betania ja rá ngu rā Simu nūna xi 'yøthe m'met'o ngue mī 'ya rá do'yo. ⁷ Nūna rā Jesús, ya sīhmē p'ə ja rā mēxa. Nu'a rā ora'a, bi yət'ambo n'na rā xisu nī du n'na rā m'mo aceite ngue rā alabastro. I yup'ə rā aceite mazihotho gā yāni, xandøngu rá muui. Bi

xispabi rā aceite rá ya rā Jesús. ⁸ Nu'ə yø xādi rā Jesús mī nū te øtrā xisu, bī mbøcue p'əya, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue bī ma ma'ənitho nā rā aceite nā? ⁹ Xandøngu rá muui nā, xtā nzā xtā 'bā ngue xti t'unna mēnyu yø hyoya.

¹⁰ Mī 'yøhrā Jesús te mmanyø xādi, bi 'yēmbi:

—Oguí sūhmə nā rā xisu 'bucua, porque xanho te ørque. ¹¹ A nūya yø hyoya guí mmamhmə, hangū rā pa guí nnuhə ya yø hyoya. Pē nūgā hīngā nzamhmə ua. ¹² A nūna rā aceite bi xisca mā ya nā rā xisu, ya bī nja'a te mī ja ngue xti nja'mø dá n'yāgui. ¹³ Majuani dí xi'ahə ngue nup'ə ha dā hmāna hoga 'da'yo hyā gā rá ngūni nximhäi, xquet'a 'nē'a te bi 'yørcagui nā rā xisu, dā hmā. Gue'a di fēn'a.

Rā Judas di cətyø hyā ha di japi ngue di dā rā Jesús.

¹⁴ Nūna rā Judas Iscariote, guehna n'na nc'ēi'ə 'dē'mā yoho yø xādi rā Jesús, bī ma bá nyāui yø hmu yø mmäcja. ¹⁵ Bi 'yēmbi:

—¿Hangū rā mēnyu guí nne guí 'dacjə n'namhə gā dā'ahə rā Jesús? —bi 'yēmbi.

Nu'ə yø mmäcja p'əya, 'dāte mā'det'a yø mēnyu ngue rā t'axi bi unni. ¹⁶ Janangue nūna rā Judas, bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmäcja rā Jesús.

Yø xādi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde bī nsännigo ngue rā pascua.

¹⁷ Ya fāhrā ngo guehya yø pa ts'i rā thuhmē hīngui n'youi rā íxi. Bi guatyø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Harə guí nne gā hocāhe rā nzibde gdā nsännigohə ngue rā pascua ya? —bi 'yēmbi.

¹⁸ Mī dāhrā Jesús, bi 'yēmbiyø xādi:

—Nī mē nū bī ja rā hnīni ya, guí sōmmi p'ə ja rá ngu n'na rā n'yohə. Guí 'yēnu: "Rā xānbate i ēnā: Ya bi zōnna ora ya. Nūua ja nī ngu ja gā sāgāhe ua rā ngo ngue rā pascua, commā xādi, ēn'a mma", guí 'yēnu.

¹⁹ Nūya yø xādi mī yāui rā Jesús, bi 'yø'te te bi xifi. Nup'ə ja rā ngu bi zōni, ja bi hojprə rā nzibde ngue rā pascua.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue pađi ndana rá xādi ja ngue di dā.

²⁰ Mī dāhrā nde p'əya, nūna rā Jesús, gātho'ə 'dē'mā yoho yø xādi, gā 'bup'ə ja rā

mεxa. ²¹ Mente sihmε p'uya, bi 'yεmbyø xädi:

—Nuyá, dí xi'ahε ngue 'bεcua n'na nc'ei ngue jεgatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dāgui.

²² Nuyá yø xädi ra Jesús εmmεi bi du yø mmαι na ra hya bi xifi. Bi mudi bi 'yänni 'da mi'da p'uya te'o na i mma, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, ζua go guecä'a guí mmanya? —bi 'yεmbi.

²³ Mi dāhra Jesús, bi 'yεna:

—Nuna dí com'me ma mohi ua dí sihmε ya, guehna di dāgä naya. ²⁴ Majuanι ngue ra N'yohε bí 'yε mahεts'i, da tho'a te ra n'ε ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'ε ja ra Maça Libro ngue di nja. Pε Hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohε ja ngue di dāgui. Nuna ra n'yohε na, man'na xanho ngue'mø hin xtabá m'mai.

²⁵ Nuna ra Judas ja ngue di dā p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, ζua go guecä na ra hya guí mmanya? —bi 'yεmbi.

Mi dāhra Jesús, bi 'yεmthobi:

—Ahá, go gue'e tengutho guí mmanya.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di nzibde.

²⁶ Mente sihmε p'uya, bi hyajman'na ra thuhmε ra Jesús. Mi ja mammaði Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xädi ngue da zi. Bi 'yεmbi:

—Damι sihmε ra thuhmε ja ua ya. Nuna, guehna ma do'yogä na.

²⁷ Bi decra vaso po rá ngui ra uva p'uya. Mi ja mammaði Oja, bi unyø xädi ngue da zi 'da'its'ε. Bi 'yεmbi:

—Damι si gätho'ahε naya. ²⁸ Nuna po ra vaso ja ua ya, guehna ma jigä na. Porque guehna ra hmεya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi ra 'da'yo cohi øt'ahε Oja. Porque nu'a di mfämma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui. ²⁹ A nuyá, dí xi'ahε ngue ya hinnι mantho 'dap'ε ga sihmε rá ngui ra uva, asta gue'mø bi zønna pa ngue ma'da'yo hønga sihmε p'ε ha di manda ma Papá.

³⁰ Mi juate ra nsihmε p'uya, bi duta n'na ra thuhy ngue εspabi Oja. Bi ma p'uya, i map'ε bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue da zop'ε m'mefa yø xädi.

³¹ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Gätho'ahε ya, gui sogahε p'ε'a di nxui. Porque di nja'a te mmamp'ε ja ra Maça Libro ngue εna: “Ga øt'ä ngue da du ra mändε'yo. Yø dε'yo p'uya di n'uεni”, i εna.

³² Pε nu'mø dá bεnnate, ganι mpagä Galilea ja ganι tøp'ahε p'ε.

³³ Ra Bedu p'uya bi 'yεmbi:

—Madague'a ngue gätho da zoc'a'i p'ε ya mi'da ma n'yohε, pε nugä hinga soc'a'i —bi 'yεmbi.

³⁴ Ra Jesús bi 'yεmbra Bedu:

—Majuanι dí xi'i ngue nu'a di nxui ya, nu'mø tobe hindi mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paqui —bi 'yεmbi.

³⁵ Pε ra Bedu p'uya mahøn'a εna:

—A, nu'a, hin'na'a. Madague'a ngue 'dap'ε ga tui, pε nugä hinga cøn'a'i —bi 'yεmbi.

Gätho'ε mi'da yø xädi p'uya, 'da'igu bi ma.

Ra Jesús bi mat'Oja p'ε ja ra xεqui ni hu ngue Getsemani.

³⁶ Nuna ra Jesús bi mähä yø xädi, bi zømp'ε ja ra xεqui ni hu ngue Getsemani. Nup'ε bi zøni, bi 'yεmbi:

—Damι mihmι ua ya, mente ga thocä mits'ε ni guehnε ngue ga ma mat'Oja —bi 'yεmbi.

³⁷ Bi thohmits'ε ni nguep'ε ra Jesús, bi mε ra Bedu 'nε bi mε'ε yoho yø ts'ant'ε ra Zebedeo. Bi mudi bi dār'man'ε rá mmαι ra Jesús, mathoguitho ngue bi du rá mmαι.

³⁸ Bi 'yεmbyø n'youi p'uya:

—Janjuanι ngue tu ma mmwigä, nup'ε nnä sä, ya ja ngue 'bexca tu. Damι cohmi ua ya, pε 'yogui ahmi. Ma ga ä ma t'ahahε —bi 'yεmbi.

³⁹ Ra Jesús bi thohmits'ε ni nguep'ε. Bi m'mεmfo häi p'uya ngue mmat'Oja. Bi 'yεna:

—Ague ma Papá'i, nu'mø guí nnu manho, damι yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pε hinga nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yεna.

⁴⁰ Mi juadi bi mat'Oja p'uya, bí 'yεp'ε 'bε'ε hyu yø xädi. Pε bi dini ngue ya mi aha. Bi 'yεmbra Bedu p'uya:

—¿Ua xinga n'na ora di sä guí 'yä nī t'ahahū n'yø? ⁴¹ Damī mat'Oja, 'yogui ahmū. Nu'mø hingá mat'Ojahū, nthambenitho hinda gue'a guí 'yøthū. I nne nī mmūi ngue guí 'yøthū nā rā hyā dí mmangä, pε emmei cuen'ni do'yohū.

⁴² Mahømbi zop'ū yø xädi, bi mengbū xpi 'yehε ngue bá mat'Oja. Bi 'yεnā:

—Ague mā Papá'i, nu'mø ya hinguí nnu manho ngue guí nyanguí ngue'a rā ndate ja ngue gā thogui, di nja'a te nī pähä 'mø.

⁴³ Mambá pengbūya, mahømbi dinyø xädi ngue mī aha, porque emmei ne tha.

⁴⁴ Mahømbi zop'ū p'ūya, bi ma'a rá hyū ndi ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'met'o, ngut'a rā hyā xi Oja. ⁴⁵ Mahømbi 'yεp'ū 'būhyø xädi p'ūya, bi 'yεmbi:

—Gue mahønguí ahmi n'yø. A nuyá, ya bi zønna ora ngue di ndäpyø ts'oc'ei rā N'yohū bí 'yε mahets'i ya. ⁴⁶ Damī nangüi. Ya bá εcua nā di dāgui, ma gā ma c'athū.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴⁷ Mente nzohyø xädi rā Jesús, bi zøhna rā Judas rá n'youi'ū 'de'mā yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gū yø juai, bá gū yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmu yø mmäcja conyø n'yohū 'bet'o p'ū ja rā nija.

⁴⁸ Nunā rā Judas, ya xi xihyø ja'i temā senya dā 'yøt'e, xi 'yεmbi: “Nu'a rā n'yohū gā zenguagä ya, 'nε gā sarpa rá hmi, gue'a guí homhmū'a p'ūya. Damī benthū”, xi 'yεmbi.

⁴⁹ Janangue mī zømp'ū 'bāhra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yεmbi:

—Xcade grá xännbate —bi 'yεmbi.

Bi zarpa rá hmi p'ūya. ⁵⁰ Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Ague amigo, ya dā guehra ora jap'ū di nja'a te gni 'yehya.

'Bexque'a bi bentyø ja'i rā Jesús. ⁵¹ Mī ma mā bent'i rā Jesús, bi gaxrá juai'a n'na nc'ei rá xädi. Bi zennabāi rá 'yehε rā 'bet'o mmäcja, bi hyεjpābi rá gu. ⁵² Rā Jesús bi 'yεmbrā zete:

—Damī fos'ni juai. Porque rā ja'i hote conna juai, xquet'a conna juai ja ngue di dū. ⁵³ ¿Ua hinguí padī ngue nu'mø gā äpā mā Papá ngue dā māxqui, dā penngagui tho'i 'de'mā yo'būi yø anxε ngue dā māxqui?

⁵⁴ Pε nu'mø ngu'a gā øt'e, ya hinda zä di nja'a te rā hyā nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro

'mø. Porque nu te dí thocä ya, ya nt'ot'i ngue ngu'a di nja.

⁵⁵ Rā Jesús bi 'yεmbyø nzite:

—¿Ua guí εmhū ngue drá bεgä, ngue guí cūhū yø juai, 'nε guí cūhū yø za ngue guí benngahū? Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä rā hyā yø ja'i p'ū ja rā nija. Uanguí xtā nzä ngue ja xqui benngahū p'ū.

⁵⁶ Pε nu te guí ørcāhū ya, ya bi nja'a te rā hyā bi 'yotyø pøngahya Oja p'ū ja rā Macā Libro —bi 'yεmbi.

Gä bi zop'ū yø xädi rā Jesús ngue bi 'dagui.

Nuya yø n'yohū 'bet'o ngue yø judío bi hyaspābi rā güenda rā Jesús.

⁵⁷ Nunā rā Jesús bi ts'ixpū 'būhra Caifás, nunā rā 'bet'o mmäcja. Nup'ū ja rá ngu nā rā mmäcja nā, ja bi mpeti p'ū yø xännbate ngue rā ley, conyø n'yohū 'bet'o p'ū ja rā nija. ⁵⁸ Pε rā Bedu nī 'befa ya'atho p'ū nī ma yø ja'i nī zi rā Jesús. Mī zømp'ū ja rá ngu rā 'bet'o mmäcja, bi yut'ambo rā dathi. 'Dap'ū bi mihmi yø policía. I tømī tengū dā thohra Jesús.

⁵⁹ Nu'ū yø hmu yø mmäcja co 'nε'ū yø n'yohū 'bet'o ngue yø judío, 'dap'ū bi mpeti ngue bi nhεcā hyā, honi ha di japyø fehni, dā 'yεmbi ngue nī 'yup'ū dā dū rā Jesús.

⁶⁰ Pε hinguí tini ha di japra hyā, madague'a xangu yø ja'i bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. M'mefa p'ūya, mahømbi guar'mi yonc'ei ngue di yapī. ⁶¹ Bi 'yεmbi:

—Nunā rā n'yohū 'būcua, bi 'yεn'a n'na ndi: “Nügä dā zä gā xorpābi rá nija Oja, 'nε nhyū patho gdā hojman'na rā nija mā'da'yo”, bi 'yεnā.

⁶² Bi m'māhra 'bet'o mmäcja p'ūya ngue bi 'yεmbrā Jesús:

—¿Te guí mmanna rā hyā guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hin temā hyā gdi thadi? —bi 'yεmbi.

⁶³ Pε rā Jesús hinte gā ndatho. Rā 'bet'o mmäcja p'ūya mahømbi 'yεmbi:

—Nunā Oja i 'būi, damī 'yεxa ntestigo, damī xicje njuani ya ngue'mø majuani gue'e grá Cristo rá Ts'ant'ūi Oja.

⁶⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, go guecä tengutho rā hyā guí mmanya. 'Nε dí xi'ahū, guí nnuhū rā N'yohū bí 'yε mahets'i danī mmip'ū bí ja rá n'yēi Oja nunā jase rá ts'edi. 'Nε dā 'yehra pa

ngue hōnda ɛhɛ, di 'yɛ mahɛts'i da n'youi ra guí.

⁶⁵ Mí 'yøhrə mmäcja na ra hya bi manna Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncuɛ. Bi 'yɛmbyø ja'i p'uya:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, thenmahya Oja na. Nuya mfadi ya ngue hin tema man'na ma testigo dí homhmə ya. Ya gá 'yøsehə ya ngue thenmahya Oja. ⁶⁶ Xiya, ¿te guí mmamhmə na ra hya bi manya? —bi 'yɛmbyø ja'i.

Yø ja'i p'uya bi 'yɛna:

—Nuna, ni 'yup'u ngue da tho na.

⁶⁷ Yø ja'i p'uya bi zospabi rá hmi ra Jesús 'nɛ bi mat'i. Mí'da p'uya bi mɛmba rá hmi.

⁶⁸ Yø ja'i bi 'yɛmbra Jesús:

—Nu'i guí mma ngue grá Cristo, dami pahya te'o bi mɛp'a'i ya —bi 'yɛmbi.

Bi manna Bɛdu ngue hingui padi te'o ra Jesús.

⁶⁹ Ya hup'u ja ra dathi ra Bɛdu. Nuna n'na ra xisu ngue ra gani p'u ja ra ngu bi guarbu hu ra Bɛdu. Bi 'yɛmbi:

—Nɛ'i ni n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Galilea.

⁷⁰ Ra Bɛdu p'uya, nuna ra hya bi ma, gä bi 'yøhyø ja'i mi 'bup'u ngue bi 'yɛna:

—Hin'na, hĩndĩ pacä tema hya guí nne gui xicya.

⁷¹ Ra Bɛdu p'uya i map'u bí ja rá goxthi ra dathi. Mí nu man'na ra xisu p'uya, mahømbi 'yɛmbyø ja'i 'bup'u:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, xquet'a rá n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret.

⁷² Ra Bɛdu p'uya asta bi 'yɛxa ntestigo Oja ngue bi 'yɛna:

—Hin'na, hĩndĩ pacä na ra n'yohu guí mmanya.

⁷³ Mí tho hman'na ts'əquits'u p'uya, nu'u yø ja'i 'bup'u, bi guatra Bɛdu, bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ni n'youi ra Jesús, porque di nɛqui ngue ni mmenguha'a, xøgue nt'ødetho'a te gni ya —bi 'yɛmbi.

⁷⁴ Mí dahra Bɛdu p'uya, mahømbi 'yɛna:

—Da jacä ra castigo Oja 'mø ngue himma juani te dí xi'ahə. Pɛ nuna ra n'yohu guí xicjə, hĩndĩ pacä te'o na.

Mí juadi bi manna ra hya na, bi mmahra øni. ⁷⁵ Ra Bɛdu p'uya bi zo rá mməi na ra hya xi xihra Jesús ngue xi 'yɛmbi: “Tobe

hĩndĩ mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hingui paqui”, xi 'yɛmbi. Ra Bɛdu p'uya, asta ra zondumməi bi bøn'athi.

27

Bi ts'ixpə 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ Mí nɛcahäi p'uya, bi mpeti gätho yø hmu yø mmäcja conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija. Bi nhɛcahya ngue sänni ha di japi da hyo ra Jesús. ² Bi dutra Jesús ngue bi zixpə 'buhra Pilato mará gobierno.

Ra Judas bi nhyosɛ.

³ Nuna ra Judas xi dä ra Jesús, mi badi ngue ya bi nhɛcahya yø ja'i ngue da hyo ra Jesús, bi dār'man'u rá mməi p'uya. Bi map'u bi 'buhyø hmu yø mmäcja co 'nɛ'u yø n'yohu di manda p'u ja ra nija. Bi cospabi'u 'däte ma'det'a yø mɛnyu ngue ra t'axi xi unni. ⁴ Bi 'yɛmbi:

—Ra ts'oqui dá øt'ä ngue dá dä'ahə na ra n'yohu hĩnte ndupate ngue da tho —bi 'yɛmbi.

Pɛ nu'u yø mmäcja p'uya, bi 'yɛmbra Judas:

—Nu'a guí mmanya, ya hĩndĩ mportagähe'a ya. Ya guí nnusɛ p'u te guí øt'e.

⁵ Nuna ra Judas bá enyø mɛnyu p'u ja ra nija. Bi ma p'uya, bi datrá 'yuga conna nthahi i nzadi ngue bi du.

⁶ Nup'u ja ra nija p'uya, nu'u yø hmu yø mmäcja bi hyaxra mɛnyu xi 'yɛnna Judas, di n'yɛmbi:

—Nuyá, hingui sä ngue ga uanspahə ra mɛnyu ngue ra ofrenda naya, porque rá nzabi'a to bi dä ra ja'i ngue da tho na.

⁷ Bi nya p'uya, bi zänni ngue nuna ra mɛnyu, da dän'a n'na ra häi ni hu ngue ra njats'øye. Bi ne ngue nuna ra häi da däi, ja da 'yäp'u yø ja'i da du, ngue hingyø mmengu p'u. ⁸ Janangue nuna ra häi naya, gui hutyo ja'i ngue ra Ji. ⁹ Ya bi nja na te ra hya xi manna pøngahya Jeremías ngue bi 'yɛna: “Bi njo'u 'däte ma'det'a yø mɛnyu ngue ra t'axi. Guehna ra nzäbi xi zänyø judío ngue da gut'i. ¹⁰ Nuna ra mɛnyu na p'uya, guehna i thänna häi ni hu ngue ra njats'øye na. Ya bi nja tengutho ra hya bi 'bejpagui Oja ngue di nja”, bi 'yɛnna Jeremías.

Nuna ra Jesús ya 'bäp'u 'bähra Pilato mará gobierno.

11 Ra Jesús bi ts'ixp'u 'bähra gobierno. Ra gobierno p'uya bi 'yembra Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya gui mmanya.

12 Nu'u yø hmu yø mmäcja p'uya co 'n'e'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra njja, gä di yäpra Jesús. Pε ra Jesús hñte ga ndatho te sifi.

13 Ra Pilato bi 'yembra Jesús:

—¿Ua hinguí øde te gäma hya gui nyap'a'i ya?

14 Pε ngutho ra Jesús hinguí thadi. Janangue ra gobierno di 'yøtho ngue hin tema hya ga ndatho.

Bi manda ra Pilato ngue da ma macuati ra pont'i ra Jesús.

15 Nuna ra Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thø'a n'na ra ofädi 'mø ja ra ngo ngue ra pascua. Pε yø ja'i'u huanhni ndana ra ofädi da ma mathøgue. 16 Nu'a ra pa'a p'uya, mi ofädi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Barrabás. 'Nε gätho yø ja'i padí ngue xanhets'i rá ts'oqui mi ja na. 17 Nup'u bi mpeti yø ja'i, ra Pilato bi 'yembyø ja'i:

—¿Ndana gui nnehu ngue ga thøcä ya, ra Barrabás, uague ra Jesús nuna gui hutyo ja'i ngue ra Cristo?

18 Nguna bi xihyo ja'i ra Pilato, ngue bi ne xti thohra Jesús. Porque padí ngue ra nts'eyatho øtyø mmäcja nuya xi däpra Pilato na ra Jesús.

19 Ya hup'u ja rá nhudi ra Pilato ngue da 'yøtra ts'ut'abi. Pε nu'a rá xisu ra Pilato bi mennbabi ra hya, bi 'yembi: “Nuna ra n'yohu 'yost'abi, ra hoja'i na, 'yo tega di nthint'i ngue'a te ga 'yost'abi na. Porque manxui nts'utho te xtá 'uipi ngue da thogui”, bi 'yembi.

20 Pε yø hmu yø mmäcja conyo n'yohu 'bet'o p'u ja ra njja emmei di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yäpra Pilato ngue di thø ra Barrabás, go da tho ra Jesús. 21 Ra gobierno mahømbi 'yembyø ja'i:

—¿Ndana gue'a ya yonc'ei gui nnehu ngue da ma mathøgue ya?

Yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Da ma mathøgue ra Barrabás.

22 Ra Pilato mahømbi 'yøpra ra nt'änni yø ja'i, bi 'yembi:

—Xina ra Jesús gui hutyo ja'i ngue ra Cristo, ¿te gui nnehu ga japä na? —bi 'yembi.

Yø ja'i p'uya, gätho bi 'yena:

—Da guatra pont'i na gui mmanya.

23 Ra Pilato p'uya bi 'yembyø ja'i:

—Pε ¿tema nts'o xa 'yø'na p'uya?

Yø ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yena:

—Da guatra pont'i na.

24 Ra Pilato p'uya bi badí ngue hinda zä ha di japi di thøhra Jesús. Porque mathogutho mahyo ja'i ngue ncuε. Bi manda bá thannba ra dehe p'uya ngue yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi nxu'yε. Bi 'yembyø ja'i:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, hñte ndupate na. Himma ts'oquigä p'u ngue da tho na. Ya gui nnuschu p'u te gui øthu.

25 Yø ja'i p'uya bi 'yena:

—Nugähe co 'nεhma basihe, go ma ts'oquigähe p'u da du na ra n'yohu na.

26 Ra Pilato p'uya bi manda ngue bi ma mathøgue ra Barrabás. A nuna ra Jesús, bi sityø soldado ngue da fei, 'nε da zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yø soldado thenmahya ra Jesús.

27 Nu'u yø soldado ra gobierno bi zixra Jesús, i map'u ja rá dathi ra cuarte. Bi ma mpeti gätho yø soldado p'uya ngue di mäts'i. 28 Yø soldado p'uya bi möjpabi rá he ra Jesús, bi heta n'na ra tuhu ngue ra japoí. 29 Yø soldado ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gäspa rá ya ra Jesús. Bi gärpa n'na ra t'o rá 'yε ngue rá n'yεi. 'Nε bi ndantyøhmu p'u ha 'bähra Jesús tengutho 'mø ngue majuaní hnu mansu n'na ra dast'abi. I thenmahya p'uya, bi 'yembi:

—I tate na rá dast'abi yø judío ya —bi 'yembi.

30 Bi zots'i. Bi guaspabi ra t'o mi fo rá 'yε p'uya, di jännbabi rá ya. 31 Mi juadi bi denmahya p'uya, bi gajpabi ra tuhu xi hete. Bi hetrá he ya mi he p'uya. Bi zixpaya ngue di cuatra pont'i.

Ya cuatra pont'i ra Jesús.

³² Nup'u ja ra 'yu, bi nthæui p'u n'na ra n'yohu ngue ra mmengu p'u ja ra hnini Cirene, ni hu ngue ra Simu. Nu'u yø soldado man'i zi ra Jesús, bi japra Simu ngue bi duxra pont'i nuna da ma macuati ra Jesús. ³³ Nuna ra Jesús, i zixyø ja'i p'u ja ra xequi ni hu ngue Gólgota. Nuna ra hya na i nne da ma ngue ra Njeyaxhmu. ³⁴ Nup'u bi zonna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbenibi. Mi zä te ja p'uya, himbi ne bi zi.

³⁵ Bi cuatro pont'i p'uya, mi juadi bi nø'mi. Bi ma ra taha yø soldado p'uya ngue to xta ra taha, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús. Ya bi nja tengutho ra hya bi maná pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui ngue bi 'yena: "Da ma ra taha yø ja'i ngue to di tocabi ma he", bi 'yena. ³⁶ Bi mihyø soldado p'uya ngue hetho te di ja ra Jesús. ³⁷ Nup'u ja rá ya ra pont'i cuatro Jesús, bi ma macuati n'na ra letrero xi 'yot'i ngue mmamp'u te bi ma ma'api. Nuna ra letrero, i ena: "Nuna ra n'yohu 'bucua, guehna ra Jesús rá dast'abi yø judío na", enna letrero.

³⁸ Ne yoho yø be bi ma macuati ra pont'i, n'na i gohra n'yei, n'na i gohra gaha. ³⁹ Asta huatyø ya yø ja'i thop'u ja ra pont'i cuatro Jesús ngue thenni. ⁴⁰ I embi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Ne guí ena ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija. Dami nyanse ya, bá cap'u ja ra pont'i guí cuatya ngue'mø majuan'i rá Ts'ant'u'i Oja ya.

⁴¹ Nu'u yø hmu yø mmäcja conyø xänbate ngue ra ley, conyø fariseo, conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, Gä thenmahya ra Jesús. Di n'yembi:

⁴² —Mi mmanna ra n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pe nuyá, hinda zä ha di japi di nyanse ya. A nu'mø majuan'i ngue rá dast'abi yø judío ya, da zä da cahna ja ra pont'i ya n'namhma ngue ga ec'eih te da ma. ⁴³ Mi mma ngue rá Ts'ant'u Oja, 'ne mi mma ngue fax Oja. A nuyá, ma ga nnuhu ya ngue'mø nne Oja ya, da mäx'mø —di n'yembi.

⁴⁴ Nuya yø be 'dap'u cuathu ra pont'i ra Jesús 'nehya thenmahya ya.

Ya bi du ra Jesús.

⁴⁵ Mi hyuxyadi p'uya, bi m'mexui Gä ra ximhäi asta hyunde. ⁴⁶ Nu'mø ni ma da za'i hyunde p'uya, ra Jesús ra ndøts'edi bi 'yena: —Elí, Elí, ¿lama sabactani? —bi 'yena.

I nne da manna ra hya na: "Ma Oja'i, ma Oja'i, ¿hanja ngue Gä hyegagui p'u?" ⁴⁷ Ja mi 'bärputho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya di n'yembi:

—Nuna ra n'yohu na, i nzohra Elías.

⁴⁸ 'Bexque'a bi ma n'na nc'ei mi 'bäp'u, bá ha n'na xequi ra esponja xa ntudi, bi pop'u ja ra vino xan'ixi. Bi nøtra t'o p'uya ngue bi cuarpabi rá ne ra Jesús ngue da zats'i. ⁴⁹ Pe mi'da yø ja'i 'bäp'u bi n'yembi:

—Ma ga nnuhu ya ngue'mø da ehna ra Elías i nzofu ngue da yanya.

⁵⁰ Ra ndøts'edi bi 'yen'a n'na rá hmafi ra Jesús. Bi du p'uya. ⁵¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nu'a ra ulu mi zap'u ja ra goxthi nija, bi xet'i, i gai. 'Ne bi 'yan'ahäi, yø t'øhø bi hyegue.

⁵² Bi xohyø panteón mi o yø ánima. Bi bennate xangu yø ja'i mi ec'ei Oja. ⁵³ Nu'mø mi bennate, bi bomp'u ja yø panteón. Pe nu'mø mi bennate m'mefa ra Jesús, nuya yø ja'i xi bennate bi map'u ja ra maca hnini Jerusalén. Ja bi nup'u xangu yø ja'i ngue ya 'bui mahøn'a p'uya.

⁵⁴ Nu'a ra capita co 'nehyo soldado 'bäp'u ni hyandra Jesús. Mi nu ya p'uya ngue bi 'yan'ahäi 'ne bi nu te Gä bi 'yøtra Jesús mente bi du. Emmei bi nsu, di n'yembi:

—Majuan'i ngue nuna ra n'yohu na, rá ts'ant'u Oja na.

⁵⁵ Xangu yø xisu yap'utho mambi 'bäi ngue hantho te Gä bi nja. Nuya yø xisu ya, bá nexa Galilea ngue bá ten'mø man'i ma Jerusalén ra Jesús. 'Ne guehya yø xisu mi fäts'i ngue di unni te mi honi. ⁵⁶ Nuya yø xisu ya, n'youi p'u ra Maya nuna ra mmengu Magdala, co 'nehna ra Maya rá mamá ra Jacobo 'nehra José, co 'nehna man'na ra xisu, rá mamá'u yoho yø ts'ant'u ra Zebedeo.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

⁵⁷ Ya ni ma da dhra nde p'uya, bi zø'a n'na ra n'yohu ngue ra mmemmeti ni hu ngue ra José, ra mmengu p'u ja ra hnini Arimatea. Xquet'a 'nehna mará xädi ra Jesús.

⁵⁸ Nuna ra José, bi ma bá nyaui ra Pilato, bá äpra nt'edi ngue da hyajpa rá do'yo ra

Jesús. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi ngue da thacra Jesús. ⁵⁹ Nuna ra José, mi hyajp ja ra pont'i ra Jesús, bi 'uennbabi rá do'yo co n'na ra sábana ma'da'yo. ⁶⁰ Ra José ya xi'yambu ja ra t'ohø n'na ra 'da'yo panteón ngue xta 'yo mø xta ndu, ja bi gärbu ra Jesús. Bi gotra goxthi co n'na ra ndø do. Bi ma p'uya. ⁶¹ A nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala co 'nehna man'na ra Maya, hurpautho gä i ma nt'ägui ra ánima ya.

Bi mähyø soldado p'u o ra Jesús.

⁶² Ya ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi hyats'i. Nu'u yø hmu yø mmäcja conyø fariseo bi ma bá nyau ra Pilato. ⁶³ Bi 'yëmbi:

—Ague grá ts'ut'abi, nu'mø mi ya na ra fehni n'yohu bi du, mi ena ngue nu'mø bi gua'a nhyu pa xta ndu, di bennate p'u da nt'ägui. ⁶⁴ Janangue nuyá, dami 'yetyø soldado ngue da fädi ha o ra ánima asta gue'mø bi tho'a rá hyu pa xa t'ägui. Ya hindä zäp'u da ma yø xädi 'mø ra xui ngue da hyaxra ánima, m'mefa p'uya da hyätyø ja'i, da 'yëmbi ngue ya bi bennate. Ya man'natho bi thär'mants'ojä p'uya ngue m'met'o.

⁶⁵ Ra Pilato bi 'yëmbyø mmäcja:

—'Bup'u yø soldado guí ähm. Ni mähä, bi fäthu ra panteón, pε dami segurahu xandønho.

⁶⁶ Gä bi ma p'uya ngue bá fädi xanho ra panteón. Bi mepyabi rá njo'mi ra panteón. Bá sop'h'u yø soldado ngue yø mädi p'uya.

28

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Nu'a ra pa ngue ra ts'äya ya bi thogui. Mi hyaxa ndomingo rá mädi ra pa ngue ra semana. Nuna ra Maya ra mmengu Magdala co 'ne'a man'na ra Maya bi ma ngue bá nu ra panteón. ² Nu'mø ya ni ma da zoni, nthambenitho bi 'yan'ahäi. Porque n'na rá anxε Oja bi 'yε mahets'i, bi zøp'u ja ra panteón. Bi duntrá do mi co'mra panteón. Ja bi hyuxp'u p'uya. ³ Nuna ra anxε di yoxni tengutho ra huēi 'mø di yot'i. Rá he p'uya, xandønt'axi. ⁴ Yø soldado ngu i nu ra anxε, asta ra huaquī ngue ra ts'u. Entho ya xi du ngue ra ngüent'i.

⁵ Mi sønya yø xisu, ra anxε bi 'yëmbi:

—'Yo gui suui. Porque dí pacä ngue guí hommi ra Jesús nuna bi cuatrá pont'i yø ja'i. ⁶ Dami nuui ua bi 'bēgui, ya hinjo'o ua, ya xa bennate tengutho ra hya bi xi'ahu 'mø mi 'bwi. ⁷ A nuya ni mε n'nahmantho ya, ni xihmi yø xädi ngue ya xa bennate ra Jesús 'nε danī dør'ahu Galilea, ja gni nuhu p'u. Guehna ja ngue ga xi'ahu naya.

⁸ Nu'u yø xisu p'uya, n'na zihmantho bi ma. Made di johya, mädi i su, pε ni tihī ngue danī xipyø xädi te xi nja. ⁹ Nup'u ja ra 'yu p'uya, mi dambeni ya bi nthēui ra Jesús ngue di zengua. Nu'u yø xisu p'uya bi guarbu 'bähra Jesús ngue bi dospa yø gua ha ga ndanne. ¹⁰ Ra Jesús bi 'yëmbyø xisu:

—'Yo guí suui ya. Ni mε ya bá xihmi'u ma cugä ngue jatho da ma Galilea, ja gani nuhu p'u.

Yø mmäcja bi gutra mēnyu yø soldado ngue da manna fehni.

¹¹ Mente ni hya ra 'yu yø xisu, nuya 'da yø soldado mi fähra panteón, bi map'u ja ra hnini, bá xipyø hmu yø mmäcja te gä xi nja. ¹² Yø mmäcja p'uya, bi ma bá nyau yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, bi gohra acuerdo te 'be'a ja ngue da 'yøt'e. Bi zännbaya ngue nuya yø soldado xi nup'u xi bennate ra Jesús, da gut'i xangu ra mēnyu. ¹³ Bi 'yëmbyø soldado:

—Nuya gui 'yëmphu yø ja'i ya: “Manxui xa nzæcje ra t'aha. Mente dí ahme p'uya, xa nzøhyø xädi ra Jesús ngue xa hyats'i”, gui 'yëmphu yø ja'i ya. ¹⁴ Nu'mø da bähra ts'ut'abi ngue guí mmammī ngue xa nzä'ahu ra t'aha, a nu'mø ngue da zä'ahu, 'yo te gui mbemhmu hinte da ja, go ga hojpähe rá mmäi.

¹⁵ Yø soldado p'uya, bi hyanna mēnyu bi t'unni, bi ma tengutho ra hya bi sifi ngue da ma. Nuna ra hya bi manyø soldado, gue'a ra hya sihyø judío'a ya asta guehra pa ja p'uya.

Ya bi nyqui gä 'de'ma'da yø xädi ra Jesús.

¹⁶ Nu'u 'de'ma'da yø xädi ra Jesús i ma Galilea. Nup'u ja ra nyuni mi mmanna Jesús ngue di nthēhu, ja bi zømp'u. ¹⁷ Ja mi nu yø xädi ra Jesús ngue ya 'bup'u, gä bi danne. Pε yøbeni di'da ngue'mø majuanī

ngue gue'a ra Jesús ogue hin'na. ¹⁸ Pe ra Jesús bi guarb_u ha 'b_uhyø xädi, bi 'y_embi:

—Nugä, bi n'najhma cargo ngue ga manda mahets'i 'n_e cua ja ra ximhäi.

¹⁹ Janangue nuyá, dí xi'ah_u ya ngue guí mmähä gä rá ng_uni nximhäi. Dami hyoni ha gdí japh_u yø ja'i ha di gohi ngue ma xädi. Dami xixyabah_u yø ja'i da 'y_ec'eigui, gue'a di nequi'a ngue n'yoi ra Papá, n'yoi rá Ts'ant'u Oja, n'yoi ra Espíritu Santo.

²⁰ Nuya te gäma hya xtá xi'ah_u gui 'yøth_u, dami xänbah_u yø ja'i ngue dangu'a da 'yøt'e. Dami pahm_u ngue dí n'yoh_u hangu ra pa, astä gue'mø daní njua'a nximhäi. Da ngut'atho.

Ra Marcos Nuna ra Marcos, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

*Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyø ja'i
ngue di nsä, da dö'mra Jesús bá ep'ua.*

¹ Ja bi mæcua ra hoga 'da'yo hya, ngue mma hanja na ra Jesucristo rá Ts'unt'ua Oja. ² Nu'mø yø pa xa thogui, ra pøngahya Isaías bi ma hanja na ra hya ja ngue di nja m'mæfa. Bi 'yembyø ja'i: "Nuna Oja bi 'yembrá ts'unt'ua: Nuyá, ga et'ä ma m'menhni, di m'met'o p'ua gdi ma ngue di hoqui ha gui thogui, bi 'yembi. ³ Di m'mæp'ua ja ra dapo na ra m'menhni. Nu'ua yø ja'i di mpeti p'ua di m'mæi, da xifi te da 'yøt'e, da 'yembi: Damí nsäha ya, porque ya bá ep'ua ra Hmu, da 'yembyø ja'i".

⁴ Ya mam'met'o nt'ot'i ya yø hya ya, pe ya bi nja'mø yø pa mi m'mæp'ua ja ra dapo ra Xuua. Nuna ra Xuua, bi xihra hya yø ja'i, 'næ bi xixyabi. Bi 'yembi:

—Damí hyehma p'ua ra nts'o gni 'yohu. Damí nxixyah, n'namhma ngue di pun'na ni ts'oquih Oja.

⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'ua 'bakra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'ua yø ja'i bá næxpua ja ra hnini Jerusalén. Gä bi zøp'ua yø ja'i 'bahyø hnini ja'a ra häi Judea. Nuyya yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'ua ja ra dathe Jordán.

⁶ Nu rá he ra Xuua, gue'ua yø xingu ra cameyo ntøt'e ra ulu. Di ngat'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nehra t'afi t'asa timp'ua ja ra dapo mi si. ⁷ Bi 'yembyø ja'i:

—Ya mi ts'adyø pa da ep'ua man'na ra n'yohu ya. Pe man'natho tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga sacä tengu na? ⁸ A nugä, dá xixya'ahu connä dehe. Pe nuna ra n'yohu dí xi'ahu, guehna da 'yøt'e ngue di ha'ahu ra ts'edi ra Espiritu Santo na.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

⁹ Nu'ua yø pa'ua p'uya, nup'ua ja ra hnini Nazaret ngue ra häi Galilea, ja bá næxpua ra Jesús ngue bi zøp'ua 'bakra Xuua. Ra Xuua

p'uya, bi xixyabi p'ua ja ra dathe Jordán. ¹⁰ Mi nxixya p'uya, bi ma nenthe. Bi nu ra Jesús ngue bá xohra c'amahets'i. Bá ep'ua ra Espiritu Santo, tengutho n'na ra paloma bi zøp'ua ja rá ya ra Jesús. ¹¹ Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Gue'e ma Ts'unt'ua, dadi ma'i. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä connä ngue'e —bi 'yena.

Ra zithu bi hyonnbí ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹² 'Bexque'a ra ora'a p'uya, nuna ra Espiritu Santo bi zixpua ja ra dapo ra Jesús.

¹³ Nup'ua 'bahyø zate, ja bá n'yop'ua nyote ma pa ra Jesús. Mente gue'ua yø pa'ua p'uya, emmei bi hyonna zithu ha di japra Jesús ngue da mestho ra hya di manda Oja. Yø anx Oja p'uya, gue'ua bi mäxra Jesús.

Bi da'mi bi manna hya p'ua Galilea ra Jesús.

¹⁴ Mi 'yehra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Nuna ra Jesús, bi mengui, i map'ua ja ra häi Galilea. Nup'ua ha thogui, xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'ua di zo rá 'ye Oja.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya. A nuyá, damí hyehma p'ua ra nts'o gni 'yohu. Damí 'yec'eiha ra hoga 'da'yo hya.

Bi zixi goho yø mahuä ra Jesús, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁶ Nup'ua ja ra nenzabi Galilea, bi thop'ua n'na pa ra Jesús. Ja bi dimp'ua yoho yø mahuä ngue di n'yohu. Nu'a n'na, ni hu ngue ra Simu. Nu'a man'na, ni hu ngue ra Andre. Nuyya yonc'ei ya, mi entyø xit'a p'ua ja ra dehe ngue pahua. ¹⁷ Mi nu ra Jesús, bi 'yembi:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingyø hua gui theui ya, sinoque ga xän'naui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yembi.

¹⁸ 'Bexpi zop'ua yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús. ¹⁹ Mi thohmits'ua ninguer'ua p'uya, bi dimp'ua mi yonc'ei di n'yohu, ra Jacobo 'nehra Xuua. Guehya yø ts'unt'ua ra Zebedeo. Mi hup'ua ja yø barco ngue pøtyø xit'a.

²⁰ Mahømbi xihra Jesús ngue bi mähä. Nuyya ts'its'i, bi mähä ra Jesús, bi zop'ua ja ra barco yø papá co 'nehyø hmiqúi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi.

²¹ Gä 'dap'u ni 'yo, bi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Mi zøhra pa ngue säya yø ja'i, bi map'u ja ra nija ra Jesús ngue bi xännba ra hya yø ja'i. ²² Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xännbate ra Jesús, Gä di 'yøtho. Porque nu'mø xännbate ra Jesús, ena nts'at'abitho ngue ya manzaqui. Pe yø xännbate ngue ra ley, hingui njap'u ga ya'u.

²³ Mi 'bap'u ja ra nija n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yembj:

²⁴ —Ague Jesús grá mmengu Nazaret, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucähe? ¿Ua gní 'yehé gui juacje? Nugä dí padj te'o'i, go gue'e'a ra Maca Ja'i mi ja ngue dá penhua Oja.

²⁵ Pe ra Jesús bi 'yembrä ts'onthi:

—Xanhén'i grá ts'onthi. Damj hyep'u ra n'yohu guí n'youi.

²⁶ Mi 'yøhra ts'onthi na ra hya sifi, nu'a ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi, asta ra päni bi 'yen'ahäi. Xøgue rá mafi. Bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra n'yohu p'uya. ²⁷ Nu'u yø ja'i bi nu te bi nja, Gä di 'yøtho. Di n'yembj n'na ngu n'na:

—Hinjäm'mø ha xtá øhmä n'na ra hya tengü xännbate na ra n'yohu 'bucua. Di nequi ngue ja rá ts'edi, porque asta 'nehýø ts'onthi ec'ei 'mø xifi ngue da hyep'u ra ja'i n'youi.

²⁸ N'na zihmantho bi n'yo ra hya Gä ra häi Galilea, ngue di nxihýø ja'i te bi 'yøtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu, nuna i Bedu.

²⁹ Mi bømp'u ja ra nija ra Jesús, bi mähä ra Jacobo 'nehra Xuua co 'ne'u mi'da yø xädi. I map'u ja rá ngu ra Simu 'nehra Andre. ³⁰ Nu'a rá to ra Simu oxpu ja rá t'ots'i ngue hembra pa. Mi zønna Jesús, bi sifi ngue di hyenni. ³¹ Bi yarbä ha 'benna därquēhi ra Jesús, bi bennba rá 'ye ngue bi xots'i. 'Bexque'a bi zä ra pa mi hembj. Nuna ra xisu mi'u p'uya, guehna bi hojpi te da zi yø ja'i na.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därquēhi.

³² Ya xi yähra hyadi, ya bi nxui. Mandøngu dyø ja'i bi map'u 'bähra Jesús.

Bi zixyø därquēhi co 'nehýø ja'i n'youi yø ts'onthi bi zispi ngue da 'yøthe. ³³ Bi mpēti p'u ja ra goxthi gätho yø ja'i 'bap'u ja ra hnini. ³⁴ Ra Jesús bi 'yøthe yø ja'i madj hyenni. 'Ne bi 'yøthe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. Pe nu'u yø ts'onthi hindj japi di nya, porque yø ts'onthi i nne da ma te'o na ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yonna hya p'u ja ra häi Galilea.

³⁵ Mi hyaxpaya, bi nangma xuditho ra Jesús. Tobe ra 'bexuitho 'mø mi bømp'u ja ra hnini, bi ma dapu ngue da mat'Oja. ³⁶ M'mefa p'uya, bi ma ra Simu co 'ne'u mi'da yø xädi, ngue bi honj hapu 'bäi. ³⁷ Mi dimp'uya, bi 'yembj:

—Xandøngu yø ja'i søp'u ja ra ngu ngue hon'a'i —bi 'yembj.

³⁸ Pe ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Ja ua mi'da yø hnini ga mmähä ngue ga ma mamhmu ra hoga 'da'yo hya. Porque gue'a dá ecä'a ngue ga mmana hya.

³⁹ Bi n'yo Gä ra häi Galilea ra Jesús, sømp'u ja yø nija ngue mmana hoga 'da'yo hya. 'Ne øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi 'ya rá do'yo.

⁴⁰ Man'na ra pa p'uya, nup'u 'bähra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu mi hembra ts'o'ya. Bi ndantýøhmü p'u ha 'bäi, bi 'yembj:

—Nu'mø guí nne gui 'yørcä ra mate gui 'yøtheguits'u, nugä dí padj ngue da zägui —bi 'yembj.

⁴¹ Ra Jesús bi huercä n'yohu mi'u, bi dots'i conná 'ye. Bi 'yembuya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yembj.

⁴² Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därquēhi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ra n'u mi hembj. ⁴³ Hante ngue di n'yehmi'a ra n'yohu, bi zembra mazaqui, bi 'yembj:

⁴⁴ —Nuyá, 'yo to guí xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'u 'bähra mmäcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Damj 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hembj. Janangue da badj gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

⁴⁵ Mi ma ra n'yohu p'uya, to bi zä ni ja'i xifi ngue ya xi 'yøthe ra Jesús. Janangue bi

n'yo dapo ra Jesús, ya hinga edi 'yup'u ja yø hnini, porque mathoguiho di mpeti yø ja'i 'mø bi nu ra Jesús. Pe madague'a di n'yaní, ndap'u bi zã ni 'yehyø ja'i, pap'u bí 'buhra Jesús ngue bi nnu.

2

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja ra ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Man'na ra pa p'uya, bi mengra Jesús, i map'u ja ra hnini Capernaum. Mi bahyø ja'i ngue ya 'bap'u ja rá ngu ra Jesús. ² N'na zihmantho bi mpeti yø ja'i, asta hinni 'yenyø ja'i p'u ja ra goxthi. Nuna ra Jesús bi xännba yø ja'i rá hya Oja. ³ Mente ya ra Jesús, bi zøhmi'da yø ja'i. Nu'u goho nja'i bá du n'na nc'ei bá oxrá fidi ngue tudyø gua. ⁴ Bi ne xti catra därkehi p'u mbo ra ngu brá 'bähra Jesús. Pe himbi zã xti cat'i, porque xandøngu yø ja'i 'bap'u. Janangue bi tets'a yannigu ra därkehi p'uya. Bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e ha brá 'bähra Jesús. Ja i cambu ra därkehi ni oxrá fidi. ⁵ Mi nu te øtyø ja'i ra Jesús, i padí ngue ec'ei yø ja'i ngue da zã da 'yøthe ra därkehi. Bi 'yembra därkehi p'uya:

—Ague ts'ant'u'i, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yembí.

⁶ Nu'u yø xännbate ngue ra ley mi hup'u, bi mbøcue 'mø mi 'yø'a ra hya mmana Jesús. Bi 'yemp'u ja yø n'yomfēni: ⁷ “Nuna ra n'yohu 'bucua, thenmahya Oja na co nu'a ra hya i mma. Porque hinjonda zã di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hinda hont'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi”, emp'u ja yø n'yomfēni. ⁸ Pe ra Jesús 'be xi patho te mbemp'u ja yø n'yomfēni ya yø xännbate ngue ra ley. Bi 'yembuya:

—¿Hanja ngue nguna guí mbemhmu?

⁹ Nugã dá xihra n'yohu 'bucua, dí embi: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. Pe nuyá, hinda nequi xanho ngue'mø bi mpunnbi oque hin'na. Pe nu'mø ga embi: “Dami nangui, gui caxni fidi, gui mma”, ga embi, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya guí pahmu xanho ngue ja ma ts'edi. ¹⁰ A nuyá, dami pahmu ya ngue ra N'yohu bí 'yē mahets'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

¹¹ —Nugã dí xi'i, dami nangui, caxni fidi, ni ma ni ngu.

¹² Ra därkehi p'uya, bi nangui. Bi gaxrá fidi, bi ma rá ngu. Nu'u gätho yø ja'i bi nu te bi nja, gä di 'yøtho. Yø ja'i p'uya, espabi Oja, i ena:

—Hinjam'mø xtá nuh'a te dá nuh bi nja ya.

Nuna ra Leví, bi 'yøt'e ngue rá xädi ra Jesús.

¹³ Man'na ra ora p'uya, ra Jesús mahombi map'u ja ra nenzabi. Pe mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bai, pe gä bi xännbabi ra hya.

¹⁴ Mi tho p'uya, bi zømp'u ja rá oficina n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Leví. Guehna rá ts'ant'u ra Alfeo, guehna jamba ra menyü yø ja'i ja te pä. Mi nu ra n'yohu na ra Jesús, bi 'yembí:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yembí.

Nuna ra Leví bi zop'u rá oficina, bi me ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'embí ja yø ts'oqui, 'dap'u sihmēui ra Jesús.

¹⁵ Man'na ra pa p'uya, nuna ra Jesús bi me yø xädi p'u ja rá ngu ra Leví ngue da nsihmēui. Xangu yø nguthäi 'bap'u, da gue hmi'da yø ja'i t'embí ngue ja yø ts'oqui, gä 'dap'u sihmēui ra Jesús. Porque xquet'a 'nēhya nne da denna hya mmana Jesús.

¹⁶ Pe nu'u 'da yø xännbate ngue ra ley, 'nē'da yø fariseo, mi nu te øtra Jesús ngue 'dap'u sihmēhu yø ja'i nu'u t'embí ngue ja yø ts'oqui. Nuya mbøcue p'uya, bi 'yembya yø xädi ra Jesús:

—Nu ni xännbatehu, hingui ho ngue 'dap'u sihmēhu yø nguthäi co 'nēhyu mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui.

¹⁷ Mi 'yøde te sipyø xädi ra Jesús, bi 'yemp'u di yahni p'uya:

—Nuya yø ja'i di hyenni, guehya ni 'yēhra 'yøthe ya. Pe yø ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'yē'u. A nugã, dá ehē ngue gue'u yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'u ra nts'o ga 'yo, hinga gue'u yø ja'i ena ngue ya 'yo xanho dá ehē ga nzofu.

Bi manna Jesús hanja ngue hingui etyø mmui yø xädi.

18 Man'na ra ora p'uya, bi ntini ngue nu'u yø xädi ra Xuua 'nɛ'u yø fariseo mi etyø mmäi. Janangue bi ma 'da yø ja'i p'u 'bähra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ni xädi ngue hingui etyø mmäi? Conque yø xädi ra Xuua 'nɛ'hyø fariseo etyø mmäi'u —bi 'yɛmbi.

19-20 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i yaui:

—Nu'u yø ja'i ts'ofu ngue da nu ra nthati, hingui etyø mmäi mente 'dap'u 'bähma ra novio. Njarbatho ma xädigä ya, hingui etyø mmäi ngue 'daua di n'yo'be. Pe bä ep'u ra pa ngue da zigagui ma nsäi'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfaädi ngue da zä da 'yetyø mmäi ya ma xädi 'mø.

21 Nunä ra 'da'yo hyä di xänbäte, n'nan'yo na ngue ra nyogui xädi. Tengutho n'na ra 'da'yo ulu, hinda zä di 'bøtra ze'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onnä ze'ulu. 22 Tengutho ra 'da'yo vino hingui sä da sirbu ja ra zexfanj ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfanj 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifanä da sit'i.

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

23 Man'na ra pa ngue säya yø ja'i p'uya, nunä ra Jesús co 'nɛ'hyø xädi bi tocabi bi thop'u ja yø nuatrigo. Nuya yø xädi p'uya, bi daxtyø trigo bi za. 24 Pe nuya yø fariseo bi 'yɛmbrä Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue di mpefi? Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to di mpefi —bi 'yɛmbi.

25 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'nɛ'u mi n'youi, ¿ua hinjam'mø gadi xähma p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e?

26 Conque nup'u ja rá ngu Oja mi 'bähra mmäcja Abiatar, nunä maädi manda yø mmimmäcjaui. Ja bi yurbu ra David ngue bi zi yø thuhmɛ xi t'aspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nɛ'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmɛ'u, hinda unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmɛ t'aspabi Oja. 27 A nuyá, nu'a te bi 'yøtya ma xädigä, uangui Oja bá sänni bá nja ra pa ngue ra ts'äya para ngue di dinna

nho yø ja'i. Hingue masque bi zän'Oja ra pa ngue ra ts'äya ngue di m'mamman'u yø ja'i. 28 Janangue ra N'yohu bi 'yɛ mahɛts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

3

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yɛ.

1 Man'na ra pa p'uya, mahømbi map'u ja ra nija ra Jesús. Nup'u ja ra nija, mi 'bup'u n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yɛ. 2 Yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapi, da 'yɛmbi ngue hingui supra ley. 3 Pe ra Jesús bi 'yɛmbrä n'yohu xi 'yotrá 'yɛ:

—Bä nangui n'yø, ga 'bäcua made —bi 'yɛmbi.

4 Ya njuantho bi zohyø fariseo p'uya, bi 'yɛmbi:

—¿Te 'bɛ'a ma hyä mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øth'u 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øth'u ra nho, oque ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xan'u, oque di njapi da du?

Nu'u ts'o p'uya, hinte ga ndatho. 5 Ra Jesús bi hyeti gätho yø ja'i 'bup'u, pe di nɛqui ngue mbøcuɛ. Pe tu rá mmäi ngue mandø nnaixitho yø mmäi yø ja'i. Bi 'yɛmbrä n'yohu mi'u p'uya:

—Damä majni 'yɛ ya —bi 'yɛmbi.

Ra n'yohu p'uya bi macrá 'yɛ, pe 'bexpi zä rá 'yɛ mi'u. 6 Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma p'uya. Bi 'yøtra junta. 'Dap'u bi mpetih'u yø ja'i ra Herodes, bi zänni ha di japi da hyo ra Jesús.

Ra Jesús mahømbi 'yøthe xangu yø därkehi.

7-8 Ra Jesús bi mɛ yø xädi, i map'u ja ra nenzabi Galilea. Pe xandøngu yø ja'i bi dänni, porque øhyø ja'i ngue øtyø milagro ra Jesús. Nuya yø ja'i ya, yø mmøngu 'da p'u ja ra häi Galilea, yø mmøngu 'da p'u ja ra hnini Jerusalén, yø mmøngu 'da p'u ja ra häi Judea, yø mmøngu 'da p'u ja ra häi Idumea, yø mmøngu 'da p'u man'na nguadi ra dathe Jordán, xangu mi'da yø hnini ja'u yø häi ha ja ra hnini Tiro 'nɛhra hnini Sidón, gä ja bi 'yɛp'u yø ja'i. 9-10 Xangu yø därkehi bi zøp'u mi 'bähra Jesús. Gä bi 'yøthe, asta di

ntøtyø ja'i ngue nne da zømp'u 'bähra Jesús. Porque høntho da dārpa rá he ra Jesús, 'bexi sä ha hēmyø ja'i. Janangue bi xihyø xädi ra Jesús ngue di nsä n'na ra barco, ja da yurbu. Porque hinga mbennbu ngue ni mantho di mpeti mi'da yø ja'i. ¹¹ Xquet'a 'bap'u 'da yø ja'i ngue n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi guarbu 'bähra Jesús, ra ts'onthi di japra ja'i ngue ndantyøhmü. 'Nε di japi ngue nts'edi ga ya ra ja'i, i εna:

—Gue'e rá Ts'ant'u'i Oja —i εmbi.

¹² Pε ra Jesús janjuani ngue di hejpi ngue hinda ma te'o.

Ra Jesús bi 'yexi 'dema yoho yø xädi.

¹³ M'mefa p'uya, bi map'u bí ja n'na ra nyuni ra Jesús. Bi zohni hangü bi neprá mmai da zofo ngue bi map'u 'bai. ¹⁴ Ja bi zijpu 'de'ma yonc'ei yø xädi, bi 'yets'i ngue 'dap'u di n'youi. Guehya da menhni di map'u ja yø hnini ngue da xihyø ja'i rá hya Oja. ¹⁵ Bi unna ts'edi ngue da zä da 'yøthe yø dārquēhi, 'nε da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ¹⁶ Ja ua yø thuhu ya 'de'ma yonc'ei bi thanhni: ra Simu nuna i nhuta m'mefa ngue i Bεdu, ¹⁷ ra Jacobo, 'nehra Xuua guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya, 'nε guehya i hutra Jesús ngue ra Boanerges porque nuna ra hya na, i nne da ma ngue ya manzaqui, εntho ra ngäni 'mø ya, ¹⁸ ra Andre, ra Lipe, ra Bartolomé, ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nuna rá ts'ant'u ra Alfeo, ra Tadeo, 'nehna man'na ra Simu yø n'yohu yø ja'i n'youi ra partido ngue ra cananista, ¹⁹ ra Judas Iscariote nuna bi da ra Jesús.

'Nu'u yø mēni ra Jesús bi ma ngue da sijpu ha 'būhyø ja'i.

Nuna ra Jesús, mi juadi bi 'yexyø n'yohu ja ngue da mēp'u di ma, i ma rá ngu p'uya, 'dap'u ni 'yo. ²⁰ Mi zønná ngu p'uya, mahombi mpeti xandøngu yø ja'i, asta xinga mbongui ra ora da ziui ra hmε yø xädi ra Jesús. ²¹ Mi 'yøhyø mēni'a te øtra Jesús, bi ma p'uya ngue xtabá nzijpu ha 'būhyø ja'i. I εna:

—Hantho sührá nloco'a —enyø mēni.

Nu'u yø xänbäte ngue ra ley embi ngue ra zithu fäts'i te øtra Jesús.

²² Nu'a ga mmanyø ja'i te øtra Jesús, nu'u yø xänbäte ngue ra ley xpí 'yε'a Jerusalén, bi 'yεn'u p'uya:

—Nuna ra n'yohu na, ra zithu n'youi na. Porque nu'a ra zithu rá hmü yø ts'onthi, gue'a di hatra ts'edi'a ngue sä øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Janangue nu'mø mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Guí pahmu ngue nu'u yø ts'onthi n'youi yø ja'i, gue'u yø mēfi ra zithu'u. Pε hinda ne ra zithu di hejpasε yø mēfi. ²⁴ Xip'u ha di manda n'na ra dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. ²⁵ Xip'u ja n'na ra ngu ya, nu'mø di nsuse yø ja'i 'bap'u, da 'yεhra pa di n'uεni. ²⁶ Njarbutho na ra hya dí xi'ahu ya. Xi'mø ngue di hejpasε yø mēfi ra zithu, ya rá 'befise di ts'oni. ²⁷ Xi n'na ra n'yohu xanzaqui, 'bu'ambo rá ngu, hinda zä to da yat'ambo rá ngu ngue da juppi te pets'i. Nu'mø da thutra mmennigu, gue'mø da zä to da yat'ambo 'mø. Di njadä p'uya, dí tut'a ra zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ²⁸ A nuyá, dami pahmu ngue majuanu na ra hya ja ua, ngue nu'a te gäma ts'oqui øtyø ja'i, da gue'a te gäma hya man'u ga ya yø ja'i, da zä di mpunnbi. ²⁹ Pε nu ra ja'i da nømman'u ra Espiritu Santo, ya hinda punnba Oja.

³⁰ Nguna ra nya bi manna Jesús, porque embyø ja'i ngue ra zithu fäts'i te øtra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bōni ngue da 'yø'e tengutho 'mø drā mēni.

³¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nuna ra Jesús bi zøhrá mamá 'nehyø n'yohu 'bap'u thi. Bi manda bá ts'o ra Jesús ngue di nyau. ³² Xangu yø ja'i di mäspu 'būhra Jesús. Bi t'εmbaya:

—Ni mamá 'nε ni n'yohu 'bäcua thi, i nzo'i ngue gui nyau 'na —bi t'εmbi.

³³ Mi dahra Jesús, bi 'yεntho:

—Ma ga xi'ahu ndana ma mamá, ndana ma n'yohu —bi 'yεna.

³⁴ Bi hyetyø ja'i di mäspu 'bai, bi 'yεmbaya:

—Bucua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yohu. ³⁵ Porque nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi rá pähä

Oja, guehya entho ma ma mamá ya, ogue ma n'yohu ya, ogue ma nju.

4

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra momhmudä.

¹ Man'na ndi p'uya, nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi xännba ra hya yø ja'i ra Jesús. Pe mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui. Janangue bi yarbua ja n'na ra barco ja bá mip'u. Bi zoquits'u ra nenzabi, i ma mbo ra dehe. Gätho yø ja'i 'bu'a nenzabi. ² Xangu yø hya bi xännba yø ja'i, honi te gui hyejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyequi, bi 'yembyø ja'i:

³ —Dami 'yørpahu ra güenda xandønho ya yø hya ga xi'ahu ya. N'na ra n'yohu bi ma da ponna trigo. ⁴ Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'u ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudä. ⁵ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'u hingui pidi ra häi ngue o ra do. Guehya yø hmudä n'nahmantho bi bøts'e ngue hingui pidi ra häi p'u bi zo. ⁶ Hinga ya mbo pa yø 'yu. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yuyø hmudä ya xi bøts'e. ⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. Ya himbi nja yø hmudä. ⁸ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja ra hoga häi. Nu'mø mi bøts'e, mazihotho gui nequi. Mi nja p'uya, 'date ma'det'a bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, hyate bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, n'na ciento bi bøni. ⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmua na ra hya di mmangä ya —bi 'yenna Jesús.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

¹⁰ Ya 'yo pa gätho yø ja'i p'uya. Nu'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús bi guarbu 'bäi, da guehyø ja'i nu'u tobe 'burpu bi guat'i. Bi 'yännbaya te ga mbønya yø hya xi hyequi.

¹¹ Ra Jesús bi 'yembi:

—Nuya yø hya hingui fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmaihü hanja ya yø hya ya. Pe nu'u mi'da yø ja'i, guehya di honi te dadi hyejpa yø hya di xifi. ¹² Nu te gä nnu ya yø ja'i ya, entho 'mø hinte bi nu. Nuya yø hya øde di mmangä, entho 'mø hin tema hya bi 'yøde. Gue'a di

siguetho ra nts'o ga 'yo'a. Oja p'uya, ya hñdi punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Ra Jesús bi ma te ni bønya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

¹³ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yai:

—Xquet'a 'nε'ahu hingui pahmu te ni bønya yø hya dadi hycä 'mø. ¿Pe Hague gdá japi da dinni mmaihü te ni bønya yø hya ga hycä mahøn'a 'mø? ¹⁴ Nuna ra momhmudä di mmangä, guehna ra ja'i pap'u 'buihyø ja'i ngue bi mmambrá hya Oja na. ¹⁵ Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyeipi ngue ra nen'yu p'u bi zo yø hmudä ya. Høntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'u ra zithu, bi japi bi pumbeni ra hya xi 'yøde. ¹⁶ Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'u bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. ¹⁷ Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'utho honi ha di hyep'u ra hya. Nu'mø bi ts'ui ngue ra hya ε'ei, 'bexi cohyø mmui. ¹⁸ Mi'da yø ja'i p'uya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'u bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. ¹⁹ Pe nu'a te yø befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmui yø ja'i. Di ja ndummui honi ha di mmemmeti. Hinga ngut'a te gä sänni da 'yøt'e. Ya hin tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ²⁰ Pe mi'da yø ja'i gui nhyejpa ra hoga häi p'u bi zo yø hmudä. Nu'mø mi 'yøhra hoga 'da'yo hya, bi nu manho. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pe 'bu i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

²¹ Mahømbi 'yembyø ja'i ra Jesús:

—Xi'mø ngue ha ra nyot'i n'na ra ja'i, nu'a ra nyot'i ha, hñda gombu ja ra huada. 'Nε hñda hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxpu ja ra nthoxanyot'i n'namhma di yot'i xanho mbo ra ngu. ²² Njarbatho ya yø hya hingui fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmui hanja ra hya. Pe da 'yøhra pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja ra hya. ²³ Di nja ni gu ngue gui 'yøhmua ya yø hya di mmangä.

²⁴ Mahømbi 'yembyø ja'i ra Jesús:

—Damī 'yēt'ammūih_u teni bōnya yō hyā dī mmangā. Nu'mō gui 'yōrpah_u masu ya yō hyā ya, da dīnni mmūih_u xanho hanja ra hyā. ²⁵ A nu ra ja'i da dīni xanho rá mmūi hanja ra hyā, da māx Oja ngue man'na di bahra hyā. Pe nu ra ja'i hinguī nne da 'yōrpabi masu ra hyā dī mma, nu'a zits'u ra hyā pađi, da thanbi.

Ra Jesús bi hyejpa ra hyā n'na ra hmudā mō bi thuhū.

²⁶ Ra Jesús bi 'yēna:

—Nuya yō ja'i dī manda Oja, gui nhyejpi tengutho 'mō bi thu'a n'na ra hmudā. ²⁷ Nu ra ja'i bi duhra hmudā, di sigue dī mpetho mente 'danyō pa brá o hāi ra hmudā, sār'mō da bogui, da bōxpaya. Pe nuna ra ja'i bi duhra hmudā, hinguī pađi hanja ngue bá te ra hmudā. ²⁸ Porque ra hāi ōt'e ngue da bohra hmudā, da bōts'e, dī ndaxi, da 'yot'i. ²⁹ Nu'mō bi 'yot'i, da soqui.

Ra Jesús bi hyejpa ra hyā n'na mhmudā ra mostasa.

³⁰ Mahōmbi 'yēmbi ja'i ra Jesús:

—Mahōnga hycā man'na ra hyā ya. Ma ga xān'nah_u ha dī njap'u dī nxandyō ja'i da zo rá 'yē Oja ya. ³¹ Nup'u rá mudi, tengutho n'na zihmudā ra mostasa, ngue man'na zitch_u ngue gātho mī'da yō hmudā ja ua ja ra ximhāi. ³² Pe nu'mō bi ma nthuhū na ra hmudā na, man'na tate ra dat'o ngue gātho mī'da yō c'anī i ja. Nup'u ja yō 'yēt'o, ja ōrbu yō 'bafi yō ts'int's'u.

³³ Xangu yō hyā bi hycra Jesús. I honnbi ndana ra hyā da dīni xanho p'u ja yō mmūi yō ja'i, gue'a xānbabi'a. ³⁴ Nu'mō yasēui yō xādi p'uya, i xifi te ga mbōnyō hyā di hycqui. Pe nu'mō gue'u mī'da yō ja'i xānbabi ra hyā, guehya honi te gui hycjpa yō hyā xānbabi ya.

Ra Jesús bi sāyabi ra ndahī conyō fanthe.

³⁵ Mī dāhra nde'a ra pa'a, bi 'yēmbi xādi ra Jesús:

—A nuyá, ma ga 'dasu ra zabi gdá mähā man'na nguadi.

³⁶ Nu'u yō xādi ra Jesús, mī juadi bi 'yēhyō ja'i, bi yārbu ja ra barco mī o ra Jesús, bi ma. Bi mähā mī'da yō barco mī jap'u. ³⁷ Nup'u ja ra zabi, bi nanga n'na ra ndate ndahī. Nu'u yō fanthe nangui, so mbo ra barco.

Janangue ya nne da thuntra barco ngue'a ga nhyu. ³⁸ Pe ra Jesús mambi oxpu ja n'na ra nhudi jap'u ja rá xatha ra barco ngue aha. Nu'u yō xādi p'uya, bá āp'u bi aha, bi 'yēmbi:

—Ague grá xānbate, ya ga tuhū. Nu'a'i p'uya, guí atho —bi 'yēmbi.

³⁹ Mī nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahī 'nēhyō fanthe. Bi xifi ngue dī nsāya. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, gā bi nsāya. ⁴⁰ Pe ra Jesús bi 'yēmbi xādi:

—¿Hanja ngue guí suhū? ¿Ua hinguī ēc'ēi ngue ga fāxahū? —bi 'yēmbi.

⁴¹ Mī nu yō xādi ra Jesús ngue te bi 'yōt'e, bi ntinnbatho yō ts'u mī ja. Dī n'yēmbi n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohū na n'yō? Asta ra ndahī 'nēhra dehe ēc'ēi 'mō bi zofō —dī n'yēmbi.

5

Ra Jesús bi 'yōthe n'na ra n'yohū mī n'youi yō ts'onthi.

¹ Mī zōm man'na nguadi ra zabi, ja ra hāi ni hu ngue Gadara. ²⁻³ Hōntho bi bōmp'u ja ra barco ra Jesús, ya xpa ep'u n'na ra n'yohū mī n'youi ra ts'onthi. Nuna ra n'yohū na, mī nnōpa ngu p'u ja yō n'o yō ánima. Madague'a nthat'i conyō cadena, pe xejtho. Janangue ya hinjongui sā da zammī. ⁴ Xangu yō nnidi ngue nthat'i yō 'yē 'nēhyō gua conyō cadena. Pe xejtho, hinguī hāt'i da zammī. ⁵ Ra pa ra xui 'yo dapo, bi 'yop'u ha o yō ánima, i mafi haru ni ma. 'Nē xa nguahyō nsā'mi rá do'yo ngue dī nte yō do. ⁶ Yap'utho mambá ēhē, pe mī hyandra Jesús. Bi ntihi i ndantyo hmu p'u 'bāi. ⁷ Ra ndōts'ēdi i zofō, bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'u'i Oja nuna jase rá ts'ēdi, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dī 'būi? Nguet'Oja'i, 'yo gadi ungui.

⁸ Nguna ra hyā bi manna n'yohū, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hycp'u ra n'yohū n'youi. ⁹ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohū p'uya bi 'yēna:

—Nná hugā ngue yō mmundotho gāhe, porque xangu gāhe —bi 'yēmbi.

¹⁰ Nu'u yō ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue nup'u mī 'būi, hinga yap'utho da menhni. ¹¹ Ja mī 'yorbatho n'na 'būi yō

ts'udi, ma'yoni p'ua bí ja ra nguani. ¹² Nu'ua yø ts'onthi p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Dami 'dacje ra nt'edi ga cut'ähe p'ua ja yø mmái yø ts'udi bí 'yo na —bi 'yembi.

¹³ Ra Jesús bi unna nt'edi yø ts'onthi ngue ja i map'ua. Janangue bi hyep'ua ra n'yohua mi n'youi, bi ma, i ncarbua ja yø mmái yø ts'udi p'uya. Nu'ua yø ts'udi mi jua'i yo mahuahí. Bi ga ra 'dihí yø ts'udi p'uya, bi nhyorbua ja ra zabi. Gä ja bi jarbua ra dehe.

¹⁴ Nu'ua mi fähyø ts'udi p'uya, bi nsu 'mø mi nu te bi nja. N'na 'dihitho bi map'ua bí ja ra hnini ngue bá ma te bi nja. Da gue'ua yø ja'i 'da'a n'nanni bí 'bái, Gä bá xifi. Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá ehé da nu. ¹⁵ Mi zønyø ja'i p'ua 'bähra Jesús, 'dap'ua 'bähmi'a ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi. Ya hinte di ja, ya he ra ulu, ya xi dits'i. Pε bi zu yø ja'i'a te xi nja. ¹⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi thohra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi, 'nε'a te xi thohyø ts'udi, Gä xihyø ja'i nuya ja sòhø. ¹⁷ Yø ja'i p'uya, bi xihra Jesús ngue da ma.

¹⁸ Janangue mahømbi yarbua ja ra barco ra Jesús ngue da ma. Nu'a ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi, bi xihra Jesús ngue xta mmep'ua ni ma. ¹⁹ Pε himbi neprá Jesús, sinoque bi 'yembi:

—Man'na xanho ni ma ni ngu. Dami xihni mení te dá øt'a'i. Xihni amigo. Dami xifi ha bi nja ngue bi huεc'a'i Oja bi 'yøthe'i —bi 'yembi.

²⁰ Bi ma ra n'yohua p'uya, bi n'yo gätho p'ua ja yø hnini Decápolis, xifi gätho yø ja'i te xi 'yørpabi ra Jesús. Nu to Gä bi 'yøde te xi 'yøtra Jesús, Gä di 'yøtho.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

²¹ Mi zømman'na nguadi ra zabi ra Jesús, xandøngu yø ja'i hømbi mpeti. ²² Bi zø'a n'na ra n'yohua 'bet'o ngue di manda p'ua ja ra nija p'uya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmü p'ua 'bähra Jesús. ²³ Janjuani ngue äpra mate, bi 'yembi:

—Nugä nná ehé ga xi'i ngue ma t'ixu dí si, ya pa man'ua, ya ja ngue da du. Xi'mø gui 'yørcá ra mate ga mme, gui japni 'ye p'ua ja rá do'yo, janangue da zä ra n'ua hēmbi.

²⁴ Nuna ra Jesús bi mε na ra n'yohua bi zits'i. Xangu mi'da yø ja'i bi denni asta di ntørbua ja ra 'yu.

²⁵ Nu'ua yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'ua n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji. ²⁶ Nuna ra xisu madi hyenni, xandøngu rá menyu xi uni ngue honyø 'yøthe da 'yøthe. Ya xi uni gätho'a te mi pets'i, porque nne ngue da zä te hēmbi. Pε hin'i zä'a ngue madi n'yøthe. Sinoque man'na maní ma man'ua. ²⁷⁻²⁸ Mi zä mi 'yøhna ra xisu ngue øtyø milagro ra Jesús, bi 'yenna xisu p'uya: “Nu'mø ga thärpabi rá he ra Jesús, da zägui”, bi 'yena. Janangue bi nthinnbua ha mma yø ja'i p'uya, asta gue'mø mi guatra Jesús ngue bi därpa rá he. ²⁹ Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpi nsäya ra ji, bi zä ra n'ua mi hembra xisu. ³⁰ Mi bähra Jesús ngue bi zä n'na nc'ei conná ts'edi, bi m'mä p'uya ngue hetyø ja'i. Bi 'yembi:

—¿Te'o bi darcagui ma he? —bi 'yembyø ja'i.

³¹ Bi 'yem'mø mi dahyø xädi ra Jesús:

—Guí anni to bi dät'a ni he. Conque gui nnu ngue xandøngu yø ja'i di ntøt'ua nnä mähä —bi 'yembi.

³² Pε ra Jesús bi sigue di za di hetyø yø ja'i, ngue nne da badi te'o bi dädi. ³³ Nu'a ra xisu p'uya, ya padi te xi 'yøt'e, mmap'ua p'uya ni huaqui ngue su. Bi ndantyøhmü p'ua 'bähra Jesús. Bi xi'a njuani ngue xi därpabi rá he.

³⁴ Nuna ra Jesús bi 'yembi:

—Ague t'ixu, ya bi zä'i ngue gá 'yεc'ei ngue di zä'i comma ts'edigä. Ni ma ya, da hyu ni mmái ngue bi zä'i —bi 'yembi.

³⁵ Nuna ra Jesús, mente yauí ra xisu madi hyenni, bi zø hman'na nc'ei bá nεxpua ja rá ngu ra Jairo, bi 'yembra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yoni mantho gui sixra xänbäte —bi 'yembi.

³⁶ Nuna ra hya bi sihra Jairo, bi 'yøhra Jesús, pε hingui ørpatho masu. Sinoque bi 'yembra Jairo:

—'Yo sä gui su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yεc'ei gui ngue da zä ga fäxa'i —bi 'yembi.

³⁷ Ya himbi nepe xta thogui gätho yø ja'i. Sinoque høndra Bedu bi zits'i, co 'nehya yonc'ei di n'yohua, ra Xuua 'nehra Jacobo.

³⁸ Mi zømp'ua ja rá ngu ra Jairo p'uya, ya

zonyø ja'i, tär'man'u yø mmæi ngue ya xi dü ra hmute. ³⁹ Pε ngu'i zønna Jesús, bi yut'ambo, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Te 'be'a guí øthæ ua gadi yännihæ? 'Yoni mantho gui zomhmæ. Nuna ra hmute hingui tu na, i atho na.

⁴⁰ Pε nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thentho, porque padí ngue ya xi dü ra hmute. Mí bøn'athi gätho yø ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brá 'benna hmute. Ní n'youi rá papá ra hmute 'nēhrá mamá. Co 'nē'u yø xädi ní n'youi. ⁴¹ Ra Jesús bi bennba rá 'yε ra hmute xi dü, bi 'yεmbi:

—Talita cumi —bi 'yεmbi.

Nuna ra hya na p'uya, i nne da ma ngue ena: “Agué grá hmute, dí xi'i, damí nan-gui”. ⁴² Høntho bi manna ra hya na p'uya, 'bexpí nangra hmute, bi n'yo. Ra hmute p'uya, ya 'dε'ma yonjeya mí 'bæi. Nuya bi nup'u bi bennate ra hmute, di 'yøtho. ⁴³ Pε ra Jesús emmei di hejpa yø ja'i ngue hñjonda ma te bi 'yøt'e. Bi manda p'uya ngue di t'unna hmε da zi ra hmute.

6

Nu'u yø mmεnguhæ ra Jesús hingui εc'ei te øt'e.

¹ Mambá ep'u ja rá ngu ra Jairo ra Jesús, i map'u ja rá häi bá nte, bi mε yø xädi.

² Nu'mø ra pa säya yø ja'i p'uya, pap'u ja ra nija ra Jesús, ngue bi xännbabi ra hya yø ja'i. Xangu yø ja'i øxra hya bi ma. Pε gä di 'yødyø ja'i hanja'a ra hya øde, di n'yεmbi:

—¿Haru go bá hæ'a ra hya xännbate na ra n'yohæ ya ua? ¿Hague go ga mba'a ra hya padí? ¿Hague ga nzä øtyø milagro?

³ Conque guehna ra yaxi rá ts'unt'u ra Maya na. Yø n'yohæ p'uya, guehna ra Jacobo, 'nēhra José, 'nēhra Judas, 'nēhra Simu. Yø nju p'uya, gä 'dadua ra hñini dí 'bæhmæ.

Janangue embyø ja'i ngue to bi zä man'yohæ na ra Jesús. Hingui ørpatho masu yø ja'i ra hya xifi. ⁴ Pε bi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ní 'yεhε, gä hnu mansu. Pε nu'u yø mmεnguhæ yø pøngahya, hingui nnu mansu. Ní xinga gue'u to 'bæp'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵ Ja bi njap'u ngue himbi zä xta 'yøt'e xangu yø milagro ra Jesús. Høndi zi hangutho yø därquehi bi japrá 'yε ngue bi 'yøthe. ⁶ Di 'yødra Jesús hanja ngue hingui εc'ei yø mmεnguui.

Nu'u 'dε'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yεt'i ngue da xännba ra hya yø ja'i.

Mí bømp'u ja ra hñini mí 'bæhra Jesús, bi ma bá n'yop'u ja yø hñini, manyarbæ i ma ngue xännba ra hya yø ja'i. ⁷ Nuya 'dε'ma yoho yø xädi ya xi huanhni, bi zofø ngue da mennba ja yø hñini. Bi xifi ngue yø yonc'ei p'u da ma. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ⁸ Bi xi p'uya, ngue hñ teni buxa da gats'i. 'Nε hñ tema thuhmε da hyats'i. 'Nε hñ tema mēnyu da hyats'i. Sinoque høndra tøhø da hyats'i. ⁹ Bi xifi ngue da gaxyø thixfaní 'nε hñinda gaxrá mponi. ¹⁰ Bi sigue bi 'yεmbi:

—Nu'mø gä sømhmu p'u ja n'na ra hñini, nu'mø to da zixahæ rá ngu ngue di säya'ahæ, ja m'mæhmæ p'u ja ra ngu di n'na'ahæ ra ts'äya, asta gue'mø guá εhmæ. ¹¹ Nup'u ja n'na ra hñini gui sømhmu, 'nε hñindi n'na'ahæ ra ts'äya, oge hñjonda 'yøt'ahæ masu, damí thogui, gdi mähä n'nanni ra hñini. Pε damí huamhmra fonthäi di n'youi ní mbonguahæ, gue'a ra hmεya'a ngue ya da thep'u ya yø ja'i himbi 'yøt'ahæ masu.

¹² Nu'u yø xädi ra Jesús bi ma bá n'yop'u ja yø hñini. I xihyø ja'i ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo. ¹³ Xangu yø nnidi bi 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi gøspabi ra aceite yø därquehi, 'bexi sä ha hεmbi.

Ra Herodes embi ngue nuna ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹⁴ Nuna ra dast'abi Herodes mí 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Bi 'yεmp'uya:

—Nugä dí ena ngue xpí bennate'a ra Xuua mí øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yεna.

¹⁵ Mí'da yø ja'i p'uya bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohæ i hma, rá nεgui guehna ra pøngahya Elías.

Pε mí'da yø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Nugä dí ena ngue 'bæi toni pøngahya Oja na.

¹⁶ Ra Herodes bi 'yεn'a p'uya:

—Pε nūgä dí εnā ngue gue'a rā Xuua mī øtrā nxixyā xpī bεnnāte ya. Porque nūnā rā Xuua, guehnā dá mandagā bi thejpbāi rā ya nā.

Ja mmangua ya ha bi nja ngue bi du rā Xuua mī øtrā nxixyā.

¹⁷ Nū'mø yø pa xā thogui, bi manda rā Herodes ngue bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fādi. Bi ũpi ngue nūnā rā Xuua ya xi xihrā Herodes ngue hīngui ho di m'māhmī nā rá 'bεpo Herodías nūnā mará xisu nā rá n'yohū Lipe. ¹⁸ Nūnā rā Xuua, xi 'yεmbrā Herodes: “Hīn'yū rā nt'εdī guí m'māhmī nī 'bεpo”, xi 'yεmbī.

¹⁹ Mī 'yøhrā xisu nā rā hyā mmanna Xuua, bi mbøcūe rā xisu, i sūhrā Xuua ngue'a te rā hyā bi mā. I nnepe ngue da tho rā Xuua. ²⁰ Pε rā Herodes hīngui nne da hyo, porque nū nū mansu nā rā Xuua, 'nε parpi ngue rā hoga n'yohū. Nū'a te rā hyā mī mmanna Xuua, mādi ho da 'yøde, pε mī yobεnitho ha gā 'yøde te gāma hyā mmanna Xuua. ²¹ Pε nūnā rā Herodías bi dīnī ha di japrā Xuua nūnā sai. Mī zøhrā pa bi nsānnigo rā Herodes. Bi zonhyø mmīst'abiui ngue bi 'yørpābi rā nts'ihmε. Gātho yø hmū yø soldado, gā bi zofo. Nūp'ū ja rā hāi Galilea, gātho'ū yø ja'i hñū mansu p'ū ja yø hnīnī, gā bi zofo. ²² Nūnā rá t'ixū rā Herodías, bi yarbū 'būhyø ja'i xi pεtrā Herodes ngue sānnigo, bi māhrā hñēi p'ūya. Rā Herodes co gātho yø ja'i bi ho te øtrā hmūte. Janāngue bi 'yεmbrā hmūte rā Herodes: “Nū'mø temā cosa gui 'yāqui, nūgā gā 'da'i”, bi 'yεmbī. ²³ Rā Herodes bi 'yεxā ntestigo Ojā ngue majuanī di unna hmūte'a te gāma cosa da 'yāpi, mādague'a di un māde'a te gā pεts'i. ²⁴ Rā hmūte p'ūya, hīngā 'bεxpi xifi te 'bε'a nne da 'yāpi. Sinoque 'be bá ānna mamá. Bi 'yεmbī: “Ague mamá, ¿tenī 'bε'a gā ādi?” Nū'a rá mamá rā hmūte p'ūya, bi 'yεmbī: “Damī 'yāpya ngue di 'da'i rá ya rā Xuua mī øtrā nxixyā”, bi 'yεmbī. ²⁵ Nū'a rā hmūte p'ūya, bi mengui, i ma mbo, ngue bá εmbrā dast'abi: “Nū'a rá ya rā Xuua mī øtrā nxixyā ya, damī 'daqui, di o n'na rā mohi”, bi 'yεmbī.

²⁶ Mī zā mī 'yøde te 'bε'a t'āpra dast'abi, māmī dūdrā mmūi. Pε ya xī mā ngue di unna hmūte'a te da 'yāpi. Yø ja'i 'būp'ū ha

mī 'būi, gā xi 'yøde te xī mā. Bi manda p'ūya ngue bi t'unna hmūte'a te ādi. ²⁷⁻²⁸ Bi 'yεt'a n'na rā soldado da hejpa rá ya rā Xuua p'ū ja rā fādi p'ūya. Bá jāt'a n'na rā mohi, bi t'unna hmūte. Rā hmūte p'ūya, bi dāprā mamá'a rā ya bi t'unni. ²⁹ Mī bahyø xādi rā Xuua ngue ya bi du, bi ma bá hannbā rá do'yo rā ánima ngue bi 'yāgui.

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cāt'a māhuahī mā'yohū.

³⁰ Māmbā pengyø xādi rā Jesús ngue bá mānna hyā p'ū ja yø hnīnī, bi dāpra güenda te xi 'yøt'e, bi dāpra güenda temā hyā xī nxānnbate. ³¹ Nū'ū yø pa'ū, nī ma nī 'yεhyø ja'i p'ū 'būhrā Jesús. Nūnā rā Jesús co 'nēhyø xādi, nī xīngā hmε da mbongui rā ora da zi. Janāngue bi 'yεmbyø xādi:

—A nuyá, ma gā mmāhā p'ū hīnjo'o yø ja'i ya, n'nāmhmā gā nsāyahū zits'ū.

³² Bi yarbū ja n'na rā barco rā Jesús conyø xādi, i map'ū hīnjongui 'būi. ³³ Xāngū yø ja'i bi nū 'mø mī ma rā barco, pε padī te'o nī op'ū ja rā barco. Bi ma yø ja'i p'ūya, nī n'yoguatho, bi dēnna nenzabi. Nūp'ū ja yø hnīnī thohyø ja'i, i ter'mī'da yø ja'i, māndøngurbū nī ma yø ja'i. M'mεt'o bi zønyø ja'i p'ū ha ja ngue da zønna barco. ³⁴ Mī zøhrā barco bá o rā Jesús, bi bōnī. Pε ya māndøngu dyø ja'i 'būp'ū. Bi huεjprāya, porque yø ja'i 'būi tengutho yø dε'yo 'mø hīnjo'o to da mādi, njarbatho. Janāngue ndø ya'atho rā ora bi xānnbābi rā hyā yø ja'i rā Jesús. ³⁵ Ya nī ma dī nde p'ūya, bi guatyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbī:

—Ya bi nde, 'nε nūua dí 'būhmū rā dāpo ua. ³⁶ Damī 'yεhyø ja'i, n'nāmhmā da map'ū bī ja yø hnīnī, da dānse rā hmε da zi.

³⁷ Bi 'yεmbyø xādi rā Jesús:

—Damī unhnū rā hmε da zi yø ja'i —bi 'yεmbī.

Nū'ū yø xādi p'ūya, bi 'yεmbī:

—¿Harū gue gā hāhū'a yo ciento mā pa rā nzābi ngue gā tāmphū rā hmε da zi yø ja'i 'būcua? —bi 'yεmbī.

³⁸ Māhømbī 'yεmbyø xādi rā Jesús:

—Damī nū hangū yø thūhmε guí hāhū.

Nū'ū yø xādi p'ūya, bi nū hangū yø thūhmε hā. Bi 'yεmbūya:

—Ja ua cāt'a yø thūhmε 'nε yoho yø hūa.

³⁹ Rā Jesús bi 'yεmbyø xādi yāui:

—Damī xihm_u yø ja'i dā micua ja rā 'batha. Dā 'yøtyø zimundo p'_u dā mī.

⁴⁰ Bī mīhyø ja'i p'_uya ngue dī nsihm_ε. Yø ciento nja'i p'_u bi mī i'da, yø yote ma'det'a nja'i p'_u bi mī i'da.

⁴¹ Rā Jesús bi hyan'_u cāt'a yø thuhm_ε 'n_ε'_u yoho yø hua. Bi hyanmā h_εts'i p'_uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhm_ε p'_uya, bi unyø xādi ngue dī 'darpabi yø ja'i. Dā guehyø hua bi dat'i. ⁴² Bī nsihm_ε xanho yø ja'i, gā bi nniya. ⁴³ Mī juate rā ts'ihm_ε yø ja'i p'_uya, nū'_u yø xādi rā Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thuhm_ε bi bongui. Xquet'a bi mes'yø hua bi bongui. ⁴⁴ Nū'_u yø ja'i bi nsihm_ε'a rā ora'a, cāt'a mahuahī mā'yohu bi nsihm_ε.

Nī 'yo maxøts'e rā dehe rā Jesús.

⁴⁵ M_εnte _εhyø ja'i rā Jesús, bi xihyø xādi ngue dī m'met'o dā 'yo rā barco, dī ma man'na nguadi rā zabi ha bí ja rā hnini Betsaida. ⁴⁶ Mī juadi bi 'y_εhyø ja'i rā Jesús, bi map'_u bí ja rā nyuni ngue bá mat'Oja. ⁴⁷ Mī nxui p'_uya, ya bí 'yo made rā zabi rā barco nī o yø xādi, p_ε rā Jesús bi 'b_use p'_u bí ja rā nyuni. ⁴⁸ Bi bahra Jesús ngue hangu p_εfi dī 'yonna barco'_u yø xādi, p_ε hinguī sā dā thogui, porque rā ndahī dī cots'i. Mī zū'i hyu xudi p'_uya, bi map'_u bí 'bahyø xādi rā Jesús, nī 'yo maxøts'e rā dehe. Bī ne ngue xta nuits'i. ⁴⁹ P_ε mī hyandyø xādi ngue mmapp'_u nī 'yo maxøts'e rā dehe. Nū'_u yø xādi rā Jesús bi 'y_εnā ngue rā ndahī i nnu. Bi mahra mafi p'_uya ngue su. ⁵⁰ Gā bi hyandi, p_ε gā bi nsu. P_ε rā Jesús 'bexpi zofo, bi 'y_εmbi:

—Go guecā, 'yoguí sūh_u —bi 'y_εmbi.

⁵¹ Mī y_urb_u ja rā barco mī o yø xādi rā Jesús, 'bexpi nsāya rā ndahī. Mī nū yø xādi'a te bi 'yøt'e, man'natho bi nsu. ⁵² Madague'a xī nū yø xādi'_u yø milagro xi 'yøtra Jesús, ngue bi xandyø thuhm_ε bi zi yø ja'i, p_ε hinguī 'yo yø mm_ui te'o nā rā Jesús.

Nup'_u ja rā häi Genesaret bi 'yøthe yø därkehi rā Jesús.

⁵³ Mī zøn'a nenthe ja rā häi Genesaret, bi dat'yø barco 'mø mī bōni. ⁵⁴ Høntho bi bōnna barco rā Jesús, 'bexpi bahyø ja'i mī 'bap'_u ngue te'o. ⁵⁵ Bī ma yø ja'i p'_uya, bi 'yønnabi mī'da yø ja'i ngue dā _εh_ε. Xifi

ngue dā tu yø därkehi dā oxyø fidi, dā zøp'_u 'b_uhra Jesús. ⁵⁶ Hønnb_u bi zā sōnna Jesús, sōmp'_u ja yø hnini, sōmp'_u ja yø ngunhui, hōnnb_u ts'_u hap_u sōni, bi nj_uqui yø därkehi ngue 'bop'_u ja yø caye, t'äpra mate rā Jesús squerangue rá nyanī rá he dā dārpabi yø därkehi. 'Be xi sā ha h_εmbi.

7

Ja 'da yø costumbre xā nzänse yø ja'i hinguī nnu manho rā Jesús.

¹ Nūya 'da yø fariseo 'n_εhyø xännbate ngue rā ley ngue yø mm_εngu Jerusalén bi guarb_u 'bāhra Jesús ngue dī nyaui. ² Bī mbøc_ue 'mø mī nū te øt'i'da yø xādi rā Jesús, ngue hinguī x_u'y_ε hante dī nsihm_ε, ngue dā mecra ts'oqui n'youi yø 'y_ε. ³ Nūya yø fariseo 'n_ε gātho mī'da yø judío, i øtyø costumbre xā nzänyø ndiua. Zant'a x_u'y_ε hante dī nsihm_ε. ⁴ Nū'mø bá penga t_ui xquet'a x_u'y_ε, porque _εnā ngue pecra ts'oqui ja yø 'y_ε. Xangu mī'da yø costumbre øt'e, x_utyø ts'øye, x_utyø mohi, punnbi dā dātra häi. 'N_εhyø t'ots'i nts'ihm_ε pet'e. ⁵ Mī zā mī nurpi te øtyø xādi rā Jesús ngue hinguī øt'e tengutho gā 'yo, bi mbøc_ue p'_uya, bi 'yørpā rā nt'änni rā Jesús, bi 'y_εmbi:

—¿Hanja nī xādi ngue festho rā hya bi zogah_u yø ndiua? Porque hinguī pecra ts'oqui ja yø 'y_ε, ngue dī nx_u'y_ε hante dī nsihm_ε.

⁶ Mī dahra Jesús, bi 'y_εmbi:

—Nī xirb_u guí _εnā ngue guí _εc'ēih_u Oja. Go guí øth_u nā rā hya bi 'yotra pōngahya Isaías ngue bi 'y_εn'Oja: “Nūya yø ja'i 'b_ucua, nū'mø bi nya, xøgue _εnā majuanī ngue nnu mansugui. P_ε himma juanī ngue yø mm_ui gā ndannegui. ⁷ Ya h_unte nī bōntho ngue thannegui yø ja'i. Nū te gāma hya xännbate, xangu yø hya xā nzänse ngue _εmbi dī manda Oja”, ngunā bi man'Oja. ⁸ Nū'ah_u, guí festhoh_u yø hya dī manda Oja ngue go gādi ja ndumm_ui guí øth_u yø costumbre bi zohyø ndiua. Porque xangu yø costumbre guí øth_u, tengū yø ts'øye 'n_εhyø mohi guí x_uth_u, punnbi dā dātra häi.

⁹ Go xcā 'y_εmh_u n'na nguadi ya yø hya dī manda Oja ngue go guí øth_u yø costumbre bi zohyø ndiua. ¹⁰ Nunā rā Moisés bi xihyø ja'i te 'be'a ja ngue dā 'yøt'e, bi 'y_εmbi:

“Dami su ni papá, dami su ni mamá”. Bi xi man'na ra hya p'uya, bi 'yɛmbi: “Nu ra ja'i da zanná papá, oque da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nɛ da tho”, bi 'yɛmbyø ja'i. ¹¹ Pɛ ya xcá xännbahya yø ja'i, ngue ra ja'i da zä da 'yɛmbrá papá oque rá mamá: “Nugá papá, nugá mamá, ya hinda zä ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gä dí pets'i, guehna Oja dadí unni”. ¹² Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japhya di jammansu rá papá oque rá mamá ra ja'i. ¹³ Xangu mi'da yø hya jap'ya hinguí øthya, tengutho ya yø hya dí xi'ahya ya. Nu'mø nguna guí øthya p'uya, ya guí øthya ngue hinte di muui ya yø hya di manda Oja p'uya, ngue guí ɛmhma go ja ts'editho guí 'yøthya ya yø costumbre bi zohyø ndiua.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onbá rá n'yomfɛni ra ja'i'a.

¹⁴ Bi zonhyø ja'i ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami 'yøhma xanho ya yø hya ga mmangá ya. Dami 'yɛt'ammuihya. ¹⁵ Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pønná ne ra ja'i'a. ¹⁶ Di nja ni gu ngue guí 'yøhma na ra hya di mmangá ya —bi 'yɛmbi.

¹⁷ Mi ma yø ja'i p'uya, bi zop'ya ra Jesús. Nuna ra Jesús bi map'ya ja ra ngu säya. Nuya yø xädi p'uya, bi 'yäpi ngue da xifi te ga mbønya yø hya ja juadi bi ma. ¹⁸ Ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—¿Ua xquet'a hinguí tinni mmuihya hanja ya yø hya dí mmangá 'mø? ¿Ua hinguí pahmha na ra hya dá mangá ngue nu te si ra ja'i, hinga gue'a ra ts'oqui'a? ¹⁹ Porque nu'a te gä si ra ja'i, hinda nuansui rá n'yomfɛni ra ja'i'a, sinoque rá mmui ra ja'i ni ma'a te si, pɛ pigui te si ra ja'i.

Ngue nguna ra hya bi manna Jesús, di nɛqui xanho ngue nu'a te gä si ra ja'i, bi 'yøt'e ngue gä xanho ngue da ts'i. ²⁰ Ra Jesús bi sigue bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nu ra ja'i ngue øtra ts'oqui, mbo rá n'yomfɛni ní 'yɛhra ts'oqui. ²¹ Porque mbo rá n'yomfɛni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfɛni, tengu ra n'yots'om'mäi, ra nthote, ²² ra mfɛ, ra nts'o, ra fɛhni, ra 'yøt'its'oqui, ra zeya, ra zate, ra n'yets'i, ra m'memmui, da gue'a so rá mmui ngue da hyannba rá mmɛti rá

mmic'ɛiui. ²³ Gätho ya yø nts'o ya, mbo rá n'yomfɛni ra ja'i ní 'yɛhɛ. Guehya di ts'onna ja'i ya.

Nu'a n'na ra xisu hingra judío bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da mäts'i.

²⁴ Mi bømp'ya mi 'bahra Jesús, i map'ya ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro conna hnini Sidón. Nup'ya ja ra ngu bi nsäya, hinguí nnepe to xta mbadí ngue 'bap'ya. Pɛ himbi zä bi n'yaní. ²⁵ Nu'a ra hnini'a, mi 'bap'ya n'na ra hmute mi n'youi ra ts'onthi. Mi 'yøhrá mamá ra hmute ngue 'bap'ya ra Jesús. Bi ma ra xisu p'ya 'bahra Jesús, bi ndantyøhmuy p'ya 'bäi. ²⁶ Pɛ hingra judío na ra xisu, porque ra mmɛngu p'ya ja ra häi Sirofenicia. Bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da 'yøthebi rá t'ixu n'youi ra ts'onthi. ²⁷ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nugá, gue'ya yø judío ja ts'edi ga fäts'i. A nuyá, nu'mø 'bet'o go ga fäxa'i, ya sutho 'mø da thannba ra hmɛ yø basi, ngue yø fo'yo di t'unni —bi 'yɛmbi.

²⁸ Ra xisu p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pɛ nu'ya yø fo'yo, guerp'ya 'bimɛxa sihmɛ'ya. I jo yø xemhɛ hɛhyø basi p'ya sihmɛ.

²⁹ Ra Jesús bi 'yɛmbrá xisu:

—Xanho te guí mma. Ni ma ni ngu ya, nu ni t'ixu n'youi ra ts'onthi, ya bi zä.

³⁰ Ra xisu p'uya, bi mengui, i ma rá ngu. Mi zønná ngu p'uya, nu'a rá t'ixu mi n'youi ra ts'onthi ya hup'ya ja rá t'ots'i, ya xi zä te mi hɛmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohya ngue mi gogu 'nɛ mi c'ane.

³¹ Mi 'danyø pa p'uya, bi bømp'ya mi 'bahra Jesús, i map'ya ja ra zabi Galilea. I nthop'ya ja ra hnini Sidón, i mpa p'ya ja ra häi Decápolis.

³² Nup'ya ja ra häi Decápolis mi zømp'ya ra Jesús, bá ts'innbabi n'na ra n'yohya ngue ra gogu 'nɛ ra c'ane. Bi t'äpra mate ngue bi japyø 'yɛ p'ya ja rá ya ngue da zä te hɛmbi.

³³ Nuna ra Jesús bi zica n'nani na ra n'yohya, bi carpa yø saha p'ya ja yø gu. Bi pohrá saha conná jini ngue bi därpa rá janí. ³⁴ Bi hyanma hɛts'i p'uya, bi 'yɛn'a n'na ra jats'i. Bi 'yɛmbrá därquɛhi p'uya:

—Efata —bi 'yɛmbi.

Nuna ra hya bi ma, i nne da ma ngue ena: “Da xohni ne, da xohni gu”. ³⁵ Nu'a ra ora'a, nuna ra n'yohu mi gogu bi 'yode xanho ra hya, 'ne bi za bi nya xanho. ³⁶ Pe ra Jesus bi xihyo ja'i ngue hinjonda xifi te bi nurpi bi 'yot'e. Pe ena man'na ngue di hejpabi yo ja'i ngue hinte da ma, i mmanyo ja'i p'u ni ma'a te xi nurpi xi otra Jesus. ³⁷ Nu to ga bi 'yode te bi nja, ga di 'yodyo ja'i, di n'yembi:

—Ga xanho te ot'e. Porque ot'e ngue ohra hya yo gogu, 'ne di japi ngue ya xanho yo gone.

8

Ra Jesus bi 'uin'i goho mahuah'i ma'yohu.

¹ Man'na ra pa p'uya, xandongu yo ja'i bi mpeti p'u 'buhra Jesus. Ya hin'yu te da zi yo ja'i, ya bi hyatyo nzedi. Bi zonhyo xadi ra Jesus, bi 'yembi:

² —Dadi huca yo ja'i 'bucua, porque ya ra hyu pa 'daua di 'yohu ya. Di pa'a njuani ngue ya hin'yu te da zi yo ja'i. ³ Nu'mo ga etyo ja'i ngue da ma yo ngu, 'ne hingui sihmε, da guennu ja ra 'yu. Porque yap'u yo ngu 'da yo ja'i.

⁴ Nu'u yo xadi bi 'yembi:

—Pe zhapu go ga hannbahu te da zi ya yo ja'i 'bucua? A nuua di 'buhmu, ra dapo ua.

⁵ Bi 'yanyo xadi ra Jesus, bi 'yembi:

—Zhangu yo thuhme gui hahu 'mo?

Nu'u yo xadi p'uya, bi 'yembi:

—Hondi yoto yo thuhme ja ua.

⁶ Bi manda ra Jesus ngue bi mihyo ja'i. Bi hyan'u yoto yo thuhme p'uya, bi ja mamadi Oja. Bi xenyo thuhme p'uya, bi unyo xadi ngue di 'darpa yo ja'i da zi. ⁷ Xquet'a mi ha zihangu yo hua. Ra Jesus bi ja mamadi Oja. Bi unyo xadi p'uya, ngue di 'darpa yo ja'i da za. ⁸⁻⁹ Nu'u yo ja'i bi nsihme, goho mahuah'i ma'yohu. Pe ga bi nniya. Mi juate ra ts'ihme yo ja'i, nu'u yo xadi ra Jesus bi peti yoto canasta yo thuhme bi bongui. 'Bexque'a bi n'yehmi yo ja'i ra Jesus ngue bi ma. ¹⁰ Bi yarbua ja ra barco p'uya, co 'nhyo xadi, i map'u ja ra hai Dalmanuta.

Yo fariseo bi xihra Jesus ngue nne da nup'u da 'yot'a n'na ra milagro.

¹¹ Ngu i zohra Jesus, nuya yo fariseo bi ma ba samhya ra Jesus. Di 'bepi da 'yot'a n'na

ra milagro nu mahets'i para ngue di nequi ngue ra m'menhni Oja ra Jesus. ¹² Bi ngasra Jesus, bi 'yembi:

—Hondyo milagro gui nne gui nnuhu di nja. Pe nugä di xi'ahu ngue hin tema milagro ga ot'a gui nnuhu —bi 'yembi.

¹³ Bi zop'u yo ja'i p'uya, bi yarbua ja n'na ra barco conyo xadi, i ma man'na nguadi ra zabi.

Ra Jesus bi xihyo xadi ngue di mfadi xanho, hindä denna hya xänbäte yo fariseo, da guehra Herodes.

¹⁴ Nu'u yo xadi ra Jesus xi pumbeni ra thuhme xta hyats'i da zi. Honda n'na ra thuhme mi hap'u ja ra barco. ¹⁵ Ra Jesus bi 'yembyo xadi:

—Dami mfahmu ya, mam sihu'a ra ixi di unyo fariseo da guehra Herodes.

¹⁶ Di n'yembi n'na ngu n'na'u yo xadi p'uya:

—Ra nzequi xicju ya ngue hinxta ha ra thuhme ga sihu.

¹⁷ Mi bahra Jesus te di nxihyo xadi, bi 'yembuya:

—Gue gui ena di xi'ahu ngue hinxcua ha ra thuhme gui sihu. Ua hingui 'yo ni mmaih na ra hya di mmangä 'mo? Ra nzequi ma'bedi ni mmaih 'mo. ¹⁸ Gui nnuhu te di ot'a, pe tengutho 'mo ngue hinte gd'i nnuhu. Gui ohmu yo hya di mmangä, pe tengutho 'mo hin tema hya gd'i ohmu. Ua hingui mbemhmu'a te gui nnuhu p'u ha nnä mahä? ¹⁹ Xi'mo ra pa ma xengä'u cut'a yo thuhme ngue bi zi cut'a mahuah'i ma'yohu, zjamm canasta yo thuhme bi bongui?

Nu'u yo xadi p'uya, bi 'yembi:

—De'ma yo canasta yo thuhme bi bongui.

²⁰ —Xi'mo ma xengä'u yoto nthuhme ngue bi zi goho mahuah'i ma'yohu, zjamm canasta yo thuhme bi bongui? —bi 'yembi.

Yo xadi p'uya, bi 'yembi:

—Yoto canasta yo thuhme bi bongui.

²¹ Ra Jesus bi 'yembi mahon'a p'uya:

—Pe zhanja ngue hingui 'yo ni mmaih ya yo hya di mmangä 'mo?

Nup'u ja ra hnini Betsaida, ja bi 'yothe p'u n'na ra xada ra Jesus.

²² Mi zømp'ua ja ra hnini Betsaida ra Jesús, bá ts'innbabi n'na ra xädä. Bi t'äpra mate da 'yøthe. ²³ Ra Jesús bi bennbabi rá 'ye ra xädä, bi zixa nenihni. Nup'ua bi zøni, bi zorpa yø dä. Bi dospa maxøts'e yø dä p'uya, bi 'yembj:

—¿Ua gui hēti zits'ua ya?

²⁴ Nu'a ra xädä p'uya, bi nhanni, bi 'yemp'uya:

—Dí hētyø ja'i ngue 'yo, pε enthø ra 'bänza p'ua nná hēti, porque di hmar'ma dä —bi 'yembj.

²⁵ Mahømbi dospa yø dä p'uya. Nu'a ra n'yohua mi xädä, bi japi ngue di za di hēti p'ua hēti. Bi nzø xanho yø dä p'uya, handi yap'utho. ²⁶ Ra Jesús bi 'yembj:

—Ni ma ni ngu ya, 'yo 'be gui 'yo ua ja ra hnini ngue gui xihyø ja'i te dá øt'a'i.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo'a.

²⁷ M'mefa p'uya, bi mε yø xädi ra Jesús. Nup'ua ja'a ra hnini Cesarea ngue Filipos, mathēt'i ja yø hnini, ja bi ma da 'yop'ua ra Jesús. Nup'ua ja ra 'yu p'uya, bi 'yännyø xädi, bi 'yembj:

—¿Te'ogä p'ua ga mbenyø ja'i ya'mø? —bi 'yembj.

²⁸ Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yembj:

—'Bua i'da yø ja'i embj ngue gue'e grá Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'uya, embj ngue gue'e grá Elías. Mi'da p'uya, embj ngue 'bai toni pøngahya Oja.

²⁹ Ra Jesús mahømbi 'yembyø xädi:

—Xi'ahua p'uya, ¿te'ogä p'ua gni bεmhua ngue guecä?

Ra Bedu p'uya bi 'yembj:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, bá exa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yembj.

³⁰ Ra Jesús mahømbi 'yembj:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogä ya —bi 'yembj.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'nε bi ma ngue di bennate.

³¹ Ra Jesús bi xihyø xädi, bi 'yembj:

—Nu ra N'yohua bí 'ye mahets'i, da 'yemmēi da ma ma'uni. Nu'ua yø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra njja da zui, da guehyø hmu yø mmäcja 'nεhyø xänbäte ngue ra ley, gä da zui 'nε da hyo. Pε rá hyu pa p'uya, di bennate —bi 'yembj.

³² Nguna ra hya bi manna Jesús, bi xifi xanho yø xädi hanja'a te da thogui. Janangue ra Bedu bi zica n'nanni ra Jesús, bi xifi ngue da hyoni ha di mpommi ra ndate. ³³ Pε ra Jesús mi 'yøde te sifi, bi 'bärbuya ngue hεrhmi'da yø xädi. Bi zahra Bedu p'uya, bi 'yembj:

—Dami 'uegue, rá mēfi'i ra zithu. Porque hinga gue'a rá ts'änni Oja so ni mmui di nja, sinoque gue'a yø hyase yø ja'i i so ni mmui di nja —bi 'yembj.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø da gohyø mmui'a ga 'yεc'ei.

³⁴ Bi zonhyø xädi ra Jesús, da gue hmi'da yø ja'i. Bi 'yembj:

—Nu to nne da denngui, hingui sä da zänse te da n'yo. Hinha di gohrá mmui, madague'a da thop'ua ja ra pont'i. ³⁵ Nu ra ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pε nu ra ja'i hingui cohra mmui'a ga 'yεc'eigui, madague'a da tho conná ngueque 'nε conná guehra hoga 'da'yo hya, guehna ra ja'i di nyanná te na.

³⁶ Porque hinte da dahra ja'i, madague'a da 'yøt'e ngue rá mmeti gä ra ximhäi, 'nε di m'mehrá te. ³⁷ Ni xinda hangu ra mēnyu da gutra ja'i, hinda zä da yanná te. ³⁸ A nuyá yø ja'i ngue yø 'yøt'its'oqui ngue hingui ørpa masu Oja, guehya da den'nathohua ngue gui εc'εihua ma hyagä ya. A nuyá, nu ra ja'i ngue pesrá sä conná ngueque, oque pesrá sä conná guehra hya dí xänbäte, xquet'a da 'yεhra pa ngue nugui drá N'yohua dá ε mahets'i, xquet'a ga pes'ma sä conná ngue'ua to di jagbu. Guehna ra pa ga ma pengui conná ts'edi Oja, ga ma n'yo'be yø maça anxe Oja.

9

¹ Nuna ra Jesús mahømbi 'yembyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahua ngue nuyá 'da 'bεcua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'edi Oja di manda ua.

Bi mpä'a te gui nεqui ra Jesús.

² Mi tho'a n'nato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi mep'ua bí ja n'na ra nyuni xanhets'i ngue di m'mase. Ja bá nup'ua yø xädi ngue bi mpä'a gui nεqui ra Jesús. ³ Nu rá he, di yoxni, xandønt'axi bi gohi. Hinja'o n'na ra meni ua ja ra ximhäi

da zä da menṇa ulu tengū ga nt'axi bi gohrá he ra Jesús. ⁴ Bi nū yø xädi p'uya ngue 'bäp'ua ra Elías conṇa Moisés ngue yaui ra Jesús. ⁵ Ra Bedu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grá xänbāte, ya xanho ngue dí 'bāhmua ua. Ma ga hocāhe hyū yø t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yēmbi.

⁶ Ngūna ra hya bi xifi, porque ra Bedu co 'nē'ua yø amigo, emmēi bi nsū, asta hinguī mbēni ha ga mman'a ra hya bi mā. ⁷ 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi go'mra gui p'ua mi 'bāi. Bi 'yø p'uya ngue nup'ua ja ra gui ja bá nyap'ua Oja, bi 'yēna:

—Nūna 'bācua ya, guehna mā Ts'ant'ua dādi mādi. Nūya yø hya da manṇa ya, dāmi 'yēt'ammāihua —bi 'yēmbi.

⁸ Mi hyetyø xädi p'uya, ya hinjongui 'bäp'ua yoho yø n'yohua xi nū. Ya 'bāse p'ua ra Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue ni gap'ua ja ra nguani p'uya. Ra Jesús bi 'yēmbyo xädi:

—'Yo to gui xifi te gá nūui ya, asta gue'mø bi hnu ra N'yohua bí 'yē mahēts'i ngue di bēnnate —bi 'yēmbi.

¹⁰ Nū'ua yø xädi ra Jesús, nū'ua yø hya bi xifi hont'a mbēn'a, pē hinjombi xifi te bi nū. Sinoque di nyānsē'ua yø xädi te 'bē'a ga mbōnna ra hya bi mānna Jesús ngue ēna di bēnnate.

Bi mānna Jesús ngue ra Elías ya bá ēhe bi xihyø ja'i ngue di nsä, porque ya bá ep'ua ra Cristo.

¹¹ Nūya yø xädi ra Jesús bi 'yänbua ja ra 'yu, bi 'yēmbi:

—¿Hanja na ra hya mmanyø xänbāte ngue ra ley, ēmbi ngue jatho da 'bet'o ra Elías hante ngue da ēhra Cristo?

¹² Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani ngue ra Elías i jatho ngue rá māditho da ēhe da xihyø ja'i ngue di nsä. Pē dāmi bēmhua ra hya mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue te da thohra N'yohua bí 'yē mahēts'i. I mmamp'ua ngue da zä ra n'ua, da zūhyø ja'i. ¹³ Pē dāmi pahmua ya ngue nūna t'ēmbi ra Elías, ya bá ēhe. Ya bi nja tengūtho ra hya mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue di nja. Porque nū hangū ra n'ua bi ne da japyø ja'i, gā bi nja.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Nū'mø ni ma da zøp'ua mi 'bua hmi'da yø xädi p'uya, bi nū ngue nūya yø xänbāte ngue ra ley di mäspabi yø xädi ngue di njun'mahyāui. Xangu mi'da yø ja'i xi mpeti p'ua 'bāi. ¹⁵ Pē ra Jesús, ēna ha bi 'yētho, ja mi nū yø ja'i ya bi zøhø, bi ma yø ja'i p'uya ngue di zēngua. ¹⁶ Ra Jesús bi 'yēmbyo xädi:

—¿Te 'bē'a gni njun'mahyāhua ya 'bācua?

¹⁷ Bá tha'a n'na nc'ei p'ua 'būhyø ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Ague grá xänbāte, nūna mā ts'ant'ua 'bācua, n'youi ra ts'onthi asta di gonebi, xtá sigā ua ngue gui 'yøthets'ua. ¹⁸ Nū'mø bi ga ra ts'onthi n'youi, ēn'a häi 'nē sohyø fūgui. Di gūxyø ts'i, asta di 'yøts'e. Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthets'ua, pē hinxā nzā xā 'yøthe.

¹⁹ Ra Jesús bi 'yēmbi gātho yø ja'i 'būp'ua:

—¿Asta njam'mø da zōnna pa gui 'yēc'ēigāhua? ¿Ua gui ēna ngue hangū ra pa ga set'āhua? Bá si ua ra ts'ant'ua, gā øthegā —bi 'yēmbi.

²⁰ Bi zispabi p'uya. Nū'mø mi nū ra ts'onthi ra Jesús, bi ga ra ts'onthi ra ts'ant'ua p'uya. Bi 'yēn'āhäi asta di dannī. 'Nē sohyø fūgui. ²¹ Ra Jesús bi 'yēmbra papā ra ts'ant'ua:

—¿Njammī pa nja p'uya?

Mi dahra n'yohū p'uya, bi 'yēna:

—Ya njap'ua asta guep'ua bá ngüē ra ts'ant'ua. ²² Nū'a ra ts'onthi n'youi, mø bi gū, xangu yø nnidi ya ja ngue da hyo. I hōt'a sibi, ogue hōrbua ja ra dehe. Dāmi huēgā'be, fāxca'be 'mø ngue da zä gui 'yøthets'ua.

²³ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hinguī ēc'ēigui? Nū ra ja'i ngue da 'yēc'ēigui, nū te gā man'ua hēmbi, hinga hēmbi gā øthe.

²⁴ Nū'a rá papā ra ts'ant'ua p'uya, asta ra mafi ha i 'yēna:

—Nugā dí ēc'ēi'i. Pē dāmi 'yøt'e ngue man'na gā ēc'ēi'i xanho.

²⁵ Mi nū ra Jesús ngue gā bā ep'ua yø ja'i da zøp'ua 'bāi. Janāngue bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'ua, bi 'yēmbi:

—Ague grá ts'onthi, gādi gogūbi 'nē gādi gonebi ra ts'ant'ua 'bācua. Nūya dí xi'i ngue dāmi hyep'ua ya. 'Yoni mantho güi pengui —bi 'yēmbi.

26 Nu'a ra ts'onthi p'uya, bi japra ts'unt'u ngue xøgue ra mafi, asta pāni. Ra ndussutho te ørpe. Bi 'yēn'ahāi 'mø mi hyep'u. Ëntho bi du. Gätho yø ja'i p'uya, di n'yēmbi:

—Bi du na cuø —bi 'yēna.

27 Pē ra Jesús bi bennbabi rá 'yē ra ts'unt'u, mahotho i xots'i.

28 Ya 'bup'u ja ra ngu ra Jesús. Nu'u yø xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue hinxā nzā xtá øthegāhe ra ts'unt'u mi n'youi ra ts'onthi?

29 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūna tengū na ra ts'onthi mi n'youi ra ts'unt'u, para ngue da hyep'u ra ja'i n'youi, mahyonitho da mat'Oja ra ja'i, 'nē da 'yētrā mmāi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pē bi ma ngue di bennate.

30 M'mēfa p'uya, ra Jesús co 'nēhyø xādi bi map'u ha mi 'bāi, i nthop'u ja ra hāi Galilea. Pē hinguī nnepe xtā mbahyø ja'i hapu di ma. 31 Porque bi xānbāse yø xādi ra Jesús. Bi 'yēmbi:

—Nū ra N'yohu bī 'yē mahets'i, da ma mā dāpyø ja'i ngue da hyo. Nu'mø bi hyo p'uya, di bennate'a rá hyu pa.

32 Pē nu'u yø xādi himbi dinyø mmāi na ra hya bi xifi. I su xtā 'yānni te ga mbønya yø hya xi manna Jesús.

Ra Jesús bi xānbā yø xādi ndana mā datho da hnu mansu.

33 Mi zømp'u ja ra hnini Capernaum, mi yarbū ja ra ngu sāya. Ra Jesús bi 'yānyø xādi, bi 'yēmbi:

—¿Tema hya gadi nxihmū p'u ja ra 'yu?

34 Nu'u yø xādi p'uya, hīnjongui thādi. Porque xi njun'mahya p'u ja ra 'yu ngue n'na ngu n'na nne ngue mā datho da hnu mansu. 35 Janangue nup'u bi mihra Jesús, bi peti gā 'dē'mā yoho yø xādi, bi 'yēmbi:

—Nū'a nne di m'mēt'o ya ngue nu'ahū, jatho da 'yøtra 'befi ngue da māxyø amigo, pēgue hīndi 'yēts'i ngue te da 'yøt'e.

36 Ra Jesús bi zonha n'na ra ts'unt'u mi 'bāp'u, bi 'bāmbū made ha 'bāi. Bi gūspūya bi dets'i. Bi 'yēmbi yø xādi p'uya:

37 —Nū ra ja'i di ja mmansu n'na ra basi tengū na 'bācua ya, ngūna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nū te øt'e, gue'a

dī nnu manho ngue da 'yøt'a, Ëntho go di jammansu grā ja'i. Nu ra ja'i di ja mmansugui, hīnga hōngthogui di ja mmansugui, sinoque gue'a Oja bá pēngui di ja mmansu.

Ra Jesús di hejpa yø xādi nuya sūhyø ja'i nnønbabi rá thūhu 'mø øthe yø ja'i.

38 Ra Xuua p'uya, bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xānbāte, xtā nūgāhe n'na nc'ei ngue nnøn'na nī thūhu ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pē xtā hejpahe, porque hīndi n'yohu p'u nnā mähā.

39 Pē ra Jesús bi 'yēmbi:

—'Yo gadi hejpahe yø ja'i nnønga mā thūhu 'mø bi 'yøthe yø ja'i. Porque hīnga hōntho da nønga mā thūhu ra ja'i, xīnda ma da zanguī. 40 Porque nuya yø ja'i hīngui sūcju, mā n'yohu ya. 41 Nuya yø ja'i da 'yøt'ahū ra nho ngue i pādi ngue guī tēnhū ra Cristo, Oja da gut'i. Xquet'a ja rá nzābi ra ja'i, madague'a n'na ra zi vasotho ra dehe di unī.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xādi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

42 A nuyā, nu'u yø basi ēc'ēigui ndap'u bi zā, tengutho na ra basi 'bācua ya, nū ra ja'i da japi ngue da hyegagui p'u yø basi ēc'ēigui, ra ndate castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xāho ngue da t'ēnnū ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njūni ngue da gūmi. 43 Janangue nu'mø guī ēnā ngue rá ts'oqui nī 'yē p'u gā 'yøtra ts'oqui, dami hyejni 'yē, guī 'yēi. Man'na xāho ngue garā do'yē 'mø gā cārbū ha guī m'māhmī Oja, hīnda gue'a ngue di ja gā yoho nī 'yē 'nē ngutho guī mma ra nidu hapu ja ra sibi di dānzø para zantho.

44 Nup'u ja ra nidu 'bāhyø dønū hīnha rá nzequi da zi'a nī ngø. Ra sibi p'uya, hīnjam'mø da huēt'i. 45 Nu'mø guī ēnā ngue rá ts'oqui nī gua p'u gā 'yøtra ts'oqui, dami hyequi, guī 'yēi. Man'na xāho ngue garā dogua 'mø gā cārbū ha guī m'māhmī Oja, hīnda gue'a ngue di ja gā yoho nī gua 'nē ngutho guī mma ra nidu hapu ja ra sibi di dānzø para zantho. 46 Nup'u ja ra nidu 'bāhyø dønū hīnha rá nzequi da zi'a nī ngø. Ra sibi p'uya, hīnjam'mø da huēt'i.

47 Nu'mø guí ɛna ngue rá ts'oqui ni dá p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dá, gui 'yei. Man'na xanho ngue dá n'natho ni dá 'mø gá carbua ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'nɛ ngutho gui mma ra nidu. 48 Nup'ua ja ra nidu 'bahyø dønxu hinha rá nzɛgui dá zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hinjam'mø dá huɛt'i. 49 Porque nu to gá dá ma ra nidu, di nzø conna sibi.

50 Tengü ra u, xanho ngue te di ma ma'ut'i. Pɛ nu'mø ya hingui u, ya hinte di muui. Xquet'a gui njathu p'uya, 'yo gui nnehu ngue hinte dadí muui'a te gni 'yohu. 'Yo gadi njunt'i n'na ngu n'na'ahu.

10

Bi xänbä yø ja'i ra Jesús hin'yu ra nt'ɛdi di nxummi yø xisu.

1 Nunä ra Jesús mi 'bup'ua ja ra hnini Capernaum, pɛ bi ma i mpa p'ua ja ra häi Judea. Bi thogui i ma man'na nguadi ra dathe Jordán. Mandøngu dyø ja'i bi zømp'ua 'bai. Gä bi xänbä ra hya yø ja'i, tengutho xi 'yørbu ja yø hnini xi thogui. 2 Bi guat'i 'da yø fariseo p'ua 'buhra Jesús ngue dá 'yørpä yø nt'änni, porque honnbi ha di zædi ngue hinda gue'a ra hya dá ma. Bi 'yɛmbi:

—¿Ua ja ra nt'ɛdi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohu, ua gue hin'na?

3 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xi ra ley bi 'yotra Moisés, ¿te 'be'a ma hya mmamp'ua?

4 Mi dahyø fariseo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nup'ua ja ra ley bi 'yot'a, i mmamp'ua ngue dá zä dá 'yøtra sacua n'na ra n'yohu ngue di nxummi rá xisu.

5 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nunä ra Moisés bi unna nt'ɛdi ngue dá nangra sacua ngue rá nxuni, pɛ ngue mandø nnaxitho yø n'yomfɛmi yø ja'i, janangue bi njap'ua. 6 Pɛ nup'ua rá mædi hinga ngu'a ra hya bá sänbä Oja dá 'yøtyø ja'i. Porque mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue nu'mø mambá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohu 'nɛ bi hocra xisu. 7 Janangue ra n'yohu sop'ua rá papá, sop'ua rá mamá ngue 'buhmi rá xisu. 8 Nuya yo nc'ɛi ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ɛi, sinoque ɛntho n'na nc'ɛitho. 9 Janangue nuyá, nuya yo nc'ɛi

bi pɛn'na Oja, hin'yu ra nt'ɛdi ngue to di xunnbäbi.

10 Nup'ua ja ra ngu p'uya, nuya yø xädi ra Jesús bi 'yänni te nne dá manya yø hya xi ma. 11 Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu ra n'yohu di nxummi rá xisu, nu'mø hømbi nthatra n'yohu, dá mɛ man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. 12 A nu ra xisu di nxummi rá ndø, 'nɛ høndi nthatui man'na ra n'yohu, ya ra ts'oqui øtra xisu.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

13 Bi zixyø basi yø ja'i p'ua 'buhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue dá dospä yø ya yø basi 'nɛ dá xi Oja ngue di japyø basi. Pɛ nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi. 14 Bi mbøcue 'mø mi nu te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami hyɛhmu yø basi dá thocua dí 'bai. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, xquet'a njarbu ya yø basi ya. 15 Majuani dí xi'ahu ngue n'na ra ja'i hingra 'yøde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yøde, hinda zä dá zo rá 'yɛ Oja.

16 I thexyø basi ra Jesús, di japrä 'yɛ p'ua ja yø ya yø basi, i äp'a Oja ngue di japi.

Ra mmɛmeti himbi ne dá 'yøt'e te bi xihra Jesús.

17 Ya ja ngue dá ma ra Jesús, pɛ bá ju ra 'dihni n'na ra n'yohu. Bi ndantyoħmu p'ua 'bäi, bi 'yɛmbi:

—Ague grá hoga xänbäte, ¿te 'be'a ja ngue gá øt'e n'namhma ngue Oja di 'dacrä 'da'yo te para zantho? —bi 'yɛmbi.

18 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua guí paði te guí mmanya, ngue guí ɛngu xanhogä? Porque hønse Oja xanho.

19 Ua hingui paði hanja'ua yø hya di manda Oja ngue ɛnä: “Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá bɛ. 'Yo to guí sänbä ra fɛhni. 'Yo grá hyäte. 'Dami su ni papá, dami su ni mamá” —bi 'yɛmbi.

20 Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yɛnä:

—Ague grá xänbäte, nuya yø hya guí xicya, ya gá xtä øt'e asta gue'mø mará ngüɛgui.

21 Nunä ra Jesús bi hyetra n'yohu yaui, pɛ di nɛqui ngue di maði. Bi 'yɛmbuya:

—Di 'bɛ hman'na ra hya ja ngue gui 'yøt'e. Ni ma ya, dami pä te gá guí pets'i. Dami

unna mɛnyu yø hyoya. Nu'mø gá 'yøt'e te dí xi'i ya, ya bí ja n̄i mmɛti mahɛts'i p'uya. Bá ɛ p'uya, gá mmɛ madague'a da tho'i p'ua ja ra pont'i —bi 'yɛmbi.

²² Pɛ mi 'yøhra n'yohu na ra hya bi sifi, mambi dudrá mmɛi. Bi matho, porque mará ndømmɛmmɛti.

Bi manna Jesús ngue Oja, h̄inte hɛmbi.

²³ Bi hyɛtyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xandøn hɛnnitho ha di n'unyø mmɛmmɛti ngue da zo rá 'yɛ Oja.

²⁴ Nu'u yø xädi ra Jesús, di 'yøtho hanja ya yø hya bi ma. Pɛ ra Jesús mahømbi 'yɛmbi:

—Ague ts'ant'u'ah, nuya dí mmangä ngue xanhɛnnitho ha di zo rá 'yɛ Oja, guehya yø ja'i xøgue mahøndra mɛnyu n̄i ma yø mmɛi ya. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, h̄injam'mø da zä da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pɛ man'na xandøn hɛnnitho ngue n'na ra mmɛmmɛti di n'uni da zo rá 'yɛ Oja.

²⁶ Nuna ra hya bi manna Jesús, mi 'yøhyø xädi, man'natho bi nsu yø n'yomfɛni p'uya. Di n'yɛmbi:

—Rá nzɛgui ya h̄injonni ja'i da zä di nyanná te ya'mø —di n'yɛmbi.

²⁷ Bi hyɛtyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, h̄inda zä da zänse ha di nyanyø te. Pɛ Oja h̄inte hɛmbi, nu te nne da 'yøt'e, da zä ha di japi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

²⁸ Nuna ra Bedu bi 'yɛmbra Jesús:

—Nugähe, ya xtá sohme p'u te gä dí peshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani dí xi'ah, ngue nu to gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cu, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø häi ngue tenngui ngue mmanna hoga 'da'yo hya, ³⁰ pɛ mɛnte 'bucua ja ra ximhäi ra ja'i, yø ciento nniditho gangu'a te gä da dini ngue'a te gä xpá nzogui. Madague'a da ts'ai, pɛ ra pa di 'yɛp'u, di t'unna te para zantho. ³¹ Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pɛ nu'a ra pa'a, ja ts'utho dani hnu mansu p'u. Xangu yø ja'i h̄ingui hnu mansu ua, pɛ nu'a ra pa'a, ja dani hnu mansu p'u.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pɛ bi ma ngue di bennate.

³² Ya ni hya ra 'yu ngue ni ma Jerusalén, ni 'bet'otho p'u ni ma yø xädi ra Jesús. Nu'u yø xädi ya i su, di 'yøtho hanja'a te øtra Jesús ngue ni ma Jerusalén. Pɛ ra Jesús bi zica n'nanni'u 'de'ma yoho yø xädi, bi xifi xanho hanja'a te da thogui. Bi 'yɛmbi:

³³ —A nuyá, ya nná mähä Jerusalén. Nuna ra hnini na, nu ra N'yohu bí 'yɛ mahɛts'i di ndäpyø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley. Nuya p'uya, guehya da zännbi ngue da du. Di däpyø ja'i h̄ingyø judío ngue da hyo. ³⁴ Nuya yø ja'i di ndäpi, da n'yemmahya, da zots'i, da mɛi. M'mefa p'uya, da hyo. Pɛ rá hyu pa di bennate.

Ra Jacobo cona Xuua bi 'yäpra Jesús ngue di nja yø cargo xta nhets'i.

³⁵ Ra Jacobo cona Xuua, guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya, bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, dí nne ga ä'a'be n'na ra mate ya.

³⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Tema mate gui nne ga øt'auí? —bi 'yɛmbi.

³⁷ Bi 'yɛn'u ähra mate p'uya:

—Dí nnegä'be ngue nup'u ha gui mmi ngue gui ndast'abi, n'na dí mihni n'yɛi, n'na dí mihni gaha.

³⁸ Pɛ mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague n'yø'auí, h̄ingui padí te rá nsäui na ra hya gui ähmi. ¿Ua da zä gui thohmi'a ra n'u i ja ngue ga thocä? Porque nugä mathoguiho ja ngue di ungä yø ja'i —bi 'yɛmbi.

³⁹ Bi 'yɛmbuya:

—Ahá, da zä ga sägä'be ra n'u.

Mi dahra Jesús, mahømbi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ngu'a, xandøngu ra n'u ja ngue gui säui, tengutho ra n'u ja ngue ga thocä. Mathoguiho di un'auí yø ja'i tengutho ja ngue dí ungä yø ja'i. ⁴⁰ Pɛ nuna ra hya gui mmami, h̄indi tocagui ngue go ga sänni to di mip'u ja ma n'yɛi, ogue to di mip'u ja ma gaha. Nuna Oja, ya xa zänni to dí mi n'na ngu n'na ma hyo.

⁴¹ Nuna ra hya ähya yo nc'ei mi yayi ra Jesús, bi mbøcue 'mø mi bahya mi 'dɛt'a yø

xädi, i sahra Jacobo 'nehra Xuua. ⁴² Pe ra Jesús bi peti gätho yø xädi, bi 'yembj:

—Ya guí pahma ngue yø dast'abi xa t'ets'i, co gätho mī'da yø ts'ut'abi 'bap'ua ja yø hnini, gä di manda yø ja'i. Nu te di manda ngue da 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. ⁴³ Pe nu'ahua, 'yo guí nne ngue guí mandathoha yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xta nhets'i rá cargo da mefi, guehna ra ja'i jatho ngue di mpefi da máxyø mmic'eiui na. ⁴⁴ A nu'ahua ya, nu'a da ne di m'met'o ngue gätho yø amigo ya, guehna jatho da gohi ngue ni mefihua na. ⁴⁵ Conque ra N'yohua bí 'yε mahets'i, himbi 'yεε ngue n'narbu da mī di mandatho. Sinoque bí 'yεε ngue di mpefi da máxyø ja'i. 'Nε hinga høndra 'bäxte da 'yøt'e, asta da du ngue da yanī xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe ra Bartimeo mī xädä.

⁴⁶ Mī zømp'ua ja ra hnini Jericó ra Jesús, bi thogui ni n'youi yø xädi. Pe xandøngu yø ja'i bi ntet'i. Nup'ua nenihni p'uya, mī hup'ua na ra Bartimeo mī xädä, rá ts'unt'ua ra Timeo. Mī hup'ua ja ra nen'yu ngue äpra mēnyu yø ja'i thop'ua. ⁴⁷ Mī bahra xädä ngue nuna ja ngue da thop'ua hudi, guehna ra Jesús ra mmēngu Nazaret. Bi mahra hmafi p'uya, bi 'yembj:

—Damī huεgagui ague Jesús rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembj.

⁴⁸ Nu'ua yø ja'i 'bap'ua mī hūhra xädä, di hejpi ngue hīndi mmafi. Pe ra xädä p'uya, εna man'na ma'be'pi ngue nts'edi ga mafi, bi 'yembj:

—Damī huεgagui ague rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembj.

⁴⁹ Bi m'mähra Jesús ngue øde hmat'i. Bi 'yembj yø ja'i p'uya:

—Damī xihmi ngue da εcua.

Bi ma bá ts'ohra xädä p'uya, bi t'embj:

—Da hyu ni mmāi ya, ga 'yo, bi ts'o'i'na.

⁵⁰ Ra xädä p'uya, bi 'yemp'ua rá tuhu, bi nangui, asta ra n'nats'i ngue di johya. Bi map'ua bi 'bähra Jesús. ⁵¹ Ra Jesús bi 'yembj:

—¿Te guí nne di nja'i?

Ra xädä p'uya, bi 'yεna:

—Ague grá xännbate, dí nne ngue di nzø ma dä.

⁵² Ra Jesús bi 'yembrä xädä:

—Ya da zä guí mma ya, bi zä ni dä ngue guí εc'ei'guí ngue jagä ra ts'edi ga øthe'i.

'Bexpi nzø yø dä ra xädä p'uya. Bi zä bi n'yo ngue bi mep'ua ni ma ra Jesús.

11

Ra Jesús bi yarbua ja ra hnini Jerusalén, pe εspabi yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.

¹ Nu'mø ya ni ma da zømp'ua ja ra hnini Jerusalén, ya 'yop'ua ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. Ja jarbatho ra hnini Betfagé 'nehra hnini Betania. Nuna ra Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi. ² Bi 'yembj:

—Ni me na ja ra hnini bí ja na. Nu'mø gä cut'ui ra hnini, guí timmi p'ua da nthat'i n'na ra burru ngue ma'da'yotho, hīnjongui sä. Bá xoqui ngue guá siui ua. ³ Nu'mø to da 'yεn'auī, hanja ngue guí xocui ra burru, guí xihmi p'uya ngue honna Hmu. Pe damī xihmi ngue hīnda ya'atho di ndäpi.

⁴ Bi ma'ua yoho yø xädi bi 'yet'i. Bi dimp'ua manthat'i ra burru jonna goxthi ja ra nen'yu. Bi xojp'uya. ⁵ Nu'ua yø ja'i mī 'bäp'ua p'uya, bi 'yεn'a n'na nc'ei:

—¿Te 'be'a guí øt'ui? ¿Hanja ngue guí xocui ra burru?

⁶ Nu'ua xocra burru p'uya, bi ma tengutho xi manna Jesús. Nu'ua yø n'yohua p'uya, bi unna nt'edi bi zixra burru. ⁷ Mī zøp'ua 'bahra Jesús, bi gaspa ra burru yø tuhu ngue bi nopa nts'at'i. Bi hyuxra burru ra Jesús, bi ma. ⁸ Nup'ua ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús, xangu yø ja'i ni 'bet'o ngue di tans'yø tuhu pøp'ua ja ra 'yu. Mī'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'ua ja ra 'yu. ⁹ O made p'ua ni ma yø ja'i ra Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'befa 'da. Pe yø ja'i 'da ga matho ngue di johya, i εna:

—Nuna Oja, di japhna rá m'mēnhni 'bucua, guehna tate naya. ¹⁰ Oja di japhna ra dast'abi bá 'benhni ngue di thocra 'befi mī pehra dast'abi David. Maguesε na Oja bi 'ba mahets'i.

¹¹ Nuna ra Jesús mī yarbua ja ra hnini Jerusalén, bi zømp'ua ja ra nija. Bi nu te øtyø ja'i 'bap'ua. Mī dähra nde, bi mengui, i ma Betania. Bi mε'ua 'de'ma yoho yø xädi.

Ra Jesús bi otra za ngue ra igo.

¹² Mī hyaxp'uya, nuna ra Jesús bá ep'ua Betania bá n'oxi, i ma Jerusalén. Nup'ua ja ra 'yu p'uya, bi zä ngue tu manthuhu ra Jesús. ¹³ Bi hyanda n'na nza ra igo ngue ya

xi 'dogui xanho. Bi ma bá nu ngue'mø di zædi. Pε hinguí zædi, porque hinga pa p'æ ngue di nzædi. ¹⁴ Bi 'yø'æ yø xædi te bi xihra za, ngue bi 'yεmbi:

—Ya hinni mantho di nzæhni ndät'ä ya grá za —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'i mi mpäp'æ ja ra nija.

¹⁵ Nuna ra Jesús, nu'mø mi zømp'æ ja ra hnini Jerusalén, bi map'æ ja ra nija. Nu'æ yø ja'i mi mpäp'æ thinnija, da gue'æ mædi ntäi, gä bi 'yēt'i. Nuya yø ja'i di pøspa yø mεnyu yø ja'i yar'æ ni 'yεhε, bi 'yennbæ yø mεxa. 'Nε bi 'yennbæ yø nthuts'i'æ pä yø paloma. ¹⁶ Nu'æ yø ja'i ja te ha, ya hinda japi da thop'æ ja ra thinnija. ¹⁷ Bi 'yεmbyø ja'i p'æya:

—Nup'æ ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'æ ra hya ngue Oja i εna: “Nuna ma ngungä, ni hu ngue ra ngunga mhmat'Oja na, 'nε ja ndanne ua gätho yø ja'i 'bæ'a nximhäi”. Pε nu'æhæ, guí øthæ ngue ja di mpeti ua yø bε.

¹⁸ Pε nu'æ yø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue ra ley mi badi te bi 'yøtra Jesús, hinguí nnu manho. Bi hyoni ha di japi ngue da hyo ra Jesús. Pε hinga 'bexpi zä ha di japi, porque supi di mbøcue yø ja'i. Porque nu'æ yø hya xännbate ra Jesús, gä di 'yødyø ja'i. ¹⁹ Mi dähra nde p'æya, bi bømp'æ ja ra hnini ra Jesús, bi mε yø xædi.

Jatho da 'yεc'ei yø ja'i ngue Oja di unni te da yäpi.

²⁰ Mi hyaxpæya, bi thop'æ 'bähra za ngue ra igo. Bi nu ra za p'æya ngue xi 'yot'i astä yø 'yæ. ²¹ Ra Bedu p'æya bi zo rá mmæi'a te ra hya xi manna Jesús. Bi 'yεmbæya:

—Ague grá xännbate, nuna ra za gá sæ hmande, gue xä 'yot'i —bi 'yεmbi.

²² Mi dähra Jesús, bi 'yεna:

—Damí 'yεc'ei ngue nu'mø guí mmat'Ojahæ, yøtra Xuua. da mäxahæ Oja. ²³ Nu'mø guí εc'ei hæ xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te guí xihmæ, 'nε hinguí yobεni ni mmæihæ, da zä guí 'yεmphæ ra nyuni ja næ: “Damí 'uegue grá nyuni, i map'æ ja ra jathe”, guí 'yεmphæ. Ra nyuni p'æya, da 'uegue, di map'æ guí xihmæ ngue di ma. ²⁴ Janangue dí xi'ahæ, nu'mø te guí äphæ Oja, damí 'yεc'ei hæ ngue di 'da'ahæ Oja te guí äphæ. Oja p'æya, da 'yøt'e ngue di nja'a te guí

'yäphæ. ²⁵ Nu'mø guí mmat'Ojahæ, 'nε bi zo ni mmæi ngue hinguí nnu manho te øt'a ni mmic'eiui, damí punnbi, n'namhmæ ngue xquet'a di pun'na ni Papá hæ bi 'bæ mahεts'i. ²⁶ Pε nu'mø ngue hin gadi punnbabi ni mmic'eiui, xquet'a hinda pun'na ni Papá hæ bi 'bæ mahεts'i 'mø.

Ra Jesús bi t'änni to bi unna nt'edi te øt'e.

²⁷ Ra Jesús, mi zømp'æ ja ra hnini Jerusalén, i 'yop'æ ja ra nija. Bi guatyø hmu yø mmäcja p'æya, 'nεhyø xännbate ngue ra ley, 'nεhya yø n'yohæ 'bet'o p'æ ja ra nija.

²⁸ Bi 'yεmbræ Jesús:

—Ague n'yø, çhanja te guí øt'e? çTo bi 'da'i ra nt'edi'a te guí øt'e?

²⁹ Mi dähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nugä xquet'a gä øt'ahæ n'na ra nt'änni ya. Pε gue guí xicjæ hanja'a ra hya gä än'nahæ, n'namhmæ ngue xquet'a gä xi'ahæ to bi 'dacä ra nt'edi'a te dí øt'ä ua. ³⁰ Xiya, çte'o bi unna nt'edi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? çUa Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

³¹ Yø ja'i p'æya, di n'yänni te di dadi. Di n'yεmbi:

—çTeni 'bε'a gä xihmæ ya'mø? Nu'mø gä xihmæ ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yεnjæ p'æya: “Xina ra hya bi manna Xuua conná ngueque, çhanja ngue hinga 'yεc'ei hæ 'mø?” da 'yεnjæ p'æya. ³² A nu'mø gä xihmæ ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i —di n'yεmbi.

Rá nzεgui p'æya, bi zänyø ja'i ngue ya hinte da xifi te'o bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua, i supi di mbøcue yø ja'i. Porque gätho yø ja'i εc'ei ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua. ³³ Janangue bi 'yεmbæya:

—Hindi pacæhe to bi unna nt'edi'a te bi yøtra Xuua.

—Mi dähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ya hinga xicjæ na ra hya dí än'nahæ, ni xinga guecä gä xi'ahæ to di 'dacra nt'edi na te dí øt'e.

12

Ra Jesús i hyεjpa ra hya n'na ra huahi ngue ra jomhmi.

¹ Nuna ra Jesús, bi hyoni te guí hyεjpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Mì 'b'a n'na ra n'yohu ngue bi 'yot'a n'na rá nu'a uva. Bi fòt'e gá rá hã. Bi hoqui haru da de'myø uva 'mø bi nja. 'Nε bi hocra n'nøque haru da mihra mähui. Bi hyoni to da gonhui rá huahi, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmehui'a te di tocabi. Bi ma yap'atho ra mmehui p'aya. ² Mì zonna pa da thacyø uva p'aya, nuna ra mmehui bi menhna n'na rá hmiqúi ngue da tu yø uva di tocabi. ³ Pε nu'u yø mēfi mambi 'bap'u bí ja ra huahi, bi bentra hmiqúi 'mø mi zomp'u 'bui. Bi uni, bá erbaya. Pε hinte bi unni. ⁴ Ra mmehui p'aya, mahombi menhman'na rá hmiqúi p'u bí ja ra huahi. Nu'u yø mēfi ya mambi 'bap'u, hombá mbøcue. Bá pandothobi rá hmiqúi ra mmehui. Bá serpa rá ya. ⁵ Ra mmehui p'aya, mahombi menhman'na rá hmiqúi. Pε ya bá tho'a bi menbaya. Bi sigue bi menbabi m'ida p'aya. Ngut'atho bi ørpe, 'b'u i'da bi pat'i, 'b'u i'da bi ho.

⁶ Nuna ra mmehui p'aya, mi si n'na rá ts'unt'u ngue emmei di madi. Ya emp'aya: “Ma ga penhna na ma ts'unt'u ya. Nu'mø bi nu yø mēfi na, da nu mansu, porque ma ts'unt'u na”, i ena. ⁷ Pε nu'mø mi zomp'u 'bathyø mēfi na rá ts'unt'u ra mmehui, di 'yεmbyø mēfi: “Nuna ya, guehna ra ts'unt'u ja ngue da gohmi ra huahi naya. Ma ga hohu ya, n'namhma ngue ya ma mmehui ra huahi”, di 'yεmbi. ⁸ Bi benbaya ngue bi hyo. Bi ma bá emma xøts'e ra huahi p'aya.

⁹ Nuna ra Jesús, bi 'yányø ja'i, bi 'yεmbi:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ahu ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmehui? Siempre da ma ra mmehui p'aya, da ho yø mēfi conhui rá huahi. N'nan'yo m'ida yø ja'i di fätra huahi p'aya. ¹⁰ Guí pahma xanho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bebo p'u brá fu ra jado naya. ¹¹ Nguna ra hya xa nzän'Oja ngue di nja. A nuju p'aya, dí emhma ngue mazihotho te øt'Oja”, enna hya.

¹² Ra Jesús hontho bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi ne yø ja'i xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hycra Jesús. Pε himbi zä xti

bent'i, porque supi di mbøcue m'ida yø ja'i. Janangue hinte bi japi.

I nnepyø nsuiui ra Jesús ngue da 'yεmbi hinguí ja ts'edi di njutra mēnyu nji.

¹³ Nuya 'da yø fariseo, da gue'da yø ja'i ra Herodes, bi 'benhni ngue da juppatho hã te ga ya ra Jesús, para ngue da zäp'u di yapa m'mefa. ¹⁴ Bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbäte, dí pacähe ngue grá hoga n'yohu, porque gá pømmanho ra hya guí mma. 'Nε hinguí su'a te mben'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohu gui yau, pε hinguí su gui xifi ndana ra hya majuaní. Sinoque majuaní ngue guí xänbäte'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohu. Dami xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra mēnyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yεmbi.

¹⁵ Pε ra Jesús ya padi te mbennbabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yεmbaya:

—¿Hanja ngue guí sämhyagahu? Dami 'yurcahu ra mēnyu —bi 'yεmbi.

¹⁶ Bi unna mēnyu p'aya ngue da nu. Mì nu ra mēnyu ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿To rá hmi na n'youi ra mēnyu ja ua? ¿To rá thuhu na ra thuhu n'youi ra mēnyu?

Mì dahyø ja'i yau ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yεmbi.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i yau:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthu ya, dami unhnu ra mēnyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'aya, dami unhnu'a te di tocabi.

Nuna ra hya i dahra Jesús, di 'yødya yø ja'i yau.

Bi manna Jesús ngue di benñate yø ánima.

¹⁸ M'mefa p'aya, bi ma 'da yø saduceo, nuya embi ngue hindí benñate yø ánima. Bi 'yεmbra Jesús:

¹⁹ —Ague grá xänbäte, nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'u ra hya ngue ena: nu'mø bi du n'na ra n'yohu, 'nε hindí m'mahyø basi, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohu ra ánima, gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mahyø basi tengutho 'mø xti m'mahyø basi ra ánima.

²⁰ A nuyá, xi'mø di 'b'u i yoto ma'yohu ngue edadi ncu ya. Nu'a ra n'yohu ma da, di nthati. Pε da 'yεhra pa da du, 'nε hindí m'mahyø basi. ²¹ Janangue nu'a rá n'yohu

ra ánima m'mefa bi m'mai, go di nthatui ra 'danxu'a. Pe xquet'a da du ra n'yohu 'ne hĩndi m'mahyø basi. Nu'a rá hyu rá n'yohu p'uya, hõndi nthatui ra 'danxu 'mø bi du rá n'yohu. ²² Di siguetho di nthatru xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gä yoto ma'yohu. Gä di nthatui ra xisu, 'ne gä bi du yø n'yohu. Pe himbi m'mahyø basi. Rá nzequi p'uya, da du ra xisu. ²³ A nuyá, xi'mø ra pa danĩ bennate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto ma'yohu rá mmeti ra xisu? Porque gä bi m'mahmi.

²⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i yaui:

—Hĩngui padi ha rá nja ra hya gui mmamhmu. Porque hĩnga guerp'u gä ndĩnni mmaih'u'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro. 'Ne hĩngui pahma hangu rá ts'edi Oja i ja. ²⁵ A nu'mø bi bennate yø ánima, da gohi tengutho yø anxε Oja, ya hĩndi nthatyø ja'i. ²⁶ Nup'u ja ra hya bi 'yotra Moisés, ja di nequi p'u ngue di bennate yø ánima. Porque nt'ot'i p'u ra hya bi man'Oja 'mø mi nyap'u bi nzø ra ndat'o, ngue bi 'yena: “Guecä drá Ojagä ngue ra Abraham. Drá Ojagä ngue ra Isaac. Drá Ojagä ngue ra Jacob”, bi 'yenn'Oja. ²⁷ Ja di nequi p'uya, ngue nup'u 'bu Oja, hĩngui tu yø te yø ánima. Janangue hĩngui padi ha rá nja'a ra hya gui mmamhmu.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da yøtyø ja'i.

²⁸ Nu'a n'na ra xännbate ngue ra ley, bi 'yøde ha i dapra hya yø ja'i mi yaui ra Jesús. I nnu ngue bi dadi xanho. Bi 'yembuya:

—Xiya yø hya di manda Oja p'u ja rá ley, ¿ndana ra hya exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuya yø hya di manda Oja, nuna exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ena: “Ague gyø judiohu, dami 'yøhmu na ra hya ja ua. Nuna ra Hmu ma Ojah, 'dase na. ³⁰ Dami ja ndummui ngue mathoguitho gui mahmu Oja co gätho ni mmaihmu. Hõnt'a gui mbemhmu'a”. ³¹ Nuna rá yoho ra hya di manda Oja, 'ne di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ena: “Dami mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di

ma mamadi'i”, enna hya. Guehya yoho yø hya di manda Oja ya, 'ne tate di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i. Guehya yø hya 'bet'o ya ngue gätho mi da yø hya di manda Oja.

³² Mi dahra xännbate ngue ra ley p'uya, bi 'yembi:

—Xanho te gui mma grá xännbate. Majuani te gui mma ngue nuna Oja ma Hmuhu 'dase na. ³³ Guehya yø hya ma datho ja ngue da 'yotra ja'i ya, da hyahrá mmui ra ja'i ngue di ma Oja, 'ne di mahrá mmic'eiui. Nu'mø ngue ngu'a dí øthu p'uya, ya man'natho nnu manho Oja te dí øthu p'uya, ngue'u yø 'bøt'e ørpa yø ja'i p'u ja ra nija, da gue'u mi da yø cosa ma t'unni Oja.

³⁴ Bi nu ra Jesús ngue padi te man'a ra n'yohu yaui, bi 'yembuya:

—Ya mi zits'etho gadi 'bedi ngue gui so rá 'ye Oja —bi 'yembi.

Mi xifi tengu na ra hya na p'uya, ya hĩnni mantho tema hya hõnxta 'yányø ja'i ra Jesús.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hĩngra ja'itho.

³⁵ Nuna ra Jesús bi xännba ra hya yø ja'i p'u ja ra nija. Bi 'yembi:

—Nuna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi, yø xännbate ngue ra ley p'uya, i man'u ngue dague'a n'na'u yø mbom'meto ra David. Pe nugä ga xi'ahu hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto ra David, pe nuna i hma, hĩngra ja'itho na. ³⁶ Porque ra David, gue'a ra Espiritu Santo bi bennabi ra hya bi 'yot'i, ngue bi 'yena: “Nuna Oja, nu'mø mi zøjbagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yembi: Dami micua ja ma 'yεigä ya, asta gue'mø ga øt'e ngue gui manda gätho'u ni nsuiui”, bi 'yembi. ³⁷ Ja di nequi p'uya ngue ra David, nu'mø nnõnna Cristo, ni hu'ti ngue rá Hmu. Janangue ra Cristo di nequi ngue hĩngra ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

Bi xihyø ja'i ra Jesús ngue di mfädi xanho, hĩnda hyätyø xännbate ngue ra ley.

Xandøngu yø ja'i 'bup'u ja ra nija. Nuna ra hya xännbate ra Jesús, januani ngue yø mmui ga 'yøxyø ja'i. ³⁸ Bi sigue bi xännabi ra hya yø ja'i ra Jesús. Bi 'yembi:

—Dami mfähm xanho ya, 'yo di hä'ahü yø xännbate ngue rā ley. 'Yo guí øthü tengütho gā 'yo'ü. Porque di ho ngue söt'a häi yø he. 'Nε di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zengua p'ü ja rā täi. ³⁹ Nüp'ü ja yø nija p'üya, i huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hüp'ü. Nüp'ü øt'a ngo yø ja'i p'üya, xquet'a nne ngue tate xtanho ha da mi. ⁴⁰ I tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti ngue embi di xännbi te pets'i. Nunā rā hyā gā ngorpa yø dä yø ja'i p'üya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yεmbyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohü. Pε nuyá, guehya mathoguitho rā castigo da thohya ngue gätho mi'da yø ja'i.

N'na rā 'danxu bi unna mēnyu Oja.

⁴¹ Nunā rā Jesús, mi hüp'ü ja rā nija ha ja rā huada ütyø mēnyu yø ja'i. Hεti ha gā yatyø mēnyu yø ja'i p'ü ja rā huada. Bi nu xangu yø ja'i ngue yø mmεmmeti xandøngu rā mēnyu di unī. ⁴² Bi nu n'na rā 'danxu ngue rā zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'ü ja rā njāmēnyu. ⁴³ Bi zonhyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbüya:

—Majuani di xi'ahü ngue rā zibøhyoya nā rā 'danxu bi unna mēnyu ya, pε man'natho nnu manho Oja rá mēnyu bi unna, hinda gue'ü yø mēnyu mi'da yø ja'i di unī. ⁴⁴ Porque nuyá mi'da yø ja'i, yø mmεmmeti ya, pε gue'a rá mēnyu xa pongui di unī. A nunā rā 'danxu, zits'ü drá mēnyu mi ha. Mi ja ngue xta nzi rá mēnyu bi unī.

13

Bi manna Jesús ngue bá εp'ü rā pa da xotra nija.

¹ Mi bömp'ü ja rā nija rā Jesús, nunā n'na rá xädi bi 'yεmbi:

—Agué grá xännbate, nu rā nija, gue xandønnoho yø do n'youi. 'Nε mazihotho yø hmī yø do.

² Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, mazihotho gui nεqui rā nija. Pε nunā rā nija naya, bá εp'ü rā pa da xotyø ja'i nā. Xøgue di nxüdi, hin hapü nmi nεqui rā nija.

Bi manna Jesús te ja ngue di nja hante rá nzεgui yø pa.

³ Nüp'ü ni hyandra nija, ja ni gop'ü rā nyuni bí ja rā mbonza ja yø olivos. Ja i mep'ü yø xädi rā Jesús. Nüp'ü bi zøni, bi mi. Bi guatra Bεdu p'üya, conna Jacobo, rā Xuua, rā Andre. Bi nyasεui rā Jesús, bi 'yεmbi:

⁴ —Dí nne gui xicje njam'mø di nja ya yø hyā gui mmanya, ngue da xotra nija yø ja'i. ¿Tema hmεya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja nā te gui mmanya?

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø xädi:

—Dami mfähm xandønho, 'yo gui nne to da hyä'ahü. ⁶ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yεmbyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yεmbi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'üya. ⁷ Nu'mø gā 'yøhmü ngue ya ja yø datunhni, ogue gui 'yøhmü ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä gui sühü. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pε hinga gue'ü yø hmεya'ü ngue rá nzεgui. ⁸ Da nangyø nación ngue da 'yørpa rā tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa rā tunhni mi'da yø dast'abi. Di 'yan'ahä ndap'ü bi zä. Di nja yø thuhü. Ja da fap'ü rā n'ü ja ngue da tho'a m'mεfa yø ja'i p'üya.

Bi xihyø xädi rā Jesús ngue da zä rā n'ü, da ts'ü.

⁹ Dami mfähmü. Porque da 'yεhra pa ngue da ts'ixahü fädi. Da mep'ahü yø ja'i p'ü ja yø nija. Da ma mā dä'ahü p'ü 'bøhyø dast'abi. Di ndä'ahü p'ü 'bøhyø gobierno. Nguna da ja'ahü yø ja'i ngue gui εc'εigahü. Ngue nguna di nja'ahü, nu'mø ya gdī yahü yø ts'üt'abi, ja gui xihmü p'ü rā hoga 'da'yo hyā p'üya. ¹⁰ Hante ngue da zε'a te ja ngue di nja, nunā rā hoga 'da'yo hyā jatho ngue da ma mā'yoni gā rá nguni nximhäi. ¹¹ Nu'mø bi ma mā bent'i'ahü, 'yo sä di tu ni mmaihü'a rā hyā ja ngue gui xihmü rā ts'üt'abi. Porque nu'a rā ora gui dä ni hyahü p'ü ja rā ts'üt'abi, gue'a rā Espiritu Santo di bεn'nā rā hyā gui xihmü rā ts'üt'abi. Ya hinguñi n'yomfεnise gui jεcju rā hyā gui mmamhmü. ¹² A nu yø n'yohü εc'εigui, di dāse'ü yø n'yohü hinguñi εc'εigui ngue da tho. Yø papá p'üya, nu'mø bi 'yεc'εigui yø basī, di dāse yø basī ngue da tho. Yø basī p'üya, nu'mø bi 'yεc'εigui yø papá, di dāse yø papá ngue da tho. ¹³ Ndap'ü bi zä da zü'ahü

yō ja'i ngue guí εc'εigah. Pε nu ra ja'i hinda hyεgagui, xinda hangū rā n'ua da thogui, gā da zeti, guehna rā ja'i di nyannā te nā.

14 Xquet'a guí nnuhā ngue di nja ya yō hya bi manna pōngahya Daniel, ngue nup'ua ja rā xεqui hin'yua rā nt'εdi di m'mahyō ja'i, ja da 'yōrbā rā nts'onī yō ja'i. (A nuyá, nu rā ja'i di xādi, di n'yo rá mmāi 'mō bi nu ngue di nja ya yō hya ja ua.) Nu'mō gā nuhā ngue ya bi nja'a p'uya, nu yō ja'i di 'bap'ua ja rā hāi Judea, da 'dagui, di map'ua ja yō xanthō. 15 Nu rā ja'i di tōhma xōts'e rá ngu, 'yo di εna ngue di ma mbo rá ngu ngue te da hā, sinoque da 'dagui. 16 Nu rā ja'i di 'yo rā 'bεfi, hīndi ma rá ngu ngue da cā rá tuhu, sinoque da 'dagui n'nahmantho. 17 Pε huεcate yō xisu di hadyō basi'a rā pa'a, oque di sadyō basi. 18 Damī 'yāphā Oja ngue nuya yō hya ya, hīnda gue'mō rā pa ngue xtā nε di nja. 19 Porque xandōn'atho te da thohyō ja'i nā rā pa nā. Nu te di nja, hīnjam'mō xā nnu yō ja'i ngue xā njap'ua astā gue'mō mambā fā'a nximhāi. 'Nε ya hīnni mantho da hnu ngue mahōndi njap'ua. 20 Nuna Oja, ya xā nzānni ngue hīngā ya'atho yō pa di nja nā rā ndate nā. A nu'mō ngue ya'atho di nja, ya hīnjonda bongui. Pε da 'yōt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yō ja'i ya xā huanhni.

Rā Jesús bi mā ngue di n'yo xangu yō ja'i da ne ngue da hyātya yō ja'i ya εc'εi.

21 Nu'ua yō pa'ua, 'yo sā guí εc'εihā ya yō ja'i da 'yεn'ahā: “Nūua, ja bí 'bucua rā Cristo”, oque da 'yεn'ahā: “Nī guehna ja bí 'bāhna”, da 'yεn'ahā. 22 Porque xangu yō ndōbethani di n'yo ngue da 'yεmbyō ja'i: “Go guecā drā Cristogā ya”, oque da 'yεmbi: “Go guecā rá pōngahyagā Oja ya”, da 'yεnā. 'Nε da zā da 'yōtyō milagro. Nuya yō milagro da 'yōt'e, guehya da ne ngue di hyātyō ja'i nuya yō thanhni Oja ya. 23 Mami n'unī da thā'ahā. Janāngue dādi 'bet'o'ahā ya yō hya ja ngue di nja m'mεfa.

Bi manna Jesús ngue mahōnda εcua ja rā ximhāi.

24 Nu'mō bi tho'ua yō ndate di nja, di m'mεxui rā hyadi 'nehra zana. 25 Da tāhyō sō bí ja mahets'i. Nu te gā bí ja maya, gā di pādi ha thogui. 26 Da thandra N'yohā di

'yε mahets'i ngue da n'youi rā guī. Da hnu ngue maguesε, porque mathoguitho ja rá ts'εdi. 27 Nu'ua yō anxε da n'youi, da mēnhni gā rá ngūni nximhāi, ngue di pεrpabi yō ja'i nuya xā huanhni.

Bi nhyεpabi rā hya n'na nza rā igo.

28 Damī pahmā nā rā hya gā hyεcā ya, ngue gdā hyεpabi rā hya n'na nza rā igo. Nu'mō ya bi c'amyō 'yeza ngue bi 'dogui, guī pahmā p'uya ngue ya nī ma di pat'i xanho hāi. 29 Ngūnā rā hya ja ngue di nja ya. Nu'mō gā nuhā ngue bi nja ya yō hya dí xi'ahā ya, damī pahmā ngue ya xma nguεrpuθho gā ma εhε. 30 Nuya yō hmεya dí xi'ahā ya, damī pahmā ngue guehya di nja ya, hante ngue da du yō ja'i 'bāhyō pa ja p'uya. 31 Nu te bí ja maya, 'nεcua ja rā hāi, hīngui zai. Pε nuna rā hya dí mmāngā, ja para zantho nā.

Bi hyεcra hya rā Jesús ngue yō mεfi hīngui pādi temā pa da zōhyō hmu di mānda.

32 I pāse Oja temā pa di nja ya yō hya dí xi'ahā. Nī xīngyō anxε di pādi, nī xīngā gueque dí pādi temā pa di nja, mādague'a ngue rá Ts'ant'ugui Oja. 33 Janāngue damī ndō'mātehā, mat'Ojahā hangū rā pa. Porque hīngui pahmā temā pa, temā ora gā sōcā ua. 34 A nuyá, tengutho n'na rā n'yohā bi ma yap'atho, pε hīmbi zohra hya temā pa da pengui. Nu'ua yō mεfi bi fāti te pets'i. N'na ngu n'na yō mεfi bi zānbā yō tarea ja ngue da 'yōt'e. Nup'ua ja rā goxthi, bi 'bāmbā n'na rā māngoxthi, bi xifi ngue da mādi xanho rā goxthi. 35 Pε nuya bi ma mafāti rā 'bεfi, hīngui pādi temā pa da zōhyō hmu. Da gue'ahā ya, damī mfāhmā xandōnho. Porque xquet'a hīngui pahmā temā ora da zōhni hmuhā, o nuhā ndetho da zōhō, oque māde rā xui da zōhō, oque nī ma da hyats'i da zōhō, oque nεcāhāi da zōhō. 36 Porque hōnt'a goma ora da zōhō, pε man'nan'yo mī 'yōthā ngue hīnjondi ndō'māte 'mō bi zōhō. 37 Nuna rā hya dí xi'ahā ngue guī ndō'mātehā, hīngā hōn'athohā dí xi'ahā nā rā hya nā, sinoque gātho yō ja'i dí xifi ngue di ndō'māte xandōnho.

14

Nuya yø nsaiui ra Jesús ya sänni ngue da hyo.

¹ Ya ma nyo patho di nsännigo yø ja'i ngue ra pascua. Guehna ra pa ts'i ra thuhme hingui n'youi ra íxi. A nu'a yø hmu yø mmäcja 'nēhyø xännbate ngue ra ley, guehna ya rá ya'atho yø pa honi ha di mbentra Jesús ngue da tho. ² Di n'yēmbi:

—A nuyá, hinga gue'mø ra pa ngue ra ngo ga benthua ya, n'namhma hinda nangyø ja'i da yani.

N'na ra xisu bi xispa ra aceite rá ya ra Jesús.

³ Ya 'bup'u ja ra hnini Betania ra Jesús. Exa sihme p'u ja rá ngu ra Simu nuna xi 'yøthe m'met'o ngue mi 'ya rá do'yo. Bi yut'ambo n'na ra xisu ni du n'na ra m'mo aceite ngue ra alabastro. I yup'u ra aceite mazihotho ga yuni, bi ma mahoqui conna paxi ngue ra nardo, pe xandøngu rá muui. Bi 'yøjpa rá 'yuga ra m'mo aceite p'uya, bi xispabi rá ya ra Jesús. ⁴ Bi mbøcue 'da yø ja'i mi 'bup'u, di n'yēmbi:

—¿Hanja ngue bi ma ma'aniho na ra aceite na? ⁵ Xta nzä xta 'bä na ngue xti t'unna mēnyu yø hyoya. Porque man'na xangu xti 'bä ra aceite ngue'a te ra nzäbi tãhra ja'i n'na jeya.

Hingui nnu manho yø ja'i te bi 'yøtra xisu.

⁶ Pe ra Jesús bi 'yēmbi ja'i:

—Damí hyehma na ra xisu 'bucua. 'Yogui sahmu, porque xanho te ørque. ⁷ A nuya yø hyoya gui mmamhma, hangu ra pa gui nnuha ya yø hyoya. Da zä gui fãxha te honi hont'a goma ora gui nne gui fãxha. Pe nugä hinga nzamhma ua. ⁸ A nuna ra xisu gui mmamhma, bi 'yørcagui'a te bi zarpabi rá ts'edi bi 'yøt'e. Porque ya bi nja'a te mi ja xti nja'mø dá n'yägui. ⁹ Majuani dí xi'ahua ngue nup'u ha da hmanna hoga 'da'yo hya gä rá nguani nximhäi, xquet'a 'nē'a te bi 'yørcagui na ra xisu, da hma. Gue'a di fen'a.

Ra Judas di cutyø hya ha di japi ngue di dä ra Jesús.

¹⁰ Nuna ra Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi ma bá nyau yø hmu yø mmäcja. Bá nhēca hyau yø mmäcja ha di japi di dãpra Jesús. ¹¹ Mi

'yø'a ra hya sihyø mmäcja, asta ra ndijohya. Bi xi p'uya ngue di unna mēnyu. Janangue bi hyonna Judas ha di japi ngue di dãpyø mmäcja ra Jesús.

Yø xädi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bi nsännigo ngue ra pascua.

¹² Ya fãhra ngo guehna yø pa ts'i ra thuhme hingui n'youi ra íxi. Nuna ra pa fãhra ngo, guehna ra pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue ra pascua. Bi yēmbi yø xädi ra Jesús:

—¿Hapã gui nne ga hocãhe ra nzibde gdã nsännigohua ngue ra pascua ya? —bi 'yēmbi.

¹³ Bi 'yēmbi yoho yø xädi ra Jesús:

—Ní me na bí ja ra hnini ya. Gui nthēui n'na ra n'yohua ni ma rá ngu, di tu n'na xoni ra dehe. Damí tennui hapã da zoni.

¹⁴ Nup'u ja ra ngu da zomp'uya, damí 'yēnui ra mmēnnigu: “Ra xännbate i ena: ¿Hapã ja ra cuarto ga nzibdehe ma xädi ya, ja ga sähe p'u ra ngo ngue ra pascua?” gui 'yēnui. ¹⁵ Ra mmēnnigu p'uya, da 'yut'au n'na ra dacuarto ya mahoqui, bí ja maya ra tøcangu. Ja damí hocui p'u'a te ja ngue gdã nzibdehu p'uya.

¹⁶ Nuya yø xädi mi yau ra Jesús, bi map'u ja ra hnini bi xifi ngue da ma. Mi zomp'u ja ra hnini, nuna ra hya xi manna Jesús, gue'a bi nja'a. Bi dinna ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpa ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue padi ndana rá xädi ja ngue di dä.

¹⁷ Mi dãhra nde p'uya, nup'u ja ra ngu xi ma mahojpi te da zi, ja bi zomp'u ra Jesús, ní n'youi'u 'de'ma yoho yø xädi. ¹⁸ Mente sihme p'u ja ra mēxa p'uya, bi 'yēmbi yø xädi:

—Nuyá, dí xi'ahua ngue nuua ja ra mēxa dí sihmehua, 'bucua n'na nc'ei jügatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dãgui.

¹⁹ Nuna ra hya bi manna Jesús, emmēi bi du yø mmui yø xädi. Bi mudi bi 'yänni 'da mi da p'uya te'o na i mma, bi 'yēmbi:

—¿Ua go guecã'a gui mmanya? —bi 'yēmbi.

²⁰ Bi 'yēntho 'mø mi dãhra Jesús:

—Nuna dí com'be ma mohi ua dí sihme ya, guehna di dägä naya. Guehna n'na nc'ei ngue gui 'de'ma yohohua naya. ²¹ Majuani ngue ra N'yohua bí 'yē mahets'i da tho'a te ra

n'ua ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue di nja. Pe hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohua ja ngue di dāgui. Nuna ra n'yohua na, man'na xanho ngue'mo hin xtaba m'mai.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di nzibde.

²² Mente sihmε ra Jesús, bi hyajman'na ra thuhmε. Mi ja mammadi Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xädi da zi. Bi 'yεmbi:

—Damī sihu ra thuhmε ja ua ya. Nuna, guehna ma do'yoga na.

²³ Bi decra vaso po ra ngui ra uva p'uya. Mi ja mammadi Oja, bi unyø xädi da zi 'da'its'u. ²⁴ Bi 'yεmbi:

—Nuna po ra vaso ja ua ya, guehna ma jigā na. Porque guehna ra hmeya naya ngue nu'mo da tu, di nja ra ts'edi ra 'da'yo cohi øt'aha Oja. Porque nu'a di mfamma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui. ²⁵ Majuani di xi'aha ya, ngue ya hinni mantho 'dap'ua ga sihu ra ngui ra uva, asta gue'mo bi zonna pa ma'da'yo honga sihu p'ua di manda Oja.

²⁶ Mi juate ra nsihmε p'uya, bi duta n'na ra thuhu ngue εspabi Oja. Bi ma p'uya, i map'ua bi ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue da zop'ua m'mefa yø xädi.

²⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Gätho'aha ya, gui sogaha p'ua di nxui. Porque di nja'a te mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue εna: “Ga øt'a ngue da du ra mändε'yo. Yø de'yo p'uya di n'uεni”, i εna. ²⁸ Pe nu'mo da bennate, ganī mpaga Galilea, ja ganī tøp'aha p'ua.

²⁹ Ra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Madague'a ngue ga da zoc'a'i p'ua ya mi'da ma n'yohua, pe nugā hinga soc'a'i —bi 'yεmbi.

³⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbrā Bedu:

—Majuani di xi'i ngue nu'a di nxui ya, tobe hīndi ma'a rá yohmafi ra øni, ya xqui cønga nhyundi, gui mma ngue hingu paqui —bi 'yεmbi.

³¹ Pe ra Bedu p'uya n'nat'a mma ngue bi 'yεna:

—A nu'a, hin'na'a. Madague'a ngue 'dap'ua ga tuui, pe nugā hinga cøn'a'i —bi 'yεmbi.

Gätho'ua mi'da yø xädi p'uya, 'da'igu bi ma.

Ra Jesús bi mat'Oja p'ua ja ra xεqui ni hu ngue Getsemani.

³² Nuna ra Jesús bi mähä yø xädi, bi zømp'ua ja ra xεqui ni hu ngue Getsemani. Nup'ua bi zøni, bi 'yεmbi:

—Damī mihmī ua ya, mente ga thocā mits'ua ni nguehna ngue ga ma mat'Oja —bi 'yεmbi.

³³ Bi thohmits'ua ni nguep'ua ra Jesús, bi me ra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi madi bi dār'man'ua rá mmāi ra Jesús, mathoguiho ngue bi du rá mmāi. ³⁴ Bi 'yεmbyø n'youi p'uya:

—Janjuani ngue tu ma mmāigā, nup'ua nna sä, ya ja ngue 'bexca tu. Damī cohmi ua ya, pe 'yogui ahmi —bi 'yεmbi.

³⁵ Ra Jesús bi thohmits'ua ni nguep'ua. Bi m'mεmfo häi p'uya ngue mmat'Oja. Bi 'yöp'Oja ngue'mo da ne, da yāni ngue'a ra ndate ja ngue da thogui. ³⁶ Bi 'yεmp'uya:

—Ague ma Papá'i, nu'i, gätho da zä'i. Damī yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocā. Pe hinga nu'a go ga sannā gue'a di nja'a, sinoque nu te gui sannī, gue'a di nja'a.

³⁷ Mi juadi bi mat'Oja p'uya, bi 'yεp'ua 'bua hyu yø xädi. Pe bi dīni ngue ya mi aha. Bi 'yεmbrā Bedu p'uya:

—Ague Simu, ¿hanja ngue gui aha? ¿Ua xinga n'na ora di sä gui 'yā ni t'aha?

³⁸ Damī mat'Oja, 'yogui ahmu. Nu'mo hīngā mat'Ojaha, nthambenitho hīnda gue'a gui 'yøthua. I nne ni mmāi ngue gui 'yøthua na ra hya di mmāngā, pe εmmēi cuen'ni do'yohua.

³⁹ Mahømbi zop'ua yø xädi, bi mengbua xpī 'yεhε ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'mεt'o, ngu'a ra hya xi Oja. ⁴⁰ Mambā pengbua, mahømbi dīnyø xädi ngue mi aha, porque εmmēi netha. Mi dambeni yø xädi ya nzofo, hīngui padī te di dadī. ⁴¹ Bi ma'a rá hyu ndi p'uya ngue bá mat'Oja. Mambā pengui, bi 'yεmbyø xädi:

—Gue mahøngui ahmi n'yø. Ga nuhmi, ya bi zønna ora di ndäpyø ts'oc'ei ra N'yohua bi 'yε mahets'i. ⁴² Damī nangui. Ya bá εcua na di dāgui, ma ga ma c'athua ya.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴³ Mente nzohyø xädi ra Jesús, bi zøhna Judas rá n'youi'ü 'de'ma yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gü yø juai, bá gü yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmu yø mmäcja, co 'nehyø xänbäte ngue ra ley, co 'ne'ü yø n'yohü 'bet'o p'ü ja ra nija. ⁴⁴ Nuna ra Judas, ya xi xihyø ja'i tema senya da 'yøt'e, xi 'yëmbi: "Nu'a ra n'yohü ga zenguagä ya, 'ne ga sarpa rá hmi, gue'a guí homhmü'a p'üya. Gui benthü, pe gue mamí thøhmü", xi 'yëmbi. ⁴⁵ Janangue mi zømp'ü 'bähra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yëmbi:

—Ague grá xänbäte —bi 'yëmbi.

Bi zarpa rá hmi p'üya. ⁴⁶ Bexpi bentyø ja'i ra Jesús.

⁴⁷ Bi guxrá juai n'na nc'ei rá xädi ra Jesús. Bi zennbabi rá 'yëhë ra 'bet'o mmäcja, bi hyejpabi rá gü. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yëmbyø ja'i bi bent'i:

—¿Ua guí emhmü ngue drá begä, ngue guí cahü yø juai, 'ne guí cahü yø za ngue gui benngahü? ⁴⁹ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xänbä ra hya yø ja'i p'ü ja ra nija. Uangui xtä nzä ja xqui benngahü p'ü. Pe nu te guí ørchü ya, ya bi nja'a te ra hya mmamp'ü ja ra Maca Libro —bi 'yëmbi.

⁵⁰ Gä bi zop'ü yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui. ⁵¹ Nu'mø ya ni zi yø ja'i ra Jesús, bi ntet'a n'na ra ts'ünt'ü. Hønda n'na ra sávana di mpät'i. Xquet'a 'nehna ra ts'ünt'ü bi ne xti bentyø ja'i ngue xtä nzits'i. ⁵² Pe nuna ra ts'ünt'ü bi guas'yø ja'i ngue bi 'dagui. Bi zop'ü ra sávana mi tuhü, bi ma mangøtho.

Nuya yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío bi hyaspabi ra güenda ra Jesús.

⁵³ Nuna ra Jesús, bi ts'ixpü 'bähra 'bet'o mmäcja. Nup'ü ja rá ngu ra mmäcja, ja bi mpeti p'ü gätho yø hmu yø mmäcja, co 'ne'ü yø n'yohü 'bet'o p'ü ja ra nija, conyø xänbäte ngue ra ley, gä 'dap'ü bi mpeti. ⁵⁴ Pe ra Bedu ní 'befa ya'atho p'ü ní ma yø ja'i ní zi ra Jesús. Mi zømp'ü ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi yat'ambo ra dathi. 'Dap'ü bi mihmi yø policía mađi nharpü ja ra sibi.

⁵⁵ Nu'ü yø hmu yø mmäcja co 'ne'ü yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío, 'dap'ü bi mpeti ngue bi nhëca hya, honi ha di japi ngue da 'yëmbi ni 'yup'ü da du ra Jesús. Pe hingui

tini ha di japa hya. ⁵⁶ Xangu yø ja'i bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. Pe händi ntinyø hya ngue da 'da'igu da mamp'ü di yapate. ⁵⁷ M'mëfa p'üya, bi guar'mi'da yø ndøbethani ngue di yapü. Bi 'yëna:

⁵⁸ —Nuna ra n'yohü 'bucua, ya xtä øcähe tema hya xa mman'a m'met'o na, ngue mi ëna: "Ga xot'a na ra nija ngue ra ja'itho bi hoqui. Rá hyü pa p'üya, dí jap'ü man'na ra nija ngue hinjonni ja'i di hoqui", mi ëna.

⁵⁹ Nguna ra hya bi hma, mi'da yø ja'i p'üya, n'nan'yo ra hya i mma. Ya händi ntinyø hya. ⁶⁰ Bi m'mähra 'bet'o mmäcja p'üya ngue bi 'yëmbra Jesús:

—¿Te guí mmanna ra hya guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hin tema hya gdi thadi? —bi 'yëmbi.

⁶¹ Pe ra Jesús hinte ga ndatho. Ra 'bet'o mmäcja p'üya mahømbi 'yëmbi:

—¿Ua gue'e grá Cristo, rá Ts'ünt'ü'i Oja nuna maguesë?

⁶² Mi dahra Jesús, bi 'yëna:

—Ahá, go guecä. 'Ne guí nnuhü ra N'yohü bi 'yë mahets'i dani mmip'ü bí ja rá n'yëi Oja nuna jase rá ts'edi. 'Ne da 'yëhra pa ngue hønda ehë, di 'yë mahets'i da n'youi ra guí.

⁶³ Mi 'yøhra mmäcja na ra hya bi manna Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncue. Bi 'yëmbyø ja'i p'üya:

—Nuya mfadi ya ngue hin te man'na ma testigo dí homhmü ya. ⁶⁴ Ya gä 'yøsehü ya ngue thenmahya Oja. Xiya, ¿te guí mmamhmü na ra hya bi manya? —bi 'yëmbyø ja'i.

Gätho yø ja'i p'üya 'da'igu bi ma, bi 'yëna:

—Nuna, ni 'yup'ü ngue da tho na.

⁶⁵ Bi mahyø ja'i p'üya ngue soxra Jesús. Bi gorpa yø dä connä ulu, 'ne bi m'e'mi, bi 'yëmbi:

—Damí padi te'o bi mep'a'i ya —bi 'yëmbi.

Yø soldado p'üya, xquet'a bi m'e'mi.

Bi manna Bedu ngue hingui padi te'o ra Jesús.

⁶⁶ Ya 'bup'ü ja ra dathi ra Bedu. Nu'a n'na ra xisu ngue ra ganü p'ü ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi thop'ü 'bähra Bedu. ⁶⁷ Mi nu ngue di nharpü ja ra sibi, bi za di hetü p'üya. Bi 'yëmbi:

—Nē'i nī n'youi rā Jesús nūnā rā mmēngu Nazaret.

⁶⁸ Rā Bēdu p'uya, bi 'yēnā:

—Nū'a rā Jesús guí mmanya, hīndí pacā te'o nā. Janāngue hīndí pacā temā hyā guí nne guí xicya.

Rā Bēdu p'uya, bī map'u bī ja rá goxthi rā dathi. Hōntho bī zōn'a goxthi p'uya, bī mmahra ōnī. ⁶⁹ Mahōmbi nū rā Bēdu'a rā xisu p'uya. Nūnā rā xisu bī 'yēmbiyō jā'i 'bap'u:

—Nūnā rā n'yohū 'bucua, guehnā n'na nc'ēi yō xādi rā Jesús.

⁷⁰ Rā Bēdu p'uya, mahōmbi mā ngue hīnguī padī te'o rā Jesús. Mī tho hman'na ts'ūquits'u p'uya, yō jā'i 'bap'u hōmbi 'yēmbra Bēdu:

—Majuani ngue nī n'youi rā Jesús, porque dī nēquī ngue grā mmēngu Galilea, nt'ōdetho'a te gnī ya.

⁷¹ Mī dahra Bēdu p'uya, mahōmbi 'yēnā:

—Dā jacā rā castigo Ojā 'mō ngue hīmma juani te dí xi'ahū. Pē nūnā rā n'yohū guí xicjū, hīndí pacā te'o nā.

⁷² Mī juadi bī manā rā hyā nā p'uya, mahōmbi mmahra ōnī. Rā Bēdu p'uya bi zo rá mmāi nā rā hyā xi xihra Jesús ngue xi 'yēmbi: “Tobe hīndi ma'a rá yohmafi rā ōnī, ya xqui cōngā nhyūndi, guí mma ngue hīnguī paquī”, xi 'yēmbi. Mī zo rá mmāi rā Bēdu nā rā hyā nā p'uya, astā rā zondummai.

15

Bi ts'ixpū 'buhra Pilato rā Jesús.

¹ Mī nēcāhāi p'uya, bī mpeti gātho yō hmu yō mmācja, conyō n'yohū 'bet'o p'u ja rā nīja, conyō xānnbate ngue rā ley, conyō n'yohū 'bet'o ngue yō judío. Bī nhēcāhya ngue sānni ha di japi di yapra Jesús. Bi dūrpaaya, bi zixpū 'buhra Pilato. ² Rā Pilato bi 'yēmbra Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yō judío?

Mī dahra Jesús, bi 'yēnā:

—Ahá, go guecā tengutho rā hyā guí mmanya.

³ Yō mmācja p'uya, xāngu mī'da yō hyā guí yapī. ⁴ Rā Pilato mahōmbi 'yēmbra Jesús:

—Ya guí ōse te gāma hyā guí nyap'a'i ya. ¿Ua hīn temā hyā gdi thādī?

⁵ Rā Pilato di 'yōtho ngue hīn temā hyā ga ndatho rā Jesús.

Bi manda rā Pilato ngue dā ma macuati rā pont'i rā Jesús.

⁶ Nūnā rā Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thō'a n'na rā ofādi 'mō ja rā ngo ngue rā pascua. Pē yō jā'i'ū huanhni ndana rā ofādi dā ma mathōgue. ⁷ Nū'a rā pa'a p'uya, mī ofādi n'na rā n'yohū nī hū ngue rā Barrabás. 'Dap'u ofādiui mī'da yō jā'i ngue yō hyote, xi n'ōt'a tūnhni. ⁸ Mī peti yō jā'i ngue dā xihra Pilato ngue di thō'a n'na rā ofādi. ⁹ Rā Pilato bi 'yēmbiyō jā'i:

—¿Ua guí nnehū ngue gā thōcā'a rá dast'abi yō judío? —bi 'yēmbi.

¹⁰ I pahra Pilato ngue rā nts'eya ōtya yō mmācja xi dāpra Jesús. Janāngue ngūnā bi xihyō jā'i, porque bī ne xti thōgue. ¹¹ Pē yō hmu yō mmācja ēmmēi di hātra ts'ēdi yō jā'i ngue dā 'yāpra Pilato ngue di thōhra Barrabás. ¹² Mahōmbi 'yēmbiyō jā'i rā Pilato:

—Xīnā rā n'yohū guí ēmhū ngue rá dast'abi yō judío p'uya, ¿te guí nnehū ga japā nā? —bi 'yēmbi.

¹³ Yō jā'i p'uya, xōgue n'na hmafitho bi 'yēnā:

—Dā guatra pont'i nā guí mmanya.

¹⁴ Rā Pilato p'uya, bi 'yēmbiyō jā'i:

—Pē ¿temā nts'o xā 'yō'nā p'uya?

Yō jā'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yēnā:

—Dā guatra pont'i nā.

¹⁵ Rā Pilato p'uya, bī ne di hojpa yō mmāi yō jā'i mbōcūē. Janāngue bi thōhra Barrabás. A nūnā rā Jesús, bi xihyō soldado ngue dā fēi, 'nē dā zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yō soldado thenmahya rā Jesús.

¹⁶ Bi zixyō soldado rā Jesús, i map'u ja rā dathi cuarte. Ja bī ma mapeti p'u gātho yō soldado. ¹⁷ Yō soldado p'uya bi heta n'na rā ulu ngue rā jēpoi rā Jesús. Ya xī me n'na rā corona ngue yō 'uīnī, bi gāspa rá ya rā Jesús.

¹⁸ I thenmahya p'uya, bi 'yēmbi:

—I tate nā rá dast'abi yō judío ya —bi 'yēmbi.

19 Bi jännba rá ya co n'na rá t'o. 'Né bi zots'i. Bi ndantyøhmú p'ü 'bähra Jesús tengutho 'mø ngue majuaní hnu mansu n'na rá dast'abi. 20 Mí juadi bi denmahya, bi gajpabi rá tuhú xi hete. Bi hetrá he ya mí he p'üya. Bi zixpüya ngue di cuarta pont'i.

Ya cuarta pont'i rá Jesús.

21 Nup'ü ja rá 'yü, bi nthëui p'ü n'na rá n'yohü xpi 'yëhra 'bëfi. Rá mmengu Cirene ná rá n'yohü, ní hü ngue rá Simü. Guehna rá papá rá Alejandro 'nëhra Rufo. Nu'ü yø soldado maní zi rá Jesús, bi japra Simü ngue bi duxra pont'i nuna dá ma macuati rá Jesús. 22 Nuna rá Jesús, i zixyø ja'i p'ü ja rá xëqui ní hü ngue Gólgota. Nuna rá hya ná, i nne dá má ngue rá Njüyaxhmu. 23 Nup'ü bi zønna Jesús, bi t'unna vino n'youi rá mirra para ngue di pumbëni. Pé rá Jesús himbi ne bi zi. 24 Bi cuarta pont'i p'üya, mí juadi bi nø'mí. Bi ma rá taha yø soldado p'üya ngue to xtá rá taha, gue'a dá gaca n'na xëqui rá he rá Jesús.

25 Gato xudi'a rá ora bi ma macuati rá pont'i rá Jesús. 26 Nup'ü ja rá ya rá pont'i bi cuati, bi ma macuati n'na rá letrero xi 'yot'i ngue mmamp'ü te bi ma má'upi. Nuna rá letrero, i éna: "Nuna rá n'yohü 'bucua, guehna rá dast'abi yø judío ná", éna letrero. 27 'Né yoho yø bë bi ma macuati rá pont'i, n'na i gohrá n'yëi, n'na i gohrá gaha. 28 Ya bi nja tengutho rá hya mmamp'ü ja rá Macá Libro ngue éna: "Tengutho majapi yø ts'oc'ëi, ngu'a dá thogui".

29 Asta huatyø ya yø ja'i thop'ü ja rá pont'i cuarta Jesús ngue thenni. I émbi:

—A nuya n'yø, damí xorpabi rá nija Oja ya. 'Né guí éna ngue nhyu patho gdi hojman'na rá nija. 30 Damí nyansë ya, bá cap'ü ja rá pont'i guí cuatya —émbiyø ja'i.

31 Nu'ü yø hmu yø mmäcja p'üya, conyø xännbate ngue rá ley, Gä thenmahya rá Jesús. Dì n'yëmbi:

—Mí mmannü rá n'yohü ngue dá yanyø ja'i. Pé nuyá, hinda zá ha di japi di nyansë ya. 32 A nu'mø majuaní ngue rá Cristo rá dast'abi yø judío ya, dá zá dá cahna ja rá pont'i ya, n'namhma Gä éc'ëihü te dá má.

Xquet'a 'né'ü yonc'ëi 'dap'ü cuathü rá pont'i thenmahya.

Ya bi dü rá Jesús.

33 Mí hyüxyadi p'üya, bi m'mëxui Gä rá ximhäi asta hyü nde. 34 Nu'mø ní ma dá zü'i hyü nde p'üya, rá ndøts'ëdi bi 'yënná Jesús: —Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —bi 'yëna.

I nne dá manna rá hya ná: "Má Oja'i, má Oja'i, ¿hanja ngue Gä hyëgagui p'ü?" 35 Ja mí 'bärpütho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'üya di n'yëmbi:

—Nuna rá n'yohü ná, i nzohra Elías.

36 Nuna n'na nc'ëi mí 'bäp'ü, bi ma n'na 'dihitho bá há n'na xëqui rá esponja xa ntüdi, bi pop'ü ja rá vino xan'ixi. Bi nøtra t'o p'üya ngue bi cuarpa rá ne rá Jesús ngue dá züts'i. I émbiyø n'youi p'üya:

—Ma Gä nnuhü ya ngue'mø dá ep'ü rá Elías i nzofo ngue dá hyajhna ja rá pont'i.

37 Pé rá ndøts'ëdi i 'yë'n'a n'na rá hmafi rá Jesús. Bi dü p'üya. 38 Nu'a rá ora'a p'üya, nu'a rá ulu mí zup'ü ja rá goxthi nija, bi xet'i, i gai. 39 Nu'a rá capita mí 'bäp'ü ní hyandra Jesús, bi nü te 'bë'a Gä bi 'yøtra Jesús ha i dü. Bi 'yë'n'a p'üya:

—Majuaní ngue nuna rá n'yohü ná, rá ts'ant'ü Oja ná.

40 Xangu yø xisu bí 'bäp'ü yap'ütho, hantho te Gä bi nja. Nu'ü yø xisu'ü p'üya, n'youi p'ü rá Salomé, conna Maya nuna rá mmengu Magdala, co 'nëhna man'na rá Maya rá mamá rá t'ü Jacobo 'nëhra José. 41 Nuya yø xisu ya, nu'mø mambi 'yop'ü ja rá häi Galilea rá Jesús, mí n'youi p'ü ní ma, guehya mí fäts'i ngue di unni te honi. 'Né xangu mí'da yø xisu 'bäp'ü ngue bi den'mø mí ma Jerusalén.

Ya bi ma nt'äqui rá Jesús.

42-43 Mí 'bäp'ü n'na rá mmengu Arimatea ní hü ngue rá José, i 'bet'o ngue yø judío, 'né di respeta yø ja'i. Xquet'a mí tø'mí ngue n'nahmantho di manda ua Oja. Pé comma ngue ya bi nde, ya dá yätra pa ngue rá ts'äya, go guehna rá José bi hya rá ts'ëdi bi ma bá nyäui rá Pilato, bi 'yäpra nt'ëdi ngue dá hyajpa rá do'yo rá Jesús. 44 Mí 'yøhra Pilato ngue ya xi dü rá Jesús, di 'yøtho hanja. Bi zonha capita p'üya, bi 'yänni ngue'mø majuaní ya xi dü, oque hin'na. 45 Rá capita bi má ngue ya xi dü. Rá Pilato p'üya, bi unna nt'ëdi rá José ngue dá hyaxra Jesús. 46 Nuna rá José bi dön'a n'na rá sábana

ngue ra hoga ulu, ngue nu'mø bi hyajpɛ ja ra pont'i ra Jesús, da 'uennbabi rá do'yo. Mi jap'ɛ n'na ra panteón ngue xi ma nt'a'mi p'ɛ ja n'na ra 'bido, ja bi hyaxpɛ ngue bá águi. Bi gotra goxthi conn'na ra ndodo. ⁴⁷ Nuna ra Maya ngue ra mmɛngu Magdala 'nɛhna man'na ra Maya rá mamá ra José, guehya bi máhä ya ngue bi nu ha bi t'águi.

16

Ya bi bɛnnate ra Jesús.

¹ Mi thohra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Maya ngue ra mmɛngu Magdala, conna Maya rá mamá ra Jacobo, conna Salomé bi dányø 'yɛthi ya p'ɛya, ngue da map'ɛ bí o ra Jesús, da cots'i. ² Mi hyaxa ra pa ndomingo rá mudi ra pa ngue ra semana, ya pøxyadi, bi map'ɛ bí ja ra panteón. ³ Nup'ɛ ja ra 'yu p'ɛya, di n'yɛmbi:

—Xiya, ¿te'o gue da hyacra do juaxpɛ ja ra goxthi ya?

⁴ Mi zømp'ɛ ja ra panteón, bi nu ngue ya n'nanni 'benna do mi juaxra goxthi, ya xi thaqui. ⁵ Mi yut'ambo, hup'ɛ n'na ra anxɛ he rá t'axca he, ni mihrá hyo ra goxthi ngue n'yei. Bi zu 'mø mi nu. ⁶ Pɛ ra anxɛ bi 'yɛmbi:

—'Yo guí suui. Dí paçä ngue guí hommi ra Jesús nuna ra mmɛngu Nazaret bi cuatra pont'i yø ja'i. Ya hinjo'o ua, ya xa bɛnnate. Damí nuui nɛ ha bi 'bɛgui. ⁷ A nuyá, ni mɛ ya, ni xihmi ra Bɛdu co 'nɛ'ɛ mi'da yø xädi ngue daní døp'ahɛ p'ɛ Galilea ra Jesús. Ja gni nuhɛ p'ɛ tengutho bi xi'ahɛ m'met'o.

⁸ Mi bømma xøts'e ya yø xisu p'ɛya, n'na 'dihitho bi ma, made di johya, made i su. Pɛ hinjonni ja'i xta xifi te xi nu, asta huaqui ngue ra ts'u.

Ra Jesús bi nyai na ra Maya ngue ra mmɛngu Magdala.

⁹ Xuðitho'a ndomingo bi bɛnnate ra Jesús. Rá mudiho bi nthɛui na ra Maya ngue ra mmɛngu Magdala. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mi n'youi yoto yø ts'onthi. ¹⁰ Nu'a te xi nja, go guehna bi ma bá xi hmi'da yø xädi ra Jesús, porque zoni ngue tu yø mmaí. ¹¹ Mi 'yøhya p'ɛya ngue ya xi bɛnnate ra Jesús, 'nɛ i mmanna ra Maya ngue ya xi nu ra Jesús, pɛ hingui ɛc'ɛitho te sifi.

Ra Jesús mahømbi nthɛui yoho yø xädi.

¹² M'mefa p'ɛya, ra Jesús mahømbi nthɛui p'ɛ ja ra 'yu mi yoho yø xädi, maní map'ɛ ja ra hñini. Pɛ nu'a ra ora'a p'ɛya, bi 'yøtra Jesús ngue n'nan'yo p'ɛ i nɛqui. ¹³ Nuyä yonc'ɛi ya, bi ma bá xihyø mmixädiui. Pɛ mahøn'a hingui ɛc'ɛitho yø amigo te xifi.

Ya bi nyai gä 'dɛ'ma'da yø xädi ra Jesús.

¹⁴ Rá nɛgui p'ɛya, nuyä 'dɛ'ma'da yø xädi ra Jesús 'darbɛ 'bwi, sihmɛ p'ɛ ja n'na ra mɛxa. Ja mi dannbɛni, ya 'bäp'ɛ ra Jesús. Bi zɛ p'ɛya, ngue hingui ɛc'ɛi 'mø mi sifi ngue ya xi bɛnnate. ¹⁵ Bi xihyø xädi te ja ngue da 'yøt'e, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, ni máhä rá ngani nximhäi ya, gui xihmɛ ra hoga 'da'yo hyä gätho yø ja'i. ¹⁶ Nu ra ja'i da 'yɛc'ɛi ra hyä 'nɛ di nxixya, guehna di nyanná te na. Pɛ nu ra ja'i hinda 'yɛc'ɛi ra hyä, da ma ra castigo. ¹⁷ Nu'ɛ yø ja'i da 'yɛc'ɛi ra hyä, da zä da 'yøtyø milagro, porque høntho da 'yäqui ngue ga fäts'i, ya da zä da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 'Nɛ da zä da nya yø hyä hinxä xädi. ¹⁸ Da zä di bentyø c'ɛya, pɛ hinte da japi. Mada zi ra 'yɛthi ngue ra ndate, pɛ hinte da japi. Da japyø 'yɛ p'ɛ ja yø ya yø därkehi, 'nɛ da zä ha hɛmbi.

Ya bi ma mahets'i ra Jesús.

¹⁹ Nuna ra Jesús, mi juadi bi xihyø xädi ya yø hyä di 'bɛpi da 'yøt'e, bi ma mahets'i p'ɛya, i mmip'ɛ ja rá n'yei Oja. ²⁰ Nu'ɛ yø xädi p'ɛya, bi ma ndap'ɛ bi zä, bi xihra hoga 'da'yo hyä yø ja'i. A nu'a ra Hmu p'ɛya, i fäts'i ngue øtyø milagro tengutho bi xifi. Nu'mø bi nu yø ja'i yø milagro øtyø xädi ra Jesús, i haxa njuani yø ja'i ngue majuani na ra hyä sifi. Da ngut'atho.

Ra Lucas Nuna ra Lucas, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ra Lucas bi ma hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.

¹ Xangu yø ja'i bi ne bi 'yøtra hya, 'nε bi cuatṛa sɛcuā ya yø hya xa nja ua dí 'bāhmɛ. ² Guehya bi cuatṛa sɛcuā'a te gāma hya bi nxānbate yø māmhya nuya bi nu te gā bi 'yøtra Jesús, asta gue'mø mambá fadi bá xānba ra hya yø ja'i. ³ Nugā xquet'a dadi ja ndummɛi dí honi ha bi njap'ɛ bá fadi, asta guehra tiempo ja p'uya. Ague ma ndø'amigo Teófilo, nugā dí nnu manho ngue ga ɛtra hya ga cuarpɛ ja ra sɛcuā, ga pɛn'na'i. ⁴ Porque dí nne guí padí xanho ngue majuaní na ra hya bi sän'na'i.

N'na rá anxε Oja bi ma ngue di m'mɛhna ra Xuua nuna bi 'yotra nxixya.

⁵ Nu'a ra tiempo mi ndast'abi p'ɛ ja ra häi Judea ra Herodes, mi 'bɛ'a n'na ra mmäcja ngue yø judío ni hu ngue ra Zacarías. Nuna ra Zacarías, yø mmimmɛfihɛ'ɛ yø mmäcja tenna ndu ra mmäcja Abías. Nu'a rá xisu ra Zacarías, ni hu ngue ra Elisabet, guehna n'na rá mbom'meto ra mmäcja Aarón. ⁶ Nuya yonc'ɛi ya, nu'a ra nno nne Oja ngue da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. Gä bi 'yøt'ɛ yø hya mmamp'ɛ ja rá ley Oja. Hinjongui pøni da 'yɛmbi ngue hinga gue'a øt'e. ⁷ Pɛ himbi m'mahyø basi, porque mará 'yabasi na ra Elisabet. 'Nε ya gä yø dac'ɛi.

⁸ Nuna ra mmäcja Zacarías, bi tocabi ngue bi zønna ora di m'mɛt'o p'ɛ ja ra danija ngue da danne Oja. ⁹ Nu'ɛ yø mmäcja, ja yø costumbre ngue jɛcra suerte ndana gue'a ra mmäcja da yɛrbɛ ja ra nija dá uhra bopo. Nu'a ra ora'a, bi tocabi ra suerte ra Zacarías ngue da uhra bopo. ¹⁰ Gätho 'bɛ'athi yø ja'i ngue mmat'Oja, mɛnte brá ombo ra Zacarías ngue brá uhra bopo. ¹¹ Ra Zacarías bi nu ngue bi zø'a n'na rá anxε Oja, bi m'mäp'ɛ ja rá hyo ra altar ngue n'yei, ha zø ra bopo. ¹² ɛmmɛi bi nsu 'mø mi nu ra

anxε ra Zacarías. Hinguí padí te da 'yøt'e. ¹³ Pɛ ra anxε bi 'yɛmbi:

—Ague Zacarías, 'yo guí su. Porque da 'yøt'a Oja ngue di nja'a te guí äpi. A nuyá, di m'mɛ'a n'na rá ts'ant'ɛ ni xisu Elisabet. Gdi hutí ngue di Xuua. ¹⁴ Gui johya 'mø bi m'mɛi, di nja'i mpähä. Xquet'a xangu yø ja'i di johya 'mø bi m'mɛi. ¹⁵ Porque da nu manho Oja ni ts'ant'ɛ. Nuna ni ts'ant'ɛ hinjam'mø da zi ra vino, 'nε hinte man'na ma cosa da zi ngue di n'iti. Mɛnte yø pa di m'mɛi, di n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁶ Da 'yøt'e ngue xangu yø judío di 'bärpa yø mmɛi da 'yɛc'ɛi Oja nuna 'bɛi ngue ra Hmu. ¹⁷ Nuna ra Xuua di m'mɛt'o p'ɛ di ma ra Hmu. Tengutho ra pøngahya Elías ngue bi ma mahati ra ts'ɛdi, xquet'a di njarbatho ni ts'ant'ɛ ya, da ma mahati ra ts'ɛdi. Da japyø ja'i di 'bätyø mmɛi, da 'yøt'e tengutho mi øtyø mboxita. Nu'ɛ yø mmejhmahya, da badi ngue da dennbabi yø hya yø hoja'i bá dinna hya. Da japyø ja'i ngue di nsäp'ɛ ja yø mmɛi ngue da 'yɛc'ɛi Oja.

¹⁸ Nuna ra Zacarías bi 'yørpɛ ra nt'änni ra anxε, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja na ra hya guí xiqui? Porque nugā ya dá ndø, da guehma xisu p'uya, ya ra dac'ɛi —bi 'yɛmbi.

¹⁹ Bi 'yenna anxε p'uya:

—Guecä drá Gabriel. Dí 'bɛcä p'ɛ ja rá hmi rá dä Oja. Go xpɛ mmengä Oja ya ngue ga xi'i na ra hoga 'da'yo hya dí xi'i. ²⁰ Pɛ nuya ngue hinguí ɛc'ɛi na ra hya dí xi'i ya, guí ngone ya, hindä zä guí nya, asta gue'mø di m'məhni ts'ant'ɛ dí xi'i. Nuna ra hya dí xi'i, bá ɛp'ɛ ra pa di nja na.

²¹ Nu'ɛ yø ja'i 'bɛ'athi p'uya, i tø'mi ngue da pønna Zacarías. Dí 'yødyø ja'i ngue ya'atho ra ora bá ombo nnija ra Zacarías. ²² Ya hinguí sä di nya 'mø mambá pøni. Janangue bi bahyø ja'i ngue ja te bá t'uta mbonnija. Ya yø 'yɛtho ga 'yøtra senya p'uya, porque ya hinguí sä di nya.

²³ Nu'mø mi dätra pa ngue øtrá ndanne p'ɛ ja ra nija ra Zacarías, bi ma rá ngu p'uya. ²⁴ M'mɛfa p'uya, mi hya rá basi rá xisu Elisabet. Bi m'mərpɛ ja rá ngu, hin hapɛ i ma mɛnte ncət'a zana. Ya ɛn'a nbɛmp'uya: ²⁵ “Nguna bi jacä Oja ya, i nnepe ngue ya hinní mantho da denngagui yø ja'i”, i ɛna.

Bi manná anxε Oja ngue di m'mħra Jesús.

²⁶ M̄i dät'a n'nato zana ngue ha rá basi ra Elisabet, nuna Oja hōmbi menhna anxε Gabriel, bi map'ua ja n'na ra hnini ni hu ngue Nazaret, ja ra häi Galilea. ²⁷ Bi ma da nyau n'na ra hmute xisu ni hu ngue ra Maya. Nuná, ya ja ngue di nthatui n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Nuna ra José, rá mbom'meto ra dast'abi David. ²⁸ Nu'a ra anxε bi zōp'ua m̄i 'bħra hmute, bi 'yēmbi:

—Nná han'na'i ra nzengua ngue gá nthēui rá mate Oja. I nnu manho'i Oja, 'nε man'na di jap'a'i ngue gátho m̄i da yō xisu —bi 'yēmbi.

²⁹ Nu'mō m̄i nu ra Maya ngue 'bāp'ua ra anxε, di 'yōtho hanja na ra hya xifi. I εna: “¿Tegue manzengua'a xicā na?” ³⁰ Ra anxε p'uya bi 'yēmbi:

—Ague Maya, 'yo guí su. Nu'i, gá nthēui rá mate Oja. ³¹ A nuya gui hya ni basi ya, 'nε drá ts'ant'ua'a gui ōni. Nu'mō bi m'm̄i, gdí huṭi ngue ra Jesús. ³² Hinjonda zadi tengua na. 'Nε di hu ngue rá Ts'ant'ua Oja maguesε. Nuna Oja mā Hmuh, da japi ngue di ndast'abi na ni ts'ant'ua tengutho m̄i pēhrá mboxita David. ³³ Janangue di manda para zantho yō judío, 'nε di ndast'abi hinha rá nzegui.

³⁴ Ra Maya p'uya bi 'yōrpa ra nt'anni ra anxε, bi 'yēmbi:

—¿Ha di zā di nja'a guí xiqui, conque tobe hin dadi nthati?

³⁵ Bi 'yēnna anxε p'uya:

—Ra Espiritu Santo da zōp'ua gdi 'b̄i. Nuna Oja maguesε ja rá ts'edi, da zā da 'yōt'e ngue gui hya ni basi. Janangue nuna ra ts'ant'ua di m'm̄i, gā ra nho da n'yo, 'nε di nhuṭi ngue rá Ts'ant'ua Oja. ³⁶ A nuyá, xquet'a 'nε'a ni mēni Elisabet di m'm̄a n'na rá ts'ant'ua ya, 'nε guí padī ngue ya ra dāc'ei'a ra xisu. 'Nε t'ēmbi ngue ra 'yabasi na ra xisu na. A nuyá, ya n'nato zana ha rá basi naya. ³⁷ Nuna Oja, h̄inte hēmbi.

³⁸ Bi 'yēnna Maya p'uya:

—Ya dí ōcā na ra hya mman'Oja 'mō. Da jacā Oja na ra hya guí xiqui.

M̄i manna Maya na ra hya na p'uya, bi ma ra anxε.

Bi ma ra Maya di zengua ra Elisabet.

³⁹ A nuyá, nuna ra Maya bi ma n'nahmantho p'ua ja n'na ra hnini rá njap'ua ja yō xantho ja'a ra häi Judea. ⁴⁰ M̄i zōmp'ua ja rá ngu ra Zacarías, bi yat'ambo ra Maya, bi zengua ra Elisabet. ⁴¹ Nu'mō m̄i 'yōhra Elisabet ngue di zenguate ra Maya, ra Elisabet bi 'yanná basi o rá mm̄i. Ra Espiritu Santo bi bēnnbabi ra hya da xihra Maya. ⁴² Bi ts'edi bi 'yēmbuya:

—Man'natho bi jap'a'i Oja ngue gátho m̄i da yō xisu. 'Nε xquet'a bi unná njapi ni basi. ⁴³ ¿Hague ngu ra njama mmadi ja ngue gā ōt'ä, ngue bá εhε bi zenguaui rá mamá mā Hmu? ⁴⁴ Hontho bi zo mā gu ngue gadī zenguaui, nuna mā basi o mā mm̄i bi 'yāni ngue di johya. ⁴⁵ Ra mmēnthi gá nthēui ngue gá 'yεc'ei ra hya bi si'i, porque nu'a te mman'Oja, di nja'a —bi 'yēnna Elisabet.

⁴⁶ Ra Maya bi 'yēna:

—Nugā dí εspabi Oja. ⁴⁷ Di johya mā mm̄i conná nguehna Oja mā yantegā. ⁴⁸ Porque bi 'yōrcagui mā su Oja, 'nε hinga njuanigui, nugā drá mēfitho. Nu ra pa di ma p'uya, gátho yō ja'i da 'yēngui ngue ra mmēnthi dá nthε'be. ⁴⁹ Porque jase rá ts'edi Oja, ¿hague ngu ganho'a te bi 'yōrcagui? Nuna Oja, maguesε na. ⁵⁰ Hangu ra pa di huεcyō ja'i suprá xudi Oja. ⁵¹ I ja ts'edi te bi 'yōt'e. Bi hyejpa yō hya yō ja'i di 'yεts'i. ⁵² Bi 'yenspa ja yō nhudi yō dast'abi. Bi japi bi hya ra ts'edi yō ja'i hinga njuani. ⁵³ Bi 'yōt'e ngue mbonguitho te da zi yō ja'i m̄i tumanthuhu. Bi 'yetyō mmēmmeti, h̄indi japi te da hyats'i. ⁵⁴ Bi nja rá yemm̄i conná ngue'ua yō judío m̄i thanne, h̄imbi pumbeni bi m̄ats'i. ⁵⁵ Bi nja tengutho ra hya bi sihma mboxitah Abraham, ngue para zantho da ma mahuequi'ua yō mbom'meto.

⁵⁶ Nuna ra Maya, nhyushna bá m'm̄p'ua 'bħra Elisabet. Bi ma rá ngu m'mēfa p'uya.

Bi mħra Xuua nuna bi 'yōtra nxixya.

⁵⁷ M̄i zōnna pa di ōnná ts'ant'ua ra Elisabet. ⁵⁸ Bi ma di zengua'ua yō besino, 'nεhyō mēni. Bi bahyō ja'i ngue xandōngu ra nho bi 'yōrpabi Oja. ⁵⁹ Ya rá hyato mā pa xi mħra ts'ant'ua, bi ma mhmēpya p'uya, bi njapra circuncisión. Yō ja'i p'uya nnepe di hu ra ts'ant'ua tengutho gui hu rá papá Zacarías. ⁶⁰ Pε rá mamá ra ts'ant'ua bi 'yēna:

—Hin'na. Man'na xanho di hu ngue di Xuua —bi 'yēna.

⁶¹ Bi t'embaya:

—¿Hanja? Conque hinga n'na ni mēni ni hu'a ra thuhu gui mmanya.

⁶² Bi t'orpa ra senya rá papá ra ts'unt'u p'uya, ngue t'anni te di hu. ⁶³ Bi 'yá'a n'na ra xithe p'uya, bi cuatra thuhu di ho, bi 'yēna: “Di hu ngue di Xuua”. Gátho yø ja'i p'uya, di 'yøtho. ⁶⁴ Bexque'a ra ora'a p'uya, bi zä bi nya ra Zacarías. Janjuani ngue di ja mamadi Oja p'uya. ⁶⁵ Gä di 'yøtho'u yø besino'a te bi nja. Gátho'a ra xequi mi 'bui ja ra häi Judea, i mmanyø ja'i te bi nja. ⁶⁶ Gátho ya yø ja'i bi badi te bi nja, di 'yomfēni, 'nē di 'yänni n'na ngu n'na, hague nja'a ya. Di 'yēmbiyø ja'i:

—¿Te 'be'a gátho da 'yørmø bi ndan'yohu na ra ts'unt'u na? —di 'yēmbi.

Porque emmei di unná njapi Oja.

Ja ua yø hya bi manna Zacarías.

⁶⁷ Nuná ra Zacarías rá papá ra Xuua, bi bennbabi ra Espiritu Santo ra hya da ma. Bi 'yēna:

⁶⁸ —Ma ga espabi na ma Hmu Oja. Porque da εε ua 'bhyø judío ngue di pøhø. ⁶⁹ Da penngahu n'na ra Yante ja rá ts'edi. Guehna n'na rá mbom'meto ra David nuna bi 'yøt'e te nne Oja. ⁷⁰ Nu'mø yø pa xa thogui nguna ra hya bi bennbabi yø pøngahya Oja 'mø mi yat'a ra hya bi nepe bi ma. ⁷¹ Bi ma ngue da yanju p'u 'buhma nsuihu. 'Nē da yanju ngue'u to gä nnu man'uju. ⁷² Bi ma ngue di huε'u ma mboxitahu xa m'mai. 'Nē bi ma ngue nu'a rá maça hya bi xifi, hīndi pumbeni. ⁷³ Guehna ra hya bi yarpabi Oja na ma mboxitahu Abraham. ⁷⁴ Bi xifi ngue da yanju p'u 'buhma nsuihu, n'namhma ngue ya hinga su ga thannehu Oja. ⁷⁵ 'Nē ga nsuphu, gä ra nho gdá n'yohu mente ra pa ga m'mahmu. ⁷⁶ A nu'i grá zits'unt'u, gdi hu ngue rá pøngahya'i na Oja maguese ya. Porque gui m'met'o ngue gui xojpa yø mmái yø ja'i hante dá εhra Hmu. ⁷⁷ Nu'i gui japi da bahyø ja'i ngue ya da ma nhyani, 'nē di mpunnbabi yø ts'oqui. ⁷⁸ Nuná Oja di macju, 'nē di huεgahu. Tengū ra hyadi di yor'mø ma pa, asta maya bi nēxrá nyot'i søcua ja ra häi. ⁷⁹ Nu'u yø ja'i 'bu 'bexui da

zä da dinna 'yu. Njarbutho ya, nuya yø ja'i xants'o ga 'yo, ya ja ngue di nthēui ra ndate. Da xojpa Oja yø mmái. Da japi da bahyø ja'i ha di nhojpaui Oja —bi 'yēnna Zacarías.

⁸⁰ Man'na ni zacra ts'unt'u, bi nte 'nē man'na ni ba Oja. Pe bá m'map'u ja ra dapo asta gue'mø mi zønna pa da xihra hya yø judío.

2

Ya bi mihra Jesús.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, gátho'u yø nación di manda ra dast'abi Augusto, bi manda ngue da ma nsots'i ra censo. ² Guehna rá mudi ra censo bi ma nsots'i 'mø mi ndast'abi ra Cirenio p'u ja ra häi Siria. ³ Gátho yø ja'i, ja ngue da map'u ja ra hnini xa m'mahyø mboxita, ngue di cuatyø thuhu. ⁴ Jananguē nuna ra José bá nēxp'u ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea, i map'u ja ra hnini Belén ja ra häi Judea mará mmengu ra David. Porque ra José, rá mbom'meto ra David. ⁵ Bi ma ra José di cuatrá thuhu conna Maya rá xisu. Nuná ra José himbi dāhrá xisu, pe ra Maya ya ha rá basi. ⁶ Mente 'bup'u ja ra hnini Belén, nuna ra Maya bi zønna ora di m'meni. ⁷ Bi m'mahrá mudi ts'unt'u. Bi 'ue ra ulu 'mø mi mi. Bi gärbu ja rá mosa yø fani, porque hin'yu ha di nsäya, hinda hōnnbu ja ra ngumfani i sä.

Bi zøhyø anxe p'u 'bhyø mände'yo.

⁸ Mi 'bup'u yø mände'yo p'u jon'a Belén, madi haxpu ngue fädi gä ra xui yø de'yo. ⁹ Mi dambeni, ya 'bup'u n'na rá anxe Oja. Rá nyot'i Oja p'uya, bi yot'i gátho p'u 'bui. Pe emmei bi nsu. ¹⁰ Ra anxe p'uya bi 'yēmbi:

—'Yo gui suhu. Porque nná han'nahu ra hoga 'da'yo hya ya, 'nē hōnnbu bi zä di johya yø ja'i 'mø bi 'yøhna ra hya nná hagä ya. ¹¹ A nuyá, ya bi mihni Yantehu p'u ja ra hnini mi 'buhra David. Guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi naya. ¹² Ga xi'i te jap'u ha gui timhma. I nt'ε ra ulu na ra ts'unt'u, op'u ja rá mosa yø fani.

¹³ Mente ya ra anxe p'uya, bi nēqui mi'da yø anxe bí 'yē mahets'i. Gä espabi Oja yø anxe, i εna:

¹⁴ —Maguese na Oja bí 'bu mahets'i. 'Nēcua ja ra ximhäi, da hyurpa yø mmái yø ja'i da nurpa rá mate.

15 Høntho bi manyø anxε nā ra hya nā p'uya, bi mengui, i ma mahεts'i. Yø mändε'yo p'uya, di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Ma gā mmähä Belén. Gā ma nuh'a ra hya bi ørcah Oja ngue bi nja ya.

16 N'nahmantho bi ma yø mändε'yo p'uya. Bi dimp'u mi 'buhra Maya 'nehra José. Nu'a rá ts'ant'u, op'u ja rá mosa yø fani. 17 Mi nup'u ha 'bui, bi xifi ngue ya xi manna anxε ngue xi mihra 'uene. 18 Nu'u yø ja'i bi 'yøhya yø hya bi manyø mändε'yo, di 'yøtho hanja nā ra hya sifi. 19 Pε ra Maya hinha gui pumbeni nā ra hya bi sifi, hønt'a mben'a. 20 Nu'u yø mändε'yo bi mengbæ xpi 'yεhε, pε espabi Oja, 'nε di ja mammadi ngue'a te ra hya xi 'yøde, 'nε'a te gā xi nu. Gā bi nja tengutho xi sifi.

Bi ts'ixp'u ja ra nija ra Jesús ngue da ma madäpi Oja.

21 Ja rá hyato mā pa xi m'muhra ts'ant'u p'uya, bi ma mhmεpya, bi njapra circuncisión. 'Nε i hut'i ngue ra Jesús, tengutho ra thuhu bi manna anxε nuna bi nyaui ra Maya hante da hya rá basi.

22 Nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, i nt'ot'i p'u njammi pa xā m'muhra basi 'mø da zā da ma nija. Janangue nu'mø mi dātra pa, bi ts'ixra 'uene p'u ja ra hnini Jerusalén ngue da ma mā däpi Oja. 23 Nguna bi 'yøt'e porque nup'u ja rá ley Oja, i nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: “Nu'a rá mædi basi ra ja'i di m'mæi ngue drá ts'ant'u, da ma mā däpi Oja”, i εna. 24 Bi ma p'uya ngue bá øtra 'bøt'e tengutho nt'ot'i p'u ja ra ley, ngue da hyo yoho yø ts'int's'u ngue ra tórtola, øgue yoho yø paloma.

25 Nu'a ra tiempo'a p'uya, mi 'bap'u Jerusalén n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simeón. Guehna n'na ra hoga n'yohu mi thanne Oja, 'nε mi tøm'i ngue da ma nhyani yø judío. Ra Espiritu Santo di bεnnbi te da 'yø'nā ra Simeón. 26 Ya xi 'yuti ngue hante da du, 'be da nu ra Cristo nu'a ja ngue da pæn'Oja ngue di ndast'abi. 27 Nuna ra Simeón bi bεnnbabi ra Espiritu Santo ngue bi map'u ja ra nija. A nuna rá papá 'nehra mamá nā ra t'uts'ant'u Jesús, ya bi zøp'u ja ra nija, nnepe ngue da ma mā däpi Oja nā ra Jesús, tengutho mmamp'u ja ra ley.

28 Nuna ra Simeón bi hyanna ts'ant'u ngue bi dets'i. Bi ja mammadi Oja p'uya, bi 'yεna:

29 —Mā Oja'i, bi hyu mā mmæigā ya. Porque ya bi nja'a te gā yarqui ngue di nja hante gā tu. 30 Ya dá nugā nā ja ngue di nyante ya. 31 Guehna guá sänni ngue da badi gātho yø ja'i nā. 32 Nuna ya guehna da xojpa yø mmæi yø ja'i hinyø judío nā. Connā guehna da ma maya yø judío.

33 Nuna ra hya bi xihra zi'uene ra Simeón, ra José 'nehra mamá ra Jesús di 'yøtho hanja'a ra hya øde. 34 Nuna ra Simeón, bi 'yāp'a Oja ngue di japi. Bi t'embra Maya rá mamá ra Jesús:

—Nuna ra zi'uene 'bucua, bá ts'ännbabi nā ngue nu'mø bi ndan'yohu, xangu yø judío hinda nu manho, guehya di m'mehya. Pε nu to da nu manho, guehna ra ja'i di nyani. 35 Guehna di fadi te mbemp'u ja yø mmæi n'na ngu n'na yø ja'i nā. Dí xi'i te ja ngue di nja, ngue ra dummæi gui thogui, tengutho 'mø da thohra juai p'u ja ni mmæi.

36 Nup'u ja ra nija p'uya, mi 'bap'u n'na ra xisu ngue di bεnnbabi Oja ra hya xihyø ja'i. Ni hu ngue ra Ana nā ra xisu, rá t'ixu'a ndu ra Fanuel, rá mbom'mεto ra Aser. Rá ngüetho 'mø mi nthati, pε hōnda nyoto jeya bi m'muhmi rá ndø. Pε ya ra bødaç'ei ya.

37 A nuyá, ya goho 'däte magoho njeya ra 'danxu ya. Hinha ni bømp'u ja ra nija. I thanne Oja ra pa ra xui, mmat'Oja hin'yæ p'u rá nzequi 'nε etrá mmæi. 38 Mi yutra Ana p'u 'buhra zi'uene Jesús, bi mat'Oja, di ja mammadi Oja. M'mæfa p'uya, bi xihyø ja'i 'bap'u ja ra nija, ngue nu'a ra 'uene 'bap'u, gue'a ra Yante mi tøm'yø judío p'u Jerusalén.

Ra José 'nehra Maya bi mengui, i ma Nazaret.

39 Mi juadi bi 'yøt'e te gā nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, bi mengbaya, i map'u ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea. 40 Nu'a ra zits'ant'u, man'na ni zaqui, i te, 'nε man'na ni dinna hya, porque Oja εmmæi bi japi.

Bi map'u ja ra nija nā ra ts'ant'u Jesús.

41 Nuna ra José 'nehra Maya, njeya njeya pa Jerusalén, bi nnu ra ngo ngue ra pas-cua. 42 Ya hā n'nema yo njeya ra Jesús, xquet'a 'nehna 'da i ma dra ts'ännigo p'u Jerusalén. 43 Mi guahra ngo, bi mengui, i

ma yø ngu. Pε ra Jesús bá cop'u Jerusalén, hinguí pahrá papá 'nēhrá mamá ngue bá cohi. ⁴⁴ T'εmbi ngue ni n'yohu yø ja'i p'u ja ra 'yu na ra Jesús. Bi n'yo n'na pa, ja bi madi bi hyomp'uya, änyø mēni 'nēhyø mpadihu. ⁴⁵ Pε himbi dini. Hømbi mengbaya, i ma Jerusalén ngue bá honi.

⁴⁶ Rá hyu pa p'uya, bi dimp'u ja ra nija na ra Jesús, 'dap'u humhmu yø xänbäte ngue ra ley. Nunā ra Jesús øts'e te mman'u yaui, 'nē ørpa ra nt'änni. ⁴⁷ Pε xquet'a t'ørpabi ra nt'änni p'uya. Pε nu'u to gä øde te ga ndadi, di 'yøtho hanja rá n'yomfēni bá dini ngue'a te ga ndadi. ⁴⁸ Nunā ra José 'nēhra Maya di 'yøtho 'mø mi nu ngue hup'u ra Jesús. Rá mamá ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ague mā basi'i, çhanja ngue ngu'a guí ørca'be? Ni papá co 'nēqui hindí padi te ga ør'be ngue dí hon'a'be —bi 'yεmbi.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—çUa hinguí pahmi ha dí 'bai ngue gui hongüi? çUa hinguí pahmi ngue jatho ga m'mucua ha ja ra xädi ngue rá hya mā Papá?

⁵⁰ Pε nuya yaui, himbi dinyø mmui ya yø hya bi xifi. ⁵¹ Bi mengbaya, i ma Nazaret, 'da i mähä ra Jesús. Pε εc'ei te xifi. Nunā rá mamá ra Jesús, nu'a ra hya bi xifi hønt'a mbēn'a. ⁵² Mente 'danyø pa p'uya, bi ndan'yohu ra Jesús, man'na ni dinna hya. 'Nε nnu manho Oja'a te ga 'yo, da guehyø ja'i xquet'a nnu manho.

3

Ra Xuua bi 'yøtra nxixya, bi xihra hya'u to gä bi mpeti p'u ja ra dapo.

¹ Ya n'ne'ma cat'a njeya mi 'yop'u ra ndast'abi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Tiberio. Nunā ra Poncio Pilato mará dast'abi p'u ja ra häi Judea na. A nunā ra Herodes mará dast'abi p'u ja ra häi Galilea na. Nunā ra Lipe rá n'yohu ra Herodes mará dast'abi p'u ja ra häi Iturea na, 'nēp'u ja ra häi Traconite madi manda. Nunā ra Lisaniás mará dast'abi p'u ja ra häi Abilinia na. ² Nunā ra Anás 'nēhna ra Caifás, guehya yø 'bet'o mmäcja ya. Oja bi zoprá mmui na ra Xuua rá ts'ant'u ra Zacarías mambi 'bap'u ja ra dapo. ³ Nunā ra Xuua, bi n'yo gätho'u yø xequi jap'u ja ra dathe Jordán.

Bi xihyø ja'i ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo, n'namhma ngue di mpunnba yø ts'oqui, di xixyabi p'uya. ⁴ Bi 'yøtra Xuua tengutho ra hya mmamp'u ja ra libro bi 'yøtra pøngahya Isaías, ngue εna: “Dá t'øde te da man'a n'na nc'ei da manna hya p'u ja ra dapo ngue da 'yεna: Damí juannbahu rá 'yu ra Hmu. Damí cähmü ra 'yu da gohi xänho. ⁵ Da ma majuanni gätho yø nenhäi. Da ma manihibi gätho yø nyuni 'nēhyø nguaní. Da ma majuanni'u yø 'yu xampäni. Nu'u yø 'yu xants'oní, da ma majuanni. ⁶ Gä da nu yø ja'i'a ra Yante da pen'Oja”, bi 'yεna.

⁷ Nu'u yø ja'i bi zop'u mi 'bahra Xuua ngue di xixyabi. Ra Xuua bi 'yεmbi:

—Guí øthü tengutho øtyø c'eya ngue 'da'mø bá ep'u ra sibi. Xiya, çhague gní pahmu ngue bá ep'u ra ndate castigo di nja? ⁸ Damí 'yøthü ra nho, n'namhma di nēqui ngue ya gä hyehmu p'u ra nts'o. 'Yo sä guí εna ngue ya hinte gui jahu ngue yø mbom'meto'ahü ra Abraham. Porque dí xi'ahü ngue nuua ja yø do ja ua, da zä da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto ra Abraham. ⁹ Guí øthü tengutho yø za hinguí zädi, gui njathu p'uya. Pε ya ja ra acha da 'yεxyø za. Gätho yø za hinguí nne di nzädi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi.

¹⁰ Yø ja'i p'uya, bi 'yänna Xuua, bi 'yεmbi:

—çTeni 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'uya?

¹¹ Bi 'yεnna Xuua p'uya:

—Nu'a ca yoho yø pahni, ja ngue di unna n'na mpahni'a to hin'yü rá pahni. Nu'a ja te da zi, ja ngue da xepi to hin'yü da zi.

¹² Xquet'a bi zø i'da yø ngüthäi p'uya, ngue nne da ma maxixyabi. Bi 'yøpra ra nt'änni ra Xuua p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbäte, çte 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

¹³ Ra Xuua bi 'yεmbi:

—'Yo di tho'a guí jahmu ngue'a te di marca ra ley.

¹⁴ Xquet'a 'nε 'da yø soldado bi 'yøpra ra nt'änni, bi 'yεmbi:

—Xigähe, çteni 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

Mi dahra Xuua, bi 'yεmbi:

—'Yo to gadi pihmu. 'Nε 'yo te guí hannbahü yø ja'i. 'Yo sä gadi yaphu n'na ra ja'i ngue hinte øt'e. Ya da hønt'a te ni nzäbi guí taha gui hyamhmu.

15 Pε yø ja'i, hinguī nnu rā pa da badi te'o nā rā Xuua. Enyø ja'i ngue nuna rā Xuua, xamhmatho guehna rā Cristo bá pen'Oja ngue di ndast'abi nā. 16 Pε rā Xuua bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugā majuanī dadi xixya'ahū conna dehe. Pε bá ep'ū man'na da 'yøtra nxixya conna sibi 'mø bi ha'ahū rā ts'edi rā Espiritu Santo. A nuna, man'na tate nā ngue nugā. ¿Harū gue gā sūcā tengu nā? 17 Guehna da huanhyø ja'i nā, tenguθo 'mø maħoqui rā trigo, n'nani nī ma yø xi. Rā trigo p'aya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'aya, da t'up'ū ja rā sibi hīnjam'mø da huēt'i.

18 Xangu mī'da yø hya bi manna Xuua ngue honī ha gui opan'yū yø ja'i di øtra hoga 'da'yo hya. 19 Bi hejpa bi rā Xuua'a te xi 'yøtra dast'abi Herodes, porque nuna rá 'bepo Herodías rá xisu'a rá n'yohū Lipe, ya xi 'yøt'e ngue rá xisu. Xquet'a xangu mī'da yø hya xants'o xi 'yøt'e, pε gā bi hejpi. 20 Pε mahømbi 'yør'man'na rā nts'o rā Herodes, ngue bi got'a fādi rā Xuua.

Bi nxixya rā Jesús.

21 Nu'mø tobe him manī jotra Xuua, bi xixyabi gātho yø ja'i. Xquet'a bi xixyabi rā Jesús. Mente mmat'Oja p'aya, bi xohra c'amahets'i. 22 Nu'a rā Espiritu Santo, entho n'na rā paloma p'ū i hnu, ngue bi zøp'ū ja rá ya rā Jesús. 'Nε bi t'ø'a n'na rā hya bá nya mahets'i, bi 'yεnā:

—Gue'e mā Ts'unt'ū, dadi mā'i. A nuyá, janjuanī ngue ja gampähā connā ngue'e.

Ja ua rā lista ngue yø thuhū yø mboxita rā Jesús.

23 Nu'mø mī du'mī bi xānnbabi rā hya yø ja'i rā Jesús, ya mī ha 'dāte mā'det'a njeya. I t'εmbi ngue rá ts'unt'ū rā José. Pε nu'a erá xita rā Jesús, gue'a rā Elí. 24 Nuyā mī'da yø mboxita rā Jesús guehna: rā Matat, rā Leví, rā Melqui, rā Jana, rā José, 25 rā Matatías, rā Amós, rā Nahum, rā Esli, rā Nagai, 26 rā Maat, rā Matatías, rā Semei, rā José, rā Judá, 27 rā Joana, rā Resa, rā Zorobabel, rā Salatiel, rā Neri, 28 rā Melqui, rā Adi, rā Cosam, rā Elmodam, rā Er, 29 rā Josué, rā Eliezer, rā Jorim, rā Matat, 30 rā Leví, rā Simeón, rā Judá, rā José, rā Jonán, rā Eliaquim, 31 rā Melea, rā Mainán, rā

Matata, rā Natán, 32 rā David, rā Isai, rā Obed, rā Booz, rā Salmón, rā Naasón, 33 rā Aminadab, rā Aram, rā Esrom, rā Fares, rā Judá, 34 rā Jacob, rā Isaac, rā Abraham, rā Taré, rā Nacor, 35 rā Serug, rā Ragau, rā Peleg, rā Heber, rā Sala, 36 rā Cainán, rā Arfaxad, rā Sem, rā Noé, rā Lamec, 37 rā Matusalén, rā Enoc, rā Jared, rā Mahalaleel, rā Cainán, 38 rā Enós, rā Set, rā Adán. Pε rā Adán, Oja bi hoqui.

4

Rā zithū bi hyonnbi ha di 'yøtra ts'oqui rā Jesús.

1 Nuna rā Jesús ya n'youi rā Espiritu Santo, mambá ep'ū ja rā dathe Jordán. Rā Espiritu Santo bi zixpū bí ja rā dapo. 2 Ja bá m'map'ū nyote mā pa. Pε nu'ū yø hya di manda Oja, εmmēi bi hyonna zithū ha di mestho rā hya rā Jesús. Nu'ū yø pa'ū, hīmbi zi rā hmε rā Jesús. M'mefa p'aya, bi zā ngue mathoguitho tū manthuhū. 3 Rā zithū p'aya bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'unt'ū'i Oja, dami 'yøt'e ngue nuna rā do 'bengua, da gohi di nthuhmε —bi 'yεmbi.

4 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbrā zithū:

—Nup'ū ja rā Maça Libro, nt'ot'i p'ū rā hya ngue εnā: “Nu rā ja'i hīnda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi rā hmε rā ja'i, pε ya hīnda zā di m'mai”.

5 Rā zithū p'aya bi zixpū bí ja n'na rā danyunī. Nu'a rā ora'a p'aya, bi japra Jesús ngue bi hyandi gātho yø nación i ja rá ngunī nximhäi. 6 Rā zithū bi 'yεmbrā Jesús:

—Nugā dí εxa'i ngue gui ndast'abi, gui manda gātho yø nación. Nu te gā pets'i, gā nī mmeti. Porque go bi ndācā yū. Nu te'o gā nne gā unni, gā unni. 7 Nu'mø gui ndantyøhmū ngue gui thannegui ya, nu te gā ja nūya, gā nī mmeti —bi 'yεmbi.

8 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami 'uegue grā zithū. Porque nt'ot'i p'ū ja rā Maça Libro ngue hønt'a rā Hmū Oja ja ngue da ma nthanne, hīnjom man'na.

9 M'mefa p'aya, nup'ū ja rā hnini Jerusalén, ja i zixpū rā zithū nā rā Jesús. Bi ntøp'ū ja rá 'bet'e rā nija. Bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'unt'u'i Oja ya, dami nsäcua ya. ¹⁰ Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: “Nuna Oja da penhyø anxe ngue da mä'i. ¹¹ Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue hĩndi un'na nĩ gua yø do” —bi 'yembĩ.

¹² Mĩ dahra Jesús, bi 'yembĩ:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'ua ja ra Maca Libro ngue nuna Oja, hĩnjonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuanĩ te mma ogue hĩn'na.

¹³ Ra zithu, ya hĩmbi dinnā forma ha xti japi ngue xta 'yøtra ts'oqui ra Jesús. Bi zop'ua njammĩ pa p'uya, bi ma.

Bi dũmĩ bi manna hya p'ua Galilea ra Jesús.

¹⁴ Bi mengra Jesús, i ma Galilea. Pē n'youi rá ts'edi ra Espĩritu Santo. Yø ja'i p'uya, ndap'ua bi zä di c'a ra Jesús. ¹⁵ Da zømp'ua da zønna Jesús, pap'ua ja yø nija yø judío ngue xännbabi ra hya yø ja'i. Gä nnu manho yø ja'i ra hya mmanna Jesús.

Ra Jesús ya 'bup'ua ja ra hñini Nazaret.

¹⁶ Bi map'ua ja ra hñini Nazaret bá nte ra Jesús. Mĩ zøhra pa ngue ra ts'äya, bi map'ua ja ra nija, gä ngu'a xi 'yørbu ja yø hñini xi thogui ngue pap'ua ja yø nija. Bi m'mähra Jesús ngue da manna letra nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro. ¹⁷ Bi t'unna libro bi 'yotra pøngahya Isaías. Mĩ xospuya, bi nthēui p'ua nt'ot'i na ra hya ja ua ngue ena: ¹⁸ “Dĩ n'yogä'be ra Espĩritu Santo. Porque bá t'exqui ngue gä xicä ra hoga 'da'yo hya yø hyoya. Bá 'benngui ngue gä hojpa yø mmāi yø ja'i 'bu ndũmmāi. Nu'ua yø ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui, gä xifi ngue ya da ma nhyani. Gä xojpa yø n'yomfēni yø ja'i ngue da ba Oja. Gä japi ngue ya hĩnni mantho da zä ra n'ua yø ja'i di unyø hmu. ¹⁹ Gä xicä yø ja'i ngue ya bi zønna pa da yan'Oja”.

²⁰ Mĩ juadi bi manna letra nt'ot'i p'ua ja ra sũcua ra Jesús, bi dā ra sũcua p'uya, bi un'na ra mäxte p'ua ja ra nija. Bi mĩ p'uya. Nu'ua yø ja'i 'bup'ua ja ra nija p'uya, gä di zadi hēti ra Jesús. ²¹ Mahømbi mudi bi nya ra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Nu ra ora ja p'uya, ya bi nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, ngue nĩ hmĩ nĩ dā guĩ nnujua ngue dí 'bucä ua ya.

²² Bi nu manho gätho yø ja'i ra Jesús. Nuna ra hoga hya xihyø ja'i, gä di 'yødyø ja'i na ra hya øde. Dĩ n'yänse yø ja'i, dĩ n'yembĩ:

—¿Ua hĩnga guehna rá ts'unt'ua ra José na?

²³ Mĩ dahra Jesús, bi 'yena:

—Rá nzegui guehna ra hya ja ua guĩ nne gui xicjua, ngue ena: “Ague grā 'yøthe, 'be dami n'yøthe se”. Guĩ nne gui 'yēnjua: “Nu'a dí øcähe guä ørbu Capernaum, nua ja nĩ hñini ya, xquet'a da ngu'a gui 'yøt'ua ya”, guĩ nne gui 'yēnjua.

²⁴ Bi sigue bi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Majuanĩ dí xi'ahua, ngue hĩnga n'na ra pøngahya di pøni ngue da hnu mansu p'ua ja rá hñini. ²⁵ Njarbutho na ra hya dí xi'ahua ya, tengutho ra pa bá m'mähra pøngahya Elías, bi nja ra ndate thuhu p'ua ja ra häi mĩ 'bui, ngue hĩmbi n'ye nhyu jeya made. Xangu yø 'danxu ngue yø judío mĩ 'bu 'mø ya. ²⁶ Pē hĩnga n'na'ua yø 'danxu ngue yø judío xta mmēnnbabi Oja ra Elías ngue xtabā mmäts'i. Sinoque bi 'benhni ngue bá fäxa n'na ra 'danxu mĩ 'bup'ua ja ra hñini Sarepta, querpätho ra hñini Sidón. ²⁷ Nu'a ra tiempo bi m'mähra pøngahya Eliseo, xangu yø judío mĩ hēmbra n'ua ngue mĩ 'ya yø do'yo. Pē hĩnjombi 'yøthe ya yø judío mĩ u. A nuna ra Naamán ngue ra mmēngu p'ua ja ra häi Siria, go bi ma bá øthe na.

²⁸ Gä bi mbøcue yø ja'i mĩ 'bup'ua ja ra nija 'mø mĩ 'yøhya yø hya bi manna Jesús. ²⁹ Bi nangyø ja'i p'uya, bi bēntra Jesús ngue bi gwjpu ja ra hñini. Bi zixpu bí ja ra nyanguani ngue da hørbu ja ra t'øhø. ³⁰ Pē bi guasyø ja'i ra Jesús, bi thop'ua made, bi ma.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohua mĩ n'youi ra ts'onthi.

³¹ Nuna ra Jesús, i map'ua ja ra hñini Capernaum ngue ra häi Galilea. Nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, nhyato, nhyato pap'ua ja ra nija ngue xännba ra hya yø ja'i. ³² Dĩ 'yødyø ja'i'a ra hya xännbabi, porque nu'mø xännbate ra Jesús, ena nts'ut'abitho ngue ya manzaqui 'mø nzohyø ja'i.

³³ Nup'ua ja ra nija p'uya, mĩ 'bup'ua n'na ra n'yohua n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yembĩ:

³⁴ —Ague Jesús grā mmēngu Nazaret, dami hyēgahe p'ua. ¿Hanja ngue gadi

nthint'ua dí 'bucähe? ¿Ua gní 'yehē gui juacje? Nugä dí padí te'o'i, gue'e rá maca Ts'ant'u'i Oja.

³⁵ Pε rá Jesús bi 'yεmbrā ts'onthi:

—Xanhēn'i grá ts'onthi. Dami hyep'u rá n'yohu guí n'youi.

Rá ts'onthi p'uya, yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi 'yεn'ahäi rá n'yohu. Pε hinha bi zet'i. Bi ma rá ts'onthi p'uya. ³⁶ Gä di 'yødyø ja'i bi nu te bi nja. Di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Hinjongui padí tema hya'a ya. Di nεqui ngue ja rá ts'edi ná rá n'yohu, porque asta 'nεhyø ts'onthi εc'ei 'mø xifi ngue dá hyep'u rá ja'i n'youi.

³⁷ Ndap'u bi zä di c'a yø ja'i te øtra Jesús.

Rá Jesús bi 'yøthebi rá to rá Simu nuna i Bedu.

³⁸ I map'u ja rá ngu rá Simu 'mø mambá pøn'a nija rá Jesús. Mi hεmbrā pa ná rá to rá Simu p'uya. Bi t'äpra mate rá Jesús ngue bi 'yøthe ná rá xisu madí hyenni. ³⁹ Nuna rá Jesús bi ndojpu 'benna dārquēhi. Bi hejpa rá pa, pε 'bexpi bønna pa. Bi nangra xisu ngue bi hojpi te dá zi yø ja'i.

Bi 'yøthe xangu yø dārquēhi rá Jesús.

⁴⁰ Mi dāhra nde p'uya, gātho yø ja'i si yø dārquēhi ngue hεmbi 'dama 'dan'yo man'u, bi zispabi rá Jesús ngue dá 'yøthe. Bi japyø dārquēhi yø 'yε rá Jesús ngue bi 'yøthe. ⁴¹ Bap'u xangu yø dārquēhi ngue n'youi yø ts'onthi, pε rá Jesús bi japyø ts'onthi ngue hεp'u yø ja'i n'youi. Asta mahyø ts'onthi, i enā:

—Nu'i, gue'e rá Ts'ant'u'i Oja.

Pε rá Jesús di hejpa yø ts'onthi, hīndi japi di nya. Porque nnepyø ts'onthi dá fadi ngue gue'a rá Cristo.

Bi 'yonna hya p'ujara häi Galilea rá Jesús.

⁴² Mi nεcahäi p'uya, bi bømp'u ja rá hnini rá Jesús, bi ma dapo. Pε εmmēi honyø ja'i haru 'bai. Mi zønyø ja'i p'u bí 'bai, i sammi, hīngui nnepe xta nzop'u. ⁴³ Pε rá Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Jatho ngue gā mma māngä rá hoga 'da'yo hya mi'da yø hnini. Porque guehna bi 'benngä ná ngue gā xihyø ja'i ha di njap'u dá zo rá 'yε Oja.

⁴⁴ Janangue gā bá n'yop'u ja rá häi Galilea rá Jesús ngue bi mānna hya p'u ja yø nija.

5

Bi 'yøtra Jesús ngue bi de xangu yø hua yø mahua.

¹ Nup'u ja rá nenzabi ni hu ngue Gene-saret, ja 'bäp'u n'na pa rá Jesús. Bi zøhø xangu yø ja'i p'uya, asta di ntøt'e ngue nne dá 'yørpabi rá hya Oja. ² Bi nu yoho yø barco p'u ja rá nenzabi rá Jesús, ngue hīnjongui o. Ya xi bønyø mahua ngue petyø xit'a. ³ Bi yurbu ja rá barco rá Bedu rá Jesús. Bi xi p'uya ngue dá zoquits'u rá nnengui, di map'u xanhē rá dehe. Bi mip'u ja rá barco rá Jesús ngue ja bá nya p'u, ngue bi xänbā rá hya yø ja'i. ⁴ Mi juadi bi man'a rá hya nne dá māmp'uya, bi 'yεmbrā Bedu:

—Dami 'yonna barco, di manu xanhē rá dehe. Ja gui 'yent'ui nu rá xit'a ngue gui pau yø hua.

⁵ Bi 'yenna Bedu p'uya:

—Ague grá xänbāte, ya xtá mmpēhme gā rá xui, pε hīn teni hua xtá thehe. Pε ngue guí εngui gā ent'a rá xit'a, ma gā ent'a rá xit'a ya.

⁶ Mi 'yentra xit'a p'uya, xandøngu yø hua bá the, asta ya nne xta xetra xit'a. ⁷ Bi 'yørpabi rá senya'u yø n'yohu bí o man'na rá barco ngue bá ehē, dá mäts'i. Bá ε'u p'uya, pε bi yuts'i gā yoho yø barco'u yø hua, asta ya nne dá thunt'a mbonthe yø barco ngue'a ganhyu. ⁸ Mi nu rá Bedu'a te bi nja, bi ndantyoħmu p'u 'bāhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, dami 'uecua dí 'bucä, porque ja mā ts'oqui.

⁹ Nguna bi mānna Bedu, porque bi nsu. Xquet'a 'nε'u yø n'yohu bi nsu 'mø mi nu ngue xandøngu yø hua bi de. ¹⁰ Xquet'a bi nsu rá Jacobo 'nēhra Xuua, yø ts'ant'u rá Zebedeo, gā mi n'youi rá Bedu. Pε rá Jesús bi 'yεmbrā Bedu:

—'Yo guí su ague Bedu. Nuya hīnni mantho gui thehyø hua ya, yø ja'i gui theya ngue gui 'bärpa yø mmēi —bi 'yεmbi.

¹¹ Bi sønna nenthe'u yø barco p'uya, bi zop'u yø barco ngue bi denna Jesús.

Rá Jesús bi 'yøthe n'na rá n'yohu mi 'ya rá do'yo.

¹² Ya mi 'bap'u ja n'na rá hnini rá Jesús. Bi zøn'a n'na rá n'yohu p'u ha 'bai, ngue

m̄i h̄embra ts'o'ya. M̄i nu r̄a Jesús, asta b̄i m'memfo h̄ai ngue äpr̄a mat̄e, bi 'ȳemb̄i:

—Ague gr̄a h̄mu, nu'mø guí nne gui 'ȳorca r̄a mat̄e gui 'ȳotheguits'ü, nugã dí pad̄i ngue d̄a z̄agui —bi 'ȳemb̄i.

¹³ Bi dosr̄a d̄arqūh̄i conná 'ȳe r̄a Jesús, bi 'ȳemb̄uya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. D̄a z̄a'i ya —bi 'ȳemb̄i.

Høntho b̄i man̄a r̄a hȳa n̄a, nun̄a r̄a d̄arqūh̄i m̄i 'ya rá do'yo, 'bexpi z̄a r̄a n'ü m̄i h̄emb̄i. ¹⁴ Nun̄a r̄a Jesús, bi 'b̄epi ngue h̄injond̄a xifi te bi japi, bi 'ȳemb̄i:

—Høntho n̄i ma ya, sømp'ü 'b̄h̄ra mmäc̄ja. D̄a nu ngue ya bi z̄a'i. Dam̄i 'ȳotra 'b̄ot'e tengutho b̄i mand̄a r̄a Moisés ngue d̄a 'ȳotyø ja'i 'mø bi z̄a r̄a 'ya h̄emb̄i. Jan̄angue d̄a bad̄i ḡätho yø ja'i ngue ya bi z̄a'i.

¹⁵ P̄e nu'a ga 'yo r̄a hȳa te øtra Jesús, man'na, man'na n̄i f̄adi. X̄andøngu yø ja'i d̄i mp̄eti p'ü ha n̄i ma ngue øxra hȳa i mma. I nne yø ja'i d̄a 'ȳothebi hap̄ü x̄an'ü. ¹⁶ P̄e m̄i pa d̄apo r̄a Jesús ngue ja b̄i mmat'Oja p'ü.

R̄a Jesús bi 'ȳot'e ngue d̄a f̄adi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹⁷ Nup'ü m̄i x̄ännbate n'na pa r̄a Jesús, hup'ü 'da yø fariseo, hup'ü 'da yø x̄ännbate ngue r̄a ley. Xpi 'ȳep'ü ja yø hn̄ini ja'a r̄a h̄ai Galilea, 'n̄ep'ü ja yø hn̄ini ja'a r̄a h̄ai Judea, 'n̄ep'ü Jerusalén xpi 'ȳe i'da. P̄e n'youi rá ts'edi Oja n̄a r̄a Jesús ngue sä øthe yø d̄arqūh̄i. ¹⁸ Bi zø i'da yø ja'i bá d̄u n'na r̄a d̄arqūh̄i ngue tudyø gua, bá oxr̄a f̄idi. B̄i ne yø ja'i ngue xti thocra d̄arqūh̄i p'ü br̄a 'b̄ähra Jesús. ¹⁹ P̄e h̄imb̄i z̄a ha xti yut'i, porque h̄inga nz̄ani yø ja'i. Bi tets'a yannigu p'üya, bi xots'a n'na x̄equi r̄a 'bet'e. Ja i camb̄ü r̄a d̄arqūh̄i n̄i oxr̄a f̄idi. Bi zørb̄ü 'b̄ahyø ja'i br̄a 'b̄ähra Jesús. ²⁰ M̄i nu te øtyø ja'i n̄a r̄a Jesús, i pad̄i ngue εc'ei yø ja'i ngue d̄a z̄a d̄a 'ȳothe r̄a d̄arqūh̄i. Bi 'ȳembra d̄arqūh̄i p'üya:

—Ague n'yø, ya d̄a pun'na n̄i ts'oqui ya —bi 'ȳemb̄i.

²¹ Yø x̄ännbate ngue r̄a ley p'üya, 'n̄ehyø fariseo, bi 'ȳemp'ü ja yø n'yomf̄eni: “¿Te go mangü n̄a r̄a n'yoh̄ü n̄a, i then'na Oja n̄a ngue ngu'a mma? Porque h̄injond̄a z̄a di punnba yø ts'oqui yø ja'i, h̄inda hønt'a Oja sä ngue d̄a 'ȳotra mpunnbi”, emp'ü ja yø

n'yomf̄eni. ²² P̄e r̄a Jesús i patho te mb̄enyø ja'i mbøc̄ue, bi 'ȳemb̄i:

—¿Hanja ngue ngun̄a guí mb̄emh̄m̄ü?

²³ Nugã d̄a xihra n'yoh̄ü 'b̄acua, dí emb̄i: “Ya d̄a pun'na n̄i ts'oqui ya”. P̄e nuyá, h̄indi n̄equi xanho ngue'mø b̄i mpunnbi ogue h̄in'na. P̄e nu'mø ga emb̄i: “Dam̄i nangui, gui c̄axni f̄idi, guí mma”, ga emb̄i, nu'mø ngue b̄i n'yo p'üya, ya gui pah̄m̄ü xanho ngue ja ma ts'edi. ²⁴ A nuyá, dam̄i pah̄m̄ü ya ngue r̄a N'yoh̄ü bí 'ȳe mah̄ets'i, ja rá ts'edi ua ja r̄a x̄imh̄ai ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'ȳembra n'yoh̄ü x̄an'ü p'üya:

—Nugã dí xi'i, dam̄i nangui, c̄axni f̄idi, n̄i ma n̄i ngu.

²⁵ 'Bexque'a p'üya, nun̄a mará d̄arqūh̄i, yø hm̄i yø d̄a yø ja'i p'ü b̄i nangui, bi gaxra f̄idi, b̄i ma rá ngu. P̄e di ja mammadi Oja.

²⁶ Gä di 'ȳodyø ja'i'a te b̄i nja, p̄e ḡa εspabi Oja yø ja'i. Asta nsu ha ga 'ȳenyø ja'i:

—A nuyá, d̄a nuh̄ü yø cosa ngue h̄inj̄am'mø xtá nuh̄ü ya —bi 'ȳena.

R̄a Jesús bi 'ȳot'e ngue rá x̄adi r̄a Leví.

²⁷ M̄i ma m'mefa r̄a Jesús, n̄i nthop'ü ja rá oficina r̄a Leví, nun̄a j̄amba r̄a m̄enyü yø ja'i ja te pä. M̄i nu r̄a Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—Ma ga mm̄e n'yø, ga øt'e ngue ma x̄adi'i —bi 'ȳemb̄i.

²⁸ Bi zop'ü rá oficina r̄a Leví ngue b̄i m̄e r̄a Jesús.

Nuyä yø ja'i t'emb̄i ja yø ts'oqui, 'dap'ü sih̄m̄ei r̄a Jesús.

²⁹ Nup'ü ja rá ngu r̄a Leví, bi 'yørpabi n'na r̄a dants'ih̄m̄e r̄a Jesús. Nup'ü ja r̄a m̄exa 'dap'ü 'b̄ah̄m̄ü m̄i'da yø ngath̄ai, d̄a guehm̄i'da yø ja'i. ³⁰ P̄e yø fariseo 'n̄ehyø x̄ännbate ngue r̄a ley bi z̄amba yø x̄adi r̄a Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—¿Hanja ngue 'dap'ü guí sih̄m̄eh̄ü yø ngath̄ai 'n̄ehyü m̄i'da yø ja'i ja x̄angu yø ts'oqui? —bi 'ȳemb̄i.

³¹ M̄i dahra Jesús, bi 'ȳena:

—Nuyä yø ja'i di hȳenni, guehya n̄i 'ȳehra 'ȳothe ya. P̄e yø ja'i x̄anzaqui, h̄inga gue'ü n̄i 'ȳe'ü. ³² A nugã, d̄a εh̄e ngue gue'ü yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi d̄a hȳep'ü r̄a nts'o ga 'yo, h̄inga gue'ü yø ja'i ena ngue ya 'yo xanho d̄a εh̄e ga nzof̄o.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguí etyø mmái yø xädi.

³³ Yø ja'i p'uya, bi 'yembra Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue zant'a si'a te tñi? Conque yø xädi ra Xuua 'nēhyø fariseo emmēi etyø mmái, 'nē emmēi mmat'Oja —bi 'yembi.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu'u yø ja'i ts'ofu ngue da nu ra nthati, hinguí etyø mmái mēnte 'dap'u 'bāhma ra novio. Njarbatho ma xädigä ya, hinguí etyø mmái ngue 'daua di n'yo'be. ³⁵ Pe bá ep'u ra pa ngue da zigagui ma nsai'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfađi ngue da zä da 'yetyø mmái ya ma xädi 'mø.

³⁶ Hømbi hyēcra hya bi xihyø ja'i. Bi xifi ngue ra 'da'yo xädi, hinga 'da'iguui ra nyogui xädi. Bi 'yembi:

—Hinda zä to da hyēca n'na xēqui ra 'da'yo ulu ngue da mõtra nyon'ulu. A nu'mø ngue da japi, di ts'onna 'da'yo ulu. Ra 'da'yo xēn'ulu hinda nējmanho ngue di bõtra nyon'ulu. ³⁷ Tengutho ra 'da'yo vino hinguí sä da sirbu ja ra zexfani ngue da zēdi. Porque ra 'da'yo vino da xētra zexfani 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya. ³⁸ Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifani da sit'i, n'namhma ngue gä yoho hinda m'mēdi. ³⁹ Nu'u si ra nyogui vino, hinjongui pøni ngue di nne ra 'da'yo vino, porque i ena: "Xandõnho dra nyogui vino".

6

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ N'na ra pa ngue säya yø ja'i, bi thop'u ja n'na ra nuatrigo ra Jesús, ni n'youi yø xädi. Nu'u yø xädi p'uya, bi daxtyø trigo ngue sa.

² Nu 'da yø fariseo p'uya, bi 'yembi:

—¿Hanja ngue gadi mpēhma? Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hinguí sä to di mpefi —bi 'yembi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'nē'u mi n'youi, ¿ua hinjam'mø gadi xāhma p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nuna ra David bi yarbua ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhmē xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nē'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmē'u, hinda unna nt'ēdi ra ley

ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmē t'uspabi Oja.

⁵ Mahømbi 'yembi:

—Nu ra N'yohu bí 'yē mahēts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yē.

⁶ Man'na ra pa ngue ra ts'äya p'uya, nuna ra Jesús bi yarbua ja ra nija ngue bi nxännbate ra hya. Mi 'bap'u n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yē ngue rá n'yēi. ⁷ Nu'u yø xännbate ngue ra ley 'nē'u yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapi, da 'yembi ngue hinguí supra ley. ⁸ Nuna ra Jesús ya patho te mbēnnbabi yø ja'i. Janangue bi 'yembra n'yohu xi 'yotrá 'yē:

—Bá nangui n'yø, ga 'bäcua made —bi 'yembi.

Nuna ra n'yohu p'uya, bi nangui, bi m'mäp'u sifi di m'mäi. ⁹ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Nuya ga øt'ahua n'na ra nt'änni ya. ¿Te 'be'a ma hya mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øthua 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øthua ra nho, oque ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xan'u, oque di njapi da du?

¹⁰ Ra Jesús bi hyēti gätho yø ja'i di mäts'i. Bi 'yembra n'yohu mi'u p'uya:

—Damí majni 'yē ya —bi 'yembi.

Ra n'yohu p'uya bi macrá 'yē, pe 'bexpi zä rá 'yē mi'u. ¹¹ Pe bi mbøcuc'u mi'da yø ja'i. Di n'yänni n'na ngu n'na ngue te da japra Jesús.

Bi 'yēxi 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús.

¹² Mi ma njammí pa p'uya, bi map'u ja n'na ra nyuni ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bi haxa mhmat'Oja gä ra xui. ¹³ Mi hyaxpaya, bi zonhyø xädi ngue bi huanhni 'de'ma yonc'ei, i hutí ngue yø representante. ¹⁴ Ja ua yø thuhu ya yø n'yohu bi thanhni: ra Simu nu'a ja man'na ra thuhu ngue i Bedu, ra Andre rá n'yohu na ra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua, ra Lipe, ra Bartolomé, ¹⁵ ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nu'a rá ts'unt'u ra Alfeo, ra Simu nu'a n'youi n'na 'bui yø ja'i honi ha di mmādasē p'u ja yø häi, ¹⁶ ra Judas nu'a

rá n'yohu ra Jacobo, 'nehra Judas Iscariote nunā bi dā ra Jesús.

Xandøngu yø ja'i bi xänbā ra hya ra Jesús.

¹⁷ Ra Jesús bá ep'u ja rá hyo ra nyuni mambi 'bui, bi zøp'u xanjuanī, bá n'youi yø xädi. Xangu yø ja'i mi 'bup'u bi zøhø, bá nexp'u ja yø hnini ja'a ra häi Judea, ra hnini Jerusalén, gā bá ehø ja'i 'bui gā rá nnengui ra jathe ha ja yø hnini Tiro 'ne Sidón. Di ho yø ja'i dā 'yøxra hya mmanna Jesús, 'ne nne dā t'øthebi p'u ha hēmbi. ¹⁸ Xquet'a bi t'øthe yø ja'i mādi anyø ts'onthi. ¹⁹ Gätho yø ja'i, gā nne ngue dā dāhra Jesús, porque ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu'u yø ja'i thädi, gā sä ha hēmbi.

Bi manna Jesús to di nthēui ra mmēnthi.

²⁰ Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ra mmēnthi gā nthēu ngue guí hyoyahu. Porque ya guí ohu rá 'yē Oja.

²¹ Ra mmēnthi gā nthēu 'mø guí tumanthuhū. Porque Oja dā 'yøt'e ngue guí tīni te guí sihu.

Ra mmēnthi gā nthēu 'mø guí zomhu. Porque m'mēfa di nja'ahu mpähā ngue guí nthēhu.

²² Ra mmēnthi gā nthēu 'mø nnu man'u'ahu yø ja'i ngue guí tenhu ra N'yohu bí 'yē mahets'i. Porque dā 'yēhra pa dā zū'ahu yø ja'i, dā hyøn'ahu thi p'u ha 'bui. Dā nu ts'oc'ei'ahu. ²³ Dami johyahu, di nja'ahu ra ndøpähā'a ra pa'a, porque xangu ni nzäbihu bí ja mahets'i. Xquet'a bi njarbu m'met'o yø mboxita'u yø ja'i'u ya, bi nu man'u byø pøngahya Oja xa m'mai.

²⁴ Pē huēcate'u ena ngue yø mmēmmeti. Ya bi tho'a ra pähä xanja mēnte ra pa xa m'mai.

²⁵ Huēcate'u ena ngue hīnte di 'bedi, porque di ntumanthuhū.

Huēcate'u ja mpähā ngue thede, porque dā 'yēhra pa di nzonī ngue ra dūmmi.

²⁶ Huēcate'ahu, 'mø gā nnu manho'ahu yø ja'i. Mi njarbut'ho'u yø mboxita yø ja'i ya, mi nnu manho te mi øt'ui yø fehni pøngahya.

Nu to 'buhø nsuii jatho ngue di mādi.

²⁷ Di xifi te'o gā øde te di mma, dami mahni nsuihu. Dami 'yørpahu ra n'ho'u gā nnu man'u'ahu. ²⁸ Dami 'yāphu Oja ngue

di japi to san'ahu. Dami marpahu Oja'u sū'ahu. ²⁹ Nu'mø to bi mēp'a ni hmihu, dami un man'na nguadi ni hmi ngue dā mē'mi. Nu'mø te'o dā gan'na ni tuhu, 'nehni pahni dami unni dā gats'i. ³⁰ Nu'mø te'o dā 'yā'ahu n'na ra cosa, dami unni. Nu te'o dā ne ngue dā hyan'na'i'a te ni mmeti, 'yo guí mmađi. ³¹ Tengutho gni ne ngue dā māxahu yø ja'i, dā ngu'a guí 'yøthu, dami 'yørpahu ra 'bāxte mi'da yø ja'i.

³² A nu'mø ngue hønt'u di mā'ahu gadi mahmu, ¿dana ra n'ho di nequi ngue guí øthu 'mø? Conque asta yø ts'oc'ei njap'u.

³³ Nu'mø hønt'u to øt'ahu ra n'ho guí ørpahu ra n'ho, ¿dana ra n'ho di nequi ngue guí øthu 'mø? Porque xquet'a 'nē'u yø ts'oc'ei njap'u. ³⁴ Xi'mø ja'a macosa gadi hmithu n'na ra ja'i, 'ne guí tømī ngue xquet'a di hmi'ahu, ¿dana ra n'ho guí øthu 'mø? Porque xquet'a njap'u yø ts'oc'ei ngue di hmi n'na ra cosa, pē xi mmi tømī ngue dā ma mahmiti. ³⁵ Pē nu'ahu, dami mahmu'u sū'ahu. Dami yørpahu ra n'ho. Dami hmihu n'na ra cosa, pē nu'a ra ja'i gadi hmithu n'na ra cosa, 'yo guí tømī ngue xquet'a di hmi'ahu. Nu'mø gā 'yøthu tengu na ra hya dí xi'ahu ya, xangu rá njapi Oja di 'da'ahu. 'Nē di nequi ngue ya yø basi'ahu na Oja maguesē. Porque xquet'a ørpabi ra n'ho Oja'u yø ts'oc'ei, madaque'a hīndi ja mammađi Oja. ³⁶ Di nja ni nhuēcatehu tengutho Oja ni Papáhu i ja rá nhuēcate'a.

'Yo guí haspahu ra güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

³⁷ 'Yo guí haspahu ra güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hīnda hyats'ahu ra güenda Oja te guí øthu. 'Yo sä guí mmamhu ngue dā ma ra castigo mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hīnda mēn'nahu ra castigo Oja. Dami punnbabi ni mmic'ei'hu, n'namhma ngue xquet'a di pun'nahu Oja. ³⁸ Dami fāxhu'u sä ra n'u, n'namhma ngue dā māxahu Oja. Dā 'yēn'nahu xāho, di dātra t'enī, dā huati asta dā bonspu guí 'yūthu. Porque tengutho guí 'yøthu, xquet'a gue'a di nja'ahu'a.

³⁹ Bi hēcra hya ra Jesús ngue hīnga te bi zā māxädi dā denyø ja'i. Bi 'yēna:

—Xi n'na ra xädä, ¿ua dā zä di m'met'o p'u di ma rá mmixädäui? Hīnda zä di m'met'o,

porque nu'mø bi nthëui n'na ra ots'i, 'dap'u da zo. ⁴⁰ Nu'a ngue ra xäditho, hin man'na xangu padj ngue rá xännbate, pe da zä da badj te gäma hya pahrá xännbate.

⁴¹ ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'adyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø guí xihni cu ya ngue oxra häi rá dá, pe nu'i p'uya, ra biga di o ni dá. ⁴² Ya hinda zä gui 'yemni cu: “Ague n'yø, tø ga hahmi ra häi o ni dá”, gui 'yembi. A nu'i p'uya, hin gadi unna güenda ngue ra biga oxni dá. Ya hinni 'yup'u te guí mma. 'Be dami hyahra biga oxni dá, n'namhma da zä gui hyambabi ra häi o rá dá ni cu.

Nu'a ga nho rá ndät'ä ra za, gue'a di fadi temä za'a.

⁴³ Nu ra hoga za, hinga ja zup'u ra ndät'ä hinguí ho. Nu'a hinga hoga za, hinga ja zup'u ra hoga ndät'ä. ⁴⁴ N'na ngu n'na yø za, nu'a te yø ndät'ä zädi, gue'a di fa'a. Tengutho p'u ja ra 'uini, hinga ja zup'u yø igo. Ni xingyø uva di zup'u ja yø 'uini. ⁴⁵ Njarbatho n'na ra hoga n'yohu ya, ra hoga hya mma, porque xanho rá mmai. Pe ra ts'oc'ej, xants'o te mma, porque xants'o rá mmai. Nu'a ra hya pønna ne, mbo rá mmai ni 'yehε, ogue xanho, ogue xants'o.

Bi nhyejpa ra hya yoho yø hyønnigu.

⁴⁶ ¿Hanja ngue guí enju ngue ni hmujü, 'nε hinguí øthü'a te dí nnegä ngue gui 'yøthü? ⁴⁷ Nu te'o gä tēngui, i øde hanja ra hya dí mma, 'nε da 'yøt'e te dí xifi, ga xi'ahü ra hya nna hyejpi. ⁴⁸ Nna hyejpabi n'na ra n'yohu ngue nne di nhønnigu. Xtanhε ra häi da 'ya'mi. Nup'u ja ra mmendo, ja da fap'u ra jado. Nu'mø bi tho'a n'na ra dathe p'uya, ra dehe nts'edi ga nnønhna ngu, pe hinda 'yanna ngu, porque ra mmendo p'u høts'e. ⁴⁹ Pe nu ra ja'i ngue øhra hya dí mma, 'nε hinda 'yøt'e te dí xifi, nna hyejpabi n'na ra n'yohu ngue guerp'u ja ra häitho bi hyøhrá ngu. Himbi hyøxpü ja ra mmendo. Nu'mø mi tho ra dathe, bi nønhna ngu. Bi hyømbüya, bi xädi.

7

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na ra capita.

¹ Mi juadi bi manna ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi ma, i map'u ja ra hnini Capernaum. ² Nuna ra hnini na, mi 'bap'u n'na ra capita ngue mi si n'na ra hmiqúi emmεi di madj. Nuna ra hmiqúi, madj hyenni, ya ja ngue da du. ³ Mi zä mi 'yøhra capita ngue hma te øtra Jesús, bi menhni 'da yø judío 'bet'o p'u ja ra nija ngue bá apra mate ra Jesús ngue da ehε da 'yøthebi na rá hmiqúi ra capita. ⁴ Nu'u yø judío bi guarbu 'buhra Jesús. Bi 'yäpra mate, bi 'yembi:

—Nuna ra capita, ni 'yup'u gui fäxna. ⁵ Porque di mahyø judío na, 'nε bi hogahe n'na ra nija ngue bi gusehε.

⁶ Ra Jesús bi mε'u yø judío sits'i. Pe nu'mø ya xmanguerpü da zømp'u ja ra ngu, nuna ra capita bi menhni 'da yø amigo ngue bá embra Jesús:

—Ague n'yø, 'yo gadi n'uni, porque himma nsäga'be ngue gui carbü ja ma ngu. ⁷ Janangue nugä ni xinga gue'a xca masegä p'u ngue xcabá ä'i ra mate. A nuyá, høntho dami manya ngue da zä ma hmiqúi dí xi'i, ya dí padj ngue da zä ra n'u hεmbi. ⁸ Porque nugui xquet'a 'bui to 'bet'o ngue di mandagui. Nugä p'uya, xquet'a dí si ma soldado dadi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, pap'u dí et'i. Ogue ga εmbi: “Bi 'yεcua”, ra soldado p'uya bá ep'u. Ogue ma hmiqúi ga 'bepi te da mεfi, ra hmiqúi øt'e te dí xifi.

⁹ Nuna ra hya t'εmbi bi manna n'yohu, di 'yøtho 'mø mi 'yøhra Jesús. Bi 'yembyø ja'i n'yoi p'uya:

—Majuani dí xi'ahü ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi tinnbä rá nt'εc'εi tengu ga 'yεc'εigä na ra n'yohu na —bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi zøp'u ja ra ngu'u yø m'menhni, nu'a ra hmiqúi bi dini ngue ya xi yäni.

Ra Jesús bi japi ngue bi bεnnate rá ts'unt'u n'na ra 'danxu.

¹¹ M'mεfa p'uya, nup'u ja ra hnini Naín, ja i map'u ra Jesús. Ni n'yoi yø xädi, xangu mi'da yø ja'i ni n'yoi. ¹² Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnini, bi nu ngue mmap'u n'na ra ánima ni du yø ja'i ngue da ägui. Hønt'a rá 'dants'unt'u mi si n'na ra 'danxu'a. Ni n'yoi xangu yø ja'i ngue yø mmεngu p'u ja ra hnini. ¹³ Mi nu ra 'danxu ra Jesús, bi huεqui, bi 'yεmbi:

—Ogui zoni.

¹⁴ Nunā ra Jesús, bi guatra huada ni thu ngue bi jäti. Bi m'mä'ü ni dü p'uya. Ra Jesús bi 'yembra ánima:

—Ague n'yø, dí xi'i ngue dami nangui.

¹⁵ Nu'a ra dü p'uya bi nangui bi mi. 'Nε bi nya. Nunā ra Jesús bi dāprá mamá na mará dü. ¹⁶ Emmēi bi nsu yø ja'i 'mø mi nu'a te bi nja. Pε espabi Oja yø ja'i, i ena:

—Hin hapu xa hnu n'na ra pøngahya tengü na bi zøcua dí m'mahmu ya.

Mahøn'a emp'uya:

—Ya dá nurpah ra ts'edi Oja, ngue fäxte ua dí 'bahu ya.

¹⁷ Gä ra häi Judea bi n'yo ra hya te bi 'yøtra Jesús, porque ndap'ü bi zä bi fadi te bi 'yøt'e.

Bi 'yet'i yoho yø xädi ra Xuua ngue bi ma bá nyau ra Jesús.

¹⁸ Nu'ü yø xädi ra Xuua, bi xifi te 'be'a gä øtra Jesús. Ra Xuua p'uya, bi zonhni yoho yø xädi. ¹⁹ Bi 'yet'i ngue da ørpa ra nt'änni ra Jesús ngue'mø majuaní gue'a ra Cristo ja ngue da εhe di ndast'abi, ogue da thøm'man'na. ²⁰ Nuya yø m'menhni ra Xuua, mi zømp'ü 'buhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nunā ra Xuua øtra nxixya, xpá mmenga'be ngue ga øt'a'be ra nt'änni 'mø gue'e na ra Cristo ja ngue da εhe di ndast'abi, ogue ga tøm'mähe man'na —bi 'yēmbi.

²¹ Nu'a ra ora bi zøn'ü yø m'menhni p'uya, bi 'yøthe xangu yø därquehi ra Jesús, bi 'yøthe'ü mi n'youi yø ts'onthi. Xangu yø xädä bi nzø yø dä. ²² Ra Jesús bi 'yēmbya yau:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua na ra hya gá nuui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi dí mmangä. Dami xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hēmbi. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bennate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ²³ Ra mmēnthi di nthēui ra ja'i hinha di gohrá mmü ngue εc'ēigui.

²⁴ Mi mengyø m'menhni ra Xuua, nunā ra Jesús bi d'ümi bi c'annbabi yø ja'i na ra Xuua. Bi 'yēmbi:

—¿Te'o gá ma guá nuhu p'ü bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu hinguí nzaqui

rá mmü, entho n'na ra zafani 'mø anna ndahi? ²⁵ Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuhu 'mø? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu ngue he ra hoga ulu? Pε guí pahmu ngue yø ja'i he ra hoga ulu ngue 'bu mmapähä, guerp'ü ja yø ngu yø dast'abi 'bü. ²⁶ Pε xi'mø hinga gue'a guá nuhu'a, ¿te'o guá nuhu 'mø? ¿Ua guá nuhu n'na rá pøngahya Oja? Majuaní ngue gue'a n'na rá pøngahya Oja guá nuhu. Pεgue tate na ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'mü. ²⁷ Nunā ra Xuua, guehna rá m'menhni Oja mmamp'ü ja ra Maca Libro na, ngue ena: “Gä et'ä ma m'menhni, di m'met'o p'ü gdi ma. Gue'a di hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yēna. ²⁸ Dí xi'ahü, nu hangü yø ja'i 'bü, hinjongui pøni ngue di tate ngue ra Xuua. Pε nuyá, to bi zä ma ja'i ya o rá 'ye Oja ya, guehya ma datho bi nthēui ra mmēnthi ya, ngue ra Xuua.

²⁹ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na. Gätho yø ja'i p'uya, co 'nēhyø ngüthäi xi xixyabi ra Xuua, bi bahyø ja'i ngue xanho te mman'Oja.

³⁰ Pε yø fariseo 'nēhyø xänbäte ngue ra ley, himbi ne'a ra nxixya bi 'yøtra Xuua'ü, nu'a te nne Oja xta 'yørpabi himbi nu manho.

³¹ Janangue bi 'yēna Jesús:

—¿Tegue gda hējpä ya yø ja'i ya? ¿Ter'ü gui nēqui? ³² Gda hējpabi yø basi n'yēmp'ü ja ra täi. I mmatyø mmimbasiui ngue di n'yēmmi, i ēmbi: “Dá pixt'ähe ra xithi ngue xqui nnehmu, pε hinga nnehmu. Dá tut'ähe yø thuhu ngue yø thundummü, pε hinga nzomhmu”, bi 'yēmbi. ³³ Guí njathu p'uya, nu'mø himbi nja'a te guí mmamhmu, guí mbøcuhü. Porque bá ehra Xuua nunā mi øtra nxixya 'nε bi 'yētrá mmü, nu'ahü p'uya, gá 'yēmhmu ngue n'youi ra ts'onthi ngue'a te øt'e. ³⁴ A nuyá, guecä drá N'yohu dá ε mahets'i, dí si'a te dí tini, nu'ahü p'uya guí εnjü ngue drá nhyøt'a zihmε. Guí εnjü ngue dadi thegä'be'ü yø ja'i ja yø ts'oqui 'nε'ü yø ngüthäi. ³⁵ Pε nunā ra hya njuantho, nu'mø di n'yomfēni xanho yø ja'i, da badi ha rá nja ra hya.

Nup'ü ja rá ngu n'na ra fariseo, ja 'bup'ü ra Jesús.

³⁶ Nu'a n'na nc'ei yø fariseo bi zixra Jesús ngue da nsihmε p'ü ja rá ngu. Mi zømp'ü ja ra ngu ra Jesús, bi mip'ü ja ra mēxa p'uya. ³⁷ Nunā n'na ra xisu mará

'yots'om'mäi p'ua ja ra hnini, mi badi ngue bi ma da nsihme p'ua ja ra ngu ra fariseo na ra Jesús. Bi zomp'ua ja ra ngu p'uya, ni du n'na ra m'mo'aceite, yup'ua ra aceite mahotho ga yani. ³⁸ Bi ndantyohmu p'ua 'bahra Jesús ngue bi dannebi yø gua. Mente zoni, nu'ua yø guidä tägui, soxp'ua ja yø gua ra Jesús, thuqui conyø xta. Bi gospabi ra aceite mahotho ga yani. ³⁹ Nuna ra fariseo xi zixra ts'ihme ra Jesús, mi nu te øtra xisu, nguna ra hya bi beni, bi 'yena: "Nu'mø ngue nmajuani rá pøngahya Oja na ra n'yohua na, di padi te rá m'mäi na ra xisu cuar'mø, ngue ra 'yots'om'mäi". ⁴⁰ Rā Jesús bi 'yembra fariseo:

—Ague Simu, jap'ua n'na ra hya di nne ga xi'i —bi 'yembi.

Enna fariseo p'uya:

—Dami xiqui gra xänbate.

⁴¹ Bi 'yenna Jesús:

—Yoho yø n'yohua di tupra menyua to di hmi ra menyua. Nu'a n'na ra ndupate p'uya, nu'a hangu pøxa cat'a ciento ma pa ra nzäbi, gue'a ndupate'a. Man'na nc'ei p'uya, nu'a hangu pøxa yote ma'det'a ma pa ra nzäbi, gue'a ndupate'a. ⁴² Pe nu'ua mi ndupate, ya himbi zä bi gutyø güenda. Nu'a bi hmi ra menyua p'uya, bi punnbi ga yoho. Dami xicya, ndana gue'a ya yø ndupate ngue tate di ja mamadi rá hmu?

⁴³ Bi 'yenna Simu p'uya:

—Nup'ua nnä bengä, man'natho tate di ja mamadi'a xangu mi ndupate, 'ne bi punnbi.

Bi 'yenna Jesús:

—Nu'a ga manya, gue'a ya.

⁴⁴ Bi hyetra xisu na ra Jesús, bi 'yembra Simu:

—Gui nnu na ra xisu 'bucua ya. Da cat'ä ua ja ni ngu, pe hingä 'dacrä dehe xa nxagua. Pe nuna ra xisu 'bucua, bi merca ma gua conyø guidä, 'ne bi duqui conyø xta. ⁴⁵ Nu'i, hincä zenguagui conn'na ra beso, pe nuna, mente ra ora xta cat'ä ua ja ni ngu ya, hingui säya thannegui ma gua. ⁴⁶ Nu'i, hincä cosca ra aceite ma ya. Pe nuna, mahotho ga yanna aceite bi goscagui ma gua. ⁴⁷ Guehna di xi'i naya, ngue emmei di maqui, ja di nequi p'ua ngue xangu rá ts'oqui, pe di mpunnbi. Pe nu ra ja'i ngue

ts'atho mapunnbi, ts'atho di nequi ngue di ma'a n'na.

⁴⁸ Rā Jesús bi 'yembra xisu:

—Ya dá pun'na'i ni ts'oqui ya.

⁴⁹ Nu'ua mi'da yø ja'i xi ts'ofa 'dap'ua 'buhmu p'ua ja ra mexa p'uya, di n'yembi:

—¿Te'o ni n'yohua na ena ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i?

⁵⁰ Pe ra Jesús bi 'yembra xisu:

—Ya ga nyanya ngue ga 'yec'ei gui. Da hyu ni mmai ya, ni ma.

8

Ja ua yø thuhu yø xisu bi mäxra Jesús.

¹ M'mefa p'uya, xangu yø hnini bi thohna ra Jesús ngue xihyø ja'i ha di njap'ua di zo rá 'ye Oja. Ni n'yoi'ua 'de'ma yoho yø xädi. ² Xquet'a n'yohua 'da yø xisu xi 'yøthe ngue mi n'yoi yø ts'onthi, da gue'ua madi hyenni. N'yohua p'ua ra Maya nuna ja man'na ra thuhu ngue ra Magdalena. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mi n'yoi yoto yø ts'onthi. ³ N'yoi p'ua ra Juana nuna rá xisu ra Chuza, guehna di manda gätho yø mefi p'ua ja rá palacio ra Herodes. 'Ne ra Susana n'yoi p'ua. N'yoi p'ua xangu yø xisu ngue ja te pets'i, nu'mø te honna Jesús, guehya faxya.

Rā Jesús i hyeipa ra hya n'na ra momhmudä.

⁴ Xangu yø ja'i bá ep'ua ja yø hnini ngue nne da 'yøde te manna Jesús. Mi mpeti xangu yø ja'i, bi hyoni te gui hyeipa ra hya xihyø ja'i. Bi 'yembi:

⁵ —N'na ra n'yohua bi ma da ponna trigo. Nup'ua bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'ua ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi nehyø ja'i thop'ua ja ra 'yu. Bi map'ua yø ts'int's'ua ngue bi za yø hmudä. ⁶ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'ua hingui pidi ra häi ngue o ra do. Bi 'yotra hmudä 'mø mi bøts'e, ngue hingui xa ra häi. ⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'ua ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. ⁸ Mi'da yø hmudä, bi zop'ua ja ra hoga häi, guehya emmei bi nja ya. Nu'a n'na mhmudä bi bøn'a n'na ciento yø hmudä.

Nu'mø mi manna ra hya na, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmæ na ra hya di mmangä ya —bi 'yëmbi.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

⁹ Nu'æ yø xädi bi 'yänni te ga mbønya yø hya xi hyequi. ¹⁰ Ra Jesús bi 'yëmbi:

—Nuya yø hya hingui fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmæihæ ya yø hya ya. Pε nuya mi'da yø ja'i, dá thonna hya di nhyejpi te dá sifi, n'namhma ngue nu te da nu, tengutho 'mø ngue hinte da nu. Nuya yø hya da 'yøde, tengutho 'mø ngue hin tema hya da 'yøde.

Ra Jesús bi ma te ni bønnya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

¹¹ Ma ga xi'ahæ te ga mbønna ra hya dá ma. Nu ra hmudä bi 'boni, gue'a rá hya Oja'a. ¹² Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'æ bi zo ra hmudä ya. Høntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'æ ra zithu, bi japi bi pumbeni ra hya xi 'yøde. Hingui nnepe ngue da 'yëc'ei ra hya, ngue di nyanyø te yø ja'i. ¹³ Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'æ bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Bi 'yëc'ei njammj pa. Nu'mø bi ts'æi, 'bexi cohyø mmæi. ¹⁴ Mi'da yø ja'i p'æya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'æ bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. Pε nu'a te yø 'bæfi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'bæfi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndummæi honi ha di mmæmmeti. Nu'a te yø pähäse, gue'a nne da 'yøt'a. Ya hin tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ¹⁵ Pε mi'da yø ja'i, gui nhyejpi ngue ra hoga häi p'æ bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i ngue yø mmæi ga 'yøhra hya ya, 'nε εt'ammæi ra hya øde. Hingui hægui, guehya hæxra 'yu njuantho ya.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

¹⁶ Nu'mø to di saca n'na ra nyot'i, hingui sä ngue da go'mi, ogue da hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxmaya, n'namhma ngue nu'æ cut'ambo ra ngu da hyetra nyot'i. ¹⁷ Njarbætho ya yø hya hingui fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmæi hanja ra hya.

Pε da 'yëhra pa ngue gætho yø ja'i da badi hanja ra hya.

¹⁸ Janangue dami 'yët'ammæihæ teni bønnya yø hya di mmangä. A nu ra ja'i da dini xanho rá mmæi hanja ra hya, da mæx Oja ngue man'na di bahra hya. Pε nu ra ja'i hingui nne da 'yørpabi masu ra hya di mma, nu'a zits'æ ra hya padi, da thanbji.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bøni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drá mæni.

¹⁹ Nup'æ mi 'bahra Jesús, ja bi zømp'æ rá mamá, 'nεhyø n'yohæ. Pε hingui sä da guat'i ngue di nyæui, porque mandøngu dyø ja'i 'bæp'æ. ²⁰ Hindi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yëmbi:

—Ni mamá 'nεhni n'yohæ 'bæcua thi. I nzo'i ngue gui nyæui 'na —bi 'yëmbi.

²¹ Mi dahra Jesús, bi 'yenthø:

—Nuya 'bæcua øspabi rá hya Oja, nu'a ra hya øde gue'a øt'a, guehya entho ma mamá ya, guehya entho ma n'yohæ ya.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahj conyø fanthe.

²² N'na ra pa ra Jesús bi yærbæ ja n'na ra barco conyø xädi. Bi 'yëmbi:

—A nuyá, ma ga 'dasæ ra zabi gdá mähæ man'na nguadi —bi 'yëmbi.

Bi ma p'æya. ²³ Mente ni 'yop'æ ja ra dehe ra barco, bi n'ahra Jesús. Ena ha bi 'yeta n'na ra ndønthi bi n'yo. Nu'æ yø fanthe nangui, so mbo ra barco. Ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. ²⁴ Nu'æ yø xädi ra Jesús, bá æp'æ bi aha, bi 'yëmbi:

—Ague grá xännbate, ague grá xännbate, ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. Ya ga tuhæ —bi 'yëmbi.

Mi nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahj 'nεhyø fanthe. Ngu i hejpi, 'bexpi nsäya. M'mæfa ya hin tema di 'yani. ²⁵ Bi 'yëmbiyø xädi p'æya:

—¿Hanja ngue hingui εc'ei ngue ga fæxahæ? —bi 'yëmbi.

Nu'æ yø xädi di 'yøtho hanja'a te bi nu, 'nε bi nsu. Di n'yëmbi n'na ngu n'na p'æya:

—¿Te'o ni n'yohæ na n'yø? Nu'mø bi zohra ndahj 'nεhra dehe, i εc'ei —di n'yëmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohæ n'youi yø ts'onthi.

26 Mī zōnna barco p'ua ja ra häi Gadara, man'na nguadi ra zabi ha di nhyandui ra häi Galilea. 27 Mī bömp'ua ja ra barco ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohua ngue ra mmengu p'ua. Ya rá ya'atho yø pa mī n'youi yø ts'onthi na ra n'yohua. Ni xingra ulu di he. Ni xingui 'bap'ua ja rá ngu, sinoque guerp'ua ja ra camposanto bí 'bái. 28 Ngu i nu ra Jesús, bi ndantyøhmū p'ua ha 'bái. Ra ndøts'edi i zofo, bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'ua'i Oja nuna jase rá ts'edi. ¿Hanza ngue gadi nthint'ua dí 'bái? Dí ä'i ra mate ngue 'yo gadi angui.

29 Nguna ra hya bi manna n'yohua, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyep'ua ra n'yohua n'youi. Xangu yø nnidi ngue emmei di am'mø bi ga. Yø ja'i p'uya turpa yø 'ye 'nēhyø gua conyø cadena, pe di c'auqui. Ra ts'onthi p'uya di japra n'yohua ngue 'dagui, ni ma dapo. 30 Ra Jesús bi 'yānni, bi 'yēmbi:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohua p'uya bi 'yēna:

—Nná hugä ngue yø mmundotho gähe —bi 'yēna.

Bi manna tengū na porque xangu yø ts'onthi mī n'youi ra n'yohua. 31 Nu'ua yø ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue hinda 'yērbua ha ja ngue da jot'i. 32 Ja mī 'yorbatho n'na 'bái yø ts'adi ma'yoni p'ua ja ra nguani p'uya. Yø ts'onthi p'uya, bi 'yādi ngue da yērbua ja yø mmui yø ts'adi. A nuna ra Jesús bi unna nt'edi. 33 Janangue yø ts'onthi bi hyep'ua ra n'yohua mī n'youi, bi yērbua ja yø mmui yø ts'adi. Nuya yø ts'adi p'uya, bi ga ra 'dihī, bi nhyørbua ja ra zabi. Gä ja bi jarba ra dehe.

34 Nu'ua yø n'yohua mī fähyø ts'adi, mī nu te bi nja. Bi ga ra 'dihī bi ma bá mamp'ua bí ja ra hnini. Da gue'ua yø ja'i 'da'a n'nanni ha 'bái, gä bá xifi. 35 Mī 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá ehē da nu. Mī zønyø ja'i p'ua 'bähra Jesús, 'dap'ua 'bähmi'a ra n'yohua mī n'youi yø ts'onthi. Ya xi dits'i. Ya hinte di ja, ya he yø ulu. Pe bi zu yø ja'i'a te xi nja. 36 Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi tho ra n'yohua mī n'youi yø ts'onthi, gä xihyø ja'i nu'ua ja søhø. 37 Nuna ra hya bi nja, nguya yø mmengu Gadara, nguya yø ja'i ndap'ua bi zä bi 'yē'a ra xequi'a, 'da ga xityø ja'i ra Jesús

ngue da ma. Porque emmei su yø ja'i te bi 'yøt'e. Janangue hømbi yērbua ja ra barco ra Jesús ngue bi mengui. 38 Nu'a ra n'yohua mī n'youi yø ts'onthi bi xifi ngue xta mme ra Jesús. Pe ra Jesús hīmbi nepe, sinoque bi 'yēmbi:

39 —Man'na xanho ni ma ni ngu, n'namhma gui xihyø ja'i'a te gä bi 'yøt'a'i Oja —bi 'yēmbi.

Bi ma ra n'yohua p'uya, bi xifi gätho yø ja'i p'ua ja ra hnini'a te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

40 Mī zøm man'na nguadi ra zabi ra Jesús. Mī nu yø ja'i ya mambi 'bap'ua, ra ndi johya. Porque ya mī ndø'mate gätho yø ja'i. 41 Bi zø'a n'na ra n'yohua 'bet'o ngue di manda p'ua ja ra nija p'uya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmū p'ua 'bähra Jesús. Bi 'yäpra mate ngue da map'ua bí ja rá ngu. 42 Porque ya ja ngue da du n'na rá t'ixu mī si. Ya n'ne'ma yonjeya mī 'bái, pe hønt'a rá 'dant'ixu mī si'a. Mī ma ra Jesús. Xangu yø ja'i bi denni asta di ntørbua ja ra 'yu.

43 Nu'ua yø ja'i ni dēnna Jesús, n'youi p'ua n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mī hēmbra m'mäcji. Nuna ra xisu madī hyēnni, xandøngu rá mēnyu xi āni ngue mī honyø 'yøthe da 'yøthe. Pe xinga n'na'ua yø 'yøthe xta nzä da 'yøthe. 44 Nuna ra xisu, bi m'mēfa p'ua ni ma ra Jesús, bi guarbua ja rá xätha, bi därpa rá nyanī rá he. Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpī nsäya ra ji mī hēmbi.

45 Bi 'yēnna Jesús:

—¿Te'o bi dārcaguī mā he? —bi 'yēmbiyø ja'i.

Gätho yø ja'i p'uya, i mma ngue hīnjo'o. Pe ra Bedu 'nē'ua mī da yø n'yohua bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xänbāte, guī ānni to bi dāt'a ni he. Conque guī nnu ngue di ntøtyø ja'i, 'nē tøn'na'i.

46 Pe ra Jesús bi 'yēna:

—Hīn'na. 'Bai to bi dārca mā he. Porque dadi unna güenda ngue bi zä n'na nc'ei comma ts'edi.

47 Bi nu ra xisu p'uya, ngue fätho te bi 'yøt'e. Ni huaqui mmap'ua. Bi ndantyøhmū p'ua 'bähra Jesús. Yø hmi yø dä yø ja'i p'ua bi xi'a njuani te nnepe ngue bi dädi. 'Nē bi xifi

ngue 'bexpi zä ra ji mi hēmbi. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague t'ixu, ya bi zä'i ngue gá 'yēc'ēi ngue di zä'i comma ts'edigä. Da hyu ni mmäi ya, ni ma —bi 'yēmbi.

⁴⁹ Nunä ra Jesús, mente yaui ra xisu madi hyenni, bi zø hman'na nc'ēi bá nēxpä ja rá ngu ra Jairo. Bi 'yēmbra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yonni mantho gui sixra xänbäte.

⁵⁰ Pē ra Jesús, mi 'yø'a te si ra Jairo, bi 'yēmbi:

—'Yo sä guí su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yēc'ēigui ngue da zä ga øthegä ni t'ixu —bi 'yēmbi.

⁵¹ Mi zømp'ä ja ra ngu p'äya, hinjondi japi ngue 'da xti yat'ui mbo. Høndra Bēdu, ra Jacobo, ra Xuua, 'nēhrá papá 'nēhrá mamá ra hmute bi japi bi yat'ambo. ⁵² Gä zonyø ja'i, i ya dummäi yø ja'i conná ngue'a bi du. Pē ra Jesús bi 'yēmbi:

—'Yo gui zomhmä. Nunä ra hmute hingui tu na, i atho na.

⁵³ Pē nuya yø ja'i yaui ra Jesús i thentho, porque padí ngue ya xi du ra hmute.

⁵⁴ Nunä ra Jesús bi bennbä rá 'yē ra du, nts'ēdi bi 'yēmbi:

—Ague grá hmute, dami nangui.

⁵⁵ Nunä ra hmute p'äya, mahømbi nja rá te. Bi nangui 'bexque'a. Bi manda ra Jesús ngue di t'unna hmē da zi ra hmute. ⁵⁶ Nunä rá papá 'nēhra mamá ra hmute di 'yøtho te bi nja. Pē ra Jesús bi manda ngue hinjonda sifi te bi nja.

9

Bi 'yēt'ä 'dē'mä yoho yø xädi ra Jesús, ngue da xänbabi ra hyä yø ja'i.

¹ Nunä ra Jesús, mi pēti gätho'ä 'dē'mä yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna nt'ēdi ngue da hyä ra ts'ēdi da 'yøthe gätho yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da 'yøthe yø ja'i hēmbi 'damä 'dan'yo man'ä. ² Bi menhni ngue da xihra hyä yø ja'i ha di njap'ä di zo rá 'yē Oja. 'Nē da 'yøthe yø därkehi p'ä di ma. ³ Bi 'yēmbi:

—'Yo te gui hax'mø gá mähä, ni xingra tøhø, ni xingra bolsa, ni xingra thuhmē, ni xingra mēnyu. 'Yo gui cax man'na ni pahniä. ⁴ Nup'ä ja ra ngu di n'na'ahä ra

ts'äya, ja gui n'oxhä p'ä, asta gue'mø guá ēhmä. ⁵ A nup'ä händi n'na'ahä ra ts'äya, gui pømhmä p'ä ja ra hnini. Pē dami huamhra fonthäi di n'youi ni mbonguahä, gue'a ra hmēya'a ngue ya da thep'ä ya yø ja'i hīmbi 'yøt'ahä masu.

⁶ Bi ma'ä bi t'ēt'i, i mpa p'ä ja yø hnini. Bi xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hyä, 'nē bi 'yøthe yø därkehi p'ä ni ma.

Ra dast'abi Herodes hingui nnu ra pa da nu ra Jesús.

⁷ Mi 'yøhra dast'abi Herodes te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Di 'yøtho'a te øde, porque eni'da yø ja'i ngue nunä ra Jesús, guehna ra Xuua xi bēnnate p'ä bí nt'ägui. ⁸ Mi'da yø ja'i p'äya, ēmbi ngue ya 'yop'ä ra Elías. Mi'da p'äya, ēmbi ngue 'bui toni nyogui pøngahya Oja xpi bēnnate. ⁹ Pē ra Herodes bi 'yēnā:

—Nu'a ra Xuua dá mandagä bi t'øjpabi rá ya'a, hinga gue'a 'yop'ä'a. ¿Pē te'o ni n'yohä nā dí øcä ngue xangu yø cosa øt'e?

Ya hingui nnu ra pa ra Herodes ngue da nu ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmē cät'a mahuaqi ma'yohä.

¹⁰ Mambä pengyø xädi ra Jesús ngue bá manna hyä p'ä ja yø hnini, bi däpra güenda te xi 'yøt'e. Nunä ra Jesús bi zixyø xädi ngue bi ma dapo, jonna hnini Betsaida. ¹¹ Pē nu'mø mi bahyø ja'i hapä bí 'bähra Jesús, bi map'ä bí 'bui. Di säyabi yø ja'i sømp'ä 'bui. I xihyø ja'i ha di njap'ä di zo rá 'yē Oja. Xquet'a bi 'yøthe yø därkehi.

¹² Nu'mø ya ni ma di nde p'äya, bi guat'ä 'dē'mä yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami 'yēhyø ja'i, n'namhmä da hyoni ha di n'oxi, ja da dämp'ä ra hmē da zi. Porque nuua dí 'bähmä, ra dapo ua.

¹³ Ra Jesús bi 'yēmyø xädi:

—Dami unhnä ra hmē da zi yø ja'i —bi 'yēmbi.

Nu'ä yø xädi p'äya, bi 'yēmbi:

—Pē høndi cät'a yø thuhmē dí hagähe, 'nē yoho yø huä. Rá nēgui ga mmäcähe 'mø, ga ma tämhme ra hmē da zi yø ja'i.

¹⁴ Yø ja'i p'äya, comma cät'a mahuaqi ma'yohä. Pē ra Jesús bi 'yēmyø xädi:

—Damī xihmā yø ja'i dā mī. Dā 'yøtyø zimundo ngue dyø yote mā'det'a nja'i p'ua dā mī.

¹⁵ Gue'a bi 'yøt'a p'uya. Bi mī gātho yø ja'i. ¹⁶ Ra Jesús bi hyan'ua cət'a yø thuhmē 'nē'ua yoho yø hua. Bi hyanmā hēts'i p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmē p'uya, bi unyø xādi ngue di 'darpa yø ja'i dā zi. Dā guehyø hua bi 'dat'i. ¹⁷ Bi nsihmē xanho yø ja'i, gā bi nniya. M'mefa p'uya, bi ma mapeti yø thuhmē bi bongui, bi z'u'i 'de'mayo canasta bi bongui.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi'a.

¹⁸ N'na ndi ya, bi ma n'nanni ra Jesús ngue bá mat'Oja, n'youi yø xādi. Bi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—¿Te'ogā p'ua gā mbēnyø ja'i 'mø?

¹⁹ Mī dahyø xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—'Bū i'da yø ja'i ēmbi ngue gue'e grā Xuua gmi øtra nxixya. Mī'da yø ja'i p'uya, ēmbi ngue gue'e grā Elías. Mī'da yø ja'i p'uya, ēmbi ngue gue'e n'na'ua yø nyogui pøngahya Oja xpi bēnnate.

²⁰ Ra Jesús mahømbi 'yēmbiyø xādi:

—Xi'ahū p'uya, ¿te'ogā p'ua gni bēmhma ngue guecā?

Ra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Nu'i, gue'e grā Cristo bá exa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yēmbi.

²¹ Ra Jesús mahømbi 'yēmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogā ya —bi 'yēmbi.

Ra Jesús bi mā ngue da tho, 'nē bi mā ngue di bēnnate.

²² Bi xihyø xādi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu ra N'yohū bí 'yē mahēts'i, dā 'yēmmēi dā ma mā'uni. Nu'ua yø ja'i 'bet'o p'ua ja ra nija dā zai, dā guehyø hmu yø mmäcja, 'nēhyø xānnbate ngue ra ley, gā dā zai 'nē dā hyo. Pē rá hyu pa p'uya di bēnnate —bi 'yēmbi.

Ra Jesús bi xihyø xādi ngue hīnjam'mø da gohyø mmāi'a gā 'yēc'ēi.

²³ M'mefa p'uya, bi 'yēmbi gātho yø ja'i:

—Nu to nne dā dēnngui, hīngui sā ngue dā zānsē te dā n'yo. Hangū ra pa, hīnha di gohrā mmāi, madague'a dā thop'ua ja ra pont'i. ²⁴ Nu ra ja'i dā 'uegue ngue su dā

tho, guehna ra ja'i di m'mēhrā te na. Pē nu ra ja'i hīngui cohra mmāi'a gā 'yēc'ēigui, madā tho connā ngueque, guehna ra ja'i di nyānnā te na. ²⁵ Porque hīnte dā dahra ja'i, madague'a dā 'yøt'e ngue rá mmēti gā ra ximhäi, 'nē di m'mēhrā te. ²⁶ A nuyá, nu ra ja'i ngue pēsra sā connā ngueque, ogue i pēsra sā connā nguehra hya dí xānnbate, xquet'a dā 'yēhra pa ngue nūgui drā N'yohū dá ε mahēts'i, xquet'a gā pēs'mā sā connā ngue'ua to di jagbū. Guehna ra pa gā ma pengui ngue gā ndast'abi, connā ts'ēdi Oja gā ma n'yo'be yø maça anxε Oja. ²⁷ Majuanī dí xi'ahū, ngue nuyā 'da 'bucua ya, hīnda dū, asta gue'mø dā nu ngue dā hya ra ts'ēdi Oja di mānda ua.

Bi mpä'a te gui nēqui ra Jesús.

²⁸ Ya rá hyato mā pa xi manna ra hya na p'uya, bi map'ua bí ja n'na ra nyūni ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. ²⁹ Mēnte mmat'Oja ra Jesús, bi mpä'a gui nēqui rá hmi. Rā he p'uya, asta di yoxni'a gā nt'axi. ³⁰ Bi hnu p'uya, ngue 'bāp'ua yoho yø n'yohū yaui. Nuyā p'uya, guehna ra Moisés 'nēhra Elías. ³¹ 'Nēhya xquet'a di yoxni p'ua i nēqui ya. Nup'ua ha bi nyāui ra Jesús, bi c'a'a ra ndate ja ngue danī nthop'ua Jerusalén. ³² Pē ra Bedu co 'nē'ua mī'da yø n'yohū, bi n'ahā ngue nethā. Nu'mø mī nnuhu, bi nu p'uya ngue di yoxni p'ua 'bāhra Jesús, co 'nē'ua mīyoho yø n'yohū 'dap'ua 'bāhmi di yoxni. ³³ Nunā ra Moisés 'nēhra Elías, ya ja ngue dā zop'ua ra Jesús. Pē ra Bedu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xānnbate, ya xanho ngue dí 'būhmu ua. Ma gā hocāhe hyu yø t'ānnigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yēmbi.

Pē ra Bedu hīngui padī te mma. ³⁴ Mēnte bi manna ra hya na, bi nja n'na ra gui ngue bi go'mi. Emmēi bi nsu 'mø mī go'mra gui. ³⁵ Bi 'yø p'uya ngue bá nya Oja p'ua ja ra gui, bi 'yēna:

—Nunā 'bucua ya, guehna mā Ts'ant'ua dadī madī. Nuyā yø hya dā manna ya, damī 'yēt'āmmāihū —bi 'yēna.

³⁶ Mī juadi bá nya'a ya p'uya, bi nu ngue 'bāse p'ua ra Jesús. Pē hīnjombi xi'a te bi nu.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

³⁷ Mi hyaxpaya, bá ep'ua ja ra nyuni mambi 'bui. Pe xangu yø ja'i bi ma di c'at'ui ra Jesús. ³⁸ Nu'ua 'bahyø ja'i p'uya, nts'edi bá nya n'na nc'ei, bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xännbate, dami nurquits'ua ma ts'ant'ua 'bucua, porque hønna dí si na.

³⁹ Nu'mø bi ga ra ts'onthi n'youi, di japi ngue mafi. I huaqui 'ne sohyø fugui. Hingui nne da hyegui, emmei di uni. ⁴⁰ Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthe ts'ua, pe hinxä nzä xä 'yøthe.

⁴¹ Ra Jesús bi 'yembi:

—¿Astá njam'mø da zønna pa gui 'yec'ei gaha? ¿Ua guí ena ngue hangu ra pa ga set'aha?

Bi t'embrá papá ra dárquēhi p'uya:

—Bá si ua ni ts'ant'ua ya.

⁴² Pe nu'mø ni ma da guatra ts'ant'ua p'ua 'bähra Jesús, astá ra huaqui bi 'yen'a häi ra ts'onthi. Ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'ua ngue bi hyep'ua. Mi zä'a te mi hembra ts'ant'ua, bi ndäprá papá p'uya. ⁴³ Gä di 'yødyø ja'i te bi nja. Bi bahyø ja'i ngue ma datho ja rá ts'edi Oja.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho.

Mente di 'yøtho gätho yø ja'i'a te bi 'yøtra Jesús, bi 'yembyø xädi p'uya:

⁴⁴ —Dami 'yøhma xanho na ra hya ga xi'aha ya. Mami pumbeniha ngue ra N'yoha bí 'ye mahets'i di ndäpyø ts'oc'ei.

⁴⁵ Pe nu'ua yø xädi himbi dinyø mmäi na ra hya xifi, porque tobe hingui xojpabi Oja yø mmäi ngue da ba'a xifi. I su yø xädi da 'yänni te ga mbøn'a ra hya mmanna Jesús.

Ra Jesús bi xännba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

⁴⁶ Nu'ua yø xädi ra Jesús di njun'mahya n'na ngu n'na, porque n'na ngu n'na nne ngue ma datho da hnu mansu. ⁴⁷ Pe bi bahra Jesús te mbemp'ua ja yø mmäi yø xädi. Bi zohna n'na ra basi, bi 'bämba ha 'bäi. ⁴⁸ Bi 'yembaya:

—Nu ra ja'i di ja mmansu na ra basi 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a dí nnu manho ngue da 'yøt'a, entho go di ja mmansu gra ja'i. Nu ra ja'i di ja mansugui, entho go di

ja mmansu'a to bá penngui. Gätho'aha ya, nu'a da t'embi ngue hinte di muui ya, gue'a ma da'a p'uya.

Ra Jesús di hejpa yø xädi nuya sahyø ja'i nnønbbabi rá thuhü 'mø øthe yø ja'i.

⁴⁹ Ra Xuua bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, xtá nugähe n'na nc'ei ngue nnøn'na ni thuhü ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pe xtá hejpahe, porque händi n'yoha p'ua nnä mähä.

⁵⁰ Ra Jesús bi 'yembi:

—'Yo gädi hejpahe yø ja'i nnønngagui ma thuhü, porque nuya hingui sacja, ma n'yoha ya.

Ra Jesús bi hejpa bi ra Jacobo 'nehra Xuua te i mma.

⁵¹ Man'na, man'na ni guatra pa ngue da ma mahets'i ra Jesús. Bi hya ra ts'edi p'uya ngue di ma Jerusalén. ⁵² Bi 'bet'o 'da yø amigo ngue xtani 'yähra nt'edi ha daní nsäya. Mi zomp'ua ja n'na ra hnini jap'ua ja ra häi Samaria, bi ne ngue ja xtani 'yap'ua ra nt'edi xti n'oxi. ⁵³ Pe yø mmengu Samaria himbi nepe xti n'oxi, porque padí ngue da tho tho di ma Jerusalén. ⁵⁴ Nu'ua yø xädi ra Jesús, ra Jacobo 'nehra Xuua, mi nu ngue ya himbi t'unna ts'äya. Bi 'yembi:

—Ague grá Hmu, ¿ua guí nne ga ähma ngue da tähyø sibi mahets'i ngue di juadi, tengutho bi 'yøtra pøngahya Elías?

⁵⁵ Bi hyet'ua yauí ra Jesús, bi hejpi, bi 'yembi:

—Nu'auí hinguí pahmi ngue hingui ho na ra hya guí mmammi. ⁵⁶ Porque ra N'yoha bí 'ye mahets'i, himbi 'yehē ngue di juahyø ja'i, sinoque bí 'yehē ngue da yani. I ma man'na ra hnini p'uya.

Hyu nc'ei bi nyauí ra Jesús.

⁵⁷ Mente ni 'yop'ua ja ra 'yu p'uya, n'na ra n'yoha bi 'yembra Jesús:

—Ague grá hmu, nugä dí nne ga mme hapu gdi ma —bi 'yembi.

⁵⁸ Ra Jesús bi 'yemp'a yauí:

—Nu yø haho ja yø 'bido ngue säya. Yø ts'int's'ua ja yø 'bafi ngue säya. Pe ra N'yoha bí 'ye mahets'i hin'ya rá ngu ha di n'oxi.

⁵⁹ Bi 'yemba n'na nc'ei ra Jesús:

—Ma ga mme'ua nnä magä —bi 'yembi. Pe nu'a ts'o p'uya, bi 'yena:

—Ague grá hmu, dami 'dacra nt'edi ngue 'be da du ma papá ga ägui. Ya da zä ga mme p'uya —bi 'yëmbi.

⁶⁰ Ra Jesús bi 'yëmp'a yai:

—Nu'u yø ja'i entho ya xa ndu ngue hingui pa Oja, gue'u da 'yähÿø mmindui'u. Pë nu'i, ma ga mmehma, n'namhma gui xihÿø ja'i ha di njap'u di zo rá 'yë Oja.

⁶¹ Mahømbi 'yën man'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, nugä dí nne ga mme, pë dami 'dacra nt'edi ngue 'be ga ma ë'u bi 'bap'u ja ma ngu.

⁶² Pë ra Jesús bi 'yëmbi:

—Nu'a bi bentra t'abi ndani ngue di nuafani, 'në cohra mmui m'mefa, gue'a ya hingra nzäui da ma ha di njap'u di zo rá 'yë Oja yø ja'i'a.

10

Ra Jesús bi menhni hyate ma'det'a nja'i da manna hya.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Hmu, bi huanhni hyate ma'det'a nja'i, bi menhni di m'met'o p'u di ma. Yø yonc'ei p'u da ma n'na ngu n'na, i map'u ja yø hnini ja ngue dani nthohra Jesús. ² Bi 'yëmbuya:

—Majuani dí xi'ahu ngue ra 'befi xangu i ja, pë yø mēfi zi yohotho 'bui. Janangue nuyá, dami 'yäphä na Oja rá mmeti ra 'befi, ngue da menhyø mēfi p'u ja rá 'befi. ³ Nuyá gui mmähä ya. Pë dami mfähm, porque gui cuthu p'u 'bähyø ja'i ngue yø nduc'ei, tengutho yø de'yo 'mø'yop'u ha 'bähyø zate, gui njathu p'uya. ⁴ 'Yo tema bolsa gui caxu, 'yo tema njamnyu gui caxu. 'Yo gui cax hmi'da ni thixfanihu. 'Yo to di ot'ahu 'mø gá nzenguah p'u ja ra 'yu. ⁵ Nu'mø gá sømp'u ja n'na ra ngu, gui zenguate 'mø gá cuthu mbo. Gui 'yëna: “Oja di japra ngu ja ua ya”. ⁶ Nu'mø 'bap'u yø ja'i ngue nnepra njapi Oja, nu'a ra nzengua gadi uni ngue Oja di japyø ja'i, da gohmi ra nzengua. Pë nu'mø hingui nne yø ja'i, ya hin'na 'mø. ⁷ Dami nsäya p'u ja ra ngu gui sømhmu. Dami siha'a te si yø ja'i 'bap'u. Porque ni 'yup'u ngue di t'unnä nzäbi ra mēfi. 'Yo hontho gui pøn'a n'na ra ngu, gni mpa man'na ra ngu. Nu'a, hin'na'a. ⁸ Nu'mø bi n'na'ahu ra ts'äya p'u ja ra hnini gui sømhmu, dami si'a te di n'na'ahu. ⁹ Gui 'yøthehu yø därkehi

di 'bap'u. Gui 'yëmhmu: “Nuyá, ya guerp'u gui pahmu ha gdi sohu rá 'yë Oja ya”. ¹⁰ Pë nu'mø himbi n'na'ahu ra ts'äya p'u ja ra hnini gui sømhmu, gui 'yëmmø ga thohmu p'u ja yø caye: ¹¹ “Dá huambu ja ra hnini yø fonthäi bá n'youi ma mbonguahe. Gue'a ra hmeya'a ngue ya dá thec'ahu p'u. Pë dami pahmu ngue ya mi ja ngue xtä si'ahu ha gdi sohu rá 'yë Oja”, gui 'yëmphu yø ja'i. ¹² Dí xi'ahu ngue nu'mø ra pa dani thaxra güenda, man'na xan'u ra castigo da thohya yø ja'i himbi unna ts'äya, ngue'a ra castigo da tho'yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Sodoma.

Xandøngu ra castigo da thohyø ja'i hingui nne di 'bätyø mmui.

¹³ Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bap'u ja ra hnini Corazin. Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bap'u ja ra hnini Bet-saida. Porque himbi 'yëc'eigui 'mø mi nu yø milagro dá ørbu 'bui. A nu'mø xtä nnu yø milagro yø ja'i mi 'bap'u ja ra nyogui hnini Tiro, 'nep'u ja ra hnini Sidón, n'nahmantho xtä hÿep'u ra nts'o man'i n'yo yø ja'i. Xt'i n'yaxÿø 'bospi, 'në xtä hÿe yø he yø ja'i nu'a xt'i nēqui ngue 'bä ndummui. ¹⁴ Pë nu'mø ra pa dani thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da thohyø ja'i festa ra hya ya, ngue'a ra castigo da thohyø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Tiro 'nep'u ja ra hnini Sidón. ¹⁵ A nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra hnini Capernaum, rá nzequi ena ngue da t'espabi p'u mahets'i, 'nēcua ja ra häi da t'ēspi. Pë gue di map'u ja ra nidu.

¹⁶ Bi 'yëmbyø xädi ra Jesús:

—Nu'u yø ja'i da ne da 'yøhra hya gui xihmu, tengutho 'mø go da 'yørcase ma hyagä'u. Nu te'o hinda nu manho'ahu, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manho gra ja'i. Nu'a to hingui nnu manhogui, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manho'a to bá pengui.

Ya bá penc'u hyate ma'det'a bi 'benhni.

¹⁷ Mambá penc'u hyate ma'det'a nja'i bi 'benhni, emmēi di johya. I ena:

—Ague grá Hmu, nu'mø dá nongähe ni thuhu, asta 'nēhyø ts'onthi n'youi yø ja'i hÿp'u.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Gue'a guí mmammī. Dá nugā rā Satanás ngue gá taphu, bī ma hāi tengutho rā huēi 'mø nī gai. ¹⁹ Nugā dá 'da'ahū rā ts'edi ngue madague'a guí nneshū yø c'eya 'nē guí nneshū yø ixtehe, pē hinte dā ja'ahū. 'Nē guí taphu gātho rá ts'edi nā rā zithu mā nsūihū. ²⁰ Pē 'yo gādi johyahū ngue hōntho guí nnōngahū mā thūhugā, 'bexi hēp'ū yø ts'onthī n'yōui yø ja'i. Sinoque nu'a gdi johyahū, ngue bī nt'ot'i nī thūhūhū p'ū mahēts'i.

Di johya rā Jesús.

²¹ Nu'a rā ora'a p'uya, rā Espíritu Santo bi japi ngue emmēi di johya rā Jesús. Bi 'yēna:

—Mā Papá'i, dādi ja mammādi'i grā Hmu p'ū mahēts'i, grā Hmu ua ja rā ximhāi. Porque yø ja'i ēnā ngue yø bamhya, i ēnā ngue tīnī xanho yø mmūi hanja rā hya, pē gá 'yajpabi ya yø hya ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basi ngue yø 'yøde. Ngūnā gá 'yøt'e mā Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

²² Mā Papágā bi dāqui gātho yø cosa ngue gā manda. Hīnjongui pōni ngue dādi mpahmī xanho'a rá Ts'ant'ū Oja, sinoque hōnse'a rá Papá di mpahmī. Hīnjongui pōni ngue dādi mpahmī'a rā Papá, sinoque hōnse'a rá Ts'ant'ū di mpahmī. Nu rā ja'i dā neprá Ts'ant'ū Oja ngue dā badī te'o nā rā Papá, ya dā zā dā badī.

²³ Bi hyētyø xādi p'uya, bi 'yēmsebi:

—Bi toca'ahū rā mmēnthī ngue gá nūse connī dāhū'a te guí nnuhū ya. ²⁴ Porque dí xi'ahū ngue yø pa xā thogui, xangu yø pōngahya Oja xā m'mūi, 'nēhyø dast'abi xā m'mūi, bi ne xta nnu'a te guí nnuhū ya, pē hīmbi zā bī nu. Bī ne xta 'yø'a rā hya guí øhmū ya, pē hīmbi zā bi 'yøde.

Bi manā Jesús te bi 'yøtra mmēngu Samaria.

²⁵ Nu'a n'na rā xännbate ngue rā ley p'uya, bi guat'i ngue thāmmahya rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā xännbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e para ngue gā tīnā te para zantho?

²⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Tenī 'be'a nt'ot'i p'ū ja rá ley Oja? ¿Tema hya guí tīm'mø gadi xādi?

²⁷ Nu'a rā xännbate ngue rā ley p'uya, bi 'yēna:

—Nunā rā hya nā, guehna ēnā: “Dāmī ja ndummūi ngue mathoguitho guí mahmū Oja co gātho nī mmūihū. Hangu rā pa hōnt'a guí mbēmhmū'a. 'Nē dāmī mahnī mmīc'ēiui tengutho gnī ne ngue dī ma mamādi'i”, i ēnā hya.

²⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xanho te guí mma. Dāmī 'yøt'e tengutho rā hya guí mmanya n'namhma ngue guí tīnā te para zantho.

²⁹ Pē nunā rā xännbate ngue rā ley, i ēnā ngue ya gue'a te øt'e ngue hīngā gātho yø ja'i 'da guí matho. Janāngue bi 'yēmbra Jesús:

—Pē, ¿ndana gue'a mā mmīc'ēi'be p'uya?

³⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—N'na rā n'yohū bá hya rā 'yū xpi 'yē'a Jerusalén, nī map'ū ja rā hnīnī Jericó. Bī nthēui yø bē, bi hyānbabi'a te mī hā, asta bī mōjpe. Bi unī, bi zop'ū p'uya. Ya sā rā ndate 'mø mī zop'ū. ³¹ Nu'a rā ora'a p'uya, bi thop'ū ja rā 'yū n'na rā mmācja. Bī nu ngue 'bēmp'ū rā n'yohū sā rā n'ū. Bī māqui, i gātā n'na nguadi, bi thogui. ³² Xquet'a bi thop'ū n'na rā n'yohū mī ja rá 'bēfi p'ū ja rā nīja. Nu'mø mī nu'a sā rā n'ū, bī māqui, bi thogui. ³³ Pē nunā n'na rā n'yohū ngue rā mmēngu p'ū ja rā hāi Samaria, bi thop'ū ja rā 'yū. Mī nu ngue 'bēmp'ū nā xi ma mā'unī, bi huēqui. ³⁴ Bi guarbū bēnā n'yohū p'uya, bi gospabi rā aceite, 'nēhra vino bi gōspa p'ū xi ts'erpi. Bi dūrpabi rá ts'et'i. Bi 'yēxpū ja rá fanī p'uya, bi zits'i ngue dā hyonnbi ha di nsāya. Bī mādi. ³⁵ Mī hyaxpūya, nunā rā mmēngu Samaria 'mø ya ja ngue dā ma, bi hya'i yoho yø mēnyū nūya di nthēui n'na pa rā nzābi n'na mmēnyū. Bi unna mmēnnīgu, bi 'yēmbi: “Dāmī fārquits'ū nā rā n'yohū 'būcua. Nu'mø hīndī gua'i nā rā mēnyū ja ua, mān'na xangu guí unī, gā jut'a'i 'mø dá pengui te guí unī”, bi 'yēmbi. ³⁶ Xiya, ¿ndana gue'a ya hyū nc'ēi di nēqui ngue rá mmīc'ēiui nā rā n'yohū bi unyø bē ya?

³⁷ Nu'a rā xännbate ngue rā ley p'uya bi 'yēna:

—Nu'a bi huēqui, gue'a rá mmīc'ēiui'a.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nī ma ya, dāmī 'yøt'e tengutho nā rā hya guí mmanya.

Ya 'būp'ū ja rá ngu rā Marta rā Jesús.

³⁸ Bi thop'ua manī ma rā Jesús, bi zōmp'ua ja n'na rā hnīnī. Nup'ua ja rā hnīnī bi zōnī, 'bup'ua n'na rā xisu nī hū ngue rā Marta. Nup'ua ja rá ngu na, bi sāyabi rā Jesús. ³⁹ Nunā rā Marta, 'bua n'na rá juhue nī hū ngue rā Maya. Nunā rā Maya bi mip'ua nī hyandra Jesús ngue øxra hya xihyø ja'i. ⁴⁰ Pē rā Marta hūmbī dī mpetho. Bi guarbua hū rā Jesús, bi 'yēmbī:

—Ague grā Hmu, ¿ua xanho te ør'ma juhue ngue hīndī zēqui? Damī xifi ngue da māxqui —bi 'yēmbī.

⁴¹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbra Marta:

—Ague Marta, ague Marta, hīnguī padī te gui 'yøt'e. Janjuani gui ho nī mmui'a te gā ja ngue gui 'yøt'e. ⁴² Pē hōnda n'na rā hya ja ngue mā datho dī mporta. Nunā rā Maya xa huanhna hya nu'a mā datho dī mporta 'nē hīnjōnda hyānbi.

11

Bi xānbbabi ha dī mat'Oja yø ja'i rā Jesús.

¹ Man'na rā ora p'uya, nunā rā Jesús mī mmat'Oja p'ua ja n'na rā xēqui. Mī juadi bi mat'Oja p'uya, nu'a n'na'ua yø xādi bi 'yēmbī:

—Ague grā Hmu, damī xānngahe rā mmat'Oja, tengutho rā Xuua bi xānbi da mat'Oja yø xādi —bi 'yēmbī.

² Mī dahra Jesús, bi 'yēmbī:

—Nu'mø guī mmat'Ojaha, gui 'yēmhma: “Mā Papá'āhe guī 'bua mahets'i, damī 'yøt'e ngue da hnu mansu'i. Bá ēhe guī mānda ua. Dī nja'a te nī pāhā ua ja rā xīmhāi tengutho bí ja mahets'i. ³ Damī 'daje rā hme n'na pa ngu n'na pa. ⁴ 'Nē damī punnga mā ts'oquihe, tengutho gāhe xquet'a dadi punnbahe to hīnguī ho te ørcahe. Damī fāxcahe ngue hīnga øt'āhe rā nts'o. Damī yanje ngue rā nts'o”.

⁵ Rā Jesús bi sigue bi 'yēmbī:

—Xi'mø ngue n'na rā n'yohua gadi n'amigo n'na'aha ya. Nu'mø māde rā xui p'uya, da zōmp'ua ja rá ngu rá amigo, da 'yēmbī: “Ague mā amigo'i, damī hmiqui hyu yø thūhmē. ⁶ Porque n'na mā amigo bi zōp'ua ja mā ngu, jap'ua xpi 'yēhē. Pē hīn'ya te gā unni”. ⁷ Nu'a ts'o p'uya, da 'yēntho 'mø bá tha'a mbo rá ngu: “Yo gadi xunanyagui. Ya n'nøt'e mā goxthi. Mā basi ya xa 'yoi. Ya hīnda zā gā nnanguī gā 'da'i'a guī ādi”,

da 'yēmbī. ⁸ Madague'a ngue rá amigo, pē hīnguī nne da nangui ngue di unni te honi. Pē nugā dí xi'aha ngue da nanghma, di unni te gā honi, n'namhma ngue ya hīnni mantho di xunanya. ⁹ Janangue nugā dí xi'aha, nunā Oja di 'da'i te guī homhma. Damī 'yāpi te guī nnehua. Nu te gui honi, gui tīni. Nu'mø gā jātra goxthi ngue guī nzohma Oja, da xoc'aha. ¹⁰ Porque nu rā ja'i ādi te nne, mā t'unni. Nu'a honi, i tīni. Nu'a di jātra goxthi, i sojpi.

¹¹ Conque nu rā ja'i 'bahrā basi, nu'mø bi 'yāpra thūhmē, hīnguī sā rá mmui rā ja'i ngue rā do di unnā basi. Ogue rā hua da 'yāprā basi, hīngra c'eya di unni. ¹² Ogue rā do'nī da 'yāprā basi, hīngra ixtehe di unni. ¹³ A nuyá, i ja nī ts'oquiha, pē guī padī gui unna cosa xanho nī basihua. Nu'a nī Papāhua bí 'bua mahets'i ya, man'natho'a, nu'mø te'o da 'yāpra Espiritu Santo, da pennbabi.

Yø ja'i embi ngue rā zithu fāts'i te øtra Jesús.

¹⁴ Nunā rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohua mādi gonebi rā ts'onthi mī n'youi. Nu'mø mī hyep'ua rā ts'onthi mī n'youi rā n'yohua, bi nya p'uya. Yø ja'i p'uya di 'yøtho. ¹⁵ Pē en'i'da yø ja'i:

—Nunā rā n'yohua na, øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pē gue gue'a rā zithu rá hmu yø ts'onthi fāts'i ngue jap'ua.

¹⁶ Mī'da yø ja'i p'uya, bi xifi ngue nunā mahets'i xtabá 'yøtyø hmeya hīnjongui sā da 'yøt'e, para ngue da bahyø ja'i ngue Oja bí 'bua mahets'i di unna ts'edi. ¹⁷ Pē rā Jesús gā patho te mbēnyø ja'i, bi 'yēmbī:

—Xip'ua dī mānda n'na rā dast'abi, nu'mø dī ndunhyø ja'i, hīnjam'mø da zā da zehyø hya. Xip'ua ja n'na rā ngu ya, nu'mø dī nsuse yø ja'i 'bup'ua, da 'yēhra pa dī n'uēni.

¹⁸ Njarbatho nā rā hya dí xi'aha ya. Xi'mø ngue di hejpasē yø mēfi rā zithu, ya rá 'bēfise di ts'onī. Dí mmangā nā rā hya nā ngue guī enja ngue rā zithu fāxca'mø dí øthegā yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ¹⁹ A nu'mø ngue ngu'a, xi nī mmijudíohua tēna hya guī xānbbateha, ¿ua rā zithu fāx'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? Nuyá, ja dī nēqui p'uya ngue guī ya xādāha, hīnguī padī te guī mmamhma. ²⁰ Pē xi'mø ngue di 'dacra ts'edi Oja ngue gā øthegā yø ja'i

n'youi yø ts'onthi, ja di nēqui p'uya, ngue ya di manda ua Oja.

²¹ Hingra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi'mø ngue n'na ra n'yohu xanzaqui, cu yø juai gui mfäp'u ja rá ngu, hinte da ja'a te fädi. ²² Pē nu'mø bá ep'u man'na ra n'yohu ngue man'na xta nzaqui, da dapi, da gannbabi yø juai gui mfädi. Ya rá mmeti'a te da hyannbi. Di njadä p'uya, tate xa nzaquigui ngue ra zithu, janangue sä di øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Nu ra ja'i hingui nne ngue ma n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi ma nsui'be na. Nu ra ja'i hingui faxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'ongatho ma 'befi na.

Rā ts'onthi bá pengbu ja rá mmui ra ja'i.

²⁴ Nu'mø bi hyep'u ra ts'onthi n'youi ra ja'i, nup'u ja ra xequi mathoguithe xa 'yot'i, ja bi 'yop'u ra ts'onthi, honi ha di nsäya. Pē nu'mø himbi dini ha di nsäya, di n'yomfeni p'uya, i ena: “Ga pengä p'u ja ma ngu dá pøni”, i ena. ²⁵ Nu'mø bá pengbaya, da dinnbabi rá mmui ra ja'i ngue hinjongui 'bup'u, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. ²⁶ Da mengbaya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá madi. Gä da yarbua ja rá mmui ra ja'i ngue di m'map'u. M'mefa p'uya, man'na di m'ma man'u ra ja'i ngue'a te ra n'u mi sä m'met'o.

Bi manna Jesús te'o di nthēui ra mmēnthi.

²⁷ Nuna ra Jesús, mente mmanya yø hya ya, nup'u ha 'bahyø ja'i, bá tha'a n'na ra xisu, bi 'yēmbi:

—Ra mmēnthi bi nthēui ra xisu bi øn'a'i, nē bi sät'a'i —bi 'yēmbi.

²⁸ Em'mø mi dahra Jesús:

—Ma datho ra mmēnthi bi nthēui ya yø ja'i di ho da 'yøxra hya mman'Oja, nu'a te ra hya øde, gue'a øt'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

²⁹ Man'na ni mpetitho yø ja'i p'u 'bahra Jesús. Mi nya ra Jesús, bi 'yēna:

—Nu yø ja'i 'bahra pa ja p'uya, yø ts'oc'ei. 'Bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'yēc'eigui. Pē hin tema milagro ga øt'e ngue da nu yø ja'i. Nu'a da nøpa hmēya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás. ³⁰ Porque tengutho ra Jonás, nu'a te bi tho'a, gue'a bi nøpa

hmēya yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini Nínive'a. Njarbatho ra N'yohu bi 'yē mahēts'i ya, nu'a te da tho'a, gue'a da nøpa hmēya yø ja'i 'bahra pa jap'u'a ya. ³¹ Nu'mø ra pa ngue danī hyaxra güenda Oja p'uya, nu'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'u sur, da nangui ngue di yäpya yø ja'i 'bahra pa ja p'uya. Porque nuna ra xisu na, ndø yap'utho rá häi bi 'yēhē ngue bi 'yøxra hya mi pahra Salomón. Conque man'na di tategä ya ngue ra Salomón, pē hingui nne gui 'yøhmua ra hya di mmangä ya. ³² Da gue'u yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini Nínive da nang'mø ra pa danī hyaxra güenda Oja, di yäpya yø ja'i 'bahra pa ja p'uya. Porque nu'u yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini Nínive, bi 'bät'yø mmui 'mø mi 'yø'a ra hya bi manna Jonás. Conque man'na di tategä ya ngue ra Jonás, pē hingui nne gui 'yøhmua ra hya di mmangä ya.

Rā Jesús bi hyējpabi ra hya n'na ra nyot'i.

³³ Hingui sä ngue to di sacra nyot'i 'nē da 'yaqui, ogue da go'mi con n'na ra huada. Sinoque da hyøxmaya, n'namhma ngue da nu ra nyot'i yø ja'i da yat'ambo. ³⁴ Nu'mø bi xogui xanho ni dāhu ya, ya gui hēthu xanho ra nyot'i i ja. Njarbatho ni n'yomfenihua ya, nu'mø bi xogui xanho, ya gui pahmua ndana ra nho gdi n'yohu 'mø. Pē numø hingui xogui xanho ni n'yomfenihua, ya himma juani gui pahmua ndana ra nho gdi n'yohu 'mø. Ya nsutho 'mø ngue ra ts'a'bexui p'u gni mähä. ³⁵ Njarbatho ya, dami ne ngue da xohni n'yomfenihua, n'namhma ngue da zä gui timhma ra 'yu xanho. ³⁶ Tengutho n'na ra ja'i 'mø ha ra nyot'i, hētra 'yu ha ni ma, gui njathu p'uya. Nu'mø tinni mmuihu ndana ra nho, ya gui hyehmu p'u ra nts'o ngue gui n'yo manhohu.

Bi manna Jesús te øtyø fariseo 'nēhyø xänbate ngue ra ley.

³⁷ Nu'mø mi juadi bi nya ra Jesús, nuna n'na ra fariseo bi zits'i ngue da nsihmēui p'u ja rá ngu. Mi yat'ambo ra ngu ra Jesús, bi mip'u ja ra mēxa. ³⁸ Nuna ra fariseo p'uya, di 'yøtho hanja'a bi 'yøtra Jesús ngue himbi nxu'ye 'mø mi nsihmē. ³⁹ Pē ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague gyø fariseohu, gui pecu maxøts'e ra vaso 'nē maxøts'e ra mohi. Pē

maxøts'etho di nequi ngue gyø hoja'ih. Nu mbo ni mmaih, gyø beh, ngue hont'a te pes'yø ja'i so ni mmui gui hyannbah. ⁴⁰ Hinguí padí te guí mmamhm. ¿Ua hinguí pahm ngue maxøts'e ma do'yoh, Oja bi hoqui, xquet'a 'ne mbo ma mmaih bi hoqui? ⁴¹ Pe dami faxyø hyoya co nu'a te guí pets'i. Ya gä da gommanho p'uya.

⁴² Ague gyø fariseoh, hague ngu ra n'u gui thohm. Nu'a ra diezmo gadi unhn Oja, gadi unni te gä guí timhm, asta ra xac'andehe gadi unhn ra diezmo Oja. Da gue'u gätho mi'da yø c'ani gadi unhn ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna guí øth, pe nu te ra nho ja ngue gui 'yøth, 'ne'a gdi mahm Oja, hinguí øth'a.

⁴³ Ague gyø fariseoh, hague ngu ra n'u gui thohm. Porque guí huanthoh yø nthuts'i tate xanho p'u ja yø nija. 'Ne guí nneh ngue con n'na ra respeto di zengua'ah yø ja'i p'u ja yø 'yu.

⁴⁴ Ague gyø xännbateh ngue ra ley, conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohm. Porque maxøts'etho di nequi ngue xanho'ah, himma juani ngue xanho ni mmaih. Nu'ah, tengutho p'u o ra ánima hinda nequi, thohyø ja'i maxøts'e, pe hinguí padí te ja mbo ra häi.

⁴⁵ Mi da'a n'na nc'ei'u yø xännbate ngue ra ley p'uya, bi 'yembí:

—Agué grá xännbate, ngue guí mmanra ra hya naya, xquet'a 'necähe guí sacje ya 'mø —bi 'yembí.

⁴⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—Xquet'a 'nehyø xännbate ngue ra ley, hague ngu ra n'u gui thohm. Porque nuna ra ley gui xännbah yø ja'i ngue da 'yøt'e, hijnongui hät'i da 'yøt'e. Entho ra ndate 'beni gadi dutha yø ja'i. Yø ja'i p'uya, hinguí hät'i da duts'i. Pe nu'ah, ni xinga gue'a n'na ni saha guí nne gdi tøxh'a ra 'beni gui høpah yø ja'i.

⁴⁷ Hague ngu ra n'u gui thohm. Porque guí hømbah yø panteo'u yø pøngahya Oja xa hyo ni mboxitah. ⁴⁸ Ja di nequi p'uya ngue gadi theh'u ni mboxitah bi hyopyø pongahya Oja. Mahønguí nne guí njath p'uya, madague'a gadi hojpa'h yø panteo'u yø pøngahya ya xandu.

⁴⁹ Janangue ya patho Oja te di nja. Bi 'yena: “Ga penhnä ma pøngahya 'ne mi'da yø m'menhni. Nu 'da'u p'uya, da tho. Mi'da p'uya, da juí”. ⁵⁰ Pe nuya yø ja'i 'bahra pa ja p'uya, gä ja da ma mapennbi p'u'a ra castigo ja ngue di nja, ngue yø pøngahya xa tho asta gue'mø mambá f'a nximhäi. ⁵¹ Da fup'u bá tu ra Abel, asta guerp'u i ntu ra Zacarías nuna bi thop'u ha guí nhyacui ra nija ra altar. Guehna dí xi'ah naya, da hyaspabi ra güenda Oja ya yø ja'i 'bahya, ngue'a te i du'u.

⁵² Ague gyø xännbateh ngue ra ley, hague ngu ra n'u gui thohm. Porque go guí hah ra nsogui ngue ra mfadi. Pe ni xinga gue'ah gdi pahm, ni xinga di japha da ba'u yø ja'i nne da badi.

⁵³ Nuna ra Jesús, hontho bi juadi bi manya yø hya ya, mathoguitho bi mbøcue yø xännbate ngue ra ley 'nehyø fariseo. Bi guarbaya ngue bi 'yørpe xangu yø nt'änni. ⁵⁴ Honi ha di zadi ngue tema hya da manna Jesús ngue hinda gue'a, para ngue da zä di yapi.

12

Ra Jesús bi xännbate yø ja'i ngue hanja'u yø ja'i maxøts'etho di nequi ngue xanho.

¹ Nu'a ra ora'a, yø mahuahitho yø ja'i bi mpeti, asta di ntøtyø ja'i. Ra Jesús bi mudi bi 'yembyø xädi:

—'Yo gni 'yohu tengutho ga 'yo yø fariseo. Porque maxøts'etho di nequi ngue xanho te ga 'yo, himma juani ngue xanho. ² Hin'y n'na ra hya da bemp'u ja rá mmui ra ja'i ngue hinda fadi. Madague'a da 'yena da go'mi, pe gä fatho. ³ A nuyá, nu'a te gäma hya nt'aguitho gadi nxihm ngue hinguí nneph'u da fadi, hinga nt'aguí'a, i fadi xandønho. Nu'a ra hya gadi nhyarpatho ni guh, oque n'nøt'e ra ngu p'u gui yah, i nt'øde gätho ra hnini'a te guí mmamhm.

Bi manna Jesús ndana ja ngue da ts'u.

⁴ Ague ma amigo'ah, dí xi'ah ngue 'yo guí suh'u da ne da hyo'ah. Porque nu'mø bi hyo'ah, ya hinda zä te da japrä te. ⁵ Nugä ga xi'ah ndana ja ngue gui suh. Dami suh Oja, ngue nu'mø bi hac'a ni teh, ja rá ts'edi ngue da men'nah ra nidu. Nuna ya, guehna dami suh naya.

6 Xi'mø bi 'bä cüt'a yø ts'int's'u, uangui hõndi yoho yø zixani ma t'uni. Pε nuna Oja, hinga n'na di pumbeni'u yø ts'int's'u. 7 Janjuani ngue fāxahū Oja. Conque asta ni xtahū m'mede n'na ngu n'na. Janangue 'yo guí suhū yø ja'i. Porque man'na xammadi'ahū ngue yø ts'int's'u, madague'a yø mmundotho'u.

Rā Jesús bi xihyø xädi ngue hinda gomp'u ha 'būhyø mmic'eiui.

8 Dí xi'ahū ngue nu to gātho da mamp'u 'būhyø ja'i ngue εc'eiui, xquet'a ga mmangā p'u 'būhyø anxε Oja ngue dadi n'amigo'be ra ja'i. 9 Pε nu te'o da gongā p'u 'būhyø ja'i, da ma ngue hinguí εc'eiui, xquet'a ga mmangā p'u 'būhyø anxε Oja ngue hin dadi n'amigo'be ra ja'i da gongui.

10 Nu to bi zā da nōmman'u ra N'yohū bí 'yε mahets'i, i sā ngue di mpunnbi. Pε nu ra ja'i da nōmman'u ra Espiritu Santo, ya hīndi mpunnbi.

11 Nu'mø bi ts'ixahū p'u ja yø nija, ogue da ts'ixahū p'u ja ra ts'ut'abi, 'yo sā di tu ni mmūihū na ra hya ja ngue gdi thahmū.

12 Porque nu'mø bi zōnna ora guí nyahū, guesε ra Espiritu Santo di bεn'nahū ra hya guí mmamhmū'a ra ora'a.

Nu ra ja'i ja rá mēnyu, hinga gue'a rá mēnyu ja ngue di ma rá mmūi.

13 Mambá nya n'na nc'ei p'u 'būhyø ja'i, bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grā xānnbate, dami xihma n'yohugā ngue di 'dajma parte ngue ra erensia.

14 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, ¿te'o bi 'yεxqui ngue ga nts'ut'abi ngue ga hec'ahū te guí peshū?

15 Mahømbi 'yεmbi:

—Dami mfāhmū, 'yo sā guí εhmū ngue gue'a ra mēnyu mā datho di mūui. Porque ra ja'i nne ngue di m'mū manho, hinga gue'a rá mēnyu xtangu di pets'i di m'mū manho.

16 Bi hyejpabi na ra hya ja ua p'ūya, bi 'yεmbi:

—Mī 'bū'a n'na ra n'yohū ngue ra mmεmmeti. εmmēi bi nja yø huahī.

17 Nuna ra mmεmmeti p'ūya, nguna bi bēni, bi 'yεna: “¿Teni 'be'a ga øt'e? Hīn'ya hapū ga pets'a te jap'u xtā pēfi”. 18 Ya εmp'ūya: “Ya dí

padī te ga øt'e. Nūya ga xotma t'u, man'na xtannocho ga hoqui. Ja ga pεspū'a te gā ga xoqui, 'nε'a te gā dí pets'i. 19 Ga εngā p'ūya, Nūya, xangu te jap'u gdā si xangu yø jεya. Dī nja gampāhā ya. Ma ga nsāya, ma ga si te ga tīni”, da 'yεna. 20 Pε Oja p'ūya, da 'yεmbi: “Ague n'yø, hinguí padī te guí mma. Nūya guí tu'a di nxui ya. Xi'a te xcā pets'i, ¿to da gohmi'a?” 21 Njarbutho ra ja'i nu'a nne ngue xtangu te da mets'i, hīnte di mūui p'u ja rá hmī rá dā Oja.

Nuna Oja i fāhya yø ja'i ya o rá 'yε.

22 Bi 'yεmba m'mefa yø xädi ra Jesús:

—Nugā dí mma, nu'a te ja ngue guí sihū, ogue te ja ngue guí hyehū, 'yo gue'a mathoguitho ga ndū ni mmūihū'a. 23 A nuyá, nu rá te ra ja'i man'natho di mūui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo ra ja'i man'natho di mūui ngue'a te da hye. 24 Ya guí nnuhū yø ca ngue hinguí uahī, 'nε hinguí xofu ngue te da mets'i. Pε Oja di unni te si yø ts'int's'u. Goma gue'ahū ya, ngue hinda māxahū Oja, porque man'na xammadi'ahū ngue yø ts'int's'u. 25 Xiya, xi ra ja'i tu rá mmūi ngue hinguí hets'i, ¿ua da zā di nte man'na doyni ngue'a ga nhets'i? 26 Nu'mø hinda zā ngue man'na guí ntehu mits'u, ¿hanja ngue tu ni mmūihū mi'da yø cosa 'mø?

27 Ya guí nnuhū yø dōni bí ja dapo ngue hīndi mpefi, ni xinguí mpe, pε mahotho guí nεqui. Dí xi'ahū ngue tengū ra dast'abi Salomón, mandønho drā he bi hye, pε hīnha da zadi tengū ga nho yø dōni. 28 Porque guesε Oja øt'e ngue mazihotho guí nεqui yø dōni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pε nixudi p'ūya, di nzøp'u ja ra orno. ¿Goma gue'ahū ngue hīndi he'ahū Oja? Pε hīngā εguí εc'eiū xanho ngue fāxahū Oja. 29 Nūya 'yo mathoguitho di tu ni mmūi ha gdi hyoni te guí sihū. 30 Porque yø ja'i 'būcua ja ra ximhāi, hōnt'a te da zi ni ma yø mmūi honi. Pε nu'ahū, 'būhni Papāhū, 'nε ya padī ngue guí homhmū gātho ya yø cosa ya. 31 Janangue dami ja ndummi guí 'yøthū'a te di manda Oja. Gue'a di 'da'i te gāma cosa guí homhmū'a.

Dami ne ngue bí ja ni mmētihū mahets'i.

³² Madagüe'a ziyohotho'ahü, pε 'yo guí suhü. Nugä ga fä'ahü tengutho rä mändε'yo 'mø fähyø dε'yo. Nunä Oja ni Papähü i ja mpähä ngue guí m'mühmü p'ü ha di manda. ³³ Damí pä te gä guí peshü, gui unhnü rä mēnyü yø hyoha. Damí nehü rä buxa hinjam'mø di nts'oní. Porque nü'mø bí ja ni mmētihü mahēts'i, hinha rá nze'gui da bøhø. Nüp'ü hinda zønna bε, 'nε hinda zi rä zu'ε'a te guí pets'i. ³⁴ Nü'mø guí εmhü ngue bí ja mahēts'i'a rä nho tate di muui, hønbnü da zo ni mmühü p'ü 'mø.

Ya xquí nsähü 'mø bi zøhni Hmühü.

³⁵ Ya xquí nsähü 'mø bi zøhni Hmühü. Madra xui da zøhø, ya di zø ni nyot'ihü. ³⁶ Gui 'yøthü tengutho yø hmiqúi n'na rä hmu 'mø tømí ngue da pengbü da nü rä nthati. Ngu di zøhø di jätra goxthi, 'bexta xojpi. ³⁷ Rä mmēnthi di nthēui rä hmiqúi nuna dinnä hmu 'mø bi zøhø ngue di ndø'mate. Majuani dí xi'ahü ngue nü'a rá hmu, di nsä ngue da 'yεp'ü ja rä mεxa yø hmiqúi ngue da 'uini. ³⁸ Madagüe'a made nxui da zøhø, oque tobe hīndi hats'i da zøhø, pε rä mmēnthi bi nthēui yø hmiqúi da thini ngue di ndø'mate. ³⁹ Damí pahmü nä rä hya ja ua. Ngue n'na rä mmēnnigu, nü'mø da badi temä ora da zøhra bε p'ü ja rá ngu, di mfädi xanho, hīndi n'uní da sojpa rá ngu ngue da fε. ⁴⁰ Xquet'a damí njathü p'üya, damí ndø'matehü. Porque nü'a rä ora hīnte di so ni mmühü, xi'mø gue'a rä ora da zøhra N'yohü di 'yε mahēts'i'a.

Rä Jesús bi hyεjpa rä hya yoho yø hmiqúi, n'na rä hmiqúi ngue rä 'yøde, n'na rä hmiqúi hīngrä 'yøde.

⁴¹ Rä Bεdu bi 'yänna Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grä Hmu, ¿høngtho gähe guí xicje nä rä hya gadi hyεcya, ua gue gätho yø ja'i guí xifi?

⁴² Mí dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna rä hya dí mmangä, gue'a rä hmiqúi 'bet'o bá dinna hya dí xicä nä, nü'mø da 'yøt'e te dí xifi. Guehna tengutho n'na rä hmiqúi da ma mafäti'ü to 'bap'ü ja rá ngu rá hmu. Nü'mø bi zønna ora di nsihmε yø ja'i mafäti, da 'uini. ⁴³ Rä mmēnthi di nthēui rä hmiqúi da 'yøt'e te di 'bεprä hmu. Nü'mø bi zøhrä hmu, da dini

ngue dadi mpεfi. ⁴⁴ Majuani dí xi'ahü ngue nü te gä pεsrä hmu, gä di fäträ hmiqúi. ⁴⁵ Pε nuna rä hmiqúi da 'yεmp'ü ja rá mmüi ngue hīm'be da zøhrä hmu, da müdi da matyø mmihmiqúiui conyø xisu. Da mi di nsihmε, oque di n'iti. ⁴⁶ Nü'a rá hmu rä hmiqúi p'üya, nü'a rä pa rä ora ngue hīngui tøm'rá hmu, gue'a rä ora da zø'a. Nü'a rá hmu p'üya, mathoguitho da mēi, pets'ingue da xeni. Di 'yεmp'ü ni gohyø ja'i hīngui εc'ei rä hya.

⁴⁷ Nuna rä hmiqúi bi badi xanho hanja nä rä hya nneprä hmu da 'yøt'e, pε hīmbi 'yørpabi'a te rá pähä rá hmu, da 'yεmmēi da ma m'mēi. ⁴⁸ Pε nü'a rä hmiqúi hīmbi badi xanho'a te rá pähä rá hmu, da 'yøtyø cosa ní n'yup'ü ngue di 'bēi, ts'atho da ma m'mēi, porque hīngui padi te øt'e. Nü te'o bi badi xanho rä hya, jatho ngue da 'yøt'e te sifi. Nü te'o man'na xangu rä hya mafäti, man'natho xangu ja ngue da 'yøt'e.

Bi manna Jesús ngue di nja rä sui.

⁴⁹ Nugä rä sibi dá εhε ga ucä ua ja rä ximhäi. Dí nnegä ngue di nzø nä rä sibi nä. ⁵⁰ Xquet'a ja ngue ga thocä n'na rä n'ü, pε dí xønni ngue di nja. ⁵¹ ¿Ua guí εmhü ngue dá εcä ua ja rä ximhäi ngue hīn temä n'ü guí sähü? Nü'a, hīn'na'a. Sinoque di nja rä sui. ⁵² Porque rä pa di ma p'üya, cut'a nja'i 'dat'a rä ngu di 'bēi, gä di nsüi. Hyü nc'ei di nsühmü'ü yo nc'ei di εc'εigui. Oque yo nc'ei di nsühmü'ü hyü nc'ei di εc'εigui. ⁵³ Nü rä papä hinda nü manho rá ts'ant'ü di εc'εigui. Nü rä ts'ant'ü hinda nü manho rá papä di εc'εigui. Nü rä mamá hinda nü manho rá t'ixu di εc'εigui. Nü rä t'ixu hinda nü manho rá mamá di εc'εigui. Nü rä cä hinda nü manho rá ts'ihuε di εc'εigui. Nü rä ts'ihuε hinda nü manho rá cä di εc'εigui.

Ija yø hmεya ngue te di nja.

⁵⁴ Nuna rä Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nü'mø gä nü'ü ngue bá nangyø 'bogui, guí εmhü p'üya ngue di n'ye. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁵ Nü'mø 'yo rä ndahi ni 'yε'a sur, guí εmhü p'üya: “Xta mpa ya”. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁶ Enä xø gä guí pahmü p'ü gni bεmhü, pε hīn'na. Nü'ahü guí pahmü te nne da manna tiempo 'mø guí hanthü yø guí bí ja maya, 'nεcua ja rä häi guí pahmü

te di nja'mø 'yo ra ndahi. ¿Hanja ya'mø ngue hinguí pahmua te ga mbøn'a te gäma hya guí nnuh yø pa dí 'bühmua ya?

Dami ja ndummäi guí nhojpau ni nsuiui.

⁵⁷ ¿Hanja ngue hinguí hacsehü ra güenda ndana gue'a xanho? ⁵⁸ Nu'mø bi nyap'ahü, nu'a di yap'ahü dami nhojpahü p'ü ja ra 'yu, n'namhma ngue hündi dä'ahü p'ü ja ra ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndä'ahü p'ü ja ra ts'ut'abi, ra ts'ut'abi di dä'ahü ra policia. Ra policia p'üya, da zixahü fädi. ⁵⁹ Dí xi'ahü ngue nup'ü ja ra fädi, ya hinda zä guá pønthohü p'ü, guá pømhü asta gue'mø guá jut'i gätho ra mentyu da ts'an'nahü.

13

Jatho ngue da thep'ü ra nts'o.

¹ Nu'a ra ora'a p'üya, bi guat'i 'da yø ja'i p'ü 'bähra Jesús, bi xifi te xi 'yøtra Pilato ngue xi hyo 'da yø ja'i ngue yø mmengu Galilea. 'Né ja xi thop'ü ha thohyø zu'ë nu'ü tho ngue ra 'bøt'e. ² Ra Jesús bi 'yëmbi:

—Nu'a te ra n'ü bi thohya yø mmengu Galilea bi tho, ¿ua guí emhmü ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya ngue mi'da yø mmenguhü? ³ Dí xi'ahü ngue hin'na. Nu'mø hinguí hyehmü p'ü ra nts'o gni 'yohü, xquet'a 'né'ahü 'da gdí m'mehmü'ü. ⁴ Xi'ü 'dë'mä hyato nja'i bi hyo ra torre Siloé 'mø mi dägui, ¿ua guí emhmü ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya bi dü ngue gätho mi'da yø mmengu Jerusalén? ⁵ Nugä dí xi'ahü ngue hin'na. Nu'mø hinguí hyehmü p'ü ra nts'o gni 'yohü, 'né'ahü 'da gni m'mehmü'ü.

Ra Jesús bi hysjpa ra hya n'na ra za hinguí züdi.

⁶ Bi hyoni te guí hysjpa ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi 'yëmbi:

—N'na ra n'yohü bi 'yët'a n'na nza ra igo p'ü ja rá häi. Bi ma da nu p'üya ngue'mø züdi. Pë hin temä igo bá tini. ⁷ Bi 'yëmbra mëfi mi fähra häi p'üya: “Ague n'yø, ya rá hyu jeya dí ehé dí hongä yø ndät'ä ua ja ra za ja ua. Pë hinte dí tini. Dami 'yets'i man'na xanho, porque cot'ua ja ra häi”, bi 'yëmbi. ⁸ Pë nu'a fähra häi p'üya bi 'yëna: “Ague n'yø, dami tømra jeya ja ua ya. Ma ga cunnbagä ra häi 'né ga pojpa ra 'yai. ⁹ Xamhatho di nzüdi ngue ga jap'ü.

Nu'mø ya himbi nzüdi, ya ga expüya”, bi 'yëmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra xisu mi mo'mi.

¹⁰ Man'na ra pa ngue ra ts'äya, mi xänbäte p'ü ja n'na ra nija ra Jesús. ¹¹ Nup'ü ja ra nija, mi 'büp'ü n'na ra xisu ngue ya n'ne'mä hyato njeya madí hyenni. Nu'a ra ts'onthi mi n'youi, di japi ngue mo'mi. Hinjam'mø di sä di juannä xütha. ¹² Nu'mø mi nu ra Jesús, bi zonnbüya, bi 'yëmbi:

—Ague grá xisu, ya da zä ra n'ü guí hëmbya.

¹³ Bi japyø 'yë p'ü ja rá ya p'üya. Pë 'bexpi zä'a ra ora'a, bi juannä xütha ra xisu. Nuna p'üya, bi ja mamadi Oja. ¹⁴ Pë nu'a di manda p'ü ja ra nija p'üya, bi mbøcue ngue ra ts'äya'a ra pa bi n'øthe ra Jesús. Bi 'yëmbyø ja'i p'üya:

—N'nato mä pa ja ngue di nja ra 'bëfi. Gue'ü yø pa guá ehé da t'øthe'ahü 'mø. Pë hinga gue'mø ra pa ngue ra ts'äya da t'øthe'ahü.

¹⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbyø ja'i:

—Ya gä gue'a guí mmamp'ü gni bëmhmü ya 'mø. Xi'mø guí si n'na ni ndani, oque n'na ni burru, ¿ua hinguí xoc'mø ra pa ngue ra ts'äya ngue da ma da nsithe? ¹⁶ Xina ra xisu, ra mbom'meto ra Abraham, ya n'ne'mä hyato njeya di anna zithü ngue'a te hëmbi. ¿Ua hinda zä da t'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya n'a'mø?

¹⁷ Mi manna ra hya na p'üya, mambi mësta yø sä'ü nnu man'ü ra Jesús. Pë gä di johya yø ja'i, porque hinjonda zä da 'yøt'e te nnurpi øtra Jesús.

Bi hycra hya ra Jesús ngue n'na rá hmüdä ra mostasa.

¹⁸ Mi nya ra Jesús, bi 'yëna:

—¿Ha di njap'ü gdí pahmü ngue ha di nxandyø ja'i da zo rá 'yë Oja? ¿Tegue gdä hysjpa ra hya? ¹⁹ Tengutho n'na zihmüdä ra mostasa, zitchü 'mø bi thup'ü ja ra huahü. Pë di nte asta gue'mø di ndät'o. Xta nhets'i da gohi, da 'yøtyø 'bafi yø ts'int's'ü p'ü ja yø 'yët'o.

Bi nhysjpa ra hya ra hojuni i pë ra levadura ngue di ixqui.

²⁰ Mahømbi 'yëna Jesús:

—Nu'a di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja, gui nhyejpabi ²¹ ra íxi 'mø bi japi hyu t'εni ra hojani n'na ra xisu, asta gue'mø di ixqui gá ra juni.

Mahyεjpi ra hya n'na ra goxthi hingui uant'i.

²² Bi sigue bi n'yo ra Jesús ni ma Jerusalén, xännbabi ra hya yø ja'i p'ua ja yø hnini thogui. ²³ Bi 'yεmba n'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, ζua ziyohotho yø ja'i di nyani?

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

²⁴ —Dami ja ndummui gdi cutha p'ua ja ra goxthi hingui uant'i. Porque di xi'aha ngue xangu to da ne da yat'i, pe hinda zä da yat'i.

²⁵ Porque nu'mø bi nangra mmennigu da nøtra goxthi, nu'ua da go'athi di jätra goxthi, da 'yεmbi: “Ague grá Hmu, dami xogahe ra goxthi”, da 'yεmbi. Pe da 'yεnna Hmu 'mø bi dadi: “Hin'na. Himma amigo'aha”.

²⁶ Da 'yεn'ua di 'bä'athi p'uya: “Pe 'ne 'dap'ua dá nsihmεha. Nup'ua ja ma hninigähe ja gá xänngahe p'ua ni hya”. ²⁷ Da 'yεnna Hmu 'mø bi dadi: “Ya di xi'aha ngue himma amigo'aha. Dami uehma ua di 'bui, porque xants'o te xcä 'yøthua”. ²⁸ Ja di nzonp'ua di 'bä'athi p'uya, di guxtyø ts'i 'mø bi nu ra Abraham, ra Isaac, ra Jacob, co gätho mi'da yø pøngahya Oja di 'bup'ua di manda Oja. Nu'ua di 'bä'athi, da gop'ua. ²⁹ Porque di bonyø ja'i p'ua ni hyahra hyadi, da guerp'ua ni bonyadi, norte, 'ne sur di bonyø ja'i da mip'ua ja ra mεxa ngue di nsihmε p'ua di manda Oja. ³⁰ A nuyá, 'bu i'da ngue 'befa ua ya, gue'ua dani m'met'o p'ua. 'Bu i'da ngue 'bet'o ua ya, gue'ua dani m'mefa p'ua.

Bi nzonna Jesús ngue handra hnini Jerusalén.

³¹ Nu'a ra pa'a p'uya, bi zø i'da yø fariseo, bi 'yεmbra Jesús:

—Dami pøngua ni ma, porque nne da hyo'i ra Herodes —bi 'yεmbi.

³² Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Hantho εna da hyäcä na ra Herodes. Ni mahä ya bá xihma ngue nuya 'ne nixudi, ga øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Ga øthe yø ja'i hεmbi 'dama 'dan'yo man'ua. Nimaní p'uya, ga juadi te di pefi. ³³ Pe jatho ngue ga thogui hapu nná ma. Nixudi

'ne nimaní ga n'yo asta gue'mø ga søn'a Jerusalén. Nuaa himma juani ngue da thogä ua, nup'ua Jerusalén himma punnbi yø pøngahya sømp'ua, gä i tho.

³⁴ Ague gyø mmεnguha Jerusalén, gue'e gui hophu yø pøngahya Oja, da gue'ua yø mamhya Oja bi 'ben'nahu, gä gui pandothohu. Xangu yø nnidi dá ne ngue ga pen'nahu tengutho ra øni 'mø di petyø basi ngue di huit's'i conyø zahua, dadi ja'aha p'ua. Pe hingá nehu. ³⁵ A nuyá, da hyc'aha p'ua Oja ya. Di xi'aha ngue ya hinni mantho gui nnuju, asta gue'mø da 'yεhra pa gui 'yεmhmu: “Di japrá m'menhni Oja bá penhua”, gui 'yεmhmu.

14

Bi 'yøthe n'na ra därquehi ra Jesús.

¹ N'na ra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Jesús bi ma da nsihmε p'ua ja rá ngu n'na ra n'yohu 'bet'o ngue yø fariseo. Nuya p'uya, fätho te øtra Jesús. ² Nup'ua hudj, 'bup'ua n'na ra n'yohu ngue nenj. ³ Nuna ra Jesús, bi 'yørpa ra nt'änni yø xännbate ngue ra ley 'nehyø fariseo, bi 'yεmbi:

—ζUa da zä ngue da t'øthe n'na ra därquehi 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uague hin'na?

⁴ Nu'ua nzofo himbi dadi. Bi bentra därquehi ra Jesús, bi 'yøthe. Bi xifi ngue da ma. ⁵ Bi t'εmbyø fariseo p'uya:

—A nuyá, xi'mø gdi sihu n'na ra burru oque n'na ra ndani, da zop'ua ja n'na ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uangui guá juts'i 'bexque'a, madra ts'äya'a ra pa da zop'ua ja ra ots'i.

⁶ Hinte ga ndatho'ua yø ja'i nzofo.

Ra Jesús bi xifi te da 'yøtyø ja'i nnu ra nthati.

⁷ Nu'ua yø ja'i xi ts'ofu, hεtho ra Jesús ha ga huanyø nthuts'i 'mø bi mip'ua ja ra mεxa. Bi 'yεmbuya:

⁸ —Nu'mø to bi zo'i ngue gui nnuhu ra nthati, 'yogui huanthohu yø nthuts'i tate xanho ngue ja gui mmihmu p'ua. Nthambenitho da zø hman'na nc'ei, nu'a tate hnu mansu ngue nu'i. ⁹ Nu'a xa nzo'i p'uya, nthambenitho da 'yεn'i: “Dami unna nthuts'i na 'bucua n'yø”. Ya gui pes'ni sä p'uya ngue gni mmip'ua ja ra nthuts'i hinga

njuani. ¹⁰ Nu'mø bi ts'o'i, dami mip'u ja ra nthuts'i bí ja nyani, n'namhma ngue nu'mø bi zò'a xa nzo'i, da 'yɛn'i p'uya: “De gui mmicua ja ra nthuts'i xanho n'yø”. Xquet'a 'nɛ'u 'dap'u gdi hūhma p'u ja ra mɛxa da nu mansu'i p'uya. ¹¹ Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'atho hnu mansu'a. Pɛ nu'a øt'e ngue hingui hnu mansu p'u ga mbɛni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

¹² Rā Jesús bi 'yɛmbrā n'yohu xi zixpu ja rá ngu:

—Nu'mø gui øt'a n'na ra nts'ihmɛ, ogui nzohni amigo, ni xinga gue'u ni n'yohu, ni xinga gue'u ni mɛni, ni xinga gue'u ni besino ngue ja te da zi. Porque nu'á, xquet'a da 'yɛhra ora da zo'i ngue gui nsihmɛui. Ya bi ma ma cots'i'a ra mate xcá 'yørbuya. ¹³ A nuyá, nu'mø gui øtra nts'ihmɛ, dami zo'u yø hyoya di nsihmɛ, dami zo'u yø do'yɛ, dami zo'u yø dogua, dami zo'u yø xädä ngue gui 'uini. ¹⁴ Janangue di toca'i ra mmɛnthi p'uya, porque hinda zä da gut'a'i te gui 'yørpe. Pɛ nu'mø ra pa danı bennate yø hoja'i p'uya, da gut'a'i Oja te xcá 'yøt'e.

Bi ma mahyɛqui ra hya ngue n'na ra dants'ihmɛ di nja.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ei mi hup'u ja ra mɛxa p'uya, bi 'yøde te mmanā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ra mmɛnthi di tocabi'a to sihmɛ p'u ha di manda Oja 'mø.

¹⁶ Mi nya ra Jesús, bi 'yɛna:

—N'na ra n'yohu, bi 'yøt'a n'na ra dants'ihmɛ ngue ra nde. Bi manda p'uya ngue bá ts'ofu xangu yø ja'i. ¹⁷ Nu'a ra nde ja ngue di nja ra nts'ihmɛ p'uya, bi mɛhnä hmiqúi ra mmɛnnigu ngue bá si'u to ya xi ts'ofu. Bi 'yɛmbi: “Ma ga mmähä ya, porque ya bi nho'a te da ts'i”. ¹⁸ Nu'u bá ts'i p'uya, ɛna ngue hingui pongui. Nu'a rá mædi bá ts'ofu bi 'yɛna: “Ja dá tän'a n'na ra häi, jatho ngue ga ma nu ya. Dami punngui, nugä hingui pongui ga mmagä p'u”. ¹⁹ Nu'a man'na p'uya bi 'yɛna: “Ja dí tän'i cat'a nt'ei yø ndani. Nuya dí nne ga sä ya. Dami punngui, nugä hingui pongui ga mmagä p'u”. ²⁰ Man'na p'uya bi 'yɛna: “Ja edadi nthati, janangue hinda zä ga mmap'u”.

²¹ Nu'mø mambá pengra hmiqúi, bi xihrá

hmu te bá sifi. Bi mbøcue ra hmu p'uya. Bi 'yɛmbrá hmiqúi: “Ni ma n'namhanto p'u ja ra tai ya, 'nɛp'u ja yø caye ua ja ra hnini. Bá si ua yø hyoya. Bá si ua yø do'yɛ, bá si ua yø dogua 'nɛhyø xädä”. ²² Mambá pengra hmiqúi p'uya, bi 'yɛna: “Ague grá hmu, ya dá øt'e te gá 'bejpagui ya. Pɛ tobe mbonguitho yø nthuts'i”. ²³ Bi 'yɛnna hmu p'uya: “Nuya ni ma mahøn'a p'u ja yø caye 'nɛp'u ja yø 'yu ya. Bí ja ts'edi ngue da ɛcua yø ja'i n'namhanto ngue da yuhma ngu. ²⁴ Porque dí xi'ahu ngue nu'u yø n'yohu dá zocä m'met'o, ya hinda zä da ɛhɛ di nsihmɛua'u”.

Ja ua ra hya ja ngue da 'yøtra ja'i 'mø nne da danna Cristo.

²⁵ Xangu yø ja'i ni 'bɛfa p'u ni ma ra Jesús. Bi 'bärbuya, bi 'yɛmbi:

²⁶ —Nu te'o tɛnngui 'nɛ zits'atho di maqui ngue'a te gui mahrá papá, ogue rá mamá, ogue rá xisu, ogue yø basi, ogue yø n'yohu, ogue yø nju, ogue su da tho connā ngueque, nuná, guehna himma xädigä na. ²⁷ Nu ra ja'i hingui nne da dɛnngui ngue su da tho, guehna ra ja'i himma juani ma xädigä na. ²⁸ A nu'ahu ya, xi'mø to da ne da hyø'a n'na ra torre, uangui 'bet'o da 'yøtrá güenda, da nu 'mø ngue ja te di unı para ngue da hyätra 'bɛfi, ogue hin'na. ²⁹ Porque nu'mø sä di dæ'mi, 'nɛ hinda hyät'a m'mɛfa, da denni to da nu p'uya. ³⁰ Da 'yɛna: “Nuna ra n'yohu 'bɛcua bi dæ'mrá 'bɛfi, pɛ hingui sä da hyät'i”, da 'yɛna. ³¹ Xi'mø ngue n'na ra dast'abi ja ngue da 'yørpabi ra tunhni man'na rá mmidast'abiui, uangui da mi di n'yomfɛni, da zänni ngue'mø da zä di juui 'dɛt'a mahuahı yø soldado 'mø bá ɛp'u 'dæte mahuahı ngue ne tunhni. ³² Pɛ nu'mø hinda zä p'uya, nu'mø tobe yap'atho bá ɛhrá nsuiui, da mɛnnba ra hya rá mmınst'abiui p'uya ngue di nhojpau. ³³ Gui njathu p'uya, ngue gui hyacjæ ra güenda, porque ra ja'i ngue tate di ma'a te pɛts'i, a nugä p'uya, zi ts'atho di maqui, guehna ra ja'i himma xädigä na.

Bi ma mahyɛqui ra hya ngue'mø bi m'mɛ'a te ga n'u ra u.

³⁴ Conque ra u, xanho'a. Pɛ nu'mø ya hingui u, ya hinte di muui. ³⁵ Ni xingra 'yai

ra häi da zä, sinoque da t'entho. A nuyá, dī nja nī gu ngue gui 'yøhm̄ nā rā hyā dī mmangā ya.

15

Bi hyεcra hyā rā Jesús ngue'mø bi 'ue'a n'na rā dε'yo.

¹ Gātho yø ngūthāi 'nε'ū mī'da yø ja'ī t'εmbī ngue ja yø ts'oqui bi guarbū 'bāhra Jesús ngue øts'e te mma. ² Gue'a ga nnemhya yø fariseo'a 'nεhyø xānbbate ngue rā ley, bi 'yεnā:

—Nūnā rā n'yohū 'bācua, guehya yø ja'ī ja yø ts'oqui nne dī nyāui 'nε 'dap'ū sīhm̄εui nā.

³ Janāngue rā Jesús bi hyεcā n'na rā hyā bi xifi, bi 'yεmbī:

⁴ —Nū'ahū ya, xi'mø di 'bāi to di si n'na ciento yø dε'yo, da 'ue'a n'na ndε'yo p'ūya, uāngūi da zop'ū'ū goho 'dāte mā'dε'mā gūto ndε'yo p'ū ja rā dapo. Da ma da honnā n'na ndε'yo xā 'uegue astā gue'mø bā tīnī. ⁵ Nū'mø bā tīmp'ūya, dādi johya, da huxrā xixī, da εhε. ⁶ Nū'mø bi zøp'ū ja rā ngu, di petyø amigo 'nεhyø besino, da 'yεmbī: “Bā εhm̄ ya, 'da gdā johyathohū, porque ya dā tīngā mā dε'yo xī m'mēdi”, da 'yεnā. ⁷ Njarbūtho nā dī xi'ahū ya, ngue'mø bi hyep'ū rā nts'o ga 'yo n'na rā ja'ī ja rā ts'oqui. Mān'na rā ndøpāhā bī ja māhεts'ī, hīnda gue'ū goho 'dāte mā'dε'mā gūto nja'ī εnā ngue yø hoja'ī, hīn'yū yø ts'oqui.

Bi ma mahyεqui rā hyā ngue rā mēnyū bi m'mēdi.

⁸ Xi n'na rā xisu 'mø cū 'dεt'a yø mēnyū, di 'be'a n'na p'ūya, uāngūi di sacra nyot'ī da gocrā ngu, māhotho di hyonī astā gue'mø bi dīnī. ⁹ Nū'mø bi dīmp'ūya, di petyø amigo 'nε mī'da yø besino, da 'yεmbī: “Ma 'da gdā johyathohū ya, porque dā tīngā mā mēnyū dā 'bedī”, da 'yεmbī. ¹⁰ Njarbūtho nā rā hyā dī xi'ahū ya, ngue bī ja rā johya p'ū bī 'būhyø anxε Oja ngue n'na rā ja'ī ja rā ts'oqui, da hyep'ū rā nts'o ga 'yo.

Bi ma mahyεqui rā hyā ngue n'na rā n'yohū di ūntho'a te mā t'ūnnī.

¹¹ Mī nyā rā Jesús, bi 'yεnā:

—Mī si yoho yø ts'unt'ū n'na rā n'yohū.

¹² Nūnā rā ts'unt'ū cohi bi 'yεmbrā papā: “Ague papā, dāmī 'dac'a te mā mmeti di

tocagū”, bi 'yεmbī. Nūnā rā papā p'ūya, bi ūnnī n'na ngu n'na yø ts'unt'ū'a te di tocabi. ¹³ Hīmma ya'atho yø pa p'ūya, nūnā rā ts'unt'ū cohi, bi pēti gātho'a te rā mmeti, bi hyats'ī, bī ma mān'na rā häi yap'ūtho. Ja bi ūmma ūnītho p'ū rā mēnyū p'ūya. ¹⁴ Pē nū'mø mī hyāti gā bi ūnnā mēnyū, nūp'ū ja rā häi 'bāi, bī nja n'na rā thūhū. Ya hīn'yū te dā zi p'ūya. ¹⁵ Bī map'ū 'bā'a n'na rā n'yohū ngue bi 'yānna 'bēfi p'ūya. Nūnā rā n'yohū p'ūya, bi 'bēpi ngue dā mārpa yø ts'ūdi p'ū bī ja rā häi. ¹⁶ I nne dā za'ū yø jūza sa yø ts'ūdi p'ūya, pē hīnjondī ūnnī. ¹⁷ Ya εmp'ūya: “Nūp'ū ja rā ngu mā papāgā, xāngū yø hmīquī dī mpēp'ū, pē mbongūitho te dā zi. Nūgā p'ūya, dī tugā rā thūhū ua. ¹⁸ Ma ga pengā p'ū bī 'bāhma papā ya. Ga εmbī: Ague papā, rā ts'oqui dā øt'a'ī, xquet'a rā ts'oqui dā ørpābī Oja. ¹⁹ Ya hīnnī 'yūp'ū gui 'yεnā ngue nī bāsīguī ya. Gui 'yø'nī gūenda ngue nūgā tengūtho'ū nī mēfi guī si, dī njarbūtho p'ū gdi bēngūi, ga εmbī”. ²⁰ Bi hyā rā 'yū p'ūya bī mengūi, i ma rā ngu rā papā.

Nū'mø tobe yap'ūtho bā ε p'ūya, bi hyan-drā papā, bi huεquī. Bī ma p'ūya ngue di c'at'ui, astā hāfi 'nε di ūnnā beso. ²¹ Nūnā rā ts'unt'ū p'ūya, bi 'yεmbrā papā: “Ague papā, rā ts'oqui dā øt'a'ī, xquet'a rā ts'oqui dā ørpābī Oja. Ya hīnnī 'yūp'ū gui 'yεngūi ngue nī bāsīguī ya”. ²² Nū'a rā papā p'ūya, εmbyø hmīquī: “N'nahmāntho bā cāhmī rā ūlu tate xānho, dāmī hetui. Dāmī hyūrpāui n'na rā mfo'yε rā 'yε. Dāmī ūnnūi yø 'boxthī dā dīt'ī. ²³ Bā siui n'na rā ndānī xānoqui ga hohū. Ma ga n'øt'a ngohū, ga nsīhm̄εhū. ²⁴ Porque nūnā mā ts'unt'ūgā 'bācua, tengūtho 'mø xi dū nā, a nuyá, tengūtho 'mø mā'da'yo bī m'māi. Ya xī m'mēdi, pē māhōndā nūhū ya”. Bī mādi bī n'øt'āngo p'ūya.

²⁵ Māmbī 'yo rā 'bēfi'a rā ts'unt'ū mā dap'ūya. Nū'mø nī ma dā zøp'ū ja rā ngu'a rā ts'unt'ū māmbī 'yo rā 'bēfi p'ūya, bi 'yøde ngue ja yø 'bida, 'būhyø nēi. ²⁶ Bi zonhna n'na'ū yø hmīquī p'ūya, bi 'yānnī te 'be'a mā ngo i ja. ²⁷ Nū'a rā hmīquī p'ūya bi 'yεmbī: “Nī papā'a øt'āngo ngue nī n'yohū xā nzøhø. Xā mānda ngue xā tho n'na rā ndānī ya xī noqui, porque nnu rā ts'unt'ū

ngue h̄inte di ja”. ²⁸ Bi mbøcuē p'uya, h̄ingui nne dā yut'ambo. Bā pōnna papá p'uya, bi xifi ngue dā yut'ambo. ²⁹ Pē nu'mø m̄i dā p'uya, bi 'yēmbṛá papá: “Ya xā mma yø jēya dí øt'a n̄i 'bēfi, nugā h̄injam'mø xtá fets'i te guí mma. Pē h̄injam'mø xcá 'daca n'na ra zichivo ngue ga nsännigo'be mā amigo. ³⁰ Pē nuyá, nu'mø m̄i zōhna n̄i ts'ant'u bi ən'na n̄i mēnyu ngue yø 'uesi, go xcá hyopra ndan̄i naya”. ³¹ Nunā rá papá p'uya, bi 'yēmbṛá ts'ant'u: “Ague ts'ant'u, nu'i ya 'daua dí 'bahmi. Nu'a te gā dí pēts'ä, gā n̄i mmēti. ³² Pē nuyá, xanhotho ngue di njajū mpähä, gā øthū ra ngo. Porque nunā n̄i n'yohū, tengutho 'mø ya xi dū nā, mā'da'yo ngue bi m'mai. Ya xi m'mēdi, pē mahøndā nuhū ya”.

16

Bi hyēcra hyā ra Jesús ngue n'na ra h̄miqui di mandayø mēfi.

¹ Ra Jesús bi 'yēmbṛyø xädi:

—M̄i 'bū'a n'na ra mmēmmēti ngue si n'na rá h̄miqui di mandabi yø mēfi. Nunā ra mmēmmēti p'uya, bi sifi ngue di ənnbatho rá mēnyu nā rá h̄miqui. ² Ra mmēmmēti p'uya, bi 'yēmbi: “Ague n'yø, çhanja nā ra hyā dí øcā si'i? Dami dācra güenda'a ra 'bēfi guí øt'e, porque ya h̄inni mantho guí mandagui mā h̄miquigā”, bi 'yēmbi. ³ A nunā ra h̄miqui di manda yø mēfi p'uya, i εnse: “çTeni 'bē'a gā øt'ä 'mø ya h̄indi 'dacā ra 'bēfi mā h̄mu ya'mø? Nugā ya h̄ingui sä gā mpefi. Nu'mø gā haxra limosna, dí pēs'mā sä. ⁴ A nuyá, ya dí pađi te gā øtya para ngue ya di 'bui to bi 'dacrā ts'äya p'ū ja yø ngu 'mø bi thaga mā 'bēfi”, i εnā. ⁵ Bi mādi bi zonhni 'da mi'da'u to tuprá h̄mu p'uya. Nunā rá mādi bi zonhni, bi 'yēmbi: “çHangū guí tuhma hmugä?” ⁶ Ra n'yohū p'uya bi 'yēnā: “Dí tupa n'na ciento barre ra aceite”. Nunā ra h̄miqui p'uya bi 'yēmbi: “Ja ua ra sūcuā n'youi n̄i güenda 'mø. Pē dami m̄i ya, gui 'yør'man'na, gui cuati ngue yote mā'det'a barre guí ndupate”, bi 'yēmbi. ⁷ M'mēfa p'uya, bi 'yān man'na nc'ei, bi 'yēmbi: “Xi'i, çhangū guí tuhma hmugä?” Bi 'yēn'a ts'o p'uya: “N'na ciento t'en̄i ra trigo”. Bi 'yēmbaya: “Ja ua ra sūcuā n'youi n̄i güenda 'mø. Pē

dami 'yør'man'na ya, ngue hōndi goho 'däte t'en̄i gui cuati ngue guí ndupate”, bi 'yēmbi. ⁸ Nu'a ra h̄mu, i εspa'a ra ts'omēfi ngue pađi ha di japi dā hyätyø amigo. Yø ja'i 'bū'a nximhäi janjuani gā mbadi ha di hyätyø amigo, a nu yø ja'i ngue yø 'yēc'ei h̄ingui njap'ū'u.

⁹ Nugā dí xi'ahū, dami usahū ra mēnyu nu'a di usa yø ts'oc'ei ua ja ra ximhäi ngue gd̄i hyonni amigohū. A nu'mø gā hyä'ni mēnyuhū p'uya, ya di 'bui to di 'da'ahū ra ts'äya p'ū ha guí m'mahmū para zantho.

¹⁰ Nu'a dā bōmmanho, mādague'a ts'utho dā mā mafāti, man'natho dā bōmmanho 'mø dā mā mafāti xangu. A nu'a h̄inda bōmmanho, 'nē ts'utho dā mā mafāti, mā xtāngu dā mā mafāti, pē h̄inda bōmmanho. ¹¹ Xi'mø h̄ingui pōmmanhohū 'mø mafāti'ahū ra mēnyu ja ua ja ra ximhäi, çte'o guí εnā di fāt'ahū'a majuan̄i ngue xanho 'mø? ¹² Xi'mø ngue h̄ingui pōmmanhohū 'mø mafāti'ahū ra mēnyu ndan'yo to rá mmēti, çte'o guí εnā di 'da'ahū'a ja ngue dā zo n̄i 'yēhū 'mø?

¹³ H̄inga n'na ra h̄miqui dā zä ngue yoho yø h̄mu di m'mai. A nu'mø ngue yoho yø h̄mu di m'mai, n'na'a di mādi, n'na'a h̄indi mādi. N'na rá h̄mu dā 'yørpe te di manda, man'na rá h̄mu h̄inda 'yørpe te di manda. Guí njathū p'uya, h̄ingui sä ngue mbø yoho p'ū di mā n̄i mmaihū. Di mā n̄i mmaihū Oja, xindi mā n̄i mmaihū ra mēnyu.

¹⁴ Nu'ū yø fariseo, ngue hōndra mēnyu nne, gā bi 'yøxtho nā ra hyā mmanna Jesús. Pē thenthō'a te øde h̄mā. ¹⁵ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—A nuyá, gui hārpahū yø dā yø ja'i, porque xøgue εnā majuan̄i ngue gyø hoja'ihū p'ū guí nēqui. Pē nunā Oja h̄inda zä gui hyäthū nā, i pađi te ja mbo n̄i mmaihū nā. Porque nu'a ngue yø ja'itho nnu manho te øt'e, h̄inga gue'a nnu manho Oja'a.

Bi xänbā yø ja'i ra Jesús ngue hanja rá ley Oja.

¹⁶ Nu'ū yø pa bá m'mahra Xuua, ya m̄i hmanā ley bi 'yotra Moisés, ya m̄i hman'a te ra hyā bi nxänbāte yø pōngahya Oja. Astā gue'ū yø pa'ū ya, i sihra hoga 'da'yo hyā yø ja'i ha di zo rá 'yē Oja. Gātho yø ja'i di ja ndummai ngue dā zo rá 'yē Oja.

17 Pɛ man'na hinguí henni ngue da guahra c'amahets'i 'nehra häi, hinda gue'a ngue da t'embj hinguí ja ts'edi'a te nt'ot'i p'ua ja rá ley Oja, madague'a ts'utho.

Bi xänbä yø ja'i ra Jesús ngue hinguí sä da 'enyø xisu.

18 Nu'ua yø n'yohua di nxummi yø xisu, nu'mø hømbi nthatra n'yohua, da mɛ man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohua. Nu'mø bi nthatra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohua bi mɛ.

Ra mmɛmmeti conna Lázaro, gä bi du.

19 Mi 'bua' n'na ra n'yohua ngue ra mmɛmmeti. Mi he yø ulu tate xanho. N'na pa ngu n'na pa, entho øt'ango ngue di yoxni p'ua sihmɛ. 20 Xquet'a mi 'bua' n'na ra hyoya ni hu ngue ra Lázaro. Xi guahyø sasi na ra Lázaro, hup'ua ja rá goxthi ra mmɛmmeti. 21 Nunä ra hyoya na, i nnehma da zi'ua yø xemhmɛ täp'ua ja rá mɛxa ra mmɛmmeti, pɛ hindj unni. Nu'mø bi thop'ua yø fo'yo, tespabi yø sasi. 22 Pɛ bi zønna pa bi du na ra Lázaro. Yø anxe Oja p'uya, bi zixpua 'buhra Abraham. Xquet'a bi du ra mmɛmmeti p'uya, bá t'ägui. 23 Nup'ua ja ra nidu sä ra n'ua p'uya, bi nhanni, bi hyannbua yap'utho p'uya, ngue bi 'bup'ua ra Abraham, 'dap'ua 'buhmi ra Lázaro. 24 Ra mmɛmmeti bi 'yena: "Ague ma papá'i Abraham, dami huɛgagui. Bá penhna Lázaro di po rá saha conna dehe. Da ɛhe di pogbagui ma janj. Porque dí sägä ra n'ua ja yø sibi", bi 'yena. 25 Ra Abraham bi 'yembj: "Ague ts'unt'ua'i, dami beni ngue gä m'mammanho mente ra pa gä m'mui. A nunä ra Lázaro bi zä ra n'ua na. A nuyá, go 'bamma pähä ua naya, go gui sä ra n'ua ya. 26 I ja man'na ra hya ya. Xandønhɛ ua hapua nná nhyacjua. Janangue nu to da ne di map'ua, hinda zä da thogui. A nu'ua ni gop'ua, hinda zä dí 'yɛcua'ua". 27 Bi 'yenna mmɛmmeti p'uya: "Pɛ dí ä'i ra mate ma papá'i Abraham, ngue gui penhna Lázaro p'ua ja rá ngu ma papágä. 28 Porque 'bup'ua miçat'a ma n'yohua. Da zä da xifi te dí thocä ua, n'namhma hinda ɛcua ha dí sägä ra n'ua mø bi du'ua". 29 Ra Abraham bi 'yembj: "Nuyä gui mma, da zä di xä'ua yø hya bi 'yotra Moisés, da gue'ua bi 'yotyø pøngahya Oja. Da 'yørpa masu'a ra hya hmamp'ua".

30 ɛnna mmɛmmeti p'uya: "ahá ma papá'i Abraham, gue'a gui mma. Pɛ nu'mø da ma n'na ra ánima da xifi te ja ua, da hyep'ua ra nts'o ga 'yo'ua". 31 Ra Abraham bi 'yembj: "Nu'mø hinguí t'ɛc'ei'a te ra hya bi 'yotra Moisés 'nɛ'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, madague'a di bennate n'na ra ánima da ma da nyau, xquet'a ngutho hinda 'yɛc'ei ra hya da sifi".

17

Xandøngu ra n'ua da zä to da japi da 'yøtra ts'oqui rá mmic'eiui.

1 Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Nuyá, hindj 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Pɛ hague ngu ra castigo da thohra ja'i da japi da 'yøtra ts'oqui rá mmic'eiui. 2 Man'na xanho ngue da thørbua ja ra jathe di ntharpa n'na ra janj p'ua ja rá 'yuga ngue da gu'mi, hinda gue'a ngue da japi da 'yøtra ts'oqui ya yø ja'i zits'utho ɛc'eiui. 3 Dami mfähmua mamj njahua p'ua.

Nu'mø hinguí nnu manho te bi 'yøt'a'i ni cu, dami hejpi. Nu'mø bi hyep'ua ra nts'o øt'e, dami punnbi. 4 Madague'a nyoto nnidi n'na pa da 'yøt'a'i'a hinguí nnu manho, 'nɛ nyoto nnidi da 'yɛn'i: "Dami punngui", da 'yɛn'i, dami punnbi.

Yø xädi ra Jesús bi 'yäpi ngue di hatra ts'edi yø nt'ɛc'ei.

5 Bi 'yembyø xädi ra Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø te nt'äpi Oja, dami 'yøt'e ngue ga ɛc'eihe xanho ngue di nja.

6 Ra Jesús bi 'yembj:

—Nu'mø di ja zits'ua ni nt'ɛc'eiha, madague'a dangu ga nnoho n'na zihmudä ra mostasa, nunua n'na nza ra sicómoro 'bähnu, da zä gui 'yɛmphua: "Dami 'uecua gui 'bäi, i m'map'ua ja ra jathe", gui 'yɛmphua. Nunä ra za, di map'ua gui xihmua.

Nu ra hmiqúi øt'a te rá 'befi ja ngue da 'yøt'e.

7 Nu'ahua ya, xi'mø di 'bua' n'na nc'ei ngue di si n'na rá hmiqúi, nu'mø bi zøhra 'befi ra hmiqúi ngue xpä nuafani ogue fändɛ'yo, çua da 'yembrá hmiqúi: "Dami mihya gui nsihmɛ"? 8 Uanguí hin'na. Sinoque da 'yembrá hmiqúi: "Dami hogagui te ga si.

Dami nsä gui 'daqui te ga si mente ga nsihmεgä. Nu'mø dá juategä rä nts'ihmε p'aya, ja gui nsihmε", da 'yεmbi. ⁹ ¿Ua di ja mammađi rá hmiqui ngue bi 'yøt'e te bi 'be'pi? Conque hin'na. ¹⁰ Xquet'a gui njathu p'aya, nu'mø gá juadi gá 'yøth'u'a rá 'be'fi di 'be'p'ah'u Oja, gui 'yεmhmu p'aya: "Hin'yu te dí hnu manhogähe, porque nu'a rá 'be'fi bi m'mεjpahe ga øthe, hønt'a dá øthe'a".

Rā Jesús bi 'yøthe 'det'a nja'i mi hembra ts'o'ya.

¹¹ Nuna rá Jesús, bi thogui i ma Jerusalén. I nthop'u ja rá hyodi di ntøt'ui rá häi Samaria'a rá häi Galilea. ¹² Mi zømp'u ja n'na rá hnini p'aya, mambá εp'u 'det'a nja'i yø därkehi mi hembra ts'o'ya. Yap'utho bá εhyø därkehi 'mø mi hyandi, pε 'bexpá m'mäi. ¹³ Bi marp'aya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbäte Jesús, huεgahe, dami 'yøthegahe.

¹⁴ Mi hyandyø därkehi rá Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuya dami sømhmu p'u 'b'hyø mmäcja ya, gui xifi ngue ya bi zä'ah'u.

Mente ni 'yo yø därkehi ngue ni map'u 'b'hyø mmäcja p'aya, bi zä rá n'u mi hεmbi n'na ngu n'na. ¹⁵ Nu'a n'na nc'ei'u mi u p'aya, mi nu ngue ya bi zä rá n'u mi hεmbi, bi mengb'aya. Pε janjuani ngue nts'edi gui ja mammađi Oja. ¹⁶ Bi ndantyøhmu p'u 'b'hra Jesús, asta di søt'ahäi rá hmi ha gui ja mammađi. Nuna rá n'yohu na, rá mmεngu p'u ja rá häi Samaria. ¹⁷ Bi 'yεnna Jesús:

—¿Uangui 'det'a nja'i bi zä rá n'u mi hεmbi? ¿Haru 'bu'u mi guto ya? ¹⁸ Hinjo mman'na xtabá mmengui ngue di ja mammađi Oja, hinda hønna n'na nc'ei hinga judío bá pengui.

¹⁹ Rā Jesús bi 'yεmbra n'yohu mará därkehi:

—Dami nangui, ni ma. Ya bi zä'i ngue gá 'yεc'εigui.

Bi manna Jesús ha di njap'u di nequi ngue di manda ua Oja.

²⁰ Yø fariseo bi 'yänna Jesús ngue njam'mø dá zøcua Oja ngue di manda ua. Bi 'yεmb'aya:

—Nu'mø bi zøcua Oja ngue di manda ua, hinga cosa di nequi ngue da hnu'a.

²¹ Porque hinda zä da 'yεnyø ja'i: "Nuua, ja bí ja ua", oque "Nun'u, ja bí ja n'u". Porque Oja ya di manda ua gui 'b'ahmu'a ya.

²² Bi 'yεmbyø xädi p'aya:

—Da 'yεhra pa gui nne gui nnuh'u'a rá pa dá zøhra N'yohu di 'yε mahets'i, pε hingu nnuh'u. ²³ Da 'yεn'ah'u yø ja'i'a rá pa'a: "Ma nuh'u ninguehnu", oque "Ma nuh'u ninguecua", da 'yεn'ah'u. 'Yo sä gui tēhnu hapu di ma yø ja'i ngue guá honju.

²⁴ Porque nu'mø bi zønna pa dá εhra N'yohu di 'yε mahets'i, gätho yø ja'i dá hyandi. Tengutho 'mø bi yotra huεi, to bi zä handi, di njarbu. ²⁵ Pε nuyá, jatho ngue 'be ga sägä xangu rá n'u, ngue hinda nu manhogä yø ja'i 'b'cua ja rá ximhäi. ²⁶ Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'm'hra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a rá pa dá εhra N'yohu di 'yε mahets'i ya. ²⁷ Porque nu'a rá pa'a, mi sihmε yø ja'i, mađi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pε himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø rá pa mi yatra Noé p'u ja rá barco. Mi nja rá ndate 'ye p'aya, bi juadi gätho yø ja'i. ²⁸ Njarbutho'a te bi nja'mø yø pa mi m'm'hra Lot. Mi sihmε yø ja'i, te'o di ntäi, te'o i mpä, te'o tuhyø huahi, mi hønningu 'da. ²⁹ Pε nu'a rá pa bi sihra Lot ngue bi bømp'u ja rá hnini Sodoma, bá høhmaya yø asufre ngue danzø, bi juadi gätho'u mi 'b'p'u ja rá hnini. ³⁰ Mahøndi njarbutho yø ja'i 'mø bá εhra N'yohu di 'yε mahets'i ya.

³¹ Nu'a rá pa'a, nu rá ja'i dí tøhma xøts'e rá ngu, 'yo di εna ngue di ma mbo rá ngu ngue te dá ha, sinoque dá 'dagui. Nu rá ja'i dí 'yo rá 'be'fi, hinda ma rá ngu ngue te dá ha, sinoque dá 'dagui n'nahmantho.

³² Dami bεmhmu'a te bi thohrá xisu rá Lot.

³³ Nu'a te'o nne di mpommi rá ndate, gue'a di m'm'ε'a. Pε nu'a te'o dá 'yεnná te conná nguecä, gue'a di nyan'a.

³⁴ Dí xi'ah'u ngue nu'a rá xui'a, yo nc'ei di oxpu ja rá t'ots'i. N'na nc'ei dá ts'its'i, n'na nc'ei dá gohi. ³⁵ Yoho yø xisu 'dap'u di nc'uni. N'na nc'ei dá ts'its'i, n'na nc'ei dá gohi. ³⁶ Yoho yø n'yohu 'dap'u dađi mpεfi. N'na nc'ei dá ts'its'i, n'na nc'ei dá gohi.

³⁷ Mi 'yøhyø ja'i na rá hya na, εnyø ja'i p'aya:

—¿Pε hapu di nja na ra hya guí mmamp'uya grá hmu?

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nup'u dí 'báhyø ja'i ni 'yup'u da thaspa ra güenda, ja di njap'u ra castigo.

18

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue n'na ra 'danxu mi n'äst'abi.

¹ Bi hyεcra hya bi xihyø ja'i ra Jesús. Bi xännba yø ja'i ngue jatho zant'a da mat'Oja, hinha di gohyø mmui. ² Bi 'yεmbuya:

—Nup'u ja n'na ra hnini, mi 'bup'u n'na ra ts'ut'abi ngue hinguí su rá mmic'εiui, ni xinga gue Oja di su. ³ Nu'a ra hnini'a p'uya, xquet'a mi 'bup'u n'na ra 'danxu ngue njandyatho pap'u 'báhra ts'ut'abi ngue apra ts'ut'abi rá nsuiui. ⁴ Nuna ra ts'ut'abi, bi ma njammí pa ngue hinguí ørpa masu na ra 'danxu. Pε m'mefa p'uya, bi 'yεna: “Nugä hindí sugä Oja, ni xinga guehma mmic'εi'be dí su. ⁵ A nuyá, para ngue hinní mantho di xunanyagä ua na ra 'dansu, ma ga ørpa ra ts'ut'abi, n'namhma ngue ya hinní mantho da εhe di xunanyagui”.

⁶ Bi sigue bi 'yεnna Jesús:

—Guehna ra hya bi manna ts'ut'abi ngue ra ts'oc'εi naya. ⁷ Xi Oja ya, ¿ua hinda 'yørpabi ra ts'ut'abi ya yø ja'i xa huanhni, i nzofo ra pa ra xui? Xi'mø bi zofo, ¿ua hinga 'be xta mäts'i? ⁸ Dí xi'ahü ngue n'na zihmantho da mäts'i. Nu'mø bi zøhra N'yohü di 'yε mahets'i, ¿ua da dinyø ja'i di εc'εi ua ja ra ximhäi?

Yoho yø n'yohü bi ma ra mhmata'Oja p'u ja ra nija.

⁹ Mahømbi hyej man'na ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, porque 'báhyø ja'i εna ngue man'na xanho ngue mi'da yø mmic'εiui. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

¹⁰ —Yoho yø n'yohü bi ma bá mat'Oja p'u ja ra nija. Nu'a n'na nc'εi, ra fariseo'a. Nu'a man'na nc'εi p'uya, ra ngüthäi'a. ¹¹ Nu'a ra fariseo 'bäi ha ga mmat'Oja, i εna: “Ma Oja'i, dadi ja mammadi'i ngue nugä hindí øt'ä tengutho ør'mi'da yø ja'i ngue yø bε, yø ts'oc'εi, yø 'yots'om'mäi. Ni xinga gue'a te ø'na ra ngüthäi 'bäcua dí øt'ä. ¹² Nugä nyondi n'na semana dí et'ä ma mmui. Nu'a te dí taha, dí hacra diezmo dadi uni”, bi

'yεna. ¹³ Pε nu'a ra ngüthäi p'uya, yap'atho bá m'mäi. Ni xinga gue'a di nnøsmaya, sinoque mente pännä tiya mente εna: “Ma Oja'i, dami huεgagui. Nugä ja ma ts'oqui”, bi 'yεna. ¹⁴ Dí xi'ahü, ngue nu'a ra ngüthäi bá εhrá ngu, pε ya bi hojpabi Oja. A nuna man'na p'uya, hin'na na. Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a. Pε nu'a øt'e ngue hinguí hnu mansu p'u ga mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Ra Jesús bi xi Oja ngue di japyø basi.

¹⁵ Bi zixyø basi yø ja'i p'u 'báhra Jesús. I nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi, 'nε da xi Oja ngue di japyø basi. Pε nu'mø mi nu ya yø xadi ra Jesús, bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi. ¹⁶ Pε nuna ra Jesús bi zonhyø basi, bi 'yεmbi:

—Dami hyεhma yø basi da thocua dí 'bäi. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'yε Oja, xquet'a njarbutho ya yø basi ya. ¹⁷ Majuani dí xi'ahü ngue n'na ra ja'i hingra 'yøde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yøde, hinda zä da zo rá 'yε Oja.

Ra mmεmeti himbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁸ Nuna n'na ra n'yohü 'bet'o ngue yø judío bi 'yørpä ra nt'anni ra Jesús. Bi 'yεmbi:

—Aguε grá hoga xännbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e n'namhma ngue Oja di 'dacra 'da'yo te para zantho? —bi 'yεmbi.

¹⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí padi te guí mmanya, ngue guí engui xanhogä? Porque hønse Oja xanho.

²⁰ Ua hinguí padi hanja'u yø hya di manda Oja ngue εna: “Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá hyote. 'Yo grá bε. 'Yo to guí sämba ra fehni. Dami su ni papá, dami su ni mamá” —bi 'yεmbi.

²¹ Nu'a ra n'yohü p'uya, bi 'yεna:

—Nuya yø hya guí xicya, ya gä xta øt'e asta gue'mø mará ngüεgui.

²² Nuna ra hya bi mamp'uya, mi 'yøhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Di 'behman'na ra hya ja ngue gui 'yøt'e. Dami pä te gä guí pets'i, gui unna mēnyu yø hyoya. Nu'mø gä 'yøt'aya, ya bí ja ni mmeti mahets'i p'uya. Bá ε p'uya, ga mmerp'u nnä magä —bi 'yεmbi.

²³ Nuna ra n'yohu, nu'mø mi 'yøhna ra hya sifi, mambi dudrá mmæi, porque mará ndømmemmeti.

Bī manna Jesús ngue Oja, hīnte hēmbi.

²⁴ Mī nu ra Jesús ngue bi dū rá mmæi ra mmemmeti, bi 'yēmyø xādi p'uya:

—Xandøn hēnnitho ha dī n'unyø mmemmeti ngue da zo rá 'yē Oja. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, hīnjam'mø da zā da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pē man'na xandøn hēnnitho ngue n'na ra mmemmeti dī n'unī da zo rá 'yē Oja.

²⁶ Mī 'yøhyø xādi nā ra hya bi manna Jesús, dī n'yēmbi:

—Rā nzeḡui ya hījonni ja'i da zā di nyannā te ya'mø —dī n'yēmbi.

²⁷ Rā Jesús bi sigue bi 'yēmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hīnda zā te da 'yøt'e. Pē Oja, hīnte hēmbi.

Bī manna Jesús ngue di tocabi ra rho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

²⁸ Nuna ra Bedu bi 'yēmbi:

—Nūgāhe, ya xtā sohme p'u te gā dí peshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani dí xi'ahu, ngue nu to gā xpá nzohyø ngu, xpá nzohrá papá 'nēhrá mamá, xpá nzohyø n'yohu, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, ngue ørpa rá 'bēfi Oja, ³⁰ pē mente 'bæcua ja ra ximhāi ra ja'i, nu'a gā ngu'a te xpá nzogui, man'natho xangu'a te da dīni. Ra pa di 'yēp'u p'uya, di t'unna te para zantho.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pē bi ma ngue di bēnnate.

³¹ Bi zica n'nanni'u 'de'ma yoho yø xādi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—A nuyá, ya nná mähā Jerusalén. Nup'u, ja dani njap'u'a te gā bi 'yotyø pøngahya Oja, ngue te da thohra N'yohu bí 'yē mahets'i. ³² Dī ndäpyø ts'oc'ei, ngue da n'yemmahya, da zhi, da zots'i. ³³ Dī uni, m'mēfa p'uya, da hyo. Pē rá hyu pa di bēnnate.

³⁴ Nu'u yø xādi hīmbi dīni hanja nā ra hya xifi. 'Be xīmbi n'yo yø mmæi'a te ra hya bi xifi, porque nuya yø hya ya, xanhēnnitho ha di fadi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra xädä.

³⁵ Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnini Jericó ra Jesús, mī hup'u ja ra 'yu n'na ra xädä ngue äpra mēnyu yø ja'i thop'u. ³⁶ Mī 'yøde ngue thogui xangu yø ja'i, nu'a ra xädä p'uya bi 'yänni hanja ngue thohyø ja'i.

³⁷ Bi si p'uya, ngue nuna ja ngue da thop'u hudi, guehna ra Jesús ra mmēngu Nazaret.

³⁸ Bī mahra mafi p'uya, bi 'yēmbi:

—Damī huēgagui ague Jesús, rá mbom'meto'i ra David —bi 'yēmbi.

³⁹ Nu'u yø ja'i ni 'bet'o p'uya, di hejpi ngue hīndi mmafi. Pē ra xädä, ēnā man'na nts'edi gā mafi, bi 'yēmbi:

—Damī huēgagui ague rá mbom'meto'i ra David.

⁴⁰ Bī m'mähra Jesús, bi manda bá ts'i ra xädä. Nu'mø ni ma da zøp'u 'bä p'uya, bi 'yēmbi:

⁴¹ —¿Te guí nne dī nja'i?

Rā xädä p'uya, bi 'yēnā:

—Ague grā Hmu, dī nne ngue dī nzø ma dä.

⁴² Rā Jesús bi 'yēmbra xädä:

—Dī nzø ni dä 'mø. Bi zā'i ya ngue guí ēc'eiḡui ngue jagā ra ts'edi gā øthe'i.

⁴³ Nu'a ra ora'a p'uya, 'bexpi nzø yø dä ra xädä. Bī mēp'u ni ma ra Jesús, pē di ja mammaḡi Oja. Nuya gātho yø ja'i bi nu te bi nja, gā espabi Oja.

19

Rā Jesús bi nyai ra Zaqueo.

¹ Mī yurbu ja ra hnini Jericó ra Jesús, ya ni 'yop'u ja ra hnini p'uya. ² Nu'a ra hnini'a, mī 'bup'u n'na ra n'yohu ngue ra mmemmeti ni hu ngue ra Zaqueo, rá hmu'u to jahra mēnyu njai. ³ Nuna ra Zaqueo p'uya, i nne da nu ra Jesús ngue da badī te'o. Pē hīngui sä da hyannbaya, porque xangu yø ja'i n'youi ra Jesús, 'nē hīngui hets'i. ⁴ I nne ngue da nu xanho. Bī nti p'uya, ni 'bet'o. Bī nexa n'na ra za ngue ra sicómoro 'bäp'u ja ngue dani nthohra Jesús. ⁵ Mī thop'u ja ra za thhra Zaqueo nā ra Jesús, bi nøs'maya, bi 'yēmbi:

—Ague Zaqueo, bá cai n'na zihmantho, porque nuya ja ngue gā nsäyagā p'u ja ni ngu ya.

⁶ Nuna ra Zaqueo, n'nahmantho bá cai. Nup'u ja rá ngu, ja bi säyabi p'u ra Jesús.

⁷Yø ja'i p'uya, himbi nu manho te øtra Jesús, embi ngue guerp'ua ja rá ngu ra ja'i ja rá ts'oqui ja säya p'ua. ⁸Ra Zaqueo p'uya, bi m'mäi, bi 'yembrä Jesús:

—Nüya grá Hmu, nu'a te dí pets'i, ga unnä made yø hyoya. Nu'mø 'bui te'o man'na xangu xtá hannbi ngue'a hinni 'yup'ua ga hannbi, pe ga cospabi ngoho parte'a te xtá hannbi —bi 'yembí.

⁹Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Nu ra ora ja p'uya, ya di nyanna to 'buhra ngu jua ya. Porque xquet'a 'nehna rá mbom'meto ra Abraham. ¹⁰Porque ra N'yohu bi 'yehets'i, bi 'yehε da hyonyø ja'i xa m'medi, ngue da yaní.

Bi hycra hya ra Jesús ngue 'det'a yø mēnyu bi t'uni.

¹¹Mente øxyø ja'i ra hya mmanna Jesús, bi hycra hya bi xi p'uya. Porque ya xmanguerpua da zøn'a Jerusalén. Nup'ua ga mbenyø ja'i p'uya, embi ngue 'bexti nequi'a ra ora'a ngue di manda ua Oja. ¹²Bi 'yembyø ja'i p'uya:

—Mi 'bu'a n'na ra n'yohu ngue mi nnu mansu yø ja'i. Ya ja ngue da ma n'na ra häi yap'utho, ja di t'unnbu rá cargo ngue di ndast'abi p'ua ja rá häi 'bui, da ehra ngu p'uya. ¹³Pe hante ngue da ma ra n'yohu, bi zonhni 'det'a yø hmiqui. N'na ngu n'na yø hmiqui, bi dapa n'na ra mēnyu xandøngu rá muui. Bi 'yembuya: “Nuna ra mēnyu dá 'da'ahu ya, dami 'yörpahü rá 'befi asta gue'mø dá pengä”. ¹⁴Pe nüya yø mmenguhü ra n'yohu, mi nnu man'ua p'uya. Bi menhyø m'menhni ngue da mamp'ua ha bi zønna n'yohu, bi 'yena: “Hindí nnegähe na ra n'yohu ngue di ndast'abi di mandagahe”, bi 'yena. ¹⁵Pe siempre bá t'ets'i ngue bi ndast'abi na ra n'yohu. Mi zøp'ua ja rá häi p'uya, bi manda bá ts'i'ua yø hmiqui xi unnä mēnyu. I nne da badí hangü xa ndaha n'na ngu n'na. ¹⁶Nu'a rá müdi bi zøp'uya, bi 'yena: “Nu ni mēnyu gá däqui, ya jap'ua 'det'a yø mēnyu xa ndaha”. ¹⁷Ra dast'abi p'uya, bi 'yena: “Ya xanhu 'mø, grá hoga mefi. Madague'a zits'utho bi ma mafäti'i, pe gá pøngmanho. A nüyá, dí exa'i ya ngue gui manda 'det'a yø danihni ya”. ¹⁸Bi zøhman'na p'uya, bi 'yena: “Ague grá hmu, nu'a ni mēnyu gá

däqui, ya jap'ua cat'a yø mēnyu xa ndaha”. ¹⁹Bi t'embuya: “Nu'i ya, dí exa'i ngue gui manda cat'a yø hnini”. ²⁰Mi zøhman'na p'uya, bi 'yena: “Ague grá hmu, ja ua ni mēnyu gá däqui. Nugä dá 'ue ra bayu dá pets'i. ²¹Porque dí su'i ngue gui ya manzaqui, gui ä'a te hinxca'taha. Gui xoc'a te hinxca'pefi”. ²²Bi 'yenna dast'abi p'uya: “Hingrá hoga mefi n'yø. Nu'a ra hya gui mmanya, gue'a gdá hats'a'i ra güenda'a ya. Porque gui engui ngue dí ya manzaquigä. Gui engui ngue dí hangä'a te hinxta' n'ni, oque dí äcä'a te hinxta'pefi. ²³¿Hanja ngue hingä dá ma mēnyugä p'ua ja ra banco, n'namhman ngue nu'mø dá søcua ja ma ngu, xti ndäcä'a te rá nzäbi ma mēnyu?” ²⁴Bi t'emp'ua 'bäp'ua p'uya: “Hyannbau ra mēnyu na, n'yø. Dami unui'a hä 'det'a yø mēnyu”. ²⁵Nu'ua ts'o p'uya, bi 'yena: “Ague grá hmu, pe ya hä 'det'a yø mēnyu na”. ²⁶Bi 'yenna dast'abi p'uya: “Nugä dí xi'ahu ngue nu'a ya hä xangu, gue'a man'na di t'un'na. Pe nu'a zits'utho hä, da thannbabi'a zits'ua hä. ²⁷A nüyá, nu'ua ma nsägä'be hingui nneque xca ndast'abigä, bá siui ua ya. Ga nnugä ha gdi hyohu”.

Ra Jesús bi zøp'ua ja ra hnini Jerusalén.

²⁸Mi juadi bi manna ra hya na, ra Jesús bi thogui, i ma Jerusalén. ²⁹Mi zømp'ua ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos, ja jarbatho ra hnini Betfagé 'nehra hnini Betania. Bi 'yet'i yoho yø xädi p'uya. ³⁰Bi 'yembí:

—Ni me nu ja ra hnini bí janu ya. Nu'mø gá cat'ui ra hnini, gui timmi p'ua da nthat'i n'na ra burru ma'da'yotho, hinjongui sä. Bá xoqui guá siui ua. ³¹Nu'mø to da 'yena'ui, hanja ngue gui xocui ra burru, gui xihmi p'uya ngue honna Hmu.

³²Nu'ua yø xädi p'uya, bi ma. Nup'ua bi zømp'uya, bi dimp'ua nthat'i ra burru, tengutho xi manna Jesús. ³³Mi xojp'uya, nu'ua yø mmemburru bi 'yembí:

—¿Hanja ngue gui xocui ra burru?

³⁴Bi 'yembuya:

—Porque honna Hmu.

³⁵Bi ts'ispabi ra burru ra Jesús. Nu'ua yø xädi p'uya, bi gaspa ra burru yø tuhu yø ja'i ngue bi nopa nts'ut'i. Bi hyuxra burru ra Jesús, bi ma. ³⁶Xangu yø ja'i di tansyø tuhu ngue pøp'ua ja ra 'yu ja ngue da thohra

Jesús. ³⁷ Nu'mø ya xmanguerp̄ da zøn'a Jerusalén, ya 'yop'ua ja rā ngai ja rā mbonza ja yø olivos. Bi m̄h̄rā h̄m̄afi gātho yø xādi p'uya ngue di johya. I εsp̄abi Oja ngue yø milagro xi n̄urpi øtrā Jesús. ³⁸ Di n'yεmbi:

—Oja di j̄ap̄rā d̄ast'abi bá 'benhni ngue bi zøcua. Ya bi n̄hojp̄aui yø ja'i nā Oja bí 'b̄m̄ mah̄ets'i. N̄uya maguesε nā Oja bí 'b̄m̄ mah̄ets'i ya.

³⁹ Bi 'yεn'i'da yø fariseo n'youi yø ja'i p'uya:

—Ague grā xānbate, dami hejpa ni xādi. 'Yo di mm̄anna rā hyā nā.

⁴⁰ Mi dah̄rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Dí xi'ah̄m̄ ngue nu'mø da ma mah̄ejpi ya yø ja'i εscagui ya, di n̄ya yø do ja ua ngue da 'yεscagui.

⁴¹ Mi zøn'a nenihni rā Jesús, bi hyandra hnini Jerusalén. Bi nzomp'uya, ngue pađi te da tho'a m'm̄efa yø ja'i 'b̄up'ua ja rā hnini.

⁴² Bi 'yεmbrā m̄εhnini p'uya:

—Nu rā pa ja p'uya, di nnehmagā ngue gui pah̄m̄ hanja nā rā hyā da 'yøt'ah̄m̄ rā n̄ho. Pε njot'i ni n'yomf̄εnih̄m̄ ya. ⁴³ Da 'yεhrā pa ngue gui m'm̄m̄ m̄man'ah̄m̄, di m̄ats'a ni ns̄ūih̄m̄, m̄ath̄et'i rā hnini da 'yøtyø njudi. Di nex̄p̄m̄ di nexyø soldado da 'yøt'ah̄m̄ rā tunhni, da 'yε'ah̄m̄ made. ⁴⁴ Da t'en'ah̄m̄ h̄ai p'uya, ngue da tho yø ja'i 'b̄ucua ja rā hnini. Da ma ns̄adi yø ngu. Nguna di nja, porque h̄imbi n'yo ni mm̄aih̄m̄'a rā pa bi zøcua rá m'm̄enhn̄i Oja ngue xi'i ha gdi nyamh̄m̄ —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi 'yetyø ja'i mi mp̄ap'ua ja rā thinnija.

⁴⁵ Bi map'ua ja rā nija rā Jesús. Gä bi 'yetyø ja'i mi mp̄ap'ua thinnija p'uya. ⁴⁶ Bi 'yεmbyø ja'i:

—Nup'ua ja rā Macā Libro, nt'ot'i p'ua rā hyā ngue Oja i εnā: “Nuna mā ngungā, ni h̄u ngue rā ngungā mh̄mat'Oja nā”. Pε nu'ah̄m̄, gui øth̄m̄ ngue ja di m̄peti ua yø bε.

⁴⁷ N'na pa ngu n'na pa bi xānbate p'ua ja rā nija rā Jesús. Pε nu'ua yø h̄mu yø mm̄ac̄ja p'uya, 'nε'ua yø xānbate ngue rā ley, 'nε'ua yø n'yoh̄m̄ di m̄anda p'ua ja rā hnini, gā honna forma ha di hyo rā Jesús. ⁴⁸ Pε h̄ingui t̄ini ha di japi ngue di nja'a te mb̄eni, porque gā 'batyø ja'i ngue øx̄rā hyā mm̄anna Jesús.

20

Rā Jesús bi t'änni to bi unna nt'εdi'a te øt'e.

¹ N'na rā pa ya, nuna rā Jesús bi xānbā rā hyā yø ja'i p'ua ja rā nija, xihyø ja'i rā hoga 'da'yo hyā. Bi zøhyø h̄mu yø mm̄ac̄ja p'uya, 'nεhyø xānbate ngue rā ley, bá 'yoh̄m̄'a di m̄anda p'ua ja rā nija. ² Bi 'yεmbrā Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja'a te gui øt'e? To bi 'da'i rā nt'εdi'a te gui øt'e? —bi 'yεmbi.

³ Mi dah̄rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Nugā xquet'a gā øt'ah̄m̄ n'na rā nt'änni ya. Pε dami xicj̄m̄ hanja'a rā hyā gā än'nah̄m̄.

⁴ ¿Te'o bi unna nt'εdi rā Xuua bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'εdi, uague yø ja'itho rá nt'εdi'a te bi 'yøt'e?

⁵ Yø ja'i p'uya, di n'yänni te di dad̄i. Di n'yεmbi:

—¿Teni 'be'a gā xihm̄m̄ ya 'mø? Nu'mø gā xihm̄m̄ ngue Oja bi unna nt'εdi te bi 'yøtrā Xuua, da 'yεnj̄m̄ p'uya: “Xina rā hyā bi m̄anna Xuua connā n̄gueque, ¿hanja ngue h̄ingā 'yεc'εih̄m̄ 'mø?”, da 'yεnj̄m̄ p'uya. ⁶ A nu'mø gā xihm̄m̄ ngue yø ja'itho bi unna nt'εdi te bi 'yøtrā Xuua, di hyojthogah̄m̄ yø ja'i ngue da m̄andogah̄m̄. Porque gā εc'εi yø ja'i ngue rá p̄ongah̄ya Oja nā rā Xuua.

⁷ Mi dah̄yø ja'i p'uya, bi 'yεmbrā Jesús:

—H̄indí pac̄ahe to bi unna nt'εdi'a te bi 'yøtrā Xuua.

⁸ Mi dah̄rā Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ya h̄ingā xicj̄m̄ nā rā hyā dí än'nah̄m̄, ni xingā guecā gā xi'ah̄m̄ to di 'dac̄rā nt'εdi te dí øt'e.

Rā Jesús bi hyejpa rā hyā n'na rā huah̄i ngue rā jomh̄mi.

⁹ Nuna rā Jesús, bi hyoni te gui hyejpa yø hyā bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Mi 'b̄m̄'a n'na rā n'yoh̄m̄ ngue bi 'yøt'a n'na rá nuā'uva. M'm̄efa p'uya, bi hyoni to da gonhui rá huah̄i, n'namh̄m̄a ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mm̄εhui'a te di tocabi. Bi ma p'uya, ya'atho yø pa i ma. ¹⁰ Mi zønna pa da thucyø uva p'uya, nuna rā mm̄εhui bi m̄enhn̄a n'na rá h̄miqui ngue da tu yø uva di tocabi. Pε nu'ua yø m̄efi m̄ambi 'b̄up'ua ja rá huah̄i, bi unna h̄miqui, bá εrb̄aya. Pε h̄inte bi unni. ¹¹ Rā mm̄εhui p'uya, mah̄ømbi m̄enhn̄an'na rá h̄miqui p'ua bí ja rá huah̄i. Pε xquet'a ngut'atho bá ts'ái. Bi ma ma'uni, h̄inte bi t'unni. ¹² Rā mm̄εhui

p'uya, māhømbi menhman'na rá hmiqúi. Yø mēfi p'uya, māhømbi untho, bá et'i.

¹³ M'mēfa p'uya, enna mmēhui: “¿Teni 'be'a ga øt'ä 'mø? Nunā mā ts'unt'u dadi mādi, ma ga pennbi. Xamhmatho da nu mansu 'mø bi nuna”, bi 'yēna. ¹⁴ Pē nu'mø mi zømp'u 'bāhyø mēfi nā rá ts'unt'u rā mmēhui, di n'yēmbiyø mēfi: “Nunā ya, guehna rā ts'unt'u ja ngue da gohmi rā huāhi nāya. Ma ga hohu ya, n'namhma ngue ya mā mmētih rā huāhi”, di n'yēmbi. ¹⁵ Bi bennbabi rá ts'unt'u rā mmēhui p'uya, bi gūjmaxøts'e rā huāhi, ja bá hop'u.

Rā Jesús bi 'yānyø ja'i p'uya, bi 'yēmbi:

—Xi'mø ya gā bi nja ya yø hyā dí xi'āhu ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmēhui? ¹⁶ Siempre da ma rā mmēhui, da ho yø mēfi conhui rá huāhi. N'nan'yo mi'da yø ja'i di fātrā huāhi p'uya.

Nu'mø mi 'yøhyø ja'i nā rā hyā nā p'uya, di n'yēmbi:

—Yo da ne Oja ngue da ngu'a di nja —di n'yēmbi.

¹⁷ Pē rā Jesús bi hyētyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Te 'be'a ga mbøn'a rā hyā nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro ngue ena: “Nunā rā do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna rā do brā 'bebo p'u brā fāhra jado nā”, i ena. ¹⁸ Nu'mø da zoxrā ja'i maxøts'e rā do, da føhra ja'i. A nu'mø da dāhra do ngue da zoxrā ja'i, da xēni.

¹⁹ Nu'u yø hmu yø mmäcja 'nē'u yø xännbate ngue rā ley, bi ne xti bēntra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hyā bi hyēcra Jesús. Pē himbi zā xti bēnt'i, porque supi di mbøcūe mi'da yø ja'i.

I nnepyø nsuiui rā Jesús ngue da 'yēmbi hingui ja ts'edi di njutra mēnyu njai.

²⁰ Yø fariseo p'uya, bi menhni to da jajpatho häi te gā yā rā Jesús. Nūya bi 'bēnhni xøgue yā manhotho, tengutho 'mø ngue nmajuani yø hoja'i. I nnepe ngue di nja temā hyā da dinnbā rā Jesús ngue hinda gue'a da mā, para ngue da zāp'u di yapa m'mēfa. ²¹ Janangue bi t'ørpa rā nt'änni nā rā hyā ja ua, bi t'ēmbi:

—Ague grā xännbate, dí pacāhe ngue gā xanho te guí mma, 'nē gā gue'a rā hyā njuantho guí xännbate. 'Nē hingui su'a te mbēn'nā'i yø ja'i. Sinoque majuanī guí

xännbate'a rā hyā nne Oja ngue gdá n'yohu. ²² Dami xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra mēnyu āhra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yēmbi.

²³ Pē rā Jesús, ya padi te mbēnnbabi yø ja'i ngue'a rā nt'änni ørpe, bi 'yēmbaya:

—¿Hanja ngue guí sāmhyagahu? ²⁴ Dami 'yurcahu rā mēnyu —bi 'yēmbi—. ¿To rá hmi nā n'youi rā mēnyu ja ua ya? ¿To rá thuhu nā rā thuhu n'youi nā rā mēnyu? —bi 'yēmbi.

Mi dahya yauī rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Guehna rā dast'abi nāya —bi 'yēmbi.

²⁵ Rā Jesús bi 'yēmbiyø ja'i yauī:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthu ya, dami unhnū rā mēnyu di tocabi rā dast'abi. Da gue Oja p'uya, dami unhnū'a te di tocabi —bi 'yēmbi.

²⁶ Ya himbi zā xta ndini ha xti gujpa häi'a rā hyā ännbaya. Hante gue di 'yøtho'a rā hyā i dahra Jesús. Ya hinte mambi mantho.

Bi manna Jesús ngue di bēnnate yø ánima.

²⁷ M'mēfa p'uya, bi ma 'da yø saduceo, nūya embi ngue hīndi bēnnate yø ánima. Bi 'yēmbra Jesús:

²⁸ —Ague grā xännbate, nup'u ja rā ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'u rā hyā ngue ena: nu'mø bi du n'na rā n'yohu, 'nē hīndi m'māhyø basī, nu rá xisu rā ánima da zogui, nu'a rá n'yohu rā ánima gue'a di nthatui rā 'danxu'a, n'namhma ngue di m'māhyø basī tengutho 'mø xti m'māhyø basī rā ánima.

²⁹ A nuyá, xi'mø di 'bā'i yoto mā'yohu ngue edadi ncu ya. Nu'a rā n'yohu mā da, di nthati. Pē da 'yēhra pa da du, 'nē hīndi m'māhyø basī. ³⁰ Janangue nu'a rá n'yohu rā ánima m'mēfa bi m'mai, go di nthatui rā 'danxu'a. Pē xquet'a da du rā n'yohu, 'nē hīndi m'māhyø basī. ³¹ Nu'a rá hyu rá n'yohu p'uya, hōndi nthatui rā 'danxu 'mø bi du rá n'yohu. Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gā yoto mā'yohu. Gā di nthatui rā xisu, 'nē gā bi du yø n'yohu. Pē himbi m'māhyø basī. ³² Rá nzequi p'uya, bi du rā xisu. ³³ A nuyá, xi'mø rā pa danī bēnnate yø ánima ya, ¿dana gue'a ya yoto mā'yohu rá mmeti rā xisu? Porque gā bi m'māhmi.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūua ja ra ximhäi, di nthatui yø xisu yø n'yohu. ³⁵ Pε nu to di tocabi ra mmēnthi ngue di ma mahēt's'i 'mø bi bēnnate yø ánima, ya hīn danī nthatī. ³⁶ Porque ya hīnjondā du, dā gohi tengutho yø anxε. Ya yø basī Oja, porque dā 'yøt'Oja ngue ma'da'yo hōndi m'mai. ³⁷ Nup'u ja ra hya bi 'yotra Moisés, ja di nēqui p'u ngue di bēnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'u ra hya bi man'Oja 'mø mi nya p'u bi nzø ra ndat'o, ngue bi 'yēna: “Guecā drá Ojagā ngue ra Abraham. Drá Ojagā ngue ra Isaac. Drá Ojagā ngue ra Jacob”, bi 'yēn'Oja. ³⁸ Ja di nēqui p'uya ngue nup'u 'bu Oja, hīngui tū yø te yø ánima. Nup'u 'bu Oja, hīnjongui tū.

³⁹ Bi 'yēn'i'da yø xānbbate ngue ra ley p'uya:

—Majuani'a guí mma, grá xānbbate —bi 'yēmbi.

⁴⁰ Pε ya bi zū xti sigue xta 'yørpa mī'da yø nt'ānni p'uya.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hīngra ja'itho.

⁴¹ Mi nya ra Jesús, bi 'yēmbiyø ja'i:

—Nū'a ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi, i mmanyø ja'i ngue dā gue'a n'na'u yø mbom'meto ra David. Nugā ga xi'ahū hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto ra David, pε nūna ra Cristo hīngra ja'itho nā. ⁴² Porque ra David, εnna hya bi 'yorpū ja ra Salmo: “Nūna Oja, nu'mø mī zojbagui mā Hmu, ngūna ra hya bi xifi, bi 'yēmbi: Damī mīcua ja mā n'yεigā ya, ⁴³ asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gātho'u nī nsaiui”, bi 'yēmbi. ⁴⁴ Ja di nēqui p'uya, ngue ra David, nu'mø nnønna Cristo, nī hutī ngue rá Hmu. Janangue ra Cristo di nēqui ngue hīngra ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

Bi xihyø ja'i ra Jesús ngue di mfādi xanho, hīnda hyätyø xānbbate ngue ra ley.

⁴⁵ Gä bi 'yøhyø ja'i ra hya bi manna Jesús ngue εmbiyø xādi:

⁴⁶ —Damī mfāhmū xanho ya, 'yo di hä'ahū yø xānbbate ngue ra ley. 'Yo guí øthū tengutho ga 'yo'u. Nūya yø n'yohū ya, di ho ngue söt'a häi yø he. Di ho ngue di respeta yø ja'i ha guí zengua p'u ja ra tai. Nup'u ja yø nija p'uya, huantho yø nthuts'i tate

xanho ngue ja hup'u. Nup'u øt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xtanho p'u dā mī. ⁴⁷ 'Nε tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti, εmbi ngue di xānbbi te pēt's'i. Nūna ra hya ga ngorpa yø dā yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne dā 'yēmbiyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohū. Pε nūyā, guehya mathoguiho ra castigo dā thohya ngue gātho mī'da yø ja'i.

21

Ra 'danxu bi unna mēnyu Oja.

¹ Nup'u ja ra nija, hētho ra Jesús ha ga yatyø mēnyu yø mmēmmeti p'u ja ra huada cū ra mēnyu ngue ra ofrenda. ² Bi nu n'na ra 'danxu ngue ra zibøhyoya, xquet'a bi gāt'i yoho yø zi xani p'u ja ra njūmēnyu. ³ Bi 'yēnna Jesús:

—Majuani dí xi'ahū ngue ra zibøhyoya nā ra 'danxu bi unnā mēnyu ya, pε man'natho nnu manho Oja'a rá mēnyu bi unna, hīnda gue'u yø mēnyu mī'da yø ja'i di unī. ⁴ Porque nūya mī'da yø ja'i, yø mmēmmeti ya, pε gue'a rá mēnyu xā pongui di unī. A nūna ra 'danxu, zits'u drá mēnyu mī ha. Mī ja ngue xta nzi rá mēnyu bi unī.

Bi manna Jesús ngue bá εp'u ra pa da xotra nija.

⁵ Di c'a 'da yø ja'i te ja ra nija. I mmanyø ja'i ngue mazihotho guí nēqui ra nija. Mazihotho guí nēqui yø hmī yø do n'youi. Guí nhohra nija'a tema cosa di unyø ja'i ngue nnøpa ofrenda. Ra Jesús bi 'yēmbi:

⁶ —Ya guí nnuhū te ja ra nija ya. Pε nūna ra nija naya, bá εp'u ra pa dā xotyø ja'i nā. Xøgue di nxadi, hīn hapū nmī nēqui ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzegui yø pa.

⁷ Bi t'ānbbaya, bi t'ēmbi:

—Ague grá xānbbate, ζnjām'mø di nja ya yø hya guí mmanya, ngue dā xotra nija yø ja'i? ζTema hmēya di nja'mø ya nī ma dā zōnna pa di nja'a te guí mmanya?

⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbiyø xādi:

—Damī mfāhmū xāndønho, 'yo guí nne ngue to dā hyä'ahū. Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue dā 'yēmbiyø ja'i: “Go guecā drá Cristogā ya”, dā 'yēmbi. Xquet'a dā 'yēna: “Nūya, ya dā guehra ora jap'u dā gua'a

nximhäi ya”, da 'yɛna. Pɛ 'yo sä guí ɛc'ɛihɛ. ⁹ Nu'mø gá 'yøhmɛ ngue ya ja yø datunhni, ya di ndunhyø ja'i, 'yo sä guí suhɛ. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pɛ hinga gue'ɛ yø hmɛya'ɛ ngue rá nɛqui.

¹⁰ Bi sigue bi 'yɛmbɛya:

—Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. ¹¹ Janjuaní ngue di 'yan'ahäi. Di nja yø thuhɛ, di nja yø guɛhi. Di nsu yø ja'i 'mø bi nu yø hmɛya dá nja maya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'ɛ, da ts'ui.

¹² Pɛ hante ngue di nja ya yø hyä dí xi'ahɛ ya, da gu'ahɛ yø ja'i ngue di bent'ahɛ, di dä'ahɛ p'ɛ ja yø nija, da jo'ahɛ. Di ndä'ahɛ p'ɛ 'bɛhyø dast'abi. Di ja'ahɛ p'ɛ yø ja'i ngue guí ɛc'ɛigahɛ. ¹³ Ngue ngu'a di nja'ahɛ, nu'mø ya gdi yahɛ yø ts'at'abi, ja gui xihmɛ p'ɛ ra hoga 'da'yo hyä p'ɛya. ¹⁴ Nu'mø bi ma ma bent'i'ahɛ, 'yo sä di tu ni mmɛihɛ'a ra hyä ja ngue gui xihmɛ ra ts'at'abi. ¹⁵ Porque ga 'da'ahɛ ra hyä, ngue gui padi te gui mmamhmɛ p'ɛ 'bɛ'ɛ di sɛ'ahɛ. Hinjonda zä da däcra hyä ga 'da'ahɛ. ¹⁶ A nuyá, asta ni papáɛ di dä'ahɛ. Ni n'yohɛɛ di dä'ahɛ. Ni mɛnise di dä'ahɛ, ni amigose di dä'ahɛ. Pɛ di m'mɛ'i'da da tho'ahɛ. ¹⁷ Da zɛ'ahɛ yø ja'i ndap'ɛ bi zä ngue guí ɛc'ɛigahɛ. ¹⁸ Pɛ ni xinga n'na ni xtahɛ di m'mɛdi. ¹⁹ Nu'mø hinguí hyegahɛ, gue'a di n'na'ahɛ ra 'da'yo te'a.

²⁰ Nu'mø gá nuhɛ ngue ya di mäsyø soldado ra hnini Jerusalén, gui pahmɛ p'ɛya ngue n'na zihmantho da ma majuadi ra hnini. ²¹ Nu'ɛ yø mmɛngu p'ɛ ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'ɛ ja yø xanthø. Nu'ɛ di 'bɛp'ɛ ja ra hnini Jerusalén, da 'dagui. A nu'ɛ di 'yo ra 'bɛfi, ya hinda map'ɛ ja rá hnini. ²² Porque ya bi zøhra pa di nja ra castigo. Nu te gä nt'ot'i p'ɛ ja ra Maca Libro, da gue'a ra ora'a ngue di nja'a. ²³ Huɛcate yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, ogue di sadyø basi. Porque ra ndate di nja ua ja ra häi. Ra ndussutho ra castigo da thohyø ja'i. ²⁴ Da tho yø ja'i conyø juai. Mi'da p'ɛya, da ts'ixa fädi, di ma ra fädi ndø yap'atho n'nanni yø häi. 'Nɛ nu'ɛ yø ja'i hinyø judío

p'ɛya, da nɛ'ahäi yø mmɛngu Jerusalén asta gue'mø da ne Oja di m'mɛhyø hyä.

Bi manna Jesús ngue mahønda ɛcua ja ra ximhäi.

²⁵ Di nja yø hmɛya p'ɛ ja ra hyadi, 'nɛp'ɛ ja ra zana, 'nɛp'ɛ ja yø sø. Nuua ja ra ximhäi p'ɛya, hinda badi te da 'yøtyø ja'i 'bɛp'ɛ ja yø nación. Di nsu yø ja'i ngue'a gui thoni yø fanthe di ja ra jathe. ²⁶ Nu'mø bi zo yø mmɛi yø ja'i'a te ja ngue di nja ua ja ra ximhäi, asta da güentyø ja'i ngue ra ts'u. Nu te gä bí ja maya, gä di padi hapɛ thogui. ²⁷ Da thandra N'yohɛ di 'yɛ mɛhɛts'i ngue da n'youi ra gui. Da hnu ngue maguesɛ, porque mathoguitho ja rá ts'edi. ²⁸ Nu'mø ya bi madi di nja ya yø hyä ya, dami hyä ra ts'edi gui jɛxni yahɛ, gui hyanthɛ mayá. Porque ya xma nguerpátho da ɛhni Nyatehɛ.

Bi nhyɛpa ra hyä n'na nza ra igo.

²⁹ Mahømbi hyɛj hman'na ra hyä bi xihyø ja'i ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Gui nnuhɛ n'na ra za ra igo, ogue ndana bi zä ma za. ³⁰ Nu'mø ya bi c'ammí ngue bi 'dogui, gui pahmɛ p'ɛya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³¹ Nguna ra hyä ja ngue di nja ya. Nu'mø gá nuhɛ ngue ya bi nja ya yø hyä dí xi'ahɛ, dami pahmɛ ngue ya xma nguerpátho di manda Oja ua ja ra ximhäi. ³² Nuua yø hmɛya dí xi'ahɛ ya, dami pahmɛ ngue guehya di nja ya, hante ngue da du yø ja'i 'bɛhra pa ja p'ɛya. ³³ Nu te bí ja maya, 'nɛcua ja ra häi, hinguí zai. Pɛ nuna ra hyä dí mmangä, ja para zantho na.

³⁴ Dami mfähmɛ xanho, 'yo dadi mbentui ra nts'o ni mmɛihɛ. Manma thä'i ngue gui n'itihɛ, ogue høndra mɛnyu gui ja ndummäi ha gdi timhmɛ. Porque nu'mø bi zønna pa rá nɛgui, ja gui thambɛnihɛ, ya di jap'ɛ. ³⁵ Tengutho 'mø te bi zo ra 'dihɛ, di njarbatho'a te da thogui gätho yø ja'i 'bɛi rá nguni nximhäi. ³⁶ Gue'a ngue gdi mfähmɛ xandønho'a. Dami mat'Ojahɛ hangu ra pa, n'namhma ngue gui mpomhmɛ ra ndate ja ngue di nja. Janangue da zä guí sømhɛ p'ɛ di 'bɛhra N'yohɛ di 'yɛ mahɛts'i.

³⁷ Nu'mø ra pa, i xänbete p'ɛ ja ra nija ra Jesús. Ra xui p'ɛya, pa bi op'ɛ bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. ³⁸ Gätho

yø ja'i, xudī xudī pap'ʌ ja rā nīja ngue øxra hya mmanā Jesús.

22

Yø nsuiui rā Jesús ya sänni ngue dā hyo.

¹ Ya mī ts'udrā ngo ngue rā pascua, guehna rā pa ts'i rā thuhmε hinguī n'youi rā íxi. ² Nu'ʌ yø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue rā ley, guehya ya rá ya'atho yø pa honi ha di hyo rā Jesús. Pε supī di mbøcue yø ja'i.

³ Rā zithu p'ʌya bi yarbʌ ja rá mmui rā Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'ʌ 'dε'ma yoho yø xädi rā Jesús. ⁴ Nuna rā Judas, bi ma bá nyauī yø hmu yø mmäcja, 'nεhyø n'yohʌ di manda p'ʌ ja rā nīja. Bá nhēca hyauī yø mmäcja ha di japi di dāpra Jesús. ⁵ Rā ndijohya ya yø mmäcja 'mø dīni ha di zūdi. Bi xihna rā Judas ngue di unna mēnyu. ⁶ Bi nu manho te bi sihna rā Judas ngue di t'unna mēnyu. Bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmäcja rā Jesús, pε dā gue'a rā ora ngue 'bʌε rā Jesús.

Yø xädi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde bi nsännigo ngue rā pascua.

⁷ Ya fahra ngo nguehya yø pa ts'i rā thuhmε hinguī n'youi rā íxi. Guehna rā pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue rā pascua. ⁸ Nuna rā Jesús bi 'yεtra Bedu 'nεhra Xuua, bi 'yεmbi:

—Ni mε ya, bí hocui'a te gdá nzibdehʌ, ga nsännigohʌ ngue rā pascua —bi 'yεmbi.

⁹ Bi 'yεn'ʌ yø xädi p'ʌya:

—¿Harʌ guī nne ga ma hocä'be'a te ga sihʌ p'ʌya?

¹⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø gá cat'ui mbo rā hnīni, gui nthēui n'na rā n'yohʌ nī ma rá ngu, di tu n'na xōni rā dehe. Dami tennui harʌ dā zōni. ¹¹ Gui 'yεnui rā mmēnnigu p'ʌya: “Rā xännbate i εna: ¿Harʌ ja rā cuarto ga nzibdehe mā xädi, ja ga sāhe p'ʌ rā ngo ngue rā pascua?” gui 'yεnui. ¹² Rā mmēnnigu p'ʌya dā 'yut'auī n'na rā dacuarto bí ja maya rā tōcangu. Ja dami hocui p'ʌ'a te ja ngue gdá nzibdehʌ p'ʌya.

¹³ Bi ma'ʌ yoho yø xädi mī yaui rā Jesús. Mī zōmp'ʌ ja rā hnīni, tengutho rā hya xi manā Jesús, gue'a bi nja'a. Bi dīnna ngu

tengutho xi xifi, ja bi hojpa rā nzibde ngue rā pascua p'ʌya.

Rā Jesús bi zi rā nzibde ngue rā pascua.

¹⁴ Nu'mø mī zōnna ora di nsihmε p'ʌya, nuna rā Jesús, gātho'ʌ 'dε'ma yoho yø xädi, gā 'bʌp'ʌ ja rā mεxa. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yεna:

—Hante ngue dā thogui, janjuanī ngue sixa mpähä mā mmui ngue 'daua ga nsihmεhʌ nā rā ngo ngue rā pascua.

¹⁶ Porque dí xi'ahʌ ngue ya hīnni mantho ga nsännigohʌ, astā gue'mø di nja'a te ja ngue di nja, ya gdi 'bʌhmʌ p'ʌ ha di manda Oja p'ʌya.

¹⁷ Bi decra vaso p'ʌya ngue di ja mammadi Oja. Bi 'yεmbyø xädi p'ʌya:

—Dami ndarpha naya, sihʌ 'da'its'ʌ.

¹⁸ Porque dí xi'ahʌ ngue ya hīnni mantho ga sigā rá ngui rā uva, astā gue'mø bi zōnna pa di manda Oja ua ja rā ximhäi.

¹⁹ M'mεfa p'ʌya, bi hyajman'na rā thuhmε. Mī ja mammadi Oja p'ʌya, bi xenna thuhmε, bi unyø xädi ngue dā zi. Bi 'yεmbi:

—Nuna ya, guehna mā do'yogā naya. Nu'mø gá sihʌ yø pa di map'ʌ naya, gue'a gdi bεnjʌ'a ngue dadi dā mā do'yo ngue dā dū connā gue'ahʌ.

²⁰ Mī juadi bi nsihmε p'ʌya, bi decra vaso, bi 'yεna:

—Nuna po rā vaso ja ua ya, guehna rā hmeyā naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi rā 'da'yo cohi øt'ahʌ Oja. Porque di mfamma ji connā gue'ahʌ.

²¹ Nuua ja rā mεxa dí sihmεhʌ ya, 'bʌcua n'na nc'ei' ngue jagatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dāgui. ²² Nu rā N'yohʌ bí 'yε mahεts'i ja ngue dā tho. Nu te xpa ts'ännbi ngue dā thogui, dā thomhma'a. Pε Hague ngu rā castigo dā thohna rā n'yohʌ di dāgui.

²³ Bi madi di n'yänni n'na ngu n'na p'ʌya te'o'a ja ngue di dā rā Jesús.

Di ntør'mahya yø xädi rā Jesús ndana ja ngue di m'met'o.

²⁴ Bi madi bi njun'mahya yø xädi rā Jesús ngue nne di m'met'o n'na ngu n'na. ²⁵ Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nup'ʌ ja yø nación, i 'bʌhyø dast'abi ngue di manda p'ʌ ja yø häi. Nu'a rā ts'ut'abi di manda yø ja'i p'ʌya, i εnyø ja'i

ngue xanho te ørpabi ra ts'ut'abi. ²⁶ Pe nu'ah, 'yo guí nne guí mandathoh yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xtá nhets'i rá cargo da mæfi, guehna ra ja'i jatho ngue di mpefi da máxyø mmic'eiui na. Nu'a da ne di m'met'o ngue gátho yø amigo, guehna jatho da gohi ngue ni mæfithoh na. ²⁷ Porque nuyá, çndana gue'a nt'embí ma daya, gue'a hup'u ja ra mæxa ma da, ua gue gue'a 'uite ma da? Uanguí hup'u ja ra mæxa'a ma da. A nuyá, dí 'bucá ua ha guí 'buhmu ya, pe hin dadi mandathoga. Sinoque dadi mpefi.

²⁸ A nuyá, gue'ah xtá n'yoh mente yø pa xtá ságá ra n'u. ²⁹ Ma Papá bá exqui ngue ga manda gátho yø ja'i. Nugá xquet'a dí exah ya ngue ³⁰ nup'u dadi mandagá, 'dap'u ga mmihmu p'u ja ra mæxa ga nsihmeh. Guí mmihmu p'u ja yø nthuts'i ngue guí mandah'u 'de'ma yo'bui yø ja'i Israel.

I pahra Jesús ngue da zop'u m'mefa ra Bedu.

³¹ Nuna ra Jesús bi 'yembra Bedu:

—Ague Bedu, nu'a ra zithu, apra nt'edi Oja ngue da hyoni ha di japi ngue gui hyegah p'u. ³² Pe xquet'a dí apra mate Oja conná ngue'e ngue hinguí 'behni nt'ec'ei. Pe nu'i 'mø bi n'yo ni mmái'a te guí øt'e, dami hatra ts'edi ni cu.

³³ Ra Bedu p'uya, bi 'yembí:

—Ague grá Hmu, nugá xquet'a dí 'bui madague'a 'da gdá me fádi, oque asta 'dap'u ga tuui —bi 'yembí.

³⁴ Mí dahra Jesús, bi 'yembra Bedu:

—Ague Bedu, nugá dí xi'i, nu'mø tobe hĩndĩ mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paqui —bi 'yembí.

Ya bi zønna ora da ma ma'ni ra Jesús.

³⁵ Bi 'yányø xádi ra Jesús, bi 'yembí:

—Xi'mø ma xi'ah ngue hĩnte gui hyaxh p'u gá mähä, xingra buxa, ni xingra njømnyu, 'ne hinguí cax mi'da ni thixfaníh, çua ja tema cosa gá 'behmu?

Bi 'yembyø xádi p'uya:

—Hĩn'na, hĩnte bi m'medi.

³⁶ Mí dahra Jesús, bi 'yembí:

—A nuyá, nu to ja rá buxa, da gats'i. Da gaxrá njømnyu. Nu to hĩn'yu rá juai, da má rá pahni ngue da dãn'a n'na ra juai.

³⁷ Porque dí xi'ah ngue jatho ngue ga

thocá'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Da tho tengutho n'na ra ts'oc'ei”, i ena. Porque nu'a te nt'ot'i ngue ga thocá, jatho ngue di njahma'a.

³⁸ Nu'u yø xádi p'uya, bi 'yembí:

—Ague grá Hmu, ja ua yoho yø juai.

Mí dahra Jesús, bi 'yena:

—Co nu'a 'mø —bi 'yembí.

Ra Jesús bi mat'Oja p'u ja ra xequi ni hu ngue Getsemaní.

³⁹ Nup'u bí ja ra nyuni mambi o'a m'met'o ra Jesús ja ra mbonza ja yø olivos, ja i map'u ra Jesús, bi mähä yø xádi. ⁴⁰ Mí zømp'u ha ja ngue da zømp'uya, bi 'yembyø xádi:

—Dami mat'Ojah ya. Nu'mø hĩngá mat'Ojah, nthambenitho hĩnda gue'a guí 'yøth.

⁴¹ Bi thohmits'u ní nguep'u ra Jesús. Nup'u bi zøni, tengu ga yap'u da zøn'a n'na ra do 'mø bi t'ei. Bi ndantyøhmu p'uya ngue da mat'Oja. ⁴² Bi 'yena:

—Ague ma Papá'i, nu'mø guí nnu manho, dami yanguí ngue'a ra ndate ja ngue ga thocá. Pe hĩnga nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yena.

⁴³ Bi nu p'uya ngue bi zø'a n'na ra anxé bí 'yè mahets'i, di hatra ts'edi. ⁴⁴ Nu'a ga ndär'ma n'u rá mmái'a te ja ngue da thogui, man'na ngue rá mmái ga mmat'Oja. Nu'u yø xánthe i ja, i 'yuguí so häi, tengutho 'mø pønna ji p'u ja n'na ra ts'et'i.

⁴⁵ Mí juadi bi mat'Oja p'uya, bi nanguí, bi map'u bí 'buhyø xádi. Nu'u yø xádi p'uya, ya mĩ aha, bi dapra t'aha ngue ra dummai.

⁴⁶ Bi 'yembuya:

—¿Hanja ngue guí ahmi? Dami nanguí, guí mmat'Ojah. Nu'mø hĩngá mat'Ojah, nthambenitho hĩnda gue'a guí 'yøth.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴⁷ Mente yaui yø xádi ra Jesús, bi zøhna ra Judas ni zi xangu yø ja'i. Guehna n'na nc'ei ya 'de'ma yoho yø xádi ra Jesús. Bi guat'i ngue bi zengua p'u 'bähra Jesús, bi zarpa rá hmi p'uya. ⁴⁸ Nuna ra Jesús bi 'yembí:

—Ague Judas, con n'na ra beso guí dá ra N'yoh bí 'yè mahets'i ya'mø.

⁴⁹ Yø amigo ra Jesús mĩ nu te bi nja, bi 'yembuya:

—Ague grá Hmu, ¿ua guí nne ga japhu ra juai? —bi 'yεmbi.

⁵⁰ Bi guxrá juai n'na nc'ei rá xádi ra Jesús. Bi zennbabi rá 'yεhε ra 'bet'o mmäcja, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yεi.

⁵¹ Pε ra Jesús bi 'yεmbi:

—Damí hyεgui, 'yo gadi japhu —bi 'yεmbi.

Nuna ra Jesús bi dárpa rá gu na bi thejpa rá gu ngue bi 'yøthe. ⁵² Nuya yø hmu yø mmäcja, 'nεhyø policia fähra nija, 'nεhyø n'yohu 'bet'o p'ua ja ra nija, gä ní 'yεhra nzite. Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua guí εmhmε ngue drá bεgä, ngue guí cahu yø juai 'nε guí cahu yø za ngue gui benngahu? ⁵³ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'i p'ua ja ra nija. Uangui xta nzä ja xqui benngahu p'ua. Pε ya guehna ra ora guí 'yohu naya, ngue nu'mø ra 'bexui i ja rá pähä ra zithu.

Bi manna Bedu ngue hinguí padi te'o ra Jesús.

⁵⁴ Ya bi bentyø ja'i ra Jesús. Bi zixpu ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja. Pε ra Bedu, ni 'befa ya'atho p'ua ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús.

⁵⁵ Nup'ua made ra dathi, bi t'u'a n'na ra sibi ngue bi mihyø ja'i di nhat'i. Xquet'a 'nεhra Bedu bi mi ngue di nhat'i. ⁵⁶ Nuna n'na ra xisu ngue ra gani p'ua ja ra ngu, mi nu ra Bedu ngue hup'ua ja ra sibi. Bi za di hεti p'uya, bi 'yεmbi:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, xquet'a rá n'youi ra Jesús.

⁵⁷ Pε mi dahra Bedu, bi 'yεna:

—Hin'na cuø, hindí pacá na ra n'yohu guí mmanya.

⁵⁸ Mi tho man'na ts'εquits'ua p'uya, hømbi nu man'na nc'ei p'ua mi hūhra Bedu, bi 'yεmbi:

—Nu'i, xquet'a ni n'youi'ua tenna Jesús.

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεna:

—Hin'na n'yø, hinga 'nεcä.

⁵⁹ Mi tho hman'na ora m'mεfa p'uya, man'na nc'ei ngu't'a bi ma, bi 'yεmbi:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu 'bucua, rá n'youi ra Jesús, porque di nεqui ngue ra mmεngu Galilea na.

⁶⁰ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεna:

—Ague n'yø, hindí pacá tema hya guí nne gui xicya.

Nu'a ra ora'a p'uya, tobe hin maní juadi mmanna Bedu'a te mma, bi mmahra øni p'uya. ⁶¹ Bi 'bätra Jesús ngue bi hyannbu bi hūhra Bedu. Ra Bedu p'uya, bi zo rá mmui na ra hya xi xihra Jesús ngue xi 'yεmbi: “Tobe hīndi mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paqui”, xi 'yεmbi. ⁶² Ra Bedu p'uya, asta ra zondummui bi bøn'athi.

Ra Jesús rá n'yεmmahya yø ja'i.

⁶³ Nu'ua yø n'yohu fähra Jesús, i thenni 'nε i pε'mi. ⁶⁴ Bi gorpa yø dä conna ulu, bi mε'mi, bi 'yεmbi:

—Damí pahya te'o bi mεp'a'i ya —bi 'yεmbi.

⁶⁵ Xangu mi'da yø hya xifi ngue ga ndenni.

Ya bí 'bap'ua ja ra dajunta ra Jesús.

⁶⁶ Mi nεcahäi p'uya, bi mpeti gätho yø n'yohu di manda p'ua ja ra nija, conyø hmu yø mmäcja, conyø xännbate ngue ra ley. Ra dajunta bi nja, ja bi ts'ixpu ra Jesús ngue da t'ørpa ra nt'änni, bi t'εmbi:

⁶⁷ —Damí xicje ya ngue'mø gue'e grá Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi, ogue hin'na. ¿Te guí mmanna ra hya naya?

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ga xi'ahu ngue guecä, hinguí 'yεc'εigahu. ⁶⁸ Nu'mø xinga øt'ahu n'na ra nt'änni p'uya, xquet'a hinguí nne guí mmamhmu'a te ga än'nahu. 'Nε hinguí nne gui thøgahu p'uya. ⁶⁹ Ya ni ma da zønna ora ya, ngue ra N'yohu bí 'yε mahεts'i daní mmip'ua ja rá n'yεi Oja nuna jase rá ts'edi.

⁷⁰ Gätho yø ja'i p'uya bi 'yεmbi:

—¿Ua guí εna ngue gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja 'mø?

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ahá, go guecä tengutho guí mmamhmu.

⁷¹ Di n'yεmbyø ja'i p'uya:

—¿Teni 'be'a man'na ma testigo ga nnehu ya'mø? Ya dá øsehu ra hya pønna ne ya.

23

Bi ts'ixpu 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ Gä bi nangyø ja'i p'uya, bi zixpu 'buhra Pilato ra Jesús. ² Bi mahyø ja'i ngue di yapra Jesús, εnyø ja'i:

—Dí tinnbähe n'na rā hya nā rā n'yohu 'bucua, ngue di ts'onnbā yø mmāi yø ja'i. I εmbi ngue hingui ja ngue di unyø ja'i'a rā mēnyu ähra dast'abi 'bu'a Roma. Xquet'a i mma ngue guehna rā Cristo nā, i nne da mā ngue n'na rā dast'abi.

³ Rā Pilato bi 'yänna Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, go guecā tengutho rā hya guí mmanya —bi 'yεmbi.

⁴ Rā Pilato bi 'yεmbyø hmu yø mmäcja, da guehmi'da yø ja'i:

—Hin tema ts'oqui dí tinnbā nā rā n'yohu 'bucua —bi 'yεmbi.

⁵ Pε yø ja'i mahombi 'yεna:

—Nuna rā hya xännbate p'u ja rā häi Judea nā, di ts'onnyø ja'i nā rā hya nā. Bi fu'a Galilea xännbate rā hya, asta søcua ya.

Bi ts'ixpu 'buhra Herodes rā Jesús.

⁶ Mi 'yøhra Pilato nā rā hya mmanyø ja'i, bi 'yännbaya ngue'mø rā mmēngu p'u Galilea nā rā Jesús. ⁷ Nu'mø mi xi p'uya ngue ja rā mmēngu p'u, bi mēnba nā rā Herodes mi ndast'abi p'u Galilea. Porque rā Herodes, nu'u yø pa'u, mi 'bap'u Jerusalén. ⁸ Rā Herodes, nu'mø mi nu rā Jesús, εmmei di johya. Porque ya rá ya'atho yø pa i nne da nu, ngue øde te mmanyø ja'i t'εmbi øtra Jesús. Mi tø'mi ngue da nurpi tema milagro da 'yøt'e. ⁹ Xangu yø nt'änni bi 'yørpe, pε rā Jesús hinte ga ndatho. ¹⁰ Xquet'a 'bap'u yø hmu yø mmäcja 'nēhyø xännbate ngue rā ley. Di yapu hin'yu p'u rá nεgui. ¹¹ Nuna rā Herodes co 'nēhyø soldado xquet'a himbi nu manho rā Jesús. I thentho, bi hetā n'na rá he mazihotho tengutho rá he n'na rā dast'abi. Rā Herodes mahombi mēnhna Jesús, i map'u 'buhra Pilato. ¹² Madague'a mađi nsahmi m'met'o rā Pilato rā Herodes, pε bi n'amigo m'mefa.

Ya nts'änni ngue da tho rā Jesús.

¹³ Nuna rā Pilato bi peti gātho yø hmu yø mmäcja, gātho yø ts'ut'abi, gātho mi'da yø ja'i. ¹⁴ Bi 'yεmbi:

—Ya guá singahua ua nā rā n'yohu 'bucua. Guí εmhmu ngue di ts'onnyø ja'i. Pε ni hmi ni dāhu hapu dí änni, 'nε guí nnuhu ngue hin tema ts'oqui dí tinnbabi ngue'a te gni

yaphu. ¹⁵ Ni xinga guehra Herodes ngue xtabá ndinnba rá ts'oqui, porque bi costho hōmbi 'yεcua. Ja guí nnuhu p'uya ngue hin tema hya di nεqui para ngue da t'εmbi ja te rángue'a ngue da tho. ¹⁶ Nugā ga manda ngue da 'bei, pε ga thøgue.

¹⁷ Rā Pilato i ja ngue da 'yøt'e te rā costumbre ja yø ja'i, nu'mø rā ngo ngue rā pascua, pa mathøgue n'na rā ofādi. ¹⁸ Gātho yø ja'i p'uya, bi mahra mafi, i εna:

—Nuna rā Jesús da tho nā. Go dami thøhra Barrabás.

¹⁹ Pε nuna rā Barrabás, guehna n'na nc'ei mi ofādi ngue rā 'yøt'i sui, 'nε rā hyote p'u ja rā hnini. ²⁰ Rā Pilato hōmbi xihyø ja'i ngue da zā di thøhra Jesús. ²¹ Pε yø ja'i p'uya, man'na nts'edi ga mafi, i εna:

—Da guatra pont'i. Da guatra pont'i rā Jesús.

²² Rá hyu ndi p'uya, bi 'yεnna Pilato:

—¿Pε tema nts'o xa 'yø'na p'uya? Nugā hin tema ts'oqui di tinnbi ngue da t'εmbi da tho. Nugā ga manda da 'bei, pε ga thøgue.

²³ Pε yø ja'i hingui säya ngue mafi, ädi ngue da ma macuati rā pont'i rā Jesús. Nu'a ga mahyø ja'i co 'nε'u yø hmu yø mmäcja, bi nja'a te ädi. ²⁴ Rā Pilato p'uya bi zänni ngue di nja'a te mmanyø ja'i. ²⁵ Bi ma mathøgue nā rā Barrabás xi manyø ja'i ngue di nthøgue. Guehna xi jot'i ngue rā 'yøt'i sui 'nēhra hyote nā. Go bi ndā nā rā Jesús, i hnepe ngue da tho p'uya.

Ya cuatro pont'i rā Jesús.

²⁶ Nu'mø mi ts'ixra Jesús ngue da tho, bi nthēui p'u ja rā 'yu n'na rā n'yohu xpi 'yēhra 'befi ni hu ngue rā Simu, rā mmēngu Cirene. Go bi njapi bi duxra pont'i nā p'uya, ni 'befatho p'u ni ma rā Jesús.

²⁷ Pε xangu yø ja'i bi dēnni. I ma'a nts'oni yø xisu, tu yø mmāi ngue te da thøhra Jesús.

²⁸ Pε bi hyetyø ja'i rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague gyø xisu guí 'buhmu ua Jerusalén, 'yo guí zohmu conná ngueque. Sinoque dami nzonni ngue conná ngue'ahua 'nε conná nguehni basihua. ²⁹ Porque da 'yēhyø pa guí 'yεmhmu: Xanho 'bui te'o hinjo'o yø basi, ogue himbi hya yø basi, ogue himbi satate.

³⁰ Yø ja'i p'uya da 'yεmbyø t'øhø: “Bá tãgui, gui soxcahe”. Da 'yεmbyø nyuni: “Dami cogbahe”, da 'yεmbi. ³¹ A nuya ngue hinte

gadi uph'a gadi umhm ya, Hague ngu ra n'a da tho'a ja ra ts'oqui 'mø.

³² Xquet'a ni ts'i yoho yø ts'oc'ei ngue 'dap'u da duui ra Jesús. ³³ Mi zømp'u ja ra nyuni gui hutyo ja'i ngue ra Njuyaxhmu, ja bi ma macuati p'u ra pont'i ra Jesús. 'Nε'u yoho yø ts'oc'ei bi ma macuati ra pont'i, n'na rá n'yei, n'na rá gaha i gohi. ³⁴ Nu'mø emā cuati ra pont'i ra Jesús, bi 'yεna:

—Ma Papá'i, dami punnba yø ja'i 'bucua, porque nuya hinguí padí te øtya —bi 'yεna.

Yø soldado p'uya bi ma ra taha ngue to xta ra taha, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús. ³⁵ Yø ja'i 'bäp'u p'uya, i hεtho. Nu'u yø judío 'bet'o, i thenth'o, i εna:

—Mi mmanu ra n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pe di nyanse ya, ngue'mø majuaní ngue guehna rá thanhni Oja nuna t'εmbi ra Cristo.

³⁶ Yø soldado p'uya, xquet'a thenni. Bi guat'i ngue bi unna vino xa n'ixi da zi. ³⁷ Bi t'εmbuya:

—Nu'mø gue'e rá dast'abi'i yø judío, dami nyanse ya'mø.

³⁸ Nup'u ja ra ya ra pont'i, bi t'ot'a n'na ra letrero ngue εna: “Nuna ra n'yohu 'bucua, guehna rá dast'abi yø judío na”. Ra letrero p'uya, nt'ot'i conna hya ngue ra griego, ra latin, ra ebreo.

³⁹ Nuna n'na ra ts'oc'ei ya cuarb'u ja ra pont'i p'uya, xquet'a thenni, bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e grá Cristo, dami nyanse ya'mø. 'Nεcá'be gui nyan'be p'uya.

⁴⁰ Nu'a man'na nc'ei ra ts'oc'ei bi 'yεmbrá amigo di yahni:

—Nu'i ni xinguí su Oja, conque ya gui tup'u ja ra pont'i ya. ⁴¹ Nügüi ja te rángue'a ngue dí säui ra n'a, porque di jutui'a te xtá øt'ui. Ya ni 'yup'u'a te dí thohmi. Pe nuna ra n'yohu 'bucua, hin tema nts'o xa 'yø'na.

⁴² Bi 'yεn'a m'mefa p'uya:

—Agué Jesús, nu'mø ra pa gui sòhø ngue gui manda ua, gui mbεngui.

⁴³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuaní dí xi'i, nuya ya ga m'mahmi p'u mahets'i ya.

Ya bi du ra Jesús.

⁴⁴ Comma huxyadi, bi mædi bi m'mexui gä ra ximhäi asta hyu nde. ⁴⁵ Ra hyadi bi m'mexui. Nu'a ra ulu mi zap'u ja ra goxthi

nija bi hyehmade i gai ngue bi xet'i. ⁴⁶ Bi 'yεn'a n'na rá hmafi ra Jesús, bi 'yεna:

—Agué ma Papá'i, dadi fät'a'i ma tegä ya —bi 'yεna.

Høntho bi man'a p'uya, 'bexpi du. ⁴⁷ N'na ra capita ngue ra mmεngu Roma bi nu te bi nja, bi 'yεspabi Oja p'uya, bi 'yεna:

—Majuaní ngue nuna ra n'yohu 'bucua, hin'yu rá ts'oqui na.

⁴⁸ Gä bi nu yø ja'i mi 'bäp'u te bi nja. Bi ma yø ja'i p'uya, pe patyo tiya ngue tu yø mmæi. ⁴⁹ Gätho'u yø mpadiui ra Jesús, conyø xisu bá nεxa Galilea ngue tenni ha ni ma, yap'utho bi 'bäi, gä hantho te bi nja.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

⁵⁰ Mi 'bu'a n'na ra hoga n'yohu ni hu ngue ra José, mi øt'e te gä mmamp'u ja ra ley, ra mmεngu p'u ja ra hnini Arimatea ja ra häi Judea. 'Nεhna di manda p'u ja ra nija na. ⁵¹ Xquet'a 'nεhna mi tømí ngue di manda ua Oja. Janangue hinguí 'bui ngue ra acuerdo'a te ra hya bi ts'ännbu ha bi mpeti yø ja'i. ⁵² Nuna ra n'yohu na, bi ma bá nyauí ra Pilato, bi 'yäpra nt'εdi ngue da hyajp'u ja ra pont'i ra Jesús. ⁵³ Mi hyajp'u ja ra pont'i p'uya, bi 'uεnnabi rá do'yo ra Jesús co n'na ra sábana ngue ra hoga ulu. Bi hyaxp'u ja ra panteón xi ma nt'a'mi p'u bí ja n'na ra 'bido ngue bá ägui. Nuna ra panteón, hinjongui o. ⁵⁴ Nde mbεhi'a ra pa'a, ya da yatra pa ngue ra ts'äya.

⁵⁵ Nu'u yø xisu bá nεxa Galilea ngue bá n'youi ra Jesús, bi ma bá nu ra n'yägui. Bi nu ha bi t'ägui. ⁵⁶ Mi zøp'u ja ra ngu ya yø xisu, bi hocyø 'yεthi mazihotho ga yuni ngue da goxra ánima. Bi nsäya'a ra pa ngue ra ts'äya p'uya, porque gue'a di manda rá ley Oja'a.

24

Ya bi bεnnate ra Jesús.

¹ Mi hyaxa ra pa ndomingo, zi xuditho bi ma mahøn'a yø xisu p'u bí o ra Jesús. Bi hyaxyø 'yεthi xi hoqui. Bi mahä mi'da yø xisu. ² Mi zømp'uya, bi dini ngue ya n'nanni 'benna do mi nnøpa nju'mi ra panteón. ³ Bi yat'ambo p'uya, pe ya himbi dimp'u ra Jesús. ⁴ Bi nsu p'uya, hinguí padí te da 'yøt'e. Mi nu p'uya, 'bäp'u yoho yø anxε di yoxni yø

he. ⁵ I hēmtho häi'ua yø xisu ngue emmēi su. Yø anxε p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue guí homhmua ua mant'āgui'a ya 'bui? ⁶ Ya hīnjo'o ua, ya xā bēnnate. Dāmī bēmhmua rā hya bi xi'ahua 'mø tobe māmī b'uta Galilea. ⁷ Conque bī mā ngue rā N'yohua bī 'yē mahēts'i, mī ja ngue dā ma madāpi yø ja'i ja yø ts'oqui ngue di cuarta pont'i. Rā hyū pa p'uya, di bēnnate.

⁸ Nu'ua yø xisu p'uya, bi zo yø mmāi nā rā hya xi mān'a m'mēt'o rā Jesús. ⁹ Nūya yø xisu 'mø mambā pengbua ja rā panteón, nu'a te bá nu, bi xi'ua 'de'mā'da nc'ēi yø xādi rā Jesús. Bi xifi gātho mī'da yø ja'i. ¹⁰ Nūya yø xisu bi hyaspābi rā hya ya yø xādi rā Jesús, guehna rā Maya Magdalena, 'nēhra Juana, 'nēhra Maya rá mamá rā Jacobo, 'nē hmi'da yø xisu p'uya. ¹¹ Pε nūya bi thaspa rā hya p'uya, hīngui εc'ēitho te mmanya yø xisu. Sinoque εntho: “Hantho loco ya yø xisu”, gue emmā εntho.

¹² Pε rā Bεdu bi bōn'athi, bī ma n'nahmantho p'ua bī ja rā panteón. Mī zōmp'uya, bi hyēt'ambo. Bī nu ngue ya n'nannī 'bōnna ulu mant'ε rā Jesús. Bī mengbua ha sāya p'uya, pε di 'yøtho hanja'a te xi nja.

Bī ntimmī p'ua ja rā 'yu yoho yø xādi rā Jesús ngue manī map'ua ja rā hnīni Emaús.

¹³ Nu'a rā pa'a p'uya, yoho yø xādi rā Jesús manī map'ua ja rā hnīni Emaús. Nunā rā hnīni nā, dī nsocui Jerusalén como 'de'mā'da kilómetro. ¹⁴ Mēnte 'yo, mēnte di c'a'a te xi nja. ¹⁵ Nunā rā Jesús mī zā mī zādi, ya 'dap'ua nī n'yo. ¹⁶ Madague'a ngue hēti, pε εnā te corpatho yø dā ngue hīnda badī te'o nā rā Jesús. ¹⁷ Rā Jesús bi 'yānnbūya, bi 'yēmbi:

—¿Tenī 'be'a mā hya gādī nxihmī mēnte guí 'youi ua ja rā 'yu n'yø? Nūp'ua nnā bēngā, εnā gue tū nī mmāiui.

¹⁸ Nunā n'na nc'ēi nī hu ngue rā Cleofas bi 'yēmbi:

—Gātho yø ja'i bá 'yo Jerusalén, gā padī te bī nja mantennī pa. 'Nε go guí 'yēnā ngue hīngui pahya.

¹⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmp'ua yaui:

—¿Tema hya n'yø?

Nu'ua ts'o p'uya, bi 'yēna:

—Xigue rā Jesús nunā rā mmēngu Nazaret. Guehna n'na rā n'yohua ngue rā pōngahya Oja, dī nεqui ngue ja rá ts'edi ngue bi 'yøtyø milagro, 'nε ja rá ts'edi ngue rā hya bī mā. Porque bī nu manho Oja te bi 'yøt'e, dā guehyø ja'i bī nu manho te bi 'yøt'e. ²⁰ Dī mmāngā'be ngue nu'ua yø hmu yø mmācja, dā gue'ua mā hmuhua dī manda p'ua ja rā nija, bi dā rā Jesús. Bi zixpu ja rā ts'at'abi, ja bá ts'ānnbua ngue dā dup'ua ja rā pont'i. ²¹ Pε nūgāhe nmī εngāhe ngue nunā rā n'yohua nā, guehna xta nyanyø judío nā. A nuyá, ya mangunde bī nja nā rā hya dí xi'a'be ya. ²² Nu'ua 'da yø xisu 'da'igū mā nt'εc'ēihe, xā pijthogāhe. Porque xā mma mxudītho p'ua mambī o rā ánima. ²³ Pε ya hīnjonxpā ndīni ngue di op'ua. Xpā mmengbūya, xā xicje ngue xi nu yø anxε. A nu'ua yø anxε p'uya, i mma ngue ya 'būhna rā Jesús. ²⁴ 'Bexque'a p'uya, nu'ua 'da mā n'yohe xā mmap'ua mambī o rā ánima, pε xā ndīni tengutho rā hya xā mmanyo xisu. Pε rā Jesús ya hīnxa hnu nā 'nā.

²⁵ Nunā rā Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hīngui ts'ua di 'yo nī mmāihua te rā hya i ja? ¿Ua hīnjam'mø guí øhmua para ngue guí 'yεc'ēihua te gā rā hya bī manyø pōngahya Oja? ²⁶ ¿Ua hīngui pahmua ngue rā Cristo mī ja ngue dā zā rā n'ua hante ngue dī ndast'abi ngue dī mandā ua?

²⁷ Ya bi dūmī bi xifi gātho'ua yø hya nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro ngue'a te guí c'a rā Jesús. Bi dūnnabābi'a te mmamp'ua ja yø libro bi 'yotra Moisés. Bi sigue bi xi mī'da yø hya te gā nt'ot'i p'ua ja yø libro bi 'yotyø pōngahya Oja.

²⁸ Nu'mø mī zōmp'ua ja rā hnīni manī ma p'uya, rā Jesús bi 'yøt'e ngue εnā xø nne dā thogui. ²⁹ Pε nu'ua yø n'yohua p'uya, bi japi ngue dī nsāya, bi 'yēmbi:

—Ma 'daua gā nsāyahua. Guí nnu ngue ya bī nde. Ya nī ma dā dāhra nxui.

Bi yat'ambo rā ngu rā Jesús ngue dī nsāya. ³⁰ Mī mīp'ua ja rā mēxa p'uya ngue dī nsihmε. Bi hyacra thuhmε, bi ja mammadī Oja. Bi xēmp'uya, bi un'na hup'ua ja rā mēxa. ³¹ Nu'a rā ora'a p'uya, bi xohyø n'yomfēni ngue bi badī te'o. Pε 'bexpi m'mēpūtho rā Jesús. ³² Dī n'yēmbi n'na ngu n'na p'uya:

—Pε uāngui hurcā mā mm̄iui mēnte dará yah̄ gā rā 'yu, 'nε bi xicui temā hyā nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro.

³³ Ya h̄inte m̄ambi d̄o'mi. Bi mengui 'bexque'a, i ma Jerusalén. Bi d̄ini ngue ya x̄i m̄peti'ū 'dε'mā'da ȳo x̄adi rā Jesús co 'nε'ū m̄i'da ȳo n'yoh̄. ³⁴ A n̄uya x̄i m̄peti p'ūya, bi 'yεm̄bya ja bi z̄oh̄o:

—M̄ajuani x̄a b̄ennate rā Hm̄u n'ȳo. Ya x̄a n̄nu rā B̄edu.

³⁵ A n̄uya ja bi z̄o p'ūya, x̄quet'a b̄i mā te xi thop'ū ja rā 'yu. Bi mā ngue h̄ingui p̄adi te'o n̄a rā Jesús mēnte yaui, bi b̄adi, ja gue'm̄o m̄i x̄enna th̄uhm̄ε.

Ya bi z̄omp'ū 'b̄uhȳo x̄adi rā Jesús.

³⁶ Mēnte tobe di yah̄n̄itho'ū yo nc'ei, ngue m̄mā te x̄i n̄u, m̄i d̄ambeni p'ūya, ya 'b̄ap'ū m̄ade rā Jesús. Bi z̄engua p'ūya, bi 'yεm̄bi:

—D̄a hyū n̄i mm̄ih̄u ya —bi 'yεm̄bi.

³⁷ A n̄u'ū ȳo x̄adi p'ūya, di fetȳo mm̄i ngue s̄u. I εn̄a ngue rā 'ȳo'a h̄eti. ³⁸ Pε rā Jesús bi 'yεm̄bi:

—¿Hanja ngue guí s̄uh̄? ¿Hanja ngue guí εm̄hm̄u ngue h̄im̄mā juani d̄i 'b̄cā ua? ³⁹ D̄ami n̄urcāh̄u mā 'yε 'nεhm̄a gua. Gui n̄nuh̄u ngue x̄quecthocā. D̄ami th̄anj̄u n'namh̄mā guí n̄nuh̄u ngue guecā. A n̄u'a rā 'ȳo, rā nd̄ah̄itho'a, h̄in'ȳu rá do'yo'a. Pε n̄ugā guí n̄nuh̄u ngue dr̄a ja'i.

⁴⁰ M̄i juadi bi xi'a ngu'a p'ūya, bi 'ȳutȳo 'yε 'nεhȳo gua ha b̄i m̄ε ȳo clavo. ⁴¹ Pε n̄u'ū ȳo x̄adi h̄inga ε'εc'ei x̄anho, ngue'a guí johya 'nε εn̄a s̄udȳo n'yomf̄eni. Pε rā Jesús bi 'yεm̄bi:

—¿Ua h̄ingui ts'ū ua te gā sigā ts'ū? —bi 'yεm̄bi.

⁴² Bi un̄nā n'na x̄equi rā huā ngue nth̄axi p'ūya, 'nε bi un̄nā n'na m̄hm̄ε rā t'afi t'asa.

⁴³ Bi hȳamp'ūya, ȳo hm̄i ȳo d̄a ȳo x̄adi p'ū ha bi zi. ⁴⁴ Bi 'yεm̄bya:

—N̄unā te d̄a thocā ya, gueh̄nā rā hyā ya xtā xi'ah̄u m'm̄et'o n̄a. Ya xtā xi'ah̄u ngue m̄i jatho d̄i n̄ja'a te nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro. Porque rā Moisés co 'nε'ū m̄i'da ȳo p̄ongah̄ya Oja, bi 'yot'a te ja ngue gā thocā, x̄quet'a ngu'a mm̄amp'ū ja ȳo Salmo.

⁴⁵ Bi xojp̄a ȳo n'yomf̄eni p'ūya, ngue d̄a d̄ini te mm̄amp'ū ja rā Macā Libro. ⁴⁶ Bi 'yεm̄bya:

—Ya ngu'a nt'ot'i ngue rā Cristo i ja ngue d̄a tho. Rā hyū pa p'ūya, di b̄ennate p'ū d̄a nt'āgui. ⁴⁷ Gueh̄nā rā hyā d̄a th̄aspabi ȳo ja'i 'b̄ai ndap'ū bi z̄a ȳo naciōn, connā nt'ēdi rā Jesús, n̄u to d̄a h̄yep'ū rā nts'o gā 'yo, di p̄un̄nbabi ȳo ts'oqui. Pε rá m̄uditho d̄a m̄anna hyā p'ū Jerusalén. ⁴⁸ N̄uyā, go gui xih̄m̄u ȳo ja'i n̄a te gā n̄uh̄u d̄a thocā ya. ⁴⁹ N̄unā rā hyā bi yat'ah̄u mā Papágā, ga ma p̄enhnā n̄aya. Pε 'yogui 'uehm̄u ua ja rā h̄n̄ini Jerusalén asta gue'm̄o b̄i n'na'ah̄u rā ts'edi di 'yε m̄ah̄ets'i, ya gui mm̄ahā p'ūya.

Bi ma m̄eh̄ets'i rā Jesús.

⁵⁰ Bi ḡajp̄u m̄i 'b̄uhȳo x̄adi rā Jesús, i map'ū jon̄nā h̄n̄ini Betania. Bi macȳo 'yε p'ūya ngue di j̄api. ⁵¹ Mēnte di j̄ap̄ya, h̄etho ha i nangui, b̄i ma m̄ah̄ets'i. ⁵² M̄i juadi bi d̄anne'ū ȳo x̄adi, b̄i mengui, i ma Jerusalén. Jan̄juani ngue di johya. ⁵³ N'na pa ngu n'na pa, i pa n̄ija ngue b̄adi ja m̄ammađi Oja.

Ra Xuua Nana ra Xuua, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra ra Jesucristo.

Rá Ts'unt'u Oja øt'e ngue fadi hanja Oja.

¹ Nuna rá Ts'unt'u Oja guehna øt'e ngue fadi hanja Oja na. Ya mi 'b'mø mi nhohra ximhäi. 'Dap'u 'b'hmí Oja, pε 'n'ehna Oja na. ² Hante ngue di nhohra ximhäi, ya rá n'youi Oja. ³ Go bi hoqui gátho yø cosa ja na, tengutho bá ne Oja ngue bi nja. Nu hangu yø cosa ja ya, hin'yua n'na ra cosa ngue hinxti hoqui. ⁴ Nuna go bádi unna 'da'yo te na. Guehna xojpa yø mmái yø ja'i ngue da bádi ndana majuaní. Nuna bádi unna 'da'yo te, tengutho n'na ra nyot'i ngue xojpa yø mmái yø ja'i. ⁵ Nu ra nyot'i di yorbua ja ra 'bexui, pε hingui hätra 'bexui di 'berpabi'a gui yot'i.

⁶ Nuna Oja, bi menhna n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Xuua. ⁷ Bi menhni ngue da xihyø ja'i te'o na da xojpa yø mmái yø ja'i. I nnepe ngue guehna da 'yεc'ei gátho yø ja'i na. ⁸ Nuna ra Xuua, hinga guehna ja ngue da xojpa yø mmái yø ja'i na. Sinoque bi 'benhni ngue da xihyø ja'i ndana da xojpa yø mmái yø ja'i. ⁹ Nuna bi zøcua ja ra ximhäi, guehna majuaní ngue xojpa yø mmái gátho yø ja'i na.

¹⁰ Nuna rá Ts'unt'u Oja bi m'mæcua ja ra ximhäi. Madague'a ngue go bi hocra ximhäi na, pε himbi bahyø ja'i te'o na. ¹¹ Bi m'map'u ja rá häi, pε himbi nu manho yø mmænguh. ¹² Pε nuya to gä bi nu manho, 'nε bi 'yεc'ei ngue guehna ra Yante na, guehya bi unna nt'edi bi gohi ngue yø basi Oja ya. ¹³ Nu'a i gohi ngue yø basi Oja yø ja'i, himma 'da'yo 'bui tengutho ga 'bahyø basi yø ja'i, ogue dra ja'itho xta nnepe ngue bi njap'u. Sinoque guesε Oja bi ne bi 'yøt'e ngue yø basi yø ja'i.

¹⁴ Nuna øt'e ngue fadi hanja Oja ya, bi nja'i na. Bi m'mæcua dí 'b'hmua. Pε dá nuhe ngue maguesε. Maguesε porque rá 'dants'unt'u Oja. Gä majuaní te bi ma, 'nε

hinha rá nzεgui di mahyø ja'i. ¹⁵ Nuna ra Xuua, bi xihyø ja'i te'o na, bi 'yεmbi:

—Nuna ya, guehna nmi mmangä m'mæt'o naya. Porque ya xta mangä ngue dí εna: “Nuna da εp'u m'mefa, man'na tate na ngue nugä, porque hante ngue ga m'mæcä, ya mi 'b'ahna”.

¹⁶ Nu'a te gä bádi uni, gä di tocagaha. Bádi thijpatho rá mate bádi uni hinha rá nzεgui. ¹⁷ Conná nguehra Moisés bi fahrá ley Oja. Pε conná nguehra Jesucristo bi fahrá mate Oja, 'nε bi fahna ra hya majuaní. ¹⁸ Nuna Oja hinjam'mø to di nnu na. Hønt'a rá 'dants'unt'u Oja bí 'b'ap'u bí 'b'ahra Papá, go bi ma hanja Oja na.

Ra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya bi ma hanja na ra Jesucristo.

¹⁹ Nu'u yø judío 'bet'o p'u Jerusalén bi menhyø mmäcja bi mε yø n'yohu ja yø 'befi p'u ja ra nija. Bi map'u 'b'ahra Xuua ngue bá änni te'o. ²⁰ Ra Xuua p'uya, njuantho bi ma, bi 'yεna:

—Hinga guecä na ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi —bi 'yεna.

²¹ Mahømbi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Pε te'o'i p'uya? ¿Ua gue gue'e na ra pøngahya Elías?

Mi dahra Xuua p'uya, bi 'yεmbi:

—Hinga guecä.

Bi 'yänni mahøn'a p'uya, bi 'yεmbi:

—Masque gue'e na ra pøngahya ja ngue da εcua 'mø —bi 'yεmbi.

Bi 'yεna mahøn'a p'uya:

—Hin'na.

²² Bi t'εmbaya:

—Pε ¿te'o'i p'uya? Damí xicje n'namhma ga haspahe ra hya'u to xpa menngahe. Damí ma te'o'i.

²³ Mi dahra Xuua, bi 'yεna:

—Go guecä na bi mmanna pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: “Di m'mæ'a n'na nc'ei ngue nts'edi di manna hya p'u ja ra dapo. Da 'yεna: Damí nsähu ya, porque ya ni ma da εp'u ra Hmu”, bi 'yεna.

²⁴ Nuya yø n'yohu bi ma bá nyauí ra Xuua, guehya yø m'menhni yø fariseo ya.

²⁵ Mahømbi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Pε hanja ngue gui øtra nxixya 'mø ngue hinga gue'e na ra Cristo, ni xingrá Elías, ni xingrá pøngahya dí xi'i?

26 Mī dahra Xuua, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugä dí øtra nxixya connä dehe. Pe nuua dí 'bähm, 'yo ua n'na nc'ei ngue hingui fadi te'o. 27 Nugä dá 'bet'o, pe nuna dí xi'ahä dä εp'ü m'mεfa na. Man'na tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga sacä tengü na?

28 Gä guehya yø hyä ja ua bi manna Xuua p'ü ja ra hnini Betábara, man'na nguadi ra dathe Jordán mambi øtra nxixya.

Bi manna Xuua te'o na ra Jesús.

29 Mī hyaxpaya, bi nü ra Xuua ngue mmap'ü ra Jesús dá zømp'ü ha 'bäi. Bi xihyø ja'i p'üya, bi 'yεmbi:

—Nuna ra n'yohu bá εcua ya, guehna dä hnøpa 'bøt'e naya. Tengütho ra de'yo thop'ü ja ra nija ngue pa m'møt'e, di njarbü na. Porque guehna bá pen'Oja na, ngue di hojpa yø ts'oqui yø ja'i 'bui gä rá ngüni nximhäi. 30 Guehna dá mmangä 'mø dí xi'ahä naya ngue dí εna: “Nugä dá 'bet'o, pe bá εp'ü man'na ra n'yohu tate ngue nugä. Porque hante ngue ga m'macä, ya mi 'bähna”. 31 Nugä xquet'a hinmi pacä te'o na t'εmbi ra Cristo, pe bá 'benngui ngue ga xixyabi yø ja'i, 'nε ga japi gätho yø judío ngue da badi te'o na ra Cristo.

32 Mahømbi 'yεnna Xuua:

—Dá nugä ra Espiritu Santo bí 'yε mahets'i tengütho n'na ra paloma ngue bi zøp'ü 'bähra Jesús ngue di n'youi. 33 Nugä tobe hinmi pacä te'o na ra Cristo, pe nü'mø mambá 'benngui ngue ga xixyabi yø ja'i connä dehe, Oja bi 'yεngui: “Nuna ra n'yohu gui nnurpi ngue da zøhra Espiritu Santo p'ü ja rá ya, guehna da japyø ja'i ngue di hatra ts'edi ra Espiritu Santo na”, bi 'yεngui. 34 Nguna dá nugä ya, janangue dadi jagä majuaní ngue guehna rá Ts'unt'ü Oja na.

Yø mædi xädi ra Jesús.

35 Mī hyaxpaya, mahøn'a 'bæp'ü ra Xuua n'youi yoho yø xädi. 36 Nü'mø mi nü ngue bi thop'ü ra Jesús, ra Xuua bi 'yεna:

—Nuna bá εcua ya, guehna bá pen'Oja ngue da nøpa 'bøt'e yø ja'i na, tengütho ra de'yo thop'ü ja ra nija ngue pa m'møt'e.

37 Nuna ra hyä bi manna Xuua, mi zä mi 'yø'ü yoho yø xädi, bi denna Jesús. 38 Ra

Jesús bi nyεgui, bi nü ngue ni thenni. Bi 'yεmbya ni denni:

—¿Te gui hommi ya?

Nü'ü ni denni bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbæte, ¿haru gui säya?

39 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmähä, ga ut'äui.

Bi mε p'üya, bi 'yuti haru säya. Nü'a ra ora'a, ya mmap'ü 'det'a xudi. Pe ja bá the'inde p'ü bi zøni.

40 Nuna n'na nc'ei bi 'yøde te manna Xuua, bi denna Jesús, guehna ra Andre rá n'yohu ra Bedu na. 41 Nuna ra Andre 'bexpi ma bá honná n'yohu Bedu. Bi 'yεmbi:

—Dá tingä'be ra Mesías —bi 'yεmbi.

Nuna ra Mesías i nne da ma ngue guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi.

42 Nuna ra Andre p'üya, bi zixrá n'yohu p'ü 'bähra Jesús. Pe mi nü ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Gue'e grá Simu, rá ts'unt'ü'i ra Jonás. Nuya gdi hü ngue grá Cefas, 'nε gdi Bedu ya.

Ra Jesús bi zixra Lipe connä Natanael.

43 Mī hyaxpaya, bi map'ü ja ra häi Galilea ra Jesús. Hante ngue da ma, bi nthui ra Lipe, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmεp'ü ga mmagä ague Lipe.

44 Nuna ra Lipe, ra mmεngu p'ü ja ra hnini Betsaida. Xquet'a ra mmεngu p'ü na ra Andre 'nεhra Bedu. 45 Nuna ra Lipe bi ma bá honná Natanael. Bi 'yεmbi:

—Dá tingä'be na ra n'yohu mmamp'ü ja ra Maca Libro bi 'yotra Moisés da gue'ü mi'da yø pøngahya. Guehna rá ts'unt'ü ra José, nuna ra Jesús ra mmεngu Nazaret.

46 Mī dahra Natanael, bi 'yεna:

—Xip'ü Nazaret, ¿ua da zä da pømp'ü n'na nc'ei ngue xtanhø?

Bi 'yεnna Lipe p'üya:

—Gue mmεxa gui nnu.

47 Mī nü ra Jesús ngue mmap'ü ra Natanael da guarbü 'bui, bi 'yεmbüya:

—Ya gui nnuhü ya, bá εcua n'na ra judío ngue majuaní xanho te ga 'yo, 'nε hingra fhñitho.

48 Ra Natanael bi 'yännbüya, bi 'yεmbi:

—¿Hague go gni paqui?

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Conque nü'mø tobe himmani zo'i ra Lipe ya, dí nnu'i 'mø gui 'bæp'ü 'bähra za ngue ra igo.

49 Bi 'yenna Natanael:

—Ague grá xännbate, gue'e rá Ts'unt'u'i Oja. Gue'e rá dast'abi'i yø judío.

50 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Hønt'a guí 'yēc'ēigui'a ya, ngue dí xi'i ngue dí nnu'i 'mø guí 'bap'u 'bähra igo ya. A nuyá, man'na xanhenni yø cosa guí nnu ya, para ngue man'na gdi padī xanho te'ogá.

51 Mahømbi 'yenna Jesús:

—Majuani dí xi'ahu, guí nnuhu ngue da xohra c'amahets'i ya. Yø anxε Oja p'uya, ni ma ni 'yep'u 'bähra N'yohu bi 'yε mahets'i.

2

Bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hnini Caná.

1 Rá hyu pa p'uya, bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea. Xquet'a bi m'map'u ja ra nthati rá mamá ra Jesús. 2 Xquet'a bi ma mambita ra Jesús conyø xädi, ngue bi map'u ha bi nja ra nthati. 3 Mī guahra vino p'uya, bi 'yēmbi mamá ra Jesús:

—Bi guahra vino —bi 'yēmbi.

4 Rā Jesús bi 'yēna:

—Ague mamá, ¿hanja ngue go guí xic'a ya? Porque tobe hinguí sōnna ora ngue tema hmeya ga øt'ä.

5 Pε rá mamá ra Jesús bi 'yēmbi ja'i nu'u 'uīte:

—Damī 'yøt'e te gä da xi'ahu nu —bi 'yēmbi.

6 Mī jap'u 'dato yø mamohi ngue yø do. Gue'u di usa yø judío'u ngue po ra dehe ga nxu'yε yø ja'i. N'na ngu n'na'u p'uya häti goho 'däte oque n'na ciento litro ra dehe.

7 Rā Jesús bi 'yēmbi 'uīte:

—Damī 'yushu ra dehe ya yø mamohi ja ua —bi 'yēmbi.

Bi yuspaya. 8 Rā Jesús bi 'yēmbi mahøn'a:

—A nuyá, hyaspau zits'u ra mmennigu ya, ngue da zä.

Bi hyaspabi p'uya. 9 Rā mmennigu p'uya, bi zä ra dehe ya xi gohi ngue ra vino. Pε hinguí padī ha bá tha ra vino. Nu'u to bá ha ra dehe go padī hanja'u. Rā mmennigu p'uya bi zonha novio. 10 Bi 'yēmbi:

—Gätho yø ja'i, rá mūditho di un'a ra vino xanho. Pε nu'u to si ra vino 'mø ya bi zi xangu, ya di un'na ra vino hinga njuani

p'uya. Pε nu'i, man'na gue go xcá pestho ra hoga vino ngue rá nzequi.

11 Nunā ya guehna rá mudi ra milagro bá ørbu ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea ra Jesús. Ja bi nequi p'u ngue maguesε ra Jesús. Nu'u yø xädi p'uya, man'na bi 'yēc'ēi ngue guehna ra Cristo na.

12 M'mefa p'uya, bi map'u ja ra hnini Capernaum, ni n'youi rá mamá, co 'nēhyø n'yohu, conyø xädi. Ja bá m'map'u njammi pa p'uya.

Rā Jesús bi 'yet'u mī mpä p'u thinnija.

13 Ya xmanguerpätho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. Rā Jesús bi ma Jerusalén. 14 Nup'u thinnija p'uya, bi dimp'u'u mī pä yø ndani 'nēhyø de'yo, 'nēhyø paloma. Hup'u ja yø nthuts'i'u di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'u ni 'yēhε.

15 Mī nu te jap'u, bi fat'a n'na ra nthahī ra Jesús ngue bi hyøn'athi gätho'u mī mpä p'u thinnija. 'Da i mε yø de'yo 'nēhyø ndani. Nu'u madi pähyø mēnyu p'uya, bi c'uaspabi yø mēnyu, bi 'yennba yø mεxa. 16 Nu'u yø mäpaloma p'uya, bi 'yēmbi:

—Damī jücüi ya te ja ua. 'Yo guí nnøpa täihua ja rá ngu mā Papágä.

17 Nu'u yø xädi p'uya, bi zo yø mmwi'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Mā ga 'becä mā te ngue dí nnu mansugä ni ngu”.

18 Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yēmbi:

—¿Tema milagro gui 'yurcahe n'namhma ga paçähe ngue'mø majuanī Oja di 'da'i ra nt'ēdi'a te guí øt'e?

19 Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—Damī hyømhmu häi ra njja ja ua, 'nē nhyu patho gda hōcä mahøn'a.

20 Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yēmbi:

—Nyote mā'dato njeya i nangra njja ja ua, 'nē go gui 'yēna ngue nhyu patho gdi hoqui mahøn'a.

21 Pε nu'a ra njja bi manna ra Jesús, gue'a rá do'yo bi mā ngue da thømmi. 22 Janangue nu'mø mī bennate p'u bi ma nt'ägui ra Jesús, bi zo yø mmwi yø xädi'a te xi xifi. Bi badi ngue majuanī na ra hya mmanna Maca Libro p'uya, 'nē'a te xi manna Jesús.

Rā Jesús parpabi yø n'yomfeni yø ja'i.

²³ Nuna ra Jesús ya 'bup'u Jerusalén gä i nja ra ngo ngue ra pascua. Xangu yø ja'i bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo na, porque nnu yø ja'i ngue hñjonda zä da 'yøtyø milagro øtra Jesús. ²⁴ Pε nuna ra Jesús hñdi unna mmæi ya yø ja'i ya, porque gä patho te mbenyø ja'i. ²⁵ Himmā hyoni to da xifi te ja rá n'yomfēni ra ja'i, porque pasc te ja rá n'yomfēni n'na ra ja'i.

3

Rā Nicodemo bi nyauī rā Jesús.

¹ Bi m'mu'a n'na ra n'yohu ngue ra fariseo ni hu ngue ra Nicodemo. Guehna n'na rá hmu yø judío na. ² Bi ma n'na xui na ra Nicodemo bá nyauī rā Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbāte, dí pacāhe ngue bá pen'na'i Oja ngue gui nxänngahe. Porque hñjonda zä da 'yøtyø milagro guí øt'e ngue'mø hingui n'youi Oja.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'i, ngue ra ja'i himma 'da'yo di m'mæi, hñda zä da zo rá 'yε Oja.

⁴ Rā Nicodemo bi 'yänni ha ránja ra hya, bi 'yεmbi:

—Pε xina ra hya guí mma, ¿ha di njapi? ¿Ua da zä ngue ma'da'yo hñdi m'mu'a n'na ra daja'i? ¿Ua da zä hñda yarbū ja rá mmæi rá mamá ngue ma'da'yo da mi?

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'i, jatho ngue da ma maxixyabi ra ja'i conna dehe 'nehra Espiritu Santo di unna 'da'yo te, janangue da zo rá 'yε Oja ra ja'i. ⁶ Numø ja bi mihra basi ra ja'itho rá papá, xquetho ngue ra ja'itho ra basi. Pε para ngue ma'da'yo di m'muhra ja'i, hñdra Espiritu Santo da zä da 'yøt'a. ⁷ 'Yo gadi 'yøtho na ra hya dí xi'i. Gätho yø ja'i ja ngue ma'da'yo di m'mæi. ⁸ Guí padī ngue ndap'u bi zä 'yo ra ndahi, nup'u go nne di ma. Guí øde ngue di hi, pe hingui padī ha ni 'yεhe, ni xingui padī ha ni ma. Njarbutho na ra Espiritu Santo di unna 'da'yo te ra ja'i ya, hñdi nequi.

⁹ Mi dahra Nicodemo, bi 'yεmbi:

—Hñdi pacā hanja na ra hya guí mmanya.

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Go grá xänbāte p'u 'buhyo judío, 'ne hingui pahna ra hya dí xi'i ya. ¹¹ Majuani

dí xi'i, dí mmangähe'a te dí pahme. Nuna te dí nnuhe, guehna dadi jahe majuani na. Pε hingui εc'eiha te dí mmangähe. ¹² Xi'mø ngue dí mmangä ya yø hya ja ngue di nja ua ja ra ximhäi, 'ne hingui εc'eigaha, ¿goma gue'mø ga xi'aha'a te bí ja mahets'i gui 'yεc'eigaha?

¹³ Hñjon xpa mmengbu mahets'i, hñda hñdra N'yohu bí 'yε mahets'i da zä da ma te bí jap'u, porque ja rá ngump'u'a. ¹⁴ Nup'u ja ra dapo, ra Moisés bi hoca n'na ra c'eya ngue ra t'egui, bi 'bä'ma n'na ra za bi 'yets'i. Di njarbutho ra N'yohu bí 'yε mahets'i ya, i ja ngue da ma ma'bä'mi ra pont'i di ncuat'i. ¹⁵ Ja da thop'u, n'namhma ngue nu te'o gätho da 'yεc'ei, hñdi m'mædi, sinoque di nja ra 'da'yo te para zantho.

Nuna Oja di mahyo ja'i 'bucua ja ra ximhäi.

¹⁶ Janjuani ngue di ma Oja yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi. Janangue bá penhua rá 'dants'ant'u ngue da du, n'namhma ngue nu to gä da 'yεc'ei na, hñdi m'mædi, sinoque di nja ra 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Nuna Oja, hñbi benhna Ts'ant'u ua ja ra ximhäi ngue da menhna castigo yø ja'i. Sinoque bá penhua ja ra ximhäi ngue da yanyø ja'i.

¹⁸ Nu to gä εc'eibi rá Ts'ant'u Oja, ya hñda ma ra castigo. Pε nuya yø ja'i hingui εc'ei, ya da ma ra castigo ngue hingui εc'eibi rá 'dants'ant'u Oja. ¹⁹ Porque rá Ts'ant'u Oja bá εcua ja ra ximhäi, a nuya yø ja'i hingui εc'ei ya, gue'a di ma masentencia yø ja'i'a. Tengutho n'na ra nyot'i di nequi gätho yø cosa, njarbutho naya, bi japi bi bahyo ja'i ngue ja yø ts'oqui. Pε hingui nnu manho yø ja'i nuya sifi ngue ja yø ts'oqui, porque xants'o te øt'e. ²⁰ Nu to gä øtra nts'o hingui nnepe da fadi te øt'e. Janangue hingui nnu manho brá Ts'ant'u Oja, 'ne hingui nne da guarbu ha ya. ²¹ Pε nuya yø ja'i 'yo manho, cuarbu ha ya rá Ts'ant'u Oja. Porque nnepe da fadi ngue gue'a rá pähä Oja ørpabi yø ja'i.

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya, høn'a mma hanja ra Jesús.

²² M'mefa p'uya, bi mähä yø xädi ra Jesús, i mpa p'u ja ra häi Judea. Ja bá m'mup'u njammī pa, ja bi ma maxixyabi p'u yø ja'i. ²³ Nuna ra Xuua xquet'a mi øtra nxixya p'u

ja rā häi Enón, ha dī ntøt'ui rā häi Salim, porque xangu yø dehe pop'ua. Ja bí ep'ua yø ja'i ngue di xixyabi. ²⁴ Tobe him manī ma fādi rā Xuua 'mø mī nja naya.

²⁵ Nu 'da yø xādi rā Xuua, bi njun'mahyauī 'da yø judío ngue ndana man'na xanho rā nxixya øt'e. ²⁶ Bi ma da xihra Xuua p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grā xännbate, nuna rā n'yohua gā man'a m'met'o, guehna gā nyauī nua man'na nguadi rā dathe Jordán, nuya gā nī map'ua yø ja'i badi xixyabi ya.

²⁷ Bi 'yēnna Xuua p'uya:

—Nuna Oja, ya xpā nzännbi n'na ngu n'na ndana gue'a tate ngue mī'da. ²⁸ Ya gā 'yøsehua te dá mangā m'met'o, ngue hinga guecā drā Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi. Sinoque bí ma ma'bet'ogā hante ngue da ε'a. ²⁹ Xi'mø ja ngue dī nthata n'na rā n'yohua, da ma rā hmute p'ua 'bührá ndø. Nu'a rá amigo rā n'yohua p'uya, 'bäp'ua ngue øde te mma, di johya ngue ya da mē rá ndø rā hmute. Dī njadā p'uya, dadi johya ngue dī ma yø ja'i p'ua 'bührá Jesús. ³⁰ A nuna, man'na di bahyø ja'i ngue tate na, nugā man'na gdā cocā häi.

Bi manna Xuua ngue bí 'yē mahets'i rā Jesús.

³¹ Nuna bí 'yē mahets'i, tate na ngue gātho. A nu rā ja'i ngue rā mmengu ua ja rā ximhäi, ya rā mmengu ua'a, 'nē mmanyø cosa ja ua ja rā ximhäi. Pē nu'a bí 'yē mahets'i tate'a ngue gātho. ³² 'Nē i mma te bi nnup'ua mahets'i. Nu'a rā hya bi øde, gue'a mman'a. Pē hinjongui εc'ei na rā hya i mma. ³³ Pē nuya yø ja'i bi 'yēc'ei na rā hya na, guehya haxa njuani ngue majuanī te bi man'Oja connā guehna rā hya øde i hma. ³⁴ Nuna rā Jesús bá pen'Oja, rá hya Oja mmana. Hinha rá nzegui di hatra ts'edi rā Espiritu Santo rā Jesús. ³⁵ Nuna rā Papá dī mahrá Ts'unt'ua, 'nē bi unnā ts'edi ngue dī manda'a te gā ja ya. ³⁶ Nu rā ja'i da 'yēc'ei bi rá Ts'unt'ua Oja ja rā 'da'yo te para zantho. Pē nu'a hingui εc'ei bi rá Ts'unt'ua Oja, hīndi nthēui rā 'da'yo te rā ja'i, sinoque gue'a rā castigo da ja Oja da zāui.

4

Rā Jesús bi nthēui n'na rā xisu ngue rā mmengu Samaria.

¹ Bi bahyø fariseo ngue xangu yø xādi di petra Jesús, 'nē man'na xangu yø ja'i di xixyabi ngue rā Xuua. ² Pē hingo di jase rā nxixya rā Jesús, sinoque gue'ua yø xādi di xixyabi yø ja'i. ³ Mī bahra Jesús ngue ya fādi te øt'e, bá ep'ua Judea ngue i ma Galilea.

⁴ Mī ma p'uya, ja ngue danī nthop'ua ja rā häi Samaria. ⁵ Nī ma da zømp'ua ja rā hīni Sicar ngue rā häi Samaria, ja orbua n'na rá häi rā Jacob, nuna bi unnā ts'unt'ua José. ⁶ Nuna rā xequi na, jap'ua n'na rā poso ngue t'ēmbi bi hocra Jacob. Rā Jesús ya xpī yāp'ua ja rā 'yu, bi mīp'ua ja rā poso. Ya 'dato nde'a rā ora'a. ⁷ Ya mī hup'ua 'mø mī zø'a n'na rā xisu ngue rā mmengu Samaria, nī 'yēhra 'yai. Rā Jesús bi 'yēmbi:

—'Daqui ts'ua rā dehe ga si —bi 'yēmbi.

⁸ Ya xī map'ua bí ja rā hīni yø xādi rā Jesús ngue da tanna hmē da zi. ⁹ Nu'ua yø judío dī nnu man'auī yø mmengu Samaria, janangue nu'mø mī 'yāhra dehe rā Jesús, rā xisu bi 'yēmbi:

—¿Hanja? Nu'i grā judío, 'nē guí äcra dehe guí si. A nugā p'uya drā mmengugā Samaria.

¹⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ngue gdi pađi te di un'Oja ya, oque gdi pađi te'o na ä'i rā dehe da zi, nu'i p'uya guí 'yācra dehe guí si. A nugā p'uya ga 'da'i rā dehe di unna 'da'yo te.

¹¹ Mī dahra xisu, bi 'yēmbi:

—Ague zi'ue, pē hīn'ya te gdi 'yāhra dehe ngue xanhyē rā poso. ¿Ha guí hya'a rā dehe di unna 'da'yo te guí 'daqui? ¹² Nuna ma mboxitahua rā Jacob, bi zogāhe na rā poso ja ua. Ja mī tuxua rā dehe mī si'a. Bi zi yø basī co 'nē'ua yø mbo'øni mī si, bi zi rā dehe. ¿Ua ma da'i ngue nu'a ya?

¹³ Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nu gātho yø ja'i da zi rā dehe ja ua, mahøndi ntuthe. ¹⁴ Pē nu rā ja'i da zi rā dehe ga ungā, hīnjam'mø dī ntuthe. Porque rā dehe dadi ungā, tengutho 'mø dí pøhra dehe mbo rá mmui rā ja'i da zi ngue di unna 'da'yo te para zantho.

¹⁵ Mī dahra xisu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague zi'ue, dami 'dajna ra dehe guí mma, n'namhma ngue ya hinni mantho ga ntuthegä. 'Ne ya hinni mantho ga ma ecä ra 'yai ua ja ra poso ja ua.

16 Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Ga 'yo, bá si ni damme, bá ecua p'uya.

17 Mi dahra xisu p'uya, bi 'yena:

—Hinjo'o ma damme.

Ra Jesús bi 'yembi:

—Nu'a guí mmanya, majuaní'a ngue hinjo'o ni damme. 18 Porque ya rá cat'a ni damme xcá m'mahmi. A nu'a guí 'bähmi ya, hingni ndø'a. Ja di nequi p'uya ngue majuaní guí mma.

19 Bi 'yenna xisu 'mø mi 'yøde te sifi:

—Ague zi'ue, nup'u nná bengä, ena gue gue'e n'na rá pøngahya Oja. 20 Nuya ma mboxitagähe yø mmengu Samaria, mi thanne Oja ua ja ra nyuni ja ua. Pe nu'ahua ngue gyø judío, guí emhma ngue nup'u Jerusalén, gue'a ra xequi ja ngue di thanne Oja'a.

21 Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Dami 'yec'eigui grá xisu, porque da 'yehra ora ngue gui thanneha ra Papá, pe himma hyoni guá emhma ua ja ra nyuni ja ua, ni xinga guep'u Jerusalén di ja ngue 'be guí mmähä. 22 Nu'u yø mmengu Samaria hingui pa Oja i thanne'u. Pe yø judío i pa Oja i thanne. Porque Oja bi zänni ngue da pøn'a n'na nc'ei rá judío ngue dra yante. 23 Pe da 'yehra pa, 'ne ya guehra ora ja p'uya, ngue nu'u majuaní da danne ra Papá, pe gue majuaní ngue yø mmäi da ndanne. Guehna nnepra Papá da 'yøt'e te'o ngue da danne naya. 24 Nuna Oja, händi nequi na ngue hin'yua rá do'yo. A nu'u yø ja'i thanne Oja, pe gue majuaní ngue yø mmäi da ndanne.

25 Mi dahra xisu p'uya, bi 'yena:

—Nugä dí padí ngue ja ngue da ehra Cristo di ndast'abi ua. Nu'mø bá ehna p'uya, go da ma xanho hanja gätho na.

26 Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu'a ra Cristo guí mmanya, go guecä'a ya.

27 Mente mman'a p'uya, bi zøhyø xädi. Di 'yøtho'u p'uya ngue bi dimp'u mi yayi n'na ra xisu ra Jesús. Pe hinjombi 'yänni hanja te'be'a madí nxifi. 28 Nuna ra xisu p'uya,

bi zop'u rá ts'øye, bi map'u ja rá hnini. Bá xihyø mmenguha, bi 'yembi:

29 —Mmähä ga ma nuha n'na ra ja'i bi xiqui te gätho xtá øt'e. Nthambenitho ngue guehna ra Cristo na.

30 Bi nexyø ja'i p'u ja ra hnini bi zømp'u bi 'bähra Jesús. 31 A nu'u yø xädi ra Jesús bi 'yembi:

—Ague grá xänbäte, dami nsihme ya.

32 Pe ra Jesús bi 'yena:

—Nugä jaga n'na ra cosa ga si. Nuna ra cosa na, hingui pahma na.

33 A nu'u yø xädi p'uya di 'yembi n'na ngu n'na:

—Rá nzequi 'bui to ya xa 'uini.

34 Pe ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Entho dí sihmegä 'mø dí ørpabi rá pähä'a bá pengui, 'ne ga juarpabi rá 'befi bi 'daqui. 35 Guí emhma ngue mango ho zana di 'bedi di nja ra nsofo. Pe nugä dí xi'aha, dami hyantha yø ja'i bá ecua. Hinni mantho ga huxha ra pa, ya da 'yec'eigä yø ja'i. 36 Nu'a xofo da hyanná nzäbi. Di njarbatho ra ja'i di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yec'eigä ya, xquet'a da hyanná nzäbi. A nu'u yø ja'i ec'eigä di nja ra 'da'yo te para zantho. Janangue nu'a to di da'mra hya, 'ne'a to di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yec'eigä, 'da gui johyatho. 37 I t'en'a ra hma: “N'nan'yo'a tuhu, n'nan'yo'a xoqui”. 38 Nugä dí e'aha ngue güi hatha ra ts'edi yø ja'i ngue da 'yec'eigä. Pe gdi mähä p'u hapu ya xa tho'a n'na ra mamhya. Nu'a ra hya bi da'mi bi man'u, go güi hatha ra ts'edi yø ja'i na ra hya bi xifi.

39 Co nuna ra hya bi manna xisu, xangu yø mmengu Sicar ngue ra häi Samaria bi 'yec'ei ra Jesús. Porque bi 'yenna xisu: “Bi xiqui te gätho xtá øt'e”, bi 'yena. 40 Mi zøhya yø mmengu p'u ja ra häi Samaria, bi xihra Jesús ngue di n'oxpu ha bí 'bui. Janangue bi m'map'u nyo pa ra Jesús. 41 Xangu mi'da yø ja'i bi 'yec'ei 'mø mi 'yø'a ra hya pønna ne ra Jesús. 42 Ya t'embra xisu p'uya:

—A nuya dí ec'eigähe ya, pe hinga hont'a ra hya gá xicje nná ec'eigähe ya, sinoque ya dí øsche ra hya mmanya. 'Ne dí pahme njuani ngue guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na, 'ne guehna ra yante ua ja ra ximhäi na.

Rā Jesús bi 'yøthebi rá ts'unt'ü n'na ra n'yohü.

⁴³ Mī tho'a nyopa p'üya, bi thop'ü Samaria ra Jesús, i mpa p'ü ja ra häi Galilea.

⁴⁴ Porque ya xi manse ra Jesús ngue n'na rá pøngahya Oja hingui hnu mansu p'ü ja rá xequi bi m'müi. ⁴⁵ Nu'mø mi zømp'ü Galilea, bi nu manho yø mmengu p'ü, porque 'nëhya ya xi ma ra ts'ännigo ngue ra pascua bá njap'ü Jerusalén. Ya xi nürpi te xi 'yørbü ja ra ngo.

⁴⁶ Bi mengra Jesús, i map'ü ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea, nüp'ü bá øt'e ngue bi gohi ngue ra vino ra dehe. Nunä n'na ra n'yohü ngue ra mmengu Capernaum i ja rá 'bëfi xanhëts'i, di mpëhmi ra gobierno. I si n'na rá ts'unt'ü maði hyënni. ⁴⁷ Nunä ra n'yohü p'üya bi 'yøde ngue ya bi zøp'ü Galilea ra Jesús, xpí 'yë'a Judea. Bi ma bá nu p'üya, bá äpra mate ngue da ep'ü ja rá ngu da 'yøthebi rá ts'unt'ü, porque ya ja ngue da dü. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yëna:

—Nu'mø ngue hingdi nnuhü yø milagro dí øt'ä, ya hingui 'yëc'ëigahü.

⁴⁹ Nunä ra n'yohü p'üya bi 'yëmbra Jesús: —Ague n'yø, 'yørcä ra mate mme nts'edi, 'në da dü ma ts'unt'ü.

⁵⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Nī ma nī ngu ya. Nu nī ts'unt'ü guī mma, ya bi zä ya.

Nunä ra n'yohü p'üya bi 'yëc'ëi te bi manna Jesús. Bi ma rá ngu. ⁵¹ Nu'mø nī ma da zønnä ngu ra n'yohü p'üya, bi ma yø hmiqúi di c'at'ui, bi 'yëmbi:

—Ya bi zä nī ts'unt'ü —bi 'yëmbi.

⁵² Nunä ra n'yohü p'üya bi 'yänni tema ora bi zä. Bi t'ëmbüya:

—Coma yoto nde mande bi bønna pa mī n'youi.

⁵³ Bi bën'a ra n'yohü p'üya ngue gue'a ra ora bi manna Jesús ngue ya bi zä nā rá ts'unt'ü mī ü. Gätho'ü to 'bup'ü ja rá ngu p'üya, gä bi 'yëc'ëi ra Jesús. ⁵⁴ Nguna bi 'yø'r'mø mambä pengbü Judea ra Jesús. Ya rá yondi nā ra hmëya bi 'yørbü ja ra häi Galilea p'üya.

5

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohü tudyø gua.

¹ M'mëfa p'üya, bi nsännigo yø judío. Janangue nunä ra Jesús bi ma Jerusalén.

² Nüp'ü Jerusalén pop'ü n'na ra dehe guī nhuti conna hya ngue ra ebreo "Betesda". Pop'ü jonna goxthi guī nhuti ngue rá Goxthi yø Dë'yo. Ja jap'ü cat'a yø 'døscuangu di thësrä dehe. ³ Nüp'ü ja yø 'døscuangu ja 'bomp'ü xangu yø därkehi. 'Bomp'ü yø xädä, 'bomp'ü'ü xannunts'i, 'bomp'ü'ü tudyø gua. I tø'mi ngue di 'yanna dehe. ⁴ Porque njandyatho mī sø'a n'na ra anxë ngue anna dehe p'ü po. Nu'a ra därkehi rá müdi da yørbü ja ra dehe 'mø bi 'yani, da zä ndana bi zä man'ü di hëmbi. ⁵ Mī 'bëmp'ü n'na ra n'yohü ngue ya n'näte ma'dë'ma hyato njeya maði hyënni. ⁶ Nu'mø mī nu ra Jesús ngue 'bëmp'ü, bi badi ngue ya rá ya'atho yø pa maði hyënni. Bi 'yännbüya, bi 'yëmbi:

—¿Ua guī nne da zä'i n'yø? —bi 'yëmbi.

⁷ Mī dahra därkehi p'üya, bi 'yëna:

—Ague n'yø, hinjo'o to di cëjhü ja ra dehe 'mø bi 'yani. N'na ndi ngu n'na ndi dí ënä ngue ga cänhü ja ra dehe 'mø bi 'yani, n'nan'yo'a nī 'bet'o.

⁸ Bi 'yëmbra därkehi ra Jesús:

—Dami nangui. Caxni fidi, nī ma.

⁹ 'Bexque'a ra ora'a p'üya, bi zä ra därkehi. Bi gaxrá fidi, bi ma. Pë ra pa ngue ra ts'äya'a ra pa bi n'øthe ra Jesús. ¹⁰ Nüya yø hmu yø judío p'üya, bi 'yëmbra n'yohü mī'ü:

—Hinda zä guī caxni fidi ya, porque ra ts'äya ra pa ja p'üya.

¹¹ Bi 'yënnä n'yohü p'üya:

—Nu'a ra n'yohü bi 'yøthegui, gue'a bi xiqui ngue ga caxmä fidi, ga mma.

¹² Bi t'ännbüya, t'ëmbi:

—¿Te'o nā ën'i guī caxni fidi, guī mma?

¹³ Pë nunä ra n'yohü p'üya, hingui padi te'o nā xi 'yøthe, porque xangu yø ja'i 'yop'ü, 'në ya xi ma ra Jesús. ¹⁴ M'mëfa p'üya, nunä ra n'yohü xi 'yøthe ra Jesús bi nthëui p'ü ja ra nija. Bi 'yëmbüya:

—Ya bi zä'i n'yø. Pë 'yo nimantho guī øtra ts'oqui, n'namhü ngue him man'na guī mma man'ü.

¹⁵ Nu'mø mī 'yø'a te bi sihna ra n'yohü xi t'øthe, bi ma bá xipyø hmu yø judío ngue guehna ra Jesús xi 'yøthe. ¹⁶ Janangue bi müdi honnbabi rá gua ra Jesús, porque

t'embí ngue dí mpetho 'mø rá pa ngue rá ts'äya. ¹⁷ Pɛ rá Jesús bi 'yɛnã:

—Dã guehmã Papãgã dí mpetho asta guehya, dã guecã p'uya dadi mpɛfi.

¹⁸ Nuna rá hyã nã p'uya, guehna gã nne yø hmü yø judío ngue dã hyo. Porque t'embí ngue hinga høndra pa ngue rá ts'äya hinguí supí, sinoque dí api ngue í mma ngue 'da'iguui Oja, ngue mma ngue Oja rá Papá.

Bi 'yuhrá ts'edi rá Ts'unt'u Oja.

¹⁹ Mí nyã rá Jesús, bi 'yɛnã:

—Majuani dí xi'ahũ ngue rá Ts'unt'u Oja hinda zã te dã jase. Tengutho nnurpi øtrã Papá, gue'a øt'a. Janangue nu'a te øtrã Papá, xquet'a gue'a øtrã Ts'unt'u'a. ²⁰ Nuna rá Papá dí mahrá Ts'unt'u 'nɛ uti te gã øt'e. A nuyã, man'na xta nhenni mi'da dã 'yudi, asta gadi 'yøthohũ 'mø gã nuhũ. ²¹ Nuna rá Papá, øt'e ngue di bennate yø ánima. Njarbutho rá Ts'unt'u Oja ya, nu to dã nepe di bennate, dã 'yøt'e. ²² Nuna rá Papá hijnonni ja'i di sentencia nã. Nu'a rá Ts'unt'u go bi unnã ts'edi ngue go dã zãna sentencia'a. ²³ Porque nnepe ngue go dã hnu mansu nã rá Ts'unt'u, tengutho gã hnu mansu rá Papá. Nu'a hinguí nnu mansu brã Ts'unt'u Oja, ya himma juani ngue nnu mansu brã Papá bá penhni.

²⁴ Majuani dí xi'ahũ, nu rá ja'i ørpabi masu rá hyã dí mmangã, 'nɛ ɛc'ɛi'a to bá penngui, ya ja rá 'da'yo te para zantho rá ja'i. Ya hinda ma rá castigo. Ya bi mpommi rá sentencia mi ja, ya ja rá 'da'yo te para zantho. ²⁵ Majuani dí xi'ahũ, dã 'yɛhra ora dí nja te dí mma, 'nɛ ya dã guehra ora ja p'uya. Nu yø ja'i 'buhya tengutho 'mø ya xandu, pɛ nu'mø bi 'yøhra hyã mmannã Ts'unt'u Oja 'nɛ dã 'yɛc'ɛi, ya di t'unna 'da'yo te. ²⁶ I ja rá ts'edi rá Papá ngue di unnã 'da'yo te yø ja'i. Njarbutho rá Ts'unt'u ya, bi unnã ts'edi ngue di unnã 'da'yo te yø ja'i. ²⁷ 'Nɛ bi unnã ts'edi ngue go dã zãna castigo'a, porque gue'a rá N'yohũ bí 'yɛ mahɛts'i'a. ²⁸ 'Yo gadi 'yøtho nã rá hyã dí xi'ahũ. Porque dã 'yɛhra ora ngue nu'ũ xandu, dã 'yø'mø bi zo'a rá Ts'unt'u Oja. ²⁹ Dã pømp'ũ dã nt'ãgui. Nu'ũ xa n'yo manho, di bennate ngue ma'da'yo di

m'mai. A nu'ũ xa n'yo mants'o, di bennate ngue dã ma rá castigo.

Bi nepe dã bahyø ja'i ngue ja rá ts'edi rá Jesús.

³⁰ Nugã hinda zã ga sãnsɛ te ga øt'e. Ga øt'ã rá ts'ut'abi, pɛ gue ma'bejpagui. Nu te ga sãnnã dí nja, gue'a dí nja'a, pɛ gue dã gue'a ni 'yup'ũ. Hinda zã ga sãnsɛ te ga øt'e. Nu'a te nnumanho mã Papá bá penngui, gue'a gã øt'a. ³¹ Nu'mø dadi jase majuani te dí mmangã, 'yogui 'yɛc'ɛigahũ 'mø. ³² Pɛ 'bũ hman'na di ja majuani te'ogã. 'Nɛ dí pacã ngue majuani te gã mmanna connã gueque. ³³ Conque gã 'yɛthũ to bá ørpa rá nt'ãnni rá Xuua. Nuna p'uya, nu'a te rá hyã bá mã, gã majuani. ³⁴ Pɛ nugã himma hyoni ngue toni ja'i di ja majuani te dí mmangã. Nu'a rá hyã bi manna Xuua connã gueque, gue'a dadi bɛn'nahũ'a ya, n'namhma ngue gui 'yɛc'ɛihũ nã rá hyã nã, 'nɛ guehna gdi nyamhmũ nã. ³⁵ Nuna rá hyã bi manna Xuua, tengutho n'na rá nyot'i ngue di petyø 'uɛ, ja gã mpetihũ p'ũ bi nya'a. Gã johyahũ n'na ts'ũquits'ũ ngue te bi mã. ³⁶ Pɛ nugã, nuya yø hmɛya dí øt'e ngue hijnonda zã dã 'yøt'e, guehya di ja majuani te dí mmangã ya. Nuna rá hyã bi manna Xuua, zits'utho nã. Nuya yø hmɛya dí øt'ã, mã Papá di 'bejpi ngue ngu'a gã øt'e. Ja di nɛqui p'uya ngue majuani bá penngagui mã Papá. ³⁷ Nuna mã Papá bá penngui, go di ja majuani te dí mmangã nã. 'Nɛ hinga como quiera guí ørpahũ rá hyã nã. Porque hijnam'mø guí nnuhũ nã. ³⁸ Pɛ nuna rá hyã bá penhni, hinguí nne gui 'yøhmũ. Porque hinguí nne gui 'yɛc'ɛi te dí xi'ahũ, 'nɛ nugã rá m'mɛnhnigã rá Papá. ³⁹ Nu'ahũ gadi ja ndummũ gadi xãhmũ rá Macã Libro guí cahũ, porque ja guí nne gui timhmũ p'ũ hanja ngue ja nã rá 'da'yo te para zantho i ja. Conque nuna rá Macã Libro gadi xãhmũ, nu'a to mmanna hyã nt'ot'i p'ũ, go guecã'a. ⁴⁰ 'Nɛ hinguí nne gui 'yɛc'ɛigahũ, n'namhma ngue di nja'ahũ rá 'da'yo te.

⁴¹ Nugã hinda honi to dã 'yɛsqui. ⁴² Nugã dí padi ngue hin gadi mahmũ Oja. ⁴³ Nugã, mã Papá bá penngui, pɛ hinguí ɛc'ɛigahũ. Nu'mø toni n'yohũ dã ɛhɛ ngue rá hyã dã mã, man'na go guí ɛc'ɛihũ'a p'uya. ⁴⁴ Hague dã nzã gui 'yɛc'ɛigahũ ngue'mø gadi nnu

manhose n'na ngu n'na'ah, 'ne hinguí honi ha dí nu manho'ah Oja. ⁴⁵ 'Yo guí ena ngue go ga yap'ah p'ua ha 'buhma Papá. Nu'a, hin'na'a. Nu'a di yap'ah, gue'a ra Moisés guí ena ngue guí nnøxua ya. ⁴⁶ A nu'mø gdi εc'eiha na ra hya bi manna Moisés, xquet'a 'necä gui 'yεc'eigah 'mø. Porque bi 'yotra hya p'ua ja ra libro ra Moisés ngue i mma te'ogä. ⁴⁷ Pe nu'mø hinguí εc'eiha na ra hya bi 'yotra Moisés, çhague da nzä gui 'yεc'ei te dí xi'ah 'mø?

6

Rá Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cut'a mahuahí ma'yohu.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Jesús bi 'dasra zabi Galilea, nuna ja man'na rá thuhu, ni hu ngue Tiberias. ² Xandøngu yø ja'i bi denni, porque nnu yø ja'i ngue øthe yø dārquēhi. ³ Bi map'ua bí ja n'na ra nyuni ra Jesús, ja i mmihmi p'ua yø xädi. ⁴ Ya xma nguerpøtho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. ⁵ Mi nu ra Jesús ngue xandøngu yø ja'i mmap'ua ni denni, bi 'yembra Lipe p'uya: —Çhapu ga tämhmua ra thuhmε da zi ya yø ja'i bá εcua ya?

⁶ Nguna bi xifi, porque nne da nu te da manna Lipe. A nuna ra Jesús ya padí te ja ngue da 'yøt'e. ⁷ Pe ra Lipe bi 'yεna:

—Nu'mø ngue da thänna thuhmε'a te di mporta yo ciento ma pa ra nzäbi, hñdi zädi ngue da zi 'da'i zits'ua yø ja'i.

⁸ Nuna n'na nc'ei yø xädi ra Jesús, guehna ra Andre rá n'yohua ra Bedu. Bi 'yεna:

⁹ —'Bucua n'na ra ts'unt'ua ha cut'a yø thuhmε 'ne yoho yø hua. Pe hapu gue da goxna, xandøngu yø ja'i 'bucua —bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Dami xihmua yø ja'i ngue gä da mi.

Comma cut'a mahuahí yø ja'i bi mip'ua ja ra 'batha. ¹¹ Nuna ra Jesús bi hyan'ua cut'a yø thuhmε, bí ja mammađi Oja. M'mefa p'uya, bi unyø xädi ngue di darpi gätho yø ja'i da zi p'ua huđi. Xquet'a ngut'atho yø hua bi darpabi yø ja'i da za. Bi nsahua yø ja'i hønt'a hangü bi ne bi za. ¹² Nu'mø mi nniya yø ja'i, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Dami pethua yø thuhmε bi bongui, n'namhma ngue hñte di n'antho.

¹³ Cut'a nthuhmε bi ma nseni ngue bi zi yø ja'i. Nu'ua bi bongui, 'de'ma yo canasta yø thuhmε bi bongui. ¹⁴ Mi nu yø ja'i ra milagro bi 'yøtra Jesús, bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Majuani ngue guehna rá pøngahya Oja mí ja ngue da εcua ja ra ximhai na.

¹⁵ Bi zänyø ja'i p'uya ngue xta nzixra Jesús, xtí japa nts'edi ngue di ndast'abi. Pe nu'mø mi bađi te sänyø ja'i p'uya, bi zop'ua yø ja'i ra Jesús, bi ma mayá ra nyuni.

Bi n'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.

¹⁶ Nu'mø mi dahra nde, nu'ua yø xädi ra Jesús bi map'ua brá ja ra zabi. ¹⁷ Pe ra Jesús hñni zorpu 'buhyø xädi, 'ne ya bi nxui. Nu'ua yø xädi p'uya, bi yat'a n'na ra barco, bi ma ngue di 'dasra dehe da zømp'ua ja ra hñini Capernaum. ¹⁸ Bi madi bi n'yo n'na ra ndønthi p'uya, bi nangyø fanthe. ¹⁹ Nu'mø mi n'yo'a cut'a o 'dato kilómetro p'ua ja ra dehe, bi nu p'uya ngue mmap'ua ra Jesús da guatra barco, ní 'yo maxøts'e ra dehe. Bi nsu'ua yø xädi p'uya. ²⁰ Pe ra Jesús bi 'yεmbi: —Go guecä. Ogui sūh —bi 'yεmbi.

²¹ Nu'ua yø xädi p'uya, ra ndi johya ngue ya mmap'ua ra Jesús, da zømp'ua ja ra barco. N'na zihmantho bi zøn'a nnengui hapu mani ma p'uya.

Yø ja'i εmmei honna Jesús.

²² Mi hyaxpaya, nuya yø ja'i xpí gop'ua man'na nguadi ra dehe ya padí ngue hønđa n'na ra barco mi jap'ua, gue'a bi 'yo yø xädi ra Jesús. Pe ra Jesús bá cohi. ²³ Ya himma ya'atho p'uya, bi zø hmi'da yø barco bá nεxpua ja ra hñini Tiberias, bi zøp'ua ja ra xequi bi ja mammađi Oja 'mø bi 'uinyø ja'i.

²⁴ Nuya yø ja'i ya, mi nu ngue hñjo'o p'ua ra Jesús, ni xinga guehyø xädi di 'bur'ua. Bi 'yo'ua yø barco bi zø p'uya, bi ma da homp'ua Capernaum.

Nuna ra Jesús, guehna ra hmε di unna 'da'yo te na.

²⁵ Mi zøm man'na nguadi ra zabi yø ja'i p'uya, ja ni dimp'ua ra Jesús. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbäte, çha bi nja gui søcua ya?

²⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ah, guí honja ya, porque ngue gá nsihmε 'ne gá nniyah. Hingue

masque gn̄i hyonj̄u ngue di t̄inni mm̄aih̄u hanja ya ȳo hm̄ɛya dí øt'e. ²⁷ Yo 'be go ḡadi ja ndum̄m̄ai ha gdi t̄imhm̄a'ra r̄a hm̄ɛ da thogui. Sinoque dam̄i ja ndum̄m̄ai ha gdi t̄imhm̄a'ra r̄a hm̄ɛ di nja para zantho, nuna guehna di 'da'ah̄u r̄a 'da'yo te na. Nuna guehna r̄a hm̄ɛ di 'da'ah̄u r̄a N'yoh̄u bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i' na. Porque nuna Oja r̄a Papá, guehna bi 'dac̄a r̄a ts'edi ngue ngu'a ga øt'e.

²⁸ Bi t'ännb̄aya, bi t'emb̄i:

—¿Te 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'uya para ngue da num̄anho Oja ya ȳo h̄ya nneque ga øt'ähe?

²⁹ M̄i dah̄ra Jesús, bi 'ȳɛna:

—Nu'a r̄a h̄ya nne Oja gui 'ȳøth̄u, gue'a ngue gui 'ȳɛc'ei'ha' to bá penh̄ni.

³⁰ Bi t'emb̄aya:

—¿Tema hm̄ɛya gui 'ȳøt'e ga nnuḡähe, n'namh̄ma ja ga ɛc'ei'ähe p'uya? ¿Te 'be'a da zä gui 'ȳøt'e? ³¹ Conque ma mboxitah̄u, bá nsih̄m̄ɛ p'ua bí ja r̄a dapo, tengutho nt'ot'i p'ua ja r̄a Maca Libro ngue ɛna: “Nuna r̄a Moisés bi unȳo ja'i r̄a hm̄ɛ bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i'”, i ɛna h̄ya.

³² M̄i nya r̄a Jesús, bi 'ȳɛna:

—Majuani dí xi'ah̄u, nuna r̄a Moisés h̄ingo bi unna hm̄ɛ bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i' na, sinoque guehna ma Papágä bi un'a. 'N̄ɛ guehna majuan̄i ngue di 'da'ah̄u r̄a hm̄ɛ bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i' na. ³³ Porque nu'a r̄a hm̄ɛ di un'Oja, gue'a bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i'a, guehna di unna 'da'yo te ȳo ja'i 'b̄ucua ja r̄a xim̄häi.

³⁴ Bi t'emb̄aya:

—Ague gr̄a hm̄u, zant'a gui 'dacje na r̄a hm̄ɛ guí mm̄am'm̄ø.

³⁵ M̄i dah̄ra Jesús, bi 'ȳɛmbyø ja'i:

—Nugä guecä'a r̄a hm̄ɛ di unna 'da'yo te. Nu r̄a ja'i da denngagui, h̄injam'm̄ø di ntuma nthuh̄u. Nu'a da 'ȳɛc'ei'gui, h̄injam'm̄ø di ntuthe. ³⁶ Pe ya dí xi'ah̄u ngue h̄inguí ɛc'ei'gah̄u, madague'a guí nnuh̄u te dí øt'e. ³⁷ Nu'ua ȳo ja'i bi d̄ac̄a r̄a Papá tenngä'ua. Nu'ua to tenngui, h̄injonda 'ȳemb̄i: “Yo gui tenngui”. ³⁸ Porque h̄imb̄i 'benngä mah̄ɛts'i' ngue da gue'a te ma pähäse ga øt'e, sinoque d̄a ɛh̄ɛ ngue ga ørpabi rá pähä'a to bá penngui. ³⁹ Pe nu'a te rá pähä ma Papá bá penngui, i nne'a ngue nu'ua ȳo ja'i bi d̄aqui, h̄injondi m'm̄edi, sinoque ga øt'e ngue di b̄ennate 'm̄ø r̄a pa rá n̄ɛgui. ⁴⁰ Nu'a

te rá pähä'a to bá penngui, guehna ngue di nja r̄a 'da'yo te para zantho te'o gä da bad̄i te'o'a rá Ts'ant'ua Oja 'n̄ɛ da 'ȳɛc'ei. Nugä ga øt'e ngue di b̄ennate 'm̄ø r̄a pa rá n̄ɛgui.

⁴¹ Gue'a ga nzahyø judío na r̄a h̄ya bi manna Jesús, di api ngue bi 'ȳɛna: “Go guecä'a r̄a hm̄ɛ bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i'”. ⁴² Di n'ȳemb̄aya:

—¿Ua h̄inga guehna r̄a Jesús, rá ts'ant'ua r̄a José na? A nu'ua p'uya, dí pah̄ma rá papá 'n̄ɛhra mamá na. ¿Hanja ngue ɛna ngue bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i' 'm̄ø?

⁴³ M̄i nya r̄a Jesús, bi 'ȳɛna:

—'Yo n̄imantho guí nemhyah̄u. ⁴⁴ Nu'm̄ø h̄inna ngue hra Papá bá penngui da 'ȳøt'e ngue di ntetyø ja'i, ya h̄injonda denngui. Pe nu'ua tenngui, nugä ga øt'e ngue di b̄ennate 'm̄ø r̄a pa rá n̄ɛgui. ⁴⁵ Nuna r̄a h̄ya nt'ot'i p'ua ja ȳo libro bi 'yotyø p̄ongahya Oja, i ɛna: “Nuna Oja, da 'ȳøt'e ngue da bahyø ja'i hanja na”. Janangue nuyá, nu to gä øde te mmanna Papá, 'n̄ɛ da 'ȳɛt'a mm̄ai r̄a h̄ya xännb̄abi, gue'ua tenngä'ua.

⁴⁶ H̄ingue masque to ya xp̄á nnu'a r̄a Papá. Sinoque nu'a bí 'ȳɛp'ua 'b̄u Oja, gue'a go pa'a. ⁴⁷ Majuan̄i dí xi'ah̄u, ngue nuya ȳo ja'i ɛc'ei'gä ya, ya ja r̄a 'da'yo te para zantho. ⁴⁸ Go guecä'a r̄a hm̄ɛ di unna 'da'yo te. ⁴⁹ Conque nu ma mboxitah̄u p'ua ja r̄a dapo, bi zi n'na r̄a hm̄ɛ bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i. Pe h̄imb̄i m'm̄ai para zantho, sinoque bi du dam'm̄efa. ⁵⁰ Pe nuna r̄a hm̄ɛ dí mmangä, guehna bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i' na. Nu to da zi na r̄a hm̄ɛ naya, ya h̄inda du. ⁵¹ Nugä guecä'a r̄a hm̄ɛ bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i, madague'a drá ja'igä. Nu to da zi na r̄a hm̄ɛ na, di m'm̄ai para zantho. Nu'a r̄a hm̄ɛ ga ungä p'uya, guehna ma do'yogä na. Dadi ungä ma do'yo para ngue di nja r̄a 'da'yo te ȳo ja'i 'b̄ucua ja r̄a xim̄häi.

⁵² Di njun'mahyase yø judío p'uya, di n'ȳemb̄i:

—¿Pe ua da zä di 'dacju rá ngø 'm̄ø ngue ga sahu? —di n'ȳemb̄i.

⁵³ M̄i nya r̄a Jesús, bi 'ȳɛmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ah̄u, jatho ngue gui saph̄u rá ngø r̄a N'yoh̄u bí 'ȳɛ mah̄ɛts'i, 'n̄ɛ gui siph̄u rá ji, n'namh̄ma ngue di nja'ah̄u r̄a 'da'yo te. ⁵⁴ Nu'a da zacä ma ngø 'n̄ɛ da zicä ma ji, ya ja r̄a 'da'yo te para zantho

ra ja'i. 'Nε ga øt'e ngue di bennate 'mø ra pa ra nze'gui. ⁵⁵ Porque ma ngögä, majuaní ngue guehna nnøpa nts'ihmε yø ja'i na. Ma jigä p'uya, gue'a gui thocra duthe yø ja'i'a. ⁵⁶ Nu ra ja'i da zacä ma ngø 'nε da zicä ma ji, guehna dí n'yogä'be na. ⁵⁷ Nu'a ma Papá i 'bui, 'nε dí 'bucä conná ngue'a. Nuna ma Papá bá penngui para ngue ga japi di m'mai te'o da zacä ma ngø. ⁵⁸ Janangue ja n'na ra hmε bí 'yε mahets'i ngue di unna 'da'yo te para zantho. Nuna ra hmε na, hinga ngu'a ra hmε bi zi'ua ma mboxitahu 'nε siempre bi du dam'mefa.

⁵⁹ Nuna ra Jesús, nguna ra hya bi xänmba yø ja'i bi mpeti p'ua ja ra njja Capernaum.

Ra Jesús bi manyø hya ngue ra te para zantho.

⁶⁰ Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi nxänbäte ra Jesús, nu'ua yø ja'i tennba ni ma, xangu bi 'yεna:

—Nuna ra hya mmanya, xanhenñitho di fahna. ¿Hague da mba'a n'na'a te mmanu?

⁶¹ Bi bahra Jesús ngue di njun'mahya yø ja'i co nuna ra hya bi ma. Bi 'yänbaya, bi 'yεmbi:

—¿Ua gui mbøcuehu nguehna ra hya naya? ⁶² ¿Tegue ngu gui mbεmhma 'mø gui nnuhu ra N'yohu bí 'yε mahets'i ngue hōnda mengui di map'ua bí 'yεhε? ⁶³ Hōnse ra Espíritu Santo di unna 'da'yo te. Nuna ra hya dí xi'ahu ya, i nne da ma ngue gui 'yεc'εigaha, hingue dí εn'ahu ngue gui saju.

⁶⁴ Pe nuya 'bu i'da ngue hinguí εc'εigaha.

Bi manna nguna ra Jesús, ngue ya m'met'o mi padí ndana gue'a hinguí εc'εi, 'nε padí te'o ja ngue di dá. ⁶⁵ Bi 'yεmbaya:

—Janangue ya xtá xi'ahu m'met'o ngue nu'mø hinna ngue hra Papá da 'yøt'e ngue di ntetyø ja'i, ya hinjonda denngui.

⁶⁶ Bexpi madi bi go'a nxatha xangu yø ja'i mi tenna Jesús. Bi zop'ua p'uya, ya hinga 'dap'ua n'youi. ⁶⁷ Nuna ra Jesús bi 'yānya 'de'ma yoho yø xadi, bi 'yεmbi:

—¿Ua xquet'a gui nne gui 'yøthua tengutho øtyø ja'i ngue hegä p'ua?

⁶⁸ Bi dahra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, hinjon man'na da zä ga tennahe. Nuna ra hya gui mma, ra hya ngue ra 'da'yo te para zantho na. ⁶⁹ A nugähe

p'uya, dí εc'εigähe 'nε dí pahme ngue rá Ts'ant'ua'i Oja.

⁷⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø xadi:

—Nugä go dá huan'nahua 'de'ma yo nc'ei. A nuna n'na nc'ei ngue'ahu ya, rá pähä ra zithu ørpe.

⁷¹ Ra Jesús bi manna ra hya na, pe nuna bi ma, guehna ra Judas Iscariote rá ts'ant'ua ra Simu na. Porque ra Judas guehna ja ngue di dá ra Jesús, 'nε guehna n'na nc'ei'ua 'de'ma yoho yø xadi na.

7

Ni xinga gue'ua yø cu ra Jesús di εc'ei.

¹ M'mefa na ra hya na p'uya, bi n'yop'ua ja yø xequi ngue ra häi Galilea ra Jesús. Pe hinguí nne da n'yop'ua ja ra häi Judea porque nne di nhote yø hmu yø judío.

² Ya xma nguερpatho di nsännigo yø judío nguehna ra ngo mahoqui yø ngumpaxi.

³ Nu'ua yø cu ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue n'nadua gui 'bui? Dami pøngua ni ma Judea, n'namhma ngue 'nε'ua yø ja'i εc'ei'i p'ua, da nu te gui øt'e. ⁴ Nu ra ja'i nne ngue da fadi te ga 'yo, hinga nt'aguitho da 'yøt'a te øt'e. Ya gui øtya tengu ya, pe gue da badi gätho yø ja'i na te gui øt'e.

⁵ Nguna bi xifi porque ni xinga gue'ua yø cu di εc'ei. ⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Tobe hinguí sønna ora ga mmagä p'ua gui xicui. Pe nu'ahu, hont'a goma ora sä ngue gui mmähä. ⁷ Nu'ahu, hinguí nnu man'ua'ahu yø ja'i. Pe nugä nnu man'ugä yø ja'i, porque dadi jagä majuaní ngue xants'o te ga 'yo yø ja'i. ⁸ Ni mähä ra ngo ya. Nugä hinga mma porque tobe hinguí sønna ora ga mmagä p'ua.

⁹ Mi juadi bi xihyø ja'i na ra hya na p'uya, bá cop'ua Galilea ra Jesús.

Ra Jesús ya 'bup'ua ha bi nsännigo yø judío.

¹⁰ Mi juadi bi ma ra ts'ännigo yø cu ra Jesús, xquet'a 'nεεε ra Jesús bi ma ra ts'ännigo. Bi 'yøt'e ngue hinguí pahyø ja'i ngue 'yop'ua, ya mme nt'aguitho ga 'yo.

¹¹ Nuya yø hmu yø judío homp'ua ja ra ngo ngue'mø di 'yop'ua ra Jesús. Di n'yεmbi:

—¿Haru 'bu'a ra n'yohu'a? —di n'yεmbi.

¹² Nup'ua ha 'buhyø ja'i, xangu to di c'a na ra Jesús. 'Bu i'da εna: “Ra hoga n'yohu'a

n'yø". Pε mī'da p'aya i εna: "¿Tegue dra hoga n'yohu na 'mø, hante gue hätyø ja'i", i εna. ¹³ Pε nuya yø ja'i nnu manho ra Jesús, hinguí nnepe da fadi ngue nnu manho, porque supyø hmu yø judío.

¹⁴ Comma emade ra ngo 'mø mi yurbu ja ra nija ra Jesús ngue bi nxännbate. ¹⁵ Nu'u yø judío, di 'yøtho'a te ra hya mmanna Jesús, di n'yεmbi:

—¿Haru go bá ha'a ra hya mmanna? 'Nε hindí nnuhu ngue xta mma ra xädi.

¹⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna ra hya dí xännbategä, himma hyasegä na. Nu'a bá penngui, go rá hya'a. ¹⁷ Nu'mø to da ne da 'yørpabi rá pähä Oja, guehna da bahna ngue'mø ní 'yεp'u 'bu Oja na ra hya dí xännbate, ogue ma hyase dí mma. ¹⁸ Nu ra ja'i ngue rá hyase mma, ga 'yøt'e ngue da nu manhose yø ja'i. Pε nu'a di ja ndummui ngue da hnu manho'a to bá penhni, guehna majuaní ra hya mmanna. 'Nε hin tema fehni da thinnbi.

¹⁹ ¿Ua himma juani ngue bi 'da'ahu ra ley ra Moisés? Conque nu'a ra ley'a, hinjongui pøni ngue gdi εc'εih'u ya yø hya mman'a. ¿Hanja ngue guí nne gui hyoju, guí εnj'u ngue hindí εc'εigä te mmamp'u ja ra ley?

²⁰ Mi dahyø ja'i p'aya, bi 'yεmbi:

—Ra ts'onthi guí n'youi ya. ¿Te'o guí εna ngue nne da hyo'i?

²¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Hønda n'na ra hya dá øt'ä 'mø ra pa ngue ra ts'äya, 'nε gä gadi 'yøthohu. ²² Nuna ra Moisés, bi zoc'ahu n'na ra hmεpya, ni hu ngue ra circuncisión, madague'a hingo bi futi, sinoque gue'u yø mboxita bi futi. Janangue njap'u gui mmεpyahu yø ts'unt'u 'mø bi m'mai, madague'a di tocabi ra pa ngue ra ts'äya, pε ngutho gui mmεpyahu. ²³ A nuyá, para ngue hinguí 'dasthoh'a te mmanna ley bi 'yotra Moisés, guí mmεpyahu n'na ra ts'unt'u 'mø bi m'mai, madague'a ra pa ngue ra ts'äya. ¿Hanja ngue guí sacju ngue dá øthegä n'na ra n'yohu 'mø ra pa ngue ra ts'äya 'mø? ²⁴ 'Yo høntho guí nnuhu n'na ra cosa sä 'bexqui haxhu ra güenda. Nu'mø guí nne gui hyaxhu ra güenda, pε 'bet'o nmajuani gdi padi hanja'a te guí mmamhmu.

Bi ma haru ra mmengu ra Jesús.

²⁵ Bi madi di n'yänni 'da'u yø mmengu Jerusalén, di n'yεmbi:

—¿Ua hinga guehna nthoni ngue da tho na 'mø? ²⁶ Pε ya 'buhn'u ya, ya yah'u yø ja'i 'nε hinte xifi. ¿Ua di εc'εi yø ts'ut'abi ngue da guehna ra Cristo na 'mø? ²⁷ Pε dí pahmu haru ra mmengu na. A nu'mø bá ε'a ra Cristo, hinjonda badi ha di 'yε'a.

²⁸ Nup'u ja ra nija mi xännbate ra Jesús, mi 'yøde te mmanyø ja'i. Bi ts'edi bi 'yεmbi:

—Ya guí εna ngue guí pahmu ha dá εcä. Pε himma partesε ngue dá εcä. Sinoque dá εcä ngue nuna majuaní Oja i 'bui, guehna bá penngä na. Pε hinguí pahmu te'o na. ²⁹ Nugä go dí pacä te'o na, porque ja dá εcä p'u bí 'bu'a, 'nε go bá penngä'a.

³⁰ Co nuna ra hya na p'aya, bi ne xti bentyø ja'i ra Jesús ngue xta ngot'i. Pε hinjombi bent'i porque him maní zøhrá ora. ³¹ Xangu yø ja'i bi 'yεc'εi ra Jesús ngue guehna ra Cristo na. Di n'yεmbi:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, ya øtyø hmεya tengutho t'εmbi da 'yøtra Cristo 'mø bá εhε.

Yø fariseo bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i.

³² Nuya yø fariseo bi 'yøde te mmanyø ja'i ngue εmbi guehna ra Cristo na ra Jesús. Yø fariseo p'aya, conyø hmu yø mmäcja bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i. ³³ Mi nya ra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Zits'urbu guí nnuju ua guí 'buhmu. Ya himma ya'atho ga mmagä p'u bí 'bu'a to bá penngui. ³⁴ Gui hyonju p'aya, pε ya hinha gui tinju, porque hinda zä guí thohmu p'u ha ga m'mucä.

³⁵ Di n'yänse yø judío p'aya, di n'yεmbi:

—¿Haru go di ma na p'aya, ngue εna hinga timhmu ha di ma? ¿Ua daní mpa man'na nguadi yø häi yap'utho ngue da xännba ra hya yø judío da timp'u? ¿Ua gue gue'u yø mmenguhu da ma da xännbi?

³⁶ ¿Mbe te nne da manna ra hya xicju na, ngue εna: "Gui hyonju, pε ya hinha gui tinju, porque ya hinda zä guí thohmu p'u ha ga m'mucä"?

I pøhra dehe di unna 'da'yo te.

³⁷ Nuna rá nzequi ra pa ngue ra ngo, guehna ra pa εmbyø ja'i ngue tate ra

dannigo na. Nuna ra pa na p'uya, bi nangra Jesús, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Nu'mø te'o tūthe ya, dá εcua di nsithe.

³⁸ Nu ra ja'i εc'εigä ya, nup'ua ja rá mmæi ra ja'i tengutho 'mø di pøhra dehe ngue di unna 'da'yo te. Porque ngu'a mmanna Maca Libro.

³⁹ Nuna ra hya na, bi ne bi ma ngue nu to da 'yεc'εi, ya di n'youi ra Espíritu Santo. Porque tobe him manī ma mahεts'i ra Jesús ngue da pennbabi ra Espíritu Santo yø ja'i.

Hinga 'da'igu mmanyø ja'i.

⁴⁰ Mi t'øhna ra hya mmanna Jesús, bi 'yεn'i'da yø ja'i p'uya:

—Majuani ngue nuna ra n'yohua na, guehna rá pøngahya Oja mi ja ngue da εcua ja ra ximhai na.

⁴¹ Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Nuna ya, guehna ra Cristo naya —bi 'yεna.

Pe mi'da yø ja'i di n'yεmbi:

—Himma juani'a. Porque ra Cristo hinga Galilea di 'yε'a. ⁴² I mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue nuna ra Cristo, da guehna n'na rá mbom'mεto ra dast'abi David. 'Nε drá mmεngu Belén nup'ua ja ra mmεngu ra David.

⁴³ Ya hinga n'nat'a mmanyø ja'i ngue di nxifi te'o na ra Jesús. ⁴⁴ Bi ne 'da yø ja'i xtí bentra Jesús ngue xta ngot'i, pe hinjombi bent'i.

Yø ts'at'abi hingui εc'εi ra Jesús.

⁴⁵ Nu'ua yø policia bá nεxpua ja ra nija, bi mengui bi zømp'ua 'buhyø fariseo conyø hmu yø mmácja xi menhni. Bi t'εmbuya:

—¿Hanja ngue hingua sihua p'uya?

⁴⁶ Mi dahyø policia, bi 'yεna:

—Pe hinjam'mø ha di t'øde da man'a n'na ra ja'i tengu mmanna ra n'yohua na.

⁴⁷ Yø fariseo p'uya bi 'yembyø policia:

—Xquet'a 'nε'ahua ya bá thä'ahua ya. ⁴⁸ Ya guí nnuhua ngue hinjongui pøni ngue di εc'εi'ua ma hmuhua na ra n'yohua na, ni xinga gue'ua yø fariseo di εc'εi na. ⁴⁹ Pe nuya yø ja'i εc'εi na ra n'yohua na, guehya hingui pahra ley ya, 'nε guehya yø ja'i da ma ra castigo ya.

⁵⁰ Nuna ra Nicodemo, guehna bi ma n'na xui bá nyaui ra Jesús, xquet'a yø n'yohua yø fariseo na. Bi 'yεnna p'uya:

⁵¹ —Nup'ua ja ra ley dí cahua, mmamp'ua ja ra ley ngue hinga sä da ma masentencia n'na ra ja'i, mente tobe hingui ja ra ts'at'abi ngue da t'øde tema hya da man'a ma yapī.

⁵² Bi t'εmbra Nicodemo p'uya:

—¿Xquet'a 'nε'i grá mmεngu Galilea 'mø? Damī xädi te mmanna Maca Libro. Ja guí nnup'ua p'uya ngue hinga n'na rá pøngahya Oja ni bøn'a Galilea.

N'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi bi ts'ixpu 'buhra Jesús.

⁵³ Bi ma yø ngu n'na ngu n'na yø ja'i.

8

¹ Pe ra Jesús bi map'ua bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. ² Mi hyaxpua, ya nεcahäi, bá pengui, bi zøp'ua ja ra nija. Bi guat'i gätho yø ja'i p'ua ha 'bui. Bi mihra Jesús ngue bi xänbä ra hya yø ja'i. ³ A nu'ua yø xänbäte ngue ra ley conyø fariseo, bi zispabi n'na ra xisu xi ma mabent'i, ngue xi thinnbabi n'na ra n'yohua hingra ndø. Bi ma ma 'bä'mi p'ua made na ra xisu p'uya. ⁴ Bi t'εmbra Jesús:

—Aguε grá xänbäte, nuna ra xisu 'bucua, bi ma mabent'i 'mø mi thinnbabi n'na ra n'yohua ngue hingra ndø. ⁵ A nup'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés, ja mmamp'ua ngue da tho ya yø xisu njap'ua, ngue da 'bando. Xi'i, ¿te guí mmanna ra hya naya?

⁶ Bi xihna ra hya na, porque nne da nurpi ngue'mø hinga gue'a ra hya da manna Jesús, para ngue da zä di yapī. Nuna ra Jesús bi ndoqui, ot'a häi conná saha. ⁷ Pe hingui säya'ua yauī ngue änni tema hya da ma. Bi m'mä p'uya, bi 'yεmbi:

—Nuua guí 'buhma ya, nu'mø 'bucua n'na nc'εi ngue hinjam'mø di øtra ts'oqui, gue'a rá mædi da mando ra xisu'a —bi 'yεmbi.

⁸ Bi ndojtho mahøn'a p'uya, ngue ot'a häi conná saha. ⁹ Pe mi 'yø'a ra hya sihyø ja'i p'uya, bi dār'man'ua yø mmæi yø ja'i porque padī ngue gä ja yø ts'oqui. Bi bønī 'da mi'da p'uya. Rá mædi bi bønnyø daja'i. Nu'mø mi bønī gätho p'uya, bi gose p'ua ra Jesús co 'nεhra xisu ma yapī bi goseui p'ua. ¹⁰ Mi guxrá ya ra Jesús, bi nu ngue hinjongui 'bap'ua, ya mahøndra xisu 'bap'ua. Bi 'yεmbuya:

—Ague grá xisu, ¿hapu 'bu'u madí yap'a'i ya? Ya hínjombi zänni ngue da tho'i ya 'mø.

¹¹ Mí dahra xisu, bi 'yena:

—Ya hín'na ya, grá hmu.

Bi 'yembra xisu mahón'a ra Jesús:

—Ní xinga guécä ga sänni ngue da tho'i ya. Ní ma ya, pé yoní mantho hõnguí øtra ts'oqui.

Da xojpa yø mmæi yø ja'i ra Jesús.

¹² Nuna ra Jesús, mahømbi zohyø ja'i, bi 'yembi:

—Nugä ga øt'e ngue da xohyø mmæi yø ja'i. Nu ra ja'i da ðennguí, guehna ra ja'i di nja ra 'da'yo te na, pé ya hinni mantho di n'yo mants'o ra ja'i.

¹³ Yø fariseo bi 'yembra Jesús:

—Nu'i gadi jase majuaní ra hya guí mma. Hinte di muui ra hya guí mma.

¹⁴ Mí dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuna ra hya dí mmangä, di muui na, madague'a dadi jase majuaní ra hya dí mma. Pé nugä dí padi ha dá ehé, 'né dí padi ha nná ma. Pé nu'ahü hinguí pahmu ha dá ecä, ní xinguí pahmu ha nná magä.

¹⁵ Nu'ahü guí haxhu ra güenda tengutho ga hyaxra güenda yø ja'i ua ja ra ximhäi. Nugä hínjondí haspa ra güenda. ¹⁶ A nu'mø xinga haxä ra güenda, nu te ga sännä ngue di nja, pegue dra hya njuantho ga sänni. Porque hínđi 'dase ga haxä ra güenda. Nuna ra Papá bá penngagui, guehna 'da gda haxä'be ra güenda na. ¹⁷ Nup'u ja ra ley guí cahü, nt'ot'i p'u ra hya ngue nu'mø yoho yø testigo 'da'igu mma, jatho ngue da t'ec'ei te mma. ¹⁸ A nuyá, guécä dadi jase majuaní ra hya dí mmangä. Nuna ra Papá bá penngui, 'nehna di ja majuaní ra hya dí mmangä na.

¹⁹ Bi t'embüya:

—¿Hapu go 'bühni Papá?

Mí dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu'ahü hinguí pacju, ní xinga guehna ma Papágä guí pahmu. Nu'mø ngue gdi pacju, xquet'a 'nehma Papágä gdi pahmu 'mø.

²⁰ Nu'mø mí xännba ra hya yø ja'i p'u ja ra nija ra Jesús, guehya yø hya ja ua bi xifi. Bi m'mä p'u ja yø njamnyu ngue ra ofrenda. Pé hínjombi bent'i ngue xta ngot'i, porque tobe him maní zønna ora.

Hinda zä da ðenyø ja'i p'u di ma ra Jesús.

²¹ Mahømbi 'yembyø ja'i ra Jesús:

—Ga mmagä, 'né gui hyonju. Gui tuhü, pé himma hoquitho ní ts'oquihü. Nup'u ha gda magä, hinda zä guí tenngahü.

²² Yø judío p'üya, di n'yembi:

—¿Ua da zä di nhyose nü, ngue hinda zä ga tenhnü ha di ma?

²³ Mí nya ra Jesús, mahømbi 'yembi:

—Nu'ahü, gyø mmenguhü ua ja ra ximhäi. Pé nugä drá mmengugä mahets'i. Nu'ahü gyø mmenguhü ua ja ra häi, pé nugä hínđrá mmengugä ua ja ra ximhäi.

²⁴ Janangue nugä dí xi'ahü ngue guí tuhü 'né himma hoquitho ní ts'oquihü. Guehna hinguí nhohní ts'oquihü na ngue hinguí ec'ei gahü ngue dí mma te'ogui.

²⁵ Bi t'ännbüya, bi t'embi:

—¿Pé te'o'i p'üya?

Mí dahra Jesús, bi 'yembi:

—Ya xtá xi'ahü m'met'o te'ogä. ²⁶ Xangu mi'da yø hya da zä ga xi'ahü, 'né da zä ga hats'ahü ra güenda. Pé nuna ra hya dí xicä yø ja'i ua ja ra ximhäi, guehna ra hya dí øde mman'a to bá penngui, pé gue majuaní ra hya mman'a.

²⁷ Pé hímbi ðinyø mmæi yø ja'i ngue guehna rá Papá i mma. ²⁸ Janangue bi 'yembi:

—Nu'mø gá cuathü ra pont'i ra N'yohü bí 'yé mahets'i, guí pahmu te'ogä p'üya. Hinda zä ga sänse ra hya ga mma. Nuna ra hya xänngagui ra Papá, guehna dí mmangä na. ²⁹ Porque dí n'yogä'be'a to bá penngui. Nugä hinguí hegase ma Papá, porque nu te nnu manho, que'a zant'a dí øt'a.

³⁰ Mí manna ra hya na p'üya, xangu yø ja'i bi 'yec'ei ra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a yø basi Oja.

³¹ Ra Jesús bi 'yembyø judío xi 'yec'ei:

—Nu'mø hinguí hyehmü na ra hya dí xi'ahü ya, majuaní ngue gue'ahü ma xädi'ahü 'mø. ³² 'Né gui pahmu xanho na ra hya majuaní. Nuna ra hya majuaní p'üya, guehna da yan'ahü na.

³³ Mí dahyø ja'i, bi 'yembi:

—Nugähe yø mbom'meto gähe ra Abraham. 'Né hínjam'mø to xtá øt'e ngue ma hmuhe. ¿Hanja'a guí mma ngue guí ena da ma nhyanigähe?

³⁴ Nuna ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahɛ ngue nu to gä øtra ts'oqui, guehya ya xä mbɛnt'ui ra ts'oqui ya. ³⁵ Nu ra ja'i ngue ra hmiqũtho, 'bɔp'ɛ ja rá ngu rá hmu, hinguí zamp'ɛ ja ra ngu na ra hmiqũ. Pɛ nu'a ngue rá ts'unt'ɛ ra hmu, zamp'ɛ ja rá ngu'a. ³⁶ Janangue nuyá, nu'mø ngue da yan'ahɛ rá Ts'unt'ɛ Oja, ya majuani gá nyamhmɛ 'mø. ³⁷ Nugá dí padí ngue yø mbom'meto'ahɛ ra Abraham. Pɛ guí nne gui hyoja, porque hinguí nnu manhohɛ ra hya dí mmangä. ³⁸ Ya dá xi'ahɛ te gä dí nnugá p'ɛ bí 'bɔhma Papá. Pɛ nu'ahɛ gadi siguetho guí øthɛ'a te xi'a ni papáhu.

³⁹ Mí dahyø ja'i p'ɛya, bi 'yɛmbi:

—Nu'a ma papágähe gue'a ra Abraham.

Mañombi 'yɛnna Jesús:

—Nu'mø ngue dyø basi'ahɛ ra Abraham, dague'a te bi 'yøtra Abraham guí 'yøthɛ 'mø.

⁴⁰ Pɛ nuyá guí nne gui hyoja. Conque dí xi'ahɛ ra hya majuani, nuna ra hya dí øcä mman'Oja, guehna dí xi'ahɛ na. Pɛ nu'a guí nne gui 'yøthɛ ya, hinga ngu'a bi 'yøtra Abraham. ⁴¹ Nu'ahɛ guí øthɛ tengutho ø'ni papáhu.

Mañombi 'yɛnyø ja'i p'ɛya:

—Nugähe, hindyø thimbasitho gähe. N'nat'a ma papágähe 'bɛi, gue'a Oja'a.

⁴² Mañombi 'yɛnna Jesús:

—Nu'mø ngue nmajuani ngue guehna Oja ni papáhu, gadi macjɛ 'mø. Porque nugá dá ɛcä p'ɛ 'bɛ Oja, 'nɛ ya dí 'bɛcua ya. Hinda sänse ngue dá ɛcua, sinoque Oja bá benngui. ⁴³ ¿Hanja ngue hinguí sä gui timhmɛ na ra hya dí mmangä? Hinguí timhmɛ hanja ra hya, porque hinguí nne gui 'yøhmɛ na ra hya dí xän'nahɛ. ⁴⁴ Nu'a guí nnøpa papáhu, gue'a ra zithu'a. Nu'a ra hya nnu manho na p'ɛya, guehna guí nne gui 'yøthɛ na. Nuna ra zithu, guehna ra hyote na asta guerp'ɛ bá fadi. Hinjam'mø di mman'a te majuani. Nu'mø ya, gä ra fehni ga ya. Gä rá hyase ga ya porque ra fehni. 'Nɛ guehna nnøpa papá'ɛ to mmanna fehni na.

⁴⁵ Pɛ nugá ngue majuani na ra hya dí xi'ahɛ, hinguí ɛc'ɛigahɛ. ⁴⁶ Gätho'ahɛ ya, hinjonda bønɛ da 'yɛnguí ngue ja ma ts'oqui. Xi'mø ngue majuani ra hya dí xi'ahɛ, ¿hanja ngue hinguí ɛc'ɛigahɛ 'mø? ⁴⁷ Nu'a rá basi Oja

ya, gue'a di ho da 'yøde te mman'Oja'a. Pɛ nu'ahɛ ngue hinguýø basi'ahɛ Oja, janangue hinguí nne gui 'yøhmɛ ra hya mman'Oja.

Ya mi 'bɔhra Cristo hante di m'mɔhra Abraham.

⁴⁸ Mí dahyø judío p'ɛya, bi 'yɛmbra Jesús:

—Ni 'yup'ɛ te dí mmangähe ngue grá mmɛngu p'ɛ ja ra häi Samaria, nu'i guí n'youi ra ts'onthi.

⁴⁹ Mí dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Hin teni ts'oqui dí n'yogá'be. Nu'a te dí øt'ä, dí nnu mansugä ma Papá. Pɛ nu'ahɛ hinguí nnu mansujɛ. ⁵⁰ Nugá hinda honi ha di nu mansugyø ja'i. Nuna Oja go honngui ha di nu mansugä yø ja'i na. 'Nɛ haxta ra güenda Oja ya, te'o ngue hinguí sugui.

⁵¹ Nugá majuani dí xi'ahɛ ngue nu to ørpa masu ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i hinjam'mø da du na.

⁵² Mí dahyø judío p'ɛya, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, dadi seguragähe ya ngue guí n'youi ra ts'onthi. Xi ra Abraham 'nɛ gätho mi'da yø pøngahya xä m'mɛi, gä xä ndu. Nu'i p'ɛya guí ɛna: “Nu'a to da 'yørpa masu ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i hinjam'mø da du na”, guí ɛna. ⁵³ ¿Ua man'na go ma da'i ngue'a ma papágähe Abraham? A nuna bi du. 'Nɛhyø pøngahya xä m'mɛi gä xä ndu. ¿Te'o guí ɛna ngue gue'e 'mø?

⁵⁴ Mí dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nu'mø ngue go gdi honi ha di nu mansugä yø ja'i, hinte di muui 'mø ɛscä yø ja'i 'mø. Pɛ nu'a honi ha di hnu mansugä, guehna ma Papágä na. Nuna guí ɛna ngue ni Ojahɛ. ⁵⁵ Pɛ hinguí pahmɛ na p'ɛya. Nugá go dí pacä na. Nu'mø ga ɛna ngue hinda pacä Oja, xquet'a dí fehni gä 'mø tengutho'ahɛ ngue gyø fehnihu. Pɛ nugá majuani dí pacä na, 'nɛ dí ørpa masu te xiqui. ⁵⁶ A nuna ma mboxitahɛ ra Abraham, bi johya na ngue mambá ɛp'ɛ ra pa ga søcä ua. Bi badi hanja, janangue ɛmmɛi bi johya.

⁵⁷ Mí dahyø judío p'ɛya, bi 'yɛmbra Jesús:

—Tobe hinguí 'bɛ'a nyote ma'det'a njeya, 'nɛ go gui 'yɛna gá nu ra Abraham.

⁵⁸ Mí dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahɛ ngue ya nmi 'bɛcä hante di m'mɔhra Abraham.

59 Bi guxyø do yø ja'i p'uya, ngue da mando ra Jesús. Pe ra Jesús bi thop'u made ha 'b'hyø ja'i, bi bomp'u ja ra nija, bi ma.

9

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu ngue ra xädä.

1 Nup'u ni nthohra Jesús, bi nu n'na ra n'yohu ngue ra xädä asta gue'mø mamba mi. 2 Bi 'yanya yø xädi p'uya, bi 'yembi:

—Ague grá xänbäte, ¿hanja ngue ya ra xädä 'mø mambá mihna ra n'yohu na? ¿Ndana gue'a ja rá ts'oqui, guehna ra n'yohu, ua rá papá, ua gue rá mamá ja rá ts'oqui ngue bi njap'u?

3 Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Hin'i nxädä na ra n'yohu ngue conná ts'oquise, ogue rá ts'oqui rá papá ogue rá mamá. Sinoque bi nxädä para ngue conná guehna da fadi ngue ja rá ts'edi Oja ngue te da 'yørpe. 4 Mente jap'u ra tiempo ya, jatho ngue ga ørpabi rá 'befi'a to bá penngui. Porque da 'yehra pa ngue ya himma nzä te ga pefi. 5 Mente dí 'bucua ja ra ximhäi, ma ga øt'e ngue da xohyø mmui yø ja'i.

6 Mi juadi bi manna ra hya na, bi zo'a häi rá jini ra Jesús. Bi 'yøtra böhäi conná jini, bi gospa maxøts'e yø dä ra xädä. 7 Bi 'yembuya:

—Ní ma ya, bá nxädä p'u ja ra dehe Siloé —bi 'yembi.

Nuna ra Siloé ga mbøni ngue “Bi 'benhni”. Nuna ra xädä bi ma bá nxädä. Mambá pengui, ya zø yø dä. 8 A nu'u yø besino p'uya, 'ne hmida yø ja'i ya mi padi ngue mará xädä, ga di n'yembi:

—¿Ua hinga guehna ra nhyaxa limosna na?

9 Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Guehna.

Pe mi'da yø ja'i bi 'yena:

—Guehna p'u gui nequi, pe gue hinga guehna.

Pe nuse na mará xädä p'uya, bi 'yena:

—Ahá, go guecä —bi 'yena.

10 Ya bi t'änbuya, bi t'embi:

—¿Hanja ngue ya zø ni dä ya 'mø?

11 Bi 'yenna mará xädä p'uya:

—Nuna ra n'yohu ni hu ngue ra Jesús bi 'yøtra böhäi. Bi goscagui ma dä. Bi 'yengui:

“Ni map'u ja ra dehe Siloé, bá nxädä”, bi 'yengui. Dä magä p'uya ngue dä nxädä, pe 'bexpi nzø ma dä 'mø ma nxädä.

12 Bi t'änbuya, t'embi:

—¿Haru 'buhna ra n'yohu gui mmanya?

Bi 'yembuya:

—Hindí pacä —bi 'yembi.

Yø fariseo bi 'yørpa ra nt'änni na mará xädä.

13 Bi ts'ixpu 'b'hyø fariseo na mará xädä p'uya. 14 Ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi 'yøtra böhäi ra Jesús ngue bi xojpa yø dä ra xädä.

15 Nuyä yø fariseo p'uya, xquet'a bi 'yän'na mará xädä ngue ha bi nja ngue ya zø yø dä. Bi 'yembuya:

—Bi gosca ra böhäi maxøts'e ma dä. Dä ma da nxädä p'uya. A nuyä, ya zø ma dä ya.

16 Bi 'yēn'ida yø fariseo p'uya:

—Nuna ra n'yohu bi 'yø'na ra hya na, hingrá m'menhni Oja na, porque hingui supra pa ngue ra ts'äya.

Mi'da p'uya, bi 'yena:

—A nu'mø di ja rá ts'oqui na ra n'yohu na, hinda zä da 'yøtya yø milagro ør'mø.

Ya di njun'mahyase p'u yø ja'i p'uya.

17 Mahømbi t'än'na mará xädä p'uya, bi t'embi:

—Xi'i n'yø, ¿te gui mma guehna ra n'yohu bi xoc'a ni dä?

Nuna mará xädä p'uya, bi 'yena:

—Nugä dí ena ngue rá pøngahya Oja na ra n'yohu na.

18 Pe yø hmu yø judío, hingui εc'ei ngue mará xädä na ra n'yohu yaui. Bi 'yεc'ei, ja gue'mø mi zonnabi rá papá 'nehra mamá na mará xädä. 19 Bi 'yänbuya, bi 'yembi:

—¿Ua guehna ni ts'ant'ui na 'bucua, nuna t'embi ngue ya ra xädä 'mø mambá mi? ¿Hanja ngue ya zø yø dä ya 'mø?

20 Bi 'yēn'a rá papá 'nehra mamá p'uya:

—Dí padi ngue guehna ma ts'ant'u'be na. 'Ne ya ra xädä 'mø mambá mi. 21 Pe nuyä, hindí pa'be hanja ngue ya zø yø dä ya. Ni xindí pa'be to bi 'yøthebi yø dä. Dami 'yänseh. Ya ra dan'yohu, da xi'asehu hanja.

22 Nuna rá papá 'nehra mamá na mará xädä, bi manna tengü na ngue supyø hmu yø judío. Porque ya xi'neca hya ngue da dujpabi rá thuhu p'u ja ra nija'a to

da mā ngue rā Jesús gue'a rā Cristo'a.
²³ Janāngue ngūnā bi mān'ua yø dajā'i p'uya,
 ngue bi 'yēnā: “Yānseh, ya rā dan'yoh, da
 xi'asēh hanja”.

²⁴ Nu'ua yø hmu yø judío, mahømbi zon'na
 rā n'yoh mārá xädä. Bi 'yēmbi:

—Hønt'a Oja gui 'yēspabi ngue bi nzø ni
 dä. Nugähe dí pahme ngue ja rá ts'oqui nā
 rā Jesús.

²⁵ Bi 'yēn'mø mi da p'uya:

—Nugä hīndi padī ngue'mø ja rá ts'oqui
 ogue hīn'na. Hønt'a dí padī ngue nugä
 nmará xädä, 'nē ya zø mā dä ya.

²⁶ Mahømbi t'ännbaya, bi t'ēmbi:

—¿Te 'bē'a bi ja'i? ¿Te bi 'yøt'e para ngue
 bi nzø ni dä?

²⁷ Mi da p'uya, bi 'yēnā:

—Ya xtā xi'ah, 'nē hīnguī ørcāh māsu.
 ¿Hanja ngue mahøn'a guī nne ga xi'ah ya?
 ¿Uague guī nne ngue 'nē'ah dyø xädi'ah nā
 rā n'yoh nā?

²⁸ Bi zū p'uya, bi 'yēmbi:

—Nu'i go rá xädi'i nā rā n'yoh nā. Pē
 nugähe yø xädigähe rā Moisés. ²⁹ Nugähe
 dí pahme ngue bi nyāui Oja rā Moisés. Pē
 nūnā rā n'yoh nā, hīnjongui padī hapū rā
 mmēngu nā.

³⁰ Bi 'yēn'a rā n'yoh p'uya:

—Xquet'a guehna ngue nnā 'yøthogä
 naya, ngue hīnguī pahmā hapū rā mmēngu
 nā, pē bi xogaguī mā dä. ³¹ Conque dí
 pahmā ngue nūnā Oja, hīnguī ø'mø nzo'ua
 yø ja'i ja yø ts'oqui nā. Pē nu'mø nzo'ua yø ja'i
 thanne 'nē ørpabi rá pähä, i øde. ³² Astā gue-
 hyø pa xa thogui hīnguī t'øde ngue da bøn'a
 n'na rā n'yoh da xojpa yø dä n'na rā xädä
 astā gue'mø mambá mi. ³³ Ngue'mø hīndrá
 m'mēnhni Oja nā rā n'yoh nā, hīndā zä te
 da 'yøt'e.

³⁴ Ya bi t'ēmbaya:

—Nu'i gā rā ts'oqui gni 'bui astā gue'mø
 gambá mi, 'nē go gui 'yēnā gui xänngahe
 —bi t'ēmbi.

Bi hyøn'a thi p'uya.

*T'ēmbi ngue xädä yø ja'i ngue njot'i yø
 n'yomfēni.*

³⁵ Bi bahra Jesús ngue ya bá thøn'a thi p'ua
 ja rā njja nā mará xädä. Mi nthēui p'uya, bi
 'yēmbi:

—¿Ua guī ēc'ēibi rá Ts'unt'ua Oja n'yø?

³⁶ Bi 'yēnā n'yoh p'uya:

—Te'o'a p'uya grā hmu, n'namhma ga
 ēc'ēigä —bi 'yēmbi.

³⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ya guī nnugya. Go guecä dí nyāui ya
 —bi 'yēmbi.

³⁸ Nūnā rā n'yoh p'uya bi ndantyøhmu
 p'ua 'bähra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūya grā hmu, dí ēc'ēi'ya.

³⁹ Mi nya rā Jesús, bi 'yēnā:

—Dā ēcä ua ja rā xīmhäi, n'namhma
 ngue nu'ua yø xädä di nzø yø dä. A nu'ua
 ēnā ngue zø yø dä p'uya, tengutho 'mø di
 xädä'ua.

⁴⁰ Nu'ua 'da yø fariseo mi 'bär'ua p'uya, mi
 'yøde te mmānā Jesús. Bi 'yēmbi:

—¿Ua guī ēnā ngue 'nēcähe dyø xädägähe?

⁴¹ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ngue gyø xädäha, hīndi ja ni
 ts'oquiha 'mø. Pē nūya ngue guī ēnā ngue
 zø ni dāha, ya guī padī ngue ja ni ts'oquiha
 ya.

10

*Bi hyejpa yø føt'e yø de'yo'a rā hyā bi
 manna Jesús.*

¹ Majuani dí xi'ah, nu'a hīnni yarbū ja rá
 goxthi føt'e yø de'yo, sinoque ni nexman'na
 nguadi, guehna rā bēde'yo nā. ² Pē nu'a ni
 yarbū ja rā goxthi føt'e, gue'a rā mände'yo'a.
³ Nu'mø bi zøhø, da xojpa rā mængoxthi da
 yut'ambo. Nu'ua yø de'yo p'uya, parpabi
 rá hyā. I nzohyø de'yo conyø thūhu, da
 gacathi p'uya. ⁴ Nu'mø bá jajma xøts'e rā
 føt'e gätho'ua yø de'yo p'uya, ní 'bet'o p'ua ni
 ma yø de'yo. Yø de'yo p'uya tēnni porque
 parpabi rá hyā. ⁵ Pē nu'a hīnguī parpabi
 rá hyā, hīnguī tēn'na. Hante 'da 'mø bi nu,
 porque hīnguī parpabi rá hyā.

⁶ Bi hyoni te gui hyejpa rā hyā bi xihyø ja'i
 rā Jesús. Pē nu'ua nzofo hīmbi dīnyø mmui te
 ni bønna hyā bi xifi.

*Nūnā rā Jesús, guehna rā hoga mände'yo
 nā.*

⁷ Bi sigue bi zohyø ja'i rā Jesús, bi 'yēmbi:
 —Majuani dí xi'ah, guecä tengutho n'na
 rā goxthi ni yatyø de'yo. ⁸ Gätho'ua yø mādi
 bi m'mū'a m'met'o hante ngue ga ma ēcä,
 hīnni yarbū ja rā goxthi, gue'ua yø bēde'yo'ua.
 Janāngue hīmbi 'yørpa mā su yø de'yo 'mø

nzofo. ⁹ Go guecä tengutho n'na ra goxthi. Nu'a ga japä dä thogui, gue'a di nyan'a. 'Nε dä 'yøt'e tengutho n'na ra de'yo ngue ni yut'i, ni bömp'u ja rá føt'e, 'nε tini te si.

¹⁰ A nu'a ra bε, høndrá mfε ga 'yo'a, di ummahö dyø de'yo. Pε nugä dá εhε para ngue di nja'ahε ra 'da'yo te, 'nε guí m'mamma pähähε. ¹¹ Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nu'a ra hoga mände'yo ennä te ngue nyanyø de'yo. ¹² Pε nu'a ra mädi ngue ra hmiquitho, hinga gue'a ra mädi ngue yø de'yo'a. Porque hingrá mmeti. Nu'mø bi nu ngue bá εp'u ra zate, dä zop'u yø de'yo, dä 'dagui. Ra zate p'uya, di bentyø de'yo, di n'uεn'u hñdi bent'i. ¹³ Nunä ra n'yohε nā, 'dagui porque ngue ra hmiquitho. Hinguí tu rá mmæi 'mø te da ja yø de'yo.

¹⁴⁻¹⁵ Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nunä ma Papägä pacä nā, nugä xquet'a dí pacä nā ma Papá. Njarbutho ya, dí pacä gätho'u ma de'yo. Dä gue'u p'uya, xquet'a paqui. 'Nε dí engä ma te ngue di nyangä'u ma de'yo. ¹⁶ Xquet'a 'bup'u mi'da ma de'yo ngue hinygø n'youi ya 'bucua. Xquet'a jatho ngue ga mma si, 'nε dä 'yø'mø dä zofö. Ya n'na 'butho di nja p'uya, 'nε n'na dra mände'yo di m'mæi.

¹⁷ Nunä ma Papá di macä nā, porque dí engä ma te connä nguehma de'yo. A nugä dä zä ngue mahønga m'mæi. ¹⁸ Pε nu'mø ga nnegä, hñjonda hyogui, pε dí nnesε ngue dí engä ma te. I ja gra ts'edi ngue dadi ungä ma te, 'nε ja gra ts'edi ngue mahønga m'mæi. Nunä ya, guehna ra hya bi xicä ma Papá nā.

¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø judío nā ra hya nā p'uya, ya hinga 'da'igu mma. ²⁰ Xangu yø judío bi 'yεnā:

—¿Hanja ngue guí ørpahε masu te mmanna? Nunä di locobi ra ts'onthi n'youi nā —bi 'yεnā.

²¹ Mi'da yø judío p'uya, bi 'yεnā:

—Pε nu'mø ngue di n'youi ra ts'onthi, hñda zä da ma tengu nā ra hya nā 'mø. A nu'a n'youi ra ts'onthi, hñda zä da 'yøt'e ngue di nzø yø dä yø xäd'a.

Nu'u yø judío himbi nu manho ra Jesús.

²² Mi ja yø se'ye'a ra ora'a. Ya di nsä yø ja'i p'u Jerusalén ngue di nsännigo p'u ja ra nija.

²³ Nunä ra Jesús, nup'u ja ra ngun'yu nija

ni hu ngue ra Salomón, ja 'yop'u. ²⁴ Nu'u yø judío bi mäsrä Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí nnepe ngue xøgue gä ra tiempo di 'yot'itho ma mmæigähe? Nu'mø ngue gue'e grä Cristo, n'na nditho dami xicje njuani.

²⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεnā:

—Ya dí xi'ahε, pε hinguí εc'εigahε. Nu te gä guí nnuhε dí øt'ä connä nguehra ts'edi di 'dacä ma Papá, ja di nεqui p'u nā ra hya dí xi'ahε ya. ²⁶ Pε hinguí εc'εigahε, porque hinga gue'e ma de'yo'ahε, tengutho ra hya ya xtá xi'ahε m'mæt'o. ²⁷ Nu'u ma de'yogä, xa mbarcatho ma hyagä'u. A nugä p'uya, xquet'a dí pathogä ndana gue'a ya ma de'yo. Nu'mø bi nugä ma de'yo, tenngui. ²⁸ Nugä ga unnä ra 'da'yo te para zantho'u ma de'yo, 'nε hñjam'mø di m'mædi. Porque hñjonda guasca p'u ja ma 'yε. ²⁹ Nu'a ma Papá bi 'dacä'u. Hñjo mman'na tengu nā, 'nε hñjonda guaspabi p'u ja rá 'yε ma Papá. ³⁰ Tengutho ma Papägä, xquet'a di njadä p'uya.

³¹ Yø judío p'uya, mahømbi go yø do ngue da mundo ra Jesús. ³² Pε mi nya ra Jesús, bi 'yεnā:

—Ni hmi ni dähε hapε dí øt'ä xangu yø cosa xanho connä nguehra ts'edi di 'dacä ma Papá. ¿Ndana gue'a ya yø hya ya ngue gdi pundogahε ya?

³³ Mi dahyø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—Nu'u yø cosa xanho guí øt'e, hinga gue'a gdä pundo'ahε'a. Sinoque gdä pundo'ahε ngue hinguí supra xudi Oja, co nuna ra hya guí mma. Conque nu'i grä ja'itho tengutho gähe, 'nε sä guí εnā ngue go 'da'igu'aui Oja.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεnā:

—I nt'ot'i p'u ja ra ley guí cahε ngue bi 'yεn'Oja: “Nu'ahε, εntho Oja'ahε”, bi 'yεnā. ³⁵ 'Nε guí pahm'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, hñjonda zä da gøn'a te mmamp'u. A nuna Oja, bi ma ngue nu'u yø ja'i di fätrá hya, tengutho Oja'u. ³⁶ Xi'mø ngue bá εxcä Oja ngue bá pεngä ua ja ra ximhäi, ¿ua da zä guí 'yεmhε ngue hñdi supä rá xudi Oja ngue'mø dí mma ngue rá ts'unt'ugui Oja? ³⁷ A nu'mø hñdi sä gä øt'ä yø cosa tengutho ør'ma Papá, 'yo guí εc'εigahε 'mø. ³⁸ Pε nu'mø ngue sä dí øt'e

tengutho øt'a, maðague'a hinguí εc'εigah, pε ðami 'yεc'εigah co nu'a te dí øt'e. Ja guí pahma p'ua, 'nε ja ða ðimp'ua ni mmahh ngue ma Papá dí n'yo'be.

³⁹ Co nuna ra hya bi manna Jesús, mahombi ne yø ja'i xti bent'i ngue xta ngot'i, pε himbi zä, porque 'bexpj ma.

⁴⁰ Mahombi mengra Jesús ngue i ma man'na nguadi ra ðathe Jordán, ha mambi øtra nxixya m'met'o ra Xuua. Ja bá n'yop'ua p'uya. ⁴¹ Xandøngu yø ja'i bi ma bá nu ra Jesús. Di n'yεmbyø ja'i:

—Majuani ngue ra Xuua hin tema milagro bi 'yøt'e, pε nu'a te gäma hya bi manna Xuua conná guehra Jesús, gä majuanj.

⁴² Ja bi 'yεc'εi p'ua xangu yø ja'i ra Jesús ngue majuanj guehna ra Cristo na.

11

Bi ðu ra Lázaro.

¹ Mi 'bua n'na ra n'yohua maði hyenni ni hu ngue ra Lázaro ra mmøngu Betania, ja ra hnini mi 'buhra Maya conná juhue Marta. ² Nuna ra Maya, rá nju na ra Lázaro maði hyenni. Guehna bi ðuxra aceite mazihotho ga yanj ngue bi gøpa yø gua ra Hmu Jesús. 'Nε bi ðujpi conyø xta. ³ Nuya yø nju ra Lázaro, bi mennba ra hya ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, xan'ua ni amigo gaði nsixui —bi 'yεmbi.

⁴ Mi 'yøhna ra hya bi 'bennba ra Jesús, bi 'yεna:

—Pε hinga hymbra n'ua na ra Lázaro ngue ða hyo. Sinoque ja ða bap'ua yø ja'i ngue maguesε Oja. 'Nε ða bahyø ja'i ngue xquet'a maguesε rá Ts'ant'ua Oja.

⁵ Nuna ra Lázaro, conná Marta, conná Maya, n'na ngu n'na, εmmεi maði mahra Jesús. ⁶ Maðague'a bi 'yøde ngue maði hyenni, pε bá m'mahma nyopa p'ua ha mambi 'bui. ⁷ M'mefa p'uya, bi 'yεmbyø xädi:

—Ma ga mmähä mahøn'a Judea ya.

⁸ Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbäte, conque ja xma guehya nne ða hyo'i yø hmu yø judío ngue xtabá mmendo'i, 'nε mahøngu nne gdi ma p'uya.

⁹ Bi hycra hya bi xihyø xädi ra Jesús, ngue tobe him manj zønna ora p'ua ða ðu. Bi 'yεmbi:

—¿Ua himma juani ngue 'de'ma yo ora ja ra nyot'i 'mø ma pa? A nu'a 'yo ngue ra pa, hinha di fets'e, porque ga 'yo ra nyot'i di yot'ua ja ra ximhäi. ¹⁰ Pε nu'mø to 'yo xui, di fesrá gua, porque hin'ya ra nyot'i p'ua ni ma.

¹¹ M'mefa p'uya, bi 'yεnna Jesús:

—Nuna ma amigohua ra Lázaro bí aha. Pε ga ma ägä ya.

¹² Nu'ua yø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, nu'mø ngue bi aha, ya hinte ða ja 'mø.

¹³ Bi ne xta mmanna Jesús ngue ya xi ðu ra Lázaro, pε nup'ua i benyø xädi, bi 'yεmbi ngue mma ngue bi aho. ¹⁴ Pε njuantho bi man'a m'mefa te nne xta mmanna Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ya bi ðu ra Lázaro ya. ¹⁵ Para ngue nu'aha ya, ya xanho ngue hin ðabi 'bucä p'ua 'mø mi ðu ra Lázaro, porque nuya man'natho gui 'yεc'εigah ya. Nuya ga ma nuhua ya.

¹⁶ Nuna ra Toma t'εmbi ngue ra cuate p'uya, bi 'yεmbyø mmixädiha:

—Ma 'da gda mmähä ya, n'namhma ngue 'dap'ua ðanj thojua na.

Ra Jesús ða 'yøt'e ngue ði nja ra mbennate, 'ne di unna 'da'yo te.

¹⁷ Bi zøn'a Betania ra Jesús, pε ya rá gupa xi ma nt'ägui ra Lázaro. ¹⁸ Nup'ua ja ra hnini Betania, como yo kilómetro maðe gui nhyacui Jerusalén. ¹⁹ Xangu yø judío xi ma ngue baði zengua ra Marta conná Maya, di hojpa yø mmui ngue rá ida bi ðu. ²⁰ Nuna ra Marta 'mø bi baði ngue ya mmap'ua ra Jesús, bi ma bí c'at'ui. Pε ra Maya bi gop'ua ja rá ngu'a. ²¹ Ra Marta bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø gdi 'bucua, hinxta ndu ma idagä 'mø. ²² Pε nugä dí paði ngue di 'da'i Oja te gä gui 'yäpi.

²³ Mi ðahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ni ida di bennate'a.

²⁴ Bi 'yεnna Marta p'uya:

—Ahá, dí paði ngue nu'mø ra pa rá nzequi, mahøndi bennate yø ánima.

²⁵ Ra Jesús bi 'yεna:

—Go gā øt'ä ngue di bennate yø ánima, 'nē gā unna 'da'yo te. Nu'a da 'yēc'ēigā, maḡaue'a xta ndu, pē hōndi bennate. ²⁶ A nu'yá, nu'u yø ja'i 'buhya 'nē ēc'ēigui, ya hīnjam'mø da du, ya ja rā 'da'yo te yø ja'i. ¿Ua guí ēc'ēi nā dí xi'i ya?

²⁷ Rā Marta p'uya bi 'yēna:

—Ahá, grá Hmu, dí ēc'ēigā ngue gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'u'i Oja nu'a mi ja ngue da ēcua ja rā ximhäi.

Rā Jesús bi nzomp'u ha nt'ägui rā Lázaro.

²⁸ Mi juadi bi manna rā hya nā p'uya, nuna rā Marta bi ma bá zo rá juhuē Maya. Bi xifi njanate, bi 'yēmbi:

—Bá ep'u rā xānnbate. Bá pen'na rā hya ngue bi nzo'i nā.

²⁹ Nu'mø mi 'yøhra Maya ngue bi ts'ofu, bi nangui, bi ma bá nu rā Jesús. ³⁰ Nuna rā Jesús, tobe hīn manī yat'ambo rā hnini, bí 'bārpū ha bi nthēui rā Marta. ³¹ Mi nu yø ja'i ngue bi nangra Maya, bi bōni n'nahmantho, bi ma. Janangue xquet'a bi ntetyø ja'i p'uya, ēmbi ngue bi ma dá nzomp'u bí o rā ánima. ³² Bi ma rā Maya p'u mambi 'bāhra Jesús. Bi ndantyoħmu p'u ha 'bāi, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, nu'mø ngue gdi 'bucua, hīnxta ndu mā idagā 'mø.

³³ Nu'mø mi nu rā Jesús ngue zonna Maya co 'nē'u yø judío ni n'youi, bi dār'man'u rá mmāi p'uya. ³⁴ Bi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—¿Haru nt'ägui ya? —bi 'yēmbi.

Mi da p'uya, bi 'yēna:

—Ague grá Hmu, bá ēhē guí nnu.

³⁵ Xquet'a bi nzonna Jesús. ³⁶ Di n'yēmbyo judío p'uya:

—Ya guí nnuhū te øtya. Ja di nēqui p'uya ngue janjuanī ngue mādi mādi.

³⁷ Bi 'yēn'i 'da yø judío p'uya:

—A nuná, ngue bi zā bi xojpa yø dā rā xādā, rá nzeḡui xta nzā xta 'yøt'e ngue hīnxta ndu rā Lázaro.

Ya bi bennate rā Lázaro.

³⁸ Mahōmbi dār'man'u rá mmāi rā Jesús. Bi guarbū ja rā 'bido o rā ánima p'uya ngue da hyajpa rā ndodo nnōpa njo'mi. ³⁹ Bi 'yēna Jesús:

—Damī hyacjū rā do —bi 'yēna.

Bi 'yēna Marta nuna rá nju rā ánima p'uya:

—Ague grá Hmu, rá nzeḡui ya yanya, porque ya rá ḡupa nt'ägui ya.

⁴⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Uangui dí xi'i ngue nu'mø gui 'yēc'ēigui, guí pa p'uya ngue maḡuesē Oja.

⁴¹ Mi ma nthāqui rā do p'uya. Bi nōs'maya rā Jesús, bi 'yēna:

—Ma Papá'i, dādi ja mammādi'i ngue guí ø'mø di nzo'i. ⁴² Nugā dí paḡi ngue zant'a guí ø'mø di nzo'i, pē dá māngā nā rā hya nā n'namhma ngue nuya yø ja'i 'bucua, da 'yēc'ēi ngue go guá penngagui ua.

⁴³ Mi juadi bi manna rā hya nā p'uya, bi matra ánima, bi 'yēmbi:

—Ague Lázaro, bá pōmp'u guí o —bi 'yēmbi.

⁴⁴ Bá nangra ánima p'uya, bá ep'u, bá m'māt'i yø ulu yø 'yē conyø gua. Rā hmi p'uya bá n'youi rá njo'mi. Rā Jesús bi 'yēmbyo ja'i:

—Damī xahmi ya, thōhmi p'uya, da ma.

Bi nhēca hya yø ja'i p'uya, ngue di bentra Jesús.

⁴⁵ Nuya yø judío mi 'bap'u ja rá ngu rā Maya mi nu te bi 'yøtra Jesús, gue'a i 'yēc'ēi'a p'uya. ⁴⁶ Pē mi'da yø judío, bi ma bá xi-hyø fariseo te bi 'yøtra Jesús. ⁴⁷ Nuya yø fariseo p'uya conyø hmu yø mmācja, co 'nē'u yø n'yohū 'bet'o ngue yø judío, bi 'yøtra dajunta. Di n'yēmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue gā øthū? Nuna rā n'yohū nā, xāndōngu yø milagro øt'e.

⁴⁸ Nu'mø ngue gā hehmu p'u, gā yø ja'i da 'yēc'ēi te mmāna. A nu'u yø ts'at'abi Roma p'uya, da penhyø soldado ngue da demhra maça nija ja ua, 'nē da 'yøtra ši ua ja mā häihū.

⁴⁹ Bi da'a n'na nc'ēi ni hu ngue rā Caifás, guehna rā hmu yø mmācja'a rā jeya'a. Bi 'yēmbyo ja'i:

—¿Ua hīngui pahmū ha di nja te gā øthū ya? ⁵⁰ ¿Ua hīn gādi umhmū rā güenda hanja? Man'na xāho ngue n'na nc'ēitho da du connā guehyø ja'i, hīnda gue'a ngue di m'mēdi gātho yø ja'i 'bucua ja mā häihū.

⁵¹ Pē nuna rā Caifás hīngrá hyase nā rā hya bi mā, sinoque Oja bi bēnnbi ngue ngu'a bi mā. Porque guehna rā jeya ngue

bī nōpā hmu yø mmäcja. Bī mā ngue rā Jesús guehna ja ngue dā dū connā nguehyø judío nā. ⁵² Nē hinga hōnt'ū yø judío p'ūya, sinoque dā dū connā nguehyø ja'i 'būi ndap'ū bi zā. Porque nne Oja ngue ndap'ū bi zā dī m'mūhyø ja'i ngue dyø basi Oja. ⁵³ Gue'a rā hyā bī nja'a p'ūya, nu'ū yø judío mī nts'ūt'abi, bī mādi bī nhēcā hyā ngue dā hyo rā Jesús.

⁵⁴ Janangue ya him mambī zōp'ū ha 'būhyø judío rā Jesús, sinoque bī ma n'nannī n'na rā xēqui ja rā hāi Judea. Ya mmē rā nendapo, ja n'na rā hnīnī nī hū ngue Efraín. Ja bá m'mūhmā p'ū p'ūya co 'nēhyø xādi.

⁵⁵ Ya xmā nguērp'ūtho rā pa ngue rā ngo øtyø judío, nūnā embī rā pascua. Xangu yø ja'i bī ma Jerusalén ngue dí hocyø ts'oqui p'ū ja rā nija hante dī nja rā ngo. ⁵⁶ I 'yo yø ja'i p'ūya, ngue honnā Jesús. Nu'mø bī zōmp'ū nija dī n'yānnī n'na ngu n'na, i ēnā:

—¿Tep'ū gnī bēmhmā? ¿Ua dā ēcua ja rā ngo rā Jesús, ua gue hīn'nā?

⁵⁷ Nu'ū yø fariseo p'ūya, co 'nē'ū yø hmu yø mmäcja, ya xi xihyø ja'i ya p'ūya, ngue nu'mø to dā badī ha bī 'būhra Jesús, dā mā. Porque bī ne dī 'bēntrā Jesús ngue dā got'i.

12

N'na rā xisu bi gōspā rā aceite rā Jesús.

¹ Man'nato mā patho dī nja rā ngo ngue rā pascua. Bī ma rā Jesús bá sōn'a Betania rā ngu rā Lázaro. Guehna rā Lázaro bi 'yōtrā Jesús ngue bi bēnnate. ² Ja bá t'ōrpa p'ū rā nts'ihmē rā Jesús, bī n'ūite rā Marta. Connā Lázaro 'dap'ū hūhmī p'ū ja rā mēxa ngue sihmēui. ³ Nūnā rā Maya p'ūya bá hā māde litro rā aceite māhotho gā yūnī, pē xāndōmmādi rá muui. Bi gōspābī yø gua rā Jesús, bi dūjpī conyø xtā. Bi yū'ambo rā ngu'a gā yūnnā aceite. ⁴ Mī 'būp'ū rā Judas Iscariote rá ts'ūnt'ū rā Simū. Guehna n'na nc'ēi yø xādi rā Jesús, 'nē guehna bi dā nā. Nūnā rā Judas bi 'yēnā:

⁵ —¿Hanja ngue hīmbī 'bā rā aceite, ngue xtī t'ūnnā mēnyū yø hyoya? Porque xtī 'bā rā aceite'a te pōxi hyū ciento mā pa rā nzābi.

⁶ Pē nūnā rā Judas hīn'i mmanā rā hyā nā ngue dī tū rá mmāi dā māxyø hyoya.

Sinoque bī manā rā hyā nā ngue rā bē. Porque go māfāti rā buxa cū rā mēnyū nā. I pē rā mēnyū njāti p'ū ja rā buxa. ⁷ Mī nūyā rā Jesús, bi 'yēnā:

—Dāmī hyēmhma, 'yo te guī mma. Porque nūnā rā xisu guī sai, ya mī pēsra aceite xtā ngosca mā do'yo 'mø dá n'yāgui. ⁸ A nūya yø hyoya guī mma, jap'ū rā pa guī fāxhū ya, porque 'daua guī 'būhma ya yø hyoya. Pē nūgā ya hīmma ya'atho rā pa dī n'yōhū ua.

Bī nhēcāhyā yø ja'i ngue hōnda hyo rā Lázaro.

⁹ Xangu yø judío bī badī ngue bī 'būp'ū Betania rā Jesús. Bī ma yø ja'i bá nū. Pē hinga hōntho nne yø ja'i ngue dā nū rā Jesús, sinoque xquet'a nne dā nū rā Lázaro nūnā xi japi xi bēnnate p'ū mant'āgui.

¹⁰ Janangue bī nhēcāhyā yø hmu yø mmäcja ngue xtā hyo rā Lázaro connā Jesús.

¹¹ Porque nū'a i bēnnate rā Lázaro, ya hēp'ū yø mmījudioui yø judío p'ūya ngue go ēc'ēi rā hyā mmanā Jesús.

Bī yūrbū ja rā hnīnī Jerusalén rā Jesús.

¹² Nūp'ū ja rā hnīnī Jerusalén, xāndōngu yø ja'i bī ma dā nsānnigo ngue rā pascua. Ja bi bāhyø ja'i 'mø mī hyats'i, ngue ya ja ngue dā zōp'ū ja rā hnīnī rā Jesús. ¹³ Yø ja'i p'ūya, bi dūjpa yø xi yø palma, bī ma di c'at'ui rā Jesús. Bī mūhra hmafi yø ja'i p'ūya, i ēnā:

—Nūnā rá m'mēnhnī Oja 'būcua, guehna tate nā. Oja dī japhnā rá dast'abi yø judío bá 'bēnhnī.

¹⁴ Bi dīn'a n'na rā burru bi hyuxrā Jesús. Ya bī nja tengūtho nt'ot'i p'ū ja rā Mācā Libro ngue ēnā: ¹⁵ “Ague gyø mmēngūhū p'ū ja rā hnīnī Sión, 'yogui suhū. Guī nnu ngue bá ēp'ū nī dast'abiū, bá hyuxā n'na rā burru”. ¹⁶ Nūp'ū rá mādi hīngūi pahyø xādi rā Jesús hanja'a te øt'e. Pē nu'mø mī ma māhēts'i rā Jesús, ja bi zo yø mmāi p'ūya, ngue nū'a te gāma hyā xi nja, ya mant'ot'i ngue ngu'a ja ngue dī nja.

¹⁷ Nūya yø ja'i n'youi rā Jesús, guehya bī nūp'ū bi japi bi bēnnate rā Lázaro, gā mmanūyø ja'i te gā xi nūrpī ngue øt'e.

¹⁸ Janangue bī ma yø ja'i ngue di c'at'ui rā Jesús, porque pahyø ja'i ngue nū'a rā

milagro xi 'yøt'e, h̄injonda zā da 'yøt'e. ¹⁹Yø fariseo p'uya, d̄i n'yεmsebi:

—Ya gūi nnuh̄a ya, ya h̄ingui s̄a te ga øth̄a. Gūi nnuh̄a ngue ḡa n̄i mε yø ja'ī rā Jesús.

Nuya 'da yø ja'ī h̄ingyø judío bi hyonna Jesús.

²⁰Nuya yø ja'ī bi ma Jerusalén ngue da th̄anne Oja 'mø bi n̄ja rā ngo, n'youi p'ua 'da yø mm̄engu Grecia. ²¹Nuya p'uya bi guarb̄a 'bāhra Lipe nuna rā mm̄engu Bet-saida ngue rā h̄ai Galilea. Bi 'yāpra m̄ate p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, d̄i nne ga nyagāhe ts'ua rā Jesús.

²²Nuna rā Lipe p'uya, bi xihra Andre'a te sifi. Nuna rā h̄ya bi sifi, 'da i matho ḡa yoho ngue bá xihra Jesús. ²³Nuna rā Jesús bi 'yεntho 'mø mi d̄adi:

—Nu rā N'yoh̄a bí 'yε mah̄ets'i, ya n̄i ma da zōnna pa p'ua da h̄nu ngue maguesε. ²⁴Majuani dí xi'ah̄a, ngue nugā, ja ngue da thogui, n'namhma ngue xangu yø ja'ī da d̄inna 'da'yo te. Tengutho n'na zihmudā rā trigo, m̄ente h̄inga nthuh̄u rā hmudā, xquetho n'na mhmudā tho i ja. Pε nu'mø ya bi thuh̄u, da bōxra hmudā, pε ya xangu yø trigo da ma ma peti 'mø bi n̄ja. ²⁵Nu rā ja'ī honi ha di mpommi rā ndate, guehna di 'bēhra te n̄a. Pε nu rā ja'ī enná te ua ja rā ximh̄ai, guehna di t'unna 'da'yo te para zantho n̄a. ²⁶Nu rā ja'ī nne da 'yørcagui mā pāhā, da d̄enngui. Nup'ua ha ga m'macā, ja di m'map'ua. Nu rā ja'ī da 'yørcagui mā pāhā, guehna nnu manho mā Papágā n̄a.

Bi manna Jesús ngue ya n̄i ma da tho.

²⁷A nuyá, h̄indi pad̄i te ga øtya. ¿Teni 'bε'a ja ngue ga mma? Ya h̄ingui s̄a ngue ga εna: “Mā Papá'i, dami yangui ngue'a te ja ngue ga thogui”, ga εna. Porque ya dá εcā'a, ngue nu'a te ja ngue ga thogui, ga thomhmagā'a.

²⁸Bi 'yεmp'uya:

—Ague mā Papá'i, da fadi ngue mague'ase'i ya.

Nu'a rā ora'a p'uya, bi t'øde ngue bá nya Oja maya, bi 'yεna:

—Ya x̄a n̄ja'a te di fadi ngue maguecsεgui. Pε mah̄onga øt'e ngue da fadi ngue maguecsεgui ya.

²⁹Nu'ua yø ja'ī mi 'bāp'ua, bi 'yøde ngue bá nya Oja maya, pε εmthobi ngue rā ngāni'a øde. Mi'da yø ja'ī p'uya, bi 'yεna:

—Rá anxε Oja i nzohn̄a —bi 'yεna.

³⁰Mi nya rā Jesús, bi 'yεmbyø ja'ī:

—Nuna rā h̄ya bi t'øhya, h̄imma partegā p'ua ngue bi t'øhna ya, sinoque n̄i parteh̄a n̄a.

³¹Ya n̄i ma da zōnna ora da thaxra güenda ua ja rā ximh̄ai ya. Da thejpa rá h̄ya rā zithu di manda ua ja rā ximh̄ai. ³²Nu'mø bi ma mā'bā'mi rā pont'i da n'nø'migā, ndap'ua bi zā, da d̄enyø ja'ī mā hyagā.

³³Bi manna rā h̄ya n̄a, ngue di opan'yu yø ja'ī temā forma di d̄u 'mø bi tho. ³⁴Bi 'yεnyø ja'ī p'uya:

—Ya xtá øcāhe te nt'ot'i p'ua ja rā libro ngue rā ley, ngue rā Cristo i 'bai para zantho. 'Nε nu'ī guí εna ngue rā N'yoh̄a bí 'yε mah̄ets'i, i ja ngue da ma macuati rā pont'i. ¿Ndana gue'a'a rā n'yoh̄a bí 'yε mah̄ets'i guí mmam'mø?

³⁵Mi d̄ahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuyá, ya m̄its'ua dra pa guí h̄eth̄a ua'a ja ngue da xoc'a n̄i mm̄aih̄a ya. Nu'mø bi d̄ini xanho n̄i mm̄aih̄a n̄a rā h̄ya dí xi'ah̄a ya, guehna rā h̄ya gd̄i n'yoh̄a n̄a. Pε nuna rā ja'ī h̄inda ne da 'yøt'e te dí mmangā, guehna rā ja'ī h̄ingui pad̄i te ga 'yo n̄a. ³⁶Dami 'yεc'eīh̄a n̄a rā h̄ya da xoc'a n̄i mm̄aih̄a m̄ente da zā ga xi'ah̄a ha di xohn̄i mm̄aih̄a. 'Nε majuan̄i da xoc'a n̄i mm̄aih̄a n̄a rā h̄ya n̄a.

Mi juadi bi manya yø h̄ya ya p'uya, bi ma rā Jesús, h̄ingui fadi ha i ma.

Nt'ot'i p'ua ja rā Maca Libro ngue yø judío h̄ingui εc'eī rā Jesús.

³⁷Madague'a xangu yø milagro bi nu yø ja'ī bi 'yøtra Jesús, pε h̄ingui εc'eī te xifi.

³⁸Pε ya ja ngue da ngu'a di n̄ja, tengutho rā h̄ya bi 'yotra pōngah̄ya Isaías ngue bi 'yεna: “Ague grā Hmu, ¿ndana gue'a bi bōni ngue bi 'yεc'eī n̄a rā h̄ya dá xicāhe ya? ¿Ndana gue'a pōni ngue da badi ngue ya uhrá ts'edi Oja ya?” ³⁹Rā Isaías xquet'a bi 'yot'i hanja rā h̄ya ngue h̄imbi 'yεc'eī rā h̄ya yø ja'ī, bi 'yεna: ⁴⁰“Nuna Oja bi gorpabi yø nthandi yø ja'ī, n'namhma ngue h̄inda hyeti conyø dā. 'Nε bi gorpabi yø mm̄ai, n'namhma ngue h̄inda d̄imp'ua ja yø mm̄ai hanja rā h̄ya. 'Nε h̄indi 'bātyø mm̄ai ngue

da den'Oja para ngue h̄indi punnbi". 41 Ra Isaías bi manna ra hya na, ngue parpi ngue maguesε ra Jesús, janangue bi ma hanja'a ra Jesús.

42 Co ngu'a xangu yø judío ja yø cargo bi 'yεc'ei ra Jesús. Nja h̄ingui xihyø ja'i ngue εc'ei, porque su yø fariseo, i nne ngue h̄inda dujpa yø thuhu p'ua ja ra nija. 43 I εna ngue man'na xanho ngue da nu manho yø ja'i, h̄inda gue'a ngue Oja da 'yεmbi ngue xanho te øt'e.

Da ma ra castigo yø ja'i h̄ingui εc'ei te mmanna Jesús.

44 Nuna ra Jesús bi ts'edi bi nya, bi 'yεna:
—Nu ra ja'i εc'εigä ya, h̄inga h̄ongthogui εc'εigui ra ja'i, sinoque xquet'a εc'εi'a ma Papá bá penngui. 45 Nu ra ja'i h̄ercä ya, tengutho 'mø go di h̄et'a to bá penngui. 46 Nugä guecä ga xoc'a ni mmah̄u. Dä εcä ua ja ra ximhäi, n'namhma ngue nu'a da 'yεc'εigä, h̄indi m'mai tengutho ga 'buhyø ja'i 'yo mants'o. 47 A nuyá, i 'bui to øhra hya dí mmangä ya, pe h̄ingui ørpa masu. Ya himma partegä p'ua da ma ra castigo ra ja'i. Porque h̄inda εcä ngue 'bexca sänni da ma ra castigo yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, sinoque dá εhε ngue ga nyani. 48 A nuyá, nu ra ja'i h̄ingui ørca masu, 'ne h̄ingui ørpa masu na ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Nuna ra hya dí mmangä ya, guehna di ts'ännbabi ra castigo yø ja'i 'mø ra pa rá nzeGui na, ngue h̄ingui εc'ei yø ja'i te dí mma. 49 Porque himma hyase dí mma. Nu'a ma Papá bá penngui, nuna ra hya di 'bejpi ga mma, guehna ra hya dí xän'nah̄u na. 50 Pe dí paçä p'uya, ngue nu to da 'yεc'ei na ra hya di 'bejpagui ma Papá ga mma, di nja ra 'da'yo te ra ja'i. Nuna ra hya xijma Papá ga mma, guehna ra hya dí mmangä na.

13

Bi merpa yø gua yø xädi ra Jesús.

1 Hante di nja ra ngo ngue ra pascua, nuna ra Jesús ya pad̄i ngue ya bi zonna ora da bõngua ja ra ximhäi, di ma mahets'i bí 'bahrá Papá. Nuna ra Jesús h̄inha rá nzeGui di ma'ua yø xädi 'bucua ja ra ximhäi.

2-3 Ra zithu ya xi bennba rá mm̄ai ra Judas Iscariote nuna rá ts'ant'ua ra Simu

ngue di dä ra Jesús. Nuna ra Jesús, ya pad̄i ngue bi 'yεp'ua bí 'bua Oja, 'ne mahõndi map'ua bí 'bua Oja. 'Ne pad̄i ngue nu'a rá Papá, di unna ts'edi ngue di manda gätho yø cosa i ja. 4 Mente sihmε p'uya, bi nangbu ja ra mεxa mi hudi, bi møhrá tuhu, bi ngut'a n'na ra toaya p'uya. 5 Bi xitra dehe p'ua ja n'na ra bandeja, bi merpa yø gua yø xädi. I dujpa ra dehe connä toaya di ngut'i.

6 Nu'mø ya mmap'ua da merpa yø gua ra Bedu p'uya, ra Bedu bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, çua 'necä gui percagui ma guagä?

7 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—A nuyá, h̄ingui pad̄i te ga mbøn'a te dí øt'ä ya, pe gui pa'a m'mefa te ga mbøni.

8 Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—A nugä h̄inda zä gui perca ma gua.

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra Bedu:

—Nu'mø ngue h̄inga pet'a ni gua, ya himma n'youi 'mø.

9 Bi 'yεnna Bedu p'uya:

—Ague grá Hmu, h̄inga hørma gua gui percagui 'mø, gui pegagui ma 'ye 'ne gui hiqui.

10 Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu ra ja'i ya m'met'e, ya bi bo gä rá do'yo. Ya h̄inda hõndyø gua ja ngue da 'berpabi ra ja'i. Ya gä m'meque'ah̄u ngue ra nts'o, h̄inda hõnda n'na'ah̄u ngue h̄inga m'meque.

11 Bi manna ra hya na ngue h̄inga gätho m'mequebi yø mm̄ai yø xädi ngue ra nts'o, porque pad̄i ndana gue'a ja ngue di dä.

12 Mi juadi bi mejpa yø gua yø xädi p'uya, mahõmbi h̄ye rá tuhu ra Jesús. Bi mip'ua ja ra mεxa mahõn'a p'uya. Bi 'yεmbi:

—çUa gui pad̄i te dá øt'ah̄u ya? 13 Nu'ah̄u gui εnj̄u ngue drá xännbategä, 'ne drá hmugä. Pe gue ni 'yup'ua te gui xicj̄u, porque go guecä drá xännbategä 'ne drá hmugä.

14 A nu'mø ngue drá xännbategä 'ne drá hmugä, 'ne dí pet'a ni guah̄u, xquet'a nne ngue gui njah̄u p'uya. Gui mpejpa ni gua n'na ngu n'na'ah̄u.

15 Nugä, ya dá ut'ah̄u te ja ngue gui 'yøth̄u, n'namhma ngue tengutho dá øt'ah̄u ya, da ngu'a gui n'yørpe n'na ngu n'na'ah̄u.

16 Majuan̄i dí xi'ah̄u, ngue n'na ra mεfitho, 'yo di εna ngue h̄inda zä da 'yøt'e tengu øtrá hmu. Nu'a n'na

ra m'menhni, 'yo di ena ngue hinda za da 'yot'e tengü ot'a to penhni. ¹⁷ Nu'mø ngue tinni mmaihya ya yø hya dí xi'ahya gui 'yēt'a mmaihya ya, ra mmenthī gá nthēh' mø.

¹⁸ Nu te dí mmangä ya, hinga gätho di toca'ahya na ra mmenthī na. Porque dí padi te'o ya xta huanhni, gue'u di tocabi'u. Pe jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna 'daua dí sihmegä'be ya, guehna 'bui ngue ma nsuigä'be na". ¹⁹ Dí xi'ahya na ra hya na hante ngue di nja, n'namhma ngue nu'mø bi nja p'uya, gui 'yēc'ēihya ngue go guecä. ²⁰ Majuani dí xi'ahya ngue nu ra ja'i di unna säya'a to dí penhnä, tengutho 'mø go dadi 'dacra ts'äya ra ja'i. Nu to di 'daca ra ts'äya p'uya, tengutho 'mø go dadi unna ts'äya'a to bá penngui.

Bi manna Jesús ngue guehna ra Judas i ja ngue di dä.

²¹ Mi juadi bi manna ra hya na p'uya, bi za ngue tar'man'u rá mmäi ra Jesús. Bi ma njuantho p'uya, bi 'yēna:

—Majuani dí xi'ahya ya, ngue 'bucua n'na nc'ei jügatho häi, ya honi ha di japi ngue di dāgui.

²² Nu'u yø xädi p'uya bi mudi di nhyeti n'na ngu n'na, hingui fadi te'o sihna ra hya i hma. ²³ Nu'a n'na nc'ei 'dap'u hühmi ngue sihmēui ra Jesús, guehna rá xädi emmēi di madi. ²⁴ Ra Bedu p'uya, bi 'yörpa ra senya'a 'dap'u hühmi ra Jesús ngue da 'yänni te'o na i mma. ²⁵ Nu'a bi t'örpa ra senya p'uya, man'na bi guarbu hu ra Jesús ngue bi 'yänni, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, ¿te'o na guí mma? —bi 'yēmbi.

²⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Ma ga pocä n'na xequi ra thuhmē ya. Nuna ga unna p'uya, guehna dí mmangä na.

Bi po'a n'na xequi ra thuhmē p'uya, bi unna Judas Iscariote rá ts'ant'u ra Simu.

²⁷ Nuna ra Judas, ngu i hyanna ra thuhmē, bi yätra zithu p'u ja rá mmäi. Ra Jesús bi 'yēmbuya:

—Nu'a te ja ngue gui 'yot'e, 'yot'e n'nahmantho.

²⁸ Pe nu'u 'dap'u hühmu p'u ja ra mexa ngue sihmē, hinjombi n'yo yø mmäi hanja

na ra hya bi sihna ts'ofu. ²⁹ A nuna ra Judas ngue ma fäti ra buxa njumenyu, bi 'yēmp'u i bēn'i'da, ngue nuna ra Jesús bi xifi ngue da dai tema hyoni ngue ra ngo, ogue di unni zi algo yø hyoya. ³⁰ Hontho bi zi ra thuhmē bi t'unna Judas, bi bōni, bi ma. Pe ya nxui p'uya.

Ma'da'yo ra hya di manda ra Jesús ngue di nja.

³¹ Mi bōnna Judas, bi 'yēnna Jesús:

—A nuya ja di nequi p'uya ngue maguesē ra N'yohu bí 'yē mahēts'i. 'Nē conná ngue'a te øt'e, ja di nequi p'u ngue maguesē Oja.

³² Xi'mø ngue ra N'yohu bí 'yē mahēts'i, nu te øt'e, gue'a gui nequi ngue maguesē Oja'a, nuna Oja ya, xquet'a da 'yudi ngue maguesē'a rá Ts'ant'u ya. 'Nē ya mi ts'udyø pa di nja na dí xi'ahya ya. ³³ Ague ma basi'ahya, ya mi ts'udra ora dí 'bühmu ua ya. Tengutho ra hya xta xicä yø judío, xquet'a ngut'atho ra hya dí xi'ahya ya. Gui hyonju, pe hinda za gui tenngahu hapu gdä magä.

³⁴ Ma'da'yo høn dadi 'ber'ahya ya, ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'ahya. Tengutho nnä ma'ahya, gui njathu p'uya ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'ahya. ³⁵ Nu'mø ngue gui mmahmu n'na ngu n'na'ahya, di unna güenda gätho yø ja'i ngue gue'e ma xädi'ahya 'mø.

Bi manna Jesús ngue da gön'a m'mefa ra Bedu.

³⁶ Ra Bedu bi 'yörpa ra nt'änni ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, ¿hapu gue gdi ma p'uya? Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nup'u ha gdä magä, ya hinda za gui tenngahu. Pe da za gui tenngahu m'mefa.

³⁷ Ra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, ¿hanja ngue gui ena ngue hinda za ga ten'na'i ya? Nugä dí emma te conná ngue'e.

³⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Gui ena ngue gui enni te conná nguecä. Pe majuani dí xi'i ngue hante di mmahra øni, ya xqui cōnga nhyu ndi.

14

Nuna ra Jesús, guehna ra 'yu na ngue di zōnna ja'i p'u 'buhra Papä.

1 'Yo di tu nī mm̄ih̄. Guí hyah̄nī mm̄ih̄ guí 'yɛc'ɛih̄ Oja, da guecä damī 'yɛc'ɛigah̄. 2 Nu'p'ua ja rá ngu mā Papágä, xangu yø ts'äya bí jap'ua. Nu'mø da h̄in'yua p'ua yø ts'äya, h̄inte ga sänni ga xi'ah̄ 'mø. Pɛ nuyá, ga mmagä ya ngue güi nsägä ha guí nsäyah̄. 3 Nu'mø dá magä p'uya ngue güi nsägä ha guí nsäyah̄, ga ma ɛcä mah̄on'a p'uya ga sixah̄, n'namh̄ma ngue 'dap'ua ga m'm̄hm̄. 4 Guí pah̄ma p'uya hap̄ma gda magä, 'nɛ guí pah̄ma ra 'yu.

5 Mī dah̄ra Toma p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, h̄indī paçähe ha gdi ma, çha da nzä ga paçähe ra 'yu gdi ma?

6 Mī dah̄ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Conná nguecä da zä guí s̄omhm̄ p'ua 'b̄h̄ Oja. 'Nɛ conná nguecä guí pah̄ma ndana majuani. Go dadi ungä ra 'da'yo te. Nu to gä da 'yɛc'ɛigui, gue'ua da zomp'ua 'b̄h̄ma Papá'ua. 7 Ngue h̄ingmī pah̄ma te'ogä mā m'm̄et'o, janangue h̄ingmī pah̄ma te'o na ra Papá. A nuyá, ya guí pah̄ma ya, porque ya guí nnuh̄ ya.

8 Bi 'yɛmbrā Lipe p'uya:

—Ague grá Hmu, 'yøt'e ngue da zä ga nnuçähe ra Papá 'mø. Co nu'a p'uya.

9 Mī dah̄ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague Lipe, ya xa mma yø pa dí n'yoh̄, ç'nɛ tobe h̄ingui paqui? Nu'a to bi nugä, ya bi nu ra Papá'a. Çhanja'a guí xiqui ngue guí ɛngui ga øt'a ngue guí nnu ra Papá?

10 Çua h̄ingui ɛc'ɛigui ngue tenguthogä ya, njarb̄tho mā Papá? Tengutho mā Papágä p'uya, xquet'a di njadä p'ua. Nuna ra hya ya xtá xi'ah̄, h̄ingo dí mm̄ansägä na. Nu'a ra Papá dí n'yo'be, go øt'a te dí øt'a'a. 11 Dami 'yɛc'ɛigah̄ ngue tenguthogä ya, njarb̄tho mā Papá. Tengutho mā Papágä ya, xquet'a di njadä p'ua. A nu'mø h̄ingui ɛc'ɛih̄ na ra hyatho, dami 'yɛc'ɛigah̄ 'mø gä nuh̄'a te dí øt'e. 12 Majuani dí xi'ah̄, nu ra ja'i ngue rá mm̄ih̄ ga 'yɛc'ɛigui, xquet'a da zä da 'yøtra ja'i tengutho dí øt'e. Man'na xangu da 'yørmø ngue da zä, porque nugä ga mmagä p'ua bí 'b̄h̄ma Papá. 13 Rángue guí ɛc'ɛigah̄, nu'mø gä mat'Ojah̄, guí hya ra ts'edi guí 'yädi te guí nneh̄. Nugä ga 'da'ah̄'a te gä guí 'yäh̄ma, n'namh̄ma da fadi ngue magues̄ na mā Papá. 14 Rángue guí ɛc'ɛigah̄, nu'mø guí hya ra ts'edi guí

'yädi te guí nneh̄, nugä ga 'da'indana bi zä maçosa guí 'yäh̄ma.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da penhna Espiritu Santo.

15 Nu'mø gadi maçma, dami 'yøt'e te dadi 'bep'ah̄ 'mø. 16 Ga äpa ra mate mā Papá ngue da penhni te'o da mäxah̄, 'nɛ di hoc'a nī mm̄ih̄, tengutho dí øt'ah̄ ya. Nuna da 'benhni, guehna ra Espiritu Santo da gäp'ah̄ ra 'yu majuani. 'Nɛ guehna guí n'yoh̄ para zantho na. 17 Nu yø ja'i h̄ingui ɛc'ɛi Oja, h̄ingui sä di n'youi ra Espiritu Santo, porque h̄ingui h̄eti 'nɛ h̄ingui padi te'o. Pɛ nu'ah̄, ya guí pah̄ma te'o na, porque ra Espiritu Santo ya 'b̄cua guí 'b̄hm̄, 'nɛ guí n'yoh̄ para zantho na. 18 Nugä h̄inga soc'as̄eh̄ ua, ga ma pengä ngue ga n'yoh̄. 19 Ya mī ts'atho ya, ya h̄inni mantho da nugä yø ja'i. Pɛ nu'ah̄ guí nnuj̄ma mah̄on'a. 'Nɛ di nja'ah̄ ra 'da'yo te, ngue mah̄ngdí 'b̄cä. 20 Nu'a ra pa'a p'uya, guí umhm̄ ra güenda ngue dí n'yogä 'be mā Papá. Da gue'ah̄ p'uya, dí n'yoh̄ p'ua guí 'b̄hm̄. 21 Nu ra ja'i da 'yøt'e te dadi 'bepi, guehna di nɛqui ngue majuani di maqui. Mā Papágä p'uya, xquet'a di madi gätho ya yø ja'i di maqui. Nugä p'uya xquet'a dadi madi, 'nɛ ga øt'e ngue da fadi ngue dí n'yo'be ra ja'i di maqui.

22 Bi 'yenna Judas, nuna h̄ingra Iscariote:

—Ague grá Hmu, çhanja ngue h̄onjthogähe guí 'yudi ngue dí n'yoh̄, 'nɛ h̄inga gätho mī da yø ja'i da badi?

23 Mī dah̄ra Jesús, bi 'yena:

—Nu ra ja'i di maqui, guehna da 'yørpabi masu te dí xifi, 'nɛ guehna di mah̄ma Papágä na. Nugä ya, co 'nɛhma Papá, ya dí n'yohe ra ja'i di maqui. 24 A nu ra ja'i h̄indi maqui, guehna h̄ingui ørcatho masu te dí xännbi. Nuna ra hya dí xi'ah̄ ya, h̄imma hyasägä na, go rá hya'a mā Papá bá penngui.

25 Dí xi'ah̄ gätho ya yø hya ya, m̄ente tobe 'daua dí 'b̄hm̄. 26 A nugä ga äpra mate ra Papá ngue da penhna Espiritu Santo, n'namh̄ma da mäxah̄ 'nɛ di hoc'a nī mm̄ih̄. Gue'a go da xän'nah̄ gätho'a p'uya, 'nɛ gä di b̄en'nah̄ ya yø hya ya xtá xi'ah̄.

²⁷ Ya gā soc'ahū ya, pē di hut'a nī mmūihū. Nūgā gā ōt'e ngue dā hyū nī mmūihū, hīngā tengū rā hyā mmanyō jā'i ngue ēmbī nthūmmūi. 'Yo sā di tū nī mmūihū 'nē 'yo guí sūhū. ²⁸ Ya guí ōde te xtā xi'ahū ngue gā mmagā p'ū bī 'būhrā Papá, 'nē hōngā mā ēcā ngue 'dap'ū gā n'yohū. Nū'mō mājuānī gādī macjū, dāmī johyahū ngue gā mmagā. Porque nūnā rā Papá, tate nā ngue nūgā. ²⁹ Dī xi'ahū nā rā hyā nā hante ngue dī nja, n'nāmhmā ngue nū'mō bī nja, ya guí 'yēc'ēihū nā rā hyā ya xtā xi'ahū p'ūya.

³⁰ Ya hīngā ya'atho gā nyāhū ya, porque ya bá ēp'ū rā zithū nū'a dī mānda yō jā'i hīngūi ēc'ēigā. Pē cohā ts'ēdi nā, hīnda zā dā dajpī. ³¹ Pē ya jathō ngue ngu'a dī nja, para ngue dā bahyō jā'i ngue dādī macā mā Papá. 'Nē dī ōt'e te di 'bejpī gā ōt'e. Nanjū ya, ma gā 'uehmū ua.

15

Rā Jesús bi hyējpābī rā hyā bī mā ngue n'na 'bāi rā uva conyō 'yēt'o.

¹ Go guecā tengūtho n'na 'bāi rā uva, 'nē hīnjom mān'na tengugā. Mā Papāgā p'ūya, tengūtho n'na rā mēfi ngue fāhrā nuā'uva.

² Sājpa yō 'yēt'o hīngūi nne dī nzūdi. Pē nū'ū yō 'yēt'o zūdi, fādi 'nē ōjpa yō 'yont'o, n'nāmhmā ngue mān'na dī nzūdi xānho.

³ A nū'āhū, tengūtho yō 'yēt'o ngue zūdi, porque guí ōrpāhū māsu te dī xān'nahū.

⁴ 'Yo guí hēgāhū p'ū, tengūtho gā hīndī hēc'āhū p'ū. Xi n'na rā 'yēt'o ya, nū hīnda zā dī nzūhrā ndāt'ā 'mō 'yose, ya hīmbī thēp'ū ja rā dā'yū. Guí njathū p'ūya, hīnda zā guí n'yo mānhohū 'mō guí hēgāhū p'ū.

⁵ Nūgā tengūtho n'na rā dā'yū. A nū'āhū p'ūya, tengūtho yō 'yēt'o. Nū'a hīngūi hēgagūi ya, mān'na dī n'yo mānho, porque dī n'yo'be. A nū'mō guí hēgāhū p'ū, ya hīnda zā te guí 'yōthū. ⁶ A nū rā jā'i hēp'ū mā hyagā, dī njapi tengūtho rā 'yēt'o hīngūi zūdi. Inthēqui ngue mā'ot'i. Nū'mō bi 'yot'i, dā mā māpēti ngue dā t'ūdī.

⁷ Nū'mō hīngūi hēgāhū p'ū, guí 'yēt'a mmūi te dī xān'nahū, dāmī 'yādi te guí nne guí 'yāhmū, guí nūū gue dī n'na'āhū. ⁸ Nūnā mā Papāgā, dā hū mānsū 'mō ngue guí n'yo mānhohū nā. Gue'a dī nēquī'a p'ūya ngue mājuānī mā xādi'āhū. ⁹ Tengūtho guí

macā mā Papá, njarbūtho nnā mā'āhū ya. Nū te dī nūū mānhogā, gue'a guí 'yōthū'a.

¹⁰ Nū'mō guí 'yōt'e te dādī 'bēp'āhū, ya nī māntho gā mā'āhū 'mō. Nūgā dī ōt'e te di 'bejpāguī mā Papá, jānāngue dī māquī.

¹¹ Dī xi'āhū nā rā hyā nā, n'nāmhmā ngue tengūtho nnā johyagā, ngu'a gdi johyahū.

'Nē hangū rā pa guí johyahū. ¹² Nūnā rā hyā nāya, dādī 'bēp'āhū ngue tengūtho nnā mā'āhū ya, dā ngu't'a gdī mmāhmū n'na ngu n'na'āhū. ¹³ Nū'a mā dātho ja ngue dā 'yōt'a n'na ngue'mō dī māhrā amigo, dā 'yēnnā te connā nguehrā amigo. ¹⁴ Nū'āhū, ya mā amigo'āhū ngue'mō guí 'yōt'e te dādī 'bēp'āhū. ¹⁵ Nūyā, ya hīngā ēn'āhū ngue gyō mēfithohū ya, porque nū'a rā mēfitho hīngūi pādī te ōtrā hmu'a. Nūya dī mma ngue mā amigo'āhū, porque ya dá o'āhū n'yū te gāma hyā xicā mā Papá. ¹⁶ Hīngo gā huanngāhū, nūgā go dá huan'nahū. A nūyā, ngue guí ēc'ēigāhū, dī nne ngue zant'a guí n'yo mānhohū, n'nāmhmā ngue dī n'na'āhū'a te gā guí 'yāphū rā Papá. ¹⁷ Nūnā rā hyā nāya, dādī 'bēp'āhū ngue guí mmādī n'na ngu n'na'āhū.

I nnu mān'ū yō jā'i rā Jesús co 'nē'ū yō xādi sūmbābī.

¹⁸ Nū'mō ngue nūū mān'ū'āhū yō jā'i, ya guí pāhmū ngue ya mān'mēt'o xā hū mān'ūguī. ¹⁹ Nū'mō ngue gādī n'amigohū yō jā'i hīngūi ēc'ēigā, dādī mā'āhū yō jā'i 'mō tengūtho guí māhyō amigo. Pē nūgā, go dá huan'nahū p'ū 'būhyō jā'i ua ja rā xīmāi. A nūyā, ya hīn gādī n'amigohū yō jā'i ya. Jānāngue nūū mān'ū'āhū. ²⁰ Dāmī bēnna hyā ya xtā xi'āhū m'mēt'o. Hīnjo'o n'na rā mēfitho dā 'yēnā ngue hīnda thogūi tengūtho thohrá hmu. Nū'mō ngue bī nū mān'ūgā yō jā'i, xquet'a guí njathū p'ūya, dā nū mān'ū'āhū yō jā'i. Nū'mō ngue hīngūi t'ēc'ēi'a te dī xānbategā, nī xīngā gue'āhū dā t'ēc'ēi'āhū 'mō. ²¹ Nū te gā dī xi'āhū ya, dā jā'āhū yō jā'i, porque ngue mā xādi'āhū. Nūnā Ojā bá pēnngūi, hīngūi pāhyō jā'i te'o nā, jānāngue di jā'āhū p'ū yō jā'i.

²² Nū'mō hīn xcabā ēhē gā nzohyō jā'i, ya hīndī jāse yō jā'i p'ū dā mā rā castigo 'mō. Pē nūyā, di jāse p'ū dā mā rā castigo ya ngue hīngūi ēc'ēigūi. ²³ A nūyā, nū'a gā nūū mān'ūgā yō jā'i ya, xquet'a 'nē'a mā Papāgā

nnu man'ua ya. ²⁴ Hin tema castigo di nja 'mø ngue hin tema hmεya xcá øt'ä p'ua ha 'bähüø ja'i. 'Nε nu'a te gä dí øt'e, hinjongui pøni ngue di sä da 'yøt'e. Madague'a bi nu yø ja'i te gä dí øt'e, pε co ngu'a nnu man'ua gyø ja'i, co 'nε'a ma Papá i hnu man'ua ya. ²⁵ Nuya yø hya dí mmangä, di nja ya, porque jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Macá Libro ngue ra ley ca yø ja'i, i εna: "Hingui ja te rángue'a i hnu man'ugui".

²⁶ Ga xicä ma Papá ngue da penhna Espíritu Santo da máxahua 'nε di hoc'a ni mmaihua. A nu'a, go di ja majuaní te'ogä'a. ²⁷ Xquet'a 'nε'ahua dami jahua majuaní te'ogä, porque dí n'yohua astä guerp'ua bá fuhra hya.

16

¹ Dí xi'ahua ya yø hya ya, n'namhma hingui nyobεnihua. ² 'Nε da ma nthuqui ni thuhü p'ua ja yø nija yø judío. Da 'yεhra ora ngue di m'mua i'da da hyo'ahua, da 'yεna ngue ørpa rá 'bεfi Oja. ³ Nguna ra hya da ja'ahua yø ja'i, porque hinjam'mø di nne da ba'a ma Papá, ni xinga gueque di pacyø ja'i. ⁴ Dí xi'ahua na ra hya na, n'namhma ngue nu'mø bi zønna ora di nja, da zo ni mmaihua na ra hya ya xtá xi'ahua.

Ja di nequi p'ua te øtra Espíritu Santo p'uya.

Mam'met'o hinte dí xi'ahua na ra hya na, porque 'daua dí 'bähua. ⁵ A nuyá, ya ga mmagä ya, gani m'mup'ua bí 'bähua Papá bá penngui. A nu'ahua ya, ya hinjonda bøni da 'yεngui: "¿Harua gni ma ya?" ⁶ Pε nuya ngue dá xi'ahua na ra hya na, bi du ni mmaihua ya. ⁷ Pε majuaní te dí xi'ahua, go ni nhohua ngue ga mmagä. Porque nu'mø hinga mmagä, ¿hague di 'yε'a ra Espíritu Santo da máxahua 'nε di hoc'a ni mmaihua 'mø? Pε nu'mø ga mmagä, ya ga ma penhna p'uya. ⁸ Nu'mø bá ε'a p'uya, go da 'yøt'a ngue da bähüø ja'i 'bucua ja ra ximhäi ngue ja yø ts'oqui, 'nε da badí hanja na ra 'yu njuantho. 'Nε da bähüø ja'i ngue da zønna pa da japra castigo Oja. ⁹ Da badí ngue ra ts'oqui øtyø ja'i himbi 'yεc'εigui. ¹⁰ A nugä ngue njuantho dá n'yogä, ya ga mmagä p'ua bí 'bähua Papá. 'Nε ya hinní mantho guí nnujua. Janangue da hyaxa njuani yø ja'i

p'uya ndana gue'a ra 'yu njuantho ja ngue da n'yo. ¹¹ Da hyaxa njuani yø ja'i p'uya hanja na ra hya xa nzän'Oja. Porque ya da ts'änbi ngue da ma ra castigo na ra zithu di manda ua ja ra ximhäi.

¹² Xangu mi'da yø hya jap'ua dí nne ga xi'ahua, pε tobe hingui sønna ora p'ua da zä gui timhma te ga mbøn'a te dí xi'ahua ya. ¹³ Nu'mø bá εhra Espíritu Santo ya, go di o'ahua n'yu hanja'a te majuaní'a. 'Nε gä majuaní'a te da xän'nahua'a, porque hingrá hyase da ma, a nuna tengutho ra hya da sifi, da ngu'a da ma. Da 'yøt'e ngue gui timhma hanja'a te ja ngue di nja. ¹⁴ Nu'a go da 'yøt'e ngue da hnu mansugä'a, porque da ha'a ra hya ga xifi, 'nε da 'yøt'e ngue gui pahma hanja ra hya. ¹⁵ Nu te gäma hya mmanna Papá, gä gue'a ra hya dí mmangä'a. Janangue dí xi'ahua ngue ra Espíritu Santo da hannagui ma hya, 'nε di ja'ahua ngue gui pahma hanja ra hya.

Da gohi ngue ra johya'a ra dummäi ja yø xädi.

¹⁶ Ya mi ts'udra ora ngue hin harua gui nnujua ya. M'mefa p'uya, ya hinda ya'atho gui nnujua mahøn'a, porque ga mmagä mahets'i bí 'bähua Papá.

¹⁷ Nuya 'da yø xädi p'uya, di n'yänni n'na ngu n'na, di n'yεmbi:

—¿Te ga mbøn'a xicja na? ngue εna ya mi ts'udra ora ya, ya hin harua ga nnuhua. Ximmi ts'udra ora ngue ga nnuhua mahøn'a p'uya, ximmi mmamp'uya ngue da ma mahets'i bí 'bähua Papá. ¹⁸ ¿Teni 'be'a ga mbøn'a mmanna? ngue εmbi ya mi ts'utho. Hindí pahma tema hya mmanna.

¹⁹ Bi bahra Jesús ngue nne da 'yännyø xädi na ra hya bi ma, bi 'yεmbaya:

—Nugä dí xi'ahua, ya hinda ya'atho hin harua gui nnujua. M'mefa p'uya, ya hinda ya'atho gui nnujua. ¿Ua guehna ra hya gadi n'yänhna naya? ²⁰ Majuaní dí xi'ahua ngue gui nzomhma 'nε da du ni mmaihua. Nu'mø bi nu'ahua yø ja'i 'bua nximhäi p'uya, dadi johya. Pε hinte ja'a. Nu ni dummäihua da gohi ngue ra johya'a. ²¹ Conque nu'mø ja ngue di m'mähra basi n'na ra xisu, tu rá mmäi porque ya bi zønna ora da zä ra n'ua. Pε nu'mø ya bi m'mähra basi p'uya, ya hinní mantho mbεn'a ra n'ua mi sä. Porque

di johya ngue ya bi m'máhrá basí ua ja ra ximhäi. ²² Xquet'a gui njathu p'uya. Bá εp'u ra ora da du ni mmáihü. Pε nugä ga ma pengui ga nnu'ahü. Gä rä johya di nja ni mmáihü p'uya. Gue'a n'na rä johya hñjonda zä da hyaqui.

²³ Nu'a rä pa'a p'uya, ya himma hyoni te gui 'yänngahü. Nugä majuaní dí xi'ahü, nu'mø gá mat'Ojahü rángue gui εc'εigahü, damí hya rä ts'edi gui 'yädi te gui nnehü. Ma Papägä p'uya di 'da'i te gui 'yáphü. ²⁴ Asta guehya tobe hñte gui áphü Oja di 'da'ahü rángue gui εc'εigahü. Damí 'yáhmü n'namhma di n'na'ahü. Janjuaní ngue gä rä johya di nja'ahü p'uya.

Bi ntate rá Jesucristo ua ja rá ximhäi.

²⁵ Nuya yø hya ya xtá xi'ahü, dá honi te nná hyejpabi rá hya dá ma. Pε da 'yεhra ora ngue nuya yø hya dí xi'ahü, ya hñga honi te gda hyejpi. Sinoque ga xi'ahü njuantho ha di njap'u gdí pahmü rá Papá. ²⁶ Nu ra pa ja p'uya, ya da zä gui 'yáphü rá Papá'a te gui nnehü rángue gui εc'εigahü. Ya himma hyoni ngue 'bet'o ga äpä rá mate ma Papá conná ngue'ahü. ²⁷ Porque di ma'asehü rá Papá. Di ma'ahü, porque gadí macju, 'nε gá 'yεc'εihü ngue dá εcä p'u bí 'bü Oja. ²⁸ Bí nεxcä má Papá 'mø dambá εcua ja rá ximhäi. A nuyá, ga pøngä ua ja rá ximhäi ya, ga mma mahets'i bí 'bühma Papá.

²⁹ Mí dahyø xädi p'uya, bi 'yεna:

—A nuyá, njuantho gui xicje ya. Hñ temá hya gní hyejpi te gui mmanya. ³⁰ A nuyá, ja dí tingähe p'uya ngue gä gui parpabi yø n'yomfεni yø ja'i. Himma hyoni ngue 'bet'o da t'øt'a'i rá nt'änni. Guehna nná εc'εigähe naya ngue güi 'yεp'u mahets'i bí 'bü Oja.

³¹ Rá Jesús bi 'yεna:

—A nuyá, ya gui εc'εihü rá hya dí mmangä ya. ³² Ya mme 'bexque'a ya, ya ni ma da zønna ora ga nhyehmü, 'da'a n'naní gdí mähä. Ya gui sogasehü p'uya. Pε nugä hñdí 'dasεgä, porque dí n'yogä 'be má Papá. ³³ Nu'mø ngue gui unni mmáihü ya yø hya dí xi'ahü ya, guehya yø hya da hyut'a ni mmáihü ya. Nuyá ja rá ximhäi gui sähü rá n'u ua. Pε damí hyahü rá ts'edi, ya xtá tapä'a εcua ja rá ximhäi.

17

Bi marpabi Oja yø xädi rá Jesús.

¹ Mí juadi bi manya yø hya ya p'uya, bi hyanma hεts'i rá Jesús, bi 'yεna:

—Ma Papá'i, ya bi zønna ora ya. Da bahyø ja'i ya ngue maguesε'a ni Ts'ant'u, n'namhma ngue xquet'a 'nεhni Ts'ant'u da 'yøt'e ngue da bahyø ja'i ngue mague'ase'i. ² Nu'i gá unna ts'edi ni Ts'ant'u ngue nu'u to gá gá däpi, di unna 'da'yo te para zantho. 'Nε gá unna nt'edi ngue nu'a te da zänni gue'a di nja'a. ³ Nu'a rá 'da'yo te para zantho, gue'a di dinna ja'i da ba'i'a, 'nε da baqui. 'Nε høn'atho'i ngue majuaní grá Oja. A nugä p'uya, guecä drá Jesucristo guá penhua.

⁴ Nugä dá øt'e ngue bi bahyø ja'i ua ja rá ximhäi ngue mague'ase'i. Dá juacä rá 'befi gá 'bejpi ga øt'e. ⁵ A nuyá má Papá'i, damí 'daqui ngue nup'u ja ni hmi ni dá, maguecεgäui tengutho nmi jai m'mεt'o hante di nhohra ximhäi.

⁶ Nuyá yø ja'i gá huanhua ja rá ximhäi ngue gá däqui, dá japi bi badí te'o'i. Mí o ni 'yε yø ja'i, pε go gá däqui, 'nε bi 'yεc'εi nā ni hya guá pennbi. ⁷ A nuyá, ya pahyø ja'i ya ngue go gui xiqui te gäma hya dí mmangä. ⁸ Dá unnä nā ni hya gá xiqui ga xifi. Yø ja'i p'uya, bi 'yεc'εi. 'Nε haxa njuani yø ja'i ya ngue majuaní dá εcä p'u güi 'bui, 'nε εc'εi ngue go guá penngagui ua.

⁹ Dí ä'i rá mate ya ngue gui fähü ja'i. Nunā rá mate dí ä'i, hñ dadi terpä p'u gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi. Nu'u yø ja'i gá däqui, gue'u dí xi'i gui fä'u, porque o ni 'yε. ¹⁰ Nu'u to gá o má 'yεgä, gá o ni 'yε'u. Nu'u to o ni 'yε p'uya, o má 'yεgä'u. 'Nε da hnu mansugä conná ngue'u.

¹¹ Nugä ya hñni mantho ga m'muc'εi ua ja rá ximhäi. Nugä ga mmagä p'u gui 'bui, ja ga m'mucä p'u. Pε nuyá da gocua ja rá ximhäi, guehya dí xi'i gui fähü. Má Papá'i, xanduxqui'i. Conni ts'edi damí fädi te'o gá däqui, n'namhma ngue xøgue n'na hyatho da gohi, tenguthogüi, n'na hyatho dí jai. ¹² Mente rá pa 'daua dá m'mähme ua ja rá ximhäi ya gá däqui, conni ts'edi nmará fädi. Hñjombi m'medi, hñda hñda n'na nc'εi, nunā ya bá nt'ot'i ngue di m'medi, para

ngue dī nja nā rā hyā nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro.

¹³ A nuyá, gā mmagā p'ua guí 'būhya. Pē mēnte tobe dí 'būtā ua ja rā ximhāi, dí mmangā ya yø hyā ya, n'namhma ngue nuyā mā jā'iui, gā rā johya dī nja, tengutho nná johyagā. ¹⁴ Nūnā rā hyā guá pēnnbā yø jā'i ngue gā xānnbi, bī nū manho rā hyā. Pē nuyā yø jā'i hīmbi nū manho nī hyā p'ūya, bī nū man'ua ya yø jā'i bī nū manho nī hyā. Porque ya hīnni mantho øtrā nts'o gā 'yo yø jā'i, tenguthogā ngue hīndā øt'ā rā nts'o gā 'yo yø jā'i. ¹⁵ Hīnnā ä'i rā mate ngue guí jūcua ja rā ximhāi ya yø jā'i dí xi'i. Sinoque dí ä'i rā mate ngue guí fādi ngue rā zithū hīndi ts'onnbā yø nt'εc'εi. ¹⁶ Tengutho gā hīndā øt'ā rā nts'o øtyø jā'i, dā guehya mā jā'iui, xquet'a hīnguī øtrā nts'o gā 'yo yø jā'i ya. ¹⁷ Dāmī 'yøt'e ngue dā hyo yø mmāi connā ngue'e, dā hyonna nho dā n'yo connā nguehni hyā. Porque nūnā nī hyā, guehna majuanī nā. ¹⁸ Tengutho guí pēnnagui ua ja rā ximhāi, xquet'a dī njadā p'ūya, dá εt'ā ya mā jā'iui ngue dā mā dā manna hyā p'ua ha 'būhyø jā'i. ¹⁹ Dí engā mā te connā nguehma jā'iui, n'namhma ngue xquet'a 'nε'ua dā hyo yø mmāi ngue xtá nho te dā n'yo connā nguehna rā hyā majuanī.

²⁰ Pē hīngā hōnt'ua dí ä'i rā mate guí fā'ua, sinoque 'nε'ua yø jā'i dā 'yεc'εigā m'mefa connā nguehra hyā dā manya mā jā'iui, xquet'a dí xi'i ngue guí fādi. ²¹ Gātho ya dí xi'i ya, dí ä'i ngue xøgue n'na hyātho dā gohi tenguthogūi, ngue n'na hyātho di jaii. Gā njathū p'ūya, n'na hyātho gā cohma ya mā jā'iui, mā Papá'i, gue'a di badi gātho yø jā'i'a ngue guá pēnnagui ua ja rā ximhāi. ²² Nūgā dá japā ya mā jā'iui tengutho guí jajpagui m'met'o, n'namhma ngue gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyātho di jah'ua p'ūya, tengutho'i co 'nεcā n'na hyātho di jaii. ²³ Nūgā dí n'yogā'be ya mā jā'iui. Nū'i p'ūya dí n'youi. Gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyātho di jah'ua. 'Nε gue'a di bā hmi'da yø jā'i'a ngue nū'i go guá pēnnagui ua, 'nε gadi mā'ua mā jā'iui, tenguthogā, gadi maqui.

²⁴ Mā Papá'i, nuyā mā jā'iui gā dāqui, dí nnegā ngue 'nεhya dī m'map'ua ha gā m'mucā ya, n'namhma ngue dā nū te guí

ørcagui, ngue guí øt'e ngue 'nεcā dí tategā hap'ua guí 'būi. Porque nū'i gadi maqui hante dī nhohra ximhāi. ²⁵ Mā Papá'i, gā rā nho guí øt'e. Nuyā yø jā'i 'būcua ja rā ximhāi, hīnguī pa'i ya. Pē nūgā dí pa'i. A nuyā mā jā'iui p'ūya, ya padī ngue go guá pēnnagui ua. ²⁶ 'Nε dá xifi hanja rā hyā ngue te'o'i. 'Nε tobe nī mantho dí xifi te'o'i ya, n'namhma ngue tengū'i ngue gadi maqui, dā ngu'a dā 'yøt'e. A nūgā p'ūya, dí n'yogā'be ya yø jā'i ya.

18

Bi ts'ixrā Jesús ngue dā jot'i.

¹ Mī juadi bī manya yø hyā ya, bī mā rā Jesús, bī mε yø xādi, bī mā man'na nguadi rā 'yuthe Cedrón. Nūp'ua ja n'na rā nuaza p'ūya, ja bi yarbū rā Jesús conyø xādi. ² Xquet'a 'nεhna rā Judas bi dā rā Jesús, ya mī pa'a rā xεqui'a, porque xangu yø nnidī ja madī pεrp'ua yø xādi rā Jesús. ³ Nūnā rā Judas bi zømp'ua 'būhra Jesús. Nī n'youi n'na 'būi yø soldado co 'nεhyø policia yø m'mēnhni yø mmācja conyø fariseo. Nī gū yø juai, 'nε hā yø lámpara guí nyot'i. Mī'da yø jā'i, nī gū yø za tøhra sibi yø nya ngue guí nyot'i. ⁴ Pē rā Jesús ya gā padī te ja ngue dā thogui. Bī mā di c'at'ui ngue bi 'yānni, bi 'yεmbi:

—¿Te'o guí homhma?

⁵ Nū'ua yø jā'i p'ūya, bi 'yεmbi:

—Dí hongāhe rā Jesús nūnā rā mmēngu Nazaret.

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Go guecā masque guí honjū.

Nī n'youi yø jā'i nā rā Judas bi dā rā Jesús. ⁶ Nū'mø mī 'yεmbyø jā'i rā Jesús: “Go guecā”, i gohyø xūtha yø jā'i, bi t'unga hāi. ⁷ Nūnā rā Jesús mahømbi 'yānnbāya, bi 'yεmbi:

—¿Te'o guí homhma?

Nū'ua yø nzite p'ūya, bi 'yεmbi:

—Dí hongāhe rā Jesús nūnā rā mmēngu Nazaret.

⁸ Mī dahra Jesús, mahømbi 'yεmbi:

—Ya dí xi'ahū ngue go guecā. Nū'mø go guí honjū, pε dāmī thøhmū ya 'būcua, dā mā.

⁹ Ngūnā bī mā, para ngue dī nja'a te rā hyā xi manna Jesús ngue xi 'yεnā: “Mā Papá'i, nū'ua gā dāqui, hīnjombi m'medi”, xi

'yēna. ¹⁰ Rā Bēdu p'uya bi gaxrā juai mī ha, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yēi'a n'na nc'ei nī hu ngue rá Malco, nuna rá 'yēhē ra 'bet'o mmäcja. ¹¹ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague Bēdu, dami fos'ni juai. ¿Ua guí ēna ngue ya hīndi nja'a te rā n'u xpá nzänma Papá ga thogui?

Ya 'bap'ua 'buhra hmu yø mmäcja rā Jesús.

¹² Nī n'youi n'na rá hmu ya yø soldado conyø policia yø m'mēhni yø hmu yø judío, bi bētra Jesús, bi dut'i. ¹³ Bi zixpua ja rá ngu rā Anás. Nuna rā Anás mará ndøhya rā Caifás nuna mādi mānda yø mmäcja'a rā jēya'a. ¹⁴ Nuna rā Caifás xi 'yēmbi yø hmu yø judío ngue man'na xanho ngue n'na nc'ēitho da tho connāngue gātho yø ja'i.

Bi manna Bēdu ngue hīngui padī te'o rā Jesús.

¹⁵ Nup'ua ja rá ngu nā rá hmu yø mmäcja, nu'a rā dathi ja mbo, ja i ts'ixpua rā Jesús. Nuna rā Bēdu co 'nēhna man'na nc'ei rá xādi, bi dēnna Jesús. Nuna n'na nc'ei rá xādi nā, mādi mpahmī rā mmäcja. Janāngue bi tho'ambo 'mø mī yut'ambo rā Jesús. ¹⁶ Pē nuna rā Bēdu bi gohmaxøts'e rā goxthi nā. Janāngue bá pøn'a rā xādi mará mpadiui rā mmäcja ngue bi nyāui nā rā xisu fāhra goxthi ngue da tho'ambo rā Bēdu. ¹⁷ Nu'a rā xisu fāhra goxthi p'uya, bi 'yānna Bēdu, bi 'yēmbi:

—¿Ua hīnga 'nē'i rá xādi'i nā rā n'yohu nā? Mī dahra Bēdu, bi 'yēna:

—Hīn'nā, hīnga 'nēcā.

¹⁸ Nu'a rā ora'a mī se, janāngue nu'ua yø hmiqūi 'bap'ua, conyø policia, xi 'yuhra sibi p'ua 'bāi ngue di nhat'i. Rā Bēdu p'uya xquet'a 'nē'a 'dap'ua 'bāhmua ngue di nhat'i.

Nuna rá hmu yø mmäcja bi 'yørpa rā nt'ānni rā Jesús.

¹⁹ Nuna rá hmu yø mmäcja bi d'u'mī bi 'yānna Jesús ndana gue'a yø xādi, ānni te 'be'a mā hya xānnbi. ²⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuna rā hya ya xtā māngā, yø hmi yø dā yø ja'i xtā māngā nā rā hya nā. Xtā nxānnbategā p'ua ja yø t'unija, da guēp'ua ja rā danija di mpēti gātho yø judío. Hīn tema hya xtā māngā ngue da nt'aguitho.

²¹ ¿Hanja ngue ja guí ānngui tema hya xtā

māngā ya? Dami 'yānhnu yø ja'i ya, go da xi'ahū hanja rā hya xtā māngā'ua. Nu'ua go pa'ua tema hya xtā māngā.

²² Hōntho bi manna nguna rā Jesús, mī 'bāp'ua n'na rā policia di mpēp'ua ja rā danija, bi mēmba rá hmi, bi 'yēmbi:

—¿Ua ya ngu'a gdi thā'mø guí yāui rá hmu yø mmäcja ya?

²³ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ja mā n'ua te dá māngā, dami mā te guí sā man'ua 'mø. Pē nu'mø ngue njuantho dí yagā, ¿hanja ngue guí pēgbagui mā hmi?

²⁴ Rā Anás bi dutra Jesús, bi mēnnbabi nā rā Caifás rá hmu yø mmäcja.

Mahombi gōnna Bēdu rā Jesús.

²⁵ Mēnte di sigue 'bāp'ua ja rā sibi rā Bēdu ngue di nhat'i, bi t'ēmbaya:

—¿Ua hīnga 'nē'i rá xādi'i nā rā n'yohu nā? —t'ēmbi.

Mī dahra Bēdu p'uya, hōmbi ncōni, bi 'yēna:

—Hīn'nā, hīnga 'nēcā.

²⁶ Mī 'bap'ua n'na rá hmiqūi nā rá hmu yø mmäcja. Nuna rā hmiqūi p'uya, di mēniui nā rā n'yohu xi zēnna Bēdu xi hyejpa rā gu ngue rá n'yēi. Bi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—Pē, uāngui gue'e xtā nu'i p'ua ja rā nuāza ngue guí n'youi rā Jesús —bi 'yēmbi.

²⁷ Rā Bēdu p'uya mahombi ncōni. Nu'a rā ora'a p'uya, bi mmahra øni.

Ya 'bap'ua 'buhra Pilato rā Jesús.

²⁸ Nup'ua ja rá ngu rā Caifás, bá njucra Jesús ngue i map'ua ja rā palacio 'buhra gobernador. Pē ya 'yo haxpaya. Nu'ua yø judío p'uya, hīmbi yurba ja rā palacio'ua. I ja yø costumbre, i ēna ngue nu'mø ja ngue di nsānigo, hīngui sā di ntøt'ui yø ja'i hīngyø judío. Nu'mø xtā nyut'i, ēna ngue ya hīnda zā di nsihmē p'ua ja rā ngo ngue rā pascua. ²⁹ Janāngue bá pōnna Pilato ngue bi nyāui yø judío. Bi 'yēmbi:

—¿Te 'be'a mā hya gni yaphu nā rā n'yohu 'bucua?

³⁰ Bi 'yēnyø hmu yø judío p'uya:

—Nu'mø ngue hīndra ts'oc'ei nū, hīnxca dāgāhe ua 'mø.

³¹ Bi 'yēnna Pilato p'uya:

—Uanguí guí cah̄u rā ley p'uya, dā zā gui sixh̄u guí 'yøseh̄u rā ts'ut'abi.

Yø judío p'uya bi 'yɛnā:

—Pɛ nugāhe ngue yø judío, h̄in'yugāhe rā nt'ɛd̄i ngue sã gā hogāhe n'na rā ja'j̄i. Nu'j̄i go nnetho gui sãnn̄i te d̄i nja.

³² Ja bi bõmp'ua te x̄i man'a m'met'o rā Jesús, ngue ya x̄i mā ngue dā thop'ua ja rā pont'j̄i. ³³ Nu'mø m̄i yut'ambo rā palacio rā Pilato, b̄i manda bá ts'ohra Jesús ngue dā 'yørpa rā nt'änn̄i. Bi 'yɛmb̄i:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío? —bi 'yɛmb̄i.

³⁴ M̄i dahra Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—Xi'a rā hya guí mmanya, go guí änsɛ, ¿ua gue 'bui to xa xi'i ngue guecã?

³⁵ M̄i dahra Pilato p'uya, bi 'yɛmb̄i:

—¿Ua go mā mm̄ijudío p'uya? Nu'ua n̄i mm̄ijudío 'nɛ'ua yø hm̄u yø mm̄ac̄ja go xa dā'i ua dí 'bucã'ua. ¿Teni 'bɛ'a gá 'yøt'e'?

³⁶ M̄i dahra Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—Nup'ua dad̄i mandagã, h̄inga guecua ja rā x̄imh̄ai j̄aua p'ua. Nu'mø ngue ja gad̄i mandagã ua, gd̄i sigã to dā 'yøtra sui 'mø, ngue h̄inx̄ta mma madãgã p'ua 'b̄ahyø judío. Pɛ nup'ua dad̄i mandagã, h̄inga guecua p'ua.

³⁷ Rā Pilato bi 'yɛmb̄i:

—¿Janangue gue'e grã dast'abi 'mø?

M̄i dahra Jesús, bi 'yɛnā:

—Ahã, go guecã tengutho rā hya guí mma. Gue'a dá ɛcã ua ja rā x̄imh̄ai'a, ngue gā m'mai para ngue gā mmangã nā rā hya majuan̄i. Nu to gãtho nne dā bad̄i hanja nā rā hya majuan̄i, dā 'yøde te dí mmangã ya.

³⁸ Rā Pilato p'uya bi 'yɛmb̄i:

—¿To go dā bõn̄i ngue dā bad̄i hanja'a rā hya majuan̄i p'uya?

Ya nts'änn̄i ngue dā tho rā Jesús.

M̄i juadi bi 'yørpa rā nt'änn̄i p'uya, bi bõn'athi rā Pilato ngue b̄i nyaui yø judío. Bi 'yɛmb̄i:

—H̄in temã ts'oqui dí t̄innbã nā rā n'yoh̄u 'bucua. ³⁹ Pɛ ja'ah̄u rā costumbre ngue pa mathøgue n'na rā ofãdi 'mø ja rā ngo ngue rā pascua. ¿Ua guí nneh̄u ngue gā thøcã nā rá dast'abi yø judío?

⁴⁰ B̄i mahra h̄mafi gãtho yø ja'j̄i p'uya, bi 'yɛnā:

—Nu'a, h̄in'na'a. Go dam̄i thøhra Barrabás.

Pɛ nuna rā Barrabás, guehna n'na rā bɛ nā.

19

¹ Nuna rā Pilato, b̄i manda ngue b̄i ma m'mei rā Jesús. ² Nu'ua yø soldado, ya x̄i me n'na rā corona ngue yø 'uini, bi gãspa rá ya rā Jesús. 'Nɛ bi heta n'na rā he ngue rā 'boj̄poi. ³ Bi guarb̄u 'bãhra Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—Guí tate ague rá dast'abi'i yø judío —bi 'yɛmb̄i.

Mɛnte pɛmbã rá hm̄i p'uya. ⁴ Rā Pilato p'uya, mahømb̄i bõn'athi, bi 'yɛmbyø judío:

—Para ngue guí umhm̄u rā güenda ngue h̄in temã ts'oqui dí t̄innbã nā rā n'yoh̄u nā, guí nnuh̄u ngue gā ma jãcã ua ya —bi 'yɛmb̄i.

⁵ Mambã põnna Jesús, bá oxrã ya n'na rā corona ngue yø 'uini. 'Nɛ he rā 'boj̄poi x̄i ma mahete. Rā Pilato p'uya, bi 'yɛmbyø ja'j̄i:

—'Bucua nā rā n'yoh̄u ya.

⁶ Nu'ua yø hm̄u yø mm̄ac̄ja 'mø m̄i nu p'uya, co 'nɛ'ua yø policia, b̄i mahra h̄mafi, bi 'yɛnā:

—Dã guatra pont'j̄i. Dã guatra pont'j̄i.

Bi 'yɛnna Pilato p'uya:

—Pɛ dam̄i siseh̄u 'mø, bí cuathu rā pont'j̄i, porque nugã ya h̄in temã ts'oqui dí t̄innb̄i.

⁷ Nu'ua yø hm̄u yø judío p'uya, bi 'yɛmb̄i:

—Nugãhe dí cahe n'na rā ley. Conforme rā ley dí cagãhe, jatho ngue dā tho, porque mma ngue rá Ts'ant'ua Oja.

⁸ Nuna rā Pilato 'mø m̄i 'yøhna rā hya nā p'uya, man'natho b̄i nsu. ⁹ Hømb̄i yut'ambo rā palacio p'uya, bi 'yãnna Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—¿Haru grã mm̄engu n'yø?

Pɛ rā Jesús h̄inte gā ndatho. ¹⁰ Rā Pilato p'uya, bi 'yɛmb̄i:

—H̄inguí nne gui thã 'mø d̄i nzo'i 'mø. ¿Ua h̄inguí pad̄i ngue jagã rā ts'edi ga cuat'a'j̄i rā pont'j̄i? 'Nɛ xquet'a jagã rā ts'edi ngue gā thøc'a'j̄i.

¹¹ M̄i dahra Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—H̄in temã ts'ut'abi dā zã gui 'yøt'e, ngue'mø h̄in nãngue Oja xt̄i 'da'i n̄i cargo. Janangue nu'a bi dãgã ua guí 'bui, mā datho ja rá ts'oqui'a.

¹² Nu'a rā ora'a p'uya, bi hyonna forma rā Pilato ngue xt̄i thøhra Jesús. Pɛ janjuan̄i ue yø judío ngue bi 'yɛmb̄i:

—Nu'mø ngue gui thøhna ra n'yohu na, ya hinni amigo ra dast'abi Roma 'mø. Nu to bi zä da 'yena ngue ra dast'abi ya, ya rá nsuiui ra dast'abi Roma.

¹³ Nu'mø mi 'yøhra Pilato na ra hya na p'uya, bi ma danim mip'u ja rá nhudi nhøt'a hya 'mø bi nya. Bi manda p'u hudi ngue bá ts'innbabi ra Jesús. Guehna ra xequi ni hu conna hya ebreo, “Gabata”. I nne da ma ngue “Mats'axti xanho p'u bi t'ado”.
¹⁴ Tobe jadyø ngo ngue ra pascua'a ra ora'a, ya mmε 'dato xudi. Gue'a ra pa di nsä yø ja'i hante ra pa ngue ra ts'äya. Nuna ra Pilato, bi 'yembyø judío:

—'Bacua ni dast'abihua ya —bi 'yembi.

¹⁵ Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi 'yena:
—Da tho naya, da tho naya. Da guatra pont'i.

Ra Pilato p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—¿Ga cuatä ra pont'i ni dast'abihua 'mø?

Bi 'yenn'u yø hmu yø mmäcja p'uya:

—Nu'a ma dast'abihua, gue'a ra dast'abi Roma'a, 'ne hijnom man'na.

¹⁶ Mi manyø ja'i na ra hya na p'uya, ra Pilato bi däpyø ja'i ra Jesús ngue da ma di cuatra pont'i. Bi zixyø judío na ra Jesús.

Bi ma macuati ra pont'i ra Jesús.

¹⁷ Bi ma ra Jesús ni hya rá pont'i. I map'ua ja ra xequi ni hu ngue ra Njuyaxhmu. Nuna ra hya ngue ra ebreo, ni hu ngue ra Gólgota. ¹⁸ Ja bi ma macuati p'u ja ra pont'i ra Jesús. 'Da i ma macuatiui ra pont'i mi yonc'ei. 'Da'a n'na nguadi rá hyo i gohi n'na ngu n'na. Nuna ra Jesús, bi gohmade na.
¹⁹ Bi manda ra Pilato ngue bi ma macuati p'u ja rá ya ra pont'i n'na ra letrero, i ena: “Guehna ra Jesús, ra mmengu Nazaret ngue rá dast'abi yø judío naya”. ²⁰ Xangu yø judío bi nu na ra letrero, porque nup'u bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, guerp'utho ra danihni. Nuna ra letrero, nt'ot'i conna hya ngue ra ebreo, conna hya ngue ra griego, 'ne nt'ot'i conna hya ngue ra latin.
²¹ Janangue bi 'yembra Pilato'u yø hmu yø mmäcja:

—'Yo guí ot'i ngue da 'yena: “Rá dast'abi yø judío”. Sinoque dami 'yot'i ngue da 'yena: “Nu'a t'embi rá dast'abi yø judío”.

²² Mi dahra Pilato p'uya, bi 'yena:

—Ya di nja p'u'a te nt'ot'i ya —bi 'yena.

²³ Mi juadi bi cuatra pont'i ra Jesús, nuya goho yø soldado bi gajpa rá he ra Jesús ngue di ndarpi n'na ngu n'na. Bi gajpa rá pahni p'uya. Nuna ra pahni hinha nt'eti, n'na thoguitho bi me rá 'be gä rá do'yo ra pahni. ²⁴ Di n'yembyø soldado p'uya:

—Hinga xemhmu naya. Man'na xanho ga mmähä ra taha. Nu'a da daha, gue'a da ganna pahni'a.

Ya bi nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Bi ndarpabi n'na ngu n'na'u ma he. Bi ma ra taha ngue to da gani”. Nguna ra hya bi 'yøtyø soldado.

²⁵ Nup'u bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, ja 'bärp'utho rá mamá co 'ne'a rá juhue'a rá mamá, conna Maya rá xisu ra Cleofas, co 'nehra Maya Magdalena 'bäp'u. ²⁶ Nuna ra Jesús mi hyetrá mamá ngue 'bäp'u, 'dap'u 'bähmi n'na rá xädi emmei di mahra Jesús. Bi 'yembrá mamá p'uya:

—Ague mamá, gui 'yøt'e ngue ni basi na ma xädigä ya.

²⁷ Mahømbi 'yembrá xädi p'uya:

—Gui 'yøt'e ngue ni mamá na ma mamägä ya —bi 'yembi.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, nu'a rá xädi ra Jesús bi zixra Maya p'u ja rá ngu ngue di jammansu.

Ya bi du ra Jesús.

²⁸ Mi thohna ra hya na p'uya, ya pahra Jesús ngue ya bi nja gätho'a te ja ngue di nja. Para ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, bi 'yenna Jesús:

—Dí tuthegä ya.

²⁹ Mi jap'u n'na ra xano yuhra vino xan'ixi. Bi ma mapobo p'u ja ra vino n'na ra esponja xanthuti. Bi nøta n'na ra 'yēt'o ngue ra isopo. Bi cuarpa rá ne ngue da zats'i. ³⁰ Nuna ra Jesús mijuadi bi zi ra vino xan'ixi, bi 'yemp'uya:

—Ya gä bi nja'a te ja ngue di nja ya.

Mi man'a p'uya, bi mengrá ya ngue bi du.

Nu'a n'na ra soldado bi hyespa rá hyo ra Jesús conna lansa.

³¹ Mi hyats'i, ya ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø judío, hinguí nnepe ngue di cuatho p'u ja ra pont'i yø ánima 'mø ra pa ngue ra ts'äya, porque gue'a ra pa ngue ra ngaxango ngue ra pascua'a. Janangue nu'u yø hmu yø

judío bi xihra Pilato ngue di manda da ma nthemhmi yø gua'u mi cuarta pont'i, n'namhma ngue da du nts'edi. Janangue da thacyø ánima p'u ja ra pont'i 'mø bi du. ³² Bi ma yø soldado p'uya ngue bá tennbabi yø gua'a n'na nc'ei. Ja bi map'u'a man'na ni guatrá hyo ra Jesús. ³³ Mi map'u cuarta Jesús, bi nu p'uya ngue ya xi du. Janangue ya himbi dennba yø gua na p'uya.

³⁴ Pe nu'a n'na ra soldado siempre bi hyspi connā lansa rá hyo ra Jesús. Nup'u bi thexpaya, bi bōnna ji 'nehra dehe. ³⁵ Nugā go dá ot'ä ra sacua ja ua, dá cuati te dá nu. Majuanī te dí mma. Dí padī ngue majuanī te di mma n'namhma ngue xquet'a gui 'yεc'eiha. ³⁶ Porque nuya yø hya ya, bi nja para ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue i εna: “Hinda thennbabi yø do'yo”, i εna. ³⁷ Man'na parte nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, i εna: “Da hnu ngue da thespa rá do'yo”.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

³⁸ M'mefa p'uya, nuna n'na ra mmengu Arimatea ni hu ngue ra José, bi ma bá äpra nt'edi ra Pilato ngue da hyajpa ja ra pont'i ra Jesús ngue da 'yāgui. Xquet'a 'nehna ra José mi tenna hya mi mmanna Jesús. Pe hingui nnepe da ba'u yø mmijudíouī, porque su. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi. Bi ma ra José ngue bá hajpa ja ra pont'i ra Jesús. ³⁹ Xquet'a bi zōmp'u na ra Nicodemo nuna bi ma n'na xui bá nyaui ra Jesús. Nī hya 'dāte mā'det'a kilo yø 'yεthi mauants'i, i n'youi'a ni hu ngue ra mirra, 'nε'a ra 'yεthi ni hu ngue ra áloes. ⁴⁰ Nuna ra José connā Nicodemo bi hyajpa rá do'yo ra Jesús. Bi 'ue connā ulu mā njots'i ra 'yεthi mauants'i. Gue'a yø costumbre yø judío ør'mø ähra ánima'a. ⁴¹ Nup'u bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, guerp'u mi ja n'na zant'i yø za, ja jarbu n'na ra 'bido ngue hīnjom mi o, ya xi ma mahoqui ngue to da 'yop'u. ⁴² Nuna ra 'bido na, ja bi jārba ra Jesús, porque ja mi jarbatho, 'nε ya bi zōnna ora da yutra pa sāya yø judío.

20

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Mi hyaxa ra pa ndomingo p'uya, zixuditho bi ma ra Maya Magdalena p'u mambi o ra Jesús. Tobe 'bōndra 'bexui. Bi nu p'uya ngue ya hīnte juaxpa ra do mi cotra 'bido. ² Bi gu ra 'dihī p'uya, bi map'u bí 'buhra Bedu co 'nε'a man'na ra xādi εmmēi mādi mahra Jesús. Bi 'yεmbuya:

—Ya xa thaxpa ha mi o ra Hmu 'na, pe hīndī pahme harpa xa jātya.

³ Ra Bedu p'uya, co 'nε'a man'na ra xādi, bi map'u mambī o ra Jesús. ⁴ 'Dap'u bi nεts'i gā yoho ngue ni tihī. Pe nu'a man'na nc'ei, man'na bi nti'a ngue ra Bedu. Rā mādi bi zōmp'u mi o ra Jesús. ⁵ Bi ndojpaya ngue c'at'ambo. Bi nu ngue 'bōmp'u yø ulu bi 'bānnbabi ra Jesús. Pe hīmbi yat'ambo. ⁶ 'Bexque'a mmarbatho ra Bedu p'uya, go bi yat'ambo ra 'bido na. Xquet'a bi nu ngue 'bōnnbatho yø ulu mam'mant'i. ⁷ Da gue'a ra ulu bi jombā rá ya ra Jesús bi nu ngue 'bōmp'u, pe hīnga 'dap'u 'bōmhm'u yø ulu mam'mānhni ra Jesús. Mā nunni'u 'bōn'a n'nani. ⁸ Xquet'a bi yat'ambo na ra xādi m'met'o bi zōmp'u ja ra 'bido p'uya. Bi nu te jap'u mi o ra Jesús. Bi 'yεc'ei p'uya ngue ya 'bui mahōn'a. ⁹ Ja bi dīmp'u'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro p'uya, ngue ra Jesús mi jatho ngue di bennate p'u da nt'ägui. ¹⁰ Bá penc'u yø xādi p'uya, bí 'yεp'u ja ra ngu.

Bi nthēui ra Maya Magdalena ra Jesús.

¹¹ Pe nuna ra Maya, 'bārmā xōts'e ra 'bido ngue zoni. Mēnte zōmp'uya, bi ndoqui ngue hēt'ambo ra 'bido. ¹² Bi nu ngue 'bap'u yoho yø anxε p'uya, he yø t'axcahe, ngue hup'u mi o ra Jesús. Nuna n'na ra anxε hup'u manī go rá ya. Man'na p'uya, hup'u manī go yø gua. ¹³ Nuya yø anxε p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ¿hanja ngue guí zoni?

—Mi dahra xisu p'uya, bi 'yεna:

—Dí zoni tha, porque xa thascagui ma Hmu. A nuyá, hīndī padī harpa xa jātya.

¹⁴ Mi manna ra hya na p'uya, bi 'bāt'i, bi nu p'uya ngue 'bāp'u ra Jesús, pe hingui padī ngue gue'a ra Jesús. ¹⁵ A nuna ra Jesús bi 'yānnbaya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ¿hanja ngue guí zoni? ¿Te'o guí honi?

Nūnā rā xisu p'uya, ɛmbi ngue gue'a rā mādi p'ua 'bāp'ua, bi 'yɛmbi:

—Ague grá ja'i, nū'mø ngue go xcá hyats'i, dami xiqui hapu xcuá pɛgui, n'namhma ngue gā ma hats'i.

¹⁶ Mī dahra rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague Maya —bi 'yɛmbi.

Rā Maya p'uya, bi 'bāt'i, bi zofa conna hya ngue rā ebreo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Raboni.

Nūnā rā Raboni, i nne da mā “Ague grá xānbatē”. ¹⁷ Mī nya rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—O gādi bɛnngui, porque ja ngue gā mmagā p'ua bí 'bāhma Papá. A nuyá, ni ma ya, bá xi'ua mā cugā ngue ya gā mmagā p'ua bí 'bāhma Papá, nū'a ni Papáhu. Gā mmagā p'ua bí 'bāhma Oja, nū'a ni Ojahu.

¹⁸ A nūnā rā Maya Magdalena p'uya, bi ma bá xipyø xādi rā Jesús. Bá xifi ngue ya xi nū'a rā Hmu, 'nɛ bá xifi te gāma hya xi xifi.

Ya bi nnuhu yø xādi rā Jesús.

¹⁹ Mī dahra nde'a ndomingo rá mādi rā pa ngue rā semana p'uya, bi mpeti yø xādi rā Jesús. Pɛ n'nøt'e xāho yø goxthi p'ua ha 'bāi ngue su yø judío. Mī hnu p'uya, ya 'bāp'ua rā Jesús, bi m'māp'ua māde ha 'bāhyø xādi. Bi zengua p'uya, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, da hyu ni mmāihu ya —bi 'yɛmbi.

²⁰ Mī juadi bi xihna rā hya nā p'uya, bi 'yut'ye ha bi mfoxyø clavo 'mø mi 'dø'mi, 'nɛ bi 'yutrā hyo bi mɛ rā lansa. Janjuani rā ndijohya'ua yø xādi 'mø mi nū yø Hmu.

²¹ Nūnā rā Jesús māhømbi 'yɛmbi:

—Da hyu ni mmāihu ya. Nugā, tengutho bi mēngā ua mā Papá, gui njathu p'uya, xquet'a dí pɛn'nahu ngue guá mamhmu rā hya.

²² Bi japrā hyane p'ua 'bā'ua yø xādi p'uya, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, gui n'yohu rā Espiritu Santo ya. ²³ Nū'ua yø ja'i gui pūnnbāhu yø ts'oqui, gue'ua ya bi pūnnbābi Oja'ua. A nū'ua hinguī pūnnbāhu yø ts'oqui, gue'ua yø ja'i hīmbi pūnnbābi Oja'ua.

Bi nū rā Toma ngue ya 'bāhrā Hmu.

²⁴ Nūnā rā Toma, guehna n'na nc'ei'ua yø xādi t'ɛmbi ngue rā cuate. Hīnjo'o p'ua 'mø

mī zø'a m'met'o rā Jesús. ²⁵ Nū'ua mī'da yø xādi p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ya xtā nugāhe rā Hmu.

Mī dahra Toma p'uya, bi 'yɛna:

—Mente hīndi nnuɛ, 'nɛ gā nnuɛpa yø 'yɛ ha bi mfoxyø clavo, hīndi ɛc'ei ngue 'bāi. Nū'mø ngue gā thādi conma saha p'ua ha bi yāhyø clavo, 'nɛ gā thānba rá hyo bi mɛ rā lansa, ya gā ɛc'ei.

²⁶ Mī dātra hyato mā pa p'uya, māhømbi mpeti p'ua ja n'na rā ngu'ua yø xādi. Mī 'bāp'ua rā Toma'a rā ora'a p'uya. Mā nno't'e xāho yø goxthi, pɛ ja mī hnu ya 'bāp'ua rā Jesús. Bi zengua p'uya, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, da hyu ni mmāihu ya —bi 'yɛmbi.

²⁷ Bi 'yɛmbra Toma p'uya:

—Dami thāni conni saha ya, dami nū yø mēdi n'yoi mā 'yɛ. 'Nɛ dami cū'ni 'yɛ ngue gui thāngua ja mā hyo bi mɛ rā lansa. 'Yodi yobɛni ni mmāi, dami 'yɛc'ei'gui —bi 'yɛmbi.

²⁸ Bi 'yɛnna Toma p'uya:

—Ague grá Hmu, mā Oja'i.

²⁹ Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague Toma, nuyā gui ɛc'ei'gui ya ngue gā nɛ hanja. Pɛ rā mmɛnthi di nthɛui te'o hīmbi nugui, 'nɛ bi 'yɛc'ei'gui.

Bi manna Xuua hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.

³⁰ Nūnā rā Jesús, yø hmi yø dā yø xādi p'ua bi 'yøt'e xāgu yø milagro. Pɛ hīngā gā nt'ot'i ua ja rā libro ja ua'ua yø milagro bi 'yøt'e. ³¹ Pɛ nuyā yø hya ja ua, bi ma nt'ot'i para ngue gui 'yɛc'ei'hu ngue nūnā rā Jesús, guehna rā Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi nā, 'nɛ guehna rá Ts'ant'ua Oja nā. Nū'mø ngue gā 'yɛc'ei'hu nā p'uya, ya di nja'ahu rā 'da'yo te.

21

Ya bi nyai yoto nja'i yø xādi rā Jesús.

¹ Man'na rā pa p'uya, nup'ua ja rā nenzabi Tiberias, ja māhømbi nyai p'ua yø xādi rā Jesús. ² Ja ua yø thūhu ya 'dap'ua mī 'yo: Rā Bɛdu, rā Toma nūnā t'ɛmbi rā cuate, rā Natanael nūnā rā mmɛngu Caná ngue Galilea, 'nɛ'ua yø ts'ant'ua rā Zebedeo, 'nɛ māmī yoho yø xādi rā Jesús. ³ Nūnā rā Bɛdu bi 'yɛmbyø amigo:

—Nugā gā mma rā 'bahua —bi 'yɛmbi.

Nu'u nzo p'uya, bi 'yēna:

—'Nēcāhe gā mmähä 'mø.

Bi yat'a n'na ra barco p'uya, bi ma. Pe nu'a ra xui'a p'uya, hin teni hua bi dini. ⁴Mi nēcāhāi p'uya, bi hnu ra Jesús ngue 'bāp'u ja ra nenthe. Pe hinguī pa'u yø xādi ngue gue'a. ⁵Bi 'yēnna Jesús:

—Ague n'yø'ahū, ¿ua hin teni hua gui theui ya?

Nu'u yø mahua p'uya bi 'yēmbi:

—Hinguī ts'u cuø.

⁶Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami 'yentra xit'a p'u ja rá hyo ra barco ngue n'yei ya'mø, gui theui yø hua p'uya.

Bi 'yentra xit'a p'uya. M'mefa, asta hinguī hāt'i dā juxra xit'a p'u ja ra dehe, ngue xangu yø hua bá cūp'u. ⁷Nu'a ra xādi emmei di mahra Jesús bi 'yēmbra Bedu'a p'uya:

—Guehna mā Hmūhū nā n'yø.

Høntho bi 'yøhra Bedu ngue t'embī gue'a ra Hmū'a 'bāp'u, bi hye rá pahni p'uya, porque xi mmøgue. Mi hye p'uya, bi nhyørhū ja ra dehe ngue bi zøn'a nts'edi p'u bi 'bāi. ⁸Man'na ciento metro mađi 'bedi ngue dā zøn'a nenthe ra barco. Nu'u mi'da yø xādi p'uya, bi 'yonna barco bi zøn'a nnengui, ni gūtra xit'a cū yø hua. ⁹Mi zøn'a nenthe p'uya, ya mi zø ra sibi, oxpū 'da yø hua ngue nthaxi. Jap'u ra thuhmē. ¹⁰Nuna ra Jesús bi 'yēmbi:

—Bá cūui ua yø hua ja gui theui ya.

¹¹Bi nexpū ja ra barco ra Bedu p'uya, ngue bá jūnna xit'a, bi zøp'u hinguī hē ra dehe. Pe bá yūhyø ndøhua ra xit'a, n'na ciento 'nē yote ma'de'ma hyu yø hua bá cūp'u. Xandøngu, pe himbi xetra xit'a. ¹²Bi 'yēmbi yø xādi ra Jesús:

—'Dē gui nzimxūđiui ya.

Nu'u yø xādi p'uya, hinjombi 'yānni te'o nā ra Jesús, porque ya pađi te'o. ¹³Bexpi guatra Jesús, mi hyācra thuhmē, bi unni dā zi. Bi hyācra hua p'uya, bi unni dā za.

¹⁴Ya rá hyu ndi nā ra ora nā, ngue mahømbi nyāui yø xādi 'mø mi bēnnate ra Jesús.

Inzohra Bedu ra Jesús.

¹⁵Mi juadi bi nsihmē p'uya, nuna ra Jesús bi 'yānna Bedu, bi 'yēmbi:

—Ague Bedu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. ¿Ua man'na gađi maqui ngue tengū gui mačā ya mi'da?

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ahá, grá Hmū. Nu'i guí pađi ngue dađi ma'i.

Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami fāhyø ja'i nu'u ēc'ēigā ya'mø.

¹⁶Rá yondi p'uya, mahømbi 'yēmbi:

—Ague Bedu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. ¿Ua gađi maqui?

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ahá, grá Hmū. Guí pađi ngue dađi ma'i.

Mi nya ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami fāhyø ja'i nu'u ēc'ēigā ya'mø.

¹⁷Rá hyu ndi p'uya, mahømbi 'yēmbi:

—Ague Bedu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. ¿Ua gađi maqui?

Nuna ra Bedu p'uya, bi du rá mmāi porque ya rá hyu ndi bi 'yānni ngue'mø di mađi. Bi 'yēnna Bedu p'uya:

—Ague grá Hmū, nu'i gātho guí pađi. 'Nē guí pađi ngue dađi ma'i.

Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ngue gađi maqui, dami fāhyø ja'i nu'u ēc'ēigā ya'mø. ¹⁸Majuāni dí xi'i ngue nu'mø mará ngü'e'i, bi zā gā dātni ngat'i, guí pa hapū guí nne guí mma. Pe dā zønna pa ngue guí ndac'ēi, guí majni 'ye p'uya ngue n'nan'yo ra ja'i di dāt'a'i, nup'u hapū hinguī nne guí mma, ja di zixa'i p'u.

¹⁹Ngūnā ra hya bi manna Jesús, di opan'yū ra Bedu te ra forma ja ngue di tho, gue'a di 'yēspabi Oja'a di du. M'mefa p'uya bi 'yēmbi:

—Ogui hegagui —bi 'yēmbi.

Bi 'yānna Bedu teni 'be'a dā tho'a man'na ra xādi.

²⁰Bi nyēhra Bedu p'uya, bi nu ngue mmap'u'a man'na rá xādi emmei di mahra Jesús. Guehna rá xādi bi 'yørpa ra nt'ānni'a ra ora 'dap'u mi sīhmēui yø xādi ra Jesús. Bi 'yēmbi: “Ague grá Hmū, ¿te'o'a ja ngue di dā'i?” bi 'yēmbi. ²¹Mi nu ra Bedu nā p'uya, bi 'yānna Jesús, bi 'yēmbi:

—Xina 'būcua, ¿te 'be'a dā tho nā?

²²Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ga nnegä ngue di m'mucua nua astā gue'mø dá pengui, ya di njatho. Xi'i, ¿te go di mporta'i? Nu'i 'yo gui hegagui.

²³ Ya bi n'yo ra hya p'ua ha 'bua hmi'da yø 'yεc'ei p'uya, ngue t'εmbi ya hinda du na ra xädi na. Pe nuna ra Jesús hingue masque bi ma ngue hinda du. Sinoque bi 'yεna: “Nu'mø ngue ga nnegä di m'mucua nua astā gue'mø dá pengui, xi'i, ¿te go di mporta'i?” bi 'yεna.

²⁴ Nuna ra xädi naya, guehna ra xädi di ja majuani na ra hya naya, 'ne bi 'yot'ua ja ra sacua na ra hya mma. Pe di pahma ngue majuani te mma.

²⁵ Xangu te ga bi 'yøtra Jesús. Pe nu'mø ngue xta mma nt'ot'i ua ja ra sacua n'na ngu n'na'ua yø hya ya, ra nzequi hixti 'yengua ja ra ximhai yø libro xta mma nt'ot'i mø. Da ngut'atho.

Hechos

Ja ua yø hya bá øtyø xädi ra Jesucristo p'ua bá fudi bi 'yonna hoga 'da'yo hya.

Ra Jesús bi nyau yø xädi 'mø bi bennate.

¹ Ague Teófilo, nuna rá mudi rá libro dá ot'i, gá dá cuatrá sácua te gá bá ørbu bá fudi bi nxänbäte rá Jesús, ² asta gue'mø mi ma mahets'i. Pε hante dá ma maya, nuya yø xädi xi huanhni ngue yø representante, bi xifi te nnepra Espiritu Santo dá 'yøt'e. ³ Porque nu'mø mi bennate p'ua bi t'ägui, søp'ua 'bähyø xädi rá Jesús ngue yaui. Mente gue'a nyote ma pa, njandyatho bi hnu rá Jesús. Janangue bi fadi ngue majuaní 'bäi mahøn'a. Bi opan'yu yø xädi rá Jesús ngue ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja yø ja'i.

⁴ Nu'mø tobe 'dap'ua 'bähmua yø xädi rá Jesús, bi xifi ngue hinda bömp'ua ja rá hnini Jerusalén. Bi 'yεmbi:

—Dami tømhmua ná rá hya ya xtá xi'ahua ngue di yat'ahua má Papágä. ⁵ Majuaní ngue bi 'yøtra nxixya rá Xuua connä dehe, pε ya himma ya'atho yø pa di hä'ahua rá ts'edi rá Espiritu Santo ya.

Bi ma mahets'i rá Jesús.

⁶ Mahømbi nyau yø xädi rá Jesús. Pε bi 'yørpä rá nt'änni ya yø xädi, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, çua guehyø pa ja ua gui 'yøt'e ngue di mmandasε yø ja'i ua ja rá häi Israel?

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'a rá hya xa nzänna Papá dá 'yøt'e, hingui ja ngue go gui pahma tema pa, ogue tema ora daní nja'a. ⁸ Pε di hä'ahua rá ts'edi rá Espiritu Santo ngue gui japhua majuaní yø ja'i te'ogä. Nguna rá hya gui xihma yø ja'i 'bäp'ua Jerusalén, gätho mi'da yø ja'i 'bäp'ua ja rá häi Judea, dá guerp'ua ja rá häi Samaria, asta gue'mø gá täthua rá nguni nximhäi.

⁹ Mi juadi bi manna rá hya bi mamp'uya, hεtho yø xädi ha i ma maya rá Jesús. Bi yurbua ja n'na rá gui p'uya, ya hinní mantho bi hyandi. ¹⁰ Hingui hεgui hantho mahets'i

ha i mpa. Mi nu p'uya, 'bäp'ua yoho yø anxe, he yø t'axcahe. ¹¹ Bi 'yεmbuya:

—Ague gyø mmenguha Galilea, çhanja ngue gui hanthua maya? Ya gá nuha ngue bi ma mahets'i rá Jesús, pε mahønda εp'ua tengutho gui nuha ngue i ma ya.

Bi thanhna Matías.

¹² Nuya yø xädi mambi 'bäp'ua ja rá nyuni ja rá mbonza ja yø olivos, bá εhε, bi zø'a Jerusalén. Nuna rá nyuni ná, guerpätho ngue Jerusalén, comma n'na kilómetro.

¹³ Mi zømp'ua ja rá hnini p'uya, bi nexpua ja rá tøcangu mi nsäya. Nuya yø xädi, guehna rá Bedu, rá Jacobo, rá Xuua, rá Andre, rá Lipe, rá Toma, rá Bartolomé, rá Mateo, rá Jacobo nuna rá ts'unt'ua rá Alfeo, rá Simu nuna n'yohua rá partido ngue rá zelote, rá Judas nuna rá n'yohua rá Jacobo. ¹⁴ Gätho ya p'uya, 'dap'ua bi mpeti ngue mmat'Oja. Mi 'bäp'ua mi'da yø xisu, 'nεhra Maya rá mamá rá Jesús, 'nε'ua yø cu rá Jesús.

¹⁵ N'na rá pa p'uya, xi mpeti comma n'na ciento 'nε 'däte nja'i. Bi nangra Bedu p'uya, bi m'mäp'ua made 'bähyø 'yεc'ei. Bi 'yεmbuya:

¹⁶ —Ague ma zi cu'ahua, jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ua ja rá Maca Libro. Porque rá David, rá Espiritu Santo bi bennabäi ná rá hya bi 'yot'i ngue bi ma te dá thohra Judas. A nuna rá Judas, guehna bi m'met'o ngue bi zixyø ja'i bi bentra Jesús. ¹⁷ Mama n'yogähe ná rá Judas, porque xquet'a bi tocabi rá 'bεfi ngue rá representante rá Jesús. ¹⁸ A nuna p'uya, nu'a rá nzäbi bi dāha ngue bi dá rá Jesús, bi thän'a n'na rá häi. Nuna rá häi ná, ja bi dup'ua rá Judas ngue bi dägui, i m'mänya. Bi böni gätho yø xεfo ngue bi føgue. ¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø mmengu Jerusalén te bi nja, i hutra häi ngue rá Acéldama, gue'a rá hya ga ya yø ja'i'a. I nne dá ma, ni hu rá häi ngue rá ji. ²⁰ Nguna rá hya bi cuarpua ja rá libro ngue yø Salmo rá David, bi 'yεna: “Dä du rá mmennigu, ya hinjondi m'mäp'ua ja rá ngu”, bi 'yεna. Xquet'a bi 'yεna: “Ndan'yo to di thoja rá 'bεfi”.

²¹ A nuaa dí 'bähmua ya, 'bäcua 'da yø n'yohua ngue hingui hεgahe mente yø pa dá n'yohe rá Hmu Jesús. ²² Bi nup'ua bi xixyabi rá Xuua, 'nε bi nu 'mø mi ma mahets'i. A

nuyá, jatho ngue da guehya 'da yø n'yohu ya, da t'ets'i ngue 'dap'u ga n'yohe ngue di ja majuaní p'u bi bennate ra Jesús.

²³ Bi thanhni yo nc'ei p'uya, ra Matías 'nehra José. Nuna ra José p'uya, ja mi'da yø thuhu ngue i Barsabás 'ne i Justo. ²⁴ Mi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Ma Oja'i, nu'i guí parpabi yø n'yomfeni yø ja'i. Dami 'yuhya ndana guí huanhya yo nc'ei 'bucua ya. ²⁵ Nuna ra n'yohu guí huanhni, di thocra 'befi, ngue ra representante mi'péhra Judas, nuna bi hyep'u rá 'befi 'mø mi 'yøtra ts'oqui, nup'u ni 'yup'u di ma, ja i map'u.

²⁶ Bi gucra suerte yø ja'i p'uya. Nuna ra suerte, bi nthui ra Matías. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, 'dap'u bi n'yohu'u 'de'ma'da nc'ei yø representante na ra Matías.

2

Ra Espíritu Santo bi hatra ts'edi yø xädi.

¹ Nu'mø mi zøhra pa ngue ra ngo Pentecostés, gä xi mpeti yø 'yec'ei p'u ja n'na ra ngu. ² Xøgue nthambenitho bí 'yehmaya, ena n'na ra ndonthi ra ndi fut'ambo ra ngu. Gä bi 'yup'u ja ra ngu xi mihyø 'yec'ei. ³ Bi hnu p'uya ngue ena yø janí yø sibi di nxamp'u hudi n'na ngu n'na. ⁴ Guehna ra Espíritu Santo di hatra ts'edi yø ja'i. Nuna ra Espíritu Santo, bi japyø ja'i ngue ga ya yø 'dan'yo hya hinguí padí. N'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra Espíritu Santo xänb'i tema hya da ma.

⁵ Nu'a ra pa'a p'uya, nup'u Jerusalén mi 'bap'u 'da yø judío xpí 'yehε 'dama 'dan'yo yø häi ngue da nu ra dannigo. ⁶ Guehya xi mpeti 'mø mi 'yøde ngue ena 'yo ra ndonthi ya. Mi 'yøde ngue di yahni yø 'yec'ei p'uya, hinguí padí hanja ngue ga ya yø 'yec'ei'a te yø hya. Porque øhyø ja'i ngue ga ya yø 'yec'ei'a te yø hya ga yap'u ja yø häi xpí 'yehε. ⁷ Gä di 'yødyø ja'i, hinguí padí te da 'yøt'e. Di n'yembí n'na ngu n'na:

—Nuya yø n'yohu di yahni ua, gä yø mmengu Galilea ya. ⁸ Pe çhague nja ngue dí øhmü ga ya'a te ma hyahü n'na ngu n'naja? ⁹ A nuyá, 'bucua yø mmengu Partia, yø mmengu Media, yø mmengu Elam, yø mmengu Mesopotamia, yø mmengu Judea, yø mmengu Capadocia, yø mmengu Ponto,

yø mmengu Asia, ¹⁰ yø mmengu Frigia, yø mmengu Panfilia, yø mmengu Egipto, yø mmengu Africa nuya rá m'map'u man'na rá nguep'u ngue ra hnini Cirene. Xquet'a 'bucua yø mmengu Roma. Nu 'da'u p'uya, yø judío p'u bá mi, mi'da p'uya, ya xa bennabí yø nt'ec'ei yø judío. ¹¹ Xquet'a 'bucua yø mmengu Creta, yø mmengu Arabia. 'Ne dí øhmü ngue espabi Oja yø ja'i, 'ne ga ya'a te ma hyahü n'na ngu n'naja.

¹² Gä di 'yødyø ja'i, hinguí padí hanja ngue ga ya yø 'yec'ei'a te yø hya ga ya. Di n'yänni n'na ngu n'na p'uya, di n'yembí:

—¿Hanja'a te hmangua? —di n'yembí.

¹³ Pe thentho mi'da yø ja'i, i embí ngue ití'u di yahni.

Bi zohyø ja'i ra Bedu.

¹⁴ Nuna ra Bedu mi 'bäp'u p'uya, 'dap'u 'bähmü'u 'de'ma'da yø representante ra Jesús. Bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Ague gyø judío guí søthü ua, da guehyø mmengu ua Jerusalén, dami pahmu hanja na ra hya jap'u ya. Dami 'yøhmü xanho ra hya ga xi'ahü ya. ¹⁵ Nuya yø n'yohu 'bucua, hinguí ití ya tengutho guí mbemhmü. Porque hinjonguítí'a guto xudi. ¹⁶ Nuna te bi nja ya, guehna ra hya bi manna pøngahya Joel ngue bi 'yena:

¹⁷ “Gä xi'ahü ra hya mman'Oja. Bi yena: Da 'yehra pa ga pennabí ra Espíritu Santo gätho yø ja'i 'bwi rá ngüni nximhäi. Guehna di bennabí ra hya da manni ts'ant'uhü 'nehni t'ixuhü na. Yø ts'ant'u da nu yø cosa hinguí nnu mi'da yø ja'i. Yø dac'ei da 'ui yø t'i. ¹⁸ Nu'u yø pa'u, ga pennabí ra Espíritu Santo ma mefi ngue yø n'yohu 'nehhyø xisu. Guehna di bennabí ra hya da manna. ¹⁹ Gä øt'ä yø milagro na maya. Nua ja ra häi p'uya, di nja yø hmeya ngue ra ji, 'nehra sibi, da nangra 'bifi. ²⁰ Ya händi yotra hyadi. Xtá ntheni ra zana tengutho ra ji. Guehna di nja naya hante ngue da zonna pa dá ep'u ra Hmu. Guehna ra pa di nequi rá ts'edi Oja maguesε. ²¹ Nu te'o gä nzo Oja, gue'u di nyanyø te'u”, i en'Oja.

²² Ra Bedu p'uya, bi sigue bi 'yembyø ja'i:

—Ague gyø judío'u, dami 'yøhmü ra hya ga mmangä. Bi ne Oja ngue bi 'yøtyø milagro p'u guí 'bähmü connä guehna ra Jesús ra mmengu Nazaret. Janangue guí

pahm̄a ngue gueŕe Oja bi hatra ts'edi'a te bi 'yøtra Jesús. ²³ Pɛ gá dāph̄a yø ts'oc'ei ra Jesús ngue bi cuarta pont'i, bi hyo. Pɛ ya manjam'mø xpá nzän'Oja ngue bi zo ni 'yeh̄a ra Jesús ngue gá jah̄a p'ɛ. ²⁴ Pɛ nuyá, Oja bi japi ngue bi bɛnnate ra Jesús. Bi gujpu ja ra ndate mi o, porque hinguí sã ngue da cop'ɛ. ²⁵ Ja bi bømp'ɛ'a te bi manna David conná guehra Jesús ngue bi 'yɛna: “Zant'a gá n'yo'be Oja. Oja 'bup'ɛ ja mā n'yei, n'namhma ngue hinjonda 'yangui. ²⁶ Janangue dadi johya, gá mma hanja ngue ja gra pähä. 'Nɛ hu mā mm̄ai ngue te da thohm̄a do'yo 'mø dá tu. ²⁷ Porque hinguá sogagui mā tegä p'ɛ ha o yø ánima. Hinguí jaqui da 'ya mā do'yo, porque ni mɛfigui gadi maqui. ²⁸ Nu'i gá xogagui mā mm̄ai ngue dá padi ngue ja gra te para zantho. Ya man'natho di njaga mpähä 'mø ga nnu'i”, bi 'yɛna.

²⁹ Ague n'yø'ah̄a, dí nne ga xi'ah̄a te bi thohna mā mboxitah̄a ra David. Bi du na, 'nɛ bi t'ägui. A nu'a rá panteón, i jatho asta guehra pa jap'ɛ'a ya. ³⁰ Pɛ nuna ra David mará pøngahya Oja na. Mi padi te xi yarpabi Oja, ngue nuna n'na'ɛ yø mbom'meto, guehna ra Cristo naya. Go di ponnabi'a ra ndast'abi mi pɛhra David. ³¹ Nuna ra David, ya mi pa'a m'met'o ngue di bennate ra Cristo na. Janangue bi mamp'ɛya ngue rá te ra Cristo, hinda ts'ojpabi p'ɛ ha o yø ánima. Bi mā ngue hinda 'ya rá do'yo. ³² Oja bi japi ngue bi bennate ra Jesús. Gäthogähe ya, gá dadi jahe majuaní ngue bi bennate na. ³³ Nuna Oja nnepe ngue da hnu mansu ra Jesús, bi zixpu bí ja rá n'yei. Nuna ra Espiritu Santo ya xi yat'Oja ngue da penhni, bi japra Jesús ngue bá penhni, bi zøcua dí 'buhm̄a. A nuyá, guehna ra Espiritu Santo go øt'a te guí nnuh̄a ya, 'nɛ'a ra hya guí øhm̄a ya. ³⁴ A nuna ra David, himbi ts'ixmate p'ɛ ja rá n'yei Oja na. Sinoque bi 'yɛna: “Nuna Oja, nu'mø mi zojpagui mā Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yɛmbi: Damí micua ja mā n'y eigä ya, ³⁵ asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gätho'ɛ ni nsuiui”, bi 'yɛmbi. ³⁶ Gätho yø judío rá m'map'ɛ ja ra häi Israel, jatho ngue da ba'a njuani te'o na ra Jesús. Guehna ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi na. Pɛ

nu'ah̄a, gá cuath̄a ra pont'i na.

³⁷ Gä bi där'man'ɛ yø mm̄ai yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya bi manna Bɛdu p'ɛya. Bi 'yørpa ra nt'änni ra Bɛdu p'ɛya co 'nɛ'ɛ mi'da yø representante ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague n'yø'ah̄a, ¿te 'bɛ'a ja ngue ga øt'ähe p'ɛya?

³⁸ Mi dahra Bɛdu p'ɛya, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Damí hyehm̄a p'ɛ ra nts'o n'na ngu n'na'ah̄a. Jatho ngue guí nxixyah̄a, gue'a di fadi ngue guí ɛc'ei ra Jesucristo'a. Nuna Oja p'ɛya, di pun'na ni ts'oquih̄a, 'nɛ da pen'nah̄a ra Espiritu Santo. ³⁹ Porque go di toca'ah̄a na ra hya ya xa mma mayat'i, 'nɛ ni basih̄a, 'nɛ'ɛ to gá rá m'map'ɛ 'yapatho. Nuna Oja mā Hmu, i nzohni hangu yø ja'i nne prá mm̄ai da zofa.

⁴⁰ Ra Bɛdu p'ɛya, xangu mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi consejo yø ja'i, bi 'yɛmbi:

—Damí hyehm̄a p'ɛ'a te gäma nts'o ga 'yo yø ja'i —bi 'yɛmbi.

⁴¹ Nuyá yø ja'i bi nu manho ra hya mmanna Bɛdu, bi ma maxixyabi. Nuyá ja mā'da'yo bi 'yɛc'ei ra hya'a ra pa'a p'ɛya, comma hyu mahuah̄i nja'i bi zadi. ⁴² Gätho ya yø ja'i ya, hinguí nne da hye'a ra hya xänbate yø representante ra Jesús. 'Da'igu mma n'na ngu n'na, 'nɛ 'dap'ɛ mmat'Oja. 'Dap'ɛ xenna thuhm̄e da zi, tengutho ra hya bi zohra Jesús.

Ya xangu to bi 'yɛc'ei ra Jesús.

⁴³ Gä bi nsu yø ja'i ngue xangu yø milagro bi 'yøtyø representante ra Jesús. ⁴⁴ Nu'ɛ ya xi 'yɛc'ei ra hya p'ɛya, gá 'dap'ɛ di mpɛti. Nu'a te gá pets'i, 'da guí mmɛtitho. ⁴⁵ Bi mā yø häi yø ja'i, nu'ɛ ja mi'da te mi pets'i, gá bi mä. Di ndarpi n'na ngu n'na'a te honi.

⁴⁶ N'na pa ngu n'na pa di mpɛti p'ɛ ja ra nija. Nup'ɛ ja yø ngu yø ja'i, gá 'dap'ɛ di mpɛti ngue sihm̄e. Gä 'dagui johyatho yø ja'i ngue 'dap'ɛ sihm̄e 'nɛ hinjondi 'yɛts'i.

⁴⁷ Gä ɛspabi Oja. Nuyá yø ja'i 'bup'ɛ ja ra hnini, gätho nnu manho ya yø 'yɛc'ei. N'na pa ngu n'na pa, nuna Oja øt'e ngue man'na ni hyuxta yø 'yɛc'ei di nyanyø te.

3

Bi t'øthe n'na ra dogua.

¹ N'na ra pa, nuna ra Bɛdu 'nɛhra Xuua, 'da i marb̄a bí ja ra nija di mpɛti yø judío.

Comma hyu nde bi ma, gue'a ra ora pa ra mhmat'Oja yø ja'i'a. ² Mi zømp'u ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho. Mi hup'u n'na ra n'yohu ngue tudyø gua asta gue'mø mamba mi. I t'ep'u ngue hnepe da 'yäpra limosna'u yø ja'i cut'ambo nnija. ³ Nu'mø mi nu ra Bedu 'nehra Xuua ngue mmap'u da yarb'u ja ra nija, nuna ra dogua p'uya bi 'yäpra limosna. ⁴ Ra Bedu p'uya 'nehra Xuua bi hyeti. Bi 'yembra dogua na ra Bedu p'uya:

—Dam hyerca'be —bi 'yembi.

⁵ Nuna ra dogua p'uya, bi hyeti. I tøm'i ngue te xti unni. ⁶ Pe ra Bedu bi 'yembi:

—Hin tema menyü nna haggä ngue ga 'da'i. Pe nu te da zä ga 'da'i, ga 'da'i. Conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmengu Nazaret, dí xi'i ya, dami nangui, gui n'yo.

⁷ Nuna ra Bedu p'uya, bi bennba rá 'ye ngue rá n'yei, bi gats'i. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi hyu xanho yø hyundo'yo ngue yø dägua. Bi zä bi m'mäi xanho. ⁸ Nuna ra dogua p'uya, xøgue ra n'nas'mø mi nangui ngue bi n'yo. 'Da i yarb'u ja ra nija p'uya. Ya ni 'yo, 'ne ni sägui mente di ja mammadi Oja. ⁹ Gätho yø ja'i mi 'ba'ambo nnija, bi nu ngue mente ni 'yo na mará dogua, mente di ja mammadi Oja. ¹⁰ Nuya yø ja'i, i padi ngue gue'a ra dogua xi t'ep'u ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho'a. Gue'a ra n'yohu mi äpra limosna yø ja'i'a. Yø ja'i p'uya, di 'yøtho 'ne i su ngue nu yø ja'i ngue ya bi zä na mará dogua.

Ra Bedu bi zohyø ja'i 'bup'u ja ra nija.

¹¹ Nuna mará dogua 'mø mi zä, asta hingui nne di thøhra Bedu 'nehra Xuua, i sammj. Gätho yø ja'i p'uya, gä di fetyø n'yomfëni ngue su. Bi map'u bi 'bähra Bedu ja ra ngun'yu ni hu ngue ra Salomón. ¹² Mi nu ra Bedu p'uya ngue xangu yø ja'i 'bup'u, bi 'yembuya:

—Ague gyø judiohu, ¿hanja ngue gadi 'yøthoha'a te bi nja? ¿Hanja ngue gui emhma ngue comma ts'edis'e'be, ogue ngue dí sugä'be Oja, dá japä'be bi n'yo na ra n'yohu 'bucua? ¹³ Sinoque nu'a ma Ojahu mi thanne ma mboxitahu ra Abraham 'nehra Isaac 'nehra Jacob, gue'a bi n'øthe'a ya, para ngue da t'espabi'a rá Ts'ant'u Jesús. Pe nuna ra Jesús, guehna gä däh'u p'u 'buhyø

ts'ut'abi na. Nu'mø mi ne xti thøhra Pilato, pe nu'ahu hingá nehü. ¹⁴ Pe nuna ra Jesús hin tema nts'o bi 'yøt'e, gä ra nho man'i n'yo. A nu'ahu p'uya, hingá nehü ngue xtá ma mathøgue na, sinoque go gá 'yähmu ngue bi ma mathøgue n'na ra hyote. ¹⁵ Go gá hyohu na bádi unna te. Pe Oja bi japi ngue bi bennate p'u ha bi t'ägui. A nugä'be ya, go dadi jagä'be majuan'i ngue bi bennate ra Jesús. ¹⁶ A nuna ra n'yohu 'bucua ya, gui pahmu ngue mi dogua na. Pe ni hmi ni dähü ngue bi zä na ra n'yohu na. Ränge bi 'yec'ei ngue ra Jesús da zä da 'yøthe, janangue bi zä xandønho ya.

¹⁷ Ague n'yø'ahu, nugä dí padi ngue hingui padi te ga mbøn'a gä 'yøthu. Xquet'a njarbatho ni hmuh di manda p'u ja ra nija ya, aha bi hyo ra Jesús. ¹⁸ Pe nuna Oja, bi japi ngue bi nja'a te gä bi 'yotyø pøngahya 'mø yø pa xathogui. Nu'u yø pøngahya, bi ma ngue ra Cristo i ja ngue da zä ra n'u. ¹⁹ Janangue nuyá, dami hyehmu p'u'a te gni 'yohu. Dami 'yec'ei hu Oja, n'namhma ngue di mpun'na ni ts'oquihü. Ja da hyut'a ni mmuihu Oja p'uya. ²⁰ A nuna Oja da penhna Jesús, porque guehna ra Cristo ya xpa t'ets'i ngue di manda ua na. ²¹ A nuyá, ra Jesucristo jatho ngue da m'map'u mahets'i asta gue'mø da 'yøt'Oja ngue da gom'na'yo gätho yø cosa i ja. Nguna ra hya bi man'u yø maca pøngahya Oja xa m'mu'mø ya mandønjam'mø tho. ²² Nu'mø mi zohyø nyogui ja'i ra Moisés, bi 'yembi: “Nuna Oja ma Hmuhü, nu'u yø judío, da bøn'a n'na nc'ei ngue di mpøngahya tengutho bi jacä. Nu'a ra pøngahya'a p'uya, dami 'yøhmü te gäma hya da xi'ahu. ²³ Nu ra ja'i hinda 'yec'ei na ra pøngahya na, da ts'ijpu ha 'buhyø judío ngue da tho”, bi 'yena.

²⁴ Bá fadi asta ra Samuel, gätho'u mi da yø pøngahya xa m'mui, gä bi ma ngue di nja'a te gä dí nuuhü ra pa ja p'uya. ²⁵ Nuna ra hya ya xa yarpabi Oja yø ja'i ngue di nja, tengutho ra hya bi bennbabi yø pøngahya ngue bi xihyø ja'i, nuna ra hya na, da 'yøt'ahu ra nho na. Oja bi 'yøt'ui n'na ra cohi ma mboxitahu Abraham, bi 'yembi: “Conná guehna n'na ni mbom'meto di m'mui, da ma majapi gätho yø ja'i 'bua nximhäi”, bi 'yembi. ²⁶ Nuna Oja bi unná

cargo na rá Ts'ant'u, rá mudi i mennbu guí 'b'hm̄u ngue di jap'ah̄u. I nnepe ngue gui hyehm̄u p'u ra nts'o gn̄i n'yo n'na ngu n'na'ah̄u.

4

Ra Bedu 'nēhra Xuua bí 'bäp'u ha 'b'hyø mmäcja.

¹ Mente yah̄u yø ja'i ra Bedu 'nēhra Xuua, bi zøhyø mmäcja p'uya, bá n'youi ra 'bet'o asminyö co 'nē'u yø saduceo. ² I mbøcue'u p'uya, ngue ra Bedu 'nēhra Xuua xännba ra hya yø ja'i, i xifi ngue nu'u xa ndu i ja ngue di bēnnate, porque bi bēnnate ra Jesús. ³ Bi bent'i bi got'a fädi, ja gue'mø mi hyats'i xtí nja ra hya. Porque ya bi nde bi got'i. ⁴ Pe nu'u yø ja'i bi 'yøhra hya i hma, xandøngu bi 'yēc'ei ra hya. Nu'a gangu yø 'yēc'ei p'uya, bi t'øtra güenda ngue hønse yø n'yohu, ya ni ma da z'u'i cat'a mahuah̄i.

⁵ Mi hyaxp'uya, bi mpeti yø hmu yø mmäcja p'u Jerusalén, co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, ni n'yohu yø xännbate ngue ra ley. ⁶ Ni n'yohu na ra Anás rá hmu mmäcja. Ni n'yohu ra Caifás, 'nēhra Xuua 'nēhra Alejandro. 'Nē gätho yø mēni ya yø hmu mmäcja ni n'yohu. ⁷ A nuya p'uya, bi manda ngue bá ts'i ra Bedu 'nēhra Xuua, bi ma ma'bä'mi p'u made ngue da t'ørpa ra nt'änni. Mi 'yännb'uya, bi 'yēmbi:

—¿Te'o bi 'da'aui ra nt'edi'a te guí øt'ui n'yø, ogue te'o bi 'da'aui ra ts'edi ngue gui øt'ui tengu na ra hya na? —bi 'yēmbi.

⁸ Nuna ra Bedu ts'o p'uya, ra Espiritu Santo di hatra ts'edi bi 'yēmbya yau p'uya:

—Agué n'yø'ah̄u, nuya yø n'yohu di manda ua ja ra hn̄ini, da guehyø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. ⁹ Guí änga'be ha bi nja'a ra nho dá ørpä'be na ra n'yohu mi'u, ngue ha bi njap'u i yan̄i. ¹⁰ A nuyá, ga xi'ah̄u ha bi nja, n'namhma ngue da bad̄i gätho yø judío. Nuna ra n'yohu 'b'cua bi yan̄i conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmēngu Nazaret. Guehna ra Jesucristo gá cuathu ra pont'i ngue bi tho na. Pe Oja bi japi bi bēnnate p'u bi t'ägüi. Conná guehna ya, ni hmi ni dāhu p'u bi yanna ra n'yohu 'b'cua.

¹¹ Gá 'yøth̄u tengutho yø gado 'mø bi 'yēn'a n'na nguadi n'na ra do, embi ngue hingui ho. Pe m'mēfa p'uya, guehna da gohi ngue

brá 'bebo p'u brá fahra jado na. Guí njathu p'uya, hingá nu manho ra Jesús. Pe guehna rá thanhni Oja na. ¹² H̄injom man'na da zä gdá nyamhma. Porque bá sän'Oja ngue nuya ja ra ximhäi, hønra Jesús ja rá ts'edi da yan̄ju.

¹³ Nu'u yø n'yohu di manda p'u ja ra nija p'uya, bi nu te øtra Bedu 'nēhra Xuua ngue ya manzaqui. 'Nē pahyø ja'i ngue nuya yø n'yohu ya, himbi ma ra xädi, i embyø ja'i ngue h̄inte pad̄i. Janangue di 'yøtho. Pe pahyø ja'i ngue mi n'youi mam'met'o ra Jesús. ¹⁴ I nnu yø ja'i p'uya, ngue 'dap'u 'b'hm̄u na ra n'yohu mará dogua ya xi zä. Ya hingui säp'u da 'yēmbyø ja'i ngue ra fehni'a te bi nja. ¹⁵ Bi xi p'uya ngue bi ma bá m'mä'athi, mente bi nhēcahya, bi zänni te da japi. ¹⁶ Di n'yēmbi:

—¿Te 'be'a ga japhu ya yø n'yohu 'youa dí 'b'hm̄u? Porque gätho yø mmēngu Jerusalén, ya pad̄i ngue h̄injonda zä da 'yøt'a te bi 'yøt'e. Ya hingui sä ga emhma ngue himma juani'a te bi 'yøt'e. ¹⁷ A nuyá, ma ga pihma ya, n'namhma ngue h̄inni mantho da manna hya p'u ha 'b'hyø ja'i. Ma ga xihma ya ngue ra pa di map'u, ya h̄inni mantho da xihyø ja'i hanja na ra Jesús.

¹⁸ Mi juadi bi nhēcahya yø ja'i p'uya, bi zonhni ngue bi 'yēmbi:

—A nuyá n'yø'au, 'yo høngui xihma ra hya yø ja'i ya. 'Yoni mantho høngui xännbahu yø ja'i rá hya ra Jesús.

¹⁹ Mi dahra Bedu 'nēhra Xuua, bi 'yēmbi:

—Dam̄i hyacju xanho ra güenda ya. ¿Ua guí haxu njuani ngue da nu manho Oja ngue go di nja'a te guí mmamhma ya'mø, hingo di nja'a te mman'Oja 'mø? ²⁰ Nuna ra Jesús, jatho ngue ga mmamhmagä'be'a te dá nu'be bi 'yøt'e, 'nē'a te dá ø'be bi ma.

²¹ Høntho juadi bi pidi, bi thø p'uya. Porque ya himbi din̄i ha xtí japi ngue xta ngot'i. Porque sup̄i di mbøcue ya yø ja'i espabi Oja ngue te xi nja. ²² A nuna ra dogua xi t'øthe conná ts'edi Oja, i tho'a nyote nje ya 'b'ui.

Bi 'yäprä ts'edi Oja yø 'yēc'ei ngue h̄indi nsu.

²³ Nu'mø mi ma mathøgue ra Bedu 'nēhra Xuua, bi map'u 'b'hyø amigo. Bi xifi gätho'a

te xi manyø hmu yø mmäcja, 'nɛ'ʉ yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. ²⁴ Nu'mø mi 'yø'a te si p'aya, 'da i mmat'Ojatho, bi 'yɛna:

—Ma Oja'i, gue'e grá Oja gá hoqui te gá bí ja maya, gá hocra häi, gá hocra jathe, gá hoqui gätho yø cosa i ja. ²⁵ Nu'i ma Oja'i, conna Espiritu Santo gá japni mɛfi ra David ngue bi man'a te guí nne guí mma, porque ra David bi 'yɛna: “¿Hanja ngue mbøcɛ yø ja'i 'bɔp'ʉ ja yø nación? 'Nɛ hĩndi nja'a te sänni di nja. ²⁶ Di mpɛti yø dast'abi p'ʉ ja yø nación. Da guehyø ts'at'abi 'bɔp'ʉ ja yø hnini 'da'igu sänni. I sɛ Oja 'nɛ sambabi'a ra Cristo bá ɛts'i”, bi 'yɛnna David. ²⁷ Porque majuanĩ ngue nuua ja ra hnini Jerusalén, nuna ra dast'abi Herodes conna Poncio Pilato, conyø judío, conyø ja'i hĩngyø judío, gá bi mpɛti, bi nhɛcahya ngue sɛ'a ni maça Ts'ant'ʉ Jesús guá ɛts'i. ²⁸ Pɛ nuna ra hya bi 'yøtyø dast'abi, ya manjam'møtho xcá manna ra hya mi ja ngue di nja. ²⁹ A nuya grá Hmu, ya guí nnu te gui pite yø ja'i ya. Damĩ hacje ra ts'edi ya, n'namhma ngue hĩndi nsu ni mɛfi da mamp'a'i ni hya. ³⁰ Conni ts'edi damĩ 'yøt'e ngue da zä'u to xan'ʉ. Damĩ 'yuhyø hmɛya, ngue di nja yø milagro 'mø ts'o'a ni maça Ts'ant'ʉ Jesús.

³¹ Høntho bi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'aya, bi 'yan'a häi p'ʉ xi mpɛti yø ja'i. Gä bi zä yø ja'i ngue di hatra ts'edi ra Espiritu Santo. Ya hĩngui su da mambrá hya Oja p'aya.

Nu'a te pɛs'yø ja'i, gá 'da gui mmetitho.

³² Gätho yø 'yɛc'ɛi, 'bɛi tengutho 'mø ngue da n'na nc'ɛitho. 'Da'igu øt'e, 'da'igu mbɛni. Ni xinga n'na nc'ɛi ngue da 'yɛna jase rá mmeti. Nu te gá pɛts'i, gá comhmi. ³³ A nuya yø representante p'aya, gá ha ra ts'edi di ja majuanĩ ngue bi bɛnnate ra Hmu Jesús. Nuna Oja, man'na bi unná njapi. ³⁴ Yø 'yɛc'ɛi p'aya, hĩnjo'o ngue da hĩn'ʉ te da hyoni. Porque nu to gá ja yø häi, ogue yø ngu, i pä ngue di unna mɛnyu ngue ma darpi yø ja'i. ³⁵ Nu'mø bi zøp'ʉ 'bɔhyø representante ra Cristo, di dāpra mɛnyu. Go di darpabi yø ja'i ya p'aya, n'na ngu n'na yø ja'i ma t'unni'a te honi.

³⁶ Mi 'bɔp'ʉ n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Guehna n'na ra levita na ngue ra mmɛngu Chipre. A nu'ʉ yø representante ra Cristo p'aya, gui hutĩ ngue ra Bernabé. I

nne da ma ngue n'na ra n'yohu di hojpa yø mmɛi yø mmic'ɛiui. ³⁷ Nuna ra José p'aya, bi mä n'na rá häi mi ja. Bi dāpra mɛnyu yø representante ngue di dat'i.

5

Ra ts'oqui bi 'yøtra Ananías 'nɛhra Safira.

¹ Nuna n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Ananías conna Safira rá xisu, bi mä n'na rá häi ya p'aya. ² Pɛ bi hyaca n'na parte ra mɛnyu i mä rá häi, co 'nɛhrá xisu bi badi. Nuna man'na parte p'aya, bi dāpyø representante ra Cristo, tengutho 'mø ngue hĩnte xta hyaqui. ³ Ra Bɛdu p'aya bi 'yɛmbi:

—Ague Ananías, ¿hanja ngue di cants'a ni n'yomfɛni ra zithu ngue guí nne gui hyätra Espiritu Santo? Porque gá hyacra mɛnyu guí pä ni häi. ⁴ Xina ra häi, ¿uangui ni mmeti na? Ya gá pä, 'nɛ mi o ni 'yɛ ra mɛnyu, uangui xqui 'yøt'e te guí nne. ¿Hanja ngue gá bɛni guí mmanna fehni? Hĩngyø ja'i'ʉ guí nne gui hyäti, sinoque Oja guí nne gui hyäti —bi 'yɛmbi.

⁵ Ngu i 'yøhna ra hya bi sihra Ananías, 'bɛxpi du, bi dä p'aya. Gä bi 'yɛmmɛi bi nsu ya yø ja'i bi badi te bi nja. ⁶ Bi nangui 'da yø n'yohu mi 'bɔp'ʉ, bi 'uennbabi rá do'yo ra ánima, bi hyats'i bá ägui.

⁷ Mi thogui comma nhyu ora p'aya, bi yat'ambo na ra Safira rá xisu ra ánima. Pɛ hĩngui padi te xi nja. ⁸ Ra Bɛdu p'aya, bi 'yɛmbi:

—Damĩ xiqui, ¿ua gue'a guí pä ni häiui'a ra hya xa hmangua mahɛ'mø, uague hĩn'na?

Mi dahra Safira, bi 'yɛna:

—Ahá, gue'a dá pä'be'a —bi 'yɛna.

⁹ Ra Bɛdu p'aya bi 'yɛmbra xisu:

—¿Hanja ngue ya xcuá nhɛcahya ngue gui hyär'mahyaui ra Espiritu Santo? 'Bāp'ʉ gox-thi'ʉ to xpá 'yāc'a'i ni damme. 'Nɛ mahonda hyaxa'i ya ngue guá n'yägui —bi 'yɛmbi.

¹⁰ 'Bexque'a ra ora'a p'aya, bi dahra xisu p'ʉ mi yaui ra Bɛdu, ngue bi du. Mi yat'ambo yø 'yāte p'aya, mahombi dinĩ ngue ya xi du ra xisu. Bá juipaya, bi ma bá ägui 'dap'ʉ bi 'youi rá damme. ¹¹ Gä bi nsu yø 'yɛc'ɛi. Ximmangu'ʉ hĩngyø 'yɛc'ɛi p'aya, xquet'a bi nsu mø mi 'yø'a te bi nja.

Xangu yø milagro bi nja.

12 Nup'u ja ra ngun'yu ni hu ngue ra Salomón, ja bi mpeti p'u xangu yø 'yεc'ei. Nuya yø representante ra Cristo p'uya, 'dama 'dan'yo yø hmεya bi 'yutyø ja'i, porque h̄injongui s̄a da 'yøtyø milagro bi 'yørbu bi mpeti yø ja'i. 13 Madague'a h̄ingui cuarbu 'b̄ahyø 'yεc'ei ya yø ja'i h̄ingyø 'yεc'ei, pe nnu manho yø 'yεc'ei, h̄ingui sai. 14 Man'na man'na ni hyuxta yø ja'i bi 'yεc'ei ra Jesús. Yø n'yohu, yø xisu bi 'yεc'ei. 15 Asta bi jacyø d̄arquēhi yø ja'i ngue pop'u ja yø caye. 'Bu'o bá oxyø t'ots'i, 'bu'o bá oxyø f̄idi, i nnepyø ja'i ngue nu'mø bi thop'u ra Bēdu, madrá xahatho d̄i nthēui ra d̄arquēhi, 'bexi s̄a ra n'u h̄emb̄i. 16 Nu'u yø hn̄inj̄i guerp̄atho bí ja, bá εhyø ja'i bi zø'a Jerusalén. Bá du yø d̄arquēhi, bá du yø ndunth̄i. Pε ḡa bi t'øthe.

Bi n'ofädi yø representante ra Cristo.

17 Nuna rá hmu yø mmäc̄ja p'uya, ḡatho ya m̄i'da yø n'yohu, nuya ja yø nt'εc'ei ni hu ngue yø saduceo, ḡa bi n̄seȳa 'mø m̄i nu ngue x̄andøngu yø ja'i n'youi ya yø representante ra Cristo. 18 Bi ma mabent'i ya yø representante p'uya, bi jot'i. 19 Pε rá anxε Oja p'uya, bi xocr̄a goxthi f̄ädi 'mø m̄inxui ngue bá j̄equi. Bi 'yεmb̄i:

20 —Ni mε ya, ni m'mähmi p'u ja rá nj̄ja di mpeti yø judío. Dami xihmi yø ja'i hanja na ra hya ngue ra 'da'yo te.

21 Nu'u yø representante ra Cristo 'mø m̄i 'yøhna ra hya bi xihra anxε, bi ma mxud̄itho p'u ja ra nj̄ja ngue bi x̄annba ra hya yø ja'i. Nu'a ra ora εb̄i mman̄na hya p'u ja ra nj̄ja p'uya, ja bi øt'a junta'u yø hmu yø mmäc̄ja. Bi petyø n'yohu di manda p'u ja ra nj̄ja. Ja bi manda ngue da nj̄acyø ofädi p'uya. 22 Pε nu'mø m̄i zøp'u ja rá f̄ädi'u yø policia, ya h̄imbi d̄imp'u yø ofädi. Bá pennb̄uya, bi ma ngue ya h̄injo'o p'u yø ofädi. 23 Bi 'yεna:

—Dá tinḡahe ngue n'nøt'e x̄anho ra f̄ädi, 'b̄äp'u yø mädi p'u ja ra goxthi. Pε nu'mø ma xoc̄ahe ra goxthi p'uya, ya h̄indá tinḡahe p'u mbo yø ofädi.

24 M̄i 'yøhyø hmu yø mmäc̄ja na te xi nja p'uya, 'nε'a rá hmu'u yø n'yohu ja yø 'b̄efi p'u ja ra nj̄ja, ngue h̄injo'o p'u yø ofädi, di n'yεmb̄uya:

—¿Xø Hague xp̄i b̄øn'u p'uya? —di n'yεmb̄i.

25 Nu'a ra ora'a p'uya, bi zø'a n'na nc'ei, bi 'yεmb̄i:

—Nu'u yø n'yohu ḡa cothu f̄ädi 'mø m̄inde, ya bí 'b̄äp'u ja ra nj̄ja. Bi x̄annba ra hya yø ja'i —bi 'yεmb̄i.

26 Nu'a rá hmu yø policia p'uya, bi mähä'u yø mm̄ipoliciaui ngue da si'u yø representante ra Cristo. Pε h̄imbi un̄i, porque su da m̄ando yø ja'i. 27 Nu'mø mamba ts'i'u yø representante ra Cristo p'uya, bi ma ma'b̄ä'mi p'u ja ra junta. Nu'a ra hmu mmäc̄ja bi 'yεmb̄i:

28 —¿Ua h̄ingui øhm̄u ra hya, uangui dá h̄ec'ahe ngue nu'a rá hya ra Jesús, ya h̄inni mantho guí x̄annbah̄u yø ja'i? A nuya ḡatho ra hn̄inj̄i Jerusalén, ya xc̄a s̄innbah̄'a ra hya guí x̄annbateh̄u ya. 'Nε guí εmh̄mu ngue go ma ts'oquiḡahe p'u bi du na ra n'yohu guí mm̄amh̄mu.

29 M̄i dahra Bēdu p'uya, co 'nε'u m̄i'da yø representante, bi 'yεna:

—Nuḡahe d̄i εmh̄me ngue jatho da t'εc'ei te mman'Oja, h̄inda gue'a ngue yø ja'itho da t'εc'ei bi yø hya. 30 Nuna rá Jesús d̄i mm̄anḡahe ya, guehna ḡa cuathu ra pont'i ngue bi du na. Pε nuna Oja m̄i thanne ma mboxitah̄u, bi japi ngue bi b̄ennate. 31 Oja p'uya, bi zixp̄u bí ja rá n'yēi na ra Jesús, guehna bi 'yεts'i ngue di ndast'abi ngue da yanyø ja'i na. A nuyá, nuya yø judío, mat'unn̄i ra tiempo ngue da hyep'u ra nts'o ḡa 'yo, n'namhma ngue di mpunnba yø ts'oqui. 32 Guesε ra Esp̄iritu Santo di ja majuan̄i na ra hya na. Da guec̄ahe p'uya, xquet'a d̄adi jahe majuan̄i na ra hya na. Nuna ra Esp̄iritu Santo p'uya, guehna bá pennb̄abi Oja'u yø ja'i bi 'yεc'ei bi rá hya na.

33 M̄i 'yøhna ra hya bi si p'uya, januan̄i ngue bi mb̄ocue. Bi ne ngue x̄ta hyopyø representante ra Cristo. 34 Nup'u 'b̄ahyø mmäc̄ja, n'youi p'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Gamaliel, ja rá nt'εc'ei ngue ra fariseo 'nε ra x̄annbate ngue ra ley. 'Nε ḡa nnu mansu yø ja'i na ra Gamaliel. Bi m'mä p'uya, bi manda ngue bi nj̄cathi n'na ts'μquits'u ya yø representante ra Cristo.

35 Bi 'yεmbyø ja'i na ra Gamaliel:

—Ague gyø judío'u, dami n'yomf̄eni te guí nne guí 'yørp̄ah̄u ya yø n'yohu 'b̄ucua.

36 Dami b̄emh̄mu te bi nja 'mø yø pa xa

thogui ngue mi 'yonna hya ra Teudas. Bi 'yena ngue maguesε, 'ne bi denni comma goho ciento nja'i. Mi za mi tho p'uya, ga bi n'uen'ua mi tenni. Bi m'mep'ua ra hya p'uya. ³⁷ M'mefa p'uya, nu'mo mi nja ra censo, mahombi 'yonna hya ra Judas nu'a ra mmengu Galilea. Xquet'a xangu to bi dennba ra hya. A nu'mo mi tho, ga bi n'ueni to mi tenni. ³⁸ Janangue dami hyehma p'uya yø n'yohu 'bucua. 'Yo gadi nthint'i ngue gui sühma. Porque nu'mo yø hyase'a ra hya i mma, di m'mehyo hya 'mo. ³⁹ Pe nu'mo ngue ra hya Oja i mmamp'uya, hinda za gui hejpahe te mmam'mo. Man'na n'yo mi 'yøthu ngue go ga cohma ngue ma nsuihu Oja.

⁴⁰ Gä bi nu manho yø ja'i te bi manna Gamaliel. Bi ma macut'i mbo ya yø representante ra Cristo p'uya ngue bi 'bei. Bi xi p'uya ngue ya hinni mantho da xihyo ja'i hanja na ra hya ra Jesús. Bi tho p'uya. ⁴¹ Mi bomp'ua ja ra junta'ua yø representante ra Cristo p'uya, di johya ngue ya bi za ra n'ua conná nguehra Jesús. ⁴² N'na pa ngu n'na pa hingui säya bi xänbäte p'ua ja ra nija di mpeti yø judío, 'nep'ua ja yø ngu i mmanna Jesucristo p'ua ni ma.

6

Bi t'exi yoto nja'i ngue di nfäxte.

¹ Nu'ua yø pa'ua p'uya, man'na man'na ni hyuxtho'a gangu yø 'yεc'ei. Nu'ua ga ya ra hya ngue ra griego p'uya, bi müdi bi za'ua yø judío ga ya ra hya ngue ra ebreo. I ena ngue hingui t'orpabi masu xanho'ua yø 'danxu 'mo ma dat'i ra hme n'na pa ngu n'na pa. ² Janangue nu'ua 'dema yoho yø representante ra Cristo p'uya, bi peti gätho'ua yø 'yεc'ei, bi 'yεmbi:

—Hinda za'a ngue go ga hecähe p'ua'ua nnä mangähe ra hya Oja, ngue gui 'yεmhma ngue 'bet'o go ga orpahe masu p'ua ja ra nts'ihme. ³ Janangue nu'ua ma zi cu'ahu, nu'ua ha di 'bahma ya, dami hyomhma yoto yø n'yohu da ma mafäti na ra 'befi na. Pe gue da gue'ua yø n'yohu bá dinna hya, 'ne nnu mansu gätho yø ja'i, 'ne dadi nequi ngue n'youi ra Espiritu Santo. ⁴ A nugähe p'uya, ga siguegähe ra mhmat'Oja, 'ne ga nxänbähe yø ja'i ra hya Oja.

⁵ Gä 'da'igu bi mamp'uya. Bi than'na ra Teba p'uya, ngue da t'ets'i. Guehna n'na ra n'yohu xanzaqui ra nt'εc'ei, 'ne n'youi ra Espiritu Santo. Conna Lipe bi thanhni, ra Prócoro, ra Nicanor, ra Timón, ra Parmenas, ra Nicolás nuna ra mmengu Antioquía, guehna ya xi 'yεc'ei bi m'met'o yø nt'εc'ei yø judío na. ⁶ Nu'ua yø n'yohu bi thanbäya, bi ts'ixpa 'bähyø representante ra Cristo ngue bi marpabi Oja. Nu'ua yoto nja'i bi t'unyø cargo, bi japyø 'ye p'ua ja yø ya.

⁷ Ra hya Oja p'uya, man'na ni ma mayonitho. Man'na ni 'yεc'eitho yø ja'i p'ua ja ra hnini Jerusalén. Xquet'a xangu yø mmäcja bi nu manho ra hya, 'ne bi 'yεc'ei.

Bi ma mabent'i ra Teba ngue bi tho.

⁸ Xandöngu ra njapi Oja bi unna Teba, ngue yø hme ya bi 'yørbu 'bähyø ja'i. Nu'ua yø milagro bi 'yøt'e, hincöngui sä da 'yøt'e. ⁹ Bi müdi bi njuntui ra Teba ya yø n'yohu pap'ua ja ra nija yø judío ni hu ngue ra Libertos, 'nehya yø judío ngue yø mmengu Cirene, 'nehya yø mmengu Alejandría, 'nehya yø mmengu Cilicia, 'nehya yø mmengu Asia, ga tönhmahya ra Teba. ¹⁰ Pe himbi za xtä ndäpja ra hya, porque ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya mmanna Teba. ¹¹ Asta bi dahra menyü 'da p'uya, sifi ngue da ma ngue xi 'yøde ngue ya mants'o ra Teba ngue sühra Moisés, 'ne sü Oja. ¹² Janangue bi yans'yø ja'i p'uya, bi mpeti yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, 'nehyo xänbäte ngue ra ley. Bi bent'i, bi zixpa bi nja ra junta. ¹³ Bi t'exyo ja'i da manyø fehni p'uya, bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, hingui säya ngue nnømman'ua ra maca nija ja ua, 'ne nnømman'ubi ra ley Oja. ¹⁴ Ya xtä ocähe te mmanna ngue nuna ra Jesús ra mmengu Nazaret, embi ngue da demhra nija 'na. 'Ne embi ngue di pähyø costumbre bi zogähu ra Moisés.

¹⁵ Nu to ga mi hup'ua ja ra junta p'uya, hejpa bi ra hmi ra Teba ngue entho ra hmi n'na ra anxε Oja.

7

Bi zohyo nsuiui ra Teba.

¹ Nu'a ra hmu yø mmäcja p'uya bi 'yεmbi:

—¿Ua majuaní'a si'a'i ya n'yø? —bi 'yɛmbi.

² Mí dahra Teba p'uya, bi 'yɛna:

—Ague n'yø'ah, damí 'yøhm na ra hya ga mmangá ya. Nuná ma mboxitah ra Abraham, nu'mø mí m'mu p'u ja ra häi Mesopotamia, tobe himmaní map'u ja ra häi Harán, bi nthœui na Oja maguesε. ³ Oja bi 'yɛmbi: “Damí sop'u ni häi ya, gätho'u ni mɛni da gop'u. Guímmar'u ja ra häi ga xi'i”, bi 'yɛmbi. ⁴ Nuná ra Abraham, bá pømp'u ja rá häi ni hu ngue Caldea mí 'bui. Bi ma, i m'mu p'u Harán. M'mefa p'uya, bi du rá papá. Oja p'uya, bi xihra Abraham ngue bá εcua ja ra häi dí 'buhmu ya. ⁵ Pε nu'mø mamba εhε, ni xinga n'na xequi xtí unna ra häi ja ua. Ni xinga guerp'u di 'bámra gua xtí unni. Pε madague'a, nuná Oja bi yarpí ngue di unni gätho na ra häi ja ua. A nu'mø bi du p'uya, da gohmi yø basi. Nu'u yø pa'u p'uya, tobe him maní m'muhyø basi ra Abraham. ⁶ Nuná Oja bi 'yembrá Abraham, “Nu'u ni mbom'meto, goho ciento njeya daní m'mup'u ja n'na ra 'dan'yo häi. Ja da ma ma'uni p'u, porque jatho da 'yøtra 'bɛfi di manda yø hmu”. ⁷ Pε Oja bi 'yɛmbi: “Ga haspagá ra güenda ya yø ja'i da 'yøt'e ngue yø hmu. M'mefa p'uya, da εcua ya ma ja'i ngue da dannegui”, bi 'yɛn'Oja. ⁸ Nuná Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, bi xifi ngue da thejpa n'na xequi ra xifani rá do'yo yø ts'unt'u 'mø bi m'mai. Gue'a ni hu ngue ra circuncisión, guehna da nøpa hmeya na ngue'a ra cohi bi 'yøt'e. Janangue nu'mø mí m'mhra Isaac, bi mɛpya 'mø mí gua'a nhyato ma pa. Nuná ra Isaac xquet'a ngu'a bi 'yør'mø mí m'mhra ts'unt'u ni hu ngue ra Jacob. Nuná ra Jacob xquet'a ngu'a bi japyá 'de'ma yoho yø ts'unt'u bi m'mu'a m'mefa, guehya yø xita ya ngue yø judío.

⁹ Nuya yø ts'unt'u ra Jacob, gä bi seyabi na ra José yø n'yohu. Janangue bi 'bä na ra José p'uya, bi danyø ja'i maní ma Egipto. Pε ra José, bi máx Oja. ¹⁰ Nu hangu ra n'u bi zä ra José, bi yan'Oja. 'Nε bi unná n'yomfɛni xanho. Bi 'yøt'Oja ngue bi nu manho ra José na ra Faraón. Nuná ra Faraón mará dast'abi p'u ja ra häi Egipto, guehna bi 'yɛxra José ngue di manda p'u Egipto na, 'nε bi 'yɛts'i ngue bi mandabi p'u ja rá ngu.

¹¹ N'na ra pa p'uya, bi nja ra ot'i p'u ja ra häi Egipto, 'nɛp'u ja ra häi Canaán bi nja ra ot'i. Nduummæitho te bi nja. A nu'u ma mboxitah p'uya, hinha tini te da zi. ¹² Ngu i 'yøde ngue bí ja te da ts'i p'u ja ra häi Egipto, bi mɛnhyø ts'unt'u ngue da tu ra trigo. Ya rá mæditho na ra 'yogui na p'uya. ¹³ Rá yondi bi ma p'uya, ya bá mpate'u yø n'yohu ra José p'uya. Ya bá mmeya ra Faraón ngue te'o yø mɛni ra José p'uya. ¹⁴ Bi manda na ra José ngue bá ts'innbabi rá papá Jacob, gätho'u mí'da yø mɛni bá ts'i, hyate ma'de'ma cæt'a nja'i mí sædi ngue gätho. ¹⁵ Janangue bi njarp'u ngue i mpa Egipto ra Jacob. Ja bá tup'u p'uya. Xquet'a 'nɛ'u 'de'ma yoho yø ts'unt'u bá tup'u. ¹⁶ Pε himbá t'äp'u Egipto 'mø mí du, porque nuya yø ts'unt'u ra Hamor ngue yø mmɛngu Siquem, ya xi mä n'na ra panteón ngue xi danna Abraham, ja i thuxpu ngue bá t'ägui.

¹⁷ Pε εna bi ba'mø ni ma da zonna pa di nja'a ra hya xi yarpabi Oja ra Abraham, mathoguiho bi nxandyø judío p'u Egipto. ¹⁸ Nup'u Egipto, bi m'mu'a m'mefa n'na ra dast'abi ngue himbi badí te'o na ra José. ¹⁹ Nuná ra dast'abi na, bi nu man'u ya ma mboxitah. Bi japi ngue da 'yɛnyø basi 'mø bi m'mai, n'namhma da du. ²⁰ Gue'u yø pa'u p'uya, ngue bi mihra Moisés. Guehna n'na ra zits'unt'u bi nu manho Oja. Pε honda nhyushna bi zi rá mamá p'u ja rá ngu. ²¹ Nu'mø mí 'yɛmp'uya, nuná rá t'ixu ra Faraón guesε na bi hyaxra 'uene ngue bi tede tengutho 'mø drá basi. ²² Nuná ra Moisés, gä bi barpabi yø mfaði yø mmɛngu Egipto. 'Nε bi 'yɛhra pa ngue bi zedi te bi ma. 'Nε paði xanho ha di japi te da 'yøt'e.

²³ Nu'mø mí gua'a nyote njeya 'buhra Moisés, bi zo rá mmæi ngue da ma di zengua ya yø judío ngue yø mɛni. ²⁴ Mí zømp'u 'buhyø mɛni p'uya, bi nu n'na ra mmɛngu Egipto ngue di unnbabi n'na rá mɛni. Bi cospabi'a te mí ørbuya, pε bi hyo'a ra mmɛngu Egipto. ²⁵ Nuná ra Moisés bi 'yɛna ngue di mmeya'u yø mɛni ngue bi mɛnnbabi Oja ngue da yaní para ngue da ma mathøgue p'u sä ra n'u. Pε himbi mmeya yø judío te t'ørpabi. ²⁶ Mí hyaxpaya, nuná ra Moisés bi dimmi yo nc'ei yø judío ngue

di ndunse. Bi hejpa p'uya, i nnepe ngue di nhyegui, bi 'yεmbi: “Ague n'yø'aui, gadi mmεnui. ¿Hanja ngue gadi ndunseui?” bi 'yεmbi. ²⁷ Nu'a mi pte p'uya, bi nōnhna Moisés, bi 'yεmbi: “¿Te'o bi 'yεxa'i ngue gui nts'ut'abi, ngue gui hyasca'be ra güenda?” ²⁸ ¿Ua guí nne gui hyogui tengutho gá japa n'na nc'ei ra mmεngu ua Egipto mande?” bi 'yεmbi. ²⁹ Mi 'yøhra Moisés ngue t'εmbi xi nhote, bi 'dagui, i map'u ja ra häi Madián. Ja i m'map'u p'uya, 'nε ja bá mip'u yoho yø ts'ant'u.

³⁰ Nuna ra Moisés, mi gua'a nyote njeya ngue 'bap'u Madián. Nup'u ja ra dapo jonna t'øhø Sinai, bi nu n'na ra ndat'o ngue tøhra sibi. Ja bá nyap'u rá anxε Oja p'uya. ³¹ Nu'mø mi hyetra sibi ra Moisés, di 'yøtho hanja'a te bi nu. Bi guarbaya ngue da nu xanho. Bá nya Oja p'uya, bi 'yεmbi: ³² “Guecä drá Oja mi thannegä ni mboxita Abraham. Drá Ojagä ngue ra Isaac, drá Ojagä ngue ra Jacob”, bi 'yεn'Oja. Pε asta huacra Moisés ngue bi nsu. Ya hingui ha nzammui ngue da hyeti xanho. ³³ Bi 'yεn'Oja p'uya: “Damí c'ojhni thixfani, porque nuaa guí 'bäi, ra ndaxcahäi ua. ³⁴ Dí nnugä ra n'u i thohma ja'igä rá m'mu'a Egipto. Dí ø'mø dants'i. Dá εcä ya ngue ga nyani n'namhma ngue da ma mathøgue. Ague Moisés, dí nne ga pen'na'i Egipto ya” —bi 'yεmbi.

³⁵ Madague'a himbi nu manho m'met'o yø judío na ra Moisés ngue xi 'yεmbi: “¿Te'o xpá 'yεxa'i ngue guí nts'ut'abi, ngue guí hyasca'be ra güenda?” xi 'yεmbi, pε guehna bi 'yεx Oja ngue dyø hmu yø ja'i nuya da juqui. Nguna bi xihra anxε bi nup'u ja ra ndat'o mi danzø. ³⁶ Nuna ra Moisés, guehna bá jajpa ja ra häi Egipto ma mboxitahua na. Ja bá up'u yø hmεya ngue yø milagro bi 'yøt'e, tengutho bi 'yørbu ja ra Thenga Jathe. Bi 'yøtyø milagro mente bi n'yo dapo nyote njeya. ³⁷ Nuna ra Moisés bi xihyø ja'i, bi 'yεmbi: “Nuna Oja, da 'yεxa n'na ra pøngahya ngue yø judío tengutho bi jacä. Nuna ra pøngahya na p'uya, damí 'yøhma te gäma hya da xi'ahua”, bi 'yεmbi. ³⁸ Guehna 'dap'u bi n'yohu yø ja'i p'u ja ra dapo na ra Moisés. 'Nε bi map'u ja ra t'øhø Sinai ngue bá nyauí rá anxε Oja. Ja bá sip'u rá hya Oja

p'uya. Bá εp'u 'buhma mboxitahua ngue di thojpabi na ra hya bá sifi, guehna ra hya bi t'unni ngue di thogahua naya.

³⁹ Pε ma mboxitahua himbi 'yεc'ei na ra hya bi manna Moisés. Bi mεspatho te bi ma, sinoque bi ne xtabá mmenga Egipto mahøn'a. ⁴⁰ Bi 'yεmbyø ja'i ra Aarón: “Ague Aarón, dí nnegähe ngue gui hocyø dahmu di m'met'o p'u gdá mähä. Porque nuna ra Moisés bá jugahua p'u ja ra häi Egipto, hindí pahma te bá jana”, bi 'yεmbi. ⁴¹ Bi hoca n'na ra dahmu ngue ra t'andani p'uya. 'Nε bi hyo yø mbo'øni ngue bi 'yørpä ra 'bøt'e ra dahmu. Di johya yø ja'i ngue ya bi hocra dahmu da danne. ⁴² Nuna Oja p'uya, bi hyep'u yø ja'i. Bi unna 'yu yø ja'i ngue yø sø bí ja maya, gä ørpä yø dahmu ngue thanne. Ngu'a nt'ot'i p'u ja ra libro bi 'yotyø pøngahya Oja ngue εna: “Ague gyø judío, mente gá n'yo dapohua nyote njeya, ¿ua gá hyocju yø mbo'øni ngue gá 'yø'ni 'bøt'ehua? Nu'á, hin'na'a. ⁴³ Hante gue nup'u gni mähä, gadi 'yonnbahua rá ngu ra dahmu Moloc, 'nε gui tuhua n'na ra dahmu ngue ra sø ni hu ngue ra Renfán. Guehya yø dahmu gadi hocse guí thannehua. Janangue nuyá, ga høn'ahua thip'u ja ra häi guí 'buhma ya, gdá pen'nahua man'na rá nguep'u ngue ra häi Babilonia”, bi 'yεna.

⁴⁴ Bi sigue bi nya ra Teba p'uya, bi 'yεna:

—Nup'u ja ra dapo, nuya ma mboxitahua mi ja n'na ra ngun'ulu ngue mi nnøpa nija yø ja'i. Ja pεspu yø xindo nt'ot'i rá ley Oja. Nuna ra ngun'ulu p'uya, bi xi Oja ra Moisés ngue da 'yøt'e tengutho ra forma xi 'yuti. ⁴⁵ Nuna ra ngun'ulu di pont'a cohmi. Nu'mø mamba εhra Josué bá n'youi ma mboxitahua, go bi søcua ra ngun'ulu ua dí 'buhma'ua ya. Mi zøhø bi hyannba yø häi yø 'dan'yo ja'i mi 'bucua. Guehna Oja bi hyøn'athi yø mmehäi. Bi nja ra ngun'ulu asta gue'mø mi m'mahra dast'abi David. ⁴⁶ Nuna ra David, xangu rá mate Oja bi dinnbi. Bi ne ngue xta hyø'a n'na ra nija, ngue rá ngu na rá Oja mi thanne ra Jacob. ⁴⁷ Pε go bi hyøhra nija na ra Salomón rá ts'ant'u ra David.

⁴⁸ A nuna Oja magueε, hingui 'bap'u ja yø nija di hocyø ja'ina. Porque rá pøngahya Oja bi 'yotra hya bi man'Oja ngue bi 'yεna:

49 “Dí hucä p'ua mahets'i ngue dadi manda. Nuua ja ra ximhäi p'uya, di nnøpa nhnets'i. ¿Te 'be'a mangu gui ena gui hogaha? Ogue ¿hapu gui emhmu ngue ga nsäyagä? 50 ¿Ua hindä hocä ya te gäma cosa i ja?” bi 'yεn'Oja.

51 Bi sigue bi zohyø ja'i ra Teba, bi 'yεmbi:
—Xandø nnaxi ni mmähü. Ni guhü xancot'i, zant'a gui festhohü te mmanña Espiritu Santo. Tengutho bi 'yør'ma mbox-itahü, gui njathü p'uya. 52 Nuua ma mbox-itahü, gätho yø pøngahya Oja xa m'mü, gä xa nzü. 'Nε bi hyo'ua yø pøngahya bi xihyø ja'i ngue da εp'ua n'na nc'ei ngue gä ra nho da n'yo. A nuuá, ya bá ε'a to bi man'ua yø pøngahya'ua. Pε gä dähü ngue bi tho. 53 Madague'a bá pεnse yø anxε Oja ngue bi 'da'ahü ra ley, pε hingui εc'eiü ra hya.

Ya bi tho ra Teba.

54 Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi si p'uya, bi ndanzø yø mmü ngue ra cue, pets'i da zadra Teba. 55 Nunä ra Teba p'uya, di hatra ts'edi ra Espiritu Santo. Bi hyanma hets'i p'uya, bi hyandi ngue di yoxni Oja, 'nε bi hyandi ngue nup'ua ja rá n'yεi Oja ja 'bap'ua ra Jesús. 56 Bi 'yεnna Teba p'uya:

—Dí handä ngue bi xohra c'ammahets'i. Nunü ra n'yohü bí 'yε mahets'i p'uya, ya 'bahnu ja rá n'yεi Oja nu —bi 'yεnā.

57 Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi gotyø gu, porque hingui nne da 'yøhna ra hya mmanña Teba. Bi nyuntyø ja'i p'uya ngue bi bent'i. 58 Bi gajma xøts'e ra hnini ngue bá pando. Nu'ua yø testigo xi manna fehni p'uya, bi gacyø tuhü ngue bi møp'ua 'bä'a n'na ra n'yohü ni hü ngue ra Saulo. Bi mando ra Teba p'uya. 59 Mente 'bundo ra Teba p'uya, bi zo Oja, bi 'yεmbi:

—Ague ma Hmu'i Jesús, dadi dä'i ma te —bi 'yεmbi.

60 Bi ndantyøhmü p'uya, ra ndøts'edi bi 'yεnā:

—Ague ma Hmu'i Jesús, 'yogui mbennbabi'a te ra ts'oqui øtya yø ja'i 'bucua.

Hontho bi man'a p'uya, bi dü.

8

Bi sigue ra Saulo ngue sähü 'yεc'ei.

1 'Da'igu bi mammi ra Saulo'ua to bi hyo ra Teba. Nu'a ra pa'a p'uya, bi nanga n'na ra dasü p'ua Jerusalén ngue bi ts'ähü 'yεc'ei. Gä bi n'uεnyø 'yεc'ei, i mpa mi'da yø hnini rá njap'ua ja ra häi Judea. I mpa 'da asta ra häi Samaria. Pε nuua yø representante ra Cristo himbi 'dahya. 2 Nuua yø n'yohü suprá xudi Oja, guehya bi 'yähra Teba ya. Janjuanü zonü ngue mbeni. 3 Pε di sigue ngue sähü 'yεc'ei na ra Saulo. I huaxyø ngu, bi jacyø n'yohü 'nεhyø xisu ngue cot'i.

Bi ma ma'yonü ra hoga 'da'yo hya p'ua Samaria.

4 Nuua yø ja'i bi 'dap'ua Jerusalén, ndap'ua bi zä i mpa yø ja'i, pε gä mmanña hoga 'da'yo hya p'ua ni ma. 5 Nu'a ra Lipe guehna n'na nc'ei ra 'dagui na, i mpa p'ua ja n'na ra hnini ngue ra häi Samaria. Bi madi bi xihyø ja'i ra Cristo p'uya. 6 Bi mpeti gätho yø ja'i ngue øxra hya mmanña Lipe. Mi nu yø ja'i yø milagro bi 'yøtra Lipe p'uya. 7 Mi 'bap'ua xangu yø ja'i ngue yø ndunthi, pε gä bi t'øthe. Nu'mø xihyø ts'onthi ngue da hyep'ua yø ja'i n'youi, asta mafi. Xangu yø dogua bi 'yøthe, xangu yø ja'i tudyø gua bi 'yøthe. 8 Janangue gä di johya yø ja'i 'bap'ua ja ra hnini.

9 Nup'ua ja ra hnini, mi 'bap'ua n'na ra n'yohü ni hü ngue ra Simü. Mi hyatyø ja'i p'ua ja ra häi Samaria connä mfadi ngue ra magia, mi ena ngue magesε. 10 A nunä, dingüε dinnoho mi ørpa masü. Di n'yεmbyø ja'i: “Nunä ra Simü, janjuanü ngue n'youi rá ts'edi Oja na”, di n'yεmbi. 11 Mi t'ørpabi masü, porque ya rá ya'atho yø pa mi hätyø ja'i connä mfadi. 12 Pε ra Lipe bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. Bi xihyø ja'i ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja. 'Nε xifi hanja na ra Jesucristo. Nu'mø mi t'εc'ei'a te bi manna Lipe p'uya, yø n'yohü yø xisu bi nxixya. 13 Xquet'a 'nεhra Simü bi 'yεc'ei ra hya 'nε bi nxixya. Asta ya hingui nne da hεhra Lipe na ra Simü. Di 'yøtho 'mø bi nu yø milagro øtra Lipe.

14 Mi 'yøhyø representante ra Cristo mi 'bä'a Jerusalén ngue ya 'nεp'ua Samaria xi t'εc'ei rá hya Oja. Ja i 'bennbä ra Bedu 'nεhra Xuua p'uya. 15 Nu'mø mi zømp'ua Samaria'ua bi 'bēhni, bi marpabi Oja yø 'yεc'ei ngue nnepe di n'youi ra Espiritu Santo. 16 Porque

tobe hinga n'na nc'ei mi n'youi ra Espiritu Santo. Sinoque hontho xi nxixya para ngue da fadi ngue ec'ei ra Hmu Jesús. ¹⁷ Ra Bedu 'nehra Xuua, nu'mo mi japyo 'ye p'u ja yo ya yo 'yec'ei, yo 'yec'ei p'uya bi n'youi ra Espiritu Santo.

¹⁸ Mi nu ra Simu'a te otyo representante ra Cristo, ngue nu'a gui japyo 'ye p'u ja yo ya yo 'yec'ei, 'be xi n'youi ra Espiritu Santo yo 'yec'ei. Ra Simu p'uya, bi ne xta ngutra mentyu ngue di njap'u. ¹⁹ Bi 'yembi:

—Damí 'dacui na ra ts'edi ja'auí, n'namhma ngue nu to bi zä ga japä mä 'ye p'u ja rá ya, di n'youi ra Espiritu Santo —bi 'yembi.

²⁰ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yembi:

—Nu'a ni mentyu 'da gdi m'mehmi'a. ¿Hanto guí ena ngue nu'a badi un'Oja, ra mentyu gdí tin'a? ²¹ Nu'i hin'ya ni mmenthí ngue guí nthui na ra 'befi na. Porque nup'u ja rá hmi rá dä Oja, hinga njuaniho ni mmái. ²² Damí hiep'u ra nts'o ja ni mmái. Damí 'yáprá mate Oja, xamhatho di pun'na'i te guí mbeni. ²³ Porque dí nnugä ngue grá zeya, 'ne gä ra nts'o xa mbent'ui ni mmái.

²⁴ Bi 'yenna Simu 'mo mi da p'uya:

—Damí marcauits'u Oja n'namhma ngue hinga thocä'a te guí xicui.

²⁵ M'mefa p'uya, nuya yo representante ra Cristo, nu'mo mi juadi bi xihyo ja'i ngue majuaní na rá hya Oja, bá pengbaya, bí 'yē'a Jerusalén. Nup'u ja yo hnini ja'a ra häi Samaria bá thogui, gä bi xihra hoga 'da'yo hya yo ja'i.

Ra Lipe bi nthui n'na ra mmengu Etiopía.

²⁶ M'mefa p'uya, n'na rá anxé Oja bi xihra Lipe, bi 'yembi:

—Nuyá, ja ngue gui mma gdi ma Sur. Gui hyaxra 'yu bá nexa Jerusalén, i ntho'a Gaza —bi 'yembi.

Nup'u i nthohna ra 'yu na, hinjongui 'bui. ²⁷ Bi map'u sihna ra Lipe. Bi nthui p'u ja ra 'yu n'na ra n'yohu ngue ra mmengu Etiopía, ngue xpí 'yehra ndanne Jerusalén. Rá 'bet'o mefi na n'na ra xisu ni hu ngue ra Candase mi ndast'abi p'u Etiopía, mi ja rá cargo ngue ra tesorero. ²⁸ Ni huxrá carro jatyo fani ni ma rá häi Etiopía. Mente ni 'yo p'uya, di

xähra libro bi 'yotra pongahya Isaías. ²⁹ Pe ra Espiritu Santo bi 'yembra Lipe:

—Damí cuatrá n'yohu ni huxrá carro mma nu.

³⁰ Ra Lipe p'uya bi guarbu ja ra carro. Bi 'yode ngue nuna ra n'yohu di xäp'u ja ra libro bi 'yotra Isaías. Bi 'yembra:

—¿Ua guí padi te gadi xähya? —bi 'yembi.

³¹ Mi dahna ra n'yohu p'uya, bi 'yena:

—Pe ¿hague gdá pacä p'uya, 'ne hinjo'o to da xiqui hanja ra hya? —bi 'yembi.

Bi xihra Lipe p'uya ngue bi nexpu ja ra carro, 'dap'u bi mihmi. ³² Nu'a ra parte nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro di xä p'uya, guehna ra hya ngue ena: “Tengutho n'na ra de'yo 'mo ni ma da tho, di mmuti. Ogue nt'axi n'na ra de'yo hindi 'yani. Di njarbatho na ra n'yohu 'mo ni ma da tho ya, hindi 'yani. ³³ Da ma ma'berpi rá sä ngue hinda ma m'mäts'i. ¿To go da badi hague ngu ra nts'o da 'yotyö ja'i di 'bua ra pa'a? Porque da thajpabi rá te ua ja ra ximhäi”.

³⁴ Nuna ra n'yohu p'uya, bi 'yänna Lipe, bi 'yembi:

—Damí 'yorca ra mate xiqui te'o na mmanna ra pongahya naya. ¿Uague nuse, uague 'bui te'o man'na mmanna?

³⁵ Mi dahra Lipe p'uya, i dambatho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro madi xädi, bi xihra hoga 'da'yo hya ngue ha bi nja ra Jesús. ³⁶ Nu'mo mi thop'u po n'na ra dehe p'uya, bi 'yena ra n'yohu yauí ra Lipe:

—I poua ra dehe ya, ¿ua hinda zä ga nxixyagä 'mo?

³⁷ Mi dahra Lipe p'uya, bi 'yembi:

—Nu'mo guí hahni mmái guí ec'ei ra hya, da zä njam'mo da hin'na.

Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yembi:

—Dí ec'igä ngue ra Jesucristo guehna rá Ts'ant'u Oja na.

³⁸ Bi manda ra n'yohu ngue bi ma ma'bä'mi ra carro p'uya. Bi mep'u ja ra dehe ngue bi xixyabi ra n'yohu na ra Lipe.

³⁹ Nu'mo mi bön'a nenthe p'uya, bi gus'ra Espiritu Santo ra Lipe. Nuna ra n'yohu bi nxixya p'uya, ya hinha mambi nu ra Lipe. Bi sigue bi 'yo p'uya, pe di johya gä ra 'yu.

⁴⁰ Mi dambeni ra Lipe p'uya, ya 'bap'u ja ra hnini Azoto. Bi 'yo ngue bi hya 'da yo

hnini ngue bi manna hoga 'da'yo hya, asta gue'mø mi zømp'ja ra hnini Cesarea.

9

Nuna ra Saulo, bi mudi bi 'yεc'ei ra Jesús.

¹ Nuna ra Saulo, hinguī sāya di pihyø ja'i ngue nne da hyo'ua εc'ei ra Hmu Jesús. Bi map'ua 'buhra hmu yø mmäcja p'uya. ² Bi 'yäpra sacua da gats'i, di map'ua ja yø nija p'ua ja ra hnini Damasco, ni hya ra ts'edi ngue da si'ua to εc'ei ra hoga 'da'yo hya. Nu'mø yø n'yohua ogue yø xisu da tini, da tut'i da sip'ua Jerusalén ngue di n'ofädi. ³ Pe nu'mø ni ma da zøt'a Damasco p'uya, nthambenitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi nthëui. ⁴ Bi dä'a häi ra Saulo p'uya. Bi 'yøp'uya ngue ts'ofu, bi t'embj:

—Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue emmei guī saqui?

⁵ Mi dahra Saulo p'uya, bi 'yembj:

—¿Te'oi p'uya, grā Hmu?

Nu'a nzo p'uya, bi 'yembj:

—Go guecä drā Jesús ngue emmei guī saqui. Pe gadi n'ense, tengutho ra ndani mø embrā nhnet'i ra za ma sanj.

⁶ Asta huacra Saulo ngue bi nsu. Bi 'yembuya:

—Ague grā Hmu, ¿teni 'be'a guī nneque ga øt'a p'uya?

Mi dahra Hmu Jesús, bi 'yembj:

—Damj nangui, ni manä bi ja ra hnini. Ja danj si'i na te ja ngue gui 'yøt'e.

⁷ Emmei di 'yødya yø n'yohua mi n'youi ra Saulo, porque bi 'yøde ngue bi ya maya'a nzohra Saulo, pe hinjombj nu. ⁸ Nu'mø mi nanga häi ra Saulo p'uya, i nne di nhanni, pe bi nxädä. Janangue bi ma macunhni, bi zøn'a Damasco. ⁹ Bi m'map'ua nhyu pa, pe hinha hëti. Xingra hme, ni xingra dehe xta nzi.

¹⁰ Nu'p'ua Damasco, mi 'bup'ua n'na ra 'yεc'ei ni hu ngue ra Ananias. Nuna ra Hmu Jesús bi zohra Ananias, bi 'yembj:

—Ague Ananias —bi 'yembj.

Mi da p'uya, bi 'yena:

—Dí 'bucua grā Hmu. ¿Tema hya?

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ga 'yo, ni map'ua ja ra caye ni hu ngue Njuantho. Curbu ja rá ngu ra Judas. Damj 'yänbua n'na ra n'yohua ni hu ngue ra Saulo,

ra mmengu Tarso. Nuya, exa bi mmat'Oja ya. ¹² Mente mmat'Oja ra Saulo p'uya, nu'p'ua i nu, bi zøn'a n'na ra n'yohua p'ua ha 'bui ni hu ngue ra Ananias. Bi nu ngue bi yut'ambo, bi japrā 'yε p'ua ja rá ya para ngue di nzø yø dä.

¹³ Nu'mø mi 'yø'a ra hya sihra Ananias, bi 'yena:

—Ague grā Hmu, xangu ra nts'o dí øcä xa 'yø'na ra Saulo ngue di anyø ja'i nu'ua εc'ei'i p'ua Jerusalén. ¹⁴ A nuyá, bá äpra sacua yø hmu yø mmäcja ya, ngue bá εcua ngue nu'ua yø ja'i nzo'i, gä da dut'i da zits'i.

¹⁵ Pe ra Hmu Jesús bi 'yembra Ananias:

—Ni mahma. Porque nuna ra n'yohua na, ya xtä huanhna na ngue da xihyø ja'i te'ogui. Da xihyø ja'i rá m'mua n'nanni yø nación, 'nep'ua ha 'buhyø dast'abi da ma te'ogui, 'nep'ua 'buhyø judío da xifi te'ogui.

¹⁶ Nugä ga utj hague ngu gangu ra n'ua da thogui connä ngueque.

¹⁷ Nuna ra Ananias bi map'ua ja ra ngu mambí 'buhra Saulo. Mi yut'ambo p'uya, bi japrā 'yε p'ua ja rá ya ra Saulo, bi 'yembj:

—Ague ma zi cu'i Saulo, nuna ra Hmu Jesús bá zo'i p'ua ja ra 'yu, xpä mmennä ya ngue da zä di nzø ni dä, 'nε guī n'youi ra Espiritu Santo —bi 'yembj.

¹⁸ 'Bexque'a bi nzø yø dä ra Saulo p'uya. Bi hyø'ua ena yø xihua mi ja yø dä. Bi nxixya p'uya. ¹⁹ Mi nsihme p'uya, mahombi hya ra ts'edi. Bá m'mahma njammj pa p'ua 'buhyø 'yεc'ei p'ua Damasco.

Ra Saulo bi mambrá hya Oja p'ua Damasco.

²⁰ Bi da'mj bi manna hya ra Saulo p'ua ja yø nija di mpeti yø judío p'uya. I xihyø ja'i ngue ra Jesús, gue'a rá Ts'ant'ua Oja'a. ²¹ Nuya gätho yø ja'i øde te mmamp'uya, di 'yøtho, di n'yembj:

—¿Ua hinga guehna ra n'yohua 'bua Jerusalén, nuna t'embj sahyø ja'i εc'ei ra Jesús? Huangui gue'a ni 'yεcua'a ya ngue da dut'ua to da dini, da zispabi yø hmu yø mmäcja.

²² Pe man'na ni hyadra ts'edi ra Saulo ngue manna hya. I utyø ja'i te mmamp'ua ja ra Maca Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo xa 'yεx'Oja ngue di ndast'abi na.

Asta hinguí padí te da 'yøtyø judío mī 'b'u'a Damasco.

Bi pongra ndate yø judío na ra Saulo.

²³ Mī ma ya'atho yø pa p'uya, bi nhεcahya yø judío ngue xta hyo ra Saulo. ²⁴ Nu'u yø hyote, i fāhyø goxthi ngue ra nenihni ngue da hyo 'mø bi thop'u. Pε mī mmεya'a te fεnnbabi ra Saulo. ²⁵ Nu'mø minxui p'uya, nuya yø 'yεc'εi bi 'yεt'a n'na ra canasta na ra Saulo. I camba ja ra jado di thesra nenihni. Bi bømp'uya.

Ra Saulo bi ma Jerusalén.

²⁶ Nunā ra Saulo, mī zøn'a Jerusalén, bi ne xtī mpεnhui'u yø 'yεc'εi mī 'bap'u. Pε gā su 'mø mī nu, porque εmbi ngue himma juani ra 'yεc'εi na ra Saulo. ²⁷ Nunā ra Bernabé go bi zixra Saulo p'u 'bāhyø representante ra Cristo na. Go bi manna p'uya ha bi njap'u i nu ra Saulo p'u ja ra 'yu na ra Hmu Jesús. Bi mā ha bi nja ngue bi zofo. Gue'a i hya ra ts'edi ra Saulo ngue bi mamp'u Damasco hanja na ra Jesús. ²⁸ Nup'u ja ra hnini Jerusalén, 'dap'u 'yohu'u yø representante na ra Saulo. Nup'u ni ma yø representante, ja ni map'u ra Saulo. ²⁹ Nunā ra Saulo bi hya ra ts'edi ngue mma hanja na ra Hmu Jesús. Di nju'mahya 'mø yaui ya yø judío ga ya ra hya ngue ra griego. Pε nuya yø judío ya, i nne da hyo ra Saulo. ³⁰ Mī mmεya yø 'yεc'εi p'uya ngue nne da tho ra Saulo. Bi zixpuya, i ma Cesarea ja bi thøp'u. Ya bi mase p'u ja ra hnini Tarso na ra Saulo p'uya.

³¹ Ya 'būmmanho gātho yø 'yεc'εi rá m'map'u ja ra hāi Judea, da guerp'u Galilea, da guerp'u Samaria. Man'na ni hyadra ts'edi'u rá m'map'u. I 'bai ngue suprā xudi Oja, 'nε fāxra Espíritu Santo. Man'na manī 'yεc'εitho mī'da yø ja'i.

Bi t'øthe ra Eneas.

³² Bi n'yo ra Bedu ngue bi zεngua yø cu. Xquet'a bi ma bí zεngua'u yø 'yεc'εi rá m'map'u ja ra hnini Lida. ³³ Nu'a ra hnini'a p'uya, bi dimp'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Eneas. Ya nhyato jεya mī oxrá t'ots'i, porque mī tudyø gua. ³⁴ Nunā ra Bedu bi 'yεmbi:

—Ague Eneas, da 'yøthe'i ra Jesucristo ya. Damī nanguí, pεs'ni fidí.

Nunā ra dārquehi 'bexpī nanguí. ³⁵ Nu'u yø mmεngu Lida 'nε'u yø mmεngu Sarón mī nu ngue bi zā ra Eneas. Bi hyεp'u yø nyogui nt'εc'εi p'uya, bi 'yεc'εi ra Hmu Jesús.

Bi bεnnate ra Dorcas.

³⁶ Nup'u ja ra hnini Jope mī 'bap'u n'na ra 'yεc'εi ngue ra xisu manī hu ngue ra Tabita. Ra hya ngue ra griego p'uya, gui hutī ngue ra Dorcas. Nunā ra xisu na, mεnte ra pa bi m'mai bi 'yøtra nho, i fāxyø ja'i hin'yu te da hyoni. ³⁷ Mī 'yε'a n'na ra pa p'uya, nunā ra Dorcas bi hyεnni, pε bi du p'uya. Nu'mø mī 'beta ánima, bi 'bεp'u ja n'na ra cuarto bí ja mayá ra tøcangu. ³⁸ Nup'u ja ra hnini Lida ja mī dup'u ra Dorcas, querpátho bí ja ra hnini Jope mambi 'bāhra Bedu. Nu'mø mī bāhyø 'yεc'εi p'uya ngue bí 'bap'u Jope ra Bedu, n'na zihmantho bi mēnhni yo nc'εi ngue bá si ra Bedu.

³⁹ Nu'mø mī zømp'u bí 'bāhra Bedu'u yø nzite p'uya, 'bεxpā εhra Bedu. Mī zøp'u ja ra ngu ra Bedu p'uya, bi ts'ixp'u ja ra cuarto mayá bí 'benna ánima. Xøgue di mäs'yø 'danxu p'u 'beni ngue zoni. Bi t'utra Bedu'u yø tuhu 'nεhyø vestido mī ør'mø mī 'bāhra Dorcas. ⁴⁰ Nunā ra Bedu p'uya, bi xihyø ja'i ngue gā da bøn'athi. Bi ndantyøhmū p'uya, bi mat'Oja. Mεnte hεtra ánima na ra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague Tabita, damī nanguí —bi 'yεmbi.

Bi nzø yø dā ra ánima p'uya, bi hyεtra Bedu, bi nanguí bi mī. ⁴¹ Nunā ra Bedu, bi bennba rá 'yε ra Dorcas ngue bi xots'i. Mī xoxpuya, bi ma macut'i mbo yø 'yεc'εi conyø 'danxu ngue bi dāpi, pε ya i te. ⁴² Bi fadi gā ra hnini Jope na ra hya na p'uya. Janangue xangu yø ja'i bi 'yεc'εi ra Hmu Jesús. ⁴³ Nunā ra Bedu p'uya, ya'atho yø pa bá m'map'u Jope ja rá ngu n'na ra hyuxfanī xquet'a ni hu ngue ra Simū.

10

Bi nyauí ra Bedu ra Neyo.

¹ Nup'u ja ra hnini Cesarea, mī 'bap'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Neyo. Mará capita na ra n'yohu na, rá hmū n'na 'bāi yø soldado ni hu ngue ra Italiano. ² Nunā ra n'yohu na, gā thanne Oja'u 'bap'u ja rá ngu, 'nε gā suprā xudi Oja. Xquet'a xangu ra mēnyu madī unī ngue fāxyø judío.

'Nε zant'a mmat'Oja. ³ N'na ra pa p'uya comma hyu nde, bi mpä rá nthandi ra Neyo tengutho 'mø di 'ui. Bi nu xanho ngue n'na rá anxε Oja bi yarbua ha 'bui, bi 'yεmbi:

—Ague Neyo —bi 'yεmbi.

⁴ Bi hyεtra anxε ra Neyo p'uya, pe bi nsu. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Tema hya, grá Hmu?

Mi dahra anxε p'uya, bi 'yεmbi:

—I nnu manho Oja ngue guí mmat'Oja 'nε nnu manho te guí øt'e ngue guí fáxyø ja'i hin'ya te da hyoni. ⁵ A nuyá, dami 'yεt'i to da si ra Simu bí 'bua' Jope, nuna ga ts'ofu ngue i Bedu. ⁶ Nuna ra Bedu, 'bap'ua ja rá ngu ra hyuxfani nuna xquet'a i Simu. I ja rá ngu p'ua ja rá nnengui ra jathe. Nuna go da xi'i te 'be'a ja ngue guí 'yø'na —bi 'yεmbi.

⁷ Mi ma ra anxε p'uya, nuna ra Neyo bi zonhi yoho yø mēfi 'nε n'na ra soldado. Nuna ra soldado, rá n'youi ra Neyo ngue xquet'a 'nεhna mi thanne Oja na. ⁸ Bi xifi te xi nu p'uya. M'mefa p'uya, bi mēnyø nzite p'ua ja ra hñini Jope.

⁹ Mi hyaxp'uya, ya ni 'yo ra 'yu yø nzite, ni ma da zømp'ua ja ra hñini. Comma huxyadi p'uya. Nuna ra Bedu bi nexma xøts'e ra ngu ngue da mat'Oja ¹⁰ Nuna ra Bedu p'uya bi ntu manthuhu. Mente mahojpi te da zi, bi mpä rá nthandi tengutho 'mø di 'ui. ¹¹ Bi nu ngue bá xohra c'ammahεts'i. Bá cacua häi n'na ra manta xannoho, bá nthut'i yø ts'at'i. ¹² Nup'ua ja ra ulu p'uya, bá cap'ua xangu yø zu'ε ngue ja goho yø gua. Bá cap'ua yø c'εya, bá cap'ua yø ts'int's'u. ¹³ Bi 'yøhra Bedu p'uya ngue ts'ofu, bi t'εmbi:

—Ague Bedu, dami nangui. Guí hyo yø zu'ε 'bucua n'namhma gui sa.

¹⁴ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεna:

—Hin'na grá Hmu. Porque hinjam'mø xtá sigä n'na ra cosa nu'a hin'ya rá nt'edi ga si, ogue xants'o —bi 'yεmbi.

¹⁵ Nu'a bi ya maya p'uya, mahømbi zofo, bi 'yεmbi:

—Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gni hutj ngue xants'o'a.

¹⁶ Nhyu ndi bi 'yøhra Bedu ngue ts'ofu. M'mefa p'uya, bi mengra manta, i ma mahεts'i. ¹⁷ Pe ra Bedu hingui padi te da 'yøt'e. Di n'yomfēni hanja te ga mbøn'a bi nu. Bi zøp'ua ja ra goxthi'ua yø nzite ra Neyo

p'uya. Ya xpí n'änni hapua ja rá ngu ra Simu. ¹⁸ Bi 'yänni ngue'mø di 'bap'ua n'na ra n'yohua ni hu ngue ra Simu 'nε i Bedu. ¹⁹ Mente sodrá mmui ra Bedu'a te xi nu p'uya, ra Espíritu Santo bi 'yεmbi:

—'Bäcua ja ra goxthi hyu yø n'yohua hon'i.

²⁰ Ga 'yo, dami cai. 'Yo guí yøbēni ngue guí mme, porque nugä go xtá εt'ä'ua.

²¹ Nuna ra Bedu p'uya, n'na zihmantho bi gai. Bi ma bá nyaui'ua yø nzite ra Neyo bi zøhø. Bi 'yεmbi:

—Dí 'bucä ua n'yø, masque go guí hongüi. ¿Tema hya gni 'yεhmi?

²² Nu yø nzite p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'a ra capita ni hu ngue ra Neyo xpá mmēnngahe ngue ga sixahe. Nuna ra Neyo, guehna n'na ra hoga n'yohua ngue suprá xudi Oja. 'Nε nnu manho gätho yø judío na. I mma ngue bi zø'a n'na rá maca anxε Oja p'ua ha 'bui, bi xifi ngue da penhni to da zixa'i, para ngue da 'yø'a ra hya ja ngue guí mma —bi 'yεmbi.

²³ Nuna ra Bedu p'uya, bi cut'ambo'ua yø nzite ngue di n'oxi. Mi hyaxp'uya, bi mähä ya yø nzite. 'Nε bi mähä mi'da yø 'yεc'ei ngue yø mmēngu Jope.

²⁴ Rá yo pa p'uya, bi zøn'a Cesarea. Nuna ra Neyo, ya mi ndø'mate p'ua ja rá ngu. Ya xi petyø mēni conyø amigo di nsixui. ²⁵ Mi zøhra Bedu, 'bexpa nangra Neyo ngue bi nzenguaui. Bi ndantyøhmu p'uya ngue nne xtá ndanne. ²⁶ Pe ra Bedu bi xihra Neyo ngue da nangui. Bi 'yεmbi:

—Dami nangui. Nugä xquet'a drá ja'ithogä tengutho'i.

²⁷ Mente yaui p'uya, bi yat'ambo ra ngu. Bi nu ngue xangu yø ja'i 'bap'ua xi mpeti.

²⁸ Ra Bedu p'uya bi 'yεmbyø ja'i:

—Guí pahma ngue n'na ra judío, hingui nneprá nt'εc'ei ngue di n'amigoui n'na ra 'dan'yo ja'i, ni xinga gue'a ngue da yarbua ja rá ngu. Pe Oja, ya xa xiqui ngue hinjonni ja'i ga εmbi ngue hingui sä ga nya'be, ogue ga εmbi ngue xants'o. ²⁹ Janangue nu'mø mambá ts'igui, hinte dá ma, sinoque n'na zihmantho dá εhε. A nuyá, dí nne ga padi te guí zoqui.

³⁰ Mi dahra Neyo p'uya, bi 'yεmbi:

—Ya rá gupa ya, comma tengutho ra ora ja p'uya, ya mmap'ua comma hyu nde. Him

mará nsihmɛ'a ra ora'a. Mente dí mmat'Oja ua ja mā ngu, bi mpā mā nthandī tengutho 'mø gdi 'ui. Dá nugā n'na ra n'yohu bi zøcua, di yoxni rá he. ³¹ Bi 'yɛngu: "Ague Nɛyo, nu'a ni mhmāt'Oja guí øt'e, i ø Oja'a. ³² Dami 'yɛt'i to da si n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simu 'nɛ i Bedu. Bí 'bup'u ja ra hnini Jope. I säya p'u ja rá ngu'a xquet'a ni hu ngue ra Simu. Ra hyuxfaní'a ra n'yohu, 'bup'u ja rá nnengui rá jathe. Nu'mø bi zøcua'a p'uya, go da xi'i hanja'a", bi 'yɛngu. ³³ Janangue dá pɛnhnä p'u te'o da si'i. Ya xanho ngue xcuá ɛhɛ. A nuyá, gátho dí 'bucähe ua ja rá hmi rá dä Oja ya. Dí nne ga øcähe te gäma hya di 'bɛp'a'i Oja guí xicje —bi 'yɛmbi.

Ra Bedu bi xihra hya yø ja'i 'bup'u ja rá ngu ra Nɛyo.

³⁴ Mi nya ra Bedu p'uya, bi 'yɛna:

—A nuyá, dí haxä njuani ya ngue Oja hinjongui ɛn'a. ³⁵ Sinoque i nnu manho hont'o bi zä maja'i 'bucua ja ra ximhäi ngue suprá xudi 'nɛ øtra nho. ³⁶ Nuna Oja bi zohyø judío, bá pɛnnabäi rá hoga 'da'yo hya ngue di nhojpau yø ja'i conná nguehra Jesucristo. 'Nɛ guehna nnøpa hmu gátho yø ja'i naya. ³⁷ Nu'ahu guí pahmu te bá njap'u Galilea 'nɛcua Judea 'mø mi manna hya ra Xuua bi 'yøtra nxixya.

³⁸ Guí pahmu ngue nuna Oja, bá pɛnnabäi rá Espiritu Santo rá Jesús nuna rá mmɛngu Nazaret, ngue bi hatra ts'edi dá 'yøtra nho p'u di ma. Bi 'yøthe gátho yø ndunthi mádi unna zithu. Bi zä bi 'yøt'e tengu na rá hya na, porque n'youi Oja. ³⁹ A nugähe ya, dadi jagähe majuaní te gä bi 'yøtra Jesús, tengutho te bi 'yørbu ja rá xɛqui rá njap'u Judea 'nɛp'u ja rá hnini Jerusalén. M'mɛfa p'uya, bi ma macuati rá pont'i ngue ja bi dup'u. ⁴⁰ Pɛ nuna Oja, bi japi bi bɛnnate'a rá hyu pa. Bi nepe ngue mahøndá nuhe 'mø ya xi bɛnnate. ⁴¹ Hínque masque gátho yø ja'i bi nu 'mø mi bɛnnate rá Jesús, sinoque go dá nugähe. Ya m'mɛt'o xpí zän'Oja ngue ga jahe majuaní p'u bi bɛnnate rá Jesús. Nugähe p'uya, 'dap'u dá nsihmɛhe 'mø mi bɛnnate p'u mant'ägui. ⁴² 'Nɛ gue'a bi 'bɛjpahe'a ngue ga japähe majuaní yø ja'i, ngue nuna rá Jesús guehna bá ɛx Oja ngue di ndast'abi na, ngue da

hyaspa ra güenda'u i te 'nɛ'u xandu. ⁴³ Nuna rá Jesús, guehna bi má gátho yø pøngahya Oja na, ngue nu to gátho da 'yɛc'ɛi na, di mpunnba yø ts'oqui conná guehna.

Ba 'bennabäi rá Espiritu Santo yø ja'i hingyø judío.

⁴⁴ Tobe di yahnitho rá Bedu 'mø mi zøhra Espiritu Santo p'u 'buhyø ja'i mi øxra hya mmanna Bedu. ⁴⁵ Nu'u yø judío xí 'yɛc'ɛi m'mɛt'o rá Jesús bá n'youi rá Bedu ngue di hyani, di 'yøtho'u p'uya, ngue 'nɛ'u yø ja'i hingyø judío bá 'bennabäi rá Espiritu Santo. ⁴⁶ Mbønequi xanho, porque øde ngue n'nan'yo rá hya ga ya'u 'bup'u. 'Nɛ øde ngue ɛspabi Oja. ⁴⁷ Bi 'yɛnna Bedu p'uya:

—Xiya, ɷua hinda zä di nxixya ya yø ja'i bá 'bennabäi rá Espiritu Santo ya, tengutho bi njacju m'mɛt'o? —bi 'yɛna.

⁴⁸ Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi ma maxixyabi, gue'a di fadi ngue ɛc'ɛi rá Jesucristo'a. M'mɛfa p'uya, ya himma thøgue rá Bedu, xihyø ja'i ngue di m'map'u njammí pa.

11

Ra Bedu bi dāpra güenda yø 'yɛc'ɛi p'u ja Jerusalén.

¹ Nuyä yø representante rá Cristo co 'nɛ'u mi'da yø 'yɛc'ɛi rá m'map'u Judea, bi 'yøde ngue 'nɛ'u hingyø judío ya xí ɛc'ɛibi rá hya Oja. ² Nu'mø mi zønna Bedu p'u Jerusalén, bi mbøcue 'da yø judío ngue ya mayø 'yɛc'ɛi. ³ Bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue gá sømp'u 'buhyø ja'i hingyø judío, 'nɛ 'dap'u gá nsihmɛui? —bi 'yɛmbi.

⁴ Nuna rá Bedu p'uya, bi dá rá güenda te gä xi nja, bi 'yɛna:

⁵ —Nu'mø dambí 'bucä p'u ja rá hnini Jope, má mat'Ojagä p'uya. Bi mpähma nthandí tengutho 'mø gdi 'ui. Dá nugā n'na rá manta xannoho bí gahmaya, ba nthut'i ngoho mats'at'i. Bi zøp'u dí 'bui. ⁶ Nu'mø má hɛtä p'uya, dá nu te 'bɛ'a cumbo. Dá nu ngue bá cɛp'u yø zu'ɛ ja goho yø gua, bá cɛp'u yø zate, bá cɛp'u yø c'ɛya, bá cɛp'u yø ts'int's'u. ⁷ Dá øcä p'uya ngue nzoqui bi 'yɛngu: "Ague Bedu, dami nangui. Guí hyo yø zu'ɛ 'bucua n'namhma

gui sa”, bi 'yɛnguɪ. ⁸ Nūgä p'aya dí ɛmbi: “Hɪn'nä grá Hmū. Porque hɪnjam'mø xtá sigä n'na rā cosa nū'a hɪn'yū rā nt'ɛdɪ gā si, ogue xants'o”, dí ɛmbi. ⁹ Nū'a nzojp'aya, mahømbi 'yɛnguɪ: “Nū'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gnɪ hutɪ ngue xants'o'a”, bi 'yɛnguɪ. ¹⁰ Nhyu ndɪ bi zoqui ngue ngu'a xiqui. 'Bextá nūgä p'aya ngue bɪ mengrā manta, i ma mahɛts'i. ¹¹ Nū'a rā ora'a p'aya, nup'ū ja rā ngu nmi 'bui, bi zøn'i hyu nc'ɛi xi nɛxa Cesarea, nɪ ma dā sigui. ¹² Rā Espiritu Santo p'aya, bi xiqui ngue hɪngā nyobɛnɪ, gā mmɛ'be'ū yø n'yohū bi zøhø ngue sixqui. Xquet'a dā mǎcāhe ya 'dato mā zi cūhū 'bucua. Gā dā cut'āhe p'ū ja rā ngu n'na rā n'yohū ngue rā mmɛngu Cesarea. ¹³ Nūnā rā n'yohū p'aya, bi xicje ha bɪ nja ngue bɪ nū n'na rā anxɛ bi zøp'ū ja rā ngu. Rā anxɛ p'aya bi 'yɛmbi: “Dāmɪ 'yɛt'i to dā si n'na rā n'yohū nɪ hū ngue rā Simū, 'bup'ū ja rā hnɪnɪ Jope, nū'a xquet'a ja mān'na rā thuhū nɪ hū ngue rā Bɛdu. ¹⁴ Nūnā rā Bɛdu, go dā xi'i nā ha dɪ njap'ū gdɪ nyani, co 'nɛ'ū 'bup'ū ja nɪ ngu”, bi 'yɛmbi. ¹⁵ Pɛ høntho dā fadi dā xicā rā hya yø ja'i p'aya, 'bexque'a bá 'bɛnnbabi rā Espiritu Santo, tengutho bɪ njacjū m'mɛt'o. ¹⁶ Bi zo mā mmaigä p'aya ngue ngūnā rā hya bɪ mān'a m'mɛt'o rā Hmū Jesús, bi 'yɛnā: “Rā Xuua bi 'yøtrā nxixya connā dehe'a. Pɛ nū'āhū, rā Espiritu Santo di hā'āhū rā ts'ɛdi”, bi 'yɛnā. ¹⁷ Pɛ xi'mø ngue bɪ ne Oja ngue bi japyø ja'i tengutho bi jacjū m'mø mǎ ɛc'ɛihū rā Hmū Jesucristo, çua dā zā gā täjpagä'a te nne dā 'yøt'a Oja p'aya?

¹⁸ Nūya yø 'yɛc'ɛi mɪ 'bup'ū Jerusalén, mɪ zā mɪ 'yøhya yø hyā bɪ mānā Bɛdu, mambi nsäyatho. Bi 'yɛmp'aya:

—Maguesɛ nā Oja, ngue xquet'a 'nɛ'ū hɪngyø judío bɪ ne Oja ngue bi hyɛp'ū rā nts'o, 'nɛ bi tocabi rā 'da'yo te para zantho.

Yø mmɛngu Antioquía bi 'yɛc'ɛi rā Jesu-cristo.

¹⁹ Bi 'yɛmmɛi bi ts'ūhyø 'yɛc'ɛi mø mɪ tho rā Teba. Nū'ū bi 'dagui, i mpa 'da astā Fenicia, astā Chipre, astā Antioquía i mpa 'da. A nūya p'aya, nūnā rā hoga 'da'yo hyā nɪ hyā, ja nɪ mamp'ū nɪ mpa. Pɛ hønɔdyø judío bi xifi, hɪnjom mɪ'da nɪ ja'i xtā xifi.

²⁰ Dā gue 'da yø 'yɛc'ɛi ngue yø mmɛngu

Chipre, 'nɛ'ū yø mmɛngu Cirene bi zømp'ū ja rā hnɪnɪ Antioquía. Xquet'a bi xihra hoga 'da'yo hyā yø ja'i hɪngyø judío. Bi xihyø ja'i hanja'a rā Hmū Jesús. ²¹ Di hatrā ts'ɛdi Oja ngue dā mānā hyā. Janangue xangu yø ja'i bi hyɛp'ū yø nyogui nt'ɛc'ɛi ngue bi 'yɛc'ɛi rā Hmū Jesús.

²² Nūnā te bɪ nja, mɪ zā mɪ 'yø'ū yø 'yɛc'ɛi p'ū Jerusalén, 'bexpɪ mɛnhnā Bernabé ngue i ma astā Antioquía. ²³ Nū'mø mɪ zønna Bernabé, bɪ nū p'aya ngue nūnā Oja ya xi japɪ xandønho yø ja'i. Rā ndijohya p'aya. Bi xifi gātho yø ja'i ngue dā hyāhyø mmɛi dā hyā rā ts'ɛdi ngue dā dɛn'na rā Hmū Jesús, hɪndā hyɛgui. ²⁴ Nūnā rā Bernabé, rá hoga n'yohū nā, n'youi rā Espiritu Santo, dɪ zajpabi rá nt'ɛc'ɛi. Janangue xangu yø ja'i bi dapyø mmɛi ngue bi 'yɛc'ɛi rā Hmū Jesús.

²⁵ Ja bɪ nɛxp'ū rā Bernabé ngue bɪ map'ū ja rā hnɪnɪ Tarso ngue bá honnā Saulo. Nū'mø mambá timp'aya, bá n'youi, bí 'yɛ'a Antioquía. ²⁶ N'na jɛya xanho bɪ m'map'ū ha 'būhyø 'yɛc'ɛi. Xandøngu yø ja'i bi xānnbabi rā hyā. Ja bá fup'ū Antioquía p'aya, ngue nūya yø ja'i tenna Cristo i nhutɪ ngue yø cristiano.

²⁷ Nū'ū yø pa'ū p'aya, nū'ū 'da yø pøngahya Oja bá nɛxp'ū Jerusalén ngue i ma Antioquía. ²⁸ Nūnā n'na nc'ɛi nɪ hū ngue rā Agabo bɪ nangui bɪ m'mäp'ū 'būhyø 'yɛc'ɛi. Bi bɛnnbabi rā Espiritu Santo'a rā hyā bɪ mamp'aya, ngue i ja ngue dɪ nja n'na rā thuhū gā rá ngūnɪ rā häi. Nū'a te bɪ mamp'aya, bɪ nja, gue'ū yø pa ngue mɪ ndast'abi rā Claudio. ²⁹ Janangue nūya yø 'yɛc'ɛi p'ū Antioquía bi 'yørpabi rā 'bäxte'ū yø mmɪ'yɛc'ɛiui nɪ m'mä'a Judea. N'na ngu n'na bi unɪ te ts'ū bi zarpa yø ts'ɛdi di unɪ. ³⁰ Ngūnā bi 'yøt'e ngue bi petrā mɛnyu, bɪ mɛnnbabi yø 'yɛc'ɛi p'ū Judea ngue bɪ ndäpi to 'bet'o. Nūya bi hyaxrā mɛnyu, guehna rā Bernabé 'nɛhra Saulo.

12

Bi tho rā Jacobo, 'nɛ bɪ n'ofädi rā Bɛdu.

¹ Nūnā rā tiempo nā p'aya, bi bɛnt'i 'da yø 'yɛc'ɛi nā rā dast'abi Herodes ngue bi unɪ. ² Nūnā rā Jacobo rá n'yohū rā Xuua, bɪ mānda ngue bi thejpa rá ya connā juai.

³ Bɪ nū rā Herodes ngue di ho yø judío te

bi 'yøt'e, bi bent'i mahøn'a ra Bødu p'aya. Nunā ra hyā nā p'aya, bi nja'a ra pa ngue ra ngo ts'i ra thuhmε hinguī n'youi ra íxi. ⁴Nu'mø mi ma mabent'i ra Bødu, bi manda ra Herodes ngue bi jot'i. Nup'ua ja ra fādi p'aya, bi mā'i goho ponī yø soldado ngue yø goho nja'i n'na ponī. Bi zānni ngue ja xti sentencia 'mø xtā nguahra ngo ni hu ngue ra pascua. ⁵Ya ofādi ra Bødu, pε m'mādi xandønho. Janangue hinguī sāya'ua yø mmī'yεc'εiui, janjuani ngue mmarpabi Oja.

Oja bá jwpua ja ra fādi ra Bødu.

⁶Nu'a ra xui'a p'aya, høntho xtā hyats'i xtā mma njūqui ra Bødu ngue xtā mma mā sentencia ngue dā tho. Nunā ra Bødu, xi 'yεt'inde yoho yø soldado p'ua mī aha. Mā nthut'i co yoho yø cadena. Nu'ua mī'da yø soldado p'aya, 'bāp'ua ja ra goxthi fādi ngue dī mfādi. ⁷Mī zø'a n'na rá anxε Oja p'aya, bi yot'i gā mbo ra fādi. Nunā ra anxε, bi dospa rá hyo ra Bødu ngue bi 'yā, bi 'yεmbi:

—Dami nanguī n'nahmantho.

Bi xo'ua yø cadena manthut'i yø 'ye ra Bødu p'aya. ⁸Nu'a ra anxε bi 'yεmbi:

—Dami dū'ni ngati ya, dami ti'ni thixfani —bi 'yεmbi.

Nu'mø mi 'yøtra Bødu'a te sifi, ra anxε mahømbi 'yεmbi:

—Dami hye ni tuhu ya, bá nterbaya.

⁹Nunā ra Bødu p'aya, ni 'befatho p'ua ni ma ra anxε ngue bi bōni. Pε hinguī padī ngue'mø majuanī ogue himmā juani'a te ørpabi ra anxε, bi 'yεna ngue i 'ui. ¹⁰Pε nu'mø mi thop'ua rá mudi 'bui yø soldado, bi 'uix'a rá yo 'bui, mī zømp'ua ja ra goxthi ngue gā ra t'εgui p'aya. Bi xose ra jut'i, bi bømbaya. M'mefa p'aya, ya ni 'yop'ua ja ra caye. Bi zop'ua ra anxε p'aya, bi ma. ¹¹Bi hyaxā njuani ra Bødu p'aya ngue majuanī'a te ørpabi ra anxε bi nu, bi 'yεmp'aya:

—A nuyá, dí haxā njuani ya ngue majuanī bá penhna anxε Oja ngue bi yangā p'ua ja rá 'ye ra Herodes. Bi yangui ngue ra ndate mī mbεnngagui yø judío.

¹²Mente sodrá mmui ra Bødu'a te tho p'aya, bi zømp'ua ja rá ngu ra Maya rá mamá ra Xuua. Nunā ra Xuua xquet'a ni hu ngue i Marco. Xangu yø 'yεc'εi xi mpeti p'ua ja rá ngu nā p'aya ngue mmat'Oja. ¹³Nunā ra

Bødu p'aya, bi jātra goxthi p'ua thi. Bá pøn'a n'na ra hmute ni hu ngue ra Rode ngue dā padī te'o di jātra goxthi. ¹⁴Pε nu'mø mi ba p'aya ngue ra Bødu 'bāhma xøts'e, nu'a gui johya, bi ntihi i ma mbo ngue bá mā. Gue hinga 'be bi xojpi. ¹⁵Mī mamp'aya ngue 'bāp'ua thi ra Bødu. Bi t'εmbaya:

—Antho gui loca ya, tegue dā hyongua'a 'mø.

Pε ra hmute n'nat'a mma ngue majuanī gue'a ra Bødu 'bāhma xøts'e. Bi 'yεnyø ja'i p'aya:

—Hinga gue'a, sinoque rá ndahī'a.

¹⁶Pε ra Bødu bi sigue di jātra goxthi. Bi ma to bá xocra goxthi p'aya. Mī nu yø ja'i ngue gue'a ra Bødu, εmmēi bi nsu.

¹⁷Ra Bødu p'aya, ørpatho yø senya conna 'yε ngue hīndi 'yāni. Bi xihyø ja'i ha bi nja ngue bá juc'a Oja p'ua ja ra fādi. Bi 'yεmbi:

—Nu te dá thocā ya, dami xihmu ra Jacobo 'nε'ua mī'da mā zi cūha —bi 'yεmbi.

Bi bømp'aya, bi ma man'na ra xεqui. ¹⁸Mī hyaxpaya, janjuani ngue hinguī padī te dā 'yøtyø soldado. Porque hinguī padī ha xi nja ra Bødu. ¹⁹Bi manda ra Herodes ngue bá thonna Bødu, pε hīmbā thini. Bi ma nt'ānni yø mādi p'aya. M'mefa p'aya, bi manda ngue bi tho'ua yø mādi. Mī nhotē ra Herodes, bi bømp'ua ja ra häi Judea, bi ma i m'map'ua ja ra häi Cesarea.

Ya bi dū ra Herodes.

²⁰Nunā ra Herodes mādi nsahmi yø mmεngu Tiro 'nεhyø mmεngu Sidón. Pε bi nhεcahya yø ja'i ngue dā menhna n'na ra comisió ngue dā ma dā nyāui ra Herodes. Pε 'be bi hyøspabi ra mεnyu nā ra Blasto dī manda p'ua ja rá ngu ra Herodes. Go bi cātra hyā nā p'aya ngue dī nhojpauī yø ja'i ra Herodes. Porque nup'ua ja ra häi Tiro 'nεp'ua ja ra häi Sidón, ja manī map'ua'a te mī pømp'ua ja rá häi ra Herodes ngue si yø ja'i. ²¹N'na ra pa p'aya, bi mēnnba ra hyā yø ja'i ra Herodes ngue bá εhyø ja'i bi nyāui. Nunā ra Herodes bi hye rá he ngue ra hedast'abi. Bi mip'ua ja ra nthuts'i ngue bi nhøt'a hyā p'aya. ²²Mī juadi bi nya p'aya, bi 'yεnyø ja'i:

—Nunā ya ya, hīngra ja'itho nā, sinoque Oja nā —bi 'yεnyø ja'i.

²³ 'Bexque'a p'uya, n'na rá anxε Oja bi japi ngue bi hyenna Herodes, bi gamyø masε mī cā rá mm̄ai, bi dū. Porque bi hotho te mmanyø ja'i ngue embi Oja, himbi hejpi ngue espabi yø ja'i.

²⁴ Pε nuna rá hya Oja, man'na man'na ni zεtho ndap'ε bi zā i hma. ²⁵ Nuna ra Bernabé 'nehra Saulo mī dā ra mēnyu i 'benhni ngue danī dāp'ε Jerusalén. Hombá pengui, bi 'yε'a Antioquia. Bá si ra Xuua nuna ni hu ngue i Marco.

13

Bi mudi di mpehra Bernabé 'nehra Saulo ngue bi yonna hya.

¹ Nu'ε yø 'yεc'εi 'bap'ε ja ra hnini Antioquia, i n'youi p'ε 'da yø pøngahya Oja 'nehya xānnbate 'da. Guehna ra Bernabé, ra Simu nuna ni hu ngue ra Niger, ra Lucio nuna ra mmēngu Cirene, ra Manaén nuna rá tede ra Herodes mī ndast'abi p'ε Galilea, 'nehra Saulo. ² N'na ra pa bi mpeti yø 'yεc'εi ngue thanne Oja. 'Nε etyø mm̄ai yø ja'i 'mø ndanne. Ra Espiritu Santo bi 'yεna:

—Damī 'yεxui ra Bernabé 'nehra Saulo, para ngue dā 'yøtra 'bēfi gā 'bēpi, porque ya xtá huanhnā ya.

³ Mī juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, 'nε etyø mm̄ai, bi japyø 'yε p'ε ja yø ya p'uya, para ngue dā fadi ngue ya bi t'εts'i. Bi n'yεte p'uya, bi ma.

Ya bi manna hya p'ε Chipre.

⁴ Nuna ra Espiritu Santo bi mēhna Bernabé 'nehra Saulo ngue di 'yonna hoga 'da'yo hya. I mpa p'ε ja ra hnini Seleucia. Ja bi 'yop'ε ra barco ngue i mpa p'ε ja n'na ra hāi brá ja made ra jathe ni hu ngue Chipre.

⁵ Mī zømp'ε ja ra hnini Salamina, nu'ε yø judío xi mpeti p'ε ja ra nija p'uya, gā bi xihra hya Oja. Ni n'youi ra Xuua ngue yø mǎxte.

⁶ Bi n'yo p'uya, xangu p'ε bi thogui. Sār'mø mī zømp'ε ja ra hnini Pafos. Ja bi nthēui p'ε n'na ra judío ni hu ngue ra Barjesús. A nuna p'uya, ra badi pε mmana fēhni, εna ngue rá pøngahya Oja. ⁷ Nuna ra Barjesús mará amigo ra dast'abi Sergio Paulo. Ra dast'abi p'uya, mī ja xanho rá n'yomfēni. Bi zonhna Bernabé 'nehra Saulo, bi ne bi 'yø'a rá hya Oja. ⁸ A nuna ra badi p'uya, ja man'na rá thuhu ngue ra Elimas. Bi dājpi

te mmanya yau ra dast'abi, bi ne xtí hejpi ngue hinda 'yεc'εi ra hya sifi. ⁹ Nuna ra Saulo xquet'a ni hu ngue ra Pablo. Pε ra Pablo di hatra ts'edi ra Espiritu Santo, bi za di hēti ra Elimas. ¹⁰ Bi 'yεmbuya:

—Nu'i grá ndøbethani, gā ra nts'o gni 'yo. Rá basī'i ra zithu. Ni nsaiui'a te gā xanho. ¿Ua hinjam'mø guí 'yεts'a gni ts'onnbabi'a ra hya njuantho di un'Oja? ¹¹ A nuyá, di castiga'i Oja ya. Gui nxädā njammī pa ya, hinda zā guī nnurpa rá nyot'i ra hyadi —bi 'yēmbi.

N'na zihmantho bi gā 'bexui p'ε ha hētra Elimas, honi to di cāhni, porque hinha hēti. ¹² Nu'mø mī nu ra dast'abi'a te bi nja p'uya, 'bexque'a bi 'yεc'εi ra hoga 'da'yo hya. 'Nε janjuani di 'yøtho'a te ra xādi i ja ngue sifi hanja'a ra Hmu Jesús.

Ra Pablo 'nehra Bernabé bi ma man'na ra hnini xquet'a ni hu ngue ra Antioquia.

¹³ Nuna ra Pablo 'nehya mī'da yø n'yohε, gā bi 'youi ra barco p'ε ja ra hnini Pafos ngue i map'ε ja ra hnini Perge, ja yø xequi rá njap'ε Panflia. Ja bá nsote p'ε ra Xuua p'uya, porque bá pengui ngue bi zø'a Jerusalén. ¹⁴ Mambá thop'ε Perge p'uya, i mpa p'ε ja ra hnini Antioquia ngue Pisidia. Nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, bi yarbε ja ra nija di mpeti yø judío. Bi mī p'uya. ¹⁵ Nu'mø mī juadi bi hman'a te nt'ot'i p'ε ja ra libro ngue rá ley Oja, 'nε'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, nu'ε di manda p'ε ja ra nija bi mēnba ra hya, bi 'yēmbi: “Ague n'yø'aui, nu'mø ja tema hya gni hyau ngue gui xihmi yø ja'i, dā zā guī mmammī ya”. ¹⁶ Ra Pablo p'uya, bi nangui. Bi 'yøtra senya connā 'yε, di hejpabi yø ja'i ngue hinda 'yanī. Bi 'yεmbuya:

—Ague gyø judiohε, te'o gā suprá xudi Oja, damī 'yøhmε ya yø hya ja ua. ¹⁷ Nuna Oja thanne yø judío, bá huan'ε ma mboxitahε. Bi 'yøt'e ngue bi zε'ε yø mbom'meto ra Israel mēnte bá m'map'ε ja ra 'dan'yo hāi Egipto. Connā ts'edi Oja bá jacyø ja'i p'ε Egipto. ¹⁸ Mēnte bi n'yo dapo nyote njeya yø ja'i, nuna Oja bi zeti te øtyø ja'i. ¹⁹ Bi jua Oja yoto yø nación manī njap'ε ja yø hāi Canaan. Yø hāi ya yø ja'i bi gua p'uya, go bi t'unma mboxitahε ngue dā gohmi. ²⁰ M'mēfa p'uya, mēnte bi

zøn'i goho ciento 'nε yote ma'det'a njeya, bi 'yεxyø ts'ut'abi ngue di manda yø judío asta gue'mø mambá m'muhra pøngahya Samuel. ²¹ Nuyya yø judío, bi 'yádi ngue da t'εxra dast'abi di manda. Nunā Oja p'uya, bi 'yεxa n'na ra dast'abi ngue bi mpε'a nyote njeya. Guehna ra Saúl bi t'εts'i, nunā rá ts'unt'u ra Cis. Nunā ra n'yohu na, rá mbom'meto ra Benjamín. ²² M'mefa p'uya, bi hyajpabi Oja rá 'befi ra Saúl. Bi 'yεx hman'na ra dast'abi ni hu ngue ra David. Bi 'yεn'Oja p'uya: “Nunā ra David rá ts'unt'u ra Isaí, guehna n'na ra n'yohu dí nnu manhogā na. Nu'a te gā dí nnegā ngue di nja, nunā go da 'yø'na”, bi 'yεn'Oja. ²³ A nunā ra Jesús, rá mbom'meto ra David, guehna bá εx Oja ngue da yanyø judío tengutho xi yarpa Oja m'met'o yø judío. ²⁴ Hante ngue da fahna ra Jesús, nunā ra Xuua bi xihyø judío ngue jatho da hyep'u ra nts'o ga 'yo yø ja'i n'namhma di nxixya. ²⁵ Nu'mø ni ma da zønna pa da du na ra Xuua, bi 'yεna: “Nu'a ra Cristo guí mmamhma, hinga guec'a. Da ep'u m'mefa'a, pεgue nmaguesε 'mø bá εhε. ¿Haru gue ga súcā tengu'a?” bi 'yεna.

²⁶ Ague gyø judío ni mēnihu ra Abraham, gátho mi'da yø ja'i suprá xudi Oja. Go bá 'ben'nahu na ra hya ja ua ngue gdi nyamhma na. ²⁷ Nu'u yø mmengu Jerusalén conyø ts'ut'abi hinguí 'yo yø mmái te'o na ra Jesús. Nunā ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja, nhyato nhyato di xáp'u ja ra nija yø ja'i, pε hinguí tinyø mmái'a te ra hya nt'ot'i. I njarbutho ya, nu'mø mi sentencia ra Jesús, ya bi nja'a te ra hya nt'ot'i. ²⁸ Madague'a himbi dinnba rá ts'oqui ngue xtí du, pε bi xihyø judío na ra Pilato ngue di manda da tho. ²⁹ Mi zā mi njapi gátho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro p'uya, bá thajpu ja ra pont'i p'uya ngue bi t'ägui. ³⁰ Pε nunā Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate p'u ha bi t'ägui. ³¹ Nu'u yø xádi 'dap'u mi 'youi ra Jesús, n'youi 'mø mambá nεxp'u Galilea ngue ni ma Jerusalén. Pε xangu yø nnidi mahombi nyauí 'mø mi bennate. Nuyya yø xádi ya, guehya 'bui ngue di ja majuaní ra hya p'u ha 'bahyø judío ya, ngue hanja na ra Jesús.

³² Dadi øt'ahē na ra hoga 'da'yo hya, ngue nu'mø yø pa xa thogui, ya bi nja na ra hya

xi yarpabi Oja'u ma mboxitahu. ³³ Porque ngue yø mbom'metoju'u ya, nunā Oja, ya bi nja'a te ra hya xa mma mmam'met'o, ngue da pεnhua ra Jesús. Ya bi nja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Salmo rá yoho ngue εna: “Gue'e ma Ts'unt'u'i, go dí εxa'i ya ngue guí ndast'abi”, bi 'yεn'Oja. ³⁴ Ya m'met'o xi man'Oja ngue jatho da japi di bennate p'u ha da nt'ägui ra Jesús. Porque hinguí nnepe da 'ya rá do'yo. Nguna bi manya ngue bi 'yεna: “Ga øt'ä ngue guí timhma'a ra nho dá yarpagā ra David”. ³⁵ Xquet'a nt'ot'i man'na ra hya p'u ja ra Salmo ngue i εna: “Nu'a ni Maca Ts'unt'u, hinguí japi da 'ya rá do'yo'a”, i εna.

³⁶ Majuaní ngue bi 'yørpabi rá pähä Oja mente ra pa bi m'muhra David. Nu'a ra hya di 'bep'a Oja da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. M'mefa p'uya, bi du, 'dap'u bi tähmi rá mboxita. Pε bi 'ya rá do'yo. ³⁷ Pε nunā ra Jesús, bi 'yøt'a Oja ngue bi bennate, himbi 'ya rá do'yo na. ³⁸ Ague n'yø'ahu, nunā ra hya ma øt'e'ahu ya, jatho guí pahma ngue nunā ra Jesús, guehna di punnga ma ts'oquihu na. ³⁹ Hangu bi mehyø ja'i ngue nne xtí mpunnbi ngue xtá 'yøt'e te gāma hya nt'ot'i p'u ja rá ley ra Moisés, pε himbi zā. Di mpunnbabi ra ja'i ya, pε gue gue'a da 'yεc'ei ra Jesús. ⁴⁰ Dami mfähma, man'na n'yo mi 'yøt'e ngue go guí thohma'a te bi 'yotyø pøngahya Oja ngue bi 'yεna: ⁴¹ “Ague gyø dennatehu, nu'a te gā nuhu ya, madague'a guí suhu, pε ngutho guí m'mehma. Porque guecā drá Ojagā, da zønna pa ga øt'ä yø cosa ngue tate mazihotho, asta hinguí 'yεc'ei hu 'mø to da xi'ahu hanja”, bi 'yεna.

⁴² Mi jua'a ra hya bi manna Pablo p'uya, bi bomp'u ja ra nija n'youi ya mi'da yø n'yohu. A nu'u hinguø judío p'uya, bi xifi ngue nu'mø bi dātra pa sāya yø ja'i, hōnda ngu'a ra hya da manna Pablo. ⁴³ Mi n'uenyø ja'i p'u ja ra nija p'uya, nunā ra Pablo nεhra Bernabé, bi dēnni xangu yø judío, da gue'u yø ja'i ya xa bennba yø nt'εc'ei yø judío xquet'a ni tet'i. Nuyya ni terbaya, majapi nts'edi ngue hinda hyejpabi rá mate Oja.

⁴⁴ Mi dātra hyato ma pa sāya yø ja'i p'uya, ya mme gā ra hnini bi mpeti, ngue nne da 'yøspa rá hya Oja. ⁴⁵ Pε mi nu yø judío p'uya ngue εna yø xaju yø ja'i, bi nseyā p'uya. Bi

däjp̄i te mmanna Pablo, bi zai. ⁴⁶ Ra Pablo p'uya, 'nehra Bernabé bi hya ra ts'edi ngue bi nya, bi 'yembyø ja'i:

—Ague gyø judío, mi jahma ngue go rá mudi dá si'ahú rá hya Oja. Pɛ ya hingui nthehú rá 'da'yo te para zantho, ngue hingui nnu manhohú ná rá hya ná. A nuyá, gdá macáhe p'ú rá m'mahyø ja'i hingyø judío ya. ⁴⁷ Porque guehna bi menngáhe Oja ná ngue bi 'yena: “Nuyá dí exa'i ya ngue gui cánnabá rá 'yu dá n'yo yø ja'i hingyø judío, tengutho n'na rá nyot'i 'mø ni 'bet'o. Janangue dá zä di nyanyø ja'i rá ngani nximhai”.

⁴⁸ Mi 'yøhyø ja'i ná rá hya si p'uya, janjuani ngue rá ndi johya'ú hingyø judío. I manyø ja'i p'uya ngue xandønho rá hya Oja. 'Né gá bi 'yéc'ei'ú yø ja'i ya xpá ts'ännbi ngue di nthui rá 'da'yo te para zantho. ⁴⁹ Bi ma ma'yoní rá hya Oja gátho'a rá xequi'a p'uya. ⁵⁰ Nuyá yø judío mbøcuɛ, bi 'yatyá yø xisu ya suprá xudi Oja, guehya hnu mansu p'ú ja rá hnini ya yø xisu. Dá guehyø n'yohú di manda p'ú ja rá hnini, gá bi 'yat'i. Janangue bá yans'yø ja'i p'uya, ngue bi zahra Pablo 'nehra Bernabé. Bi 'yet'i, xifi ngue ya hinda pengui. ⁵¹ Pɛ nuyá yø representante rá Cristo, bi huamhyø fonthái mi n'youi yø mbongua, gue'a rá hmeya'a ngue ya bi thɛp'ú yø ja'i nuyá himbi nu manho rá hya. Bi tho p'uya, i mpa p'ú ja rá hnini Iconio. ⁵² Nu'ú yø ja'i ya xi 'yéc'ei rá hya p'uya, janjuani ngue di johya 'né di hātra ts'edi rá Espíritu Santo.

14

Ra Pablo 'nehra Bernabé bi manna hya p'ú Iconio.

¹ Nup'ú ja rá hnini Iconio, jap'ú rá nija di mpeti yø judío, ja bi yarbú rá Pablo 'nehra Bernabé ngue bi manna hya. Mi manna hya p'uya, xangu yø judío bi 'yéc'ei, 'né'ú hingyø judío bi 'yéc'ei rá hya. ² Pɛ nu'ú yø judío himbi 'yéc'ei rá hya p'uya, bi 'yatyø mmengu Iconio, bi japi ngue bi nu man'ú yø 'yéc'ei. ³ Janangue ya'atho yø pa bá m'map'ú, bi hya rá ts'edi bi manna hya. Hønt'a Oja nøts'e mente xihyø ja'i hanja'a rá mate Oja. I fax Oja ngue øtyø milagro para ngue dá fadi ngue majuani te mma. ⁴ Pɛ

nu'ú yø ja'i 'bap'ú ja rá hnini, yo 'bai i nja. Nu'a n'na 'bai 'da'igu mmamhmú yø judío. Man'na 'bai p'uya, 'da'igu mmamhmú yø representante rá Cristo.

⁵ Yø judío, 'né'ú hingyø judío, bi nhecahyahú yø ts'at'abi ngue dá zamba yø representante rá Cristo, 'né dá mando.

⁶ Mi zä mi badi te fennabá rá Pablo 'nehra Bernabé, bi bømp'uya, i map'ú ja rá hnini Listra. Bi thogui, i mpa p'ú ja rá hnini Derbe. Guehya yø hnini rá njap'ú Licaonia ya. Gá bá n'yop'ú ja yø hnini querpá bí ja. ⁷ Ja bi mmamp'ú rá hoga 'da'yo hya p'uya.

Bi 'bando ra Pablo.

⁸ Nup'ú ja rá hnini Listra, bi dimp'ú n'na rá n'yohú mi hup'ú ngue hingui sä di n'yo. Porque rá dogua mente rá pa xa m'mai, hinjam'mø di 'yo. ⁹ A nuna rá n'yohú ná, mi 'yøde te mmanna Pablo. Rá Pablo bi hyeti, bi bá p'uya ngue éc'ei ngue dá zä yø gua. ¹⁰ Nuna rá Pablo bi ts'edi bi 'yembí:

—Dami nangui gá 'bái —bi 'yembí.

Nuna rá n'yohú p'uya, bi m'mái. Bi 'yen'a n'na rá sägui p'uya, bi n'yo. ¹¹ Mi nu yø ja'i'a te bi 'yøtra Pablo p'uya, bi mahra hmafi yø ja'i, gá ya'a te yø hya yø ja'i Licaonia, i ena: —Yø zi dahmu xpá ngohi ngue yø ja'i, bi zøcua dí 'bahmú ya —bi 'yena.

¹² Nuna rá Bernabé, t'embí ngue rá dahmu Júpiter. Nuna rá Pablo p'uya, t'embí ngue rá dahmu Mercurio ná, porque guehna rá Pablo bi manna hya. ¹³ Nu'a rá mmácja rá dahmu Júpiter i ja rá nija p'ú ja rá nenihni ni yatra 'yu. Bá zi yø ndani ná p'uya, xpí tøtyø thøðoni, ni map'ú 'buhyø representante rá Cristo. Bá n'youi yø ja'i di nhomndani ngue dá 'yørpa rá 'bøt'e ngue dá danne. ¹⁴ Pɛ rá Bernabé 'nehra Pablo, bi mmeya'a te nne dá 'yøtyø ja'i ya p'uya. Bi xetyø pahni p'uya, ngue gue'a gui nequi ngue hingui nnu manho te nne dá 'yørpabi yø ja'i. Bi yarbú ha 'buhyø ja'i p'uya, ni mafi, i ena:

¹⁵ —Ague n'yø'ahú, ¿hanja'a guí nne gui 'yøthú? Nügä'be xquet'a dyø ja'itho gá'be tengutho'ahú. A nuyá, nná éhé gá øt'a'be ná rá hoga 'da'yo hya Oja ya, n'namhma gui hyehmú p'ú te guí øthú, hinte di muui'a. Dami 'yéc'ei'ú Oja nuna 'bai. Guehna bi 'yøt'e te gá bí ja mahets'i, 'nehra hai,

'nēhra jathe. 'Nē bi 'yøt'e gätho yø cosa dī nnuh̄u. ¹⁶ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, madague'a hinguī nnu manho te øtyø ja'i, pē bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'e te di ho. ¹⁷ Pē zant'a dī nequi te'o na Oja, ngue gä ra nho ørcäh̄u. Di 'dacj̄u ra 'ye. I øt'e ngue nja yø huahi. Di 'dacj̄u te gä sih̄u, 'nē di unna pähä mā mm̄ih̄u.

¹⁸ Madague'a ngue nguna ra hya bi manna Pablo, pē xanhennitho ha i hejpabi yø ja'i ngue hinda hyo yø ndani da 'yørpabi ra 'bøt'e.

¹⁹ Bi zøhyø judío ngue yø mm̄engu Antioquia p'uya, 'nēhyø mm̄engu Iconio. Bi japa nts'edi yø ja'i ya p'uya, ngue da mardo ra Pablo. Mī mardo p'uya, ena ngue ya bi hyo. Bi garpaya, bá emma xøts'e ra hnini. ²⁰ Pē bi mp̄eti yø 'yēc'ei p'ua ha 'benna Pablo. Bi nangra Pablo p'uya, mahombi yarb̄u ja ra hnini. Mī hyaxpaya, bi ma, bi mē ra Bernabé, i mpa p'ua ja ra hnini Derbe.

²¹ Mī juadi bi manna hoga 'da'yo hya p'ua ja ra hnini Derbe p'uya, xandøngu yø ja'i bi 'yēc'ei ra hya. Bi mengui mahøn'a p'uya, i map'ua ja ra hnini Listra. Bi tho'a Iconia, i mpa Antioquia. ²² Di hatra ts'edi yø 'yēc'ei p'ua ja yø hnini bá thogui. Bi xifi ngue hinda hye'a ra hya ec'ei. Bi xifi ngue nu ra ja'i nne da yarb̄u dī manda Oja, jatho da zä ra n'ua ja ra ximhäi ngue da ts'ui. ²³ Xquet'a bi 'yexyø n'yoh̄u n'na ngu n'na yø hnini ngue dī m'met'o p'ua dī mp̄eti yø 'yēc'ei. Da zømp'ua da zøni, øtyø mhmat'Oja 'nē etyø mm̄ai. Nuna ra Pablo di fät'a Oja ya yø ja'i bi 'yēc'ei ra hya.

Bi mengra Pablo 'nēhra Bernabé ngue i ma Antioquia.

²⁴ Mambá ep'uya, bá tho'a Pisidia, i mpa Panfilia. ²⁵ Mī zøp'ua ja ra hnini Perge p'uya, bi manna hoga 'da'yo hya. Mī thop'ua p'uya, i mpa p'ua ja ra hnini Atalia. ²⁶ Mambá thop'ua p'uya, bá o ra barco i ma Antioquia. Guehna ra hnini na ngue bi t'äprá mate Oja ngue da mäp'ua dī ma ra Pablo 'nēhra Bernabé ngue'a ra 'bēfi ya bi juadi bi 'yøt'e. ²⁷ Mī zømp'ua ja ra hnini Antioquia p'uya, bi mp̄eti yø 'yēc'ei. Bi xihyø ja'i te xi 'yøt'Oja conná ngue'ua. Bi xifi ngue nne Oja ngue

'nē'ua yø ja'i hinguø judío da 'yēc'ei ra Jesu-cristo. ²⁸ Ya'atho yø pa bá m'map'ua 'b̄ahyø 'yēc'ei na ra Pablo 'nēhra Bernabé.

15

Bi nja n'na ra junta p'ua Jerusalén.

¹ Nu'ua yø pa'ua p'uya, bá nēxa Judea 'da yø n'yoh̄u, bi zø'a Antioquia. Bi madi bi xänmbabi yø 'yēc'ei p'uya, bi 'yēmbi:

—Para ngue guí nyamhm̄u, jatho ngue gui 'yøth̄u tengutho bi manda ra Moisés ngue da hm̄epya'ah̄u conná circuncisión —bi 'yēmbi.

² Nuna ra Pablo 'nēhra Bernabé, bi 'yēmm̄ei bi njunt'ui'ua mman'a p'uya. M'mēfa p'uya, bi t'exra Pablo 'nēhra Bernabé ngue i ma Jerusalén, bi mähä mī'da yø 'yēc'ei ngue da nyah̄u yø representante ra Cristo co 'nē'ua 'bet'o p'ua dī mp̄eti yø 'yēc'ei p'ua Jerusalén. Janangue da nu ha di jap'na ra hya na.

³ Nu'ua yø 'yēc'ei p'ua Antioquia, bi ma bi thøp'ua ja ra 'yu ra Pablo 'nēhra Bernabé. Ni nthop'ua ja yø häi Fenicia 'nē Samaria. I mma ha bi nja ngue bi hyep'ua yø nyogui nt'ec'ei yø ja'i ngue bi 'yēc'ei Oja. Gätho yø 'yēc'ei p'uya, emm̄ei di johya 'mø mī 'yøhna ra hya na.

⁴ Nuna ra Pablo 'nēhra Bernabé bi zømp'ua Jerusalén, bi mp̄eti yø 'yēc'ei conyø representante ra Cristo 'nē'ua yø n'yoh̄u 'bet'o p'ua dī mp̄eti yø 'yēc'ei. Bi mā te xi 'yørpabi Oja p'uya. ⁵ Bi nangui 'da yø fariseo ya xi 'yēc'ei ra hya p'uya, bi 'yēmbi:

—Jatho ngue da ma mh̄m̄epya ya yø 'yēc'ei hinguø judío, dī njapra circuncisión. 'Nē dī njapi ngue da zupra ley bi 'yotra Moisés —bi 'yēmbi.

⁶ Janangue bi mp̄eti yø representante ra Cristo p'uya, co 'nē'ua yø n'yoh̄u 'bet'o p'ua ja ra nija, para ngue da hnu ha dī njapra hya. ⁷ Mī juadi mī nyaui ya'atho p'uya, bi nangra Bedu, bi 'yēna:

—Ague mā zi cū'ah̄u, guí pah̄m̄u ngue nu'mø yø pa xa thogui, bá huanngä Oja p'ua ha guí 'b̄ah̄m̄u, ngue gä xicä ra hoga 'da'yo hya yø ja'i hinguø judío. I nnepe ngue 'nēhya da 'yēc'ei ra hya ya. ⁸ Nuna Oja, i parbabi yø n'yomfēni yø ja'i. 'Nē dī nequi ngue bi nu manho Oja ngue 'nēhyø ja'i

hĩngyø judío da 'yɛc'ɛi, porque bá pennbabi ra Espíritu Santo, tengutho bi jacjɛ m'mɛt'o. ⁹ Tengutho bi jacjɛ Oja, bi jarbutho ya hĩngyø judío ya. Bi punnbabi ya yø ja'i bi 'yɛc'ɛi. ¹⁰ Xiya, ¿hanja ngue guí tãcjɛ'a te nne da 'yøt'Oja ya? Porque guí xihmɛ yø 'yɛc'ɛi ngue jatho da dɛnna ley nuna hĩnjam'mø di sä da 'yøtyø ja'i, ni xinga guehɛ mbox-itahɛ xta nzã xta 'yøt'e, ni xinga guecjɛ di sä ga øthɛ'a te gãma hya di manda ra ley. ¹¹ Pɛ dí ɛc'ɛihɛ ngue gdã nyamhmɛ connã mate ra Hmɛ Jesús. Xquet'a njarbutho yø ja'i hĩngyø judío ya.

¹² Gä bi nsãya'a guí njun'mahya yø ja'i p'uya. Bi 'yørpɛ masu ra hya mmanna Bernabé 'nɛhrɛ Pablo. Bi ma te bi nja 'mø mi map'ɛ 'bɛhyø ja'i hĩngyø judío, ngue bi 'yøtyø milagro Oja connã ngue'ɛ. ¹³ Mi juadi bi hmanna ra hya na p'uya, bi 'yɛnna Jacobo:

—Ague ma zi cu'ahɛ, dami 'yøhmɛ te ga mmangã ya. ¹⁴ Nuna ra Simu, ya bi xicjɛ ha bi nja te bi 'yørpabi Oja 'mø rá mædi mi map'ɛ 'bɛhyø ja'i hĩngyø judío. Nuna Oja, ya xpɛ huanhyø ja'i ja ngue da zo rá 'yɛ. ¹⁵ Nuna ra hya naya, di nthɛui na ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja naya, ngue ɛna: ¹⁶ “Nu'mø bi nja'a ra hya nt'ot'i ya, nu'a ra nija bi hyøhrɛ David, ma'da'yo ga hoqui hapɛ xants'onɪ, porque ya xa xot'i. ¹⁷ Dí nne ngue gãtho yø ja'i hĩngyø judío da hyongui n'namhmɛ da zo ma 'yɛ. ¹⁸ Nguna ra hya bi man'Oja, 'nɛ bi japi bi bɛhyø ja'i xa m'mahyø pa xa thogui”, bi 'yɛna.

¹⁹ Nugã dí ɛna ngue nuya yø ja'i hĩngyø judío, ngue ya 'yo di 'bãtyø mmɛi ngue ɛc'ɛi Oja, ya hĩngui sä ga ts'onnbahɛ yø mmɛi ya. ²⁰ A nuyá, para ngue hĩndi nsahmi ya yø judío ngue yø 'yɛc'ɛi ya, høndya yø hya ja ua da ma maɛuarpi ra sɛcua ya. Ngue hĩnda za ra ngø, nu'a i tho ngue i t'ørbɛ ra 'bøt'e yø dahmu. 'Nɛ hĩndi n'yots'om'mãi. 'Nɛ hĩnda zaprá ngø yø zu'ɛ hĩngui pønna ji 'mø bi du, 'nɛ hĩnda zi ra ji. ²¹ Porque asta guehyø pa xa thogui, ya mandø njam'møtho, n'na ngu n'na yø hĩni i 'bɛi te'o mmanna ley bi 'yotrɛ Moisés. Nuna ra ley na, nu'mø ra pa ngue ra ts'ãya, nhyato nhyato hmamp'ɛ ja yø nija di mpɛti yø judío.

²² A nuya yø representante ra Cristo p'uya, co 'nɛ'ɛ yø n'yohɛ 'bet'o p'ɛ ja ra nija, 'nɛ gãtho yø 'yɛc'ɛi, bi zãnbɛya ngue da huanhni to da mɛnhni, di ma Antioquía, da mɛ ra Pablo 'nɛhrɛ Bernabé. Bi t'ɛxra Judas nu'a ja man'na ra thuhu ngue ra Barsabás. 'Nɛ bi t'ɛxra Silas. Guehya yø n'yohɛ 'bet'o p'ɛ 'bɛhyø 'yɛc'ɛi ya. ²³ Bi ma nt'øt'e ra sɛcua da gaxpɛya, i ɛnna sɛcua:

“Nugãhe yø representante gahe ra Cristo, 'nɛhya 'bet'o ua ja ra nija, 'nɛhya mi'da ma zi cuhɛ 'bɛcua, dadi zɛnguagãhe'ɛ ma zi cuhɛ hĩngyø judío rá m'mɛp'ɛ ja ra hĩni Antioquía, 'nɛ'ɛ rá m'mɛp'ɛ ja ra häi Siria, co 'nɛp'ɛ ja ra häi Cilicia. ²⁴ Dí øcãhe ngue bi nɛxua 'da yø n'yohɛ ngue hĩnda ɛt'ãhe. A nuya p'uya, hĩngui padɪ te guí 'yøthɛ ngue bádi ts'on'na ni mmɛihɛ 'na ra hya i mma, ngue di manda di nja'ahɛ ra hmɛpya ngue ra circuncisión, 'nɛ guí suphɛ gãtho'a te di manda ra ley bi 'yotrɛ Moisés. ²⁵ Janangue dá mpɛtigãhe ngue dá nhɛcãhyahe. Dã ɛxãhe yø n'yohɛ bi map'ɛ, bi mãhã na ma zi cuhɛ ra Bernabé 'nɛhrɛ Pablo. ²⁶ A nuna ra Bernabé 'nɛhrɛ Pablo i ɛnyø te connã nguehna ma Hmuhɛ Jesucristo. ²⁷ Nuya yø n'yohɛ dá ɛt'ãhe p'uya, guehna ra Judas 'nɛhrɛ Silas. Nuya p'uya da zã guí nyasɛhɛ, guehya da xi'ahɛ tema hya dá sãnnãhe ya. ²⁸ Nu'a te bi zãnna Espíritu Santo p'uya co 'nɛcãhe, dá nu manhohe ngue hĩngui ja ts'ɛdi da 'yøtyø ja'i'a te gã ga 'yo yø judío. Hĩnda høndya yø hya i ja ngue guí 'yøthɛ p'ɛ ha 'bɛhyø judío da si'ahɛ. ²⁹ Yo guí saha ra ngø i tho ngue t'ørbɛ ra 'bøt'e yø dahmu. 'Nɛ ra ji p'uya, 'yo guí sihɛ. Nu'a ra ngø hĩngui pønna ji 'mø bi du, 'yo guí saha. 'Nɛ 'yo guí 'yots'om'mãihɛ. Nu'mø ngue gã 'yøthɛ na ra hya dí xi'ãhe ya, ya xanho te guí øthɛ 'mø. Hønt'Oja da mã'ahɛ”.

³⁰ Ya bi ma'ɛ bi t'ɛrbɛya. Mi zømp'ɛ ja ra hĩni Antioquía, bi pɛtyø 'yɛc'ɛi, bi dã ra sɛcua p'uya. ³¹ Nu'mø mi nu ra sɛcua yø 'yɛc'ɛi p'uya, ɛmmɛi di johya ngue ya bi nhyø mmɛi. ³² Nuna ra Judas 'nɛhrɛ Silas xquet'a yø pøngahya Oja ya, bi hojrabɪ yø mmɛi yø 'yɛc'ɛi ya p'uya, 'nɛ bi hatra ts'ɛdi na ra hya bi xifi. ³³ Bá m'mɛp'ɛ njammi pa p'ɛ Antioquía. M'mɛfa p'uya, bá 'nyɛte ngue bi mengui i ma Jerusalén. ³⁴ Pɛ nuna

ra Silas bi nu manho ngue bá cop'u na.
³⁵ Xquet'a 'nēhra Pablo, 'nēhra Bernabé bá cop'u Antioquía. Bi sigue bi xānba bi yø ja'i na rá hoga 'da'yo hya Oja. Bi mfāxui mī'da yø mmēngu p'u ngue xānba ra hya yø ja'i.

Nuna ra Pablo, ya rá yo ndi bi ma ngue di yonna hya.

³⁶ Mī ma njammī pa p'uya, ra Pablo bi 'yēmbra Bernabé:

—Mahōnga mmēp'u ja yø hnini ya xtā māmī rá hya Oja ya. Ga ma nuui te di ja'u mā zi cūh —bi 'yēmbi.

³⁷ Nuna ra Bernabé, bi ne xtā nzixra Xuua nuna ja man'na ra thūhū ngue ra Marco. ³⁸ Pē ra Pablo hīmbi nu manho ngue xtā nzits'i, porque ra Xuua ya xpī nsote p'u Panfilia, hīnguī nne dā mēp'u nī ma ngue di 'yonna hya. ³⁹ Bi n'ueni n'na ngu n'na ngue hīnga 'da'igu i mma. Nuna ra Bernabé bi zixra Marco na. Bi 'yo ra barco i map'u ja ra hāi Chipre. ⁴⁰ Ra Pablo p'uya, guehna ra Silas bi ne bi mē na. Yø 'yēc'ēi p'uya bi 'yāprá mate Oja ngue da mādi ha nī ma. ⁴¹ Ra Pablo 'nēhra Silas i mpa p'u ja ra hāi Sīria, 'nēp'u ja ra hāi Cilicia. Di hatra ts'edi yø 'yēc'ēi p'u nī ma.

16

Ra Timoteo bi mähä ra Pablo 'nēhra Silas.

¹ Ra Pablo 'nēhra Silas bi zōmp'u ja ra hnini Derbe. Mī thop'u p'uya, i mpa p'u ja ra hnini Listra. Nup'u ja ra hnini p'uya, bi dīmp'u n'na ra 'yēc'ēi nī hū ngue ra Timoteo. Ra judío'a rá mamá, pē ya ra 'yēc'ēi. Rá papá p'uya, hīngra judío'a. ² Nu'u yø 'yēc'ēi mī 'bāp'u ja ra hnini Listra bi nu manho na ra Timoteo, dā gue'u yø 'yēc'ēi p'u ja ra hnini Iconio, xquet'a bi nu manho. ³ Ra Pablo p'uya, bi ne bi mähä na ra Timoteo. Bi japi ngue bi ma mhmēpya, bi njapra circuncisión n'namhma ngue hīndi mbøcue yø judío p'u dī ma. Porque ya fādī ngue hīngra judío rá papá na ra Timoteo. ⁴ Nup'u ja yø hnini ntho p'uya, bi xihyø 'yēc'ēi ngue dā 'yøt'e te mmanna sūcua bi menhyø representante ra Cristo, conyø n'yohu 'bet'o p'u dī mpeti yø 'yēc'ēi p'u Jerusalén. ⁵ A nuyya yø 'yēc'ēi p'uya, bi hya ra ts'edi yø nt'ēc'ēi. N'na pa ngu n'na pa, man'na nī 'yēc'ēitho mī'da yø ja'i.

Ra Pablo bi 'ui n'na ra n'yohu ngue ra mmēngu Macedonia.

⁶ Ra Espiritu Santo hīmbi nepe xtāni manna hya p'u ja ra hāi Asia na ra Pablo. Janangue bi 'damp'u ja ra hāi Frigia p'uya, i mpa Galacia. ⁷ Mī zōmp'u ja rá hyodi ra hāi Misia p'uya. Ja bi bēmp'u p'uya ngue xtī map'u ja ra hāi Bitinia. Pē ra Espiritu Santo hīmbi nepe xtī map'u. ⁸ Janangue bi 'dastho'a ra hāi Misia p'uya, i mpa p'u ja ra hnini Troas. ⁹ Ja bi n'ui p'u na ra Pablo 'mø mīnxui p'uya. Nu'a rá t'i p'uya, bi nu ngue 'bāp'u n'na ra n'yohu ngue ra mmēngu p'u ja ra hāi Macedonia. Bi 'yēmbi:

—Bí 'yēcua Macedonia, guí fāxcāhe —bi 'yēmbi.

¹⁰ Mī n'ui ra Pablo p'uya, dá sānni ngue dá mächē Macedonia. Dí haxhe njuani ngue nzongahe Oja ngue ja ganī mangāhe p'u ra hoga 'da'yo hya.

Ra Pablo 'nēhra Silas bi ma Filipos.

¹¹ Dá ogāhe ra barco p'u ja ra hnini Troas. Danī mpächē p'u ja n'na ra hāi bí ja mbo ra jathe nī hū ngue Samotracia. Rá yo pa p'uya, dá sōngāhe p'u ja ra hnini Neápolis. ¹² Dá nēxāhe p'u p'uya, danī mpächē p'u ja ra hnini Filipos, gue'a n'na 'bui yø ja'i ngue yø romano. Nu'a ra danihni'a p'uya, tātē sedī ngue'u mī'da yø hnini jap'u ja ra hāi Macedonia. Dá m'mächē p'u njammī pa p'uya. ¹³ Mī zōhra pa ngue ra ts'āya, dá mähme nenihni ha ja n'na ra dāthe. Nu'a ra xēqui'a, ja zai dī mpeti p'u yø judío ngue mmat'Oja. Dá mīhme 'mø mā sōmhme. Dá xihme ra hoga 'da'yo hya yø xisu ya xī mpeti. ¹⁴ Nu'a n'na'u yø xisu p'uya, nī hū ngue ra Lidia, ra mmēngu p'u ja ra hnini Tiatira. Mará mä'ulu na ra xisu na, pē ya thanne Oja. Pē bi xojpabi Oja rá mmāi na ra xisu ngue bi 'yōrpabi masu te mmanna Pablo. ¹⁵ Bi nxixya p'uya, dá gue'u mī 'bāp'u ja rá ngu, gā bi nxixya. M'mēfa p'uya, bi 'yēnje:

—Nu'mø guí haxhu njuani ngue majuani dí ēc'ēigā ra Jesús, mähä p'u ja mā ngungā 'mø, guí nsāyahū p'u —bi 'yēnje.

Bi jacje ngue dá mähme p'u ja rá ngu p'uya.

¹⁶ Man'na ra ora p'uya, nmará mähme p'u ja ra mhmāt'Oja dí n'yohe ra Pablo, dá

nthêhe n'na ra hmute mará badi ngue mi n'youi ra ts'onthi. Nuna ra hmute na, mi tapi xangu ra menyu yø hmu ngue mi ja rá mfadi conná ts'onthi. ¹⁷ Nuna ra hmute p'uya, ni denna Pablo ngue mmarcahe, i ena:

—Nuya yø n'yohu 'bucua, guehya yø mefi Oja magueſe ya. Nuya guehya xän'nahu ha di zä guí nyahmu ya —bi 'yena.

¹⁸ N'na ndi ngu n'na ndi ga mmähme ra mhmatoja, di jaje p'u na ra hmute. Mi sörpabi ra Pablo p'uya, bi 'bät'i, bi 'yembra ts'onthi mi n'youi ra hmute:

—Conná ts'edi ra Jesucristo, dí xi'i ngue dami hyep'u ra hmute guí n'youi —bi 'yembi.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra hmute. ¹⁹ Pe nu'u yø hmu ra hmute p'uya, bi nu ngue ya hingui tømí ngue hõnda dapra menyu ra hmute. Bi bentrá Pablo 'nehra Silas. Bi zixpa ja ra centro 'bathyø ts'at'abi. ²⁰ Bi ma madäpi yø ts'at'abi p'uya, bi t'embi:

—Nuya yø n'yohu 'bucua, yø judío ya. Di ts'onnyø ja'i 'bucua ja ma hninihu. ²¹ I xänbäte yø costumbre nu'u hingui ja ngue ga øthu, porque dyø romanohu.

²² Bi nangyø ja'i p'uya ngue bi zai. Yø ts'at'abi p'uya bi manda ngue da böjba yø ulu ngue da 'bei conyø t'o. ²³ Emmei bi 'bei. M'mefa p'uya, bi got'i. Bi sihra alcaide p'uya ngue da mädi xandõho. ²⁴ A nu'a ra alcaide 'mø mi si p'uya ngue da mädi xanho, bi curpu ja ra ngumm'mexui asta mbo ra fädi. Bi japyø za nt'ät'i, ga ts'emba yø gua yø ofädi p'uya.

²⁵ Pe nu'mø mi zo made ra xui p'uya, nuna ra Pablo 'nehra Silas i mmat'Ojatho, 'ne turpabi yø alabansa Oja. Øxta'u mi'da yø ofädi te ga øt'e. ²⁶ Nthambenitho bi 'yan'a häi p'uya. Xøgue ra huatyø nducjado p'u ja ra fädi. 'Bexpi xogui gätho yø goxthi, 'ne bi nxahyø cadena manthut'i yø za n'youi yø gua yø ofädi. ²⁷ Nu'a ra alcaide p'uya, mi nu ngue ga xi xohyø goxthi fädi. Bi 'yembi ngue ya xi ma gätho yø ofädi p'uya. Bi gaxrá juai p'uya, bi ne xtí nhyose. ²⁸ Pe bi matra Pablo, bi 'yembi:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e gui nhyose ague n'yø. Gä dí 'bucähe ua —bi 'yembi.

²⁹ Nuna ra alcaide p'uya, bi 'yähra nyot'i. Ni tihí bi yat'ambo. Ni huaqui ngue bi nsu. Bi guarbu 'bähra Pablo 'nehra Silas ngue bi ndantyøhmu. ³⁰ Bá jucathi p'uya, bi 'yembi:

—Ague n'yø'auí, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e para ngue ga nyani?

³¹ Nuya yø ofädi p'uya, bi 'yembi:

—Dami 'yec'ei ra Hmu Jesucristo n'namhma guí nyani. 'Ne'u to 'bap'u ja ni ngu, di nyan'mø da 'yec'ei —bi 'yembi.

³² Nuna ra alcaide p'uya, gätho'u 'bap'u ja rá ngu, bi sifi xanho hanja'a ra Hmu Jesús. ³³ Tobe ndaxuitho'a ra ora'a. Nuna ra alcaide bi mejpabi yø n'ani mi n'youi. Bi nxixya p'uya, gätho'u 'bap'u ja rá ngu bi nxixya. ³⁴ M'mefa p'uya, bi zixrá ngu ngue bi unna hme da zi. Nuna ra alcaide p'uya, gätho'u 'bap'u ja rá ngu, janjuani di johya ngue bi 'yec'ei Oja.

³⁵ Nu'mø mi hyaxpaya, nu'u yø ts'at'abi bi menhyø policia da xihra alcaide ngue di thøhyø ofädi. ³⁶ Ra alcaide p'uya bi 'yembra Pablo:

—Bá penngä ra hya yø ts'at'abi ngue ga thøc'auí. Janangue 'yo te guí mbembi ya, ni mehma —bi 'yembi.

³⁷ Mi dahra Pablo, bi 'yembyø policia:

—A nugä'be dyø romanogä'be. 'Ne nnu yø ja'i p'u bi megba'be, ni xinga 'bet'o hacra güenda ja di ncote. 'Ne da 'yena go nt'aguitho di thøga'be ya. Nu'a, hin'na'a. Guí xihmi ya da ese da guga'be ua ja ra fädi.

³⁸ Yø policia p'uya, bi mengui ba xihyø ts'at'abi te mmanyø ofädi. Yø ts'at'abi p'uya, bi nsu 'mø mi badi ngue yø romano ya yø ofädi. ³⁹ Mi zøp'u ja ra fädi yø ts'at'abi p'uya, bi 'yäpa mpunbäte. Bá jup'uya, bi xifi ngue da bömp'u ja ra hnini. ⁴⁰ Nu'mø mi bömp'u ja ra fädi na ra Pablo 'nehra Silas, i map'u ja rá ngu ra Lidia. Ja bi nyahu p'u mi'da yø 'yec'ei p'uya. Hontho bi zajpa yø mmui yø ja'i, bi ma p'uya.

17

Bi ts'u p'u Tesalónica ra Pablo.

¹ Mi ma ra Pablo 'nehra Silas, i mpa p'u ja ra hnini Anfípolis, i nthop'u ja ra hnini Apolonia. Bi zømp'u ja ra hnini Tesalónica p'uya. Mi jap'u ra nija di mpeti yø judío.

² Nuna ra Pablo bi yarb'u ja ra nija, ya ga

ngu'a ørbu ja yø hnini xi thogui. Nhyu sábadu bi membi bi nyahu yø judío p'u ja ra nija. ³ Di opan'yü yø ja'i hanja'a te mmamp'u ja ra Maça Libro, ngue ra Cristo jatho ngue da zä ra n'u, da tho, da t'ägui. M'mefa p'uya, di bennate p'u da nt'ägui. Bi 'yembuya:

—A nuna ra Jesús dí xi'ahu ya, guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na.

⁴ Ngue nguna xifi, bi 'yec'ei da yø judío. Bi guarbu ha ya ra Pablo 'nehra Silas. Xquet'a bi 'yec'ei xangu yø ja'i hingyø judío ya mi thanne Oja. 'Ne xangu yø xisu nuya hnu mansu p'u ja ra hnini bi 'yec'ei ra hya. ⁵ Bi nseyä ya yø judío himbi 'yec'ei ra hya p'uya. Bi zonhyø ja'i ngue yø ts'oc'ei mi 'yop'u ja ra caye, bá yans'yø ja'i p'u ja ra hnini p'uya. Bi mäspa rá ngu ra Jasón ngue honna Pablo 'nehra Silas. Bi ne xta nzits'i ngue xti dáp'u 'buhyø ja'i. ⁶ Pε ngue himbá timp'u'u p'uya, bá jucra Jasón 'ne'u mi'da yø 'yec'ei. Bá si ngue bi dáp'u ja ra ts'ut'abi. I mahyø ja'i p'uya, i ena:

—Nu'u yø n'yohu dí mmangähe ya, ndap'u bi zä di ts'onnyø ja'i. A nuyá, xquet'a 'youa ja ma hninihu ya. ⁷ Go di säyabi p'u ja rá ngu na ra Jasón. Gätho ya p'uya, hingui ec'ei'a ra ley ga 'yo ra dast'abi Roma. Porque embi ngue 'bu hman'na ra dast'abi ni hu ngue ra Jesús.

⁸ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, co 'nehhyø ts'ut'abi, di maxni yø ja'i p'uya ngue ncuε. ⁹ Nuna ra Jasón co 'ne'u mi'da yø mmi'yec'eiui, bi gutra menyü ngue bi ma mathøgue.

Ya 'bup'u ja ra hnini Berea na ra Pablo 'nehra Silas.

¹⁰ Mi nxui p'uya, nu'u yø 'yec'ei n'na zihmantho bi japi bi bonna Pablo 'nehra Silas. I mpa p'u ja ra hnini Berea. Mi zomp'u p'uya, bi map'u ja ra nija di mpeti yø judío. ¹¹ Nuya yø judío ngue yø mmengu p'u, man'na yø ndøhoja'i ya ngue yø mmengu Tesalónica. Janjuani ngue yø mmui ga 'yøhra hoga da'yo hya sifi. N'na pa ngu n'na pa huaxtyø hya nt'ot'i ra Maça Libro. Porque nne da badi ngue'mø majuan'a te sifi ogue hin'na. ¹² Janangue xangu yø judío bi 'yec'ei ra Jesús. Da gue'u hingyø judío, xangu bi 'yec'ei. Ngu yø n'yohu, ngu

yø xisu nuya hnu mansu, gä bi 'yec'ei ra hya. ¹³ Mi mambrá hya Oja p'u ja ra hnini Berea na ra Pablo. Ngu i 'yøhya yø mmengu Tesalónica, 'bexpi ma yø judío ngue bá utyø ja'i p'u ja ra hnini. ¹⁴ Nu'u yø 'yec'ei p'uya, n'na zihmantho bi 'yetra Pablo, bi map'u ja ra nenga jathe. Pε nuna ra Silas 'nehra Timoteo bi gop'u Berea'u. ¹⁵ Nu'u bi mähä ra Pablo p'uya, bá emp'u ja ra hnini Atenas. Mambá penc'u p'uya bá hannbabi ra hya ra Silas 'nehra Timoteo ngue danj zadi n'na zihmantho.

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra hnini Atenas.

¹⁶ Mente ndø'mate ra Pablo p'u Atenas, bi m'mähra sibi rá mmui p'uya ngue nnu yø ja'i p'u ja ra hnini ngue gä sihyø dahmu thanne. ¹⁷ Janangue bi xihra hya yø judío p'u ja ra nija, da gue'u ya thanne Oja, gä bi xihra hya. N'na pa ngu n'na pa xihra hya yø ja'i di nthui p'u ja ra täi. ¹⁸ Bu'i'da yø n'yohu, ngue madi xä'a ra hya mi xännbate ra Epicuro. Mi'da p'uya, madi xä'a ra xädi ngue ra estoico. Bi madi bi nyau ra Pablo'u p'uya. Bi 'yeni'da p'uya:

—¿Teni 'be'a ma hya manna ra n'yohu 'bucua? Hin'yü p'u rá nzequi di yahni ua —bi 'yena.

—Mi'da p'uya, bi 'yena:

—Ena gue di 'yonna hya na ngue yø da'yo dahmu.

Bi manna nguna, porque ra Pablo bi xihyø ja'i hanja ra Jesús, 'ne xifi ngue bi bennate. ¹⁹ Bi ts'ixra Pablo p'u ja n'na ra xequi ni hu ngue ra Areópago p'uya, nup'u zai di mpeti yø ja'i ngue ma consejo. Bi t'embuya:

—Dí nne ga pacähe teni 'be'a ma da'yo xädi na ra hya gui mma n'yø. ²⁰ Porque hinjam'mø xtá ocähe te gui mmanya. Dí nne gui xicje te ga mbønya yø hya gui mma —bi 'yenyø ja'i.

²¹ Nu'u yø mmengu p'u Atenas co 'ne'u yø 'dan'yo ja'i ya mi 'bup'u, hin tema n'nama hya di ørpa masu, hindä hønt'a te ma da'yo nne da sifi ogue da 'yøde. ²² Bi m'mä inde ra Pablo p'u ja ra junta ngue ra Areópago p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—Agué gyø mmenguha ua ja ra hnini Atenas. Ya xtä nugä te gui øthä ua gui 'buhmu. Di nequi ngue emmei gui thannehu

yø dahmu. ²³ Porque nup'u xtá thocä, xtá nugä n'na ra altar ngue nt'ot'i n'na ra letrero ngue ena: “Guehna rá altar Oja nu'a hinguí fadi te'o naya”, i enna letrero. A nuyá, guehna Oja guí thannehu naya, pe hinguí pahmu te'o na, guehna Oja dadi øt'ahu naya.

²⁴ Nuna Oja bi hocra ximhäi 'ne bi hoqui gätho yø cosa i ja. Gue'a rá mmeti te gä bí ja mahets'i'a ya, 'ne cua ja ra ximhäi. Pe hinguí 'bap'u ja yø ngunja di hocyø ja'i na Oja na. ²⁵ Nuna Oja, hinte honna ngue da 'yenyø ja'i te di unni. Porque go bádi 'dacju ra te'a, 'nehma hya dí jaxhu, 'ne gätho mi'da yø cosa go bádi un'a.

²⁶ Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue n'na 'yatho p'u bá fadi ngue bi nxandyø ja'i 'bui gä rá ngani nximhäi. Bi zännbabi ra pa di m'mai. 'Ne bi zännbabi ra xequi hapu di m'mai. ²⁷ I 'yøt'Oja'a, n'namhma ngue gätho yø ja'i da hyon'Oja, 'ne da badi te'o. Majuaní ngue nuya, hinga yap'u 'bu Oja ngue gätho gahu. ²⁸ Porque connángue Oja dí 'buhmu, 'ne dadi 'yamhmu, 'ne ja ma teh. Tengutho ra hya bi man'i'da ni 'yot'a sacuah, bi ma ngue yø basigahu Oja. ²⁹ Pe xi'mø ngue yø basigahu Oja, hinguí sä ga emhmu ngue nuna Oja, gdá hyejpah yø dahmu ngue yø oro, oque yø dahmu ngue yø t'axi, oque yø dahmu ngue yø do. Porque nuya yø dahmu ya, rá n'yomfenise ra ja'i gui hoqui. ³⁰ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja mi serpabi yø ja'i thanne yø dahmu, porque him maní bahyø ja'i hanja. Pe nu ra pa dí 'buhmu ya, nuna Oja hønnbu bi zä di 'bepi gätho yø ja'i ngue da hyep'u yø dahmu thanne. ³¹ Porque Oja, ya xpá nzänna n'na ra pa ngue da hyaspi xandønho ra güenda gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi. Nuna da hyaxra güenda p'uya, guehna n'na ra n'yohu ya xpá huanhni. Nuna Oja, i nnepe ngue gätho yø ja'i da badi te'o na ya xpá huanhni. Janangue bi japi bi bennate p'u ha bi t'ägui.

³² Nu'mø mi 'yøhyø ja'i ngue embi bi bennate p'u ha bi t'ägui, i thenthø 'da. Mi'da p'uya bi 'yembj:

—'Bet'o man'na ra pa ya, mahønguí xicje na ra hya na —bi 'yembj.

³³ Bi map'u ha säya ra Pablo p'uya. ³⁴ Pe nuya 'da yø ja'i bi nu manho ra hya

mmanna Pablo, 'ne bi 'yec'ei. N'youi p'u ra Dionisio, guehna n'na'u yø ts'ut'abi p'u ja ra Areópago. Xquet'a n'youi p'u n'na ra xisu bi 'yec'ei ra hya, ni hu ngue ra Dámaris. 'Ne n'youi p'u mi'da yø ja'i.

18

Ra Pablo ya 'bap'u ja ra hnini Corinto.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Pablo bi nexpu ja ra hnini Atenas, bi zømp'u ja ra hnini Corinto. ² Nuna ra hnini na p'uya, bi dimp'u n'na ra judío ni nu ngue ra Aquila, ra mmengu Ponto. Nuna ra Aquila n'youi na ra Priscila rá xisu, hinna ya'atho yø pa xi zøp'u Corinto. Bá ep'u ja ra häi Italia, ngue nuna ra dast'abi Claudio bi manda ngue gä bi thøn'athi yø judío mi 'bap'u ja ra hnini Roma. Bi ma ra Pablo ngue bá nyauí. ³ Nuna ra Pablo mi pa'a ra 'befi mi pehna ra Aquila. 'Dap'u bi m'mahmi p'uya ngue bi mpefi, di hocyø ngun'ulu. ⁴ Nu'mø ra pa säya yø ja'i p'uya, nhyato nhyato pa ra Pablo p'u ja ra nija di mpeti yø judío, ngue nne di 'bätyø judío 'ne'u hinyø judío, ngue da 'yec'ei ra Jesucristo.

⁵ Mi zøhra Silas 'nehra Timoteo ngue xpí 'yē'a Macedonia. Ra Pablo p'uya, hinguí säya ngue mmanna hoga 'da'yo hya. Di opan'yu yø judío ngue ra Jesús, guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. ⁶ Pe nuya yø judío, ya mants'o ngue sahra hya. Bi huacrá pahni ra Pablo p'uya, gue'a ra hmeya'a ngue ya bi hyep'u'u yaui, bi 'yembuya:

—Gadi jasehu p'u gui mmähä ra castigo ya, ya hinni ma ma güendagä'a ya. Nuyá, gdá magä p'u rá m'mahyø ja'i hinyø judío ya —bi 'yembj.

⁷ Mi bømp'u ja ra nija ra Pablo p'uya, i map'u ja rá ngu n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Justo. 'Bap'u ja rá hyo nija, ya thanne Oja na ra n'yohu na. ⁸ Man'na ra n'yohu ni hu ngue ra Crispo p'uya, mi 'bet'o p'u ja ra nija di mpeti yø judío, 'nehna bi 'yec'ei ra Hmu Jesús gätho'u 'bap'u ja rá ngu. Xquet'a xangu mi'da yø mmengu p'u Corinto bi 'yec'ei ra Jesús. Mi zä mi 'yøhra hoga 'da'yo hya yø ja'i, bi 'yec'ei 'ne bi nxixya. ⁹ Bi n'ui 'mø mi nxui ra Pablo p'uya, bi nu ngue embra Hmu Jesús:

—Yo guí su ague Pablo. Damí sigue manna hya, o guí säya. ¹⁰ Nuga go dí n'youi, hinte da ja'i yø ja'i. Nuna ra hnini ja ua, dí pacä ngue xangu yø ja'i da 'yεc'εigä ua —bi 'yεmbi.

¹¹ Janangue bá m'mu'a n'na jeya made p'u ja ra hnini Corinto ra Pablo p'uya, ngue bi xänbabi rá hya Oja yø ja'i. ¹² Mi 'yεhra pa p'uya ngue bi ndast'abi p'u ja ra häi Acaya na ra Galión. Bi mpeti yø judío p'uya ngue bi zähra Pablo. Bi zixpu ja ra ts'ut'abi. ¹³ Bi t'embrä dast'abi p'uya:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, di japa nts'edi yø ja'i ngue da danne Oja. Pe hinga gue'a ni 'yup'u i mma, tengutho mmanä ley ngue gdä thannehu Oja —bi 'yεnyø ja'i.

¹⁴ Ya mmap'u ngue da dahra Pablo, pe nuna ra dast'abi Galión bi 'yεmbyø judío:

—Nu'mø ngue da n'na ra ts'oqui xtanhets'i na ra hya guí mmamhu, da zä ga øt'ahu ra ts'ut'abi conforme ra ley 'mø. ¹⁵ Pe nja ngue yø hyatho'u guí mmamhu, 'ne yø thuhutho yø ja'i, 'ne ni leysehu'a guí ørpahu rá hya, dami hocse ni asuntohu. Porque hindí nne ga øt'ä ra ts'ut'abi na ra hya na.

¹⁶ Bi hyøn'athi p'u bi nja ra hya p'uya. ¹⁷ Nu'u yø ja'i hinyø judío p'uya, bi bentra Sóstenes nuna 'bet'o p'u ja ra nija, ngue bi ma ma'uní rá hmi rá dä ra ts'ut'abi. Pe himbi 'yørpatho masu na ra Galión te bi 'yøtyø ja'i.

Mahømbi mengra Pablo, i ma Antioquia.

¹⁸ Nup'u ja ra hnini mi 'bähra Pablo, bi m'map'u ma njammí pa. M'mefa p'uya, bi 'yεhyø 'yεc'εi ngue bi ma, bi mähä ra Priscila 'nehra Aquila, i mpa p'u ja ra hnini Cencrea. Ja bi zundi bi 'yaxpu rá ya ra Pablo p'uya, ga mbøni ngue ra ndanne ga 'yo. Ja bi nεxp'u ngue bi 'yo ra barco i mpa p'u ja ra häi Siria. ¹⁹ Mi zømp'u ja ra hnini Efeso p'uya. Ja bá cop'u ra Priscila 'nehra Aquila. Hante ngue da tho p'uya, bi map'u ja ra nija di mpeti yø judío na ra Pablo ngue bá nyahu. ²⁰ Nu'u yø judío p'u Efeso p'uya, i xifi ngue xtabá m'map'u njammí pa. Pe ra Pablo himbi ne. ²¹ Em'mø mambá εdi:

—I ja ngue ga søngä Jerusalén. Ja ganí sägä p'u ra ngo bá εp'u. Pe nu'mø da ne Oja,

ga ma pengä mahøn'a ngue ga nnu'ahu —bi 'yεmbi.

Bi 'yo ra barco p'uya, bi ma. ²² Nu'mø mi zønna Pablo p'u Cesarea p'uya, bi thogui, i ma Jerusalén. Mi juadi bi zengua yø 'yεc'εi 'bap'u, bi tho p'uya, i mpa Antioquia. ²³ Mi zømp'u p'uya, bi m'map'u njammí pa. Mambá εhe, bá thop'u ja yø hnini ja'a ra häi Galacia, 'nep'u ja ra häi Frigia bá thogui ngue di hatra ts'edi gätho yø 'yεc'εi.

Ra Apolos bi manna hya p'u Efeso.

²⁴ Nu'u yø pa'u p'uya, bi zøp'u ja ra hnini Efeso n'na ra judío ni hu ngue ra Apolos, ra mmengu Alejandria. I mma xandønho ra hya, 'ne padí xandønho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. ²⁵ Ya xi xädi xanho hanja'a te bi 'yøtra Hmu Jesús. I ha ra ts'edi ngue mmanä hya, 'ne xänbäte xanho hanjana ra Jesús, madague'a ngue hønt'a ra nxixya bi nxänbäte ra Xuua mi padí hanja. ²⁶ Nuna ra Apolos bi hya ra ts'edi bi manna hya p'u ja ra nija di mpeti yø judío. Pe nu'mø mi 'yøhra Priscila 'nehra Aquila te i mma, bi zica n'nanni ra Apolos. Bi opan'yu xandønho hanja na rá 'da'yo hya Oja. ²⁷ Bi ne bi thohna ra Apolos i map'u ja ra häi Acaya. Yø 'yεc'εi p'uya, bi mäxmahya. Bi 'yørpa n'na ra sacua bi gats'i ngue daní däpyø 'yεc'εi rá m'map'u Acaya, n'namhma ngue di unni xanho ra ts'äya. Nu'mø mi zømp'u Acaya p'uya, bi 'yørpa ra nho ya yø 'yεc'εi ya xi 'yεc'εi ra hya conná mate Oja. ²⁸ Porque yø hmi yø dä yø ja'i p'u, bi hya ra ts'edi bi dajpi te mmanyø judío. I uti te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi na.

19

Ya 'bap'u ja ra hnini Efeso ra Pablo.

¹ Ra Apolos ya 'bap'u ja ra hnini Corinto. Nuna ra Pablo p'uya, bi 'damp'u ja yø xanthø ngue bi zøn'a Efeso. Ja i dimp'u 'da yø 'yεc'εi p'uya. ² Ra Pablo bi 'yännyø 'yεc'εi, bi 'yεmbi:

—Xi'mø gmi 'yεc'εihä ra hya ya, çua 'bexquí n'yohu ra Espiritu Santo, uague hin'na?

Mi dahyø ja'i p'uya, bi 'yεmbi:

—Hin'na. Hinjam'mø xtá øcähe ngue di 'bua ra Espiritu Santo.

³ Nunā ra Pablo p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—¿Temā nxixya bi nja'aha p'uya?

Bi 'yem'mø mi dahyø ja'i p'uya:

—Gue'a ra nxixya bi manna Xuua.

⁴ Bi 'yenna Pablo p'uya:

—Nunā ra Xuua bi xixyabi yø ja'i na, gue'a ra hmeya'a ngue da fadi ngue ya bi hyep'ua ra nts'o yø ja'i. Pe xquet'a bi xifi ngue jatho da 'yec'ei'a n'na nc'ei da ep'ua m'mefa ngue ra Xuua. Nunā bi ma, guehna ra Jesucristo na.

⁵ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, mahømbi nxixya para ngue da fadi ngue ya ec'ei ra Hmu Jesús. ⁶ Ra Pablo p'uya, bi japrā 'ye p'ua ja yø ya yø ja'i. Yø ja'i p'uya di hatra ts'edi ra Espiritu Santo. N'nan'yo yø hya ga ya p'uya, øt'a Oja p'uya ngue sä da manyø ja'i'a ra hya nnepe da ma. ⁷ D'e'ma yonc'ei'ua yø n'yohu bi nxixya.

⁸ Nhyushna bi membabi ra Pablo ngue pap'ua ja ra nija di mpeti yø judío. Bi hya ra ts'edi ngue ja bi mmamp'ua ra hya. I nne di 'bätyø ja'i, porque xihyø ja'i ha di njap'ua di zo rá 'ye Oja. ⁹ Pe hingui nne da 'yec'ei 'da yø ja'i, nu te ja, ya ja. Sinoque bi nya man'atho p'ua ha 'bähyø ja'i, ngue sahra hoga 'da'yo hya. Bi zop'ua ra Pablo'ua p'uya. Nu'ua yø 'yec'ei, bi zixra Pablo p'ua ja n'na ra escuela 'bua n'na ra xännbate ni hu ngue ra Tiranno. N'na pa ngu n'na pa ja bi mmamp'ua ra hya p'uya. ¹⁰ Ngut'a i tho'a nyo jeya p'uya. Janangue gätho'ua yø ja'i rá m'map'ua ja ra häi Asia, ngu yø judío, ngu'ua hingyø judío, Gä bi 'yøde hanja na rá hya ra Hmu Jesús. ¹¹ Nunā Oja, xangu yø milagro bi japi bi 'yøtra Pablo. ¹² Madra bayutho, oque temā ulu di ngat'i, i jaspabi yø därkehi ngue da dädi. 'Bexta zä ra n'ua di ja p'uya. Yø ts'onthi p'uya, i hep'ua yø ja'i n'youi.

¹³ Mi 'yop'ua 'da yø judío ngue yø mpønthi p'uya. Bi zäpi bi marpabi rá thuhu ra Jesús, ngue di japi da hyep'ua yø ts'onthi n'youi ra ja'i. Bi 'yena:

—Dadi 'ber'a'i ya grā ts'onthi ngue gui hyep'ua ra ja'i. Dí xi'i ngue gui hyep'ua conná ts'edi ra Jesús nunā mmanā Pablo —bi 'yena.

¹⁴ Nunā n'na ra judío ngue ra hmu mmäcja, ni hu ngue ra Esceva, mi si yoto yø ts'ant'ua ngue Gä yø mpønthi. Nguna bi man'ua p'uya. ¹⁵ Nu'mø mi dahra ts'onthi, bi 'yembi:

—Dí pacä te'o na ra Jesús guí mmanya. 'Ne dí pacä te'o na ra Pablo. Pe nu'aha, händi pacä te'o'aha —bi 'yembi.

¹⁶ Bi bentyø mpønthi na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi p'uya, bi ne'ahäi. Bi dapi gätho. Janangue bi 'dap'ua ja ra ngu'ua yø mpønthi p'uya, ngue bi zet'i 'ne bi nxennba yø ulu. ¹⁷ Gätho'ua yø mmengu Efeso p'uya, ngu yø judío, ngu'ua hingyø judío, Gä bi nsu 'mø mi 'yø'a te bi nja. Gä espabi yø ja'i na ra Hmu Jesús.

¹⁸ Nuya yø ja'i bi guarba ha bi nja ra hya, xangu bi 'yec'ei ra hya. I mmanyø ja'i ngue xants'o te xi n'yo m'met'o. ¹⁹ Nuya yø ja'i ya mani n'yo'a ngue ra mfadi, xangu to bá cahyø libro mfadi p'uya, ngue yø hmi yø dä yø ja'i p'ua bi 'yudi. Bi t'øtra güenda hangu di muui yø libro p'uya, bi bøxra güenda comma yote ma 'det'a mahuañi ra t'axi di nthui. ²⁰ Nu'mø bi hma hanja na ra Hmu Jesús, i u Oja ngue ja rá ts'edi, porque hät'i di 'bätyø ja'i ngue ec'ei.

²¹ M'mefa p'uya, bi zo rá mmui ra Pablo ngue di ma Jerusalén. Pe 'bet'o daní n'yop'ua ja ra häi Macedonia, 'nep'ua ja ra häi Acaya. Bi 'yena:

—Nu'mø da juadi dá n'yogä p'uya, jatho ga thogui ganí mpagä Roma —bi 'yena.

²² Nunā ra Pablo, bi menhni yoho yø mäxte ngue di ma Macedonia. Guehna ra Timoteo 'nehra Erasto. Pe ra Pablo bi gose njammí pa p'ua ja ra häi Asia.

Bá ts'uhra Pablo p'ua Efeso.

²³ Nu'ua yø pa'ua p'uya, bi nja n'na ra dasai conná guehrá hya ra Jesucristo. ²⁴ Go bi 'yuhra sibi na ra Demetrio mi øtyø nt'embí ngue ra t'axi, mi øt'e tengutho ja ra nija p'ua 'bähra dahmu Diana. Porque xangu ra menyü mi jatyø mēfi. ²⁵ Nunā ra Demetrio bi peti gätho'ua 'da'igu ra 'befi pehmi, bi 'yembi:

—Ague n'yø'aha, guí pahmu ngue nunā ra 'befi jaju ya, ja dí timhma p'ua na ra nho nná 'bähmu. ²⁶ Ya guí nuñu te øtra Pablo 'yop'ua, i xihyø ja'i ngue nu'ua yø dahmu

di hocra ja'i, hinga gue'ua Oja'ua. 'Ne di øhmæp'uya ngue hinga hõndua Efeso njap'ua, sinoque ya mmε gätho ra häi Asia, ya hingui εc'ei yø dahmu yø ja'i co nu'a ra hya mmanna Pablo. ²⁷ Ya nts'utho'a te ja p'uya, porque di m'mehra 'befi di pehmæ. Nu'a rá nija ra maca dahmu Diana p'uya, xquet'a ya hinní mantho da zupyø ja'i. Di m'mε'a ga 'yεspabi ra dahmu yø ja'i p'uya, conque guehna ra dahmu Diana thanne gätho yø mmengu Asia, 'ne thanne gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi.

²⁸ Bi ndεcue yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya na p'uya. I mahyø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso —bi 'yεna.

²⁹ Bi maði bi yans'yø ja'i p'ua ja ra hnini p'uya. Bi bentra Gayo, 'nehra Aristarco, guehya yø n'yohæ ngue yø mmengu Macedonia mambá n'youi ra Pablo. Bi zixpæ ja ra estadio di mpæti gätho ra hnini 'mø øt'a junta p'uya. ³⁰ Bi ne ra Pablo ngue xta mmap'ua ha 'bæhyø ja'i, pe himbi japyø 'yεc'ei bi ma. ³¹ Xquet'a maði mpahmi ra Pablo 'da'ua yø ts'ut'abi di manda p'ua ja ra häi Asia, guehya bi mennba ra hya ra Pablo ngue hindä zä da zømp'ua ha di mpæti yø ja'i ya. ³² Nup'ua bi mpæti yø ja'i, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo bi mmamm'i'da. Xøgue 'dagui nuanstho yø ja'i p'ua ha mafi, xandøngu yø ja'i hingui paði hanja ngue bi mpæti yø ja'i. ³³ Nuna n'na ra judío ni hu ngue ra Alejandro, bi bøn'i'da yø mmijudíoui ngue bi xifi hanja ra hya. Mi baði hanja ra hya p'uya, bi 'yøtra senya conná 'yε ngue nne di hejpabi yø ja'i. Bi ne xtí nyap'ua 'bæhyø ja'i ngue di catra sæi p'ua 'bæhyø mmijudíoui. ³⁴ Pe nu'mø mi bæhyø ja'i p'uya, ngue xquet'a ra judío na nne di nya, bi mahra mafi gätho yø ja'i p'uya. Comma nyo ora bi mmafi, i εna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso.

³⁵ A nuna go n'na ra secretario p'ua ja ra hnini p'uya, go bi zä bi hejpi te mmanyø ja'i na, bi 'yεmbi:

—Ague gyø mmenguhæ ua ja ra hnini Efeso. Gätho yø ja'i ndap'ua bi zä, gä paði ngue nuua ja ra hnini Efeso i høxyø xi yø ja'i

ngue da mähra nija hapæ 'bæhra dahmu Diana nuna maguesε bi 'yε mahεts'i. ³⁶ Nuna ra hya di xi'ahæ ya, gä guí pahmæ ngue majuanæ na. Janangue nuyá, dami nsayahæ. Dami n'yomfæni te guí nne gui 'yøthæ. ³⁷ ¿Hanja ngue sä gni sihæ ua ya yø n'yohæ 'bæcua? 'Ne hingui xocra nija, ni xinga gue'a ni dahmuhæ di nnømman'ua. ³⁸ A nu'mø 'bæi to di nsæhmi na ra Demetrio, da gue'ua yø mæfi n'youi, uangui gue'a ga 'bæhyø ts'ut'abi'a ngue di nyapi n'na ngu n'na. ³⁹ Nu'mø ja te man'na ma hya guí nnehæ, gui mmamhmæ 'mø bi nja ra junta, ja di nhop'ua. ⁴⁰ Asta guehya di 'bæ mman'uhæ 'mø da faði te xa nja ya. Da t'εmbi ngue dyø nequisihæ. Nu'mø da t'änngahæ hanja'a ra njunt'i xanja ya, hin'yu p'ua te ga mmamhmæ.

⁴¹ Høntho bi juadi bi man'a ra hya'a p'uya, bi n'yεte yø ja'i ngue bi ma.

20

Ra Pablo bi map'ua ja ra häi Macedonia 'nep'ua ja ra häi Grecia.

¹ Nu'mø mi thohra sæi, bi zonhyø 'yεc'ei na ra Pablo ngue di hatra ts'edi. Bi n'yεte p'uya, bi ma i map'ua ja ra häi Macedonia. ² Bi zengua gätho yø 'yεc'ei rá m'mæp'ua ja yø xequi rá njap'ua. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya i mma. M'mefa p'uya, bi zømp'ua ja ra häi Grecia. ³ Ja bá m'mæp'ua nhyushna. Ya ja ngue xta 'yo ra barco ngue xtí ma Siria p'uya. Pe bi ba p'uya ngue sänyø judío ngue da hyo. Janangue bi zännbæya ngue bi n'yoguatho, mahøn'i map'ua ja ra häi Macedonia. ⁴ Nuya yø n'yohæ ra Pablo 'dap'ua 'youi guehna: ra Sópater ngue ra mmengu Berea, 'ne'ua yø mmengu Tesalónica ra Aristarco 'nehra Segundo, 'nehra Gayo nuna ra mmengu Derbe, 'nehra Timoteo, 'nehyø mmengu Asia, ra Tíquico 'nehra Trófimo. ⁵ Bi m'mεt'o ya ngue i ndø'mate p'ua ja ra hnini Troas. ⁶ Nugähe ja dá macähe 'mø mi tho ra ngo ts'i ra thuhmε hingui n'youi ra íxi. Dá nexähe p'ua Filipos, daní nthegähe p'ua ja ra hnini Troas. Ja dá m'mæcähe p'ua nyoto ma pa p'uya.

Ra Pablo ya 'bæp'ua ja ra hnini Troas.

⁷ Nu'a ndomingo p'uya, bi mpeti yø 'yεc'εi ngue di nxennba ra thuhmε da zi, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Nuna ra Pablo p'uya, bi xāmbabi ra hya yø ja'i. Pε comma ya ja ngue da ma 'mø mi hyats'i, bi ganna hya bi ma, asta gue'mø mi zo made ra xui. ⁸ Xi mpeti yø ja'i p'u ja ra cuarto bí ja maya, nup'u bí ja xangu yø lámpara di yot'i. ⁹ Mi huxpu ja ra ventana n'na ra ts'unt'u ni hu ngue ra Eutico. Comma ra Pablo p'uya bi ganna hya bi ma, bi do'mra t'aha na ra ts'unt'u p'uya, rá hyu ra piso p'u bá tãgui. Ya xi du 'mø mambá that's'i. ¹⁰ Bi gahra Pablo p'uya, ngue bá hats'i. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya: —Yo sä guí sũhũ, i te na ra ts'unt'u —bi 'yεna.

¹¹ Mahombi nexmaya ra Pablo. Ja bi xenna thuhmε da ts'i p'uya, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Mi tho'a p'uya, bi sigue bi nya asta gue'mø mi hyats'i. Ja bi ma p'uya. ¹² A nuna ra ts'unt'u xi dãgui, bi ts'ixra ngu na, pε ya ja manho. Gä bi hyu yø mm̄i yø ja'i.

Ra Pablo ba nexa Troas, i mpa p'u ja ra hnini Mileto.

¹³ Bi ne bi n'yoguatho ra Pablo asta ra hnini Asón. Ja daní nthεgähe p'u p'uya ngue dá ohe ra barco. ¹⁴ Ma nthεgähe ra Pablo p'u ja ra hnini Asón, ya 'da dá mähme p'uya, dá ohe ra barco daní mpähme p'u ja ra hnini Mitilene. ¹⁵ Dá pøngähe p'u'a rá yo pa p'uya. Daní nthogähe p'u ja rá nnengui ra häi Quío. Rá hyu pa p'uya, dá søngähe p'u ja ra häi Samos. Daní nsäyahe p'u ja ra hnini Trogilio. Rá gu pa p'uya, dá søngähe p'u ja ra hnini Mileto. ¹⁶ Nuna ra Pablo, ya xi zänni ngue da thorpũ ja ra hnini Efeso. Hĩmbi ne di nsäya p'u ja ra häi Asia. Bi xøni bi zøn'a Jerusalén, xamhmatho da zudi ngue daní zãp'u ra ngo ngue ra Pentecostés.

Bi nyauira Pablo'u yø 'yεc'εi 'bet'o p'u ja ra hnini Efeso.

¹⁷ Nup'u ja ra hnini Mileto, bi mennbatho ra hya ra Pablo'u yø 'yεc'εi 'bet'o p'u di mpeti yø 'yεc'εi'a ra hnini Efeso, ngue bá εhε bi nyauí. ¹⁸ Nu'mø mi zø'u bá ts'i p'uya, ra Pablo bi 'yεmbi:

—Ya guí pahmũ te dá n'yogä 'mø rá mudi yø pa ma søcã ua Asia ja ni häihũ. ¹⁹ Hingra

n'yεts'i dá n'yogä p'u guí 'buhmũ mente ra pa dá ørpã rá 'bεfi ra Hmu Jesús. Dá ungã ma mm̄i connã nguehyø ja'i nu'u hingui nne da 'yøhra hya. 'Nε xangu ra n'u dá sãgã ngue nne xtã hyogã yø judío. ²⁰ Nu'mø ma xi'ahũ ra hya, dá xi'ahũ'a te gãmã hya ja ngue da 'yøt'ahũ ra nho. Dá xän'nahũ ra hya p'u gadi mpetihũ, 'nεp'u ja ni nguhũ dá xän'nahũ ra hya. ²¹ Ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, dá xicã ngue da hyεp'u ra nts'o ga 'yo, da den'na Oja, 'nε da 'yεc'εi na ma Hmuhũ Jesucristo. ²² A nuyã, di 'bejpagã ra Espiritu Santo ngue ganí mpagã Jerusalén. Pε hindí padi te ganí nthocã p'u. ²³ Hønda n'na ra hya dí padi, ngue nup'u ja yø hnini xtã thogui, ra Espiritu Santo xiqui ngue nup'u Jerusalén, ya nthø'migui ngue da joqui, 'nε da ma ma'ũnigui. ²⁴ Pε hinga gue'a di du ma mm̄igã'a. Astã dí engã ma te squerãngue ga jua'a te nnã 'yo con n'na ra pähä. Dı nne ga juahna ra 'bεfi bi färca ma Hmu Jesús. I nne ra Jesús ngue ga xicã yø ja'i na ra hoga 'da'yo hya bá n'youi rá mate Oja.

²⁵ Nu to gã guí 'buhmũ ua ya, ya gã xtã xifi ha di njap'u di zo rá 'yε Oja, dadi seguragã ngue ya hinni mantho da nũrcagui ma hmi yø ja'i. ²⁶ Ra ora ja p'uya, dí nne ga xi'ahũ ngue ya hinni ma ma xigã te'o da ma ra castigo. ²⁷ Porque nu'a te gãmã hya xpã nzän'Oja ngue di nja, ya gã xtã xi'ahũ, hin tema hya di 'bεdi. ²⁸ Damĩ hyoni ha gdi n'yo manho n'na ngu n'na'ahũ ya. Xquet'a damĩ fãhmũ yø 'yεc'εi. Guehna ra Espiritu Santo εxahũ ngue guí fãhmũ ya yø ja'i εc'εi Oja. Guehya yø ja'i bi pøhra Jesús connã maça ji bi mämp'u ja ra pont'i. ²⁹ Dı padi ngue nu'mø dá magã ua, dá εp'u mi'da yø mamhya da ne da 'uεnyø 'yεc'εi. Tengutho yø zate 'mø sa yø dε'yo, di njarbũ. ³⁰ Guesε ni amigohũ da bøni ngue di nxännbate ra fehni, go da garpabi yø 'yεc'εi'u p'uya. ³¹ Damĩ mfãhmũ 'yo di hä'ahũ ya n'nan'yo ra hya da xän'nahũ. Gui 'yøthũ tengutho dá øt'ã mente nhyu jeya, ra pa ra xui dá xän'nahũ ra hya, hindã nsäya. Astã ma guidã nnã xi'ahũ ra hya n'na ngu n'na'ahũ.

³² A nuyã ma zi cu'ahũ, hønt'Oja da mã'ahũ ya. Damĩ fãhmũ xanho na ra hya

ngue rá mate Oja. Nuná, i ja rá ts'edi na ngue man'na gdí t̄imhm̄ ra hya. Oja di japi te'o gā o rá 'yε. ³³ H̄injonn̄i ja'í dá nepā rá m̄enyu ogue rá ulu. ³⁴ Guí pahm̄ xan̄ho ngue nu'a te di honi co 'n̄ghya m̄i'da dí n'yohe, dá mp̄ehme n'n̄amh̄ma ga t̄ini te dí homh̄me. ³⁵ Guí njath̄ p'uya, porque jatho ngue di mp̄e'a n'na, n'n̄amh̄ma da zā da m̄ats'i to h̄in'ȳ te da hyoni. Dam̄i b̄emhm̄a ra hya bi mam'm̄o m̄i 'yεn̄na Hmu Jesús: “Man'na xan̄ho ngue di un'a n'na, h̄inda gue'a ngue da ma mat'un̄ni”.

³⁶ H̄ontho bi juadi bi man̄na Pablo na ra hya na, bi ndantȳohmu gātho ȳo ja'í m̄i n'yoh̄ ngue bi mat'Oja. ³⁷ Asta zoni gātho ȳo ja'í ha guí n̄yahm̄i ra Pablo ngue εd̄i. ³⁸ Porque εmm̄ei tu ȳo mm̄ai ȳo ja'í na ra hya xi man̄na Pablo ngue ya h̄inni mantho da nurpa rá h̄m̄i. Bi m̄ahā p'ya ja ra barco p'uya, ja bi n'yεp'ya.

21

Ra Pablo i ma Jerusalén.

¹ Nu'm̄o dambá n'yεtegāhe p'ya ha 'b̄h̄ma zi c̄uh̄, dá ogāhe ra barco ngue dá m̄acāhe n̄juantho p'ya ja ra h̄ai Cos. Rá yo pa p'uya, dan̄i nthocāhe p'ya ja ra h̄ai Rodas. Mā thocāhe p'ya p'uya, dan̄i mp̄acāhe p'ya ja ra hn̄ini Pátara. ² Nup'ya Pátara, ja dá t̄ingāhe p'ya man'na ra barco ngue i mpa p'ya ja ra h̄ai Fenicia. Dá ogāhe'a p'uya, dá m̄ah̄me. ³ Nu'm̄o mā thocāhe p'uya, dan̄i nugāhe ra h̄ai Chipre nuna ja mbo ra jathe. Ngāha i go 'm̄o mā thocāhe na ra h̄ai na, dan̄i nthocāhe p'ya ja ra h̄ai Siria. Nu'a ra barco p'uya, i ja ngue dan̄i zohrá 'b̄en̄i p'ya ja ra nenthe ngue ra hn̄ini Tiro. Jan̄angue ja dan̄i mp̄ah̄me p'ya. ⁴ Dá nthegāhe p'ya 'b̄hȳo 'yεc'ei p'uya. Ja dá m'm̄acāhe p'ya nyoto mā pa. Pε ra Esp̄iritu Santo bi 'yutȳo 'yεc'ei'a te ja ngue da thohra Pablo. Jan̄angue h̄ind̄i japȳo 'yεc'ei ngue xt̄i ma Jerusalén. ⁵ Pε m̄i gua'a nyoto mā pa p'uya, siempre dá m̄ah̄me. Gātho ȳo 'yεc'ei conȳo xisu 'n̄ghȳo bas̄i 'da dá m̄ah̄me ast̄a nen̄ih̄ni. Dá ndantȳohmu gāhe p'ya ja rá nn̄engūi ra jathe p'uya, ngue dá mat'Ojahe. ⁶ Nu'm̄o mā n'yεh̄me p'uya, dá c̄athe ra barco. Bi mengȳo ngu ȳo 'yεc'ei p'uya.

⁷ Dambá n̄exāhe p'ya Tiro, dá s̄ongāhe p'ya ja ra hn̄ini Tolemaida. Ja bi zεp'ya'a nn̄a ogāhe

ra barco p'uya. Mā s̄omh̄me p'ya ja ra hn̄ini, dá z̄enguahe ya mā zi c̄uh̄. Ja dá m'm̄acāhe p'ya n'na pa p'uya. ⁸ M̄i hyaxp̄aya, dá thogui ngue dá m̄ah̄me p'ya ja ra hn̄ini Cesarea, di n'yohe ra Pablo co 'n̄ghya m̄i'da man'yohe. Dá m̄acāhe p'ya ja rá ngu ra Lipe mađi 'yon̄na hoga 'da'yo hya p'uya. Gueh̄na n'na nc'ei'ya yoto n̄ja'í xi thanh̄na m'm̄et'o ngue di mf̄axui ȳo representante ra Cristo. Ja dá n'oxāhe p'ya ja rá ngu na p'uya. ⁹ Nuna ra Lipe, m̄i si goho ȳo t'ixu ngue h̄im mađi nthat̄i. Nuya ȳo hm̄ute p'uya, nu'a ra hya di b̄enn̄babi Oja da mā, gue'a mman'a. ¹⁰ Ya nm̄i 'b̄acāhe p'ya njamm̄i pa p'uya, bi z̄o'a n'na rá p̄ongahya Oja ni hu ngue ra Agabo, xp̄i 'yε'a Judea. ¹¹ A nuna p'uya, ni 'yεh̄ε da nuje. Bi gajpa rá ngat'i ra Pablo p'uya, bi d̄utȳo gua 'n̄ehȳo 'yε. Bi 'yεmp'uya:

—Ngun̄a ra hya mman̄na Esp̄iritu Santo ya, nuna ra n'yoh̄ rá m̄meti ra ngat'i ja ua ya, di jaua ȳo judío p'ya Jerusalén ngue da dut'i. 'Nε di ndāpȳo ja'í h̄ingȳo judío —bi 'yεmbi.

¹² Nu'm̄o mā øcāhe na ra hya na p'uya, hangū dá xicāhe ra Pablo, da gue'ya ȳo mm̄engu p'ya, xifi ngue h̄ind̄i ma Jerusalén.

¹³ Bi 'yεn̄na Pablo p'uya:

—¿Teni 'b̄e'a guí øt'e ngue sā guí zomh̄m̄? Gadi un̄ngah̄ mā mm̄igā. Nugā dí 'b̄ai h̄ont'a go te ts'ya ga thogui, h̄inga h̄ont'a di tharcagui, sinoque xquet'a da zā ga tugā p'ya Jerusalén connā ngueh̄ma Hmu Jesús —bi 'yεna.

¹⁴ Ya h̄indā taphe ngue h̄inx̄ti map'ya, da h̄ecāhe p'ya p'uya, di εmphe:

—A nuyá, di n̄ja'a te rá p̄ahā Oja ya 'm̄o.

¹⁵ M'm̄efa p'uya, 'n̄εc̄je dá nsāhe ngue da m̄ah̄me p'ya Jerusalén. ¹⁶ Bi hyungāhe 'da ȳo 'yεc'ei ngue ȳo mm̄engu Cesarea. Nuya ȳo 'yεc'ei ya p'uya, n'youi p'ya n'na ra mm̄engu Chipre ni hu ngue ra Mnasón. Ya mará nyogui 'yεc'ei na. Go bi zixcāhe rá ngu na p'uya ngue ja dá nsāyahe p'ya.

Bi ma ra Pablo di zengua ra Jacobo.

¹⁷ Nu'm̄o mā s̄ongāhe Jerusalén, εmm̄ei di johya ȳo 'yεc'ei ngue dá n̄nuhe. ¹⁸ M̄i hyaxp̄aya, dá m̄ah̄me ra Pablo ngue di zenguahe ra Jacobo. Gā m̄i 'b̄ap'ya ȳo 'yεc'ei 'bet'o p'ya ha di m̄peti ȳo 'yεc'ei. ¹⁹ M̄i juadi bi nzenguaui ȳo 'yεc'ei na ra Pablo, bi d̄a m̄i bi

ma te xi 'yøt'e, manyarbu i ma ra hya bi ma ngue xifi hanja ngue xi mæx Oja ra Pablo p'ua ha 'bæhyø ja'i hingyø judío. ²⁰ Mi 'yø'a te sihyø ja'i p'uya, bi 'yæspabi Oja. Bi t'embra Pablo p'uya:

—A nuyá ma zi cu'i Pablo, ya guí nnu ngue yø mahuahitho yø judío εc'ei ra Jesús. Pε gátho ya p'uya, hingui nne da hyep'ua yø costumbre n'youi p'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés. ²¹ I hma ngue t'embí n'nan'yo ra hya guí xännbabi yø judío rá m'mæ hman'na nguadi yø häi. T'embí ngue guí xifi ngue hinda 'yørpa masu'ua yø hya bi manda ra Moisés, 'nε hinda 'yøtyø costumbre nná 'yohæ. T'embí ngue guí xifi ngue hinda mεpya yø ts'ant'ua 'mø bi m'mæi. ²² ¿Ha di nja te ga øthæ co nuna ra hya naya? Porque di mpeti yø ja'i 'mø bi baði ngue ya gá søhø. ²³ Man'na xanho gui 'yøt'a te ga xi'ahe ya. I 'bæcua dí 'bæcæhe goho yø n'yohæ ja ngue da 'yøtyø ndanne. ²⁴ Damí sixa nija'ua ya, guí nhoqui tengutho da 'yøt'ua. Jurpabi yø gasto ngue da 'yaxyø ya. Nu'mø gá 'yøt'a p'uya, gátho yø ja'i da dinyø mmæi ngue himma juani'a te si'i. Sinoque xquet'a 'nε'i guí εc'ei 'nε guí hats'i xanho te mmamp'ua ja ra ley. ²⁵ Pε nuyá yø ja'i hingyø judío ngue ya εc'ei ra Jesús, ya xtá orpahe ra sæcua te dá sännæhe ya. Ya xtá xihme ngue hinte da ma nts'upi ya yø hya ya. Sinoque høntho ngue hinda za ra ngø 'bøspabi yø dahmu, 'nε hinda zi ra ji. 'Nε hinda zapra ngø yø zu'ε hingui pønná ji 'mø bi du. 'Nε hinda n'yots'om'mæi.

Ya bi mbentra Pablo.

²⁶ Mi hyaxpæya, bi mε ra Pablo'ua goho yø n'yohæ ngue 'da di nhøjtho. Bi yærbæ ja ra nija di mpeti yø judío p'uya para ngue da ma temæ pa da zε'a guí nhoqui. Nu'mø bi dátra pa p'uya, da 'yøtyø 'bøt'e n'na ngu n'na.

²⁷ Pε nu'mø tobe him maní dät'a nyoto ma pa, nuyá yø judío ngue yø mmεngu Asia bi nu ngue 'bæp'ua ja ra nija ra Pablo. Bi hyurpa ra cuε yø mmæi gátho yø ja'i p'uya. Janangue bi ma mæbent'i ra Pablo. ²⁸ Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi 'yεna:

—Ague gyø judíohe, damí fæxcæhe ua. Nuna ra n'yohæ 'bæcua ya, guehna xännbabi yø ja'i ndap'ua bi zä na ngue hingui nnu

manho'a te nná 'bæhmæ. I xännbabi yø ja'i ngue hingui nnu manho ra ley, 'nε hingui nnu manho ra nija jaua. I ja man'na ra hya p'uya, ya xæ cætua ja ra nija 'da yø ja'i hingyø judío. Di ts'ongua ja ra maça nija jaua.

²⁹ Nguna ra hya bi manyø ja'i, porque m'mæt'o ra pa, ya xi hnup'ua ja ra hnini ra Pablo ngue n'youi n'na ra n'yohæ hingra judío, ni hu ngue ra Tróximo ra mmεngu Efeso. Ra Pablo p'uya bi t'embí ngue ya xi cærpæ ja ra nija'a ra n'yohæ xi hnurpi ngue mi n'youi.

³⁰ Bá yants'i gátho yø ja'i p'ua ja ra hnini p'uya. Bá tihí ngue di bentra Pablo. Bá jajma xøts'e ra nija p'uya. N'nahmantho bi ma ndøt'e yø goxthi 'bexque'a. ³¹ Ya nne yø ja'i ngue xtá hyo ra Pablo. Bi zønna hya p'ua bí 'bæhrá hmu yø soldado p'uya, ngue ya bá yans'yø ja'i gá ra hnini Jerusalén. ³² Janangue bi nya mi'da yø hmu p'uya ngue bi peti gátho yø soldado, da ma da nu temæ hya bi nja. Ni tihí bi zømp'ua 'bæhyø ja'i. Mi nu yø ja'i ngue mmap'ua yø soldado, bi hyep'ua'a gui ænna Pablo. ³³ Mi guarbæ 'bæhyø ja'i yø soldado p'uya, nuna ra hmu bi manda bi mbentra Pablo 'nε bi thut'i co yoho yø cadena. Bi 'yänni te'o na ra Pablo, 'nε bi 'yänni te'be'a xi 'yøt'e. ³⁴ Pε nup'ua mahyø ja'i p'uya, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo'a bi mma mmi'da. Janangue hingui sä da hyaxa njuani temæ hya, porque janjuani di uexhni yø ja'i. Bi manda ra hmu ngue bi ts'ixra Pablo p'ua bí ja ra cuarte p'uya. ³⁵ Nu'mø mi zømp'ua ja yø 'dexto ngue ra cuarte, xøgue ni gæstho yø soldado na ra Pablo, porque di mäs'yø ja'i ngue nne da guaspi. ³⁶ Bá mafi gátho yø ja'i bá 'bæfa, bi 'yεna:

—Da du ra Pablo —bi 'yεna.

Bi manna Pablo'a ra hya ja ngue di nyamp'ua ha 'bæhyø ja'i.

³⁷ Nu'mø ni ma da yærbæ ja ra goxthi cuarte ra Pablo p'uya, bi 'yεmbrá hmu yø soldado:

—¿Ua da zä ga xi'i n'na ne yo ne'a te di nne ga mmangä? —bi 'yεmbi.

Mi dahra hmu p'uya, bi 'yεmbrá Pablo:

—¿Ua guí padí guí nya ra hya ngue ra griego p'uya? ³⁸ ¿Ua hinga gue'e'a ra mmengu Egipto bi xoxa n'na ra sui 'mø yø pa xa thogui? ¿Ua hin gadi manda'u goho mahuañi nja'i yø hyote bá m'map'u ja ra dapo?

³⁹ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yena:

—Nugä drá judíogä, drá mmengugä p'u ja ra hnini Tarso, guehna ra hnini tate p'u ja ra häi Cilicia na. Pe dami 'yorca ra mate guí 'dacrä nt'edi ga nzocä yø ja'i —bi 'yembí.

⁴⁰ Nu'a rá hmu yø soldado p'uya, bi unna nt'edi ra Pablo ngue di nya. Bi m'mäp'u ja yø 'dexto ra Pablo p'uya, bi macrá 'ye ngue orpa ra senya yø ja'i ngue di nsäya. Nu'mø mi nsäya'a guí maxhni yø ja'i p'uya, nuna ra Pablo i nya ra hya ngue ra ebreo, bi 'yembí:

22

¹ —Ague n'yø'ahü, nuna ra hya gda nyangä ua guí 'bühmü ya, dami 'yøhmü ha rá nja ra hya ga xi'ahü.

² Mi 'yøhyø ja'i p'uya ngue ga ts'ofö connä ebreo ga ya yø ja'i, man'natho ngue hñjondí 'yaní. Ra Pablo p'uya bi 'yembí:

³ —Nugä drá judíogä. Drá mmengugä p'u Tarso ja ra häi Cilicia. Pe bi ma ma tedegä ua Jerusalén. Ja dá ogä ua ra escuela, gue'a ra Gamaliel ma xännbategä. Bi xänngagui'a ra ley maní n'yo ma mboxitahü. Nugä dá ja ndummü ngue dá supä rá xudí Oja co gätho ma mmü, tengutho guí øthü ra pa ja p'uya. ⁴ Nugä 'mø yø pa xa thogui, xtä säcä'u yø ja'i mi 'ec'ei ra hoga 'da'yo hya. Yø n'yohü 'nøhyø xisu di tut'i ngue di cot'i, 'nø dí nne ga ho 'da. ⁵ Nu'a rá hmu yø mmäcja, 'nø'u yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío, da zä da ma hanja'u, porque go bi 'dacä ra säcua dá cats'i ngue xcaní dápä yø judío p'u Damasco. Dá magä p'u ngue di hongä yø 'yec'ei, xcambá sigä ua Jerusalén ngue xti n'ofädi.

Bi manna Pablo ha bi nja ngue bi 'yec'ei ra Jesús.

⁶ Pe nup'u ja ra 'yu p'uya, comma huxyadi ya ni ma ga sön'a Damasco, nthambenitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi gogbagui. ⁷ Dá täcä häi p'uya, dá øde ngue nzoqui, bi 'yengui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue emmei guí nnu

man'ugui?” bi 'yengui. ⁸ Ya dí embä p'uya: “¿Te'o'i p'uya grá Hmu?” Hømbá tha p'uya, bi 'yengui: “Guecä drá Jesús, drá mmengu Nazaret, janjuaní ngue guí nnu man'ugui”, bi 'yengui. ⁹ A nu'u ma amigo nmi n'yo'be p'uya, majuaní ngue bi nu ra nyot'i, pe bi zu. Pe himbi mmeya ma amigo te 'be'a xicä'a nzoqui. ¹⁰ Nugä p'uya, dí embí: “Ague grá Hmu, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'a p'uya?” Nu'a ra Hmu p'uya, bi 'yengui: “Dami nangui, guí thogui gdi ma Damasco. Nup'u ja daní si'i p'u te gä ja ngue guí 'yøt'e”. ¹¹ Bi xädägui'a ra nyot'i dá nth'e'be. Bi cänngagui'u ma n'yo'be, gä dá sön'a Damasco.

¹² Nup'u Damasco p'uya, mi 'bap'u n'na ra n'yohü ni hu ngue ra Ananías. Gue'a n'na ra n'yohü ngue mi øt'e gätho'a te mmamp'u ja rá ley Oja. 'Nø di nnu manhoui gätho yø judío. ¹³ Bá ehé bi nugä na ra Ananías. Mi zøp'u dí 'bäi, bi 'yengui: “Ague ma zi cu'i Saulo, di nzø ni dá ya”, bi 'yengui. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi nzø ma dá, dá hēti ha 'bäi. ¹⁴ Bi 'yengui: “Nuna Oja mi thanne ma mboxitahü ya, ya mam'met'o xpa huan'na'i ngue guí parpabi rá pähä. Bi ne ngue guí nup'abi rá hmi'a rá Ts'ant'u Oja nuna gä ra nho øt'e, 'nø guí 'yø'a ra hya bi ma. ¹⁵ A nuyá, ndap'u bi zä guí ja hmajuaní gätho yø ja'i na ra hya dí xi'i ya. Guí xihyø ja'i te gä nu ya, 'nø guí xihyø ja'i tema hya gä 'yøde. ¹⁶ Xiya, ¿te guí tøm'ya? Dami nangui, guí nxixya nts'edi, n'namhma di nequi ngue guí 'ec'ei ra Hmu Jesús, 'nø di pun'na'i ni ts'oqui”, bi 'yengui.

Bi manna Pablo tema hya i men'Oja p'u ha 'bøhyø ja'i hñgyø judío.

¹⁷ Dámbá pengä p'uya, ngue dá sø'a Jerusalén. Dá map'u ja ra nija ngue dá mat'Oja. Bi mpähma nthandi p'uya. ¹⁸ Dá nugä ra Jesús ngue engui: “Dami xøni guí pøn'a nts'edi ua Jerusalén, porque hñda t'ørpa masu ra hya guí mma connä guecä”, bi 'yengui. ¹⁹ A nugä p'uya, dí embí: “Ague grá Hmu, ya pahyø ja'i ngue nmi pagä p'u ja yø nija, dambi sigä yø ja'i 'ec'ei' ngue di cot'i, 'nø dadi üni. ²⁰ Nu'mø mi tho na ni mefi ra Teba bi xihyø ja'i ni hya, dí 'bäcä p'u 'mø, xquet'a dá negä ngue bi du na. Nu'mø mi tho na, dá färpagä yø tuhu'u to bi

hyo”. ²¹ Pɛ rā Jesús bi 'yɛnguɪ: “Gā 'yohma. Nūgā yap'ʰtho gā pɛn'nā'ɪ, guɪ mmar'ʰ rā m'məhyø ja'ɪ hɪngyø judío”, bi 'yɛnguɪ.

Yø soldado bi bɛntrā Pablo.

²² Bi 'yøxhyø ja'ɪ p'ʰ bá fədi ngue bi nya, asta gue'mø mi manna rā hya ngue ɛnā dā map'ʰ bəhyø ja'ɪ hɪngyø judío. Bi məhra hmafi yø ja'ɪ p'ʰaya, bi 'yɛnā:

—Dā tho nā rā n'yohə nā. Hɪnnɪ 'yup'ʰ ngue 'bāhnā —bi 'yɛnā.

²³ Mɛnte mafi, mɛnte cacyø tuhu, ɛn'a häi. 'Nɛ ɛns'maya yø fonthäi ngue rā cuɛ. ²⁴ Bi mānda nā rā hmu yø soldado p'ʰaya ngue bi ma macət'i mbo rā cuarte rā Pablo. 'Nɛ bi mānda ngue bi 'bɛi, bi njapɪ dā mā hanja ngue səhyø ja'ɪ. ²⁵ Pɛ nu'mø mi dut'i ngue dā mɛi, nuna rā Pablo bi 'yɛmbrā capita 'bāp'ʰ:

—¿Tema nt'ɛdɪ guɪ pɛts'i ngue guɪ nne gui fəhmə n'na rā n'yohə ngue rā romano, 'nɛ hɪngā 'bet'o guɪ haxhə rā güɛnda hanja rā hya? —bi 'yɛmbɪ.

²⁶ Nu'mø mi 'yø'a rā hya sihra capita p'ʰaya, bi ma bá xi'a rā hmu nne dɪ mfete, bi 'yɛmbɪ:

—Damɪ n'yomfɛnɪ te guɪ nne gui 'yøt'e, porque nuna rā n'yohə guɪ nne gui fɛi, rā romano nā —bi 'yɛmbɪ.

²⁷ Nu'a rā hmu p'ʰaya, bi guarbə 'bāhra Pablo, bi 'yɛmbɪ:

—¿Ua majuanɪ ngue grā romano ague n'yø?

Mɪ dahra Pablo p'ʰaya, bi 'yɛmbɪ:

—Ahá, majuanɪ.

²⁸ Nu'a rā hmu p'ʰaya, mahømbi 'yɛmbɪ:

—Pɛ nūgā, xangu rā mɛnyu xā cuestagā ngue dá cohi ngue drā romano.

Rā Pablo p'ʰaya, bi 'yɛnā:

—Pɛ nūgā drā romanogā p'ʰ dá micā.

²⁹ Co nuna rā hya nā p'ʰaya, bi zop'ʰ rā Pablo'ʰ mi nne xtɪ mfete. Dā guehna rā hmu, xquet'a bi zop'ʰ mø mi hyaxa njuanɪ ngue rā romano. Bi nsu p'ʰaya ngue xi dut'ɪ.

Rā Pablo 'bāp'ʰ ha bi 'yøtra junta yø judío.

³⁰ Mɪ hyaxpəya, nu'a rā hmu yø soldado bi ne xta hyats'ɪ xanho rā güɛnda tenɪ 'bɛ'a guɪ yapyø judío nā rā Pablo. Bi xojpā yø cadena mā nthat'ɪ p'ʰaya, bi mānda ngue bi ma mapeti yø hmu yø mmäcja. Bi nja

rā dajunta. Bá njəcra Pablo p'ʰaya, bi ma mā'bā'mɪ p'ʰ bəhyø ja'ɪ.

23

¹ Nuna rā Pablo bi hyɛtyø ja'ɪ 'bəp'ʰ ja rā junta. Bi 'yɛmbəya:

—Ague n'yø'ahə, ɪ nnu Oja ngue yø pa xpɪ 'yɛp'ʰ, 'nɛ asta guehya, co n'na rā hoga mməitho nnā 'bɛi.

² Nuna rā hmu mmäcja Ananías, bi 'bɛp'ʰ 'dap'ʰ 'bāhmɪ rā Pablo ngue dā mɛmbā rá ne. ³ Bi 'yɛnna Pablo p'ʰaya:

—Go dɪ ʌn'ɪ Oja ngue hɪngā njuantho guɪ øtra ts'ʰt'abi. ¿Ua hɪngnɪ mɪp'ʰ ngue guɪ 'yøtra ts'ʰt'abi conforme rā ley? ¿Hanja ngue guɪ nuixra ley ngue gadɪ mānda dā 'bɛgbā mā ne? —bi 'yɛmbɪ.

⁴ Nu'ʰ 'bāp'ʰ p'ʰaya, bi 'yɛmbrā Pablo:

—Guɪ thennbabi rá dā mmäcja Oja 'mø —bi 'yɛmbɪ.

⁵ Mɪ dahra Pablo p'ʰaya, bi 'yɛmbɪ:

—Pɛ hɪndɪ pacā n'yø, ngue'mø guehna rā dā mmäcja nā. Porque nt'ot'ɪ p'ʰ ja rā Macā Libro ngue ɛnā: “Yø guɪ nnømman'ʰā nnøpā ts'ʰt'abi yø ja'ɪ”, ɪ ɛnna hya.

⁶ Bi bāhra Pablo p'ʰaya, ngue 'bəp'ʰ 'da yø judío p'ʰ ja rā junta ngue ɛnna nt'ɛc'ɛɪ nɪ hu ngue rā saduceo. Man'na 'bɛi yø judío p'ʰaya, nɪ hu yø nt'ɛc'ɛɪ ngue rā fariseo. Rā Pablo p'ʰaya, bi ts'ɛdɪ bi 'yɛmbyø ja'ɪ:

—Ague n'yø'ahə, nūgā drā fariseogā, rá ts'ʌnt'ugā n'na rā fariseo. Nu'a nnā ɛc'ɛɪgā ya ngue bá ɛp'ʰ rā pa di bɛnnate yø ánima, gue'a gā thascā rā güɛnda'a ya.

⁷ Nu'mø mi manna rā hya nā p'ʰaya, nu'ʰ yø fariseo, conyø saduceo, dɪ njun'mahyasɛ p'ʰaya. Ya yo 'bɛi bi gohyø ja'ɪ. ⁸ Porque yø saduceo mman'ʰ ngue hɪndɪ bɛnnate yø ánima, nɪ xɪngyø anxɛ di 'bɛi, nɪ xɪngra ndahɪ. Pɛ yø fariseo p'ʰaya, gā ɛc'ɛɪ ya yø hya ya. ⁹ Bi məhra hmafi gātho yø ja'ɪ p'ʰaya. Bi nanguɪ 'da yø xānnbate ngue rā ley, yø n'yohə yø fariseo. Bi 'yɛn'ʰ p'ʰaya:

—Nuna rā n'yohə 'bucua, hɪn tema nts'o dí ø'nā. Nu'mø dā t'ɛmbɪ ngue n'na rā anxɛ bi zofo, hɪnguɪ ho gā cohi ngue mā nsəihə Oja.

¹⁰ Mathoguitho bi nsəhyø ja'ɪ p'ʰaya. Ya nsu'a rá hmu yø soldado ngue pɛts'ɪ dā xenyø ja'ɪ rā Pablo. Bi 'bɛpyø soldado p'ʰaya

ngue bi zicra Pablo p'ua ha 'b'ahyø ja'i, bi zixpua ja ra cuarte.

¹¹ Rá nyohra xui p'uya, bi nu ra Pablo ra Hmu Jesús, gue bi 'yembí:

—Dami hya ra ts'edi ague Pablo. Tengutho guá ørbua Jerusalén gue gá ma hanja ma hyagá, dá ngut'a ra hya gni man'a Roma ya.

Inthoni ha di tho ra Pablo.

¹² Mi hyaxpua, bi nhecahya 'da yø judío gue da hyo ra Pablo. Bi 'yena:

—A nuyá, ni xingra hme, ni xingra dehe ga sihua ya, asta gue'mø dá nuha bi du ra Pablo. Da zucjua Oja 'mø hñdi nja'a te dí mmamhmu —di n'yembí.

¹³ Pongui yote nja'i ya 'da'igu bi ma gue da hyo ra Pablo. ¹⁴ Bi map'ua 'b'ahyø hmu yø mmäcja p'uya, 'n'ep'ua 'b'ahyø n'yohua 'bet'o gue yø judío. Bi 'yembuya:

—Nuna ra hya xta mangähe, hinga nsihmehue asta gue'mø dá nuhe bi du ra Pablo. Dí engähe gue da zucje Oja 'mø hñdi nja'a te dí mmamhme. ¹⁵ A nu'ahua ya, co 'n'e'ua yø n'yohua 'bet'o gue ra junta, dami xihmu rá hmu yø soldado gue da si nixudi ra Pablo ua gui 'b'ahmu. Gui 'yemp'ua gue ja ts'edi man'na ra hya da t'änni. Nugähe p'uya, ya xca nsähe gue ga hohe hante da zøcua.

¹⁶ Pe nu'a n'na rá 'be'ue ra Pablo p'uya, bi 'yøde tema hya nts'änni. Bi map'ua ja ra cuarte gue bá xihra Pablo'a ra hya xi 'yøde. ¹⁷ Nu'mø mi xihra Pablo'a te fennbi, bi zohna n'na ra capita p'uya, bi 'yembí:

—Nuna ra ts'ant'ua 'b'ucua, dami sixpua 'b'hni hmu. Porque jap'ua n'na ra hya da xifi.

¹⁸ Nu'a ra capita p'uya, bi zixra ts'ant'ua p'ua 'b'hrá hmu yø soldado. Bi 'yembí:

—Nuna ra Pablo ofädi, bi zongagui gue da sin'na'i ua na ra ts'ant'ua 'b'ucua. Ja te nne da xi'a'i 'na —bi 'yembrá hmu.

¹⁹ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi bennba rá 'ye ra ts'ant'ua, bi zica n'nanni, bi 'yembí:

—¿Te gui nne gui xiqui n'yø?

²⁰ Nuna ra ts'ant'ua p'uya bi 'yembí:

—A nuyá, nu yø judío, ya xa nhecahya ya, gue nu'mø da xudi, da 'yá'i gue gui sixpua ja ra dajunta ra Pablo. Gui 'yenui

gue ja ts'edi man'na ra hya da t'änni 'na.

²¹ Pe nu'i 'yo gui ec'ei, porque pongui yote nja'i yø judío xa nzänni gue da gorpa ra 'yu ra Pablo, da hyo. 'Ne i mma gue ni xingra hme, ni xingra dehe da zi, asta gue'mø da nu gue da du ra Pablo. Ena gue da zu Oja 'mø hñdi nja'a te xa nzänni 'na. A nuyá, ya xa nsäya, gue tømtho tema hya gui mmanya.

²² Nu'a rá hmu yø soldado bi xihra ts'ant'ua gue hñjonda xifi gue bi man'a te ra hya xi 'yøde.

Bi 'bennbabi ra Pablo na ra gobierno Félix.

²³ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi zohni yoho yø capita. Bi 'bepi gue di nsä yo ciento yø soldado gue yø 'yogua, 'ne hyate ma'det'a yø tøgue, 'ne yo ciento nja'i yø nhyä lansa gue da zixra Pablo 'mø bi zu'i guto nxui, da menhni di ma Cesarea.

²⁴ 'Ne bi manda gue da thøspabi ra nthuts'i ra faní da hyuxra Pablo. Bi manda gue hñte di njapra Pablo, sinoque di ndäpra gobierno Félix. ²⁵ Bi 'yøt'a n'na ra sũcua ra hmu p'uya, gue bi gaxyø soldado, bi däpra Félix. I enna sũcua:

²⁶ “Nugä drá Claudio Lisias, dadi zengua'i grá hoga gobierno Félix. ²⁷ Di pen'na'i p'ua na ra n'yohua 'b'ucua, bi gotyø judío, ya ja gue xta hyo. Pe nu'mø ma pacä p'uya gue ra romano, dá pennbabi yø soldado gue bá yaní. ²⁸ Dá ne gue xca pañi te gui yapí. Dá sixä p'ua bi 'yøtyø junta yø judío p'uya. ²⁹ Pe nuna ra hya bi nequi, guehna ja ua naya. Gui yapí gue'a ra ley ga 'yo judío. Pe himbi nequi ra hya gue te xti hyo, ni xinga gue'a di sä gue da jot'i. ³⁰ Pe dá mmeyagá p'uya, gue nu'ua yø judío, ya xi nhecahya gue xta hyo. Janangue nuya dí pen'na'i p'ua na ra n'yohua na. 'Ne xquet'a dí xicä'ua di yapí gue da map'ua gui 'b'ui gue da xi'i te gá nzai. Hønt'a ra hya'a ya”.

³¹ Nu'ua yø soldado p'uya, bi 'yøt'e te bi m'mepi. Bi zixra Pablo 'mø mi nxui, bi ma p'uya, i nthop'ua ja ra hñini Antípatris. ³² Mi zä mi nēcahäi p'uya, bá penc'ua yø soldado gue yø 'yogua, bi zøp'ua ja ra cuarte. Go bi mähä ra Pablo'ua yø tøgue. ³³ Mi zømpua ja ra hñini Cesarea p'uya, bi ndäpra sũcua ra gobierno, 'ne xquet'a bi ndäpra Pablo.

³⁴ Nu'mø mi juadi bi nu ra sɔcua ra gobierno p'uya, bi 'yänni hapu ra mmɛngu na ra Pablo. 'Bexpi batho ngue ra mmɛngu p'u ja ra häi Cilicia. ³⁵ Bi 'yɛmbuya:

—Ga øcä'a ra hya gui mmam'mø bi zøcua'u di yap'a'i —bi 'yɛmbi.

Nup'u ja rá ngu na ra dast'abi Herodes, bi manda ngue ja da mäp'u yø soldado na ra Pablo.

24

Ra Pablo bi manna hya p'u ha 'buhra Félix.

¹ Ya rá cut'a ma pa xi zønna ra Pablo p'u Cesarea 'mø ja mi zøn'a ra hmu mmäcja Ananías, ni n'youi 'da yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. 'Nɛ ni n'youi n'na ra pøngahya p'u ja ra ts'ut'abi ni hu ngue ra Tértulo. Bi zømp'u 'buhra gobierno ngue di yapra Pablo. ² Mambá ts'i ra Pablo p'uya, nuna ra Tértulo bi mudi di yapra Pablo, bi 'yɛmbra Félix:

—Ague grá gobierno, dadi ja mammedi'ahē ngue hin tema hya, dí 'bu manhogähe. Conná nguehni mfadi gä 'bammānho yø ja'i. ³ Gätho'a te gui øt'e, dí 'bammānho gähe ndap'u bi zä. Gä guehna nná ja mammedi'ahē naya, grá ts'ut'abi Félix. ⁴ Pɛ hindí nne ga 'bet'ahē xangu ni tiempo. Dí äcähe ra mate n'na ts'auquits'u, ngue gui 'yøde te ga xi'ahē. ⁵ Dí tingähe n'na ra hya, ngue nuna ra n'yohu 'bucua, i 'yo ndap'u bi zä gä rá nguñi nximhäi ngue di ts'onnyø ja'i tengutho n'na ra n'u. Guehna ra 'yøt'i sui p'u ha 'buhyo judío na, porque 'bet'o na ngue'u to ɛc'ɛi na ra mmɛngu Nazaret. ⁶ Nügähe dá benthe, dá uphe ngue bi ne xtí ts'onna nija. Dí nne xca haspahe ra güenda conná ley ngue ma nt'ɛc'ɛihe p'uya. ⁷ Pɛ nuna ra Lisias rá hmu yø soldado p'uya, rá ts'editho bi 'yøt'e ngue bi yarbū di yahe ngue bi zinngahe na ra Pablo. ⁸ Bi xicje p'uya ngue nu'mø to nne di yapí, da ɛcua gui 'bui. Pɛ nuyá, da zä ngue gui 'yänse ya. Gui pase p'uya ngue majuaní'a te gä nná yapähe.

⁹ A nuyá, gätho'u yø judío n'yohu ya, 'da'igu mma ngue ɛmbi majuaní'a te xifi.

¹⁰ Ra gobierno p'uya, bi 'yørpa ra senya ra Pablo ngue di nya. Ra Pablo p'uya bi 'yɛna:

—Co n'na ra pähätho ga nyangä ua gui 'bui gra ts'ut'abi. Porque dí pacä ngue ya xa mma yø jeya gui nts'ut'abi ua ja ra häi dí 'buhmu. ¹¹ Nu'i da zä gui hyaxa njuani hanja ra hya. Tobe hingui tho'a n'ne'ma yomma pa xtá magä Jerusalén ngue dí thanne Oja. ¹² Pɛ himbi thingui ngue to gadi njun'mahya'be. Ni xinga guerp'u ja ra danija xa thingui ngue to gdi orpabi, ni xinga guerp'u mi'da yø nija, xa thingui ngue to gdi ya'be. Ni xinga guerp'u ja ra hnini p'uya. ¹³ Nuya yø n'yohu 'bucua, nu'a ra hya gui yajpagui, hinda zä ha di japi ngue di ja majuaní'a te mma. ¹⁴ Ma ga xi'i hanja ra hya ya. Dadi njuani, hin dadi ncøni ngue dí ɛc'ɛigä Oja nuna mi ɛc'ɛi ma mboxitahe. Da gue'a ra 'da'yo hya ɛmbyø ja'i 'bucua ngue ra 'dan'yo nt'ɛc'ɛi, gue'a ra hya dí tennä'a ya. Pɛ gä dí ɛc'ɛigä'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra libro ngue rá ley Oja, da gue'u mi'da yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja. ¹⁵ Tengutho yø nt'ɛc'ɛi yø judío, di njadä p'uya. Dí ɛc'ɛigä ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima, gue'u yø hoja'i, gue'u yø ts'oc'ɛi, gä di bennate. ¹⁶ Janangue dadi ja ndummai ngue ga n'yo xanho, n'namhma ngue hin tema hya da dinngagui Oja, ni xinga guehyø ja'i da zä da 'yɛngui ngue hinga gue'a nná 'yo.

¹⁷ Mi ma njammi jeya ngue n'nanni ra nación dambi 'yo, mahøndá pengui asta Jerusalén ngue dá da ma limosna, 'nɛ dá ørpabi ra 'bøt'e Oja. ¹⁸ Pɛ nu'a ra ora'a p'uya, nu'u 'da yø judío ngue yø mmɛngu Asia, bi dingui ngue dí 'bup'u ja ra nija ngue nmadí nhoqui conforme ra costumbre ja ngue da 'yøt'a n'na. Pɛ hingui ngup'u dí 'yohe. 'Nɛ himbi thingui ngue gadi yahnihe. ¹⁹ Nuya yø n'yohu dí mmangä ya, guehya ja ngue da thocua di yajpagui, ngue'mø ja te ga nzauqui. ²⁰ A nu'mø ngue hin'na, nuya yø n'yohu 'bucua, go da manya ngue'mø ja tema ts'oqui bi thinngagui 'mø ma thocä p'u bi 'yøtra dajunta yø judío. ²¹ Høndä n'na zine nts'edi dá mangä p'u ja ra junta mi 'buhyu, ngue dá ɛna: “Nu'a nná ɛc'ɛigä ya, ngue bá ɛp'u ra pa di bennate yø ánima, gue'a ga thascä ra güenda'a ya”, dá ɛna.

²² Nu'a ra Félix, mi zä mi 'yøhna ra hya bi manna Pablo, mambi njarbatho ra hya.

Porque ra Félix ya padí xanho hanja'a ra nt'ɛc'ɛi i ja ngue ra Cristo. Bi hyuspa ra pa yø ja'i p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nu'mø bá ɛhra Lisias rá hmu yø soldado ya, ja ga pacá xanho hanja na ra hya guí mmamhma p'uya.

²³ Nuna ra Félix, bi 'bepa n'na ra capita ngue di sigue da ma m'mädi ra Pablo. Pe bi xihra capita ngue ya hinda ma nthut'i, 'nɛ bi xifi ngue nu'mø bi zøhyø amigo di zengua, di njapi ngue di nyau'i nne da mäts'i te honi.

²⁴ Mi ma njammí pa p'uya, mahømbi zonna Félix, ni n'youi na ra Drusila rá xisu, ra judío na ra xisu. Bi manda bá ts'i ra Pablo p'uya. Bi japi da ma hanja rá nt'ɛc'ɛi i ja ngue ra Jesucristo. ²⁵ Nuna ra Pablo, bi ma hanja'a ra nho ja ngue da n'yo ra ja'i, 'nɛ bi ma ngue jatho da zamrá mmái n'na. Bi ma hanja na ra castigo di nja m'mefa. Nuna ra hya bi 'yøhra Félix, bi zu. Bi 'yembra Pablo p'uya:

—Be ni mahma. Nu'mø bi bongagä, mahønga nzon'na'i ga nyauí —bi 'yɛmbi.

²⁶ Nuna ra Félix i tømí ngue xtá ngutra mɛnyu ra Pablo ngue xtí thøgue. Janangue xangu yø nnidi bi zonhni ngue bi nyauí.

²⁷ Mi gua'a nyo jeya p'uya, bi dá rá cargo mi pehna ra Félix ngue ra gobierno. Bi ponnabá n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Porcio Festo. Nuna ra Félix bi ne ngue da nu manho yø judío, janangue bi sigue bi ma m'mäditho ra Pablo.

25

Ra Pablo bi nyauí ra Festo.

¹ Nuna ra Festo p'uya, bi ma di bentrá cargo ngue di ngobierno. Ja rá hyu patho xi bentrá cargo p'u Cesarea p'uya, ja bá nɛxpɛ ngue i ma Jerusalén. ² Mi zømp'u Jerusalén, nu'u yø hmu yø mmäcja, 'nɛ'u yø judío tate ngue t'ɛc'ɛi, bi map'u 'buhra Festo ngue di yapra Pablo. ³ Bi 'yäpra mate ngue da pennabá ra Pablo di 'yɛ'a Jerusalén. Nu'u yø judío di yapate p'uya, ya xi nhɛcahya ngue da hyo ra Pablo p'u ja ra 'yu. ⁴ Mi dahra Festo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ya m'mädi p'u Cesarea na ra Pablo. Pe ya himma ya'atho ga pengä p'u Cesarea.

⁵ Nu'u yø n'yohu exa ha ra ts'edi ngue di

yapra Pablo, guí xihmu ngue ga mmäcähe Cesarea ngue'mø ja rá ts'oqui ra Pablo, da zä gui yapu.

⁶ Pe nuna ra Festo, comma manhyato ma pa, ogue n'net'a ma pa, bá m'mu'a Jerusalén. Bá pengui, bi 'yɛ'a Cesarea p'uya. Mi hyaxpuya, bi mip'u ja rá nthuts'i hu'mø øtra ts'ut'abi. Bi manda bá ts'i ra Pablo p'uya. ⁷ Nu'mø mi yat'ambo ra Pablo, bi mäsyø judío xpí 'yɛ'a Jerusalén ngue di yapí. Xangu yø hya ja man'u gue gui yapí, pe yø judío hingui sä di ja majuaní'a te mma. ⁸ Mi dahra Pablo p'uya ngue di nyani, bi 'yɛna:

—Nugä hin tema ts'oqui dí øt'e. Ni xinga guehra ley da t'ɛngui hindí nnu manho, ni xinga guehra danija, ni xinga guehra dast'abi Roma ngue di tinnga ma ts'oqui.

⁹ Pe nuna ra Festo, bi ne ngue da nu manho yø judío. Janangue bi 'yembra Pablo:

—¿Ua guí nne gdi ma Jerusalén, ja gani hocä p'u ni asunto?

¹⁰ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nuua 'buhra ts'ut'abi bi 'yɛxra dast'abi Roma. Ja i ja ngue da thascagui ua ra güenda. Nu'i guí padí xanho ngue hin tema nts'o dí ørpä yø judío. ¹¹ Nu'mø ngue di ja ma ts'oquigä, ogue xtí nɛqui n'na ra hya ngue ni 'yup'u ga tu, hindí su ga tugä. Pe nu'mø ngue hin tema hya di nɛqui'a te gui yajpä ya 'bucua, hinjonda zä di dägui ngue ga sogä yø 'yeyu. Man'na xanho ngue ga thocä p'u 'buhra dast'abi Roma 'mø.

¹² Nuna ra Festo, nuya yø n'yohu di nfäxui p'u ja ra ts'ut'abi, bi nhɛcahya ngue bi zänni te da 'yøt'e. Bi 'yembra Pablo p'uya:

—Guí ädi guí thop'u 'buhra dast'abi Roma. Pe ja gdi ma p'uya.

Ra Pablo i 'bäp'u 'buhra ts'ut'abi Agripa.

¹³ Mi ma njammí pa p'uya, bi map'u Cesarea na ra ts'ut'abi Agripa, ni n'youi rá nju Berenice, ngue bí zengua ra Festo. ¹⁴ Pe bá m'map'u njammí pa p'uya, nuna ra Festo bi xihra ts'ut'abi'a rá asunto ra Pablo. Bi 'yɛmbi:

—Gosque 'bucua n'na ra n'yohu ngue m'mäditho, bi zocua 'mø mi nts'ut'abi ra Félix. ¹⁵ Nu'mø dambá 'yogä p'u Jerusalén, nu'u yø hmu yø mmäcja co 'nɛ'u yø n'yohu

'bet'o ngue yø judío, bi map'ua dí 'bui. I ädi ngue da ma ma sentencia na ra n'yohua na. ¹⁶ Pε nugä p'uya dí εmbi: "Nu ra dast'abi Roma hñdi costumbra ngue to sä di sentencia'a ngue da tho, mente tobe hñdi n'yunnba hmjui rá nsaiui'a ma yapi, para ngue da fadi ndana gue'a di dunna hya". ¹⁷ Janangue nu'mø mi zøcua'ua ya, hñdá 'betä ra tiempo. 'Bexque'a 'mø mi hyats'i, dá magä p'ua ja ra ts'ut'abi. Dá mandagä bá ts'i'a ra n'yohua p'uya. ¹⁸ Dí engä ngue mi ja rá ts'oqui, pε nu'mø mi zø'ua yø yapate p'uya, hñ tema ts'oqui bi nεqui ngue'ua yø hya gui yapi. ¹⁹ Nu'a ra hya gui nyapi, gue'ua yø nt'εc'ei yø judío'a, 'nε'a n'na ra n'yohua bi du ni hu ngue ra Jesús, i mmana Pablo ngue 'bui. Gue'a ga nzua'ua ya. ²⁰ Nugä p'uya, hñdi padí ha gda japi ga øt'ä ra ts'ut'abi tengu na ra hya na. Janangue dá ännä ra Pablo p'uya, ngue'mø da ne xtí ma Jerusalén, ja xtabá njap'ua ra ts'ut'abi na ra hya na. ²¹ Pε ra Pablo p'uya, bi 'yädi ngue da thop'ua 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'ua Roma. Dá manda p'uya ngue bi sigue bi 'bädi, 'be da bonngagui ja ga penhni, di map'ua 'buhra dast'abi Roma.

²² Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yembra Festo:

—Xquet'a dí nne ga øcä te da manna ra n'yohua na.

Ra Festo bi 'yεmbi:

—'Bex hñixudi gui 'yøde te da manya 'mø.

²³ Mi hyaxp'uya, nuna ra Agripa 'nehra Berenice bi urbu ja ra cuarto bi nja ra hya. Xandøngu p'ua ni 'yo, tengutho 'mø di sännigo. Ni n'yohua yø hmu yø soldado, 'nε'ua yø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra hñini. Bi manda ra Festo p'uya ngue bá ts'i ra Pablo. ²⁴ Bi 'yenna Festo p'uya:

—Ague grä dast'abi Agripa, gätho ya yø n'yohua 'daua xtá mpεtihua ya. Xangu yø judío bi xiqui ngue hinguí nnu manho na ra n'yohua 'bucua, ngup'ua Jerusalén, nguua Cesarea. Hinguí säya yø ja'i xiqui ngue jatho da tho na ra n'yohua na. ²⁵ Pε nugä p'uya, dí tingä ngue hñ tema ts'oqui di øt'e ngue sä da tho. Nuna ra Pablo ädi ngue da thop'ua 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'ua Roma. A nuyá, dí sänni ngue ga pennbabi ya. ²⁶ Pε nja ngue nuna ra n'yohua dí nne ga

pennbabi na ma hmu ra dast'abi, madits'ua tema hya dí tinnbi ngue di ja ts'edi ga pennbi. A nuyá, dá sigä ua ha gui 'buhmua ya. Ma datho go nnä sin'na'i ya grä ts'ut'abi Agripa, ngue gui juannbabi xanho ha exa hanja rá asunto. Nu'a ra hya da bønna ne p'uya, gue'a da cuatro sūcua ga pennba ra dast'abi'a. ²⁷ Porque nup'ua nnä bεngä, εna gue hinguí pønna güenda ngue ga penhna n'na ra ofädi, 'nε hñda mεp'ua ja ra sūcua'a ra hya gui nyapi.

26

Bi manna hya ra Pablo p'ua 'buhra ts'ut'abi Agripa.

¹ Nuna ra Agripa bi 'yembra Pablo:

—Da zä gui mma te gui nne gui manya n'yø.

Bi madi bi nya ra Pablo p'uya, i anyø 'ye ha ga ya. Bi 'yεna:

² —I jaga mpähä ngue da zä ga nyagä ua ha gui 'bui, grä ts'ut'abi Agripa. Dí nne ga nyangä ngue'a te gäma hya gui yajpä yø judío. ³ Dadi johyagä ngue gui padí gätho yø costumbre øtyø judío, 'nε gui padí te gui njunt'i. 'Yørca ra mate gui 'yøde xanho na ra hya ga mmangä ya.

Bi manna Pablo te maní n'yo 'mø him maní 'yεc'ei ra Cristo.

⁴ Nu'ua ma mmijudíohe ga padí te xtá m'macä p'ua Jerusalén. I fadi te xtá m'macä p'ua ja ra hñini Tarso mente mará ngüεgui.

⁵ Nuyua p'uya, i padí xanho hapua dá ngüε asta yø pa xpí 'yεp'ua. Nu'mø nne da ma, da ma ha bá njap'ua dá ngüεgä ngue drä fariseo. 'Nε da gue'e gui padí ngue nu'a rá nt'εc'ei yø fariseo, gue'a hats'i xandønho'a te nt'ot'i p'ua ja ra ley ga 'yo ma nt'εc'eihe'a.

⁶ A nuyá, guehna nnä n'yost'abigä naya, ngue dí tømä da 'yøt'Oja'a te bi yarpabi ma mboxitahe ngue di bennate yø ánima.

⁷ Gätho'ua 'de'ma yo'bui yø judío di mmēni ya, i tømí ngue da nu di nja'a te xá mma ma yat'i. Janangue njap'ua thanne Oja ra pa ra xui. Pε nuna ra hya dí xi'i ngue nthø'mi ya grä ts'ut'abi Agripa, guehna gui yajpä yø judío naya. ⁸ ¿Hanja ngue hinguí εc'eihe ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima?

Mam'met'o mayø nsuiui ra Pablo'u mi εc'ei ra Cristo.

⁹ Nugä 'mø mam'met'o, dí εnā ngue xanho te nmi øt'e, ngue nmi sacä yø ja'i mi εc'ei ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret. ¹⁰ Nguna ra hya xtá øt'ä p'u Jerusalén. Pε gue yø hmu yø mmäcja'u madi 'dacra nt'edi ngue dí cot'ä fädi yø 'yεc'ei. Nu'mø bi hyo p'uya, 'nεqui dí nnu manho te øt'e. ¹¹ Xangu yø nnidi dá ungä yø ja'i ngue dí nnepe da hyep'u yø nt'εc'ei. Da guerp'u n'nanni yø nija, ngu'a dambi øt'e. Janjuani gue jo ma xiyyu ngue ra cue, ngue di sacä yø ja'i εc'ei ra Jesucristo, asta xtá magä n'nanni yø hnini ngue dí honi hapu ga tini.

Mahømbi manna Pablo te bi nup'u ja ra yu.

¹² Conque gue'a nnä 'yogä 'mø ma magä Damasco'a. Gue'u yø hmu yø mmäcja bi hacra ts'edi ngue da magä p'u. ¹³ Pε ague grä ts'ut'abi, nup'u ja ra 'yu, comma huxyadi dá nugä ngue bí 'yε mahets'i n'na ra nyot'i bi gogbagui co 'nε'u yø n'yohu nmi n'yo'be. Pε man'na xanzaqui ra nyot'i bi gogbagui ngue'a gui yotra hyadi. ¹⁴ Gä dá täcähe häi p'uya. Dá øde ngue nzoqui conma hya ngue ra ebreo nna ya, bi 'yεngui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue gui sūqui? Gadi n'unse tengutho n'na ra ndani 'mø embrä hnēt'i ra za ma sūni”, bi 'yεngui. ¹⁵ Nugä p'uya, dí εmbi: “¿Te'o'i p'uya grä Hmu?” Nu'a ra Hmu p'uya bi 'yεngui: “Go guecä drä Jesús ngue εmmēi gui sūqui”. ¹⁶ Mahøn'a bi 'yεngui: “Dami nangui, gä 'bäi. Porque guehna dá nthēui na ngue gui 'yotra 'bēfi ga xi'i. Connä guecä gui ja hmajuani yø ja'i'a te gä nu ya, da gue'a te gui nnu m'mefa. ¹⁷ Pε ga nyan'a'i 'mø bi zū'i yø judío. 'Nε ga pēn'na'i p'u 'būhyø ja'i hingyø judío. Nu'mø bi zū'i, ga nyan'i. ¹⁸ Dí pēn'na'i p'u rá m'mū'u ya, ngue gui xojpa yø n'yomfēni yø ja'i. Ya hinni mantho di n'yo mants'o, sinoque di n'yo manho, n'namhma ngue hinni mantho da 'yo rá 'yε ra zithu. Sinoque Oja da zo rá 'yε. Nu'mø bi 'yεc'ei gä yø ja'i, di mpunnba yø ts'oqui, 'nε di tocabi tengutho di tocabi yø ja'i ya o rá 'yε Oja”.

Bi 'yεc'ei ra Pablo'a ra hya bi sip'u ha bi nu ra nyot'i.

¹⁹ Nuna ra hya bí 'yε mahets'i, grä ts'ut'abi Agripa, hindä festhogä na. ²⁰ Sinoque rá mudi dá xicä ra hya yø mmengu Damasco. M'mefa p'uya, dá magä p'u Jerusalén, 'nε dá n'yogä gätho yø häi Judea ngue dá manna hya. 'Nε'u hingyø judío dá xicä ra hya. Dá xihyø ja'i ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo, di 'bätyø mmui da 'yεc'ei Oja. Da 'yotra nho para ngue di nεqui ngue ya bi 'bätyø mmui. ²¹ Connä guehna ra hya naya, bi bēnnga yø judío p'u ja ra danija ngue nne xtä hyogui. ²² Pε fäxcätho Oja, hindi hēcä ra hya asta guehya. Dí xicä ra hya gätho yø ja'i, di ngüε, di nnoho. Hinte man'na ma hya dí xifi, hindä hōnt'u yø hya bi manna Moisés, gätho mī'da yø pōngahya Oja, gä bi ma te ja ngue di nja m'mefa. ²³ Bi ma ngue ra Cristo i ja ngue da zä ra n'u, 'nε da du. M'mefa p'uya, gue'a rá mudi di bēnngate p'u da nt'ägui'a. Jananguē nu'u yø judío 'nε'u hingyø judío da badi ngue majuanī di bēnngate yø ánima.

Nuna ra Pablo, nnepe ngue da 'yεc'ei ra Cristo na ra Agripa.

²⁴ Nguna ra hya i nyanna Pablo p'u bi nya. Ra Festo p'uya, nts'edi bi 'yεmbi:

—Hantho gui loco ya Pablo. Hantho ngue hinguí säya gadi xädi asta gui cohi gui loco ya —bi 'yεmbi.

²⁵ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yεmbi:

—Hindí locogä grä ts'ut'abi Festo. Hante gue nuna ra hya dí xi'i, guehna ra hya majuanī na. ²⁶ Būcua ra ts'ut'abi Agripa ya. Nuna i padi xanho ya yø hya dí mmangä na. Jananguē di ha ra ts'edi dí mmangä ra hya ua hapu 'bui. Porque dadi seguragä ngue 'nēhna padi xanho ya yø hya dí mmangä na. Nuna ra hya dí mmangä ya, hinga nt'aguitho bi nja na. ²⁷ Ague grä ts'ut'abi Agripa, ¿uangui gui εc'ei'u yø hya bi manyø pōngahya Oja? Nugä dí padi ngue gui εc'ei.

²⁸ Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yεmbra Pablo:

—Hantho gui εnā zits'utho dí honi ngue ga εc'ei gä ra Jesús gui mmanya.

²⁹ Ra Pablo p'uya bi 'yεmbi:

—Gue'mø gue ts'utho guí honi, gue'mø gue hìn'na, pε da ne Oja ngue hinga høn'atho'i gui 'yεc'εi, sinoque dī nne ngue 'nēhya 'bucua øde te dī mma, gā da 'yεc'εi ra hya tengutho nná εc'εigä. Pε hīndī nne ngue nu'mø bi 'yεc'εi yø ja'i ra Jesús, da ma nthut'i conyø cadena tengutho di thocä —bi 'yεnna Pablo.

³⁰ Mī manna Pablo na ra hya na p'uya, bi nangra Agripa 'nēhra Festo connā Berenice. Gātho mī'da yø ja'i mī hup'u bi nangui. ³¹ Bi ma n'nanni p'uya, dī n'yānni ha dī nja na ra hya mmanna Pablo. Dī n'yεmbaya:

—Nuna ra n'yohu na, hīn tema ts'oqui xa 'yøt'e ngue da t'εmbi da tho, nī xinga gue'a ngue di sä dī n'ofädi.

³² Mī dahra Agripa p'uya, bi 'yεmbra Festo:

—I sä da ma mathøgue na ra n'yohu na, ngue'mø hīndi ädi da thop'u 'bēhra dast'abi Roma.

27

Bi 'benhna Pablo, i ma Roma ja ra häi Italia.

¹ Mī zä bi ts'änni ngue da 'benngähe p'uya, gdä mähme p'u ja ra häi Italia. Nuna ra Pablo, da guehmi'da yø ofädi, bi ndäpa n'na ra capita nī hu ngue ra Julio ngue da zits'i. Nuna ra Julio, yø n'yohu'u yø federal nī hu ngue ra Augusto. ² Dä ohe ra barco bi nεxp'u ja ra hnini Adramitio, i mpa p'u ja ra nnenga jathe ngue ra häi Asia. 'Da dä macähe ra Aristarco nuna ra mmenge Tesalónica ja ra häi Macedonia. ³ Mī hyaxpaya, dä sōngähe p'u ja ra hnini Sidón. Nuna ra Julio, εmmei dī n'yørpau masu ra Pablo na. Janangue bi unna nt'edi bi ma bá nu yø amigo p'u ja ra hnini bi zōni. Nu'u yø amigo ra Pablo bi 'yørpabi masu, bi mäts'i. ⁴ Ma pōngähe p'u ja ra hnini Sidón, danī nthocähe p'u ja ra häi Chipre nuna ja mbo ra jathe. Pε ngaha i go 'mø ma thocähe p'u ha ja na. ⁵ Dä 'dangähe ra jathe, danī mpäcähe p'u ja ra nnenga jathe ngue ra häi Cilicia 'nēhra häi Panfilia. Dä sōngähe p'u ja ra hnini Mira, gue'a n'na ra danihni jap'u ja ra häi Licia'a.

⁶ Nuna ra capita p'uya, ja bi dimp'u n'na ra barco bí nεxp'u ja ra hnini Alejandría,

manī map'u ja ra häi Italia. Ja dä ogähe p'u ra barco p'uya ngue dä thohme p'u nnä mähme. ⁷ Bi ma njammī pa ngue njanate ga 'yo ra barco. Xandøn hēnnitho ha dä thocähe p'u ja ra jathe handra hnini Gnido. Pε comma tobe di coscahe ra ndahī p'uya, danī nthocähe p'u handra häi Salmón. Dä nthets'ähe ra häi ja made ra jathe nī hu ngue ra Creta p'uya. ⁸ Xandøn hēnnitho ha dä thogähe p'u ja rá nnengui'a ra häi'a. Sär'mø ma sōngähe p'u ja n'na ra xequi säya yø barco nī hu ngue ra Buenos Puertos. Ya xma nguērpatho ja ra hnini Lasea.

⁹ Pε ya xangu yø pa xī m'mε p'uya. Ya nts'utho ngue to dī n'yop'u ja ra jathe, porque ya tihi bá cuatyø pa ngue ra sε'ye. Ra Pablo p'uya, tobe ximhma'u to di 'yonna barco, ¹⁰ bi 'yεmbi:

—Ague n'yø'ahū, εna gue nts'utho ga thohma ya. Porque dī m'mēhra barco 'nε dī m'mēhyø 'beni, asta 'nεcju ga tuhū —bi 'yεmbi.

¹¹ Pε hīmbi 'yørpatho masu ra capita'a te mmanna Pablo, sinoque go bi 'yεc'εitho te mman'a to di 'yonna barco, 'nε'a ra mmädi ngue ra barco. ¹² Dī n'yεmbi ngue nu'a rá ts'äya ra barco jap'u bi uits'i, hinguī ho ngue ja da thop'u ra sε'ye. 'Da'igu bi mamp'uya ngue bi thogui. Dī n'yεmbi ngue xamhmatho da zä da zōmp'u ja ra hnini Fenice ngue ja xta thop'u ra sε'ye. Gue'a n'na rá ts'äya yø barco jap'u ja ra häi Creta'a. I εt'inde ra dehe ra häi, nī nja ra häi norte 'nε nī nja ra häi sur.

Bi nangra ndate ndahī p'u ja ra jathe.

¹³ Bi mudi bi n'yo ra huinna ndahī nī 'yε'a sur. Bi 'yεmp'uya ngue da zä da thogui. Dä thocähe p'uya, dä tēnhne ra nnenga jathe ngue ra häi Creta. ¹⁴ Hīmma ya'atho p'uya, bi nthēui n'na ra ndōnthi ra barco. Gui hutyo ja'i na ra ndahī ngue ra Noreste. ¹⁵ Bi gūtra barco ra ndahī p'uya, ya hinguī hät'i da hyεgui. Dä thøjpahe ra 'yu ngue bi nōnmbaya. ¹⁶ Danī nthogähe p'u ja rá xatha n'na ra zit'u häi ja made ra jathe, nī hu ngue ra Clauda. Ya hīnts'ε hmīsu 'yo ra ndahī'a ra xequi'a. Dä ne dä cut'ähe mbo ra dabarco n'na ra t'ubarco mambá gut'i, pε xanhēnnitho i yat'ambo. ¹⁷ Nu'mø ma cut'ähe mbo'a p'uya, bi 'bännbabi yø

nthah̄i r̄a dabarco p'uya ngue ts'up̄i d̄i nx̄ah̄yø xith̄e. I s̄u ngue xt̄an̄i mpa p'ua ja yø 'bomudehe n̄i h̄u ngue r̄a Sirte. Jan̄angue bi gajp̄ab̄i r̄a ulu nu'a en̄na ndah̄i p'uya. Bi japi ngue b̄i n̄onhn̄a ndah̄i r̄a barco. ¹⁸ M̄i hyaxp̄aya, tobe nts'edi 'yodra ndah̄i. Bi th̄orb̄u ja r̄a jathe yø 'ben̄i r̄a barco p'uya. ¹⁹ R̄á hyu pa p'uya, dá h̄øt'ähe p'ua ja r̄a jathe yø cosa m̄i ja mbo r̄a barco. ²⁰ Bi ma njamm̄i pa ngue h̄ind̄a nuhe r̄a hyadi, n̄i x̄ingyø s̄ø xc̄a nuhe ngue r̄a x̄ui. H̄ondra ndate ndah̄i f̄excahe. Ya dí en̄a ngue h̄inx̄ca ponje.

²¹ Bi ma njamm̄i pa ngue h̄ind̄a nsih̄m̄ehe. Bi m'm̄ä inde r̄a Pablo p'uya, bi 'ȳembyø ja'i:

—Ague n'yø'ah̄u, nu'mø xqui 'yørp̄ah̄u masu'a r̄a hya dá manḡa ngue h̄in xcab̄a p̄ømh̄u p'ua Creta, h̄inx̄ti nts'on̄a barco ja ua 'mø, 'n̄e h̄inx̄ti m'm̄eh̄yø 'ben̄i 'mø. ²² P̄e nuyá, 'yo t̄u n̄i mm̄ih̄u ya. H̄injond̄a d̄u, h̄ind̄a h̄ondra barco d̄i m'm̄edi. ²³ Porque dí oḡa rá 'ȳe Oja, 'n̄e dí ørp̄a rá 'b̄efi. Xt̄a nuḡa n'na r̄a anx̄e 'mø man̄x̄ui ngue rá m'm̄enh̄i Oja. ²⁴ X̄a 'ȳenḡa r̄a anx̄e: “Yo guí s̄u ague Pablo. Jatho gui s̄ømp'ua 'b̄uh̄ra d̄ast'abi Roma. Conn̄a ngue'e d̄a yan'Oja ya yø ja'i guí n'youi ua ja r̄a barco ngue h̄ind̄a d̄u”, x̄a 'ȳenḡui. ²⁵ Jan̄angue nuȳa n'yø'ah̄u, 'yo di t̄u n̄i mm̄ih̄u ya, porque nuḡa d̄adi seguraḡa ngue nu'a r̄a hya x̄a xic̄a rá anx̄e Oja, d̄i nja'a. ²⁶ P̄e nuyá, jatho ngue ḡa theh̄u n'na r̄a häi ja m̄ade r̄a jathe ya.

²⁷ M̄i d̄ah̄ra nde'a rá 'de'm̄a goho m̄a pa p'uya, dá thoc̄ahe p'ua ja r̄a jathe n̄i h̄u ngue r̄a Adria. N̄i 'ȳenje ua, n̄i 'ȳenje n̄u r̄a ndah̄i. Nu'mø m̄i zo m̄ade r̄a x̄ui p'uya, nu'ua di 'yonna barco b̄i mm̄eya ngue ya n̄i ma d̄i nth̄eui r̄a häi. ²⁸ Bi 'ȳen̄i hanḡu gan̄h̄e r̄a dehe p'uya, 'd̄ate m̄a'de'm̄a 'dato metro bi z̄adi. D̄a n'yoḡahe m̄its'ua p'uya, mah̄omb̄i 'ȳen̄i hanḡu gan̄h̄e r̄a dehe. Ya mam̄i 'd̄ate mayoto metrotho bi z̄adi. ²⁹ Dí suhe p'uya, ngue d̄i nth̄eui r̄a barco yø do ja mbo r̄a jathe. Bi 'ȳemm̄i goho yø xone t'εgui p'ua ja rá x̄atha r̄a barco p'uya ngue bi zam̄m̄i. Dí x̄onh̄ne ngue d̄a hyats'i. ³⁰ Nu'ua m̄adi 'yonna barco p'uya, bi z̄ann̄i ngue xt̄a 'dagui. Bi ca'mra t'ubarco p'ua ja rá ya r̄a dabarco. I hätyø ja'i, em̄bi ngue d̄a 'ȳemm̄i

m̄i'da yø xone t'εgui p'ua ja rá ya r̄a barco ngue d̄a zam̄m̄i x̄anho. ³¹ P̄e r̄a Pablo bi 'ȳembr̄a capita co 'n̄e'ua yø soldado:

—Nu'mø ngue h̄ind̄i m'm̄cua ja r̄a barco yua yø n'yoh̄u di 'yonna barco, h̄inḡui ponju 'mø —bi 'ȳembi.

³² Nu'ua yø soldado p'uya, bi hyejp̄a yø nthah̄i man̄i nz̄uh̄ra t'ubarco, bi hyørb̄u ja r̄a jathe. ³³ M̄i n̄ecah̄i p'uya, bi xih̄yø ja'i r̄a Pablo ngue ḡa d̄i nsih̄m̄e. Bi 'ȳembi:

—Ya rá 'de'm̄a goho m̄a pa ya ngue h̄injonḡui s̄ih̄m̄e, 'n̄e h̄injonḡui aha. ³⁴ Dí äc̄a r̄a m̄ate ya ngue guí nsih̄m̄eh̄u, n'namh̄ma guí hyah̄u r̄a ts'edi. Ya h̄injond̄a d̄u ya, n̄i x̄inga n'na n̄i xt̄ah̄u d̄i m'm̄edi.

³⁵ M̄i man̄na Pablo na r̄a hya na p'uya, bi macrá 'ȳe ngue bi hyacr̄a hm̄e. Yø hm̄i yø d̄a yø ja'i p'ua bi ja mam̄m̄adi Oja. Bi x̄ejp̄aya ngue b̄i m̄adi b̄i nsih̄m̄e. ³⁶ M'm̄efa p'uya, ḡa bi hyu yø mm̄ai yø ja'i. Jan̄angue b̄i nsih̄m̄e. ³⁷ Nu'a ganḡu'ua m̄i op'ua ja r̄a barco p'uya, m̄i juadi comm̄a yo ciento 'n̄e hyate m̄a'de'm̄a 'dato m̄a'yoh̄u. ³⁸ M̄i juate r̄a ts'ih̄m̄e yø ja'i p'uya, bi hyøtra trigo p'ua ja r̄a jathe, i nnepe ngue h̄ind̄i hyua r̄a barco.

Ya bi thunt'a mbonthe r̄a barco.

³⁹ Nu'mø m̄i hyats'i x̄anho p'uya, nu'ua m̄adi 'yonna barco h̄inḡui pad̄i tem̄a häi hand̄i. M̄i hyand̄a n'na r̄a 'ȳethe ngue ḡa r̄a 'bomudehe p'uya. Bi z̄ann̄i ngue ja xt̄i c̄arp̄u r̄a barco. ⁴⁰ Bi hyejp̄ab̄i yø nthah̄i m̄ambi the yø xone t'εgui p'uya, bi zop'ua ja r̄a jathe'ua. Bi 'yann̄ba r̄a palanca ḡa 'yo r̄a barco p'uya. Bi gasp̄ab̄i r̄a ulu p'ua ja r̄a za 'b̄ap'ua ja rá ya r̄a barco, i nnepe ngue d̄a n̄onhn̄a ndah̄i. R̄a barco p'uya, bi guarb̄u ja r̄a nenthe. ⁴¹ I mpa p'ua d̄i nth̄e yø ts'edi yø dehe p'uya. Bi nd̄ap'ua ja yø 'bomudehe r̄a barco, ya h̄inḡui sä di 'yan̄i. Bi 'uahr̄a x̄atha r̄a barco p'uya ngue em̄m̄ei t̄onhyø funthe. ⁴² Yø soldado p'uya b̄i ne xt̄a hyo yø of̄adi, porque sup̄i xt̄i nxaha ngue d̄a 'dagui. ⁴³ P̄e nun̄a r̄a capita b̄i nepe ngue d̄a bongra Pablo, h̄imb̄i japyø soldado xt̄a hyo yø of̄adi. Sinoque bi 'b̄epyø ja'i ngue nu'ua pah̄ra nxaha, d̄i nhyørb̄u ja r̄a dehe, d̄a z̄on'a nenthe. ⁴⁴ Nu'ua h̄inḡui pah̄ra nxaha p'uya, d̄a ḡaxyø x̄eca xith̄e jap'ua ja r̄a barco ngue di 'yoxma x̄øts'e r̄a dehe, ogue te man'na macosa jap'ua ja r̄a barco, d̄a hyats'i

ngue di nxaha, da zøn'a nenthe. Gue'a bi nja'a p'uya, ya hinjombi du.

28

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra t'uhäi ja mbo ra jathe ni hu ngue ra Malta.

¹ Nu'mø gä mä sòngähe nenthe p'uya, dá mmeyähe ngue nu'a ra häi dá nthēhe ni hu ngue ra Malta. ² Mi se'u yø pa'u, ngue mará 'ye. Pe nu'u yø mmengu p'u ja ra häi dá sòmhme bi 'yørcahe masu, bi 'yu'a n'na ra sibi ngue di nhatyø ja'i. Bi xicje p'uya ngue ga cuat'i ga nhathe. ³ Bi ma ra Pablo ngue bí honna 'yonza. Mi 'yuts'a sibi ra za mambá gu p'uya. Bá hsä'a n'na ra c'eya ngue su ra pa. Bi zaprá 'ye. ⁴ Nu'mø mi nu yø mmengu p'u ngue di nts'anna c'eya p'u ja rá 'ye ra Pablo, di n'yembí n'na ngu n'na:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, rá nzequi ra hyote na. Ya xpá mbongbu ja ra jathe ya, pe di castiga Oja ngue nnepe da du.

⁵ Bi huacra c'eya p'u ja ra sibi na ra Pablo p'uya. Pe hinte bi ja rá 'ye. ⁶ Gátho yø ja'i p'uya, tømí ngue xtá nnenna 'ye ra Pablo, oque n'na ts'uquits'utho xtá ndägui ngue da du. Tømí, tømýø ja'i ngue te da ja ra Pablo. Pe bi nu p'uya ngue hinte di jatho. Bi 'bätyø n'yomfēni yø ja'i p'uya, bi 'yembí ngue n'na ra dahmu na ra Pablo.

⁷ Nup'u dá n'uspiháhe p'uya, ja orbatho yø häi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Publio. Gue'a di manda p'u ja ra t'uhäi dá sòngähe'a. Nhyu pa bi ja mmansuje, bi 'dacje ra ts'äya. ⁸ Nu'a rá papá ra Publio p'uya, mi oxpu ja rá t'ots'i ngue madí hyēni. Mi hembra pa, 'ne ra 'bicji. Bi ma ra Pablo ngue bá nu p'uya. Bi marpabi Oja, bi japyø 'ye p'u ja rá do'yo ra därkehi. Bi zä p'uya. ⁹ Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja p'uya, nu'u yø därkehi ngue yø mmengu p'u, bá ehē ngue bi hmarpabi Oja, 'ne bi zä ha hēmbi. ¹⁰ Nuya yø ja'i ya, bi nu manhoje. M'mēfa p'uya, nu'mø ma ohe ra barco ngue dá mähme, bi 'dacje te ga homhme p'u ja ra 'yu.

Bi zøn'a Roma ra Pablo.

¹¹ Mi gua'a nhyushna dá m'mähme p'u ja ra t'uhäi ja mbo ra jathe, mi jap'u n'na ra barco mi tømí ngue da thohra se'ye, gue'a dá ohe'a p'uya. Bi nēxpä ja ra hñini Alejandría na ra barco. Nu'a nnøpa senya

ra barco p'uya, gue'a n'na ra cuate dahmu ni hu ngue ra Cástor, man'na p'uya ni hu ngue ra Pólux. ¹² Dá sòngähe p'u ja ra hñini Siracusa p'uya. Ja dá m'mähme p'u nhyu pa. ¹³ Mä mähme p'uya, dá tenthöhe ra nnenga jathe, dá sòmhme p'u ja ra hñini Regio. Mi hyaxpaya, bi n'yo ra ndähi ni 'yē'a sur. Rá yo pa p'uya, dá sòngähe p'u ja ra hñini Puteoli. ¹⁴ Ja dá tinnähe p'u yø 'yēc'ēi p'uya. Bi xicje ngue dá m'mähme p'u nyoto ma pa. M'mēfa p'uya, dá mähme Roma. ¹⁵ Nu'u yø 'yēc'ēi bí 'bup'u Roma, mi zä mi 'yøde ngue dará mpäcähe p'u, bá ē'u p'uya ngue da c'athe p'u ja ra hñini Tres Tabernas. Mi'da p'uya bi thogui ngue bá thacje p'u ja ra hñini Foro de Apio. Nu'mø ma nthegähe'u bá thacje p'uya, bi ja mammadi Oja ra Pablo, 'ne bi hya ra ts'edi ngue bi nu yø mmí'yēc'ēiui. ¹⁶ Nu'mø mä sòngähe Roma p'uya, nuna ra capita nmi n'yogähe, bi dāpyø ofädi na rá mmimhmui. Pe ra Pablo bi njapi ngue bi m'mä'a n'nanni, hōnda n'na ra soldado bi mädi.

Ra Pablo bi mambrá hya Oja p'u Roma.

¹⁷ Rá hyu patho xtá sòngähe Roma p'uya, bi zohna Pablo ya yø n'yohu di manda p'u ja yø njja di mpeti yø judío, ngue bi nyai. Bi 'yembí:

—Ague n'yø'ahū, hin tema nts'o dá øt'ä ngue'a te ga nzacä yø judío. Ni xinga gue'u yø costumbre ma mboxitahu di thinnagui n'na ra hya ngue gdi nnømman'u. Pe madague'a, bi jocä p'u Jerusalén, bi ma ma dägä p'u 'būhyø mmengu Roma. ¹⁸ Pe comma ngue hin tema hya bi dinngagui ya bi 'yørca ra nt'anni, janangue bi ne xti thögagui. Porque hin tema hya bi nequi ngue da t'ēmbi ni 'yup'u ga tu. ¹⁹ Pe himbi ne yø judío ngue xti thögagui. Da guecä p'uya, dá ädi ngue da thocä ua Roma 'būhra dast'abi, ngue da 'yørcaqui ra ts'at'abi, madague'a hingui ja te rángue'a gui yajpä yø judío. ²⁰ Janangue guehna ra hya dá zon'nahu naya, ngue ga nyahu. Porque jatho ngue ga mmangä hanja na ra hya tømýø judío ngue di nja. Nuna ra hya naya, guehna ga nthut'igä conyø cadena naya.

²¹ Mi dahyø judío p'uya, bi 'yembí:

—Hin tema sacua di søcua ngue di 'yē'a Judea ngue nmayapi'i. Ni xinga gue'u ma

mmijudío_h di sɔcua dadi yap'a'i, ogue di nnømman'u'i. ²² Nu'a ra hya guí mbɛni guí mmanya, dí nne ga ɔcähe hague rá nja'a. Porque dí pacähe ngue ndap'u bi zä hnømman'u na ra 'da'yo nt'ɛc'ɛi na —bi 'yɛmbi.

²³ Janangue bi hyuspabi tema pa di mpeti p'uya. Pɛ xandøngu yø ja'i bi mpeti p'u säya ra Pablo 'mø mi zønna pa. Bi du'mra hya ra Pablo 'mø mixudi, asta gue'mø mi dähra nde. I xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'yɛ Oja. Innepyø judío ngue nu'mø bi dinyø mmái'a te mmanä ley bi 'yotra Moisés, 'nɛ'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, ya da 'yɛc'ɛi ra Jesús. ²⁴ Bi nu manho 'da yø judío te bi manna Pablo. Mi'da p'uya, hingui ɛc'ɛi te xifi. ²⁵ Pɛ comma ngue hinga 'da'igu mmamp'uya, bi madi bi bonyø ja'i ngue bi ma. Ra Pablo p'uya bi 'yɛmbi:

—Majuani na ra hya bi manna Espiritu Santo 'mø mi bennba ra hya bi manna pøngahya Isaías, ngue bi xihma mboxitah, bi 'yɛmbi: ²⁶ “Ni ma ya, bá xihyø judío na ra hya jaua, gui 'yɛmbi: Da 'yøhyø ja'i hanja ra hya ja ua, pɛ hinda dinyø mmái hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hinda dinyø mmái yø ja'i hanja'a te da nu. ²⁷ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfɛni. Ëntho xa ngotyø gu ngue hingui nne da 'yøhra hya. Ëntho xa ts'antyø dä ngue hingui nne da hyɛt'a te ja ngue da hyɛti. Porque hingui nne da dinyø mmái hanja ra hya, 'nɛ hingui nne di 'bätyø mmái ngue da 'yɛc'ɛigui, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui”, ɛn'Oja. ²⁸ A nuyá, dami pahma ya ngue nuna ra hya bá pɛn'Oja ngue di mpøhyø ja'i, di 'bennba rá m'mahyø ja'i hingyø judío naya. Nu'u p'uya da 'yø'mø bi sifi.

²⁹ Mi manna Pablo na p'uya, bi ma yø judío, pɛ di nju'mahyase p'u ni ma. ³⁰ Nuna ra Pablo, nyo jeya bi m'map'u ja ra ngu bi hmihi. Pɛ gä di unna ts'äya'u yø ja'i badi zengua p'u 'bui. ³¹ Bi hya ra ts'ɛdi xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'yɛ Oja. Bi xänba yø ja'i ha exa nja na ra hya ngue ra Hmu Jesucristo. Pɛ hijnondi hejpi.

Romanos Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Roma.

¹ Nügä drá Pablo, rá mεfigä ra Jesucristo. Nunā Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegä ra Jesucristo. Bi huanngagui Oja ngue ga mmambrá hoga 'da'yo hya. ² Ya mandønjam'mø tho bi 'yorpü ja ra Maca Libro yø pøngahya Oja ngue da 'yεhra pa di nja ya yø hya n'youi na ra hoga 'da'yo hya. ³ Nunā ra hoga 'da'yo hya na, i mma hanja na mā Hmuhü Jesucristo rá Ts'unt'ü Oja. I mma ngue bi nja'i, 'nε quehna rá mbom'meto ra dast'abi David. ⁴ Pε nu'a rá maca te ra Jesucristo, di nεqui xanho ngue hingra ja'itho, porque bi bεnnate 'mø mi dü. Janangue nts'editho di nεqui ngue rá Ts'unt'ü Oja.

⁵ Ra Jesucristo bi 'yøtra mate bi 'dacrü 'befi ngue rá representantegui. I nneque ngue ndap'ü bi zä yø häi, ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø ja'i, 'nε da 'yεc'εi. Da 'yøtyø ja'i'a ra hya ga xifi. Co nunā ra hya na, yø ja'i da 'yεspabi ra Jesucristo. ⁶ A nuyä yø ja'i bi zon'na Oja ngue bi 'yεc'εi ra Jesucristo, xquet'a nzon'nahü Oja ngue gui 'yεc'εihü ra Jesucristo ya.

⁷ Dadi zεngua'ahü, ague gyø mmεnguhü Roma. Bi ma'ahü Oja, gue'a i zon'nahü'a ngue gui sohü rá 'yε. Dí nnegä ngue nunā Oja mā Papáhu co 'nεhna mā Hmuhü Jesucristo di jap'ahü 'nε da hyut'a ni mmaihü.

⁸ A nuyá, ngue dí εc'εi ra Jesucristo, ya da zä ga mmat'Oja. Nu'mø dí mmat'Oja, dadi ja mammadü Oja conná ngue'ahü. Porque dadi johya ngue nunā ni nt'εc'εihü i ja, ya i hma ndap'ü bi zä. ⁹ A nügä, dí hahma mmüi ngue dí ørpabi rá 'befi Oja. Dí mmangä ra hoga 'da'yo hya ngue hanja rá Ts'unt'ü Oja. Pε pa Oja ngue nu'mø dí mmat'Oja, zant'a dadi tet'ahü p'ü dí mmat'Oja. ¹⁰ Nügä, εmmεi dí apra mate Oja xamhmatho ngue Oja da nu ha di japi ngue da zä ga mmagä p'ü gui 'buhmü. ¹¹ Porque dí nne ga mmagä p'ü ga ma nu'ahü. Gue'a di zä ga

o'ahün'yü xanho hanja Oja'a, n'namhma ngue man'na gui hyahü ra ts'edi. ¹² Dí nnegä ngue nunā mā nt'εc'εihü i ja, man'na ga nhyathü ra ts'edi n'na ngu n'najü.

¹³ Ague mā zi cu'ahü, dí nne gui pahmü ngue ya xangu yø nnidi xtá sänni ga ma nu'ahü. Pε asta guehya hingui sä ga mmap'ü. Nu'a nna ne ga mmagä p'ü, dí nne ga japä mi'da yø ja'i ngue da 'yεc'εi ra Jesucristo tengutho dí ørpabi yø ja'i 'bui ndap'ü bi zä. ¹⁴ A nügä 'yo mā güenda ngue ga xihra hoga 'da'yo hya gätho yø ja'i. Ga xihra hya yø basucua, ga xihra hya'ü hingyø basucua. ¹⁵ Janangue nügä, nu'ü ni mmεnguhü 'bup'ü ja ra hnini Roma, janjuani ngue dí nne ga xicä ra hoga 'da'yo hya'ü.

¹⁶ Nügä hindü pεs'ma sä ngue ga mmangä na ra hoga 'da'yo hya. Porque nunā ra hya na, n'youi rá ts'edi Oja para ngue di nyani gätho yø ja'i da 'yεc'εi ra hya. Hinga høndyø judío di nyanyø te, sinoque xquet'a 'nε'ü hingyø judío di nyanyø te 'mø da 'yεc'εi ra hya. ¹⁷ Nunā ra hoga 'da'yo hya na, ja timp'ü mā mmaihü ngue Oja di hojpa rá ts'oqui ra ja'i, hontho da 'yεc'εi ra Jesucristo n'na. Nguna ra hya mmamp'ü ja ra Maca Libro ngue εna: "Nu to da 'yεc'εi Oja, gue'a ra ja'i di hojpati rá ts'oqui'a 'nε di unna 'da'yo te ra ja'i".

¹⁸ Ya dí nnuhü ngue nunā Oja bí 'buh mahets'i, ra ndussutho ra castigo da japyø ja'i ngue yø ts'oc'εi. Porque nuyä yø ja'i ya, nunā te ra nts'o øt'e, hindü japi da fahna ra hya majuanü. ¹⁹ I jahma ha rá nja nguep'ü di fadi ngue 'bui Oja. Porque nunā Oja i udi hanja ngue 'bui. ²⁰ A nuyá, nunā Oja na, hinjongui nnu na, pε nu te bi hoqui, gä dí nnuhü. Ja di nεqui p'ü ngue 'bui Oja. Mi zä mi nja ra ximhäi, ya bi nεqui ngue 'bui Oja, 'nε ja rá ts'edi para zantho. Ya hingui säp'ü da 'yεnyø ja'i ngue hingui padi ngue 'bui Oja. ²¹ Madague'a pahyø ja'i ngue 'bui Oja, pε hingui εspi ngue da 'yεmbi gue'a Oja'a. Ni xindi ja mammadü. Nu'a te gäma hya ngue yø hyase yø ja'i, gä hinte di muui. Gue'a corpabi yø n'yomfεni'a. ²² Yø ja'i εna ngue ja yø mfadi, pε nu te øt'e, gue'a gui

nequi ngue hinte padi. ²³ Porque yø ja'i hinguì εspabi na Oja maguesε hinjam'mø da du. Guego εspabi'ε yø dahmu ja yø hmi tengutho ra ja'i nuna da thotho. Bi hocyø dahmu ngue yø ts'int's'ε, bi hocyø dahmu ngue yø c'εya, bi hocyø dahmu ngue yø zu'ε ja goho yø gua, εmbi ngue gue'ε Oja'ε.

²⁴ Ngue nguna bi 'yøtyø ja'i, nuna Oja ya bi hyεp'ε, bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te ra nts'o so yø mmæi. A nu yø ja'i p'aya, ra 'be'isätho te di n'yørpe n'na ngu n'na. ²⁵ Guehya yø ja'i himbi ne da 'yεc'εi na ra hya majuanì para ngue da badì hanja Oja. Sinoque nu'a ra fεhni, gue'a εc'εi'a. Pε yø ja'i hinguì thanne Oja, nuna bi hoqui te gäma cosa i ja. Sinoque gue'ε yø cosa bi hoc'a Oja thanne yø ja'i. 'Nε gue'ε nnu mansu'ε. Conque nuna majuanì ngue Oja p'aya, hont'a ni 'yup'ε ngue da ma nthanne para zantho'a. Da ngut'atho.

²⁶ Janangue nuna Oja, di unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te yø 'be'isä ga 'yo. Nu yø xisu hinguì nne di nthati ngue di m'mæhyø ndø, sinoque yø mmixisuui'ε di n'uni ngue di 'bespabi yø sä. ²⁷ Xquet'a njarbætho yø n'yohε p'aya, hinguì nne ngue di nthati ngue di m'mæhyø xisu. Sinoque di n'uni ngue yø mmìn'yohæui di 'berpabi yø sä. Pε nu'a ra nts'o ga 'yo ya yø ja'i ya, ya ja rá njut'i'a te øt'e, ngue gä ra m'mædi ga 'yo.

²⁸ A nu yø ja'i hinguì nne da badì hanja Oja, janangue nuna Oja bi hyεp'ε, bi unna 'yu yø ja'i da 'yøt'a te ra nts'o so yø mmæi ngue hinnì 'yup'ε da 'yøt'e. ²⁹ Ya xa bennba yø mmæi yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. A nu yø ja'i, yø 'yots'om'mäi, yø ts'oc'εi, man'na ni netho ngue di xandi te pεts'i, yø zεya, yø hyote, yø nequisæi, yø hyäte, yø mambæthani. ³⁰ En'a häi yø mmic'εiui p'ε ha ya. 'Nε nnu man'ε Oja, hinjonguì su, yø dennate, di 'yεts'i ha ya, honi ha di zä da 'yøtra nts'o. Hinguì εc'εi rá papá ogue rá mamá 'mø nzofø. ³¹ Mä 'bedi yø mmæi. Nu te mma ngue da 'yøt'e, hinguì øt'e. Hin'yε yø yemmæi, 'nε hindi punnbabi yø mmic'εiui. Hin'yε yø huεcate. ³² Nuya yø ja'i øtya yø hya ja ua, padi xanho ngue mman'Oja ngue da japrä castigo ya yø ja'i øtra ts'oqui. Pε yø ja'i εna man'na di sigue ni 'yøtho ra ts'oqui. Nu'mø nnu ngue xants'o te øtyø mmic'εiui, asta di johya.

2

¹ Nu to gä haspa ra güenda te ga 'yo rá mmic'εiui, εmbi ngue da ma ra castigo ngue ra ts'oqui øt'e, pε nuna ra ja'i haxra güenda, guehna di jase p'ε da ma ra castigo na, porque xquet'a ja rá ts'oqui. ² Dí pahmε njuani ngue nuna Oja, go ni 'yup'ε da hyaspa ra güenda'a te gä ra nts'o øtyø ja'i na. ³ Nu to gätho mma ngue da ma ra castigo rá mmic'εiui ngue xants'o te øt'e, 'nε xquet'a njase p'ε ngue xants'o te øt'e, xquet'a 'nεhya hindi mpommi ra castigo ya. ⁴ ¿Ua hindi unna güenda na ra ja'i na, ngue hanja ngue nuna Oja, hinga 'bexque'a di japrä castigo ra ja'i 'mø xants'o te øt'e? Ra ja'i i jonnabi rá mate Oja, porque Oja i tømra ja'i ngue da hyεp'ε ra nts'o ga 'yo. ⁵ Nu ra ja'i xandønna xi rá mmæi ngue hinguì nne da hyεp'ε ra nts'o ga 'yo, pε nu'mø ra pa danì hyaxra güenda Oja, man'na xangu ra castigo da thohna ra ja'i njap'ε.

⁶ Nuna Oja, nu te xa 'yøt'e n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di t'un'na. ⁷ Nuna Oja, ra 'da'yo te di unni te'o ya ga 'bua ngue høndra nho øt'e, i honnbi ngue ha di hnu manho Oja 'nε di ja ndummæi ngue honi ha di yarbε di manda Oja para zantho. ⁸ Pε Oja, da japrä castigo ya yø ja'i fεstho ra hya 'nε hinguì nne da 'yεc'εi na ra hya majuanì, sinoque gue'a te xants'o ga 'yo. ⁹ Ra ndø dummæi da thoguì te'o gätho xants'o te ga 'yo. Hinga høndyø judío, sinoque 'nε'ε hinyø judío mathoguitho ra n'ε da zä. ¹⁰ Pε nu'ε yø ja'i ngue gä ra nho ga 'yo, gä ra nho di t'unni. Oja da 'yøt'e ngue da hnu mansu 'nε da hyurpa yø mmæi. Hinga høndyø judío, sinoque xquet'a 'nε'ε hinyø judío di nthæui ra nho. ¹¹ Porque nuna Oja, n'na ngu n'na yø ja'i da hyaspabi xandønho ra güenda.

¹² A nuyá, gätho yø ja'i, gä ja yø ts'oqui. Pε nuna Oja da hyaspabi ra güenda. A nu yø ja'i ngue hinguì pa'a ra ley ga 'yo yø judío, xquet'a da thaspa ra güenda co nu'a te ra hya padi. Pε nu yø ja'i padi te mmamp'ε ja ra ley ga 'yo yø judío, da thaspabi ra güenda co nu'a te ra hya nt'ot'i p'ε ja ra ley. ¹³ Porque Oja hindi nu manho yø ja'i'a

ngue høntho da badi te mmamp'ua ja rá ley Oja. Nu'ua yø ja'i nnu manho Oja, gue'ua yø ja'i da 'yøt'a te ra nho mmamp'ua ja rá ley Oja'ua. ¹⁴ A nuyá, madague'a 'buhyo ja'i ngue hinjam'mø xa 'yøde te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra ley ga 'yo yø judío, pe xquet'a ya pasε'a te ra nho di manda Oja ngue da n'yo. Porque pasε p'ua ja yø n'yomfεni'a te ra nho i jatho ngue da 'yøt'e. Ya xquet'a di nthεdui'a te ra nho mmamp'ua ja rá ley Oja. ¹⁵ Nu'a te ga 'yo, gue'a gui nεqui'a ngue pap'ua ja yø n'yomfεni'a te ra nho mmamp'ua ja ra ley nuna ja ngue da 'yøt'e. I pahyo ja'i ngue'mø xanho te øt'e, ogue hingui ho te øt'e. ¹⁶ Nu te gäma hya mbεmp'ua ja yø mmæi yø ja'i, nuna Oja, da 'yεhra pa da penhna Jesucristo ngue da hyaspa ra güenda yø ja'i te gäma hya mbεni. Guehna ra hya dí mmangä naya mente ngue dadi 'yongä ra hoga 'da'yo hya.

¹⁷ Nu'ua yø judío, dí nne ga xi'ahua te ra hya ja ngue da thogui. Guehya padi xanho te mmamp'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés. 'Nε di 'yεts'i ngue padi xanho hanja Oja. ¹⁸ Yø judío padi xanho hanja'a te rá pähä Oja, porque nuna ra ley i ca, guehna xännbabi na ndana gue'a ra nho i jatho ngue da 'yøt'e. ¹⁹ I εna ngue yø mbadi xandønho, da zä da xännbabi yø ja'i εntho yø xädä ngue 'yo 'bexui. ²⁰ I εna ngue padi xandønho ha di japra hya da xännbabi'ua yø ja'i hinte padi. I εna ngue padi xandønho ha di japra hya di opan'yua yø ja'i hingui padi hanja ra hya. Porque nup'ua ja ra ley, i εna ngue gä ja bi jajpua ra hya majuaní ngue xännbabi yø ja'i. ²¹ Pe xi'mø εna ngue majuaní'a te ra hya xännbabi mi'da yø ja'i, ¿hanja'mø ngue hingui øt'a te ra hya xännbate 'mø? I εmbi ngue hingui ho di mpε yø ja'i, ¿hanja'mø ngue go i mpεε? ²² I εmbi ngue hingui ho di n'yots'om'mäi yø ja'i, 'nε go 'yots'om'mäise. I εna ngue hingui nnu manho yø dahmu, pe nuya p'uya, guehya pεε'a ra mεnyu di mpεti p'ua ja ra nija ya. ²³ Di 'yεts'i ngue εna padi xandønho'a te ra hya mmamp'ua ja ra ley. Pe nuyá, guehya hingui øtya yø hya mmamp'ua ja ra ley ya, go guehya yø ts'oqui ya guep'ua hingui nnu mansu Oja yø ja'i. ²⁴ I nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue εna: "Go ni ts'oquihua p'ua nnømman'ua Oja ya yø ja'i hingyø judío", i εnna hya.

²⁵ Nu ra ja'i bi mi ngue ra judío, ya xanho ngue'mø øt'e te gäma hya mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø mmijudíoui. Pe nu'mø hingui øt'e te gäma hya mmamp'ua ja ra ley, ya hinte di muui, madague'a bi mi ngue ra judío. ²⁶ A nu ra ja'i hingra judío, 'nε da 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío, ya rá ja'i Oja. Ya cohi tengutho 'mø dra judío. ²⁷ Nu ra ja'i ngue hingra judío pe øt'e te mmamp'ua ja ra ley, ya di nεqui xanho ngue ja rá ts'oqui ra judío. Porque ja ha nt'ot'i ra ley i ca, 'nε hingui øt'e te mmamp'ua ja ra ley i ca. ²⁸ I t'εmbi ngue ra judío, gue'a rá ja'i Oja'a. Pe himma juani ngue rá ja'i Oja ra ja'i nu'a høntho bi mi ngue rá basi ra judío, ogue n'youi ra hmεpya rá do'yo tengutho yø judío ngue n'youi ra circuncisión. ²⁹ A nu'a majuaní ngue rá ja'i Oja, gue'a ra ja'i hahrá mmæi ngue hep'ua ra nts'o'a. Guehna ra ja'i nnu manho Oja na p'uya, madague'a ngue hingo nnu manho yø ja'i.

3

¹ Pe nuna ra hya dí mmangä, hinda mmangä ngue hinte di muui te bi 'yøt'Oja ngue bi huanhyø judío 'nε bi manda bi njapra hmεpya ngue ra circuncisión. ² Porque xangu ha rá nja ra hya. Porque gue'ua yø judío, ma datho ngue bi fätrá hya Oja. ³ A nuyá, nu 'da'ua yø judío ya, ya bi hep'ua Oja. Pe, ¿ua rángue bi hep'ua Oja'ua, ua go 'nε'a Oja da hep'ua'a rá hya bi ma ngue da 'yøt'e? ⁴ Nu'a, hin'na'a. Madague'a gä yø fehni yø ja'i, pe nuna Oja hinjam'mø di fehni na. Nguna ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, i εna: "Nu'i ma Oja'i, di nεqui ngue nu'a te ra hya gui mma, gä xanho. Hinjonni ja'i da bōni da 'yεmbi ngue hinga gue'a ra hya gui mma", i εna.

⁵ Pe xi'mø ngue gue'a ra nts'o dí øthua, ja di nεqui p'ua ngue tate xandønho Oja, ¿ndana ja ngue ga mmamhmu ya 'mø? ¿Ua da zä ga εmhmua ngue ya hinni 'yup'ua te da 'yørcahu Oja ngue da jacua ra castigo 'mø? Porque gue'a yø hya yø ja'i'a. ⁶ Nu'a ra hya'a, hinda zä ngue gue'a ga mmamhmu'a. Porque nu'mø ya hinni 'yup'ua te ørcahu Oja, ¿ha

di zä da hyaspabi rä güenda yø ja'i 'b'u'a nximhäi 'mø?

⁷ Pε xi'mø mmanna fehni n'na, ja di nequi p'u ngue nuna Oja i tate xandønho rá hya, porque hinjam'mø di fehni Oja, çua sä ga emhma ngue ya hinni 'yup'u da hasca rä güenda mä ts'oquihü na Oja 'mø? ⁸ Ya sätho ngue man'na xants'o te ga øthü 'mø, n'namhma ngue da zä ga mamhma ngue dí honnbahü ha di nequi ngue xandønho Oja. Nuna rä hya naya, i 'b'u i'da yø ja'i di yajpagui ngue engui ngue ngu'a rä hya dí xännbate. Pε himma juani ngue xants'o te dí xännbate. Nuya yø ja'i mman'a rä hya'a, guehya yø ja'i ni 'yup'u da ma rä castigo ya.

⁹ Xi ya 'mø, çua man'na tate xanho'u yø judío ngue gätho mi'da yø ja'i ya 'mø? Nu'a rä hya'a, hinda zä'a. Porque ya dí mmangä ngue ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, Gä ja yø ts'oqui. ¹⁰ Nup'u ja rä Maca Libro nt'ot'i p'u rä hya ngue ena: "Hinjonni ja'i di pøni ngue xtänho te ga 'yo, ni xinga n'na nc'ei. ¹¹ Hinjonni ja'i di pøni ngue di tini hanja rä hya. Ni xinga n'na nc'ei di pøni ngue da hyon'Oja. ¹² Gätho yø ja'i ya xa hyep'u Oja. Porque xøgue Gä rä m'medi ga 'yo. Hinjongui pøni ngue xtänho te øt'e, ni xinga n'na nc'ei. ¹³ Nu'mø bi nya yø ja'i, tengutho 'mø bi ma nts'ots'i p'u o rä ánima, njapü ga nts'o rä hya pønna ne. Gä rä fehni ga ya. Rä ndate n'youi yø hya pønna ne rä ja'i, tengutho rä pozü 'mø bi za rä ja'i n'youi rä ndate p'u ha sa. ¹⁴ Høndra ts'ate ga ya, hinjam'mø di ya manho. ¹⁵ Høndra nthote nne. ¹⁶ Nup'u ha ni ma, Gä rä nts'onj ørpa yø ja'i. ¹⁷ Nu'a da japi ngue hinda nsühø ja'i, hingui padi ha rá nja'a rä hya'a. ¹⁸ Ni xinga gue'a di so yø mmüi ngue da nu mansu Oja".

¹⁹ Nguna rä hya nt'ot'i p'u ja rá ley Oja. Janangue nuyá, hingui sä ngue to da 'yena ngue hin'yü rá ts'oqui. Porque nu'a te rä hya mmanna ley, i mman'a te ga 'yo yø ja'i ca'a rä ley'a. Guehna rä hya mman'Oja na ngue gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi, Gä ja yø ts'oqui. ²⁰ Nu'a te Gä rä nho di manda rä ley ga 'yo yø judío, hinjongui pøni ngue di øt'e. Janangue nuyá, nu to ena ngue ga 'yo'a te di manda rä ley, pε hinga gue'a di nyanná

te'a. Porque Oja bi unna ley para ngue ga pahmä ngue ja mä ts'oquihü.

²¹ A nuyá, rä hoga 'da'yo hya i mma ha rá nja rä hya ngue di hoga mä ts'oquihü Oja. Ya di nequi ngue bi hogatho mä ts'oquihü Oja, hinga gue'a rä ley ga 'yo yø judío i nhohmä ts'oquihü. Nup'u ja rä ley, nu'u yø pøngahya Oja bi 'bet'o rä hya ngue da zønna pa da yanju Oja. ²² Nuna Oja, di hoga mä ts'oquihü 'mø ga ec'eiü ngue ya bi yanju rä Jesucristo. Hønt'o bi zä mä ja'i da 'yec'ei, di hojpabi rá ts'oqui. Porque gätho yø ja'i, mahyonitho ngue guehna Oja di hojpabi yø ts'oqui. ²³ Porque gätho yø ja'i, Gä ja yø ts'oqui. Hinjongui pøni ngue di øt'a te rä nho i nne Oja ngue da 'yøtyø ja'i. ²⁴ Nuna Oja, rä matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga mä ts'oquihü. Porque rä Jesucristo gue'a bi gurca mä ts'oquihü'a. ²⁵ Nuna Oja, bá penhna Cristo para ngue yø hmi yø dä yø ja'i p'u da tho. Bi du ngue di hojpa yø ts'oqui gätho yø ja'i da 'yec'ei. Nu'mø mi du rä Cristo, ya bi nequi hanja rä hya ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i. Nu'mø yø pa xa thogui, xa nzerpa yø ja'i na Oja, himbi menhna castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'a m'met'o. ²⁶ Pε nuya ngue ya bi du rä Cristo, ya di nequi ngue njut'i gätho yø ts'oqui yø ja'i. A nuyá, ya dí haxhä njuani ngue Oja, njuantho rä ts'ut'abi øt'e, nu te'o gätho ec'ei rä Jesucristo, gue'u di hojpa yø ts'oqui'u.

²⁷ Xi ya, çhapü di nequi yø hya'u di 'yets'i, ena ngue ja tema nho bi 'yøt'e ngue i nhohyø ts'oqui ya? Ya hinha di nequi'a ya. Porque nu'a i nyanma tehü, hinga gue'a ngue ga øthü'a te mmamp'u ja rä ley'a. Sinoque nu'a i nyanma tehü, gue'a mä nt'ec'eiü ja'a. ²⁸ A nuyá, ya dí nnuhü ngue nu'a i nhohmä ts'oquihü, hinga gue'a ngue ga øthü'u yø hya mmamp'u ja rä ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'ec'ei rä Jesucristo'a.

²⁹ Xi Oja, çua en'a ngue hønt'u yø judío yø Oja'a? Çuangui mman'Oja ngue 'nε'u hingyø judío yø ja'i Oja? Majuani ngue xquet'a 'nε'u. ³⁰ Porque nuna Oja, 'dase na. 'Nε guehna di hojpi gätho yø ja'i da 'yec'ei rä Jesucristo na, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, Gä di hojpi. ³¹ Xi ya, ngue

ja ma nt'ɛc'ɛih̄u, ɥua da zä ga ɛmhm̄u ngue ya h̄inga ɔth̄u'a te ra n̄ho mm̄amp'u ja ra ley ya'mø? 'Yo gui m̄man'a tengu'a. Hante gue m̄an'na gue'a di zäp'u ga ɔth̄u'a te mm̄amp'u ja ra ley'a.

4

¹ Xi ma m̄boxitah̄u ra Abraham, ɥte 'bɛ'a bi 'yøt'e ngue Oja bi hojpabi yø ts'oqui? ² Nu'mø ngue ra Abraham ja tema n̄ho bi 'yøt'e jan̄angue Oja bi hojpabi yø ts'oqui, ya säp'u da 'yɛna di 'yɛx'mø. Pɛ pa Oja ngue h̄ingui sä di 'yɛts'i. ³ I mm̄amp'u ja ra Maca Libro ha bi nja ngue Oja bi hojpabi ra Abraham ngue ɛna: "Ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te ra h̄ya xi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'uya, Oja bi hojpabi", i ɛna. ⁴ A nuyá, nu'mø ngue to ɔt'a n'na ra 'bɛfi, nu'a ra nzäbi ma t'unni, ya hingra matetho t'ørpe ngue'a te ma t'unni, sinoque thupi. ⁵ Pɛ Oja h̄ingui ɛnju ngue ja tema 'bɛfi ga ɔth̄u ngue di hoga ma ts'oquih̄u. Porque Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih̄u. A nuyá, h̄ontho ga ɛc'ɛih̄u ngue Oja di nja'a te bi ma. ⁶ Ra David bi ma ngue ra mm̄enth̄i di nth̄eui yø ja'i nu'u di hojpabi Oja, madague'a h̄ingui ɔt'e gätho'a te ra n̄ho ja ngue da 'yøt'e. ⁷ Bi 'yɛna: "Ya ra mm̄enth̄i bi nth̄eui yø ja'i, nu'u di punnbabi Oja. Ya h̄inda japra castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'e. ⁸ Ya ra mm̄enth̄itho bi nth̄eui yø ja'i nu'u ja yø ts'oqui 'nɛ di hojpatho Oja yø ts'oqui", i ɛna.

⁹ Xina ra mm̄enth̄i na, ɥua h̄ondyø judío mm̄ɛpya yø do'yo di nth̄eui na ra h̄ya na? Nu'a, h̄in'na'a. Sinoque 'nɛ'u yø ja'i h̄inga mhm̄ɛpya yø do'yo di nth̄eui na ra mm̄enth̄i na. Porque dí xi'ah̄u ngue ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te ra h̄ya bi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'uya, gue'a i hojpabi Oja'a. ¹⁰ Xi'mø mi ma mahojpi ra Abraham, ɥua ya mhm̄ɛpya, ua gue tobe h̄imman̄i h̄m̄ɛpya 'mø mi ma mahojpi? Nuná, bi ma mahojpi hante ngue da h̄m̄ɛpya. ¹¹ M'mɛfa p'uya, ra Abraham bi njapra h̄m̄ɛpya ngue ra circuncisión, gue'a bi n̄opa h̄m̄ɛpya Oja ngue ya bi hojpi ngue bi 'yɛc'ɛi. Jan̄angue nuyá, guehna ra Abraham i n̄opa papá to gätho ja yø nt'ɛc'ɛi ya. Madague'a h̄ingui n'youi

ra h̄m̄ɛpya ngue ra circuncisión, pɛ Oja di hojpi. ¹² Xquet'a ra Abraham guehna bi n̄opa papá'u to gä bi njapra h̄m̄ɛpya ngue ra circuncisión. Pɛ h̄inga h̄ontho bi n̄opa papá ngue n'youi ra h̄m̄ɛpya, sinoque bi n̄opa papá ngue bi dennbabi rá nt'ɛc'ɛi bi nja ra Abraham hante ngue da h̄m̄ɛpya.

-----

¹³ Nuna Oja, bi yarpabi n'na ra h̄ya ra Abraham ngue nu'u yø mbom'meto, di t'unna häi da gohmi gä rá nguni nximhäi. Pɛ h̄ingue i t'unna häi da gohmi ngue da t'ɛmbi bi 'yøt'e gätho'a te mm̄amp'u ja ra ley. Nu'a, h̄in'na'a. Sinoque bi 'yɛc'ɛi ngue Oja bi hojpabi yø ts'oqui, jan̄angue bi t'un'na ra häi da gohmi. ¹⁴ Nu'mø di t'ɛnju ngue jatho ga ɔth̄u te gä mm̄amp'u ja ra ley, ja di n'nacju'a te ra h̄ya di yat'a Oja, ya h̄inte ni b̄ontho ma nt'ɛc'ɛih̄u 'mø. Xi mm̄angu'a ra h̄ya di yat'a Oja p'uya, xquet'a h̄inte ni b̄ontho 'mø, porque gä ja yø ts'oqui yø ja'i. ¹⁵ 'Nɛ nu'a ra ley, ra castigotho n'youi'a. Nu'u hapu fadi tema h̄ya mm̄anna ley, ya pahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui, porque h̄ingui ɔt'e te mm̄amp'u ja ra ley.

¹⁶ Nuna ra h̄ya di yat'a Oja, i mma ngue gue'u yø ja'i da 'yɛc'ɛi, di japi. Ya di nɛqui p'uya ngue Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue di japi to da 'yɛc'ɛi. H̄ingui m̄man'Oja ngue da h̄ont'u to da 'yøt'e te mm̄amp'u ja ra ley di japi. Porque ra ja'i ja rá nt'ɛc'ɛi tengutho rá nt'ɛc'ɛi bi nja ra Abraham, ya guehna ra Abraham i n̄ope ngue rá papá ra 'yɛc'ɛi. ¹⁷ Guehna i nne da man̄a h̄ya bi xi Oja ra Abraham ngue bi 'yɛmbi: "Agué Abraham, ga ɔt'a ngue gui cohi grá papá ya. Porque xangu ni basi di nxandi gä rá nguni nximhäi", bi yɛmbi. Nuna ra Abraham bi 'yɛc'ɛi te bi man'Oja, porque Oja i sä da 'yøt'e ngue di b̄ennate'u to ya xa ndu. Ximm̄i sä da 'yøt'e ngue di m'mu'u yø basi tobe h̄ingui 'bui.

¹⁸ Ra Abraham bi xi Oja ngue di m'muhrá basi, nuna rá basi di m'mui, di nxandi ndap'u bi zä gä ra ximhäi. 'Nɛ h̄ingui sä di 'bede hangu ga ngu. Ra Abraham h̄imbi badi ha di zä di nja na ra h̄ya na, pɛ nu'a te ra h̄ya bi xi Oja, bi 'yɛc'ɛi ngue di nja. ¹⁹ Ra Abraham rá nzɛgui ya mm̄emi 'bu'a n'na ciento njeya. Ra Sara p'uya, xquet'a

ya ra bødac'ei. Ya xi thohyø pa p'u xti m'mährá basí. Pé ra Abraham himbi'behra nt'éc'ei bi nja. ²⁰ Hinjam'mø bi nyobeni. Sinoque n'nat'a bi beni ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Bi hya ra ts'edi ec'ei tho ngue di m'mährá basí xi xi Oja ngue di m'mai. Janangue εspatho Oja. ²¹ Nuna ra Abraham ya man'natho di segura p'uya ngue Oja i ja rá ts'edi da 'yøt'a te gäma hya di yat'i ngue di nja. ²² Nuna rá nt'éc'ei bi nja ra Abraham, guehna i hojpa bi Oja yø ts'oqui mi ja na.

²³ Nu'mø mi ma nt'ot'i ra hya ngue ya bi ma mahojpi ra Abraham, hin'i ma nt'ot'i na ra hya na ngue høntho da hnu manho ra Abraham. ²⁴ Sinoque bi ma nt'ot'i na ra hya na, ja ga pahmu p'u ngue Oja xquet'a di hogah 'mø ga ec'ei hu na Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate ma Hmu hu Jesucristo 'mø mi du. ²⁵ Nuna ra Jesús, bi n'uni bi tho ngue bi gurca ma ts'oquih. M'mefa p'uya, bi bennate. A nuyá, gue'a i hogah Oja'a ya.

5

¹ Ya bi nhohma ts'oquih ngue dá ec'ei hu na ma Hmu hu Jesucristo. Conná guehra Jesucristo ya dá nhojpa hu Oja. ² Ya dá tinnbah rá mate Oja ngue dá ec'ei hu ra Jesucristo. 'Nε dadi johyah ngue bá ep'u ra pa ga nnu hu'a ra nho di un'Oja. ³ Pé hinga høndra nho di un'Oja gdá johyah ya, sinoque 'nε'mø dí säh ra n'u jatho ga johyah. Porque nu'mø sä ra n'u n'na, ja fap'u ngue seti hangu ra n'u sä ra ja'i. ⁴ Nu'mø dí seti hangu ra n'u dí thohmu, ya nnu manhoju Oja 'mø. A nu'mø ya nnu manhoju Oja p'uya, ya dí pahmu ngue bá ep'u ra pa ga nnu hu'a ra nho di uni. ⁵ Nuna ra nho ja ngue di n'nacju, hinga fehnitho na. Porque ya bá 'benngah ra Espiritu Santo ga n'yohu, gue'a xoga ma mmaih ha gdá pahmu ngue majuaní di macju Oja'a.

⁶ A nuju, hindá zä ngue ga honse ha di nyamma tehu. Pé bi zonna pa bi nja'a te bá san'Oja, ngue ra Cristo bi du conná guehma ts'oquih. ⁷ Conque nuju, hinjonni ja'i di pøni da 'yenná te da tho conná guehra mmic'ei ui, madague'a ra hoja'i'a ja ngue da tho. Pé rá nze gui 'bui te'o da 'yenná te da tho conná gue'a ra

ndø hoja'i. ⁸ A nuyá, di nequi xanho ngue di macju Oja, porque ra Cristo bi du conná guehju, conque ja ma ts'oquih. ⁹ Ra Cristo ya bi du ngue bi hoga ma ts'oquih. Janangue nuyá, man'natho dí haxhu njuani ngue ya bi yanju p'u ja ra castigo di nja'mø rá nze gui. ¹⁰ Conná guehma ts'oquih, mama nsaih Oja. Pé bi 'yøt'Oja ngue da nhojpa hu conná gue'a i du rá Ts'unt'u. A nuyá, ya dadi n'amigohu Oja ya. Ya man'natho dí haxhu njuani ngue hinguí encju ra Cristo, sinoque 'bui ngue da yanju p'u ja ra castigo. ¹¹ Pé hinga høntho ga johyah ngue ya bi yanju p'u ja ra castigo, sinoque ma datho dadi johyah ngue ya dá nhojpa hu Oja conná guehna ma Hmu hu Jesucristo.

¹² Nua ja ra ximhäi, n'na nc'ei tho rá mudi bi 'yøtra ts'oqui. Ja bá fap'u ra ndate p'uya ngue'a ra ts'oqui bi nja. Janangue nuyá, nu gätho yø ja'i 'bui, gä i tu porque gä øtra ts'oqui. ¹³ Nu yø ja'i bi m'mai hante ngue da fahra ley bi 'yøtra Moisés, gä bi 'yøtra ts'oqui. Nu'u yø ja'i'u, hinguí sä da 'yena ngue hinguí padi ndana'a ra nho ja ngue da 'yøt'e. ¹⁴ Di nequi ngue ra ts'oqui bi 'yøtyø ja'i, porque gä bi du. Rá madi tho ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, m'mefa p'uya gätho mi da yø ja'i bi 'yøtra ts'oqui, madague'a ngue hinga 'da'iguui ra ts'oqui bi 'yøtra Adán.

Nu'a te ra ts'oqui bi 'yøtra Adán, gue'a bi ts'oni gätho yø ja'i'a. Pé m'mefa bi m'mähra Cristo, guehna bi 'yørpabi ra nho yø ja'i na. ¹⁵ Ja uana te bi nja ngue ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, ximmi ja uana te bi nja ngue'a rá mate Oja bi 'dacju. A nuna ra Adán, mi zä mi 'yøtra ts'oqui, xandøngu yø ja'i bi tocabi ngue bi du. Pé nuna ra Jesucristo guehna bá hannbabi rá mate Oja, 'nε xandøngu yø ja'i bi tocabi ngue di nyani. Man'na ja ts'editho te bi 'yøtra Jesucristo ngue ra Adán. ¹⁶ Nu'mø mi mudi bi nja ra ts'oqui, bi man'Oja ngue nu'a ra ts'oqui, di nja ra njut'i ngue ra castigo. Pé nu'mø ya mandøngu dyø ja'i øtra ts'oqui, nuna Oja bi ma ngue da 'yøtra mate di nhojpathoui yø ja'i ja yø ts'oqui. ¹⁷ Co nuna n'na nc'ei bi 'yøtra ts'oqui, m'mefa p'uya, gätho yø ja'i ja

ngue da tho ra ndate. Pe nu to ga di nthēui ra mate Oja ngue di punnba yø ts'oqui, di t'unna 'da'yo te conná nguehra Jesucristo.

18 Nuna ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, gátho yø ja'i mi ja ngue da ma ra castigo. Pe nuna ra Jesucristo bi 'yøtra nho, gátho yø ja'i ja ngue di tocabi da ma mahojpi yø ts'oqui 'ne di nthēui ra 'da'yo te. 19 Ra Adán himbi 'yøt'e te bi xi Oja, mandøngu dyø ja'i bi gohi ngue yø 'yøt'its'oqui. Pe ra Jesucristo ngue bi 'yøt'e te bi xi Oja, ya mandøngu dyø ja'i di tocabi ngue di hojpabi Oja.

20 Nuna ra ley, bi ma nt'ot'i para ngue man'na gdá padí ngue ja ma ts'oquih. A nuyá, nu'mø dí padí ngue xangu ma ts'oquih i ja, ya man'na gdá pahma ngue nuna ra mate Oja bi 'dacj, ma datho ngue xangu na. 21 Janangue nuna ra ts'oqui xa bennga ma mmaih, gue'a bá hanngah ra ndate'a. Pe nuyá, ngue ya bi bennga ma mmaih rá mate Oja ya, guehna bá hanngah ra 'da'yo te naya, ngue ya bi ma mahoqui ma ts'oquih conná nguehma Hmuha Jesucristo.

6

1 ¿Ndana exa ja ngue ga øth ya mø? ¿Ua sä ngue ga sigue ga øth yø ts'oqui n'namhma ngue nuna Oja man'na xangu rá mate di 'dacj? 2 Nu'a, hinguí sä'a ngue ga sigue ga øth yø ts'oqui. Sinoque ya bi zep'a'a te ra ts'oqui xtá øth m'met'o. ¿To go ena ngue ga sigue ga øth yø ts'oqui? 3 ¿Ua hinguí pahma ngue nu to gátho ya dá nxixyah, ya dá mbenth ra Jesucristo? Nu'a i du'a, xquet'a tengutho 'mø ya dá tuh. 4 Nu'mø ma nxixyah, ya dí ør'ma güendah ngue ya bi zep'a'a ra nts'o xtá øth m'met'o. Entho ya bi ma nt'äguigah tengutho ra Cristo ngue bi t'ägui. Pe nuna ra Cristo conná ts'edi rá Papá bi japi ngue bi bennate p'a bi t'ägui. A nuj ya, tengutho 'mø ya dá bennateh ngue ma'da'yo dá m'mahm. 5 Porque nu'mø dí øth ra güenda ngue ya dá tuh tengutho ra Cristo ngue bi du, xquet'a ya dí øth ra güenda ngue ya ma'da'yo høndá m'mahm tengutho ra Cristo ngue ma'da'yo bi m'mai.

6 Nu'mø mi 'dømba ja ra pont'i ra Cristo, tengutho 'mø ngue ma do'yoh bi 'dø'mi. Porque ya bi zep'a yø ts'oqui xtá øth m'met'o, ya hinni mantho di mandagah ra ts'oqui tengutho 'mø gdi øt'e ngue ma hmuha'a. 7 Porque nu ra ja'i øtrá güenda ngue bi du rá do'yo, ya bi hyep'a ra ts'oqui. 8 Pe nu'mø dí ør'ma güenda ngue ya dá tuh 'mø mi du ra Cristo, ya dí ec'eih ngue ma'da'yo høndá m'mahm tengutho ra Cristo ngue ma'da'yo hombi m'mai. 9 Porque dí pahma ngue nu'mø mi du ra Cristo, bi bennate, 'ne ya hinni mantho da du. Sinoque 'bui para zantho. 10 Ra Cristo n'na nditho bi du conná nguehyø ts'oqui yø ja'i. A nuyá ngue ya 'bui, ga 'buhya ngue ørpabi rá pähä Oja. 11 Da guecja ya, ma ga njath p'uya, ga øth ngue ya bi zep'a ra ts'oqui ngue ya ma n'yoh ra Jesucristo. Ya gdá 'buhma'a ya ngue ga ørpah rá pähä Oja.

12 Janangue nuyá, mente yø pa dí 'buhma ua ja ra ximhäi, ya hinni mantho ga unhna ra 'yu'a ra ts'oqui. Hinga nneh ngue da dajpah'a tengue rá pähäse ma do'yoh. 13 Hinga unna 'yu ma mmaih ngue ga øth ra nts'o. Sinoque ma ga unma mmaih Oja ngue ra nho ga øth. Porque ya ma'da'yo høndá m'mahm. 14 Nu'a ra ts'oqui xí bennga ma mmai ngue madí mandagah, ya hinni mantho di mandagah'a ya. Nu'a ra ley mi haxra güenda ngue ma ts'oquih, ya hinni mantho hascah ra güenda'a ya. Porque Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi yangthogah.

-----

15 Ya bi nyamma teh, pe hinga gue'a ngue ga øth te ga mmamp'a ja ra ley i nyamma teh. Sinoque Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih. Xi ya, ngue ya bi ma mahoqui ma ts'oquih, ¿ua sä ga sigue honga øth yø ts'oqui? Nu'a ya hin'na'a. 16 Ya guí pahma ngue nu'mø ga homma hmu di mandagah, ya dí oh rá 'ye'a ma hmuha. Janangue nuyá, nu'mø ga øt'e ngue ma hmuha'a ra ts'oqui, ya jatho ngue ga tuh 'mø. Pe nu'mø ga øt'e ngue ma hmuha Oja, ya di hoga ma ts'oquih. 17 A nugä, dadi ja mammadi Oja porque ya gá hyehm p'a ra ts'oqui xí bent'a ni

mm̄ih̄. 'N̄ε ya gá un̄ni mm̄i gá 'yεc'εi'a rā hyā bi s̄ān'n̄ah̄. ¹⁸ Ya bá nj̄uc'ah̄ p'̄u ja rā ts'oqui. A n̄uyá, gā gue'a rā n̄ho guí nn̄ope n̄i hm̄uh̄ ya. ¹⁹ N̄unā rā hyā d̄i mm̄angā, d̄i hon̄i te n̄nā hyējpa rā hyā, n'namh̄mā ngue dā d̄ini x̄anho n̄i mm̄ih̄ hanja rā hyā. A n̄uyá, n̄u'm̄o ȳo pa x̄a thogui, x̄cā un̄hn̄ rā 'yu'a rā n̄ts'o ngue m̄i tap'ah̄, mathoguiho ȳo ts'oqui x̄cā 'ȳoθh̄. Pε n̄uyá, d̄am̄i un̄ni mm̄ih̄ ngue gā rā n̄ho guí 'ȳoθh̄ ya. Jan̄angue nu'a te gā guí 'ȳoθh̄, dā gue'a te rá 'b̄efi Ojā guí 'ȳoθh̄.

²⁰ Nu'm̄o ȳo pa x̄a thogui ngue gā rā n̄ts'o xtá θh̄, h̄in̄m̄i pad̄i gā θh̄ rā n̄ho. ²¹ ¿Teni 'b̄ε'a dā tah̄m̄ ngue'a rā n̄ts'o xtá θh̄? Porque rā 'b̄ε'is̄átho te xtá θh̄. Gā rā ndate bá n'youi. ²² Pε n̄uyá, ya dā p̄om̄hm̄ p'̄u ja rā ts'oqui ya, ya ȳo m̄εfigah̄ Ojā ya. Jan̄angue ya ȳo ja'igah̄ Ojā 'n̄ε ya di 'dac̄j̄u rā te para z̄antho. ²³ Nu'a rā njut'i ngue rā ts'oqui, gue'a rā ndate'a. Pε nu'a di un'Ojā, gue'a rā te para z̄antho di 'dac̄j̄u rāngue d̄i n'yoh̄ mā Hm̄uh̄ Jesucristo.

7

¹ Ague mā zi cū'ah̄, ya guí pah̄m̄ ngue rā ley i ja, i ja rá ts'edi rā ley ngue d̄i m̄anda rā ja'i m̄ente 'b̄ai. Pε nu'm̄o bi d̄u rā ja'i, ya h̄in̄ni mantho d̄i m̄anda rā ley rā ja'i. ² Ya guí nn̄uh̄ tengutho n'na rā x̄isu 'm̄o bi nth̄ati, i ja n'na rā ley hap̄ m̄mā ngue h̄in'ȳu rā nt'edi dā hyēp'̄u rá d̄amme rā x̄isu. Pε nu'm̄o ya bi d̄u rá d̄amme, ya bi xot'a rā ley m̄i sam̄m̄rā x̄isu. ³ Pε nu'm̄o h̄ondi nth̄at̄rā x̄isu 'n̄ε 'b̄utrā d̄amme, ya rā ts'oqui θ̄trā x̄isu. A nu'm̄o bi d̄u rá d̄amme, ya bi xot'a rā ley m̄i ja ngue rā nth̄ati. Ya s̄a d̄i nth̄ati mah̄on'a, 'n̄ε ya h̄ingrā ts'oqui θ̄trā x̄isu ngue d̄i nth̄ati.

⁴ A n̄uya mā zi cū'ah̄, ya d̄i θ̄trā güenda ngue dā t̄uh̄ p'̄u ja rā pont'i bi d̄u rā Cristo. Nu'a rā ley m̄i sangbah̄, ya bi xotrā hyā'a ya. Ya h̄ind̄i mandagah̄ rā ley ya. Ya mā n'yoh̄'a rā Cristo bi b̄ennate p'̄u ha bi t'āgui. Ya dā zā gā θ̄rpah̄ rá 'b̄efi Ojā ya. ⁵ Nu'm̄o ȳo pa x̄a thogui, gā rā n̄ts'o xtá n'yoh̄. Mā pah̄m̄'a te mm̄amp'̄u ja rá ley Ojā, ε̄nā mān'na bi 'yan̄ngā mā mm̄ih̄ rā ley ngue rā ts'oqui gā θh̄. Pε nu'a rā

n̄jut'i ngue rā ts'oqui, gue'a rā ndate'a. ⁶ Pε ya bi xotrā hyā'a rā ley m̄adi mandagah̄ ya. Porque ya d̄i θh̄ rā güenda ngue ya dā t̄uh̄. A n̄uyá, mā'da'yo dā m'm̄ah̄m̄ para ngue gā θ̄rpah̄ rá 'b̄efi Ojā. Guehnā rā Esp̄iritu Santo di 'dac̄j̄u rā p̄ähā gā θ̄rpah̄ rá 'b̄efi Ojā ya, pε h̄inna θh̄ rá 'b̄efi Ojā ngue gā s̄uh̄'a te mm̄amp'̄u ja rā nyogui ley.

⁷ Ngue ya d̄i mm̄angā nā rā hyā nā, ¿ua guí ε̄m̄hm̄ ngue d̄i m̄mā ngue ya h̄ingui ho rá ley Ojā? Nu'a, h̄in'na'a. Sinoque rā ley x̄and̄onho. Xi'm̄o ngue h̄ind̄i ja rā ley, ya h̄inx̄cā pah̄m̄ te 'b̄ε'a nā rā ts'oqui 'm̄o. Tengutho mm̄annā ley ngue ε̄nā: “Yo guí n̄neh̄ n'na rā cosa ngue n'nan'yo to rá mm̄eti”, i ε̄nā. Jan̄angue n̄uyá, d̄i pah̄m̄ ngue rā ts'oqui d̄i θh̄ 'm̄o d̄i n̄neh̄ n'na rā cosa ngue n'nan'yo to rá mm̄eti. ⁸ Nu'm̄o mā pah̄m̄ te mm̄amp'̄u ja rā ley, ε̄nā mān'na bi hac̄j̄u rā ts'edi ngue d̄i n̄neh̄ n'na rā cosa nu'a n'nan'yo to rá mm̄eti. M̄ente rā pa h̄im̄bi fadi te mm̄amp'̄u ja rā ley, h̄ind̄i n̄εqui te 'b̄ε'a nā rā ts'oqui. ⁹ N̄ugā, nu'm̄o h̄im̄mará pad̄i te mm̄amp'̄u ja rá ley Ojā, ya d̄i ε̄nā ngue x̄anho te d̄i θ̄t'e. Pε nu'm̄o mā pad̄i te mm̄amp'̄u ja rā ley, bi d̄in̄mā mm̄i p'̄uya ngue h̄ind̄i θ̄t'e te mm̄amp'̄u ja rá ley Ojā. Ya dā pad̄i ngue ja ngue gā m̄mā rā castigo ngue mā ts'oqui. ¹⁰ Porque n̄unā rā ley m̄i ja ngue x̄ti 'dac̄rā 'da'yo te 'm̄o x̄cā θ̄t'e te gā d̄i m̄anda, guehnā rā ley bi z̄āngui ngue gā m̄mā rā castigo nā, porque h̄indā θ̄t'e te d̄i m̄anda rā ley. ¹¹ Nu'a rā ts'oqui m̄i jagui, gue'a m̄i h̄ārcā mā n'yom̄f̄ε̄ni'a, d̄i ε̄nā ngue dā zā gā θ̄t'e te gā mm̄amp'̄u ja rā ley. Pε n̄up'̄u ja rā ley p'̄uya, dá timp'̄u m̄mā ngue gā m̄mā rā castigo ngue mā ts'oqui.

¹² Jan̄angue n̄unā rá ley Ojā, x̄and̄onho nā. Nu te gāma hyā d̄i m̄anda, gātho x̄and̄onho. ¹³ H̄ingui s̄a gā ε̄m̄hm̄ ngue h̄ingui ho rá ley Ojā ngue i m̄mā ngue jatho gā mm̄ähā rā castigo. Nu'a ja ngue gdā m̄ähā rā castigo, ngue ja mā ts'oquih̄. Jan̄angue co nu'a te gāma hyā mm̄annā hoga ley, gue'a guí n̄εqui ngue x̄and̄onts'o mā ts'oquih̄'a.

14 Dí pahm̄a ngue nu'a ra ley, gä gue'a ra hoga hya bi un'Oja i mmamp'ua. Pɛ nuj̄a ngue dyø ja'ithoh̄a, gä gue'a ra ts'oqui xa bɛnnga ma mm̄aih̄a. 15 H̄indí padí hanja te nm̄i øt'e. Porque nu'a ra nho nm̄i nne ga øt'e, h̄inga gue'a nm̄i øt'a. Nu'a tengue h̄indí nnu manho p'uya, go gue'a dí øt'a. 16 Pɛ nu'mø ngue 'nɛqui h̄indí nnu manhose te dí øt'e, ya dí padí ngue nu'a te ra hya mmamp'ua ja ra ley, xandønho. 17 Janangue nuyá, h̄ingui nne ma mm̄ai ngue dá øt'a te ya xtá øt'e. Sinoque gue'a ra ts'oqui m̄i jagui, gue'a go di mpɛ'a ngue'a te xtá øt'e. 18 Porque dí padí ngue h̄in tema nho xtá øt'e. Nu'a ra nho nm̄i nne ga øt'e, h̄imbj zä xcá øt'e. 19 H̄indá øt'a te ra nho nm̄i nne ga øt'e, sinoque nu'a te ra nts'o h̄indí nnu manho ngue ga øt'e, gue'a xtá øt'a. 20 Janangue nuyá, nu'mø xtá øt'ä'a ra nts'o h̄indí nne ga øt'e, pɛ h̄ingo dadi jagä'a, sinoque gue'a ra ts'oqui xa bɛnnga ma mm̄ai, gue'a go di ja'a.

21 Nguna ra hya xtá thocä ya. Nu'mø nm̄i nne ga øtra nho, pɛ xøgue høntra nts'o m̄i so ma mm̄ai ga øt'e. 22 A nugui, dadi hogä'a te ra hya mmamp'ua ja rá ley Oja. 23 Nua ja ma mm̄ai m̄i ja ua n'na ra n'yomfɛni ngue h̄inm̄i nnu manho'a te ra nho nm̄i sänni ga øt'e. Pɛ nuna ra hya na, nu'a ra ts'oqui xa bɛnngagui ma mm̄ai, gue'a h̄inm̄i nneque ga øtra nho'a. 24 Pɛ huɛcate yø ja'i njap'ua. ¿Te'o da zä da yanj̄i ngue h̄inda thohra castigo ja ngue da thogui? 25 Porque conná n'yomfɛni ra ja'i i nnu manho'a te ra nho mmamp'ua ja rá ley Oja. Pɛ nu rá do'yo ra ja'i, gä gue'a rá pähä ra ts'oqui i nne da 'yørpe. Pɛ dadi ja mam̄adi Oja ngue ma Hm̄uh̄a Jesucristo go bi zä bá jagah̄a p'ua ja ra nts'o'a.

8

1 A nuyá, ngue ya ma n'yoh̄a ra Jesucristo ya, ya h̄inga mmähä ra castigo ya. Porque nu to n'youi ra Jesucristo, ya bi n'unj̄i ngue gue'a ra Espiritu Santo da xännbi te da n'yo. Ya h̄inni mantho ngue øtra nts'o m̄i ja rá mm̄ai m'mɛt'o. 2 A nuyá, i ja rá ts'edi ra Espiritu Santo ngue di 'dacj̄a ra 'da'yo te ngue man'yoh̄a ra Jesucristo. Ya bá jagah̄a

p'ua ja rá ts'edi ra ts'oqui madí mandagah̄a, ya bi yanj̄a ngue ra castigo m̄i ja ngue ga thohm̄a. 3 Dá pahm̄a hanja'a rá ley Oja, pɛ h̄imbj hyät'i bi gugah̄a p'ua ja rá ts'edi ra ts'oqui'a ra ley. Porque h̄imbj zä dá øth̄a gätho'a te gäma hya di manda ra ley. Pɛ nuna Oja bi yanj̄a. Bi 'yøt'e ngue bi njaj̄i rá Ts'unt'ua bá pɛnhua. Bi hnu ngue ra ja'i, pɛ h̄imbj 'yøtra ts'oqui. Guehna bi tho na ngue bi gurca ma ts'oquih̄a. Bi hyɛjpabi rá ts'edi ra ts'oqui xi bɛnnga ma mm̄aih̄a. 4 Nguna bi 'yøt'e, porque bi nepe ngue gue'a ra Espiritu Santo da gägbah̄a ra 'yu gdá n'yoh̄a, n'namhma ngue da zäp'ua ga øth̄a ra nho mmamp'ua ja ra ley. Pɛ nu'a ra nts'o m̄i ja ma mm̄aih̄a m'mɛt'o, ya h̄ingui sä ngue ni mantho ga øth̄a'a ya.

5 A nu ra ja'i ngue rá n'yomfɛniɛ jaqui te ga 'yo, hønt'a te ra nts'o ga 'bäh̄yø ja'i di ja ndumm̄ai ngue øt'e. Pɛ nu ra ja'i ngue gue'a ra Espiritu Santo di unna hoga n'yomfɛni ga 'yo, gue'a ra ja'i ngue hønträ pähä Oja di ja ndumm̄ai ngue øt'e. 6 Janangue nuyá, nu to di ja ndumm̄ai ngue da 'yøtra nts'o ga 'bäh̄yø ja'i, da ma ra castigo. Pɛ nu ra ja'i di ja ndumm̄ai ngue gue'a rá pähä Oja da 'yørpe, gue'a ra ja'i hu rá mm̄ai ngue di t'unna 'da'yo te'a. 7 Nu yø ja'i ngue hønträ nts'o di ja ndumm̄ai ngue øt'e, guehya yø nsaiui Oja ya. Porque h̄ingui nne da 'yɛc'ɛi te mmamp'ua ja rá ley Oja. Ni xinga gue'a Oja di sä ha di 'yɛc'ɛi. 8 Janangue nuyá, nu'ua yø ja'i ngue hønträ nts'o di ho da 'yøt'e, guehya h̄ingui nnu manho Oja te ga 'yo ya.

9 Pɛ nuj̄a ngue ya dá hehm̄a p'ua ra nts'o, gue'a ra Espiritu Santo i cägbah̄a ra 'yu nna 'yoh̄a. Porque ra Cristo bá pɛnhna Espiritu Santo ngue di n'youi te'o gä ɛc'ɛi. A nu yø ja'i ngue h̄ingui n'youi ra Espiritu Santo, guehya yø ja'i h̄ingui ɛc'ɛi ra Cristo ya. 10 Nu ma do'yoh̄a, ya bá ɛp'ua ra pa da du ngue ra ts'oqui i ja. Pɛ ngue dí n'yoh̄a ra Cristo, nu ma teha di sigue di m'matho, porque ya bi hoga ma ts'oquih̄a Oja. 11 Nuna Oja bi japi bi bɛnnate ra Cristo 'mø m̄i du. Xquet'a da japi di bɛnnate ma do'yoh̄a 'mø ya xtá ndu, porque ya dí n'yoh̄a ra Espiritu Santo.

12 Ague ma zi cu'ah̄a, i ja ts'editho ga øth̄a'a te ra hya xänngah̄a ra Espiritu Santo. Ya h̄inda dajpah̄a ra nts'o so ma mm̄aih̄a.

13 Porque nu'mø ga siguethohu ra nts'o xtá øthü m'met'o, ya ga mmähä rä castigo. Pe nu'mø ga øthü'a te xänngahü rä Espiritu Santo, ngue ga hëhmü p'ü rä nts'o, ya di 'dacjü rä 'da'yo te para zantho.

14 A nuyá, nu to gätho ya ga 'yo'a te rä hyä xänbabi rä Espiritu Santo, gue'ü yø basi Oja'ü. 15 Ya mä n'yohü rä Espiritu Santo ya. Ya hingui ja ngue hønga nsuhü ya, tengutho n'na rä ja'i 'mø sü rá hmü. Porque majuanü ngue ya yø basigahü Oja ya. Nunä rä Espiritu Santo dí n'yohü, guehna annga mä mmühü nã ngue dí emphü Oja: "Mä Papá'i", dí emphü. 16 A nunä rä Espiritu Santo dí n'yohü, guehna øt'e ngue dí pahmü p'ü ja mä mmühü ngue ya yø basigahü Oja nã. 17 Pe ngue ya yø basigahü Oja ya, xquet'a di tocagahü'a rä nho di yat'Oja di unü. Tengutho rä nho di t'unna Cristo, ngut'atho di n'nacjü. A nuyá, nu'mø dí nne di n'nacjü nã rä nho di t'unna Cristo ya, pe gue'mø ga n'unü ga sähü rä n'ü tengutho rä n'ü bi zã rä Cristo.

18 Ma ga ør'mã güendahü ya, ngue zits'arbü dí sähü rä n'ü ya, porque nu'a rä nho di 'dacjü Oja m'mëfa, mä datho xändøngu'a. 19 Nu te gäma cosa bi zän'Oja ngue ja ua ja rä ximhäi, a nuyá, i ndø'matetho asta gue'mø dä zønna pa xa nzän'Oja ngue di unna nho yø basi. 20 Porque Oja bi hocra ximhäi, pe bi nts'om'mø mi man'Oja ngue di njapra castigo'a rä ts'oqui bi 'yøtra Adán. Pe xquet'a Oja bi zännü ngue dä 'yëhra pa mahønda gom'da'yo rä ximhäi. 21 Gue'a rä pa'a ngue ya hinni mantho di nja rä ndate'a rä ximhäi'a. Ya händi nts'onnyø cosa nu'ü ja yø te. Nuyä yø hyä ya, gä guehya di nja'mø bi zønna pa di unna nho yø basi Oja ya. 22 A nuyá, dí pahmü ngue nu'a te gäma cosa ja ua ja rä ximhäi, gä sä rä n'ü, i dants'i tengutho 'mø bi zønna ora di m'mührä basi n'na rä xisu i sä rä ndate, i njarbutho yø cosa ja ya. 23 'Në hinga hønt'a te ja nximhäi sä rä n'ü, xquet'a 'nëcjü dí nnehü ngue dä tho'a rä n'ü dí sähü, dä 'yëhra pa ngue dä gom'na'yo mä do'yohü. Ya di nëqui ngue dyø basigahü Oja p'üya. Madague'a ngue ya dí n'yohü rä Espiritu Santo, pe dí

nne ga nnuhü te gäma nho di nja m'mëfa. 24 A nuyá, ya dí ëc'ëihü ngue di nja'a te mman'Oja, janangue bi yanjü. Pe xi'mø ngue ya bi nja te mman'Oja, ya hingui ja ngue te nimantho ga tømhmü 'mø. 25 A nujü, dí tømhmü'a te ja ngue di nja m'mëfa. Ma ga sethü'a te gä rä n'ü dí thomhmü, asta gue'mø di nja'a te dí tømhmü di nja.

26 A nujá, nu'mø dí nne ga mmat'Ojahü 'në händi padü te ga xihmü Oja, go rä Espiritu Santo i fäxte. Madague'a rä jats'itho nna bëmhmü Oja, pe rä Espiritu Santo go øt'a ngue i cohi ngue rä mhmat'Oja'a rä hyä hingui pøts'e ga mmamhmü. 27 Porque nunä Oja, ya padü tema hyä ja mbo mä mmühü. I tünü tema hyä i nne dä manna Espiritu Santo. Porque nu'a te rä hyä nne Oja ngue di ts'ofø, go rä Espiritu Santo'a äpra mäte Oja conná nguecjü.

28 Dí pahmü ngue nu to gä dadü mahmü Oja, gue'mø xänho ogue xän'ü te dí thohmü, pe Oja honi ha gui japi ngue dä 'yørcähü rä nho. Porque ya xpä nzänn'Oja tengü ga cohü m'mëfa. 29 Hante ngue di nhohra ximhäi, nunä Oja ya padü te'o ja ngue dä 'yëc'ëi m'mëfa, guehya yø ja'i bi zännü ngue dä gohi tengutho rá Ts'ant'ü Oja ya. Janangue nunä rá Ts'ant'ü Oja, guehna 'bet'o nã ngue di ncuui gätho yø 'yëc'ëi. 30 Nunä Oja, ya mam'met'o xpä nzännü te'o ja ngue dä zofo, guehya yø ja'i bi zohya. A nuyä yø ja'i bi zofo, ya bi hojpabi yø ts'oqui. Nuyä yø ja'i ya bi hojpabi yø ts'oqui, bá ep'ü rä pa dä gohyø ja'i tengutho rá Ts'ant'ü Oja.

31 ¿Ndanã man'na rä hyä ja ngue ga mmamhmü 'mø? Ya mä amigohü Oja ya. Nu te'o nne dä zæcjü ya, ya hinte di muui'ü ya. 32 Nunä Oja himbü nyä rá mmü ngue bá penhua rá Ts'ant'ü ngue bi dü conná nguejü. Ja dí haxü p'ü njuani ya ngue nu te gäma hyä bi man'Oja ngue di 'dacjü, di 'dacjü'a. 33 Gätho gahü, ya xa huanngahü Oja, ya hingui sä to dä 'yëmbü ngue ni mantho ja mä ts'oquihü. Porque guesë Oja bi hoga mä ts'oquihü. 34 Ya hinda zã to dä 'yëna ngue ga mmähä rä castigo. Porque ya bi dü rä Cristo conná nguejü, 'në bi bennate, ya bí 'bup'ü ja rá n'yëi Oja ya. A nuyá,

gue'a zant'a ma mäxtehu p'u ha 'bu Oja'a ya. ³⁵ Ya hinte da zä da hyaquí te guí macju ra Cristo. Madague'a ga sähü ra n'u, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue tu ma mmähü, pe ngutho di macju. Ogue sacju yø ja'i, pe ngutho di macju. Ogue hin'yü te ga sihu, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue hin'yü ra ulu ga hehü, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue dí 'bamma n'uhü, hingui nne ha da nuhü yø ja'i, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue ya ja ngue da thojü, pe ngutho di macju ra Cristo. ³⁶ I nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Di wähe yø ja'i ngue dí ec'ei'ähe, n'na pa ngu n'na pa i nne da hyoje. Entho ho de'yo yø ja'i p'u ga mbeni", i ena. ³⁷ Madague'a ga sähü ra n'u 'mø ngue dí thohmü tengü ya yø hya ya, pe ma ga hahmahü ra ts'edi'a te guí macju ra Cristo. ³⁸ Janangue ma ga segurahü ngue nuna Oja zant'a di macju na. Ya hinda zä da hyac'a te ra n'u dí thohmü mente dí tehü. Ni xinga gue'mø da thojü. Ni xinga guehyø anxe da zä da hyaquí. Ni xingra zithü da zä da hyaquí. Porque Oja di macju ra pa ja p'uya, daguehra pa di 'yep'u di macju Oja. ³⁹ Nu te gätho bi hoc'a Oja, ngup'u mahets'i, ngu ua ja ra häi, ya hinjonda zä da hyagahü'a guí macju Oja. Porque ya ma n'yohü na ra Hmu Jesucristo.

9

¹ Nugä dí ec'ei ra Cristo, janangue nuna ra hya dí nne ga xi'ahü ya, hingra fehni na. Guesε ra Espiritu Santo xijpa ma n'yomfeni ngue majuaní na ra hya dí xi'ahü. ² Mathoguitho dí 'bu ndummai. I 'baman'u ma mmü ngue ma mmijudíohe hingui nne da 'yec'ei ra Cristo. ³ Nu'mø dí sä ha gdä japi ngue ga nyangä ma mmijudíohe, nugä ga øt'e, madague'a go ga mmagä ra castigo, ya hinga nnugä ra Cristo. Pe nja ngue hingui sä. ⁴ Nuya yø judío ya, guehya yø mbom'meto ra Israel. Bi zo Oja ngue da 'yøt'e ngue yø basi. Guehya bi nu ha bi nja ngue bi 'yuhra ts'edi Oja ya. 'Nε bi gohmi ra cohi ya yø judío ya. Bi däpra ley nu'a ja ngue da n'yo. Bi xifi ha di japyø ndanne ja ngue da 'yøt'e. Mazihotho na ra hya bi yarpabi Oja yø judío ngue da

'yørpe. ⁵ Guehya yø mbom'meto yø ndiua judío ya. Nu'mø mi mihra Cristo, xquet'a ra judío na. 'Nε guehna Oja na ngue di manda gätho'a tengue i ja. 'Nε guehna t'εspabi na para zantho na. Da ngut'atho.

⁶ A nuyá, xangu yø judío hingui nne da 'yec'ei ra Cristo. Pe hingui sä ga emhmü ngue ya hinda nja'a te ra hya bi xi Oja yø judío. Porque himma juani ngue gätho yø judío yø ja'i Oja. Janangue hinga gätho yø judío di tocabi ya yø hya xa yat'Oja ngue di nja. ⁷ Porque bi xi Oja ra Abraham ngue hinga gätho'u yø mbom'meto da gohi ngue yø ja'i Oja. Nuna Oja bi 'yembi: "Nu'u yø basi ra Isaac, hont'u da gohi ngue yø basi Oja'u", bi 'yembi. ⁸ Gätho yø ja'i 'bai, hinga gätho yø basi Oja. A nuya yø ja'i ngue yø basi Oja, guehya yø ja'i ya xpa nzännbi ngue di tocabi ra hya di yat'a Oja ya, hondya yø basi Oja ya. ⁹ Porque nguna ra hya bi xi Oja ra Abraham, bi 'yembi: "Bá ep'u ra pa ga ut'aui ngue ja ma ts'edi. Nuna ra Sara ni xisu, di m'mü'a n'na rá ts'ant'u", bi 'yembi.

¹⁰ Mi ma yø jeya p'uya, bi nte na rá ts'ant'u ni hu ngue ra Isaac, bi nhatui ra Rebeca. Mi hya ra basi na ra Rebeca p'uya, yø cuate bi øni. ¹¹⁻¹³ Pe hante ngue da mihya yø basi ya, nuna Oja, bi xihra Rebeca ngue ra Esaú rá müdi da mi'a. Nuna ra Jacob ngue ra zaxinya, di manda rá n'yohü na. Nguna nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue bi man'Oja, bi 'yena: "Dadi macä ra Jacob, pe ra Esaú, hin dadi madi". Guehna ra hya bi man'Oja naya hante da mihyø basi. Hinga 'be bi dø'ma Oja ngue di m'mahya yø basi para ngue da hnu ndana di n'yo xanho, ndana hingui 'yo xanho. Ja di nequi ua ya ngue ya mam'met'o xpa nzän'na Oja te 'be'a ja ngue di nja m'mefa. Hingue masque 'bet'o da nu te 'be'a da gohyø basi, sinoque nu'a te xa nzänni ngue da huanhni, gue'a nja'a.

¹⁴ Xi ya, lua i sä ga emhmü ngue hingui ho te øt'Oja? Nu'a hingui sä'a. Porque nu te gä øt'Oja, gä gue'a ni 'yup'u øt'e. ¹⁵ Porque Oja bi 'yembra Moisés: "Nu te'o dí sänni ga huεqui, gue'a dadi huεc'a 'nε ja ma yemmü conná ngue'a". ¹⁶ Janangue nuyá, nuna ra nho di un'Oja, hinda 'yenna ja'i ngue bi 'yemmü bi hyoni ha di dinna nho. Porque Oja ya xa nzänni to di huεqui. ¹⁷ I nt'ot'i

p'ua ja ra Maca Libro te bi xi Oja ra dast'abi mađi manda p'ua ja ra hai Egipto. Bi 'yεmbi: "Dí εxa'i ya ngue gui ndast'abi n'namhma ngue nu'ua yø hmεya ga ut'a'i, da bahyø ja'i ndap'ua bi zä ngue te'o gä. 'Nε da bađi ngue ja ma ts'edi", bi 'yεmbi. 18 Ja di nequi ua ya ngue nuna Oja, nu'a go da zänni ngue di huεqui, gue'a di huεc'a. Nu'a go da zänni di untho ra 'yu ngue xta nnaxi rá mmui, gue'a di unna 'yu'a.

19 Rá nzequi 'bui to nne da 'yεngya: "Hanja Oja 'mø ngue εmbi ja yø ts'oqui yø ja'i. Porque Oja, nu'a te xa nzänni ngue da 'yøt'e, hinjonni ja'i da zä da däqui te sänni da 'yøt'e", da 'yεngui. 20 A nuju ngue dyø ja'ithohu, ζteni 'be'a go gui εna ga japhu Oja ngue'mø ga εna hinga nnu manhohu te sänni da 'yøt'e? Xi n'na ra ts'øye, ζua sä da 'yεmbrä 'yøt'ats'øye: "Hindí nnu manhogä te ra forma gui hogagui", da 'yεmbi? 21 Nu ra 'yøt'ats'øye, nu'a goma forma da nepe da gohra ts'øye di hoqui, ya gue'a da go'a. Madague'a ngue n'nat'a ra böhäi, pε da zä da 'yøt'a n'na ra ts'øye ngue nts'upi, xinda zä da 'yøt'a n'na ra ts'øye ngue hinga nts'upi.

22 A nuyá, nuna Oja, nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ngue jase rá ts'edi. 'Nε nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ja yø ts'oqui ngue da japra castigo. Janangue tobe serpabi ya yø ja'i ni 'yup'ua ngue da ma ra castigo. 23 Bi nepe ngue da bahyø ja'i ngue mathoguitho xandøngu rá nho i ja Oja. Porque bi huεgahu 'nε ya dí pahmu'a te ra nho xa nzänni ngue di 'dacju ya. 24 Bi zongahu Oja. Hinga høndyø judío bi zofo, sinoque xquet'a 'nεhyø ja'i hingyø judío bi zofo. 25 Bi nja tengutho mmamp'ua ja ra libro bi 'yotra pøngahya Oseas, ngue Oja bi 'yεna: "Nuyä yø ja'i xta man'a m'met'o ngue himma ja'i, a nuyá dí mma ngue ma ja'i ya. Guehya yø ja'i ngue hin mađi mađi, pε nuyä dađi mahya", bi 'yεna. 26 Nu'ua yø mmεngu p'ua ja ra xεqui bi xihyø ja'i Oja ngue εmbi: "Nugä, himma ja'i'ahu", pε ja 'bexpi xip'ua p'uya ngue εmbi: "Nugä drä Oja, majuaní ngue dí 'bui, gēcä ma baši'ahu ya", bi 'yεmbi.

27 A nu'ua yø ja'i ngue yø judío, nuna ra pøngahya Isaías bi 'yεna: "A nu'ua yø judío,

madague'a mandøngutho'ua, tengutho yø 'bomu dehe p'ua ja ra jathe, pε zi yohotho'ua da bøní ngue di nyani. 28 Porque nu'mø ra pa da japra castigo Oja gätho yø ja'i rá nguni nximhäi, n'na zihmantho di nja". 29 Ra Isaías mahømbi 'yεna: "Nuna Oja jase rá ts'edi, nu'mø hin dađi huεcyø ja'i na, n'na zihmantho di jua'ua yø judío, tengutho 'mø mi jua'ua yø ja'i mi 'bap'ua ja ra hnini Sodoma 'nep'ua ja ra hnini Gomorra".

30 Guehna ra hya naya ngue nuyä yø ja'i hingyø judío, guehya himmi honi ha di nhojpauí Oja ya. Pε bi 'yεhra pa ngue bi 'yεc'ei Oja yø ja'i, gue'a i nhojpauí Oja'a ya. 31 Pε nuyä yø judío mi hu yø mmui xti nhojpauí Oja, ngue mi εna xta 'yøt'e te gä mmamp'ua ja ra ley. Pε hinjombi bøní ngue xta mma mahojpi rá ts'oqui ngue xta 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley, porque hinjongui pøni ngue da 'yøt'e te gäma hya di manda ra ley. 32 ζHanja 'mø ngue himbi nhojpauí Oja yø ja'i? Porque mi nne ngue xti nyanyø te yø ja'i ngue xta 'yøt'a te gä ra nho mmamp'ua ja ra ley. Pε himbi ne xta 'yεc'ei yø ja'i ngue ra Cristo na da zä da yani. Ja bi fespua yø gua p'uya, porque ra Cristo tengutho 'mø 'benna do p'ua ha da tho ra ja'i, di fets'e. 33 Nup'ua ja ra Maca Libro nt'ot'i p'ua ra hya ngue Oja bi 'yεna: "Ga pecä p'ua Siön n'na ra do ngue di fesyø ja'i. Pε guedra ndø mεdo da 'yøt'e ngue da dähüø ja'i. Pε nu to gätho da 'yεc'ei na ra do na, da dini xanho p'ua ja yø mmui ngue nu te ra hya εc'ei, gätho majuaní ngue di nja".

10

1 Ague ma zi cu'ahu, janjuaní dí hahma mmui dí mmarpabi Oja'ua yø judío ngue di nyani. 2 Porque dí pacä ngue yø mmui ga ndanne Oja. Pε nja ngue nu'a rá ndanne øt'e, hingui tinyø mmui hanja na ra hya nne Oja ngue di nyanyø ja'i. 3 Porque hingui nne da bađi tema hya xa zän'Oja ngue di nhojpabi yø ja'i. I εna ngue da hyonse ha di japi ngue di hojpabi Oja. Janangue hingui nne da 'yεc'ei na ra hya di hojpabi Oja yø ja'i. 4 Nu to gätho ya εc'ei ra Cristo, guehya yø ja'i bi nhohyø ts'oqui ya. Ya

hinni mantho da 'yenyø ja'i ngue 'be da 'yøt'e te gä mmamp'u ja ra ley, ja di nyanyø te.

⁵ Pε nuya yø ja'i εna ngue di hojpa Oja yø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gä mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, pε ra Moisés, i ja ua na ra hya bi 'yot'i, ngue εna: “Nu ra ja'i da hyät'i da 'yøt'e gätho'u yø hya di manda ra ley, guehna ra ja'i di nyanna te na”, i εna hya. ⁶ Pε ja man'na ra hya, guehna ra hya naya di nhohma ts'oquihua ngue ga εc'εihua ra Jesucristo. Porque nt'ot'i ra hya ngue εna: “Janangue nuyá, 'yo sä guí εmhmu ngue jatho ngue to da ma mahets'i, da si ra Cristo ngue di nyante. Porque ya bi zøcua ra Cristo. ⁷ 'Yo sä guí εmhmu ngue nuya jatho ngue to da map'u o yø ánima ngue da honna Cristo. Porque ya bi bennate”. ⁸ Ya hingui ja ngue ja gui hyomhmu hanja ra hya ngue ha di nhohyø ts'oqui yø ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue εna: “Nuna ra hya na, hinga yap'utho ja ngue nu'i. Ya gadi nxihmu na ra hya na ya. Ya jap'u ja ni mmaihua na ra hya na”, i εna. Nuna ra hya mmanna ya, guehna ra hya di xi'i ngue gui 'yεc'εihua na. ⁹ Nu'mø ga mamhmu ngue ra Jesús, gue'a ma Hmu'u'a, 'nε ga εc'εi p'u ja ma mmaihua ngue Oja bi japi bi bennate 'mø bi du, ya di nyanma tehu. ¹⁰ Porque Oja gue'a di hogahu'a ngue'mø dí εc'εi p'u ja ma mmaihua. 'Nε'mø ga xihmu yø ja'i ngue dí εc'εihua ra Hmu Jesucristo, ya da yanju Oja.

¹¹ Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: “Nu to gä da 'yεc'εi ra Cristo, hinjam'mø da zä da 'yεnna ja'i ngue hingui ho te εc'εi”. ¹² I mma ngue gätho yø ja'i, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, gä n'nat'a Oja nnøpe ngue yø Hmu. 'Nε nuna Oja, xandøngu ra nho di unni te'o gä nzofu. ¹³ Porque nu to gä nzohna ra Hmu, guehna ra ja'i di nyanna te na.

¹⁴ Xi'u yø ja'i hingui εc'εi ra Cristo ya, ¿hague di zohra Cristo 'mø? Pε ¿hague di 'yεc'εi 'mø ngue hingui øde hanja ra hya? 'Nε ¿hague di 'yøhyø ja'i hanja ra hya 'mø ngue hinjongui xifi hanja? ¹⁵ 'Nε ¿hague da m'mahyø ja'i da ma hanja ra hya 'mø ngue hinjongui et'i ngue da ma da manna hya? Nup'u ja ra Maca Libro i εna: “Nu'u yø ja'i mmanna hoga 'da'yo hya ngue ha di zä ga

nhojpa'u Oja, mazihotho 'mø da zøcua'u ngue da xicju rá hya Oja”.

¹⁶ Pε nja ngue hinga gätho yø ja'i εc'εi ra hoga 'da'yo hya 'mø sifi. Ra Isaías nguna ra hya bi ma, bi 'yεna: “Ague ma Oja'i, ¿hanja ngue hingui εc'εi yø ja'i na ra hya di mmangähe?” bi 'yεna. ¹⁷ Pε nu to bi 'yεc'εi, ya εc'εi ngue bi 'yøde hanja ra hya bi sifi. 'Nε nuna ra hya bi sihyø ja'i p'uya, guehna ra hya i hma hanja na ra Cristo na.

¹⁸ Pε xi'u yø judío ngue himbi 'yεc'εi ra hya, ¿ua himbi 'yøde hanja ra hya'u? Majuanu ngue bi 'yøde hanja ra hya. Porque mmamp'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: “Nuna ra hya na, ndap'u bi zä nt'øde na ra hya bi manyø mamhya. Porque nuna ra hya na, ma 'yonu gä rá nganu nximhäi”. ¹⁹ Xiya yø judío ya 'mø, ¿ua hingui 'yo yø mmui hanja na ra hya bi sifi 'mø? Pε nu mi'da yø ja'i bi dinyø mmui hanja na ra hya bi sifi. Nu'mø yø pa xa thogui, bi 'yεnna Moisés: “Nuna Oja, da yanyø ja'i hingyø judío, n'namhma ngue yø judío di seyabi yø ja'i nu'u di nyani. Di ncuε yø judío ngue nuya yø ja'i hin'yua yø n'yomfeni go da dinnbabi rá njapi Oja ya”. ²⁰ Pε ra Isaías njuantho bi 'yotra hya bi man'Oja ngue εna: “Nu'u yø ja'i himmi hongui, gue'u bi dinyø mmui ha di badi te'o gui'u. Nu'u yø ja'i himmi änni te'o gui, gue'u da nthε'be'u”, bi 'yεn'Oja. ²¹ Pε nu'u yø judío, Oja bi 'yεna: “N'na pa ngu n'na pa di nzocä yø judío. Pε nuya p'uya, hingui nne da 'yøhna ra hya di xifi”.

11

¹ Xi ya, xi'Oja, ¿ua ya bi hεp'u'u yø judío ya 'mø? Hin'na, hingui hεp'u. Porque nugä drá judío, ma mboxitagä na ra Benjamín, nuna rá mbom'meto ra Abraham. ² Nu'u yø judío, ya ma m'met'o xa huan'na Oja'u ngue da gohi ngue yø basi. Janangue hingui hεp'u Oja ya yø judío. Damu bεmhmu te mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ra Elías bi yapyø judío 'mø mi mat'Oja, bi 'yεna: ³ “Ague ma Oja'i, nu yø judío, ya bi hyo'u ni pøngahya. A nu'a ni altar hapu thanne'i yø ja'i, ya bi themhmi. Ya mahøngsegui dí 'bui ngue dí thanne'i ya. Pε xquet'a nne da

hyogyø ja'i", bi 'yenna Elías. ⁴ Mi da Oja p'uya, bi 'yembi: "Hin'na, hinga høn'atho'i guí thannegui. Sinoque 'bærpátho mi yoto mahuañi yø judío ngue thannegui, 'nē hinguí ndantyøhmū p'ua 'bæhra dahmū Baal ngue da danne", bi 'yēn'Oja. ⁵ Da guehra pa ja p'uya, xquet'a njarbutho ya, hinga gätho yø judío xa hyep'ua Oja. Sinoque 'bæ i'da ngue conná mate Oja bi gohi ngue yø thanhni Oja. ⁶ ¿Ua di ja tema nho bi 'yøtya yø ja'i bi huan'na Oja 'mø? Nu'a, hin'na'a. Sinoque ra matetho bi 'yøt Oja ngue bi huanhni. Nu'mø ngue di ja tema nho xta 'yøtyø ja'i, janangue bi huanhni, ya hingrá matetho bi 'yøt'Oja 'mø.

⁷ Guehna ra hya naya ngue nu'ua yø judío mi honi ha xti nhohyø ts'oqui, pe hinguí ngu'ua bi dini ha di njojpa yø ts'oqui. Høndya te'o ya xpa huan'na Oja ngue bi ma mahojpi. A nu'ua mi'da yø judío, bi jorpabi yø n'yomfēni'ua ngue himbi dinyø mmæi hanja ra hya. ⁸ I mmamp'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue hinda dinyø mmæi yø ja'i'a ra hya da 'yøde. Nu'a te da nu, hinda dinyø mmæi hanja ra hya. Da 'yøhyø hya da hma, pe hinda n'yo yø mmæi hanja'a ra hya da 'yøde. Ngu'a bá nja'ua yø pa xa thogui, da guehya mahøn'a njarbutho". ⁹ Ra David nguna ra hya bi ma ngue bi 'yēna: "Nup'ua ha di sännigo yø ja'i, di ena ngue ja mpähä, di ena ngue i nnu manho Oja te øt'e. Pe himma juani ngue di nnu manho Oja te øt'e. Sinoque di njapra castigo'a te øt'e. ¹⁰ Nu'a te da hyetyø ja'i, hinda dinyø mmæi hanja. Janangue di m'mamman'ua hangū ra pa".

-----
¹¹ Xi ya 'mø, ¿ua xma ma da hyep'ua Oja yø judío ya 'mø? ¿Ua hinjam'mø da 'yēhra pa di nyanyø te mi'da yø judío ya 'mø? ahá, da 'yēhra pa di m'mahyø judío di nyanyø te. Majuani ngue nuya yø judío bi hyep'ua Oja, pe Oja bi 'yøt'e ngue nu'ua yø ja'i hingyø judío da gohi ngue yø ja'i Oja. Porque nnepe ngue nu'ua yø judío bi hyep'ua Oja, di seyabi ya yø ja'i ya. ¹² Nu'a i hyep'ua Oja yø judío, nuya yø ja'i hingyø judío, gue'a di dinnbabi rá njapi Oja'a. Pe nu'mø bi zønna pa ngue 'nēhyø judío da 'yēc'ei ra Cristo,

nuna Oja mathoguitho di japi gätho yø ja'i 'bæ'a nximhäi.

¹³ A nuyá, i ja man'na ra hya di nne ga xihyø ja'i ngue hingyø judío. Nuya yø ja'i ya, bá penngagui Oja ngue ga xihra hoga 'da'yo hya. Pe nuna ra 'befi bi 'dacä Oja, di honnbabi yø ja'i ha di badi ngue di nnu mansugä na ra 'befi na. ¹⁴ Porque nu'ua ma mmijudiohe hinguí ec'ei ra Cristo ya, di nnegä ngue di seyabi ya yø ja'i bi nthēui ra Cristo, n'namhma ngue xquet'a 'nē'ua da 'yēc'ei'ua n'namhma di nyanyø te. ¹⁵ Mazihotho 'mø da 'yēhra pa ngue mahøndi njojpaui Oja yø judío nuya ya xi hyep'ua Oja. Conque Oja, bi 'yøt'e ngue nuya yø ja'i hingyø judío bi njojpaui. Pe nuyá, nu'mø di 'bätyø mmæi yø judío ngue da 'yēc'ei ra Cristo, entho ja di bēnnate yø ja'i ngue ya xi dū.

¹⁶ Nuna ra Abraham, guehna rá mæditho ra judío na, 'nē ya o rá 'yē Oja. Xquet'a nu'ua yø judío ngue yø mbom'meto ya, xquet'a ya o rá 'yē Oja. Nuna ra Abraham, tengutho n'na ra daza na. Nu'ua yø judío ngue yø mbom'meto p'uya, tengutho yø 'yēza'ua. Pe o rá 'yē Oja gä rá do'yo ra za. ¹⁷ Guehna n'na ra za ngue ra hoga za na. Pe bi ma nts'aqui 'da yø 'yēza ra za. Guehya yø judío bi hyep'ua Oja ya. Nu'ahua ya, ngue hingyø judíohe, tengutho 'mø ngue yø 'yēza'ahua n'na ra za ngue ja dapo. Nup'ua bi ts'ajpabi yø 'yēza ra hoga za, ja bi ma nt'ets'i'ahua p'ua. A nuyá, ya ni n'yohua yø ja'i Oja ya. ¹⁸ Pe mahsä mi 'yēna ngue man'na tate xanho'ahua ngue'ua yø judío bi hyep'ua Oja. Dami bēmhma ngue yø 'yēza i ja yø te ngue bi thēp'ua ja ra daza. Hingue masque ja ra te ra daza conná ngue'ua yø 'yēza.

¹⁹ ¿Ua guí ena ngue man'na tate xanho'ahua ngue'ua yø judío bi hyep'ua Oja, janangue bi ts'ajpa yø 'yē ra hoga za ngue ja bi ma nt'ets'ahua p'ua? Nu'a, hinda zä'a. ²⁰ Nuya yø judío mi nnøpa 'yēza ra hoga za, bi ma nts'aqui, bi thēp'ua p'uya ngue himbi ne bi 'yēc'ei ra Cristo. Pe nu'ahua ja dapo ra za mi nnøpa 'yēza'ahua. Nu'a ni nt'ēc'ei'ua bi nja, gue'a i ma nt'ets'i'ahua p'ua ja ra hoga za'a. Janangue nuyá, 'yo sä gadi 'yēxha, dami mfähma xanho. Nu'mø hinga mfähma, ya da ma nthēqui'ahua mahøn'a.

21 Xi'mø ngue Oja bi hyep'ua yø judío ngue hĩmbĩ 'yɛc'ɛi ra Cristo, da gue'ahua ya, nu'mø hĩngui 'yɛc'ɛihua ra Cristo, da hyec'ahua p'ua. 22 Nuna Oja, ya guĩ nnuhua ngue nu'a rá mate i ja, mandønhotho te øt'e. Pe xquet'a da japra castigo yø ja'i øtra ts'oqui. Porque bi japra castigo'ua yø judío hĩmbĩ 'yɛc'ɛi. Go bi 'da'ahua rá mate ngue gá 'yɛc'ɛihua. Pe nu'mø gui hyehmua p'ua Oja, xquet'a di ja'ahua ra castigo. 23 A nuyá, nu'mø da 'yehra pa ngue yø judío da 'yɛc'ɛi Oja, i ja rá ts'edi Oja ngue mahønda 'yɛspua ja ra za bá saqui. 24 Porque man'na hĩngui henni di t'ɛsra 'yɛza nu'a bá ts'ajpua ja ra hoga za, hinda gue'ahua ngue ja dapo ra za gambi thehua.

25 Ague ma zi cu'ahua, nuna ra hya hĩngui fadi hanja, di nnegá ya ngue guĩ pahmua xanho hanja ya. Porque hĩndĩ nnegá ngue gui 'yɛna ngue guĩ tatehua ngue yø judío. Majuanĩ ngue xangu yø judío hĩngui nne da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Pe da 'yɛc'ɛi, ja gue'mø bi zønna pa ngue ya mandøngu dyø ja'i hĩngyø judío da 'yɛc'ɛi ra Cristo. 26 Nu'mø ya bi nja'a p'uya, gátho'ua yø judío di 'bua ra pa'a, ya di nyani. I nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue ɛna: "Nuna ra Yante, guerp'ua Sión di m'mahna. Guehna di hojpa yø ts'oqui yø judío na, nuya yø 'yamɛni p'ua bá fadi ba m'mahra Jacob. 27 Guehna ra cohi ga co'be na ngue ya ga hojpa yø ts'oqui yø ja'i", ɛn'Oja.

28 Nu'ua yø judío ngue festho na ra hoga 'da'yo hya, bi gohi ngue yø nsuiui Oja. Janangue i menhna hya Oja p'ua ha 'buhyø ja'i hĩngyø judío. Pe madague'a, nuna Oja xquetho ngue di ma'ua yø judío. Porque nu'ua yø mboxita'ua gue'ua yø thanhni Oja'ua. 29 Nuna Oja, hĩnjam'mø ngue di cohra mmái na. Nu to gá bi zofo, hangu ra pa di madi 'nɛ di japi. 30 Nu'mø ma m'met'o, xa mmestho te mi man'Oja'ua yø ja'i hĩngyø judío. Pe nuya ngue 'nɛhyø judío bi mestho te mman'Oja ya, janangue Oja bi unná mate'ua yø ja'i hĩngyø judío ya. 31 Nuya yø judío bi mɛspatho te mman'Oja. Pe nuna Oja, ni netho ngue di unná mate tengutho i unná mate'ua yø ja'i hĩngyø judío. 32 Nuna Oja, nguna bi 'yøt'e, bi unna 'yu ngue gátho

yø ja'i bi mɛspatho te mma, para ngue da zäp'ua 'da di untho rá mate gátho yø ja'i.

33 Hĩnjongui pøni ngue di padi xandønho hangu gangu ra nha i ja Oja. Hĩnjongui padi hangu gangu rá mfadi Oja i ja. Hĩnjongui padi hangu gangu rá n'yomfɛni i ja. Porque hĩnjongui pøni ngue di padi xandønho tengue ɛga 'yo Oja. 34 Hĩjonni ja'i di pøni ngue di tini xandønho hanja rá n'yomfɛni Oja, 'nɛ hĩjonni ja'i di t'ɛmbi ngue bi xännbi te øt'e. 35 Nuna Oja, hĩngra mihi na ngue da 'yɛnyø ja'i ya mi ndupate Oja'a te bi unni. 36 Porque nu te gäma cosa di nnuhua ngue ja, Oja badi uni. Go bi hoc'a 'nɛ gá go rá mmɛti'a. A nuyá, hønse Oja i ja ngue da t'ɛspi para zantho. Da ngut'atho.

12

1 Ague ma zi cu'ahua, mathoguitho ngue bi 'dajua rá mate Oja. Janangue di hagá ra ts'edi di xi'ahua ngue gui unni mmaihua Oja, n'namhma ngue hangu ra pa gui 'yøthua te rá pähä Oja. Guehna ra ndanne i ja ngue gui 'yøpahua Oja naya. 2 A nuyá, dami pähni n'yomfɛnihua ya. 'Yo guĩ øthua tengutho øtyø ts'oc'ɛi ua ja ra ximhäi. Dami 'yøt'e ngue da gom'na'yo'a te ja ngue gdĩ n'yohua. Janangue da zäp'ua gui pahmua xanho'a te rá pähä Oja. Nuna te ra nha nne Oja ngue gdĩ n'yohua, da gue'a gui 'yøthua'a.

3 Oja bi 'yøtra mate bi 'dacá ra ts'edi ngue ga xi'ahua te ja ngue gui 'yøthua. 'Yo to di nne man'na ra 'bɛfi xanhɛts'i ngue'a te ra 'bɛfi bi un'Oja. Sinoque da hyacra güenda xanho te 'bɛ'a ma'bɛfi bi t'unni. 4 Ya guĩ nnuhua ngue rá do'yo ra ja'i, xangu yø xɛqui i ja ngue 'dama 'dan'yo i pɛfi. 5 Xquet'a njarbatho yø 'yɛc'ɛi ya. Madague'a xanguja, pe ɛntho n'na nc'ɛitho di jahua. Porque gátho ma n'yohua ra Cristo. Pe nuna ra 'bɛfi bi 'dajua Oja, 'dama 'dan'yo ma 'bɛfi na.

6 Oja bi zänni tema 'bɛfi di tocabi n'na ngu n'naja. Ya gue'a ra 'bɛfi ja ngue ga øthua p'uya. I 'buhyø ja'i ngue bi t'unna 'bɛfi ngue drá pøngahya Oja. Pe nu'a te ra hya di bennba Oja da ma, hønt'a da man'a. 7 I 'buhyø ja'i bi t'unna 'bɛfi ngue da mäxrá

mmic'eiui. Pɛ i jatho ngue co gätho rá mmái di 'yøtra 'bäxte. I 'bähyø ja'i bi t'unná 'bɛfi ngue di nxännbate rá hyä Oja. Pɛ i jatho ngue di nxännbate xanho. ⁸ I 'bähyø ja'i bi t'unná 'bɛfi ngue di hatra ts'edi yø mmj'yɛc'eiui. Pɛ di ja ndummái ngue da 'yøt'a te rá 'bɛfi pɛfi. I 'bähyø ja'i ngue bi t'unná 'bɛfi ngue co nu'a te pɛts'i, da mäxyø mmic'eiui. Pɛ 'yo di ya yø mmái ngue'a te rá 'bäxte da 'yørpá rá mmic'eiui. I 'bähyø ja'i ngue bi t'unná 'bɛfi ngue di m'met'o p'u di mpɛti yø 'yɛc'ei. Pɛ jatho ngue da gämfeni da 'yøt'e xanho'a te rá 'bɛfi pɛfi. I 'bähyø ja'i bi t'unná 'bɛfi ngue da mäts'i to ja te hɛmbi. Pɛ nu'a rá 'bäxte da 'yørpabi rá mmic'eiui, co n'na rá pähätho di 'yøt'e.

⁹ Pɛ gue majuaní ngue ni mmái gdí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah. Dami hyɛhm p'u rá nts'o. Dami 'yøth ra nho. ¹⁰ I jatho ngue gui mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah porque gätho gadi ncuh ngue rá Cristo. N'na ngu n'na'ah dami hyonnbi ha di hnu mansu mi'da ni cuh. ¹¹ 'Yo gui säyathoh, dami hyah ra ts'edi'a te ja ngue gui 'yøth. Co gätho ni mmái gdí 'yørpah rá 'bɛfi má Hmuh Jesucristo. ¹² Zant'a dami johyah ngue bi dinni mmaih hanja'a rá nho ja ngue di nja. Nu'mø gui säh ra n'u, dami seti xanho. 'Nɛ dami mat'Ojah hangü rá pa, 'yogui säyathoh. ¹³ Nu'u ni mmj'yɛc'eiuh 'mø ngue hin'y te da hyoni, dami fäxh. A nu'u yø 'yɛc'ei yap'u ni 'yɛhɛ, dami unhn ra ts'äya.

¹⁴ A nu'u yø ja'i s'ah, dami 'yäph Oja ngue di japi. 'Yo tema yanthi gui äph Oja ngue da thogui. ¹⁵ Nup'u ha di johya ni mmic'eiuh, xquet'a dami johyah. Nup'u zonni mmic'eiuh, xquet'a ja dami nzomhm p'u. ¹⁶ Gätho dami nnu manho n'na ngu n'na'ah. O gadi 'yɛxh. Dami 'yøt'e ngue 'da'igu'ah'u yø ja'i hinga njuani. 'Yo sä gui ɛnā ngue go jase ni mfadih.

¹⁷ 'Yo gadi cospabi'a te rá nts'o øt'a'i ni mmic'eiuh. Dami ja ndummaih ngue nu'a te xanho, da gue'a gui 'yøth'a. ¹⁸ Dami hyoni ha gdí n'amigoh gätho yø ja'i asta nup'u go da zä. Gui ja ndummái ngue 'yo gadi njunth. ¹⁹ Ague má zi cu'ah, 'yo gadi

cots'i te t'øt'ah. Dami hyɛmhmah hma, nu'a Oja go di cots'a. Porque nt'ot'i p'u ja rá Macá Libro rá hyä ngue ɛn'Oja: "Nugä, go ni 'yɛ má xi ngue ga jagä rá castigo. Go ga jut'ä'a te øt'ah yø ja'i", ɛn'Oja. ²⁰ Xquet'a nt'ot'i rá hyä ngue ɛn'Oja: "Nu'mø gá nu ni nsaiui ngue tu manthuhu, dami unna hmɛ da zi. Nu'mø gá nu ngue tũthe, dami unna dehe da zi. Nu'mø gui ørpabi ni nsaiui tengu ná rá hyä naya, ya da mɛsrá sä, porque da zo rá mmái'a te rá nts'o xa 'yøt'a'i". ²¹ Manma ndap'ah rá nts'o ngue gui 'yøt'e tengutho øt'a ni nsaih. Sinoque dami taph ra nts'o ngue gui 'yørpabi rá nho ni nsaih.

13

¹ Gätho yø ja'i 'bui, jatho ngue da 'yɛc'ei yø ts'ut'abi. Porque gätho yø ts'ut'abi, Oja bi zännbi ngue ja yø cargo. Hinjo'o rá ts'ut'abi ngue da zänse ngue di nja rá cargo. ² A nu rá ja'i fɛspatho te mmanā ts'ut'abi, nuna Oja bi 'yɛxra ts'ut'abi, go guehna fɛspabi rá hyä ná. Ya rá ts'oquisɛ rá ja'i p'u da japrā castigo rá ts'ut'abi. ³ Porque yø ts'ut'abi hinga 'bui ngue di pihyø ja'i nuya øtra nho. Sinoque guehya yø ja'i xants'o te øt'e i cot'i. Nu'mø gui nne ngue hinguí sũh yø ts'ut'abi, dami 'yøth ra nho n'namhma ngue da hnu manho'ah. ⁴ Porque yø ts'ut'abi, rá 'bɛfi Oja ørpe para ngue da mäxah. Pɛ nu'mø ngue xants'o te gui øth, ya gui sũh rá ts'ut'abi p'uya. Ya säp'u há rá ts'edi rá ts'ut'abi ngue di ja'ah rá castigo. Porque rá 'bɛfi Oja ørpe ngue da japrā castigo yø ja'i xants'o te øt'e. ⁵ Janangue ja ts'editho ngue da t'ɛc'ei te di manda yø ts'ut'abi. Pɛ hindi 'yøtyø ja'i'a ngue da 'yɛc'ei rá ts'ut'abi ngue høntho di mpommí rá castigo, sinoque da 'yɛc'ei te mmanyø ts'ut'abi porque ni 'yup'u ngue da t'ɛc'ei te di manda yø ts'ut'abi.

⁶ Janangue dami jũth ra njũthäi 'mø njäi. Porque yø ts'ut'abi øtra 'bɛfi nuna bi un'Oja. ⁷ Nu to gá gui tũph, dami jũth. Nu to ndupate rá njũthäi, da gutra njũthäi. Ogue ndupate rá cooperación, da gut'i. Dami nu mansuh te'o gätho ja yø cargo.

8 Nu'mø ngue guí ndupateh_u, 'yo di njarbutho, dami juth_u. Nu'a ja ngue gui 'yøth_u hangü rā pa, dami mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah_u. Porque nu rā ja'i di mahrá mmic'eiui, ya ga 'yo tengutho rā hyā mmamp'ü ja rā ley ja ngue dā n'yo yø ja'i. 9 A nuna rā hyā di manda rā ley i ena: "Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá hyote. 'Yo grá bē. 'Yo to guí sännba rā fehni. 'Yo guí nneh_u n'na rā cosa ngue ndan'yo to rá mmēti". Guehya yø hyā ja ua di manda rā ley ya. 'Nē ja mī'da yø hyā ngue di manda. Pē gātho ja di mpēnhua yø hyā mmamp'ü ja rā ley ngue ena: "Dami mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i". 10 Porque rā ja'i di mahrá mmic'eiui, ya hin temā nts'o ørpabi rá mmic'eiui. Janangue nu rā ja'i di mahrá mmic'eiui, entho 'mø di padi xanho te mmamp'ü ja rā ley, porque gue'a te mmamp'ü ja rā ley ga 'yo.

11 Guehya yø hyā jatho ngue gdí n'yoh_u ya. Ya guí nnuh_u, nu'mø rā pa dambá εc'ei_u rā hoga 'da'yo hyā, madi 'betyø pa 'mø. Pē nuyá, n'na pa ngu n'na pa bá cuatyø pa ngue dā ep'ü rā Cristo mā Yanteh_u. Ya hingui ja ngue ga nsäyathoh_u ya. 12 Ya ni ma dā gaxyø pa di m'mahm_u ua ja rā ximhäi, ya bá cuatyø pa ga m'mahm_u p'ü 'b_u Oja. Janangue nuyá, dami hyehm_u p'ü rā nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja rā ximhäi. Gä gue'a te xanho gui 'yøth_u. 'Yo di tap'ah_u rā nts'o. 13 Ma gdā 'yoh_u'a rā nho ni 'yup'ü gdá 'yoh_u. Hinga n'itih_u. 'Nē hinga m'mahm_u p'ü ha 'bahyø minhni. Hinga n'yots'om'mäih_u. 'Nē hinga ndunhn_u. 'Nē hinga nseyah_u. 14 Nu'a mā Hmu_u Jesucristo, gā rā nho i n'yo'a, dā ngut'atho gdí n'yoh_u ya. 'Yo sä guí emhm_u ngue i sätho gui 'yøth_u rā nts'o ga 'yo yø ja'i. Nu'a, hin'na'a.

14

1 Nu rā 'yεc'ei ngue tobe hingui tini xanho rá mmäi hanja'a rā hyā εc'ei, nup'ü ha gadi mpētih_u dami unhn_u rā ts'äya. 'Yo guí nne ngue gui njun'mā hyathoh_u. 2 Porque 'b_u i'da yø 'yεc'ei ngue tini xanho p'ü ja yø mmäi ngue sä dā zi gātho'a te ts'i. Pē 'b_u hmi'da yø 'yεc'ei p'üya, ngue hingui tini xanho p'ü ja yø mmäi hanja'a rā hyā εc'ei.

I ena ngue rā ts'oqui dā 'yøt'e ngue dā zi rā ngø, janangue ena ngue høndyø cosa ngue hingra ngø sä dā zi. 3 A nuyá, nu rā 'yεc'ei ngue si gātho'a te si yø ja'i, 'yo di embi ngue hingui ho te øtra 'yεc'ei nu'a hajtho yø cosa si. Xi mmangu rā 'yεc'ei nu'a hajtho yø cosa si, 'yo di embi ngue hingui ho te øtra 'yεc'ei nu'a si gātho'a tengue ts'i. Porque ya rā 'yεc'ei, ya o rá 'yε Oja. 4 Nu rā mēfi n'nan'yo to di mpēhmi, ζteni 'bε'a guí ena go gui japi ngue gui 'yεmbi hinga gue'a te øt'e? Nu'a rá hmu rā mēfi, go dā man'a ngue'mø xanho te øtrá mēfi ogue hin'na. Pē nu rā ja'i ngue rā 'yεc'ei dā gommanho, porque nu'a rá Hmu jase rá ts'edi ngue dā zā dā 'yøt'e ngue dā gommanho.

5 I 'b_u i'da yø 'yεc'ei ya, embi ngue ja dra pa tate xandaxqui ngue mī'da yø pa. Ximmī 'b_u hmi'da p'üya, embi ngue gātho yø pa, gā 'da'igutho. Janangue nuyá, n'na ngu n'na yø 'yεc'ei, nu te rā hyā timp'ü ja rá n'yomfēni ngue embi xanho, dā 'yøt'a te rā hyā tini. 6 Nu rā 'yεc'ei ngue ja n'na rā pa supī, gā nzup'a rā pa'a ngue nnu mansu Oja. A nu rā 'yεc'ei ngue hingui supra pa supra mmi'yεc'eiui, hingui supra rā pa'a porque nu te øt'e, gue'a ga nnu mansu Oja'a. A nu rā 'yεc'ei ngue si gātho'ü yø cosa i ts'i, i si, porque di ja mammadi Oja ngue'a te gā si. A nu rā 'yεc'ei ena ngue i ja 'da yø cosa ngue hingui nnep'a Oja ngue dā zi, ya hingui si, porque gue'a ga nnu mansu Oja'a te øt'e. 'Nē xquet'a di ja mammadi Oja ngue te si.

7 Hinjo'o ngue to dā zānse te dā n'yo, porque gāthogah_u dí oh_u rá 'yε mā Hmu_u Jesucristo. Nu'mø dí teh_u, dí oh_u rá 'yε. Nu'mø dá tuh_u, dí oh_u rá 'yε. 8 Janangue nuyá, mente dí 'bahm_u, ya gdá 'bahm_u'a ngue ga ørpah_u rá pähä mā Hmu_u Jesucristo. Nu'mø ja ngue ga tuh_u, gue'a mā Hmu_u sänni ngue ga tuh_u. Janangue nuyá, gue'mø dí teh_u, ogue xtá tuh_u, gue'a rā Hmu dí oh_u rá 'yε. 9 Rā Cristo bi du 'nē mahømbi m'mäi para ngue dā gohi ngue gue'a mā Hmu_u'a. Ngu'mø dí teh_u, ngu'mø xtá tuh_u, gue'a mā Hmu_u'a.

10 Nu'a ngue rā ja'itho, hingui sä ngue dā hyaspa rā güenda te ga 'yo rá cu. Hingui sä ngue sä dā 'yεmbi hingui ho te ga 'yo rá

cu. Porque bá ep'ua ra pa ngue gäthogahua ga sömhmu p'ua ja rá hmi rá dá ra Cristo. Nuná p'uya, go dá hyascahua ra güenda na. ¹¹ Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: “Nu te dí mmangä, majuaní ngue dí nja'a, enna Oja i 'bui. Nugä dí xi'ahua ngue gätho yø ja'i dí ndantyøhmü p'ua ha ga m'mucä. Gätho yø ja'i p'uya dá ma ngue guecä drá Ojagä”, enna hya. ¹² Janangue nu'a ra ora'a p'uya, n'na ngu n'najua ga dapsēhua ra güenda Oja te xtá n'yohua.

¹³ Ya hingui sä ngue ga haspahua ra güenda mā mmi'yec'ēihua ngue ga empha hingui ho te ga 'yo. A nuyá, ma ga ja ndummui ngue hingo mā ts'oquihua p'ua dá 'yøtra ts'oqui mā cūhua. ¹⁴ A nuyá, ngue ya dí ec'ēihua ra Hmu Jesucristo, nu tengue dí sihua, ya dí pahmua njuani ngue hin tema cosa di ja ngue ga emhmu ngue ra ts'oqui dí øthua 'mø dá sihua. Pe nu ra 'yec'ēi ena ngue ra ts'oqui bi 'yør'mø bi zi'a te dí sihua, ya ra ts'oqui bi 'yøt'e, porque bi zi 'ne embi ngue hingui ho. ¹⁵ Janangue nu'mø majuaní ngue gadi mahni cu, 'yo guí sihua n'na ra cosa nu'a di ts'onnbabi rá mmui ni cu. Ra Cristo ya bi du ngue bi yāni. 'Yo gni 'yøthua ngue gui ts'onnbahua rá n'yomfēni, ngue høntho go guí nne guí sihua n'na ra cosa xancuhi. ¹⁶ Madague'a guí pahmua njuani ngue xanho te guí øthua, pe 'yo gni 'yøthua ngue dá 'yembyø ja'i ngue ra ts'oqui guí øthua. ¹⁷ Porque nuyá, ngue gue'a Oja dí ørpahua rá pähä, ya hingui ja ts'edi ngue ga sihua'a te gä dadi ho ga sihua. A nu'a ja ts'editho ngue ga øthua, gue'a ngue ga hahma mmui ga n'yohua xanho, 'ne ja ts'edi ngue ga nhojpahua te'o dadi nsahmu, ma ga johyahua ngue ya dí n'yohua ra Espiritu Santo. ¹⁸ Porque nu ra 'yec'ēi ngue ørpabi rá pähä ra Cristo, guehya yø hya dá mmangä nnepe ngue dá n'yo ra ja'i. 'Ne nuna Oja i nnu manho te ga 'yo ra ja'i, dá guehyø ja'i p'uya xquet'a dá nu manho.

¹⁹ Ma ga homhmu ra hya ngue hinga njun'mahyahua. N'na ngu n'najua, ma ga honnbahua ha di zacyø nt'ec'ēi mā mmi'yec'ēihua. ²⁰ 'Yo gadi ts'onnbahua rá 'befi Oja ngue co nu'a te guí sihua. Majuaní ngue gätho'a te i ts'i, gä xanho ngue dá

ts'i. Pe nu'mø 'bap'ua ha dí 'buhmu n'na ra 'yec'ēi nu'a ena ngue ra ts'oqui dá 'yør'mø dá zi'a te dí sihua, man'na xanho ngue hinga sihua'a te ena ngue di 'yøtra ts'oqui 'mø dá zi. ²¹ Man'na xanho ngue hinga sahua ra ngø, ni xingra vino ga sihua, hinga nne ngue ga øthua'a tengue di 'yøtra ts'oqui mā cūhua. Hinga øthua'a yø hya di ts'onnbabi rá nt'ec'ēi i ja. ²² 'Yo guí nne ngue nu te guí sihua, gue'a gdi njunt'ui ni cūhua'a. Ya guí ec'ēihua ngue gä xanho'a te guí sihua, dá gue Oja p'uya, ya padi te guí øthua. A nuyá, ra mmēnthi bi nthēui ra 'yec'ēi nu'a padi xanho p'ua ja rá mmui ngue xanho te øt'e, 'ne hingui enna n'yomfēni ngue ra ts'oqui øt'e ngue te ga 'yo. ²³ Pe nu ra 'yec'ēi ngue si n'na ra cosa nu'a embi ngue hingui ho, nu'mø bi zi, ya ra ts'oqui bi 'yøt'e. Porque hingrá mmui ga nzi'a te si. Nu ra ja'i dá 'yøt'a te embrá mmui ngue hingui ho dá 'yøt'e, nu'mø bi 'yøt'e, ya ra ts'oqui øt'e.

15

¹ A nuja, ngue ya tini xanho mā n'yomfēnihua'a te ja ngue gdá 'yohua, i jatho ngue ga serpahua mā mmi'yec'ēihua nu'ua hingui tini xanho p'ua ja yø n'yomfēni te ja ngue di n'yo. Hinga honsehua ra nho ngue di tocagahua, sinoque ga honnbahua ra nho mi'da yø ja'i. ² N'na ngu n'najua, jatho ngue ga øthua'a te nnu manho mā mmi'yec'ēihua. Nu'a te dí pahmua ngue dá 'yørpabi rá nho mi'da yø ja'i, gue'a ga øthua'a, para ngue dá hya ra ts'edi yø nt'ec'ēi. ³ Porque ra Cristo himbi hyonse ra nho di tocabi. Ya mmanna Maca Libro te ra hya bi xi Oja, ngue bi 'yēmbi: “Nu'ua yø ja'i sa'i, xquet'a 'nequi bi zēqui”, bi 'yēmbi. ⁴ Nu te gāma hya nt'ot'i ra Maca Libro, bi ma nt'ot'i para ngue ga xahmu 'ne ga pahmua hanja'a ra hya i mma. Nuná ra hya mmanna Maca Libro, 'ne timma mmuihua hanja, di hatra ts'edi mā mmuihua ngue ga seti te dí thohmu. Porque dí pahmua ngue di nja'a te ra hya nt'ot'i. ⁵ Nuná Oja di hatra ts'edi mā mmuihua ngue ga seti te gä ra n'ua ja ngue ga thohmu. Dí nnegä ngue Oja dá 'yøt'e ngue n'na ngu n'na'ahua, dá zä guí n'yohua tengutho i n'yo ra Jesucristo. 'Ne dá 'yøt'e ngue xøgue dá

'da'igu ni n'yomfenih. ⁶ Janangue da zäp'u ngue xøgue n'na hyatho gui 'yεspah na Oja rä Papá ma Hmuh Jesucristo.

-----
⁷ Gue'a di t'εspabi Oja'a, ngue gui 'yøt'e ngue gui n'amigoh n'na ngu n'na. Nguna ja ngue gui 'yøth porque ra Cristo bi 'yøt'e ngue dá n'amigoh'a. ⁸ Ya gui nnuh ngue ra Cristo bi 'yεhε ngue di japyø judío. Nu'a te ra hya bi ma mayat'ibi' ma mboxitah 'mø manjam'mø, gue'a bi 'yεhε bi 'yøt'a. Ja di nequi p'uya ngue Oja hñdi pumbeni'a te ra hya xa yat'i ngue di nja. ⁹ Co 'nεhyø ja'i hñgyø judío bi 'yεhra Cristo ngue bi japi n'namhma ngue 'nε'u di ja mammadi Oja ngue ya bi dinnabi rá mate. I nt'ot'i ra Maça Libro te ra hya bi xihrá Papá ra Cristo ngue bi 'yεmbi: "Nup'u ha 'bahyø ja'i hñgyø judío, ga ets'a'i. 'Nε ga t'ut'a'i yø alabansa n'namhma di bahyø ja'i ngue gui tate", bi 'yεmbi. ¹⁰ I mmanna hya nt'ot'i ra Maça Libro ngue εna: "Nu'u yø ja'i hñgyø judío, 'da di johyathoui'u yø judío ngue yø thanhñi Oja". ¹¹ Man'na parte ra Maça Libro i nt'ot'i ra hya ngue εna: "Gätho yø ja'i hñgyø judío, dami 'yεspah Oja. Hønnbu bi zä 'bahyø ja'i, ga da 'yεspabi Oja". ¹² Ra pøngahya Isaiás bi 'yεna: "Di m'm'u'a n'na rá mbom'meto ra Isai. Nuná, guehna da bñni ngue hønnbu bi zä di manda yø ja'i ngue hñgyø judío. 'Nε nuya yø ja'i ya, guehya da 'yεc'ei ya ngue gue'a yø Yante'a".

¹³ Da ne Oja ngue ga ra johya di nja'ah, 'nε da 'yøt'e ngue da hyu ni mmui ngue ya gui εc'ei. 'Nε da 'yøt'e ngue ra Espiritu Santo da xoc'a ni mmuih ngue man'na gdi pahm ngue nu'a te ra nho gui tømhm di nja, majuanì ngue di nja.

-----
¹⁴ Ague ma zi cu'ah, dí haxä njuani ya ngue gui padì xanho ndana ra nho ja ngue gdí n'yoh ya. Ya bi dñni mmuih xanho hanja na ra hya na. A nuyá, ya sä ngue n'na ngu n'na'ah gui opan'yu ni cuh hanja ra hya ya. ¹⁵ Pε nugä njuantho dá xi'ah hanja ya yø hya dá cuatä ra sacua ja ua. Høntho dadi bεn'nah hanja ra hya, n'namhma ngue hñgui pumbeni'h. Nugä dadi ha'ah ra ts'edi, porque gue'a ma 'befi bi 'dacä Oja'a ngue ga ha'ah ra ts'edi. ¹⁶ Nuná Oja

bi 'dacä ma 'befi ngue ga mmambra hya ra Jesucristo p'u ha 'bahyø ja'i hñgyø judío. Di mmambra hoga 'da'yo hya Oja n'namhma ngue nu'u yø ja'i hñgyø judío ga dápä Oja tengutho 'mø ngue ra 'bøt'e t'ørpabi Oja. Nuná Oja p'uya, da nu manho yø 'yεc'ei, porque ra Espiritu Santo ya xa 'yøt'e ngue ya yø ja'i Oja.

¹⁷ Dadi ja mammadigä ra Jesucristo ngue ya bi bønnmanho na rá 'befi Oja dí ørpe. ¹⁸ Hñte man'na mahya dí nne ga mma, høntho dí nne ga xi'ah te bi 'yørcagui ra Jesucristo. Nuná ra hya dá xicä yø ja'i hñgyø judío, ra Jesucristo bi 'yøt'e ngue yø ja'i bi 'yεc'ei bi rá hya Oja. Go bi 'dacrä ts'edi ngue dá mangä na ra hya na. 'Nε bi 'dacrä ts'edi te dí øt'e. ¹⁹ Conná ts'edi ra Espiritu Santo bi nja yø milagro. Janangue nuyá, ya dá täti dá mangä ra hoga 'da'yo hya ya, ngue ra Jesucristo gue'a ra Yante'a. Bá fadi asta Jerusalén ngue dá mangä ra hya ndap'u bi zä. Dani mpagä asta ra häi Ilirico ngue dá mangä ra hya. ²⁰ A nugä, nup'u hapu hñjam'mø xa 'yøtyø ja'i rá thuh ra Cristo, ja dá ja ndummäi dá mangä p'u ra hoga 'da'yo hya. Porque nup'u ya fahra hya, ngue n'nan'yo to xa mpefi, hñdá ne ngue ja hønga mmangä p'u ra hya. ²¹ Dí øt'e tengutho ra hya manna Maça Libro ngue εna: "Nu'u yø ja'i hñjam'mø xa 'yøde hanja rá hya Oja, pε da ma ma'øte ra hya ya. Nu yø ja'i ma da n'na ndi di sifi hanja rá hya Oja, pεgue nuya da sifi hanja ra hya ya".

-----
²² Janangue njap'u ngue hñga mbongui ga mmagä p'u gui 'bøhm ga ma nu'ah. Madague'a xangu yø nñidi dí sanni ga mmap'u, pε hñgui sä. ²³ Pε nuyá, ya da zä ga mmagä p'uya, porque ya dá täti dá mangä ra hya yø xequi rá njaua ya. Pε ya xa mma yø jeya dí sanni ga mmagä p'u gui 'bøhm ngue ga ma nu'ah. ²⁴ Nu'mø dá magä p'u ja ra häi España, nup'u gui 'bøhm ganì nthocä p'u ngue ga nzenguah. Porque ja gampähä ngue ga nnuh. M'mεfa p'uya ga n'yεhm. ²⁵ Pε nuyá, dí nne 'be ga mmagä Jerusalén. Ga ma dägä ra mnyu, nuná bi ma mapeti ngue di t'unyø 'yεc'ei nu'u hyoya. ²⁶ Porque

nu'u yø 'yɛc'ɛi 'bʌp'u ja rā häi Macedo-
nia conyø 'yɛc'ɛi 'bʌp'u ja rā häi Acaya,
gä bi pɛtra mɛnyu dā mɛnhni ngue di
t'unyø 'yɛc'ɛi ngue hyoya p'u Jerusalén.
27 Nuyya yø 'yɛc'ɛi hingyø judío i ja mpähä
ngue dā 'yørpabi rā 'bäxte ya yø judío
ngue yø mmi'yɛc'ɛiui. Ní 'yup'u ngue dā
mäts'i, porque yø ja'i hingyø judío bi ma
mathoquibi rā hoga 'da'yo hya mi ɛc'ɛi ya
yø judío. Janangue nuyá, nuyya yø judío bi
thocra hya mi ɛc'ɛi ngue bi xihra hya yø ja'i
hingyø judío. A nuyya yø ja'i hingyø judío
bi sihra hya ya, 'nɛ ja te pets'i, nu'a gui
ja mammadi ya to bi xihra hya, i fäts'i to
hyoya. 28 Pɛ nuyá, høntho gā ma dägā nā rā
mɛnyu bi ma mapɛti, 'bexque'a gā mmagā
España p'uya. 'Nɛ dī nne ganī thocā p'u
guí 'bʌhmɛ ngue gā nzɛnguahu. 29 Nu'mø
dá sɔngä p'u guí 'bʌhmɛ, nuna te rā hya
gā xi'ahɛ, dī haxā njuani ngue rā Cristo
mathoguitho di jajpahɛ.

30 Ague mā zi cu'ahɛ, ngue ya guí ɛc'ɛi mā
Hmuɛ Jesucristo, rā Espiritu Santo i øt'e
ngue gadi macjɛ. Janangue nuyá, dī äcā rā
mate ya ngue guí fäxɛahɛ, guí mmarcāhɛ
Oja ngue Oja dā mäxcagui. 31 Dami 'yāphɛ
Oja ngue nup'u ja rā häi Judea, Oja dā
yangä p'u 'bʌhyø ja'i hingyø 'yɛc'ɛi. 'Nɛ
dami 'yāphɛ Oja ngue nuna rā mɛnyu
gā haspä'u yø 'yɛc'ɛi 'bʌp'u ja rā hñini
Jerusalén, dā ne dā hyani. 32 Dā ne Oja ngue
ngu'a dī nja. Janangue nu'mø dá sɔngä p'u
guí 'bʌhmɛ, gā johya. Porque ya dā zäp'u gā
nsäyats'u. 33 Oja dā hyut'a ni mmaihɛ, 'nɛ dī
japi gätho'ahɛ. Dā ngut'atho.

16

1 Nuna n'na mā cuhɛ ngue rā xisu ni
hɛ ngue rā Febe, dami pahmɛ te'o nā.
Nuná, guehna dī mpɛp'u ja rā nija jap'u
ja rā hñini Cencrea nā. 2 Nuná, rā 'yɛc'ɛi
xanho nā, dami unhnɛ rā ts'äya 'mø bi
map'u. Porque ní 'yup'u ngue ngu'a dā
'yøtyø 'yɛc'ɛi. Nuna rā Febe, nu'mø temä
hya dā hyɛmbɛ guí 'bʌhmɛ, dami fäxhɛ.
Porque nuná, xangu rā 'bäxte xā 'yørpabi yø
ja'i 'bʌcua, dā gueque 'nɛqui fäxcagui 'mø te
dí honi.

3 Dami zɛnguagahɛ ts'up'u rā Priscila co
'nɛhra Aquila nuna rá damme rā Priscila.
Nuyá, guehya mā mmimɛfihe ngue dī
ørpahɛ rá 'bɛfi rā Jesucristo. 4 Nu'mø
mi zɛcā yø ja'i, nuyya guehya bi 'yɛnyø
te ya ngue bi yangui. Janangue dadi
ja mammadigä ya yø ja'i ya. 'Nɛ hinga
høngthogui dadi ja mammadi ngue'a te
øt'e, sinoque 'nɛhyø 'yɛc'ɛi hingyø judío
di ja mammadi ngue bi yangui. 5 'Nɛ
dami zɛnguagahɛ ts'up'u gätho yø 'yɛc'ɛi dī
mpɛti p'u ja rá ngu rā Aquila. Co 'nɛ'a
mā ndø'amigo rā Epeneto, dami zɛnguagui
ts'up'u. Nuná, guehna rá madi bi 'yɛc'ɛi rā
Cristo p'u ja rā häi Acaya nā. 6 Co 'nɛhra
Maya, dami zɛnguagui ts'up'u. Nuná,
guehna mathoguitho xangu rā 'bɛfi xā
'yørbɛ ha guí 'bʌhmɛ nā. 7 Dā guehya mā
mmɛnguhe rā Andrónico co 'nɛhra Junias
dami zɛnguaguits'u p'uya. Guehya 'dap'u
dá 'nɔfädigähe ya. Xquet'a dami pahmi
xanho ngue 'nɛhya yø representante rā
Cristo ya. 'Nɛ guehya m'met'o bi 'yɛc'ɛi rā
Cristo ya ngue nugä.

8 Nuna rā Amplias mā ndø'amigo ngue
ɛc'ɛi rā Hmu Jesús, dami zɛnguagui ts'up'u
nā. 9 Dami zɛnguagui ts'up'u rā Urbano,
guehna mā mmimɛfihe nā ngue dī ørpahɛ
rā 'bɛfi rā Jesucristo. Co 'nɛhna mā amigo
rā Estaquis dami zɛnguagui ts'up'u. 10 Dami
zɛnguagui ts'up'u nā rā Apeles. Nuná,
xandøngu rā n'u bi zä 'mø mi 'yɛc'ɛi rā
Cristo. Dā gue'u yø ja'i ɛc'ɛi rā Cristo p'u ja rá
ngu rā Aristóbulo, dami zɛnguagui ts'up'u.
11 Nuna mā mmɛngu'be rā Herodión, dami
zɛnguagui ts'up'u. Co 'nɛ'u yø ja'i 'bʌp'u ja
rá ngu rā Narciso ngue ya ɛc'ɛi rā Cristo,
xquet'a dami zɛnguagui ts'up'u.

12 A nuyya mā cuhɛ ngue yø xisu, nuna
n'na ni hɛ ngue rā Trifena, nuna man'na ni
hɛ ngue rā Trifosa, dami zɛnguagui ts'up'u.
Nuyya yo nc'ɛi ya, ɛmmei dī mpɛfi xandønho,
ngue ørpabi rá 'bɛfi rā Hmu Jesús. Co 'nɛhna
man'na mā cu ngue rā xisu ni hɛ ngue
rā Pérsida, dami zɛnguagui ts'up'u. 'Nɛhna
xquet'a ɛmmei dī mpɛfi xanho ngue ørpabi
rá 'bɛfi rā Hmu Jesús. 13 Dami zɛnguagui
ts'up'u rā Rufo. Nuná, ya fadi xanho ngue
ɛc'ɛi xanho rā Hmu Jesús. Co 'nɛ'a rá
mamá rā Rufo, dami zɛnguagui ts'up'u.

Nuna ra xisu na, 'nequi xøgue entho ma mamágä na. ¹⁴ Damí zenguagui ts'up'u ya yø ja'i ga xi'ahü ya: guehna ra Asíncrito, ra Flegonte, ra Hermas, ra Patrobas, ra Hermes, co gätho'u mi'da ma cühü 'bap'u ha 'bühya p'uya, damí zenguagui ts'up'u. ¹⁵ Damí zenguagui ts'up'u ra Filólogo, conna Julia, conna Nereo, co 'ne'a rá nju, conna Olimpas, co gätho'u mi'da ma cühü 'bap'u ha 'b'u ya, damí zenguagui ts'up'u.

¹⁶ Co n'na ra respeto damí nzengua n'na ngu n'na'ahü. Gätho ya yø ja'i 'bui ndap'u bi zä ngue ya xa 'yéc'ei ra Cristo, gä di zengua'ahü.

¹⁷ Ague ma zi cu'ahü, nugä dí xi'ahü ngue damí mfähmü xandønho. Porque 'bui i'da ngue hønðra sui nne. I 'uenyø ja'i, asta di ts'onna hya. Nuya yø ja'i ya, guehya hingui nnu manho ra hya bi sän'nahü. O gadi nsixhü ya to øtra sui. ¹⁸ Porque nuya yø n'yohü ya, hinga gue'a rá 'befi ra Hmu Jesucristo ørpabi, s n que gue'a te nnepsébi yø mmüi da n'yo, gue'a øt'a. 'Ne di hoc'a te ra hya xihyø ja'i nu'u hingui henni ga thät'i. ¹⁹ Nu hangu yø 'yéc'ei i 'bui, gä padi xanho ngue ya gui éc'ei ra hoga 'da'yo hya. Janangue nugä, nu te gä 'yøthü, janjuani dadi johya. A nuyá, dí nne ga xi'ahü ngue damí pahmü xanho ha gdí 'yøthü ra nho. A nu'a ra nts'o, 'yogui 'yøthü'a. ²⁰ Nuna Oja da zä da 'yøt'e ngue da thohra sui, ya hingui njunthü. A nu'a ra zithü nne da 'uenyø ja'i p'uya, Oja da 'yøt'e ngue da ma häi rá hya'a. Dí nnegä ya ngue di jap'ahü ma Hmuü Jesucristo.

²¹ Nuna ma mmiméfigä'be ra Timoteo di zengua'ahü. 'Ne di zengua'ahü ya hyu ma mmenguhe 'bucua, ra Lucio, ra Jasón 'nehra Sosípater.

²² A nugä drá Tersio, dadi cuatä ua ja ra sücüa na te ra hya mmanna Pablo, xquet'a 'nécä dadi zengua'ahü conná guehra Jesucristo.

²³ 'Nehna ma cühü ra Gayo di zengua'ahü. Go rá mmeti ra ngu hapü dí säyagä na. 'Ne xquet'a di hmi na rá ngu ngue ja di mpeti ua yø 'yéc'ei 'bucua. Xquet'a di zengua'ahü na ra Erasto, nuna ja rá 'befi ngue ra tesoro

ua ja ra hnini. Nuna ma cühü ni hu ngue ra Cuarto, xquet'a di zengua'ahü.

²⁴ Nuna ma Hmuü Jesucristo, dí nne ngue di japi gätho'ahü. Da ngut'atho.

²⁵ A nuyá, ma ga ja mammadihü Oja ya. Nuná, guehna da 'yøt'e ngue da zä di ndü ni nt'éc'ei i ja na. Nguna ra hya n'youi ra hoga 'da'yo hya dá øt'ahü 'mø ma xi'ahü hanja ra Jesucristo. Nuna ra hya na, ya mandø njam'møtho hingui fadi hanja. ²⁶ Pe nuyá, ya bi fadi hanja ya. Porque guehya yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja ya. 'Ne nuna Oja i 'bui para zantho, guehna di 'bepyø ja'i ngue di 'yonna hya naya, i nnepe ngue ndap'u bi zä da 'yéc'ei yø ja'i na ra hya na 'ne da 'yotyø ja'i'a te ra hya ma 'bepi da 'yøt'e.

²⁷ A nuna Oja, hønse na i ja rá mfadi. 'Ne conná guehra Jesucristo i t'espabi Oja para zantho. Da ngut'atho.

1 Corintios

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'ei Corinto.

1 Nugä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Co 'nehna mā zi cūhā rá Sóstenes 'bucua, 2 dadi zεnguagä 'be'u to gātho ya o rá 'ye Oja, rá mm̄p'u ja rá hnini Corinto. Ya yø ja'i'ahā Oja ngue guí εc'ei hā rá Jesucristo. Bi zon'nahā Oja ngue guí hεmhmā p'u rá nts'o. Porque gue'a i ts'ofō gātho yø ja'i εc'ei rá Jesucristo'a ngue dā hεp'u rá nts'o. Ngujā, ngu mī'da yø ja'i, gue'a rá Jesucristo gā øt'e ngue mā Hmuhā. 3 Dī nnegä 'be ya ngue nūnā Oja mā Papāhā co 'nehna mā Hmuhā Jesucristo di jap'ahā 'nε dā hyut'a nī mm̄ihā.

4 Nugä njandyatho dadi ja mammadi Oja connā ngue'ahā. Porque xandøngu rá njapi Oja bi unni te'o gātho ya guí n'yohā rá Jesucristo. 5 A nuyá, ngue ya guí n'yohā rá Jesucristo ya, εmmēi di jap'ahā Oja. Porque xoc'a nī mm̄ihā Oja, ngue guí pahmā xanho hanja rá hyā. 'Nε øt'e ngue guí padī ha gdi japrā hyā guí xihmā yø ja'i. 6 A nuyá, nū te rá hyā dá xi'ahā ngue di nja'mø gā 'yεc'ei hā rá Cristo, gue'a rá hyā bi njap'u guí 'buhmā'a ya. 7 Janangue nuyá, mente rá pa guí tømhmā ngue dā εp'u mā Hmuhā Jesucristo, ya hinte gadi 'behmā'a rá njapi Oja di unī. 8 Di hā'ahā rá ts'edi Oja ngue guí ndahā xandønho astā guerp'u rá nzεgui. Porque nnepe ngue hin temā hyā dā din'nahā 'mø rá pa dā εp'u mā Hmuhā Jesucristo. 9 Nūnā mā Hmuhā Jesucristo, rá Ts'ant'u Oja. Bi zongahā Oja ngue 'dap'u gā n'yohā nā. Nū'a rá hyā di yarcāhā Oja ngue di nja, gue'a di nja'a.

10 Ague mā zi cū'ahā, gue'a mā Hmuhā Jesucristo di 'dacā rá ts'edi ngue dí xi'ahā nā rá hyā ja ua. Dí xi'ahā ngue hinga 'da'a n'nanni di n'yo nī hyāhā, sinoque 'dap'u di n'yo nī hyāhā. I jatho ngue dā 'da'igu nī n'yomfēni hā, dā 'da'igu guí 'yøthā. 11 Dī

xi'ahā nā rá hyā nā mā zi cū'ahā, porque nū'u yø mēni rá Cloé bi xiqui ngue gadi njunthā. 12 Porque hinga n'na hyātho guí mmāmhmā. I 'bū i'da nī n'yohā ngue εnā: “Nugä dí tennā rá hyā mmānā Pablo”. Mī'da p'uya εnā: “Nugä dí tennā rá hyā mmānā Apolos”. Mī'da p'uya εnā: “Nugä dí tennā rá hyā mmānā Bedu”. Mī'da p'uya εnā: “Nugä dí tennā rá hyā mmānā Cristo”. 13 A nuyá, xi'a rá Cristo, ¿ua 'buti'da yø 'yεc'ei ngue n'youi'a? A nugä drá Pablo, ¿ua guí εmhmā ngue bi ma mā cuatigā rá pont'i connā ngue'ahā? ¿Uague gā nxixyā 'da'ahā ngue guí tēngahā?

14 Nugä dadi ja mammadi Oja ngue hinjon dá xixyā'ahā, hinda høndra Crispo 'nehra Gayo dá xixyabi. 15 Janangue hinguí sá guí 'yεmhmā ngue dá xixyabi yø ja'i para ngue dā denngui. 16 Bi zo mā mm̄i ya ngue rá Estéfanos co nε'u 'bup'u ja rá ngu'a, xquet'a dá xixyabi. Hindí padī ngue'mø 'bū hmi'da yø ja'i dá xixyabi, oque hin'nā. 17 Pε rá Cristo himbi mēngui ngue gā xixyabi yø ja'i. Sinoque bi mēngui ngue rá hoga 'da'yo hyā gā xihyø ja'i. Nugä hindí mmāngā yø hyā mahotho gā nt'øde ngue hontho gā nnepe dā 'yεc'ei guí yø ja'i te dí mma. Sinoque hont'a ja ts'edi gā mma ngue bi dū p'u ja rá pont'i rá Cristo, gue'a dí mman'a.

18 Nūnā rá hoga 'da'yo hyā nā, i hma ngue bi dū p'u ja rá pont'i rá Cristo ngue bi yanjā. A nū yø ja'i ngue di m'mēdi, εmbi ngue hinte di muui nā rá hyā nā. Pε nujā ngue di nyamma tehā, n'youi rá ts'edi Oja nā rá hyā nā. 19 I mmāmp'u ja rá Macā Libro rá hyā te bi man'Oja ngue εnā: “Nū'u yø ja'i εnā ngue ja xangu yø mfadi, nugä gā udi ngue hinte di muui yø hyā padī. Nū rá ja'i dā 'yεnā ngue rá bamhya, di nεqui ngue hinte di muui rá hyā padī”, εn'Oja. 20 Nūua ja rá ximhāi, i 'būhyø ja'i εnā ngue ja yø mfadi. I 'būhyø ja'i εnā ngue yø xānnbate. I 'būhyø ja'i εnā ngue yø mbadi xandønho, i padī te gā ja nximhāi. Pε nūnā Oja i εmbi ngue hinte di muui yø mfadi ya yø ja'i ya.

21 Nūnā Oja majuanī ngue jase rá mfadi. Bi zānni ngue nū'a te yø mfadi yø ja'i 'bucua ja rá ximhāi, hinga gue'a ja ngue di fadi te'o

Oja'a. Nuna Oja bi zänni ngue nu'u yø ja'i da 'yεc'ei ra hoga 'da'yo hya, gue'u di nyanyø te'u. Nuna ra 'da'yo hya na, embyø ja'i nu'u hingui εc'ei ra hya, ngue hñte di muui ra hya. ²² Yø judío, i nne ngue 'be da nu yø milagro, ja da 'yεc'ei ra hya. A nu yø ja'i hingyø judío, gue'a te yø mfaði yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi di ho da 'yøde. ²³ Pe nugähe, nuna ra hya ja ts'editho ga mmangähe, guehna ngue da sihyø ja'i ngue bi du p'u ja ra pont'i ra Cristo na, ngue di hoga ma ts'oquih. Hønt'a di mmangähe'a. Pe yø judío p'uya, i εna ngue ra 'be'isätho 'mø øhna ra hya na. A nu'u yø ja'i hingyø judío p'uya, embi ngue hñte di muui na ra hya na. ²⁴ Pe nuju, ngue ya di εc'ei ra Cristo, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, Gä bi zongah Oja 'ne bi xoga ma n'yomfεnih para ngue ga pahmu ngue ra Cristo haprá ts'edi Oja 'ne haprá mfaði Oja. ²⁵ Nu'a te i du ra Cristo, yø ja'i embi ngue Oja hingui paði te øt'e. Pe Oja i pæ te øt'e. A nu yø ja'i hingui paði hanja'a te øt'Oja. Porque yø ja'i embi ngue hingui nzaqui Oja. Pe Oja mathoguitho ga ndønzaqui ngue'a ga nzaqui yø ja'i.

²⁶ Ague ma zi cu'ahu, ya guí nnuhu te gäma ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'ei ra Cristo. Zi yohotho bi zo'u yø ja'i t'εmbi ngue ja yø mfaði, nuya nnu manho yø ja'i ua ja ra ximhäi. Nu'u ja yø cargo ngue nts'ut'abi xquet'a zi yohotho bi zofo. Xquet'a zi yohotho bi zo'u yø ja'i ngue hñuc'ei p'u ja yø hñini. ²⁷ A nuyá, Oja bi huanhyø ja'i nu'u hñ'y u yø mfaði ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i εna ngue ja yø mfaði. Oja bi huanhyø ja'i nu'u hingui nzaqui yø hya ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i εna ngue xanzaqui yø hya. ²⁸ Nuna Oja bi huanhyø ja'i nu'u t'εmbi ngue hinga njuani ua ja ra ximhäi xøque ma høt'e p'u, para ngue da hyεjpabi yø hya'u yø ja'i εna ngue ja yø ts'edi. ²⁹ Janangue nup'u ja rá hmi rá da Oja ya hñjonni ja'i da zäp'u da 'yεna ngue di 'yεts'i. ³⁰ Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue ya man'yohu ra Jesucristo ya. Oja bi ne ngue conná guehra Cristo dá pahmu hanja na rá hya Oja. A nuyá, ngue conná guehra Cristo, ya bi hoga ma ts'oquih. 'Nε go øt'a ra Cristo ngue ya dí ohu rá 'ye Oja. Porque

go gue'a ra Cristo bi gurca ma ts'oquih. ³¹ Ja di nequi ua hanja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Nu to i nne di 'yεts'i, pe gue da 'yεspabi'a rá Hmu bí 'bu mahεts'i, hingue masque go ra ja'i'a di 'yεts'i", i εna.

2

¹ Ague ma zi cu'ahu, nu'mø ma magä p'u guí 'buhmu ngue dá xi'ahu rá hya Oja, hñdá mangä yø hya ga ya yø ja'i εna ngue yø bamhya. Ni xindá mangä yø hya nu'u mahotho da nt'øde. ² Porque nu'mø ya di 'bucä p'u ha guí 'buhmu, hñnda n'na ra hya dá sänni ngue ga xi'ahu. Guehna ra hya na ngue ga mma hanja ngue bi ma ma cuati p'u ja ra pont'i ra Jesucristo. ³ A nu'mø ya di 'bucä p'u ha guí 'buhmu p'uya, gá nuhu ngue hñdi ya manzaqui. Sinoque asta dí huaqui, porque dí su ngue hñda bongmanho ra hya ga mma. ⁴ Nu'mø ma xi'ahu na ra hya na, hñdá mangä'u yø hya mahotho da nt'øde ngue ma mfaðise, para ngue di thap'a ni mmuihu. Sinoque nuya yø hya dá xi'ahu, guesε ra Espiritu Santo i ja rá ts'edi ngue bi xoc'a ni mmuihu para ngue da ðinni n'yomfεnih xanho hanja na ra hya na. ⁵ Janangue nuna ni nt'εc'ei ja ya, guehna Oja jase rá ts'edi bi the na ra hya na. Hinga guerp'u ja yø hya yø ja'i nu'u εna ngue yø bamhya bi the na ra hya na.

⁶ Pe nup'u 'buhyø ja'i ngue ya xa nzehyø nt'εc'ei, guehya dí xicä ra hya nu'a majuaní ngue di gohi ngue yø bamhya yø ja'i. Pe nuna ra hya na, hinga guehna ra hya pa'u yø ja'i εna ngue yø bamhya 'bucua ja ra ximhäi yø hya na. Ni xinga gue'a te ra hya pa'u yø ja'i di manda ua ja ra ximhäi yø hya na. Porque nu te ra hya pa'u, da thothon'a. ⁷ A nuna ra hya ngue majuaní di gohi ngue yø bamhya yø ja'i, guehna rá hya Oja dí mmangä na. Nu'mø yø pa xa thogui, nu yø ja'i mi 'bucua ja ra ximhäi hñmbi baði hanja na ra hya na. Hante ngue di hocra ximhäi Oja, ya xi zänni te 'be'a di njam'mefa ngue ha di njap'u di nyamma teh. ⁸ Nu'u yø ts'ut'abi ua ja ra ximhäi, hñjombi n'yo yø mmui ngue xta mbaði

hanja na ra hya na. Porque nu'mø ngue xta ndinyø mmæi yø ja'i hanja na ra hya na, nuna ma Hmuha Jesucristo maguesε, ya hinxta mma ma cuati ra pont'i 'mø. ⁹ Bi nja tengutho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Nuna Oja, ya xa nzanni te da japyø ja'i nu'u di madi. Guehna ra njapi Oja hijnonni ja'i di pøni ngue di padi hanja na. Porque hijnam'mø 'be bi nja'a te mi ja ngue da 'yøt'Oja". ¹⁰ Pe Oja bá penngahε ra Espiritu Santo, gue'a bi 'yøt'e ngue bi dinma mmæihε hanja na ra hya na. Porque ra Espiritu Santo i padi gätho'a te rá n'yomfεni Oja'a. ¹¹ Nú n'na ra ja'i ya, hijnongui parpi te ja rá n'yomfεni. Hønse ra ja'i pase te mbemp'u ja rá n'yomfεni. Xquet'a njarbutho Oja ya, hijnonni ja'i da zä da badi te ja rá n'yomfεni Oja. Sinoque hønse ra Espiritu Santo i padi xanho te ja rá n'yomfεni Oja. ¹² Janangue nuju, hinga gue'u yø hya yø bamhya 'bæcua ja ra ximhäi na ra hya dí pahma. Oja'a bá penngahε ra Espiritu Santo ngue gda pahma hanja na rá njapi Oja di 'dadjε. ¹³ Janangue nuna ra hya dí mmanya, hinga guehya yø hya ngue ma n'yomfεniε dí mma, sinoque ra Espiritu Santo i xännga ra hya dí xihyø ja'i nuya n'youi ra Espiritu Santo.

¹⁴ Pe yø ja'i hinguï n'youi ra Espiritu Santo hinguï sä da dinyø mmæi hanja na ra hya xänngahε ra Espiritu Santo. Embi ngue hingrá bamhya ra ja'i mmanna ra hya na. Hinguï padi hanja, porque hinguï n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁵ A nu yø ja'i n'youi ra Espiritu Santo i sä hacra güenda xandønho hanja na ra hya na. 'Nε hinguï sä to da 'yεmbi ngue hinga gue'a te ra hya i mma. ¹⁶ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: "¿Te'o ni ja'i da zä da barpabi rá n'yomfεni'a ma Hmuha? ¿Te'o da 'yεna ngue bi m'mährá xänbæte Oja ngue bi xänbæte te øt'e?" Pe nuju, ra Espiritu Santo'a dí n'yohε, 'nε gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue dí timhmε zits'u hanja rá n'yomfεni ra Cristo.

3

¹ Ague ma zi cu'ahε, nu'mø dámba m'mucä p'u guï 'bæhmε, nugä hindá xi'ahε

yø hya nu'u dí xicä yø 'yεc'εi ya n'youi ra Espiritu Santo. Sinoque dá xi'ahε ra hya hinguï hεnni gdi pahma. Porque guï 'bæhmε tengutho yø basi ngue zits'utho tinni mmæihε hanja rá hya ra Cristo. ² Dá xän'nahε yø hya hinguï hεnni gdi pahma. Tengutho n'na ra basi 'mø sidra xi'ba, hingra hmε ma t'unni da zi, dá ja'ahε p'u. Porque himbi zä xta ndinni mmæihε hanja ya yø hya xanhenni. Asta ni xinga guedyä di tintho ni mmæihε hanja ra hya ya. ³ Porque tobe guï øthohε tengutho ga 'bε hmi'da yø ja'i. Tobe gyø zeyathohε. Tobe gyø 'yøt'i sæithohε. Tobe hinga 'da'igu ra hya guï mmamhmε. Tobe guï øthohε tengutho øtyø ja'i nu'u hinguï pa Oja. ⁴ Porque nu 'da'ahε, guï εm'mø guï yahε: "Nugä dí tennä ra hya mmanna Pablo". Mi'da p'uya εna: "Nugä dí tennä ra hya mmanna Apolos". Janangue ja di nεqui p'uya ngue guï øthohε tengutho øtyø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi.

⁵ Nugä drá Pablo, conna Apolos, ¿teni 'bε'a goma ts'edi jagä'be ngue go tennä'be yø ja'i? A nugä'be yø mεfithogä'be Oja. Høntho dá øt'ä'be ra 'bæfi ngue gä 'yεc'εihε ra Hmu Jesucristo. Pe n'na ngu n'nagä'be, nu'a te ra 'bæfi bi 'dacä'be Oja, gue'a dí øt'ä'be'a. ⁶ Nuna ra hya dá xi'ahε, tengutho n'na ra hmudä 'mø bi thuhu, njarbutho na. Nu ra Apolos, go bi xinthe'a. Pe gue'a Oja di tetra hmudä. ⁷ Janangue nuyá, ngu'a tu ra hmudä, ngu'a xinthe, hijnongui tate. Go gue'a Oja i tate, porque go øt'e ngue i te ra hmudä'a. ⁸ A nu'u tuhra hmudä, 'nε'u xinthe, 'da'igu yø hya. Pe n'na ngu n'na ya, nu'a te ra 'bæfi bi 'yøt'e, Oja da gut'i. ⁹ A nugä'be, yø mεfithogä'be Oja. A nu'ahε, ni mmæihε p'u bi ma nthuhu ra hmudä, gue'ahε i nnøpa huahï Oja.

I ja man'na ra hya ya. Nuna Oja, tengutho 'mø ngue bi dæ'mi bi hyø'a n'na ra ngu p'u guï 'bæhmε. ¹⁰ A nugä p'uya, tengutho n'na ra gado. Nuna Oja bi 'yøt'e ngue dá dæ'mä ra 'bæfi. A nu mi'da yø xänbæte p'uya, tengutho 'mø dadi tetra jado'u. Pe n'na ngu n'na yø gado di sigue ra 'bæfi, i ja ngue da madi xandønho, hinha di dunna ngu. ¹¹ Nuna te ra hya bi ma ma dæ'mi ngue bi si'ahε hanja ra Jesucristo,

güehna ra hya bi nõpa do p'ua ha brá fahra ngu na. Hingui sä ngue da ma madu'mi rá 'bēfi Oja mente hingui hma hanja'a ra Jesucristo. ¹² Pē nuyá, xangu yø do i ja ngue di usa'ua to di sigue ra 'bēfi ngue hõnnigu. Nu 'da yø mēfi, da japra do ngue ra oro p'ua ja ra ngu. Nu mi'da yø mēfi, da japra do ngue ra t'axi. Mi'da yø mēfi, da japyø do ngue mazihotho gui nēqui. A nu mi'da yø mēfi, yø za da japra ngu. Mi'da yø mēfi, da japyø paxi ra ngu. Mi'da yø mēfi, yø xanza da japra ngu. ¹³ Pē n'na ngu n'na yø mēfi, nu'a te ra 'bēfi bi hoqui, nu'mø ra pa daní thaxra güenda, ja da fadi xanho p'uya ngue'mø xanho ra 'bēfi bi hoqui, ogue hin'na. Porque nu'a ra pa'a, ra sibi di nja. Nu'a ra sibi p'uya, ja di nēqui p'ua te ga nho ra 'bēfi bi hoqui n'na ngu n'na yø hyõnnigu. ¹⁴ A nu ra hyõnnigu ngue hindi nzø'a te bi japra ngu, ya da hyanna nzäbi. ¹⁵ Pē nu ra hyõnnigu ngue bi nzø'a te bi japra ngu, ya di m'mē'a te ra 'bēfi bi hoqui. Hõnsē ra hyõnnigu di nyanna te, tengutho 'mø ngue bá pongra ndate n'na ra ja'i p'ua ja ra ndate sibi.

¹⁶ ¿Ua hingui pahma ngue gätho'ahua, i nõpa nija Oja hapu 'bahra Espiritu Santo? Porque ra Espiritu Santo ya gui n'yohua ya. ¹⁷ Nu'mø ngue to di ts'onnbabi rá nija Oja, Oja di castiga ra ja'i. Porque rá nija Oja xandaxqui'a. Janangue nu ra xänbäte ngue di ts'onnbabi rá 'bēfi Oja p'ua gui 'bähma, da ma ra castigo.

¹⁸ Hingui sä ga här'ma mmui, ga ena ngue dí pashua hanja ra hya. Madague'a en'i'da yø ja'i ngue xangu yø mfadi i ja, pē nuya yø ja'i ya, jatho ngue da 'yøt'e tengutho 'mø ngue hinte di padi. Ja da dimp'ua xanho rá mmui ra ja'i ha rá nja na ra hya majuaní di nja rá mfadi. ¹⁹ Porque nuya yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, ngue hingui pa Oja, nup'ua ja rá hmi rá da Oja hinte di muui yø mfadi ya yø ja'i ya. I mmamp'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: “Nuna Oja, i øt'e ngue nuna ra ja'i ena ngue bi dñsē rá mmui na ra hya padi, nuna ra hya bi dñna ja'i, hin tema nho da 'yørpabi”. ²⁰ I nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro man'na ra hya ngue ena: “Nu yø ja'i ena ngue ja yø mfadi, pē Oja parpabi yø n'yomfēni yø ja'i ngue nuya yø hya pahyø

ja'i hinte di muui”. ²¹ Janangue nuyá, nu'ua yø ja'i gui emhma ngue ja yø mfadi ngue yø bamhya, 'yo sä gui espahua ngue da güehya gui huanhni ndana gui tenhna ya. Porque gätho yø xänbäte, gätho'a te ja nximhäi, gätho Oja bá sänni ngue i ja para ngue da 'yøt'ahua ra nho. ²² Nugä drá Pablo, ra Apolos, ra Bedu, dí 'bucähe ngue ga fäxähe. A nuyá, nu te ga bá sän'Oja ngue ja ua ja ra ximhäi, i ja ma tehua, i ja ra ndate, nu te ga dí nnuhua ngue ja ra pa dí 'bähma ya, da gue'a te ga nnuhua ra pa di 'yēp'ua, nu te gätho dí nnuhua ya, ga nja yø cosa ngue da 'yørcähu ra nho. ²³ A nuja ya, ma ga ørpahua rá pähä ra Cristo. Ra Cristo p'uya, i ørpabi rá pähä Oja.

4

¹ A nuyá, dami 'yø'ni güendahua ngue yø mēfithogähe ra Cristo. Bá excahe ngue nuna rá hya Oja hingui fadi hanja, ga xänbähe yø ja'i hanja na ra hya na. ² Gui pahma ngue n'na ra mēfi 'mø bi ndäpa n'na ra 'bēfi, nu'a ra 'bēfi sifi ngue da 'yøt'e i ja ts'editho ngue da 'yøt'e. ³ A nugui, ¿te'o da zä da hyasca ra güenda ngue'mø xanho te dí øt'e, ogue hin'na? Dí haxä njuani ngue hinga gue'a ni 'bēfihua ngue gui hyascähu ra güenda. 'Nē hinjonni ja'i da zä ngue da hyascagui ra güenda ngue'mø gue'a dí øt'e ogue hin'na. Ni xinga gueque dí haxa njuani ngue'mø gue'a te dí øt'e ogue hin'na. ⁴ Nup'ua nnä bengä'a te dí øt'e, dí ena ngue ya gue'a te nnä 'yo ya. Pē hingue masque dí ena ngue hin'ya ma ts'oqui. A nuyá, nu'a ja ngue da hyasca ra güenda te dí øt'e, guesē Oja da hyasca ra güenda. ⁵ A nuyá, 'yo to sä gui haspahua ra güenda mente tobe hingui sønna pa da ep'ua ma Hmuhua Jesucristo. Nu'a go da hyaxra güenda'a, ndana ra ja'i xanho te xa 'yøt'e, ndana ra ja'i hingui ho te xa 'yøt'e. Nu'a go pa'a te mbemp'ua ja yø n'yomfēni n'na ngu n'na yø ja'i. Nu'a te da dñnbabi Oja n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a.

⁶ Ague ma zi cu'ahua, ya dá xi'ahua ya yø hya dá hyēqui ngue ra 'bēfi dí øt'e, da güehra 'bēfi øtra Apolos. Nguna ra hya dá xi'ahua, n'namhma ngue gui pahma ngue

nu'a te mmamp'u ja ra Maca Libro, 'yo gui festhohu. Porque gätho di muui yø xännbate, hingui ho gui 'yεspahu 'da yø xännbate, xingui 'yεmhmü ngue hñte di muui mi'da yø xännbate. ⁷ Xiya, ζte'o bi xi'ahu ya ngue man'na tate xanho'ahu ngue mi'da yø ja'i? ζNdana ra hya gui timhmü ya ngue hñda gue'a Oja bi 'da'ahu ra hya ya? A nuyá, xi'mø ngue Oja bi 'yøt'e ngue gá pahmu ra hya gui pahmu ya, ζhanja ngue gadi 'yεxhu co nu'a te ra hya gui pahmu ya 'mø, εntho xøga xäsehü ra hya p'u gni bεmhmü ya?

⁸ Nup'u gni bεmhmü ya, ngue ya gá pahmu hanja na ra hya na, gui εna ngue ya hñte gadi 'behmu ya. Gui 'bu mmanhohu p'u gni bεmhmü ya, εntho gui ndast'abihu p'u ga mbøn'a te gui øthu ya. Nugähe p'uya, gui εnje n'na nguadi tengutho 'mø ngue hñte dadi mugähe. Nuhma 'mø majuanj ngue gdi ndast'abi, gadi mandahu ndap'u bi zä. 'Nεcähe dí jats'u ma cargogähe 'mø ngue'a te ra 'befi gdi pεhmü. ⁹ Nup'u ga mbøn'a te t'ørcähe ngue yø representantegähe ra Cristo, εna gue xøgue ga 'yøt'a Oja'a ngue ga m'mεfathogähe. Dí 'bcähe tengutho 'mø ngue yø ofädi xa ts'ännbi ngue da tho, di njagähe p'u. Di mpeti yø ja'i ngue da nu te ga thohme. Ngu yø anxε, ngu yø ja'i da nu tho te ga thohme. ¹⁰ A nugähe, i t'εnje ngue dyø 'yammügähe ngue rá hya ra Cristo dí mmamhme. Pε nu'ahu p'uya, nup'u gni bεmhmü, nu'a rá hya ra Cristo ya gui tinsεhu xandønho hanja ra hya. Pε nugähe dí εngähe ngue hñdi ya manzaquigähe. A nu'ahu p'uya, gui εmhmü ngue xanzaqui te gui mmamhmu. Mεnte thenngähe yø ja'i, a nu'ahu p'uya i hnu mansu'ahu. ¹¹ Nu'mø yø pa xathogui, xtá sähe ra n'u ngue hñ'yü te ga sihe. Asta guehya, dí sähe ra n'u ra thuhu. Ja'mø dí tuthögähe, ogue hñ'yü te ga hegähe. Ja'mø di εnje yø ja'i ngue pεgbahe. Ni xingra ngu di ja ngue haru ga m'mahme. ¹² Dadi n'uni dadi mpefi conma 'yεhe. I sanje yø ja'i, pε nugähe p'uya dí äpähe Oja ngue di japj te'o sanje. I mbεngahe xan'u yø ja'i, pε dí setähe. ¹³ I nnø man'uje p'u ha ya yø ja'i. Pε nugähe dí thammanhotho gähe. I nnu häigähe yø ja'i, εnje p'u tengutho 'mø ngue n'na ra cosa

ya xa hørbu yø ja'i, ya hñte di muui. Nguna bi 'yørcähe yø ja'i, asta guetya njarbutho.

¹⁴ Nuna ra hya dá cuatä ua ja ra sεcua ja ua, hñdá cuatä na ra hya na ngue gadi 'bet'a ni sähu. Sinoque dadi 'da'ahu n'na ra consejo tengutho 'mø ngue ma basi'ahu. ¹⁵ Madague'a gui 'yεna ngue di 'bu'i 'det'a mahuahj ni xännbatehu ngue di xän'nahü hanja rá hya ra Cristo, pε nugä go ni papägahu. Porque go rá madi dá xän'nahü ra hoga 'da'yo hya, janangue bi njap'u ngue gui εc'εihu ra Cristo ya. ¹⁶ A nuyá, ya gá nuhu te dá øt'a p'u gui 'buhmu, gue'a dí xi'ahu gui 'yøthu'a ya. ¹⁷ Janangue dí εt'ä p'u na ra Timoteo ngue da xi'ahu te ja ngue gdi n'yohu. Nuna, dadi madi tengutho 'mø ngue ma ts'ant'u, porque dí padi ngue εc'εi xanho ra Jesucristo. Nu'a te nná 'yogä ya ngue dí tennä ra Jesucristo, go da xi'ahu hanja na. Tengutho ra hya dí xännba yø 'yεc'εi di mpeti ndap'u bi zä, da ngut'atho da xi'ahu naya.

¹⁸ Nu'u ni xännbatehu p'u ha gui 'buhmu, i 'bup'u 'da ngue di 'yεts'i, εna ngue yø bamhya. Nup'u ga mbεnj, εna ngue ga su ga mmagäp'u ngue ga ma nyahu. ¹⁹ Pε da ne Oja ngue ya hñda ya'atho ga mmagä p'u ga ma nyahu. Ga nnugä p'uya tegue ngu da 'yøt'u di 'yεxpü gui 'buhmu. Ya ga nnugä 'mø ngue majuanj øt'a te ra hya i mma, hingra hyatho i mma. ²⁰ Porque nu'u yø ja'i ngue ørpabi rá 'befi Oja, hingra hyatho mman'u, sinoque ha ra ts'edi ngue øt'a te ra hya i mma. ²¹ Xiya, ζndana gui nne gui 'yøthu ya? Gui nne gui sigue te gui øthu para ngue ga su'ahu 'mø dá magä p'u, ζuague gui nne gui n'yo manhohu para ngue mahotho gda zo'ahu 'mø dá magä p'u?

5

¹ A nuyá, ndap'u bi zä i hma te 'be'a bi 'yøt'a n'na ma cuhu p'u ha gui 'buhmu, ngue ya 'buhmi rá hømme. Nuna ra ts'oqui na p'uya, guehna tate xants'o, conque gui nnuhu ngue nu'u yø ja'i hingui pa Oja, hingui øt'e tengu na ra hya na. ² 'Nε tobe gadi 'yεxpü gui yahü ngue gui εna ya gä gue'a te gui øthu. A nuyá, ngue nguna ra hya bi nja, i jatho ngue gui m'mü

ndumm̄ih̄u. A nunā ra n'yoh̄u bi 'yø'n̄a ra ts'oqui n̄a, damī hyømh̄u thi p'̄u ha gadī mp̄etih̄u n̄a. ³ Madague'ā ngue h̄indī 'b̄uc̄a p'̄u ha guí 'b̄ah̄m̄u, p̄e nu'm̄ø dá b̄en'ah̄u ɛ̄ntho ya xti 'b̄uc̄a p'̄u ngue gā haspā ra güenda n̄a ra n'yoh̄u bi 'yøtrā ts'oqui. ⁴ A nuyá, damī mp̄etih̄u ya, damī 'yøth̄u'a te nnū manhō mā Hm̄uh̄u Jesucristo. Nup'̄u ha guí mp̄etih̄u, guí 'yø'n̄i güendah̄u ngue dí 'b̄uc̄a p'̄u. D̄a gue'ā mā Hm̄uh̄u Jesucristo guí pah̄m̄u ngue d̄i m'm̄ap'̄u'a ngue d̄a x̄än'n̄ah̄u'a te ja ngue guí 'yøth̄u. ⁵ Nu'ā ra n'yoh̄u bi 'yøtrā ts'oqui, damī hyømh̄u thi p'̄u guí 'b̄ah̄m̄u, d̄i map'̄u 'b̄ahyø̄ ja'ī d̄i mandā ra zith̄u, ja d̄a s̄ap'̄u ra n'̄u rá do'yo. X̄am̄matho ngue d̄i nyannā te 'mø̄ ra pa d̄a ɛ̄p'̄u ra Hm̄ū Jesús.

⁶ Nu'ā te rā hyā guí øth̄u, ya h̄inguī sä n̄imanthō sä guí 'ȳets'ī ngue guí 'ȳenā ḡa gue'ā te gn̄i 'yoh̄u. ¿Ua h̄inguī pah̄m̄u ngue co zits'̄u rā íxi, dī ixquī ḡa rā j̄ani? ⁷ Jan̄angue nuyá, damī hyømh̄u thi'ā ra n'yoh̄u bi 'yøtrā ts'oqui ya, n'namh̄mā ngue h̄indī ts'om̄ m̄i'dā yø̄ ja'ī. Porque tobe h̄indī nts'on̄yø̄ n'yom̄f̄enī yø̄ ja'ī ya. Rā Cristo ya bi tho ngue bi hogā mā ts'oquih̄u, bi gohī tenguthō rā 'bøt'ē ja'mø̄ rā ngo ngue rā Pascua. ⁸ Jan̄angue jatho ngue majuanī guí hȳem̄u p'̄u rā nts'o, ḡätho d̄a gue'ā rā nho gdī n'yoh̄u.

⁹ Nu'ā rā carta d̄a p̄en'n̄ah̄u m'm̄et'o, dá xi'ah̄u te ja ngue guí 'yøth̄u, ngue 'yo gadī nuans̄u'̄u yø̄ 'yots'om'm̄äi. ¹⁰ P̄e n̄uḡa h̄indī ɛ̄n'ah̄u ngue ya h̄inguī sä guí ntøth̄u'̄u yø̄ 'yots'om'm̄äi 'b̄ucua ja rā x̄imh̄äi. Ogue ya h̄inguī sä guí ntøth̄u yø̄ ja'ī h̄ondyø̄ m̄ɛnyū di x̄andī, ogue yø̄ b̄ɛ, ogue th̄anne yø̄ dah̄mū. Nu'mø̄ ngue d̄a gue'ā gdī xi'ah̄u'a, ya n̄netho ngue guí pømh̄u ua ja rā x̄imh̄äi 'mø. P̄e n̄ja ngue h̄ingā gue'ā d̄i mm̄anḡa'a. ¹¹ A nunā rā hyā dá ne gā xi'ah̄u ya, 'yo n̄imanthō gadī nsixui'̄u sä ɛ̄nā ngue gadī ncuh̄u, 'n̄ɛ yø̄ 'yots'om'm̄äi, ogue h̄ondyø̄ m̄ɛnyū di x̄andī, ogue th̄anne yø̄ dah̄mū, ogue yø̄ f̄eh̄nī, ogue yø̄ it̄i, ogue yø̄ b̄ɛ. Nuyá, guehyā n̄i x̄ingā gue'ā dī sä ngue 'dap'̄u guí nsim̄hm̄ɛh̄u ya. ¹²⁻¹³ Porque nu'̄u yø̄ ja'ī h̄ingmā n'yoh̄u, h̄ingo dī tocaguī gā haspā rā güenda. Gues̄e Ojā d̄a hyaspā rā güenda ya dí xi'ah̄u. P̄e nup'̄u ha gadī mp̄etih̄u,

damī hyaxh̄u rā güenda te gā 'yo yø̄ 'ȳɛc'̄ɛi. Jan̄angue n̄uḡa dí xi'ah̄u ngue nunā rā n'yoh̄u bi 'yøtrā ts'oqui, damī hyømh̄u thi n̄a.

6

¹ A nuyá, nu'mø̄ 'b̄ahyø̄ 'ȳɛc'̄ɛi ja ngue di yapr̄ā m̄mi'ȳɛc'̄ɛiui, 'yo di thop'̄u 'b̄ahrā ts'at'abī h̄ingrā 'ȳɛc'̄ɛi. D̄a z̄a d̄i map'̄u 'b̄ahyø̄ m̄mi'ȳɛc'̄ɛiui, d̄a x̄ifi ngue di hojpī temā hyā h̄emb̄i. ² ¿Ua h̄inguī pah̄m̄u ngue nu'̄u yø̄ ja'ī Oja, gue'̄u d̄a hyaspā rā güenda yø̄ ja'ī 'b̄ucua ja rā x̄imh̄äi'̄u? Xi'mø̄ ja ngue gā haspah̄u rā güenda yø̄ ja'ī 'b̄ucua ja rā x̄imh̄äi, xi rā asunto zits'̄utho guí h̄ɛmph̄u, ¿ua h̄indā z̄a guí xih̄nī m̄mi'ȳɛc'̄ɛih̄u ngue di hoqui? ³ Conque astā yø̄ anx̄e Oja gā haspah̄u rā güenda. Jan̄angue gomā gue'ā n'nā rā asunto zits'̄utho di h̄ɛms̄ɛh̄u ngue h̄indā z̄a gā hoc̄ju. ⁴ Xi'mø̄ h̄inguī pad̄i ha gdī hoc̄ju n'nā rā asunto 'mø̄ guí h̄ɛmph̄u, ¿ua sä ngue gue'̄u yø̄ ja'ī h̄ingyø̄ 'ȳɛc'̄ɛi di hoc'ā n̄i asuntoh̄u 'mø? ⁵ Dí xi'ah̄u n̄a rā hyā n̄a n'namh̄mā ngue guí p̄es'nī s̄äh̄u. Xip'̄u ha guí 'b̄ah̄m̄u, ¿ua x̄ingā n'nā nc'̄ɛi n̄i n'yoh̄u ngue di pad̄i di hoc̄a n'nā rā asunto 'mø̄ ja te h̄ɛmbyø̄ c̄u? ⁶ ¿Hanja ngue nup'̄u 'b̄ahrā ts'at'abī h̄ingrā 'ȳɛc'̄ɛi, ja n̄i map'̄u yø̄ 'ȳɛc'̄ɛi ngue di yapr̄ā m̄mi'ȳɛc'̄ɛiui?

⁷ A nuyá, nu'ā te rā njunt'ī guí øth̄u, ja d̄i n̄ɛquī p'̄uya ngue gadī 'b̄ɛhm̄u rā hyā. ¿Hanja ngue nu'mø̄ h̄ingā gue'ā t'øt'ah̄u, h̄inguī h̄ät'ī guí s̄eth̄u? ¿Hanja ngue h̄in gadī n'unī d̄a f̄e'ah̄u, xøgue mad̄i zits'̄u te guí nne guí 'b̄ɛhm̄u? ⁸ Conque xquet'ā guí njah̄u p'̄u ngue h̄inguī ho te guí øth̄u, asta n̄i m̄mi'ȳɛc'̄ɛiui guí p̄ɛh̄u.

⁹ Yo gyø̄ th̄ätih̄u. Guí pah̄m̄u ngue nu'̄u yø̄ ja'ī xants'o te øt'e, h̄indā yarbū ha d̄i mandā Oja'̄u. H̄indā yarbū yø̄ 'yots'om'm̄äi. H̄indā yarbū ya yø̄ n'yoh̄u ørpe tenguthō 'mø̄ drā xisu yø̄ m̄m̄in'yoh̄uui. H̄indā yarbū ya yø̄ ja'ī th̄anne yø̄ dah̄mū. ¹⁰ H̄indā yarbū yø̄ b̄ɛ. H̄indā yarbū ya yø̄ ja'ī h̄onthō ī nne ngue di x̄andī te p̄ets'i. H̄indā yarbū yø̄ it̄i. H̄inda yarbū yø̄ zate. H̄inda yarbu'̄u corpā rā 'yū yø̄ m̄mic'̄ɛiui ngue p̄ɛ. ¹¹ Nuyá yø̄ hyā dí xi'ah̄u ya, ya xc̄ā njap'̄u 'da'ah̄u ya. P̄e nuyá, ya bi mā mahojpi'ah̄u. Ya yø̄ ja'i'ah̄u Oja

ya, ngue gá 'yεcεih_u'a ra Hmu Jesús. Ya guí n'yoh_u ra Espíritu Santo bá pen'nah_u Oja ya.

-----

12 Ya h_{in}di mandagah_u ra ley ga 'yo yø judío ya. Ya sä ga øth_u te dí nneh_u ya. Pε ma ga samma mmaih_u ngue h_{in}ga øth_u'a te h_{in}ni 'yup'_u ga øth_u. 13 Majuan_u'a te ra h_{ya} i hma ngue nu te si ra ja'i, rá mm_{ai} ni ma. A nu rá mm_{ai} ra ja'i p'uya, ga nja'a ngue ja da mεsp_u'a te si. Pε nuya yoho yø h_{ya} ya, Oja da 'yøt'e ngue di njap'_u rá nzequi ya. Pε h_{in}gui sä ga εmh_m ngue ga nja ma do'yoh_u ngue ra 'yots'om'mäi. Sinoque rá do'yo ra ja'i, ga nja na para ngue da 'yørpabi rá 'bεfi ra Hmu. A nu'a ra Hmu p'uya, di hatra ts'edi ma do'yoh_u. 14 Nuna Oja bi japi ngue bi bεnnate ra Hmu Jesucristo p'_u ha bi t'ägui. Xquet'a di jaj_u p'uya, ja rá ts'edi ngue da 'yøt'e ngue ga bεnnateh_u.

15 ¿Ua h_{in}gui pah_m ngue nu ma do'yoh_u, i nnøpe ngue rá do'yo ra Cristo? ¿Ua da zä ga hajpah_u n'na parte rá do'yo ra Cristo ngue di mp_{en}hui rá do'yo n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi? Nu'a, h_{in}gui sä'a. 16 Guí pah_m ngue n'na ra n'yoh_u 'mø bi mε n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi, nuya yo nc'ei ya, εntho n'na nc'εitho, porque n'nat'a ra te comh_mi. I nt'ot'i p'_u ja ra Maca Libro ra h_{ya} ngue εna: “Nu'_u yo nc'ei di mp_{en}h_ui, i cohi ngue n'nat'a yø do'yo, porque i comnda ra te”. 17 A nuyá, nu ra ja'i di mp_{en}hui ra Hmu Jesús, i cohi tengutho 'mø n'na nc'εitho.

18 'Yo gui 'yots'om'mäih_u. I ja xangu m_i'da yø ts'oqui øtyø ja'i, pε nu ra ja'i ngue 'yots'om'mäi, rá do'yose di ts'on_i. 19 ¿Ua h_{in}gui pah_m ngue nu ma do'yoh_u, gue'a nnøpa njja ra Espíritu Santo'a? Porque Oja bá penhna Espíritu Santo ngue di m'm_{ap}'_u ja ma mmaih_u. A nuyá, ya h_{in} dad_i mmandasch_u ya. 20 Porque ya dí oh_u rá 'yε Oja ya ngue bi gurca ma ts'oquih_u. Janangue nuyá, jatho ngue ga ørpah_u rá pähä Oja conma do'yoh_u 'nε conma n'yomfεn_{ih}u. Porque ya rá mmetigah_u Oja.

7

1 Nuna man'na ra h_{ya} guí änngh_u ya, dí nne ga xi'ah_u hanja. Nu ra ja'i ngue h_{in}gui nne di nthati, ya xanho ngue'mø h_{in}di nthati. 2 Pε i fadi ngue ndap'_u bi zä εmmei 'yots'om'mäi yø ja'i. Janangue man'na xanho ngue ra n'yoh_u di m'm_{ahr}á xisu. Ra xisu p'uya, di m'm_{ahr}á ndø. 3 Nu ra n'yoh_u i jatho ngue di m'm_{ah}m_i xanho rá xisu. Ximmangu ra xisu, i jatho ngue di m'm_{ah}m_i xanho rá ndø. 4 Nu ra xisu ngue ya o rá 'yε rá ndø, da 'yørpabi rá pähä rá ndø. A nu ra n'yoh_u ngue ya o rá 'yε rá xisu, da 'yørpabi rá pähä rá xisu. 5 Nu'mø ja rá pähä ra n'yoh_u, 'yo di εnna xisu ngue h_{in}da zä. Nu'mø ja rá pähä ra xisu, 'yo di εnna n'yoh_u ngue h_{in}da zä. A nu'mø ja ngue da 'yøtyø mhmat'Oja, man'na xanho da gohra cohi ngue h_{in}da dährá xisu ra n'yoh_u njamm_i pa. M'mefa p'uya, ya di siguetho tengutho m'mεt'o. A nu'mø h_{in}di siguetho tengutho m'mεt'o, nu'a h_{in}di hyäti da zamyo mm_{ai}, ra zithu p'uya da japi ngue da 'yøtra ts'oqui n'nann_i.

6 Nuna ra h_{ya} ja ua dí xi'ah_u, høntho dí xi'ah_u ngue da zä di nthatra ja'i. Pε nugä h_{in} dad_i mandagä ngue xøgue di ja ts'editho di nthatra ja'i. 7 Dí εnsegä ngue xanho 'mø ngue gätho'ah_u gui 'yøth_u tengutho dí øt'a ngue h_{in} dad_i nthati. Pε nuna Oja, gä go bi sannbi n'na ngu n'na yø ja'i te da zä da 'yøt'e. 'Bahyø ja'i ngue di nthati, 'bahyø ja'i h_{in}di nthati.

8 Nugä dí xihyø ja'i nu'tobe h_{in}di nthati, da guehyø 'danxu, nu to h_{in}di nthati tengutho dí øt'a ngue h_{in} dad_i nthati, ya xanho. 9 Pε nu ra ja'i εna ngue h_{in}da zä di m'm_uε, man'na xanho ngue di nthati, h_{in}da gue'a ngue ja di andrá mm_{ai} ngue h_{in}di nthati.

10 Nugä dí xihyø ja'i ngue ya xa nthati, nu ra xisu ya 'b_{ahr}á ndø, 'yo di hεp'_u rá ndø. Nuna ra h_{ya} dí xi'ah_u, h_{in}gma hyasegä na, sinoque gue'a ra Hmu rá h_{ya} na te dí xi'ah_u ngue gui 'yøth_u. 11 Pε nu'mø ya bi hεp'_u rá ndø n'na ra xisu, ra xisu 'yo dad_i nthati mahøn'a, oque man'na xanho da mε rá ndø mahøn'a. Ximmangu ra n'yoh_u p'uya, h_{in}gui ja ngue da hεp'_u rá xisu.

¹² I ja man'na ra hya dí nne ga xi'ah_u, pe ja dí nne ga xi'ah_u na ra hya naya, himbi man'a m'met'o'a ra Hmu na ra hya na. A nu ma cuh_u ngue ra n'yoh_u, nu'mø hingra 'yεc'ei rá xisu, nu'mø nnu manho ra xisu ngue di sigue di m'mahmi rá ndø, ra n'yoh_u 'yo di hep'ua rá xisu. ¹³ A nu'mø ngue ra xisu, hingra 'yεc'ei rá ndø, 'nε'mø nnu manho ra n'yoh_u ngue di sigue di mmahmi rá xisu, ra xisu 'yo di hep'ua rá ndø. ¹⁴ Porque ra n'yoh_u ngue hingra 'yεc'ei di tocabi rá njapi Oja di t'unna xisu ngue ra 'yεc'ei. Da guehra xisu ngue hingra 'yεc'ei, di nthēui rá njapi Oja di t'unna n'yoh_u ngue ra 'yεc'ei. A nu'mø ngue hønse ra 'yεc'ei di nthēui rá njapi Oja, nu yø basi p'uya, ya hin'na'ua. Pe ya fadi ngue xquet'a 'nεhyø basi di nthēui rá njapi Oja di t'unna papá ogue rá mamá ngue rá 'yεc'ei. ¹⁵ Pe nu'mø ra n'yoh_u ogue ra xisu ngue hingra 'yεc'ei da ne ngue da hep'ua ra 'yεc'ei 'bāhmi, ya da zā da hep'ua. Porque ra 'yεc'ei hingui sā da 'yørpa ra ts'edi di m'mahmi 'mø hingui nne. Porque bi zongah_u Oja ngue ga m'ma mmanhoh_u, hin tema sui di nja. ¹⁶ A nuyá, ngu yø n'yoh_u, ngu yø xisu ngue yø 'yεc'ei, nu'mø 'bāhmi yø ja'i hingyø 'yεc'ei, xamhmatho da zā ha di japi di nyanná te ra ja'i hingra 'yεc'ei.

¹⁷ Nuna Oja, bá sānni te nná 'bāhmu n'na ngu n'naj_u. Nu te di jah_u 'mø mamba zongah_u Oja, ya gue'a ga siguethoh_u'a. Ndap'ua bi zā yø hnini hap_u di mpeti yø 'yεc'ei, guehna ra hya dí xicā yø ja'i naya.

¹⁸ Nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'ei, 'nε ya n'youi ra hmēpya ngue ra circuncisión, 'yo sā di tu rá mmui ngue ya hmēpya. A nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'ei, 'nε hinmani njapra hmēpya, 'yo sā dadi ja ndummui ngue di njapra hmēpya. ¹⁹ Porque ya hingui ja ts'edi'a ya ngue di njapra hmēpya yø ja'i, ogue hin'na. A nu'a ja ts'editho ngue da 'yøtyø ja'i ya, ma datho ja ts'edi ngue da 'yørpabi rá pāhā Oja. ²⁰ N'na ngu n'na yø ja'i, nu te mi ja 'mø mi zon'na Oja ngue bi 'yεc'ei ra Jesucristo, ya di nja tengutho ja ra ja'i. ²¹ A nu'mø ngue grá hmiqúi 'mø mamba zo'i Oja, 'yo sā di tu ni mmui ngue grá hmiqúi. Pe nu'mø ngue da zā ha gdi japi ngue gui pømp'ua 'bāhni hmu, dami hyoni ha i japi. ²² Pe nu ra ja'i

mará hmiqúi 'nε ya ra 'yεc'ei ya, da badi ngue nup'ua ja rá hmi rá dā Oja, ya rá n'youi ra Cristo. A nu ra ja'i ngue manjo'o rá hmu, 'nε ya ra 'yεc'ei ya, da badi ngue nup'ua ja rá hmi rá dā Oja, ya rá mēfi ra Cristo. ²³ A nuyá, ya dí oh_u rá 'yε ra Cristo nu'a bi gurca ma ts'oquih_u ya. Ya hingrá ja'itho ma hmu ya. ²⁴ A nuyá ma zi cu'ah_u, nu'a te ra 'bēfi mi pehyø ja'i 'mø mi zon'na Oja, di siguehmatho yø 'bēfi yø ja'i. Porque ndap'ua bi zā 'bāhyø ja'i ngue εc'ei Oja ya, pe ya gā yø n'youi Oja.

²⁵ A nuyá, nu'ua yø ja'i ngue tobe hīndi nthati, nu'a ra Hmu hin tema hya bi ma ngue ha di njapi. Pe nugā ga xi'ah_u na te ra hya dí mbēni ga mma. Pe dami 'yεc'ei h_u te ga mma, porque conná mate Oja ja ts'edi na te ra hya dí mma. ²⁶ Nup'ua nná bēngā, xanho ngue hīndi nthata n'na ra n'yoh_u. Porque yø pa dí 'bāhmu, ya xanhennitho 'mø ngue 'bāhrá xisu ra n'yoh_u. ²⁷ A nu ra n'yoh_u ngue ya 'bāhrá xisu, 'yo sā di sānni da hep'ua. Pe nu ra n'yoh_u ngue hinjo'o rá xisu, man'na xanho 'yo di honná xisu. ²⁸ Nu'mø bi nthatra n'yoh_u, hingrá ts'oqui bi 'yøt'e. Nu ra hmu te 'mø bi nthati, ngutho hingrá ts'oqui bi 'yøt'e. Nja ngue nu'ua yø ja'i di nthati, hīndi 'bēdi tema hya hēmbi, hinga ngu'mø ngue hīndi nthati. Dí mmangā na ra hya na ngue hīndi nnegā ngue gui thohmu'a ra dummu'i tho'ua yø ja'i ya xa nthati.

²⁹ Ague ma zi cu'ah_u, nu'a ga mbønna ra hya dí xi'ah_u ya, ya mits'ua dyø pa jap'ua. Janangue jatho ngue gui 'yørpah_u rá 'bēfi Oja. Ya hinga mbongui ra ora ga m'mamma pāhāthoh_u p'ua ja ma ngumhmu ya. ³⁰ Nu yø ja'i ngue 'b_u ndummui, ya hinga mbongui ra ora 'be di nzoni. Nu yø ja'i 'bāmma pāhā, ya hinga mbongui ra ora 'be di nthede. Nu yø ja'i ja te nne da dāi, ya hinga mbongui ra ora da dāi te honi. ³¹ Mente ngue dí 'bāhmu ua ja ra ximhāi, ya hīndi ma ma mmuih_u'a te dí pesh_u ua. Porque nuna ra ximhāi ja ua dí 'bāhmu, ya ni ma da guadi.

³² Dí nnegā ngue hīnte man'na ni hya di ma ni mmuih_u. Nu ra n'yoh_u hīndi nthati, guehna ra n'yoh_u di ja ndummui ørpabi rá

'befi ra Cristo para ngue da nu manho ra Cristo te ot'e. ³³Pe nu ra n'yohu ya xa nthati, gue'u yø cosa honyø ja'i ua ja ra ximhai ni ma ra mmui ngue honi. Porque nne da nu manho ra xisu. ³⁴Ximmangu yø xisu, xquet'a njarbutho. Nu ra hmute hinda nthati, i ho ra mmui ngue ørpabi ra 'befi ra Cristo. Ngu ra do'yo, ngu ra n'yomfeni, ga xa dap'a Oja ngue ørpabi ra 'befi. Pe nu ra hmute ngue ya xa nthati, i ho ra mmui ngue da 'yøt'a te ra 'befi ja ua ja ra ximhai, porque i nne ngue da nu manho ra ndø.

³⁵Nuna ra hya di xi'ahu ya, hontho di nnegä ngue ga faxahu. Porque hinda nnegä ngue gui m'mu mman'ahu. Sinoque di nnegä ngue gui m'mu mmanhohu, gui hyo ni mmui ngue gui 'yørpahu ra 'befi ra Cristo.

³⁶A nuyá, di nne ga xi'a n'na ra hya ya yø n'yohu si yø t'ixu, 'ne ya sønyø pa ngue di nthati. Nu'mø enna n'yohu p'aya ngue hingui ho ngue da thohra nthati ra t'ixu, da za di tharpi. Porque ra nthati, hingra ts'oqui'a. ³⁷A nu ra n'yohu ngue n'nat'a mbeni ngue hinda tharpabi ra t'ixu, da 'yemp'u ja ra mmui ngue hingui ja ts'edi ngue di nthatra t'ixu, ya xanho te ot'e. ³⁸Nu'a di tharpabi ra t'ixu, ya xanho te ot'e. A nu'a hinda tharpabi ra t'ixu, man'natho xanho te ot'e.

³⁹A nu ra xisu 'mø ngue bi nthati, ya hin'ya ra nt'edi ngue hondi nthatui man'na ra n'yohu mente ra pa ngue 'butra ndø. Pe nu'mø ya bi du ra ndø, ya da za di nthati mahon'a. Hont'o bi za da ne da me, gue go dra 'yec'ei'a ra n'yohu da me. ⁴⁰Pe nu ra 'danxu ngue'mø ya hinni mantho di nthati, man'na xanho. Guehna ra hya di mbengä naya, pe di padi ngue ra Espiritu Santo'a di benngui te di mma.

8

¹A nuna man'na ra hya gui ängahu ngue'mø da za gui sahu ra ngø i tho ngue 'bøspabi yø dahmu, oque hinda za gui sahu. Majuaní ngue nuju di pahmu ngue nu'a ra ngø 'bøspabi ra dahmu, hinda ts'onnga ma mmuihu 'mø ngue ga sahu. Pe hingui ho 'mø ga ena ngue di pasahu xanho hanja ra hya ngue mi'da ma mmic'ehi. A nuju,

jatho ngue ga mmahmu n'na ngu n'naju para ngue man'na di zajma nt'ec'ehi. ²A nu ra ja'i ena ngue ya bi dini xanho hanja ra hya, pe di 'betho da dini xanho ha exa nja ra hya nu'a ja ngue da badi. ³Pe nu ra ja'i di ma Oja, Oja i nnu manho ra ja'i.

⁴A nuyá, ma ga xi'ahu xanho hanja'a ra ngø i tho ngue 'børpabi yø dahmu ya. Di pahmu xanho ngue nu yø dahmu 'bucua ja ra ximhai, hinde di muui, porque n'natho Oja i 'bui. ⁵A nu yø ja'i embi ngue xangu yø Oja i 'bui, ngup'u mahets'i, ngu ua ja ra hai. Madague'a enyø ja'i ngue xangu yø dahmu 'bui, 'ne xangu yø hmu, ⁶pe para ngue nuju, n'natho'a ma Ojah 'bui, gue'a ma Papahu'a. Nuna, guehna Oja bi hoqui te ga di nnuhu ngue ja naya. A nuju p'aya, di bahu para ngue ga ørpahu ra pahä Oja. A nuna di nnope ngue ma Hmuhu ya, guehna ra Jesucristo na. Conna guehna ya, i ja dyø cosa di nnuhu ngue ja ya, 'ne guehna di 'dacju ma tehu na.

⁷Pe hinga gätho ma cuhu tini xanho yø mmui hanja na ra hya naya. Ya xa nzanyø ja'i ngue mi thanne yø dahmu. Janangu nuya yø ja'i hingui nzaqui yø nt'ec'ei ya, nup'u ga mbeni, i ena ngue ra ts'oqui ør'mø bi za ra ngø nu'a tho ngue t'ørpa ra 'bøt'e yø dahmu. ⁸A nuyá, nuna Oja, hinde da jacju ngue'mø ga sihu oque hinga sihu'u yø cosa'u. Pe nu'mø ga sihu, hinga sä ga emhu ngue man'na xanho te di øthu. Nu'mø hinga sihu, ngutho hinga sä ga emhu ngue hingui ho te di øthu.

⁹Madague'a sä ngue ga sihu'a ra ngø'a, pe dami mfahmu xanho ngue te gui sihu. 'Yo gui nne ngue nu te gui sihu, go gui ndupatehu p'u da 'yøtra ts'oqui'u ma cuhu hingui nzaqui yø nt'ec'ei. ¹⁰Xi'mø da nu ni cuhu ngue gui sihmε p'u ja n'na ra ngunja 'buhyø dahmu. A nu'ahu p'aya, ya gui pahmu ngue hinde ja ngue gui sihu'a te ts'i p'u. Pe nu ni cu, ngue hingui nzaqui ra nt'ec'ei, da 'yøtra ts'edi da zi'a te xa 'børpä yø dahmu. ¹¹A nu'ahu gui pahmu ngue da za gui sihu'a te ga ts'i p'u. Pe nu ni cu, ngue hingui nzaqui ra nt'ec'ei, da 'yøt'e tengue gui ot'e. Gue'a di m'mε'a p'aya ngue ena ngue ra ts'oqui bi 'yøt'e ngue bi zi'a te ts'i p'u 'buhyø dahmu. Conque gui nnuhu

ngue gue'a i du ra Cristo'a ngue bi yāni. ¹² Janāngue nu to ndupate p'ua otra ts'oqui rá cu, gue'a ra ts'oqui ot'a, ngue festho'a te ra hya mmanna Cristo. ¹³ A nugā, nu'mø ngue gue'a ra ngø dí si ngue ga 'yøtra ts'oqui mā cu, ya hinguī ja ngue ga si ra ngø. Porque hīndī nne ngue ga japi da 'yøtra ts'oqui mā cu co nu'a te dí si.

9

¹ A nugā, rá representantegā ra Cristo, hinga to bi zā ni ja'itho di mandaqui ya. Nuna ra Hmu Jesús, dá nyasegā'be na. A nuna te ra 'befi bi 'dacrā Hmu, di nequi ngue bi bømmanho, porque go dá ja'ahā gā 'yεc'εibahā rá hya. ² Madague'a 'bū i'da εngui ngue hinga guecā rá representantegā ra Cristo, pε nu'ahā guī pahmā xānho ngue guecā rá representantegā'a. A nuyá, ngue ya guī εc'εihā ra Cristo ya, ja guī hāxhā p'ua majuanī ngue go rá representantegā na.

³ Nu'mø te'o εnā ngue hinguī nnu manho te dí øt'e, guehna ra hya dí xihna ya. ⁴ Nuna te ra 'befi dí øt'e, ni 'yup'ua di n'nacrā hmε dí si. ⁵ Nε xquet'a ja grā nt'εdi ngue ga nthati, ga mmε'be n'na ra xisu ngue dra 'yεc'εi n'namhma ngue ga mmε'be p'ua gdā ma. Porque gue'a øt'ua mī'da yø representante'a ngue sixtyø xisu. Tengutho øtyø n'yohā ra Hmu Jesús, ximmāngu ra Bedu xquet'a njarbū. ⁶ ¿Ua guī εmhma ngue nugā ya, 'nεhra Bernabé, høngthogā'be jatho ngue ga tahā te ga si'be mεnte ga mmāngā'be ra hoga 'da'yo hya? ⁷ Xi n'na ra soldado, ¿ua hinguī tahrá nzābi ngue'a te rá 'befi øt'e, ua n'nanni bi tahra mεnyu ngue rá gasto p'ua ha 'yo? Xi n'na ra n'yohā ngue'mø bi 'yøt'a n'na ra nuandāt'ā ngue yø uva, ¿ua hinguī si'a te pømp'ua ja rá 'befi? Xi n'na ra n'yohā ngue fāhyø de'yo, ¿ua hinguī si ra leche 'mø bi de'mi?

⁸ Yo guī εmhma ngue mā hyase nā ra hya dí mmāngā ya. Porque nuna ra hya na, guehna mmamp'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés. ⁹ Nuna ra hya nt'ot'i p'ua ja ra ley, guehna ngue εnā: “Yo guī turpabi rá ne ra ndani nu'a nnehyø trigo ngue di ntaqui”, i εnā. A nuna Oja ya, hīn'i mmanna ra hya na ngue da høndyø ndani dadi ja ndummai ngue di

nnepe di nsihmε. ¹⁰ Sinoque bi manna ra hya na, porque nnepe ngue gue'ua yø mεfi Oja da 'bāts'i. Porque n'na ra mεfi di mpep'ua ja n'na ra huahī i tømī da dahrá nzābi. Ximmāngu'a tacyø trigo, xquet'a tømī da dahrá nzābi ngue'a te pεfi. ¹¹ Nuna rá hya Oja dá māngā'be p'ua guī 'būhma, tengutho 'mø dá tucā'be n'na ra huahī co nuna ra hya na. Xi ya, ¿ua ya ni mmāihā ya ngue'mø guī fāxca'be te dí hongā'be ya? ¹² Conque gadī unhnā te hon'ua mī'da yø mamhya. Goma guecā'be p'uya ngue man'natho ni 'yup'ua ngue guī 'dacjā te dí hongā'be.

Pε nugā'be hīnte dí xi'ahā 'mø ja te dí hongā'be. A nu'mø hīn'ya te ga hongā'be, dí hāt'i dí setā'be p'ua. Porque hīndī nnegā'be ngue da gohyø mmāi yø ja'i nguehna rá hoga 'da'yo hya ra Cristo dí mmāngā'be. ¹³ Pε guī pahmā xānho ngue nu'ua yø ja'i øtra 'befi p'ua ja ra nija di mpeti yø judío, nu'a tema cosa hāxyø ja'i p'ua ja ra nija, gue'a ja ngue da zi'a. Nuyā dí mmāngā guehya yø ja'i ho yø zu'ε ngue øtra 'bøt'e p'ua ja ra altar, guehya di tocabi sa ra ngø nu'a pøt'e. ¹⁴ Ximmāngudya, nuna ra Cristo bá sānni ngue nu'ua yø mεfi manna hoga 'da'yo hya, nu'ua yø ja'i sihra hya gue'ua go di pøn'a te honyø mamhya'ua.

¹⁵ Pε nugā hīnjam'mø te dí xi'ahā ngue guī fāxcahā 'mø ja te dí honī. Madague'a ni 'yup'ua ga xi'ahā ngue guī fāxcahā, pε hīnte dí xi'ahā. A nugā ya, hīnna ot'ā nā ra sūcuā ja ua ngue gdī ādi guī 'dacjā te dí honī. Man'na xānho gā tū ua ra thūhū, hīnda gue'a ngue guī 'yεnjā ngue dí ādi guī fāxcahā. ¹⁶ Yo guī εmhma ngue ra matetho dí øt'e ngue dí xi'ahā ra hoga 'da'yo hya. A nugā, ya mā 'befigā'a, i høxhma xi ngue ga mmanna hya. Huεcategui ngue'mø hinga mmāngā nā ra hoga 'da'yo hya. ¹⁷ A nuyá, nu'mø ngue mā pāhāse nnā mmāngā nā ra hya na, ya ja rá njut'i xānho. Pε nja ngue hīngmā pāhāsehe te dí øt'e, sinoque ja ts'editho ngue ga mmanna hya, porque Oja bi 'dacrā 'befi ngue ga mmāmbra' hya. ¹⁸ A nuyá, nuna dí ør'mā güenda ngue mā nzābi ya, i ja grā pāhā ngue hīnte dí jai guehna ra hoga 'da'yo hya dí mma. Madague'a ja grā nt'εdi ga xi'ahā ngue guī 'dacjā te dí honī, pε nugā hīnte dí xi'ahā ngue guī

'dacjɛ.

¹⁹ A nuyá, maɗague'a ngue hɨnjonni ja'i di 'bɛi ngue ma hmu, pɛ nɨgá dí øt'e ngue tengutho 'mø di nnøpa hmu gátho yø ja'i. Porque dí nne ga japi ngue xtangu yø ja'i da 'yɛc'ɛi ra Cristo. ²⁰ Nu'mø dí 'bɛcá p'u ha 'bɛhyø judío, dí øt'á tengutho øtyø judío, n'namhma ngue xamhmatho ga tapyø mmɛi ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Tengutho øt'u to øt'a te mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, gue'a dí øt'á'a. Maɗague'a ngue hɨngui ja ts'ɛdi ga øt'á te mmamp'u ja ra ley, pɛ dí øt'e para ngue xamhmatho ga tapyø mmɛi yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. ²¹ Nu'mø ngue dí 'bɛcá p'u 'bɛhyø ja'i hɨngui paɗi hanja ra ley bi 'yotra Moisés, dí øt'á tengutho øt'u, n'namhma ngue xamhmatho ga tapyø mmɛi ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Pɛ hɨndí nne ga mma ngue ga ɛna ya hɨndí tenna ra ley Oja, sinoque dí tenna ley bi manna Cristo. ²² Nu'mø dí 'bɛcá p'u 'bɛhyø 'yɛc'ɛi ngue hɨngui nzaqui yø nt'ɛc'ɛi, dí øt'e tengutho øt'u, n'namhma ngue da zäp'u ga haɗra ts'ɛdi yø nt'ɛc'ɛi i ja. Nná øt'á'a ngue 'da'igu dí ør'be yø ja'i 'bɛp'u ha dí mmana hya, n'namhma ngue xamhmatho da zäp'u dí nyanyø te 'da'u øxra hya dí mma. ²³ Nguna ra hya dá øt'á ya, n'namhma ngue da zäp'u da 'yøhyø ja'i ra hoga 'da'yo hya. Nu'a rá njapi Oja bá n'youi na ra hya na, da zäp'u di tocabi gátho'u bi 'yøde hanja ra hya.

²⁴ Ya guí pahmu ngue nup'u ja n'na ra xɛqui majuanɨ ngue di nja ra 'dihɨ, gátho'u to da gɛcra 'dihɨ, n'na ngu n'na nɨ tihɨ, pɛ n'natho'a da daɗa. Damɨ njathu p'uya, guí ja ndummɛi gui 'yøth'u'a te di 'bɛp'ahɨ Oja gui 'yøth'u, n'namhma ngue da zäp'u gui tahmu. ²⁵ Gátho'u to honɨ ha di dap'u ja ra nt'ɛni, hɨnte nne di hɛni para ngue da daɗa. Pɛ nuya p'uya, di ja ndummɛi ngue da da'a n'na ra corona ngue da thotho, porque ra paxitho. Pɛ nuju, daɗi ja ndummɛi ngue ga øth'u'a te di 'bejpahɨ Oja, n'namhma ngue di 'dacjɛ rá njapi, nu'a hɨnjam'mø da thogui. ²⁶ Nuna ra hya nná 'yogá, dí haɗra 'yu nu'a ja ngue gdá n'yo, hɨndí päjtho'a te ja ngue gdá n'yo. Nugá dí ho ma mmɛi ha gdá ørpabi rá pähá Oja, porque hɨndí nne ngue hɨnte di bøntho na rá 'bɛfi Oja nná 'yo. ²⁷ Nu

ra ja'i 'mø nne ngue da daɗa, di n'annbi ngue ɛmmɛi di xádi ha di daɗa. Di njadá p'uya, di ho ma mmɛi ngue dí honɨ ha di ntahna ra hya nná 'yo. Porque dí nne ga øt'e tengutho ra hya di xihyø ja'i da 'yøt'e. Nugá hɨndí nne da 'yɛnc'a Oja ngue hɨnga gue'a te dí øt'e.

10

¹ Ague ma zi cu'ahɨ, mamɨ pumbɛnihu na ra hya ja ua, ngue Oja bi 'yøt'e ngue nɨ 'bɛt'o ra gui p'u nɨ ma yø nyogui ja'i nuya bi japi bi 'daxra Thɛnga jaɗhe. ² Gátho ya yø ja'i ya, 'dap'u nɨ 'youi ra Moisés ngue nɨ dena gui, 'nɛ gá 'da i thorpɨ ja ra jaɗhe. Guehya yø ja'i bi 'yøt'e ngue yø n'youi ra Moisés. ³ Gátho yø ja'i bi zi'a ra hmɛ bí 'yɛ mahɛts'i. ⁴ 'Nɛ gátho yø ja'i bi zi'a ra dehe bi bop'u ja ra mmɛndo. Pɛ nu'a bi 'uɨnthe yø ja'i, hɨngra do, sinoque gue'a ra Cristo bi máxyø ja'i hapɨ nɨ ma. ⁵ Pɛ nuna Oja, hɨmbi nu manho te bi 'yøtyø ja'i m'mɛfa. Janangue ya mmɛ gá bi du p'u ja ra dapo.

⁶ A nuyá, nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i bi 'yøtra nts'o, nu'mø ngue 'nɛcɨ ga øthɨ ra nts'o ya, xquet'a ngu'a ra ndate ga thohmu. ⁷ Janangue nuyá, 'yo gui thannehu yø dahmu tengutho bi 'yøt'i'da'u ngue bi danne yø dahmu. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro te bi 'yøtyø ja'i, i ɛna: “Bi mi yø ja'i ngue di nsihmɛ, 'nɛ bi mmɨnhɨ. Mi juate ra ts'ihmɛ yø ja'i, bi nangui ngue bi danne ra dahmu. Bi mɛhra hɛi p'uya”, ɛna Maca Libro. ⁸ 'Nɛ hɨnga n'yots'om'mäihɨ tengutho bi 'yøt'i'da'u ngue bi n'yots'om'mäi. Ngue nguna bi 'yøt'e, n'na patho i du 'däte mahyu mahuahɨ yø ja'i. ⁹ Nuna Oja i seti te dí øthɨ, pɛ hɨngui sä ngue xøgue gdá øth'u'a ngue ga unhnɨ ra cue Oja. Nguna bi 'yøt'i'da yø nyogui ja'i, pɛ mi søtrá mmɛi Oja, bi guadi bi du yø ja'i ngue bi za yø c'ɛya. ¹⁰ Mamɨ nømman'uhɨ Oja tengutho bi 'yøt'i'da'u yø nyogui ja'i ngue bi nømman'u Oja. Janangue Oja bá pɛnnabɨ rá anxɛ ngue bi hyo ya yø nyogui ja'i.

¹¹ Nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i, bi ma macuati p'u ja ra Maca Libro'a te bi nja, n'namhma ngue nu yø ja'i 'bɛhya

yø pa rá nze_εguitho dí 'b_uhm_u, da sifi ngue 'yo di njap'_u. ¹² Janangue nu te'o εna ngue hinjam'mø da 'yøtra ts'oqui, jatho ngue di mfädi xandønho manma 'yøtra ts'oqui. Porque yø nyogui ja'i bi 'yøtra ts'oqui. ¹³ Nu'mø so ma mm_uih_u ngue ga øth_u ra nts'o, xquet'a njarb_utho gätho mi'da yø ja'i. Pe nuna Oja hingui hegah_u na, da mäx_ucah_u ngue hinda dajpa ma mm_uih_u ra nts'o. Nu'mø ya bá εp'_u ra ts'on'yomf_ueni, nuna Oja di mfäxte ngue da zä ga taph_u'a ra nts'o ngue h_undi nja.

¹⁴ Janangue nuya ma zi cu'ah_u, 'yo gui thanneh_u yø dahmu. ¹⁵ Da d_unni mm_uih_u na ra hya ga mmangä ya. I sä ngue gui hyacs_ueh_u ra güenda ngue'mø gue'a dí xi'ah_u ogue hin'na. ¹⁶ Nu'mø dí äph_u Oja ngue di japr_u vaso 'mø dí sih_u ra Santa Cena, ¿huangui ga mbøni ngue nuya yø ja'i si, guehya yø ja'i i mäna ji ra Cristo p'_u ja ra pont'i ngue da yäni? Nuna ra thuhm_uε dí xeni ngue dí sih_u, ¿huangui ga mbøni ngue nu to gätho di sih_u na, gue'u yø ja'i i unnä do'yo ra Cristo p'_u ha bi tho na ngue da yäni? ¹⁷ A nuyá, xa ngu_u ya. Pe ma mm_uih_u, xøgue 'da'igu porque nu'a ra thuhm_uε di xeni ngue di comhm_u di sih_u, n'natho'a.

¹⁸ Gui nnuh_u te øtyø judío 'mø ørpa ra 'bøt'e Oja. Nu to gätho sa ra ngø i tho ngue ørpa ra 'bøt'e Oja, i comhm_u sa, porque 'da'igu yø mm_uih_u ngue'a ra ndanne øt'e. ¹⁹ Nuna te dí nne ga mm_uanya, hinga mbøni ngue da t'emb_u ja rá ts'edi n'na ra dahmu. Ni xinga gue'a ra ngø 'børpabi ra dahmu da t'emb_u man'na xand_uxqui ngue'a ra ngø hinga m'møt'e. ²⁰ Nuna ra hya dí mmangä, ngue nu'u yø ja'i hingui pa Oja, ørpa ra 'bøt'e ra dahmu, gue'u yø ts'onthi ørpabi ra 'bøt'e 'n_u hinga gue'a Oja ørpabi ra 'bøt'e. Pe h_undi nnegä ngue 'n_u'ah_u gui cohi ngue da 'da'igu gui 'yøth_u ya yø ja'i thanne yø ts'onthi. ²¹ Hingui sä ga sih_u ra Santa Cena bi zogah_u ra hya ra Hmu Jesús ngue ga øth_u, 'n_u xinga mmähä p'_u ha ts'a ra ngø nu'a 'bøspabi yø ts'onthi. ²² 'Yo gui nne ngue da z_ucj_u ra Hmu Jesús. ¿Teni 'be'a gui εna go ga japh_u'a?

²³ A nuyá, ya h_undi mandagah_u ra ley ga 'yo yø judío ya. Ya sä ga øth_u te dí nneh_u ya. Pe hingui ja ngue ga øth_u'a te h_unni 'yup'_u ga øth_u. Hinga nne ngue ga øth_u'a te di ts'onnbabi rá mm_uih_u ma mm_uic'εih_u. ²⁴ Jatho ngue ga honnbah_u ra nho mi'da yø ja'i, hingue masque ga honse ra nho gdä 'b_uhm_u.

²⁵ Nu'a ra ngø pä yø ja'i p'_u ja ra tai, dami sihmah_u hma. 'Yo tema nt'änni gui øth_u porque 'yo sä gui su gui sih_u'a ra ngø xa 'bøspabi yø dahmu. ²⁶ Porque nu te gä ja ua ja ra ximhäi, gä rá mm_ueti Oja.

²⁷ Nu'mø da zixah_u ra ts'ihm_uε n'na ra ja'i ngue hinga 'y_uc'εi 'n_u gui n'un_u ngue gui mmähä, dami sih_u te di 'da'ah_u. 'Yo 'be gui änh_u ngue'mø ra 'bøt'e ra ngø ogue hin'na. 'Yo sä gui su gui sih_u. ²⁸ Pe nu'mø toni ja'i da 'y_un'ah_u: “Nuna ra ngø ja ua, ya xa 'bøspabi yø dahmu na”, da 'y_una, 'yo gui saha ra ngø p'uya. Porque hingui netho ngue gui ts'onnbah_u rá mm_uih_u ra ja'i nu'a su da za ra ngø ngue ra 'bøt'e. ²⁹ Madague'a gui pahmu ngue gätho yø ngø 'da'igu, pe 'yo gui saha ra ngø 'mø εmbyø ja'i ngue hingui ho da ts'i.

A nuyá, rá nze_ugui 'b_u i'da ngue nne da 'y_ungui: “¿Hanja ngue ga ets'a te dí si connä ngue'a te rá n'yomf_ueni n'nan'yo n'na ra ja'i?” da 'y_ungui. ³⁰ “Xi'mø dí äprä mate Oja ngue di japi te dí si, ¿teni 'be'a go nne'a n'nan'yo n'na ra ja'i ngue da 'yørpa rá hya te di si?” da 'y_ungui. ³¹ Nugä ga xi'ah_u hanja na ra hya na. Nu'mø gui sih_um_uεh_u ogue gui sitheh_u, ogue ja te man'na macosa gui øth_u, nu te gä gui øth_u, dami hyomhm_u ra hya ngue ha di t'εspabi Oja. ³² 'Yo gui nneh_u ngue go da t'εnj_u ngue di juth_u ra 'yu hap_u øtra ts'oqui mi'da yø ja'i, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, ni xinga gue'u yø ja'i Oja. ³³ Conma parte, dadi ja ndumm_uih_u ngue dí øt'ä'a te 'be'a ja ngue da nu manho yø ja'i. Porque hinga nhos_uε dí honi, sinoque dí honnbabi ra nho da n'yo mi'da yø ja'i para ngue di nyanyø te.

11

¹ Tengutho gui nnuh_u dí øt'ä ya, da ngu'a gui 'yøth_u. Porque nugä dí øt'e tengutho bi 'yøtra Cristo.

² Ague ma zi cu'ah_u, dadi johyagä ngue zant'a guí mb_{en}ju_u, 'n_e hinguí hehm_u na ra hya dá xän'nah_u. ³ P_e nugä jap'u n'na ra hya dí nne ga xi'ah_u. Damí pahm_u ngue nuna Oja i 'bet'o na ngue ra Cristo. Ra Cristo p'uya, i 'bet'o na ngue ra n'yoh_u. Ra n'yoh_u p'uya, i 'bet'o na ngue rá xisu. ⁴ Nu'mø mmat'Oja n'na ra n'yoh_u p'u ja ra nija, ogue nne da manna hya di bennba Oja da ma, 'n_emø hustho rá fui ra n'yoh_u, ya di nequi ngue hinda respeta xanho ra Cristo. ⁵ Nu n'na ra xisu 'mø ngue mmat'Oja p'u ja ra nija, ogue i nne da manna hya di bennba Oja da ma 'n_e hinguí 'ue rá ya, ya di nequi ngue hinda respeta xanho rá damme. Nu'mø hinguí 'ue rá ya ra xisu, ya øt'e tengutho yø xisu nt'axi yø ya. ⁶ Nu ra xisu hinguí nne da 'ue rá ya, man'na xanho da 'yaxrá ya. P_e nu'mø enna xisu ngue ra 'be'isä ngue da 'yaxrá ya, man'na xanho da 'ue rá ya 'mø. ⁷ A nu ra n'yoh_u, hinguí sä da hyusta rá fui p'u ha dí mpeti yø ja'i, porque Oja bi hocra n'yoh_u ngue bi gohi tengutho'a. Janangue conná guehra n'yoh_u i t'espabi Oja. P_e nu ra xisu, i 'bui ngue ga t'espabi ra n'yoh_u'a. ⁸ Porque Oja, nu'mø mambi hocra n'yoh_u, hinga xisu'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra n'yoh_u. Sinoque ra n'yoh_u'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra xisu. ⁹ A nu ra xisu, bi ma mahoqui para ngue rá máxtetho ra n'yoh_u, hingue masque ra n'yoh_u bi ma mahoqui para ngue drá máxtetho ra xisu. ¹⁰ Janangue guehna dí mmangä naya ngue ra xisu jatho ngue da 'ue rá ya, gue'a ra hm_eya'a ngue _ec'ei rá damme 'mø nzofu. 'N_e gue'a nnu manho yø anx_e Oja'a. ¹¹ P_e Oja bá sänni ngue ngu yø n'yoh_u, ngu yø xisu, mahyonitho ngue di m'mui. ¹² Porque majuaní ngue nup'u bá fudi bá m'mhra xisu, guerp'u ja rá do'yo ra n'yoh_u bá thaqui. P_e xquet'a majuaní ngue nu ra n'yoh_u, ra xisu di mi'mi. Nuna p'uya, gátho Oja bá sänni ngue njap'u.

¹³ Damí hyacj_u xanho ra güenda na ra hya dí xi'ah_u ya. Xi n'na ra xisu 'mø mmat'Oja, ¿ua xanho ngue da 'ue rá ya uague hin'na? ¹⁴ Ya guí nnuh_u te øt'e gátho yø ja'i. Nu ra n'yoh_u, hinguí nnu manho ngue xtamma rá xta. Porque embi ngue

ra 'be'isä. ¹⁵ P_e ra xisu i nnu manho ngue xtamma rá xta. Porque gue'a rá xta bi t'unni ngue da nopa nt'eya. ¹⁶ P_e nu'mø 'bui to i nne di nnemhya guehna ra hya dí xi'ah_u ya, da bata njuani ngue ni xinga guecj_u, ni xinga gue hmi'da yø ja'i Oja i 'bui ndap'u bi zä yø hnini ngue da n'nan'yo man'na ra hya di tenni.

¹⁷ I ja man'na ra hya dí nne ga xi'ah_u ya. Porque nup'u ha gadi mpetih_u, hinga gue'a te guí øth_u. Ngue hinga nho gni mpetih_u, sinoque n'na ra n'atho gni mpetih_u. ¹⁸ Dí øcä ngue nup'u ha gadi mpetih_u gadi njun'mahyah_u. Rá nzequi majuaní na ra hya dí øcä. ¹⁹ P_e ngutho ya ja ngue da ngu'a di nja, ngue di nja ra njun'mahya p'u ha guí 'buhm_u. Gue'a di fa'a ndana ra ja'i ngue majuaní ra 'y_ec'ei, ndana ra ja'i himma juani ra 'y_ec'ei. ²⁰ Janangue nu'mø gadi mpeti ngue gui sih_u ra Santa Cena, hinguí nnu manho ra Cristo te guí øth_u. ²¹ Porque nu'mø bi zonna ora guí nsihm_eh_u, n'na ngu n'na yø ja'i xahyø hm_e ni hya ngue da zi. Da mi, di nsihm_e sehe p'uya. P_e nu yø ja'i ngue hyoya, i tu manthuhu, mente mi'da yø ja'i p'uya i niya asta ititho. ²² ¿Ua hin'y_u ni ngu guí si'a te guí timhm_u? ¿Hanja ngue hontho guí nne ngue gadi 'berpah_u yø sä'u yø ja'i Oja i hyoya, hin'y_u te di nsihm_e p'u ha gadi mpetih_u? ¿Ua guí emhm_u ngue di nnu manhogä te guí øth_u? Nu'a, hin'na'a.

²³ A nuna ra Santa Cena dí xi'ah_u, gues'e'a ra Jesucristo bi xänngaguí hanja na ra hya na. Nu'a ra xui bi ma ma dá ra Hmu Jesús, bi hyacra thuhm_e. ²⁴ Mi ja mammadi Oja, bi xemp'uya. Bi 'y_embyø xädi: "Damí sih_u ra thuhm_e ja ua ya. Guehna ma do'yogä na. Nu'mø gá sih_u yø pa di map'u naya, gue'a gdi b_{en}ju'a ngue ma do'yo dadi dá ngue da du conná ngue'ah_u". ²⁵ Mi juadi bi nsihm_e p'uya, bi decra vaso, bi 'y_ena: "Nuna ya, guehna ra hm_eya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi na ra 'da'yo cohi øt'ah_u Oja. Porque di mfamma ji conná ngue'ah_u. N'na ndi ngu n'na ndi guí sih_u naya, damí b_{en}ju ngue dá tugä", bi 'y_ena. ²⁶ Janangue n'na ndi ngu n'na ndi guí sih_u na ra thuhm_e na, 'n_e guí sih_u na rá ngui ra uva, guí 'yøth_u

ngue da bahyø ja'i ngue bi du ra Hmu Jesús. Dangu'a gui 'yøth_u asta guehra pa ngue da ep'ua ra Hmu Jesús.

²⁷ A nuyá, nu to bi zä ngue hingui nnu mansu na ra Santa Cena 'mø bi zi, ya ra ts'oqui øt'e. Porque hingui nnu mansu'a ra Hmu bi männá ji p'ua ha bi du conná guehra ja'i. ²⁸ Janangue nuyá, n'na ngu n'naj_u, ma ga hacj_u ra güenda te ja ma n'yomf_uni hante ngue ga sih_u ra Santa Cena. ²⁹ Porque nu'mø ngue sä da zi ra Santa Cena ra ja'i, 'ne hinga 'bet'o hacra güenda hanja te ga mbøni ngue bi du ra Hmu, ra ja'i ya honse rá castigo da thogui. ³⁰ Ja njap'ua ngue xangu yø ja'i tho ra castigo, sä ra n'ua ngue di hyenni. Ya hingui nzaqui 'da, 'ne ya xandu 'da. Porque hingui nnu mansu ra Santa Cena. ³¹ Pe nu'mø ngue ga hacj_u ra güenda xanho p'ua ja ma n'yomf_uni tengue ga mbønna Santa Cena, ya hin tema castigo ga thohma. ³² A nuya yø ja'i hingui hacra güenda xanho p'ua ja yø n'yomf_uni tengue ga mbøni, guehya da pennbabi ra castigo Oja ya ngue di hyenni. Porque Oja nnepe ngue di 'bätyø n'yomf_uni yø ja'i, n'namhma ngue hinda map'ua ja ra castigo di ma yø ja'i hingui ec'ei Oja.

³³ Janangue nuya ma zi cu'ah_u, nu'mø gadi mpetih_u ngue 'dap'ua gui sihm_u, dami ntø'mi n'na ngu n'na'ah_u ngue 'da gdi nsihm_uthoh_u. ³⁴ Pe nu'mø ngue to hingui hätra thuhu, 'be di nsihm_u 'mø bi nexp_u ja rá ngu, n'namhma ngue hinda 'yøtra ts'oqui p'ua ha gadi mpetih_u, ya hin tema castigo da thogui. A nu'mø ngue ja mi'da yø hya gui h_umph_u, ga xi'i ha gdi japh_u 'mø dá magä p'ua.

12

¹ Ague ma zi cu'ah_u, di nne ga xi'ah_u hanja'a te ørpe n'na ngu n'na yø ja'i na ra Espiritu Santo.

² Ya gui pahm_u ngue nu'mø yø pa xa thogui, nu'mø tobe hingmani pahm_u Oja, xcá thanneh_u yø dahm_u hingui ya. 'Ne conná guehyø dahmu xcá thanneh_u, hingá pahm_u hanja na rá 'yu Oja. ³ A nuyá, nu ra ja'i ena ngue ra Espiritu Santo di

bennbabi ra hya i mma, dami padi ha gdi hacj_u ra güenda xanho ngue'mø majuan_u ra Espiritu Santo di bennbi te mma ogue hin'na. Porque nu ra ja'i ngue ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya i mma, guehna ra ja'i hinjam'mø di sanna Jesús. A nuyá, nuya yø ja'i n'yoi ra Espiritu Santo, høndya sä da ma ngue ra Jesús gue'a ra Hmu mah_uts'i'a.

⁴ A nuna rá 'befi Oja i ja, 'dama 'dan'yo ma 'befi di 'bepi da 'yøtyø 'y_uc'ei. Pe ga gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue da zä da 'yøtra 'befi yø ja'i. ⁵ N'na ngu n'naj_u, 'dama 'dan'yo ra 'befi di p_uhm_u, pe nu te gä di øth_u, gue'a ra Hmu Jesús di ørpah_u rá 'befi. ⁶ Hinga 'da'igu ra 'befi bi n'nacj_u, sinoque 'dama 'dan'yo ra 'befi. Pe gätho gue'a Oja di hätra ts'edi yø ja'i ngue da badi ha di japra 'befi da 'yøt'e. ⁷ N'na ngu n'naj_u, Oja bi zänni tema 'befi ja ngue ga øth_u, gue'a ra Espiritu Santo di hacj_u ra ts'edi ngue da zä ga ørpah_u rá 'befi Oja. Pe nu'a te gätho ma 'befi bi 'dacj_u, bi 'dacj_u ra 'befi para ngue da 'yørpabi ra nho ma mmi'y_uc'ei.

⁸ Nu 'da yø 'y_uc'ei ya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da badi xanho p'ua ja yø mm_ui ha di japra hya da ma. Nu mi'da p'uya, di japi ngue da badi ha di japi da man'ua yø hya xanhenni, para ngue da zä da dinyø mm_ui yø ja'i ya yø hya da ma. ⁹ Mi'da p'uya, di japra Espiritu Santo ngue nu'mø mmat'Oja ra ja'i, da dinna mm_ui ra ja'i ngue di nja'a te äp'a Oja. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi ra ja'i ngue da 'yøthe yø därquehi. ¹⁰ Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi yø ja'i ngue da 'yøtyø milagro. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di bennbabi'a te ra hya ja ngue da ma. Mi'da p'uya, di japyø ja'i ngue da badi xanho ngue'mø gues_u ra Espiritu Santo di bennbabi'a ra hya mman_u ja'i ogue hin'na. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da nya yø 'dan'yo hya hingui padi. 'Bu i'da yø ja'i p'uya ngue ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da ma te ni bøn'ua yø 'dan'yo hya i hma. ¹¹ Pe gätho ya yø 'befi ya, gues_ua ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da 'yøtra 'befi. Nu'a, go gue'a sannbi n'na ngu n'na yø 'y_uc'ei'ä ndana gue'a ra 'befi da zä da 'yøtyø ja'i.

12 Nu ra ja'i, madague'a xangu yø xequi n'youi rá do'yo, pε ra ja'i n'na nc'εitho. Di njathu p'uya, ngue conna Cristo xanguju ngue dí εc'εihua, pε tengutho 'mø ngue n'na nc'εitho di jahu ra Cristo. 13 Gäthogahu ya, ngu yø judío, ngu'hu hingingyø judío, 'bu i'da ngue 'buhyø hmu, 'bu i'da ngue hinjo'o yø hmu, pε gäthogahu, nu'mø bi ma ma xixyagahu, ra Espiritu Santo øt'e ngue dí cohi ngue εntho n'na nc'εitho di jahu. Porque gäthogahu, gue'a ra Espiritu Santo dí n'yohu.

14 Ya gui nnuhu ngue rá do'yo ra ja'i hinga n'na xequitho i ja, sinoque xangu yø xequi n'youi. 15 Nu'mø da 'yεnná gua ra ja'i: "¿Hanja ngue hingrá 'yεgá ra ja'i? Ya hinga n'yogá'be rá do'yo ra ja'i", da 'yεna, pε nup'hu ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'hu. 16 Ogue ma guhu da 'yεna: "¿Hanja ngue hingrá dägá ra ja'i? Ya hinga n'yogá'be rá do'yo ra ja'i", da 'yεna, pε nup'hu ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'hu. 17 Xi'mø ngue gä rá nguani rá do'yo ra ja'i, gä dyø dä, ¿ha di zä ga øhmü ra hya 'mø? Ogue gä ma do'yohu, gä dyø gu, ¿ha di zä di nja ma fahahu 'mø? 18 Pε Oja bi 'yøt'e ngue bi njap'hu ma do'yohu. N'na ngu n'na yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, bi japi hapu bi nepe da mε. 19 A nu'mø ngue gätho ya yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, da 'da'igu, ¿ha di zä di nεqui ngue ja rá do'yo ra ja'i 'mø? 20 Pε nuna ra hya i ja, madague'a ngue xangu yø xequi n'youi rá do'yo ra ja'i, pε gätho ya yø xequi ya, gue'a gui nεqui xanhu ngue ja rá do'yo ra ja'i'a.

21 Nu yø dä ra ja'i, hinguí sä da 'yεmbyø 'yε: "Nugá hindí hon'a'i", da 'yεmbi. Nu rá ya ra ja'i, hinguí sä da 'yεmbyø gua: "Nugá hindí hon'aui", da 'yεmbi. 22 Pε gätho ya yø xequi ja ma do'yohu, gätho mahyonitho. A nu yø xequi dí εhmü ngue hin'ε mahyoni, gue'hu yø xequi ma datho mahyoni'hu. 23 I ja 'da yø xequi n'youi ma do'yohu ngue εntho hints'εhmi su t'ørpa masu, pε gue'a ra xequi'a ngue man'na dí päxhu xanhu. 'Nε ja n'na ra xequi ma do'yohu ngue hinguí sä da hnu, 'nε guehna ra xequi na p'uya ngue man'natho dí suphu na. 24 I ja yø xequi ma do'yohu ngue di nεqui, 'nε hinte man'na dí honi ngue ga japhu. Nuna Oja bi hoqui gätho ma do'yohu, 'nε bi 'yøt'e ngue

man'na di muui'a ra xequi dí εhmü ngue hinga njuani p'hu gui nεqui. 25 Janangue nuyá, hinga 'da'a n'nanni 'yo rá do'yo ra ja'i, sinoque gätho'hu yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, n'na ngu n'na, di nhyoni. 26 Nu'mø ngue di hyenna n'na xequi rá do'yo ra ja'i, gä rá do'yo ra ja'i di hyenni. Nu'mø ja n'na ra xequi rá do'yo ra ja'i ngue hnu mansu, gä rá do'yo ra ja'i, gä di johya.

27 A nuyá, guecju'a nnøpe ngue rá do'yo ra Cristo ya. N'na ngu n'naju, guecju'hu yø xequi n'youi p'hu ja rá do'yo'a. 28 Njarbatho Oja ya, n'na ngu n'na yø 'yεc'εi bi zännbi ndana gue'a ra 'befi da zä da 'yøt'e n'na ngu n'na. Rá maditho, Oja bi unyø 'befi'hu yø representante ra Cristo. Rá yoho, 'buhyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue da manna hya di bεnnababi ra Espiritu Santo ngue da ma. Rá hyu, i 'buhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di nxännbate rá hya Oja. I 'buhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue øtyø milagro. I 'buhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue da 'yøthe yø därquehi. A nuyá, i 'buhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue fäxyø mmic'εiui. 'Nε i 'buhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di manda p'hu ja ra njia. I 'buhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue da nya'hu yø 'dan'yo hya hinguí padi. 29 Pε hinga to bi zä ngue da zä da 'yøtra 'befi ngue drá representante ra Cristo. Ni xinga to bi zä ni ja'i da zä da 'yøtra 'befi ngue da nya'hu yø hya di bεnnababi yø ja'i ra Espiritu Santo da ma. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä di nxännbate rá hya Oja. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da 'yøtyø milagro. 30 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da 'yøthe yø därquehi. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da nya'hu yø 'dan'yo hya hinguí padi. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da ma te ga mbøn'hu yø 'dan'yo hya i hma. 31 Dami nehü ngue Oja di 'da'ahu rá 'befi nu'a ma datho tate di muui. Pε nugá, nuna man'na ra hya tate di muui ngue mi'da yø hya, guehna dí nne ga xän'nahü naya.

13

1 A nuyá, madague'a gdi padi gdá nyahu'hu yø hya yø 'dan'yo ja'i, ogue gdi padi

gdá nyah^u yø hya ga ya yø anxε, pε nu'mø hin dadi mahma mmic'ei^h, ya hinte dadi mu^h. Nu ma hyah^u hinte di muui porque di coh^u tengutho ra t'εgui 'mø ma zant'i, ogue tengutho ra xit'εgui di zant^y hy^xi. ² Madague'a gdi padi gdá nya'ah^u yø hya di bennabi ra Espiritu Santo yø ja'i da ma, ogue gdi pah^u gátho' u yø hya xanhenni, ogue gdi timh^u xandõnho hanja' u yø hya hingui fadi hanja, ogue di ja xanho ma nt'εc'ei^h, asta ga εmph^u yø nyuni ngue da 'uegue, dani mpa n'na nguadi, 'nε di nja, pε nu'mø hin dadi mahma mmic'ei^h, ya hinte dadi mu^h. ³ Madague'a ga dat'i gátho'a te dí pesh^u ngue ga unhn^u te da zi yø hyoya, ogue asta ga n'uni ngue da ma nt'udi gah^u, pε nu'mø hin dadi mahma mmic'ei^h, ya hinte dadi mu^h.

⁴ A nu ra ja'i ngue majuanⁱ di mahrá mmic'ei^u, guehna ra ja'i seti te sifi. Guehna ra ja'i ja rá yemmⁱ. Guehna ra ja'i hingra zεya. Guehna ra ja'i hindi 'yets'i hap^u ya. ⁵ 'Nε di jammansu rá mmic'ei^u. Hingui honse ra nho da m'mⁱ, sinoque honnabi ra nho yø mmic'ei^u. 'Nε hingra cue. I ja rá mpunnbi tengue t'ørpe. ⁶ Hindi johya 'mø nnu ngue øtra ts'oqui m'i da yø ja'i, sinoque di johya 'mø nnu ngue njuantho ga 'yo yø ja'i. ⁷ Nu'mø di mahrá mmic'ei^u n'na, ya di siguetho di madi madague'a hingui ho te ørpabi. Zant'a εmbr^u mmⁱ ngue xanho te øtra mmic'ei^u, porque hingui nne da hyep' u a gui madi. I tømⁱ ngue di n'yo rá mmⁱ rá mmic'ei^u 'mø ngue hinga gue'a øt'e.

⁸ A nuyá, nu'a ngue ga mahma mmic'ei^h, i jatho ngue hinha rá nze^u ga mah^u. Pε nuya yø 'bεfi bi 'dacj^u Oja, di njap' u rá nze^u ya. Porque da 'yεhra pa ngue ra Espiritu Santo ya hinni mantho di bennabi yø ja'i ra hya da ma. Da 'yεhra pa ngue ra Espiritu Santo ya hinni mantho da japyø ja'i da nya yø 'dan'yo hya. Da 'yεhra pa ngue ra Espiritu Santo ya hinni mantho ngue ja da xännabi yø ja'i u yø hya xanhenni. ⁹ A nuyá, majuanⁱ ngue hinga gátho dí pah^u hanja yø hya. Porque Oja hingui udi gátho'a te ra hya i ja. ¹⁰ Pε da 'yεhra pa ngue gáthogah^u ga pah^u xanho hanja ra hya. Nu' u yø pa' u, ya himma hyoni

ngue di m'mahyø ja'i da xännba ra hya yø mm'i yεc'ei^u.

¹¹ A nu'mø mará ngüεgui, dí mmanyø hya ga nya yø basi. Nu ma n'yomfēni mi ja, tengutho yø n'yomfēni yø basi. Pε nuyá, ya dá ndan'yoh^u ya, ya bi gop' u yø hya xtá mangá 'mø mará ngüεgui. ¹² Nuyá, nup' u ga mbemma mmⁱ hanja ra hya ya, εntho tengutho 'mø di hεtra hyε, hindi nεqui xanho hanja gátho yø hya. Pε da 'yεhra pa ngue ga nuprah^u rá hmⁱ ra Cristo. Ya ja ga pah^u p' u xanho hanja ra hya p' uya. A nuyá, zits' u tho dí pah^u hanja ra hya ya, pε nu' u yø pa' u, ya ga pah^u xandõnho gátho hanja, tengutho Oja i pacj^u xandõnho'a.

¹³ Janangue ja ua ya hyu yø hya zant'a ja ts'editho ngue ga øth^u. Ja ts'editho ngue zant'a ga εc'ei^h Oja. Ja ts'editho ngue zant'a ga εmh^u ngue di nja'a te mman'Oja. 'Nε ja ts'editho ngue zant'a ga mahma mmic'ei^h. Pε nuna ma datho di muui ya hyu yø hya ya, gue'a ngue zant'a ga mahma mmic'ei^h.

14

¹ Damⁱ ja ndummⁱ ngue gui mahni mmic'ei^u n'na ngu n'na'ah^u. Nuna Oja, 'dama 'dan'yo yø 'bεfi i ja, pε damⁱ ne ngue da zä gui 'yørpah^u rá 'bεfi Oja. 'Nε ma datho damⁱ neh^u ngue di m'mahyø ja'i ngue ya dyø 'bεfitho'a ngue da manna hya di bennabi Oja. ² Porque nu'mø 'bεhra ja'i ngue ga ya' u yø hya hingui fadi, ya hingyø ja'i' u nzofo, porque hincingui øde te ga ya. Hinda honse Oja padi tema hya manna ja'i. Porque ra Espiritu Santo di hatra ts'edi di bennabi te da ma, pε hincingui padi te ga mbonyø hya i mma. ³ Pε nu ra ja'i ngue di bennabi Oja ra hya ja ngue da xihyø ja'i, gue' u yø ja'i nzofo para ngue di zacyø nt'εc'ei yø ja'i. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya øde hma, 'nε hurpabi yø mmⁱ. ⁴ A nuya yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, guehya hincingui øde te ga ya, sinoque pase hanja'a ra hya mma. Pε nu ra ja'i ngue di bennabi Oja na ra hya da xihyø ja'i, nuya yø ja'i di mpeti, di japi ngue da dinyø mmⁱ yø ja'i na ra hya xifi.

⁵ Ma^ho^ho^h 'mø^h ngue gätho di sä gdi nyä^h yø 'dan'yo hyä hinguⁱ fadi. Pe ma datho di nnegä^h ngue di bεn'nah^h Oja'a te ra hyä gui xih^m yø ja'i. Porque man'na xanho ngue da 'yøde xanho yø ja'i'a te ra hyä gui mmam^hm^h, hinda gue'a ngue gdi nyä^h n'na ra hyä ngue hinguⁱ øhyø ja'i. Xquet'a xanho, pe gue'mø^h 'bup'u te'o da zä da ma te ga mbønna^h hyä da hma. Janangue gätho yø ja'i di 'bup'u da dinyø^h mm^hi hanja ra hyä. ⁶ Ague ma zi cu'ah^h, xi'mø ga mmagä p'u ngue ga xän'nah^h ra hyä, 'nε gdä zo'ah^h yø hyä hinguⁱ øhm^h, çndana ra hyä gui 'yεt'amm^hih^h 'mø? Pe nu'mø gdä zo'ah^h te ra hyä gni yah^h, ya da dini xanho ni mm^hih^h hanja ra hyä 'mø. Ya gui pah^m hanja'a ra hyä di bεnngaguⁱ Oja ga mmamp'u^hya, guehna ra hyä da zä ga xän'nah^h na.

⁷ Ya gui nnu^h, nu'mø ya ra corneta ximmi ya ra 'bida, nu'mø hinda ntinyø^h hyä, ya hinguⁱ fadi tema so i ja. ⁸ Nup'u ja n'na ra tunhni ya, nu'a pixtra corneta 'mø hinguⁱ padi da mixt'i, aha ya ra corneta, hinte ni bøn^htho. Porque hinda nsä yø ja'i ngue di nja ra tunhni. ⁹ Gui njath^h p'u^hya, nu'mø hinguⁱ øhyø ja'i'a ra hyä gni yah^h, çhague da mbahyø ja'i'a ra hyä gui mmam^hm^h 'mø? aha gadi yahnih^h, hincjongui øde te gui mmam^hm^h. ¹⁰ Nuua ja ra ximhäi, mandøngu dyø hyä ja ua ngue ga ya yø ja'i. Pe gätho^h yø hyä ga ya yø ja'i, ja te ga mbøni. ¹¹ A nuyä, nu'mø toni ja'i da zoqui, 'nε ga ya ra hyä hinda øde, ya tengutho 'mø da ndø yap'utho rá häi'a nzoqui, porque hinda zä gdä nya'be'a te ra hyä ga ya ra ja'i. ¹² Nugä di padi ngue εmm^hei gui nne di ha'ah^h ra ts'edi ra Espiritu Santo ngue da zä gui 'yørpah^h rá 'bεfi Oja. Pe dami neh^h ngue nu'a ra 'bεfi gui 'yøth^h, da gue'a ra 'bεfi ma datho da 'yørpabi ra nho ni mmi'yεc'ei^h gui 'yøth^h.

¹³ Nu to nne da nya yø hyä ngue hinguⁱ øhyø ja'i, da 'yäpra mate Oja ngue da zä da xihyø mmic'ei^hui te ga mbønna^h hyä da ma. ¹⁴ Porque nu'mø di mmat'Oja 'nε hinguⁱ øhyø ja'i'a te ra hyä nna mat'Oja, nuua ja ma mm^hi di padi ngue di mmat'Oja, pe nuyä yø hyä di mma, ya hin tema nho da 'yørpabi yø ja'i. ¹⁵ Çndana gue'a ja ngue ga

øt'a ya 'mø? I ja ngue ga mmat'Oja co gätho ma mm^hi, pe guehya yø hyä øhyø ja'i gdä mat'Oja. I ja ngue ga tutyø alabansa co gätho ma mm^hi, pe da gue'u yø alabansa ngue øhyø ja'i yø hyä i mma. ¹⁶ Nu'mø gadi ja mammadi^h Oja, 'nε'mø hincjongui øde tema hyä gui mmam^hm^h, nu ra ja'i øts'e te gui mmam^hm^h, ya hinguⁱ padi te ga mbønna^h hyä. Ya hinguⁱ sä da 'yenna ja'i da ngut'atho. ¹⁷ Madague'a ngue mazi hotho ha gni ja mammadi^h Oja, pe nu'mø ngue hinguⁱ øhyø ja'i'a ra hyä gni ja mammadi^h Oja, ya hin tema nhotho ørpabi yø ja'i ra hyä øde.

¹⁸ Nugä dadi ja mammadi Oja ngue mits'u xangu yø 'dan'yo hyä di padi gdä nyagä ngue'ah^h. ¹⁹ Pe nup'u di mpeti yø ja'i, nugä di nnu manho ngue hondi cut'atho yø hyä ga xänbabi yø ja'i, pe da gue'u yø hyä øhyø ja'i gdä nya, hinda gue'a ngue ga mmangä 'det'a mahuahⁱ yø hyä ngue hinguⁱ pahyø ja'i te ga mbøni.

²⁰ Ague ma zi cu'ah^h, 'yoni mantho gui øth^h tengutho yø basi ngue zits'u dyø n'yomfēni i ja. Pe xanho ngue gui coh^m tengutho yø basi ngue hinguⁱ ngu ra nts'o padi, gui njath^h p'u^hya. Pe ya gyø daja'ih^h, dami 'yøt'e ngue ya ja xanho ni n'yomfēnih^h ya. ²¹ Nup'u ja ra libro ngue rá ley, Oja i εna: "Nuyä yø ja'i ngue yø mmejma^hya, ga japi ngue di ts'ofø conyø hyä ga ya yø 'dan'yo ja'i. Pe madague'a di ts'ofø conyø 'dan'yo hyä, ngutho hinda 'yørcaguⁱ masu", εn'Oja. ²² Janangue nuua Oja, nu'mø nzohyø ja'i conyø hyä hinguⁱ fadi, gue'a ra hmeya'a ngue hincyø 'yεc'ei yø ja'i ts'ofø, sinoque yø mmejma^hhyatho. Pe nu'mø nzo Oja yø ja'i connä hyä di bεnnpabi yø pøngahya da ma, gue'a ra hmeya'a ngue ya yø 'yεc'ei yø ja'i nzofo.

²³ A nu'mø ngue n'narbu xá mpeti yø 'yεc'ei, 'nε'mø gä ga ya yø 'dan'yo hyä ngue hinga nt'øde te ga ya, xi'mø bi yut'a n'na ra ja'i hincra 'yεc'ei 'nε hinguⁱ pahyø 'dan'yo hyä ga ya yø ja'i, uanguⁱ da 'yεmbi ngue loco yø ja'i di yahni. ²⁴ Pe nu'mø nne di nya n'na ra 'yεc'ei ngue da manna hyä di bεnnpabi Oja da ma, 'nε da nya ra hyä ga ya yø ja'i, xi'mø bi yut'a n'na ra ja'i hincra 'yεc'ei 'nε hinguⁱ padi hanja ra nt'εc'ei, ra ja'i

da dinná mm̄ai ngue ja rá ts'oqui co nu'a te ra h̄ya da 'yøde. ²⁵ Di n'yo rá mm̄ai ra ja'i ngue Oja i pađi xan̄ho te ḡama h̄ya mb̄emp'u ja rá mm̄ui. Di ndantyøhm̄u p'uya ngue da danne Oja. Da 'yɛna: “Majuani ngue gue'a Oja n'youi ua ha di m̄peti yø ja'i 'bucua”, da 'yɛna.

²⁶ Ague ma zi cu'ah̄u, nup'u ha gađi m̄petih̄u ya, i 'bui to nne da d̄utyø salmo, i 'bui to nne di nx̄änb̄ate rá h̄ya Oja, i 'bui to nne da man̄na h̄ya di b̄ennb̄abi Oja, i 'bui to i nne da nya yø h̄ya ngue h̄inga nt'øde, i 'bui to da z̄a da ma te ga mb̄onyø 'dan'yo h̄ya h̄inga nt'øde. Pɛ nu te ḡama h̄ya guí nne guí mm̄am̄hm̄u, guí mm̄am̄hm̄u'u yø h̄ya di hatra ts'edi yø ja'i. ²⁷ A nu'mø te'o ga ya ra 'dan'yo h̄ya h̄inga nt'øde, ya h̄ondi yo nc'ɛi ogue hyu nc'ɛi di nya. Pɛ 'da mi'datho di nya. 'Nɛ nnetho ngue di 'bui te'o da xihyø ja'i teni b̄on'u yø h̄ya da h̄ma. ²⁸ A nu'mø ngue h̄injo'o p'u to di thocra h̄ya, man'na xan̄ho ngue 'yo di nzohyø ja'i'a n'nan'yo ra h̄ya ga ya. Porque h̄injongi øde te ga ya. Sinoque n'na ngu n'na di nyas̄eui Oja p'u ja yø mm̄ai.

²⁹ Xquet'a ngut'a ya, nu te'o nne da xihyø ja'i'u yø h̄ya di b̄ennb̄abi Oja da ma, di nya yonc'ɛi ogue hyu nc'ɛi. Mi'da yø ja'i p'uya, da hyacra güenda ngue'mø majuan̄i Oja di b̄ennb̄abi ra h̄ya mm̄anna ja'i ogue h̄in'na. ³⁰ Nu'mø ngue 'b̄ap'u man'na ra ja'i nne da xihyø ja'i ra h̄ya di b̄ennb̄abi Oja da ma, di ns̄aya'a ya p'uya, di japi di nya man'na nc'ɛi nne di nya. ³¹ Gätho'ah̄u, nu to nne da xihyø ja'i ra h̄ya di b̄ennb̄abi Oja da ma, 'da mi'da di nya. Jan̄angue nu'u yø ja'i øxra h̄ya da h̄ma, da d̄inyø mm̄ai hanja ra h̄ya, gue'a di h̄ya ra ts'edi'a. ³² Nu te'o nne da xihyø ja'i'a te ra h̄ya di b̄ennb̄abi Oja da ma, da d̄ø'mi m̄ente da z̄a di nya. ³³ Porque Oja h̄ingui nnepe ngue 'da di yah̄n̄itho yø ja'i p'u ha ja ra h̄ya.

Nu'a te ør'mi'da yø 'yɛc'ɛi mi'da yø hn̄ini, dan̄gu'a guí 'yøth̄u. ³⁴ Porque yø xisu h̄ingui s̄a ngue di nyap'u ha di m̄peti yø 'yɛc'ɛi. Porque yø xisu h̄in'yu ra nt'edi ngue da gue'u di op̄an'yu ra h̄ya yø ja'i'u. Sinoque yø n'yoh̄u i ja ngue di m'm̄et'o tengutho ra h̄ya mm̄amp'u ja rá ley Oja. ³⁵ Nu'mø

ja tema h̄ya nne da 'yänna n'na ra xisu, da 'yänna damme p'u ja rá ngu. Porque h̄indi nejm̄an̄ho ngue ra xisu di nyap'u ha di m̄peti yø 'yɛc'ɛi.

³⁶ Mah̄sä mi 'yɛna ngue da z̄a guí s̄anse te guí 'yøth̄u. Porque h̄ingo ḡa d̄am̄hm̄u rá h̄ya Oja, sinoque m'm̄efatho bi z̄onna h̄ya p'u guí 'b̄ah̄m̄u. ³⁷ Nu'mø toni ja'i da 'yɛna ngue di b̄ennb̄abi Oja ra h̄ya ja ngue da ma, ogue to da 'yɛna ngue n'youi ra Esp̄iritu Santo, da badi ngue n̄uya yø h̄ya dí xi'ah̄u, gue'a Oja di 'bejp̄as̄eui te di m̄ma. ³⁸ A nu'mø toni ja'i da 'yɛngui ngue h̄inga gue'a ra h̄ya dí m̄ma, da gue'a to m̄man'a p'uya xquet'a h̄ingui ja ngue da t'emb̄i ngue gue'a ra h̄ya m̄ma.

³⁹ Ague ma zi cu'ah̄u, dami neh̄u ya ngue gues̄e Oja di b̄en'nah̄u ra h̄ya guí xih̄m̄u yø ja'i. A nu'u yø ja'i ga ya yø 'dan'yo h̄ya, dami unhn̄u ra nt'edi ngue di nya. ⁴⁰ Pɛ da 'yo ni 'yu'a te ḡama h̄ya guí mm̄am̄hm̄u, mazih̄otho ḡdi m̄am̄hm̄u ra h̄ya.

15

¹ A n̄uya m̄a zi cu'ah̄u, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue guí pumb̄en̄ih̄u na ra hoga 'da'yo h̄ya dá xi'ah̄u ya. Ya ḡa nu man̄hoh̄u na ra h̄ya na, 'nɛ gueh̄na ga d̄a ni nt'ɛc'ɛih̄u n̄aya. ² Nu'mø ngue h̄ingui hyēhm̄ap'u na ra h̄ya n̄aya, gue'mø ngue h̄ingma xøts'etho gn̄i 'yɛc'ɛih̄u na ra h̄ya 'mø, gueh̄na ra h̄ya di nyanni teh̄u na.

³ Nuna ra h̄ya bi siqui, gueh̄na ra h̄ya rá m̄aditho dá x̄än'nah̄u na. Gueh̄na ra h̄ya na ngue bi du ra Cristo ngue bi hoga ma ts'oquih̄u. Ya bi nja na te ra h̄ya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. ⁴ Mi du ra Cristo, bi ma nt'äḡui. Pɛ bi b̄ennate'a rá hyu pa. Ya mah̄ombi nja ra h̄ya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. ⁵ Mi b̄ennate ra Cristo, bi nu ra Bedu ngue ya 'bui mah̄on'a. M'm̄efa p'uya, bi nu ḡätho'u mi'da yø representante ra Cristo.

⁶ Man'na ra pa p'uya, tho'i cut'a ciento'u ma c̄uh̄u bi n̄nuui ra Cristo mah̄on'a. 'Nɛ xangu tobe 'b̄atho ya, x̄inx̄a ndu 'da. ⁷ M'm̄efa p'uya, bi nu ra Jacobo. Man'na ra pa p'uya, ḡätho'u yø representante bi nu mah̄on'a.

⁸ Mi nu ra Cristo ya to ḡa bi nu, ya dá nth̄es̄'be p'u rá nz̄equi. Pɛ n̄ugui,

man'natho hinga njuanigui. ⁹ Porque guecã mits'u hinga njuanigã ngue gãtho mĩ'da yø representante ra Cristo. A nugui, ya ra matetho bi 'yøt'Oja ngue bi 'dajma 'befi ngue rá representantegui, porque nugui xtã sacã ya yø ja'i Oja. ¹⁰ Pε Oja bi 'yøtra mate ngue bi 'dacra 'befi di pehya, 'nε hinga sãrbatho'a rá mate bi 'daqui. Porque man'na xangu ra 'befi dí øt'ã ngue gãtho'u mĩ'da yø representante ra Cristo. Pε nuna ra 'befi na, hingo dadi jasegã na, sinoque ørcagui ra mate Oja ngue fãxqui te dí øt'e. ¹¹ A nuyá, nu'mø gueque xangu ra 'befi dí øt'e, oque go gue'u mĩ'da xangu ra 'befi bi 'yøt'e, pε nuna ra hyã dí mmangãhe, 'da'igu na. 'Nε guehna ra hyã guí εc'eiha na ya.

-----
¹² A nuyá, gã 'da'igu dí mmangãhe ya ngue bi du ra Cristo 'nε bi bennate. ¿Pε hanja ngue guí εmhma ngue hĩndi bennate yø ánima? ¹³ A nu'mø ngue majuanĩ guí mmamhma ngue hĩndi bennate yø ánima ya, ¿hanja ngue bi zã bi bennate ra Cristo 'mø? ¹⁴ A nu'mø ngue himma juani bi bennate ra Cristo, ya hĩnte ni bøntho na ra hoga 'da'yo hyã dí mmangãhe 'mø. Da guehni nt'εc'eiha p'uya, xquet'a hĩnte ni bøntho 'mø. ¹⁵ Ya ra fehni dí mmangãhe 'mø ngue dí xi'aha te bi 'yøt'Oja. Porque dí xi'aha ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø mĩ du. A nu'mø ngue himma juani di bennate yø ánima ya, ya himma juani ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø. ¹⁶ Xi'mø ngue hĩndi bennate yø ánima ya, ya xmama bi du ra Cristo 'mø. ¹⁷ Xi'mø ngue ra Cristo himbi bennate, nuna ni nt'εc'eiha i ja, ya hĩnte ni bøntho. Porque hinga njut'itho ni ts'oquihã 'mø. ¹⁸ Nu'mø ngue ngu'a ya, nu'u to ya xa ndu, madague'a bi 'yεc'ei ra Cristo, pε xquet'a 'nε'u di m'mε'u. ¹⁹ Nu'mø ngue hĩnte ni bøntho ngue dá εc'eiha ra Cristo mente ra pa dá m'mahma, ya man'natho huεcateju 'mø ngue gãtho mĩ'da yø ja'i.

²⁰ Pε majuanĩ dí xi'aha ngue nu'mø mĩ du ra Cristo, bi bennate. Co nuna ra hyã naya, dí haxa njuani ngue gãtho yø ánima xa ndu jatho ngue di bennate m'mεfa. ²¹ Nu'a ra ts'oqui bi 'yøtra Adán, ja bá fup'u ngue bi du yø ja'i ua ja ra ximhai. Pε xquet'a nu'a i bennate ra Cristo 'mø mĩ du, go bá

jutra 'yu'a ngue jatho di bennate yø ánima. ²² Ra Adán, rá 'yu'a ngue gãthogaha, gãtho ja ngue gã tuhã. Pε nu to gãtho εc'ei ra Cristo ya, ja ngue di bennate. ²³ N'na ngu n'na bá n'youi ra pa p'u ngue di bennate. Rá mæditho bi bennate ra Cristo, m'mεfa p'uya, nu'mø bá εhra Cristo, nu te'o gã xa 'yεc'ei, gã di bennate. ²⁴ Nu'mø ngue bi dapi gãtho yø nsuiui, nu'u εna ngue ja yø ts'edi ngue di mmandase, gã di ts'onnbabi yø hyã, ya gue'a ra pa rá nzeGUI'a p'uya. Nuna Oja rá Papá, di dãprã cargo p'uya ngue di ndast'abi. ²⁵ Porque ra Cristo jatho ngue gue'a di ndast'abi'a astã gue'mø da 'yøt'a Oja ngue da dapi gãtho yø nsuiui. ²⁶ Nu'a rá nsuiui rá nzeGUITHO da dapi, gue'a ra ndate i ja'a, porque ya hĩnjon da du. ²⁷ Nuna Oja bi unnã cargo ra Cristo ngue gã go di manda te gã ja na. Pε nuyá, hĩngui nne da ma ngue ra Cristo di manda rá Papá, porque go gue'a rá Papá bi unnã cargo ra Cristo ngue di manda te gã i ja. ²⁸ Da zønna pa ngue da dahra Cristo ngue di manda te gã ja. Ra Cristo p'uya, nu'a rá Papá bi unna cargo ngue di manda te gã ja, di dapi ngue di mmandase, ya guesε Oja di manda te gã ja p'uya.

²⁹ I ja man'na ra hyã dí nne gã xi'aha ya. I 'bu i'da yø ja'i ngue nyondi i nxixya ngue di pørpabi yø ánima himbi nxixya hante ngue da du. A nuyá, xi'mø εnyø ja'i ngue hĩndi bennate yø ánima, ¿hanja ngue nxixya yø ja'i ngue di pørpabi yø ánima tengutho 'mø xtĩ nxixya hante ngue da du 'mø?

³⁰ ¿Hanja ngue hangu ra pa dí engã ma te 'mø ngue hĩndi bennate yø ánima 'mø? ³¹ Porque n'na pa ngu n'na pa ja ngue da hyo gyø ja'i. Ague ma zi cu'aha, høntho dí xi'aha na ra hyã na, porque majuanĩ ngue ja gampähã ngue n'na ngu n'najã, gã di n'yohã ra Hmu Jesucristo. ³² Nup'u ja ra hnini Efeso, xandøngu ra n'u dá sãgã p'u, porque εna yø zate yø ja'i da njun'me. A nuyá, xi'mø ngue hĩndi bennate yø ánima ya, ¿teni 'be'a dí taha ngue te dí øt'ã 'mø? Man'na xanho ngue gã εna: "Ma gã nsännigo ya, gã mmi gã si te xtã tini. Porque ni xudi gã tu", gã εna.

³³ 'Yo gadi nhyεgui ngue to da hyã'aha. Porque nu'mø gadi nsixhu'u yø ja'i xants'o

ga 'yo, di ts'on'natho'a te ra nho gni 'yohu'a.
 34 'Yo ma'bēdi ni mm̄ih̄u. Dami hyaxh̄u
 ra 'yu njuantho, mam̄i 'yōth̄u ra ts'oqui.
 Porque 'b̄u i'da ngue tobe h̄ingui pah̄m̄u
 Oja. Dī mm̄angā n̄a ra hya n̄a n'namh̄m̄a
 ngue guí pes'n̄isāh̄u.

-----
 35 Rá n̄zegui 'b̄u i'da nne ngue da 'yōrca
 ra nt'ānni ya, da 'yēngui: “¿Ha di njap'̄u di
 b̄ennate yō ánima? ¿Tengu da gohyō do'yo
 'm̄o bi b̄ennate?” da 'yēngui. 36 Gue'a ra ja'i
 ngue ma'bēdi rá mm̄i da 'yānni tengu n̄a
 ra hya n̄a. Ya guí n̄nuh̄u 'm̄o bi ma nthuh̄u
 n'na ra hmudā, i 'ya rá do'yo ra hmudā,
 nu'a rá mm̄i ra hmudā p'̄uya da b̄ōts'e.
 37 Nu'm̄o bi ma nthuh̄u ra hmudā, ogue ra
 trigo, ogue ja te man'na ma hmudā, h̄inga
 tengu nja ra hmudā da thuh̄u da ngut'atho
 'm̄o bi b̄ōts'e. Sinoque ya n'nan'yo rá do'yo
 'm̄o bi b̄ōts'e. 38 N'na ngu n'na yō hmudā
 'm̄o bi ma nthuh̄u, nu te nne Oja ngue da
 gohrá do'yo n'na ngu n'na yō hmudā, gue'a
 di jap'a.

39 Gātho yō cosa ngue ja yō do'yo, h̄inga
 'da'igu yō do'yo. Nu rá do'yo ra ja'i h̄inga
 'da'iguui rá do'yo yō zu'ē. 'Dama 'dan'yo
 yō do'yo i ja, n'nan'yo rá do'yo yō ts'int̄s'̄u,
 ndan'yo rá do'yo yō hua.

40 Njarb̄atho te bí ja mah̄ets'i ya.
 N'nan'yo gui n̄equi yō do'yo nguep'̄u gui
 n̄equi yō do'yo ya te ja ua ja ra h̄ai. Nu'̄u bí ja
 mah̄ets'i, n'nan'yo gui n̄ejmanho ngue'a te
 gui n̄ejmanho ya ja ua ja ra h̄ai. 41 N'nan'yo
 gui yotra hyadi ngue'a gui yotra zana.
 Xquet'a njarb̄atho yō sō ya, nu'a te gui yot'i
 'da yō sō h̄inga 'da'iguui yō nyot'i m̄i'da yō
 sō.

42 Nu'm̄o ra pa dan̄i b̄ennate ma do'yoh̄u,
 n'nan'yo da gohi, ya h̄inda ngu'a tengutho
 ja ya. 'N̄e ya h̄inda zā da du 'm̄o bi b̄ennate.

43 Xants'o rá do'yo ra ja'i 'm̄o bi t'āgui.
 Nu'm̄o bi b̄ennate p'̄uya, ya di n̄ejmanho rá
 do'yo. H̄ingui nzaqui ra ja'i 'm̄o bi t'āgui, pe
 nu'm̄o bi b̄ennate, ya xanzaqui. 44 Nu ma
 do'yoh̄u ja ua ja ra ximh̄ai da ma nt'āgui.
 Pe nu'm̄o dan̄i b̄ennate p'̄uya, ya h̄inma nzā
 ngue da du. Porque ja rá do'yo ra ja'i ngue
 da du, x̄indi nja rá do'yo ra ja'i ngue h̄inda
 du.

45 I mm̄amp'̄u ja ra Maca Libro ngue ēna:
 “Nuna ra Adán, ra m̄adi ja'i bi m'm̄ai, Oja
 bi hoqui 'n̄e bi japi ngue bi nja rá te”, i
 ēna. Pe nuna ra Cristo bi m'm̄a m'm̄efa,
 ya h̄ingra ja'itho n̄a, guehna da zā di unna
 'da'yo te yō ja'i n̄a. 46 Rá m̄adi, bi nja ma
 do'yoh̄u ngue da du. M'm̄efa p'̄uya, di nja
 ma do'yoh̄u ngue h̄inda du. 47 Nuna rá
 m̄adi ra ja'i bi m'm̄ai, ra h̄ai rá do'yo 'm̄o
 m̄i ma mah̄oqui n̄a. Pe nuna rá yoho ra
 ja'i bi m'm̄a m'm̄efa, gue'a ra Cristo bi 'yē
 mah̄ets'i n̄a. 48 Gātho yō ja'i 'b̄u'a nximh̄ai
 i ja yō do'yo tengutho rá do'yo n̄a ra ja'i
 rá m̄adi bi m'm̄ai ngue ra h̄ai rá do'yo. Pe
 nu'̄u yō ja'i di ma mah̄ets'i, di nja yō do'yo
 tengutho rá do'yo'a bí 'yē mah̄ets'i. 49 A
 nuju, i ja ma do'yoh̄u tengutho rá do'yo ra
 Adán. Pe m'm̄efa, xquet'a di nja ma do'yoh̄u
 tengutho rá do'yo ra Cristo bí 'yē mah̄ets'i.

50 Ague ma zi cu'ah̄u, dí nne ga xi'ah̄u
 ya, nuna ma do'yoh̄u n'youi ra ji, h̄inda zā
 di m'm̄ap'̄u ha di manda Oja n̄a. Porque
 nuna ma do'yoh̄u h̄ingui zai, ya h̄inda zā
 di m'm̄ai para zantho n̄a. 51 Pe dí nne ngue
 ga xi'ah̄u n'na ra hya h̄ingui fadi hanja.
 A nuju ya, h̄inga gātho ga tuh̄u, pe gā da
 ma mapādi ma do'yoh̄u, n'nan'yo da gohi.
 52 Tengutho gui ts'antrá da ra ja'i, n'na
 zihmantho di njarb̄atho'a te ja ngue di nja.
 Nu ra pa ngue rá n̄zegui, da t'ode ngue
 di nyā ra corneta. Nu'm̄o bi nyā'a p'̄uya,
 nu'̄u xandu, di b̄ennate ngue di m'm̄ai para
 zantho. Pe nu'̄u yō ja'i di 'b̄atho'a ra pa'a,
 da ma mapādithobi yō do'yo. 53 Porque ma
 do'yoh̄u h̄ingui zai, jatho ngue di mpādi,
 da gohi ngue di nzai. A nuyá, nuna ma
 do'yoh̄u ja ngue da du. Nu'm̄o bi zā bi
 mpādi, ya h̄inda du. 54 Nuna ma do'yoh̄u
 i tu, bi zā bi mpādi, para zantho di nja ma
 'do'yoh̄u. Ya di nja'a te mm̄amp'̄u ja ra
 Maca Libro ngue ēna: “Nu ra ndate i ja,
 di m'm̄ehrá ts'ēdi, porque da thapi. 55 Ya
 h̄inda zā da hyoju ra ndate. Porque h̄inha
 da zā di ntate ngue da hyoju”, i ēna hya.
 56 I ja rá ts'ēdi ra ndate ngue ho yō ja'i
 porque ja yō ts'oqui yō ja'i. 'N̄e i mm̄anna
 ley ngue di njapra castigo ra ts'oqui. 57 Pe
 janjuan̄i dadi ja mamm̄adi Oja ngue m̄i
 zā ma ēc'ei ma Hmuh̄u Jesucristo, gue'a bi
 'yōt'e ngue dá taph̄a ra ndate'a.

58 Janangue nuya ma zi cu'ahua, ga duhu xandõnho. 'Yo guí hehmu na ma nt'ec'eihu i ja. 'Yo guí säyahua ya, zant'a dami 'yõrpahea rá 'befi ra Hmu. Ya guí pahmu ngue nuna rá 'befi ra Hmu dí õrpahea hinga sãrbatho dadi mphehmu.

16

1 Nu'a ra menyu ja ngue gui pethua para ngue gui unhu ma cuhua rá m'mua n'nanni, dami 'yõthua tengutho ra hya dá xicã yõ 'yec'ei rá m'map'ua ja ra häi Galacia. 2 Nu'mõ gá mpetihua'a ndomingo, n'na ndi ngu n'na ndi guí mpetihua, n'na ngu n'na yõ 'yec'ei da hyaxi zi algo ra menyu ngue ra ofrenda para ngue da ma m'mets'i. Janangue nu'mõ dá magã p'ua guí 'bahmu, hinga ja gui pethua ra menyu. Ya xqui 'uecju zihangu'a tengue xa nzat'a ni ts'edi xcã tahmu. 3 Nu'mõ dá magã p'ua, ya xqui huanhu yõ n'yohua ga et'a ngue da ma Jerusalén, di dá ra menyu. 'Nẽ ga unna carta da gats'i ngue dani dá. 4 A nu'mõ da zã ngue 'nẽqui ga mma, 'da gdã megã'be'ua yõ n'yohua da ma p'uya.

5 Nu'mõ dá nẽxã ua ngue gani mpagã p'ua ja ra häi Macedonia, m'mefa p'uya ga thogui gani mpap'ua Corinto guí 'bahmu. 6 Xamhmatho da zã ngue ga m'mucã p'ua njammj pa. A nu'mõ da zã, ja ga m'map'ua mente gã di thoyõ se'ye. Ya da zã guí faxcahua te ga honi ha gani mpa'mõ dá thogui. 7 Hindí nne ngue ga thotho 'mõ dá map'ua guí 'bahmu. Da ne Oja ngue da zã ga m'mucã p'ua njammj pa. 8 Pẽ nuyá, dí nne ga m'mucua Efeso mente da zõnna pa ngue ra ngo Pentecostés. 9 Porque nuyã Efeso säp'ua ga mmangã xanho ra hya ua madague'a xangu to saqui.

10 Nu'mõ bi map'ua guí 'bahmu na ra Timoteo, dami 'yõrpahea masu, porque nuna xquet'a õrpabi rá 'befi ra Hmu tengutho ra 'befi dí õt'ã. 11 Nuna ra Timoteo, dami nu mansuhua na. A nu'mõ bá pengui ngue da zõcua dí 'bui, guá faxhua'a te di zõcua. Porque dí tømj ngue da zõcua ha dí 'bui, da gue'ua ma cuhua n'youi dí tømj ngue da zõcua.

12 A nuna ma cuhua ra Apolos, dá xicã na ngue 'da xtí mãhã'ua ma cuhua bi ma da nu'ahua. Pẽ himbi ne bi ma. A nuyá, xamhmatho da bongui ngue da map'ua ya.

13 Dã 'yo ni 'yu te gui 'yõthua. Dami 'yõt'e ngue da ni nt'ec'eihu. Dami hyahua nzammã n'na ngu n'na. 14 Nu'a te gã i ja ngue gui 'yõthua, to bi zã ma ja'i, gã guí mahmu.

15 Ague ma zi cu'ahua, nu'mõ rá mudi mambã hmanna hoga 'da'yo hya p'ua ja ra häi Acaya guí 'bahmu, guí pahmu ngue nuna ra Estéfanos co gãtho'ua 'bap'ua ja rá ngu na, guehya rá mũditho bi 'yec'ei na ra hya na. 'Nẽ guehya janjuaní ngue ho yõ mmã ngue faxyõ cu ya. 16 Dí nnegã ya ngue nu'a te ra hya mmanya dí xi'ahua ya, dami 'yec'eihu. Da gue'ua mi'da di mpẽfi ngue mmanã hya, 'nẽ da 'yõt'ahua ra nho na ra hya i mma, dami 'yec'eihu te mma.

17 Janjuaní dadi johya ngue bi zõcua ya ni mmẽnguhua ra Estéfanos, bá n'youi ra Fortunato, conna Acaico. Porque hinguí sä guí zenguagahua ngue yap'utho ni nguhua. Pẽ ya bi zõcua ya ma cuhua ngue bi zenguagui, entho gã sõsehua ua ngue gã zenguagahua. 18 Janjuaní ngue di hacra ts'edi 'mõ mi zõhõ, tengutho gui ha'ahua ra ts'edi. Dami pahmu ngue nuyã yõ n'yohua njap'ua ngue di hatra ts'edi yõ ja'i, dami nu mansuhua ya.

19 Nuyã yõ 'yec'ei 'bui gã ra häi Asia, gã di zengua'ahua. Nuyã di zengua'ahua, guehna ra Aquila 'nehra Priscila, da guehya yõ ja'i di mpeti p'ua ja yõ ngu ya p'uya di zengua'ahua. Porque n'nat'a ma Hmu dí ec'eihu. 20 I pẽn'nahua ra nzengua gãtho ya ma cuhua 'bucua. Gãtho ma zengua n'na ngu n'na'ahua.

21 Nũgã drã Pablo dadi cuatã ma thuhua na ra carta ja ua ngue dadi zengua'ahua.

22 A nuyá, nu'mõ toni ja'i ngue hĩndi ma'a ma Hmuhua Jesucristo, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Da ne'a ra Hmu ngue da ehẽ.

23 Nu'a ma Hmuhua Jesucristo da ne ngue di jap'ahua. 24 Nu to gãtho di ec'eihu ra Jesucristo, dí pẽn'babí ra hya ngue dadi madi. Da ngut'atho.

2 Corintios

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Corinto.

¹ Nugä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Nugä ya, co 'nεhna mā zi cūh ra Timoteo dadi zεnguagä'be'ya yø ja'i Oja di mpeti p'ya ja ra hnini Corinto, da gue'ya mi'da yø ja'i ya o rá 'yε Oja rá m'mhp'ya ja ra häi Acaya dadi zεngua'be. ² Dī nnegä'be ngue nuna Oja mā Papáh co 'nεhna mā Hmūh Jesucristo di jap'ah' nε da hyut'a ni mmaih.

³ Nuna Oja ngue rá Oja 'nεhrá Papá mā Hmūh Jesucristo, ma ga ja mammadih naya. Nuna Oja mā Papáh, di huεgah' nε di hoga mā mmaih na. ⁴ N'na ndi ngu n'na ndi ga säh ra n'ya, guehna Oja di hoga mā mmaih. Pε tengutho bi 'yørcah Oja ngue bi hoga mā mmaih, i nnepe ngue ga jah p'ya mā mmic'εih ya. Nu'mø dí nnu mā mmic'εih ngue sä rá n'ya, xquet'a ga hojpah yø mmái. ⁵ Nu'mø xangu rá n'ya dí säh tengutho rá n'ya bi zä rá Cristo, pε nuna rá Cristo mathoguiho di hoga mā mmaih na. ⁶ A nuyá, nuna rá n'ya dí sägä, guehna di zäp'ya di nhohni mmaih na 'nε di nyanni teh naya. Nu'mø ngue di hogä mā mmái Oja, xquet'a da zä gui tini ha di nhohni mmaih 'nε gui tini ha di nyanni teh. Porque nu'mø gui säh rá n'ya tengutho xtá sägä, dí nne ngue gui seti xanho te gä rá n'ya ja ngue gui säh. ⁷ A nuyá, dí pa'a njuani ngue gä gui pømmanhoh ya, porque dí pacá ngue nu'mø ya gdi säh rá n'ya tengutho xtá sägä, nuna Oja xquet'a di hoc'a ni mmaih tengutho i hoga mā mmái.

⁸ Ague mā zi cu'ah, nu'ya yø xequi jap'ya ja ra häi Asia, dami pahm ya ngue xandøngu rá n'ya xtá sägä p'ya. Janjuani ngue dá m'mm man'ya. Ya di εna ngue hin xcabá seti te gä rá n'ya dá thogui. Porque ya ja ngue xtabá thogui. ⁹ Nup'ya ngue nná bεni, εna gue ya xi ts'anni ngue da thogui. Pε nuna te gä rá n'ya dá thocä, i nja na para ngue man'natho

ga hon'Oja ngue da yangui. Porque Oja i sä da 'yøt'e ngue di bεnate yø ánima. Ya hinda zä da 'yεna ja'i ngue dá hyonε ha di nyannate. ¹⁰ Pε nu'mø rá ora mi ja ngue xtabá thogui, dí haxa njuani ngue guehna Oja bi yangui. Asta guehya i fäxqui. Da guehya dí haxa njuani ngue nu'mø nimantho ga sä rá n'ya di sigue da yangui. ¹¹ Pε i jatho gui fäxcah ya ngue gui mmarchah Oja. Nu hangu gangu yø ja'i da marcagui Oja, nu'mø bi nu yø ja'i ngue di jajpagui Oja, gä gue'ya di ja mammadi Oja'ya.

¹² I jap'ya man'na ra hya ya ngue man'na mā datho nná johya. Porque dadi unna güenda ua ja mā n'yomfεni ngue majuani dadi mporta xanho ua ja rá ximhäi. Pε nu te gä dí øt'e, majuani ngue mā mmái nná øt'e. Nuna rá hya dí xi'ah ya, guehna dá n'yogä 'mø mā magä p'ya gui 'bühm naya. Pε gue bi 'dacrá mate Oja, go bi 'yøt'a ngue ngu'a dá n'yo. Hinga sä ga εna ngue dí pase te nná 'yo. ¹³ Nuyá yø hya dadi cuatä ua ja rá sacua, hin tema man'na mā hya mā uants'ibi, gä gue'a te mmanna sacua. Nuna rá hya gui timhm p'ya ja rá sacua, guehna rá hya dí nne ga xi'ah naya, nugä hindi hä'ah. Emmεi dí nnegä ngue da dinni mmaih xandøho ngue gä gue'a te dí øt'e. ¹⁴ Porque nuyá, hinga gä tinni mmaih xanho hanja te dí øt'e. Pε dí nnegä ngue da dinni mmaih xanho te dí øt'e, n'namhma ngue nu'mø rá pa da εp'ya rá Hmū Jesús, ya da zäp'ya gui 'yεspah'a tengue nná 'yogä. Dagueque, xquet'a ga εspabi'a tengue gni 'yoh p'ya.

¹⁵ Nugä nup'ya nná bεni, dí εna ngue ya gui nnu manhoj, janangue dá sänná'a rá yondi ngue xca map'ya ngue xcabi zεngua'ah. ¹⁶ Porque dá ne ngue nu'mø xca ma Macedonia, xcani nthocä p'ya gui 'bühm. Nu'mø xcabá pengä Macedonia p'ya, mahøn'a xcabá thocä p'ya gui 'bühm. Dí εngä ngue gui fäxcah te ga honi ngue gdá thop'ya ja ra häi Judea. ¹⁷ Pε ya himbi zä dá map'ya. ¿Ua gui εhm ya ngue himma juani te dí mmangä 'mø mā sänni ngue ga mmap'ya? Nuna rá hya dá mā ngue xca øt'e 'nε ya himbi nja, ¿ua sä gui 'yεhm ngue 'da'igu nna yagä'be yø ja'i 'bucua ja ra

ximhäi? Porque yø ja'ii mma ngue da 'yøt'a n'na ra hya, 'nε padī xanho ngue nu ra hya i mma, hinda 'yøt'e. ¹⁸ Pε i pa Oja ngue hinjam'mø dī mma ngue ga øt'ä n'na ra hya nu'a dī padī ngue hinda zä ga øt'e. ¹⁹ Hinga gue'a dī øt'ä'a, porque dī tennä ra Jesucristo rá Ts'unt'ü Oja. A nugä ya, conna Silvano, conna Timoteo, ya xtä xi'ähe hanja na ra Jesucristo. Nuna, hinjam'mø bi man'a n'na ra hya ngue da 'yøt'e, 'nε padī ngue hinda 'yøt'e. Porque nuna ra Cristo gätho majuanī te bi ma. ²⁰ Nu te gäma hya xa yat'Oja ngue dī nja, go gue'a ra Cristo øt'e ngue gä dī nja. Janangue ya dī εspahü Oja 'mø dī εmhmu ngue majuanī'a te mmannä hya Oja. Porque nu'a te mī hma ngue da tho ra Jesucristo, ya bi nja. ²¹ A nugä ya, ximma ngu'ahü, guehna Oja di hacju ra ts'edi ngue hinha gdä hehmu ra Cristo. Nuna Oja, ya bi 'yøt'e ngue yø ja'igahü. ²² Ya dī ohü rá 'yε Oja ya. Ya bá 'benngahü ra Espiritu Santo ngue ga n'yohü. Janangue ya dī haxhü njuani ya ngue gätho mī'da yø hya xa yat'Oja ngue ra nho dī 'dacju, gä dī nja.

²³ Nu'a ngue hindä magä p'ü Corinto tengutho nmī sänni ngue xca map'ü, nugä dī εnä ngue go ni nhohü ngue hindä magä p'ü. I pa Oja ngue majuanī te dī xi'ahü. A nu'mø guí εmhmu ngue himma juani te dī mma, nugä dadī n'uni ngue madä zücä Oja 'mø. ²⁴ Hindī nne ga mma ngue ja ga sänni ha gdi japni nt'εc'εihü, ya dī padī ngue dū ni nt'εc'εihü. A nuna ra hya dī nne ga øt'e, guehna ngue man'natho guí johyahü 'mø di yahü.

2

¹ Janangue nugä dī εnä ngue man'na xanho ngue ya hindä map'ü mahøn'a, porque nu'mø xca magä p'ü, hont'a xti dū ni mmähü co nuna ra hya xca ma ngue xca hεc'ahü te gä guí øthü. ² Porque nu'mø ga øt'ä ngue da dū ni mmähü, ¿te'o da zä da 'yøt'e ngue ga johyagä 'mø? Hindä høn'athohü sä guí 'yøthü ngue ga johyagä. Pε ¿ha di zä ga johyagä 'mø ga xi'ahü yø hya di dū ni mmähü? ³ Janangue ya hindä magä p'ü, sinoque høntho dá pen'nahü ra carta dá ot'i. Hindä ne ngue ga mmap'ü ngue høndra dümmü ga ma hä. Porque

ya hinda zä ga johya 'mø ga hεc'ahü te guí øthü. Dague'ahü p'üya, xquet'a dī padī ngue hinda zä guí johyahü 'mø høndra dümmü ga hats'ahü p'ü. ⁴ Nu'mø ma ot'ä ra carta dá pen'nahü p'ü, janjuanī ngue hindī padī te ga ot'i, asta dī zoni ngue ra ndødümmü jagui. Porque dī padī ngue da dū ni mmähü 'mø gä nuhü na ra hya dá ot'i. Pε nuna ra hya dá pen'nahü p'ü, hindä pen'nahü p'ü ra hya ngue da dū ni mmähü. Sinoque dá pen'nahü p'ü ra hya n'namhma guí padī ngue mathogutho dadī ma'ahü.

⁵ A nuna ra n'yohü bi 'yøtra sui p'ü guí 'bühmü, hinga høngthogui bi 'yøt'e ngue bi dū ma mmü, sinoque xquet'a 'nε'ahü bi 'yøt'e ngue bi dū ni mmähü na. Pε hindī nne ga mma ngue mathogutho ra nts'onī bi 'yø'na ra n'yohü dī xi'ahü. Porque hindī nne ngue da 'yεngui ngue dī hørpabi ra hya. ⁶ Pε nuyä, ya mme gätho 'da'igu ga mamhmü ngue ga hejpahü'a te ø'na ra n'yohü na. Ya co nu'a ya. ⁷ Xanho ngue guí punnbahü'a ra n'yohü ya. Damī hojpahü rá mmü. Nuya hingui padī te da 'yøtya, pε 'yo guí nnehü ngue nimantho mathogutho da dū rá mmü. ⁸ Ma'da'yo damī 'yuti ngue gadi mahmü'a ra n'yohü ya. ⁹ Ya mam'met'o xtä pen'nahü p'ü ra carta ngue guí hejpahü'ü yø mmejmahya. Dä xi'ahü na ra hya na, dá ne ngue ga haxä njuani ngue'mø guí 'yøt'e te dī xi'ahü, oque hin'na. Pε ya bi nja, ya gä hejpahü na ra n'yohü dī mangä. ¹⁰ Nu'mø guí punnbahü na ra n'yohü gä hejpahü ya, xquet'a 'nεqui dadī punnbi. Porque dī nne ngue rá hmī rá dä ra Cristo p'ü ga punnbi te'o guí punnbahü. Madague'a hingui ho te bi 'yørcagui ra ja'i, pε ga punnbi, porque hindī nne ngue di nts'onna hya p'ü ha guí 'bühmü. ¹¹ Porque ra zithü janjuanī ngue thührä xä ngue di ts'onna hya p'ü ha guí 'bühmü. Pε nu'mø dī nhojpati yø ja'i, ya hinda dahra zithü.

¹² Nugä dá map'ü ja ra hnini Troas ngue dá mangä hanja na ra hoga 'da'yo hya ngue ra Cristo. Pε Oja bi 'yøt'e ngue bi bøngmanho ra hya dá mangä p'ü. ¹³ Pε himbi zä xca n'yo mapähä, porque ma cühü ra Tito ya marä hya'a ngue ja xca

nthe'be p'ua, pe himbi zohø. Janangue dá n'yętegä p'uya, dá thogui, danı mpagä p'ua ja ra häi Macedonia, xamhmatho ngue ja xcanı nthę'be p'ua ra Tito.

-----
 14 Bi mäqui jammadigui Oja nuna bi 'yøt'e ngue dí n'yo'be ra Cristo, 'ne fäxqui ngue hønbnı bi zä nná ma i nthaha ra hya. Ndap'ua bi zä ni ma ra hya, tengutho ra bopo ngue mahotho ga yanı ndap'ua bi zä. Porque Oja bi 'yøt'e ngue nuna ra hya dí mma di n'yo ndap'ua bi zä. 15 Janjuanı ngue nnu manho Oja ngue dadi 'yonna hya ngue ra Cristo. Nu'mø zø ra bopo, nu'a ga yanı, gätho yø ja'i paha. Njarbutho ra hya dí mmangä ya, gätho yø ja'i øxra hya, ngu'ua di nyanyø te, ngu'ua da ma ra castigo, gä øxra hya. 16 A nu yø ja'i da ma ra castigo, nuna ra hya øde, ena ra ndate n'youi ra hya p'ua ga mbeni. Pe yø ja'i di nyanyø te, nuna ra hya øde, mazihotho p'ua ga 'yøde, 'ne tinyø mmai ngue guehna ra hya i dinna 'da'yo te na. ¿Te'o xøda bõni ngue da base ha di japi da 'yø'na ra 'befi na? 17 Porque xangu yø ja'i di ho ngue da mambrá hya Oja, pe hønthonne ngue da gıjpabi ra menyu yø ja'i. Porque ma uants'i ra hya i mma, hinga gä gue'a rá hya Oja i mma. Pe nugä, nuna ra 'befi bi 'dacä Oja ngue ga øt'e, gue'a dí øt'a. 'Ne nnu Oja ngue himma xøts'etho nná manna hya, sinoque dí hahma mmai ngue dí ørpabi rá 'befi ra Cristo.

3

-----
 1 Mami 'yemhmu ngue nná mangä na ra hya na ngue dí espabi ra hya dí mma. ¿Ua gui emhmu ngue mahyonitho gdi cagä n'na ra carta ga dä'ahı, ja di mmamp'ua ngue xanho ra 'befi dí øt'e? ¿Ogue go gui 'dacı n'na ra carta ngue ga caxpı nná ma, ja da mamp'ua ngue xanho ra 'befi dí øt'e, tengutho øt'i'da? 2 Pe nugä hıngra carta dí honı ngue da mäxqui. Nu'mø nne n'na ra ja'i ngue da badi hanja ra hya, da zä da nu te gni 'yohı, ja da bap'ua p'uya ngue'mø pømmanho ra hya dá mangä p'ua gui 'buhmu ogue hın'na. Nugä zant'a dí mben'ahı. 3 Ra Cristo nnepe ngue da nu yø ja'i hangı ra nho bi 'yøt'ahı na ra hya dá mangä. Pe

hımbı 'yotra carta conna tinta para ngue da nu yø letra yø ja'i. 'Ne himbi 'yotyø letra p'ua ja n'na ra xındo tengutho yø hya bi 'yotra Moisés. Sinoque ra Espıritu Santo bi 'bät'a ni mmaihı, gue'a gui nequi'a te bi 'yøt'ahı ra Cristo'a.

4 Dí haxa njuanı ya ngue nup'ua ja rá hmi rá dá Oja, nuna rá 'befi ra Cristo dí øt'e i pømmanho ngue dí n'yogä'be ra Cristo. 5 Nu'a rá 'befi Oja dá øt'e, i pase Oja ha gui japi ngue i sä di ørpabi rá 'befi. A nugui, hıngui sä ga ena ngue dí pase ha gda japi te dí øt'e. 6 I øt'a Oja ngue i sä ga xicä yø ja'i hanja na ra 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i. Nuna ra 'da'yo cohi na, hıngui ngu yø ley nt'ot'i ngue da t'embi da 'yøtra ja'i. Sinoque i mmanna 'da'yo cohi ngue høndra Espıritu Santo da zä di unna 'da'yo te yø ja'i. Pe nu ra ja'i ena ngue da 'yøt'e gätho yø hya nt'ot'i p'ua ja ra ley, ya ra castigo di nthęui, porque hında zä da 'yøt'e te gä mmamp'ua ja ra ley. Pe ra Espıritu Santo, ra 'da'yo te di unı.

7 A nuna ra ley bi 'yotra Moisés, guep'ua ja n'na ra xındo bi 'yotra letra. Nu'mø mi ma nt'ot'i na ra hya p'uya, xandøn zaqui rá nyot'i Oja n'youi. Nu'a rá hmi ra Moisés, asta hıngui sä da hyetyø judıo porque emmei di yoxni rá hmi. Pe nu'a te gui yoxni rá hmi, 'damıts'ua bi m'medi asta gue'mø mi gohi tengutho mi ja m'met'o. Janangue mazihotho te bá njap'ua ha bá fadi bá nja rá ts'edi ra ley. Nja ngue nu'a ra ley, i mma ngue nu ra ja'i hıngui øt'e te gäma hya mmamp'ua ja ra ley, da ma ra castigo ra ja'i. 8 Pe ma datho mazihotho na ra hya bi 'dacı ra Espıritu Santo. 9 Xi'mø ngue mazihotho i nequi na ra hya bi ma ngue da ma ra castigo yø ja'i, goma guehna ra hya xicı Oja ya ngue ya bi hoga ma ts'oquihı. Man'na ma datho ngue mazihotho na ra hya naya. 10 Mi tate mi ho ra ley mi ja mam'met'o, pe hapı gue da hyannbabi ra ley'a ganho ra hoga 'da'yo hya ya. 11 Xi'mø ngue mi tate mi ho ra ley mi ja m'met'o, 'ne himbi zedi para zantho, ya man'natho mathoguitho xandønho na ra hoga 'da'yo hya ya, porque i ja para zantho naya.

12 Dí pa'a njuanı ngue guehna ra hya tate xanho naya. Janangue nuyá, dadi ja ndummı ngue dí mmanna hya, dí nnepe

da badi gátho yø ja'i ngue tate xanho na ra hya na. ¹³ Nuga hĩndĩ øt'e tengutho bi 'yøtra Moisés ngue bi gu trá hmi, hĩmbi nepe xta nnu yø judío ngue di yoxni rá hmi. Porque hĩngui nnepe da nu yø ja'i ha di m'mε'a gui yoxni rá hmi. ¹⁴ Hĩmbi zä bi dinyø mm̄ai yø judío hanja na ra hya na. Asta guetya njarbutho, hĩngui tĩndyø mm̄ai yø ja'i hanja ra hya. Nu'mø di xähra Maca Libro ha nt'ot'i ra nyogui cohi bá nja m'mε't'o, hĩngui tĩni hanja ra hya. Porque høndra ja'i da 'yεc'εi ra Cristo, da zä da dīni xanho rá mm̄ai hanja na ra hya na. ¹⁵ Asta guetyø pa ja p'aya, nu'mø di xähø judío ya yø hya bi 'yøtra Moisés, njot'itho yø n'yomfēni. ¹⁶ Pε nu'mø bi 'yεc'εi ra Hmu Jesucristo ra ja'i, ya i xohrá n'yomfēni i njot'i, da dīnna mm̄ai hanja ra hya. ¹⁷ Porque ra Hmu Jesucristo conna Espĩritu Santo 'da'igu øt'e. A nuyá, nu ra ja'i ngue n'youi ra Espĩritu Santo, nuna ra ley mi mma ngue da ma ra castigo ra ja'i, ya bi xotra hya ma di ja ts'edi ra ley. ¹⁸ Gátho gahya ya, ya bi dīni xanho mā mm̄aihya ngue mā datho xandønho'a ra Hmu Jesús. Mente ra pa dí 'bähm̄a ya, hønt'a hønt'a so mā mm̄aihya'a ya, ya sār'mø ngue man'na man'na gda cohma tengutho'a. Pε gue gue'a ra Espĩritu Santo da ja na ra hya na.

4

¹ Bi 'yørcä ra mate Oja ngue bi 'dacä na ra 'bēfi na. Janangue nuyá, hĩnjam'mø di cohma mm̄ai ngue ha nná mangä ra hya. ² Nu'a n'na ra hya ngue nt'aguitho i nja, i n'youi ra 'bē'isä, hĩnga gue'a nná 'yogä'a. Hĩngra nts'o nná n'yo ngue ga hätyø ja'i. Sinoque rá hya Oja dí mma, hĩndĩ sänse yø hya dí mma. Nup'u ja rá hmi rá dä Oja, gä gue'a ra hya majuanĩ dí mma. Nguna dí øt'e, n'namh̄ma ngue dī n'yo yø mm̄ai yø ja'i ngue xanho na ra hya dí mma. ³ Pε nuyá yø ja'i hĩngui tĩmp'u ja yø mm̄ai hanja na ra hoga 'da'yo hya dí mma, guehya yø ja'i ni hya ra 'yu ngue dī ma ra castigo ya. ⁴ Gue'a ra zithu 'yo ua ja ra ximhäi xa ngorpa yø n'yomfēni yø ja'i hĩngui εc'εi ra hoga 'da'yo hya ya. Porque hĩngui nnepe da xohyø n'yomfēni yø ja'i co nuna ra hoga 'da'yo

hya, ngue da badi hanja ngue maguesε na ra Cristo. Porque ra Cristo bi nja'i, 'nε gue'a ra Cristo 'da'iguui Oja. ⁵ Nuna ra hya dí mmangä p'u ha 'bähø ja'i, hĩnna mangä na ra hya na ngue go da 'yεscagui yø ja'i. Sinoque gue'a ra Jesucristo dí mma hanja ngue hønse'a ra Hmu ja ngue da t'εc'εi'a. A nuga p'aya, rá mεfitho gra Cristo, dí ørpabi rá 'bēfi nuna da 'yøt'ahya ra nho. ⁶ A nuyá, Oja bi zänni ngue bi nja rá nyot'i di yorbu ja ra 'bεxui. 'Nε xquet'a bá sänni ngue guehna ra hoga 'da'yo hya bi xoga mā mm̄aihya, n'namh̄ma ngue ga pahm̄a hanja ngue tate Oja. Porque ya bi dīmma mm̄aihya hanja ra Cristo.

⁷ Nuna ra hya bi färcagui Oja ngue ga mma, guehna ra hoga 'da'yo hya hĩn'yu n'na ra cosa ngue rá muui na. Pε nugui, hĩn tema ts'edi jagui ngue gdi pase ha gdä japi ga mmanna hya. Janangue ja dī nεqui p'u xanho ya ngue guesε Oja bi 'dacrä ts'edi ngue dí mmambrä hya. ⁸ Madague'a ngue gä ra n'u nná 'bēi, pε hĩngui tu mā mm̄ai. Madague'a ngue ja'mø ya hĩndĩ pa di te ga øt'e, pε hĩngui cohma mm̄ai. ⁹ Madague'a sacyø ja'i, pε Oja hĩngui hεgagui. Madague'a engba häi yø ja'i ra hya dí mma, pε mahøndi ha ra ts'edi dí honi ha nná japra hya. ¹⁰ Hønnb̄a bi zä dí søni dadĩ n'uni ngue ma da thogui, tengutho bi 'yøtra Jesús ngue bi tho. Janangue ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bēi ngue fäxcagui. ¹¹ Mente yø pa dí 'bēi, n'na pa ngu n'na pa, ya ja ngue da hyogyø ja'i ngue dí mma hanja ra Jesús. Ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bēi ngue fäxcagui, janangue hĩnte di jacyø ja'i. ¹² Mente yø ja'i honi ngue ha di hyogui, pε nuga p'aya mente dí 'bēi, dí honi ha gdĩ nthēh̄a ra 'da'yo te.

¹³ Nup'u ja ra Maca Libro, i nt'ot'i ra hya bi man'a n'na nc'εi ngue bi 'yεna: "Nuna te ra hya dí εc'εi, guehna ra hya ja ngue ga xihyø ja'i na", bi 'yεna. Xquet'a dī njadä p'aya ngue nuna te ra hya dí εc'εi, guehna dí xihyø ja'i naya. ¹⁴ 'Nε hĩndĩ su ngue da hyogyø ja'i, porque dí pa di ngue nu'mø mi tho ra Jesús, Oja bi japi bi bēnnate. Dī njathya p'aya, ngue ya mā n'yohya ra Jesús,

xquet'a da 'yøt'Oja ngue ga bennateha, 'nε 'da zixcathoha Oja p'u ha 'bui. ¹⁵ Nu te gä ra n'u dá sägä ya, dädi n'unü ngue dá sägä ra n'u ngue dí honü ha gdi ntheha rá mate Oja. Nu'mø ya xtangu yø ja'i di nthεui rá mate Oja, nu'a gangu yø ja'i di ja mammadi Oja p'uya, gä guehya yø ja'i da 'yεspabi Oja ya.

-----
¹⁶ Janangue nuyá, hinjam'mø ngue di cohma mmui te dí øt'e. Madague'a ngue man'na ni gahma ts'edi, pε ma n'yomfeni, n'na pa ngu n'na pa man'na ni hya ra ts'edi. ¹⁷ Madague'a ngue dí sä ra n'u mente yø pa dí 'bucua ja ra ximhai, pε zits'utho p'u nná bεngä'a, porque da thotho'a ra n'u dí sägä. A nup'u di mengra n'u xtá sägä, xandøngu ra nho ga nthε'be para zantho. ¹⁸ Janangue nu'a te ra n'u dí thogui, hindü ør'ma güenda ngue masque dí sä ra n'u. Nu'a ma datho ngue so ma mmui, gue'a ra nho di 'daca m'mεfa Oja'a. Porque nu'a te ra n'u tho'a n'na mente ra pa 'bui, i thotho'a. Pε nu'a ra nho mman'Oja ngue di nja m'mεfa, i ja para zantho'a.

5

¹ A nuyá, gä dí padi ngue ga tuhü, porque ma do'yohü hingui zai. Pε Oja, ya xa nsäp'u mahets'i ngue ja gani m'mahmu p'u para zantho. Nε nup'u ha ga m'mahmu, guesε Oja bi hoqui. ² Majuani ngue mente ra pa dí 'buhmu ua ja ra häi, hindü nnuhü ra pa di mpädi ha dí 'buhmu, n'na zihmantho gani m'mahmu p'u mahets'i bí ja ma nguhü. ³ Ya ja ra 'da'yo ngu ha ga m'mahmu. Hingui sä ga εna ngue hin'yü ma ngumhmü. ⁴ Mente dí 'buhmu ua, dí dants'i ngue ra n'u dí sähü. Hindü nne ga mma ngue ga εna dí xønü ga socua ma do'yo. Sinoque nu'a dí xønhü ngue ga m'mahmu p'u ja ra ngu di 'dacju Oja para zantho, ya hinjon da du. ⁵ Guehna xi nsä Oja naya ngue xa hoqui hapü ga m'mahmu. 'Nε bá penhna Espiritu Santo ga n'yohü. A nuyá, ngue ya dí n'yohü ra Espiritu Santo, ya dí haxü njuani ya ngue nu te gäma hya mman'Oja, gä di nja.

⁶ Janangue nuyá, dí ha ra ts'edi hangu ra pa hindü yobeni. Mente dí 'bucua ja ra ximhai, ya dí padi ngue tobe hindü 'bap'u ja ma ngum'me ra Hmu Jesús. ⁷ Nu'a dí tømü

ngue dí nja, dí haxü njuani ngue majuani di nja. ⁸ Ya hindü yobeni ngue ngu'a di nja, janangue dädi xøni ga tu. Porque dí xønü gani m'mä'be ra Hmu Jesús. ⁹ Pε nuyá, mente dí 'bui ogue xca tu, para zantho dí nne ga ørpabi rá pähä ra Hmu. ¹⁰ Porque gäthogahü, nu'a te xtá n'yohü ua ja ra ximhai, da zønna pa da hyascahü ra güenda ra Cristo. N'na ngu n'na yø ja'i di t'unü te ja ngue di tocabi, ogue xanho ogue xan'u te xa n'yo mente ra pa xa m'mähra ja'i.

-----
¹¹ A nuyá, nuna ra Hmu Jesús dí nnu mansugä na, 'nε dí nne ngue da nu manhogui. Janangue nuyá, dädi ja ndummui ngue ga tapyø mmui mi da yø ja'i ngue da 'yεc'ei ra hya. Nuna Oja, ya padi te gä dí øt'e, da gue'ahü, xquet'a dí nne ngue gui pahmu hanja'a te dí øt'e. ¹² Nuna ra hya dí mma, mamü 'yεmhmü ngue høntho dädi hoqui te dí mma para ngue da zäp'u ga εspi te dí øt'e. Sinoque dí xi'ahü xanho hanja te dí øt'e, n'namhma ngue da zäp'u gui nyanju p'u ha di yajpagui yø ja'i. A nuya yø ja'i di yajpagui, guehya di ho da 'yεspabi yø hya p'u ha ya, madague'a hinga njuani yø n'yomfeni. ¹³ Nu'mø gui enju ngue dí locogä ngue te dí øt'e, nu te dí øt'e høntho dí honnbi ha di t'εspabi Oja. A nu'mø gui εmhmü ngue hindü locogä, gue'mø høntho gdi honü ha gdä japi ngue ga øt'ahü ra nho 'mø. ¹⁴ Rangue di macju ra Cristo, a nuya høndrä pähä ra Cristo dí honü ha gdä ørpabi ya. Ya bi du ra Cristo ngue bi yancju. Janangue dí ør'ma güenda ya ngue εntho gä dá tuhü 'mø mi du'a. ¹⁵ Bi du ra Cristo ngue da yani gätho gahü. Janangue ya hinga sänsε te gdä 'yohü ya, sinoque ya gdä 'buhmu'a ngue ga ørpahü rá pähä ra Cristo, nu'a bi du 'nε bi bεnate.

¹⁶ Xiya, çua høntho da hnu n'na ra ja'i, ya fadi te ja rá mmui? Nu'a, hindä zä'a. Nu'mø yø pa mi m'mähra Cristo, dá εna ngue dá padi te'o. Pε nu te dá bεngä'ü yø pa'ü, ya hinma ngu'a ja ma n'yomfeni ya. ¹⁷ A nu ra ja'i εc'ei ra Cristo, ya com'da'yo rá n'yomfeni. Ya bi zεp'u'a te mani n'yo m'mεt'o. A nu'a te ga 'yo ya, gä ma'da'yo. ¹⁸ Guehna Oja øt'e ngue ma'da'yo'a te ga

'yo ra ja'i. Ya ma amigohu Oja ya ngue bi gurca ma ts'oquihu ra Cristo. Janangue bi 'dajhma' befihu Oja ngue ga xihma mi'da yø ja'i ngue di n'amigoui Oja. ¹⁹ Nuna Oja, ba extra Cristo para ngue da japyø ja'i ngue di n'amigoui Oja. Himbi bentho Oja ngue ja yø ts'oqui yø ja'i. Ya bi 'dacju ra 'befi ngue ga xihma ra hoga 'da'yo hya yø ja'i.

²⁰ A nugä bi 'yøt'e ngue rä representantegä ra Cristo. Tengutho 'mø ngue da zo'aschu Oja, nu te nne da man'Oja, guehna ra hya di xi'ahu naya. Nuna ra Cristo i nne na ngue gui n'amigohu Oja. ²¹ Ra Cristo hin tema ts'oqui i ja na, pe para ngue bi gurca ma ts'oquihu, Oja bi japi ngue bi du connä guehma ts'oquihu. Janangue nup'u ja rá hmi rá dá Oja, nu'mø bi zä dá ec'ei hu ra Cristo, ya bi nhohma ts'oquihu p'uya.

6

¹ A nugä ya, ngue ya rá mefigä Oja, di xi'ahu ngue mamí anthohu na rá mate Oja di 'da'ahu. ² Porque Oja, nu'a ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro i ena: "Bá ep'u ra pa xtá sänni ngue ga 'da'ahu n'na ra mate. Nu'mø ga socju, ga øde te gui xicju. Gue'a ra pa'a ngue da zä di nyanni tehu 'ne ga faxahu", en'Oja. A nuyá, guehra pa jap'u i sä gui nzohmu Oja ya. Guehra pa jap'u di nyanni tehu ya.

³ Nu te di øt'e, di honi ha nna japi ngue da gohi xanho, porque hindí nnepe ngue da 'yengyø ja'i hingui ho rá hya Oja di mma. ⁴ Sinoque di nnepe ngue da badi gätho yø ja'i ngue rá 'befi Oja di ørpe. Janangue nugä di seti hangu ra n'u di thogui. Ja'mø hin'yü te ga honi. Ja'mø congba yø ja'i ngue saku. ⁵ Ja'mø fegbagui yø ja'i. Ja'mø coca fädi. Ja'mø pets'i da zajthogui yø ja'i. Ja'mø dadi mpefi hin'yü p'u rá nzegui. Ja'mø hinga mbongui ra ora ga n'aha. Ja ra ora ngue ya ga tu ra thuhu. ⁶ Nu'a gui nequi xanho ngue rá 'befi Oja di ørpe ngue di 'yo xanho, 'ne di padi xanho hanja na ra hoga 'da'yo hya. 'Ne gä di seti te gä ørcagui yø ja'i, i ja ma yemma. 'Ne faxcagui ra Espiritu Santo ngue sä di ørpabi rá 'befi Oja. 'Ne majuaní ngue dadi madi gätho yø ja'i. ⁷ Di 'dacrä ts'edi Oja ngue nuna ra

hya majuaní da zä ga mma xanho hanja. 'Ne dadi ja ndummai ngue gä ra nho gdä n'yo, n'namhma ngue hinha di dajpagui ra nts'o i ja ndap'u bi zä. ⁸ A nuyá, 'bahyø ja'i ngue nnu mansugui, ximmi 'bahyø ja'i ngue hingui nnu mansugui. 'Bahyø ja'i ngue nnømmanhogui, ximmi 'bahyø ja'i ngue nnømman'ugui. 'Bahyø ja'i engui ngue di häte, pe nugä zant'a gä gue'a ra hya majuaní di mma. ⁹ Madague'a dadi mpa'be xanho yø ja'i, pe 'bu i'da mma ngue hingui pagui. Ja ra ora ya di 'bai ngue ra ndate, pe tobe di pongui. Mbennngui xa n'u yø ja'i, pe hingui hogui. ¹⁰ Madague'a tar'man'u ma mmä te di thogui, pe nuua ja ma n'yomfeni dadi johyatho. Madague'a di hyoya, pe nuna ra hya di mma, xandøngu yø ja'i ørpabi ra nho na ra hya na. Madague'a hinguits'u te di pets'i, pe nu te gätho i ja, gä gue'a ørcagui ra nho'a.

¹¹ Ague ma zi cu'ahu gyø mmenguhu p'u ja ra hini Corinto. Nugä, gä dá xi'ahu te gäma hya so ma mmä, hin tema hya dá co'mi. Porque januaní dadi ma'ahu. ¹² A nu'mø ngue hin dadi n'amigoui ya, pe ngue gui nnes ngue hin dadi n'amigoui. Pe nugui, emmei di nne ga n'amigoui. ¹³ Nugä di nzo'ahu tengutho n'na ra papá 'mø nzo-hyø basi, dadi ja'ahu p'u. Dami maqui tengutho nnä ma'ahu.

¹⁴ A nuyá, 'yo gui nne gui nsixhu'u yø ja'i hingyø 'yec'ei. Porque n'nan'yo ra hya ga 'yo yø 'yec'ei ngue'a te ra hya ga 'yo yø ja'i hingyø 'yec'ei. A nu ra ja'i ngue gä ra nho ga 'yo, hinga 'da'igu øt'ui ra ja'i nu'a xa nts'o ga 'yo. N'nan'yo ga 'yo'u, tengutho ra nyot'i, n'nan'yo gui nequi ngue'a gui nequi ra 'bexui. ¹⁵ Porque ra Cristo hinga 'da'igu øt'ui ra zithu'a. Ximmangu n'na ra 'yec'ei ya, xquet'a hinga 'da'igu øt'ui n'na ra ja'i hinga 'yec'ei. ¹⁶ Nup'u ja rá nija Oja, hønse'a majuaní ngue Oja i 'bai i nthanne p'u. Hin'yü ra nt'edi ngue ja di nthanne p'u yø dahmu. Gue'ahu i nnøpa nija Oja, porque Oja i ena: "Ga n'yo'be'u yø ja'i thannegui. 'Ne gueque rá Ojagä'u, 'ne gue'u ma ja'i'u", en'Oja. ¹⁷ Nuna Oja mahøn'a ena: "Dami pømhmä p'u ha 'bahyø ja'i xants'o te øt'e. 'Yogui øthu'a ra nts'o øt'u, n'namhma

ngue da zä gui sohä ma 'yεgä. ¹⁸ Nügä ya da zä gui 'yøt'e ngue ni papágha. Nügä p'uya, ga øt'e ngue ma basi'ahä", εnna Oja i jase rá ts'edi.

7

¹ Ague ma zi cu'ahä, nguna ra hya di yat'Oja da 'yørcahä ya. Janangue ma ga hehmä p'ua te gäma nts'o i ja. Ga hehmä p'ua te gäma cosa di ts'onnga ma do'yohä. Ga hehmä p'ua te gäma hya di ts'onnga ma n'yomfεnihä. Ma ga hahma mmäi ga nnu mansuhä Oja. Ma ga unma mmäihä Oja para zantho.

² Ague ma zi cu'ahä, 'yo di junngä ni mmäihä, dami 'yøt'e ngue gui macjä. Porque nügä hinjondí sai. Hin tema nts'oní dí ørpabi n'na ra ja'i, 'nε hinjondí här'ma hya ngue te ga hannbabi n'na ra ja'i. ³ Nuna ra hya dí mma, hinjondí hörpa ra hya ngue ga embi hingui ho te ørque. Ya xtá xi'ahä m'met'o ngue nügä dadi ma'ahä mente dí 'bäi 'nε asta gue'mø dá tu. ⁴ Nügä dí pa'a njuani ngue gui 'yøthä ya yø hya dí xi'ahä. Nügä dí εts'ahä 'mø dí ya'be yø ja'i, porque dí xifi te gui øthä. Madague'a dí sägä ra n'ä, pε nu'mø bi zo ma mmäig'a te gui øthä, ya man'natho dadi johya.

⁵ Nu'mø ma søcä ua ja ra häi Macedonia, hinjam'mø xtá nzä xca m'mamma pähä. Porque ndap'ua bi zä mi ja ra sai. Ya bi du ma mmäi dí εnā ngue xtí ts'onnyø ja'i na ra hya dí mma. ⁶ Pε nuna Oja, nu'ua yø ja'i hingui ha ra ts'edi, go di hatra ts'edi na. Janangue nu'mø mi zøcua ra Tito, Oja bi 'yøt'e ngue man'natho bi hya ra ts'edi ma mmäi. ⁷ Hinga hønt'a dá johya 'mø ma nu ra Tito mahøn'a, sinoque man'natho dá johya 'mø mi xiqui ngue εmmēi gá 'yørpahä ma su mente bá m'map'ua gui 'bähmā. Porque ra Tito janjuani di johya connā ngue'ahä. 'Nε bi xiqui ngue tu ni mmäihä ngue'a te gni unngahä ma mmäigä. I εngui ngue εmmēi gui mbεnjä. Mi zä ma øcä na ra hya na p'uya, man'na mathoguitho dá johya.

⁸ Nu'mø ma pen'nahä p'ua ra carta m'met'o, bi du ma mmäi ngue'a te ra hya bi me ra carta. Porque dí pa'a njuani ngue da du ni mmäihä 'mø gá nuhä'a ra hya

nt'ot'i. A nuyá, ya hingui tu ma mmäi ngue'a ra carta dá pen'nahä p'ua. Porque dí padi ngue hinxma ma da du ni mmäihä. ⁹ A nuyá, janjuani dadi johya. Pε hingue dadi johya ngue bi du ni mmäihä. Sinoque dadi johya ngue nu'a i du ni mmäihä, bi mpähni n'yomfεnihä. Oja bi 'yøt'e ngue bi du ni mmäihä ngue'a te gmi øthä, n'namhma ngue nu'a ra carta dá ot'i bi 'yøt'ahä ra nho, hingue masque ra nts'oní bi 'yøt'ahä. ¹⁰ Porque nu ra ja'i tär'man'ua rá mmäi ngue te ga 'yo, ya di 'bätrā mmäi, da hyep'ua ra nts'o ga 'yo. 'Nε gue'a nnu manho Oja'a, gue'a di nyannā te ra ja'i'a. Pε nu'ua yø ja'i njuantho hingui nne da 'yεc'ei Oja, madague'a ja'mø tu yø mmäi, pε hindi nyanyø te. ¹¹ Bi nu manho Oja te gá 'yøthä, porque mi zä gmi nuhä ra carta dá pen'nahä p'ua ngue'a ra ts'oqui bi nja, bi du ni mmäihä p'uya. Ya gui nnuhä te bi nja m'mefa mi zä gmi pahmä'a te bi nja. Gá mbøcuehä p'uya, porque gui suhä ra castigo da ja Oja. Janangue gá hya ra ts'edi ga hejpahä'a bi 'yøtra ts'oqui. Ya di nεqui ngue hin gadi hothohä'a ra ts'oqui bi nja. A nuyá, janjuani gui nne gui nnujä ya.

¹² Nu'mø ma ot'ä na ra carta dá pen'nahä p'uya, hinga høntho dí nnegä ngue di njapra castigo'a to bi 'yøtra ts'oqui, ni xindi fäts'i to ts'ui. Sinoque pa Oja te dá bεngä, porque dá negä ngue da dinni mmäihä ngue nuna ra hya dí xi'ahä, guehna ra hya gui nnu mansuhä na. ¹³ Gue'a i nhohma mmäig'a ya.

Pε hinga hønt'a i johya ma mmäi'a, sinoque man'natho dá johya 'mø ma nu ra Tito ngue janjuani di johya connā ngue'a ra nja mmansu guá ørpahä. ¹⁴ Nu'mø tobe himmani map'ua ra Tito ya, nügä dí embi: "Dí pacä njuani ngue da 'yørpabi masu yø ja'i na ra hya ga pennbabi ya", dí embi. Pε nu te dá xicä ra Tito, majuani ngue gue'a gá 'yøthä'a. Ja bi bømp'ua majuani te dá xicä ra Tito ya, tengutho 'mø dámbá m'macä p'ua gui 'bähmā ya, gä majuani ra hya dá xi'ahä.

¹⁵ Dí pa'a njuani ngue man'natho di ma'ahä ra Tito ya, porque mbεndya ngue gá gá 'yørpahä masu yø hya bi xi'ahä, 'nε nu'ua yø hya bi xi'ahä, gá ja ndumma ga 'yøthä'a. ¹⁶ A nuyá, janjuani dadi johya, porque nu'a

te gä guí øth_u, gä gue'a, h_inte di 'bedi. Ya h_indí yob_en_i co nu'ah_u ya.

8

¹ Ague ma zi cu'ah_u, dí nne ga xi'ah_u hanja ngue bi bøngmanho'a rá njapi Oja bi unyø 'y_ec'ei 'b_up' u ja yø hnini ja'a ra häi Macedonia. ² Madague'a 'b_umman' u ngue ts'ui, p_e janjuani di johya. Madague'a hyoya, p_e nu' u yø 'bäxte øt'e, di unna m_enyu tengutho 'mø di mm_emeti. ³ Dadi jagä majuani ngue nu'a te yø 'bäxte di un_i, co gä yø mm_ui gui un_i. Nu'a te xa nzänni di un_i, man'na ngue hus'mø bi un_i. ⁴ Emm_ei bi 'yäcra mate' u yø 'y_ec'ei 'b_u' a Macedonia ngue da ma mac'it'ibi ra güenda yø m_enyu ngue da 'yøpra ra 'bäxte' u yø 'y_ec'ei 'b_u' a Jerusalén. ⁵ Nu'a te mi so ma mm_uigä ngue xta 'yøt'e, hinga hont'a bi 'yøt'a. Sinoque bi 'yøt'e te nne Oja ngue da 'yøt'e. Rá m_editho bi unyø mm_ui ra Cristo. M'mefa p'uya bi ma ngue ya 'b_ui ngue da 'yøt'a te ra hya dí xifi. ⁶ Ma nugä'a te ra 'bäxte bi 'yøtyø mm_engu Macedonia p'uya, dá xicä ra Tito p'uya ngue mahonda map' u ngue di 'yopra hya ngue'a ra m_enyu gä d_u'mi gä peth_u m'met'o, guí sigue gui peth_u'a ra 'bäxte'a.

⁷ A nuyá, man'na xanho te guí øth_u, porque xanzaqui ni nt'ec'ei_h i ja. 'N_e guí pad_i guí nxännbateh_u xanho ra hya, porque guí timh_u xandønho hanja ra hya. I ja'ah_u ra pähä gui 'yørpah_u rá 'befi Oja. 'N_e janjuani gadi mac_u. Janangue dami ntateh_u ya ngue man'na xtangu ra 'bäxte gui 'yørpabi ni cuh_u. ⁸ Hinna mangä na ra hya na ngue xøgue gadi 'b_ep'ah_u gui 'yøth_u ra 'bäxte. Sinoque dí xi'ah_u na ra hya na ngue dí nne guí pahm_u'a te ør'mi'da yø ja'i nuyá ja mpähä da 'yørpabi ra 'bäxte yø mm_i'y_ec'eiui. Nugä dí ena ngue xamhmatho di nequi ngue 'n_e'ah_u majuani gadi mahni mm_i'y_ec'eiui. ⁹ Ya di nequi xandønho hanja'a rá mate ra Hmu Jesucristo bi 'dac_u. Nu'a go rá mmeti'a te gä i ja'a, bi 'yøt'a hyoya ngue bi madi gäthogah_u. A nuyá ngue bi 'yøt'a hyoya, nu'a rá mate bi 'dac_u, mathogutho di muui.

¹⁰ Nu'a ra m_enyu ngue ra 'bäxte gä d_u'mi gä peth_u ra jeya bi thogui, nugä dí ena ngue

man'na xanho ngue guí juath_u ya. Porque go rá m_edi bi nja'ah_u mpähä gä peth_u ra m_enyu ngue mi'da yø 'y_ec'ei. ¹¹ A nuyá, tengutho gä 'yøth_u m'met'o ngue gä hyah_u ra ts'edi bi nja ra 'bäxte, ximmangudya dami hyah_u ra ts'edi guí umhm_u hangu ts' u da zut'a ni ts'edi guí umhm_u. ¹² Porque ra ja'i majuani ngue ja mpähä da 'yøtra 'bäxte, i nnu manho Oja te øtra ja'i, madague'a hingui ngu n'na ra cosa sarpä rá ts'edi di un_i. Nuna Oja hingui äc_u n'na ra cosa ngue hin'y_u gah_u na.

¹³ H_indí en'ah_u ngue guí un_i gätho'a te guí pets'i astä da hin'y_u te guí sih_u. ¹⁴ Sinoque hnepe ngue da 'da'igu, gä di nja te guí sih_u. A nuyá, ngue ja te guí sih_u ya, dami unhn_u'a te hommi'da yø ja'i. P_e man'na ra pa p'uya, nu'mø da hin'y_u te gui hyomhm_u, xindi 'da'ah_u p'uya. Janangue n'na ngu n'na'ah_u hinjonda zä ra n' u, da 'da'igu yø ja'i, gä di ja te da hyoni. ¹⁵ Ya di nja tengutho ra hya mmamp' u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nu ra ja'i ja xangu te da zi, h_inte di pongui, porque di un_i. A nu ra ja'i ngue zits'utho ja te da zi, h_inte di 'bedi, porque ma t'unni te da zi", i ena.

¹⁶ Dadi ja mamadi Oja ngue tengutho ma n'yomf_eni ngue dí nne ga øt'ah_u ra nho, njarbatho rá n'yomf_eni ra Tito ya. Xquet'a di ja ndumm_ui ngue nne da 'yøt'ah_u ra nho. ¹⁷ Nu'mø ma xifi ngue da ma da nu'ah_u, ra ndijohya ngue bi ne da ma. Porque 'n_e ena nne da map' u da nu'ah_u na. ¹⁸ Nuna ma cuh_u ra Tito, xquet'a da m_e man'na ma cuh_u ngue da nu'ah_u. Nuna ma cuh_u da m_e, i nnu manho yø 'y_ec'ei ndap' u bi zä na, porque nuna, i pad_i xandønho ha di japi da manna hoga 'da'yo hya. ¹⁹ Nuna ma cuh_u na, bi 'y_exyø 'y_ec'ei ngue gä mm_e'be Jerusalén, ga ma dá'be ra m_enyu ngue ra 'bäxte. Dí nnehe ngue nuna ra 'bäxte na, guehna di mama jama madi ra Jesucristo na, 'n_e da bahyø ja'i ngue ja'ah_u ra pähä gui fäxni mm_i'y_ec'ei_h. ²⁰ Mente di yoho hyuhe h_inte da ja' u nemhya guehna ra m_enyu dí xihyø 'y_ec'ei di peti. ²¹ I pa Oja ngue nuna ra m_enyu hinjonda hyaqui, gä da ma ma dá. Xquet'a dí nnepe da badi gätho yø ja'i ngue gä gä dägähe na ra m_enyu na.

22 Nuyá yo nc'ei ya, da me man'na nc'ei ma cuh. Nuna, ya padi xanho ha di japa 'befi da 'yot'e, 'ne di nequi ngue ja mpaha da 'yorpabi ra 'befi Oja. Ya ra 'befitho'a ngue ha da ma. A nuyá, janjuañi di johya ngue da map'a ya, porque ena ngue hinguí ya ni mmái ngue gui faxhu mi'da yø 'yec'ei. 23 Nu'mø to da ne da 'yanni hanja ngue ga penhna p'a ra Tito, dami xihma ngue ma amigo na, 'ne ma mmimmefi'be para ngue da hyoni ha gdi timhma ra nho. A nuyá mi yoho ma cuh da map'a, dami xihma yø ja'i ngue guehya ma cuh 'bucua bi huanhni ngue da map'a ya. 'Ne conná guehna ra 'befi otya, i nnu mansu ra Cristo yø ja'i. 24 Nu'mø bi ma p'uya dí mmangá ya, dami 'yorpaha ma su xanho, n'namhma ngue nuyá yø 'yec'ei ndap'a bi zä 'bui da badi ngue majuañi gadi mahni cuh. Porque guehna ra hya dí xifi gátho yø ja'i na ngue emmei gadi mahni cuh.

9

1 A nuyá, nuna ra 'baxte ya xtá xi'ahu m'met'o gui 'yorpaha yø 'yec'ei, ya himma hyoni ngue honga otra sacua ngue ga yopá na ra hya na. 2 Porque ya dí padi xanho ngue ja mpaha gui 'yopa ra 'baxte ni cuh. Dí xicá yø ja'i 'mø ma magá p'a ja ra häi Macedonia, dí embi: "Nuyá yø mmengu p'a ja ra häi Acaya, ya desde ra jeya bi thogui di petra menyü ngue ra 'baxte da 'yot'e", dí embi. A nuyá, co nuna te ra hya gui othu ya, nuyá yø mmengu ua ja ra häi Macedonia, xquet'a ya ha ra ts'edi ya ngue di petyø menyü ngue ra 'baxte da 'yot'e, tengutho gui othu ya. 3 Pe nuyá, da map'a ma cuh ngue di yopra hya. Porque dí nne ngue nu'a ra menyü gui mfaxtehu gui pethu hante ga mmagá p'a. Porque ya xtá xicá yø ja'i ngue ya gui 'bui ngue gui mfaxtehu. 4 Xi'mø gue 'da gda megá'be p'a 'da yø mmengu Macedonia, da thin'ahu p'uya ngue hin gadi pethohu ra menyü gui mfaxtehu, sä ya xtá mangá p'uya ngue ya gui 'bui ngue gui mfaxtehu. Ga pets'a ma sä p'uya. Xinguí pes'ni sähu ngue da hin'yatho ra menyü ngue ni 'baxtehu. 5 Janangue nugá dí nnu manho ngue di m'met'o ya

ma cuh da ma di zengua'ahu. Guehya di ben'nah ya ngue nu'a ra 'baxte ya xcá yat'i gui pethu, ya di ja 'mø dá macáhe p'a. Ya di nequi p'uya ngue nu'a ra 'baxte gui othu, i ja mpaha gui othu ra 'baxte. Ya hinda zäp'a da 'yenyø ja'i ngue go dadi ja ts'edigá ngue gui 'yothu ra 'baxte.

6 Pe dami bemhma xanho na ra hya ga xi'ahu ya. Nu ra ja'i ngue zits'utho di uni, xquet'a Oja zits'utho di unni. Pe nu ra ja'i ngue xangu di uni, xquet'a Oja xangu di unni. 7 N'na ngu n'na ra ja'i, nu te mi'a mpaha rá mmái i ja ngue di uni, di uni. 'Yo di ya rá mmái'a te di uni, 'yo di ena ngue ra ts'edi t'ørpe. Porque Oja i nnu manho ra ja'i nu'a mpaha gui un'a te di uni. 8 Nuna Oja, ja rá ts'edi ngue da zä da 'yot'e ngue gui timhma'a te ra nho gui homhma. Mathoguitho di unni n'namhma ngue da bongtho p'a'a te gdi faxni mmic'eihu. 9 A nu ra Macá Libro i ena: "Nu ra hoja'i, ngue mathoguitho faxhra hyoya, guehna ra ja'i hindi 'be'a te di uni". 10 Nuna Oja badi unna hmudá ngue nthuhu para ngue di nja te da zi yø ja'i, xquet'a dí 'da'ahu te gá gui hyomhma. Ya di nja xangu n'namhma ngue da zäp'a gui 'yorpaha ra nho mi'da yø ja'i. 11 Gui timhma xangu n'namhma ngue da zäp'a xangu gui umhma. Nu'mø dá dagá'a ra 'baxte gui pennba ma cuh 'bu mman'a, gue'a emmei di ja mamadi Oja'a. 12 Porque nu'mø gui 'yorpaha ra 'baxte' ma cuh, hinga hontho da ma ma t'unni te honi, sinoque nu'mø bi hyan'a te mat'unni, janjuañi dadi ja mamadi Oja ngue te gui 'yorpaha. 13 Guehya da 'yebabí Oja ya, porque nu'a ra 'baxte gui 'yothu gue'a di nequi'a ngue majuañi gui ec'eibahu rá hoga 'da'yo hya ra Cristo. Yø ja'i da 'yespabi Oja porque di nequi ngue majuañi ni mmái gni 'yorpabi ra 'baxte ni cuh 'bap'a Jerusalén, da gue'a 'bui ndap'a bi zä. 14 A nuyá p'uya, da mat'Oja conná ngue'ahu 'ne mathoguitho di ma'ahu. Porque da nu yø ja'i ngue Oja bi 'yemmei bi xoc'a ni mmáihu ngue da zä gui 'yothu ra nho. 15 A nuyá, ma ga ja mamadihu Oja ya ngue bá penngahu ua rá Ts'ant'a. Nuna ra mate bi 'yorcahu i tate di muui, porque hinguí sä di hma hangu gangu rá muui'a te bi 'yorcahu.

10

¹ Nugä drá Pablo, jap'ua n'na ra hya dí nne ga xi'ahua. Pe mahotho dí nne gdá zo'ahua tengutho i nya ra Cristo 'mø mi n'yo ua. A nuyá, 'bu i'da engui ngue di ya manhuéhigä 'mø dí yasehua, pe nu'mø ngue ra cartatho dí pen'nahua p'uya, engui ngue høn'mø dí ya manzaquigä 'mø. ² Ague ma zi cu'ahua, dami hyehma p'ua te gäma hya hinga gue'a, n'namhma ngue nu'mø da magä p'ua ga ma nu'ahua, ya ga nya manhohua p'uya. 'Yo guí nne ngue ja ga hecahua te gni 'yohua. Pe nu'mø tobe 'bui to xi'ahua ngue dí honse ha di hnu manhogui, guehya jatho ngue ga nya manzaqui'be ya. ³ Majuani ngue nugä drá ja'itho, pe himma hyase nnä ørpabi rá 'befi Oja. ⁴ Hinga guecsequi dí honi ha dí nthahna rá 'befi Oja dí ørpe, porque n'na ra hya ngue rá hyase ra ja'i, hinda zä ha di dahä. Janangue nugui, nuna rá 'befi Oja dí ørpe, di hacra ts'edi Oja ngue ga tapra nts'o i ja. ⁵ Oja di 'dacra ts'edi ngue säp'ua dí tapra hya'ua yø ja'i di 'yexpua ha ya, guehya honi ha ga ndäcra hya dí mmangä ya, porque hinguí nnepe da bahyø ja'i hanja Oja. Di hät'i di 'uajpatho yø hya yø ja'i, dadi japi ngue da 'yec'ei xandønho ra Cristo. ⁶ A nu'mø bi nequi xandønho ngue guí ec'eiha na ra hya dí xi'ahua ya, nu'ua yø ja'i fesra hya p'uya, ya säp'ua ga ha ra ts'edi ngue ga hejpi te øt'e.

⁷ ¿Hanja ngue høntho guí nuhua te ja n'na ra ja'i, pe hinga 'be gui hacja ra güenda te ja mbo rá mmui ra ja'i? A nuyá yø ja'i saqui, i ena ngue yø mefi ra Cristo, pe da badi hanja ra hya, ngue xquet'a 'nequi rá mefigui ra Cristo. ⁸ Madague'a sä ga hongä mi'da yø hya ngue ga o'ahua n'yu xanho hanja te nnä 'yo, pe nuna te ra hya dí mma, hinda pes'ma sä. Porque dí haxa njuani ngue gue'a ra Hmu Jesús di hacra ts'edi ngue dí mmambrá hya, para ngue man'na di hya ra ts'edi ni nt'ec'eiha. Hingue masque dadi ts'on'na ni nt'ec'ehua i ja, tengutho øt'ahua mi'da yø ja'i. ⁹ 'Yo guí emhma ngue høn'mø dí otra carta dí pen'nahua ngue dí ya manzaqui. ¹⁰ Porque gue'a mmanyø ja'i'a, embi ngue nu'mø dí otra carta ga pen'nahua, gue'mø dí ya manzaqui 'mø. Pe

nu'mø dí yasehua p'uya, ya engui ngue dí ya manhuéhi 'mø. 'Ne engui ngue nu'a te ra hya dí mma, hinga njuani ga nt'øde. ¹¹ Pe nu to i mmanna ra hya na, da ba'a njuani ngue hinga høn'mø dí otra carta dí pen'nahua ngue dí ya manzaqui, sinoque xquet'a da zä ga nya manzaquigä'a ra pa ga mmagä p'ua ngue ga nyahua.

¹² Pe nuna ra hya dí mma, hinguí sä ma mmui ngue ga øt'e tengutho ga ya mi'da yø ja'i ngue espabi yø hya, i ena ngue tate yø bamhya ngue mi'da yø ja'i. Pe guehya yø ja'i ma'bedi yø mmui ya. Guehya høntho honi ngue ha di ntate yø hya ngue mi'da yø mmixännbatehua. ¹³ A nugui hingra n'yets'itho na ra hya dí mma. Nu te dí øt'e, gue'a dí mman'a. Pe høntho dí nne ga xi'ahua ha rá nja na ra 'befi bi 'dacä Oja. Bi 'dacra 'befi Oja ngue nup'ua ja ni hninihua Corintio, asta ja ga ma mangä p'ua rá hya Oja. ¹⁴ A nuyá, hinda sänsa ngue ga mmagä p'ua guí 'buhma, sinoque Oja bi 'dajma 'befi ngue ga mmap'ua. 'Ne guecä rá muditho dá xi'ahua hanja rá hya ra Cristo ngue mi'da yø mamhya. ¹⁵ Nuna ra 'befi dí øt'e, guehna dí nne ga xi'ahua na. Hinga gue'a ra 'befi n'nan'yo to xa mpefi dí nne ga mma. A nuyá, dí nne ngue man'na xta nzaqui ni nt'ec'eiha, n'namhma ngue nup'ua ha guí 'buhma da zä ga mpefi xanho. Pe nuna ra 'befi bi 'dacä Oja, quehna zant'a dí nne ga ø'na. ¹⁶ M'mefa p'uya, nu'ua yø hnini rá nja n'nanni p'ua ha guí 'buhma, da zä ga sigue ga øtra 'befi ngue ga mmanna hoga 'da'yo hya. Pe hinga guerp'ua ha 'bahyø 'yec'ei ngue n'nan'yo to bi manna hya ga øtra 'befi, sinoque n'nanni ga mma mmanna hya.

¹⁷ A nuyá, nu ra mefi nne ngue da 'yespabi'a rá 'befi øt'e, pe gue daque'a rá Hmu bí 'bu mahets'i i fäts'i da 'yepsi. Hingue masque ra ja'i go di 'yets'i da 'yena ngue go øse ra 'befi. ¹⁸ Porque nu ra ja'i ngue pømmanho rá 'befi øt'e, ngue guese rá Hmu da ma ngue xanho te øtrá mefi, hingue masque ra ja'i'a da mansa ngue xanho te øt'e.

11

¹ A nugui, nuna ra hya dí nne ga mma,

dí nne xindí nne ngue ga xi'ah̄. Pɛ dami seti te rā hyā ga xi'ah̄. ² A nugui, co 'nɛ'a Oja janjuani ngue hindí nnegā'be ngue gui hyehm̄ p'ua rā Cristo. Ya dā ja'i ngue gá 'yɛc'ɛih̄ rā Cristo ya. A nuyá, tengutho n'na rā hmute 'mø i ja ngue di nthati, høndra ndø di madi, njarbutho nā rā hyā dí xi'ah̄ ya. Nu'a mā datho ja ngue gui madi gātho'ah̄, gue'a rā Cristo'a. ³ Tengu rā Eva bi hyātra zithu, guehna dí sugā naya ngue dā thā'i ngue gui hyehm̄ p'ua rā Cristo. ⁴ Porque nuya yø mamhya søhø ngue n'nan'yo rā hyā xānbate, go guí ørpah̄ masu ya. Conque nuya yø hyā xān'nah̄, hinga 'da'iguui ya yø hyā dí xān'nah̄ ngue hanja rā Jesús. N'nan'yo ga xān'nah̄ hanja rā Espíritu Santo, n'na'yo ga xān'nah̄ ha ránja rā hoga 'da'yo hyā, hinga 'da'iguui ya yø hyā ya xtā xān'nah̄.

⁵ Nuya yø xānbate ɛna i tate ngue yø representante rā Cristo, hinga høndya padí te mmanya. Xquet'a dí pacā hanja'a rā hyā nne dā xān'nah̄ ya. ⁶ Madague'a ɛngā yø ja'i ngue hindí padí ga ut'i xanho rā hyā dí mma, ngue mahotho dā nt'øde, pɛ nugā nuna rā hyā dí xānbate, dí padí xandønho hanja rā hyā. Nu te gāma hyā dí mmam'mø dí xānbate, ya gá 'yøhm̄ xanho hanja rā hyā.

⁷ ¿Ua guí ɛmh̄m̄ ngue hingui ho te dá øt'e ngue hinte dá jup'ah̄ mente dá xi'ah̄ rá hoga 'da'yo hyā Oja? Para ngue dā zāp'ua gui juxni yah̄, dá n'uni ngue dá mpefi, dā taha te ga si mente dí xān'nah̄ rā hyā. ⁸ Mente rā pa ngue dá xān'nah̄ rā hyā p'ua ja ni hñih̄, gue'u yø 'yɛc'ɛi rá m'mu'a n'nanni badi pønna mɛnyu dí honi. ⁹ Nu'mø dámba m'mucā p'ua guí 'buh̄m̄ ya, ja'mø hin'yu te ga si, pɛ hinjondí äpi te dí honi. Nu'u go mā cuh̄ bi zøhø bi 'yɛ'a Macedonia, go bi 'daqui te dí hongā'u. Co ngu'a p'uya, ya hindā ä'ah̄ te ga si, 'nɛ dā ngut'a yø pa di ma p'uya, nu te dí honi, hinte dí ä'ah̄. ¹⁰ A nuya ngue dí ɛc'ɛi rā Cristo, nuna rā hyā majuaní, guehna dí mmanā. 'Nɛ majuaní ngue nu'u yø 'yɛc'ɛi rá m'map'ua ja rā häi Acaya, hin tema mɛnyu di äpi. ¹¹ Nuna rā hyā dí mma, mamí 'yɛna ngue hindí nnu manho'ah̄. Nuna Oja, i padí hanja ngue janjuani dadi ma'ah̄.

¹² Mada mi 'dacj̄ rā mɛnyu dí honi, pɛ nugā hinga haní, n'namh̄m̄ ngue nu'u yø xānbate høndra mɛnyu jup'ah̄ hinda zāp'ua dā 'yɛna ngue 'da'igu dí øthe. ¹³ A nuya yø xānbate dí mmangā, i ɛna ngue guehya yø representante rā Cristo ya, pɛ himma juani'a, sinoque guehya yø hyäte ya. Porque maxøts'etho p'ua ɛna ngue yø representante rā Cristo. ¹⁴ Nuna rā hyā dí mmangā ya, hingui ja ngue di 'yodyø ja'ina. Porque 'nɛɛ rā zithu i sä ngue di pährá hmi p'ua gui nɛqui, i cohi tengutho n'na rā anxɛ mahɛts'i. ¹⁵ Janangue ja di nɛqui p'ua xanho rā hyā ya, nuya yø ja'i ngue yø mɛfi rā zithu, xquet'a i sä øt'e ngue maxøts'etho di nɛqui ngue øtra nho. Pɛ nu te ga 'yo, nup'ua rá nɛgui di nja rá njut'i'a.

¹⁶ A nuyá, mahøndí nne ga xi'ah̄ ya, masā mi 'yɛmh̄m̄ ngue dadi 'becā rā n'yomfɛni ngue dí mma te dí øt'e. Pɛ nu'mø ngue ngu'a gui mbɛmh̄m̄ ngue dadi 'becā rā n'yomfɛni, pɛ dami 'dacj̄ rā nt'edi ga nya, ga mman'its'u te dí øt'e. Porque nu'u yø xānbate sɛqui, i ɛspabi yø hyā i mma. ¹⁷ Nugā dí ɛna ngue jatho ga mma te gā dí øt'e, mada 'yɛngyø ja'i ngue ya hindí øt'e ngue rá representantegui rā Cristo, sinoque yø ja'i ɛngui ngue dadi 'behra n'yomfɛni. ¹⁸ Ya guí nnuh̄m̄ ngue xangu yø xānbate xi'ah̄ hanja'a te gāma hyā ɛna ngue øt'e. Janangue nuyá, nu te gāma hyā dí øt'e xquet'a 'nɛqui dí nne ga xi'ah̄. ¹⁹ Porque guí ɛna ngue ya gyø bamhyah̄ ya. Nu rā ja'i ngue hingui hant'a ga ya, ngue di 'behra n'yomfɛni, ya guí seti te xi'ah̄. ²⁰ 'Nɛ nuya yø xānbate guí ɛc'ɛih̄ rā hyā i mma, i nne di manda'ah̄. Pɛ guí häti gui seti te øt'ah̄. Guehya yø ja'i høndra mɛnyu i nne dā guc'ah̄ ya. I øt'e ngue ni hmuh̄ 'nɛ embi ngue hinte gadi muh̄, asta pɛp'a ni hmih̄. Pɛ gā guí sɛth̄. ²¹ A nugā p'uya, hingui sä mā mmui ngue ngu'a ga øt'ah̄ tengutho øt'ah̄ ya dí mmangā. ¿Ua rā 'be'isä te dí øt'e ngue hin dadi un'ah̄?

A nuya yø xānbate i mma te gā øt'e, ɛspabi yø hyā, xquet'a 'nɛqui dā zā ga mma te dí øt'e, mada 'yɛngui ma'bedi ma n'yomfɛni ngue dadi 'yɛts'i. ²² Di 'yɛxya yø ja'i ya ngue ɛna ngue yø judío. Pɛ 'nɛqui

xquet'a drá judío. Di 'yets'i ngue ɛna yø mmɛngu p'ɛ ja ra häi Israel. Pɛ xquet'a 'nɛqui drá mmɛngugä p'ɛ. Di 'yets'i ngue ɛna yø mbom'meto ra Abraham. Pɛ xquet'a 'nɛqui rá mbom'meto grä Abraham. ²³ I mma ngue yø mɛfi ra Cristo. Pɛ nugui, man'natho ngue xangu rá 'bɛfi ra Cristo xtá ørpe nguehya dí mmangä. A nuyá, hĩndĩ nne ga mma te gäma hya i ja ngue ga mma. Ya man'natho xangu ra 'bɛfi xtá øt'e ngue nu'ɛ. Man'natho ngue mathoguitho xtá sägä ra n'ɛ, xa 'bɛgbagui ngue nu'ɛ. Man'natho xangu yø nnĩdĩ xtá ogä ra fadi ngue nu'ɛ. Man'natho xangu yø nnĩdĩ ya ja ngue da thogui ngue nu'ɛ. ²⁴ Nu'ɛ yø judío cut'a nnĩdĩ mathoguitho bi 'ungui, bi jaqui 'däte ma'de'ma gäto yø mɛfi. ²⁵ Nhyu ndi bi 'bäzagui. N'na ndi bi 'bændogui. Nu'ɛ yø barco di o, nhyu ndi bi thunt'a mbonthe. N'na pa 'nɛ n'na xui xøque ya dí oxma xøts'e ra dehe p'ɛ ja ra jathe ngue bi thunträ barco. ²⁶ Man'natho ngue xtá sä ra ndate ha nná ma ngue dí mmanna hya. Porque i ja ngue dá duxcä ra dehe 'mø i po yø dehe p'ɛ ha di thogui. Yø bɛ ya ja ngue da hyogui. Ma mmijudiohe, ya ja ngue da hyogui. Yø ja'i ngue hingyø judío, ya ja ngue da hyogui. Nup'ɛ ja yø danihni dí mmanna hya, ya ja ngue da thogui. Dá guehyø ja'i himma juani ngue yø hoga 'yɛc'ɛi, ya ja ngue da hyogui. Nts'utho p'ɛ ja yø dapo di thogui. Nup'ɛ ja yø jathe xtá thogui, nts'utho ngue ga tu. ²⁷ Xanhenñitho na ra 'bɛfi dí øt'e, xandøngu ra n'ɛ xtá sä. Xangu yø nnĩdĩ hinga mbongui ga n'aha. Xta sä ra n'ɛ ngue ra thuhu. Xta sä ra n'ɛ ngue ra ðuthe. Xangu yø nnĩdĩ ngue nu'mø bi c'ugui te di si, ya hĩndĩ sihmɛ. Nup'ɛ ja yø dapo, xangu yø nnĩdĩ xtá sä ra sɛ. Xangu yø nnĩdĩ xtá sä ra n'ɛ ngue hĩn'yɛ ra ulu ga he. ²⁸ A nuyá, i ja man'na ra hya ngue dí ɛnnga ma n'yomfɛni ya. N'na pa ngu n'na pa i tär'man'ɛ ma mmɛi ngue hĩndĩ padĩ te ga 'yo yø 'yɛc'ɛi rá m'm'ɛ n'nanni. ²⁹ Nu'mø dá tingä p'ɛ ha 'bɛhyø 'yɛc'ɛi ngue hingui nzaqui yø nt'ɛc'ɛi, 'nɛqui tu ma mmɛi tengutho ga ndu yø mmɛi yø ja'i. Nu'mø ngue n'na ra 'yɛc'ɛi bi thäti ngue bi 'yøträ ts'oqui, astä 'bähra sibi ma mmɛi ngue'a ga ndu ma mmɛi ngue te øt'ɛ to

hätyø ja'i.

³⁰ I jatho ngue ga xi'ahɛ te dí øt'e, høntho dí nne ga xi'ahɛ ngue nugui hingui nzaquigui. ³¹ Nuna te ra hya dí xi'ahɛ, Oja padĩ ngue majuanĩ te dí mma. Nuna Oja rá Papá ma Hmuɛ Jesucristo, guehna dí nnepe ngue da t'ɛspabi para zantho na. ³² Nuna ra häi madĩ manda ra dast'abi Aretas, ja jap'ɛ ra hĩnĩ Damasco. Nu'a ra ts'ut'abi mi 'bup'ɛ ja ra hĩnĩ, guehna bi manda ngue bi ma m'mädi ra nenihni. Nu hapɛ da hnuqui, di mbɛnngui ngue da joqui. ³³ Pɛ nup'ɛ ja ra ngu nmi 'bɛi, bi t'ɛcä n'na ra canasta, bi ma ma ca'migui p'ɛ ja n'na ra ventana nĩ gop'ɛ ja ra jado di thɛsra hĩnĩ. Ja dá pømp'ɛ, janangue dá pongui.

12

¹ Hĩnte ga taha ngue ga mmansɛ ngue xandønho ra hya dí mma. Man'na xanho, ma ga mmanya yø hya bi 'yurcagui ra Hmu Jesús, ga xi'ahɛ te dá nu. ² Ya xi 'danyø pa ngue dí ɛc'ɛi ra Cristo. Ya mmap'ɛ n'nɛ'ma goho njɛya, bi zixcagui p'ɛ mahɛts'i bi 'bähra Hmu Jesús. Pɛ hĩndĩ padĩ ngue'mø 'nɛhma do'yo bi ma, ogue hĩn'na, hĩnda hønse Oja padĩ hanja. ³ Nu'a go pa'a ngue'mø 'nɛhma do'yo bi ma, ogue hĩn'na. ⁴ Pɛ dí padĩ ngue gue'a ra Hmu bi zixcagui p'ɛ bi 'bɛi. Ja dá øcä p'ɛ 'da yø hya ngue hĩndĩ unna nt'ɛdĩ Oja ngue ga mma hanja na ra hya bá xiqui. ⁵ Nuna ra hya naya, mɛfadi ngue i sä ga ɛspabi na. Pɛ nugui hingui sä ga n'yets'i ngue sä ga ɛna dí pase ra hya dí mma, nugä njuantho dí mma ngue hingui nzaquigui. ⁶ A nu'mø xinga ɛna ngue ga mmansɛ ngue xanho te nná 'yo, da zä ga mma. Hĩnda zä to da 'yɛngui ngue himma juani te ga mma. Pɛ hĩndĩ nne ngue to da 'yɛngui ngue dí ɛspasɛ ra hya dí mma. Sinoque dí nne ngue guĩ nnuɛ te nná 'yo, 'nɛ'a te ra hya guĩ øhma, damĩ hyacsehɛ ra güenda hanja.

⁷ Nuyä yø hya dá øde, tate ngue mazihotho. Pɛ Oja hingui nneque ngue guehya yø hya gdä 'yɛxä ya. Janangue bi zɛcä n'na ra n'ɛ, tengutho 'mø ngue dra 'uini bi nøgbagui p'ɛ ja ma do'yo ra zithu. ⁸ A nuna ra n'na na, nhyu ndi dá äpä ra Hmu

ngue da hyagagui. ⁹ Pε ra Cristo εngthogui: “Høntho dami padi xanho ngue dadi ma'i. Nugä hinga øthe'i n'namhma ngue di nequi ngue hingui nzaqui'i. Gue'a di nequi'a ngue go guecä dadi 'da'i ra ts'edi te gui øt'e”, bi 'yengui. Janangue dadi johyagä 'mø hingui nzaquigui. Porque gue'a gui nequi'a ngue ra Cristo di 'dacrä ts'edi te di øt'e. ¹⁰ Dadi johyatho 'mø di sä ra n'u, ja'mø ts'uqui, ja'mø hin'yu te ga si, ja'mø hingui nne ha da nuygø ja'i ngue suqui, ja'mø xandøngu ra n'u di sä ngue rá 'befi ra Cristo di ørpe, pε dadi johyatho. A nu'mø di nequi ngue hingui nzaquigui, ya man'natho di nequi xanho ngue gue'a ra Cristo di 'dacrä ts'edi te di øt'e.

-----
¹¹ Nup'u nna bεngä ya, xøgue εna gue ya di ya tengutho n'na ra ja'i ngue hingui pesrä sä ngue εspabi te ga ya. Pε nuna ra hya dá ma, jatho ngue ga mma hanja. Porque nu'u yø xännbate εngui ngue hingui ho te di øt'e, hingä täjpaħu yø hya. Uangui xtä nzä xqui xihma ngue xanho te di øt'e. Guí pahma ngue nuya yø xännbate guí tennbaħu yø hya, guehya εna ngue tate ngue yø representante ra Cristo ya. Pε hapu go man'na da ha'a te di ntate yø hya ya p'ya, porque nu'a ra hya pahya, xquet'a gue'a ra hya di pacä'a, madague'a εngui ngue hinte dadi mu'be. ¹² Nu'mø dambä m'macä p'u guí 'bħma ngue dá manna hya, bi nequi xandønho ngue rá representantegui ra Cristo. Ngue'a rá 'befi ra Cristo dá ørpabi, dá hät'i da seti te gäma hya mmanyø ja'i. A nuya yø milagro dá øt'e, gue'a gui nequi'a ngue rá representantegui ra Cristo. ¹³ 'Yo guí εmhma ngue 'batyø 'yεc'εi i tate di nnu mansu ngue'ah, ngue nugä hindä xi'ah ngue xqui fäxcaħu te di honi tengutho ør'mi'da yø 'yεc'εi ngue fäxqui te di honi. ¿Ua guí εmhma ngue asta ga n'yo ndantyoħmugä ngue ga ä'a mpunnbate ngue hinte di xi'i guí fäxcaħu te di honi?

¹⁴ A nuyä, ya rá hyundi 'mø ngue ga mmap'u mahøn'a ya. Pε nu'mø dá map'u, hin tema mentyu di ädi ngue gui 'dacj. Høntho di ädi ngue gui macj. Porque ra papä'a di ja ndummäi ngue honna mentyu

si yø basi. Hingue masque yø basi'u go i pepate. ¹⁵ Di njadä p'ya, di ho ma mmäi dadi mpefi connä ngue'ah. Di nne ngue nu te di øt'e, da 'yøt'ah ra nho 'ne i ja gampähä ngue ga uni te di pets'i ngue ga fäxah. Pε εna man'na ngue dadi ma'ah, εntho gue gue'a man'na ga ngohni mmäh'u'a ngue hinga εgadä macj.

¹⁶ Guí pahma xanho ngue ja'mø hin'yu te ga honi, pε nugä hinte di ä'ah. Pε 'bu i'da ya ngue di yajpagui, εngui ngue ra nthät'itho di øt'ah. ¹⁷ ¿Ua guí εmhma ngue 'bui toni ja'i di penhnä ngue da jεc'ah ra mentyu? Nu'a, hin'na'a. ¹⁸ Xi'mø ma penhnä p'u ra Tito ngue bi ma di zεngua'ah, 'ne bi mε man'na ma cuħ, xina ra Tito, ¿ua bi 'yä'ah ra mentyu? Guí pahma xanho ngue ra Tito bi 'yøt'e tengutho di øt'e. Høntho bi ne ngue nuna ra hya bi xi'ah, da 'yøt'ah ra nho. Pε hin tema mentyu bi 'yä'ah.

¹⁹ 'Yo guí εmhma ngue nnä mangä na ra hya na ngue høntho di nnegä ngue gui nnu manhoj. Nu'a, hin'na'a. Sinoque nuna ra hya necrä Cristo ngue ga mma, guehna ra hya di mmana. 'Ne di nne ngue gue'a Oja da nu manho na ra hya di xi'ah. A nuya ma zi cu'ah, nuya te gäma hya di xi'ah, di honi ngue ha di zajni nt'εc'εħ. ²⁰ Porque di su ngue nu'mø dá magä p'u, nthambεnitho ga tin'ah ngue hingdi 'yohu xanho. Gadä nsuthoħ, di 'batyø zεya, di 'batyø cuε, di 'bu di honi ha di dinse ra nho, di 'batyø mambethani, di 'batyø nemhya, di 'bu dadi 'yεts'i, di 'batyø 'yøt'i sai. Nu'a ra hya manho guí nneħ gdä nyagä'be p'ya, ya hinga gue'a di nja'a. Sinoque ra cuεtho di nja porque ga hec'ah te gdi øth. ²¹ Guehna ra hya di sugä 'mø dá søngä p'u guí 'bħma naya. Nu te gdi øth, ga pesta ma sä p'u ja rá hmi rá da Oja. Porque asta gara zongä 'mø dá padi ngue nu'a ra nts'o xa 'yøt'a m'εt'o yø ja'i, hingui nne da hyep'u. Sinoque di 'yots'om'mäitho 'ne nu'a te ra nts'o xa bennba yø mmäi yø ja'i dadi siguetho.

13

¹ Ya rá hyu ndi ga mmap'u ngue güi zεngua'ah ya. Nu'mø 'bui to nne di

yaprá mm̄i'yɛc'ɛ̄iui, mahyonitho ngue di 'b̄ai yoho ogue hyu yø testigo ngue di ja majuan̄i r̄a hya. ² Nuya yø ja'i xa 'yøtyø ts'oqui m'mɛt'o, co gátho m̄i'da yø ja'i, tengutho r̄a hya dá xi'ah̄a 'mø rá yondi ma magä p'ua ya, a nu'mø dá magä p'ua mahøn'a ngue ga ma nu'ah̄a 'nɛ ga t̄ini ngue gadi siguethoh̄a r̄a nts'o, ya h̄inni mantho ga seti te gä gui øth̄a. ³ Ja gui pah̄ma p'ua xanho p'uya ngue gue'a r̄a Cristo di hacra ts'edi'a r̄a hya ga xi'ah̄a. Porque r̄a Cristo h̄inga 'nɛ'a di nya manhuɛhi 'mø da zo'ah̄a'a, sinoque di nya manzaqui'a. ⁴ Madague'a h̄imb̄i 'yudi ngue ja rá ts'edi 'mø m̄i guatra pont'i, pɛ nuyá, ya i 'b̄ai 'nɛ i n'youi rá ts'edi Oja. Da guecä ya, xquet'a di n'yo'be r̄a Cristo. A nu'mø dá magä p'ua, gue'a r̄a Cristo di hacra ts'edi na r̄a hya ga xi'ah̄a, madague'a t'ɛngūi ngue dí ya manhuɛhi 'mø di yah̄a.

⁵ Nu te gn̄i 'yoh̄a ya, dam̄i hyacsɛh̄a r̄a güenda ngue'mø d̄a xandønho ni nt'ɛc'ɛ̄ih̄a ogue h̄in'na. Dam̄i pah̄ma xanho ngue'mø gui n'yoh̄a r̄a Jesucristo ogue h̄in'na. A nu'mø h̄ingūi n'yoh̄a r̄a Jesucristo, ya h̄imma juani ngue gyø hoga 'yɛc'ɛ̄ih̄a 'mø. ⁶ Nugä dí ɛna ngue di n'yo ni mm̄aih̄a ngue majuan̄i dí n'yo'be r̄a Cristo 'mø dá nyah̄a, h̄ingra nthätitho ga øt'ah̄a. ⁷ Dí äpä Oja ngue da 'yøt'e ngue h̄inte mant's'o da d̄in'nah̄a. Pɛ nuna r̄a hya dí mma, h̄indí honi ha di t'ɛngūi ngue go dí øt'e ngue gui 'yoh̄a xanho, sinoque høntho dí nnegä ngue majuan̄i gui n'yoh̄a xanho. A nugui, h̄inte ja'a ngue ɛngyø ja'i h̄ingūi pømmanho te dí øt'e. ⁸ Nuna r̄a hya majuan̄i, guehna dí honi ha di nthaha. H̄indí nne ga øt'a n'na r̄a hya nu'a di ts'onna r̄a hya na. ⁹ Janangue nugui dadi johyatho 'mø t'ɛngūi h̄indí ya manzaqui, høntho dí nnegä ngue da zedi xanho ni nt'ɛc'ɛ̄ih̄a. Nugä zant'a dí mmat'Oja conná ngue'ah̄a ngue da bømmanho ni nt'ɛc'ɛ̄ih̄a, h̄inda t'ɛn'ah̄a ngue te dadi 'bedi. ¹⁰ Hante ngue ga mmagä p'ua ga ma zengua'ah̄a, dí otra carta ja ua ngue ga pɛnnb̄a. Nuna r̄a carta dá ot'i, i ya manzaqui n'namhma ngue xamhmatho ya h̄imma hyoni ga nya manzaqui 'mø dá magä p'ua ngue ga nyah̄a. Nugä, nuna r̄a 'bɛfi bi 'dacä Oja, guehna dí øt'ä na. Nugä dí

honi ha di zehni nt'ɛc'ɛ̄ih̄a. H̄ingue masque dí honi ha gdá japyø hya ngue ga ɛn'a häi te gn̄i 'yoh̄a.

¹¹ A nuya ma zi cu'ah̄a, Oja da mäxah̄a ya. Dam̄i hyomhm̄a r̄a nho gdi n'yoh̄a. Oja da hyut'a ni mm̄aih̄a. 'Nɛ dam̄i mmađi n'na ngu n'na'ah̄a. Nu'mø ngue ja r̄a njun'mahya, dam̄i nhojpah̄a. Nu'mø ngue ngu'a gui 'yøth̄a, ya gue'a rá pähä Oja gui 'yørpah̄a p'uya. Nuna Oja p'uya h̄inha di hyɛc'ah̄a.

¹² Dam̄i nzengua xanho n'na ngu n'na'ah̄a. Di nɛqui xandønho ngue gadi ncuh̄a. ¹³ Gätho ma cuh̄a 'da'igu ma nt'ɛc'ɛ̄ih̄a i ja, i pɛn'nah̄a r̄a nzengua.

¹⁴ Di jap'ah̄a na ma Hmūh̄a Jesucristo ngue da d̄inni mm̄ai ngue di ma'ah̄a. 'Nɛhra Esp̄iritu Santo da 'yøt'e ngue da d̄inni mm̄ai ngue gui n'yoh̄a'a. Da ngut'atho.

Gálatas Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Galacia.

¹ Nügä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Hingra ja'itho rá ts'änni ngue drá representantegä. 'Nɛ hɪnjonnɪ ja'i da bønɪ ngue da t'ɛmbɪ bi 'yɛxcagui. Nu'a bi 'yɛxqui, guehna ra Jesucristo co 'nɛhna Oja ma Papáhu nuna bi 'yøt'e ngue bi bennate ra Jesucristo 'mø mi dɔ. ² Nügä ya, co 'nɛhya ma zi cuhu dí n'yogä'be ya, dadi zɛnguagähe'u yø 'yɛc'ɛi di mpɛti p'u ja yø hnini ngue ra häi Galacia. ³ Nuna Oja ma Papáhu co 'nɛhna ma Hmuhu Jesucristo, dí nne ngue di jap'ahu 'nɛ da hyut'a ni mmaih.

⁴ Nuna ra Jesucristo bi nese ngue bi tho conná guehna ts'oquihu para ngue da gɛgahu p'u ja ra nts'o ja ua ja ra ximhäi. Nuna Oja ma Papáhu, go rá ts'änni'a tengue bi thohra Cristo na. ⁵ Janangue ma ga ɛspahu Oja hangu ra pa. Da ngut'atho.

⁶ Nuna rá mate ra Jesucristo bi 'dacju, Oja bi 'yøt'e ngue bi dimma mmaih ngue nzongahu Oja ngue ga ɛc'ɛihu ra Cristo. A nuyá, dadi 'yøthogä hanja ngue n'nahmantho gui nne gui hyɛhmu p'u Oja, gui nne gui tɛnhna mi'da yø hya t'ɛmbɪ ngue ra hoga 'da'yo hya. ⁷ Pɛ nu'a majuanɪ ngue ra hoga 'da'yo hya, hingui yoho, hyu ja'a, sinoque høndä n'na. A nuyá, 'bui to øt'e ngue di 'yot'itho ni mmaih, i nne da mäna hoga 'da'yo hya ngue te bi 'yøtra Cristo. ⁸ Pɛ nuyá, madague'a da guecsɛgähe, ogue n'na ra anxɛ di 'yɛ mahɛts'i da bønɪ ngue da xi'ahu man'na ra hoga 'da'yo hya ngue hinda 'da'igui na ra hya ya xtá xi'ähe, nuna n'nan'yo ra hya da ma, da ma ra castigo na. ⁹ Ya xtá xi'ahu m'mɛt'o, 'nɛ mahøn'a ga mmangä ya. Nu'mø to da xi'ahu man'na ra hoga 'da'yo hya hinda 'da'igui na ra hya ya gui ɛc'ɛihu, nuna n'nan'yo ra hya da ma, da ma ra castigo na.

¹⁰ Co nuna ra hya naya, çua da zä gui 'yɛmhmə ngue dí hongä ra hya ha di nu manhogä yø ja'i? Nu'a, hɪn'na'a. Dí nne ngue gue'a Oja da nu manhogui. Nügä hɪnna mangä ya yø hya ya, ngue di nu manhogyø ja'i. Nu'mø gdi hongä ra hya ngue da gue'a te nnu manho yø ja'i ga mma, ya hingrá mɛfigä ra Cristo 'mø.

¹¹ Ague ma zi cu'ahu, dami pahmu ngue nuna ra hoga 'da'yo hya dadi øt'ahu, hingra ja'itho rá ts'änni na. ¹² Hɪnjonnɪ ja'i dá mɛpyagä te bi ma, 'nɛ hɪnjonnɪ ja'i xänngui te dí mma. Hinda hønse ra Jesucristo bi jaqui ngue dá pacä na ra hya na.

¹³ Ya xcá 'yøhmə te 'bɛ'a nmará n'yogä m'mɛt'o ngue'mø nmi tɛnnä yø nt'ɛc'ɛi yø judío. Gui pahmu ngue janjuanɪ hɪnmi säyagä dí honɪ ha gda sacä'u yø ja'i Oja. Porque nmi nnegä ngue xøgue xtɪ m'mɛhna ra hoga 'da'yo hya na. ¹⁴ Nu'a rá nt'ɛc'ɛi yø judío mi ja, man'na tate ngue nmi ɛc'ɛigä'a ngue'u mi'da ma mmijudíogähe 'da'igu ra pa dí 'buhme. Nügä man'na xtá øt'ä xanho'a te ra costumbre manɪ n'yo ma mboxitahu. ¹⁵ Nuna Oja bi 'dacrä mate ngue bá huanngui hante ngue gä m'mai. 'Nɛ bi zoqui ngue ga øtra 'bɛfi bi 'daqui. ¹⁶ Porque bi ne Oja ngue dá mɛpacä'be'a rá Ts'unt'u, n'namhma ngue da zäp'u ga xicä yø ja'i hingyø judío te'o na rá Ts'unt'u Oja. A nügä p'uya, hɪnjonnɪ ja'i dá änni te ja ngue ga øt'e. ¹⁷ 'Nɛ hinga 'bet'o dá magä p'u Jerusalén ngue xca xädi te mi xännbate'u yø representante ra Cristo bi 'yɛxa m'mɛt'o hante ngue da 'yɛxqui. Sinoque danɪ mpagä p'u ja ra häi Arabia. 'Damba pengä p'uya, mahøndä ɛcä p'u ja ra hnini Damasco. ¹⁸ Mi tho'a nhyu jɛya p'uya, ja dá magä Jerusalén ngue dá nyagä'be ra Bedu. Pɛ høndä n'nɛ'ma cut'a dá m'macä p'u mi 'bua. ¹⁹ 'Nɛ hɪnjom mi'da ni representante dá nyagä'be, hinda høndra Jacobo nu'a rá n'yohu ma Hmuhu Jesucristo dá nügä p'u. ²⁰ Ipa Oja ngue majuanɪ na ra hya dí xi'ahu.

²¹ M'mɛfa p'uya, danɪ mpagä p'u ja ra häi Siria, 'nɛp'u ja ra häi Cilicia. ²² A nu'u yø ja'i ɛc'ɛi ra Cristo di mpɛti p'u ja yø hnini ngue ra häi Judea, tobe hinga n'na ndi

dadi nnugähe'ua. ²³ Høntho nt'ode te hma ngue enyø ja'i: "Nuna ra n'yohu mi honi ha di zähyø 'yεc'ei 'mø man'na ra pa, a nuyá hmanya ngue guehna xihyø ja'i ngue da 'yεc'ei'a ra Cristo nuna hinmi nnepe da 'yεc'ei yø ja'i m'mæt'o". ²⁴ Janangue εspabi Oja yø ja'i, porque nuna Oja bi hyät'i bi pärcaguí ma mmæi.

2

¹ Mi gua'a rá 'de'ma goho ra jeya p'uya, mahøndá magä Jerusalén. Dá megä'be ra Bernabé conna Tito. ² Dá magä p'ua, porque Oja bi 'yurcaguí, bi neque ngue ga mmagä Jerusalén. Bi mpeti'ua 'bet'o ra hya p'uya ngue dá nyahe. Dá xicä'ua p'uya hanja na ra hoga 'da'yo hya dädi øtä yø ja'i hingyø judío. Dá ne ngue da fadi ngue 'da'igu ra hya dí xihme yø ja'i. Porque dá negä ngue händi nts'onna ma 'befi ya xtá øt'e, 'ne nimantho dädi mpæfi. ³ Pe majuadi dá nyahe, bi hnu manho na ra hya dá ma. Nuna ra Tito ma n'yogä'be hingui n'youi ra hmεpya ngue ra circuncisión. Pe ya himbi ma ma jats'edi ngue di njapi tengutho manna ley ga 'yo yø judío. ⁴ Høndi 'da yø ja'i mi 'bap'ua ngue himma juani yø 'yεc'ei, bi nepe ngue xta hmεpya na ra Tito. Pe nuyá, guehya yø ja'i cuatyø 'yεc'ei ya, i honi ha di zarca ma guahu ngue da zäp'ua di yajpahua m'mefa ngue händi øthua te ga mmamp'ua ja ra ley. Porque ya dí εc'eiha ra Cristo. 'Ne guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue ga øthua te ga mmamp'ua ja ra ley ya. ⁵ Pe nuna ra hya mmanya, hinga n'na ne dí ørpähe masu. Porque nuna ra hoga 'da'yo hya ya guí εc'eiha, guehna ra hya ngue majuani na, ya hindä zä to di pädi.

⁶ Nu'ua yø 'yεc'ei 'bet'o ra hya, händi mportagä 'mø ngue 'bet'o oque hin'na, porque nup'ua ja rá hmi rá dä Oja, ya himma hyets'i yø ja'i p'ua. Pe nu'ua 'bet'o, hin tema hya bi xiqui ngue da 'yεnguí hinga gue'a ra hya dí mma. ⁷ Hante gue bi mmeyase ngue Oja di färcaguí rá hoga 'da'yo hya ngue ga xihyø ja'i hingyø judío. A nuna ra Bedu bi ma mafäti ra hoga 'da'yo hya da xihyø ja'i ngue yø judío. ⁸ Porque guesε Oja bi 'yεxra Bedu ngue drá representante ra Cristo p'ua

ha 'bähyø judío. Pe xquet'a bi 'yεxqui ngue drá representantegä ra Cristo p'ua 'bähyø ja'i hingyø judío.

⁹ Janangue nuya hyu nc'ei ya, ra Jacobo, ra Bedu, ra Xuua guehya 'bet'o p'ua Jerusalén, bi bahya p'uya ngue Oja bi ne ngue di tocagä ra mmenthi ngue ga øt'ä na ra 'befi na. Ya dá mbennba 'yεhe p'uya, guehna ra hmεya na ngue jaje ra acuerdo na te ra 'befi ga øthe. Bi ts'ännbaya ngue ga mmegä'be ra Bernabé, ga ma mangä'be ra hoga 'da'yo hya p'ua 'bähyø ja'i hingyø judío. A nuya dá nyagähe p'uya, guehya da xihra hoga 'da'yo hya ya yø judío ya. ¹⁰ Hønda n'na ra hya bi sicä'be p'uya, ngue hindä ma mapumbeni yø hyoya, da 'bäts'i te honi. Pe nuna ra hya na, hinga ja dí mbennagaguí, ya zant'a dädi ja ndummæi ngue da 'bäts'i te honyø hyoya.

¹¹ M'mefa p'uya, ya dí 'bucä p'ua ja ra hnini Antioquia, xquet'a bi zøp'ua ra Bedu. Mi ma njammí pa p'uya, bi 'yεhra pa ngue hinní 'yup'ua te bi 'yøtra Bedu. Janangue yø hmi yø dä yø ja'i p'ua dá hejpi te øt'e. ¹² Rá muditho xanho te bi 'yøtra Bedu. 'Dap'ua bi nsihmeui yø 'yεc'ei hingui n'youi ra hmεpya di njapyø judío. Mi zø i'da yø ja'i bá nεxpua 'bähra Jacobo, guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue da hmεpya gätho yø 'yεc'ei hingyø judío ya. Mi zøhya p'uya, ra Bedu bi zu ngue da ts'ui, janangue bi 'uep'ua 'bähyø 'yεc'ei hinga mhmepya. ¹³ Nuya mi'da yø judío ngue ya yø 'yεc'ei p'uya, xquet'a 'nehya bi 'yøt'e tengutho øtra Bedu ya ngue bi nsu, bi 'uep'ua 'bähyø 'yεc'ei hinga mhmepya. Co 'nehna ra Bernabé bi ntet'i te øtra Bedu. ¹⁴ Nu'mø ma nugä te øtra Bedu p'uya ngue ya himma juani ngue gue'a te mmanna hoga 'da'yo hya ga 'yo, yø hmi yø dä yø 'yεc'ei p'ua dá hejpi, dí εmbi: "Ague Bedu, nu'i grá judío, pe asta 'nεs'e'i, ya xcä hyep'ua 'da yø hya mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío. Ya guí øt'e tengutho yø 'yεc'ei hingyø judío. ¿Hanja ya ngue ja guí nnepe da 'yεn'ua yø 'yεc'ei hingyø judío ngue jatho ga øthua te ga mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío ya?" dí εmbi.

15 Dí nne ga xi'a n'na ra hya ya te'o gátho ya ma mmijudíohu. A nuju, hinna 'bahma'a ngue ra ts'oqui ga othu tengutho otyo ja'i hingyø judío. 16 Pɛ dí pahmu ngue nu'a di nhohma ts'oquihu, hinga gue'a ngue ga othu te mmamp'u ja ra ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'ɛc'ɛi ra Jesucristo'a. A nu yø ja'i hingyø judío ya ɛc'ɛi ra Cristo ya, pɛ xquet'a 'nɛcju ya dí ɛc'ɛihu na ra Jesucristo ya. 'Nɛ guehna di nhohma ts'oquihu na ngue dá ɛc'ɛihu ra Cristo, hingue masque bi nhohma ts'oquihu ngue xcá othu te mmamp'u ja ra ley ga 'yo ma mmijudíohu. Porque hinjonda bõni ngue di nhohra ts'oqui ngue da 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley. 17 A nuyá, ya dí ɛc'ɛihu ra Cristo ngue di nhohma ts'oquihu. Pɛ mi'da yø ja'i embi ngue ra ts'oqui dí othu ngue hindí othu te gäma hya mmamp'u ja ra ley. ¿Ua sä da 'yɛnya yø ja'i ya ngue nu'a te ra hya bi xänngahu ra Cristo, ya i 'yøt'a ngue ga othu ra ts'oqui? Nu'a, hin'na'a. 18 A nuyá, ya xtá mangä ngue hinguí ja rá ts'edi ra ley ngue di nhohra ts'oqui. Xi'mø hõnga 'bät'i, ga embi ngue ja rá ts'edi ra ley, ya himma juani ngue bi nhohma ts'oquigä 'mø. 19 Pɛ ya hinni mantho ngue ja rá ts'edi ra ley ya, porque ya bi nja'a ra castigo mi mmanna ley. Nugä tengutho 'mø bi hyogä ra ley. Nuyá, ya gdá 'bu'a ngue ga ten'na Oja. 20 Nu'mø mi ma macuat'i ra pont'i ra Jesucristo, 'nɛqui dí ør'ma güenda ngue ya bi ncuarcagui ra pont'i. Nuyá hindí sänse te nna 'bui, hõnt'a ra Cristo o ma mmaigä ya. A nuyá, mente ra pa dí 'bucä ua ja ra ximhäi, hõnt'a rá Ts'ant'u Oja dí ɛc'ɛi ya. Nuná, di maqui 'nɛ bi ndäse ngue bi tho conná ngueque. 21 Nuná rá mate Oja bi 'daqui, hindí nne ga joni. Xi'mø ngue da gue'a ra ley ga 'yo yø judío di nhohra ts'oqui ra ja'i, ya säditho bi du ra Cristo 'mø.

3

1 Ague gyø mmenguhu p'u ja ra häi Galacia, rá nzegui ma'bedi ni mmuihu. ¿Hanja ngue gadi n'unj thä'ahu ngue hinguí ɛc'ɛihu na ra hya majuanj? Ni hmi ni däh p'u

dá mangähe na ra hya na ngue ra Jesucristo bi 'dømp'u ja ra pont'i. ¿Ua ya gá pumbɛnihu na ra hya naya? 2 Ya guí pahmu xandõnho ngue Oja bá pen'nahu ra Espíritu Santo ngue gá 'yɛc'ɛihu ra hoga 'da'yo hya bi si'ahu. Himbi 'ben'nahu na ra Espíritu Santo ngue gá 'yøth'u'a te gä nt'ot'i p'u ja ra ley. 3 ¿Mba hanja'a ni m'memmui guí othu? Ya guí pahmu ngue gue'a ra Espíritu Santo bi 'da'ahu ra 'da'yo te. Pɛ nuyá guí ɛna ngue guí hyonɛ ha di gommenho te gdi n'yohu ya. 4 Ya xangu ra n'u xca sähu ngue guí ɛc'ɛihu ra Cristo. ¿Ua hinte ni bõntho'a ya? Pɛ dí ɛna ngue ja te ni bõn'a. 5 Damj pahmu hanja ya ngue Oja bá penhna Espíritu Santo ngue bi 'yøtyø milagro p'u guí 'bahmu. Nguna gá nuhu ngue bi nja rángue gá 'yɛc'ɛi ra hoga 'da'yo hya bi si'ahu. Pɛ hin'i nja na te gá nuhu ngue gá 'yøth'u'a te gä nt'ot'i p'u ja ra ley.

6 Tengutho dí xi'ahu ya, nguna nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'uya, Oja bi hojpabi rá ts'oqui”, i ɛna. 7 Janangue damj pahmu ya ngue nu'u nnõpa mbom'meto ra Abraham, guehya yø ja'i ja yø nt'ɛc'ɛi ya. 8 Nup'u ja ra Maca Libro, ya manjam'møtho nt'ot'i ra hoga 'da'yo hya ngue 'nɛ'u yø ja'i hingyø judío di nhohyø ts'oqui 'mø bi 'yɛc'ɛi Oja. Porque ngu'a bi man'Oja bi nyai ra Abraham ngue bi 'yɛmbi: “Conná ngue'a'i gátho yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi da ma majapi”, bi 'yɛmbi. 9 Nu ra Abraham bi 'yɛc'ɛi Oja, 'nɛ Oja bi japi. A nuyá, nu to gä da 'yɛc'ɛi Oja, Oja di japi tengutho ra Abraham.

10 Nu to gä ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yøt'e te gä nt'ot'i p'u ja ra ley, da tho ra castigo ra ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue ɛna: “Nu to hinguí øt'e para zantho'a te gátho nt'ot'i p'u ja ra ley, gue'a da tho ra castigo'a”. 11 Pɛ dí pahmu ngue nu ra ja'i ɛna ngue da 'yøt'e gátho'a te mmamp'u ja ra ley, hinga gue'a di hojpabi Oja'a. Porque ra Maca Libro i ɛna: “A nuyá to bi 'yɛc'ɛi Oja, guehya di hojpabi ya, 'nɛ di unna 'da'yo te”.

12 Ya hinte ni bõndrá nt'ɛc'ɛi ra ja'i nu'a ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley. Porque nt'ot'i p'u ja ra ley ra hya ngue ɛna: “Nu ra ja'i hinte di 'bedi da 'yøt'e

gätho'a te mmamp'ua ja ra ley, hønt'a ra ja'i di t'unna 'da'yo te'a".

13 A nuyá, ya hinga thomhma ra castigo mmamp'ua ja ra ley ya. Porque ra Cristo, ya bi thohra castigo conná nguercj'ua. Nup'ua ja ra Maca Libro i emp'ua: "Nu ra ja'i macuati ra za, ya ra castigo thogui". 14 Ra Cristo bi thohra castigo conná nguercj'ua n'namhma ngue hinga høndra Abraham di nthēui rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'nē'ua yø ja'i hingyø judío di nthēui. Janangue ya di nja'a te ra hya bi yat'a Oja, nu to gá dí εc'ēihua ra Jesucristo, ya dí n'yohua ra Espíritu Santo.

-----
15 Ague ma zi cu'ahua, nuna ra hya ga mmangä ya, gdá hycj'pahua te øtyø ja'i. Nu n'na ra n'yohua ngue'mø øt'ui n'na ra cohi rá mmic'ēiui, 'nē bi firma ra sacua da nangui, ya hinda zä to da xotra hya bi nja, ni xinda zä ngue to da hyuts'i te nt'ot'i.

16 Nuna Oja bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham co 'nē'a rá mbom'meto bi terpap'ua. Pε hñte mmamp'ua ha nt'ot'i ra hya ngue da 'yēna "yø mbom'meto" tengutho 'mø di mma ngue xtángu. Sinoque n'na nc'ēitho'a mmamp'ua, guehna ra Cristo na p'uya.

17 Tengutho ra cohi øtyø ja'i, xquet'a Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, 'nē bi yarpabi ngue di nja'a te bi xifi. Mi tho'i 430 njeya, bi t'unna ley ra Moisés, pε himbi nts'onna ra cohi mi jai Oja ra Abraham. Nuna ra hya ya xi ma mayat'i, di njahma na. 18 Xi'mø hønt'ua to øt'e te gá di manda ra ley di t'unna njapi, ya himma hyoni tema hya di yarcāhua Oja 'mø. Pε ra Abraham bi yarpabi Oja ngue di unná njapi, 'nē bi unni.

19 Pε ¿hanja ngue bi nja na ra ley 'mø? Bi un'Oja na ra ley para ngue da bahyø ja'i te 'bē'a ra ts'oqui øtyø ja'i. 'Nē bi nja rá ts'edi na ra ley asta gue'mø mi m'mua'a rá mbom'meto ra Abraham. Nuna, bá ts'ännbi ngue da 'yøt'a te ra hya mayat'i ngue di nja. Nuna ra ley na, yø anxε bi ma hanja, janangue ra Moisés bi xihyø ja'i na ra hya bi manyø anxε. 20 Pε nu'mø mi nyai Oja ra Abraham ngue bi yarpabi na ra hya na, hinga 'be bi hyonna pøngahya, sinoque bi nyasēui.

21 ¿Ua sä ga emhma ngue nuna ra ley bi 'yotra Moisés di njunt'ui na te ra hya bi yat'a Oja? Nu'á, hin'na'a. Porque hin tema ley di ja ngue da hyät'i da 'yøtra ja'i te gá di manda para ngue di t'unna 'da'yo te ra ja'i.

22 Pε nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue gätho yø ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui. Janangue dí pahma ya ngue hønt'ua to εc'ēi ra Cristo di nthēui'a te xa yat'a Oja ngue di un'ua to bi 'yεc'ēi.

23 Hante ngue da zøcua ra Cristo, gue'a ra ley mađi manda yø ja'i. Bi nja rá ts'edi na ra ley na, asta gue'mø ma pahma ngue gue'a ra Cristo ga εc'ēihua ngue di nhohma ts'oquihua. 24 Nuna ra ley bi nøpa mädi yø ja'i, ngue di ndäpyø ja'i ra Cristo 'mø mi zøhø. A nu to da 'yεc'ēi na ra Cristo p'uya, ya di nhohra ts'oqui ra ja'i. 25 A nuyá, ngue dí εc'ēihua ra Cristo, ya hinni mantho di mandagahua na ra ley mi fäcju ya.

26 Rángue dí εc'ēihua ra Jesucristo ya, ya yø basigāhua Oja ya. 27 A nuyá, nu to gá bi nxixya 'mø mi 'yεc'ēi ra Jesucristo, guehya ga 'yo tengutho i n'yo ra Cristo ya. 28 Ya hñdi mporta ngue'mø grá judío oque hñgrá judío; 'bähni hmu oque hñjo'o ni hmu; oque grá n'yohua oque grá xisu. Porque nu'mø ya gá guí n'yohua ra Jesucristo, ya n'na hyatho gui jahua. 29 Nu'mø ngue guí n'yohua ra Cristo, ya gue'ahua yø mbom'meto ra Abraham. 'Nē di toca'ahua na te xa yat'Oja ngue di uní.

4

1 Ya guí nnuhua ngue nu'mø rá ngüetho n'na ra ts'ant'ua ja ngue da gohmi n'na ra erensia, 'da'igudui n'na ra hmiqui, mađague'a ngue rá mmeti gätho. 2 Porque 'bahyø ja'i di ncarga ngue da märpabi te pets'i asta gue'mø bi zonna pa da zännbabi rá papá ngue di ndäpi. 3 Di njathua p'uya. Hante ngue ga pahma hanja na ra Cristo, dá ja ndummui ngue ga øthua yø costumbre ga 'bahyø ja'i ua ja ra ximhäi. 4 Pε nu'mø mi zonna pa bá sän'na Oja ngue bá penhua rá Ts'ant'ua, bi øn'a n'na ra xisu. Nuna ra Ts'ant'ua na, bi 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío. 5 Bí 'yεhε ngue go bi tho'a ra castigo mi ja ga thomhma tengutho

dí manda ra ley. Janangue nuyá, ya guecju yø basigah̄ Oja ya.

6 A nuya ngue ya yø basigah̄ Oja, nuna Oja conná Ts'unt'uh bá p̄enhna Espiritu Santo p'uh ja mā mm̄ih̄ ngue gā n'yoh̄. 'Nε guehna ra Espiritu Santo bi b̄ennbi te mman̄a ja'i 'mø xi Oja ngue εmbi: "Mā Papá'i Oja". 7 Janangue nuyá, ngue ya yø basigah̄ Oja ya, ya h̄indí 'b̄ah̄m̄a tengutho n'na ra h̄m̄iqui. A nu'mø ngue ya yø basigah̄ Oja, tengutho n'na ra basi ja rá erensia, dí njath̄a p'uya, di tocagah̄'a te di un'Oja rángue dí εc'εih̄a ra Cristo.

8 Nu'mø yø pa xa thogui ngue h̄inman̄i pah̄m̄a Oja, gue'uh yø dah̄mu ngue h̄imma juani Oja gmi nn̄opa hm̄uh̄a ngue gmi thanneh̄a. 9 A nuyá, ya guí pah̄m̄a Oja ya, oque man'na xan̄ho, bi ba'ah̄a Oja. ¿Hanja ngue ya guí nne gui hyeh̄m̄a p'uh Oja ya, mah̄on̄gui nne gui 'yεc'εih̄a'uh yø costumbre h̄in temā ts'edi di ja? 10 Porque guí suph̄a yø pa di costumbra yø ja'i ngue sup̄i. Nu'mø ra t'usna guí suph̄a. Njeya, njeya i ja m̄i'da yø pa guí suph̄a. 11 Ya xangu ra 'b̄efi xtá øt'e ngue dí x̄an'nah̄a ra hya. Guehna dí sugā naya ngue dí nts'onna ra hya na.

12 Ague mā zi cu'ah̄a, dami 'yøth̄a tengutho dí øt'ä ngue h̄indí øt'ä'uh yø costumbre yø judío ya. A nugä dí øt'ä tengutho gmi øth̄a m'met'o. Pε nugä dí εnā ngue h̄ingui s̄acj̄a tengue dí øt'e. 13 Guí pah̄m̄a ngue nu'mø rá m̄adi mā magä p'uh guí 'b̄ah̄m̄a, dá xi'ah̄a ra hoga 'da'yo hya, nugä nm̄adi hyenn̄i. 14 'Nε nu'a ra n'uh nmi h̄embä, xan̄henn̄itho ha xtí zä xca nyah̄a. Pε nu'ah̄a p'uya h̄inga 'yεmh̄m̄a ngue h̄inda zä gā nyah̄a, n̄i x̄inga f̄escathoh̄a ra hya dá mangä. Hante gue co n'na ra p̄ahä guí 'yøhm̄a ra hya dá mangä, tengutho 'mø di 'b̄ap'uh n'na rá anxε Oja ngue dá zo'as̄eh̄a, oque tengutho 'mø di 'b̄äse p'uh ra Jesucristo da zo'ah̄a, gā jaj̄a p'uh. 15 ¿Har̄a gā 'yεmh̄m̄a'a ra p̄ahä bi nja'ah̄a'a ra ora dá xi'ah̄a ra hya? Conque dí pacä ngue nu'a ra 'b̄äxte guí nne xqui 'yørc̄ah̄a, nu'mø di sä asta n̄i dá guí nne xqui hyai ngue xqui 'dacj̄a. 16 Xiya, asta guí nne gui 'yøt'e ngue mā ns̄aih̄a ya ngue njuantho dí xi'ah̄a na te majuan̄i.

17 A nuya m̄i'da yø ja'i εmm̄ei nne da m̄axah̄a, pε h̄ingra n̄ho nne da 'yøt'ah̄a ya. Sinoque h̄on̄tho nne ya ngue gui hyεgah̄a p'uh, i nne ngue go gui t̄enh̄n̄a'a ra hya mman̄a. 18 Pε ya xan̄ho ngue'mø to nne da m̄axah̄a, pεgue ya dá n'yo'a ngue ra n̄ho da 'yøt'e. A nugä xquet'a dí nne gā f̄axah̄a, pε h̄inga h̄on'mø dí 'b̄ap'uh guí 'b̄ah̄m̄a dí nne gā f̄axah̄a, sinoque hangū ra pa dí nne gā f̄axah̄a. 19 Ague mā basi'ah̄a, tengutho n'na ra xisu 'mø ja ngue di ønnā basi sä ra n'uh, dí njadä p'uya, mah̄on̄di sä ra n'uh co nu'ah̄a asta gue'mø gui 'yøth̄a tengutho bi 'yøtra Cristo. 20 Nugä h̄indí san̄i ngue gdi 'bucä p'uh guí 'b̄ah̄m̄a ya ngue gā nyas̄eh̄a, n'namh̄mā gā nnu ha gda japä'a ra hya si'ah̄a. Porque nuyá, janjuani h̄indí pad̄i te gā øt'e co nu'ah̄a.

21 Nu to gätho nne da 'yøt'e te gā nt'ot'i p'uh ja ra ley gā 'yo yø judío, dami xicj̄a ya. ¿Ua h̄injam'mø guí øhm̄a'a ra hya nt'ot'i p'uh ja ra libro ngue ra ley? 22 Ya guí pah̄m̄a ngue nt'ot'i ngue ra Abraham bi m'm̄a'i yoho yø ts'unt'uh. Nuna n'na rá ts'unt'uh, rá ts'unt'uh n'na ra xisu ngue ra gan̄itho. Nuna man'na rá ts'unt'uh, rá ts'unt'uh na ra xisu ngue ra mm̄enn̄igu. 23 Nuna ra xisu ngue ra gan̄itho, h̄ingra 'yabasi na, janangue bi m'm̄ahrä basi. Pε nuna ra xisu ngue ra mm̄enn̄igu, marä 'yabasi, guesε Oja bi yarpabi ra Abraham ngue bi m'm̄ahrä basi na. 24 Ja ua yø hya mah̄yεqui. Nuya yoho yø xisu ya, guí nhyejpabi yoho yø cohi i ja. Nuna ra xisu ngue ra gan̄itho n̄i hu ngue ra Agar. Guí nhyejpabi'a ra cohi bá njap'uh ja ra t'øhø Sinai. A nuya yø ja'i εnā ngue da 'yøt'e te di manda ra ley ya, guehya nn̄opa basi ra Agar. 25 Nuna ra Agar, yoho yø xεqui mah̄yεjpi. Guí nhyejpa ra t'øhø Sinai jap'uh ja ra häi Arabia. 'Nε guí nhyejpa ra Jerusalén, nu'a ja ua ja ra häi. Porque nuya yø judío 'b̄ap'uh, i tenthō te nt'ot'i p'uh ja ra ley. 26 Pε nuya yø ja'i yø ngump'uh ja ra Jerusalén bí ja mah̄ets'i, h̄indí manda ra ley ya. A nuju, ja dyø mm̄enguh̄a p'uya. 27 A nup'uh ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'uh ra hya ngue εnā: "Dí nja'i mp̄ahä grā 'yabasi, nu'i h̄inga pah̄ra ønnate. Gā mafi ngue gui johya, madague'a ngue tobe h̄ingui pa'a ra

ønnate. Porque ra xisu ngue ra 'yabasi bi hyep'a rá ndø, pe man'na xangu yø basi di m'mai, hinda gue'a ra xisu 'buhmi rá ndø”.

28 A nuja ya ma zi cu'aha, tengutho ra Isaac, Oja bi yat'i ngue di m'mai. Di njathu p'uya, Oja bi yat'i ngue dyø basigaha. 29 Nu'mø mi nja na te ra hya xi yat'a Oja ngue di nja, ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue bi m'mahra Isaac. Pe nuna rá ts'ant'u ra Agar bi mbøcuc, bi zuhra Isaac. Xquet'a di njathu p'uya, nu'u mma ngue øt'e te nt'ot'i p'u ja ra ley i səcju'u. 30 Pe guí pahmu te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna ra xisu ngue ra ganitho, da thøn'athi, da me rá ts'ant'u. Porque nuna rá ts'ant'u na, hinda tocabi'a te da hyanna rá ts'ant'u na ra xisu ngue ra mmennigu”, i ena. 31 A nuya ma zi cu'aha, hingyø basigaha na ra xisu ngue ra ganitho, sinoque gue'a ra xisu ngue ra mmennigu yø basigaha.

5

1 Ya bi hoga ma ts'oquihua ra Jesucristo. Janangue ya hinda tennua ra ley ga 'yo yø judío ngue ga ena di nyanma tehu. Dami hyaha ra ts'edi ya, dami nduha co nuna ra hya na. 'Yo sä guí ena ngue di nja ra castigo ngue'mø hingui tenna ley ga 'yo yø judío.

2 Nugä drá Pablo, dami 'yøhmu na ra hya ga mmangä ya. 'Yo gadi n'uni ngue da hmepyahua ngue sä guí 'yena gue'a di nhohni ts'oquihua. Nu'mø, ya säditho gá pahmu ra Cristo 'mø. 3 Mahøn'a di nne ga xi'aha ya, nu gätho yø ja'i ena ngue da mepyua yø do'yo, 'yo sä di ena ngue hont'a da 'yøt'a, sinoque ja ngue da 'yøt'e gätho'a te nt'ot'i p'u ja ra ley. 4 Nuya yø ja'i ena ngue di nhohyø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gäma hya nt'ot'i p'u ja ra ley, guehya yø ja'i hep'u ra Cristo ya. Ya emp'u na rá mate Oja. 5 Pe nuja, ra Espiritu Santo di hatra ts'edi ma mmaihua ngue di tömhmu'a ra pa rá nzegui. Guesø Oja da mamp'uya ngue ya bi nhohma ts'oquihua rángue di ec'eihua ra Cristo. 6 A nuyá, ngue ya di n'yohua ra Jesucristo, ya hinte di muui 'mø hmepyua ma do'yohua ogue hinga mhmepyagaha. A nu'a tate di muui ya, guehna ma nt'ec'eihua ja naya, 'ne nuna ma nt'ec'eihua na, guehna

øt'e ngue dadi mahma cuhua n'na ngu n'naju naya.

7 Ya xanho te gmani n'yohua m'met'o. ¿Te'o di ts'on'na ni mmaihua ngue guí hehmu p'u na ra hya majuaní? 8 Nuna ra hya di ts'on'na ni mmaihua, hingrá ts'anni Oja na. Porque Oja, i zon'nahua na ngue guí siguethohua te mi ja. 9 Ya guí nnuhua ngue n'na zitæqui ra íxi di ixqui gätho ra jani. 10 Nugä hu ma mmaihua ngue ma Hmuhua Jesucristo hinda ja'i ngue guí pahni nt'ec'eihua i ja. Pe nuna ra n'yohua nne di ts'on'na ni mmaihua, da japra castigo Oja na, hont'o bi zä maja'i.

11 Pe nugä ma zi cu'aha, nu'mø gdi xi'aha ngue guí mmepyua ni do'yohua, hinda nnu man'ugä yø judío 'mø. Pe nuyá, sæcyø ja'i co nuna ra hya di xännbate, ngue ra Cristo bi dup'u ja ra pont'i, gue'a i nyanyø te yø ja'i'a. 12 Nuya yø n'yohua di pi'aha ena ngue jatho guí mmepyua ni do'yohua ngue da manthequi, ¿hanja ngue nuya yø n'yohua ya, hinda nyecse xanho asta da ma m'moqui?

13 Ague ma zi cu'aha, bi zon'nahua Oja ngue hinni mantho guí suhua ra castigo di manda ra ley. Pe 'yo sä guí emhmu ngue sätho guí 'yøthua ra nts'o so ni mmaihua ya. Nu'a, hin'na'a. Para ngue di nequi ngue gadi mma di n'na ngu n'na'aha, a nuya dami mfäts'i n'na ngu n'na'aha ya. 14 Hont'a n'na ra hya ja ngue di nja para ngue di ma macumple te gä nt'ot'i p'u ja ra ley. Guehna ra hya ngue ena: “Dami mahni mmic'eiuu tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”. 15 Pe nu'mø gadi nsothua, ya ja ngue guí nsahua n'na ngu n'na, pets'i guí tutho ni mmic'eiuu.

16 Nugä di xi'aha, dami n'uni ngue gue'a ra Espiritu Santo da xän'nahua te gdi n'yohua. Nu'mø guí hyaxhua ra 'yu di 'da'ahua, hingui 'yøthua te ni pähäsehua 'mø. 17 Nu'a ra nts'o so ma mmaihua, hingui nnu manho ra Espiritu Santo'a. Nuna te nne ra Espiritu Santo ga øthua, n'nan'yo na ngue'a ra nts'o so ma mmaihua. Guehya di ntør'mahya p'u ja ma mmaihua ya. Janangue xangu yø nnidi hingui sä ga øthua te di nne ga øthua. 18 A nu'mø gue'a ra Espiritu Santo da xänngaha

te ga øthæ, ya hinguï ja ngue ga suhæ ra castigo di manda ra ley 'mø.

¹⁹ Hinguï henni gdá pahmæ ndana gue'a ya yø nts'o øtyø ja'i. Gue'a ra n'yots'om'mäi, Gä ra nts'o ja rá mmæi ra ja'i, hinguï nne di ts'ammï ngue'a te ra nts'o ga 'yo. ²⁰ I thanne yø dahmæ, i ete. Di nsahyø ja'i. Høndra njunt'i nne. I sehya. I ncue. Di 'yets'i. I 'uenyø ja'i ya yø hya i mma. Porque høndra ntapahya i nne. ²¹ I nnepe te pesrá mmïc'eiui, hote, iti, 'næ hinha ga ndits'i. Gätho mi'da yø nts'o i ja, Gä øt'e. Nugä ya xtá xi'ahæ m'mæt'o 'næ mahøn'a dí xi'ahæ ya, ngue nuya yø ja'i njap'æ, ya hinda ma macut'i p'æ di manda Oja ya.

²² Pæ ra Espíritu Santo di hatra ts'edi ra ja'i te da n'yo. Guehna ra ja'i di mahrá mmïc'eiui na, di johya, hu rá mmæi, seti te thogui, ra hoja'i, hinguï ya rá mmæi ngue'a ra nho øt'e. Nu te ra hya pønna ne, gue'a øt'a. ²³ Hindi 'yets'i, hät'i samrá mmæi. A nuyá, hin tema ley di ja ngue da zä da ma ngue da ma ra castigo ya yø ja'i ga 'yo ya yø hya dí xi'ahæ ya. ²⁴ Gätho ya to n'youi ra Jesucristo, ya bi 'yøt'e ngue bi m'mæ'æ yø pähä xants'o manï n'yo. ²⁵ Nuna ra Espíritu Santo di 'dacjæ ra 'da'yo te. Ja ts'edithe ga n'umhmæ ya ngue gue'a ra Espíritu Santo da xänngahæ te gdá n'yohæ. ²⁶ Hinguï sä ga 'yexhæ ya, hinguï sä ga njunthæ ya. Hinguï sä ga nsøyabahæ n'na ngu n'najæ ya.

6

¹ Ague ma zi cu'ahæ, nu'mø gá pahmæ ngue bi 'yøtra ts'oqui n'na ni amigohæ, nu'æ n'youi ra Espíritu Santo, gue'æ di nyaui'a bi 'yøtra ts'oqui'æ. Da xifi ngue da hyep'æ'a te øt'e. Pæ gue di nya manhuæhi ha di hejpi. Di mfädi xanho, hinga mbennbæ ngue xquet'a 'næ'æ di njap'æ m'mæfa'æ. ² Ngu mi'da, ngu mi'da, nu'mø gá nuhæ te hembï n'na ngu n'na dami nfäxhæ. Nu'mø ngue ngu'a gui øthæ ya, ya gui øthæ'a te ra hya di manda ra Cristo 'mø. ³ Nu ra ja'i ena ngue sähra güenda ngue tatese, pæ hinda zä to da hyät'i. Sinoque di nhyäse 'mø ngue himma juani te mma. ⁴ N'na ngu n'na'ahæ dami hyacse ra güenda ngue'mø xanho te gni 'yohæ ogue hin'na. A nu ra ja'i hacra güenda ngue

xanho te øt'e, ya da zä di johya. Pæ hingue masque di johya ngue da denna mmïc'eiui ngue hinguï øtra mmïc'eiui tengutho øt'e.

⁵ Porque n'na ngu n'najæ høxhma xihæ ngue ga hacjæ ra güenda ngue'mø xanho te dí øthæ ogue hin'na.

⁶ Nu ra ja'i sännbabi rá hya Oja, jatho ngue da mäxrá xännbate ngue di unni te honi.

⁷ Nuna Oja hinga nt'embï na. Hercathohæ na, masä mi 'yena ngue hinguï nnu te dí øthæ. Nu te ga 'yo ra ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a. ⁸ Porque nu ra ja'i øtra nts'o so rá mmæi, gue'a ra castigo da tho'a. Pæ nu ra ja'i hacra 'yu xännbabi ra Espíritu Santo, guehna ra ja'i para zantho di unna 'da'yo te ra Espíritu Santo na. ⁹ Ogui säyahæ, ma ga øthæ ra nho. Porque nu'mø hinga nsäya ngue ga øthæ ra nho, da zønna pa di njurcahæ. ¹⁰ Janangue nup'æ da zä ga øthæ ra nho, ma ga ørpahæ ra nho gätho. Pæ ma datho'æ ma cuhæ n'nat'a ma nt'æc'eiui i ja ngue nnetho ga ørpahæ ra nho.

-----

¹¹ Nugä drá Pablo, dami nuhæ ya yø da letra ga osegå ya. ¹² A nuya yø ja'i di ja ts'edi da hmepya ni do'yohæ, høntho nne ya ngue da nu manho yø ja'i. Porque hinguï nne da zä ra n'æ tho'æ to i mma ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i ngue bi du p'æ ja ra pont'i ra Cristo. ¹³ Pæ nuya yø xännbate ya mhmeppyabi yø do'yo, ni xinga guehya di øt'e te gä mmamp'æ ja ra ley ya. Høntho nne ya ngue da hmepya'ahæ n'namhma ngue nup'æ di nya, ya di 'yets'i, da ma ngue ya gui øthæ'a ra hmepya di manda gui 'yøthæ. ¹⁴ Pæ nugä hindi nne ngue te gdá 'yexä, hønt'a di nne ga mma ha bi nja ngue bi du p'æ ja ra pont'i ra Jesucristo. Pæ rangue bi du p'æ ja ra pont'i, ya hin dadi hogä'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi. A nuya yø ja'i øtra nts'o p'æya, xquet'a hinguï nnu manhogui. ¹⁵ Nu'mø ya dí n'yohæ ra Jesucristo, ya hinte di mmuui ngue'mø mhmeppya rá do'yo ra ja'i ogue hin'na. A nu'a di muui ya, gue'a ngue da gom'na'yo ma n'yomfenihæ. ¹⁶ A nuya to gätho da hyaxna ra hya dí mmangä, dí nne ngue da hyut'a ni mmæihæ Oja 'næ di huæc'ahæ. 'Næ

hinga høn'athohu, sinoque gätho'uh te'o ya
yø ja'i Oja.

¹⁷ A nu ra pa di ma p'uya, hinda nne to
da gun'mahyagui. Nuya yø medi n'youi ma
do'yo ngue xa ungyø ja'i, ja di nequi ua
ngue rá mefigä ma Hmu Jesús.

¹⁸ Ague ma zi cu'ahu, di nnegä ngue
gä di jap'ahu ma Hmuhu Jesucristo. Da
ngut'atho.

Efesios

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Efeso.

¹ Nügä drá Pablo, bá εxcä Oja ngue drá representantegä rá Jesucristo. Nuyá, dadi zεnguagä yø ja'i ya o rá 'yε Oja, guehya yø ja'i ya εc'εi rá Jesucristo p'ua ja rá hnini Efeso. ² Dí nnegä ngue nuna Oja má Papáhu co 'nehna má Hmuhú Jesucristo di jap'ahú 'nε dá hyut'a ni mmaihú.

³ Ma ga ja mammadihú ná Oja rá Papá má Hmuhú Jesucristo. Porque nujú ngue ya dí n'yohú rá Cristo, ya bi jajpahú Oja. Nup'ú mahεts'i 'dama 'dan'yo rá njapi mambí jap'ú, gue'a bi 'dacj'á ya. ⁴ Nu to gátho ya n'youi rá Cristo, ya xpá huan'na Oja hante di nhohra ximhai. I nnepe ngue dá hyεp'ú rá nts'o ya yø ja'i xa huanhni, n'namhma ngue nup'ú ja rá hmi rá dá Oja, hin tema nts'o dá thinnbi. ⁵ Nuna Oja di macjú. Ya mandø njam'møtho xpá nzänni ngue rá Jesucristo dá 'yøt'e ngue ga cohi ngue yø basigahú Oja. Nu'a te bi nja mpähä Oja dá 'yøt'e, gue'a bi nja'a. ⁶ Nuna rá Ts'ant'ú Oja mathoguitho di madi, ya má n'yohú naya. Ja ts'editho ngue zant'a ga εspahú Oja ya, porque mandøngu drá mate bi 'dacj'ú.

⁷ Conná guehrá mate Oja, nuna rá Ts'ant'ú Oja bi du ngue bi yanj'ú 'nε bi punnga má ts'oquihú. ⁸ Mathoguitho di macj'ú Oja. Bi xoga má n'yomfεnihú, bi 'yøt'e ngue dá pahmú hanja rá hya. ⁹ Nuna rá hya Oja himmi fadi hanja, bi 'yøt'e ngue dá fadi hanja'a te xpá nzänni di nja. ¹⁰ Nu'a te ya xpá nzänni di nja, dá 'yεhra pa di nja'a. Nuna Oja, dá japi di manda rá Cristo gátho'a tema cosa i ja, ngup'ú mahεts'i, nguua ja rá ximhai, gátho go di manda'a.

¹¹ Nu'a te ya xpá nzän'Oja di nja, gue'a øt'a. Ya mandø njam'møtho xpá nzän'Oja ngue nu to gátho ya dí n'yohú rá Cristo, ga nnuhú'a rá nho di un'Oja. ¹² Janangue'a, nuya rá meditho dá εc'εihe ngue rá Yante ná rá Cristo, ya nnu rá nho ørcahe Oja.

Guehya jatho ngue ga εspahé Oja ya. ¹³ Xquet'a nu'mø gmi 'yøhmú ná rá hoga 'da'yo hya majuaní ngue di nyanni tehú, ya gá 'yεc'εihú rá Cristo p'uya. A nuyá, ngue guí n'yohú rá Cristo, ya bá 'ben'nahú rá Espíritu Santo. Porque ya xa yat'Oja ngue dá pennbabi rá Espíritu Santo te'o gátho ya o rá 'yε. ¹⁴ Ngue ya bá 'benhna Espíritu Santo ga n'yohú, ya dí haxhú njuani ngue nu'a te gá rá nho xa yat'Oja di 'dacj'ú, gá di nja. Nu'mø bi dät'i dá 'yεc'εi'ú to ja ngue dá zo rá 'yε Oja, guehya yø hya jaua dá 'yørpe. Nu te gá øt'Oja, gá tate. Janangue jatho dá t'εspi.

¹⁵ Nügä dí øde ngue janjuaní guí hahní mmái guí εc'εihú rá Hmu Jesús. 'Nε dí øde ngue gadi mahmú gátho'ú to ya o rá 'yε Oja. ¹⁶ Janangue nugä hindí säya janjuaní dadi ja mammadigä Oja conná ngue'ahú. A nuyá, zant'a dí mmat'Oja conná ngue'ahú. ¹⁷ A nuna Oja, guehna rá Oja ná má Hmuhú Jesucristo ná, 'nε guehna rá Papá maguesé ná. Janangue nuyá, dí äpä Oja ngue dá 'yøt'e ngue dá dinni mmaihú xandønho hanja Oja. ¹⁸ Nuna Oja, bi zongahú ngue di tocagahú rá nho m'mefa. Dí äpi ngue dá xoc'a ni n'yomfεnihú xandønho, n'namhma ngue dá dinni mmaihú hanja'a te rá hya dí tømhmú di nja. Porque mazihotho'a te rá nho xa nzän'Oja di unni te'o gátho ya o rá 'yε. ¹⁹ Dí äpä Oja ngue dá dinni mmaihú xandønho hanja, ngue nuna Oja mathoguitho ja rá ts'edi hinha rá nzeGui. A nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna fäts'i gátho'ú to εc'εi ná. Nuna Oja ná, i udi ngue mathoguitho ja rá ts'edi. ²⁰ Porque guehna Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate rá Cristo 'mø mi du, 'nε bi zits'i i ma mahεts'i ngue i mmip'ú ja rá n'yεi Oja. ²¹ Nuna rá Cristo bi t'unná cargo ngue tate, go guehna di manda gátho'ú bi ja yø ts'edi mahεts'i ná, 'nεcua ja rá häi. Di manda yø dast'abi, 'nε gátho'ú to mi'da ja yø ts'edi. Nuna go 'bet'o ná ngue gátho, dá gue'ú 'buhra pa ja p'uya, dá gue'ú di m'muhyø pa di 'yεp'ú, gátho go di manda'a. ²² Nu te gäma cosa i ja, Oja bi japra Cristo ngue gá go di manda'a. 'Nε bi japi ngue rá Cristo go di manda gátho yø 'yεc'εi'a. ²³ A nu'ú yø 'yεc'εi, gue'ú nnøpa

do'yo ra Cristo'u. Nu'a ra Cristo n'youi gätho yø 'yεc'εi'a, 'nε 'bui hønmbu bi zä, bí 'bu mahets'i 'nε 'bucua ja ra ximhäi.

2

¹ Nu'mø mam'met'o, xandønts'o te nmi øthu. Ëntho ya xtá tuhü ngue mä ts'oquihü mi ja. ² Xtá øthu yø nts'o ja ua ja ra ximhäi. Xtá ørpahü rá pähä ra zithü nuna di manda gätho yø ts'onthi i 'yo ndap'u bi zä. 'Nε gue'a ra zithü xa bennba yø mmui'u yø ja'i hingui nne da 'yεc'εi Oja ya. ³ Nu'mø man'na ra pa gä xtá njahü p'u tengutho øtyø ja'i hingui pa Oja ya. Xtá øthu'a te ma pähäschü. Nu'a te ra nts'o so ma mmuihü, gue'a xtá øthu'a. Janangue mama nsähü'a ra castigo da ja Oja, tengutho ra castigo da thohyø ja'i hingui pa Oja ya.

⁴ Pε nuna Oja, mathoguitho di macju, 'nε mathoguitho di huεgahü. ⁵ A nuyá, ngue dí n'yohü ra Cristo, ya bi 'dacju ra 'da'yo te ya. Porque nuju ya xtá tuhü ngue mä ts'oquihü mi ja. Pε nuna Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi yanju. ⁶ Nuna Oja, xquet'a da 'yøt'e ngue 'nεcju da zä ga bennatehü tengutho ra Cristo ngue bi bennate. 'Nε da 'yøt'e ngue 'dap'u gani mmihmü p'u mahets'i. ⁷ Nguna ra hya xpá nzän'Oja di nja ya, n'namhma ngue hangü ra pa di nequi xandønho ngue janjuani di macju, ngue'a te ra nho bi 'yørcähü conná guehra Jesucristo. ⁸ Nuna Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi yanju ngue dá εc'εihü ra Jesucristo. Hinga emhmü ngue ja temä nho dá øthu ngue bi yanju. Sinoque bi nesε Oja ngue bi yanju. ⁹ A nu ra ja'i, hingui sä da 'yεnā ngue ja temä nho da 'yøt'e ngue da zä di nyani. Janangue hinda zäp'u di 'yεts'i da 'yεnā ngue nu'a te ra nho øt'e, gue'a di n'yan'a. ¹⁰ Oja bi 'yøt'e ngue ja ma'da'yo dá m'mahmü ngue dí n'yohü ra Jesucristo. Ya mam'met'o xpá nzänni ngue ya gda 'buhmü'a ngue gä ra nho ga øthu.

¹¹ A nuyā ngue hingyø judiohü, dami beñi te gmi jahü 'mø yø pa xa thogui. Yø judío himmi nnu manho'ahü porque ni do'yohü himma mhmeþya tengutho øtyø judío. ¹² Nu'u yø pa'u, himgmi pahmü te'o na ra Cristo. Mama hyaqui'ahü ya yø judío

'bup'u ja ra häi Israel. Hingmi pahmü'a te ra cohi mi jaui Oja'u. Ni xinga gue'u yø hya di yat'a Oja ngue gdi pahmü hanja. Aha gmi 'buhmü ua ja ra ximhäi, 'be xingmi tømhmü ngue xtā 'yεhrā pa xtā nyan'ahü Oja. Hingmi pahmü ngue 'bu Oja. ¹³ Pε nuyā ngue guí n'yohü ra Cristo ya, 'nε bi du conná guecju, gue'a øt'e ngue gä pahmü Oja'a ya. ¹⁴ A nuyá, ra Cristo guehna bi 'yøt'e ngue ga n'amigohü Oja naya. Ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, ya n'na 'buihü bi gohyø ja'i ya. Porque bi xotra Cristo ya yø hya mađi hyagahü. ¹⁵ Nu'a ra ndate bi thohra Cristo, ja bi zεp'u rá ts'edi ra ley nu'a mađi manda yø costumbre manj n'yo yø judío. Nuyā yo 'bui yø ja'i mađi nsui, ma'da'yo bi mpēnhñi ngue n'na 'buihü bi gohi. Porque ya gä yø n'youi ra Cristo. Gue'a i hojpabi'a. ¹⁶ Porque nu'a i du p'u ja ra pont'i ra Cristo, gue'a i nhojpaui Oja yø ja'i bi 'yεc'εi'a. Ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, nu'a ra njunt'i mi øt'e ngue mađi nsui, ya bi zεp'u. Bi ma ma pēnhñi gätho yo 'bui yø ja'i tengutho 'mø n'na nc'εitho bi gohi. ¹⁷ Ra Cristo bá εhε ngue bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ngue bi nhojpi. Bi xihra hya yø ja'i himmi pa Oja, ximmangu yø judío ya mi pa Oja xquet'a bi xihra hya. ¹⁸ Conná guehra Cristo, ngu yø judío, ngu yø ja'i hingyø judío, gue'a ra Espiritu Santo faxcähü ya ngue da zäp'u ga n'amigohü xanho'a ra Papá. ¹⁹ A nuyá, ya hingyø 'dan'yo ja'ihü ya. Ya gue'ahü yø ja'i Oja ya, porque ya ni n'yohü gätho'u yø ja'i ya o rá 'yε Oja.

²⁰⁻²² Nup'u ha nanga n'na ra ngu ngue ra nija, nup'u brá fähra jado, n'youi mi'da yø do di tetra jado ngue rá nija Oja. Gue'ahü'u yø do di tetra jado ngue ra nija ya. Nu'a ra Cristo, gue'a ra do bi dämra jado'a. A nu'u yø representante p'uya co 'nε'u yø pøngahya Oja, gue'u yø do rá mađitho bi me ra ngu'u. A nuyā conná guehra Cristo ya, nu yø ja'i hingyø judío, ya yø n'youi to gä εc'εi ra Cristo'u ya. Porque gäthogahü, gue'a ra Espiritu Santo dí n'yohü.

3

¹ Nugä drá Pablo, dí ofädi ngue dí

mmangä rá hya ra Jesucristo p'ua 'buhyø ja'i hingyø judío. ² Ya guí pahmæ ngue bi 'yørcagui ra mate Oja bi 'dajma 'befi ngue ga xi'ahæ ra hoga 'da'yo hya. ³ Gä dá cuatä ua ja ra sæcua'a te gäma hya bi yurcagui Oja. Himmí fadi hanja na ra hya na. ⁴ A nu'mø gá nuhæ na ra sæcua naya, ya gui hyaxhæ njuani p'uya ngue nu'a rá hya ra Cristo himmí fadi hanja, bi jaqui dá padi hanja. ⁵ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, hinjonni ja'i xa mbøni ngue xti japi xta mbahna ra hya na. Pæ nuyá, nuna Oja bá pænnabi ra Espiritu Santo'ua yø representante co 'næ'ua yø pøngahya ngue bi japi da badi hanja na ra hya na. ⁶ Nuna ra hya himmí fadi hanja, guehna ra hya ja ua naya: Ngue hinga høndyø judío di tocabi na rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'næhyø ja'i hingyø judío di tocabi rá njapi Oja 'mø da 'yæc'ei ra hoga 'da'yo hya. Ya gä da gohi ngue yø ja'i Oja. Porque di tocabi'a ra nho ya xa yat'Oja ngue di unyø ja'i da 'yæc'ei ra Jesucristo.

⁷ A nuyá, Oja bi 'yøtra mate bi 'dajma 'befi ngue ga mmangä na ra hoga 'da'yo hya. 'Næ guesæ Oja di 'dakra ts'edi ngue da zä ga øt'a na ra 'befi na. ⁸ Nugä, man'natho hinga njuanigä ngue gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'yæ Oja. Pæ guesæ Oja bi 'yøtra mate ngue bi tocagä ra mmenthí ngue ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø ja'i hingyø judío. 'Næ ga xihyø ja'i ngue nu'mø bi 'yæc'ei ra Cristo, mathoguiho ra nho di tocabi hinha rá nzegui. ⁹ I nneque ngue ga japi da badi gätho yø ja'i hanja na ra hya hingui fadi. Nuna Oja bi hoqui gätho'a te ja ya, mandø njam'møtho xpa nzän'na te nnepe di nja. Pæ himmí fadi hanja, asta ja guehya ja bi fahya. ¹⁰ A nuyá, ya bi zønna pa ngue co 'næhyø anxæ bi ja yø ts'edi mahæts'i da nu'a te da 'yørpabi Oja yø 'yæc'ei. 'Næ da nu ngue mathoguiho ja rá mfadi Oja. ¹¹ Ya mandø njam'møtho xpa nzän'Oja'a te nnepe di nja. Pæ ya bi nja 'mø mi t'æc'ei na ra Hmu Jesucristo. ¹² A nuyá, ngue ya dí æc'eiha ra Cristo, ya nthummæ ngue ma n'yohæ Oja ya. ¹³ Janangue nugä dí xi'ahæ ngue 'yo di tu ni mmæihæ ngue dí sägä ra n'ua ngue dí xi'ahæ ra hoga 'da'yo hya. Sinoque dami

johyahæ ngue nu'a te ra n'ua dí thocä connä ngue'ahæ da 'yøt'ahæ ra nho na.

¹⁴ Janangue nugä dí ndantyøhmu ngue dadi ja mammadi na rá Papá ma Hmuha Jesucristo. ¹⁵ Nuna ra Papá na, nu'ua bí 'bu mahæts'i, da gue'ua 'bæcua ja ra häi, gätho yø Papá. ¹⁶ Guehna ma datho ngue ja rá ts'edi na. Janangue dí äpi ngue di zac'a ni mmæihæ ngue da pænhna Espiritu Santo di ha'ahæ ra ts'edi. ¹⁷ Dí äpi ngue nu te'o gätho ya guí æc'eiha ra Cristo, høndra Cristo da 'yo ni mmæihæ. A nu'a te gni mahni mmic'eiha, janjuani ngue ni mmæi gdi 'yøthæ. ¹⁸ Dí nnegä ya ngue gätho'ahæ co gätho mi'da yø 'yæc'ei, dami pahmæ xandønho hague ngu gangu'a te gui macjæ ra Cristo. ¹⁹ Janangue dí äpä Oja ngue da dinni mmæihæ xanho hanja na te gui macjæ ra Cristo, madague'a ngue hinjam'mø da zä ga pahmæ gätho'a te gui macjæ. Pæ co ngu'a, man'na man'na di næqui ngue guí n'yohæ Oja.

²⁰ Nuna Oja, ma datho ja rá ts'edi na, porque sä di un'a te t'äpi. Hinga hønt'a te ra hya so ma mmæi dí äphæ di uni, sinoque man'na xangu di uni ngue'a te t'äpi. A nuyá, nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna di hacjæ ra ts'edi naya. ²¹ Nu to gätho dí æc'eiha ra Jesucristo ya, ma ga espahæ Oja para zantho. Da ngut'atho.

4

¹ Nugä dí ofadi ngue dí ørpabi rá 'befi ra Hmu Jesús. Pæ nuyá, dí xi'ahæ ngue guí mportahæ xandønho. Nuna te ra hya i zon'nahæ Oja gdi n'yohæ, gue'a gui 'yøthæ'a. ² O gadi 'yæx'mø guí yahæ, mahotho gdi nyahæ. Dami seti te gadi n'yørpahæ. Di næqui ngue n'na ngu n'na gadi mahni mmic'eiha. ³ Da mäx'ahæ ra Espiritu Santo ngue da 'yøt'e ngue xøgue n'na hyatho gui mmamhmæ. Dami ja ndummæi ngue hinjam'mø gui njunthæ. ⁴ Nu to gätho ya dyø 'yæc'eiha, entho n'na nc'eiho p'ua da nnujæ Oja. Nu'a ra Espiritu Santo dí n'yohæ, n'nat'a'a. Nuna te ra hya dí tømhmæ di nja m'mæfa, n'nat'a na ra hya gä nzonngahæ Oja. ⁵ N'nat'a ma Hmuha. N'nat'a ma nt'æc'eiha i ja. N'nat'a ra nxixya i jajæ.

6 'Nε n'nat'a Oja i 'bui, gue'a ra Papá'a ngue gätho. 'Nε gue'a di manda gäthogahü'a. Gue'a 'bui ndap'ü bi zä'a. 'Nε gue'a di n'yohü gäthogahü'a.

7 Nup'ü ha di mpeti yø 'yεc'ei, bi zänbä ra Cristo n'na ngu n'najü'a te ja ngue ga øthü. Di hacjü ra ts'edi ngue da zä ga øthü'a te nnepe ga øthü. 8 Nguna mmamp'ü ja ra Maca Libro ngue εna: "Nuna ra Cristo bi ma mahets'i, pe 'be bi dapi gätho'ü yø nsüiui. 'Nε mandøngu drá mate bi unyø ja'i bi gocua ja ra ximhäi", i εna. 9 ¿Te nne da manna ra hya embi ngue bi ma mahets'i? I nne da ma ngue ra Cristo bi zøcua ja ra häi 'nε bi mengui, i ma mahets'i. 10 Nuse na ra Cristo bá nexpü mahets'i, bi zøcua ja ra häi. 'Nε bi ma asta ndøya maya bí ja ra c'amahets'i para ngue di nεqui ngue ndap'ü bi zä 'bui ngue di manda.

11 N'na ngu n'na yø ja'i, bi zänbä ra Cristo'a te ja ngue da mēfi. Bi 'yεxyø ja'i ngue dyø representante. Mi'da p'üya, bi 'yets'i ngue da manna hya di bennbabi Oja ngue da ma. Mi'da p'üya, bi 'yets'i ngue di n'yo ngue da manna hoga 'da'yo hya. Mi'da p'üya, bi 'yets'i ngue di m'met'o ngue dyø mamhya p'ü ha 'buihyø 'yεc'ei. Mi'da p'üya, bi 'yets'i ngue dyø xänbäte ngue ra hya. 12 Nüya yø ja'i bi 'yets'i, guehya da japi gätho yø 'yεc'ei ngue da 'yøtra 'befi di manda ra Cristo da 'yøtyø ja'i ya. Guehya man'na di hatra ts'edi yø 'yεc'ei 'bucua ja ra ximhäi ya. 13 Di mpefi asta gue'mø da zädi ngue xøgue da 'da'igu ma nt'εc'eiü, 'nε ga pahmü xandønho'a rá Ts'ant'ü Oja. Man'na man'na dí thini xanho hanja ra hya, ya da zä ga n'yohü tengutho i n'yo ra Cristo p'üya. 14 Ya hinga øthü tengutho øtyø t'ubasi p'üya. Porque yø basi hingui henni ga thät'i. Tengutho 'mø te haxra ndahi ni ma ua, ni ma nü, njarbutho yø basi, hont'o bi zä maxädi tenni. A nü'ü yø xänbäte ngue yø hyäte, xøgue ga mbatho da hyoni ha di hyätyø ja'i. I nne'ü ngue ga tenhnü'a ra fehni hya i xänbäte. 15 Pe nüju, ma ga ja ndummü ga mmamhmü na ra hya majuanü. Ma ga üdi ngue dadi mahmü'ü yø ja'i dí xihmü na ra hya na. Ma ga homhmü ra hya ngue man'na gda cohü tengutho ra Cristo. Nuna ra Cristo, guehna 'bet'o na

ngue di manda gätho yø 'yεc'ei, tengutho ra ya ra ja'i i 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo. 16 Ngue guehna ra Cristo 'bet'o ngue di nnøpa yahü ya, nü'ü yø xεqui ha di ntøträ do'yo ra ja'i p'üya, go guecjü'a. A nü'mø ngue cü xanho yø hyundo'yo, gätho 'da gui mpetho, ya xanho i ja. Njarbutho ya, nü'mø di mmadi n'na ngu n'na yø ja'i, gätho 'da ga hyadra ts'edi di mpefi xanho.

17 Nuna ma Hmüü Jesucristo, go di 'dacä ra ts'edi na guehna ra hya dí xi'ahü ya. 'Yoni mantho gui øthü'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Nüya yø ja'i ya, nü'a ra nts'o so yø mmüi, gue'a øt'a. Pe hinte di müui te øt'e. 18 I njot'i yø n'yomfēni, hingui pa'a ra 'da'yo te di un'Oja. Porque mandø nnaxitho yø n'yomfēni. Hindi n'uni da sifi ha di njap'ü dí ba Oja, janangue hingui padi hanja. 19 Janjuanü ngue xa unyø mmüi yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. 'Be xingui ja yø 'be'isä. εna gue man'na di johya 'mø 'dama 'dan'yo ma nts'o øt'e.

20 Pe hinga ngu'a ra hya gä 'yøhmü bi nxänbäte ra Cristo. 21 Majuanü ngue ya gä 'yøhmü na te ra hya bi nxänbäte ra Jesucristo. Nuna ra hya naya, guehna majuanü na, 'nε guehna ra hya xänngahü ra Jesús. 22 Janangue nüyá, nü'a te gä ra nts'o gmanü n'yohü mam'met'o, dami hyehmü p'ü'a ya. Porque nü'a ra nts'o gmadü ho gui 'yøthü, mi hät'atho ni n'yomfēnihü'a. 23 A nüyá, dami 'yøt'e ngue da gom'na'yo ni n'yomfēnihü ya. 24 Gätho ma'da'yo'a te gdü n'yohü. Gä ra nho gdü n'yohü. Tengutho Oja majuanü ngue xandønho'a, gui njathü p'üya, gä ra nho gui 'yøthü, hin tema nts'o gui 'yøthü.

25 A nüyá, 'yo gui mmamhmü ra fehni. N'na ngu n'na'ahü, gä majuanü gui xihni mmic'eiü. Porque gätho yø 'yεc'ei tengutho 'mø n'na nc'eiütho di jahü'ü. 26 Nü'mø gui ncuehü, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue da gohi ngue dra ts'oqui'a ni cuehü. Da thotho'a ni cuehü, 'yo gui nnehü ngue gä ra ngani ra pa gui ncuehü. 27 'Yo gadi unhnü ra 'yu ra zithu ngue gui 'yøthü'a te rá pähä.

28 Nü ra ja'i mará bε, da hyεp'ü'a rá mfε, di mpefi. Nü ra ja'i ngue rá 'befise da 'yøt'e,

gue'a di dini te da zi'a, janangue di nja te di unyø ja'i hin'ya te da hyoni.

29 'Yo tema ts'omhya gui mmamhmu. Sinoque ra hoga hya gui mmamhmu, da gue'a ra hya da 'yørpabi ra nho yø ja'i da 'yøde. 30 'Yo gui øthma ngue da du rá mmái ra Espíritu Santo ngue n'na ra ts'oqui gui 'yøthma. Porque dí n'yohma ra Espíritu Santo, ya di haxhma njuani ngue ya dí ohma rá 'ye Oja, 'nε fäcma asta gue'mø bá ep'ua ma Yantehma.

31 A nuyá, dami hyehma p'ua gätho ya yø hya ga xi'ahma ya. Ra sui, ra cue, ra njunt'i, ra ts'ate. 'Yo to gui nnu man'uhma. 32 Nu'a ja ngue gui 'yøthma, dami n'yørpahma ra nho n'na ngu n'na'ahma. Di nja ni yemmaihma. Dami mpunnbi n'na ngu n'na'ahma ngue'mø 'bui to hingä gue'a øt'e, tengutho Oja bi pun'nahma conná nguehra Cristo.

5

1 Nuna Oja, janjuani ngue di macjma ngue ya yø basigahma. Janangue nuyá, ma ga øthma tengutho øt'Oja. 2 Ma ga mahma mmic'eihma tengutho gui macjma ra Cristo. Nuná, asta bi ndä ngue bi du conná nguecma. Oja bi nu manho ngue gue'a bi gohi ngue ra 'bøt'e i nhohma ts'oquihma'a.

3 Ya gui ohma rá 'ye Oja ya. Janangue nuyá, 'yo di so ni mmuihma'a ra n'yots'om'mái. 'Yo tema nts'o gui øthma. 'Nε 'yo gui emhma ngue gue'a ra mentyu ma datho di muui. 4 'Yo tema ts'omhya gui mmamhmu. 'Yo gui mmamhmu yø hya hinte ni bøntho. Porque nuyá yø hya ya, hinni 'yup'ua ngue gui mmamhmu ya. Nu'a ra hya ni 'yup'ua gui 'yøthma, gue'a ngue njandyatho gui ja mammadihma Oja'a. 5 Ya gui pahma ngue nup'ua di manda ra Cristo, co 'nεhrá Papá, nuyá yø ja'i ngue yø 'yots'om'mái hindä ma macut'i p'ua ya. Da guehyø ts'oc'ei, da guehya yø ja'i ngue hønt'a te pes'ua ja ra ximhäi so yø mmái ngue di xandi, hindä yurbma ya. Porque nuyá yø ja'i njap'ua, nu'a te ra cosa ni ma yø mmái, gue'a thanne'a, hingä gue'a Oja i thanne. 6 Matonma hyä'ahma ngue gui 'yøthma ya yø nts'o dí xi'ahma. Porque nu to øtya yø hya dí xi'ahma ya, ngue fεspatho rá hya Oja, guehya da japra castigo Oja

ya. 7 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui 'yøthma tengutho øtya yø ja'i dí xi'ahma ya.

8 Nu'mø mam'met'o, gä ra nts'o nmará n'yohma. Pε nuyá, ya ma n'yohma ra Cristo ya. Ma gdá n'yohma'a te nne Oja gdá 'yohma ya. 9 Nu ra ja'i ngue xojpabi Oja rá mmái, gä ra nho ga 'yo ra ja'i. Nu'mø ha ya, gä majuaní te mma. Nu'a te di manda Oja, gue'a øt'a. 10 Dami ja ndummaihma ngue nu'a te nnu manho Oja, gue'a gui 'yøthma'a. 11 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue go gui 'yøthma tengutho øtyø ja'i xants'o ga 'yo. Dami japhma ngue da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui'a te øt'e. 12 Nu'a ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, ya ra 'be'isätho ngue da hmangua'a. 13 Pε nu'mø da ma nsadi ra hya ha rá nja na ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui øt'e. 14 Janangue emp'ua ja ra Maca Libro: "Nup'ua 'bahyø ja'i entho ya xa ndu, da xoc'a ni mmái ra Cristo. Entho ja gui nnu'a nt'aha", i εna.

15 Janangue nuyá, dami fähma xanho te gdi n'yohma. 'Yo gni 'yohma tengutho ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Sinoque dami 'yøt'e ngue di nequi ngue gui pahma Oja. 16 Dami ja ndummaí gui mpefi ngue gui mmamhmu ra hya. Porque yø pa dí 'buhma, xandøngu ra nts'o i ja. 17 Janangue nuyá, 'yo gyø 'yammaihma. Nu'a te rá pähä ma Hmuhma Jesucristo, dami ja ndummaí ngue da dini xanho ni mmaihma hanja ra hya, n'namhma ngue gue'a gui 'yøthma'a. 18 Para ngue gui m'mamma pähäma, 'yo gadi unni mmaihma ra n'iti. Porque ra n'iti xants'o te øt'ahma'a. A nuyá, go dami unni mmaihma'a ra Espíritu Santo ngue da gue'a da xän'nahma te ja ngue gui 'yøthma'a. 19 N'na ngu n'na'ahma, nu'mø gui yahma, nu'ua yø hya mazihotho nt'ot'i p'ua ja yø salmo, gue'ua dami nxihma'ua, 'nε'ua yø hya nt'ot'i p'ua ja yø alabansa. Dami ja mammadihma'a ra Hmu Jesucristo p'ua ja ni mmaihma. Gui 'yεspahma conyø salmo 'nε conyø alabansa gui turpahma. 20 Rángue gui εc'eihma ma Hmuhma Jesucristo, nuna Oja ma Papähma da 'yø'mø gä zohma. Janangue nuyá, zant'a gui ja mammadihma ya ngue'a te gä ra nho ørcahma.

-----

21 A nuyá, ngue gui nnu mansuhma Oja, dami mfäts'i n'na ngu n'na'ahma ya.

22 Ague gyø xisuh, dami 'yεc'ei ni damme 'mø nzo'ah. Porque gue'a di manda ra Hmu Jesucristo'a. 23 Porque ra n'yohu i 'bet'o'a ngue di manda rá xisu, tengutho ra Cristo i 'bet'o'a ngue di manda yø 'yεc'ei. Nu'a ra Cristo bi yanyø 'yεc'ei, gue'a 'bet'o'a ya, tengutho rá ya ra ja'i, 'bet'o' ngue di mandabi rá do'yo. 24 A nuya yø 'yεc'ei i øt'e te di manda ra Cristo. Xquet'a njarbutho yø xisu ya, da 'yøt'e te gä di 'bεpyø damme.

25 Ague n'yø'ah, dami mahni xisuh, tengutho ra Cristo di mahyø ja'i bi 'yεc'ei, asta bi du ngue bi yani. 26 Nguna bi 'yørpabi yø 'yεc'ei para ngue di zo rá 'ye Oja. Co nuna ra hya bi 'yεc'ei yø ja'i bi hojpa yø ts'oqui. Bi nxixya p'uya ngue ya bi hyep'u ra nts'o. 27 I nne ngue nu'mø bá ep'u mahøn'a ra Cristo, gätho yø 'yεc'ei da 'yεspi, porque ya hin tema nts'o da dinnbi.

28 A nu yø n'yohu i jatho ngue di mahyø xisu. Tengutho ga mmährá do'yo, di jarbu rá xisu. Porque nu ra n'yohu di mahrá xisu, i øtrá güenda ra n'yohu ngue rá do'yose di mađi. 29 'Ne hinjo'o n'na ra ja'i ngue di sahrá do'yo, sinoque fährá do'yo ra ja'i 'ne pepi. Njarbutho'a te ørcahu ra Cristo ya, fäcju 'ne i pejpahu. 30 Porque ra Cristo, i nnøpe ngue rá do'yogahu. 31 N'tot'i p'u ja ra Maça Libro ngue εna: "Nu'mø bi nthatra n'yohu, ra n'yohu p'uya sop'u rá papá 'nehra mamá ngue 'bähmi rá xisu. Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque εntho n'na nc'eiho", εnna hya. 32 Nuna ra hya na, mazihotho hma te nne da ma. Porque ga mbøni ngue ra Cristo ya yø n'youi yø 'yεc'ei 'ne gue'u yø 'yεc'ei nnøpe ngue rá do'yo. 33 Pe xquet'a i nne da ma ngue n'na ngu n'na yø n'yohu jatho di mahyø xisu. Tengutho ga nne ngue di ma mamadi, di jarbutho rá xisu ya di mađi. A nu ra xisu p'uya, i jatho ngue da nu mansu rá damme.

6

1 Ague gyø basih, nu'mø bi zo'a ni papá oque ni mamá, dami 'yεc'ei te xi'ah. Porque gue'a jatho ngue da 'yøtyø basi ya εc'ei ra Cristo'a. 2 Guehna rá maditho ra

hya mmamp'u ja rá ley Oja na, ngue nu ra ja'i da 'yøt'e te xi Oja, da dinnbabi rá njapi Oja. Guehna ra hya naya ngue εna: "Dami su ni papá, dami su ni mamá. 3 Nu ra ja'i da 'yøtya yø hya ya, ya'atho ra pa di m'mucua ja ra häi, 'ne di m'mamma pähä", εnna hya.

4 A nu yø n'yohu conyø xisu, ngue ya 'bähüø basi, 'yo di honnbi ha di mbøcue yø basi. Sinoque di tede xanho, da badi ngue da zammj. 'Ne da xännba yø basi ngue da 'yεc'ei ra Cristo.

5 Ague gyø hmiquih, dami 'yεc'ei ni hmu gadi mpehm uua ja ra häi. Majuanj ngue ni mmaj gdi 'yørpabi masu ni hmuh. Ni mmaj gdi 'yøtra 'befi gui pehm, gui 'yø'ni güendahu ngue tengutho 'mø gdi ørpahu rá 'befi ra Cristo. 6 Gui hyumbabi 'mø gadi mpehm. 'Yo gui nnehu ngue høn'mø nnu ni hmu gui humbah, sinoque gui 'yøt'e ngue yø mefi'ah ra Cristo. Co gätho ni mmaj gdi 'yørpahu'a te rá pähä Oja. 7 Nu'mø ja te gui pehm, con n'na ra pähä gdi 'yøthu ra 'befi. Gui 'yø'ni güenda ngue ra Cristo gui ørpahu rá 'befi, hingue masque gui 'yemhu ngue ra ja'itho gui ørpahu rá 'befi. 8 Porque ya gui pahmu ngue nu'a ra Hmu Jesucristo, nu'a te ra nho xa 'yøt'e n'na ngu n'na ra ja'i, gue'a rá nzäbi ra ja'i di un'na. Nu'mø 'bährá hmu oque hinjo'o rá hmu n'na ra ja'i, nu te ra nho xa 'yøt'e, gue'a rá nzäbi di t'un'na.

9 Ague gyø hmuh, dami 'yørpabi ra nho ni mefi gui sihu. 'Yo gadi pihmu yø mefi. Dami bemhu na ra hya ja ua. Ngu'u yø hmu ua ja ra ximhäi, ngu'u yø hmiqui, n'nat'a ni Hmuh bí 'bu mahεts'i. A nu'a p'uya, hingui huantho yø ja'i ørpa masu'a.

10 Ague ma zi cu'ah, dami zajni mmaih conna ts'edi di 'da'a ma Hmuh. Porque hønt'a tate ja rá ts'edi'a. 11 Nuna ra hya di 'da'ahu Oja ngue gdi mfähmu, dami 'yøthu ngue tengutho 'mø da m'mant'i'ahu na ra hya na. Janangue da zä gui täjpa hu rá hya ra zithu nu'a nne da hyäcju. 12 Porque nuna ra tunhni di øthu ya, hinga gue'u ma mmic'ei dadi ndunhu, sinoque nu'u dadi ndunhu ya, gue'u yø ts'onthi ja yø ts'edi ngue di manda ra nts'o ja ua ja ra ximhäi.

I 'yo maya ndap'u bi zä. ¹³ Janangue di ndu xanho ni n'yomfenihua ya co nuna ra hya di 'da'ahua Oja, guehna gdi täcju ra nts'o na. Nu'mø da 'yehra ora ngue gui nthehua n'na ra hya xants'o, 'yo di dap'ahua. Nu'mø ngue gä 'yøthua na ra hya naya, ya du xanho ni n'yomfenihua 'mø.

¹⁴ Nu ra soldado 'mø ngue ya xa nsä ngue da ma ra tunhni, ya xa dutra ngat'i, ya ha ra njudi di nyani, 'ne he rá he ngue ra t'egui. Dami njathua p'uya ngue gdi nyamhuma na ra hya majuaní. Nu'a te xanho, gä gue'a gui 'yøthua'a. ¹⁵ Nu ra soldado 'mø ja ngue ha da ma, ya xa nsä, hinha ga hychyø 'boxthi. Dami njathua p'uya, gui ja ndummai ngue gui mma guá mamhuma ra hoga 'da'yo hya. Guá xihua ra hya yø ja'i ngue ha di zä di nhojpauí Oja. ¹⁶ Nu ra soldado ha rá njudi. Nu'ua yø nsä n'youi ra sibi bi enyø nsaiui hinguí thot'i. Gui njathua p'uya co nu'a ni nt'ec'eihua i ja, ya hinda zä da dap'ahua ra zithu. ¹⁷ Gui 'yøt'e tengutho 'mø gdi hushua ra fai t'egui, hinte da thot'i. Dami njathua p'uya, n'nat'a beni ngue ya bi nyanni tehua. Nuna rá hya Oja di 'da'ahua ra Espiritu Santo, guehna gui nnøpa juaihua na, ngue gdi taphua ra hya yø ja'i.

¹⁸ 'Yo di cohni mmaihua, mat'Ojahua hangu ra pa. 'Yäphua Oja'a te gäma hya di ben'nahua ra Espiritu Santo gui 'yäphua. Gätho yø ja'i ya o rá 'ye Oja dami marpahua Oja yø ja'i, 'yogui säyathohua. ¹⁹ Xquet'a 'necä dami marcahua Oja n'namhuma ngue Oja di 'dacra hya ga mma. Nup'ua ha ga mmanna hya, ga ha ra ts'edi ngue ga mmanna hya. Nuna ra hoga 'da'yo hya, hinga su ga xicä yø ja'i hanja na ra hya na. Porque hinguí pahyø ja'i na ra hya na. ²⁰ Oja bi 'yexqui ngue drá representantegui ngue ga mmangä na ra hoga 'da'yo hya na. A nuyá, ngue dí mmangä na ra hya na, ya dí ofadi. Janangue dami marcahua Oja n'namhuma ngue nuna ra hya ni 'yehma xi ga mma, da zä ga ha ra ts'edi ga mma xanho ra hya.

-----
²¹ Nuna ma zi cuhua ra Tíquico, xquet'a emmei di mpefi ngue ørpabi rá 'befi ra Hmu. Nu'mø bi map'ua naya, go da xi'ahua te dadi jagä na. 'Ne da xi'ahua te dí øt'ä ua. ²² Nuna ra Tíquico dí et'ä p'ua na ngue da ma di

zengua'ahua. 'Ne daní xi'ahua te dadi ja. Nuna ra hya da xi'ahua p'uya, di hatra ts'edi ni mmaihua na.

²³ Dí nnegä ya ngue nuna Oja ma Papáhua co 'nehna ma Hmuhua Jesucristo di darpabi yø nt'ec'eí to gätho ya ja yø nt'ec'eí, 'yo dadi njunt'i, sinoque di mahyø mmic'eíui n'na ngu n'na. ²⁴ Oja di japi te'o gätho ngue yø mmái gui ma'a ma Hmuhua Jesucristo. Da ngut'atho.

Filipenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Filipos.

¹ Nugä drá Pablo, conná Timoteo, yø mεfigä'be ra Jesucristo. Nu'ua yø mamhya p'ua ja ra hnini Filipos, da gue'ua yø n'yohua ja yø cargo p'ua ja ra nija, gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'yε Oja ngue ya εc'εi ra Jesucristo, gä dadi zεngua'be. ² Dí nnegä'be ngue nuná Oja mā Papáhu co 'nεhna mā Hmuhua Jesucristo di jap'ahua 'nε da hyut'a ni mmaihua.

³ N'na ndi ngu n'na ndi ga mbεn'ahua, dadi ja mammadigä Oja conná ngue'ahua. ⁴ Nu'mø dá mat'ahua Oja, janjuani dadi johya. ⁵ Porque dí mbεn'ahua ngue nu'mø mambá fadi gá 'yεc'εihua ra hya, gá fäxcahua mεnte dadi 'yongä ra hoga 'da'yo hya. 'Nε asta guetya guí fäxcathohua. ⁶ Asta gue'mø gambá fadi gá 'yεc'εihua ra Jesucristo ya, bi 'yøt'ahua ra nho Oja. 'Nε man'na di 'yøt'e ngue gui commanhohua. 'Nε dí padí ngue go gue'a da 'yøt'e ngue gui pømmanhohua 'mø ra pa da εp'ua ra Jesucristo'a. ⁷ Ni 'yup'ua ngue εmmei di mbεn'ahua, porque gäthogahua, bi 'yøtra mate Oja ngue bi 'dacju ra 'befi ngue dadi 'yonnbahua rá hya. A nuyá, gue'mø dí ofädi, ogue dí 'bucä p'ua ja ra ts'ut'abi, dí tøxä nā ra hoga 'da'yo hya, 'nε dadi ja majuani ngue majuani na. ⁸ Nuná Oja i padí ngue janjuani dadi madí gätho'ahua tengutho guí mā'ahua ra Jesucristo.

⁹ Nu'mø dí mmat'Ojagä, dí äpi ngue nu'a te gni mmahua, man'na man'na gdí mmahua. 'Nε dí äpi ngue da xoc'a ni n'yomfεnihua ngue da dini xanho ni mmaihua hanja ra hya. ¹⁰ Dí nnegä ngue guí padí gui huanhna ndana ra nho i ja ngue gui 'yøthua. Janangue nu'a ra pa da εp'ua ra Cristo, ya hinte mantso da thin'nahua. ¹¹ 'Nε hont'a ra Jesucristo da zä da 'yøt'e ngue gä ra nho gdí n'yohua. Nu'mø bi nu yø ja'i ngue guí 'yohua xanho, ya da 'yεspabi Oja yø ja'i.

¹² Ague mā zi cu'ahua, dí nnegä ngue guí pahua ngue nu'a te gä dá thocä, εnā gue gue'a man'na i fahra hoga 'da'yo hya'a. ¹³ A nuyá, gätho yø soldado 'bucua ja ra palacio, 'nε gätho ya mi'da yø ja'i 'bucua, ya padí ngue dí ofädigä ngue dí εc'εi ra Cristo. ¹⁴ Nu'mø mi hnu ngue ya dí ofädigä, xangu mā cūhua bi hya ra ts'edi, himbi nsu da mambrá hoga 'da'yo hya Oja. I padí ngue hingui hegahua'a ra Hmu.

¹⁵ A nuyá, nu'ua to mmanna Cristo ya, 'bu i'da ngue di seyagui, i nne da 'yengahai. Pe mi'da p'uya, conná pähatho ga mmanna Cristo. ¹⁶ A nu'ua di seyagui, i mmanna hya ngue di nu manhose yø ja'i, 'nε himma juani ngue yø mmui ga manna hya. Porque embi ngue da du mā mmwigä 'mø ga padí ngue gä tenyø ja'i'a ra hya mman'ua. ¹⁷ Mi'da p'uya, ga mmanna Cristo ngue di maqui. I padí ngue dí 'bui ngue ga tøxä ra hoga 'da'yo hya ua ja ra ts'ut'abi.

¹⁸ Pe hinte ja'a, gue'mø gue yø mmui ga manna Cristo yø ja'i, ogue hin'na. Pe squerangue i hmanna Cristo, guehna nná johyagä naya. 'Nε man'natho dadi johya. ¹⁹ Porque dí padí ngue ga pømmanhogä ua ja ra fädi ngue guí mmarchua Oja, 'nε fäxcä ra Espiritu Santo bá penhna Jesucristo. ²⁰ A nuguí, nu'mø ga su ga mmanna hya ngue ra Cristo, ya ra 'be'isätho te dí øt'ä 'mø. Hante gue ga ha ra ts'edi ga mmanna hya hangu ra pa, hingue masque ga su ngue dí ofädi. Ogue ga pongui, ogue da thogui, hindi mportagä'a. Nuguí dadi ja ndummui dí honnbi ha di hnu manho ra Cristo. ²¹ A nuyá, dí nne ngue ya gdä 'bu'a ngue ga ørpabi rá pähä ra Cristo. A nu'mø dá tu, ya man'na mā datho ra nho ga nthε'be. ²² Nu'mø ga sigue ga m'mucua ja ra ximhai, da zä ga tapä mi'da yø ja'i ngue da 'yεc'εi ra Cristo. Janangue nuya hindi padí ndana gue'a εxa ja ts'editho ga øtya. ¿Ua nuhma xanho ngue ga sigue ga m'mui, ua gue xanho ngue ga tu? ²³ Nuya hindi padí ndana εxa ja ts'editho ya yoho yø hya ya. Nup'ua nná bεngä, man'na xanho ngue ga tu, ya gani m'mu'be ra Cristo p'uya. A nuguí, dí nnu manho ngue ga tu. ²⁴ Pe co nu'ahua, ya xanho ngue dí 'bui. ²⁵ Janangue'a dí haxa njuani ngue ga sigue

ga m'mai, n'namhma ga ha'ahua ra ts'edi ngue di nda ni nt'ec'eiha. 'Ne man'na di nja'aha mpaha porque man'na di nda ni nt'ec'eiha i ja. ²⁶ Nu'mo ga nuja mahon'a p'uya, ya man'natho gadi ja mamadiah ra Jesucristo conná nguecä.

²⁷ Guí ja ndummhai gui 'yothu'ya yø hya mmaná hoga 'da'yo hya ra Cristo. Dami 'yot'e te dí xi'aha, gue'mo ga mmagä p'ua ga ma nu'aha, ogue hin'na. Pe dí nne ga øde ngue gui hahua ra ts'edi 'ne 'da'igu gui mmamhma. 'Ne gui honi ha gdi japhua ngue di nth'a'a ra hoga 'da'yo hya ngue'a ra nt'ec'ei ja'aha. ²⁸ Nu'mo di pi'aha ya yø ja'i sähra hoga 'da'yo hya, 'yo sä gui sühua. Porque nuyá, nu te øt'e, gue'a ra hmey'a ngue di m'medi. Pe nu'aha p'uya, nu te gui øthu, gue'a ra hmey'a ngue di nyanni tehu. Porque guehna Oja faxaha. ²⁹ Nuna Oja bi 'da'aha rá mate, hinga hontho ngue gui 'yec'eiha ra Cristo, sinoque xquet'a ja ngue gui sähu ra n'ua ngue gui ec'eiha na. ³⁰ A nuyá, ma ga homhma ha di nthahra hya ya. Ya gui nuhu te dá øt'a m'met'o, 'ne ya gui øhma ngue dadi sigue dí honi ha nná japi ngue di nthahra hya.

2

¹ Di ha'aha ra ts'edi na ra Cristo. Nu'a gui ma'aha, gue'a di hoc'a ni mmaih'a. Nu'a ra Espiritu Santo gui n'yoha ya. Ya ja ni yemmaihua ya, 'ne ya ja ni nhuocatehua ya. ² Pe man'na ga johyagä 'mo gui 'yothu ya yø hya dí xi'aha. Dami ne ngue 'darbu di n'yo ni hyaha. Gätho'aha 'da gdi mmathohua, hinjon da bõni ngue da n'nan'yo rá n'yomfeni. ³ 'Yo gadi 'yexha, 'ne 'yo gui nne ngue go da nu manho'ascha yø ja'i. Sinoque gui 'yot'e tengutho 'mo hinte gadi muhu. Gui 'yothu ngue tate xanhu mi'da yø ja'i ngue'aha. ⁴ 'Yo gui øthu ngue hõn'ascha gui timhma ra nho. Dami 'yothu ngue 'ne hmi'da yø ja'i da dinna nho.

⁵ Dami 'yothu tengutho bi 'yøtra Jesucristo ngue hingui ts'ua bi 'yets'i. ⁶ Madague'a ngue Oja'a, pe bá sop'ua rá cargo mi ja ngue madi manda p'ua mahets'i. ⁷ Bi n'uni bi nja'i. Bi gohi tengutho n'na ra hmiqui. ⁸ Nu'mo mi m'mai ngue ra ja'i

p'uya, hingui ts'ua bi 'yets'i. Gä bi 'yutho'a te rá nt'edi Oja, asta bi n'uni bi tho. Bi dup'ua ja ra pont'i, madague'a t'embj ngue ra 'be'isä ngue to da dup'ua ja ra pont'i. ⁹ Janangue nuna Oja bi japi ngue ma datho da hnu mansu. Bi japi ngue bi ntate, hin jomman'na ngue tengua. ¹⁰ I nnepe ngue nu'mo bi t'øde ngue hmambrá thuhu ra Jesús, Gä di ndantyøhmu'ua bi 'bu mahets'i, 'ne'ua 'bucua ja ra häi, co 'ne'ua 'bup'ua ja ra nidu, Gä di ndantyøhmu. ¹¹ Gätho da ma ngue ra Jesucristo, gue'a ra Hmu'a. 'Ne nu'mo t'espabi ra Jesucristo, tengutho 'mo go di t'espabi Oja, rá Papá.

¹² Ague ma zi cu'aha, nu'mo dambá m'macä p'ua gui 'buhma, Gä 'yec'ei te dá xi'aha. A nuyá, madague'a yaua dí bucä ya, pe ma datho dami 'yec'eiha na ra hya dí pen'nahua ya. Ya bi nyanni tehu. Janangue ma datho dami nu mansuhua Oja ya. Dami ja ndummhai gui hyoni ha di hnu manho'aha. ¹³ Nuna Oja, go di ben'nahua na te ra nho ja ngue gui 'yothu na, 'ne da mäxaha ngue da zä gui 'yothu'a te nne Oja ngue gui 'yothu.

¹⁴ Nu te ja ngue gui 'yothu, 'yothu co n'na ra pähä. 'Yo 'be gui ena ngue ra ts'edi t'øt'aha. ¹⁵ Janangue hin tema ts'oqui da thin'nahua. Porque ya yø basi'aha Oja p'ua ha 'buhyø ja'i ngue yø ts'oc'ei 'nehyø mmejmahya. Mahyonitho ngue di nequi ngue n'nan'yo'aha ngue yø ts'oc'ei 'bucua ja ra ximhäi. ¹⁶ Dami xihma yø ja'i ha di zä di nthui ra 'da'yo te. A nu'mo bá ehra Cristo p'uya, da zä di nja ga mpaha conná ngue'aha. Porque ya hinga särbatho dá mpecä p'ua gui 'buhma.

¹⁷ A nuyá, ya gui ec'eiha ra Jesucristo, ya Gä unni mmaihua Oja ya. Nu'a te gni johyaha ya, xquet'a 'nequi dadi johya, madague'a ya ja ngue da thogui co nuna ra hya dá xi'aha. ¹⁸ Pe dami johyaha tengutho nná johyagä, 'yo tu ni mmaihua 'mo dá tugä.

¹⁹ Da ne ra Hmu Jesús ngue ga penhna p'ua ra Timoteo, da nu'aha. Nu'mo bá penc'a p'uya, ya ga johya 'mo dá padi te gadi jahua. ²⁰ Porque hinjongui põni ngue di øt'e tengutho dí ør'be ra Timoteo ngue dí

hon'na'be ha gdi timhm̄ ra nho. ²¹ Nuya gätho mi'da 'b̄cua, yø 'b̄fise'a ni ma yø mm̄ai øt'e, hinga gue'a rá 'b̄fi ra Cristo ni ma yø mm̄ai ngue da 'yøt'e. ²² Guí pahm̄a ngue ra Timoteo di n̄equi ngue ha ra ts'edi fäxcagui ngue di mm̄am'be ra hoga 'da'yo hya. Tengutho n'na ra ts'unt'ü 'mø fäxrá papá p'ü ha di m̄p̄efi, njarbutho na. ²³ Dí nne ga p̄enhnä p'ü ra Timoteo, hõntho ga padí tengü da gohma asunto. ²⁴ Da ne Oja ngue ya himm̄a ya'atho ga mmagä p'ü, ga ma nu'ah̄a.

²⁵ Nunä ra Epafrodito guá p̄enngah̄a ua ngue bá hanngagui ra m̄enyü dí honi, xquet'a 'n̄ehnā em̄m̄ei bi mäxqui ngue honi ha gdá japra hya. P̄e nuyá, dí ena ngue mahyonitho da map'ü ya. ²⁶ Porque mi zä mi badi ngue gá 'yøhm̄a ngue bi hyenni, em̄m̄ei bi dü rá mm̄ai. Janangue nuyá, ya hingui nnu ra pa da map'ü ya, para ngue guí pahm̄a ngue ya bi zä. ²⁷ 'N̄e majuan̄i bi hyenni, ya ja ngue xta ndü. P̄e conná nguehrá mate Oja himbi dü. Nu'mø ngue xta ndü, xøgue di ntimb̄a ma dümm̄igä p'üya. ²⁸ Janangue nuyá dí xõnni ga p̄ennb̄aya, n'namhma ngue man'na guí johyah̄a 'mø gá nuh̄a mahõn'a. Ya xquet'a da hyu ma mm̄igä p'üya ngue guí nnuh̄a ngue ya hinte di ja. ²⁹ Guí johyah̄a ngue guí nnuh̄a, porque gadi ncuh̄a ngue ra Cristo. Damí nu mansuh̄a gätho yø ja'i te'o ga 'yo tengutho ga 'yo ra Epafrodito. ³⁰ Ya guí nnuh̄a, ya ja ngue xta ndü ngue ørpabi rá 'b̄fi ra Cristo ngue bi mäxcagui. Bi n'uni bi m'm̄a man'ü ngue bi 'yørcagui ra 'bäxte nunä himm̄i sä guí 'yørcah̄a.

3

¹ Ague ma zi cu'ah̄a, damí johyah̄a rángue guí ãc'eīh̄a ma Hm̄uh̄a Jesucristo. A nuguí, hinte ga 'bedi ngue nyondi ga xi'ah̄a na ra hya dá cuatä ra s̄cua. Nunä ra hya na, da 'yøt'ah̄a ra nho. ² Damí mfähm̄a ngue'ü yø ts'oc'eī 'yop'ü hinn̄i 'yup'ü te øt'e. Guehya embi ngue jatho da hm̄epyä yø 'yãc'eī ngue di njapra circuncisión. ³ A nuju, nu'a ma hm̄epyah̄a, gue'a nná thanneh̄a Oja co gätho ma mm̄ih̄a'a. Ya dadi johya ngue ma n'yoh̄a ra Jesucristo. Dí pahm̄a

ngue hinda zä ga honse ha gdá nyamhm̄a. ⁴ P̄e nu'mø to ena ngue da zä da hyonse ha di ma mahojpi, p̄e ma dathogä ngue gue'a nmi hongä'a. Porque man'natho mi p̄ømmanho te nmará 'yogä ngue mi'da. ⁵ Ja rá hyato ma pa dí 'b̄cä 'mø mi hm̄epyagä bi njacra circuncisión. Porque drá judiógä. Nunä ma mboxitagä, guehna ra Benjamín. Drá judío 'mø ma mi, 'n̄e nu'a ma hya, guehna ra hya ngue ra ebreo. Nu'a te nná mangä'a te mmamp'ü ja ra ley ca yø judío, gue'a rá nt'ãc'eī yø fariseo'a. ⁶ Ngue hinmi nnegä ngue da th̄ep'ü'a p'üya, nmi s̄cä'ü yø ja'i ãc'eī ra Cristo. Nu'a ngue nmará øt'ä'a te ra hya mmamp'ü ja ra ley p'üya, hinjongui engui ngue hinga gue'a te dí øt'e. ⁷ P̄e nuyá te gätho nmi embä ngue tate madi muui ngue'mø ga øt'e, nuyá dí ør'ma güenda ngue hinte di muui ya, porque ya dí ãc'eī ra Cristo. ⁸ A nuyá, madague'a ngue nmi engä ngue tate di muui te xta øt'e, p̄e nuyá dí ør'ma güenda ngue hinte di muui ya. Porque nuyá, man'na tatetho di muui ngue dá pacä'a ma Hm̄u Jesucristo ya. A nuyá, nu te gätho nmi nnõxä m'met'o, dí engä p'ü'a ya ngue dí tenna Cristo. ⁹ Hõndra Cristo dí nnõxä ya ngue bi yangui. Ya hinga gue'a ngue ga øt'ä'a te ra nho mmamp'ü ja ra ley ca yø judío ngue gdá nyanya. Sinoque bi hogagui ma ts'oqui Oja ngue dá ãc'eī ra Cristo. Porque Oja di hojpi te'o ngue ãc'eī'a. ¹⁰ A nu'a dí nnegä ya, ngue ga padí xanho ra Cristo. Dí nne di 'dacä'a rá ts'edi Oja bi 'yu'mø mi b̄ennate ra Cristo. Janangue tengutho ra Cristo ngue bi tho, xquet'a 'n̄equi dí em̄ma te ya, madague'a ngue ga tü. ¹¹ Dí nne ngue 'n̄equi ga b̄ennate 'mø bi b̄ennate yø ánima.

¹² Di 'b̄etho ga øt'a te gätho ja ngue gdá n'yogä. Hingue masque sä ga ena ngue ya hinte di 'bedi. A nuyá, dadi ja ndumm̄ai ngue xammatho ga s̄udi ga øt'ä'a te i zongagui ra Cristo ngue ga øt'e. ¹³ Ague ma zi cu'ah̄a, hindí nne ga mma ngue ga ena ya gä xanho te nná 'yo. P̄e hõnda n'na ra hya ja ngue ga øtya. Nu te xa thogui, ya da gop'ü'a ya. Nu ra pa di ma p'üya, ma ga ja ndumm̄ai ga øt'a te ja ngue ga øt'e. ¹⁴ Nu'mø bi zädi ngue gätho ga øt'a te i zongagui Oja

ngue ga øt'e, hinte di 'bedi, nup'u mahets'i di n'najhma nzäbi ngue ya ma n'yo'be ra Cristo.

¹⁵ Gäthogahü ngue ya bi dimma mmühü xanho hanja na ma nt'ec'ehü i ja, a nuyá, ma ga homhmü ya ngue man'na man'na di zä ga n'yo manhohü. Pe nu te'o ena ngue ya hinte di 'bedi, ena ngue ya ga øt'a te nnep'a Oja ngue da 'yøt'e, Oja da xojpa rá mmüi ra ja'i ngue da badi ngue hinga gue'a te øt'e.

¹⁶ Nu'a te gäma hya dí timhmü ya, gue'a ja ngue ga øthü'a.

¹⁷ Ague ma zi cu'ahü, para ngue gui padi te i ja ngue gdi n'yohü, tengutho gá nuhü ngue dí øt'ä, da gue'a gui 'yøthü'a ya. Ya gui nuhü te ga 'yo yø ja'i nuyá øt'e tengutho dí øt'ä. ¹⁸ Ya xangu yø nnidi xtá xi'ahü na ra hya honga mmangä ya. 'Ne conma guidä nná xi'ahü ngue 'yop'u xangu yø ja'i nu'u i mma ngue hinte di muui'a i du p'u ja ra pont'i ra Cristo. ¹⁹ Nu'a ja ngue da thoya yø ja'i ya, di m'medi. Guehya hinguí so yø mmüi Oja ya, sinoque hønt'a te yø pähäse so yø mmüi. Nu'mø bi 'yøtra nts'o ja ua ja ra ximhäi, gue emma gue di 'yextho, 'be xinguí pes'yø sä. ²⁰ Pe nuju, dyø mmenguhü p'u mahets'i. 'Ne dí tømhmü ngue ja di 'yep'u na ra Hmu Jesucristo ma Yantehü. ²¹ Nuná, di pärcä ma do'yohü porque nuyá hinguí nzaquigahü ya. Di japi ngue da gohi tengutho rá do'yo ngue maguesé. I ja rá ts'edi ngue nu te di manda di nja, gue'a di nja'a.

4

¹ Ague ma zimmadi cu'ahü, janjuani ngue dí nne ga nnu'ahü. Janjuani ngue dadi johya conná ngue'ahü. A nuyá, dí xi'ahü ngue 'yogui ehümü na ra Hmu Jesucristo.

² Nuná ra Evodia, conna Síntique, dí äpra mate ngue 'yo dadi nsüi, da 'yøt'e ngue di ncu ngue ec'ei ra Cristo. ³ A nu'i ma mmimmefiui, dí ä'i ra mate ngue gui nnu ha gdi japra hya di nxihya ma zi cühü yø xisu di nsüi. Nuyá yø xisu ya, guehya bi mäxcagui m'met'o p'u ha dá mangä ra hoga 'da'yo hya. 'Ne xquet'a bi mäxcagui ra Clemente con mi'da ma cu bi mäxqui ngue bi manna hya. Nu yø thuhu ya yø ja'i ya, i

nt'ot'i p'u ja ra libro nt'ot'i yø thuhu yø ja'i nuyá di nthüi ra 'da'yo te.

⁴ Zant'a dami johya ngue gui n'yohü ra Hmu Jesús. Dadi yopra hya dí xi'ahü, dami johyahü.

⁵ Nu'a te ra nho gni 'yohü, dami 'yuthü yø ja'i 'bup'u gui 'bühmü ngue gyø hoja'ihü. Nu'a ra Hmu, ya himma ya'atho da ecua'a.

⁶ Nu'mø ja te gui hemphü, 'yo di su ni mmühü. 'Yäphü Oja ngue da mäxahü 'mø te gui thohmü. 'Ne dami bëmhmü ngue xandøngu te ja ngue gdi ja mammadihü Oja. ⁷ Nu'mø gui 'yøthü na ra hya dí xi'ahü ya, Oja da hyut'a ni mmühü. Nu'a di hyu ni mmühü p'uya, ma datho ngue nthummüi xandønho, hinga ngu'a ra hya ga ya yø ja'i ngue embi nthummüi. Ya hinnü mantho te da zu ni mmühü ngue'mø ya gui n'yohü ra Jesucristo.

⁸ Ague ma zi cu'ahü, ya rá nzeguitho na ra hya dí xi'ahü ya. Da zo ni mmühü ya yø hya majuanü. Guehya yø hya bá n'yoi ra respeto. Guehya yø hya njuantho ya. Guehya yø hya hin tema ts'omhya bá n'yoi. Guehya yø hya ngue mahotho da zo ni mmühü. ⁹ Nu'a ra hya dá xän'nahü, gue'a gui 'yøthü'a. Ya gui nuhü te dá øt'ä, da ngut'a gui 'yøthü ya. Nu'mø gui 'yøthü'a ya, Oja da hyut'a ni mmühü.

¹⁰ Dadi johyagä 'ne dadi ja mammadi Oja ngue ya gá benju mahøn'a 'ne gadi zecju te dí honi. Dí pacä ngue hin gadi pumbenijü, pe mam'met'o himmi säp'u gui zecju 'mø.

¹¹ Nugä hin dadi 'mø hinguí fäxchü. Dadi johyatho hønt'a ts'u te nná 'bui. ¹² Dí padi te nná tho 'mø dí hyoya, xindí pa 'mø ngue ja te ga si. Dadi johyatho 'mø dí niya, oque dí tu manthuhu. Ngutho dadi johya gue'mø mbonguitho oque hinguí ts'u te ga honi.

¹³ Hønt'a ts'u tengue ga thogui, hindí su, porque ra Cristo di hacra ts'edi.

¹⁴ Xanho te gui ørcahü ngue gui fäxchü 'mø te dí hongä. ¹⁵ Nu'ahü, gyø mmenguhü p'u ja ra hnini Filipos, nu'mø rá müdi dambá mangä ra hya p'u Macedonia ja ni häihü, ma thocä p'uya ngue danü mpagä man'na nguadi, hønt'atho gá fäxchü'a te dí honi. ¹⁶ Nu'mø tobe dambi 'butä p'u ja

ra hnini Tesalónica, nyo ndi, nhyu ndi gá pɛnngahɛ ra mɛnyu gá si 'mø hin'yɛ te gá honi. ¹⁷ Hinga hontho dadi johyagã ngue gadi 'dacjɛ te dí si, sinoque dadi johyagã ngue nu te guí ørcahɛ, gue'a man'na di nu manho'ahɛ Oja'a. ¹⁸ Nu'a te ra mɛnyu guá pɛnhnɛ ngue bá ha ra Epafrodito ngue bi 'daqui, nugã dá haní. A nuya mbonguitho te dí honya. Nuna ra mɛnyu na, cohi como tengutho ra bopo ɛsyø ja'i 'mø øtra 'bøt'e, mazi hotho ga yuni. 'Nɛ i nnu manho Oja. ¹⁹ Nu'a ma Ojahɛ, di mfäxte ngue di 'da'ahɛ te gá gadi 'bɛhmɛ. Porque hin'yɛ p'ɛ rá nzɛgui i ja rá njapi di unni to n'youi ra Jesucristo. ²⁰ Para zantho ga ɛspahɛ Oja ma Papáhɛ. Da ngut'atho.

-----
²¹ Dí pɛnnbabi ra nzɛngua te'o gátho ya n'youi ra Jesucristo. Nuya ma cuhɛ 'bɛcua dí 'bɛi, xquet'a pɛn'nahɛ ra nzɛngua.

²² Gátho ya yø ja'i 'bɛcua ngue ya yø ja'i Oja di zɛngua'ahɛ. Da guehya 'da yø 'yɛc'ɛi 'bɛp'ɛ ja rá ngu ra dast'abi Roma pɛnhma nzaqui ra hya ngue di zɛngua'ahɛ.

²³ Nuna ma Hmuɛhɛ Jesucristo di japi gátho'ahɛ. Da ngut'a tho.

Colosenses Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Colosas.

¹ Nūgā drá Pablo, Oja bi 'yɛxqui ngue drá representantegä rā Jesucristo. Co 'nɛhna mā zi cūhū rā Timoteo ² dādi zɛnguagä 'be'ū to gātho ya o rá 'yɛ Oja rá m'mup'ū ja rā hnini Colosas. Gue'e mā zi cū'ahū ngue guí ɛc'ɛihū rā Jesucristo. Dí nne ngue nūnā Oja mā Papáhū di jap'ahū 'nɛ dā hyut'a ni mmāihū.

³ Nūnā Oja, guehna rá Papá mā Hmūhū Jesucristo. Guehna zant'a dādi ja māmādi 'mø dá mat'Oja conná ngue'ahū nā. ⁴ Porque dí øcā te ja ni nt'ɛc'ɛihū ngue rā Jesucristo. 'Nɛ dí øde ngue majuanī gādi māmū to gātho ya o rá 'yɛ Oja. ⁵ Xquet'a dādi ja māmādi Oja ngue'a te gā rā nho ya xpá nzānni di 'da'ahū p'ū mahɛts'i. Ya guí pahmū ngue Oja di 'da'ahū rā nho, porque guehna rā hyā n'yoi rā hoga 'da'yo hyā bi si'ahū nā. A nūnā rā hyā bi si'ahū, majuanī nā. ⁶ Pɛ hinga høn'athohū bi si'ahū nā rā hyā nā, sinoque mā'yoni rā hyā ndap'ū bi zā rá ngūni nximhāi. A nuyá, ndap'ū bi zā, man'na man'na ni 'yɛc'ɛitho rā hyā yø ja'i. 'Nɛ man'na ni xohyø n'yomfɛni yø ja'i ndana rā nho dá n'yo. Porque nuyá, ndap'ū bi zā njap'ū tengutho'a te bi njap'ū guí 'būhmū astā guehyø pa xcā 'yøhmū nā rā hyā nā. Ja bá timp'ū ni mmāihū ngue majuanī ja rá mate Oja. ⁷ Nūnā mā zi cūhū rā Epafras bi xān'nahū nā rā hyā nā. Xquet'a ørpabi rá 'bɛfi rā Cristo tengutho dí øt'ä. Nūnā rā Epafras di mpɛfi xāho p'ū ha guí 'būhmū ngue mānā hyā, tengutho 'mø gdí 'būcā p'ū. ⁸ Nūnā rā Epafras, guehna bi xiqui hanja'a te øt'ahū rā Espiritu Santo ngue gādi mmāmū n'na ngu n'na'ahū.

⁹ Astā guehra pa xtá øcā nā rā hyā nāya, hīndi sāya dí mmat'Oja conná ngue'ahū. Dí äpā Oja ngue dā 'yøt'e ngue guí pahmū xāho'a te gā nne Oja guí 'yøthū. Dā xoc'a ni n'yomfɛni ngue man'na gdí pahmū'a

te rā nho ja ngue gdí n'yohū. ¹⁰ Porque dí nnegā ngue guí n'yohū tengutho nne Oja gdí n'yohū. Nū'mø ngu'a guí 'yøthū ya, nūnā Oja zant'a jampähā conná ngue'ahū. Dí nnegā ya ngue nūnā te gā guí 'yøthū, gā dā gue'a te xāho guí 'yøthū. Dí nne ngue man'na man'na gdí mbɛnthū Oja. ¹¹ Nūnā Oja jase rá ts'ɛdi, guehna dí äpi ngue di 'da'ahū rá ts'ɛdi nūnā guí homhmū ngue dā zāp'ū guí sɛthū'a te gā rā n'ū guí thohmū. Zant'a guí johya thohū. ¹² Dí nne ngue guí ja māmādihū Oja, nūnā rá Papá rā Jesucristo. Porque guehna bi 'yøt'e ngue di tocagahū nā te gā di unnbū mahɛts'i'ū yø ja'i ya o rá 'yɛ. ¹³ Nūnā guehna bá jugahū p'ū ja rá ts'ɛdi rā zithū mādi mandagahū nā. Bi 'yøt'e ngue go dá ɛc'ɛihū'a te rā hyā di mānda rá Ts'ant'ū Oja. Nūnā Oja ɛmmɛi di mā'a rá Ts'ant'ū. ¹⁴ 'Nɛ guehna rá Ts'ant'ū Oja bi gurcā mā ts'oquihū. Janāngue ya bi punnga mā ts'oquihū.

¹⁵ Nūnā Oja, hīnjongui nnu nā. Pɛ conná guehra Jesucristo ya fā Oja ya, porque 'da'igu'ū. Nūnā rā Jesucristo, guehna māguesɛ nā ngue'a te gātho i ja. ¹⁶ Conná guehra Jesucristo i ja ya yø cosa bi hogui, tengutho bi ja mahɛts'i 'nɛ'a te gā ja ua ja rā ximhāi. Guehya yø cosa dí nnuhū ngue ja, co 'nɛ'ū yø cosa ngue hīndi nnuhū. Conná ngue'a, 'bū'ū to ja yø ts'ɛdi, 'nɛ 'bū'ū to t'ɛc'ɛi, 'nɛ 'bū'ū yø ts'ut'abi, 'nɛ 'bū'ū to gātho yø hmū. Porque rā Cristo go bá sānni te gātho ja'a, 'nɛ go gue'a di mānda gātho yø cosa'a. ¹⁷ Nūnā rā Cristo, ya mi 'bū'mø tobe hīmmi ja'a te ja ya. Pɛ nū te dí nnuhū ngue ja ya, go gue'a øt'a ya ngue di sigue jatho yø cosa i ja. ¹⁸ A nuyá, nūnā rā Cristo guehna 'bet'o nā ngue gātho yø 'yɛc'ɛi 'bai, tengutho rá ya rā ja'i, gue'a 'bet'o'a ngue di māndabi gā rá do'yo rā ja'i. A nūnā rā Cristo, guehna di unnā 'da'yo te'ū to gā ɛc'ɛi nā. 'Nɛ go 'bet'o nā ngue'ū to di bɛnnate p'ū ha dā nt'ägui. Janāngue nūnā rā Cristo, guehna māguesɛ nā ngue'a te gātho i ja. ¹⁹ Oja bi ne ngue tengutho'a, xquet'a njarbatho rā Cristo ya. ²⁰ Oja bi ne ngue connā Cristo dā zā di mpɛnhui Oja yø ja'i 'būcua ja rā häi co 'nɛ'ū bi 'bū mahɛts'i. Di nhøjpai Oja rángue bi dū p'ū ja rā pont'i rā Cristo.

21 Nu'mø yø pa xa thogui, gmi nnu 'dan'yohu Oja p'u ja ni mmaih. Mani nsaih na, porque ga ra nts'o gmani n'yohu. Pe ya bi ne Oja ngue da n'amigohu ya. 22 Ra Cristo bi n'uni bi tho, n'namhma ngue di hoga ma ts'oquihu. Janangue nu'mø ya gdi 'buhmu p'u ja ra hmi ra da Oja, ya hin tema nts'o di nequi p'u ja ma mmaih. Ya hin tema hya da thinngha. 23 Pe jatho ga hahu ra ts'edi ngue di ndu ma nt'ec'ei i ja. 'Ne 'yo gui yobenihi nguehna ra hoga 'da'yo hya bi si'ahu. 'Ne guehna ra hya i hma ga ra ngani nximhai na. Nugä drá Pablo xquet'a guehna ra hya di mmangä p'u 'buhyo ja'i naya.

24 A nuyá, dadi johyagä ngue di sägä ra n'u conná ngue'ahu. Porque ya di thocä ra n'u ja ngue ga thogui, tengutho ra Cristo bi zä ra n'u conná ngue'u yø ja'i bi 'yec'ei. 25 Nuna Oja bi 'dacä ra 'befi ngue ga faxahu co gätho mi'da yø 'yec'ei. Janangue nuyá, gä di mmangä'a te gäma hya n'yoi ra hya Oja. 26 Nuna ra hya di mmangä, himmi fa'mø yø pa xa thogui, asta ja nuyá, ja bi fahya. A nu'u yø nyogui ja'i xa m'mai, himbi bahna ra hya na. Pe nuyá, nuna Oja bi japi ngue bi ba'u yø ja'i ya o rá 'ye ya. 27 Oja bi 'yøt'e ngue da fadi hangu gangu ra nho di unyø ja'i hingyø judío. Guehna ra hya naya ngue ya gui n'yohu ra Cristo. A nuyá, ngue ya gui n'yohu ra Cristo, ya tinni mmaih xandønho ngue majuaní di n'na'ahu ra nho p'u mahets'i.

28 Nuna ra Cristo di mmangähe. Dadi consejohe gätho yø ja'i. Di xänbähe ra hya gätho yø ja'i, n'namhma ngue da badi xanho hanja ra hya. Di nnegähe ngue nu'u yø ja'i ya n'yoi ra Cristo, gätho ra nho da n'yo n'namhma ngue da nu manho Oja. 29 Guehna ngue nná ho ma mmái dadi mpefi. Porque di hacra ts'edi ra Cristo ngue ga mpefi ga mmaná hya.

2

1 Di nnegä gui pahmu ngue mathoguitho di hoga ma mmái di mmat'Oja conná ngue'ahu. 'Ne di mmat'Oja conná ngue'u yø 'yec'ei rá m'map'u ja ra hnini Laodicea.

'Ne di mmarpabi Oja gätho mi'da yø 'yec'ei hinjam'mø xa nnugui. 2 Di nnegä ngue gui hatra ts'edi ni mmaih ngue xøgue da 'da'igu gui mma n'na ngu n'na'ahu. 'Ne di nnegä ngue hinguí nyobenihi, gui pahmu xandønho hanja na ra Cristo. Nuna Oja, go øt'a ngue fadi xanho hanja'a ra Cristo. 3 Nuna ra Cristo, guesena da xoga ma n'yomfenihi na ngue da dinma mmaih hanja na ra hya tate di muui.

4 Di xi'ahu na ra hya na, n'namhma ngue hinjonda hyär'ma hya'ahu. Porque 'buhyo ja'i ngue mahotho ga ngucyø hya mma ngue ga nhäte. 5 Nugä hinga 'dap'u di 'buhmu ya, pe høn'atho di mben'ahu. 'Ne hu ma mmäigä 'mø di øde ngue da xandønho ni n'yomfenihi, porque gui hahu ra ts'edi gui ec'ei ra Cristo.

6 Nu'mø mambá fadi gä 'yec'ei ra Jesucristo, gä 'yøt'e ngue ni Hmuu na. A nuyá, nuna ra Cristo gä 'yøt'e ngue ni Hmuu, høn't'a zant'a da 'yo ni mmaih na ya. 7 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui hyehmu p'u ra Cristo. Gä 'buhmu conná ngue'a. Di ndu ni nt'ec'ei co nuna ra hya bi sän'nahu. Gui ja ndummái gui ja mammadih Oja.

8 Dami mfähmu xandønho. 'Yo toni ja'i dadi ts'on'na ni nt'ec'ei, sä da 'yena ngue da xän'nahu yø hya ngue yø mfadis yø ja'i, 'ne hinda gue'a ra hya bi xännbate ra Cristo da xän'nahu. Guehya yø hyäte ya, himma juani te i mma. Gue'a te yø mfadi yø ja'i ua ja ra ximhai i mmanya. Gue'u yø hya xa nja manjam'mø i mma.

9 Ra Cristo bi hnu ngue bi nja'i na, pe hinte di 'bedi ngue rá ts'edi Oja. 10 Ya di n'yohu ra Cristo ya, ya hinte man'na di 'bedi. Guehna 'bet'o naya ngue'u to gätho ja yø ts'edi. 11 A nuyá, ngue ya ni n'yohu ra Cristo, ya bi mepya'ahu. Pe gue himma xøts'etho bi mepya'ahu tengutho øtyø judío. Sinoque nuna ra hmeppa bi ja'ahu, bi hycra nts'o mi ja ni n'yomfenihi. 12 Nu'mø gmi nxixyahu, gä 'yø'ni güendahu ngue ya bi zep'u ra nts'o gmani n'yohu m'met'o. Gui øthu ra güenda ngue 'darbu bi t'ac'ahu ra Cristo. 'Ne gä 'yec'ei ngue ja ra ts'edi Oja ngue bi japi bi bennate ra Cristo 'mø mi du. Gä 'yøthu ra güenda ngue 'dap'u

gá bennateh_u ra Cristo, gá pahm_u ngue ya ma'da'yo gá m'mahm_u mahøn'a. ¹³ A nu'mø man'na ra pa, gätho yø ja'i hingyø judío, ma hin'y_u ra 'da'yo te porque himmi pa'a rá 'yu Oja, gä ra nts'o manì n'yo. Pε nuyá, bi 'yøt'Oja ngue gá ntheh_u ra 'da'yo te conná nguehra Cristo. Nu'a te ma ts'oquih_u mi ja, ya gä bi punngah_u Oja. ¹⁴ Mi ja ma ts'oquih_u ngue xtá festhoh_u rá ley Oja. Pε nuna Oja, ya bi hoga ma ts'oquih_u ngue bi du p'ua ja ra pont'i ra Cristo. ¹⁵ Nu'mø mi du p'ua ja ra pont'i ra Cristo, bi 'yemba häi rá hya'a ra hm_u ua ja ra ximhäi, porque nu'ua mamá daxquibi, gä bi ma häi. Xøgue nhmìte ngue bi 'berpa yø sä porque bi dapi gätho.

¹⁶ Janangue nuya yø ja'i embi ngue hingui ho te gui sih_u, 'yo gui εc'eih_u te mmanya. 'Yo gui εc'eih_u mø da 'yembi ngue jatho gui suph_u ra ngo, oque gui suph_u ra t'usna, oque da 'yembi ngue jatho gui suph_u ra pa ngue ra ts'äya. ¹⁷ Nuya yø hya ya, guehya mi ja ts'editho ngue di nja hante ngue da ehra Cristo. Pε nuyá, ngue ya bá ehra Cristo, ya hin'na ya. ¹⁸ 'Yo gui εc'eih_u mø da 'yεn'ah_u ngue ra ts'oqui gui 'yøth_u mø hingui thanneh_u yø anxε Oja tengutho øt'ua. Embi ngue di 'yεxra ja'i nu'a hingui nne da 'yøt'e tengutho ga 'yo'ua. 'Nε guehya yø ja'i mmanya ngue ja yø mfadi, εna ngue nnu yø cosa nu'ua hinjongui nnu. Pε di nequi ngue guehya yø ja'i di 'yets'i, porque εna ngue pasε, guehya yø ja'i hinte di muui te mmanya. ¹⁹ Guehya yø ja'i xa hyep'ua ra Cristo ya. Conque hønse ra Cristo 'bet'o ngue gätho yø 'yεc'ei. 'Nε guehna ra Cristo faxyø 'yεc'ei, porque gue'ua yø 'yεc'ei nnøpe ngue rá do'yo. 'Nε guehna di 'dacju ra ts'edi ngue ga n'yoh_u xanho na, tengutho nneclju Oja ngue gdá n'yoh_u.

²⁰ Dami 'yø'ni güendah_u ngue nu'mø mi du ra Cristo, xquet'a 'nε'ah_u ya gá tuh_u, ya bi zep'ua te yø ts'ännise yø ja'i ua ja ra ximhäi. Pε, çhanja ngue gui εhm_u ngue ni mantho ja ts'edi ya yø hya ya? Porque tobe gui nne gui siguetho gui 'yøth_u a te ga 'yo yø ja'i. ²¹ Nuya embi ngue hingui sä da ts'i 'da yø cosa. Em'mø bi nya: "Yo gui nne

ngue gui sä, asta 'yo gui thädi", i εna. ²² Pε gätho yø cosa i ja, xanho ngue da ts'i, 'nε nu'a te si ra ja'i, i thotho. Janangue nu'a te ra hya xänbata ya yø ja'i ya, yø hyasε. ²³ Majuanì ngue nuya yø ja'i mmanya yø hya ya, εna xøyø bamhya p'ua gui nequi. Porque εna ngue xänbata'a te ni 'yup'ua ngue di 'yøtyø ndanne yø ja'i. 'Nε xän'nah_u ngue gui 'yøt'e ngue hinte gadi muh_u. 'Nε xän'nah_u ngue gui sammì xandønho'a te rá pähä ni do'yoh_u. Pε hinte di muui ya yø hya mma, porque hingui hajpabi'a te rá ts'on'yomfεni jap'ua ja rá mmui ra ja'i.

3

¹ Dami 'yø'ni güendah_u ngue nu'mø mi bennate ra Cristo, xquet'a 'nε'ah_u ya gá bennateh_u. Janangue nu te gdí 'bahm_u ya, 'yø'ni güenda ngue tengutho 'mø ya gdí 'bahm_u p'ua mahets'i bí 'bahra Cristo ja rá n'yei Oja. ² Ma datho da zo ni mmaih_u yø cosa bí ja mahets'i. Hinga gue'ua yø cosa ja ua ja ra häi gui 'yεmph_u ngue ma datho di muui. ³ A nuyá, ngue gui n'yoh_u ra Cristo ya, ya hingui ja ngue gdí 'bahm_u tengutho gmani 'bahm_u m'met'o. Nuna ra Cristo, i n'youi na Oja rá Papá, 'nε guehna fät'a ni teh_u naya. ⁴ Nuna ra Cristo rá mmeti ma teh_u. Nu'mø bá ep'ua na, ya da hnu ngue tate ja rá ts'edi. 'Nε xquet'a 'nεclju da hnu ngue ya man'yoh_u na.

⁵ Janangue nuyá, nu'a te gä ra ts'on'yomfεni ja ua ja ra ximhäi, dami hyehm_u p'ua. 'Yo gui 'yots'om'maih_u. 'Yo tema nts'o gui øth_u. 'Yo di so ni mmaih_u ra nts'o. Nu te gui pesh_u, 'yo gui nneh_u ngue man'na man'na di nxandi. Porque nuya yø ja'i ngue njap'ua, gue'a te pets'i thanne, hinga gue'a Oja ni ma yø mmui ngue thanne. ⁶ Nuya yø ja'i njap'ua, guehya fεspatho rá hya Oja ya. Janangue guehya da japra castigo Oja ya. ⁷ Da gue'ah_u mø yø pa xa thogui, xquet'a xcá njah_u p'uya ngue gmi fεspathoh_u rá hya Oja.

⁸ Pε nu ra pa ja p'uya, dami hyehm_u p'ua gätho ya yø hya ga xi'ah_u ya: 'yo gyø cueh_u, 'yo hønra njunt'i gui nneh_u, 'yo gyø zateh_u, 'yo gyø nequisaih_u, 'yo gyø ya mant's'oh_u,

⁹ 'yo gadi nhyät'i n'na ngu n'na'ah. Nu'a te gmani n'yoh m'met'o, ya bi mpädi. ¹⁰ A nuyá, ya bi gom'da'yo ni n'yomfēnih ya. A nuna Oja, da zä da 'yot'e ngue man'na man'na gdí pahm na. 'Nε da 'yot'e ngue nu'a te nne Oja gdí n'yoh, hont'a hont'a da zo ni mmah'a. ¹¹ A nuyá, ya hīndi mporta ngue'mø ra judío ogue hīngra judío ya, mhmēpya ogue hīnga mhmēpya ra ja'i ya, ra 'dan'yo ja'i ogue ra ja'i hīn'y ra mfađi, 'bahrá hmu ogue hīnjo'o ra hmu. A nuyá, nuna mā datho ngue di mporta ya, guehna ngue da t'εc'ei ra Cristo. Porque ra Cristo, guehna n'youi gätho yø ja'i εc'ei na.

¹² Nuna Oja di ma'ah n'ε bá huan'nah ngue guí soh rá 'yε. O gadi 'yεxh ya, sinoque di nja ni nhuεcateh. Di nja ni yemmah. Dami 'yørpa ra nho ni mmic'ei. Nu'mø te si'ah, dami seth. ¹³ Dami seti te gadi n'yørpe n'na ngu n'na'ah. Nu'mø ja te gni njunth, dami mpunnbi n'na ngu n'na'ah. Tengutho ra Cristo bi pun'nah, dami njath p'ya ngue guí mpunnbah. ¹⁴ Nuna mā datho i ja ngue guí 'yøth ya, guehna ngue guí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah. Gue'a di zä guí 'yøth'a te gä dadi 'bep'ah guí 'yøth'a p'ya. ¹⁵ Nuna Oja, bi 'yot'e ngue xøgue εntho n'na nc'eiho ja gätho yø 'yεc'ei. 'Nε bi zon'nah Oja ngue hīngui nnu 'dan'yo n'na ngu n'na'ah. A nuyá, guí ja ndummah ngue mamī ts'omhm na ra hya i zon'nah Oja. Zant'a guí ja mamadīh Oja.

¹⁶ Nuna rá hya ra Cristo hōnna da 'yo ni mmah xandōho na. Nu'mø guí xānbateh ra hya, dami padī ha gdi japh ra hya guí mmahm. Dami ja mamadīh Oja co gätho ni mmah mēnte guí turpah yø salmo 'nēhyø alabansa. ¹⁷ Nu'mø ja te guí øth, ogue ha guí yathoh, dami 'yøth para ngue di t'εspabi mā Hmu Jesucristo. Rāngue guí εc'ei ra Cristo, nuna Oja mā Papáh da 'yø'mø gä zohm. Janāngue nuyá, guí ja mamadīh Oja ya ngue'a te gä ørch.

¹⁸ Ague gyø xisuh, dami 'yεc'ei ni dammeh. Guehna rá nsāui da 'yot'e te'o ngue ya εc'ei ra Hmu Jesús.

¹⁹ Ague n'yø'ah, dami mahni xisuh. Mahotho gdí zohm, 'yo hōndra sai guí nneh.

²⁰ Ague gyø basih, nu'mø nzo'i ni papá ogue ni mamá, dami 'yεc'ei. Porque gue'a di ho ra Hmu Jesús ngue guí 'yøhm ra hya 'mø ts'o'ah.

²¹ Ague gyø papáh, nu'mø guí nzohni basih, dami hyonbi ha hīndi mbøcε ni basih, n'namhma ngue hīnda gohyø mmāi.

²² Ague gyø hmiqūih, dami 'yot'e te gä di 'bep'a ni hmu guí 'yøth. 'Yo guí øth tengutho øtyø ja'i ngue hōn'mø nnu yø hmu di mpefi, hōntho nne ngue da hnu manho. Rāngue guí nnu mansuh Oja, nu te guí pehm, co gätho ni mmāi gdí 'yøth ra 'befi.

²³ Nu'mø ja te guí pehm, dami ne ngue co n'na ra pähātho gdí 'yøth ra 'befi. Guí 'yø'ni güendah ngue tengutho 'mø gdí ørpah rá 'befi ra Hmu Jesús. Hīngue masque guí 'yεhm ngue ra ja'itho guí ørpah rá 'befi.

²⁴ Ya guí pahm ngue nuna mā Hmu Jesucristo go da gut'ah na co nu'a te gä ra nho di 'da'ah m'mεfa. Porque guehna mā Hmu Jesucristo di mandagah ya. ²⁵ Pε nu ra ja'i xants'o te øt'e, ra castigo rá njut'i. Porque gätho yø ja'i, nu te gä xa 'yot'e, gue'a ra njut'i di nja'a.

4

¹ Ague gyø hmu, nu'a ni 'yup' guí 'yørpa ni hmiqūih, gue'a guí 'yøth'a, 'yo mathoguiho gadi umhm. Dami pahm ngue xquet'a bi 'bahni hmu mahets'i nε nnutho te guí ørpa ni hmiqūih.

² Guí hya ra ts'edi ngue njandyatho guí mat'Ojah. Hīnha rá nzeui guí ja mamadīh Oja. ³ Nu'mø gä mat'Ojah, xquet'a nεcā dami marchah Oja, n'namhma ngue nuna Oja da nu ha di japi hap da zä gā mmangā na ra hya na. Porque yø ja'i tobe hīngui padī hanja'a ra hya ngue ra Cristo. A nuyá, ya dí ofādi guehna ra hya dí mmangä.

⁴ Dami marchah Oja n'namhma ngue Oja da xāngui ha gdā japra hya gā mma. Porque nu'mø dá mangā na ra hya na, mahyonitho ngue da 'yo ni 'yu ra hya.

⁵ Nup'u 'buhyø ja'i hingyø 'yɛc'ei, dami mportahxanho. 'Nɛ dami hyoni ha gdi xihmra ra hya yø ja'i. 'Yo gadi 'bɛthra ra ora. ⁶ Nup'u haru gui yah, dami neh ngue gä ra hoga hya gdi nyah, mahotho da nt'øde ra hya gdi nyah. I jatho ngue ya gdi padi ha gdi japhra ra hya gui xihmra n'na ngu n'na yø ja'i.

-----
⁷ Nunā mā zi cūhā rā Tíquico hinguī hegagui, i fāxqui xanho. Porque 'dap'u dī 'yo'be ngue dī ørpā'be rá 'bɛfi rā Hmu Jesús. Nu te dī øt'ä ua ya, go danī xi'ahā p'u nā rā Tíquico 'mø bi map'u. ⁸ Guehnā nnā ɛt'ä p'u ha gui 'buhmā nāya, para ngue gui pahmā te dī øt'ähe ua. Go da hyut'a ni mmuihā nā. ⁹ Da mē nā mā zi cūhā rā Onésimo, xquet'a 'nehnā hinguī hehra hya nā. Guehnā n'na nc'ei ni mmenguhā nā. Nūya p'uya, go da xi'ahā temā hya ja ua ya.

¹⁰ Nunā rā Aristarco 'daua dī ofädigä'be, di zengua'ahā. Da guehnā rā Marco rá primo rā Bernabé, xquet'a di zengua'ahā. Ya xtá pɛn'nahā p'u rā hya ngue nunā rā Marco 'mø bi zømp'u gui 'buhmā, dami umhnā xanho rā ts'āya. ¹¹ Xquet'a di zengua'ahā nā rā Jesús i Justo. Nu gätho yø judío ngue ya ɛc'ei rā Jesucristo ua ja rā hnini, høndya hyu nc'ei pøni ngue nne da mǎxqui ngue rá 'bɛfi Ojā ya. Anuyá, guehya hurcagui mā mmuigā ya.

¹² Nunā rā Epafra ni mmenguhā xquet'a di zengua'ahā nā. Pɛ xquet'a ørpabi rá 'bɛfi rā Cristo nā. Nu'mø ngue bi mat'Ojā nā, janjuani ngue aprā mate Ojā connā ngue'ahā. Nnepe ngue di ndu xanho ni nt'ɛc'ei hā, n'namhmā ngue gui ja ndummāi gui 'yøthā gätho'a te rá pähā Ojā, hinte di m'medi. ¹³ Nunā rā Epafra, dadi jagā majuanī ngue mathoguitho ho rá mmāi ngue mmat'Ojā connā ngue'ahā nā, dague'u yø ja'i rá m'map'u ja rā hnini Laodicea, co 'nɛ'u rá m'map'u ja rā hnini Hierápolis. Gä mmarpabi Ojā. ¹⁴ Xquet'a di zengua'ahā nā mā zi cūhā rā Lucas, nunā rā médico. 'Nehnā mā zi cūhā rā Demas, xquet'a di zengua'ahā.

¹⁵ Nūgā drā Pablo, dī pɛnnbabi rā nzengua'u mā zi cūhā rá m'map'u ja rā hnini Laodicea. Xquet'a dadi zengua'a rā

Ninfas co 'nɛ'u yø 'yɛc'ei dī mpeti p'u ja rá ngu nā p'uya.

¹⁶ Nu'mø ya bi hnu nā rā carta ja ua p'u gui 'buhmā, dami thocjā rā carta, di map'u ha di mpeti yø 'yɛc'ei p'u ja rā hnini Laodicea ngue da hnu. Xquet'a nunā rā carta gā pɛnnbagä'u yø mmɛngu Laodicea, xquet'a di thoqui, di map'u gui 'buhmā ngue gui nnuhā temā hya nt'ot'i. ¹⁷ Nunā rā hya ja ua, dami xihmā zi cūhā rā Arquipo, gui 'yɛmbi: “Dami 'yøt'e gätho'a te rá 'bɛfi bi 'da'i rā Hmu Jesús, 'yo te dadi 'bedi”, gui 'yɛmbi.

¹⁸ Nūgā drā Pablo, nunā rā nzengua ja ua dá otra letra con mā 'yɛ. O gadi pumbɛnijū ngue dī ofädi. Da ne Ojā ngue di jap'ahā. Da ngut'atho.

1 Tesalonicenses

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba yø 'yεc'ei Tesalónica.

¹ Nugä drá Pablo, conná Silvano 'nēhra Timoteo, dadi zenguagāhe'ua mā zi cūhū rá m'mup'ua ja rá hnīnī Tesalónica. Nu'ahū, guí n'yohū Oja mā Papáhu co 'nēhna mā Hmūhū Jesucristo guí n'yohū. Dí nnegāhe ngue guehya di jap'ahū ya, 'nē da hyut'a nī mmāihū.

² Zant'a dadi ja mammadigāhe Oja conná ngue'ahū. 'Nē zant'a dí mmat'Ojagāhe conná ngue'ahū. ³ Nu'mø dá mat'āhe Oja mā Papáhu, dí mbēn'āhe ngue'a te rá 'bēfi guí øthū ngue gá 'yεc'ēihū rá Jesucristo. 'Nē dí mbēn'āhe ngue'a rá 'bāxte guí øthū ngue gadi mmāhmū n'na ngu n'na'ahū. 'Nē dí mbēn'āhe ngue dū nī nt'εc'ēihū porque guí tømhmū'a rá pa da εp'ua mā Hmūhū Jesucristo. ⁴ Ague mā zi cū'ahū, nūna Oja di mā'ahū, 'nē dí haxāhe njuanī ngue Oja bi huan'nahū. ⁵ Porque nup'ua guí 'būhmū 'mø mā haxāhe p'ua rá hoga 'da'yo hya, hinga hōndra hya bi zōmp'ua. Sinoque rá Espiritu Santo bi hya rá ts'edi ngue bi xoc'a nī mmāihū ngue gá pahmū ngue majuanī nā rá hya nā. Damī bēmhmū te dá n'yogāhe 'mø mā mēcāhe p'ua guí 'būhmū. Dá negāhe ngue guí tīmhmū rá nho. ⁶ Nu'ahū, nū te gá nūrcahe, gue'a gá 'yøthū'a. Ya guí øthū tengūtho i n'yo rá Cristo. Gá nū manhohū rá hya, madague'a bi zū'ahū yø ja'i. Pē rá Espiritu Santo øt'e ngue gadi johyathohū. ⁷ Nu'ua yø 'yεc'ei rá m'mup'ua ja rá häi Macedonia, 'nēp'ua ja rá häi Acaya, nū te bi nū ngue guí øthū, xquet'a gue'a bi 'yøt'a. ⁸ Nu'ahū ya gá xihmū rá hya yø ja'i ngue hanja nā mā Hmūhū Jesucristo. Ya hinga hōnmbū Macedonia 'nē Acaya bi zōnna hya, sinoque ndap'ua bi zā fadi ngue guí εc'ēihū Oja ya. A nuyá, ya hīm mā hyonī ngue hōngā xicāhe te 'be'a guí øthū'ua ya. ⁹ Hante gue di nxise yø ja'i ya ngue temā hya bi njap'ua guí 'būhmū 'mø mā mēcāhe p'ua. Di nxihyø ja'i ha bi nja ngue gá hyēhmū p'ua

yø dahmū, gá 'yεc'ei'a majuanī ngue Oja i 'būi. ¹⁰ Nūna rá Jesús rá Ts'ant'ua Oja, nū'mø mī dū, bi japi bi bēnnate, bi ma mahets'i p'ua. 'Nē ja dí 'yεp'ua mahøn'a ngue da zøcua. Guehna di nxihyø ja'i naya ngue guí tømthohū da εp'ua mahøn'a. A nūna rá Jesús, guehna da yanjū nā ngue rá castigo ja ngue di nja.

2

¹ Da gue'a sēhū mā zi cū'ahū, guí pahmū ngue nūna te dá mēcāhe p'ua guí 'būhmū, hinga sārbuttho. ² Guí pahmū ngue nup'ua ja rá hnīnī Filipos, ya xi zēcāhe yø ja'i, bi unje. Nu'mø mā mēcāhe p'ua ja nī hnīnīhū p'ua, mahømbi ts'ucje. Pē Oja bi hacāhe rá ts'edi ngue dá xi'āhe rá hoga 'da'yo hya.

³ Nu'mø mā xi'āhe rá hya, hinda homhme yø hya ha di thā'ahū. Hīn temā hya dá xi'āhe ngue hinda gue'a. Hōnt'a te rá hya da 'yøt'ahū rá nho dá mangāhe. ⁴ Porque bá huanngāhe Oja ngue bi färcahe nā rá hoga 'da'yo hya. 'Nē guehna di mmangāhe naya. Hīnna mangāhe nā rá hya nā ngue di nū manhogāhe yø ja'i. Sinoque dí nnegāhe ngue Oja da nū manhoje. Porque gue'a haspa rá güenda mā n'yomfēnigāhe'a. ⁵ Ya guí pahmū xanho ngue hinda xi'āhe yø hya ngue gdi honī ha di t'ets'ahū. Da gue'Oja padi ngue hīnna xi'āhe rá hya para ngue da zāp'ua ga juc'āhe rá mēnyū. ⁶ Hīnna mangāhe rá hya ngue gdi nne da nū manhogāhe yø ja'i, nī xinga gue'ahū, nī xinga gue hmi'da yø ja'i. Hīndī ya manzaqui ha nna zo'ahū, madague'a ngue sāpū ga nya manzaquigāhe porque yø representantegāhe rá Cristo. ⁷ Hante mahotho nna zo'ahū, tengūtho øt'a n'na rá mamá 'mø di hotyø basi, dá ja'ahū p'ua. ⁸ Mathoguitho dadi mā'ahū. Dá negāhe ngue hinga hōnt'a rá hya Oja di n'na'ahū, pets'i ngue xcá hahmā mmūigāhe ngue xcá 'da'ahū. Porque mī zā mā mpahmū, janjuanī ngue dá mā'ahū. ⁹ Ague mā zi cū'ahū, ¿ua hinguí mbēmhmū te rá n'ua dá sāgāhe p'ua ja rá 'bēfi? Mēnte rá pa dá xi'āhe rá hya Oja, rá pa rá xui dá mpecāhe ngue da tahā te dí sihe. Porque hinda negāhe ngue di toca'ahū rá gasto.

¹⁰ Ya guí pahm̄, da gue'Oja padī, ngue h̄injonnī 'yɛc'ɛi da zā da 'yɛnā ngue h̄inga gue'a te dá n'yogāhe. H̄in tema hya bi th̄ingāhe. ¹¹ Xquet'a ya guí pahm̄ na ra hya ya xtá o'ah̄ n'yū, dá hatā ra ts'edi nī mm̄ai n'na ngu n'na'ah̄. Tengutho di japyø basi n'na ra papá 'mø i fadi, dá ja'ah̄ p'ũ. ¹² Dá xi'ah̄ ngue guí n'yoh̄ xanho tengutho nne Oja ngue gđi n'yoh̄. Porque Oja bi zon'nah̄ ngue guí n'yoh̄'u to di manda. 'Nɛ guí pahm̄ ngue gue'a tate'a.

¹³ Nuya h̄indī sāya dadi ja mam̄madigāhe Oja conná ngue'ah̄. Porque nu'mø mā xi'ah̄ ra hya, h̄inga 'yɛm̄hm̄ ngue rá hya ra ja'ī gá 'yɛc'ɛih̄. Sinoque bi d̄innī mm̄aih̄ ngue majuanī rá hya Oja. Conná ngueh̄nā ra hya guí ɛc'ɛih̄, ya man'na man'na gnī n'yoh̄ xanho. ¹⁴ Ya gá säh̄ ra n'ũ mā zi cu'ah̄, ngue bi zũ'a nī mm̄enguh̄. Gá thohm̄ tengutho bi thohyø 'yɛc'ɛi thanne Oja p'ũ ja ra h̄ai Judea. Porque nu'ũ, xquet'a bi zā ra n'ũ ngue bi zũhyø mm̄ijudío'ũ. ¹⁵ Nu'ũ yø judío'ũ p'ũya, gue'ũ bi hyo mā Hm̄uh̄ ra Jesús. Xquet'a xa hyopyø pøngahya Oja mam̄'mɛt'o. 'Nɛ nuya 'bex h̄inguí nne hap̄ da nuje. Nu'ũ yø judío'ũ, h̄inguí nnepe da h̄num̄anho Oja. Xquet'a 'nɛsɛ ya, h̄inguí nnu manho gátho m̄i'da yø ja'ī. ¹⁶ Porque nu'mø mā xihme ngue h̄inga h̄ondyø judío ja ngue dī nyanyø te, nu'ũ yø judío'ũ, bi h̄egahe. Gue'a man'na nī duxra ts'oqui'a p'ũya. Pɛ nuyá, nuna Oja ya xa nzānnī ngue guehya da thohra castigo ya.

-----
¹⁷ Ague mā zi cu'ah̄, nu'mø rá ts'ũtho xtá ɛcāhe p'ũ guí 'b̄ah̄m̄, ɛmm̄ɛi dá bɛn'ah̄. Asta gue'mø ya, zant'a dī nne gā nnu'ah̄. ¹⁸ Nugā drá Pablo, n'na ndī ngu n'na ndī dī sānnī gā mm̄ahme p'ũ, pɛ ra zithu p'ũya, dī nth̄int'ī ngue orcahe.

¹⁹ Con n'na ra päh̄ dī tømhm̄ ngue dá ɛp'ũ mā Hm̄uh̄ Jesucristo. Porque dī njaje mpäh̄ gā xihme ngue nuna ra hya dá xi'ah̄, gá 'yɛc'ɛih̄ xandønho. ²⁰ Janjuanī ngue dadi johyagāhe conná ngue'ah̄.

3

¹ Pɛ ya h̄indā hāt'āhe ngue xtī njarbatho ngue xta tho hman'na ra pa ngue to da map'ũ guí 'b̄ah̄m̄. Dá sānnāhe p'ũya ngue dá cosegā'be ua ja ra h̄n̄inī Atenas. ² Dá pɛnhnā'be nā mā cuh̄ ra Timoteo bi ma bá nu'ah̄. Porque mā mm̄imm̄ɛfigāhe nā, dī mmpɛhm̄i Oja ngue dī mm̄angāhe ra hoga 'da'yo hya ngue ra Cristo. Bi ma di h̄a'ah̄ ra ts'edi ngue h̄indī nts'onni nt'ɛc'ɛih̄ i ja. ³ H̄indī nnegāhe ngue da gohni mm̄ai ngue'a gā ts'ũ'ah̄. Ya guí pahm̄ ngue jatho gā säh̄ ra n'ũ ngue da ts'ũcj̄. ⁴ Porque nu'mø nmará 'bucāhe p'ũ guí 'b̄ah̄m̄, dá xi'ah̄ ngue jatho da ts'ũcj̄, pɛ ya bi nja'a te dá xi'ah̄ ya. ⁵ Janangue nugāhe, ya h̄indā tøm̄i ngue xtá thohm̄ man'na ra pa, dá pɛnhnā p'ũ ra Timoteo ngue da pa'a njuanī te ja nī nt'ɛc'ɛih̄. Dī ɛngā nthambɛn̄itho ngue da dap'ah̄ ra zithu 'nɛ nu'a ra 'bɛfi nnā 'yogāhe p'ũya dī nts'onī.

⁶ Pɛ ya bá pengra Timoteo p'ũ guí 'b̄ah̄m̄, bi zøcua dī 'bucā'be. Bá hya ra hya ngue xanzaqui nī nt'ɛc'ɛih̄, 'nɛ majuanī gadi mm̄ahm̄ n'na ngu n'na'ah̄. Bi xicā'be ngue ɛmm̄ɛi guí mbɛnje, 'nɛ guí nne guí nnuje, xi mm̄angugāhe p'ũya xquet'a dī nne gā nnu'ah̄. ⁷ Mā zi cu'ah̄, nu'a te ra hya bá hya nā p'ũya, bi hyu mā mm̄ai'be 'mø mā øcā'be te ja nī nt'ɛc'ɛih̄, madague'a n'na ra n'ũ dá n'yogāhe. ⁸ A nuyá, man'na dī h̄agāhe ra ts'edi ngue dī h̄axāhe njuanī ngue h̄inguí h̄ehm̄'a ra Hm̄u Jesucristo.

⁹ ɛmm̄ɛi dadi ja mam̄madigāhe Oja conná ngue'ah̄. Porque nu'mø dá mat'Ojagāhe, janjuanī dadi johyagāhe ngue xanzaqui nī nt'ɛc'ɛih̄. ¹⁰ Nuyá, ra pa ra xui dī äpāhe Oja ngue da zā gā mm̄acāhe p'ũ gā nnuh̄. Dī nne gā xān'nah̄ hanja'ũ yø hya tobe h̄inguí pahm̄ xanho hanja. ¹¹ Da ne nā Oja mā Papāh̄ co 'nɛh̄nā mā Hm̄uh̄ Jesucristo da 'yøt'e ngue gā mm̄acāhe p'ũ guí 'b̄ah̄m̄ ngue gā nnuh̄.

¹² Da ne nā mā Hm̄uh̄ ngue man'na gdi padī guí mm̄ahm̄ n'na ngu n'na'ah̄, co 'nɛ'ũ h̄ingyø 'yɛc'ɛi guí mah̄m̄, tengutho nnā mā'ah̄. ¹³ Da 'yøt'e ngue gui hyah̄ ra ts'edi gui hyeh̄m̄ p'ũ ra nts'o. Porque dī nnegā ngue h̄in tema nts'o da d̄in'nah̄

Oja ma Papáhu 'mø ra pa da ep'u ma Hmuhu Jesucristo co gätho'u da n'youi.

4

¹ A nuya ma zi cu'ahu, jap'u man'na ra hya ga xi'ahu ya. 'Ne gue'a ra Hmu Jesús di 'dacra ts'edi ngue ga o'ahu n'yu na ra hya na. Ya xtá xän'nahu m'met'o te ja ngue gdí n'yohu ngue di nu manho'ahu Oja. 'Ne ya gue'a guí othua ya. Pe dí nnegähe ngue man'na man'na gdí hyoni ha di nu manho'ahu Oja. ² Ya guí pahmu ngue nuya yø hya dá xän'nahu, guehya yø hya di manda ra Hmu Jesús. ³ I nne Oja ngue guí cämfeni guí unni mmuihu Oja. 'Yo to di 'yots'om'mäi. ⁴ A nu yø n'yohu, n'na ngu n'na di m'mahyø xisu, di nthati, pe da zupyø xisu, di madí. ⁵ 'Yo di nnepe ngue di m'mu mman'u yø xisu tengutho othø ja'i hingui pa Oja. ⁶ 'Yo guí nnehu n'na ra xisu ngue ya 'bührá ndø. Porque ya xtá xi'ahu m'met'o ngue nu yø n'yohu njap'u, mathoguitho ra castigo da jap'a Oja. ⁷ Porque Oja, bi zongahü ngue ra nho gdá m'mahmu, hingui nnecju Oja ngue ra nts'o gdá m'mahmu. ⁸ Nu ra ja'i festho na ra hya dí xi'ahu ya, hingra ja'i fespabi rá hya, sinoque guesε Oja fespabi rá hya. 'Ne guesε Oja bá penhna Espiritu Santo ngue da máxcahu ngue ga hēhmu p'u ra nts'o.

⁹ A nu'a gni mahni cūhu, himma hyoni ngue ga ot'ahu'a, porque Oja ya bi xän'nahu te gdí mmahmu n'na ngu n'na'ahu. ¹⁰ 'Ne nuna ra hya dí xi'ahu ya, gue'a guí ørpahu gätho ma cūhu 'bui ndap'u bi zä ngue ra häi Macedonia na. Pe nuya ma zi cu'ahu, dí ä'ahu n'na ra mate ngue nu te guí othua ya, hinga hont'a guí 'yøthua, sinoque man'na man'na ngue gdí mmahmu. ¹¹ Dami ja ndummai guí m'mu mmanhohu. Gue'a te ni 'befise guí 'yøthua, hingui nthintha yø asunto mi'da yø ja'i. Dami mpēhmu tengutho ya xtá xi'ahu. ¹² Janangue hinte guí 'bēhmu. A nu'u yø ja'i hingyø 'yεc'ei p'uya, di respeta'ahu.

¹³ Ague ma zi cu'ahu, dí nnegähe ngue guí pahmu hanja'u yø 'yεc'ei ya xandu. Nu'mø to bi du, 'yo di tu ni mmuihu tengutho øtyø

ja'i hingui pa Oja, ngue tu yø mmui 'mø to bi du. ¹⁴ Pe dí εc'ei hu ngue bi du ra Jesús 'ne bi bennate m'mefa. Janangue nuyá, ma ga εc'ei hu ngue nu'u xandu 'ne εc'ei ra Jesús, nuna Oja da japi ngue da n'youi ra Jesús 'mø bá εcua mahøn'a.

¹⁵ Janangue nuyá, dí nne ga xi'ahu xanho hanja na ra hya bi xänngahu ra Hmu Jesús. A nu'u yø 'yεc'ei di 'butho'a ra pa da ep'u ra Hmu, hindi m'met'o ngue da ma di nthui ra Hmu. ¹⁶ Porque nu'mø bá εhra Hmu di 'yε mahets'i, nu te da ne da 'yøt'e, da ma nts'editho. Co 'ne'a ra anxε 'bet'o ngue yø anxε Oja, xquet'a da enna hya. 'Ne da nua rá corneta Oja. A nu'u to ya xandu 'ne εc'ei ra Cristo, rá mudi di bennate yø do'yo'u. ¹⁷ A nu'u yø 'yεc'ei di 'butho, 'da di ts'ixtho maya bi ja yø guí. Ja dani nthui p'u ra Hmu. Ya 'dap'u di m'mahmu para zantho ra Hmu p'uya. ¹⁸ Janangue nuyá, co nuna ra hya dí xi'ahu ya, dami nhyathu ra ts'edi n'na ngu n'na'ahu.

5

¹ A nuya ma zi cu'ahu, himma hyoni ga ot'ahu hanja ra hya ngue hingui fadi tema pa, tema ora da ep'u ra Hmu. ² Porque ya guí pahmu xanho ngue hnjongui padi tema pa da ep'u ra Cristo. Nu'mø 'yo ra bε ngue ra nxui, hnjongui padi tema ora da zøp'u ja ra ngu, njarbutho ra hya dí xi'ahu ya. ³ Da gue'a ra ora ngue dadi n'yembyø ja'i ngue ya 'bemmaho, hin tema hya. 'Ne da gue'a ra ora'a p'uya ngue di nja ra ndate. Nthambenitho da zøhø, tengutho 'mø bi zønna ora di m'men'a n'na ra xisu ha rá basi. Ya hinha di mpommi. ⁴ Pe nuya ma zi cu'ahu, ya hingui 'bu 'bexuihu ya. Janangue nu'a ra pa da ep'u ra Hmu, hinga nthambenitho da z'ahu. Hindi nja'ahu tengutho øt'a n'na ra bε, ngue nthambenitho sømp'u ha søni. ⁵ Porque gätho'ahu ya gni n'yohu'a ra nyot'i ja ngue ra pa, ya gá hyehmu p'u'a ra nts'o ja 'mø ra xui. ⁶ Janangue nuyá, hingui ja ngue 'necju da njot'i ma n'yomfenihu, tengutho mi'da yø ja'i ngue njot'i yø n'yomfeni. Sinoque nne ngue ga n'yomfenihu xanho. ⁷ Nu'u aha, ra xui aha. Nu'u iti, ra xui iti. ⁸ Pe nuju,

ya dá hēhm̄ p'ᵛ rā 'bēxui. Ya nná 'yoh̄ rā nyot'i Ojā ya. Ma gā sām̄m̄ mm̄ih̄ ya ngue h̄indā dajpāh̄ rā nts'o. Dā zēhm̄ nt'ēc'ēih̄ i ja. A nuyá, ma gā mm̄ah̄m̄ n'na ngu n'naj̄. Ma gā segurah̄ ngue dā yānj̄ Ojā. ⁹ Porque h̄imb̄i zān'Ojā dá m'm̄ah̄m̄ ngue gā thoh̄m̄ rā castigo. Sinoque bá sanni ngue gdā nyāmh̄m̄ nā mā Hm̄uh̄ Jesucristo. ¹⁰ Rā Jesucristo bi dū conná nguecj̄. Janāngue nu'm̄ø bá ēh̄ē, ngu'ᵛ xāndū, ngu'ᵛ di 'b̄tho, 'dap'ᵛ gā m'm̄ah̄m̄ para zāntho. ¹¹ Dām̄i hyūtho n̄i mm̄ih̄ 'nē dām̄i hyā rā ts'edi n'na ngu n'na'ah̄, tengūtho guí øth̄ ya.

¹² Ague mā zi cū'ah̄, dī nnegāhe ngue guí 'yōrpāh̄ masu'ᵛ yø mēfi Ojā dī mpēp'ᵛ guí 'b̄ah̄m̄. Porque guehya bi huan'Ojā ngue dī m'm̄et'o p'ᵛ guí 'b̄ah̄m̄ ngue dā xān'nāh̄ rā hyā Ojā. ¹³ Rāngue ørpāb̄i rá 'bēfi Ojā, jatho ngue guí nnu mānhoh̄, dām̄i māhm̄. 'Nē 'yo gad̄i njūnth̄ p'ᵛ guí 'b̄ah̄m̄.

¹⁴ Dām̄i hyāh̄ rā ts'edi guí xih̄m̄'ᵛ to h̄ingūi nne dī mpēfi ngue 'yo dī njap'ᵛ. Dām̄i hāth̄ rā ts'edi'ᵛ yø ja'i 'b̄h̄ ndūmm̄i. 'Nē dām̄i hyonn̄bāh̄ ha di zacyø nt'ēc'ēi yø ja'i tobe h̄ingūi nzaqui yø nt'ēc'ēi. Dām̄i serpāh̄ te gā 'yo. ¹⁵ Dām̄i mfāhm̄, 'yo to dād̄i cosrā nts'o t'ørpāb̄i. Hante gue guí n'yōrpāh̄ rā nho n'na ngu n'na'ah̄, co 'nē'ᵛ h̄ingyø 'yēc'ēi guí 'yōrpāh̄ rā nho.

¹⁶ Hangū rā pa guí johyah̄. ¹⁷ 'Nē hangū rā pa guí mmat'Ojah̄. ¹⁸ Zānt'a dām̄i ja mām̄m̄adih̄ Ojā, mādague'a ja'm̄ø ja te guí thoh̄m̄. Porque Ojā, guehnā nnepe dā 'yøt'e te'o gā tēnnā Cristo nā.

¹⁹ 'Yo guí tācj̄'a te nne dā 'yøtrā Espíritu Santo. ²⁰ Dām̄i 'yōrpāh̄ masu'a te mman̄yø pōngāhya Ojā, 'yogui fēsthoh̄ rā hyā. ²¹ Dām̄i hyācj̄ xānho rā güenda ngue'm̄ø majuan̄i ngue rá hyā Ojā mma, ogue rá hyāse mma. Nu'm̄ø guí hāxh̄ njuan̄i ngue majuan̄i rá hyā Ojā mman̄nā ja'i, dām̄i 'yēt'a mm̄ih̄'a te i mma. ²² Dām̄i hych̄m̄ p'ᵛ'a te gām̄ nts'o i ja.

²³ Nunā Ojā ya dá nhojpāh̄, dā 'yøt'e ngue guí un̄n̄i mm̄ih̄ xāndønho, guí nsuph̄, dā māt'a n̄i teh̄, 'nē dā māt'a n̄i do'yoh̄, h̄in temā nts'o dī nēqui 'm̄ø rā pa

dā ep'ᵛ mā Hm̄uh̄ Jesucristo. ²⁴ Ngūnā dā 'yøt'Ojā, porque guehnā bi zon'nāh̄ nā 'nē h̄ingūi hēc'ah̄ nā.

²⁵ Ague mā zi cū'ah̄, dām̄i marchāh̄ Ojā.

²⁶ Dād̄i zēngua gātho'ah̄.

²⁷ Guehnā rā Hm̄u di hācā rā ts'edi te dī mma. Dí xi'ah̄ ngue nu'ᵛ gātho mā zi cūh̄, jatho ngue dī mpēti para ngue dā 'yøde te mman̄nā carta ja ua.

²⁸ Nunā mā Hm̄uh̄ Jesucristo di jap'ah̄. Dā ngūt'atho.

2 Tesalonicenses

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'ei Tesalónica.

¹ Nugä drá Pablo, conná Silvano 'nεhra Timoteo, dadi zεnguagähe'ua mā zi cūha yø 'yεc'ei rá m'map'ua ja ra hnini Tesalónica. Gue'aha yø ja'i Oja mā Papáha, co 'nε'a mā Hmūha Jesucristo. ² Dí nnegähe ngue guehya di jap'aha ya 'nε da hyut'a ni mmahua.

³ Ague mā zi cū'aha, zant'a dadi ja mamadigähe Oja conná ngue'aha. Ní 'yup'ua ngue gue'a ga øthe'a, porque ni nt'εc'eiha i ja, man'na ni hyuxtho. 'Nε xquet'a man'na man'na gadi mmahma n'na ngu n'na'aha. ⁴ A nucεgahe p'ua ha nná mähme, nup'ua di mpeti yø ja'i Oja, i jaje mpähä ngue dí xihme yø ja'i hanja ni nt'εc'eiha. Nu'a te ra n'ua guí sähua ngue sa'aha yø ja'i, gä guí setha.

⁵ Nuyá, guí sähua ra n'ua ngue guí εc'eiha rá hya Oja. A nu'a ga du ni nt'εc'eiha, gue'a guí nequi'a ya ngue gä xanho te øt'Oja. Gue'a di zadi ngue gui thohma p'ua di manda Oja'a. ⁶ Pε ní 'yup'ua di un'Oja'ua te'o di un'aha. ⁷ A nuju ngue dí sähua ra n'ua, da 'yεhra pa da zεp'ua ra n'ua dí sähua. Di n'nacju ra ts'äya 'mø ra pa da εp'ua ra Hmū Jesús. Nuná di 'yε mahεts'i, da n'youi yø anxε ja yø ts'edi. Nu'mø bá εhε, dadi yoxni tengutho gui yoxni rá sibi. ⁸ Di 'yεhε da menhna castigo gätho yø ja'i hinxá mba Oja, 'nε hinxá 'yεc'ei rá hoga 'da'yo hya i hma ngue hanja'a rá Hmū Jesucristo. ⁹ A nuyá yø ja'i ya, da ma ra castigo, di m'medi para zantho. Da ma ma'ueque p'ua ja rá hmi rá dá ra Hmū Jesús. Nup'ua da 'yudi hague ngu gangu rá ts'edi i ja, ya hīndi njapi di m'map'ua ngue da nu. ¹⁰ Nu'a ra pa da εp'ua ra Hmū, gätho yø 'yεc'ei da 'yεspabi 'nε da danne. Xquet'a 'nε'aha guí m'mahma p'ua ngue gá 'yεc'eiha ná ra hya dá xi'aha.

¹¹ Janangue nuyá, zant'a dí mmat'Oja gähe conná ngue'aha. Dí äpähe Oja ngue nu'a ra hya i zon'aha ngue gdí n'yohua, gue'a gdí n'yohua'a. Dí äpähe Oja ngue nu'a

te gä ra nho so ni mmahui gui 'yøthua, di ha'aha ra ts'edi gui 'yøthua. 'Nε di ha'aha ra ts'edi gui 'yøthua'a te gä ra nho rá nsäui ni nt'εc'eiha i ja. ¹² Nu'mø da nu yø ja'i ngue guí 'buhma xanho, yø ja'i da nu mansu rá Jesucristo. Xquet'a 'nε'aha da hnu mansu'aha p'uya ngue guí n'yohua rá Jesús. Nguna di nja conná guehrá mate Oja 'nε conná guehrá mate mā Hmūha Jesucristo.

2

¹ Ague mā zi cū'aha, da εp'ua mā Hmūha Jesucristo ngue di pεcaha 'dap'ua ga m'mahma. Dí nne ga xi'aha te 'bε'a ja ngue di nja. ² Nu'mø to da 'yεn'aha, ya da guehra pa jap'ua da zøhra Hmū ya, da 'yεna, 'yo sä dadi fε'ni mmahua. 'Yo guí εc'eiha te da mā, madague'a da 'yεna ngue Oja di bεnnbi te i mma, ogue da 'yεn'aha ngue go dá ot'ä rá sεcua n'youi yø hya da xi'aha. ³ Xinda hangu da si'aha, 'yo gadi n'uní da thä'aha. Porque hante da zønna pa da εp'ua ra Hmū, i jatho ngue rá maditho di n'yo yø ja'i ngue dyø mmejmahya, da gohi ngue yø nsuiui Oja. Nu'mø bi nja ná ra hya ná, ja di nequi p'ua ra ja'i ngue tate ja rá ts'oqui p'uya. 'Nε guehna ya xpá ts'ännbi ngue da ma ra castigo. ⁴ Nuná guehna da bōni ngue da zambabi'a te gä thanne yø ja'i ná, da gue Oja da zai. Hōnse ná da ne ngue da ma nthanne ná. 'Nε da mip'ua ja rá nija Oja tengutho 'mø ngue da guehna Oja ná. Da 'yεmp'uya: "Nugä, guecä Ojagä ya", da 'yεna.

⁵ Damí bεmhma'a ra hya dá xi'aha 'mø dambí 'bεcä p'ua guí 'buhma. Guí nnu ngue dá xi'aha tengu ná ra hya ná. ⁶ Ya guí pahma te 'bε'a samya ngue hinguí nequi nts'edi, hante ngue da zønna pa bá ts'ännbi ngue di nequi te'o ná ra ts'oc'ei ná. ⁷ Tobe hīndi nequi xandønho'a te gä rá ts'edi rá nts'o, pε nu'a ra nts'o, ya i ja. Hōntho ngue hīndi unna nt'edi'a to sammi ngue di nequi xanho te'o ni ja'i ná dí xi'aha. ⁸ Pε nu'mø bi zønna pa di t'unna nt'edi da 'yuhrá ts'edi, ya di nequi ná ra ts'oc'ei dí xi'aha p'uya. Pε nu'mø bá εp'ua ra Hmū Jesús, ya da hnu ngue mathoguitho ja rá ts'edi, porque conná hyanetho di hyo ná ra ts'oc'ei ná.

⁹ Nu'mø bi nēqui nā rā ts'oc'ēi nā, rā zithu'a di hātrā ts'edi. Dā hnu ngue ja rā ts'edi dā 'yøtyø hmēya hīnjonguī sā dā 'yøt'e. Gue'a dī nhāte'a p'uya. ¹⁰ Xants'o te gātho dā 'yøt'e. 'Dama 'dan'yo te gā dā 'yøt'e, dā hyoni ha di hyätyø ja'i ja ngue dī m'mēdi. Nu'a dī m'mēdi ngue hīmbi ne xta mbahna rā hya majuanī. 'Nē guehna rā hya xtī nyanyø te yø ja'i nā. ¹¹ Janangue Oja di japi ngue dā thātya yø ja'i ya, dā 'yēc'ēi'a rā hya ngue rā fēhni. ¹² Gue'a dī ma rā castigo gātho ya yø ja'i, ngue hīmbi 'yēc'ēi nā rā hya majuanī. 'Nē hōnt'a te yø nts'o gā 'yo nnu manho.

-----
¹³ Ague mā zi cu'ahū, nūnā mā Hmūhū Jesucristo dī mā'ahū. Janangue nuyā, zant'a jatho ngue gā ja mammadigāhe Oja ngue te bi 'yøt'ahū. Porque rā māditho bi huan'nahū Oja, ya xpā nzānni ngue dī nyānni tehū. Nu'mø gmī 'yēc'ēihū nā rā hya majuanī, rā Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue gā sohū rā 'yē Oja. ¹⁴ Dā xi'ahū rā hoga 'da'yo hya, guehna rā hya i zon'nahū Oja nā. I nnepe ngue di toca'ahū nā rā nho jap'ū ha 'būhma Hmūhū Jesucristo. ¹⁵ Janangue nuyā mā zi cu'ahū, dī ndū xanho nī nt'ēc'ēihū ya. Man'nan'yo mī 'yøt'e ngue guī pūmbēnihū ya yø hya dā xān'nāschū. Dā gue'ū yø hya dā orpū ja rā carta dā pēn'nahū p'ū, man'nan'yo mī 'yøt'e ngue guī pūmbēnihū.

¹⁶ Bi mācjū Oja mā Papáhū, 'nē bi 'dacjū rā mate ngue bi hoga mā mmūihū para zantho. Xquet'a dī tōmhūm'a rā nho di 'dacjū Oja m'mēfa. Dā ne Oja co 'nē'a mā Hmūhū Jesucristo di jap'ahū. ¹⁷ Dā ne Oja ngue di hātrā ts'edi nī mmūihū 'nē guī dū'nī n'yomfēnihū ngue nūp'ū guī yahū, rā hya xtanho guī māmhū. Nu'mø te guī øthū, gā dā gue'a te xanho guī 'yøthū.

3

¹ Hōnt'a di 'bēhya mā zi cu'ahū, damī marcahe Oja, n'namhma ngue nūp'ū dī mmāngāhe rā hya mā Hmūhū, xtangu yø ja'i dā 'yēc'ēi tengūtho bi njap'ū guī 'būhma. ² Xquet'a damī marcahe Oja n'namhma ngue dā yangāhe Oja ngue'a te mbēnngāhe

yø ts'oc'ēi. Porque hīngā gātho yø ja'i dā 'yēc'ēi rā hya dī mmāngāhe.

³ Pē nū'a rā Hmū hīngūi hēgahū'a. Dā 'yøt'e ngue guī hyahū rā ts'edi 'nē dā yan'ahū ngue rā nts'o. ⁴ Dādi seguragā ngue dī mfāxte rā Hmū. Janangue dī pacā ngue nūnā te rā hya gā 'bēp'ahū, guehna guī nne guī 'yøthū nā, hīnda 'yēhra pa guī fēsthohū nā rā hya nā.

⁵ Dā ne Oja ngue dā dīnni mmūihū'a te guī mā'ahū Oja. 'Nē dā 'yøt'e ngue guī seti hangū rā n'ū guī thohmū tengūtho rā Cristo bi zēti hangū rā n'ū bi thogui.

-----
⁶ Ague mā zi cu'ahū, mā Hmūhū Jesucristo di 'dacāhe rā ts'edi gā xi'āhe nā rā hya gā mmanya. Nu'ū mā cuhū hīngūi nne dī mpēfi, 'nē hīngūi haxra hya dā xān'nahū, ogādī nsixhū'ū. ⁷ Ya guī pahmū te gdī 'būhmū, hīn temā ndānhyēi gā nurcahe. ⁸ Hīnjondā āptho te dā sihe. Sinoque dā honī ha dā japi te dī homhme. Rā pa rā xūi dā mpēfi ngue di tahā te gā sihe, porque hīndā negāhe ngue di toca'ahū rā gasto ngue te dī sihe. ⁹ Madague'a nī 'yup'ū xcā māngāhe ngue xquī fāxcahe, pē hīnte dā māngāhe. Sinoque dā mpēhme para ngue gā ut'āhe te ja ngue gdī n'yohū. ¹⁰ Porque nu'mø dāmbā m'mūcāhe p'ū guī 'būhmū, guehna rā hya dā xi'āhe nā, dā māngāhe ngue nū to hīngūi nne dī mpēfi, ya hīndī nsīhmē. ¹¹ Dī øcāhe n'na rā hya ua, ngue 'bū i'da nī amigohū hīngūi nne dī mpēfi. Nu'a te gā 'yo, hōndyø ja'i dī ats'i te gā 'būi para ngue dā zāp'ū di c'a. ¹² A nuyā yø ja'i njap'ū, guesē rā Jesucristo di hacje rā ts'edi ngue gā xifi ngue 'yo nīmantho di orpabi yø ja'i, njuantho dā ma rā 'bēfi dā dahā te dā zi.

¹³ Ague mā zi cu'ahū, 'yo guī sāyahū, hangū rā pa damī 'yøthū rā nho. ¹⁴ Nu'mø tonī ja'i dā 'yēnā ngue hīnda 'yēc'ēi nā rā hya dā cuatāhe ua ja rā carta ja ua, 'yo gadī nsixhū, n'namhma ngue dā mēsrā sā. ¹⁵ Pē 'yo guī øt'e ngue nī nsūiui. Sinoque damī hējpahū'a te øt'e, porque nī cūhū.

-----
¹⁶ Nūnā mā Hmūhū Jesucristo guehna dā zā dā hyut'a nī mmūihū nā. Dā ne ngue hīnda hyēc'ahū hangū rā pa. Nu'mø temā hya guī thohmū, dā hyoni ha di japi ngue dā

hyut'a ni mmaih, hont'a bi zä mahya guí
thohm.

¹⁷ Nuguí drá Pablo conma 'yεε nna cu-
atä na rá letra ja ua ngue nná zengua'ah.
Nu'mø dadi firmagä ma carta 'mø bi gua'a
nt'ot'i, guehna rá hya ja ua dadi cuati:
¹⁸ Nuna ma Hmuh Jesucristo di japi
gätho'ah. Da ngut'atho.

1 ra Timoteo

Ja ua rá m̄di ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi m̄ennba ra Timoteo.

1 Nugä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Nuya bi 'yexqui, guesε Oja, nuna ra Yante, co 'nehna ra Hmu Jesucristo bi 'yexqui. 'Ne dí pahmi ya ngue conná nguehra Jesucristo di nja'a te gä dí tøn'ui ya ngue di nja. 2 Ague Timoteo, dadi zengua'i. Pε nu'mø dá bεn'a'i, xøgue εntho majuaní ngue ma ts'ant'ui p'ua nná bεn'i. Porque go dá ja'i gá 'yεc'ei na ra hya guí εc'ei ya. Dí nnegä ya ngue nuna Oja ma Papáui co 'nehna ma Hmuui ra Jesucristo, di jap'a'i, di huεc'a'i, 'ne dá hyut'a ni mm̄i.

3 Damba soc'a'i p'ua ja ra hnini Efeso. Nu'mø ma thogui, dá magä p'ua ja ra häi Macedonia, dá xi'i ngue guá cop'ua Efeso. A nuyá, dí nnegä ngue guí sigue guí m'mup'ua, porque jatho ngue nu'ua yø fehni xännbate xännbate p'ua, gui hejpa bi. 4 Guí xifi ngue 'yoní mantho di xännbate'ua yø cuentotho. Porque nuyá, hinha rá nzεgui xännbate'ua yø hya bá øtyø ndiua manjam'mø. Pε nuyá yø hya ya, høndra njunt'i n'youi, hinte ni bøntho. A nuna ra hoga xädi rá n'youi ma nt'εc'eiha, guehna nne Oja ngue ga xännbaha yø ja'i na.

5 Dami hejpa bi ya dí xi'i ya, n'namhma ngue gätho yø 'yεc'ei di mma di n'na ngu n'na. Para ngue da zä di mahrá mm̄ic'eiui n'na, jatho ngue da hyep'ua ra ts'on'yomfεni, nu'a te ra nho pa di, gue'a da 'yøt'a. 'Ne himma xøts'etho di nεqui ngue ja yø nt'εc'ei. 6 Porque 'bua i'da yø ja'i ngue ya bi hyep'ua na ra hya dí xi'i, høndra njun'mahya nne. 7 I nne da t'εmbi ngue pa di xanho di nxännbate rá ley Oja. I ya manzaqui 'mø xännbate. Pε himma juani ngue tinyø mm̄i hanja'a ra ley i nne di nxännbate.

8 Nuna ra ley ga 'yo yø judío, ya dí pahmi xanho te mma. Pε jatho ngue da fa di hanja ngue bi ma nt'ot'i na ra ley na. 9 Nu'ua yø ja'i ya øtra nho, ya hin

tema ley di ja ngue da hyaspa ra güenda. Nuna ra ley, bi ma nt'ot'i para ngue da hyaspa ra güenda yø ja'i festho ra ley. Haspa ra güenda yø mmejmahya. Haspa ra güenda yø ts'oc'ei øtyø ts'oqui. Haspa ra güenda yø ja'i ngue hingui su Oja 'ne hingui εc'ei. Haspa ra güenda yø ja'i ho yø papá, ogue ho yø mamá, ogue ho yø mm̄ic'eiui. 10 Haspa ra güenda yø 'yots'om'mäi. Haspa ra güenda yø n'yohua ørpe tengutho 'mø dra xisu yø mm̄in'yohui. Haspa ra güenda'ua yø ja'i ahyø mm̄ic'eiui ngue sits'i yap'utho. Haspa ra güenda yø mambethani. Haspa ra güenda yø ja'i ngue mmana fehni 'ne εxa ntestigo Oja ngue εna majuaní te mma. Haspa ra güenda gätho yø ja'i festho na majuaní ngue ra hoga xädi. 11 Nuna ra hoga xädi naya, rá n'youi ra hoga 'da'yo hya. Nuna, di 'bejpagui'a ma maca Ojai ngue ga xihyø ja'i.

12 Nuna ma Hmuui ra Jesucristo di 'dacra ts'edi ngue dí mmambrá hya. Dadi ja mammadigä na, porque guehna bi nu manhogui 'ne bi 'yexqui ngue ga øtra 'befi bi 'daqui. 13 Bi 'yøt'e ngue drá mεfigui madague'a xtá nu man'ugä mam'met'o na ra Jesucristo. Porque xtá mangä yø umhya co nuna, 'ne nmi sac'a'ua yø ja'i mi εc'ei na. Pε bi huεgagui Oja, porque pa Oja ngue hindí pa di te dí øt'e ngue tobe hin mará 'yεc'ei. 14 Nuna ra Hmu, mathoguitho rá mate bi 'daqui. Ngue ya dí n'yo'be ra Jesucristo, nuna di hacra ts'edi ngue man'na di nda ma nt'εc'ei, 'ne øt'e ngue man'na man'na gdá ma di.

15 Nuna ra hya ga xi'i ya, majuaní na, 'ne guehna ra hya jatho ngue da 'yεc'ei gätho yø ja'i na: ngue ra Jesucristo bá εcua ja ra ximhäi ngue da yanyø ja'i ja yø ts'oqui. Nuya yø ja'i dí mmangä ngue ja yø ts'oqui ya, pε man'na ma datho mi ja ma ts'oquigä. 16 Pε bi huεgagui Oja n'namhma ngue da fa di ngue ra Jesucristo bi zeti te gä dá ørpe, conque nugui mathoguitho ja ma ts'oqui. Gue'a guí nεqui'a ya ngue gätho mi'da yø ja'i xquet'a di punnabi Oja 'mø bi 'yεc'ei ra Cristo, ya di unna 'da'yo te para zantho. 17 Janangue nuyá, jatho ngue da t'εspabi Oja para zantho. Porque nu te gä ja, go

di manda Oja para zantho. Guehna Oja para zantho hinjam'mø da du, 'nε hinjonni ja'i di sä da nu. Hinjom man'na tengu na. Guehna jase rá mfadi. Da ngut'atho.

¹⁸ Ague ma ts'ant'u'i Timoteo, nuna ra hya di xi'i gui 'yøt'e, di nthεui na ra hya bi bεnnbabi Oja yø pøngahya 'mø yø pa xa thogui, guehya bi ma ngue di nja ni 'bεfi. Nuna ra hya dadi 'bεp'a'i ya, dami hya ra ts'edi gui 'yøt'e gätho'a te ra 'bεfi bi 'da'i Oja ngue gui 'yøt'e. Di ndu ni nt'εc'εi. 'Yo di tap'a'i ra nts'o. ¹⁹ 'Bε i'da yø ja'i padi xanho ndana ra hya hinni 'yup'u da 'yøt'e, pε gue'a øt'a. Gue'a gui ts'onnyø nt'εc'εi'a p'uya. ²⁰ Nguna ra hya bi 'yøtra Himeneo 'nεhra Alejandro. Nuya yo nc'εi ya, dá dāpra zithu para ngue da badi hanja te øt'e. Porque hingui ho ngue da nømman'u Oja p'u ha ya.

2

¹ Rá mæditho dí xi'i ngue gui xifi gätho yø 'yεc'εi ngue da marpabi Oja gätho yø ja'i ndap'u bi zä. Da 'yäpi ngue da mäxyø ja'i na Oja. 'Nε di ja mammadi Oja yø ja'i ngue'a rá 'bäxte Oja da 'yøt'e. ² Da marpabi Oja yø dast'abi. Da marpabi Oja gätho yø ja'i ja yø cargo. Porque gäthogahu dí nne ngue ga m'mamma pähähu, hin temma hya, n'namhma ngue co n'na ra pähätho gdá thannehu Oja 'nε da zäp'u ga n'yo manhohu. ³ Ma datho mahyonitho ngue ga mmarpahu Oja gätho yø ja'i, porque guehna nnu manho Oja ma Yantehu na. ⁴ Porque Oja, nnepe ngue xøgue gätho yø ja'i di nyanyø te. 'Nε nnepe ngue da dini xanho yø mmui yø ja'i hanja na ra hya majuaní. ⁵ Nuna Oja, n'natho i 'bui. 'Nε xquet'a n'na nc'εitho na da zä da 'yøt'e ngue di nhojpauí Oja yø ja'i, guehna ra Jesucristo na. ⁶ Ra Jesucristo bi n'uní bi tho ngue bi gurpabi yø ts'oqui gätho yø ja'i. Nu'mø mi zønna pa bi nja na ra hya na, ya bi nεqui xandønho p'uya ngue Oja nnepe ngue gätho yø ja'i di nyanyø te. ⁷ Janangue bi 'yεxcagui Oja ngue dra representantegä ra Cristo. 'Nε penngagui ndap'u bi zä ya ngue ga ma xihra hya yø ja'i hingyø judío. Nuna ra hya majuaní dí εc'εiui, guehna

ga xännbabi yø ja'i na. Guí padi xanho ngue majuaní te dí xi'i, 'nε guí padi ngue hindí fehni porque dí εc'εi ra Cristo. ⁸ Dí nnegä ngue ndap'u bi zä da mat'Oja gätho yø n'yohu. Nu'mø εns'yø 'yε yø ja'i ngue mmat'Oja, di unyø mmui Oja, di ja manho yø mmui, hingue di danzø yø mmui ngue dadi njunt'ui yø mmic'εiui.

⁹ A nu yø xisu, 'yo dadi 'yεx'mø bi nhoqui. Hingra n'yets'i di hocyø ya. Hingra n'yets'i di hye ra ulu xammadi rá muui. Hingra n'yets'i di japyø oro ogue yø perla da japyø he. Sinoque da hye yø he tengutho yø he yø hoja'i, ngue hindí 'yets'i. ¹⁰ Nu'a di ngjmanho yø xisu, da gue'a ngue ra nho da 'yøt'e. Porque yø xisu εc'εi Oja, mahotho 'mø di nεqui ngue øtra nho. ¹¹ Mente ra ora sännbabi ra hya yø ja'i, yø xisu 'yo sä di ya ngue da zohyø ja'i, di nja yø ts'u. ¹² Porque hin dadi ungä ra nt'εdi ngue di nxännbate n'na ra xisu, sinoque ra xisu i ja ngue da 'yøxtho ra hya. Porque hingui sä di m'mæt'o p'u ha 'bähyø n'yohu ngue di manda. ¹³ Porque Oja, rá mæditho bi hocra Adán, m'mefa p'uya bi hocra Eva. ¹⁴ Pε ra Adán himbi hyätra zithu'a, sinoque ra xisu'a bi hyätra zithu. Mi thätra xisu p'uya, ya gue'a ra ts'oqui bi 'yøt'a. ¹⁵ Pε ra xisu di nyanná te 'mø da 'yøtra 'bεfi bi un'Oja, ngue di tehyø basi. Høntho ngue ra xisu jatho ngue di nja rá nt'εc'εi, di mahyø mmic'εiui, di n'yo xanho, hinda 'yεspi te ga 'yo.

3

¹ Nuna ra hya dí mmangä, majuaní na. Ngue nu ra ja'i nne rá cargo ngue di m'mæt'o p'u ja ra nija ngue dra mamhya, xandønho ra 'bεfi nne da 'yøt'e. ² Janangue nu ra ja'i ja rá cargo ngue 'bet'o ra hya, jatho ngue hin tema hya da thinnbi. N'na dra xisu da zi. Da zamrá mmui. Di mfadi xanho. Da 'yøt'e ngue da hnu manho te ga 'yo. Di unna ts'äya p'u ja rá ngu. Da badi xanho ha di japra hya di nxännbate. ³ 'Yo di iti. 'Yo dra nequisai. Di nja rá yemmai. Da badi ha di hojpabi yø ja'i di nsai. 'Nε hinga høntra mēnyu di ma rá mmui. ⁴ Da badi ngue di manda xanho p'u ja rá ngu. Da 'yøt'e ngue dyø 'yøde xanho yø basi, 'nε di

nja yø ts'u yø basi. ⁵ A nu'mø hingui padi di manda xanho p'u ja rá ngu, ya hinda badi ha di japi di m'met'o p'u ha di mpeti yø ja'i Oja 'mø. ⁶ A nu'a ra n'yohu da t'ets'i ngue di bentrá cargo di m'met'o p'u ja ra nija, hinda gue'a n'na ra n'yohu ngue ts'adra pa xa 'yεc'ei ra Jesucristo. Porque nthambenitho di 'yets'i. Ya da 'yøtra ts'oqui tengutho bi 'yøtra zithu manjam'mø ngue bi 'yets'i 'ne 'da di mep'u ja ra castigo. ⁷ Jatho ngue di n'yo manho n'namhma ngue nu'u yø ja'i hingyø 'yεc'ei da nu mansu. Ya hinda zä ha di japyø ja'i da 'yεmbi ngue hinga gue'a ga 'yo. Porque ra zithu emmei honi ha di ts'onnbj ha ya yø mamhya.

⁸ A nu'u yø ja'i ja yø cargo ngue fäxte p'u ja ra nija, xquet'a ngut'atho ja ngue da 'yøt'e, jatho ngue di nho ja'i, jatho ngue hinda nhäte p'u ha ya. Jatho ngue hinda n'iti. Jatho ngue hinga høndra menyü di ma yø mmäi. ⁹ Nunä ra hya n'youi yø nt'εc'ei i ja, guehna ra hya himmi fadi hanja na, guehna di xännbate na ra hya na co gätho yø mmäi. ¹⁰ Nuyä yø n'yohu ya, 'bet'o da hnu te ga 'yo. A nu'mø ngue ya hin tema nts'o bi thinnbi, ya da zä di nja yø cargo ngue di mfäxte p'u ja ra nija. ¹¹ Ximmangu yø xisu fäxte p'u ja ra nija, xquet'a di nequi ngue dyø hoja'i. Hindyø zate. Da zamyø mmäi. 'Yo di hep'u'a rá 'befi pefi. ¹² A nu yø n'yohu ngue ja yø cargo fäxte p'u ja ra nija, n'na ngu n'na jatho ngue n'na dra xisu da zi. Pe da badi ngue di manda xanho p'u ja rá ngu. Ngu yø basi, ngu'u hingyø basi, da badi di manda xanho. ¹³ Porque nuyä yø n'yohu ja yø cargo ngue fäxte p'u ja ra nija, nu'mø padi xanho ha di japi da 'yøtra 'befi pefi, ya man'natho nnu mansu yø ja'i. Ya säp'u da hya ra ts'edi da ma hanja ngue εc'ei ra Jesucristo.

¹⁴ Ague Timoteo, nugä dí xønni ga mmap'u ga ma nu'i. ¹⁵ Pe nu'mø himbi zä dá magä p'u n'nahmantho, ya dí otra carta ja ua ngue ga pen'a'i p'u. Porque di nnegä ngue gui padi xanho hanja ra hya nuna ja ngue da n'yo yø ja'i ya o rá 'ye Oja. Nunä Oja na, majuanj ngue 'bui. A nuyä yø ja'i Oja ya, guehya färpabi rá hya 'ne tøxhma hyabi rá

hya Oja. ¹⁶ Janjuani ngue mazihotho na ra hya dí εc'eiha. Pe Oja bi 'yøt'e ngue bi dinma mmäihä hanja na ra hya na, ngue ra Cristo bi nja'i. 'Ne ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue fadi ngue hin tema nts'o bi 'yøtra Cristo. Da guehyø anxε Oja i nnu mansu. A nuyä, ndap'u bi zä i hma te'o na ra Cristo. 'Ne t'εc'ei gä rá nguni nximhäi. 'Ne bi zix Oja ngue i ma mahets'i.

4

¹ Pe ra Espiritu Santo njuantho xicju ngue nu'mø ni ma da gaxyø pa, di m'mahyø ja'i da hyep'u yø nt'εc'ei. Nu'u yø fehni xännbate ngue ra zithu di bennbabi ra hya xännbate, go gue'u da den'na. ² Nuyä yø xännbate ya, ra fehni na ra hya da ma ngue di hyätyø ja'i. Padi xanho ngue hinga gue'a te øt'e, pe 'be xingui tär'man'u yø mmäi'a te øt'e. ³ Nuyä yø xännbate ya, xihyø ja'i ngue εmbi hin'yä ra nt'edi di nthatyø ja'i. 'Ne xihyø ja'i ngue εmbi hinga gätho yø cosa sä ngue da ts'i. Conque Oja bá sänni ngue bá nja'a te ts'i n'namhma ngue nuyä yø 'yεc'ei di ja mamadi Oja 'mø bi zi'a te si. ⁴ Porque nu te gä bi hoc'a Oja ngue da ts'i, gä xanho. Hingui sä ga εhmä ngue ja rá ts'oqui ra ja'i nu'a si te tini. Sinoque ma ga ja mamadihü Oja 'mø dí sihü'a te bá sänni ngue ga sihü. ⁵ Porque nu'mø t'äprä mate Oja ngue di japi te ts'i, Oja di japi te si ra ja'i.

⁶ Nu'mø ngue nguna ra hya gui xännbabi'u ma cühä ya, majuanj ngue gue'e rá hoga mēfi'i ra Jesucristo 'mø. Dami hyani gui hyu'ni mmäi na ra hoga xädi ya xcä bent'i. ⁷ Pe nu'u yø hya te säma cuento ngue hinga gue'a rá hya Oja, 'yo gui ørpa masu'u yø hya'u, porque hinte di muui. Dami hyoni ha di ndu xanho ni nt'εc'ei i ja. ⁸ Porque nu ra ja'i ngue xährä do'yo, di 'yani, man'na xanzaqui cohi ngue'a gui 'yani. Pe ma datho man'na xanhotho ngue di zacrä nt'εc'ei ra ja'i. Porque nuna ma nt'εc'eiha i ja, hinga høndra pa jap'u ga tinnbahä rá njapi Oja, sinoque 'nehra pa di 'yep'u. ⁹ Nunä ra hya na, guehna ngue majuanj na. 'Ne guehna mahyonitho da 'yεc'ei gätho yø ja'i na. ¹⁰ Janangue nuyä,

madague'a sacui yø ja'i ya, pe ma ga ho ma mmæi ga øt'ui ra 'bæfi bi 'dacui Oja. Porque dí haxa njuani ngue nu'a ma Ojai i 'bæ'a. 'Nε guehna ja ngue da yani gátho yø ja'i na. Pe nu'u yø ja'i di nyanyø te, guehya da 'yεc'ei ra Cristo ya.

¹¹ Nu'mø guí xännbabi ra hya yø ja'i, nuya yø hya dí xi'i, guehya gui xihyø ja'i ngue da 'yøtya yø hya ya. ¹² 'Yo guí nne ngue hijnonda 'yøt'a masu ngue grá ts'ant'atho. Sinoque dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø 'yεc'ei. Dami 'yudi ngue guí yamaho p'u ha guí ya. Dami 'yudi ngue gadi mahni mmic'eiui. Dami 'yudi ngue ja xanho ni nt'εc'ei. Dami 'yøt'e ngue da bahyø ja'i ngue gä ra nho gní 'yo. ¹³ Mente ga mmagä p'u, dami ja ndummæi guí mmambrá hya Oja p'u ha di mpeti yø 'yεc'ei. Dami opan'yu hanja ra hya. Dami nxännbate xanho. ¹⁴ Nu'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija bi japyø 'ye p'u ja ni ya, ya bi xi'i te 'be'a ma hya nne'e Oja gui 'yøt'e. Nuna ra 'bæfi bi 'da'i Oja, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue te sätho gui 'yøt'e.

¹⁵ Nuya yø hya dí xi'i ya, dami ja ndummæi ngue gui 'yøt'e te dí xi'i. Dí nne ngue da nu yø ja'i ngue man'na man'na gdí padi ha gdí japra hya ngue da zä gui 'yørpe xanho rá 'bæfi Oja. ¹⁶ Dami mfädi xanho, 'nε dami mfädi ngue gä da gue'a ra hya ni 'yup'u gui nxännbate. Nu'mø gui 'yøt'e te dí xi'i, ya di nyanni te, da guehyø ja'i da 'yøxra hya guí mma, xquet'a di nyanyø te.

5

¹ Nu ra dac'ei ngue hinga gue'a te øt'e, 'yo gui ya manzaqui 'mø ga hejpabi te øt'e. Mahotho gdí zofo, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni papá'a ra dac'ei. A nu'u yø ts'ant'atho, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni n'yohu. ² A nu'u yø xisu ngue ya yø dac'ei, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni mamá. A nu'u yø hmute xisu, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue eni nju, pe gä ra nho gdí n'youi.

³ A nu'u yø 'danxu ngue hijnjo'o to da hyonnbí te da zi, gue'u yø mmí'yεc'eiui da mäts'i ngue di unni te honi. ⁴ Pe nu ra 'danxu ngue 'bahyø basi ogue 'bahyø 'bet'o,

guehya yø basi na ra 'danxu høxyø xi ngue di unni te da zi. Porque yø pa xa thogui, gue'a rá mamá yø basi bi ja mmansu gä i nte. Janangue ní 'yup'u ngue di ja mmansu yø mamá yø basi 'mø bi ndac'ei. Porque gue'a nnu manho Oja'a ngue yø basi di ja mmansu to bi tede. ⁵ Pe nu ra 'danxu ngue 'bæse, hijnjo'o to da hyonnbí te da zi, guehna ja ngue da mäxyø mmí'yεc'eiui na. Porque hinda hont'a Oja nnøts'e 'nε hinguí säya ra pa ra xui nzo Oja. ⁶ Pe nu ra 'danxu ngue gue'a te rá pähäse ga 'bæi, ya hinda ma m'mäts'i. Porque nuna, emma 'bæi pe tengutho 'mø ya xa ndu. ⁷ Guehna ra hya gui xifi da 'yøtyø 'yεc'ei naya, n'namhma ngue ya hijnonda 'yεmbi ngue hinga gue'a te øt'e. ⁸ A nu ra 'yεc'ei ngue hinda unni te 'be'a honna papá ogue rá mamá, ogue rá mæni, guehna ra 'yεc'ei ngue hinga 'yo'a te ra hya rá nsäui rá nt'εc'ei na. Man'na nu'u yø ja'i hinyø 'yεc'ei hinguí njap'u'u, man'na di unni te honyø dac'ei'u.

⁹ A nup'u ja ra lista ngue yø 'danxu gui 'yεts'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija, da gue'u yø 'danxu ngue tho'i hyate njeya 'bæi. 'Nε n'nat'a rá ndø xa m'mæhmi. ¹⁰ Da gue'u yø xisu fädi ngue xa 'yøtra nho, xa tede xanho yø basi, xa unna ts'äya p'u ja rá ngu te'o hín'yu ha di nsäya ngue yap'u ní 'yεhε. 'Nε fädi ngue hinda 'yεts'i ha ya, di ja mmansu yø mmí'yεc'eiui. I fäts'i to sä ra n'u. Zant'a ngue høndra nho di ho da 'yøt'e.

¹¹ Pe nu'u yø 'danxu ngue cohra jeya 'bæi, 'yogui εts'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija'u. Porque nthambenitho ngue da dini to di nthatui mahøn'a, ya da hyep'u'a rá 'bæfi ra Cristo ørpe. ¹² Ya cohi ngue festho'a ra hya xa nhyøxmaxi ngue di mfäxte p'u ja ra nija p'uya. ¹³ Ogue da gohi ngue yø monni, ní yut'i ní bømp'u ja yø ngu. 'Nε hinga hontho ngue yø monni, sinoque di c'a yø mmic'eiui p'u ha 'yo. I mmanyø hya nu'u hinni 'yup'u da ma. Nu'a te ga 'bahyø ja'i p'u ha søni, gä di nthint'i. ¹⁴ Janangue dí nnegä ngue nu'u yø 'danxu ngue yø hmute xisutho di nthati mahøn'a, di m'mæhyø basi, da mähyø ngu. Ya hinda zä ngue toni ja'i da 'yεmbi hinga gue'a øt'e. ¹⁵ Porque 'bæi da yø 'danxu ngue ya xa 'uegue, ya ørpabi rá pähä ra zithu.

¹⁶ Nu'mø n'na ra n'yohu ogue n'na ra xisu

ngue ra 'yɛc'ɛi, nu'mø bi n'nanxu n'na rá mɛni, da mäts'i, di unni te honi. 'Yo di nnepe ngue gä go yø 'yɛc'ɛi da hyonnbabi'a te rá gasto honi. Porque yø 'yɛc'ɛi, gue'ɥ yø 'danxu hinjo'o to da hyonnbabi te da zi, gue'ɥ ja ngue da mäts'i, di unni te honi.

¹⁷ A nu'ɥ yø n'yohɥ 'bet'o ngue øtra 'befi p'ɥ di mpeti yø 'yɛc'ɛi, jatho ngue ɛmmɛi da nu mansu yø ja'i. Da gue'ɥ yø mamhya ho yø mmɛi di mpefi ngue xännbabi rá hya Oja yø ja'i, ma datho nne ngue da nu mansu yø ja'i ya. ¹⁸ Porque nt'ot'i p'ɥ ja ra Maça Libro ra hya ngue ɛna: “Damí japi ngue di nsihmɛ ra ndani nuna nɛhyø trigo ngue di ntagui, 'yogui turpabi rá ne”, i ɛna hya. Mahøn'a nt'ot'i ra hya ngue ɛna: “Nu ra mɛfi øtra 'befi, ni 'yup'ɥ ngue di t'unná nzäbi”.

¹⁹ A nu'mø ngue ma yapí n'na nc'ɛi'ɥ 'bet'o p'ɥ ja ra nija, nu'mø ngue hinjo'o yoho ogue hyu yø testigo di ja majuaní'a te gui nyapi, 'yo gui 'yørpa masu'a ra yapate. ²⁰ Pɛ nu'a ma yapí 'nɛ majuaní ngue ja rá ts'oqui, damí hejpbabi. Da nu gätho yø ja'i p'ɥ gui hejpi n'namhma ngue nu'ɥ yø ja'i da nup'ɥ gui hejpi, ya da zu da 'yøtra ts'oqui. ²¹ Nuna ra hya dí xi'i ya, nuna Oja co 'nɛhna ma Hmuui Jesucristo co 'nɛ'ɥ yø maça anxe bí 'bɥ mahɛts'i øde te dí xi'i ya. Nu'mø gadi n'amigoui n'na ra ja'i, ogue hin gadi n'amigoui n'na ra ja'i, pɛ nu'mø ja rá ts'oqui damí hejpbamabi. ²² Nu'mø ja ngue gui 'yɛts'i to di m'mɛt'o p'ɥ ja ra nija, 'yo gui nne ngue ra sönitho'a te gui 'yøt'e. Damí tømí, 'be gui nnu te ga 'yo ra ja'i. Xi'mø gue gui 'yɛx'a n'na nc'ɛi, nu'a fadi ngue ja rá ts'oqui, 'yo gui nne da 'yɛn'a'i yø ja'i ngue gui nnu manho'a ra ts'oqui øt'a gui 'yɛts'i. Pɛ nu'i, 'yo temá nts'o gui øt'e.

²³ Ague Timoteo, nu'mø ngue thojpatho gadi hyɛnni ngue xan'ɥ ni mmɛi, 'yo høndra dehe gui si, damí si zits'ɥ ra vino.

²⁴ I 'bɥ i'da yø ja'i ya, hante ngue da thaspabi ra güenda, di nɛqui xanho ngue ja yø ts'oqui. Pɛ ximmi 'bɥ mi'da p'ɥya ngue hñdi nɛqui ngue ja yø ts'oqui. Sinoque ja gue'mø bi thaspabi ra güenda di nɛqui ngue ja yø ts'oqui. ²⁵ Xquet'a njarbatho yø ja'i ngue øtra nho ya, di nɛqui xanho'a te ra nho øt'e. Madague'a ngue hingui fadi

te gäma nho øt'e, pɛ m'mɛfatho fadi ngue xanho te øt'e.

6

¹ A nu'ɥ yø 'yɛc'ɛi ngue yø hmiqúi, jatho ngue da nu mansu yø hmu. Porque nu'mø hingui nnu mansu yø hmu yø hmiqúi, yø ja'i p'ɥya da 'yɛmbi ngue hingui ho ra hya nná 'yohɥ. Ya da nømman'ɥ Oja p'ɥya. ² A nu'ɥ yø hmiqúi ngue yø 'yɛc'ɛi yø hmu, 'yo di ɛna ngue ts'atho ja ngue di nu mansu yø hmu, da 'yɛna ngue ya 'da'igu yø nt'ɛc'ɛi i ja, ya di ncu. Sinoque man'natho ja ngue da hyumbi di mpefi, porque ma madí'a ra 'yɛc'ɛi t'ørpabi rá 'befi. Nguna ra hya gui xihyø ja'i 'mø gui xännbate ya.

³ Nuna ra hoga hya bi nxännbate ra Hmu Jesucristo, guehna rá n'youi ma nt'ɛc'ɛi jagüi naya. Pɛ nuyá, ya 'bɥ i'da yø ja'i ngue n'nan'yo ra hya xännbate. ⁴ Guehya yø ja'i di 'yɛx'mø ya, guehya hñte pahya. Ma'bedi yø mmɛi, gä ra njun'mahya ga 'yo. Guehya yø zeya, yø nequisi, yø nemhya. Hingui ɛc'ɛi te sifi. ⁵ Hñha rá nzɛgui ra njunt'i øt'ui yø ja'i porque xants'o yø n'yomfɛni. Nuna ra hya majuaní, hingui padi hanja na. I ɛna ngue nuna ra hya ngue rá nt'ɛc'ɛi i ja, xangu rá muui, porque ɛna ngue guehna ra hya di daha xangu ra mɛnyu. Pɛ nu'a'i, ogadi nsixui'ɥ njap'ɥ. ⁶ Majuaní ngue nuna ma nt'ɛc'ɛi jagüi, xandøngu rá muui na, porque xandøngu ra nho n'youi. Pɛ ra ja'i, ja ngue di johyahmaha hont'a zihangu ts'ɥ tñi. ⁷ Porque nu'mø bi mihra ja'i ua ja ra ximhäi, hñte bá hya. Ximmangu 'mø bi du, hñte da hyats'i. ⁸ Janangue nu'mø ja te da zi ra ja'i, ogue ja te da hye, co nu'a p'ɥya, di johyahmaha.

⁹ Pɛ nu ra ja'i hontho nne ngue di mmɛmmeti, guehna ra ja'i hingui ɛnni ga hyätrá n'yomfɛni ngue øtra ts'oqui ha di dinna mɛnyu. ɛntho so ra 'dihí, porque hont'ɥ yø pähä hñte di muui so rá mmɛi, gue'a di m'mɛ'a. ¹⁰ Porque nu ra ja'i ngue høndra mɛnyu di ja ndummɛi honi ha di dñi, xangu ra ts'oqui øt'e ngue ha ga ndinna mɛnyu. A nuyá, 'bɥ i'da yø ja'i, asta ya xa hyɛp'ɥ yø nt'ɛc'ɛi ngue høndra mɛnyu

di ja ndummai honi ha di dini. Pe nu'a te ra mɛnyu ya xa ndini, gue'a ra m'ma man'u i tho'a.

-----
 11 Pe nu'i, ngue ra mɛfi'i Oja, man'nan'yo mi 'yot'e ngue gui 'yot'e tengu ya yø hya ja di xi'i. A nu'a'i dami 'yot'a te xanho. Di nequi ngue ja xanho ni nt'ɛc'ɛi. Ja ndummai dami thanne Oja. Ja ndummai dami mahni mmic'ɛiui. Dami seti te gama hya gui thogui. 'Ne ogadi 'yɛx'mø gui ya. 12 Dami ja ndummai ngue ya gdi 'bu'a ngue gui 'yot'a te ra nsäui ni nt'ɛc'ɛi i ja, n'namhma ngue gui nthɛui ra te para zantho. Porque bi zon'na'i Oja ngue gue'a gui 'yot'a. Nu'a ra pa bi zon'na'i Oja, xangu yø ja'i bi 'yøde te gá ma ngue ja ni nt'ɛc'ɛi. 13 A nuyá, nuna Oja di unná te gátho'u ja yø te, guehna øde gátho ya yø hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yot'e. Da guehra Jesucristo, nuna bi dá xanho rá hya p'u ha 'buhra Poncio Pilato, xquet'a øde gátho ya yø hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yøtya. 14 Gátho ya yø hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yøtya, dami 'yot'e. 'Yo te dadi 'bedi, n'namhma ngue hin tema hya da thin'na'i ngue hinda gue'a gui 'yot'e asta guehra pa ngue da ɛp'u mahøn'a ra Hmu Jesucristo. 15 A nuyá, nu'mø bi zonna pa xpá nzänbabi Oja ngue da ɛp'u, ya da ɛhɛ. Nuna ma maca Ojah, guehna hønse na jase rá ts'edi na. Guehna ra dast'abi na ngue yø dast'abi. Guehna ra Hmu na ngue yø hmu. 16 Guehna Oja na ngue hinjam'mø da du. Nup'u ja rá nyot'i 'bui, hinjonda zä da guat'i. 'Ne hinxá 'yɛhra pa ngue toni ja'i xa mbøni ngue da nu, porque hingui sä di hnu hapu 'bui. Nuna Oja na, guehna ma datho hnu mansu na. 'Ne guehna jase rá ts'edi para zantho na. Da ngut'atho.

-----
 17 A nu yø ja'i ngue yø mmɛmmɛti ua ja ra ximhai, dami xifi ngue 'yo dadi 'yɛts'i ngue ja yø mɛnyu. 'Yo sä di ɛna ngue gue'u yø mɛnyu da mäts'i. Porque hinga gue'a rá mɛnyu ra ja'i da mäts'i. Dami xifi ngue da hyutho yø mmɛi ngue gue'a Oja i fäts'i. Nuna Oja i 'bui, guehna mathoguitho di jajpah na, porque nnepe ngue ga johyaha. 18 Nu'u yø ja'i ja xangu yø mɛnyu, dami xifi ngue da 'yøtra nho. Porque

man'natho xangu di muui ngue xta ngu ra nho da 'yot'e, hinda gue'a ngue da mɛstho rá mɛnyu. Dami xifi ngue 'yo di ya yø mmɛi ngue di unyø ja'i'a te tini. 19 Nuna ra nho da 'yot'e ngue da mäxyø mmic'ɛiui, di nja rá njut'i 'mø yø pa di 'yɛp'u, gue'a di segura'a ngue di t'unna te para zantho'a te da 'yot'e.

-----
 20 Ague Timoteo, nuna ra hya bi ma mafäti'i ngue gui xänbabi yø ja'i, dami fädi xanho ngue da guehna ra hya gui nxänbäte na. 'Yo gui ørpa masu'u yø hya te sätho hinte di muui. Da guehyø ja'i nu'u ɛna ngue ja xangu yø mfadi, 'yo gui ørpa masu'u yø hya mma, porque himma juani ngue di nthɛ yø hya i mma. 21 'Ne nuyá, ya 'bu i'da yø ja'i ngue di xähna ra hya na, ya mma ngue ja xangu yø mfadi, asta gue'mø da gohi ngue di pumbeni'a rá nt'ɛc'ɛi i ja. Ya di xi'i ngue mamj njap'u.

Oja di jap'a'i. Da ngut'atho.

2 ra Timoteo

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnnba ra Timoteo.

¹ Nūgā drá Pablo, Oja bi 'yēxqui ngue drá representantegā ra Jesucristo. Bi neque ngue ga xicā yø ja'i ngue Oja di yat'i ngue di unna 'da'yo te to gā di unyø mmui ngue da 'yēc'ei ra Jesucristo. ² Janjuani ngue dadi mā'i, ague mā ts'ant'ui Timoteo. Dí nnegā ngue nuna Oja mā Papáui co 'nehna mā Hmūui ra Jesucristo di jap'a'i, di 'da'i rá mate, 'nē da hyut'a ni mmui.

³ Tengutho manj danne Oja'ui mā mbox-itagā manjam'mø, xquet'a ngut'atho ya, dí thanne Oja co gātho mā mmui. Ra pa ra xui dí mmat'Ojagā conná ngue'e. Nu'mø dá bēn'a'i, zant'a dadi ja mammadigā Oja. ⁴ Dí mbēngā ngue nu'mø dambá soc'a'i p'ui, asta gá nzonj. A nuyá, janjuani ngue dí nne ga nnu'i, n'namhma ngue di nja ga mpähä. ⁵ Dí mbēn'a'i ngue himma xøts'etho'a ni nt'ēc'ei i ja. Nu'a ni su Loida 'nē'a ni mamá Eunice, rá maditho bi 'yēc'ei ra hya'ui. Dí pacā njuani ya ngue xquet'a 'nē'i majuani ja xanho ni nt'ēc'ei ya.

⁶ Nūgā dí xi'i ngue 'yo guí nnepe di m'mē'a ra ts'edi bi 'da'i Oja 'mø mā japā mā 'yē p'ui ja ni ya. ⁷ Porque nne'e Oja ngue hingui nsu. Janangue di 'da'i ra ts'edi ngue 'yogui su yø ja'i. 'Nē di 'da'i ra ts'edi ngue gui mahyø ja'i. 'Nē di 'da'i ra ts'edi ngue gui sammj xanho ni n'yomfēni. ⁸ 'Yogui embi ngue ra 'bē'isā guí xihyø ja'i hanja rá hya na mā Hmūui Jesucristo. Ximmangugā p'uya, 'yogui pēs'ni sā guí mma ngue dadi mpahmi, a nūgā madague'a dí ofādi ngue dí mmambā rá hya ra Cristo. Tengutho dí øt'ä ya, dami njap'ui, dami ne ngue di ha'i ra ts'edi Oja ngue guí mmanna hoga 'da'yo hya, madague'a guí sā ra n'ui conná guehna ra hya na. ⁹ Nuna Oja bi yanju, 'nē bi zongahui ngue ga hehmui p'ui ra nts'o. Madague'a ngue hinga gā ra nho xtā n'yohui, pē Oja bi 'yøtra mate bi zongahui ngue da yanju. Porque hante ngue

di nhohra ximhäi, Oja ya xi zänni ngue da pēnhna Jesucristo ngue da yanju. ¹⁰ A nuyá, ya bi zøcua na mā Yantehui ra Jesucristo ya. Mi zøcua na, ya bi fadi hanja na rá mate Oja. Ra Cristo bi daprá ts'edi ra ndate. Nuna ra hoga 'da'yo hya bi mā, guehna i bahyø ja'i ngue ha di nthēui ra 'da'yo te para zantho na.

¹¹ Nuna ra hya naya, go bá t'ēxcā ngue ga mmangā na. 'Nē bá t'ēxqui ngue drá representantegā ra Cristo ngue ga xännbabi ra hya yø ja'i 'bui ndap'ui bi zä. ¹² Janangue guehna nná sägā ra n'ui naya. Pē nūgā hindí pēs'mā sā ngue dí ofādi. Porque nuna Oja dí nnøxä, dí pacā njuani ngue xanho na. 'Nē dí haxa njuani ngue ja rá ts'edi Oja ngue da mäqui, 'nē da bømmanho te nná 'yo asta gue'mø rá nzequi yø pa.

¹³ Ague Timoteo, nuna ra hoga hya dá xän'na'i, da ngut'atho ra hya guí xännbabi yø ja'i ya. Dami 'yēc'ei ra Jesucristo hangui ra pa. Rāngue guí n'youi ra Jesucristo, dami mahyø ja'i hangui ra pa. ¹⁴ Di fät'a'i rá hya Oja ngue gui xännbabi yø ja'i. Nuna ra Espiritu Santo dí n'yohui, dami 'yāpi ngue da mäxa'i ngue guí padi ha gdí japa hya.

¹⁵ Ya guí padi ngue nu'ui mā cūhui ngue yø mmēngui Asia, gā bi hyegagui p'ui, tengutho bi jacra Figelo 'nehra Hermógenes. ¹⁶ Pē nu'a ra Onesíforo, Oja di japi te'o gā 'bup'ui ja rá ngu. Porque nuna, xangu yø nnidi bi hoga mā mmui. Himbi mestā rá sā ngue dí ofādi. ¹⁷ Nu'mø mi zøcua Roma na ra n'yohui na, bi 'yēmmēi bi hyongui hapui dí ofādi asta gue'mø mi dingui. ¹⁸ Da gue'e, ya guí nnuē ngue nuna ra Onesíforo xangu ra 'bāxte bi 'yørcagui 'mø dambá m'mēcā p'ui ja ra hnini Efeso. Da ne Oja ngue di unna mate 'mø rá nzequi ra pa.

2

¹ Ague mā ts'ant'ui, dami hya ra ts'edi co nuna rá mate di 'da'i ra Jesucristo. ² Ya xangu yø ja'i bi 'yøde hanja na ra hya dá xän'na'i. Nuya yø hya dá xi'i, dami xihyø ja'i nuya ya padi ha di japa hya da mā, da ngu'a ra hya da xännbabi mi'da yø ja'i.

³ Dami 'yøt'e ngue rá hoga soldado'i ra Jesucristo. Gui seti hangui ra n'ui ja ngue gui

thogui. ⁴ Nu ra ja'i nnøpe ngue rá soldado ra Cristo, nu'a rá Hmu di manda, gue'a ørpabi rá páhä'a. Ya hinguí sänse'a rá 'befi ga 'yo. ⁵ Gui 'yøt'e tengutho yø ja'i pa ra taħa ngue ra 'dihi. Nu'a hinda 'yøt'e gátho'a te di manda'a to di marca ra 'dihi, ya hinte da dāha. ⁶ Gui 'yøt'e tengutho ra mēfi di mpεp'ua ja ra huahī. Nu ra mēfi sā ra n'ua ngue di mpefi, gue'a ra mēfi ja xanho rá nzābi'a. ⁷ Dami padi hanja na ra hya dí xi'i. Nuna mā Ojauī, da 'yøt'e ngue da dinni mmāi xanho te gāma hya dí xi'i.

⁸ Hønna da zo ni mmāi na ra Jesucristo. Nuna rá mbom'meto ra David, guehna ndast'abi naya, porque bi bennate 'mø mi tho na. Nuyá, guehna ra hoga 'da'yo hya dí xicā yø ja'i naya. ⁹ Conná guehna ra hoga 'da'yo hya dí mmangā, guehna ra n'ua dí sǎgā naya. Inthut'igā ua ja ra fādi conyø cadena tengutho 'mø ngue di ja te xca ts'onī. Pε nuna rá hya Oja dí mmangā, hinga 'nehna nthut'i conyø cadena na, siempre dí mmamhmagā ra hya. ¹⁰ Nugā, nu hangū ra n'ua dí thogui, gátho dí seti. Porque di nnegā ngue da 'yεc'ei ra Jesucristo'ua yø ja'i ya xpá huan'Oja. Gue'a di nyanyø te'a, 'nε da dinna nho para zantho. ¹¹ Majuani na ra hya na ngue εna: "Nu'mø dá thojua conná guehra Cristo, ya 'dap'ua ga m'mahma na ra Cristo p'uya. ¹² Nu'mø ngue ga seti hangū ra n'ua ga sāha, xquet'a nup'ua ha di manda ra Cristo 'nεc'ua di nja mā 'befihua. Pε nu'mø ngue ga hεhma p'ua ra Cristo, xquet'a ra Cristo da hyegahua p'ua. ¹³ Xiya, xi'mø ngue hindá jats'i te dí mmamhmu, pε nu'a ra Cristo zant'a ngue di jats'i te ra hya mman'a. Porque ra Cristo, nuna ra hya i mma, hinjam'mø ngue dadi pádi".

-----
¹⁴ Dami bennbabi yø ja'i na ra hya dí xi'i. Rá hmi rá dā Oja p'ua gui xifi ngue hīndi njun'mahya co nu'ua yø hya hinguí ja ts'edi. Porque ra njunt'i hinguí pømmāho. Sinoque di ts'onnbā yø n'yomfēni yø ja'i øxra hya. ¹⁵ Nuna Oja i hajta ra güenda te guí øt'e. Dami ja ndummaī gui pøni xanho ra 'befi bi 'da'i Oja, ya hin'ya te gdī pēs'ni sā. Gui hyats'i xandønho na ra hya majuani, da guehna gui xānnbabi yø ja'i na. ¹⁶ Nu'ua yø hya hinte di muui ngue hinga

gue'a rá hya Oja, ogui xānnbate'ua, porque guehya yø hya di ts'onnbā yø nt'εc'ei yø ja'i ya. ¹⁷ Nuyā yø hya xānnbate ya yø ja'i njap'ua, i 'yo yø hya asta gue'mø da 'yøtra nts'onī. Ngu'a ra nts'onī bi 'yøtra Himeneo, ximmangu ra Fileto. ¹⁸ Guehya bi hyεp'ua ra hya majuani ya, xānnbabi yø ja'i ngue εmbi hīmma juani di bennate yø do'yo, sinoque εmbi ngue nu'a ra mbennate ya bi nja'mø mi 'yεc'ei ra hya'a. Co nuna ra hya na p'uya, di ts'onnbabi yø nt'εc'ei 'da yø ja'i. ¹⁹ Pε nuyá, hinda zā ngue di ts'onnbabi rá 'befi Oja. Porque nt'ot'i yoho yø hya ngue i dū. Nuyā yø hya ya, i εna: "Nuna Oja, ya padi te'o gátho ya o rá 'yε". Nu'a rá yoho ra hya p'uya i εna: "Nu ra ja'i ngue nne da dēna Cristo, jatho ngue da hyεp'ua ra nts'o".

²⁰ Nup'ua ja n'ua ra ngu xānnho, hinga 'da'igu yø mohi jap'ua. Jap'ua yø mohi ngue yø oro, jap'ua yø mohi ngue ra t'axi, jap'ua yø mohsa, jap'ua yø mohi ngue ra hāi. Nuyā yø mohi ya, ja 'da ngue nts'upi. Ximmī ja 'da ngue hinga nts'upi. ²¹ Njarbatho p'ua ja ra nija ya, hinga gátho yø ja'i hεp'ua ra nts'o. Pε nu ra ja'i nne ngue da hyεp'ua ra nts'o, guehna ra ja'i øt'e ngue rá mēfi Oja na, i pēhra 'befi ngue nts'upi.

²² 'Yo guí øt'a te ra ts'oqui ør'mi'da yø ts'ant'ua. Dami 'yøt'a te xanho. Di nεqui ngue ja ni nt'εc'ei. Dami mahyø ja'i. 'Yo to gadi njunt'ui. Da 'da'igu gui 'yøt'ui yø ja'i ya bi hyεp'ua ra nts'o, ya nzo'a ra Hmu Jesucristo co gátho yø mmāi. ²³ Pε nu'ua hōndra njun'mahya nne, hinguí padi te mma, dami hyεp'ua. Ya guí padi ngue nu'a ra njunt'i, ja bi fup'ua ngue di nnu man'ua yø ja'i. ²⁴ A nu ra ja'i ngue rá mēfi Oja, hinguí ja ngue di nnequisui. Sinoque ja ngue 'da di matho gátho yø ja'i. Da badi ha di japi ngue dra hoga hya di nxānnbate. Da zeti te mmanyø ja'i. ²⁵ Di nya manhuēhi ha di opan'yu ra hya'ua to hinguí nnu manho ra hya. Xamhmatho da ne Oja di 'bārpabi yø mmāi, da 'yεc'ei ra hya majuani. ²⁶ Nu'mø bi xohrá n'yomfēni ra ja'i, ya da hyεp'ua ra zithu o rá 'yε. Porque gue'a ra zithu ørpabi rá páhä.

3

¹ Damí pahna ra hya ga xi'i ya. Nu'mø ya ni ma da gaxyø pa, ya man'na xta n'atho. ² Di m'mahyø ja'i da ne ngue hønse da dinna nho. Høndyø mēnyu da ne di xandi. Di 'yεxpæ ha ya. Da 'yεna ngue maguesε. Di nsate. Hinda 'yεc'ei te da xihyø papá yø ja'i. Hinda benna mate t'ørpe. Ni xinga guehna Oja da 'yørpabi masu. ³ Hindi nja yø yemmæi. Hindi nja yø nhuεcate. Da nømman'ua yø mmic'eiui. Hinda zamyø mmæi. Dyø nequisæi. Porque yø nsæiui'a te gátho xanho. ⁴ Guehya dyø ngæjmahyatho ya. Hinha ga nja yø ts'u. Di 'yεx'mø ya. Nu'a te yø pähä yø ja'i, gue'a ni ma yø mmæi'a, hinda gue'a Oja. ⁵ Nup'ua gui nequi, εna xø majuaní ngue su Oja. Pe himma juani εc'ei ngue jase rá ts'edi Oja. Ogadi nsixui'ua to njap'ua. ⁶ Porque guehya yø ja'i ya, ya ja 'da yø ngu ya, ngue ya xa ts'onnbä yø nt'εc'ei yø ja'i. Rá mæditho, nuya yø xisu tu yø mmæi ngue ja yø ts'oqui, 'nε hingui padi ha di hocyø ts'oqui, guehya honya ngue da hyät'i co nu'a te yø fehni xännbate. ⁷ Porque nuya yø xisu ya, i nne da badí tema 'da'yo xädi i ja. Pe nu'a ra hya di xädi, hñjam'mø di tinyø mmæi ndana gue'a ra hya majuaní. ⁸ Nuya yø fehni xännbate, øt'e tengutho bi 'yøtra Janes 'nεhra Jambres ngue bi mæs'ra hya bi manna Moisés. Xquet'a njarbutho ya dí mmangä ya. Nuna ra hya majuaní i festho. Guehya xants'o yø n'yomfēni ya. Himma juani ngue ten'na ra nt'εc'ei jajū. ⁹ Pe hinda zä da hyät'i xangu yø ja'i. Porque nu'a te yø m'memmæi, sār'mø da badí gátho yø ja'i. Di nja tengutho bi ja'ua yo nc'ei bi mæs'ra hya bi manna Moisés.

-----
¹⁰ Pe ague Timoteo, ya gui padi xanho hanja na ra hya dí xännbategä. 'Nε gui padi te nná 'yogä. Gui padi te dí øt'ä. Gui padi ngue nugä dí εc'ei xanho ra Jesucristo. 'Nε dí seti te ørcagui yø ja'i. Dadi macä yø ja'i. Nu'mø dí sägä ra n'ua, εna gue man'na dí ha ra ts'edi. ¹¹ Gui padi hanja ngue nnu man'ugyø ja'i, hingui nne da nugui. 'Nε gui padi hangū ra n'ua xta sägä. Tengutho ra n'ua dá sägä p'ua ja ra hñini Antioquia, 'nεp'ua ja ra hñini Iconio, 'nεp'ua ja ra hñini Listra, dá sä ra n'ua ngue hingui nne da nugyø ja'i.

Pe nuna gä ra n'ua naya, bi yangä Oja. ¹² A nuyá, nu to gátho nne da dēnna Jesucristo, gä da zä ra n'ua ngue da ts'ui. ¹³ A nu yø ja'i ngue yø ts'oc'ei 'nε yø fehni xännbate, man'na man'na ni go mants'o te ga 'yo. Mente häte, ximmi thät'i.

¹⁴ Pe ague Timoteo, 'yogui hehna ra hya bi sän'na'i. Ya gui haxa njuani ngue majuaní na ra hya na, porque gui padi ngue nu'ua bi xän'na'i ra hya, hingyø fehni'ua. ¹⁵ Asta gue'mø mará ngüε'i, gä xähya yø hya nt'ot'i p'ua ja ra Macä Libro. A nuna ra hya na, ja mmamp'ua ngue di nyanna ja'i 'mø da 'yεc'ei ra Jesucristo. ¹⁶ Gátho'ua yø hya nt'ot'i p'ua ja ra Macä Libro, guesε Oja bi bēnnbabi ra hya bi 'yot'ua to bi 'yot'a te nt'ot'i. Guehna mahyonitho ga xähmu naya. Gue'a gdä pahmu ndana gue'a ra hya ja ngue ga εc'ei'ua, ndana gue'a hinga εc'ei'ua. Gue'a gdä pahmu ndana gue'a ra hya hinga gue'a dí øthua, gue'a gdä pahmu'a te gä ra nho ja ngue ga øthua. ¹⁷ Janangue nu ra ja'i ørpabi rá 'bēfi Oja, nu'a di xädi, gue'a di dinna mmæi'a te gä ra nho ja ngue da 'yøt'e, hñinte di 'bēdi.

4

¹ Rá hmi rá dä Oja, 'nε rá hmi rá dä ra Hmu Jesucristo, go guehya øhna ra hya dadi 'bep'a'i gui 'yøt'e. Porque ra Jesucristo da ep'ua mahøn'a ngue di manda ua. Nu'mø bá εhε, ya da hyaspabi ra güenda'ua te, 'nε'ua xandu. ² Gui ja ts'edi ngue gui 'yø'na ra hya dí xi'i. Damí ja ndummæi gui mmanna hoga 'da'yo hya. Ogui säya gui xihra hya yø ja'i, madague'a hingui nne da 'yøde. Gui hyoni ha gdi tapyø mmæi yø ja'i. Nu'ua hinga gue'a te ga 'yo, damí hejpabi. Gui japa nts'edi ngue da gue'a te nnu manho Oja da 'yøt'e. Gui serpabi te xi'i yø ja'i. Ogui säya damí xännbabi rá hya Oja. ³ Porque da 'yεhra pa ngue yø ja'i hinda ne da 'yøhna ra hoga xädi. Sinoque da hyonyø xännbate yø ja'i ngue n'nan'yo ra hya da xännbabi, gue'a ra hya da ne da 'yøhyø ja'i'a. 'Nε nuya yø xännbate ya, yø mmundotho di m'mæi ngue di nxännbate ra fehni xädi. ⁴ Porque yø ja'i hinda ne da 'yøhra hya majuaní. Nu'ua yø hya xa nzänse yø fehni xännbate, gue'ua da

'yøt'ʉ. ⁵ Pɛ nu'i, dami samse ni n'yomfɛni. Nu'mø gui sä rä n'ʉ, dami seti. Ja ndummæi gui 'yonna hoga 'da'yo hya. Dami 'yøt'e xanho na ni 'bɛfi bi 'da'i Oja.

⁶ Ya ni ma da zønna pa ga pøngä ua ja ra ximhäi. Pɛ nugui dadi n'unj da thogui ngue rá 'bɛfi Oja dí ørpe. ⁷ Nugä xtá ho ma mmæi dí honi ha di nthahra hya. Nu te ra hya bi 'bejpagui Oja ga øt'e, dá øt'e asta gup'ʉ rá nzegui. Nuna ma nt'ɛc'ɛi i ja, dá fädi xanho. ⁸ Nuyá, dí tø'mi ngue nuna ma Hmu mahɛts'i hasca ra güenda xanho. Dí pacä ngue di 'dajma njut'i, nuna da ma ma t'unni te'o gä øtra nho. 'Nɛ hinga hængthogui di 'daqui, sinoque di unni te'o gä di ma'a ra Hmu Jesús, 'nɛ tø'mi ngue da zønna pa da ɛp'ʉ.

⁹ Ague Timoteo, gui ja ndummæi guá ɛhɛ n'nahmantho ua dí 'bucä ngue ga nyaui. ¹⁰ Porque nuna ra Demas bi ho ra pähä ja ua ja ra ximhäi na, bi zogagui ua, bi ma i mpa p'ʉ ja ra hnini Tesalónica. Nuna ra Crescente i ma Galacia na. Ra Tito p'ʉya, i ma Dalmacia na. ¹¹ Høndra Lucas bi gocua ya. Dí nnegä ngue guá sip'ʉ ra Marco 'mø guá ɛhɛ. Porque nuna ra Marco dí hongä ua na ngue di mpɛfi. ¹² Nuna ra Tíquico dá penhnä na ngue i map'ʉ ja ra hnini Efeso. ¹³ Nu'mø guá ɛhɛ, guá cannguits'ʉ ma tuhu dá socä p'ʉ ja ra hnini Troas, ja rá ngu ra Carpo. 'Nɛ guá ca yø libro dá socä p'ʉ. Pɛ ma datho ja ts'ɛdi guá cannguits'ʉ ma sɛcua nuya m'mänitho.

¹⁴ Nuna ra Alejandro ngue ra 'yøt'a t'ɛgui, xants'o te bi 'yørcagui. Pɛ Oja da gut'i te bi 'yøt'e. ¹⁵ Pɛ nu'i, dami mfädi xanho 'mø gá nu na. Porque janjuanj ngue täcra hoga 'da'yo hya dí mmamhmu na.

¹⁶ Nu'mø rá mædi mi ma ma juannagui p'ʉ ja ra ts'ut'abi, dá honi ha da japi ngue da nyaui. Pɛ hinjombi bønngue xtä mmäxqui. Hante gue gätho'ʉ ma cu bi hyɛgagui p'ʉ. Da ne Oja ngue hinda bennbatho ngue bi hyɛgagui p'ʉ. ¹⁷ Pɛ nuna ra Hmu bi mäxqui, 'nɛ bi hacra ts'ɛdi ngue dá mangä ra hoga 'da'yo hya p'ʉ 'bähyø ja'i hinyø judío. Oja bi yangui, porque ɛna yø zate yø ja'i pɛts'i da dujthogui. ¹⁸ Pɛ Oja di sigue da yangä p'ʉ ha 'bähyø ja'i xants'o ga 'yo. 'Nɛ da mäqui

xanho para ngue da zixcagui p'ʉ mahɛts'i bádi manda. A nuyá, ma ga ɛspah Oja hangu ra pa. Da ngut'atho.

¹⁹ Dami zenguagui ts'up'ʉ ra Prisca co 'nɛhna ra Aquila. Co 'nɛ'ʉ to gä 'bup'ʉ ja rá ngu ra Onesíforo dami zenguagui ts'ʉ. ²⁰ Nuna ra Erasto bá cop'ʉ Corinto na. Nuna ra Trófimo dá socä p'ʉ ja ra hnini Mileto na ngue mi'ʉ. ²¹ A nu'i, gui ja ndummæi guá ɛhɛ hante ngue da cutyø pa xtä ɛ.

Nuna ra Eubulo pen'na'i ra nzengua na. 'Nɛhna ra Prudente di zengua'i. Da guehra Lino co 'nɛhra Claudia, gätho ya mi'da ma cuh 'bucua, gä di zengua'i.

²² Da mäxa'i ma Hmuui ra Jesucristo. Oja di japi gätho'ah. Da ngut'atho.

Ra Tito

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba ra Tito.

¹ Nugä drá Pablo, rá mēfigä Oja, 'nē rá representantegä rá Jesucristo. Bi 'dacrä 'bēfi ngue gā japi dā 'yēc'ēi rá Cristo'ü to ya xpá huan'Oja. Gā japi dā badī ngue majuanī nā mā nt'ēc'ēihū i ja. ² Janangue dā bahyø ja'i ngue dī n'nacjū rá 'da'yo te para zantho. Hante ngue dī nhohra ximhāi, ya xī zān'Oja ngue di 'dacjū rá 'da'yo te. A nuna Oja, hinguī fehni nā. ³ A nuyá, ya bi zōnna pa bá sän'Oja ngue dā fadi hanja nā rá hoga 'da'yo hya. Nuna Oja mā Yantehū bi 'yēxqui ngue gā mmābrā hya.

⁴ Dadi zengua'i, ague Tito. Nu'mø dá bēn'i, xøgue ēntho majuanī ngue mā ts'unt'ü'i. Porque dá ja'i gā 'yēc'ēi nā rá nt'ēc'ēi jagüi. Dī nnegä ngue nuna Oja mā Papáhū co 'nēhna mā Hmuhū Jesucristo di jap'a'i, di huēc'a'i, dā hyut'a ni mmāi.

⁵ Nugä dá soc'a'i p'ü ja rá häi Creta ngue gui juatyø hya dī m'mēp'ü 'būhyø 'yēc'ēi. N'na ngu n'na yø hnīni, nup'ü dī mpeti yø 'yēc'ēi, gui 'yēxyø n'yohū dī m'met'o. Ya xtá xi'i ndana gue'a'ü gui 'yēts'i. ⁶ Dā gue'ü yø n'yohū hīn temā hya xa thinnbi gui 'yēts'i. 'Nē n'na drá xisu di si. Nu yø basī di si, dyø 'yēc'ēi. 'Nē hīnjonda zā dā 'yēnā ngue mathøguetho yø basī, ogue dyø mmejmāhya. ⁷ Jatho ngue nu to 'bēt'o ngue yø 'yēc'ēi, hīn temā hya dā thinnbi, porque nu'a 'bēt'o, ørpabi rá 'bēfi Oja. Janangue dā thanhni to hīndi 'yēts'i. Hīndra cue. Hīndra itī. Hīndi mpatē. Hīngā hōndra mēnyu dī ma rá mmāi. ⁸ Gue'a rá ja'i ngue di unna ts'äya p'ü ja rá ngu. Di ho dā 'yøtra nho. Dā zamrá mmāi. Dī nhoja'i. Dā nu mansu Oja. Dī mfäse xanho. ⁹ Nu rá n'yohū gui 'yēts'i, jatho ngue tengutho rá hya bi sännbabi, dā gue'a rá hya dī nxännbate'a. Porque gue'a rá hya majuanī'a. Co nuna rá hya naya, dā zā di hatra ts'ēdi mī'da yø 'yēc'ēi. 'Nē dā zā dā dap'ü te'o hīngā gue'a rá hya mma.

¹⁰ A nuyá, 'būi xangu yø mmejmāhya, hīnte dī mūi yø hya xännbate, hätyø ja'i. Pē mā datho'ü yø judío njap'ü. ¹¹ Jatho ngue dā thejpa yø hya'ü. Porque hīngā gue'a rá hya majuanī xännbate. Hōntho nne ngue dā gūjpabi rá mēnyu yø ja'i. Ya ja 'da yø ngu ya xa 'bārpabi yø mmāi yø ja'i.

¹² Nuna n'na rá bamhya p'ü ja rá häi Creta bi mā te gā 'yo'ü yø mmēnguhū. Bi 'yēnā: “Nu'ü yø mmēngu Creta gā 'yot'a yø fehni'ü. 'Būi tengutho yø ts'o zu'ē. Hōnt'a te dā zi honi, ēmmēi yø danhyēi”, bi 'yēnā. ¹³ Nuna rá hya bi manna, gue'a gā 'yo yø mmēngu p'ü guī 'būi. Janangue 'yēmmēi damī hejpbabi'ü yø hyäte, n'namhma ngue dā bōmmanho yø nt'ēc'ēi yø ja'i. ¹⁴ Ya hīnda 'yørpabi mā su'a te sāmāhya mmanyø judío, nī xīngā gue'ü yø hya ngue rá ja'itho dī manda, guehya yø ja'i hīnguī nnu manho rá hya majuanī ya.

¹⁵ Nu to xanho yø mmāi, hīngā hōntho dī ntøt'ui n'na rá cosa, sä dā t'ēmbi ngue ya bi nts'onnyø mmāi. Pē nu to hīnguī ho yø mmāi, ngue hīngyø 'yēc'ēi, hīn hapū dā thinnba rá nho. Porque ya xants'o yø n'yomfēni, nī xīnguī tär'mān'ü yø mmāi 'mø xants'o te øt'e. ¹⁶ I mma ngue pa Oja, pē co nu'a te gā 'yo, dī nēqui ngue hīnguī pa Oja. Hīnguī hnu manho te gā 'yo, porque yø mmejmāhya, janangue hīnguī sä tema nho dā 'yøt'e.

2

¹ A nu'i ague Tito, nuna rá hya rá nc'at'iui mā nt'ēc'ēiui i ja, dā gue'a rá hya gui xännbabi yø ja'i'a. ² Gui xihyø daja'i ngue dā zamyø mmāi, dī nhoja'i, dī mfādi xanho. Nuna rá hya majuanī, guehna dā 'yēc'ēi nā. Dī mahyø mmic'ēiui. Dā zēti te rá n'ü i sä. ³ 'Nē'ü yø xisu ngue yø daja'i, gui xifi ngue dā 'yøt'e ngue dā hnu mansu. Hīndyø zate. Hīndyø itī. Gä rá nho dā 'yudi. ⁴ Dā xännbabi yø hmute xisu ngue dī mahyø damme conyø basī dī madī. ⁵ Dā xännbi ngue dī mfādi xanho, 'yo di øtra nts'o. Dā mahyø ngu. Dī nja yø yemmāi. Dā 'yøt'e te xihyø damme. Nu'mø dā 'yøt'e tengu nā rá hya naya, ya hīnjonda zännbabi rá hya Oja.

⁶ Nu'u yø ts'ant'u, xquet'a gui xifi ngue di mfädi xanho.

⁷ A nu'i, dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø ja'i. Nu'mø guí xännbate, dra hya njuantho guí mma. 'Nε di nja ni ts'u. ⁸ Dra hya xta nho guí mma, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue hinda gue'a guí mma. Janangue nu'u mbøcue da mεs'yø sä. Porque hinda dini ha di japi da nømman'ah.

⁹ Dami xi'u 'bui ngue yø hmiqúi ngue da 'yεc'ei yø hmu 'mø nzofo. 'Yo di thatho. Da 'yøt'e ngue da hnu manho te ga 'yo. ¹⁰ 'Yo tema cosa di haqui. Zant'a da 'yøtra nho n'namhma ngue di nejmanho rá hya na Oja ma Yanteh.

¹¹ Ya fadi hangu gangu rá mate Oja bi 'dacj. I nnepe ngue di nyani gätho yø ja'i 'bucua nximhäi. ¹² Rangue bi 'dacj rá mate, ya nne ngue ga hehma p'u ra nts'o, da gue'u yø pähä ja ua ja ra ximhäi ngue hingui ho, ma ga hehma p'u. Ya jatho ngue mente dí 'buhmu ua ja ra ximhäi, ga mfähmu xanho. Ga n'yo manhoh. Ga ørpah masu Oja. ¹³ A nuyá, co n'na ra pähatho nná tømhmua ra pa da εcua ra Jesucristo. Ga nuhu ngue i tate na, porque nuná, guehna Oja ma Yanteh na. ¹⁴ Guehna bi dase rá te conná nguecj na. Bi du ngue da yanj ngue ra nts'o. Bi hoga ma mmuih. I nne ngue ga soh rá 'ye. 'Nε i nne ngue ga hah ra ts'edi ga øth ra nho.

¹⁵ Guehna ra hya gui xännba yø ja'i naya. Dami hatra ts'edi yø ja'i ngue di n'yo xanho. Dami hejpabi 'mø hinga gue'a øt'e. Gue'a ni 'befi bi 'da'i Oja'a. 'Yo guí nne ngue hinda t'øt'a'i ma su.

3

¹ Dami xihyø ja'i ngue da 'yørpa ma su ra dast'abi, gätho'u mi'da ja yø cargo xanhets'i. Da 'yεc'ei te di 'bepi. Co n'na ra pähatho da 'yøtra hoga 'befi sifi da 'yøt'e. ² Gui xifi ngue 'yo to di nømman'u. 'Yo dyø nequisui. Di nya manho p'u ha ya. Da hnu ngue di m'mu mmanhuēhi p'u ha 'buhyø ja'i.

³ Ma ga mmbεmhmu 'mø man'na ra pa ngue 'nεcj nma yø m'mεmmuih, dyø mmejmahyah, hinga gue'a te nmi øth. Xi bεnga ma mmuih yø pähä xants'o. Xta

m'mu mants'oh, 'nε dyø zεyah. 'Da xi nu man'ujthogah yø ja'i. 'Nε dadi nnu man'uh n'na ngu n'naj. ⁴ Pε bi 'yεhra pa ngue nuna Oja ma Yanteh, bi fadi hanja na ra mate bi 'yøt'e ngue bi madi gätho yø ja'i. ⁵ Nuna Oja bi yanj. Hin tema nho dá øth ngue'a i yanj. Sinoque bi huεgah, janangue bi yanj. Bi hoga ma ts'oquih. Bi 'dacj ra 'da'yo te ngue ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue ma'da'yo dá m'mahmu. ⁶ Ngue ya bi yanj ra Jesucristo, Oja bá penngah ra Espiritu Santo ngue da mäxch xandønho. ⁷ Bi 'yøtra mate Oja ngue bi hoga ma ts'oquih, bi nepe ngue nup'u 'bu Oja di tocagah ngue ja ga m'mahmu p'u para zantho. A nuyá, gue'a dí tømhmua ya.

⁸ Nuna ra hya ja ua, gä majuan na. Janangue dami hatra ts'edi yø ja'i ngue guehna ra hya da 'yεc'ei na. Nu to gä εc'ei Oja, di ja ndummui da 'yøtra nho. Nuyá yø hya ya, xanho 'nε da 'yørpabi ra nho yø ja'i. ⁹ Pε 'yo guí nnehu ngue di nja yø njunt'i hingui ja te rangue'a. 'Yo gadi njunth co nu'a te xi n'yo yø ndiua manjam'mø. 'Nε 'yo gadi njunth ngue conná ley ga 'yo yø judío. Porque ra njunt'i, hin tema nho øt'e.

¹⁰ Nu'mø 'bui to øtra sui ngue di 'uecyø 'yεc'ei, dami hejpi. Rá 'dandi oque rá yondi guí hejpi. Pε nu'mø hingui nne da 'yøde te guí xifi, o nimantho gadi nsixui. ¹¹ Porque nu to hingui nne da 'yøde te sifi, ma'bedi rá mmui. Ya di nequi ngue nne rá mmui øtra ts'oqui.

¹² Dí sänni ngue ga pen'na'i p'u ra Artemas, oque ra Tíquico. Nu'mø bi zømp'u, 'yørquits'u ra mate guá ε'a n'nihi, ga nc'atui p'u ja ra hñini Nicópolis. Porque dí nne ngue ja gani nthocä p'u ra se'ye. ¹³ Nuna ra Zenas ra pøngahya ngue ra ley, dami fäts'i te honi. Da guehra Apolos dami fäts'i te honi. Güi unni te da n'yo, 'yo te dadi 'bedi. ¹⁴ Gätho yø 'yεc'ei da badi ngue jatho da 'yørpa ra 'bäxte'u ja te hembj. Porque nu'mø hin tema nho ørpabi rá mmic'eiui ra ja'i, ya hinte di muui te ga 'yo ra ja'i.

¹⁵ Gätho ya 'daua dí 'bucähe di zengua'i. Gui xi'u ma zi cuh p'u guí 'bui ngue dadi

zenguagähe. Oja di japi gätho'ahü. Da
ngut'atho.

Ra Filemón

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba ra Filemón.

¹ Ague ma zimmaḍi mmimmefih_u Filemón. Nugui, conma zi cuui ra Timoteo, daḍi zengua'a'be. A nugui, dra Pablo, dí ofädigä ua ngue dí mmambä rá hya ra Jesucristo. ² Dí pennbabi ra zengua'u yø 'yεc'ei di mpeti p'u ja ni ngu. Co 'nehnä ma cu ra Apia, 'nehra Arquipo, nuna faxqui ngue dí 'yonna hya, gä daḍi zengua'be. ³ Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáhu, co 'nehnä ma Hmu_u Jesucristo di jap'ahu 'ne da hyut'a ni mmaih_u.

⁴ Nu'mø dí mmat'Ojagä, zant'a daḍi ja mammaḍi Oja conná ngue'e. ⁵ Porque dí øcä ngue janjuani gaḍi maḍi to gätho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, 'ne guí hahní mmái guí εc'ei na ra Hmu Jesús. ⁶ Nu'u yø ja'i gä japi bi 'yεc'ei na ra hya guí εc'ei, dí äpä Oja ngue da xojpa yø mmái ngue da baḍi xanho hanja'a te gä rá njapi Oja di 'dacju conná nguehra Jesucristo. ⁷ A nuyá, janjuani ngue daḍi johya, ya hu ma mmái tengue guí øt'e, ngue gaḍi ma'u ma zi cuhu. Porque nu'a te ra nho guí øt'e ma zi cu'i, di haḍra ts'edi yø n'yomfeni'u ma zi cuhu'a.

⁸ Janangue nugä, n'na ra mate dí nne ga ä'i. Hingrä ngue'mø ngue bi 'dacrä ts'edi ra Cristo ngue ga xi'i te ja ngue guí 'yøt'e. ⁹ Pe dí ä'i ra mate, porque daḍi ma'i. Nugä dra Pablo, ya dra dac'eigä 'ne dí ofädigä ngue dí mmambrá hya ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna ra mate dí ä'i, dami huεcra Onésimo. Nuna, 'bai tengutho 'mø ngue ma basigä na. Nuna ra hya dá xicä ua ja ra fädi, bi 'yεc'ei te dá xifi. ¹¹ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna ra Onésimo maní hmiqúi na. Himmi pønna güenda te mi øt'a'i. A nuyá, mente dí yohmi ya, dí hommi na ra Onésimo ya.

¹² Ya ga et'a ya ngue da map'u guí 'bai. Pe nugä hinha nnä pumbeni, porque emmei daḍi maḍi. ¹³ Dí pacä ngue guí nne guí faxqui te dí honi. Janangue nmi nne xcä

sammä ua na ngue da mächqui mente dí ofädi, ma'uchi ngue dí mmangä ra hoga 'da'yo hya. ¹⁴ Pe hindä sammí, porque hindí nne ga øt'a'i ra ts'edi guí faxqui. A nu'mø guí nne guí faxcagui, nu te da mi'a mpähä ni mmái, gue'a di nja'a.

¹⁵ Rá nzeḡui mi jatho ngue da zoc'a'i p'u ni hmiqúi njammí pa. Porque nu'mø bá pengui, ya dra 'yεc'ei, 'ne ya hinní mantho da hyεc'a'i p'u. ¹⁶ Nuna ni hmiqúi, 'yo ni mantho guí ørpe tengutho ørpa yø hmiqúi yø ja'i. Sinoque nuna ni hmiqúi, guí mbeni ngue bi gohi tengutho 'mø ngue eni cu na. Nugä emmei daḍi macä na ra Onésimo, pe da gue'e ma datho ja ngue guí maḍi. Porque nuyá, hingä høntho ngue ni hmiqúi ya, sinoque ni cu ya ngue n'nat'a ra Hmu guí εc'eiui ya.

¹⁷ Janangue nu'mø guí 'bai ngue daḍi n'amigoui ya, dami unna ts'äya na ra Onésimo tengutho 'mø ngue go gaḍi 'dacrä ts'äya. ¹⁸ Nu'mø ngue bi 'yøt'a'i ra nts'oni, ogue tu'i ra mēnyu, go dami jagbagui. ¹⁹ Ga cuatä ua ja ra sacua na ra hya ja ua: "Nugä dra Pablo, go ga jut'a'i". Pe hindí nne ga ben'a'i ngue 'ne'i guí tuqúi. Porque go dá xi'i ra hya ngue ha di nyanni te. ²⁰ Ague ma zi cu'i, ngue n'nat'a ra Hmu dí εc'eiui, 'yørcagui ra mate na ra hya dí xi'i. Dami hyurcagui ma mmái ngue daḍi ncui ngue ra Cristo.

²¹ Dí pen'na'i ra hya ja ua, porque dí pacä xanho ngue guí 'yøt'a te dí xi'i. 'Ne dí paḍi ngue man'na xangu guí 'yøt'e ngue'a te dí xi'i ya. ²² A nuyá, dami nsä hapu ga nsäya 'mø dá magä p'u. Ya dí ena ngue ga mma p'uya, porque gue'a guí äphu Oja ngue di nja'a.

²³ 'Nehna ra Epafra, 'daua dí ofädigä'be, pen'na'i ra zengua. Xquet'a bi n'api ngue i mmambrá hya ra Jesucristo. ²⁴ Nuna ra Marco, 'nehra Aristarco, 'nehra Demas, 'nehra Lucas, guehya di mpefi faxqui ngue mmanna hya ya, xquet'a di zengua'i.

²⁵ A nuyá, nuna ma Hmu_u Jesucristo di japi gätho'ahu. Da ngut'atho.

Hebreos

Ja ua ra carta bi 'bennbabi yø 'yεc'εi, ca ra nyogui testamento, nt'o't'i ra hya ngue ra ebreo.

1 Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, bi bennbabi yø pøngahya na ra hya bi xihyø nyogui ja'i bi zofu. Xandøngu yø nnidi bi zohyø ja'i, pε 'dama 'dan'yo bi 'yøt'Oja ngue ha ga nzohyø ja'i. 2 A nuyá, nua ya rá nzeGui yø pa ya, Oja bá penhna Ts'unt'u ngue bi zoc'sεgah. Nuna rá Ts'unt'u Oja bá penhua, guehna bi dāpi gātho yø cosa i ja ngue di manda na. Conná nguehna rá Ts'unt'u Oja bi nhogui te gāma cosa ja nximhāi, da gue'a te bí ja mahets'i bi hoqui. 3 Tengutho Oja ngue maguesε, njarbutho rá Ts'unt'u ya ngue maguesε, porque 'da'iguui. 'Nε høntho da ma tengue di nja, ya di sigue jatho yø cosa ja nximhāi, da guep'u mahets'i di siguetho te bí jap'u. Guehna bi hoga ma ts'oquih na. M'mεfa p'uya bi ma mahets'i ha bādi manda, i mmip'u bí ja rá n'yei Oja rá Papá. 4 Guehna tate ja rá ts'edi na ngue'a ra ts'edi ja yø anxε. Porque ma dātho xanhets'i rá 'bεfi bi tocabi ngue'a te ra 'bεfi pεhyø anxε.

5 Nuna rá Ts'unt'u Oja i tate na ngue gātho yø anxε. Porque Oja bi 'yεmbrá Ts'unt'u: "Gue'e ma Ts'unt'u'i. A nuyá, da fādi ngue guecā ni Papágui", bi 'yεmbi. Pε Oja, hinjam'mø xa xi'a n'na ra anxε ngue da 'yεmbi rá ts'unt'u. Mahømbi 'yεn'Oja: "Go gueque rá Papágā'a. Nu'a p'uya, gue'a ma Ts'unt'u'a", bi 'yεna. 6 Nuna rá Ts'unt'u Oja, guehna tate na ngue gātho. Janangue nu'mø mambá penhna Ts'unt'u Oja ua ja ra ximhāi, Oja bi 'yεna: "Gātho yø anxε, da danne na ma Ts'unt'u", bi 'yεna.

7 Pε nu'mø mi man'Oja ngue te pεhyø anxε bi 'yεna: "Nuyá yø anxε, guehya yø m'mεnhni Oja ya. 'Nε 'yo yø anxε tengutho ga n'yo ra ndahi. I ja yø ts'edi tengutho ra sibi ngue hinjonda dāqui", bi 'yεna.

8 Nuna Oja, bi 'yεmbrá Ts'unt'u: "Nuyá, gue'e grā Oja ya, 'nε gue'e gui manda para zantho'a te ja ya. Nu'mø gā 'yøtra ts'ut'abi, gā ra nho gui 'yøt'e. 9 Gā gue'a ra nho gādi ho gui 'yøt'e. A nu'a hinni 'yup'u, hin gādi ho gui 'yøt'a. Janangue nu'a ni Oja, ma dātho bi jap'a'i. Bi 'yøt'e ngue mathoguitho gui johya ngue gātho mi'da ni n'youi". 10 Mahømbi 'yεmbrá Ts'unt'u Oja: "Nu'i, gue'e grā Hmu, ngue nup'u bá fādi bá nja ra ximhāi go gā hoqui. 'Nε conni 'yε gui hoqui te bí ja maya ra c'amahets'i. 11 Pε nu te gātho ja ya, da 'yεhra pa ngue da guadi. Pε nu'i, gui 'bui para zantho. Gātho ya yø cosa gā hoqui, da thogui. Tengutho ra zεbazε 'mø ya hinte pεfi, 12 da jaqui, da ma ma poni. Di njarbutho'a te ja ya. Pε nu'i di siguetho gui 'bui para zantho", bi 'yεn'Oja. 13 Nuna Oja, hinjonni anxε bi xifi tengutho bi xihrá Ts'unt'u ngue bi 'yεmbi: "Dami micua ja ma 'yεi mente ga øt'ā ngue gui manda gātho'u ni nsaiui", bi 'yεmbi. 14 Gātho yø anxε, i ja yø te pε hin'ya yø do'yo. 'Nε guehya 'bui ngue ørpabi rá 'bεfi Oja ya. Guehya yø m'mεnhni Oja ya, ngue pa ndap'u bi zā ngue bí fāhyø ja'i nuyá tø'mi ngue da nu ra nho i ja ngue di un'na Oja yø ja'i bi yāni.

2

1 Janangue nuyá, ngue ya dá pahmu ngue tate na rá Ts'unt'u Oja, mathoguitho nne ngue ga ørpahε masu na ra hoga 'da'yo hya bi xicja. Ma ga ja ndummāi ngue hinga hehma na ra hya na. 2 Conque ra hya bi manyø anxε Oja 'mø yø pa xa thogui, di nja'a te ra hya bi ma. Pε nu'u yø ja'i himbi 'yørpā masu na ra hya na, sinoque bi mestho ra hya, guehya bi nthεui ra castigo ya yø mmejmahya. 3 Janangue nuyá, ¿hague ngu ra castigo ga thohmu 'mø hinga ørpahε masu na ra hoga 'da'yo hya sicju ngue ha di nyanma tehε? Porque guesε ra Hmu Jesucristo bi ma ngue ha di nyanma tehε. A nu'u yø ja'i bi 'yεc'εi na ra hya bi ma, i haxa njuani ngue majuanī na ra hya bi sifi, janangue bi thogahε na ra hya na. 4 Nuna ra hya bi ma, nuna Oja bi japyø ja'i ngue da dinyø mmāi ngue majuanī na

ra hya bi sifi. Porque bi mfäxte Oja ngue di japyø mæfi ngue da zä da 'yøtyø milagro p'ua ha 'buhyø ja'i, 'nε bá pænnbabi ra Espiritu Santo yø mæfi ngue da mäts'i da 'yøtyø mæfi'a te gä nnepe da 'yøt'e.

-----
 5 Pe nuna ra 'da'yo ximhäi di mmangä ngue di nja, hinte mman'Oja ngue da gue'u yø anxε di manda na. 6 Sinoque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro te'o bi zän'Oja ngue di manda na ra 'da'yo häi. I εnna hya nt'ot'i: “Ague ma Oja'i, εte 'be'a εxa guí mbennbabi yø ja'i? εHanja ngue mathoguitho gui ho ni mmæi conná ngue'u? 7 Ma Oja'i, m'mæt'o gá japi ngue bi gohyø ts'edi yø ja'i ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Pe m'mæfa p'uya, gá japi ngue ma datho da hnu mansu. Porque gá unná cargo ngue di manda gätho yø cosa gá hoqui. 8 Nu hangu yø cosa i ja, gä gá japi ngue di manda”, i εnna hya. Ngue nguna ra hya nt'ot'i ya ngue Oja bi japra ja'i di manda gätho yø cosa i ja, gue'a gui nεqui'a ya ngue nu hangu yø cosa i ja, gä bi fäti. Pe asta guehya, tobe hindí nnuhu ngue gätho yø cosa i ja, dadí manda ra ja'i. 9 A nuyá, ma ga umhma xanho ra güenda te bi thotra Jesús. Oja bi japi ngue bi gohrá ts'edi m'mæt'o ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Pe Oja bi 'dacja rá mate ngue bi du ra Jesús, bi hoga ma ts'oquih. A nuya ngue bi du ra Jesús conná nguecja, Oja bi 'yøt'e ngue mathoguitho hnu mansu na ra Jesucristo.

10 Nu te gäma cosa bá sän'Oja ngue i ja, ga nja yø cosa ngue da 'yørpabi rá 'bæfi. Pe nne Oja ngue nu hangu yø ja'i da gohi ngue yø basi, guehya da zixpa ha 'bæi. Janangue Oja mi jatho ngue bi hojpa yø ts'oqui yø ja'i, bi japi ngue bi du ra Jesús ngue da yani. 11 A nuyá, nuna ra Jesús bi hoga ma ts'oquih. Nu'a rá Papá naya, gue'a ma Papáhu'a ya. Janangue ra Jesús ya hingui pεsrá sä da manya ngue dadí ncuhu. 12 Ra Jesús bi xihrá Papá'u yø hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, bi 'yεmbi: “Nup'u 'buhyø ja'i dadí ncu'be, ja ga mmangä p'ua te'o'i. Nup'u hapu mandøngu dyø ja'i di mpeti, ja ga tut'a'i p'ua yø alabansa”, bi 'yεmbi. 13 Ra Jesús mahømbi 'yεna: “Nugä hinda hønt'a Oja di nnøxä ya”. Mahøn'a εmp'uya: “A

nuyá, nuya yø basi Oja bi däqui ngue ga fäts'i, 'daua dí 'bæ'be”, bi 'yεna.

14 Nuya mma ngue yø basi ya, guehya yø ja'i ya. Janangue ra Jesús bi nja'i para ngue da gohi tenguthoju. Bi ne ngue da zäp'ua da du, n'namhma ngue di ts'onnbá rá ts'edi ra zithu nuna rá ts'oqui p'ua bá nja ra ndate ngue bi du yø ja'i. 15 Nuya yø ja'i mi 'bu ndummæi hangu ra pa ngue mi su da du, a nuya bi japi ngue ya hinní mantho da zu da du yø ja'i ya. 16 Nuna ra Jesús himbi 'yεhε ngue yø anxε da mäts'i. Sinoque guehya yø ja'i bi dennbabi rá nt'εc'ei ra Abraham bi 'yεhε da mäts'i. 17 Para ngue da zä da mäxyø ja'i na ra Jesús, mi jatho ngue bi nja'i, bi tho'a te gäma n'ua thohyø cu. Nu'mø ngue mi tho'a te gä mi thohyø cu p'uya, ya bi nja rá yemmæi di huεcyø ja'i. A nuyá, ya da zäp'ua da gohi xanho ngue rá mmäcja Oja ya, da 'yøtra 'bøt'e ngue di hojpa bi yø ts'oqui yø ja'i. 18 Nu'mø majapi da 'yøtra ts'oqui yø ja'i, pe ra Jesús padí ha di japi ngue di zajpa bi yø mmæi yø ja'i. Porque nuua ja ra ximhäi xangu ra n'ua bi thogui, 'nε xquet'a 'nεεε ra Jesús bi njapi ngue xta 'yøtra ts'oqui.

3

1 Ague ma zi cu'ahu, bi zon'nahu Oja ngue dyø ja'i'ahu. A nuyá, dami hyacju xandønho ra güenda ngue te rá 'bæfi ra Jesucristo i ja. Guehna rá representante Oja ua ja ra ximhäi na, 'nε guehna nnøpe ngue rá 'bet'o mmäcja Oja p'ua ha bí 'bæi ngue fäxcahu na. Porque nuna ra hya dí εc'ei hu, guehna gui nεqui na ngue ja te pæfi. 2 Nuna ra Jesucristo, guehna bi 'yεx Oja ngue da 'yørpabi rá 'bæfi. Pe bi 'yøt'e tengutho bi 'yøtra Moisés, ngue bi 'yøt'e xanho ra 'bæfi bi xi Oja ngue da 'yørbu ha 'buhyø ja'i Oja. 3 Pe nuna ra Jesús, ma datho ní 'yup'ua da hnu mansu na ngue ra Moisés. Tengutho n'na ra ja'i di hoca n'na ra ngu ngue di manda. Nu'a ra ja'i di manda rá ngu, gue'a ma datho hnu mansu'a ngue gätho mi'da yø ja'i 'bæp'ua ja rá ngu. 4 Porque gätho yø ngu i ja, i 'bæi to bi hoqui. A nuyá, nu te gäma cosa i ja, gä gue'a Oja bá zänni ngue bi nja. 5 Ra Moisés bi gohi ngue ra mæfitho ngue bi mpep'ua ha

'buhyø ja'i Oja. Pɛ bi 'yøt'e xanho ra 'bɛfi bi xi Oja da 'yøt'e. Porque bi xihyø ja'i te ja ngue di nja m'mɛfa. ⁶ Pɛ nuna ra Cristo ngue rá Ts'ant'u Oja na, bi 'yøt'e xanho te ra 'bɛfi bi un'na Oja ngue di mandabi yø ja'i ya o rá 'yɛ. A nuju ya, guecju yø ja'igahu Oja ngue'mø ga hahu ra ts'edi ga tɛnhu ra Cristo asta guerp'u rá nɛgui, 'nɛ ga hahu ra ts'edi co n'na ra pahã ga tømhmua te ra nho di 'dəcju Oja m'mɛfa.

-----
⁷ Janangue nuyá, dami 'yørpahu masu na ra hya mmana Espiritu Santo p'u ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhmua na ra hya xi'ahu Oja. ⁸ Ogui festhohu ra hya mman'Oja. Mami 'yøthu tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja ra dapo ngue bi mɛstho ra hya bi man'Oja, asta gue'mø mi unna cue Oja te ørpe. ⁹ Janangue Oja bi 'yɛna: Nup'u ja ra dapo, mathoguitho ngue bi 'dacrã cue'u yø nyogui ja'i. Mente gue'a nyote njeya, nguna ra hya bi 'yøtyø ja'i, madague'a bi nu yø ja'i yø milagro di øt'e. ¹⁰ Janangue nugã dá sui. Porque nuya yø ja'i ya, xoxca nzantho ngue da hyɛgagui p'u. Hinguí nne da hyaxra hya dí xifi ngue da n'yo. ¹¹ Janangue nu'mø mi 'dacrã cue yø ja'i, dá xi p'uya dá ɛmbi: Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja ra hãi xtã sãnni ngue xcãni nsãyahu ya”, ɛn'Oja.

¹² A nuya ma zi cu'ahu, dami mfãhmua ya, man'nan'yo mi 'yøthu ngue to da 'yɛnnã mmai ngue da hyɛp'u Oja, da 'yɛna ngue ya hinguí ɛc'ɛi Oja. Porque Oja majuaní ngue 'bai. ¹³ Mente tobe nzocju Oja ya, n'na pa ngu n'na pa dami nhyathu ra ts'edi n'na ngu n'na'ahu. Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue sãgui hyã'ni mmai gui 'yøthu ra ts'oqui ngue gui festhohu ra hya mman'Oja. ¹⁴ Nu to gãtho ya dí ɛc'ɛihu ra hya ya, nu'mø ga hahu ra ts'edi ngue hinha gdã hehmua ra hya asta guerp'u rá nɛgui, gue'mø di tocagahu ngue ma n'yohu ra Cristo p'u ha di manda 'mø.

-----
¹⁵ Nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ɛna: “Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhmua na ra hya xi'ahu Oja. Ogui festhohu ra hya mman'Oja ya. Mami 'yøthu tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja ra dapo ngue bi mɛstho ra hya bi man'Oja”, i ɛna. ¹⁶ Ya gui

pahmu te'o ya yø ja'i bi mɛstho ra hya bi man'Oja. Guehya yø ja'i bá juca Egipto ra Moisés. ¹⁷ Nɛ ya gui pahmu ngue guehya yø ja'i bi zu Oja ngue bi 'yøtyø ts'oqui mente nyote njeya. Janangue bi dup'u ja ra dapo gãtho ya yø ja'i ya. ¹⁸ Nɛ gui pahmu ngue guehya yø ja'i bi mɛstho ra hya bi man'Oja ya. Janangue Oja bi xihyø ja'i ngue bi 'yɛmbi: “Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja ra hãi xtã sãnni ngue xcãni nsãyahu ya”, bi 'yɛmbi. ¹⁹ Ja di nɛqui ua ya ngue himbi ma macut'i p'u ja ra hãi mi ja ngue xtãni nsãya porque himbi 'yɛc'ɛi ra hya mman'Oja.

4

¹ A nuyá, nuna Oja nzongahu ngue dí cucju p'u ja rá ts'ãya mma ngue dí sãyagahu. Pɛ tobe nimantho nzongahu. A nuyá, ya nts'utho, porque nthambɛnitho ngue di m'mu i'da ngue hinda ma macut'i p'u ja rá ts'ãya Oja. ² Porque tengutho na ra hya bi sicju ya, ngue nne Oja da yanju, xquet'a guehna ra hya bi si'u yø ja'i bi mɛstho ra hya manjam'mø naya. Bi 'yøde hanja ra hya, pɛ hinte ni bontho ngue bi 'yøde, porque himbi 'yɛc'ɛi ra hya bi sifi. ³ Pɛ nuju, ngue ya dá ɛc'ɛihu ra hya bi man'Oja, ya di cucju p'u ja rá ts'ãya Oja. Pɛ nuya yø ja'i himbi 'yɛc'ɛi ra hya bi man'Oja, guehya yø ja'i bi zu Oja ya. Janangue nguna bi man'Oja mam'mɛt'o: “Janangue nu'mø mi 'dacrã cue yø ja'i, dá xi p'uya, dí ɛmbi: Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja ra hãi xtã sãnni ngue xcãni nsãyahu ya”, bi 'yɛmbi. Pɛ nuna ra ts'ãya bi man'Oja ngue di uni, ya ja na asta gue'mø mi hocra ximhãi Oja. ⁴ Nup'u ja ra Maca Libro nt'ot'i p'u ra hya ngue mma te bi 'yøt'Oja'a rá yoto ma pa. I mma ngue bi nsãya Oja'a rá yoto ma pa ngue bi jua'a te rá 'bɛfi bi 'yøt'e. ⁵ Ya mahøn'a guehna ra ts'ãya bi man'Oja 'mø yø pa mi 'yɛmbyø ja'i naya: “Ya hinda zã ga cu'ahu p'u hapu mi ja ngue xcãni nsãyahu”, bi 'yɛmbi. ⁶ A nuya yø ja'i rá mudi bi 'yøhna ra hoga hya na, nuna Oja, himbi sãyabi ya yø ja'i p'u ja rá ts'ãya, porque himbi 'yɛc'ɛi yø ja'i te xifi. Pɛ nuyá, tobe nimantho nthø'mitho mi'da yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi te mman'Oja ngue di unna ts'ãya yø ja'i p'u ja rá ts'ãya. ⁷ Asta guehyø pa dí 'bãhmua ya, hinguí thohna ra

hya bi xi Oja yø ja'i ngue ɛna: “Nu ra pa ja p'uya”, i ɛna. Nu'mø yø pa xa thogui, mi nzo Oja yø ja'i p'ua ja ra dapo. Mi ma ndø ya'atho yø pa m'mefa p'uya, mahømbi bennbabi Oja ra David hanja ra hya bi cuarpua ja ra Maca Libro ngue bi 'yena: “Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhmua na ra hya xi'ahua Oja. Ogui festhohua ra hya mman'Oja ya”, bi 'yena.

⁸ Ja di nequi ua ya ngue nu'a ra ts'äya bi xi Oja yø ja'i ngue di unni, hinga guerpua ja ra hai mani zixyø ja'i ra Josué bi xi Oja. Porque nu'mø ra pa mi zixyø ja'i ra Josué, mi thogui ya'atho yø pa p'uya, mahømbi 'yena'Oja ngue jap'ua man'na ra pa ngue da yutyø ja'i p'ua ja rá tsäya. ⁹ Janangue nuyá, jap'ua ra ts'äya xa nzanni ngue di säyabi yø ja'i Oja tengutho Oja ngue bi nsäya'a rá yoto ma pa. ¹⁰ Porque nu ra ja'i ngue da yarbua ha 'bua Oja ngue 'dap'ua di nsäyau, guehna ra ja'i ya bi zerp'ua rá 'befi xa 'yøt'e, tengutho Oja 'mø mi jua'a te rá 'befi bi hoqui, bi nsäya. ¹¹ A nuyá, gäthogahua, dami hyahua ra ts'edi ya, ma ga ja ndummui ngue ga cuthua p'ua ja rá ts'äya Oja. Man'nan'yo mi 'yøthua ngue gui 'yøthua tengutho bi 'yøt'ua yø ja'i himbi 'yec'ei ra hya bi xi Oja. Janangue Oja himbi curpua ja rá ts'äya.

¹² Nuna rá hya Oja, tatetho ja rá ts'edi ngue di mep'ua ja rá n'yomfeni ra ja'i. Tengutho n'na ra juai xandø nts'a 'ne ja yoho yø het'i, njarbatho na ra hya mman'Oja ya. Porque thohra hya asta mbo rá mmui ra ja'i, bi 'uespabi rá n'yomfeni ra ja'i. I øt'e ngue rá n'yomfeni ra ja'i di nequitho 'mø ngue xanho ogue hingui ho. ¹³ A nuyá, nu te gäma hya ja mbo ma n'yomfenihua ya, hinda zä ngue tema hya ga ajpahua Oja, ga ɛna ngue hingui padi te di mbemhuma. Porque ma n'yomfenihua, hinte jutí, ga pa Oja te di mbemhuma. Porque nuyá, guesɛ Oja ga daphua ra güenda tengue nná 'yohua.

-----
¹⁴ Nuna ra Jesús rá Ts'ant'ua Oja, bi yarbua mahets'i, 'ne guehna di nnøpa mmäcjahua p'ua ha 'bua Oja naya. Janangue nuyá, netho ngue di ndua xandørho ma nt'ec'eiua. ¹⁵ Nuna ma mmäcjahua na, guehna di huegahua 'mø nnu ngue di 'bua ndummui ngue hingui nzaquigahua. Ya padi te di

thohua 'mø di 'bua ndummuihua, porque 'ne'a bi njapi ngue xta 'yøtra ts'oqui'a. Pe nuna, hin tema ts'oqui bi 'yø'na. ¹⁶ A nuyá, ma ga hahua ra ts'edi ga nzohua Oja ya. Ga äphua ra mate ngue da mäxchua. Porque Oja ja rá nhuecate. Nu'mø ga xihua ngue da mäxchua, di mfäxte.

5

¹ Nu gätho yø mmäcja pøni ngue yø 'bet'o mmäcja yø judío, yø ja'itho tengutho yø mmijudioui. Guehya t'ets'i ngue dyø representante yø ja'i p'ua 'bua Oja ya. I ja yø 'befi ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja, para ngue di nhohyø ts'oqui yø ja'i. ² Guehna di huecyø mmic'eiui hingui padi te øt'e, guehya taphobi ra ts'oqui ngue hingui nzaqui. Nu'a gui huequi ngue 'nesɛ na ra mmäcja hingui nzaqui. ³ A nuna ra 'bet'o mmäcja, ngue 'nesɛ na hingui nzaqui na, rá müdi ørpa ra 'bøt'e Oja ngue di hocrá ts'oqui. Ja da 'yøtra 'bøt'e p'uya, ngue di nhohyø ts'oqui yø ja'i. ⁴ Nuna ra 'bet'o mmäcja, hingui sänse rá 'befi pefi ngue ra 'bet'o mmäcja. Tengutho ra Aarón, himbi zänse rá 'befi ngue rá 'bet'o mmäcja Oja, sinoque Oja bi 'yets'i.

⁵ A nuyá, nuna ra Jesucristo nnøpa 'bet'o mmäcja Oja p'ua ha 'bui. Himbi zänse na ngue dra 'bet'o mmäcja, sinoque Oja bi 'yets'i tengue pehya. Porque Oja bi 'yembi: “Gue'e ma Ts'ant'ua'i. Da bahyø ja'i ya ngue guecä ni Papágui”, bi 'yembi. ⁶ A nuyá, mahøn'a nt'ot'i ra hya p'ua ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Nuyá, gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec”.

⁷ Nu'mø mi m'macua ja ra ximhai ra Cristo, nts'edi ga nzo Oja 'mø bi mat'Oja, asta zoni. Porque Oja xta nzä xta nyaní ngue hinxta ndu. Pe Oja ørpabi masu 'mø bi zofu, porque mathoguitho nnu mansu Oja. ⁸ Madague'a ngue rá Ts'ant'ua Oja na ra Cristo, pe para ngue da zä da 'yørpabi rá pähä Oja, bi n'uní ngue bi zä ra n'ua. ⁹ A nuyá ngue hinte di 'bedi, ga bi 'yøt'e te bi zänbabi Oja ngue da thogui, janangue ya sä da yaní para zantho yø ja'i nuyá da 'yøt'e te xifi. ¹⁰ Ra Cristo, Oja bi 'yets'i ngue da

gohi ngue ra 'bet'o mmäcja, di thocra 'befi mi pehrä mmäcja Melquisedec.

-----
 11 Dī nne ga xi'ahū hanja nā rā hyā dī mma. Pε xanhennitho ha di zā ga mma, porque hinguī tinnī mmāi te dī xi'ahū.
 12 Ya manjam'møtho guí εc'ēihū rā Jesu-cristo ya. Nu'mø gdī hahū rā ts'edi ya, ya gdi xännbahū rā hyā mī'da yø ja'i ya 'mø. Pε astā guetya ngue hinguī tinnī mmāihū hanja rā hyā guí εc'ēihū ya. Tobe nimantho guí nnehū ngue nu'mø sän'nahū rā hyā Oja, dā gue'ū yø hyā hinguī henni guí nne dā si'ahū. Mahønguī nne guí cohū tengutho yø basī ngue sidrā xi'ba, conque ya ja ngue rā hmε dā zi. 13 A nu'ū sidrā xi'ba, gue'ū yø basī satho 'nε hinguī padī ndana rā hyā njuantho, ndana hīn'nā. 14 Pε nu'ū ya si rā hmε, gue'ū yø daja'i. Porque ya padī dā hyacra güenda te gā 'yo. Pa'mø ngue xanho te gā 'yo oque hīn'nā.

6

1 A nuyá, mā ga xāhmū yø hyā rá nsäui di xā yø daja'i ya. A nu'ū yø hyā hinguī henni güi xāhmū p'ū bá fūdi güá pahmū rā Cristo, 'yo guí nne ngue hont'ū guí 'yøhmū'ū yø hyā'ū. Ya hīnnī mantho ja gā xi'ahū ngue hinguī 'yøthū'ū yø nts'o bá n'youi rā castigo, oque ja gā xi'ahū ngue guí 'yεc'ēhū Oja. 2 Ya hīnnī mantho ja gā xi'ahū ngue guí nxixyahū, oque ja gā xi'ahū ngue guí japnī 'yehū p'ū ja yø yā yø 'yεc'ēi. Ya hīnnī mantho ja gā xän'nahū ngue di bennate yø ánima. Hīngā ja gā xän'nahū ngue jatho ngue dā thaspabi rā güenda yø ja'i, ngue ja dā zännbabi Oja te dā thogui para zantho n'na ngu n'na yø ja'i. 3 Dā ne Oja ngue dā zā gā sigue gā xāhmū mī'da yø hyā.

4 Porque nuyā yø ja'i ya xā hyεp'ū rā Cristo, ya hīnte nī bontho ngue mahøndi xännbabi rā hyā. Guehya bi xojpahmā Oja yø mmāi ya, bi nthēhmaui rá njapi Oja. Ya bi nthēhmaui rā Espíritu Santo. 5 Ya bi dīnhmā yø mmāi ngue xanho rá hyā Oja. Madague'a tobe hinguī søhrā Jesu-cristo ngue dī mända rā xīmhāi yø pa bá εp'ū, pε bi badī xanho ya yø ja'i ya ngue ja rá ts'edi. 6 Pε bi hyεp'ū rā Cristo m'mefa ya yø ja'i ya. Ya hinguī sā ngue xøgue rā ts'editho

ga ørpe ngue høndi 'bätyø mmāi, porque nuyā yø ja'i njap'ū, tengutho 'mø mahøn dādi cuarpabi rā pont'i rá Ts'unt'ū Oja. Di japi ngue thennī gātho yø ja'i mahøn'a.

7 Nuyā yø ja'i ya, øt'e tengutho yø huahī 'mø bi n'ye, ngue sinna häi rā 'ye. Nu rā huahī bi zinnī xanho rā 'ye häi, nu'mø bi nja rā huahī i pø mmanho, ya dā 'yørpabi rā nho'a to bi mpefi. I n'youi rá njapi Oja.
 8 Pε nu rā huahī ngue bi zinnī xanho rā 'ye häi, 'nε høndyø 'uīnī bi nja, ya dī nzø, porque hīnte dī muui. Guehya yø ja'i dā japra castigo Oja ya.

-----
 9 Ague mā zi cu'ahū, dá mangä nā rā hyā nā, pε hīndī mmangä ngue gdī εn'ahū ngue ya xcá hychmū p'ū rā Cristo. Porque dī pacā ngue ya bi nyannī tehū, janangue ya guí øthū rā nho. 10 Nunā Oja, gā gue'a te nī 'yup'ū øt'e. Janangue nunā rá 'befi Oja guí ørpahū, hīndī pumbēnī nā. Dā gue'a rā 'bāxte njandyatho guí ørpabi nī mmī'yεc'ēihū, xquet'a hīndī pumbēnī Oja. Nunā te gā rā nho guí ørpa nī mmīc'ēihū, gue'a guí nεqui ngue majuanī gadi mahmū Oja'a. 11 A nuyá, dī nnegā ya ngue nunā rā 'bāxte mī'a mpähā nī mmāi guí ørpabi nī mmī'yεc'ēihū, damī sigue ngue hangū rā pa dā gue'a guí 'yøthū'a. Janangue nu te rā nho guí tømī di 'da'ahū Oja, ya rā seguro di 'da'ahū. 12 Man'nān'yo mī 'yøt'e ngue hinguī 'yøthū ya yø hyā dī xi'ahū ya. Damī hyahū rā ts'edi guí 'yøthū tengutho øtyø 'yεc'ēi nu'ū dī nεqui ngue ja xanho yø nt'εc'ēi. Nu hangū rā n'ū thogui, gā seti, 'nε guehya yø ja'i ya ngue di tocabi'a rā nho dī yat'Oja ngue di unī.

 13-16 A nu'mø εnā ngue majuanī te nne dā manyø ja'i, i εxā ntestigo Oja. Nu'mø ya bi 'yεxā ntestigo Oja rā ja'i p'ūya, nu rá amigo yāui, ya hinguī sā dā 'yεmbi ngue himmā juanī te xifi. A nunā Oja, bi yarpabi n'na rā hyā rā Abraham, pε nunā Oja hīnjongui tate ngue nunā. Janangue rá thūhuse bi nōni, bi xihrā Abraham ngue dā jase Oja nā rā hyā bi mā. Bi 'yεmbi: "Nugā, majuanī te dī xi'i, mathogutho gā jap'a'i. Gā øt'e ngue εmmei dī nxanni basī dī m'māi", bi 'yεmbi. Pε rā Abraham, hīmbi xøtrā mmāi nā rā

hya bi xi Oja. Sinoque tɔ'mi, tɔ'mi ngue di nja, asta gue'mø mi 'yɛhra pa ngue bi nja na te ra hya xi yarpababi Oja ngue di nja. ¹⁷ Oja bi nepe ngue da badi xanho yø ja'i ngue majuanì gä di nja na te bi ma, hinte di m'medi. Pɛ comma ngue hinjo'o to da 'yɛxa ntestigo Oja, rá thuhuse bi nɔni para ngue da fadi ngue majuanì te mma. ¹⁸ Nu te gäma hya xicjɛ Oja ngue di nja, i dɛ xanho ra hya, porque Oja hingui fɛhni. A nuyá, ya dá äphɛ Oja ngue da yanjɛ. Nu te ra hya xa mman'Oja, ya dí haxɛ njuani ngue ra seguro di nja. ¹⁹ Ya hindí yobɛni ngue di tocagahɛ na ra nho di un'Oja. Porque nuna di nnøxɛ ngue di dərca ma n'yomfɛnihɛ ya, guehna ra Jesucristo bí 'bɛ mahɛts'i na. ²⁰ Nuna ra Jesús bi yurbɛ mahɛts'i bí 'bɛi. Guehna fäxcahɛ na ngue da zä gani m'mahmɛ p'ɛ bí 'bɛi. I cohi ngue rá mmäcja Oja para zantho. Di thocra 'bɛfi mi pɛ ra Melquisedec.

7

¹ Nuna ra Melquisedec mará dast'abi p'ɛ ja ra hnini Salem. 'Nɛ guehna Oja maguesɛ rá mmäcja na. Guehna ra Melquisedec bi ma bi c'at'ui ra Abraham 'mø mambá pengui ngue bá tapra tunhni yø dast'abi ma di nsɛhmi. Mi the p'ɛya, ra Melquisedec bi 'yäp'Oja ngue di japra Abraham. ² Pɛ ra Abraham, nu'a te gäma cosa bá hap'ɛ ja ra tunhni bá taha, bi hyacra diezmo ngue bi dāpra mmäcja Melquisedec. Nuna rá thuhɛ ra Melquisedec i nne da ma ngue ra dast'abi ngue øtra nho. Ngue bi ndast'abi p'ɛ ja ra hnini Salem, janangue i hutyo ja'i ngue ra dast'abi di hojpabi yø ja'i di nsɛi. ³ Pɛ nuna ra Melquisedec hinha nt'ot'i ngue di mma te'o rá papá, ogue te'o rá mamá. Ni xingui fadi te'o rá mboxita. Ni xingui fadi tema pa bá mi, ni xingui fadi tema pa bi du. Høntho nt'ot'i ngue mará mmäcja. Janangue nuyá, gui nhyejpabi rá Ts'unt'ɛ Oja ya, porque nuna guehna ra mmäcja para zantho na.

⁴ A nuyá, dami hyacjɛ xandønhø ra güenda hanja ya ngue mathoguiho bi hnu mansu ra Melquisedec. Porque ra Abraham guehna ra 'yɛ na ngue yø

judío, pɛ nu te gäma cosa bá hannbabi yø dast'abi bi dapra tunhni, bi hyacra diezmo ngue bi dāpra Melquisedec. ⁵ A nuyá yø mmäcja ngue yø mbom'meto ra Leví, di manda ra ley bi 'yotra Moisés ngue nu'a te gäma cosa tinyø ja'i, da gambabi ra diezmo. Madague'a yø mɛni p'ɛ bá fadi bá m'mahra Abraham, pɛ da gambahma ra diezmo. ⁶ Conque ra Leví hingrá mɛni ra Melquisedec, pɛ ra Melquisedec bi gambabi ra diezmo ra Abraham nuna ya xi yarpabi Oja ngue di japi. Pɛ ra Melquisedec mahøn'a bi 'yäp'Oja ngue di japra Abraham. ⁷ Ya fadi xanho hanja ya ngue nu ra ja'i mathoguiho hnu mansu, gue'a äp'Oja ngue di japra ja'i ngue co'a ga hnu mansu. ⁸ A nuyá yø mmäcja 'bɛhya, nu te gäma cosa tinyø ja'i, jambabi ra diezmo yø ja'i. Nu'mø bi du p'ɛya, n'nan'yo ra mmäcja di thojpabi rá 'bɛfi pɛfi. Pɛ nuna ra Melquisedec hindí nɛqui ngue bi guahrá 'bɛfi na. Sinoque nt'ot'i p'ɛ ja ra Maca Libro tengutho 'mø ngue di 'batho. ⁹ Nu'ɛ yø mmäcja ngue yø judío 'bɛhya, jambabi ra diezmo yø ja'i. Pɛ gätho ya yø mmäcja ya, gue'a ra Leví ra 'yɛ p'ɛ bá fadi ngue bá m'mahya. A nuna ra Leví, gue'a ra Abraham rá 'yɛ p'ɛ bá fadi ngue bá m'mahna. Janangue nu'mø mi hyacra diezmo ra Abraham ngue bi dāpra Melquisedec, a nuna ra Leví co gätho mi da yø mmäcja 'bɛhya, entho go ma däpi ra diezmo ra Melquisedec. ¹⁰ Porque nu'mø mambá hacra diezmo ra Abraham ngue bi dāpra mmäcja Melquisedec, tengutho 'mø ngue bi gurpabi yø diezmo'ɛ yø mbom'meto bi m'mɛ'a m'mɛfa.

¹¹ Nuyá yø mmäcja ya, di japa nts'edi yø judío ngue da dɛna ley bi 'yotra Moisés. Embi ngue di siguetho tengutho bá øtra mmäcja Aarón. Pɛ nuna ra ley sihyø judío ngue di cumple ya, ya hin'yɛ rá ts'edi na ngue da zä di nhojpauì Oja yø ja'i na. Porque jatho ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mai, pɛ hinda dɛntho'a te mi øtra mmäcja Aarón. Sinoque di thocra 'bɛfi mi pɛhra mmäcja Melquisedec. ¹² A nuyá, ngue ya bi ma mapädi yø mmäcja ya, xquet'a jatho ngue 'nɛhra ley di mpähya. ¹³ Nuna ra 'da'yo mmäcja mmamp'ɛ ja ra Maca Libro ngue di m'mahya, guehna ra

Jesucristo na. Pε nuna ra Jesús, hingrá mēni ra Leví, sinoque rá mēni ra Judá. 'Nε nuya yø mēni ra Judá, hīnjam'mø to xi bōni ngue dra mmäcja ya. ¹⁴ Ya fadi xanho ngue nuna ra Hmu Jesús, ra mēni na ngue ra Judá. Pε nu'mø mambá exyø mmäcja ra Moisés, nuya yø mēni ra Judá hīnte bi ma ngue di nja yø 'befi ngue di mmäcja ya.

¹⁵ Ja di nēqui ua xanho ya ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mai ngue di tocrá 'befi mi pēhra mmäcja Melquisedec. ¹⁶ Nuna ra ley ga 'yo yø judío ngue i mma to di mmäcja, hīnga guehna ra ley bi 'yēxra Jesucristo na ngue di mmäcja na. Sinoque bi mmäcja na ra Jesucristo porque jase rá ts'edi ngue di m'mai para zantho. ¹⁷ Porque guesε Oja bi 'yēxna ra mmäcja na ngue bi 'yēmbi: “Gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocrá 'befi mi pēhra mmäcja Melquisedec”, bi 'yēmbi. ¹⁸ Porque ya bi zεp'ua rá ts'edi na ra ley mađi manda yø hya manī n'yo yø ja'i m'met'o ya. Ya hīn'ya rá ts'edi ra ley ngue da yanyø ja'i. ¹⁹ Nuna ra ley bi 'yotra Moisés, hīnjonni ja'i xta nzä xtí hojpabi. Pε ja man'na ra hya ya ngue man'na tate ja rá ts'edi, porque guehna di nhojpau Oja yø ja'i na.

²⁰ Guesε Oja bi yat'i ngue di mmäcja na ra Jesucristo. ²¹ Gätho mi'da yø mmäcja da thotyø 'befi pēfi ngue yø mmäcja. Pε nuna ra Jesucristo hōnse na ngue Oja ya xi yat'i te gāma hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue Oja bi 'yēmbi: “Guecä drá Ojagä, majuani te dí xi'i. Nuna ra hya dí xi'i, hīnjonda zä di pädi. A nuyá, gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocrá 'befi mi pēhra mmäcja Melquisedec”, bi 'yēmbi. ²² Janangue nuna ra Jesús, ma datho ja rá ts'edi na ra cohi bi nja 'mø mi t'ets'i ngue'a rá ts'edi'a ra cohi mi ja m'met'o.

²³ Nu mi'da yø mmäcja xa m'mai, Gä xa ndu. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo to di thojpabi yø 'befi. A nuyá, mandønngu dyø mmäcja xa m'mai, pε Gä xa thogui. ²⁴ Pε nuna ra Jesús, ya hīnda du na. Nu'a te rá 'befi pēfi ngue ra mmäcja, ya hīnjam'mø da thogui, porque ya hīnjondi ponnbi. ²⁵ Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja ya ngue bi 'yεc'ei ra Jesús, ya hīndi m'mehyø te.

Porque nuna ra Jesús ya rá 'befitho'a ngue ra mmäcja para zantho p'ua ha 'bu Oja ngue da mäxyø ja'i nuya εc'ei.

²⁶ Nuna ra Jesús, guehna ra 'bet'o mmäcja ma datho ngue nmi homhmu na. Hangu ra pa Gä ra nho øt'e. Hīn'ya rá ts'oqui. Hīnjam'mø ngue di nnu manho yø ts'oqui øtyø ja'i. A nup'ua mahets'i bí 'buhya, ma datho ngue bi hnu mansu ya. ²⁷ A nuya yø judío ngue yø 'bet'o mmäcja, n'na pa ngu n'na pa ørpabi ra 'bøt'e Oja ngue yø ts'oquisε. M'mefa p'uya, ja da 'yøtra 'bøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mi'da yø ja'i. Pε nuna ra Jesús hōnda n'na ndi bi ndäse ngue bi tho, para zantho bi nōpa 'bøt'e yø ja'i. ²⁸ A nuna ra ley bi 'yotra Moisés, nuya yø ja'i ets'i ngue dra 'bet'o mmäcja, ja yø ts'oqui yø ja'i. M'mefa guehna ra ley na, guesε Oja cohi ntestigo na ra hya bi ma ngue rá Ts'ant'use bi 'yets'i ngue para zantho ra m'met'o mmäcja. Madits'ua te dadi 'bedi, para zantho øt'e xanho'a te rá 'befi.

8

¹ Nuna ra hya ma datho ja ts'edi ngue guí pahmu ya, guehna ra hya ngue ra Jesucristo di nōpa 'bet'o mmäcjahu naya. 'Nε ya bí hup'ua mahets'i ha bí ja rá n'yēi Oja na. ² Nup'ua mahets'i bí 'bu Oja, bí ja rá 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja. Hīnga guecua ja yø nija bi hocyø ja'i øtra 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja na.

³ Nu'a rá 'befi ja yø 'bet'o mmäcja, t'ets'i ngue da 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. Janangue ra Jesucristo xquet'a mi jatho ngue bi 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. ⁴ Pε hīnga guecua ja ra ximhäi 'buhra Jesús. Nu'mø ngue ja di 'bucua, ya hīngui sä da t'ēmbi ngue ra 'bet'o mmäcja 'mø, porque yø 'bet'o mmäcja 'bucua ja ra ximhäi, di sigue øtho yø 'bøt'e di manda ra ley bi 'yotra Moisés. ⁵ Pε nu'a te yø 'befi yø mmäcja 'bucua ja ra ximhäi, hōntho øt'e tengutho ra forma bi ja mahets'i. Porque nu'mø mi nyau Oja ra Moisés, bi 'yēmbi: “Damī bēni xanho te ra forma dá ut'a'i p'ua ja ra t'øhø dá nyau, da ngu'a ra forma ra nija gui hocya”, bi 'yēmbi. ⁶ A nuja ya, ngue ma 'bet'o mmäcjahu na ra Jesucristo, tate xandø nzaqui rá 'befi pēfi ngue'a ra 'befi pēhyø mmäcja ua ja ra häi. Porque

xandønho ra 'da'yo cohi bi hoqui ngue'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o. Nunā ra 'da'yo cohi bi nja ya, mathoguitho xandønho ra hya di yat'Oja ngue di nja.

⁷ Nu'a ra cohi mi ja m'met'o, hinjonni ja'i bi bōni ngue xta 'yot'e te bi manda Oja. Janangue Oja bi hyoni ha di japi ngue ma'da'yo man'na ra cohi bi nja. ⁸ I nnu Oja ngue hingui otyo ja'i'a ra hya di manda. Janangue mmanna Maca Libro ngue Oja bi 'yena: "Da 'yehra pa ngue nuya yø judío ngue yø mmengu Israel conyø mmengu Judea, ma'da'yo man'na ra cohi ga cohme. ⁹ N'nan'yo man'na ra cohi di nja. Ya hindā ngu'a tengutho ra cohi dá co'be'u yø nyogui ja'i 'mø yø pa dambá jupū ja ra häi Egipto. Porque nunā ra hya dá co'be yø ja'i ngue xta 'yot'e, himbi 'yot'e. Janangue dá hecāp'u yø ja'i. ¹⁰ Bá ep'u ra pa di nja na ra cohi di mma ngue ga co'be yø ja'i Israel. Nu'mø ya bi nja na ra hya na, ga japyø ja'i ngue da dinyø mmai hanja na ra hya dadi manda, di nja mpähä yø ja'i da 'yotya yø hya dadi 'bepi da 'yot'e. Nugä p'aya, gueque drá Ojagä ya yø ja'i ya. Nuya p'aya, guehya mā ja'i ya. ¹¹ Di ngüe di nnoho, gä da badī te'ogui. Ya himma hyoni ngue ja da xānnbabi yø mmic'eiui ogue yø cū ja da xānnbi te'ogui. Porque 'da di batyø ja'i te'ogui. ¹² Nu'a ra nts'o xa 'yotyø ja'i, ga punnbabi. Ya hinni mantho ga mbennbabi yø ts'oqui xa 'yotyø ja'i", bi 'yēn'Oja. ¹³ A nuyá, Oja i mma ngue ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, di nequi xanho ngue ya bi thogui, porque ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nunā ra nyogui cohi mi ja, ya bi zep'u na.

9

¹ Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, xandøngu yø hya nt'ot'i ngue ha di danne Oja yø ja'i. Pe nup'u mi otyø ndanne yø ja'i, gue'a ra nija ja ua ja ra ximhäi. ² Nu'a ra nija mi ja ua ja ra ximhäi, mi ja yoho yø cuarto. Nu'a rá madi ra cuarto gui nhuti ngue ra xequi xa ndaxqui. Nup'u mbo ra cuarto, jap'u ra mfoxiyo. 'Ne jap'u ra mexa hapu t'uspabi yø thuhmε Oja ngue da nu. ³ Nu'a man'na ra cuarto brá ja mbo,

nup'u ja ra goxthi, zap'u ra ulu ngue nnopa jut'i ra goxthi. Nup'u mbo p'aya, gue'a ra xequi mathoguitho xa ndaxqui. ⁴ Brá jap'u n'na ra altar ngue ra oro, ja zop'u ra bopo. 'Ne jap'u n'na ra huada ngue gä ra oro maxøts'e, guehna ra huada m'mets'i ra nyogui cohi mi ja m'met'o naya. Nup'u mbo ra huada, op'u n'na ra ts'øye ngue gä ra oro, ja op'u ra thuhmε ni hu ngue ra maná. Da guehrá tōhø ra Aarón nunā bi 'doqui, ja op'u ja ra huada na. 'Ne ja cup'u ja ra huada'u yø xindo nt'ot'i rá ley Oja, ngue ra nyogui cohi mi ja m'met'o. ⁵ Nup'u maxøts'e ra huada, 'da'a n'na nguadi yø hyo ra huada mahoqui yoho yø anxε di nzotyø zahua p'u maxøts'e ra huada. Porque nup'u maxøts'e ra huada ja m'møt'e p'u ra ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Pe nuyá, hingui ja ngue 'bexca xi'ahū hanja na ra hya naya.

⁶ Guehna ra forma mi jap'u ja ra nija m'met'o naya. A nu'a rá madi ra cuarto, n'na pa ngu n'na pa cūtyø mmäcja ngue øt'a te yø 'befi i ja. ⁷ Pe nu'a rá yoho ra cuarto brá ja mbo ngue mathoguitho xa ndaxqui, hōndra 'bet'o mmäcja ja ra nt'edi ngue carbu. 'Ne hōnda n'na ndi n'na jeya i sä ngue da yat'ambo. Nu'mø bi yat'ambo p'aya, ni de ra ji da pøt'e ngue di hocε rá ts'oqui, ne xquet'a ni de ra ji da pøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mi da yø ja'i. ⁸ Nuya yø hya ja uaya, ra Espiritu Santo nnepe ngue ga pahma hanja na ra hya ngue ra yogui cohi mi ja m'met'o. Mente yø tiempo ngue otyø ndanne yø mmäcja p'u rá madi ra cuarto, ya hin'yū ra nt'edi to da tho'ambo ra cuarto nunā mathoguitho xa ndaxqui. ⁹ Nuya yø hya ya, di nequi xanho ngue nuya yø 'bøt'e øpabi Oja yø mmäcja, hin'yū rá ts'edi ngue da hyät'i da hyajpa ra nts'o ja yø mmai yø ja'i. ¹⁰ Nuya yø hya mi ja m'met'o, gue'a ngue da huantho yø cosa da zi yø ja'i, i xihyø ja'i tema forma di mpet'e para ngue da zä da danne Oja. Pe gätho ya yø hya ya, bi nja rá ts'edi te mi otyø ja'i mente tobe hinmanī nja ra 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i.

¹¹ Pe nuyá, ya bá ehra Cristo nunā bi gohi ngue mā 'bet'o mmäcjahū ya. 'Ne guehna bá hangahū ra nho mi ja ngue di nja naya. Nup'u ja ra nija di mpēhra Cristo ngue

ra 'bet'o mmäcja ya, tate ngue xandønho. Hinga ngu ra nija ja ua ja ra häi ngue ra ja'i bi hoqui. ¹² Ra Cristo bi yarbua ja ra xequi mathoguitho xa ndaxqui. Pe rá jise ra Cristo ní hya ngue da pøt'e. Ya hingrá ji ra ndani ogue rá ji ra chivo ní hya ngue da pøt'e, tengutho øtyø mmäcja ua ja ra häi. 'Nε ya hinga xøxtí yatho ya, sinoque n'na nditho bi yat'i para zantho ngue bi yanju. ¹³ Nu'a rá ji ra ndani, ogue rá ji ra chivo, ogue rá 'bospi ra ngøndani zøp'ua ja ra altar, nu'mø bi njapyø ja'i nuya t'εmbi ngue n'youi ra ts'oqui yø do'yo, ya di nhohrá do'yo ra ja'i. ¹⁴ Goma guehrá ji ra Cristo ngue ma datho ja rá ts'edi ya. Porque guese ra Espiritu Santo nuna 'bui para zantho bi hatra ts'edi ra Cristo bi ndäse ngue da tho ngue bi nøpa 'bøt'e Oja. Conque ra Cristo, hin'yua rá ts'oqui. Pe bi männá ji ngue bi hoga ma ts'oquihua, mi ja ngue xcá mahä ra castigo. Pe nuyá, nuna majuaní ngue Oja i 'bui, ya säp'ua ga ha ra ts'edi ga thannehua naya.

¹⁵ Gue'a ra hya'a ya, ngue ra Jesucristo go bi hocra 'da'yo cohi ja naya. Janangue nuya yø ja'i nzon'na Oja ya ngue da 'yεc'ei ra Cristo, nu'a ra nho xa yarpabi Oja yø ja'i ngue di unni para zantho, go di tocabi ya to nzofo. Porque ra Jesucristo gue'a i du'a ngue bi hoga ma ts'oquihua xa nja mente bi nja rá ts'edi ra ley mi ja m'met'o.

¹⁶ Ya guí nnuhua ngue nu'mø bi nanga n'na ra sacua hapua di consta'a te ja ngue di nja m'mefa, nu'mø bi du'a to bi hocra sacua, nu'a ra sacua bi xots'i. Nuna ra hya bi zohra du, i ja rá ts'edi ra hya m'mefa. ¹⁷ Pe mente ngue 'bøt'e ja'i bi xoxra sacua, tobe hin'yua rá ts'edi ra sacua. A nu'mø bi du'a to bi xoxra sacua, gue'mø ja rá ts'edi ra sacua 'mø. ¹⁸ I njarbatho na ra nyogui cohi mi ja m'met'o ya. Nu'mø bi tho yø mbo'øni ngue da 'bøt'e, ya ja rá ts'edi ra ley. ¹⁹ Nu ra Moisés, mi juadi bi xihyø ja'i na te gäma hya di manda ra ley, bi gaca n'na nt'o ra isopo, i n'youi ra xide'yo xa ntheni. Nup'ua ja rá ji yø ndani 'nεhyø chivo, bi japra dehe, ja bi dímbua ra t'o. Nu'a ra ji p'uya, bi naspabi p'ua ja ra Libro ngue ra ley, xquet'a bi japra ji gätho yø ja'i. ²⁰ Bi 'yεmbyø ja'i p'uya: "Nuyá, gá cohua ra cohi Oja ya, ya bi xi'ahua tema

hya ja ngue gdí n'yohua. Nuna ra ji jaua ya, guehna di hatra ts'edi ra hya bi xi'ahua Oja naya", bi 'yεmbi. ²¹ Ra Moisés bi naspabi ra ji p'ua ja ra nija 'nε bi naspabi ra ji te gäma cosa ja mbonnija. ²² Nt'ot'i p'ua ja ra ley ngue rá ji yø zu'ε i tho, nup'ua ha pe ra ji, ya co mmanho. Pe mente hinte ho ra ja'i ngue da 'yøtra 'bøt'e, hin'yua rá mpunnbi ra ts'oqui.

²³ Nua ja ra ximhäi, para ngue da gommanho yø cosa i ja, mama hyonitho rá ji yø zu'ε mi tho ngue ra 'bøt'e, ngue majapi yø cosa. Pe nup'ua mahets'i ya, xquet'a bi jap'ua ra 'bøt'e ngue ma datho ja rá ts'edi. ²⁴ Janangue ra Cristo ya hinga guehra nija ja ua ja ra häi bi hocyø ja'i ja rá 'befi ngue ra mmäcja ya. Porque ra nija ja ua ja ra ximhäi, høntho uhra forma te bi ja mahets'i. Ra Cristo p'uya, ya bi yarbua mahets'i bi 'bua Oja ngue da máxcahua. ²⁵ A nuna ra 'bet'o mmäcja ua ja ra häi, nup'ua ja ra cuarto mathoguitho xa ndaxqui, njeya njeya cat'ambo ra mmäcja ngue bi pørpabi rá ji yø zu'ε i tho, ya hingrá jise bi pøt'e. Pe ra Cristo hinga xøxtí dutho ngue hønða gohi ngue ra 'bøt'e. ²⁶ Nu'mø da ngu'a ngue xøxtí dutho, asta gue'mø mamba fa'a nximhäi xtabá ts'ännbi ngue xøxti dutho 'mø. Pe nuna te bi nja ya, nu'mø ni ma da gaxyø pa, ra Cristo bi zøcua, 'nε bi ndäse ngue da tho. Pe n'na nditho bi du para zantho, da gohi ngue ra 'bøt'e. Bi gurpi gätho yø ts'oqui yø ja'i. ²⁷ A nuyá, nu hangu yø ja'i 'bui, gätho ja ngue da du, pe hønða n'na ndi da du. M'mefa p'uya da hyaspabi ra güenda Oja te xa n'yo yø ja'i. ²⁸ Njarbatho ra Cristo ya, n'na nditho bi du, bi gohi ngue ra 'bøt'e. Mandøngu dyø ja'i bi hojpabi yø ts'oqui. A nuyá, mahønða εp'ua ya, pe ya hñdi 'yεhε ngue da gurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya, sinoque di 'yεhε ngue da yanyø ja'i nuya tømí ngue da εp'ua.

10

¹ Nuna ra Moisés bi 'yotra ley da n'yo yø judío. Pe nuna ra ley bi 'yot'i, tengutho 'mø ngue drá xahatho na te ra nho ja ngue di nja m'mefa. Porque conna ley, himbi nεqui xanho hanja na ra hya di nja m'mefa. Nuya yø ja'i mi thanne Oja, mi øtyø 'bøt'e

di manda ra ley. Pɛ nuna ra 'bɔt'e ɔtyɔ ja'i, hinxma ma hajpabi yɔ ts'oqui yɔ ja'i na, porque njeya njeya ɔtho ra 'bɔt'e yɔ ja'i mahɔn'a. ² Nu'mɔ ngue da gue'a di nhohra ts'oqui ra ja'i'a, ngue da 'yɔt'e te gäma hya di manda ra ley, ya hinni mantho ngue da 'yɔtyɔ 'bɔt'e yɔ ja'i 'mɔ. Porque nu ra ja'i ɔtra 'bɔt'e, n'na nditho 'mɔ ɛna ngue di hocrá ts'oqui, ya hingui nne ngue nimantho da du rá mmái ra ja'i da 'yɛna ngue ja rá ts'oqui. ³ Ja di nɛqui p'uya ngue nuya yɔ ja'i njeya njeya ɔtho yɔ 'bɔt'e, i sodyɔ mmái ngue jadyɔ ts'oqui. ⁴ Nu rá ji ra ndani ogue ra chivo 'mɔ bi tho, hijnjam'mɔ da zä da hyajpa yɔ ts'oqui yɔ ja'i.

⁵ Janangue ra Cristo, nu'mɔ ya ja ngue da ɛcua ja ra ximhäi, ɛnna hya bi xi Oja: "Nu'u yɔ zu'ɛ ho yɔ ja'i ngue pɔt'e, hingui nnu manho ngue gue'a di hocyɔ ts'oqui yɔ ja'i'a. Sinoque guá sänni ngue bá nja ma do'yo ngue guehna da gohi ngue ra 'bɔt'e na. ⁶ Nu'u yɔ zu'ɛ ho yɔ ja'i ngue ɔt'a'i ra 'bɔt'e, 'nɛ uhyɔ ngɔ, zɔp'u ja ra altar ngue di hocyɔ ts'oqui yɔ ja'i, ya hinga gue'a guí nnu manho'a ya. ⁷ Janangue dí ɛngä p'uya: Dí 'bucä ua ya ma Oja'i. Ga ɔt'a'a te guí nnu manho. Tengutho ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro te ja ngue ga thogui, gue'a di nja'a ya", bi 'yɛna.

⁸ Rá mudi bi xi Oja ra Cristo, bi 'yɛmbi ngue i patho ngue Oja hingui nnu manho'u yɔ zu'ɛ ho yɔ ja'i ngue ɔrpabi ra 'bɔt'e ngue di hocyɔ ts'oqui yɔ ja'i. Ni xinga gue'u yɔ zu'ɛ ho yɔ ja'i ngue uhyɔ ngɔ p'u ja ra altar ngue di nnu manho Oja. Madague'a ngue nt'ot'i p'u ja ra ley'a te gä ɔtyɔ ja'i, pɛ ngutho hingui nnu manho Oja te ɔtyɔ ja'i. ⁹ Pɛ ra Cristo mahombi xi Oja, bi 'yɛmbi: "Dí 'bucä ua ya ma Oja'i. Ga ɔt'a'a te guí nnu manho", bi 'yɛmbi. Ja di nɛqui ua ya ngue ya bi zɛp'u'u yɔ 'bɔt'e mi ɔtyɔ ja'i, go da zɛ'a te bi 'yɔtra Cristo bi gohi ngue ra 'bɔt'e. ¹⁰ Porque ra Jesucristo bi 'yɔt'e te nnu manho Oja. Pɛ n'na nditho bi du, bi gohi ngue rá 'bɔt'e Oja. Para zantho bi hojpabi yɔ ts'oqui yɔ ja'i.

¹¹ Pɛ nu'u yɔ mmäcja ngue yɔ judío, n'na pa ngu n'na pa di siguetho hodyɔ zu'ɛ ngue ɔrpabi ra 'bɔt'e Oja. Pɛ nuya yɔ 'bɔt'e ɔtyɔ ja'i, hijnjam'mɔ da zä ngue da hyacra

ts'oqui ya. ¹² A nuna ra Jesucristo, hõnda n'na ndi bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bɔt'e. 'Nɛ ya bi hup'u ja rá n'yei Oja ya. ¹³ A nup'u bi 'buhya, tømtho ngue da dapi gätho yɔ nsuiui. ¹⁴ Ja di nɛqui ua ya ngue n'na nditho bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bɔt'e ngue di punnbabi yɔ ts'oqui yɔ ja'i.

¹⁵ Ya dí pahma ngue majuaní na ra hya na, porque ngu'a mmanna Espiritu Santo p'u ja ra Maca Libro ngue ɛna: ¹⁶ "Bá ɛp'u ra pa di nja na ra cohi dí mma ngue ga cocä'be yɔ ja'i Israel. Nugä p'uya, ga japyɔ ja'i ngue da dinyɔ mmái hanja na ra hya dadi manda, di nja mpähä yɔ ja'i da 'yɔtya yɔ hya dadi 'bɛpi da 'yɔt'e", ɛn'Oja. ¹⁷ Mahɔn'a ɛmp'uya: "Ya hinni mantho ga mbɛnnbabi yɔ ts'oqui xa 'yɔtyɔ ja'i", bi 'yɛna. ¹⁸ Janangue nuyá, Oja ya bi punnga ma ts'oquih. Ya himma hyoni ngue ra 'bɔt'e ga ɔrpah Oja ya ngue di hoga ma ts'oquih.

¹⁹ A nuua ja ra ximhäi, nup'u ja ra xequi mathoguitho xa ndaxqui, hõndra 'bɛt'o mmäcja mi sä da yat'i. Pɛ nuya ma zi cu'ah, gä da zä ga thohma p'u ja rá hmi rá dä Oja ya. Porque guesɛ ra Jesucristo bi du ngue bi hoga ma ts'oquih. ²⁰ Mi zä mi du ra Jesucristo, bi xocra jut'i nu'a mi jurpu ha 'bu Oja. Bi xogah ra 'yu ngue da zä ga thohma p'u 'bu Oja. ²¹ Nuna ra Jesucristo di nnɔpa 'bɛt'o mmäcjah ya, guehna fäxcah p'u ha 'bu Oja naya. ²² Janangue ma ga cuathp'u ha 'bu Oja ya. Ga thanne co gätho ma mmaih, hijnjam'mɔ ga nyobɛnih na ma nt'ɛc'ɛih i ja. Nu'a ma ts'o n'yomfɛnih mi ja, ya bi 'beque. Da guehma do'yoh, bi meque para ngue da zä ga thohma p'u 'bu Oja. ²³ Ma ga ha ra ts'edi ga ɛc'ɛih ngue di nja ya yɔ hya dí tømhma di nja. Porque nuya yɔ hya xa yat'Oja ngue di nja, di njahma. ²⁴ Xquet'a ma ga honi ha gdá nhyath ra ts'edi ngue man'na gdá mahma mmic'ɛi n'na ngu n'naj. 'Nɛ ga ha ra ts'edi ga ɔth ra nho. ²⁵ I 'buhyɔ 'yɛc'ɛi ngue ya hingui pap'u ha di mpeti yɔ mmi'yɛc'ɛiui ya. Pɛ hingui ja ngue ga tenthoh'a te ɔt'u, sinoque ma ga mmähä p'u ha di mpeti yɔ 'yɛc'ɛi, ga nhyatra ts'edi n'na ngu n'naj. I ja ts'editho ngue gue'a ga ɔth'a, porque ya

guí nnuh̄a, man'na n̄i guatyø pa ngue da ep'ua ma Hmuh̄a Jesucristo.

26 Pɛ nu ra ja'i ngue ya pađi ndana ra hya majuan̄i, 'nɛ s̄anni ngue ya di m'mua' a ngue ra nts'o da 'yøt'e, m'mefa ya hin'ya ra 'bøt'e di nhohra' ts'oqui da 'yøt'e. 27 Sinoque hõndra ndate sibi di danzø da japyø nsaiui Oja 'mø bi hyaspa ra güenda, gue'a tøm̄i di nth̄eui'a. 28 Conque ra ley bi 'yotra Moisés, nu'mø to m̄i fɛstho'a te ra hya mmamp'ua ja ra ley, co yoho hyu yø testigo da hyørpa ra hya, ya hinjondi huɛqui, sinoque da tho. 29 A xiya 'mø, ¿hague ngu gangu ra castigo da thogui te'o fɛspatho te mmaná Ts'ant'ua Oja, da 'yɛmbi ngue h̄inte n̄i bõntho ngue bi du rá Ts'ant'ua Oja? Conque gue'a i du'a ngue bi hocra 'da'yo cohi, bi hyajpa ra nts'o yø ja'i. Pɛ yø ja'i, nu'a rá mate ra Espiritu Santo nne di un̄i, i thenma hyathobi. 30 Pɛ ya dí pahma te da 'yøt'Oja. Porque bi 'yɛna: “Nugã go n̄i 'yɛhma xi ga jagã ra castigo. Go ga jut'ã'a te øtyø ja'i”, bi 'yɛna. 'Nɛ bi man'Oja ngue da hyaspa ra güenda'ua yø ja'i ya o rá 'yɛ. 31 Nunã Oja majuan̄i ngue 'b̄ai, nu te'o da japra castigo, ra ndussutho te da thogui.

32 Dam̄i bɛmhm̄a yø pa xa thogui, nu'mø rá ts'atho xqui 'yɛc'ɛih̄a ra hya ya. Mathoguitho gá s̄ah̄a ra n'ua ngue bi za'ah̄a yø ja'i. Pɛ gá hyät'i gá seti te bi 'yøt'ah̄a yø ja'i. 33 Bi nja yø pa ngue bi mp̄eti yø ja'i ngue thenma hya'ah̄a, 'nɛ bi un'ah̄a. Mi'da n̄i m̄m̄i'yɛc'ɛih̄a p'uya gui h̄ethoh̄a ha gui anyø ja'i, pɛ h̄ingá sutho gui 'yøt'e ngue n̄i amigoh̄a'ua to ma'uni. 34 Nu'ua yø 'yɛc'ɛi bi ma fãdi, gá fãts'i ngue gá unhn̄a te honi. Nu'mø bi fɛ'a te gui pesh̄a, asta ja'ah̄a mpähã, porque gui pahma ngue ma datho di muui na ra nho gui nth̄eh̄a p'ua mahets'i, 'nɛ para zantho i ja na. 35 Dam̄i hyah̄a zamm̄ai ngue gui sigue da ngut'a gui 'yøth̄a yø pa di map'ua. Porque xandõngu ra njut'i bí ja mahets'i. 36 Hõnt'a ja ngue gui 'yøth̄a ya, dam̄i seti te gã ra n'ua gui thohm̄a. Dam̄i ja ndumm̄ai gui 'yørpah̄a rá pähä Oja, n'namhma ngue di toca'ah̄a na ra hya xa yat'Oja ngue di nja. 37 Porque nt'ot'i p'ua ja ra Macã Libro na ra hya bi man'Oja ngue ɛna: “Ya himma 'ya'atho yø pa ya, ngue da

ɛp'ua ja ngue da ɛhɛ. Ya h̄inni mantho da hm̄anya ngue di 'betyø pa. 38 Nu ra ja'i bi nhohra' ts'oqui, di nyanna te ngue bi 'yɛc'ɛigui. Pɛ nu ra ja'i h̄ep'ua ma hya, ya h̄indí nnu manho te øt'e”. 39 Ague ma zi cu'ah̄a, h̄inga h̄ehma p'ua Oja, porque yø ja'i h̄ep'ua Oja, gue'ua di m'mɛ'ua. Pɛ nu'ua, ngue dá ɛc'ɛih̄a Oja, ya di nyanma teh̄a.

11

1 Nu ra ja'i ɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja, guehna ra ja'i haxa njuani ngue di nja'a te tøm̄i di nja. Pɛ di segura ngue majuan̄i di nja, madague'a ngue tobe h̄ingui nnu te 'bɛ'a ja ngue di nja. 2 Nunã Oja, bi nu manho 'da yø nyogui ja'i xa m'mahma njam'mø porque bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja.

3 A nuyá, ngue dí ɛc'ɛih̄a ngue majuan̄i te mman'Oja ya, ya dí pahma xanho ya ngue Oja hõntho bi ma ngue di nja ra ximhäi, 'bexpi nja. Nu'a te gã dí nnuh̄a ngue ja ya, Oja bi hoqui. Porque ma m'mɛt'o h̄in tema cosa m̄i ja.

4 Nu ra Abel bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue nu'a rá 'bøt'e bi 'yøt'e bi nu manho Oja. Pɛ nunã rá 'bøt'e ra Caín, h̄imb̄i nu manho Oja. Janangue di nɛqui ngue Oja bi hojpabi rá ts'oqui ra Abel ngue bi 'yɛc'ɛi. A nuyá, madague'a ngue ya xa ndu ra Abel, pɛ di sigue xãngathoh̄a ngue ga øth̄a tengutho bi 'yøt'e ngue bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja.

5 Nu ra Enoc bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Oja p'uya bi zixma tetho bi ma mahets'i. 'Beximb̄i du na, ya h̄inha mambi th̄ingua ja ra ximhäi, porque Oja bi zits'i. 'Nɛ mmamp'ua ja ra Macã Libro ngue Oja m̄i nnu manho te man̄i n'yo ra Enoc, m'mefa p'uya bi zits'i. 6 Pɛ nu ra ja'i h̄ingui ɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja, ya h̄ingui sä da 'yɛnna ja'i ngue nnu manho Oja te ga 'yo. A nuyá, nu ra ja'i nne ngue rá n'youi Oja, jatho ngue da 'yɛc'ɛi ra ja'i ngue majuan̄i 'b̄a Oja, 'nɛ da 'yɛc'ɛi ngue nu'ua yø ja'i hon'Oja, gue'ua di nsixui Oja'ua.

7 Nu ra Noé bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Bi 'yɛc'ɛi 'mø m̄i xi Oja ngue di nja ra ndate, madague'a tobe di 'bɛtra

pa di nja'a te bi sifi. Pɛ bi hocra barco bi xi Oja ngue di hoqui. Ja di nyamp'u ra Noé co 'nɛ'u to 'bɔp'u ja rá ngu. Rángue bi 'yɛc'ɛi ra Noé na ra hya na, ya di nɛqui ngue ra ts'oqui ɔtyø ja'i nu'u hingui ɛc'ɛi te mman'Oja. 'Nɛ bi ma mahojpi rá ts'oqui ngue bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní'a te bi xifi.

⁸ Nu ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø mi zon'na Oja, bi xifi ngue da bɔmp'u mi 'bui, di map'u ja ra hai xi xifi ngue da gohmi, 'nɛ bi 'yøt'e te bi xifi. Bi bɔmp'u ja ra hai mi 'bui, bi ma. Ni xingui padi hapu dani mpa. ⁹ Mi zomp'u ja ra hai xi yarpabi Oja ngue drá mmeti, bi dimp'uya ngue 'bɔp'u yø ja'i yø mmeti ra hai. Pɛ ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja, bi mihi hap'u di m'mai. Bi hocyø ngun'ulu, ja bi m'map'u. Mi m'mahra Isaac, ngut'a bi 'yøt'e. Mi m'mahra Jacob, ngut'a bi 'yøt'e, guehya bi tocabi ra hya xi yat'Oja m'met'o ya p'uya. ¹⁰ Porque ra Abraham bi dømí ngue dani m'map'u ja ra danihni bí ja mahɛts'i. Guehna ra danihni ngue guesɛ Oja bi hoqui 'nɛ i ja para zantho na.

¹¹ Xquet'a ra Sara bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue madague'a ya ra bɔdac'ɛi, pɛ bi m'mahra ts'ant'u bi xi Oja ngue di m'mai. ¹² Da guehra Abraham xquet'a ya ra bɔdac'ɛi, ya bi tho ra ora p'u ngue di m'mahyø basi. Pɛ madague'a, siempre bi m'mahra ts'ant'u. Guehna bi nxandi, mandøngutho yø mbom'meto bi m'mai. Nu'a gangu tengutho yø sø bí ja maya ogue tengutho yø 'bomu dehe jap'u ja rá nnengui ra jathe, hingui sä di 'bede hangu gangu.

¹³ Gätho ya yø ja'i ya, bi m'mai, pɛ bi du. 'Nɛ himbi nu'a te ra hya xi yarpabi Oja. Pɛ comma ngue ɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja, januaní ngue di johya porque padi xanho ngue di nja'a ra hya di yat'Oja ngue di nja. Janangue mente ra pa bi m'macua ja ra ximhai, bi ma ngue hingyø ngungua, sinoque da ma, dani mpa mahɛts'i. ¹⁴ A nuya yø ja'i ngue nguna ra hya i mma, ya di nɛqui xanho ngue guehya yø ja'i honna hai hapu dani m'mai para zantho. ¹⁵ Pɛ hinga guerp'u ja ra hai bá pøni honi ngue dani m'mai. Porque

nu'mø da gue'a, mi ja ra tiempo ngue xta mmengui ha bi 'yɛhɛ. ¹⁶ Nu'a ra hai honyø ja'i ngue dani m'mai, gue'a ra hai ma datho xandønho bí ja mahɛts'i. Janangue nuna Oja ya, ya hingui pesrá sä 'mø mmanyø ja'i ngue embi: "Ma Oja'i". A nuna Oja, ya xa hojpabi n'na ra danihni hapu dani m'mahya yø ja'i.

¹⁷ Nuna Oja, bi ne ngue da ba'a njuani 'mø ngue ɛc'ɛi'a te bi xihra Abraham ogue hin'na. Bi xihra Abraham ngue da zixrá ts'ant'u Isaac ngue da hyo, da 'yørpa ra 'bøt'e Oja. Pɛ ra Abraham bi 'yɛc'ɛi te xi Oja, bi n'uni ngue xta hyo ra Isaac, xta 'yørpa ra 'bøt'e Oja. Ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te xi xi Oja ngue xi 'yɛmbi: ¹⁸ "Nu'mø bi m'mahni ts'ant'u Isaac, di nxandi, di m'mai xandøngu ni 'beto", xi 'yɛmbi. ¹⁹ Janangue ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní ja rá ts'edi Oja ngue nu'mø xta ndu ra Isaac, ma'da'yo xti m'mai. Pɛ mi zä ngue himbi du ra Isaac, ɛntho ja ma'da'yo bi m'mai, porque ra Abraham ya xi zänni ngue xta hyo.

²⁰ Nuna ra Isaac bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue ra Isaac bi zojpa ra hya yø ts'ant'u, bi xifi ngue da dinnbabi rá njapi Oja m'mefa. Guehna ra Jacob 'nɛhra Esaú.

²¹ Ra Jacob xquet'a bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ni ma da du, bi xi'u yoho yø ts'ant'u ra José ngue da dinnbabi rá njapi Oja. Nguna ra hya bi ma mente tosrá tøhø ngue bi danne Oja.

²² Ra José xquet'a bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ya ni ma da du, bi xihyø judío ngue da 'yɛhra pa da bɔmp'u ja ra hai Egipto. 'Nɛ bi zohra hya ra José ngue nup'u Egipto hindá cop'u rá do'yo, sinoque da hyax'mø bi bɔmp'u Egipto.

²³ Rá papá 'nɛhra mamá ra Moisés bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ra pa mi m'mahra Moisés himbi zudra hya bi manda ra dast'abi, ngue nu'mø bi m'mahyø ts'ant'u yø judío, da thopi. Mi nu ngue ra Moisés mazihotho 'mø mi m'mai. Nhyushna bi 'yagui.

24 Ra Moisés bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue nu'mø mi ndan'yoh̄u himbi nu manho ngue da gohi ngue rá tede na rá t'ixu ra dast'abi p'ua ja ra häi Egipto. 25 Sinoque bi ne ngue 'dap'ua da zäui ra n'ua yø ja'i Oja. Himbi ne xta 'yøtra ts'oqui ngue xta hyɛp'ua Oja ngue xta ngop'ua mi 'bui, nup'ua zits'udyø pa xti nja mpähä. 26 Nuna ra Moisés man'na xanho bi nu manho ngue da zä ra n'ua tengutho ra n'ua ja ngue da zä ra Cristo. Janangue nup'ua Egipto himbi ne xtabá ngop'ua ngue drá mmeti gätho ra mɛnyu mi jap'ua. Porque pad̄i xanho ngue xandøngu rá njut'i Oja di nja m'mɛfa.

27 Ra Moisés bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Bi bømp'ua ja ra häi Egipto, himbi zutho ngue mbøcue ra dast'abi. Himbi gohrá mm̄ui, porque pad̄i ngue n'yoi Oja, madague'a hingui hɛti. 28 Ra Moisés bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja, bi 'bepi gätho yø judío ngue da hyo yø dɛ'yo, da zä ra ngo ngue ra pascua. Nu rá ji yø dɛ'yo da hyo, da gospabi p'ua ja yø goxthi, n'namhma ngue nu'mø bi thohra anxɛ ngue da hyo yø ts'unt'ua mada, ya hindä hyopyø ts'unt'ua yø judío.

29 Yø judío bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue bi zä bi thop'ua ja ra Thenga jathe, tengutho 'mø ngue dra 'yonhäi p'ua ni 'yo. Yø mmɛngu Egipto p'uya, xquet'a bi ne ngue xta thop'ua ja ra jathe, pɛ bi go'mra jathe.

30 Yø judío bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Nyoto ma pa bi thesra hnini Jericó. M'mɛfa p'uya bi xotyø jado madi thesra hnini. 31 Nuna n'na ra xisu ni hu ngue ra Rahab ra mmɛngu Jericó, mará 'yots'om'mäi na, xquet'a bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue hinga 'da'i duui yø mmɛngu Jericó, porque nuna ra xisu na, bi unna ts'äya'ua yø judío bi ma bi axra häi m'mɛt'o.

32 ¿Te 'bɛ'a ga øt'e? ¿Ua xøgue mahyonitho ngue ga xi'ah̄u mi'da yø hya di 'bɛdi? Pɛ ya hinga mbongui ra ora ga xi'ah̄u te bi 'yøtra Gedeón, ra Barac, ra Sansón, ra Jefte, ra David, ra Samuel, co gätho yø pøngahya Oja. 33 Nuya yø ja'i ya, gätho bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue 'bua i'da bi 'yøtra tunhni, bi dapyø dast'abi mi nzaqui

te mi mma. I 'bua i'da ngue bi 'yøtra ts'at'abi xanho, bi nthɛui rá njapi Oja xi yarp̄i. I 'bua i'da ngue bi t'ennbu 'buhyø zate, pɛ himbi za yø zate. 34 I 'bua i'da ngue bi thørbua ja ra sibi, pɛ himbi nzø. I 'bua i'da, ya ja ngue da tho conna juai, pɛ pongui. Nu'ua yø ja'i t'ɛmbi ngue hinga njuani, gue'ua bi hya ra ts'edi ngue bi ma ra tunhni 'nɛ bi dapyø nsaiui. 35 I 'bua i'da yø xisu ngue nu'mø bi du yø basi, Oja bi 'yøt'e ngue nu'a xa ndu mahøndi m'mui.

I 'bua i'da p'uya, i nthut'i ngue ma'uni, sifi ngue nu'mø da hyɛp'ua Oja, ya di mpommi ra ndate. Pɛ bi n'uni ngue da du, bi ne ngue di tocabi'a ra nho di nja 'mø dan̄i nja ra mbɛnnate m'mɛfa. 36 Mi'da p'uya, bi zä ra n'ua ngue bi 'bei. 'Nɛ bi zä ra n'ua ngue rá n'yemma hya yø ja'i. Mi'da p'uya, bi thut'i conyø cadena, bi ma fädi. 37 Mi'da p'uya, ga ndutho'a ngue bi 'bando. Mi'da p'uya, bi ma maheque made ra ja'i conna thegui. Mi'da p'uya, majapi ngue da 'yøt'a te xants'o, pɛ hingui nne. Mi'da p'uya, ra juai ga ndu. Mi'da p'uya, bi n'yo ndap'ua bi zä ngue hin'ya ha di nsäya. Bi nøpa he yø xidɛ'yo oque yø xi yø chivo bi hye. Mi'da p'uya, bi zä ra n'ua ngue hyo-ya. 'Nɛ bi ma ma'uni, ga ra dumm̄ui ga 'bui. 38 Nuya yø ja'i ya, yø ndø ho ja'i, hin hapu da hyannbabi yø ts'oc'ɛi 'bucua ja ra ximhäi. Pɛ bi zä ra n'ua ngue bi n'yo dapo, ni xingui pad̄i hapu dan̄i mpa. Bi n'yop'ua ja yø daxant'øhø. Bi m'map'ua ja yø 'bido. Bi m'map'ua ja yø hyado brá ja mbo häi.

39 Gätho ya yø ja'i ya, bi nu manho Oja, porque bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Pɛ tobe himma t'unnitho'a te xa yarpabi Oja ngue di unni. 40 Porque Oja bi zänni ngue himbi nɛqui xanho hanja ra hya, asta guehyø pa dí 'buhma ya. Ya xa nzän'Oja ngue nuya yø nyogui ja'i 'da gdá nuthoh̄u na ra nho xa yat'Oja ngue di 'dacja.

12

1 Ya dí nnuhu ya ngue mandøngu dyø ja'i bi zeti hangu ra n'ua bi thogui, porque bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Da guecju ya, ma ga seti hangu ra n'ua ja ngue ga thohma. Nu'a dí pad̄i ngue da 'yørcahu

ra nts'onj, ma ga emhm n'na nguadi'a. Nu'a ra ts'oqui di ts'onga ma nt'ec'eh, ma ga ehm p'a'a. Ma ga ja ndummih yø pa di map'u ya, ngue nu te nnecj Oja gdá n'yoh, gue'a ga øth'a. ² Zant'a da zo ma mmih ra Jesucristo. Porque guehna bi 'yøt'e ngue dá ec'eh ngue majuanj te mman'Oja na. 'Nε go guehna da 'yøt'e ngue para zantho ga ec'eh xandønho. Nuna ra Jesús, madague'a ngue ra 'be'isá ngue to tup'u ja ra pont'i, pe nuna himbj 'besrá sä. Bi zeti hangu ra n'u bi thop'u ja ra pont'i, porque padi ngue nu'mø mi tho'a te ra n'u bi zä, ma datho ja mpähä ngue danj mmip'u ja rá n'yei Oja. ³ Nu'mø mi anyø ts'oc'ei na ra Jesús, dami bemhm hangu ra n'u bi zä. Janangue nuyá, 'yo di cohni mmih 'mø dí säh ra n'u. ⁴ Mente gui honj ha gdi hychm p'u ra ts'oqui ja ua ja ra ximhäi, tobe hingui sä da hyo'ah yø ts'oc'ei.

⁵ Mami pumbenih na ra hya xi'ah Oja ngue ya yø basj'ah. Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue bi 'yen'Oja: "Ague ma basj'ah, dami hyacj ra güenda xanho hanja ngue fep'ah Oja. 'Yo di cohni mmih 'mø di hec'ah Oja te gui øth. ⁶ Porque Oja, nu'a ra ja'i di madi, nu'mø hinga gue'a øtra ja'i, di hejpi. Nu yø ja'i ngue ya yø basj Oja, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fei". ⁷ Nu'mø ngue gui säh ra n'u, dami bemhm ngue nuna Oja øt'e ngue yø basj'ah, guehna fep'ah na. Porque gätho yø basj, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fehyø papá. ⁸ Gätho'u yø basj Oja, Gä i fei, pe nu'mø hingui nne ngue da mep'ah Oja, ¿ha di zä gui 'yembj ngue nj Papáh Oja 'mø? ⁹ Conque nu'mø mará ngüej, nu'a ma papá bi tecj. Nu'mø hinga gue'a dí øth, i fegbah. Pe xquet'a dí nnu mansuh. Janangue nuyá, goma gue'a ma Papáh bí 'b ma mahets'i ga ena ngue hinga ørpah ma su ya. Porque nuna, i nnepe ngue nma'da'yo ma n'yomfenih. ¹⁰ Conque ma papáh 'bucua ja ra ximhäi mente ra pa bi tecj, i fegbah 'mø ena ngue ørcah ra nho. Pe nuna Oja 'mø ngue i fegbah, majuanj ngue nj 'yup'u te ørcah, porque Gä ra nho øt'e. I nnepe ngue Gä ra nho gdá n'yoh, tengutho Oja ngue Gä ra nho øt'e. ¹¹ Nu'mø ngue bi megbah Oja, di

säh ra n'u, hndí nnu manhoh ra mfei di jacj. Pe nu'mø bi dinma mmih ngue da 'yørcah ra nho'a te øt'e, ya hu ma mmih p'ya. Ya man'natho ga ja ndummaj ga n'yo manhoh.

¹² Janangue nuyá, dami hyah ra ts'edi ya, di ndu xandønho nj n'yomfenih. ¹³ Dami hyaxh n'na ra hoga n'yomfeni ngue gui n'yoh xanho, n'namhma ngue nu'u yø ja'i hingui padi di n'yo xanho, da dinyø mmaj ndana ra 'yu njuantho.

¹⁴ Dami ja ndummaj ngue 'yo gadi njunth. Dami hychm p'a'a te gäma nts'o i ja. Porque hnda nu Oja yø ja'i hingui nne da hiep'u ra nts'o. ¹⁵ Dami hyahma na rá mate Oja nne di 'da'ah, 'yo gadi costhoh. Dami mfähm xandønho, man'nan'yo mi 'yøth ngue to da bøni di ts'onnbabi rá nt'ec'ei ja mi'da yø ja'i. ¹⁶ 'Yo gyø 'yots'om'mäih. 'Yo gui øth tengutho bi 'yøtra Esaú ngue bi mespatho rá njapi Oja. Porque nuna ra Esaú, mi zä mi ntj manthuh, hnda n'na ra nts'ihmε i pä'a rá erensia madi tocabi porque guehna ma dana. ¹⁷ Gui pahm te bi 'yøtra Esaú. Januanj ngue hangu ra mben'a m'mefa ngue xta nzo rá 'ye'a te mi ja xti unná papá. Pe ya himbj zä ha xti japra hya. Madague'a ngue januanj ja ra zon'a m'mefa, pe ya himbj dinj ha xti xotra hya xi 'yøt'e.

¹⁸ Ague ma zi cu'ah, nuna ra cohi bi 'dacj Oja ngue gdá n'yoh ya, ma'da'yo na, hinga 'da'iguui'a ra nyogui cohi bi t'unna m'met'o yø judío ngue da n'yo. Nu'mø mambi t'unna nyogui cohi yø judío ya, nu'a ra t'øhø ja ua ja ra ximhäi bá nya Oja, ja bi map'u. Bi nu yø ja'i ngue di yoxnj yø sibi. Bi nu yø ja'i ngue ja ra ts'a'bexui. Bi nu yø ja'i ngue 'yo ra ndate ndahj. ¹⁹ Bi 'yøhyø ja'i ngue ya yø corneta. Bi 'yøhyø ja'i ngue bá nya Oja ngue nzofu. Nuyá yø ja'i bi 'yøde ngue ts'ofu, bi nsu. Janangue bi 'yadi ngue ya hinnj mantho da 'yøde tema hya mman'Oja. ²⁰ Porque øde te bi man'Oja ngue mada n'na ra mbo'ønitho da guarbu ja ra nexant'øhø, da tho ngue da 'bando, oque da tho conyø lansa. ²¹ Januanj ngue ra ndussutho te bi nu yø ja'i. Xquet'a 'nεε

ra Moisés bi 'yɛna: “Nugui, asta dí huaqui ngue dí su”.

²² A nuju ya, nup'u nná mähä, gue'a ra t'ohø Sión bí ja mahets'i ja ra hnini bí 'bɛ Oja, ja nná mähä p'uya. Guehna ra Jerusalén bí ja mahets'i naya. Nup'u, xinga m'medetho yø mahuahi yø anxɛ i 'bɛi. ²³ Nu'mø gã bi mpeti yø anxɛ ngue da 'yɛspabi Oja, 'dap'u ga m'mahmu ya yø basi Oja ya xa cuarpabi yø thuhu p'u mahets'i. A nuna ma Ojah guehna ra ts'at'abi na ngue gätho yø ja'i. Nuya yø nyogui ja'i ya xa ndu 'nɛ xa hojpabi Oja yø ts'oqui, gã dadi ncuha ya. ²⁴ Nuna ra Jesús, bi hocra 'da'yo cohi ja ya. Nu rá ji bi mäni, i ja rá ts'edi ngue di hoga ma ts'oquih, hinga ngu rá ji ra Abel ngue n'äst'abitho.

²⁵ Janangue nuyá, dami mfähmu xandønho ya, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui fɛspathohu rá hya na Oja nzocju. Ya gui nnuhu ngue himbi mpommi ra castigo ya yø ja'i bi mɛspatho rá hya Oja 'mø ra pa mi zocua ja ra ximhäi. Goma guehya ngue gui 'yɛna ga mpommu ra castigo 'mø ga fɛspathohu te mman'Oja nuna bi nzocɛgahu asta mahets'i. ²⁶ Nu'mø yø pa xa thogui, nu'mø bá nya Oja ngue nzohyø ja'i ua ja ra häi, asta di 'yan'ahäi. A nuyá, mahøn'a ɛn'Oja: “Nu'mø ngue høndá nyagä ya, ga øt'e ngue di 'yan'ahäi 'nɛ ga øt'e ngue di 'yan'a te bí ja maya”, bi 'yɛna. ²⁷ Ngue nguna ra hya mman'Oja da yør'mø hømbá nya ya, ya di nɛqui ngue Oja da hyajpabi yø 'bɛfi te gã bi hoqui. Nu te da bønngue hinda 'yani, gue'a di nja para zantho'a. ²⁸ Nuna ra xɛqui hinda 'yani, guerp'u ha di manda Oja ja ga m'mahmu p'u. Janangue nuyá, ma ga ja mammadihu Oja ya. Ma ga thannehu Oja tengutho nnu manho ngue ga ørpahu. Porque Oja ní 'yup'u ngue mathoguitho ga nnu mansuhu. ²⁹ Porque Oja ra ndussutho, tengutho ra sibi ngue di juadi udi ha sudi.

13

¹ Hangu ra pa, dami mmaði n'na ngu n'na'ahu, tengutho 'mø ngue ɛga di ncuha. ² Mami pumbɛnihu ya, ngue nu'mø to bi zøp'u ja ni nguhu, dami unhnu ra ts'äya. Porque 'bɛi da yø ja'i di unna ts'äya p'uja yø

ngu, pɛ hinguì padì ngue'mø yø anxɛ Oja'u di unna ts'äya.

³ Nu'mø to bi n'ofädi, dami fäxhu te honi. Dami fäxhu gui 'yø'ni güendahu tengutho 'mø ngue go gdi ofädihu. Gui fäxhu'u sä ra n'u ngue ma'uni. Gui 'yø'ni güendahu ɛntho go gui thohma'a te ra n'u thogui.

⁴ Nu gätho yø ja'i ya xa nthati, da zupyø nthati bi 'yøt'e. 'Yo di homman'na di m'mahmi. Porque Oja da hyaspabi ra güenda yø 'yots'om'mäi.

⁵ 'Yo sä gui ɛmhu ngue gue'a ra mɛnyu ma datho di muui. Dami conformahu'a te ts'u macosa di 'da'ahu Oja. Porque Oja i ɛna: “Nugä, hin dadi pumbɛni'i. 'Nɛ hinga hɛc'atho'i”. ⁶ Janangue nuya ma mmäi gdá mamhu na ra hya ja ua ya ngue ɛna: “Nuna ma Oja, guehna fäxcagui na. Ya hinda sugä 'mø ja tema hya mbɛnngagui yø ja'i”.

⁷ Dami bɛmhu te manì n'yo'u yø mamhya bi xi'ahu rá hya Oja. Dami mɛpyahu'a te ra nho bi 'yøt'e mɛnte bi m'mäi, da ngu'a gui 'yøthu. A nuya yø mamhya mi da xanho yø nt'ɛc'ɛi ya, dami njathu p'uya, di ndu xanho ni nt'ɛc'ɛihu.

⁸ Nuna ra Jesucristo, ngu'mø yø pa xa thogui, xi mmangudya, xquetho para zantho na, hinjam'mø ngue dadi mpädi. ⁹ Janangue mami n'uni da thä'ahu ngue hønt'o bi zä ma xädi gui tɛnhnu ngue hinda 'da'iguui na ra hya gui ɛc'ɛihu ya. Dami hyannbahu rá mate Oja di 'da'ahu, gue'a di zajni nt'ɛc'ɛihu'a. 'Yo di hä'ahu ya yø ja'i hajtho te si, porque hinga gue'a di zacrá nt'ɛc'ɛi ra ja'i'a ngue da hyajtho te da zi.

¹⁰ A nuju, guehna ra Jesucristo di nnøpa 'bøt'e ngue di nhohma ts'oquih. A nuya yø 'bɛt'o mmäcja ngue yø judío, 'be ho yø zu'ɛ ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja ya, 'nɛ ja ra 'bøt'e ngue hin'yu ra nt'ɛdi da za ra ngø pøtyø ja'i.

¹¹ Nu rá ji ra zu'ɛ i tho, haxra mmäcja ní ma mbonnija, ja ra xɛqui mathoguitho xa nduxqui ja bi porbu ra ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Ra ngø p'uya bi nt'udi maxøts'e ra hnini. ¹² Njarbutho ra Jesús, bi zä ra n'u ngue bá tho maxøts'e ra hnini. Nu'a rá ji bi mäm'mø mi du, guehna nnøpa 'bøt'e yø ja'i ngue i nhohma ts'oquih na. ¹³ I ɛmyø ja'i ngue ra 'bɛisä te t'ørpa

ra Jesús ngue bá tho maxòts'e ra hnini. Pɛ ma ga tenhmah ra Jesús, madague'a t'ɛmbi ngue ra 'bɛ'isá ngue dí ɛc'ɛih ra Jesús. ¹⁴ Porque nua ja ra ximhai, hin'yua gahua ua n'na ra hnini ngue di ja para zantho. Sinoque dí tømhmua man'na ra hnini, nuna ja ngue di nja m'mefa. ¹⁵ Janangue nuyá, ma ga ja mamadiahua Oja para zantho, porque nuna ra Jesucristo ma 'bet'o mmäcjahua p'ua 'bua Oja, go guehna haxpua 'bua Oja'a te nná ja mamadiahua Oja na. ¹⁶ Mamipumbenihua, zant'a dami 'yøthua ra nho, gui fäxni mmic'ɛihua co nu'a te gui peshua. Porque gue'a di nequi ngue gadi ja mamadiahua Oja'a. A nu'mø ngu'a gui 'yøthua, da numanho Oja te gui øthua.

¹⁷ Nu'ua yø n'yohua di manda p'ua ja ra nija, dami 'yøt'e te da xi'ahua. Gui 'yørpahua masu xanho, porque gue'ua fät'a ni teh'ua. I padi ngue nu'a ra 'bɛfi øt'e, bá ɛp'ua ra pa di däpra güenda Oja. Janangue dami 'yøt'e ngue di johyatho ni mädihua, 'yo gui honnbahua ngue ha di du yø mmäi. Porque nu'mø hingui 'yɛc'ɛi te xi'ahua, ya hingui säp'ua da mä'ahua xanho.

¹⁸ Dami marchahua Oja, porque nugui dí ɛna ngue ya xanho te nná 'yo, 'nɛ dí nne ga sigue ngue nimantho ga n'yo xanho.

¹⁹ Nu'mø gá marchahua Oja, dami 'yähmua ngue da yøt'Oja ngue n'nahmantho ga mmagä p'ua ga ma nu'ahua.

-----
²⁰ Nuna Oja bi 'yøt'e ngue bi bɛnnate ra Hmu Jesucristo 'mø mi du. Nu'a rá ji bi mäm'mø mi du, gue'a ra ji di ja ts'edi para zantho ngue di nja ra 'da'yo cohi i ja. I øt'e ngue nuna ra Cristo, guehna ma Maça Mädihua na. 'Nɛ øt'Oja ngue yø 'yɛc'ɛi di mmaði n'na ngu n'na. ²¹ Dí nnegä ya ngue da 'yøt'Oja ngue da zäp'ua gui 'yørpahua'a te gä rá pähä, hinte di m'medi. Da ne Oja ngue conná ts'edi ra Jesucristo gui cohmu tengutho nnepe ngue gui cohmu. A nuyá, ma ga ɛspahua ra Cristo para zantho. Da ngut'atho.

-----
²² Ague ma zi cu'ahua, dami 'yøde xanho na ra hya ja ua dí xi'ahua. Ya dá xi'i ha gdi japi te gui 'yøthua, pɛ hinga yap'atho pa ra hya. ²³ Dí pɛn'nahua ra hya ngue

nuna ma cuhua ra Timoteo mi ofädi, ya bi bøts'e. A nuyá, nu'mø ngue himma ya'atho da zøcua ya, 'da gdá mɛ'be p'ua ngue ga ma zengua'ahua.

²⁴ Dadi zengua gätho'ua yø mamhya 'bup'ua. Da gue'ua mi'da ma cuhua, gä dadi zengua. A nuyá ma cuhua ngue yø mmɛngu Italia xquet'a di zengua'ahua.

²⁵ Oja di japi gätho'ahua. Da ngut'atho.

Ra Santiago

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Santiago.

1 Nuga drá Santiago, rá mēfigā Oja, 'nē rá mēfigā mā Hmuh Jesucristo. Dadi zēnguagā mā cū ngue yō mbom'metojū ra Israel, nu'ū 'bui ndap'ū bi zā gā rá ngūni nximhāi.

2 Ague mā zi cū'ahū, dami johyahū ngue'mō 'dama 'dan'yo man'ū guí sāhū. 3 Porque guí pahmū ngue nu'mō guí sāhū rā n'ū, 'nē hīmbi nts'onni nt'ēc'ēihū i ja, ya man'natho guí seti te guí thohmū 'mō. 4 Dami seti xandōnho te guí thohmū, n'namhū ngue man'na di ndū ni nt'ēc'ēihū p'ūya, hīnte dā t'ēmbi ngue di 'bedi. 5 Nu rā ja'i ngue hīngui padī ha di japi te thogui, dā 'yāp'a Oja ngue dā māt's'i. A nūna Oja dā xānbi ha di japi. Nūna Oja ēmmēi di ho di mfāxte, hīngui ēnā ngue hīn'nā. 6 Pē nne dā 'yēc'ēi rā ja'i ngue Oja dā māt's'i, 'yo di yobēni. Porque nu rā ja'i ngue hīngā n'nat'a mbēni, ni maua, ni manū rā n'yomfēni, ōt'e tengutho rā jathe 'mō enna ndahī. 7 Nu rā ja'i ngue yobēni, nūna Oja hīnte di unni. 8 Nu rā ja'i ngue n'na rā hyā dā zānni, 'nē yobēni, hīnjam'mō di tinnā mmāi ndana gue'a ēda 'yōt'e.

9 A nu rā 'yēc'ēi ngue hyoya, t'ēmbi ngue hīnte di muui, pē di johya hmāhā. Porque Oja ēmbi ngue di muui rā hyoya. 10 Pē nu rā 'yēc'ēi ngue rā mmēmmeti, di johya hmāhā 'mō bi dinnā mmāi ngue nu'a rá mēnyū i ja, hīnte di muui p'ū ja rá hmi rá dā Oja. Porque gātho yō mmēmmeti dā thotho. Ya guí nnuhū yō paxi 'mō bi ndōni, hīngā ya'a rā pa hāt'i. 11 Nu'a gā mpa rā hyadi 'mō mā pa, rā paxi dā 'yot'i, ya dā dāhrā dōni, ya di m'mē'a te ganho. Njarbatho rā mmēmmeti 'mō di xandra mēnyū ya ngue nnepe xangu di nja, pē nu'mō bi du, dā zotrā mēnyū xā xandi.

12 Ra mmenthi di nthēui rā ja'i dā zeti hangū rā n'ū dā thogui. Porque nu'a dā

zēti te thogui, mman'Oja ngue para zantho 'dap'ū di m'māhmi. Guehna di yarpabi Oja ya yō ja'i di mā Oja co gātho yō mmāi naya. 13 Nu'mō te'o so rá mmāi ngue dā 'yōtra nts'o, 'yo sā di ēnā ngue Oja di bēnnbabi'a rā nts'o nne dā 'yōt'e. Porque Oja hīngui so rá mmāi'a ngue tema nts'o dā 'yōt'a, 'nē hīndi bēnnbabi yō ja'i ngue dā 'yōtra nts'o. 14 N'na ngu n'na yō ja'i, i sose rá mmāi'a rā nts'o nne dā 'yōt'e. 15 Nu'mō ngue ya bi nja'a rā nts'o so rá mmāi rā ja'i dā 'yōt'e, ya rā ts'oqui bi 'yōtra ja'i. Nūna rā ja'i ngue rā 'yōt'its'oqui, ya ndō'mate drā castigo 'mō ngue di sigue.

16 Ague mā zi cū'ahū, nu'a rā nts'o so ni mmāi guí 'yōthū, 'yo sā guí ēmhū ngue Oja di bēn'nāhū'a. 17 Porque nu'a di 'dacjū Oja, gātho gue'a tate xanho'a. Nūna Oja bādi un'a rā nho p'ūya, gue'a bi 'yōtyō nyot'i bí ja māya. Nūya yō nyot'i ya, di pāhyō hmi ya, pē Oja hīnha guí pā'a te mman'a, nu'a mma, i mma. 18 Nu'mō mā ēc'ēihū nā rā hyā majuanī, nūna Oja bā sānni ngue bi 'dacjū rā 'da'yo te. Bi zigahū p'ū 'būhyō ja'i para ngue dyō madi 'yēc'ēihū nā. M'mēfa p'ūya, xangu mī'da yō ja'i dā 'yēc'ēi rā hyā.

19 Ague mā zi cū'ahū, nu'mō toni ja'i dā zo'ahū, dami 'yōrpahū masū. Hante ngue guí nyahū, 'be hyācra güenda 'mō xanho te guí nne guí mmāmhū, ogue hīn'nā. Nu'mō guí mbōcūehū, hyācra güenda ngue'mō ni 'yup'ū guí mbōcūehū, ogue hīn'nā. 20 Porque nu rā ja'i mbōcūe, hīngui ōt'a te rā nho nnep'a Oja dā 'yōt'e. 21 Janāngue nuyá, dami hyēhmū p'ū'a te gā xants'o. 'Yo nimantho guí ōthū'a te hīngā njuani. Dami hyahni mmāi guí 'yēc'ēihū nā rā hyā bi ma nthūhū p'ū ja ni mmāihū. A nūna rā hyā nā, ja rá ts'edi ngue dā yan'na ni tehū.

22 Pē dami 'yōthū'a te xān'nāhū nā rā hoga 'da'yo hyā. 'Yo sā guí hā'ni mmāihū ngue guí 'yēnā ngue hōntho guí 'yōxthohū rā hyā. Nu'á, hīn'nā'a. 23 Nu'a te'o hōntho nne ngue dā 'yōde te mmanā hoga 'da'yo hyā, 'nē hīngui ōt'a te mmanā hyā, i ōt'e tengutho n'na rā ja'i hētrā hmi connā hyē. 24 Nu'mō hētrā hyē, i nnu rá hmi, pē nu'mō bi gū rā hyē p'ūya, ya di pūmbēni tengu rá hmi.

25 Nu ra ja'i bi 'yεt'a mm̄ai x̄and̄onho'a te ra hya di m̄anda Oja, h̄imbi p̄umb̄eni, nu te øde i h̄ma, i øt'e, guehna ra ja'i di jap'a Oja te ga 'yo na. Porque ra hya di m̄anda Oja, tate ngue x̄and̄onho, 'nε n̄uya yø ja'i εc'εi te mm̄anna ra hya na, guehya ho yø mm̄ai ngue nne da 'yøt'e te di m̄anda Oja ya.

26 Nu te'o ḡatho h̄ingui sam̄m̄rá jan̄i ngue x̄ants'o ga ya, 'yo s̄a di h̄átrá mm̄ai, da 'yεna ngue ra 'yεc'εi. Nuna ra ja'i na, ya s̄aditho ngue thanne Oja na. 27 Nuna Oja ma Papáhu, i nne na ngue nu ra ja'i majuan̄i ngue ra 'yεc'εi, da 'yøt'e te rá ns̄aui rá nt'εc'εi. Da 'yørpabi ra 'b̄áxte yø bas̄i h̄injongui 'b̄ai. 'Nε da 'yørpabi ra 'b̄áxte yø 'danxu 'mø h̄in'ȳa te da hyoni. 'Nε h̄inda 'yøtra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra x̄imh̄ai.

2

1 Ague ma zi cu'ah̄u, ngue guí εc'εih̄u na ma Hm̄uh̄u Jesucristo maguesε, ya h̄ingui ho ngue'mø guí huanthoh̄u to guí nne guí mah̄m̄u. 2 Xi'mø da ȳarbu ha gadi mp̄εtih̄u n'na ra mm̄em̄m̄eti di h̄a n'na ra mfo'yε ngue ra oro, di he ra ulu x̄anho. Xquet'a da 'yut'a n'na ra hyoya h̄inga n̄ujan̄i rá he. 3 'Nε go guí n̄nu m̄ansuh̄u na ra n'yoh̄u x̄anho rá he p'uya, guí 'yεmph̄u p'uya: “Dami m̄icua ja ra nth̄uts'i x̄anho”, guí 'yεmph̄u. Pε nuna ra hyoya p'uya, guí 'yεmph̄u na: “Nu'a'i gá 'b̄ahn̄u, ogue dami m̄icua h̄ai”. 4 Xi'mø ngue ngu'a guí 'yøth̄u, ya guí huantho to gadi mah̄m̄u 'mø. X̄ntho go guí nts'ut'abih̄u ngue go guí s̄anh̄n̄u ndana gue'a ra ja'i di muui, ndana h̄inte di muui. Ya h̄ingra hoga n'yomf̄eni'a p'uya.

5 Ague ma zi cu'ah̄u, nuna Oja, ya x̄pa huan'n̄u yø hyoya ua ja ra x̄imh̄ai, ngue nu'mø bi 'yεc'εi Oja, x̄ntho di mm̄em̄m̄eti, h̄inda gue'a ja x̄angu rá m̄enyu. Porque n̄uya yø hyoya, nu'a ra nho di un'Oja p'ua ha di m̄anda, go di tocabi ya. Guehna ra nho ma yat'ibi ya yø ja'i di ma Oja co ḡatho yø mm̄ai ya. 6 Pε nu'ah̄u gadi 'berpah̄u rá s̄a yø hyoya. Go guí n̄nu m̄ansuh̄u ya yø mm̄em̄m̄eti, conque guehya yø ja'i di p̄uc'ah̄u ya. Nu'mø h̄ingá 'yøth̄u'a te di m̄anda ya, da ma mab̄ent'i'ah̄u, da ts'ixah̄u p'ua ja ra ts'ut'abi. 7 Ya fadi ngue guí εc'εih̄u

ra Cristo. ¿Hanja ngue go guí n̄nu manhoh̄u ya yø mm̄em̄m̄eti i ya m̄ants'o 'mø i hn̄on'a rá maça th̄uhu na ra Cristo?

8 Nup'ua ja ra Maça Libro i nt'ot'i p'ua ra Ley i tate ngue m̄i'da yø ley, i εna: “Dami mah̄ni mm̄ic'εiui tengutho gn̄i ne ngue di ma mam̄adi'i”. Nu'mø ngue majuan̄i guí øth̄u'a te mm̄anna ra ley na, ya x̄anho te guí øth̄u 'mø. 9 Pε nu'mø guí huantho yø ja'i gadi mah̄m̄u, ya ra ts'oqui guí øth̄u 'mø. Ya guí f̄esthoh̄u'a te mm̄amp'ua ja rá ley Oja. 10 Xi'mø ngue n'na ra ja'i da 'yøt'e ḡatho'a te nt'ot'i p'ua ja ra ley, pε con n'na parte di 'bedi h̄inda 'yøt'e, ya f̄estho ra ley. Ya s̄atho 'mø h̄inte bi 'yøt'e te mm̄amp'ua ja ra ley. 11 Porque guesε Oja bi 'yεna: “Yo grá 'yots'om'm̄ai”. Mah̄on'a εna: “Yo grá hyote”. A n̄uyá, nu'mø h̄ingra 'yots'om'm̄ai ra ja'i, pε ra hyote, ya f̄estho'a te mm̄amp'ua ja ra ley. 12 Gä ra hya manho gdi nyah̄u. Nu'a te guí øth̄u, dague'a te n̄nu manho Oja guí 'yøth̄u. Porque guí pah̄m̄u ngue da th̄ats'ah̄u ra güenda conna 'da'yo ley bi z̄an'Oja ngue di n'yo yø ja'i n̄uya bi n̄yan̄i. 13 A n̄uyá, nu ra ja'i ngue h̄indi huεcrá mm̄ic'εiui, h̄inda ma mah̄uεqui 'mø bi thaspabi ra güenda. Pε nu ra ja'i ngue ja rá nhuεcate, nu'mø bi thaxra güenda, h̄inte di njapi.

14 Ague ma zi cu'ah̄u, nu ra ja'i εna ngue ra 'yεc'εi 'nε h̄in tema nho di nne da 'yøt'e, ya s̄aditho ngue εna ra 'yεc'εi ra ja'i. ¿Ua da z̄a di nyanna ja'i ngue h̄ontho da 'yεna ngue ja rá nt'εc'εi? 15 Xi'mø ngue di 'bah̄ma cu ngue ra n'yoh̄u ogue ra xisu, h̄in'ȳa ra ulu da hye, ogue h̄in'ȳa te da zi. 16 Nu n'na'ah̄u p'uya da 'yεmbi: “Da hyu ni mm̄ai ya. N̄uya h̄indi s̄e'i ya, 'nε h̄ingui tu ra th̄uhu ya”, da 'yεmbi. Pε nu'mø h̄indi unna ulu da hye 'nε h̄indi unni te da zi, ¿ndana ra nho εna ør'mø? 17 Njarbatho ra ja'i εna ngue ja rá nt'εc'εi ya. Nu'mø h̄ingui nne ngue tema nho da 'yøt'e, ya h̄imma juan̄i ngue ra 'yεc'εi ra ja'i.

18 Xi'mø di 'b̄ai to da 'yεna: “N̄uya 'b̄ai to ja rá nt'εc'εi, x̄immi 'b̄ai to øtra nho”, da 'yεna. Ga εmb̄aya: “¿Ha di z̄a di nεqui ngue ja ni nt'εc'εi 'nε h̄in tema nho di fadi ngue guí øt'e? A nugá, ya da z̄a guí pad̄i ngue ja ma nt'εc'εi co nu'a te ra nho di

øt'e", ga embi. ¹⁹ A nu'i, guí εc'ei ngue n'natho Oja. Xanho ngue guí εc'ei ngue hõnda n'na Oja i 'bui. Pε xquet'a 'nεhyø ts'onthi i εc'ei ngue n'natho Oja. Nja ngue nu'x yø ts'onthi i huaqui ngue su'a te da thogui. ²⁰ Nu'i, di 'be'a'i ra n'yomfeni. ¿Ua hinguí padi ngue ra nt'εc'ei hin tema nho n'youi, himma juani ngue ra 'yεc'ei ra ja'i? ²¹ Nu ma mboxitahu ra Abraham bi 'yøt'e te bi xi Oja. Janangue bi hojpabi yø ts'oqui. Porque bi n'uni ngue xta hyo rá ts'unt'u ngue xta 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. ²² Ya guí nnuhu ngue hinga hõntho bi nja rá nt'εc'ei ra Abraham, sinoque bi 'yøt'e te rá nsäui rá nt'εc'ei. Co nu'a te bi 'yøt'e, di nequi ngue majuaní ja rá nt'εc'ei. ²³ Ya bi nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Ra Abraham bi 'yεc'ei ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yεc'ei p'uya, Oja bi hojpabi". 'Nε Oja bi 'yøt'e ngue rá amigo ra Abraham.

²⁴ Ya guí nnuhu ngue nuna Oja, di hojpa yø ts'oqui yø ja'i ngue øtra nho. Pε ngue da 'yεna ja'i ngue hõntho εc'ei, ya di punnbabi, nu'a, hin'na'a. ²⁵ Nu ra Rahab, mará 'yots'om'mäi na, pε Oja bi hojpabi yø ts'oqui ngue'a ra nho bi 'yøt'e. Porque nu'x yø m'menhni ra Josué bi ma di axra häi, bi zømp'u mi 'buhnä ra xisu. Nu'mø mi thon'u yø m'menhni, bi 'yagui 'nε bi xifi ngue n'nanni man'na ra 'yu di mengui, n'namhma ngue hñdi mbent'i. ²⁶ Xi ra ja'i ngue ya xandu, ya hñte pefi. Njarbatho ra ja'i ngue himma juani ra 'yεc'ei ya, hin tema nho di nequi ngue di øt'e.

3

¹ Ague ma zi cu'ahu, nu'ahu ya, hinguí sä ngue to bi zä da 'yεna ngue di nxännbate rá hya Oja. Porque ya guí pahmu ngue nugähe ngue dí xännbatehe rá hya Oja, ma datho ngue hascahe ra güenda Oja, a nu'x hinguí xännbate nzäni'u. ² Gäthogahu ya, xangu yø nnidi hinga gue'a te dí øthu. Nu ra ja'i da 'yεna ngue gä gue'a ra hya mmanya, rá nεgui gä ra nho ga 'yo na ra ja'i na. Porque nu ra ja'i majuaní ngue padi da zamrá jani, guehna da zä da zamrá mmui ngue'a te rá pähä rá do'yo na. ³ Nu'mø majapi ra freno p'u ja rá ne yø ndøfani, ya

sä di ts'ammí p'uya, hñte di ja. Nu'p'u go da t'embí di ma, ja di map'u. ⁴ Nu yø barco, xanno'ho'u. Nu'mø bi nthēui ra ndahí i tønhi, pε hinguí ani. Porque nu'a di 'yoni, hõntho da 'yannba rá nt'annbi ngue di n'yo, ya da ma ra barco nu'p'u go da nepe di ma. ⁵ A nu ma janihu ya, gue'a n'na ra parte n'youi ma do'yohu ngue zitchu. Pε nu'mø dá nyahu, nu'a n'na ne pømma nehü, xangu nja'a.

Nu ra sibi ya, nu'mø ja bi madi bi nzø, ra t'aspi. Pε da zä di juadi da 'yu'a n'na ra daxant'øhø 'mø bi ndaspi. ⁶ Njarbatho ma janihu ya, εntho ra sibi na. Di ts'onna ja'i porque nu'a ra nts'o ja ua ja ra ximhäi, gä go mmanä ma janihu. Brá thēp'u ja ra nidu'a ra sibi udi. Porque mente ra pa 'buhra ja'i, 'bammā'u ra ja'i ngue ra ts'omhya pønnä ne. ⁷ A nu ra ja'i, i sä ngue di maxubi yø zu'ε 'bui, yø zate, yø ts'int's'u, yø c'εya, 'nεhyø zu'ε 'bup'u ja ra jathe di maxubi yø ja'i. ⁸ Pε nu rá jani ra ja'i, hñjongui pøni ngue da hyäti da zammi. Porque gue'a n'na ra nts'o'a ngue hinguí sä di ts'ammí. Nu ra c'εya 'mø bi za ra ja'i, i tu ra ja'i. Njarbatho ma janihu ya, mman'i'da yø hya ngue n'youi ra ndate. ⁹ A nuyä, nuna ma janihu nnä εspahu Oja nuna ma Papähu. Guehna ma janihu nnä samhmu yø ja'i na. Conque Oja go øt'a ngue ra ja'i ja rá te tengutho Oja. ¹⁰ Nuna ma nehü εspa Oja, guehna ma nehü sate na. Ague ma zi cu'ahu, hinguí ho ngue ngu'a ga øthu. ¹¹ Xip'u pøhra hojtehe, hinguí sä ngue ja da bøp'u ra ts'øthe. ¹² Ague ma zi cu'ahu, hinguí sä ngue nu'p'u ja ra za ngue ra igo ja di nzup'u ra ndät'ä ni hu ngue ra aceituna. Hinguí sä ngue nu'p'u ja rá 'yu ra uva ja di nzup'u ra igo. Hinguí sä ngue nu'p'u pø ra ts'øthe, 'dap'u da bøhmi ra hojtehe.

¹³ Nu'mø to pøni ngue ra njammü ya, øt'ammü ra hya øde, ya da hnu ndana ra ja'i da 'yøtra nho. Nu'a ra hya padi, gue'a øt'a, 'nε hinguí εspas'e'a te øt'e. ¹⁴ I ja man'na ra hya ya, nu ra ja'i ngue ra zεya, ra nequisai, honi ha di nu manhose yø ja'i, guehna ra ja'i himma juani ngue ra njammü na. ¹⁵ A nuna ra hya pahya yø ja'i njap'u, himma juani ngue Oja di bennbabi ra hya mma.

Gue'a ra hya pahyø ja'i 'bucua ja ra ximhäi padī. Di theui tengutho rá n'yomfēni ra zithu na ra hya na. ¹⁶ Porque nup'ua ja ra nts'eya, ya hōndra sui ja. N'na ngu n'na yø ja'i honi ha di hnu mansuse, ya hin tema ntho jap'ua. ¹⁷ Pē nu ra ja'i ngue Oja øt'e ngue ra njammui, rá mēditho di nēqui ngue gā ra nho gā 'yo ra ja'i. 'Nē hinga nequisui, hīnjondi njunt'ui, di jammansu rá mmic'ēiui. I ja rá yemmui. I øtra nho. Hinguī huantho'a fāts'i. Co gā rá mmui gā 'yøt'a te øt'e. ¹⁸ Nu ra ja'i di ja ndummui ngue honi ha di nhojpau'ua di njunt'ui, ya da zā di m'mua mmanho m'mēfa.

4

¹ ¿Ua hinguī pahmua hanja ngue gadi njunthua, xøgue hōndra nnemhya gui pēfi n'na ngu n'na'ahua? Nu'a ra ts'on'yomfēni ja'ahua, gue'a tap'ahua'a, hinguī sā gui 'yøthua ra nho. ² Guī nnehua n'na ra cosa, pē hinguī sā gui tīmhua, gui nhotehua p'uya. Nu'mø te gā nurpabi ni mmic'ēihua, gadi seyabahua. Guī fūhmua ra njunt'i p'uya, gui nemhya n'na ngu n'na'ahua. Pē nu te gui nnehua, hīndi n'na'ahua, porque hinga gue'a Oja guī āphua. ³ A nu'mø ja te gui āphua Oja, hīndi 'da'ahua, porque hinga gue'a ni 'yup'ua di un'a te gui āphua Oja. Hōntho gui nne ngue di ja te gui amhmua p'ua ha gui ø'ni pāhāhua. ⁴ ¿Hanja ngue guī hehmua p'ua Oja? ¿Ua hinguī pahmua ngue nuyua yø ja'i øt'a te gā 'yo yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, gue'ua yø nsuiui Oja'ua? Janangue nu to bi zā ngue nne da 'yøt'a te ra nts'o gā 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi, gue'a cohi ngue rá nsuiui Oja'a. ⁵ ¿Ua guī emhmua ngue hīnte ni bōntho'a te mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna Oja, bá pēnhua Espiritu Santo ngue da mājua ua. Guehna hinguī nne naya ngue gā hehmua p'ua Oja”? ⁶ Nuna Oja, øtra mate ngue emmēi fāxcahua. Porque nup'ua ja ra Maca Libro, i ena: “Nuna Oja, hinguī nnu manho yø ja'i di 'yets'i. A nuyá, nu'ua hīndi 'yets'i, gue'ua fāx'ua”, i ena. ⁷ Dami nehua ya ngue gui 'yørpahua rá pāhā Oja. 'Yo gui ørpahua rá pāhā ra zithu, n'namhmua ngue da hyc'ahua p'ua. ⁸ Dami 'yøt'e ngue man'na gdī pahmua Oja. A nuna Oja, da

'yøt'e ngue man'na di dīnni mmuihua hanja na. Ague gyø 'yøt'its'oquihua, dami hyc'hua p'ua ra nts'o gnī 'yohua. A nu yø ja'i ngue di ho ra pāhā ja ua ja ra ximhäi 'nē ximmī nne Oja, da hyahyø mmui da hyc'ua ra nts'o ja yø mmui yø ja'i, da dēn'na Oja. ⁹ Da du ni mmuihua, dami m'mua ndummui ngue ja ni ts'oquihua. Nu'mø to thede ngue ja mpāhā, da gohi ngue ra ts'onī'a rá thede. Nu'mø gadi johyaha, da gohi ngue ra dummui'a gui johya. ¹⁰ Nu'mø guī thannehua Oja, dami m'mamma nhuehīhua. Oja da 'yets'ahua 'mø ngu'a gui 'yøthua.

¹¹ Ague ma zi cu'ahua, ogadi n'yembahāi te gnī 'yo n'na ngu n'na'ahua. Nu te'o ngue en'a häi te gā 'yo rá mmic'ēiui, ogue haspa ra güenda te gā 'yo, guehna ra ja'i hinguī nnu manho te mmannā ley Oja na, embi ngue hinga gue'a i mma. Pē xi'mø guī haxhua ra güenda te mmanna ley, 'nē hinguī øthua'a te ra hya mmanna ley, ya guī sänse te gdī 'yohua tengutho ra ts'at'abi ngue di mmandase. ¹² Pē hōnt'a Oja 'bui ngue bi unna ley, 'nē nu'á, gue'a ra ts'at'abi'a. Nu'á, go da man'a ndana ra ja'i di nyani, ndana da ma ra castigo. Pē nu'ahua, ¿te go mangu'ahua ngue guī haspa ra güenda mi'da yø ja'i te gā 'yo?

¹³ I 'bua i'da ngue di n'yēmbi: “Nuyua, ogue nixudi, gā mmähā p'ua ja n'na ra danīhni. Gā ma m'mahmua p'ua n'na jeya, gā honi te gā pēhmua, gā tahmua ra mēnyu”, di n'yēmbi. Pē nu to mmanna tengu na, da 'yøhna ra hya ja ua. ¹⁴ Nu'i, hinguī padī te ja ngue di nja nixudi. Hinguī padī tema pa gui tu. Guī nnu 'mø ngue ja n'na ra guī, ja guī nnu ngue jap'ua, ja guī nnu ya hīn'ya p'ua, n'na zihmantho di m'mēdi. Guī njarbutho ya, guī thotho. ¹⁵ Nguna ra hya ja ngue guī mma, gui 'yēna: “Nu'mø da ne Oja ngue gā m'mahmua njammī pa, gā øthua'a te ra 'bēfi da zā gā øthua”, gui 'yēna. ¹⁶ Pē nu'i, ya gnī 'bua'ua ngue gadi 'yex'mø guī ya. 'Nē nu'a ra n'yets'i guī øt'e, hinguī ho'a. ¹⁷ Nu ra ja'i padī ndana guehna ra nho da 'yøt'e, pē hinguī øt'e, gue'a ra ts'oqui'a p'uya, ngue hinguī nne da 'yøtra nho i padī.

5

¹ Ague gyø mm̄mm̄etih̄, dam̄i 'yøhm̄ na ra hya jaua. Ga ma'a ts'on̄i ngue'a ra n'̄u ja ngue gui thohm̄. ² Nu'a te guí pesh̄, ya xa 'ya. Nu yø hoga ulu xcá pesh̄, ya xa nzi yø zu'ε. ³ Xa mboxjuatho ni m̄enyuh̄ ngue ra oro 'nε ra t'axi. Pe ngue xa mboxjuatho ni m̄enyuh̄, ya di nεqui ngue nu'̄u yø ja'i h̄in'ȳu ra m̄enȳu, h̄ingá 'yørpah̄ ra 'bäxte. Janangue guehna ra castigo gui thohm̄ na. Porque xøque xa p̄etitho ni m̄enyu gadi xanth̄ asta guehyø pa ja p'̄uya. ⁴ Nu'̄u yø m̄efi bi m̄p̄ep'̄u ja ni huah̄ih̄, h̄ingá unhn̄ yø nzäbi. Di yap'ah̄ ngue h̄ingá juth̄. Nuna Oja di mandass'a te gäma cosa i ja, øde te m̄manya yø m̄efi di yapate. ⁵ Nuua ja ra ximhäi, janjuani ngue gá m'mamma pähähu. Xøgue xa noc'athoh̄ tengutho ra ts'̄udi m̄anoqui ngue da tho. ⁶ Nu'ah̄, nuya yø ja'i h̄inte ndupate, go guí s̄anh̄n̄ ngue da tho ya. Nuya p'̄uya, h̄ingui täqui te gui s̄anh̄n̄.

-----
⁷ Janangue nuya ma zi cu'ah̄, oga di xøhni mm̄uih̄, dam̄i tømhm̄'a ma Hmūh̄ Jesucristo m̄ente da zønna pa da εh̄ε. Conque nu'mø bi duhrá huah̄i n'na ra ja'i, h̄indi xøtrá mm̄ui, tøm̄i asta gue'mø bi nja'a rá m̄adi thogui ra 'ye. A nu'mø bi n'ye'a rá yondi p'̄uya, ya p̄adi ngue di nxofo. ⁸ Xquet'a dam̄i njath̄ p'̄uya, 'yo gadi xøhni mm̄uih̄. Porque ra pa da εp'̄u ra Hmū Jesucristo ya ni map'̄u.

⁹ Ague ma zi cu'ah̄, 'yo gadi nyapi n'na ngu n'na'ah̄, n'namhma ngue h̄inda thats'ah̄ ra güenda. Porque nuna ra ts'ut'abi ja ngue da hyaxra güenda, guehna Oja na. Pe ya ni ma da εp'̄u na. ¹⁰ Nu'̄u yø pøngahya Oja h̄imb̄i xøhyø mm̄ui, madague'a ja ra ora ngue bi zä ra n'̄u. Dam̄i njath̄ p'̄uya, 'yo gadi xøhni mm̄uih̄. ¹¹ Porque dí pah̄m̄ ngue ra mm̄enth̄i bi nth̄eui ya yø pøngahya bi zeti hanḡu ra n'̄u bi thogui. Gá 'yøhm̄ te ra n'̄u bi thohra Job, 'nε bi zeti. Xquet'a guí pah̄m̄'a te ra nho bi 'yørpabi Oja 'mø rá nzequi. Pe nuna Oja εmm̄ei ja rá nhuεcate, 'nε ja rá yemm̄ui.

¹² A nuya ma zi cu'ah̄, ja ua man'na ra hya ja ts'editho gá xi'ah̄. 'Yo te guí εxh̄ ntestigo 'mø guí yah̄, ni xingra

c'amah̄ets'i, ni xingra häi, h̄in tema man'na ma cosa gui 'yεxh̄ ntestigo. Nu'mø guí yah̄, dam̄i 'yεmhm̄: "ah̄", ya hønt'a guí mm̄amhm̄'a. Nu'mø guí 'yεmhm̄ ngue h̄in'na, ya hønt'a. Oguí nneh̄ ngue da m̄en'nah̄ ra castigo Oja co nuna te ra hya guí mm̄amhm̄.

¹³ Nu'mø 'b̄ei to sä ra n'̄u, da mat'Oja. Nu'mø to di johya, da d̄utyø alabansa.

¹⁴ Nu'mø to di hyenni, da zon'̄u to 'bet'o p'̄u ja ra nija ngue da marpabi Oja. Da gospa ra aceite ra d̄arquēhi m̄ente täprä 'bäxte ma Hmūh̄ Jesucristo. ¹⁵ Nu'mø da 'yεc'ei yø ja'i ngue ra Jesucristo da 'yøt'e ngue da yanna d̄arquēhi 'mø äprä 'bäxte, ra d̄arquēhi da zä. Nu'mø sä ra n'̄u ra d̄arquēhi ngue yø ts'oqui xá 'yøt'e, Oja ja rá mpunnbate.

¹⁶ Janangue nu'mø ja rá ts'oqui ra d̄arquēhi, da ma, n'namhma guí mm̄arpah̄ Oja. Ra d̄arquēhi da zä ha h̄emb̄i. A nu ra hoja'i 'mø ngue janjuani rá mm̄ui ga mmat'Oja, Oja i fäts'i. ¹⁷ Nu ra pøngahya Elías xquet'a ra ja'itho'a tenguthoju. Pe janjuani ngue rá mm̄ui i mat'Oja, bi 'yäpi ngue h̄indi n'ye. 'Nε h̄imb̄i n'ye nhyu jeya made. ¹⁸ Nu'mø mi mat'Oja mahøn'a p'̄uya, ngue bi 'yähra 'ye, mahømb̄i n'ye p'̄uya. Bi nja yø huah̄i yø ja'i bi uah̄i.

¹⁹ Ague ma zi cu'ah̄, nu'mø 'b̄ei te'o xa hyep'̄u na ra hya majuan̄i, nu'a n'na'ah̄ p'̄uya, da japi ngue da pengui mahøn'a.

²⁰ Dam̄i pah̄m̄ ya ngue nu to di 'bärpa rá mm̄ui rá mm̄ic'eiui ngue da hyep'̄u ra nts'o ga 'yo, ya bi yanna ja'i mi ja ngue da ma ra castigo. Nu te gä rá ts'oqui xa 'yøt'e, gä bi mpunnbabi.

1 ra Bedu Ja ua rá m̄di rá carta bi 'yo'tra Bedu.

¹ Nugä drá Bedu, rá representantegä rá Jesucristo. Dadi zenguagä to bá sohyö häi, 'bep'ua ja yö 'dan'yo häi. 'Bu i'da p'ua Ponto, 'nep'ua Galacia, 'nep'ua Capadocia, 'nep'ua Asia, 'nep'ua Bitinia. ² Bá huan'nah̄ Oja mā Papáh̄, porque nuná, ya padī te ja ngue dī nja m'mēfa. Rá Espíritu Santo bi 'yöt'e ngue guí coh̄m̄ ngue yö ja'ī Oja. I nne Oja ngue guí 'yöth̄'a te di 'bep'ah̄ rá Jesucristo, gue'a di hoc'a nī ts'oquih̄'a conná nguehrá ji bī mānī. Dī nnegä ngue em̄m̄ di 'da'ah̄ rá njapī Oja 'nē da hyut'a nī mm̄ih̄.

³ Ma ga εpah̄ Oja, nuná rá Oja 'nē rá Papá mā Hm̄h̄ Jesucristo. Gueh̄nā em̄m̄ bi 'dacj̄ rá mate na, porque bi 'yöt'e ngue mā'da'yo dá m'm̄hm̄. Mā'da'yo dá m'm̄hm̄ ngue bi bennate rá Jesucristo p'ua ha bi t'äḡui. Jan̄ngue zant'a dí t̄m̄hm̄'a te di 'dacj̄ Oja ya. ⁴ Nu te dī n'nacj̄, h̄ingyö cosa ngue dī m'm̄edi, ogue dī nts'onī, ogue dī m'm̄anh̄nī. Sinoque dí t̄m̄hm̄'a rá n̄ho bí ja mah̄εts'ī x̄a nz̄an'Oja di 'dacj̄. ⁵ Rángue guí εc'εih̄ Oja, nuyá m'm̄adi'ah̄ conná ts'edi Oja astā gue'm̄o rá pa rá n̄εgui. Nu'm̄o bi z̄on̄nā pa p'uya, guí pah̄m̄ x̄and̄onho te gā rá n̄ho dī n'na'ah̄ rángue bi yan'ah̄.

⁶ Jan̄ngue damī johyah̄ ya, madague'a dī nja'm̄o da du nī mm̄ih̄ ngue 'damā 'dan'yo man'ua guí thoh̄m̄. ⁷ Porque guí thoh̄m̄ rá n'ua ngue di ts'ä nī nt'εc'εih̄. Guí pah̄m̄ ngue rá oro, x̄angu rá muui, p̄e dī m'm̄edi. P̄e nuná rá oro, guep'ua ja rá sibi ts'ä nā ngue'm̄o 'datho ogue h̄in'nā. Anuyá, nup'ua ja rá hm̄i rá dā Oja, man'natho dī muui nā nī nt'εc'εih̄ i ja, ngue rá muui rá oro. Nu'm̄o guí thoh̄m̄ rá n'ua, 'nē mājuani guí εc'εih̄ Oja, Oja da nu manho'ah̄ 'nē da 'yets'ah̄ 'm̄o rá pa da ep'ua rá Jesucristo. ⁸ Nu'a rá Jesucristo gadī mah̄m̄ ya, madague'a h̄ingá nuh̄. Nu'á, guí εc'εih̄

ya, madague'a h̄inguí h̄eth̄. P̄e gadī johyah̄ co n'na rá p̄äh̄ h̄inguí sä di hm̄a te ganho. ⁹ Rángue guí εc'εih̄ ya, dī nyanni teh̄.

¹⁰ Yö p̄ongahya Oja, bi 'bet'o rá hya ngue'a rá mate Oja di 'da'ah̄. Nuyá yö p̄ongahya ya, bi ja ndumm̄i bi hyoni te 'be'a nne da 'yöt'Oja ha dī nyanyö ja'ī. ¹¹ Porque rá Cristo bi 'yöt'e ngue n'youi rá Espíritu Santo ya yö p̄ongahya. Nuná rá Espíritu Santo, bi japi da 'yotra hya ngue rá Cristo i ja ngue da zā rá n'ua, m'm̄efa p'uya, dī mmandase. P̄e nuyá yö p̄ongahya ya, bī ne extá mbadi te'o mā ja'ī nā da b̄oni ngue rá Cristo, ogue tema pa dī m'm̄ai. Em̄m̄i bi hyoni ha di d̄ini hanja rá hya. ¹² Nuyá p'uya, bi 'tut'ī ngue h̄inda fadi te gā mb̄on̄nā hya bi 'yot'ī, astā ja guehyö pa dí 'buh̄m̄ ya da fadi. Anuyá, nu te bi 'yot'ua yö p̄ongahya'ua, ya gā tim̄h̄m̄ te gā mb̄on̄nā hya 'm̄o m̄i si'ah̄ rá hoga 'da'yo hya ya. Porque nu to bi xi'ah̄ rá hya, gue'a rá Espíritu Santo bá 'bennabi mah̄εts'ī bi hatra ts'edi. Ya gā pah̄m̄ ya yö hya ya, guehya em̄m̄i nne da bahyö anx̄e Oja ya.

¹³ Jan̄ngue damī t̄anni n'yomf̄enih̄, 'nē damī sams̄e nī n'yomf̄enih̄. Guí c̄amf̄enī guí t̄m̄hm̄'a rá mate Oja di 'da'ah̄ 'm̄o bá εhr̄a Jesucristo. ¹⁴ Nu te di 'bep'ah̄ nā Oja mā Papáh̄, gue'a guí 'yöth̄'a. Nu'a rá nts'o x̄ca 'yöth̄a m'm̄et'o 'm̄o h̄ingmanī pah̄m̄ Oja, 'yo n̄iman̄tho guí öth̄'a ya. ¹⁵ Nuná Oja bi zo'ah̄ ngue dyö basi'ah̄. Nuyá, tengutho Oja ngue t̄ate x̄anho, x̄quet'a guí njath̄a p'uya ngue t̄ate x̄tanho te gdī n'yoh̄. ¹⁶ Nup'ua ja rá Maca Libro, nt'ot'ī p'ua rá hya ngue εnā: “Damī 'yöth̄'a t̄ate x̄anho, porque nugä t̄ate x̄anhogä”, εn'Oja. ¹⁷ Nu'm̄o guí mmat'Ojah̄, guí εmh̄m̄ p'uya: “Mā Papá'ī Oja”, guí εmh̄m̄. P̄e nuná Oja, h̄inda huantho ndana rá ja'ī da hyaspa rá güenda te nná 'yo n'na ngu n'naj̄ nā. Jan̄ngue jatho guí n'yo mansuh̄ mente rá pa guí 'yoh̄ ua ja rá x̄imh̄i. ¹⁸ Nu'm̄o mam̄'m̄et'o säditho te gmanī m'm̄hm̄ tengutho bi 'yut'a nī mboxitah̄. Anuyá, ya guí pah̄m̄'a te rá njut'ī bī nja ngue bī ma map̄oh̄'ah̄. Nu'ah̄, h̄ingra oro ogue rá t'axi bī njut'ī

ngue gui mpøhm̄. ¹⁹ Sinoque gá mpøhm̄ conná maçá ji bi mánna Cristo 'mø mi du. Bi tho ra Cristo tengutho 'mø bi tho n'na ra dε'yo ngue da t'øtra 'bøt'e 'nε h̄inte mants'o di ja, sinoque di tate xtanho. ²⁰ Nuná ra Cristo, hante ngue di nhohra ximh̄ai, ya bá ts'ännbi ngue da du. Pε bi zønna pa bi m'mæcua ja ra ximh̄ai 'nε bi du conná nguecj̄. ²¹ A nuyá, rángue gá pahma ra Cristo, ya guí εc'eiha Oja ya. Nuná Oja bi xoxp̄a ha bi t'ähra Cristo 'nε bi 'yεspabi. Janangue nuná guí εc'eiha ya, guehna Oja na. Anu'a ra nho bí ja mahets'i guí tømhm̄, guehna Oja di 'da'aha na.

²² Nu'a te mmanna ra hya majuan̄i gue'a guí øth̄a, nu'a ra nts'o mi ja ni mm̄aih̄a m'met'o, bi hyacra Espiritu Santo'a. A nuyá, ya majuan̄i gadi mahni cuha ya. Janangue dami ja ndummi guí sigue guí mahni cu n'na ngu n'na'aha. ²³ Nuná rá hoga 'da'yo hya Oja, i ja para zantho na. Rángue gá 'yεc'eiha na ra hya ya, ya ja'aha ra 'da'yo te. Himbi n'na'aha ra te ngue di njap'u rá nεgui, sinoque guehna ra te i ja para zantho bi n'na'aha. ²⁴ Nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro ra hya ngue εna: “Nu gátho yø ja'i 'bai, tengutho yø paxi ngue da thotho. Nu'a ra nho ga 'bahyø ja'i, tengutho yø dõni yø paxi ngue da thotho. Ra paxi da 'yot'i, da dährá dõni p'uya. ²⁵ Pε nuná rá hya Oja, ja para zantho na”. Nuná, guehna ra hya na ngue ra hoga 'da'yo hya bi ma ma øte'aha.

2

¹ A nuyá, dami hyehma p'u'a te gäma nts'o i ja. O guí nneha ngue maxøts'etho di nεqui ngue xta nho ni mm̄aih̄a, sinoque dami neh̄a ngue da gue'a te majuan̄i guí mm̄amhm̄. O guí seyaha. O to guí nnømman'aha. ² Nu yø 'uεne ngue ts'udra pa xa mmi, i nne dra xi'ba ngue di zacyø do'yo. Guí njath̄a p'uya, dami neh̄a na rá hya Oja ngue n'nat'a, para ngue di zajni 'da'yo teha. Man'na man'na gdi timhm̄ ra hya, asta gue'mø da zædi guí mpøhm̄. ³ Nguna guí yøth̄a ya, porque ya bi dinni mm̄aih̄a ngue xanho rá mate Oja.

⁴ Man'na gdi hyomhm̄ hanja na ra Cristo. Nuná, tengutho n'na ra do ngue

rá mædi bi thømba rá ngu Oja. Yø ja'i bi ne bi 'yenna ra do na, pε Oja bá huanhni ngue da hyømba rá ngu. ⁵ Dami ne ngue da nōpa do'aha Oja p'u ha nthøe n'na ra ngu ngamhmat'Oja. 'Nε gue'aha da nōpa mmäcja'aha para ngue guí mmat'Ojaha. I nnu manho'aha Oja, porque guí εc'eiha ra Jesucristo. ⁶ Nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro ngue Oja i εna: “Nup'u Sion, ga pecã p'u n'na ra do ngue da nōpa ts'at'i ma ngu. Gue'a n'na ra do ngue ra thanhni, ngue tate di muui. Nu to da 'yεc'ei na ra do na, hinjam'mø da zønna pa da 'yenna ja'i ngue himma juani'a te εc'ei”.

⁷ A nuyá ngue guí εc'eiha ra Cristo, ya guí pahma ngue tate di muui na. Pε nt'ot'i te da thohya yø ja'i hingui εc'ei, i εna: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bepo p'u brá fahra jado na”. ⁸ Xquet'a nt'ot'i ra hya ngue εna: “Guehna ra do da 'yøt'e ngue di fesyo ja'i na. Guehna ra mædo da 'yøt'e ngue da dähyo ja'i na”. Nuyá yø ja'i di fes'na ra do na, tengutho xpa ts'ännbi da thogui to hingui εc'ei bi rá hya Oja.

⁹ Pε gue'aha ya yø ja'i yø thanhni Oja. Gue'aha ya yø mmäcja thanne na Oja ma dast'abih̄a. Nu'aha, ya gá hyehma p'u ra nts'o ngue ya yø ja'i'aha Oja. Janangue guí tans̄a ra hya ngue tate xanho Oja. Guehna bi zo'aha 'mø gmí 'yoh̄a p'u ja ra 'bexui ngue ra nts'o, ngue gdi mah̄a p'u ja rá nyot'i Oja. ¹⁰ Nu'mø man'na ra pa, himmayø ja'i'aha Oja 'mø. Pε nuyá, ya yø ja'i'aha Oja ya. Nu'mø man'na ra pa, himmi tinni mm̄aih̄a hanja na rá mate Oja 'mø. Pε nuyá, ya bi 'da'aha rá mate Oja ya.

¹¹ Ague ma zi cu'aha, gue'aha hingyø mmenguh̄a ua ja ra ximh̄ai, porque gyø mmenguh̄a mahets'i. A nuyá, guí säyathoh̄a ua. Dí xi'aha ngue 'yo di tap'aha ra nts'o so ni mm̄aih̄a. Jatho ngue guí sams̄e ni mm̄aih̄a. ¹² Dami n'yo manhoh̄a p'u ha 'bahyø ja'i hingui εc'ei ra Cristo. Nuyá, guehya nnømman'aha ya, embi ngue gyø ts'oc'eiha. Pε da zønna pa da badi ngue majuan̄i xanho te guí øth̄a. Janangue da 'yεspabi Oja 'mø ra pa da zøcua.

13 A nuyá, rángue guí nne gui yørpahú rá páhä Oja, damí 'yøthú'a te di mända yø n'yohú xá t'ets'i' ngue ja yø cargo. Nu'a rá dast'abi di mända p'ú ja ní häi guí 'búhmú, damí 'yεc'εihú. 14 Damí 'yεc'εihú rá gobierno xá 'yεxra dast'abi ngue da go-tyø ts'oc'εi 'nε dá nu manho'ú yø ja'i øtra nho. 15 I nne Oja ngue gui 'yøthú rá nho n'namhma dá gatyø hyá'ú yø m'memmú ja'i hingui padí hanja rá hyá. 16 A nuyá, ngue bi thøgahú p'ú rá ley nuna mádi ja ts'edi ngue gá mmähá rá castigo ya, ya hindí mandagahú naya. Pε 'yo sä guí εmhú ngue sátho mahønga øthú rá nts'o. Nu'á, ya hin'na'a. Damí nehú ngue ya guí ohú rá 'yε Oja. Nu te di 'bεp'ahú Oja gui 'yøthú, damí 'yøthú. 17 Damí nu mansuhú gátho yø ja'i. Damí mahni mmí'yεc'εihú. Má datho guí sühú Oja. Damí 'yørpahú masú rá dast'abi 'bet'o ngue di mända p'ú ja ní häihú.

18 Ague gyø hmiqúihú, damí 'yεc'εi ní hmúhú, 'nε damí nu mansuhú. Hinga hønt'ú yø hoja'i yá mantúdi gui 'yεc'εihú, sinoque xquet'a 'nε'ú yá manzaqui gui 'yεc'εihú. 19 Nuna Oja, i nnu manho to sä rá n'ú hingui ja te rángue'a, di n'uni sä rá n'ú ngue nne dá 'yørpa rá páhä Oja. 20 Pε nu'mø guí øthú rá ts'oqui 'nε gue'a gá 'bεp'ahú'a, madague'a gui seti te t'øt'ahú, pε ya hin'yú te di nu manho'ahú Oja 'mø. A nu'mø ngue rá nho guí øthú, 'nε bi ma má'uni'ahú, 'nε gá sethú, ya gue'a di nu manho'ahú Oja'a. 21 Porque guehna i ts'o'ahú ná ngue gui njahú p'ú. Nu rá Cristo bi zä rá n'ú conná nguecú. Tengú bi 'yøtra Cristo, dá ngu'a gui 'yøthú ya. 22 Porque rá Cristo himbi 'yøtra ts'oqui, 'nε hin tema fεhni bi thinnbi. 23 Nu'mø mí ts'aní, hin mádi cots'a te ga ts'aní. Nu'mø mí zä rá n'ú, himbi pihyø ja'i. Sinoque di dádra güenda te t'ørpe co nuna Oja háxra güenda xanho. 24 Rá Cristo bi 'dømbá rá do'yo p'ú ja rá pont'i, bi tho conná nguehma ts'oquiú. Bi ne ngue ya dá zεp'ú rá ts'oqui dí øthú, nnepe ngue gá rá nho gdá m'múhmú. Bi n'uni ngue bi zεtrá do'yo, go bi tho'a rá ndate mí ja ngue xca thohú. 25 Ya xqui hyehmú rá 'yú tengútho yø dε'yo

'mø bi n'úeni. Pε nuyá gá penjú p'ú 'búhni mádi fát'a ní tehú.

3

1 Ague gyø xisuhú, damí 'yεc'εi ní dammehú. Nu rá xisu 'mø 'búhna damme ngue hingui εc'εi rá hyá Oja, dá zønna pa dá 'yεc'εi 'mø dá nu'a te rá nho gni 'búhmú. Himma hyoni te guí xihmú ngue di 'yεc'εi rá hyá. 2 Porque rá n'yohú dá hyacra güenda hanja ngue guí 'bú mmanhohú, 'nε ja ní ts'uhú. 3 Nu'a te gdí nhocjú, hinga høntho guí xø ní yahú ngue mahotho di nεqui, oque gui sarpahú yø oro, oque gui hyehú rá ulu tate xanho. 4 Nu'a te gdí nhocjú, gue'a te di nzai ngue dra døni mbo ní mmúihú. Nu'mø gui yahú, mazihotho gdí nyahú. Nuná, guehna εmméi di ho Oja ná. 5 Manjam'mø ngu'a maní nhocyø xisu ngue mí nnu mansú Oja. Mí nnøx Oja 'nε mí εc'εi yø damme. 6 Tengú rá Sara bi 'yεc'εi rá Abraham, 'nε i huú ngue rá hmú. Nuna rá Sara hinte bi zú, bi 'yøt'a te xanho. A nu'ahú, ya gue'ahú yø t'ixu'ahú naya, ngue'mø gui 'yøthú tengútho bi 'yø'na.

7 Yø n'yohú xquet'a dí xifi, damí m'múhmú xanho ní xisuhú. Gui 'yørpahú masú, porque yø xisu hingui nzaqui tengútho gá nzaqui'ahú. Damí sühú porque xquet'a 'nεhya 'da'in'da'a thohú rá mate ngue rá 'da'yo te. Guehna gui 'yøthú naya, n'namhma ngue nu'mø guí mmat'Ojahú, dá 'yø Oja te gui xihmú.

8 Ja ua ná rá hyá gui 'yøt'e gátho'ahú. Gui 'yøt'e ngue xøgue dá 'da'igu ní 'yomfεnihú. Damí 'yøt'e tengútho 'mø εgadi ncúhú. Di nja ní yemmúihú. Ogadi 'yεx'mø guí yahú. 9 Nu'mø xants'o te øt'ahú n'na rá ja'i, 'yo gadi cospahú te øt'e. Nu'mø ts'an'ahú, 'yo guí satehú. Hante damí 'yáphú Oja ngue di japí to san'ahú. Ya guí pahmú ngue gue'a i zo'ahú Oja'a, n'namhma di jap'ahú Oja. 10 Ngu'a nt'ot'i p'ú ja rá Macá Libro ngue εná: "Nu'mø guí nne gui ho'a te gni 'búhmú, oque guí nne guí nnuhú yø pa xanho, damí samni janí 'mø guí yahú, 'yo guí yá mantsohú. 'Nε 'yo guí mmanna fεhni p'ú ha guí yahú. 11 Damí hyehmú p'ú rá nts'o, damí

'yøth_u ra nho. Dami ja ndumm_u gui hyoni ha gdí hojpa yø mmui'_u s_u'ah_u. ¹² Porque Oja i nnu manho 'mø hetyø hoja'i. A nu'mø bi mat'Oja p'uya, Oja ørpa masu te xifi. Pe nu yø ja'i xants'o te øt'e, hingui nnu manho Oja 'mø hēti'".

¹³ ¿Te'o guí ena di an'ah_u 'mø guí øth_u ra nho? ¹⁴ A nu'mø guí säh_u ra n'ü ngue ra nho guí øth_u, ra mmēnthi gá nthēh_u 'mø. Nu'mø bi pi'ah_u yø ja'i, osä gui suh_u, 'yo dadi fetni mmah_u. ¹⁵ Dami nu mansuh_u ra Cristo, porque gue'a ni Hmuh_u'a. Nu'mø to da 'yänni hanja'a ni nt'ēc'ēih_u i ja, zant'a ya gdí padī te gdí thah_u. Nu to nzo'ah_u, 'yørpah_u masu, pe gui nya manhuēhi ha gdí nyah_u. ¹⁶ Nu'a guí pah_u ngue xanho, gue'a gui 'yøth_u'a. Janangue da mes'yø sä'u nømman'u ah_u ngue gui ēc'ēih_u ra Cristo. ¹⁷ Xi'mø nne Oja ngue gui säh_u ra n'ü, man'na xanho gui säh_u ra n'ü ngue gui nne gui 'yøth_u ra nho, hinda gue'a gui säh_u ra n'ü ngue di ja ni ts'oquih_u. ¹⁸ Ra Cristo bi zä ra n'ü ngue bi tho. Gue'a i nhogui para zantho gä ma ts'oquih_u'a. Nuna ra Cristo ngue ra hoja'i, bi du ränge ma ts'oquih_u, para ngue ga nhojpa_u Oja. Majuanī bi du rá do'yo ra Cristo, pe himbi du rá te. ¹⁹ Hante di bēnnate ra Cristo, bi ma bá xi'a n'na ra hya'u yø ánima ofädi. ²⁰ Guehya yø ja'i himbi 'yēc'ēi ra hya 'mø ra tiempo bi m'mahra Noé. Mente ra tiempo bi hocra barco ra Noé, bi zerpabi yø ja'i Oja. Høndi hyato nja'i bi nyani ngue bi 'yo ra barco gä nja ra ndate 'ye. ²¹ Njarbutho na ra hya si'ah_u ya, gui nyamh_u 'mø guí nxixyah_u ränge bi bēnnate ra Cristo 'mø mi du. Nu'mø gui nxixyah_u, hinga høntho ngue da bo ni do'yoh_u, sinoque gue'a ra hmēya'a ngue gui äph_u Oja ngue di hoc'a ni ts'oquih_u. ²² A nuyá, bi ma mahēts'i ra Cristo, bí 'bup'u bí ja rá n'yēi Oja. Gä di manda yø anxē, gätho'u bí ja yø 'bēfi mahēts'i, gä di manda.

4

¹ Bi zä ra n'ü ra Cristo 'mø mi m'mucua ja ra ximhäi. Da gue'ah_u ya, 'yo guí su guí säh_u ra n'ü, porque nu to sä ra n'ü, gue'a hep'u ra ts'oqui'a. ² A nuyá, mente ra pa guí 'buh_u ua, 'yo guí øth_u'a ra nts'o nnøpa

pähä yø ja'i, sinoque gue'a rá pähä Oja gui 'yøth_u. ³ Da zerp'u'a ra nts'o xcä 'yøth_u yø pa xa thogui ngue gmi øth_u tengutho øtyø ja'i hingui ēc'ēi Oja. Guehya yø ja'i hingui nne di ts'ammi, øt'a te yø pähäse. Iiti, di hi yø ja'i p'u øt'a ngo, hinha rá nzēgui si sēi. A nu'mø thanne yø dahmu, xants'o te øt'e. ⁴ Nuyá yø ja'i ya, hingui 'yo yø mmah_u hanja, ngue ya hingui nne gui 'yøth_u'a te ra nts'o øt'e. Janangue nnømman'u ah_u. ⁵ Nuyá, guehya da hyaspa ra güenda Oja ya. Porque Oja, ya xa nzänni ngue da hyaspa ra güenda'u i te, 'nē'u xandu. ⁶ A nuyá yø ja'i ya xandu, bi sihra hoga 'da'yo hya 'mø manjam'mø. Nu to gä bi 'yēc'ēi na ra hya na, tengutho Oja ngue 'bui para zantho, njarbutho ya yø ja'i ya, 'buhyø te, madague'a ya xandu yø do'yo. Porque Oja bá sännbi ngue da du gätho yø ja'i.

⁷ N'na pa ngu n'na pa bá cuarta pa ngue da gua'a nximhäi. Janangue dami samni n'yomfēnih_u, dami padī xanho ha gdí mat'Ojah_u. ⁸ Nu'a ma datho ja ngue gui 'yøth_u ya, jatho ngue emmēi gui mmadi n'na ngu n'na'ah_u. Porque ra ja'i di mahra mmic'ēiui, madague'a thojpatho hingui ho te ørpabi, pe di punnbi. ⁹ Co n'na ra pähä, dami n'unna ts'äya n'na ngu n'na'ah_u p'u ja ni ngumh_u. ¹⁰ N'na ngu n'na'ah_u di 'da'ah_u ra ts'edi Oja ngue da zä gui 'yøth_u 'dama 'dan'yo ma'bēfi, n'namh_u ngue gui fäxnī cūh_u. Dami 'yøt'e xanho ra 'bēfi bi n'na'ah_u. ¹¹ Nu to bá ts'ännbi ngue da manna hya, pe gue da gue'a rá hya Oja da ma. Nu to bá ts'ännbi ngue da 'yøtra 'bäxte, da 'yørhma ra 'bäxte nnep'a Oja da 'yøt'e. Nu te gä guí øth_u, dami 'yøth_u ngue nu to ēc'ēi ra Jesucristo da 'yēspabi Oja. Nuná, guehna Tate na, 'nē ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

¹² Ague ma zi cu'ah_u, ogadi 'yøthoh_u 'mø bi ts'u'ah_u. Porque jatho ngue da ts'u'ah_u, n'namh_u di nēqui ngue'mø da ni nt'ēc'ēih_u ogue hin'na. ¹³ Dami johyah_u 'mø guí säh_u ra n'ü tengutho bi zä ra Cristo. A nu'mø bi zøcua'a, ma datho guí johyah_u p'uya. Porque di nēqui ngue maguesē. ¹⁴ Nu'mø nnømman'u ah_u yø ja'i ngue guí

εc'εih_u ra Cristo, ra mmenthi gá ntheh_u 'mø. Gue'a gui nequi'a ngue gui n'yoh_u na ra Espíritu Santo maguesε. A nuya yø ja'i nnømman'uh Oja, pe nu'ah_u p'uya, gui nnu mansuh_u Oja. ¹⁵ Nu to øtra ts'oqui, jatho ngue da zä ra n'uh. Tengy yø hyote, yø bε, yø ts'oc'εi, 'nε'uh di nthintyø asunto ja yø mmic'εiui. Pe nu'ah_u mamj njah_u p'uh. ¹⁶ A nu'mø to sä ra n'uh ngue tenna Cristo, 'yo di pesrä sä, sinoque di ja mammadi Oja ngue εc'εi ra Cristo. ¹⁷ Ya bi zønna pa da mædi da hyaspa ra güenda Oja yø ja'i. Pe rá mæditho da thascah_u ra güenda ngue ya yø basigah_u Oja. ¿Pe hague ngu ra castigo da nu'uh to hingui εc'εi na rá hoga 'da'yo hya Oja 'mø? ¹⁸ Nguna nt'ot'i p'uh ja ra Maca Libro ngue εna: "Xi'mø ra hoja'i, xanhennitho ha di nyani, ¿hap_u go di nequi'a ja rá ts'oqui 'nε hingui su Oja 'mø?" ¹⁹ A nuyá, nu'mø ya xpa nzän'Oja ngue da zä ra n'uh to øtra nho, di siguehma yø ja'i da 'yøtra nho, 'nε di dæpyø te Oja. Nuna Oja bá zänni ngue bá m'mæhyø ja'i, hingui hegah_u na.

5

¹ Nuya yø n'yoh_u 'bet'o p'uh gadi mpetih_u, xquet'a 'nεcä 'da'igu ma 'befigä'be'uh, ngue dadi japä majuanj yø ja'i ha bi nja ngue bi du ra Cristo. Nuna ra ts'edi di unna Cristo 'mø bá εhε, 'da dí tocathogähe na. Jap'uh n'na ra hya dí nne ga xi'ah_u ya. ² Ague n'yø'ah_u, dami fähm_u ya yø ja'i xá pet'a Oja p'uh ha gui 'bahm_u. Pe hingrá ts'editho gdi fähm_u, sinoque mpähä gdi fähm_u. 'Nε 'yo gui ørpa_u rá 'befi Oja ngue ra menyü gui nneh_u, sinoque gui fähm_u yø ja'i co n'na ra pähåtho. ³ 'Yo gui nne ngue gui mandah_u yø ja'i gui fähm_u. Nuya yø ja'i xa pet'a Oja, dami cämäh_u ra 'yu te da m'mæi. ⁴ A nu'mø bi zøcua rá Hmu yø mädi, nu'a rá njapj Oja di 'da'ah_u hinjam'mø da thogui.

⁵ Xquet'a yø ts'ant'uh dí xifi, nuya yø n'yoh_u 'bet'o p'uh ha gadi mpetih_u, dami 'yεc'εi te xi'ah_u. A nuyá, gätho'ah_u, 'yo gadi 'yεx'mø gui yah_u. Porque Oja hingui nnu manho'uh di 'yεts'i, pe di unná mate ya yø ja'i hindj 'yεts'i. ⁶ Janangue ogadi 'yεxh_u, porque gui pahm_u ngue hønse Oja ja rá ts'edi. 'Nε da 'yεhra pa ngue da 'yεts'ah_u

Oja. ⁷ Nu'a te gui hemph_u, dami xihm_u Oja, porque guehna fä'ah_u na.

⁸ Dami samni n'yomfεnih_u, dami mfähm_u xanho. Porque nu'a ni nsuuh_u gue'a ra zithu'a, øt'e tengutho n'na ra zate i guε, di thεt'i ngue honi to da za. ⁹ Nu'a ra zithu dami tønnh_u. Dami zajni mmuuh_u conná guehni nt'εc'εih_u. Ya gui padj ngue nu'a ra n'uh gui säh_u, xquet'a ngut'a thohni cuh_u 'bæi gä ra ximhäi. ¹⁰ Guesε Oja badi unj gätho ra mate, bi zon'nah_u ngue para zantho di toca'ah_u rá ts'edi di unna Cristo. Nu'mø ya bi tho'a ra n'uh gui säh_u, ya mits'udyø pa da 'yøt'Oja ngue ya hin tema nts'o nma thjn'nah_u, da 'yøt'e ngue gui nduh_u, ya ra seguro ngue hinte gui jah_u. ¹¹ Nuna Oja, tate ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

¹² Ja ua ra carta dí pen'nah_u, da gaxma cuh_u ra Silvano. Dami 'yεc'εi te da xi'ah_u na. Himma ya'møtho dá ot'ah_u na ra sæcua jaua. Dí nne ngue ga hä'ah_u ra ts'edi, dadi ja'ah_u majuanj ngue nuna ra hya dá ot'i, ja mmangua ha di njap'uh di jap'ah_u Oja. Co nuna ra hya naya, gä düh_u.

¹³ I pen'nah_u ra nzengua ya ni cuh_u 'bæcua Babilonia, nuya yø thanhni Oja tengutho'ah_u. Nuna ra Marco, εntho ma ts'ant'ugä na, xquet'a di zengua'ah_u. ¹⁴ Dami nzengua n'na ngu n'na'ah_u, co n'na ra beso tengutho gui nnu mansu'uh exa di ncu. Dí nne ngue da hyu ni mmæi gätho'ah_u ngue gui n'yoh_u ra Jesucristo.

2 ra Bedu Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Bedu.

¹ Nuga drá Simu, 'ne drá Bedu, rá mefigä ra Jesucristo, 'ne rá representantegä'a. Dadi zengua'u to gä ja ra hoga nt'ec'ei jagähe ua. Porque nuna ma Yanteha Jesucristo, guehna ma Ojahu i nne na ngue to bi zä ma ja'i da 'yec'ei. ² Di nne ngue man'na gdí pahmu Oja co 'nehna ma Hmuha Jesucristo, n'namhma ngue man'na di jap'ahu 'ne man'na di hyut'a ni mmaih.

³ Ya 'yo ma mmaih ngue nzongaha ra Jesucristo, porque ya timma mmaih ngue maguesä na. Rangue di pahmu ra Cristo ya, i ja rá ts'edi Oja da 'yot'e ngue nuna ra hya rá n'youi ma nt'ec'ei, guehna gdá 'yohu na. ⁴ Janangue tate mazihoto ra hya mayat'i ngue di n'nacju. 'Necju da zä ga othu ra nho ya, tengutho Oja ngue gä ra nho ot'e. Ya hinni mantho ga nne ga othu ra nts'o ja ua ja ra ximhai ya.

⁵ Janangue hinga hont'a di nja ni nt'ec'ei, dami ja ndummah ngue man'na gdí n'yo manhohu. Hinga hont'a gdí n'yo manhohu, dami 'yot'e ngue man'na di xohni n'yomfenih. ⁶ Hinga hont'a di xohni n'yomfenih, dami samse ni mmaih. Hinga hont'a gdí samse ni mmaih, dami seti te gui thohmu. Hinga hont'a gdí seti te gui thohmu, dami 'yorpaha rá paha Oja. ⁷ Hinga hont'a gdí 'yorpaha rá paha Oja, dami mahni cuhu. Hinga hont'a gdí mahni cuhu, dami mahmu gätho mi'da yö ja'i. ⁸ A nu'mø ngue gui othu ya yö hya di xi'ahu ya, 'ne gadi ja ndummaih ngue hinte di m'medi, ya hinjonda 'yembi ngue hinga gue'a gui othu p'uya. Ya hinga sərbutho gá pahmu na ma Hmuha Jesucristo p'uya. ⁹ Pe nu te'o hingui otya yö hya di xi'ahu ya, guehya njot'i yö n'yomfeni ya, tengutho 'mø di xädä, hingui tynyø mmah ngue Oja bi punnbabi yö ts'oqui xa 'yot'a m'met'o.

¹⁰ Janangue nuya ma zi cu'ahu, dami ja ndummah gui n'yo manhohu, n'namhma ngue di nequi ngue bá huan'nahu Oja,

janangue bi zon'nahu. Nu'mø gui 'yothu na ra hya naya, ya hinha gni nhyehmu Oja p'uya. ¹¹ Gue'a gdi segurahu'a ngue nup'ua ha di manda para zantho na ma Yanteha ra Hmu Jesucristo, di n'na'ahu ra nt'edi gui thohmu.

¹² Janangue thojpatho di nne ga ben'nahu ya yö hya ya, madague'a ya gui pahmu hanja, 'ne hingui yobenih ngue majuanu te mmanna ra hya bi san'nahu. ¹³ Mente di 'bai, di ena ngue xanho te di ot'e ngue di nzop'a ni nzaquihu ngue gui 'yohmu ya yö hya ya. ¹⁴ Porque ma Hmuha Jesucristo ya xa xiqui ngue himma ya'atho ga tu. ¹⁵ Janangue di hogä ma mmah ngue di xi'ahu na ra hya na, n'namhma ngue nu'mø ya xcä tugä, zant'a da zo ni mmaih ya yö hya ya xtä xi'ahu.

¹⁶ Ya dá xän'nahu ra hya ngue jase rá ts'edi na ma Hmuha Jesucristo, 'ne mahonda ecua na. Nuna ra hya na, hingra cuento na ngue dá ts'antho. Sinoque conma dá dá nuhe ngue maguesä na ra Jesucristo. ¹⁷ A nuna Oja rá Papá na, bá nya maya ngue espabi, bi 'yena: "Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'a dadi madi. A nuyá, januanu ngue ja gampaha conná guehna", bi 'yena. ¹⁸ Nu'a ra ora ngue nmi 'bucähe p'ua ja ra ndaxca nyuni na ma Hmuha Jesucristo, nguna ra hya dá ocähe ngue bá man'Oja bá nya maya.

¹⁹ Ya di haxhu njuani, ngue majuanu na ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja. Mahyonitho gui xahmu na ra hya na, asta gue'mø bi xoc'a ni mmaih xandønho ra Cristo. Porque nuna ra hya na, tengutho n'na ra lámpara mayot'i p'ua ja ra 'bexui asta gue'mø bá pøxra haxasø 'mø ni ma da hyats'i. ²⁰ I jatho gui pahmu ngue nuna ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja p'ua ja ra Maca Libro, hingyø n'yomfenise yø pøngahya ya yö hya bi 'yot'i. ²¹ Pe nuna ra hya bi manyø pøngahya Oja, hinjam'mø ngue yø hyasä bi ma, sinoque gue'a ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya mmam'mø bi xihyø ja'i rá hya Oja.

2

¹ Nu'mø yø pa xathogui, mi pøn'i'da yø judío ngue yø fehni pøngahya. Pe xquet'a

di njarb_u p'_u guí 'b_uhm_u ya, da b_ump'_u y_u fehni xännb_ute. Nt'aguitho gui caty_u hya, porque himma juani na ra hya xännb_ute. Di ts'ony_u ja'i _εc'ei te mma. Nuya y_u fehni xännb_ute, da g_un'a ra Hmu Jesucristo y_u Yante. Pe ya ra castigo x_unni da thogui nguehna ra hya da ma. ² Xangu y_u ja'i da den'na ra nts'o ga 'yo ya y_u fehni xännb_ute. Go y_u ts'oqui ya ngue nuya y_u ja'i hingy_u 'y_εc'ei nn_umman'_u na majuan_u ngue ra hoga nt'_εc'ei jaj_u. ³ Nuya y_u fehni xännb_ute, i nne da g_uc'ah_u ra m_εnyu co nu'_u y_u fehni i mma. Pe Oja, ya manjam'm_utho xpá nzänni ngue da ma ra castigo ya y_u ja'i njap'_u. B_uεp'_u ra pa ngue ra castigo da thogui.

⁴ Porque Oja, himbi punnba'_u y_u anx_ε bi 'y_utra ts'oqui, sinoque bi hy_urb_u ja ra ni_u, bi dut'i cony_u cadena, bi gorb_u ja ra 'b_εxui. I njot'i asta gue'm_u ra pa dan_u thaspa ra güenda. ⁵ Ni xinga gue'_u y_u nyogui ja'i bi m'm_u 'm_u manjam'm_u xti punnba_u Oja. Sinoque bi go'mra dehe 'm_u mi nja ra ndate 'ye bi jua'_u y_u ts'oc'ei. H_undi hyato nja'i conna Noé'_u bi bongui ngue g_utho. Guehna ra Noé bi xihy_u ts'oc'ei ngue xti n'yo xanho. ⁶ Xquet'a bi jua Oja ra danihni Sodoma 'n_εhra danihni Gomorra. Bi 'yudi asta gue'm_u mi gohi bi m'mospi. Bi 'yot'a Oja na ra ndate na, n'namhma ngue nuya y_u ja'i xants'o te ga 'yo, da bad_u ngue ja ra castigo da thogui. ⁷ A nuna ra Lot ngue mará hoga n'yoh_u na, bi yan'Oja na. Nuna ra Lot ma_udi anná n'yomf_εni ngue n_utho te ga 'b_uhy_u ja'i xants'o ga 'yo. ⁸ Nuna ra hoga n'yoh_u, nup'_u mi 'b_uhy_u ts'oc'ei, ja mi 'b_up'_u. N'na pa ngu n'na pa tar'man'_u rá mm_ui ngue _ude te mmany_u ja'i, 'n_ε i nnuse te g_uma nts'o ga 'b_uhy_u ja'i. ⁹ A nu y_u ja'i ya thanne Oja, nu'm_u ja'a man'_u thogui, da z_u da yan'Oja. Pe y_u ts'oc'ei _εjpatho ra castigo da tho 'm_u ra pa dan_u thaxra güenda. ¹⁰ Nuna Oja, ma datho da japra castigo g_utho y_u ja'i xants'o ga 'yo, guehya _ut'a te y_u p_uh_use, nu'a ra hya di manda Oja, 'be xingui _urpatho ra güenda'a.

Nuya y_u fehni xännb_ute hingui hant'a ga ya, _εna ngue p_use. Hingui su da zan'_u tate ja y_u ts'edi. ¹¹ Conque y_u anx_ε, man'na tate ja y_u ts'edi, pe nu'm_u 'b_up'_u ja rá hm_u rá dá Oja, hingui sänni da zan'_u cohy_u ts'edi.

¹² Pe nuya y_u n'yoh_u ya, hingui tiny_u mm_ui ngue tate ja y_u ts'edi ya san_u. 'B_ui tengutho y_u zu'_ε, nu'a te so y_u mm_ui, gue'a _ut'a. Nu ra zu'_ε nu'a ja rá danyu, i tho'm_u bi zo. Njarb_utho ya y_u ja'i ya, ngue da du. ¹³ Da ma ra castigo ya y_u ja'i ya, ngue di unna y_u mm_ui y_u mmic'eiui. Porque di ho da 'y_utra nts'o so y_u mm_ui, ma_ug_ue'a fadi. Nuya y_u ja'i ya, nu'm_u pap'_u ja ra ngo gui _uth_u, p_εs'y_u sä y_u 'y_εc'ei 'm_u bi nu ngue 'b_up'_u. Pe 'be xingui tar'man'_u y_u mm_ui'a te ra nts'o _ut'e. ¹⁴ N'na ra xisu da nu, n'na di ho. Hinha rá nze_ugui'a ra ts'oqui _ut'e. Di ts'onna y_u mm_ui y_u ja'i hingui nzaqui y_u nt'_εc'ei. Nu te g_u sahy_u dá, i nne ngue g_u dy_u mm_ueti. Guehya y_u ja'i da ma ra castigo ya. ¹⁵ Gä ra m'm_uedi ga 'yo, nu'a ra hya njuantho, i hep'_ua. I _ut'e tengutho bi 'y_utra fehni p_ungahya Balaam nuna rá ts'ant'_u ra Beor. Ra ts'oqui bi 'y_ut'e ngue bi ne xta ndahra m_εnyu. ¹⁶ Nuna rá burru ra Balaam bi n_ua tengutho ra ja'i, bi hejpabi'a ra ts'oqui mi nne xta 'y_ut'e. Bi zambabi rá mm_ui ra p_ungahya, _εna mi loco.

¹⁷ Nuya y_u n'yoh_u ya, hinte manho da 'y_ut'ah_u. Guí nnuh_u n'na ra poso 'm_u xa xá ra dehe, ogue n'na ra jogui 'm_u hingui 'ye, njarb_utho y_u hya ya. Guehya da map'_u ja ra castigo, ja ra ts'a'b_εxui para zantho ya. ¹⁸ Porque _εspabi y_u hya i mma, pe hinte di muui te mma. Nja ngue nuya y_u ja'i ya xa hyep'_u ra nts'o man_u n'yo, i orpabi ngue di unna nt'_εdi h_unda 'y_utra nts'o tengutho ga 'yo mi da y_u ja'i. ¹⁹ I xihy_u ja'i ngue da 'y_ut'a te da nepy_u mm_ui da 'y_ut'e. Pe 'n_εse ya hingui sä da hyep'_u ra nts'o ga 'yo ya. N'na ngu n'na ra ja'i, nu'a te ra 'yu xa bent'i, ya hingui nne da hy_εgui. ²⁰ Nu ra ja'i ya bi hyep'_u ra nts'o jua ja ra ximhäi ngue bi ba'a ma Yanteh_u ra Hmu Jesucristo, 'n_ε h_undi 'b_utrá mm_ui ngue da 'y_utra nts'o, ya man'na xanh_uts'i ra ts'oqui bi 'y_ut'e ngue'a te rá ts'oqui mi ja m'm_uet'o. ²¹ Man'na xanho ngue hinxta mba'a ra 'yu njuantho ya y_u ja'i ya, ngue nu'm_u mi bad_u hanja ra hya, m'm_uefa bi hyep'_ua ra maca hya bi 'b_up'a Oja xti n'yo. ²² Go bi 'y_utya y_u ja'i ya y_u hya mahy_εqui, ngue _εna: "Ra fo'yo, mah_umbi zi ra ts'odi xi zogui. Nu ra ts'adi ja bi ma m'm_uet'e, mah_umbi yarbu ja ra xab_uhäi".

3

¹ Ague ma zi cu'ah_u, ya ra yoho na ra carta da ot'a ya ngue ga pen'nah_u. Mente guehya yoho yø carta ya, janjuani dadi ben'nah_u na te ra hya ya xa si'ah_u, porque di nnegä ngue gui hyax_u n'na ra hoga n'yomfeni. ² Dami bemhm_u'a te ra hya bi manyø maca pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui. Da gue'a ma Yanteh_u ra Hmu Jesucristo dami bemhm_u'a te ra hya bi manda. Nu'u yø representante ra Cristo, ya bi xän'nah_u hanja ra hya. ³ Dami 'yøpah_u ra güenda na ra hya jaua ya. Nu'mø hante da gua'a nximhäi, di m'mahyø ja'i da den-tho na ma nt'ec'ei_u i ja, guehya da 'yøtho'a te ga yø pähäse xants'o. ⁴ Da 'yena: "Gui mmamhm_u ngue ra Cristo bi ma ngue da ehε. Xiya, çhap_u 'buhya? Ua ngut'a mpa xa thogui gue'mø xa ndu yø ndiua, 'ne xquetho te di nnuh_u ngue ja, asta gue'mø mambá f_u'a nximhäi", da 'yena. ⁵ Nuya yø ja'i ya, nnerb_u ena ngue hingui padi hanja ra hya, ya fadi ngue Oja bi hocra c'ammahets'i 'nehra häi. 'Ne bi zänni ngue bi nc'a ra häi made ra dehe, 'ne gue'a ra dehe gui mpepra häi 'mø bi n'ye ya. ⁶ 'Ne xquet'a gue'a ra dehe bi go'ma häi 'mø manjam'mø. Porque bi ma majuadi yø ja'i mi 'b_u'a nximhäi ngue bi nja ra ndate 'ye. ⁷ Pe nuya te di nnuh_u bi ja maya, daguecua ja ra häi, nuna Oja, ya xa nzänni ngue di nzø conna sibi. I nt'ejpitho ngue di nzø 'mø ra pa danj nja ra ts'ut'abi. A nuya yø ts'oc'ei da ma ra castigo ya.

⁸ Hønda n'na ra hya ja ya ma zi cu'ah_u. O gadi pumbeni_u. Nup'ua ga mben'a ma Hmu_u Jesucristo, nu'a n'na pa, tengutho 'mø da n'na mahuah_u njeya'a. Nu'a n'na mahuah_u njeya p'uya, tengutho 'mø da n'na patho p'ua ga mben'a. ⁹ Nuna ma Hmu_u Jesucristo bi ma ngue da ep'ua. Pe nuyá, 'buhyø ja'i embi ngue ya bi thohra pa p'ua da ehε. Pe hingui thohra pa p'ua da ehε, sinoque 'bet'o serpabi yø ja'i, hingui nnepe da ma ra castigo yø ja'i, i nnepe ngue gätho yø ja'i di 'bät'yø mmäi da hyep'ua ra nts'o ga 'yo.

¹⁰ Nu ra pa da ep'ua ra Hmu, da gue'mø ra ora ngue hingui fadi, tengutho ra be'mø da zøhø ngue ra xui hingui fadi. Nu'a ra

ora'a, asta dadi thoni ra c'amahets'i. Nu te di nequi bi ja maya, ga da guadi di nzø. Nua häi p'uya, nu te ga jaua, ga di nzø. ¹¹ Guehna ja ngue di ma majuadi te ga ja naya. Janangue ma datho i nne ngue gui nsuph_u ha gdi thanneh_u Oja mente ra pa gui m'mahm_u ua. ¹² A nuyá, ya gui tømhm_u ngue da zønna pa da ε Oja. Dami ja ndummi_u ngue di nja ra 'befi Oja, n'namhma ngue n'nahmantho da ep'ua. Nu'a ra pa'a, nu te bi ja maya di nzø conna sibi. Nu te ga bi ja maya da migui conna sibi. ¹³ Pe Oja, ya xa yarcäh_u ngue di nja ra 'da'yo c'amahets'i, 'ne di nja ra 'da'yo häi. Nuna ra 'da'yo häi na, ga ra nho da m'mahyø ja'i. Guehna nthø'mitho di nja naya.

¹⁴ Janangue nuya ma zi cu'ah_u, mente gui tømhm_u ya yø cosa ma'da'yo di nja ya, dami ja ndummi_u ngue hin tema nts'o da din'nah_u Oja. Nu'a te hindi z'ah_u Oja, gue'a gui 'yøth_u'a. ¹⁵ Dami pahm_u ngue nu'a hinguá 'ye'a ma Hmu_u Jesucristo, porque nnepe da dinyø mmäi mi'da yø ja'i ha di nyanyø te. Nuna ra hya di xi'ah_u ya, xquet'a ngut'atho ra hya bi cuarp_u ja ra carta bi men'nah_u ma cuh_u ra Pablo. Gue'a Oja bi bennbabi na ra hya bi men'nah_u. ¹⁶ Gätho'ua mi'da yø carta bi 'yot'i, bi cuarp_u ya yø hya di xi'ah_u ya, madague'a ja 'da yø carta xanhenni ha ga thini te ga mbøni. Nu'u yø ja'i hingui padi xanho ra s_ucua p'uya, hingui nzaqui yø nt'ec'ei, i nne da ma te ga mbøn'a te mmamp'ua ja ra s_ucua, pe hinga guerp'ua ga mma. Njarbatho mi'da yø hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ya, nu te ga mbøni, hinga guerp'ua ga manyø ja'i. Ya di jase ra ja'i p'ua da ma ra castigo.

¹⁷ Ague ma zi cu'ah_u, ya gui pahm_u ya yø hya bi si'ah_u m'met'o ngue di m'mahyø fehni xänbäte. Janangue dami mfähm_u ya, 'yo gui nneh_u ngue nuya yø hyäte, da ja'i gui 'yøth_u'a ra nts'o ga 'yo ya. Mami ts'onni nt'ec'ei_u i ja ngue go gdi mähä'ua. ¹⁸ Hante gue dami neh_u ngue nu'a ra mate na ra Hmu Jesucristo bi yanju, man'na gdi timhm_u hanja. Dami 'yøt'e ngue man'na di dinni mmäih_u xanho te'o na. A nuyá, guehna t'espabi na hangu ra pa para zantho. Da ngut'atho.

1 ra Xuua

Ja ua rá m̄di rá carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nuna rá Jesucristo di unna 'da'yo te, dadi cuat'ahua ua ja rá carta te'o na. Guehna ya mi 'bui hangu rá pa na, hante ngue di nhohyø cosa i ja. Dá øhme te bi mamp'u ha bi nya. Di 'bähme p'u di hēthe. Majuani dá nuhe, 'nē dá thädi conma 'yēhe. ² Nuna di unna 'da'yo te, bi 'yøt'e ngue dá fadi te'o na. Dá nuhe, jananguē nuya dadi jahe majuani ngue dá nuhe. Nuyá, dí xi'ahua ngue nuna di unna 'da'yo te, hin'yua ha bá fadi 'nē hinha rá nzequi ngue 'bui. Nuna, mambi 'bup'u bí 'bührá Papá, pē bi zøcua ngue dá nuhe. ³ Dí xi'ahua ngue dá nugähe na, 'nē dá øsche te bi ma, n'namhma ngue 'nē'ahua 'da gdá n'amigohua na Oja má Papáhua, conna Jesucristo rá Ts'ant'u Oja. ⁴ Nuya dí ot'ahua ya yø hya jaua, n'namhma ngue man'na mathogutho gui johyahua.

⁵ Nuna rá hya bi xänngahe rá Jesucristo, guehna dí xi'ahua naya, ngue nuna Oja xandønho, hin tema hya dadi nēqui ngue hinga njuani. ⁶ Nu'mø dí ena ngue dadi n'amigohua Oja, 'nē hinga njuani te dí øthua, ya di nēqui ngue himma juani te dí mmamhma. 'Nē himma juani ngue dí padi ga øthua rá nho. ⁷ A nu'mø dí 'yo manhohua tengutho Oja ngue gä rá nho øt'e, majuani ngue dadi n'amigo n'na ngu n'najua 'mø. 'Nē di nhogui gätho má ts'oquihua conná nguehrá ji bi mäna Jesucristo.

⁸ A nu'mø ga ena ngue hin'yua má ts'oquihua, dadi nhyäschua 'mø, himma juani te dí mmamhma. ⁹ Pē nu'mø ga xihma Oja ngue ja má ts'oquihua, di punnga má ts'oquihua, di hogahua'a te gäma nts'ohua i ja. Porque Oja dá 'yøt'a te ni 'yup'u, di punngahua tengutho bi má. ¹⁰ Pē nu'mø ga ena ngue hin tema ts'oqui xtá øthua, nu'mø ya dí nnu bethanihua Oja 'mø. Nuna rá hya Oja p'uya, ya hinga edi εc'ēihua.

2

¹ Ague má basi'ahua, dí ot'ahua ya yø hya jaua n'namhma ngue hinguí 'yøthua rá ts'oqui. Pē nu'mø to bi 'yøtra ts'oqui, i 'bua má hojpatehua p'u bí 'bähma Papáhua. Nuna guehna rá Jesucristo na, 'nē guehna hin'yua rá ts'oqui na. ² Nuna rá Jesucristo bi du ngue bi hoga má ts'oquihua, 'nē hinga hængtho gahua, sinoque bi du ngue di hojpabi yø ts'oqui gätho yø ja'i 'bua nximhäi.

³ Nu'mø dí øthua te di manda Oja, ya dí haxhua njuani ngue dí pahua Oja 'mø. ⁴ Pē nu te'o ngue ena: "Nugä dí pacä Oja", i ena, pē hinguí øt'e te di manda Oja, nuna, guehna rá ja'i fehni na, himma juani ngue rá mpadiui Oja. ⁵ Nu rá ja'i ngue øt'e te di manda Oja, guehna majuani ngue padi xanho ha di má Oja na. Gue'a gui nēqui ngue n'yoi Oja rá ja'i'a. ⁶ A nu rá ja'i ena ngue n'yoi Oja, i ja ngue di n'yo tengutho i n'yo rá Jesucristo 'mø mi m'mæcua.

⁷ Ague má zi cu'ahua, nuna rá hya dá ot'a ua ja rá carta dadi 'bep'ahua gui 'yøthua ya, himma 'da'yo na. Guehna rá hya bi m'mep'i gui 'yøthua 'mø gamba εc'ēihua rá hoga 'da'yo hya má m'mæt'o na. ⁸ A nuyá, entho má'da'yo na rá hya dadi 'bep'i gui 'yøthua ya, porque majuani ngue nuna rá hya na, ja di 'uecra 'bexui yucua ja rá ximhäi na. A nuya ngue ndap'u bi zä má'yoni rá hya ya, entho di dayot'a n'na rá nyot'i p'u ni ma rá hya. Nuna rá Jesucristo, nu te gä mmanna rá hya jaua, gä bi 'yøt'e. A nuyá, xquet'a 'nē'ahua gui øthua'a te mmanna rá hya naya.

⁹ Nu rá ja'i ena ngue ya xanho te ga 'yo, pē nnu man'u drá cu, guehna rá ja'i di siguetho ngue xants'o ga 'yo na. ¹⁰ Nu rá ja'i di mähra cu, ya xanho te ga 'yo. Hin'yua p'u di t'ēmbi ngue go rá ts'oqui p'u øtra ts'oqui mi'da yø ja'i. ¹¹ Pē nu rá ja'i ngue nnu man'u drá cu, emma 'bui, pē rá nts'o ga 'yo. Hinguí padi te dá n'yo, porque nu'a rá nts'o ja rá mmæi, gue'a corpa rá n'yomfēni'a.

¹² Ague má basi'ahua, nguna rá hya dí ot'ahua ua ja rá carta jaua, porque ya bi punnga má ts'oquihua Oja ngue bi du rá Jesucristo conná nguecua. ¹³ A nu yø daja'i, nguna rá hya dí ot'ahua ua ja rá carta,

porque bi zõni gá pahm̄ te'o na ya mi 'bui hante ngue di nhohyø cosa i ja. A nu yø ts'unt'ũ, ngunã ra hyã dí ot'ahũ ua ja ra carta, porque ya gá taphũ ra zithũ.

Ague ma basi'ahũ, ngunã ra hyã dí ot'ahũ ua ja ra carta, porque bi zõni gá pahm̄ Oja ma Papáhũ. ¹⁴ A nu yø daja'i, ngunã ra hyã dí ot'ahũ ua ja ra carta, porque bi zõni gá pahm̄ te'o na ya mi 'bui hante ngue di nhohyø cosa i ja. A nu yø ts'unt'ũ, ngunã ra hyã dí ot'ahũ ua ja ra carta, porque guí dũhũ ngue gá 'yɛc'ɛihũ rá hyã Oja p'ũ ja ni mm̄ihũ. Ya gá taphũ ra zithũ.

¹⁵ 'Yo gadi hohũ ra nts'o jaua ja ra ximhã. Nu to di ho ra nts'o jaua ja ra ximhã, guehna ra ja'i hingui padĩ di ma'a ma Papáhũ na. ¹⁶ Porque nu'a te gã ra nts'o jaua ja ra ximhã, hingrã ts'anni Oja, sinoque rá ts'annise yø ja'i. Nu yø ja'i øt'a te yø pãhãse. Nu te gã hetĩ, gã nne ngue dyø mm̄eti, di 'yɛts'i ngue'a te ga 'bui. ¹⁷ Pɛ yø ja'i da thogui, da gue'a te yø pãhã yø ja'i da thogui. Pɛ nu ra ja'i ørpabi rá pãhã Oja i 'bui para zantho.

-----
¹⁸ Ague ma basi'ahũ, ya ni ma da gaxra pa ya. Nu'ahũ, ya xcã 'yøhm̄ ngue rá nsuiui ra Cristo i ja ngue di m'm̄i. A nuyã, ya 'bui xangu yø ja'i sã'a ra Cristo ya. Janangue dí pahm̄ ngue ya ni ma da gaxra pa. ¹⁹ Nu ra ja'i ngue rá nsuiui ra Cristo, guehna himma juani ngue ma mmi'yɛc'ɛihũ na, janangue 'uegue. A nu'mø nmajuani ngue ma mmi'yɛc'ɛihũ, 'daua gdi n'yohũ 'mø. Pɛ i 'uegue para ngue di nɛqui xanho ngue himma juani ma mmi'yɛc'ɛihũ.

²⁰ Pɛ nu'ahũ, ya bá pen'nahũ ra Espiritu Santo ra Cristo. Guehna ra Espiritu Santo øt'e ngue guí pahm̄ ndana ra hyã majuanĩ, ndana himma juani. ²¹ Hindã ot'ã ua ja ra carta 'da yø hyã hingui pahm̄, sinoque ya guí pahm̄ ngue majuanĩ ya yø hyã dí xi'ahũ. 'Nɛ guí pahm̄ ngue nuna ra hyã majuanĩ, hin tema fɛhni n'youi.

²² Ma ga pahm̄ ndana ra ja'i fɛhni ya. Nuna ra fɛhni ya, guehna ra ja'i i mma ngue ra Jesús hinga guehna ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi na. Nuna p'uya, guehna rá nsuiui ra Cristo na, porque cøn'a ra Papá, 'nɛ cønbabi rá Ts'unt'ũ Oja. ²³ Nu

ra ja'i embi ngue hinga guehna ra Jesús rá Ts'unt'ũ Oja, guehna hingui n'youi ra Papá na. Pɛ nu ra ja'i i mma ngue ra Jesucristo, guehna rá Ts'unt'ũ Oja na, guehna ra ja'i n'youi ra Papá na.

²⁴ Janangue dami 'yɛt'amm̄ihũ na ra hyã rá m̄di gá 'yøhm̄. Nu'mø ngue guí ɛt'amm̄ihũ na ra hyã rá m̄di gá 'yøhm̄, ya guí n'yohũ rá Ts'unt'ũ Oja 'mø, xquet'a 'nɛ'a ra Papá guí n'yohũ p'uya. ²⁵ 'Nɛ xquet'a ra Jesucristo bi yat'i ngue di 'dacjũ ra 'da'yo te para zantho.

²⁶ Dí ot'ahũ na ra hyã na, n'namhma guí pahm̄ ngue 'yop'ũ 'da ngue nne da hyã'ahũ. ²⁷ Ra Jesucristo bá penhna Espiritu Santo da mã'ahũ. Janangue nuyã, ya himma hyoni ngue to da xãn'nahũ te'o ya yø fɛhni dí xi'ahũ ya. Porque gues'e'a ra Espiritu Santo da xãn'nahũ gãtho, ndana majuanĩ, ndana himma juani. A nu'a te da xãn'nahũ na ra Espiritu Santo, gã gue'a majuanĩ, hingra fɛhni. Janangue nuyã, hønt'a ra Cristo da 'yo ni mm̄ihũ ya, porque gue'a xãn'nahũ ra Espiritu Santo'a.

²⁸ Ague ma basi'ahũ, hønt'a ra Cristo da 'yo ma mm̄ihũ ya, n'namhma ga hãhũ nzamm̄i 'mø dá nuhũ'a, ya hinga pes'mã sãhũ 'mø bá ɛhɛ. ²⁹ Ya guí pahm̄ ngue ra Jesucristo, gã ra nho i n'yo'a. Xquet'a jatho ngue guí pahm̄ ya ngue nu to gã 'yo manho, gue'ũ yø basi Oja'ũ.

3

¹ Ma ga pahm̄ ya ngue majuanĩ di macjũ na Oja ma Papáhũ, porque nuyã, ya yø basi gahũ Oja ya. 'Nɛ majuanĩ ngue guecju yø basi gahũ Oja. Pɛ mi'da yø ja'i, hingui padĩ ngue yø basi gahũ Oja'ũ, porque yø ja'i hingui pa Oja. ² Ague ma zi cu'ahũ, ya yø basi gahũ Oja ya, 'nɛ tobe hindĩ pahm̄ xanho tengũ ga cohũ 'mø rá nɛgui. Pɛ dí pahm̄ ngue nu'mø bá ɛhrã Jesucristo, ya ga cohũ tengutho'a, porque ya ga nnurpahũ rá hmi tengũ. ³ Nu te'o gã tøm̄i ngue da gohi tengutho ra Jesucristo, ya hɛp'ũ ra nts'o, i nne di n'yo xanho ra ja'i tengutho i n'yo ra Jesucristo.

⁴ Nu to gã øtra ts'oqui, guehya nuispabi rá ley Oja ya. Porque ra ts'oqui, gue'a ngue

nhuít'si ra ley'a. ⁵ Ya guí pahma ngue ra Jesucristo bá εcua ja ra ximhäi ngue di hoga ma ts'oquih. Pe nuná, hin tema ts'oqui bi 'yø'na. ⁶ Nu to gátho n'youi ra Jesucristo, ya hĩndi siguetho øtra ts'oqui. Pe nu to gá øtra ts'oqui, guehya hĩngui timp'u ja yø mmui hanja na ra Jesucristo ya, 'nε hĩngui padi te'o na ra Cristo.

⁷ Ague ma basi'ah, 'yo to di hä'ah ngue gui 'yøth ra ts'oqui. Nu ra ja'i 'yo manho, ya xanho tengutho ra Jesucristo xanho'a. ⁸ Pe nu'u ga 'yot'a ngue ra ts'oqui øt'e, ra zithu n'youi'u. Porque ra zithu di siguetho øtra ts'oqui'a, asta gue'mø mambi da'mi bá øtra ts'oqui. Janangue bá εcua rá Ts'ant'u Oja ngue di ts'onnbá rá 'bēfi ra zithu.

⁹ Nu'u yø basi Oja, ya hĩngui øtra ts'oqui, porque ya bi nthēui ra 'da'yo te di un'Oja. Ya hĩngui nne di sigue da 'yøtra ts'oqui, porque ya yø basi Oja. ¹⁰ Ja di nεqui ua ya, ndana gue'a yø basi Oja, ndana gue'a yø basi ra zithu. Nu to gá hĩngui nne da 'yøtra nho, ogue hĩngui nne di mahrá mmic'ēiui, guehya hĩngyø basi Oja ya.

¹¹ Nuna ra hya rá madi gá 'yøhma, guehna mmanna ngue n'na ngu n'naj, jatho ga madi gátho ma mm'i'yεc'ēih. ¹² Hinga øth tengutho ra Caín ngue mará n'youi ra zithu, janangue bi hyo rá n'yoh. ¿Ha bi nja ngue bi hyo? Bi hyo, porque ra Caín xants'o te mi øt'e, janangue bi seyabi rá n'yoh nuna mi øtra nho.

¹³ Ague ma zi cu'ah, nu'mø bi nu man'ah yø ja'i ua ja ra ximhäi, 'yo gadi 'yøthoh hanja. ¹⁴ Porque mam'met'o emma dí 'buhma, pe εntho ya xtáda tuh. A nuyá, ya dá nthēh ra 'da'yo te ya. Dí pahma ngue dá nthēh ra 'da'yo te, porque dadi mahma cūh. Nu to hĩndi mahyø cu, emma 'bui, pe εntho ya xa ndu. ¹⁵ Nu to gá nnu man'u rá cu, satho ngue ra hyote. 'Nε guí pahma ngue nu'a ya ga 'bu'a ngue ra hyote, hinga n'na di nthēui ra 'da'yo te. ¹⁶ Ra Cristo bi 'yurcah te ga mbøn'a ngue di mahrá mmic'ēiui n'na, ngue bi n'un'i bi du conná nguecju. Xquet'a ga njath p'uya, nu'mø ja ngue da thoj conná nguehma cūh, ya da zä. ¹⁷ Xi n'na ra ja'i ngue xangu te pets'i, 'nε da nu rá cu ngue hĩn'yu

te da hyoni, nu'mø hĩndi huεqui ngue di unni te honi, ¿hague da nzä da 'yεna ngue di ma Oja p'u ja rá mmui 'mø? ¹⁸ Ague ma basi'ah, hinga høntho da bømma neh ngue dadi mahma mmic'ēih, sinoque di nεqui ngue majuanĩ dadi mahma, ma ga fāxh ma mmic'ēih.

¹⁹ Nu'mø majuanĩ dadi mahma mmic'ēih, ya dí pahma njuani ngue dí øth'a te mmanná hya Oja 'mø. Ya majuanĩ ngue hu ma mmuih ngue ya hĩnda zεcju Oja p'uya. ²⁰ Xi'mø ngue su ma mmuih ngue hĩndi øth xanho'a te mmanna hya, pe nu'a go da man'Oja, gue'a di nja'a, hinga nu'a go ga mmamhma. Porque pasε Oja te øt'e. ²¹ A nuyá ma zi cu'ah, nu'mø ya hĩngui su ma mmuih ya, ya säp'u ga hah ra ts'edi ga nzohma Oja 'mø. ²² Nu'mø te gäma cosa ga äph Oja, di 'dacju Oja te dí nneh, porque nuyá yø hya di manda, dí εc'ēih, nu te nnu manho Oja, gue'a dí øth'a. ²³ Nuna ra hya di manda Oja, guehna ngue ga εc'ēih ra Jesucristo rá Ts'ant'u. 'Nε ga øth te di manda na p'uya ngue n'na ngu n'naj ga madi gátho ma mm'i'yεc'ēih. ²⁴ Nu to gá øt'a te ra hya di manda Oja, ya yø n'youi Oja. Nu'a nná pahma ngue dí n'yoh Oja, ngue bá penngah ra Espíritu Santo.

4

¹ Ague ma zi cu'ah, nu to bi zä ma ja'i da 'yεna ngue ra Espíritu Santo di bennbabi ra hya da ma, 'yo sä 'bexque'a guí εc'ēih te mma. 'Be dami hyacju ra güenda xandønho te ra hya mma, n'namhma guí pahma ngue'mø majuanĩ rá hya Oja mma, ogue hĩn'na. Porque xangu yø fēhni pøngahya ya 'yo ndap'u bi zä. ² Nuyá, ga xi'ah ha gdĩ pahma ngue'mø majuanĩ ra Espíritu Santo di bennba ra hya mmanna ja'i ogue hĩn'na. Nu to gátho mmanya ngue ra Jesucristo majuanĩ bi nja'i, guehna rá hya Oja mmanna. ³ Pe nu to gátho mmanya ngue hĩmbi nja'i ra Jesucristo, guehna hĩngui n'youi ra Espíritu Santo na, sinoque guehna ra hya ngue rá nsēiui ra Cristo na. Pe ya xcá 'yøhma ngue ja ngue di n'yo ua

ja ra ximhäi'a ra hya ngue ra fehni. 'Ne ya 'yo'a ra hya'a ya.

⁴ Ague ma basi'ah, ya yø ja'i'ah Oja ya. Janangue ya gá taphu'u yø fehni pøngahya. Porque nuna ra Espíritu Santo gui n'yohu, man'na xanzaqui na ngue'a ra zithu n'youi yø ja'i ua ja ra ximhäi. ⁵ Nu'u yø fehni pøngahya, yø n'yohu yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi'u, janangue mman'a te ja ua ja ra ximhäi. Yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi p'uya, nnu manho ra hya mmanya yø fehni. ⁶ Pe nuju, ya yø ja'igah Oja. Nu te'o ya rá mpadiui Oja ya, di ho da 'yøhya yø hya dí xänbaha yø ja'i. Pe nu to hingrá mpadiui Oja, hingui nne da 'yøhya yø hya dí xänbaha yø ja'i. Guehna gdá pahmu naya ndana ra ja'i majuaní ra hya mma, ndana ra ja'i himma juaní te mma.

-----
⁷ Ague ma zi cu'ah, nu'u ma mmi'yec'eiha ya, jatho ngue ga mahmu n'na ngu n'najhu ya. Porque nu'a di mahrá mmic'eiui, guehna øt'a te rá ts'anni Oja na. Nu'a di mahrá mmic'eiui, gue'a rá basi Oja'a. Gue'a rá mpadiui Oja'a. ⁸ A nu'a hinda mahrá mmic'eiui, hingrá mpadiui Oja'a, porque Oja di madi gátho yø ja'i. ⁹ Ja di nequi p'uya ngue di macju Oja, porque bá penhá 'dants'ant'u ua ja ra ximhäi, para ngue da zäp'u ga nthehu ra 'da'yo te conná ngue'a. ¹⁰ Xinda hangu gadi mahmu Oja, pe hinjam'mø da zä ga ørpahu tengutho gui macju. Pe bi 'yurcahu Oja ha gui macju, ngue bá penhua rá Ts'ant'u ngue da du ngue di hoga ma ts'oquih.

¹¹ Ague ma zi cu'ah, nu'mø ngu'a bi 'yøt'Oja ngue i macju, nu'u ma mmi'yec'eiha, jatho ngue ga mahmu n'na ngu n'najhu ya. ¹² Nuna Oja, hinjam'mø to di nnu na. Pe nu'mø dadi madi n'na ngu n'najhu, ya dí n'yohu Oja 'mø. 'Ne majuaní dadi mahmu Oja 'mø.

¹³ Nuna Oja bá penngahu ra Espíritu Santo, guehna øt'e ngue ga pahmu ngue dí n'yohu Oja. ¹⁴ Nuna rá Ts'ant'u Oja, dá nuségähe na, janangue dadi jahe majuaní ngue ra Papá bá penhá Ts'ant'u ua ja ra ximhäi ngue da yanyø ja'i. ¹⁵ Nu ra ja'i mma ngue ec'ei ngue rá Ts'ant'u Oja na ra Jesús, guehna ra ja'i rá n'youi Oja na, ngu

Oja, ngu ra ja'i hinha gui nhyegui. ¹⁶ Ya dí pahmu ngue di macju Oja, nu'a dí ec'eiha ngue majuaní'a.

Nuna Oja di madi gátho yø ja'i. Janangue nu ra ja'i di mahrá mmic'eiui, ya rá n'youi Oja ra ja'i, n'na ngu n'na hinha gui nhyegui. ¹⁷ Jatho ga mahmu Oja co gátho ma mmahhu, n'namhma ngue ya hinte ga suhu'mø ra pa dani hyaxra güenda. A nua ja ra ximhäi ya, nuna Oja rá Papá na ra Jesucristo, guehna ma Papáhu na. ¹⁸ Nu ra ja'i ngue rá mmic'eiui ma Oja ya, ya hingui su da zu Oja ra ja'i. ¿Teni mantho da zu ra ja'i 'mø ya rá mmic'eiui madi? Su ra ja'i da zu Oja, pe gue'mø hingrá mmic'eiui madi.

¹⁹ A nuju dadi mahmu Oja ya, porque bi dimma mmahhu ngue rá madi go bi macju Oja. ²⁰ A nu ra ja'i da 'yena ngue di ma Oja, pe nnu man'u drá cu, guehna ra ja'i fehni na. Porque ra ja'i hinda mahrá cu nuna i nnu, ¿hague da nzä di ma Oja nuna hingui nnu 'mø? ²¹ Guehna ra hya di manda Oja naya ngue nu ra ja'i ena ngue di ma Oja, jatho di mahrá cu.

5

¹ Nu to gátho ec'ei ngue ra Jesús guehna ra Cristo na, guehna ra ja'i rá basi Oja na. A nuyá, nu ra ja'i di mahrá mmic'eiui, co 'ne'u yø basi na ra n'yohu ma madi jatho ngue da ma ma madi. ² Janangue nu'mø dadi mahmu Oja, 'ne dí øthu'a ra hya di manda, ya dí pahmu ngue nu'u yø basi Oja jatho da ma ma madi. ³ Porque ra ja'i di ma Oja, gue'a øt'e te di manda Oja'a. Nu'a te gá di manda Oja, gá øt'e, hingui nnu manhennitho da 'yøt'e. ⁴ Porque nu to gátho ya 'bai ngue rá basi Oja, ya hep'u ra nts'o jaua ja ra ximhäi. Nuna ma nt'ec'eiha i ja, guehna ga thapra nts'o jaua ja ra ximhäi na. ⁵ Hingongi sä da hyep'u ra nts'o jaua ja ra ximhäi, høndya yø ja'i ec'ei ngue rá Ts'ant'u Oja na ra Jesús, guehya yø ja'i hep'u ra nts'o ya.

-----
⁶ Mambá ecua ra Jesucristo, bi fadi ngue rá Ts'ant'u Oja 'mø mi nxixya p'u ja ra dehe 'ne'mø mi mánna ji p'u bi du. Pe hinga hontho bi nxixya, sinoque bi nxixya 'ne bi

tho. Guesε ra Espiritu Santo di ja majuanī te'o na ra Jesucristo. A nuna ra Espiritu Santo gā majuanī te mma. ⁷ Pε nuya hyu ya, badī ja majuanī p'ua mahets'i ngue ra Jesucristo guehna rá Ts'unt'u Oja na. Nu'a rá mudi, gue'a rá Papá. Rá yoho, gue'a rá Ts'unt'u Oja, nuna ot'e ngue fadi hanja Oja. Rá hyu p'uya, gue'a ra Espiritu Santo. Nuya hyu ya, 'da'igu mma. ⁸ 'Nεcua ja ra ximhai, guehya di ja majuanī ya hyu yø hya ya, ja dí haxha p'ua njuani ngue rá Ts'unt'u Oja na ra Jesucristo. Nu'a rá mudi, ra Espiritu Santo ot'e ngue timma mmaihū hanja ra hya. A nu'a rá yoho, bi nequi xanho 'mø mi nja ra nxixya. A nu'a rá hyu, bi fadi xanho 'mø mi tho ra Jesucristo. Gátho ya hyu ya, 'da'igu mma ngue guehna rá Ts'unt'u Oja na. ⁹ Xi'mø bi man'a n'na ra hya yø ja'i 'nε dá εc'eiū te bi ma, goma gue Oja hinga εc'eiū te mmamp'uya. A nuna Oja, guehna di jase majuanī te'o na rá Ts'unt'u na. ¹⁰ Nu'a εc'eibi rá Ts'unt'u Oja, pase p'ua ja rá mmui ra ja'i ngue majuanī te εc'ei. Nu'a hinguī εc'ei'a te mman'Oja, guehna ra ja'i nnu bethani Oja na, porque hinguī εc'ei'a ra hya bi man'Oja ngue te'o na rá Ts'unt'u. ¹¹ Guesε Oja di jacjū majuanī ngue di 'dacjū ra 'da'yo te para zantho. 'Nε nuna ra 'da'yo te na, di n'nacjū 'mø ga εc'eiū rá Ts'unt'u Oja. ¹² Nu'a to n'youi rá Ts'unt'u Oja, ya ja ra 'da'yo te. Pε nu to hinguī n'youi rá Ts'unt'u Oja, ya hin'yū ra 'da'yo te.

-----
¹³ Nuya to εc'eibi rá Ts'unt'u Oja, dá cuarpabi ra carta ya yø hya jaua, dí nnepe da badī ngue ja ra 'da'yo te para zantho. ¹⁴ Nu'mø dá mat'Ojahū, di hahū nzammui, porque dí haxū njuani ngue nu'mø dí āphū Oja n'na ra cosa nu'a da ne di 'dacjū, nuna Oja ørpa masu te dí xihmū. ¹⁵ Nu'mø dí pahmū ngue ørcāhū masu Oja 'mø tema cosa dí āphū, nu'mø dá mat'Ojahū p'uya, dí pahmū ngue di 'dacjū Oja te dí āphū.

¹⁶ Nu'mø to padi ngue bi 'yøt'a n'na ra ts'oqui rá cu, 'nε da zā di mpunnbi, da marpabi Oja. Oja p'uya di unna 'da'yo te 'mø ngue sā di mpunnbabi rá ts'oqui. Porque ja ra ts'oqui ngue hin'yū rá punnbi, ya ra castigotho tømra ja'i. Nuna ra ts'oqui na, hinte dí xi'ahū ngue da zā gui marpahū

Oja ra ja'i ngue di mpunnbi. ¹⁷ Nu'a te xants'o, gā ra ts'oqui'a. Pε ja ra ts'oqui ngue sā di mpunnbabi ra ja'i. ¹⁸ Dí pahmū ngue ra ja'i nnøpa Papá Oja, ya hinga 'yot'a ngue ra ts'oqui da 'yøt'e. Porque rá Ts'unt'u Oja fāhra ja'i ha ni ma, ya himma japi ra zithu di ts'onnbā rá mmui ra ja'i.

¹⁹ A nuyá, dí pahmū ngue yø basigahū Oja ya. A nuya gátho mi'da yø ja'i 'bui rá ngani nximhai, gā o rá 'yε ra zithu.

²⁰ A nuyá, ya dí pahmū ngue rá Ts'unt'u Oja bá εcua, 'nε ya bi xoga mā n'yomfēniū ngue dá pahmū ndana gue'a majuanī Oja. A nuyá, ya dí n'yohū'a majuanī Oja ya, guehna ra Jesucristo rá Ts'unt'u Oja na. Guehna majuanī ngue Oja na, 'nε di unna 'da'yo te para zantho.

²¹ Ague mā basi'ahū, 'yo gui thannehū yø dahmū. Da ngūt'átho.

2 ra Xuua

Ja ua rá yoho rá carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua gä nā mā cū ngue rá xisu rá thanhni Oja. Xquet'a 'nē'u ni bási dadi zengua. A nugä, majuanī ngue gä dadi mā'ahū. 'Nē hinga hōngthogä, sinoque di mā'ahū gätho ya to pahna rá hya majuanī. ² Porque gäthogahū ya, 'da'igu mā nt'ēc'ēihū i ja. 'Nē dí pahmā njuani ngue guehna majuanī nā. Guehna gä ēc'ēihū para zantho naya.

³ Nunā Oja mā Papáhū, da guehna rá Jesucristo rá Ts'ant'ū, di huēgahū, di 'dacjū rá njapi, da hyurca mā mmūihū. Da 'yōt'e ngue gä haxhū nā rá hya majuanī 'nē da 'yōt'e ngue gä mahmā mmi'yēc'ēihū.

⁴ Emmēi dadi johya, porque dí haxa njuani ngue nū 'da ni ts'ant'ū ya haxra hya majuanī tengutho di 'bejpahū Oja mā Papáhū ngue gä ōthū. ⁵ A nuya mā zi cū'i, dí nne ga xi'i n'na rá hya ya. A nunā rá hya gä xi'i, himmā 'da'yo nā, sinoque 'da'iguui nā rá hya bi m'mējpahū m'mēt'o gä ōthū. Ngūt'a dí xi'i ya ngue n'na ngu n'najū, jatho gä mādi gätho mā mmi'yēc'ēihū. ⁶ Nu'mø dadi mahmā Oja, gue'mø dí ōthū'a te di mānda Oja 'mø. A nunā rá hya di mānda Oja p'uya, guehna rá hya ya xcá 'yōhmū m'mēt'o nā, gue'a ngue di mahrá mmi'c'ēiui n'na.

⁷ Guehna dí xi'i naya, porque nua ja rá ximhäi, ya xangu yø mmamhya 'youa ngue yø fēhni. Nuya p'uya, i mma ngue rá Jesucristo himmā juani bi nja'i. Nu rá ja'i ngue nguna rá hya mmanya, guehna rá hyāte nā, 'nē rá nsaiui rá Cristo. ⁸ Dami mfāhmū n'namhma ngue hīndi m'mē'a rá 'bēfi guí ōthū. Dami nehū ngue da mā mā juati xanho rá njut'i di n'na'ahū.

⁹ Nu rá ja'i ngue hinga hōnt'a te rá hya bi nxānnbate rá Cristo nne da mā, sinoque mmammī'da yø hya ngue hīmbi nxānnbate rá Cristo, guehna rá ja'i hīngui n'youi Oja nā. Pē nū rá ja'i ngue hōnt'a te rá hya bi nxānnbate rá Cristo i mma, nunā, guehna

n'youi rá Papá nā, da gue'a rá Ts'ant'ū Oja n'youi. ¹⁰ Nu'mø to da zøp'ū guí 'bāhmū, da 'yēnā ngue da xān'nahū rá hya Oja, pē hīngui xānnbate'a rá hya bi nxānnbate rá Cristo, 'yo gadi unna ts'āya p'ū ja ni ngumhmū, 'nē 'yo gadi zēnguahū. ¹¹ Porque nū'a di zengua nā rá ja'i nā, tengutho 'mø dadi hātra ts'ēdi ngue di nxānnbate'a rá hya hīnga gue'a.

¹² Xangu mī'da yø hya dí nne ga xi'ahū. Pē hīndi nne ga cuati gätho yø hya ua ja rá carta gä pēn'nahū. Porque dí tømī gä mmap'ū gä mā nū'ahū, n'namhma ga nyasēhū, mān'natho di njajū mpähā p'uya. ¹³ Dí zengua'i ya yø ts'ant'ū ni juhuē, xquet'a rá thanhni Oja nā.

3 ra Xuua

Ja ua rá hyu ra carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua'i, ague ma ndø'amigo Gayo. Janjuani dadi ma'i.

² Ague ma zi cu'i, dí äpä Oja ngue da mäxa'i te guí øt'e. 'Nε dí äpi ngue xta nzaqui'i, tengutho ga nzaqui ni nt'εc'ei i ja.

³ Janjuani dá johya 'mø ma øde te mmanya ma cuhä bá sømp'u guí 'bui. Mi zä mi zøcua, bi xiqui ngue gue'a ra hya majuaní guí hats'i. ⁴ Hin'yaguí man'na ra johya jag'mø dí øde ngue nuya ma basi ya haxhna ra hya majuaní.

⁵ Ague ma zi cu'i, ya xanho te guí øt'e ngue guí ørpabi ra 'bäxte'u ma cuhä, madaque'a n'nanni ni 'yεhε, pε guí fäts'i.

⁶ Mambá pengya ma cuhä, bá sømp'u guí 'bui. Nu'mø ma mpetihe, bi xicje ngue εmmei gadi madi. A nuyá, nu'mø bi mapu mahøn'a, dami 'yøtra mate ngue gui fäts'i te honi n'namhma da zä di sigue'a te ga 'yo. Guí 'yørpabi tengutho nne Oja ngue guí 'yøt'e. ⁷ Porque nu'u 'yo ngue ørpabi rá 'befi ra Jesucristo. Nuya yø mēfi ya, hingui tømí ngue gue'u yø ja'i hingui εc'ei Oja da mäts'i.

⁸ Janangue jatho ga fäxhü'u to mmanna ra hya majuaní, n'namhma ngue gätho gahä ga mfäxhü'a te ga 'yo ra hya.

⁹ Nugä dá ot'a n'na ra carta ga pēnnbabi yø ja'i di mpeti p'u ja ra njja. Pε nuna ra Diótfes ngue nne di m'met'o p'u 'buhyø 'yεc'ei, hingui ørpatho masu te dí xifi.

¹⁰ Janangue nu'mø ga mmagä p'uya, ga xi'ahä hanja ngue hingui säya mmanyø fehni conná ngueque. 'Nε hinga høn't'a øt'a p'uya, sinoque hñdi unna ts'äya'u ma cuhä sømp'u 'bui. Nu'u te'o nne di unna ts'äya, hingui nnepe, 'nε høn'athi p'u ha di mpeti yø 'yεc'ei.

¹¹ Ague ma zi cu'i, 'yo guí øt'e tengu na ra nts'o øt'a dí xi'i ya. Sinoque gue'a xanho guí 'yøt'e. Nu ra ja'i øt'a te xanho, gue'a rá basi

Oja'a. Pε nu'a to øt'a te xants'o, ya hingrá mpadiui Oja'a.

¹² Gätho yø ja'i i nnømmanho na ra Demetrio, 'nε majuaní'a te dí øde i hma. Nugähe xquet'a dadi jahe majuaní ngue xanho te ga 'yo na, 'nε guí pahmä ngue nu'mø dá mangähe n'na ra hya, majuaní'a te dí mmam'me.

¹³ I ja mi'da yø hya dí nne ga xi'i, pε hñdi nne gä ga cuatä ua ja ra carta yø hya.

¹⁴ Porque dí tømí ngue hñmma ya'atho ga mmap'u, ya da zä ga nyasεui p'uya.

¹⁵ Da hyut'a ni mmäi Oja. Di zengua'i ni amigo 'bucua. 'Yørcä ra mate dami zengua quits'u n'na ngu n'na'u ma amigogähe 'bup'u guí 'buhmä.

Ra Judas Ja ua ra carta bi 'yo'tra Judas.

¹ Nūgā drá Judas, rá mēfigā ra Jesucristo, dādi n'yohugā'be ra Jacobo. Dādi zengua to gā bi zon'nā Oja. Emmēi dī mā'ahū Oja. Ra Jesucristo p'uya, fā'ahū. ² Dī nne ngue mān'na di dīnnī mmāihū ngue di huēc'āhū Oja. Dī nne ngue emmēi dī mā'ahū Oja 'nē dā hyūt'a nī mmāihū.

-----
³ Ague mā zi cū'ahū, janjuani dá ne ngue xca ot'ahū ra carta ya yø hyā n'youi nā ra nho dá nthēhū ngue ya dá nyamhū. Pē jap'ū mān'na ra hyā ja ts'editho gā otra carta gā pēn'nāhū p'ū. 'Yo guí nnehū ngue to di ts'onna ra hyā dī ēc'ēihū, guehna ra hyā i ja para zantho nā. Pē n'na nditho bi ūn'Oja te'o gā o rá 'yē. ⁴ A nuyá, 'bū i'da yø ja'i ngue hīngyø hoga 'yēc'ēi. I hāte, guehya mmanya ngue sā gā siguetho gā øthū ra nts'o, porque ja rá mpunnbate Oja, i ēnā. Pē ngue ngunā ra hyā mma, ya cōn'a mā Ojahū, co 'nē'a mā Hmūhū Jesucristo cōni. A nuyā p'uya, ya manjam'møtho nt'ot'i p'ū ja ra Maçā Libro ngue guehya yø ja'i dā ma ra castigo ya.

⁵ Madague'a ya guí pahū nā ra hyā gā xi'ahū ya, pē dī nne gā bēn'nāhū te xā 'yøt'Oja yø pa xā thogui. Porque nu'mø mambá jājpa ja ra hāi Egipto ya yø ja'i Israel, m'mēfa p'uya, bi hyo'ū to hīmbi 'yēc'ēi te bi mā. ⁶ Dāmī bēmhmū te bi tho'ū yø anxē hīmbi zuprā 'bēfi mī pēfi, sinoque bi zop'ū'a te mī pēp'ū mahēts'i. Nūnā Oja, xā ndut'i conyø cadena p'ū ja ra 'bexuī mēnte dā zōnna pa dī nja ra ts'ut'abi. ⁷ 'Nē dāmī bēmhmū te bi jap'a Oja'ū yø mmēngu p'ū ja ra hnīnī Sodoma 'nēhrā hnīnī Gomorra conmī'da yø hnīnī guerp'ūtho mambí ja. Mī njap'ū yø ja'i mī 'bap'ū ngue 'yots'om'māi tengūtho øtyø ja'i 'bap'ū guí 'bāhmū ya ngue 'yots'om'māi. 'Bū i'da ngue yø mmīn'yohūē mādi 'berpa rá sā tengūtho 'mø drā xisu. Pē bi nzo ya yø hnīnī ya n'namhū ngue nū to gātho øtyø ts'oqui dā badī ngue dī njapra castigo m'mēfa conna sibi para zantho.

⁸ Tengūtho dī xi'ahū ya, xquet'a njarbūtho'a te øtyø fēhnī xānnbate p'ū guí 'bāhmū. Nu'ū, dī ts'antyo dā, ēnā ngue bi t'ūtī ngue dā zā dā 'yøt'a xants'o ngue di ts'onnyø do'yo. Emmēi ngue hīngui ja ts'ēdi gā øthū ya yø hyā di 'bejpahū Oja gā øthū. 'Nē nnømmān'ū'ū tate ja yø ts'ēdi. ⁹ Nu'mø mī dū ra Moisés, nu'a ra 'bet'o anxē Miguel bī njun'mā hyāui ra zithū ngue dī nuēnnbābī rá do'yo. Pē nu'a ra Miguel hīmbi hyā ra ts'ēdi xta nnømmān'ū ra zithū, xta 'yēmbi ngue dā ma ra castigo. Sinoque hōntho embi: "Di hēc'a'i Oja", bi 'yēmbi. ¹⁰ Pē nuyā yø n'yohū dī xi'ahū ya, nnømmān'ū'ū ja yø ts'ēdi 'nē hīngui padī hanja. Tengūtho yø zū'ē ngue hīn'yū yø n'yomfēnī, nu'a ra nts'o so yø mmāi gue'a øt'a, njarbūtho ya dī xi'ahū ya, guehya dī m'mēhya.

¹¹ Nuyā yø ja'i ya, hague ngu ra n'ū dā zā ya. Porque tēntho ra nts'o bi 'yøtra Caín. A nuyā p'uya, øtra ts'oqui ngue dā dahra mēnyū, tengūtho bi 'yøtra Balaam. Pē dī m'mēdi tengūtho ra Coré, dī m'mēdi ngue hīmbi ne xta 'yøde te mman'Oja. ¹² Nu'mø pap'ū ja ra ngo guí øthū ya yø ja'i dī xi'ahū ya, di 'berpābī yø sā'ū yø ja'i njuantho yø 'yēc'ēi. Porque nuyā yø ja'i ya di ho dī nsihmē, pē hīngui nnu mansū mī'da yø ja'i 'bap'ū ja ra ngo. Hōntho nne ngue dī nniyase. A nuyá, hīn tema nho dā 'yøt'ahū ya. Ya guí nnuhū n'na ra joguī 'mø bá hā ra ndāhī, 'nē hīmbi n'ye, njarbūtho ya. Nuyá, guehya tengūtho yø za hīngui zū'mø bi zōnna pa dī nzūdi. Ya xāndū, janāngue hīngui zūdi, 'nē majuanī ngue xāndū ngue nu'mø mī sat'i, bi c'uts'i. ¹³ Nuyā yø ja'i ngue hōndra nts'o gā 'yo, guehya yø ja'i guí nhyējpa yø fēnthē jap'ū ja ra jathe ya, nup'ū nī gohra ts'othē xants'o rá fūguī hōts'e, njarbūtho ya. Guehya tengūtho yø sø 'mø dādi pomp'ū thogui. Guehya dā ma ra castigo para zantho ya, dā map'ū ja ra ts'a'bexuī.

¹⁴ Dato yø papá bī m'mūi bá fūdi asta ra Adán, mī m'mū'a rá yoto, ya ra Enoc. Guehna ra Enoc bī mā te dī nja, bi 'yēnā: "Nu'mø bá ēcua Oja, yø mahūhītho yø maçā anxē dā n'youi. ¹⁵ Dā ēhē ngue dā 'yørpa ra ts'ut'abi gātho yø ja'i. Gātho yø ts'oc'ēi hīngui ēc'ēi Oja dā ma ra castigo

ngue'a te gäma nts'o xa 'yøt'e, da gue'a te gäma ts'omhya xa xi Oja p'ua ha ya", bi 'yεna. ¹⁶ Nuya yø nemhya, hinjongui pøni ngue di nnu manho. I nne ngue nu'a te go nnepyø mmui da 'yøt'e, gue'a di nja'a. Nu'mø ya, εna ngue pasε. Di hoqui te xihyø ja'i, para ngue da zäp'ua da gujpabi te honi.

¹⁷ Ague ma zi cu'ahua, dami bεmhmua na ra hya bi xi'ahua m'met'o ya yø representante ma Hmuhua Jesucristo. ¹⁸ Nuyá, bi ma ngue hante da gaxyø pa di 'yεp'ua, di m'mahyø ja'i ngue da dentho'ua yø hya xandaxqui. Guehya yø ja'i da 'yøtho'a ra nts'o so yø mmui ya. ¹⁹ Guehya yø n'yohua 'uenyø ja'i ya. Gue'a ra 'yu cämbasε yø n'yomfεni da 'yøt'e. Hinga gue'a ra 'yu di unna Espiritu Santo ga 'yo. ²⁰ Pε ague ma zi cu'ahua, dami 'yøt'e ngue man'na di ndu ni maca nt'εc'εihua i ja. Nu'mø gui mmat'Ojahua, dami unna 'yu ra Espiritu Santo ngue di bεn'nahua te gui mmamhmua. ²¹ 'Yo gadi anthohua rá mate Oja. Nuna ma Hmuhua Jesucristo ja rá nhuεcate na. Ma ga tømhmua ngue di 'dacjua ra te para zantho.

²² Nu to yobεni, dami hathua ra ts'edi ngue 'yo di thät'i. ²³ Pε nu'ua ya xa thät'i, dami yani, tengutho 'mø gui hya'a n'na ra nzunza di o sibi ngue hinguí nnepe da guadi di nzø, gui jarbua. Di nja ni nhuεcatehua ngue mi'da yø ja'i, pε dami mfähmua, mamí njahua p'ua tengu øt'ua. Nup'ua gdi bεmhmua ya yø ja'i ya, tengutho 'mø xanguahyø ulu ngue'a ra nts'o ga 'yo, hinguí sä ha di mbennbi.

²⁴ Hønsε Oja ja rá mfadi, 'nε ja rá ts'edi ngue fä'ahua hinguí 'yøthua ra ts'oqui. Oja da 'yøt'e ngue hinte mants'o da din'nahua 'mø ra pa gui m'mähmua p'ua ja rá hmí rá dä. Nu'a ra ora'a p'uya, ya da zä gui johyaha. ²⁵ Nuna Oja bi yanjua conná guehra Jesucristo. Maguesε Oja ngue jasε rá ts'edi, 'nε guehna tate hangu ra pa para zantho na. Da ngut'atho.

Apocalipsis

Nuna ra Jesucristo, ja ua ya yø hya bi 'yutra Xuua, bi japi da badi te ja ngue di nja m'mefa.

¹ Nuya yø hya ja ua, guehya nnepra Jesucristo da fadi hanja ya. Oja bi japra Jesucristo ngue nu'ua yø mēfi Oja, da badi hanja ya yø hya ja ngue n'na zihmantho di nja. Nugä drá Xuua, ra Jesucristo bá penngagui rá anxε, bi jaqui dá padj hanja na ra hya na. ² Ma ga xi'ahua te gä dá nu. Ga xi'ahua hanja na te gäma hya dá øde. Ra Jesucristo bi xiqui xanho hanja na rá hya Oja.

³ Nuna rá hya Oja bi t'urqui, ra mmenthi di nthēui te'o da manna hya p'ua ha di mpeti yø 'yεc'ei. 'Nε xquet'a ra mmenthi di nthēui yø ja'i da 'yøde hanja ya yø hya nt'ot'i. Nu te ra hya da 'yøde, gue'a da 'yøt'a. A nuya yø hya ja ua, himma ya'atho di nja ya.

⁴ Nugä drá Xuua dadi zenguagä'ua yø 'yεc'ei rá m'map'ua yoto yø hnini rá njap'ua ja ra häi Asia. Oja di jap'ahua 'nε da hyut'a ni mmahua. Nuna Oja i 'buhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bui, 'nēhyø pa di map'ua, hangū yø pa di sigue di m'mai. Di jap'ahua na ra Espiritu Santo, nuna entho yoto yø nyot'i i nēqui p'ua ni hyandrá nthuts'i Oja. ⁵ Di jap'ahua na ra Jesucristo, guehna xifi xanho yø ja'i hanja Oja na. Go rá māditho bi bēnnate 'mø mi du na, 'nε guehna ja rá ts'edi ngue di manda gätho yø dast'abi 'bucua ja ra ximhäi na. Guehna ra Cristo di macjua 'nε bi du. Nu'a rá ji bi mäni, gue'a i hoga ma ts'oquihua'a. ⁶ Nuna ra Cristo øt'e ngue ma n'yohua p'ua ha di manda ngue ndast'abi. Bi 'dacjua ra 'befi ngue dyø mmäcjahua, para ngue da zäp'ua ga thannehua na Oja rá Papá. A nuyá, ma ga εspahua na ra Cristo maguesε, ngue ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

⁷ A nuyá, nuna ra Cristo, nu'mø bi zøhø di 'yε mahets'i, da n'youi ra gui. Gätho yø ja'i da nu. Nuya yø ja'i bi cuarpua ja ra pont'i da

nu 'mø bi zøhø. Nu'mø bi nu yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, gä di nya dummäi. Da ngut'atho.

⁸ Nuna ma Hmuhua Oja jase rá ts'edi, nguna ra hya xicjua, i εna: "A nugä para zantho di 'bui, porque ya nmi 'bucä p'ua bá fadi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'ua rá nzequi, pε nugä ga sigue ga m'mai para zantho", i εna. Porque nuna Oja i 'buhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bui, 'nēhyø pa di map'ua, hangū yø pa di sigue di m'mai.

⁹ Nugä drá Xuua, gä dadi ncuhua, gäthogahua, ya ma n'yohua ra Jesucristo. A nuyá, di tocagahua ngue di sähua ra n'ua ya. Pε gä dí ohua rá 'yε ra Cristo nuna di hacjua ra ts'edi ngue ga seti hangū ra n'ua ja ngue ga thohmua. A nu'mø ma m'macä p'ua Patmos, ja n'na ra t'uhäi ja made ra jathe, ja dá op'ua ra fadi. Bi joqui ngue dá mambrá hya Oja, dá xicä yø ja'i te'o na ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna n'na ra pa ngue mi thanne yø ja'i ra Hmu Jesús, ra Espiritu Santo bi pärcagui ma nthandi, 'da ma'dan'yo dá nu. Dá øcua ja ma xatha ngue nts'edi ga nzoca n'na n'cēi. Nup'ua dá øde, tengutho 'mø bi 'bixtra corneta. ¹¹ Nu'a bi zoqui bi 'yεngui:

—A nugä para zantho di 'bui, porque ya nmi 'bucä p'ua bá fadi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'ua rá nzequi, pε nugä ga sigue ga m'mai para zantho. Ague Xuua, dami cuatru sacua te gä gui nnu ya. Gui pennbá ra sacua yø 'yεc'ei 'bua yoto yø hnini rá njap'ua ja ra häi Asia. Nuya yoto yø hnini ya, guehna ra hnini Efeso, ra hnini Esmirna, ra hnini Pérgamo, ra hnini Tiatira, ra hnini Sardis, ra hnini Filadelfia, ra hnini Laodicea.

¹² Nugä drá Xuua, dá 'bärbuya ngue dá hēt'a nzoqui. Pε nu'mø ma 'bät'i, dá nu yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. ¹³ Nup'ua ja'ua yoto yø mfoxiyo p'uya, dá hēt'i ngue εt'inde n'na ra n'yohua. He rá he söt'e asta yø gua. Rá tija p'uya, gä ra oro di ngut'i. ¹⁴ Yø xta p'uya, gä ra t'axi, εna ra t'axca xide'yo ogue ra t'axca ε. Yø dá p'uya, di yoxni tengutho rá thai ra sibi. ¹⁵ Yø gua p'uya, di yoxni tengutho ra t'εgui 'mø bá pømp'ua ja ra orno ngue xa mma mats'uxt'i xandønho. Nu'a ga nt'øde 'mø bi nya p'uya, tengutho gui hi ra

ndate dehe. ¹⁶ Nup'u ja rá 'ye ngue rá n'yei, i hā yoto yø sø. I pømp'u ja rá ne n'na ra ts'anjuai ja yoho yø hetí. Rá hmi p'uya, di yoxni tengutho gui yotra hyadi 'mø hñte jutí.

¹⁷ Ma hεrp'u 'bāi, dá tǎgui tengutho n'na ra du, dá sop'u ja yø gua. Bì macrá 'ye ngue rá n'yei, bi doscagui, bi 'yεngui:

—Yo guí su. Go guecá dí 'bui para zantho, porque ya nmi 'bucá p'u bá fudi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nεgui, pε nugá gá sigue gá m'mai para zantho. ¹⁸ Guecá dí 'bui hangu ra pa. 'Nε bi hñu ngue dá tu, pε nuya dí 'bui para zantho ya. Go dí hagá ra nsogui ngue ra ndate, go dí hagá ra nsogui p'u 'buihyø ánima. ¹⁹ A nuyá, dami cuatra sacua te gāma hya guí nnu ya. Cuatra sacua'a te bi nja ya, da gue'a te di nja m'mefa. ²⁰ Nuyá, gá xi'i te gá mbønya yoto yø sø gá nuua ja mā n'yeigá ya. Co 'nεhya yoto yø mfoxiyo ngue ra oro di mäsqui, gá xi'i te gá mbøni. Nuya yoto yø sø gá nu, guehya gá mbøni ngue yoto yø mēfi Oja ya. Guehya 'bet'o p'u di mpeti yø 'yεc'ei ngue yoto yø hñini ya. A nuya yoto yø mfoxiyo gá nu, guehya gá mbøni ngue yoto 'bui yø 'yεc'ei ya.

2

¹ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'buihyø 'yεc'ei'a ra hñini Efeso. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nguna ra hya mmanā ja yoto yø sø p'u ja rá n'yei, nuna di therbu made ha ja yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. I εna: ² Dí pacá te gá guí øthū. Dí pađi ngue guí hā ra ts'edi guí ørpahū rá 'befi Oja. 'Nε guí seti hangu ra n'u guí thohmū. Dí pacá ngue hñ gadi nsixū yø ts'oc'ei. 'Nε dí pađi ngue pønyø ja'i ngue nne da hya'ahū, i εna ngue mā representante. Pε gá hyaspahū ra güenda te gá 'yo ya yø ja'i ya, 'nε gá tinnbahū ngue guehya fēhñi ya. ³ Guí seti hangu ra n'u guí thohmū, 'nε 'bui da ngue εmmēi ørcagui mā 'befi, hñha gá ngohyø mmāi. ⁴ Pε nugá jap'u n'na ra hya nnā sū'ahū. Nuna ra hya nā ngue zits'atho gadi macjū, ya hñni mantho gadi macjū tengutho p'u bá fudi, ngue janjuani gá hyo ni mmāi gá macjū.

⁵ Dami beni ha bi njap'u guá ets'i ngue gadi macjū. A nuyá, dami 'bā'ni mmāihū n'na zihmantho, dami macjū tengutho gmi øthū m'met'o. A nu'mø ngue hñguí nne gui macjū, gá mmagá p'u ngue gá hacā ni mfoxiyohū p'u ha ja. ⁶ A nuna n'na ra hya jap'u guí øthū, dí nnu manhogā nā, ngue madits'ū guí nnu manhohū'u yø hya xānbabi yø ja'i ra Nicolás. A nugá p'uya, xquet'a 'nεqui madits'ū dí nnu manhogā nā ra hya nā. ⁷ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yεc'ei ra Espiritu Santo, i εna: Nu ra ja'i da bōni ngue da dapra nts'o i ja, gá unna nt'edi ngue da zaprá ndät'ä ra za 'bāp'u ja rá nhuaza Oja. Nu'mø bi za ra ndät'ä ra ja'i, ra ja'i p'uya di m'mai para zantho, i εna”.

⁸ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'buihyø 'yεc'ei'a ra hñini Esmirna. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nguna ra hya mmanā ya mi 'bui 'mø mambá fudi bá nja yø cosa i ja ya, 'nε di sigue di m'mai para zantho. Guehñā bi du nā, pε mahømbi m'mai. I εna: ⁹ Dí pacá te gá guí øthū. Dí pađi ngue xangu ra n'nu guí sähū. 'Nε dí pađi ngue guí hyoyahū, ngue hñ'yū ra mēnyu. Pε madague'a, tate di muui nā ra nho di 'da'ahū Oja. Dí pađi ngue nnømmān'ū'ahū yø ja'i nuya εna ngue yø judío. Pε nuya yø ja'i ya, guehya hñgyø ja'i Oja ya, sinoque guehya yø ja'i ra zithū ya. ¹⁰ 'Yo guí sūhū'a te ra n'u ja ngue guí thohmū ya. Porque ra zithū di nja ra pa da 'yøt'e ngue guí n'ofādihū. Ja da fap'u p'uya ngue'mø majuaní guí εc'ei gahū xanho, oque hñ'nā. Di sá'ahū ra n'u n'net'a mā pa, pε 'yogui hegahū madague'a gui tuhū. Cabo gá jut'ahū conā 'da'yo te para zantho. ¹¹ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yεc'ei ra Espiritu Santo, i εna: Nu ra ja'i da bōni ngue da dapra nts'o i ja, ya hñda tho'a rá yondi ra ndate, i εna”.

¹² Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'buihyø 'yεc'ei'a ra hñini Pérgamo. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nguna ra hya mmanā pønnā ne n'na ra juai mandø nts'atho, ja yoho yø hetí, i εna: ¹³ Dí pacá te gá guí øthū. Dí

padí ngue guí 'báhm̄ p'ua ha 'báhyø ja'í dī m̄anda r̄a zithu. P̄e dí padí ngue guí εc'εigah̄ x̄andõnho. Nu'mø r̄a pa m̄i hatra ts'edi r̄a zithu'ua n̄i mm̄enguh̄ ya, ngue bi b̄entra Antipas bi hyo, bi upi ngue xifi xanho yø ja'í hanja'a m̄a hya, p̄e h̄ingá hyegah̄. ¹⁴ A nuyá, jap'ua 'da yø hya guí øth̄u ngue h̄indí nnu manhogá. Porque nuna r̄a hya bi nx̄ännbate manjam'mø r̄a Balaam, 'bap'ua 'da n̄i amigoh̄u ngue t̄enna r̄a hya na. Guehna bi x̄ännbabi r̄a Balac, bi xifi ngue da japyø judío da 'yøtra ts'oqui, ngue da zi'a te p̄orpabi yø dahmu, m'm̄efa p'uya dī n'yots'om'mái. ¹⁵ Nuna man'na r̄a hya p'uya, xquet'a 'bap'ua 'da n̄i amigoh̄u ngue t̄enna hya bi nx̄ännbate r̄a Nicolás. Conque nuna r̄a hya x̄ännbate na, madits'ua ngue dí nnu manhogá na. ¹⁶ P̄e nuyá, 'yo gadi unna 'yu yø ja'í ngue dī x̄ahya yø hya bi nx̄ännbate na dí xi'ah̄u ya. Damí xihyø ja'í ngue nuna r̄a hya x̄ännbi, da hyep'ua. Porque nu'mø h̄imb̄i ne yø ja'í da hyep'ua na r̄a hya di x̄adi, ga mm̄asεgá p'ua. Nuyá yø ja'í h̄ingui nne da hyep'ua ya yø hya di x̄adi, ga s̄asεgá 'be conn̄a juai p̄omma ne. ¹⁷ Nu r̄a ja'í ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yεc'εi r̄a Esp̄iritu Santo, i εna: Nu to da b̄oni ngue da dapra nts'o i ja, ga japi da zi r̄a hm̄ε bí ja mah̄ets'í, guehna r̄a hm̄ε h̄ingui facua ja r̄a ximh̄ai na. 'Nε ga unna n'na r̄a t'udo x̄a nt'axi. Nuna r̄a t'udo ga unni, nt'ot'i n'na r̄a thuh̄u ma'da'yo, h̄injongui padí hanja. Sinoque ja ngue da bas̄e hanja'a to da hyanna do, i εna”.

-----
¹⁸ Damí 'yotra carta, gui p̄ennbabi rá m̄efi Oja 'bet'o p'ua 'báhyø 'yεc'εi'a r̄a hn̄ini Tiatira. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: “Nuna r̄a hya mm̄anná Ts'unt'ua Oja, nuna di yoxni yø dá tengutho gui 'yotrá thai r̄a sibi. Yø gua p'uya, di yoxni tengutho r̄a t'εgui mats'uxt'i x̄andõnho. I εna: ¹⁹ Dí paçá te gá guí øth̄u. Dí padí ngue gadi mac̄j̄u 'nε dí padí ngue n'na ngu n'na gadi mm̄ah̄m̄u. Dí padí ngue guí εc'εigah̄u x̄andõnho. Dí padí ngue guí ør̄pah̄u rá 'befi Oja. Dí padí ngue nu'a te r̄a n'ua guí thoh̄m̄u, gá guí s̄eth̄u. Dí padí ngue nu'a te r̄a nho guí øth̄u, man'na t̄ate xanho te guí øth̄u ya, ngue'mø rá m̄adi. ²⁰ P̄e nugá, jap'ua

n'na r̄a hya nna s̄u'ah̄u. Porque nuna r̄a hya x̄ännbate r̄a Jezabel, gadi unthoh̄u r̄a 'yu. Nuna r̄a xisu na, i εna ngue Oja di b̄ennbabi r̄a hya x̄ännbate, p̄e h̄imma juani. Porque dí padí ngue h̄at'ua yø ja'í x̄ännbi. Embi ngue s̄atho dī n'yots'om'mái r̄a ja'í, 'nε embi ngue s̄atho da za r̄a ngø p̄orpabi yø dahmu. ²¹ Nugá dí t̄ø'mä na r̄a Jezabel, x̄amh̄atho da hyep'ua'á rá n'yots'om'mái ga 'yo, p̄e h̄ingui nne da hyep'ua. ²² Janangue nuyá, ga japi di hyenni da 'yoxrá t'ots'i. Ga japi da zä r̄a n'ua. Nu to gá x̄a hyät'i ngue n'yots'om'máiui, nu'mø h̄indí 'bätyø mm̄ai ya h̄at'i ngue da hyep'ua r̄a nts'o øt'e, xquet'a ga japi ngue mathoguiho da zä r̄a n'ua. ²³ Nuna r̄a Jezabel, ga hogá yø ja'í nuyá x̄a hyät'i, i nnøpe ngue yø bas̄i. Ja da bap'ua yø 'yεc'εi 'bui ndap'ua bi zä p'uya ngue dí parbabi yø n'yomf̄eni yø ja'í, nu te gāma hya mb̄emp'ua ja yø mm̄ui n'na ngu n'na, gá dí padí. N'na ngu n'na'ah̄u, nu te gá guí øth̄u gue'a r̄a njut'i dī nja'a.

²⁴ P̄e nuna r̄a Jezabel x̄ännbate r̄a hya p'ua ja r̄a hn̄ini Tiatira, xangu h̄ingui nne gui t̄enhn̄u na r̄a hya na. Porque nuyá yø hya ex̄a di x̄ahyø ja'í ngue nne da badi x̄andõnho te εga 'yo rá hya r̄a zithu, ya h̄ingui nne gui x̄ah̄m̄u ya yø hya ya. P̄e conn̄i parte, ya h̄in'yua te gdá s̄u'ah̄u. ²⁵ Nuna r̄a hya ya xcá b̄enth̄u, damí sigue ngue gue'a gdí n'yoh̄u'a ya, asta gue'mø dá εcá mah̄on'a. ²⁶ A nuyá, nu to da b̄oni ngue da dapra nts'o i ja, 'nε da 'yøt'e te dadi 'bepi, 'nε dī sigue da 'yøt'e asta guerp'ua rá nzequi, guehna r̄a ja'í ga unna cargo ngue dī m̄anda yø nación. ²⁷ Mā Papá bi 'dajma cargo, ga ja'ah̄u p'uya ga 'da'a n̄i cargoh̄u. P̄e m̄andø nzaquitho r̄a ts'edi ga 'da'ah̄u. Nu'mø h̄imb̄i 'yøtyø ja'í na r̄a hya guí xihm̄u da 'yøt'e, gui japh̄u yø ja'í tengutho 'mø bi thespa r̄a t'εgui n'na r̄a ts'øye, ngue 'bexti mpøde. ²⁸ Xquet'a ga 'da'ah̄u r̄a dasø bí p̄ox'mø xudj. ²⁹ Nu r̄a ja'í ja rá gu, da 'yøhna r̄a hya xihyø 'yεc'εi r̄a Esp̄iritu Santo”.

3

¹ Damí 'yotra carta, gui p̄ennbabi rá m̄efi Oja 'bet'o p'ua 'báhyø 'yεc'εi'a r̄a hn̄ini Sardis. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi:

“Nguna ra hya mmanna to pennbabi ra Espiritu Santo ya yoto yø hnini, nuna ha yoto yø sø. I ena: Dí pacä te gä gui øthü. Dí padí ngue nup'ü ha gui yahü, gui ena ngue ya gui øthü xandønho rá 'befi Oja. Dí pacä p'üya ngue himma juani gui n'yohü rá ts'edi Oja. ² Yo nimantho gui säyathohü, dami mpëfi ngue gui hãthü rá ts'edi yø ja'i. 'Yo gui nnehü ngue nimantho da hyep'ü Oja mi'da yø ja'i. Porque dí nnugä ngue gui säyathohü, guehna hinguí nnu manho ma Ojagä naya. ³ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumbëni ya yø hya bi sän'nahü. Nu te gäma hya bi si'i gui 'yøthü, da gue'a gui 'yøthü'a. 'Yo nimantho gui säyathohü. Nu'mø hingä ja ndümmüi gui 'yøthü ya yø hya dí xi'ahü ya, jagui thambëni'ü ya ga söcä p'ü gui 'bühmü, tengütho 'mø bi zøhra bë, porque hinguí pahmü tema ora ga søhø. ⁴ Pë dí padí ngue nup'ü ja ra hnini Sardis, 'bup'ü 'da yø 'yëc'ëi ngue händi ts'onýø he bi ün'Oja. Guehya 'dap'ü ga n'yo'be ya, da hye yø t'axcä he. Gue'a yø njut'i'a ngue himbi ts'onýø he bi t'ünni. ⁵ A nuyá, nu to da bønü ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da hye rá t'axcä he'a, 'në hinga thujpabi rá thuhü p'ü ja ra libro nt'ot'i yø thuhü ya yø ja'i ja ra 'da'yo te. Nup'ü 'bühma Papá, conyø anxë 'dap'ü 'bühmi, ja ga mmangä p'ü ngue guehya ma ja'i ya. ⁶ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yëc'ëi ra Espiritu Santo”.

⁷ Dami 'yotra carta gui pennbabi rá mëfi Oja 'bet'o p'ü 'bühýø 'yëc'ëi'a ra hnini Filadelfia. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yëmbi: “Nguna ra hya mmanna majuanü ngue gä ra nho øt'e, 'në nu'a ra hya mma gä majuanü. Guehna hannbabi rá nsogui ra dast'abi David. Nu'mø bi xocra goxthi, hñjongui sä da nøt'e. Nu'mø bi nøtra goxthi, hñjongui sä da xoqui. I ena: ⁸ Dí pacä te gä gui øthü. Dí padí ngue nuna ma 'befi, madí zits'ü gui hä ra ts'edi gui 'yøthü na ra 'befi na. A nu'a gnü 'yørpahü masü na ra hya dí mma, hinguí cønngahü ma thuhü, janangue dá xoc'ahü n'na ra goxthi ngue hñjongui sä da nøt'e. ⁹ A nuyá yø ja'i o rá 'yë ra zithü, guehya exa ena ngue yø judío ya, pë himma juani ngue guehya ma ja'igä

ya, sinoque fëhni. A nuyá yø ja'i ya, ga japä ngue di ndantyøhmü p'ü ha gui 'bühmü. Ja da bap'ü p'üya ngue dadí ma'ahü. ¹⁰ Nugä dí xi'ahü ngue gui seti hangü ra n'ü ja ngue gui thohmü. Nuna ra hya dá 'bep'i gui 'yøthü, gue'a gä 'yøthü'a. Janangue nuyá, ga fäxahü 'mø gä sähü ra n'ü da thogui gätho yø ja'i 'bühü rá ngüni nximhäi. Ja da fap'ü ndana ra ja'i da bønü ngue xanho rá nt'ëc'ëi. ¹¹ N'na zihmantho ga ma ëcä. 'Yo gadi thøhmü na ra hya ya xca benthü, n'namhma ngue hinga n'nan'yo to di tocabi ra njut'i ja ngue di n'na'ahü. ¹² A nuyá, nu to da bønü ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da gohi ngue drá døts'e rá ngu ma Oja'a. 'Në hñjam'mø da 'uemp'ü di m'mäi. Nu'a rá thuhü ma Oja, ga cuarpabi ra ja'i. 'Në ga cuarpabi ra ja'i rá thuhü na ra 'da'yo Jerusalén bí ja mahëts'i, gue'a rá hnini ma Oja'a. 'Në xquet'a ga cuarpabi ra ja'i ma 'da'yo thuhü. ¹³ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yëc'ëi ra Espiritu Santo”.

¹⁴ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mëfi Oja 'bet'o p'ü 'bühýø 'yëc'ëi'a ra hnini Laodicea. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yëmbi: “Nguna ra hya mmanna zant'a majuanü te mma. Nuna xifi xandønho yø ja'i hanja na ra hya majuanü. Connä guehna bi nhogui te gäma cosa bi zän'Oja ngue bi nja. I ena: ¹⁵ Dí pacä te gä gui øthü. Dí padí ngue ni xinga gue'a gui hyëgagui p'ü, ni xinga gue'a gdi hä ra ts'edi gui tennagui ma hya. A nuyá, i nne gui sänni te gui 'yøt'e. O bien ngue gui hyëgagui p'ü, oque xingui hya ra ts'edi gui tennagui ma hya. ¹⁶ Pë comma ngue xøgue zi juat'atho gui ëc'ëigui, nuyá njuantho gui mma thi ya. ¹⁷ Gui ena ngue ya gyø mmëmmetihü, ya hñte gadi 'bëhmü. Ya gä gue'a te gui øt'e gui ëhmü ya. ¿Ua hñ gadi ühmü ra güenda ngue ra 'yanthi gä nthëhü? Porque madi zits'ü te di ja'ahü. Gui hyoyahü nup'ü go bi zä. Gyø xädähü nup'ü go bi zä. Conque ni xingra ulu di ja ngue gui hyehü. ¹⁸ Janangue dí xi'ahü ngue gui tänngbahü ra oro ma datho xandønho, ya xpá thop'ü ja ra sibi. Nu'mø ngue da guehna di ja'ahü na, ya majuanü ngue gui mmëmmetihü 'mø. 'Në gui tängbahü ra ulu tate mandø nt'axitho

gui hyeh, n'namhma ngue ya hinni mantho gui pes'ni sä ngue da hin'y te gui hyeh. Dami tangbah ra 'yethi ni hu ngue ra colirio, di coxni dah, n'namhma ngue da za ni nxada gui thohm. ¹⁹ A nugu, nu' ga dadi madi, nu'mo hinga gue'a ga 'yo, nugä dí fei ngue dadi hejpi te øt'e. Janangue nuyá, ga fep'ah 'mø ngue hingu hya ra ts'edi gui 'bä'ni mmuih ya. ²⁰ Dí 'bäcä p' ja ra goxthi dí nzonhnategä. Nu ra ja'i da 'yøde te dí xifi, da xogagui rá mmui ga cut'i. Ga nsäya p' ja ra rá mmui ra ja'i. Ga n'amigo'be, 'dap' ga nsihme'be. ²¹ A nuyá, nu ra ja'i da bøn ngue da dapra nts'o i ja, ga unna nt'edi ngue 'dap' ga mmi'be p' dadi manda. Tenguthogä ngue dá dapra nts'o, janangue nup' di manda ma Papá 'dap' dí hu'be. ²² Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yec'ei ra Espiritu Santo”.

4

¹ Mi tho'a te gäma hya dá nugä p'uya, mahøndä nnøts'e ngue da hanmahets'i. Dá handa n'na ra goxthi ngue nsoqui. Nu'a nmi ya'be p'uya, nu'mø nzoqui, ena gue'mø m'mixt'i ra corneta'a ga ya. Bi 'yengui:

—Bí 'yecua ya. Ga ut'a'i te ja ngue di nja m'mefa —bi 'yengui.

² Nu'a ra ora'a p'uya, bi pärcagui ma nthandi ra Espiritu Santo. Dá handa n'na ra nthuts'i bí ja mahets'i. Nup' ja ra nthuts'i p'uya, ja hup' Oja. ³ Nuna dá handi ngue huxp ja rá nthuts'i, dá nu ngue di yoxni p' hudi, tengutho gui yoxni ra dosp ngue ra jasper, n'youi ra cah xa ntheni ngue ra cornalina. Nup' hudi, jap' n'na ra nyot'i ngue ra sano, ga ra jaxhmu. ⁴ Xá 'yēt'inde 'däte magoho yø nthuts'i p' hudi. N'na ngu n'na'yø nthuts'i hup' n'na nc'ei, ga he yø t'axca he. 'Da'a n'na ra corona ngue ra oro oxyø ya. ⁵ Nup' hu Oja, ja pøp' yø hüei, ja nexp yø ngäni 'mø bi nya. Nup' ni hyandrá nthuts'i Oja, jap' yoto yø nyot'i ngue dänzø. Gue' nnøpa ts'edi ra Espiritu Santo'yø nyot'i. ⁶ Nup' ja ra xequi socra nthuts'i p'uya, titho tengutho ra jathe p' gui nequi. Pe thoträ nthandi ra ja'i tengutho ra xito.

Nup' ja ra nthuts'i, ga goho yø ts'at'i 'bäi 'da'a n'na'yø te. Ngu rá hmi, ngu rá xatha, ga ja yø dä. ⁷ Nu'a rá madi, di nequi tengutho n'na ra dafanzate. Nu'a rá yoho, di nequi tengutho n'na ra ndøtoro. Nu'a rá hyu, ja rá hmi tengutho ra ja'i. Nu'a rá goho, di nequi tengutho ra dátäni di mahyø zahua. ⁸ Gä goho, i ja 'dato yø zahua n'na ngu n'na. Nup' ja yø zahua, ngu yø 'bizahua, ngu maxøts'e, ga ma zinni ja yø dä. Ra pa, ra xui hingu säya ngue ena:

—Nuna Oja na, guehna ma datho di nsupi. Guehna ma datho di nsupi. Guehna ma datho di nsupi. Guehna Oja ra hmu na ngue jase rá ts'edi, guehna 'bahna ya, 'nēhyø pa xa thogui ya mi 'bui, 'nēhyø pa di map'ua, hangu yø pa di sigue di m'mui —i ena.

⁹ Nuna ra hya ga 'yespabi Oja 'ne di ja mammadi Oja. N'na ndi ngu n'na ndi da 'yespabi Oja, ¹⁰ nu' 'däte magoho huxyø nthuts'i di mäsp hu Oja, ga ndantyøhmu ngue thanne Oja nuna 'bui para zantho. N'na ngu n'na enyø corona ngue sop'ua ni hyant'Oja. I ena:

¹¹ —Ague ma Oja'i, gue'e ma Hmu'ahe. Gue'e ni 'yup' mathoguitho da hnu mansu'i. 'Ne ni 'yup' da t'ets'a'i, porque jase ni ts'edi ngue ga hoqui tanto yø cosa i ja. Nu'i, bi nja'i mpähä guá sänni te bi nja, gue'a ja'a ya.

5

¹ Nuna Oja huxp ja rá nthuts'i, dá hēti ngue fo rá n'yēi n'na ra sacua ngue m'mäni. Nt'ot'i mbo ra sacua 'ne nt'ot'i maxøts'e. Nup' ja rá nyani ra sacua n'youi yoto yø seyo samm ngue hindi nxadi. ² Dá nu n'na ra anxē ngue mandø nzaquitho ga ya, ra ndøts'edi ga 'yøtra nt'änni, i ena:

—¿To da bøn di ntate ya ngue da za da xøjpa yø seyo samra sacua, para ngue di nxadi? —bi 'yēna.

³ Pe hijnombi bøn ngue xta nzä da xadi, ni xinga guerp' mahets'i, ni xinga guecua ja ra häi, ni xinga guerp' 'bahyø ánima. Hijnombi bøn ngue xta nzä xta xøjpa yø seyo ra sacua ngue xta nnu te nt'ot'i. ⁴ Nugä p'uya janjuani ngue di zoni, porque hijnombi bøn ngue xta xøcyø seyo ngue

xta nnu yø letra nt'ot'i ra sũcua. ⁵ Nu'ũ 'dãte magoho nja'i, bi 'yẽnga n'na:

—Yo nĩmantho guĩ zoni, porque nũna nĩ huŋgue ra dafanzate, rá mẽni ra Judá 'nẽ rá mẽni ra dast'abi David, go bi dahna ya. Go da zã da xũcya yoto yø seyo samra sũcua naya.

⁶ Dã nugã n'na ra Dẽ'yo ŋgue 'bãp'ũ 'bũ Oja p'ũya. Dĩ nẽqui ŋgue n'yodui yø mẽdi bi nja 'mø mi tho. Xã 'yẽt'inde'ũ dĩ mãspũ 'bũ Oja. Ja yoto yø danĩ, ja yoto yø dã. Nũya yø dã p'ũya, guehya nne da mã ŋgue ra Espĩritu Santo handĩ gã rá ŋgani nximhãi.

⁷ Nũna ra Dẽ'yo, bi ganna sũcua mi ca rá n'yẽi Oja p'ũ hudĩ. ⁸ Mi ganna sũcua p'ũya, nũya goho i 'bãi n'na ŋgu n'na yø ts'at'i ra nthũts'i, co 'nẽhya 'dãte mã goho hup'ũ ja yø nthũts'i, gã bi ndantỹøhmũ p'ũ 'bãhra Dẽ'yo. I hã 'da'a n'na ra 'bida nĩ huŋgue ra arpa. Nẽ thẽ 'da'a n'na ra mohi ŋgue ra oro, yup'ũ ra hoga bopo. Nũna ra bopo, guehna rá mhmat'Oja øtyø ja'i ya o rá 'yẽ Oja na.

⁹ 'Nẽ tũta n'na ra thũhu ŋgue mã'da'yo, i ẽnna thũhu: “Nu'i, gue'e nĩ 'yup'ũ ŋgue gui canna sũcua, gui xõjpa yø seyo n'youi. Porque gue'e bi tho'i, 'nẽ conni ji gã jurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya o rá 'yẽ Oja. Guehya yø ja'i 'bũ ndap'ũ bi zã yø hãi, 'nẽ 'dama 'dan'yo yø hyã gã nya n'na ŋgu n'na. ¹⁰ Gã unyø 'bẽfi yø ja'i ŋgue dyø mmãcja, para ŋgue da dãnesẽ Oja. 'Nẽ gã unyø 'bẽfi yø ja'i ŋgue dĩ ndast'abi, ŋgue dĩ mãnda gã ra ximhãi”.

¹¹ Mã nu mahõn'a p'ũya, dã nu ŋgue mandõngu dyø anxẽ xã 'yẽt'inde'ũ 'dãte magoho dĩ mãts'ũ goho 'bãp'ũ ja yø ts'at'i ra nthũts'i. Pẽ nu'a gãngu yø anxẽ dã nugã, yø mahuañi ŋgue yø mahuañi'a gãndõngu yø mahuañi yø anxẽ dã nugã ŋgue tũhu.

¹² Janjuani ŋgue ra ndõts'edi gã 'yẽna:

—Nũna ra Dẽ'yo bi tho, guehna nĩ 'yup'ũ ŋgue da 'yẽspabi yø ja'i na. Da manyø ja'i ŋgue guehna jase rá ts'edi na, 'nẽ dĩ mãnda'a te gãma cosa i ja, go guehna jase rá mfadi na. Janãgue nĩ 'yup'ũ da hnu mãnsũ 'nẽ da t'ẽspi.

¹³ Dã øcã p'ũya ŋgue mandõngu tho i tũhu. Gãtho'a te bá sãn'Oja ŋgue ja yø te, gã tũhu, ŋgup'ũ mahẽts'i, ŋguua ja ra ximhãi,

ŋgup'ũ 'bãhyø ánima, ŋgup'ũ ja yø jathe. Gã 'da gã 'yẽntho:

—Nũna Oja hup'ũ ja rá nthũts'i, co 'nẽhra Dẽ'yo, guehya mã datho nne ŋgue da hnu mãnsũ ya. 'Nẽ dã hma ŋgue maguesẽ ja yø ts'edi. Guehya jatho ŋgue da t'ẽspi hangũ ra pa ya —i ẽna.

¹⁴ A nu'ũ goho i 'bãi n'na ŋgu n'na yø ts'at'i ra nthũts'i, 'da gã 'yẽntho:

—Xandõnho ŋgue ŋgu'a dĩ nja —bi 'yẽna.

A nũya mi 'dãte magoho dĩ mãspũ hu Oja p'ũya, gã bi ndantỹøhmũ ŋgue thanne Oja nũna 'bũ para zantho.

6

¹ Dã nugã ra Dẽ'yo p'ũya, ŋgue bi xõts'a rá mãdi'ũ yoto yø seyo. Nu'a n'na'ũ goho 'bãp'ũ ja yø ts'at'i ra nthũts'i p'ũya, ra ndõ ts'edi gã ya, ẽna ra ŋgani p'ũ dã øde ŋgue ẽnguĩ:

—Bĩ 'yẽcua, n'namhma gui hyẽti xãnho —bi 'yẽnguĩ.

² Mã nhannigã p'ũya, dã nu n'na ra t'axa ndõfani. Nu'a ra tøgue, fo rá 'yẽ n'na ra nsa. Bi t'unna n'na ra corona. Bĩ ma p'ũya ŋgue da øtra tũhni. Pẽ himbã thapi. Nũna, ndap'ũ bi zã nĩ ma bí tãhra tũhni.

³ Nu'a ra Dẽ'yo p'ũya, mi xõts'a rá yoho ra seyo. Bi 'yẽngã'a rá yoho 'bãp'ũ ja rá ts'at'i ra nthũts'i p'ũya:

—Bĩ 'yẽcua, n'namhma gui hyẽti xãnho —bi 'yẽnguĩ.

⁴ Mã nugã p'ũya, bá ẽp'ũ n'na ra thẽnga ndõfani. Nu'a ra tøgue, bi t'unna ts'edi ŋgue da japi dĩ ndũhyø ja'i 'bũcua ja ra ximhãi. N'na ŋgu n'na dĩ nhyo. Bi t'unna n'na ra majuai.

⁵ Nu'a ra Dẽ'yo p'ũya, mi xõts'a rá hyũ ra seyo. Bi 'yẽngã'a rá hyũ 'bãp'ũ ja rá ts'at'i ra nthũts'i p'ũya:

—Bĩ 'yẽcua, n'namhma gui hyẽti xãnho —bi 'yẽnguĩ.

Mã nhannigã p'ũya, dã nu n'na ra 'bondõfani. Nu'a ra tøgue p'ũya hã n'na ra pesa. ⁶ Dã øcã p'ũya ŋgue bá nya'a hup'ũ mãde hap'ũ 'bã'ũ goho 'bãp'ũ ja yø ts'at'i ra nthũts'i. Bi 'yẽna:

—Nu'a n'na kilo ra trigo, dĩ muui'a te nthaha n'na pa ra nzãbi. Nu'a hyũ kilo

ra cebada, di muui'a te nthaha n'na pa ra nzäbi. Pe ra aceite 'nehra vino hinda nexra muui'a —bi 'yena.

⁷ Ra De'yo p'uya, mi xots'a rá goho ra seyo. Bi 'yengä'a rá goho i 'bäp'u ja rá ts'at'i ra nthuts'i p'uya:

—Bí 'yεcua, n'namhma gui hyeti xanho —bi 'yengui.

⁸ Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na ra nduhmi ndofani. Nu'a ra togue p'uya ni hu ngue ra Ndate. Nup'u ja rá xutha ra togue, bá 'befa p'u'a ra xequi 'bahyø ánima. Guehna bi t'unná ts'edi ngue da hyo n'na cuarto yø ja'i 'bu'a nximhäi na. Da japi ngue di nhyo yø ja'i p'u ja yø tunhni di nja, da du yø ja'i ngue ra thuhu. Da du yø ja'i ngue ra guēhi. Da du yø ja'i ngue da za yø zate.

⁹ Ra De'yo p'uya, mi xots'a rá cat'a ra seyo. Dá nugä yø te yø ánima xa tho ngue mmambrá hya Oja. Guehya hinguí säya'a maní manna hya, janangue bi tho. Nuya p'uya, Gä 'bup'u ja ra altar. ¹⁰ Yø ánima p'uya, nts'edi gá 'yena:

—Ague grá Hmu má Oja'i, gue'e majuaní ngue gá ra nho guí øt'e. 'Nε dí pacähe ngue di nja'a te ra hya xcá má ngue di nja. Xiya, ¿asta njam'mø gui hyaspabi ra güenda ya yø ja'i 'bu'a nximhäi bi hyogähe ya? —i εna.

¹¹ Bi t'unyø t'axca he ya yø ánima n'äst'abi, pe bi sifi ngue di nsayahma mits'u ra pa. Da dø'mits'u, asta gue'mø da zudi ngue da thopya yø cu ørpa rá 'befi ra Cristo, tengutho i du ya yø ánima.

¹² Ra De'yo p'uya, mi xots'a rá 'dato ra seyo. Dá nu ngue mathoguitho bi 'yan'ahäi. Ra hyadi bi gohi ngue ra pothi tengu ra 'bo'ulu. Ra zana bi gohi tengu ra ji ngue xa ntheni. ¹³ Bá høhyø sø maya bi zo häi. Guí nnu 'mø ngue huatra ndahi yø 'ya'igo, 'da guá hyømtho ngue so häi, bi njarbutho. ¹⁴ Ra c'ammahets'i p'uya, bi m'medi tengutho 'mø m'mäni n'na xit'o ra xucua. Yø t'øhø 'nehyø t'uhäi ja made ra jathe, Gä bi damp'u ha ja. ¹⁵ Yø däst'abi 'bu'a nximhäi p'uya, gätho yø hmu, gätho yø mmεmmeti, gätho yø general, gätho mi'da yø ja'i ja yø ts'edi, gue'u 'bahyø hmu, gue'u hingo'o yø hmu, Gä bi 'dagui, bi n'yamp'u ja yø 'bido. Bi yarbua ja yø hyado ja mbo ra häi. ¹⁶ Yø ja'i bi 'yembyø t'øhø, bi 'yembyø nyuni:

—Bá tähmä ya, n'namhma guí cogbahe, hinda dingähe na hup'u ja rá nthuts'i. Porque ra ndussutho ra castigo da ja ra De'yo, hinda nne ga thocähe'a ra castigo'a. ¹⁷ Nuya mfadi ngue bi zøhra pa di nja ra castigo ya. Ya hijnonda zä da däqui te di nja ya —i εnyø ja'i.

7

¹ Mi tho'a te dá nugä p'uya, mahøndä handi goho yø anxε 'bäi ngoho mats'at'i nximhäi, ngue samra ndahi n'na ngu n'na. Hinda japi tema ndahi di n'yo maxøts'e ra häi, ni xinga guerp'u ja ra jathe di japi di n'yo ra ndahi. Hinda japa ndahi ngue tema za da 'yani. ² Dá nugä man'na ra anxε p'uya, ngue bí 'yεp'u ni bøxyadi. Hannbabi rá seyo na majuaní ngue Oja i 'bäi. Nuna ra anxε, ra ndøts'edi i matya goho yø anxε xi t'unyø ts'edi ngue da 'yøtra ndate p'u ja ra häi 'nep'u ja ra jathe. ³ Bi 'yεmbi:

—'Yo sä tema ndate guí øthä p'u ja ra häi, ni xinga guerp'u ja ra jathe, ni xingyø za, 'be ga mmεpyagähe ya yø ja'i yø mēfi Oja, da ma má seyobi yø dε yø ja'i —bi 'yεmbi.

⁴ Dá øcä hangü gangü ya yø ja'i bi mε rá seyo Oja p'u ja yø dε. Nuya 'dε'ma yoho yø ts'unt'u ra Israel, nu hangü yø mēni 'bäi, n'na ciento 'nε yote magoho mahuahí bi zädi. ⁵ Nuna ra Judá, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zä'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Rubén, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zä'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Gad, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zä'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. ⁶ Nuna ra Aser, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zä'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Neftalí, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zä'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Manasés, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zä'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. ⁷ Nuna ra Simeón, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zä'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Leví, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zä'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Isacar, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zä'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo.

⁸ Nuna ra Zabulon, nuya yø mēni bi m'm'a m'mefa, bi z'u'i 'de'mayo mahuaḥi bi ma ma seyo. Nuna ra José, nuya yø mēni bi m'm'a m'mefa, bi z'u'i 'de'mayo mahuaḥi bi ma ma seyo. Nuna ra Benjamín, nuya yø mēni bi m'm'a m'mefa, bi z'u'i 'de'mayo mahuaḥi bi ma ma seyo.

-----
⁹ Mi tho'a te gä dá nugä p'uya, mahøndá nhanni, pε mandøngu dyø ja'i dá nu ngue xpí 'yεhε 'dama 'dan'yo yø häi, ndap'u bi zä yø xequi, ndø yap'utho yø mmøngu 'da. 'Nε 'dama 'dan'yo yø hya ga ya n'na ngu n'na. Gä 'bäp'u ni hyant'a huxrá nthuts'i ha 'bähra De'yo. Pε mandøngu dyø ja'i 'bäp'u, hingui sä di 'bede. Pε gä he yø t'axca he, 'nε gä ca yø palma. ¹⁰ Gätho yø ja'i, gä mafi, pε ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Nuna ma Ojahu huhnä ja rá nthuts'i ya, guehna bi yan'na, co 'nεhra De'yo ma Yantehä —i εnyø ja'i.

¹¹ Gätho yø anxe, xa 'yεt'inde ya 'däte magoho εt'inde ya goho 'bähyo ts'at'i ra nthuts'i, gä bi ndantyøhmü p'uya ngue thanne Oja. ¹² I εna:

—Majuani ngue ngu'a bi nja ya. Pε nuyá, ma ga ja ma mmaḍihä Oja hangü ra pa ya. Porque nuna guehna jatho ngue ga εspahä na. Guehna jase rá mfadi na. Guehna ma datho ja ngue da hnu mansu na. 'Nε jase rá ts'edi. Nu te sänni ngue di nja, gue'a nja'a. Da ngut'atho.

¹³ Nu'a n'na'u 'däte magoho p'uya bi 'yänngui, i εna:

—¿Te'o ya he yø t'axca he? ¿Haru gue xpí 'yεhε? —bi 'yεngui.

¹⁴ Nugä p'uya dí εmbi:

—Ague grá hmu, nu'i go guí padi te'o.

Ya εngbaya:

—Nuyä, guehyä mathoguitho xa nzä ra ndate yu. 'Nε guehyä bi menyø he, bi bo yø he conná ji ra De'yo. ¹⁵ Janangue ja 'bähna ni hyandrá nhudi Oja ya. Ra pa ra xui thanne Oja nu hudi. Nuna Oja ya, guehna fädi ngue hinte da ja. ¹⁶ A nuyá, ya hinni mantho di ntü manthuhu. Ya hinni mantho di ntüthe. Ya hinni mantho da zä ra n'u'a gampa ra hyadi. ¹⁷ Porque nuna ra De'yo 'bähna ja rá nhudi Oja ya, guehna rá mädi yø ja'i na. 'Nε da zixpü pøhra dehe

ngue ra 'da'yo te. Nu'u yø guidä i ja ngue xa nzoni, da dujpabi Oja.

8

¹ Nuna ra De'yo, mi xøts'a rá yoto ra seyo n'youi ra sœcua. Nup'u mahets'i comma maden'ora hinte bi 'yani. ² Mi tho'a ra ora'a p'uya, dá nugä yoto yø anxe 'bäp'u ni hyandrá nthuts'i Oja. Nuya yø anxe bi t'unni 'da'a n'na ra corneta.

³ Hømbá εp'u man'na ra anxe p'uya, bá den'na ra t'uts'i gä ra oro. Bi m'mäp'u ja ra altar. Pε xandøngu yø bopo bi t'unni ngue da yaspa ra t'uts'i, da japra bopo p'u ja ra altar ngue ra oro. Ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'yε Oja. ⁴ Nu'a rá 'bifi ra bopo bi japra anxe p'u hu Oja p'uya, ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'yε Oja. ⁵ Ra anxe p'uya, nuna ra t'uts'i the, bi 'yatyø despi mi caxpü ja ra altar. Bi 'yembu ja ra ximhäi p'uya. Bi nja yø ngäni, bi nja yø huεi. Bi 'yan'ahäi. Janjuani ngue ra ndihj.

-----
⁶ Nuya yoto yø anxe ha 'da'a n'na yø corneta p'uya, bi nsä ngue da mixt'i.

⁷ Nu'a rá mädi ra anxe bi mixtrá corneta. Bi nja yø ndo. Bi nja yø sibi n'youi ra ji. Gä bi 'yembu ja ra ximhäi. Bi nzø n'na xequi ra häi p'uya, pε himbi zü hmäde bi nzø. Nup'u ja ra häi bi nzø, bi nzø yø za, bi nzø yø c'ampapo.

⁸ Nu'a rá yoho ra anxe p'uya, bi mixtrá corneta. Nu'a dá nugä bi t'embu ja ra jathe p'uya, tengutho n'na ra daxant'øhø 'mø ni danzø. Nup'u ja ra jathe bi zo, bi gohi ngue ra ji ra dehe. Pε himbi zü hmäde ra jathe bi nji. ⁹ Nup'u ha bi nji ra dehe p'uya, gä bi du yø zu'ε mi 'bäp'u. Yø barco mi 'yo maxøts'e ra dehe, gä bi m'medi.

¹⁰ Nu'a rá hyu ra anxe p'uya, bi mixtrá corneta. Bá tä'a n'na ra dasø mahets'i p'uya, bá danzø. Bi zo ra sø p'u ja yø dathe 'nεp'u pøhyø t'athe bi zo. Pε himbi zü hmäde yø dehe ja nximhäi bi zo. ¹¹ Nuna ra dasø, ni hu ngue ra ndate gandønju. Nup'u ja yø dehe bi zo, gä bi juhyø dehe. Mandøngu dyø ja'i bi du ngue xanju ra dehe bi zi.

12 Nu'a rá goho ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Bi boca n'na parte ra hyadi, pε himbi zε hmade ra hyadi bi boqui. Xquet'a bi boca n'na parte ra zana. 'Nε bi boca n'na parte yø sø. Nu'mø ra pa, ngoho ora m'mεxui ua ja ra ximhäi. Nu'mø ra xui, ngoho ora ngue hin tema sø di nεqui.

13 Dá handä man'na ra anxε p'uya, ngue bí 'yo mahεts'i. Ra ndø ts'edi ga 'yεna:

—Huεcate. Huεcate. Huεcate yø ja'i 'bu'a nximhäi 'mø bi mixtyø corneta ya mi hyu yø anxε di 'bεhya —bi 'yεna.

9

1 Nunā rá cεt'a ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Dá handä n'na ra sø bá tā mahεts'i. Mi zøcua ja ra ximhäi, bi nεqui ngue ra anxε, bi t'unna n'na ra nsogui ngue rá nsogui ra ots'i hinha rá nεgui ganhε.

2 Mi xospa rá njo'mi ra ots'i, bá pøxra 'bifi tengutho rá 'bifi n'na ra orno. Nu'a ra 'bifi bá pøts'e, bi go'mä häi, bi 'berpabi rá thai ra hyadi. 3 Nup'u ja ra 'bifi p'uya, n'youi p'u yø mmäcja t'axi, so häi. Nu'u yø mmäcja t'axi p'uya bi t'unyø ts'edi ngue da za yø ja'i tengutho ga sate yø ixtehe ua ja ra häi. 4 Bi si p'uya ngue hindj ts'onnyø c'amdapo ja ua ja ra häi. Ni xingyø za di ts'onj. Sinoque bi sifi ngue da za yø ja'i nuya hingui n'youi rá seyo Oja p'u ja yø dε. 5 Nuya yø ja'i da za, bi sifi ngue hinda hyo, sinoque ncat'a zana bi t'unna nt'edi ngue di sätra n'u yø ja'i. Pε nu'a ga n'u p'u sa, tengutho gan'u p'u sa ra ixtehe 'mø bi za ra ja'i. 6 Nu'u yø ja'i da za p'uya, da ne ngue da du ngue'a gan'u 'mø bi za, pε hinda zä da du. Madä ne yø ja'i da du, pε hindj nthεui ra ndate ya yø ja'i di sä ra n'u.

7 Nuya yø mmäcja t'axi, nup'u gui nεqui, εna yø ndøfani ya xa nsä ngue da ma ra tunhni. Nup'u ja yø ya, oxa n'na ra corona ngue ra oro. Yø hmi p'uya, rá hmi ra ja'i gui nεqui. 8 Ja yø xta tengutho n'na ra xisu. Yø ts'i p'uya, εna yø ts'i yø dafanzate. 9 Gä ra t'εgui yø njudi ja yø tiya. Nu'a gui hi yø zahua, tengutho gui hi yø carro 'mø jatyø ndøfani ni tih ngue ni ma ra tunhni. 10 Ja yø ts'u, tengutho yø ts'u yø ixtehe ngue ja yø 'bite. Di sätra ndate yø ja'i 'mø bi mihi. Pε ncat'a zanatho mā t'unni ra nt'edi ngue da

mihyø ja'i. 11 Nuya yø mmäcja t'axi, 'bεhyø hmü di manda, guehna n'na ra anxε di manda p'u ja ra ots'i hinha rá nεgui ganhε. Nunā ra anxε na, nu'a ra hya ngue ra ebreo gui hutj ngue ra Abadón. Nu ra hya ngue ra griego p'uya gui hutj ngue ra Apolión, i nne da manna ra hya na ngue ra Hyote.

12 Ya rá mæditho ra ndate na p'uya. Pε tobe di 'berhmi yoho di nja.

13 Mi mixtrá corneta'a rá 'dato ra anxε p'uya. Dá øde ngue bá nya n'na nc'ei p'u made ha maqui goho yø danj ra altar ngue ra oro, ha ni hyant'a Oja. 14 Nunā bá nya p'uya, bi zo'a rá 'dato ra anxε mi ha rá corneta, bi 'yεmbi:

—Dami xoqui goho yø anxε nthat'i p'u jonna dathe Eufates.

15 Bi ma mathøgue'u goho yø anxε p'uya ngue da hyo n'na parte yø ja'i 'bu'a nximhäi. Pε hinda zε hmade da hyo. Ya yø 'bεfitho'a, gue'a bá ts'ännbi ngue da 'yør'mø bi zønna ora, bi zønna pa, bi zønna jeya ngue da 'yøt'a te ja ngue da 'yøt'e. 16 Dá øcä p'uya, ngue mma hangu gangu yø tøgue ngue yø ts'edi ni n'youi'u goho yø anxε. Bi mā ngue yo ciento miyones yø ts'edi ni n'youi.

17 Guehna bi zεhma dä naya, dá nu yø ndøfani, dá nu yø tøgue. Nup'u ja yø tiya yø tøgue, Gä ra t'εgui yø njudi. N'youi yø cεhu ngue ra theni, ra c'angui, ra c'axt'i, n'youi p'u ja yø njudi. Yø ndøfani p'uya, εna yø ya yø dafanzate yø ya. Yø ne yø ndøfani p'uya, pønyø sibi, pønyø 'bifi yuni ngue ra asufre. 18 Bi hyo yø ja'i ya hyu yø ndate pønyø ne yø ndøfani. Pε nu hangu gangu yø ja'i 'bui, himbi zε hmade bi hyo. 19 A nuya yø ndøfani, n'youi ra ndate yø ne, n'youi ra ndate yø ts'u. Porque yø ts'u yø ndøfani, ja yø ya ngue sate tengutho ra c'εya 'mø sa yø ja'i.

20 Pε nuya yø ja'i bi bongui, ngue hin'i du ya yø ndate ya, himbi ne bi 'bätyø mmæi ngue xta hyεp'u yø dahmu. Sinoque bi siguetho ngue thanne yø ts'onthi. Bi siguetho thanne yø dahmu ngue ra oro, ogue ra t'axi, ogue ra bronze, ogue ra do, ogue ra za. Conque nuya yø dahmu thanne yø ja'i, hingui 'yo, hingui zø yø dä, hingui øhra hya 'mø nzohyø ja'i. 21 Himbi ne xta hyεp'u'a te manj n'yo yø ja'i. Bi siguetho

bi nhotē, bi siguetho bi n'ēte, bi siguetho bi n'yots'om'māi, bi siguetho bi mpε.

10

¹ Mandø nzaquitho man'na ra anxε dá nugä ngue bí 'yε mahets'i bá o ra gui. Rá ya ra anxε, n'youi ra sano ngue ra 'becjuni. Rá hmi p'uya, di yoxni tengu ra hyadi. Yø gua, gä ra sibi. ² Ca rá 'yε n'na ra súcua. Nu'a rá gua ngue ra n'yεi, brá nnerbua ja ra jathe. Nu rá gua ngue ra gaha, brá nnerbua ja ra häi. ³ Dá øde ngue ra ndøts'edi ga ya, tengu 'mø guε ra ndøzate ngue nne di mmafi, njarbutho. Mi juadi bi mmafi, yoto yø ngäni dá øde ngue bi thoni. ⁴ Mi thoni'ua yoto yø ngäni bá nya p'uya, dá ne xca cuatras súcua'ua yø hya bi ma. Pε dá ø p'uya ngue bá nya mahets'i Oja, bi 'yεngui:

—Nuna ra hya bi man'ua yoto yø ngäni bi nya ya, 'yo gadi cuatras súcua, n'namhma ngue hinda fadi hanja ra hya —bi 'yεngui.

⁵ A nuna ra anxε dá nugä ngue brá nnerbua ja ra jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbua ja ra häi, bi 'yεsmaya rá 'yε ngue ra n'yεi p'uya. ⁶ I exa ntestigo Oja nuna 'bui para zantho, bi hoqui te bí ja maya, bi hocra häi, bi hocra jathe, bi hoqui te gäma cosa i ja. Bi 'yεna:

—A nuyá, ya da guehra ora ja p'uya. Ya hinni mantho da thotra pa ya. ⁷ Porque nu'mø bi zønna ora da mixtrá corneta'a rá yoto ra anxε, ya bi nja gätho'a te xpá nzän'Oja di nja p'uya. Nuna rá hya Oja xa japyø pøngahya xa xihyø ja'i, ya gä bi nja'a te xa hmamp'uya.

⁸ Nu'a xtadá øde ngue bá nya mahets'i p'uya, mahømbi zoqui, bi 'yεngui:

—Ní ma ya. Damí cannbabi ra súcua ca rá 'yε ra anxε brá nnerbua ja ra jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbua ja ra häi —bi 'yεngui.

⁹ Dá magä p'ua 'bähra anxε p'uya, ngue dá äpra súcua ca rá 'yε. Nuna ra anxε bi 'yεngui:

—Ja ua ra súcua. Damí sa. Nup'ua ja ni ne xta n'u ra súcua tengutho ra t'afi. Pε nu'mø bi zøt'a mbo ni mmäi, ya xta nju —bi 'yεngui.

¹⁰ Dá cängä ra súcua mi ca rá 'yε ra anxε p'uya ngue dá sa. Nu'mø ma yafi, xan'u tengutho ra t'afi. Pε nu'mø ma tut'i, ya mandø njutho. ¹¹ Ya bi t'εngä p'uya:

—A nuyá, nuna te ra hya ja ngue da thogui gätho yø ja'i nuya 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya, conyø dast'abi, gui mma te ja ngue da thohya yø ja'i ya.

11

¹ Bi n'naca n'na ra t'o ngue ra t'eni p'uya. Bi t'εngui:

—Ga 'yo ya, damí 'yennbabi rá nija Oja, 'nε damí 'yenna altar. Damí pede hangu yø ja'i ndanne p'ua ja ra nija. ² Pε nu'a ra thinnija, 'yogui eni. Porque nu'a, gue'a di t'unyø 'dan'yo ja'i'a. Nuya yø 'dan'yo ja'i, guehya yote ma yoshna dá nεpa häi rá maca danihni Oja ya. ³ Ga penhnä yoho ma m'menhni da mangbagui ma hya, mente gue'a n'na mahuañi 'nε yociento 'nε hyate ma pa. A nuya p'uya da hye yø he ngue di m'ma ndummäi —bi 'yεna.

⁴ Nuya yonc'ei ya, guehya ga nnøpe ngue yonza yø olivo ya. 'Nε guehya ga nnøpe ngue yoho yø mfoxiyo jap'ua ni hyant'Oja di manda nximhäi. ⁵ Nu'mø toni ja'i da ne da hyo ya yonc'ei ya, hinda zä da hyo. Porque pønna sibi yø ne, di juadi da 'yuhyø nsaiui. Janangue nu to da ne da hyo, go da duse ra ja'i nne di nhotē. ⁶ Nuya p'uya, ja yø ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue hinda n'ye mente ra pa da mambrá hya Oja. 'Nε xquet'a ja yø ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue da gohi di nji ra dehe. 'Nε ja yø ts'edi ngue nuua ja ra ximhäi, da 'yøt'e ngue di nja yø ndate n'ua, hont'a goma ora da nepe di nja. ⁷ Nu'mø bi juahyø 'befi ngue da manna hya, nu'a ra ndate zu'ε bi pøxpua ja ra ots'i hinha rá nεgui ganhε, guehna da 'yørpabi ra tunhni na, da dapi 'nε da hyo ya yonc'ei ya. ⁸ Nuya yø ánima bi tho, nu yø do'yo bomp'ua ja yø caye ja ra danihni bi ma macuati ra pont'i ra Hmu Jesús. Nuna ra hnini na, gui nhyejpabi ra hnini Sodoma 'nε gui nhyejpabi ra häi Egipto. ⁹ Nhyu pa made bi m'momp'ua yø ánima. Himbi ma nt'ägui, porque bi hnepe ngue da nu yø ja'i nuya 'bui ndap'ua bi zä ngue 'dama

'dan'yo yø hya ga ya. ¹⁰ Nuya yø ja'i 'bua nximhäi 'mø bi nu ngue ya xa ndu, asta øt'ango ngue di johya. Nu te tini n'na ngu n'na di mpennbi. Porque nuna rá hya Oja mi mmambya yonc'ei bi du, janjuaní ngue mađi unnba yø mmui yø ja'i. ¹¹ Pε nu'mø mi gua'a nhyu pa made ngue bomp'u yø ánima, Oja bi 'yøt'e ngue mahømbi m'mui. Nu to gä bi nu ngue ya 'bui mahøn'a, janjuaní ngue bi nsu. ¹² A nuya yonc'ei mi mmambrá hya Oja m'met'o p'uya, bi 'yøde ngue bi ts'o mahets'i, bi t'εmbi:

—Bí'yεhmi ua ya —t'εmbi.

Bi ma mahets'i p'uya, bi 'yo n'na ra gui. Nu'u yø nsuiui p'uya bi nuθho ha i ma maya. ¹³ Nu'a ra ora'a p'uya, janjuaní ngue bi 'yan'ahäi. Nu hangu ga ndøngu yø ngu jap'u ja ra danihni, nu'a n'na ciento yø ngu, 'det'a yø ngu bi xot'i. 'Nε yoto mahuahí nja'i bi du ngue'a i 'yan'ahäi. A nu'u yø ja'i himbi du p'uya, janjuaní ngue bi nsu. Bi manyø ja'i p'uya ngue janjuaní ja rá ts'edi Oja bí'bua mahets'i.

¹⁴ Ya bi tho'a rá yoho ra ndate ya, pe mahømbá erpu'a rá hyu ra ndate di nja.

¹⁵ Bi mixtrá corneta'a rá yoto ra anxε p'uya. Nu'u bá nya mahets'i p'uya ra ndøts'edi ga nt'øde ra hya bi ma ngue εna:

—A nuyá, nuna Oja co 'nehra Cristo, ya da 'yuhra ts'edi ya, ngue para zantho di manda gä ra ximhäi.

¹⁶ A nu'u 'däte magoho di mäspu ja rá nhudi Oja, gä bi m'mεmfo häi ngue bi danne Oja. ¹⁷ Gä 'da ga 'yεntho:

—Dadi ja mammađi'ahe ya grá Hmu. Gue'e grá Oja ngue jase ni ts'edi. Gue'e gui 'buhya, 'nε ya gmi 'bui mεnte yø pa xa thogui, 'nε gui sigue gui m'mui mεnte yø pa di map'u. Jammađigahe ya ma Oja'i ngue ya gá du'mi gui manda te gä ja ya.

¹⁸ A nuya yø ja'i 'bua nximhäi mi mbøcue, xa mmeθho ni hya. A nuyá, xquet'a ya bi zønna pa gui mbøcue ya. Nu yø ánima xandu, ya bi nzønna ora gui hyaspa ra güenda ya. Gui unyø nzäbi ni mεfi xa mmamp'a ni hya. Gätho yø ja'i ya o ni 'ye di ngüε di nnoho, te'o ngue nnu mansu'i, gä gui unyø nzäbi. Ya bi zønna ora gui jua'u yø

ja'i øtra nts'oní ua ja ra ximhäi ya, ngue'a te gäma nts'o øt'e.

¹⁹ Dá nugä p'uya ngue bi xohrá nija Oja bí ja mahets'i. Nup'u mbonnija, di nequi ngue jap'u ra huada m'mets'i ra cohi bi gohmi m'met'o Oja yø ja'i. Bi nja yø huei, janjuaní di hi yø ngäni. Bi 'yan'a häi, bi nja yø ndate ndo.

12

¹ Bi nequi p'u mahets'i n'na ra hmeya ngue n'na ra xisu di mpäxa n'na ra ulu ja rá hmi tengu gui yotra hyadi. Nup'u tøgue di nequi ngue ra zana nnets'i. Rá ya p'uya, oxä n'na ra corona n'youi 'de'ma yoho yø sø. ² Nuna ra xisu p'uya, ya hä rá basi, pe mafi ngue sä ra n'u ngue ya di m'meni.

³ Mahøndá handä mahets'i p'uya, dá nu man'na ra hmeya ngue n'na ra ndate ts'ozu'ε xa ntheni, ja yoto yø ya, ja 'det'a yø daní. 'Da'a n'na ra corona oxyø ya. ⁴ Di fútrá ts'u ngue bi hømyø sø bí ja maya, so ua ja ra häi. Pe himbi za hmada'a gangu yø sø bá hømmi. Ra ndate zu'ε p'uya, bi m'mäp'u ni hyandra xisu hä rá basi. Høntho di m'meni, 'bexta zaprá basi. ⁵ Nuna ra xisu mi hä rá basi, bi m'mähra ts'unt'u nuna ja ngue da zedi di manda ua ja ra ximhäi. Pe nuna ra ts'unt'u bi zixpu bí 'bu Oja ngue 'dap'u daní mmihmi. ⁶ Nuna ra xisu bi 'dagui, i map'u bí ja ra dapo, ya xi zännbabi Oja n'na ra xequi di m'mui. Ja di t'unnbu te da zi mente n'na mahuahí 'nε yociento 'nε hyate ma pa.

⁷ Mi tho'a p'uya, bi nja n'na ra datunhni p'u mahets'i. Bi 'yøtra tunhni'a rá hmu yø anxε ni hu ngue ra Miguel. Bi mfäxui mi'da yø anxε di manda. Bi ndunhui na ra ndate zu'ε, 'nε xquet'a bi mfäxui yø anxε na p'uya. ⁸ Pε nuna ra ndate zu'ε, bí 'behra tunhni p'u mahets'i. Ya hin'yu ha di m'mui. ⁹ Nuna ra ndate zu'ε bá t'engua ja ra ximhäi, gä bá n'youi yø anxε di manda. Nuna, guehna ra nyogui c'εya ni hu ngue ra zithu 'nε ra Satanás. Guehna hätyø ja'i 'bui gä rá ngani nximhäi naya.

¹⁰ Mahøndá øde ngue bá nya maya man'na, pe ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Ya bi zōnna ora da yan'Oja yø ja'i ya. Oja ya uđi ngue ja rá ts'edi, da guehra Cristo ya uđi ngue ja rá ts'edi. Porque nuna ra pa ra xui mađi yahma cuh p'u ha 'bha Oja, ya bá thøn'athi naya. ¹¹ Guehya ma cuh bi dapra zithu ya, porque nu'a i du ra De'yo, ja rá ts'edi ngue bi hojpa yø ts'oqui. Guehya himbi zu bi ma ngue εc'ei ra De'yo ya. Himbi zu bi manna hya, madague'a bi tho. ¹² Bí ja ra johya mahets'i. Di johya to gä bí 'bap'u. Pε huεcate yø ja'i 'bap'u ja ra häi, da gue'u 'bap'u ja ra jathe, huεcate. Porque nup'u ja ra ximhäi ya, ja 'bap'u ra zithu. Janjuani ngue mbøcue ya, porque pađi ngue ya mits'u dra pa da thaspa ra güenda —bi 'yεna.

¹³ Nuna ra ndate zu'ε 'mø mambá t'engua ja ra ximhäi, bi hyoni ha 'bakra xisu nuna xi m'mährá ts'ant'u, porque sui. ¹⁴ Pε nuna ra xisu, Oja bi japi ngue bi nja yø zahua tengutho n'na ra pents'u, ngue bi zä bi 'dagui. Bi zop'u ra ndate zu'ε, bi map'u ja n'na ra dapo xi zänba Oja ngue di m'mai. Nup'u ja ra xequi bi zøni, ja bi t'unnbu te bi zi mēnte nhyu jeya made. ¹⁵ Nu'a ra ndate zu'ε, bi bønna dehe p'u ja rá ne, bi gohi ngue ra ndate dehe. Bi nepe ngue xta nduxra xisu 'mø xtí nthēui. ¹⁶ Pε ra xisu, bi mäxra häi ngue bi dutra dehe bá pømp'u ja rá ne ra ndate zu'ε. ¹⁷ Janangue nuna ra ndate zu'ε mathoguitho bi mbøcue ngue sahna ra xisu himbi zadi. Bi ma p'uya ngue bi 'yørpabi ra tunhni'u yø basi ra xisu. Nuyá, guehya yø ja'i øt'e te di manda Oja ya, hingui nne da hye'a ra hya bi zohra Jesucristo.

13

¹ Dá m'mäcä p'u ja ra nenga jathe p'uya. Dá handi ngue bá pøxma xøts'e ra dehe man'na ra ndate ts'ozu'ε ja yoto yø ya, ja 'det'a yø danj, 'da'a n'na ra corona oxyø danj. Yø ya p'uya, nt'ot'i p'u yø thuhu ngue hingui nnu manho Oja. ² Nuna ra ndate ts'ozu'ε, di nequi tengu ra tigre. Ja yø gua tengutho yø gua ra oso. Rá ne p'uya, tengutho rá ne ra dafanzate. Nuna man'na ra ts'ozu'ε ngue ra thenj p'uya, guehna ra zithu na, bi japi bi nja rá ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε bá pøxp'u ja ra jathe. Bi unná nthuts'i ngue da mi, di manda'u to di

manda ra zithu. ³ Nuna ra ts'ozu'ε p'uya, di nequi ngue xí ts'ennbabi n'na rá ya, ya ja ngue da du. Pε bi zä rá ts'et'i mi ja. Mi nu yø ja'i ngue bi zä rá ts'et'i, bi nsu gätho yø ja'i 'bui rá ngani nximhäi p'uya, ya i mähä yø ja'i na ra ndate zu'ε p'uya. ⁴ Bi danne yø ja'i ra zithu p'uya, porque bi bahyø ja'i ngue gue'a ra zithu xí unna ts'edi ra ndate ts'ozu'ε. 'Nεε'a ra ndate ts'ozu'ε bi danne yø ja'i p'uya. I εnyø ja'i:

—¿Haru gue 'buhman'na ngue tate tengu na ra ndate zu'ε? ¿Te'o da bøni ngue da zä di ndunhui na? —εnyø ja'i.

⁵ Bi t'unná ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε p'uya ngue bi xohrá ne, bi nya. Bi manyø hya ngue di 'yets'i, 'nε bi manyø hya ngue nnohman'u Oja. 'Nε yote ma yoshna bi ts'ännbi ngue di nja rá ts'edi. ⁶ Bi nøhman'u Oja p'uya. Bí nøhman'ubi rá thuhu. Bi nøhman'ubi rá nija Oja, co gätho'u bí 'bha mahets'i bi nøhman'u. ⁷ Bi t'unná nt'edi p'uya ngue da 'yørpabi ra tunhni yø ja'i ya o rá 'yε Oja, 'nε da dapi. 'Nε bi t'unná nt'edi ngue di manda gätho yø ja'i 'bui ndap'u bi zä yø häi, ngue 'dama 'dan'yo yø hya ga ya. ⁸ Nuna ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gätho yø ja'i 'bui rá ngani nximhäi, gä bi danne. Guehya yø ja'i hinga nt'ot'ibi yø thuhu p'u ja ra libro ca ra De'yo nuna bi tho. Nuna ra libro na, hante di nhohra ximhäi ya bá nt'ot'ibi yø thuhu te'o gätho ja ngue di nthēui ra 'da'yo te.

⁹ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua. ¹⁰ Nu ra ja'i sixrá mmic'eiui ngue da got'i, xquet'a 'nεε ra gote da jot'i. Nu ra ja'i da hyo rá mmic'eiui conna juai, xquet'a ra hyote jatho ngue di du conna juai. Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja, jatho ngue da zeti hangu ra n'u ja ngue da thogui, 'nε da 'yεc'ei xanho ngue di nja'a te ra hya bi man'Oja ngue di nja.

¹¹ Mahøndá nugä man'na ra ts'ozu'ε p'uya ngue bá pøxma xøts'e ra häi. Nuna p'uya, ja yoho yø danj tengutho ra De'yo. A nu'mø mi nya, bi nya tengutho ga ya ra zithu nuna ra thenga zu'ε. ¹² Nu'a te gä rá ts'edi mi ja m'met'o na ra ndate ts'ozu'ε rá madi, gue'a rá ts'edi bi japi bi nja'a, i nnutho te gä bi 'yøt'e. Nuna rá yoho ra ts'ozu'ε bá pøxp'u ja ra häi, bi japyø ja'i 'bha nximhäi ngue da danne na ra ndate ts'ozu'ε xpí bøxp'u

ja ra dehe, nuna xi zä rá ts'et'i m'met'o. ¹³ Nuna rá yoho ra ndate ts'ozu'ε p'uya bi 'yøtyø milagro, yø hmi yø dä yø ja'i asta øt'e ngue bi tähyø sibi mahçts'i, so ua ja ra ximhäi. ¹⁴ Bi t'unná ts'edi ngue da 'yøtyø milagro mente n'youi na rá mmits'o zu'εui rá madi. Bi nepe ngue gue'a di hyätyø ja'i 'b'u'a nximhäi ngue di mähä. Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi hoca n'na ra dahmu di nequi tengutho rá hmi na ra ndate ts'ozu'ε xi ts'enj connä juai 'ne xi zä rá ts'et'i. ¹⁵ Mi hocra dahmu yø ja'i p'uya, nu'a rá yoho ra ndate ts'ozu'ε xpí bøxa häi, bi t'unná ts'edi ngue bi japi bi nja rá te ra dahmu ngue di nya. 'Ne di manda na ra dahmu, ngue da tho'u yø ja'i hindä ne da danne. ¹⁶ Nuna ra ts'ozu'ε p'uya, bi ja ts'edi ngue gätho yø ja'i da ma mamarcabi yø 'ye ngue yø n'yei ogue yø de. Gä bi ma mamarca yø ja'i, dingüε dinnoho, yø mmemmeti, yø hyoya, gue'u 'b'hyø hmu, gue'u hinjo'o yø hmu, Gä bi ma mamarca. ¹⁷ Ya hinjonda zä da däi 'ne hinjonda zä da mä ngue'mø hingui n'youi ra marca ngue rá thuhu ra ndate ts'ozu'ε, ogue gue'u hangu yø número n'youi rá thuhu. ¹⁸ I nne ngue di n'yomfεni xanho ra ja'i, para ngue da dinya yø hyä ja ua. Da zännbi hangu yø número pøts'e ngue n'youi rá thuhu ra ndate ts'ozu'ε. Gue'a ra número n'youi rá thuhu ra ja'i'a. Nuna ra número na, guehna ngue 'dato ciento 'ne hyate ma'dato.

14

¹ Ma nhannigä mahøn'a p'uya, dá nugä ra De'yo 'bäp'u ja ra nyuni Siön. 'Dap'u 'bähmi'u n'na ciento 'ne yote magoho mahuahj nja'i. Guehya nt'ot'ibi rá thuhu ra De'yo p'u ja yø de ya, conná thuhu rá Papá. ² Mahøndá øcä mi'da yø hyä bi ja mahçts'i. Pe ra ndøts'edi ga nt'øde yø hyä. Nup'u dá øde ngue gui hi yø hyä, tengutho gui hi yø dehe, ogue tengutho p'u gui thoni ra ngäni p'u dá øde. Yø me'bida ngue yø arpa p'uya xandøngu dá øde. ³ Guehya tutä n'na ra 'da'yo thuhu p'u ni hyandrä nhudi Oja ya, hapu huyha 'däte magoho di mäspu hu Oja, hapu 'bä'u goho 'bäp'u ja yø ts'at'i ra nthuts'i. Nuna ra thuhu tuti,

hinjongui padi tema thuhu, sinoque pase'u n'na ciento 'ne yote magoho mahuahj, guehya yø ja'i bi nyanyø te ua ja ra ximhäi ya. ⁴ Guehya yø ja'i hinha ga hyε Oja, bi nsupi hangu ra pa. 'Ne n'youi ra De'yo hapu ni ma. Guehya yø ja'i rá mæditho bi ma mapøhø p'u 'b'hyø ja'i nximhäi ya, para ngue da zo rá 'ye Oja co 'nehra De'yo da zo rá 'ye. ⁵ Guehya yø ja'i hinjam'mø bi manna fehni ya. Nuna Oja, hin tema nts'o bi dinnbi ngue di zai.

⁶ Dá handä man'na ra anxε bí 'yo maya p'uya. I mmanna hoga 'da'yo hyä nuna ja rá ts'edi para zantho. Bi xihra hyä yø ja'i 'b'ui Gä rá ngäni nximhäi, nuya yø ja'i 'dama 'dan'yo yø hyä ga ya. ⁷ Pe ra ndøts'edi ga nt'øde ra hyä bi ma, bi 'yεmbyø ja'i:

—Dami suhu Oja. Dami 'yεspahu, porque nuna Oja, ya bi zønna ora da hyaspa ra güenda yø ja'i ya. Dami thannehu na Oja bi hoqui te Gä bí ja maya, 'ne bi hoqui te jua ja ra häi. 'Ne bi hoqui te Gä jap'u ja ra jathe. 'Ne bi xityø dehe hapu Gä pøhø —bi 'yεmbyø ja'i.

⁸ Mahømbá εrpøtho man'na ra anxε p'uya. Bi 'yεna:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Porque guehya yø ja'i Babilonia bi gatra 'yu na ra nts'o øtyø ja'i 'b'u'a nximhäi. I tenthø'a te ra nts'o øtyø ja'i Babilonia.

⁹ Nuna rá hyu ra anxε bá nya maya p'uya, ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Nu to Gä thanne ra ndate ts'ozu'ε 'ne thannebi rá dahmu, ogue di n'uni da ma mamarcabi rá de ogue rá 'ye, ¹⁰ guehya yø ja'i di nthui ra castigo xa nzän'Oja ya. Porque nuya yø ja'i su Oja, ya xa zänni ngue di sätra ndate p'u ja ra sibi di danzø connä asufre. Da nudyø anxε Oja, da guehra De'yo da nutho te da thohya yø ja'i ya. ¹¹ Nu'a ra 'bifi da pøxpø ha da zä ra ndate yø ja'i, para zantho di nja ra 'bifi. Ra pa ra xui da zä ra ndate to thanne ra ndate ts'ozu'ε ogue thannebi rá dahmu, ogue ma marca ra ja'i conná thuhu ra ndate zu'ε. ¹² Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'ye Oja, jatho ngue da zeti hangu ra n'u ja ngue da thogui. Da 'yøt'e te di manda Oja, 'ne 'yo di he'a ga 'yεc'ei ra Jesús.

13 Dá øcä man'na bá nya mahets'i p'uya, bi 'yengui:

—Damí cuatrá sacua ya yø hya jaua ya. Rá mmenthí dī nthēui yø 'yēc'ēi di du'a ngue ørpa rá 'bēfi rá Jesús. Porque guehna rá hya mmanna Espíritu Santo na ngue ena: “Ya bi zerp'ua te gä rá n'u xa thogui. Nu'a rá 'bēfi Oja xa 'yørpe, bí ja rá njut'i p'ua mahets'i”.

14 Mahøndá handä maya p'uya, dá nu n'na rá t'axca gui, huxpua n'na nc'ei, oxrá ya n'na rá corona ngue rá oro. I há rá t'exu het'i xandønho. 15 Nup'ua ja rá nija bí ja mahets'i p'uya, bá pømp'ua n'na rá anxē ngue rá ndøts'edi gä mmat'a huxma xøts'e rá gui. Bi 'yēmbi:

—Ya bi yaxyo hmudä ja gä rá ximhäi. Ya bi zønna ora gui hyets'i —bi 'yēmbi.

16 Nuna huxpua ja rá gui p'uya, bi hyexyo hmudä mī jap'ua ja rá häi. Gä bi peti.

17 Bá pøm man'na rá anxē p'ua bí ja rá nija mahets'i p'uya. Bá hya man'na rá t'exu ngue het'i xandønho. 18 Nup'ua ja rá altar, bá nēxpua man'na rá anxē ngue ja rá ts'edi ngue dá ja rá sibi. Rá ndøts'edi gä mmat'a há rá t'exu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ya bi yaxyo uva jap'ua ja rá ximhäi. Damí hyequi —bi 'yēmbi.

19 Nuna rá anxē ts'o p'uya, bi hyecyo uva mī jap'ua ja rá ximhäi, gä bi peti. N'narbu bi gatyø uva ngue dá thē'mi. Nuna rá hya na p'uya, i nne dá ma ngue rá ndate castigo dá ja Oja. 20 Nu'ua yø uva bi ma nthē'mi p'ua maxøts'e rá danihni. Nup'ua bi ma nthē'mi yø uva, nu'a rá ngui bi bønī, gä rá ji. Nu'a gä 'yensyo ya yø ndøfanī 'mø njumbi rá freno, nup'ua ha pøxrá ne, gue'a ganhē rá jī'a. Nu'a ganzant'i p'ua ha ja yø ji, bi ma asta hyu ciento kilómetro.

15

1 Dá handä mahets'i man'na rá hmeya ngue mathoguiho rá ndussutho. Dá nu yoto yø anxē. N'na ngu n'na ya yø anxē, i há rá n'ua ja ngue dá ja. Nu'mø bi nja ya yoto yø ndate n'ua, ya bi nja gätho'a te rá castigo ja ngue dá ja Oja p'uya.

2 Dá nugä n'na rá xequi ngue titho, tengutho rá jathe p'ua gui nēqui, dī nēqui

tengutho rá xito 'mø brá o rá sibi mbo. Ja tøp'ua gätho ya yø ja'i xi dapra ndate ts'ozu'ē p'uya, ngue himbi ne bi dannebi rá dahmu. 'Nē himbi ne yø ja'i xta mma mamarca conna número n'youi rá thuhū rá ndate ts'ozu'ē. Gä há yø 'bida xi un'Oja. 3 I tutra thuhū mī tutra Moisés rá mēfi Oja. Guehna rá thuhū turpabi rá Dē'yo p'ua ha 'bäi. I ena:

—Mathoguiho mazihotho te guí øt'e grá Hmu, má Oja'i. I jase ni ts'edi. Majuanī ngue gä xanho te guí øt'e. Grá dast'abi ngue yø ja'i 'bui rá ngunī nximhäi. 4 ¿Te'o dá bønna grá Hmu ngue dá 'yēna hinda nu mansu'i? ¿Te'o dá bønī ngue dá 'yēna hinda zä dá 'yēts'a'i? Porque høn'atho'i ngue gä rá nho guí øt'e. A nuyá, dá ehē gätho yø ja'i 'bua nximhäi ya ngue dá danne'i. Porque ya bi nu yø ja'i te guí øt'e, gä gue'a ní 'yup'ua guí øt'e —bi 'yēna.

5 Mī tho'a p'uya, dá nugä ngue bi xohra nija bí ja mahets'i. Nup'ua mbonnija, ja dá nugä p'ua rá xequi mathoguiho xa ndaxqui, ja m'mets'i p'ua yø xindo nt'ot'i rá ley Oja.

6 Nup'ua ja rá nija p'uya, bá pømp'ua yoto yø anxē ya xtá nu m'met'o ngue bá hya rá ndate n'ua ja ngue dá ja. Gä di t'axca he, 'nē gä di ngutra oro yø tiya. 7 Nu'a n'na 'bär'ua ja rá nhudi Oja p'uya, bi unni 'da'a n'na rá mohi ngue rá oro'ua yoto yø anxē. Nup'ua ja yø mohi bi unni, ja yup'ua rá ndate castigo dá ja Oja nuna 'bui para zantho. 8 Nup'ua mbonnija p'uya, yup'ua rá 'bifi n'youi rá ts'edi Oja maguesē. Pē hinjongui sä dá yat'ambo nnija. Dá zä, pē asta gue'mø gä bi nja'ua yoto yø ndate n'ua ja ngue dá ja ya yoto yø anxē.

16

1 Mahøndá øcä man'na rá hya bá nya p'ua ja rá nija mahets'i p'uya. Pē rá ndøts'edi gä xi'ua yoto yø anxē, bi 'yēmbi:

—Ní mähä ya. Nu'ua yoto yø mohi guí thēhu ngue n'youi rá castigo dá ja Oja, damí 'yømmi p'ua ja rá ximhäi ya —bi 'yēmbi.

2 Nu'a rá mudi rá anxē p'uya, nu'a rá mohi mī thē, bi 'yømp'ua ja rá häi. A nuyá gätho yø ja'i mī n'youi rá marca rá ndate ts'ozu'ē p'uya, 'nē xi dannebi rá dahmu, bi nja yø ndate sasi ngue mandø n'utho.

³ Rá yoho rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá jathe. Rá dehe p'uya bi gohi ngue rá ji, éna bi ts'enna ánima. Gätho'u mi ja yø te p'u ja rá jathe, Gä bi du.

⁴ Rá hyu rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja yø dathe, gätho p'u ha pøhyø dehe. A nuyá, gätho yø dehe, Gä bi gohi ngue rá ji. ⁵ Dá øde ngue bá nya rá anxe nu'a bi ts'onnyø dehe, bi 'yena:

—Nu'i grá Hmu má Oja'i, gue'e guí 'buhya. Mente yø pa xa thogui xcá m'mui. Pe Gä rá nho gni 'bui. A nuyá, nu'a rá castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya. ⁶ Porque nuyá gadi japrá castigo ya, guehya bi hyo yø ja'i o ni 'ye ya, 'nehyo pøngahya xa mmamp'a'i ni hya, Gä xa hyo. Janangue guí unyø njut'i ya, Gä japi ngue bi zi rá dehe bi nji.

⁷ Dá øcá mahøn'a p'uya ngue bá nya man'na p'u ja rá altar. Bi 'yena:

—Nu'i grá Hmu má Oja'i, gue'e majuaní ngue jase ni ts'edi. Nu'a te rá castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya —bi 'yena.

⁸ Rá goho rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá hyadi. Rá hyadi p'uya man'na mandø mpatho. Mathoguitho uhyø ja'i'a Gä ndømpa. ⁹ Mathoguitho bi nzø yø ja'i ngue'a te Gä ndømpa rá hyadi. Pe hingui nne yø ja'i di 'bätyø mmui ngue di n'uni dá 'yespabi Oja. Sinoque man'na nnømman'u ná Oja ja rá ts'edi ngue bi pennbabi rá n'u thogui.

¹⁰ Rá cat'a rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yønnbabi p'u ja rá nthuts'i rá ndate ts'ozu'ε. Nup'u ha Gä di manda ná p'uya, Gä bi gohi ngue rá 'bexui. Asta sa yø janí yø ja'i ngue sä rá ndate. ¹¹ Pe madague'a bi zä rá ndate yø ja'i ngue yø ndate sasi, himbi ne xti 'bätyø mmui ngue xta hyep'u rá nts'o Gä 'yo. Sinoque éna man'na bi nømman'u ná Oja bi 'bu mahets'i.

¹² Rá 'dato rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá dathe Eufates. Rá dathe p'uya bi 'yot'i, para ngue dá zä dá tho'u yø ts'edi yø dast'abi mambá ep'u, ni 'yep'u ni bøxyadi.

¹³ Dá nugä p'u ja rá ne rá ndate ts'ozu'ε xa ntheni, 'nep'u ja rá ne'a rá mmits'o zu'eui, 'nep'u ja rá ne'a rá fehni pøngahya, 'da'a n'na rá ts'onthi bá pømp'u ja yø ne, di nequi tengutho rá 'ue. ¹⁴ Guehya yø ts'onthi dá zä

dá 'yøtyø milagro. Bi bøni ngue dí peti gätho yø dast'abi 'bu'a nximhäi. Nu'mø rá pa dá ep'u ná Oja jase rá ts'edi ngue dá hyaspa rá güenda gätho yø ja'i, guehya dá nanguí ngue dá 'yørpabi rá datunhni Oja ya.

¹⁵ Gätho ya yø ja'i øhya yø hya nt'ot'i ua, dami 'yøhmæ xanho ná rá hya mmanna Cristo, bi 'yena:

—Nu rá pa Gä ma ehε, n'na zihmantho Gä søhø, tengutho 'mø ha bi zønna bε, hingui fadi tema pa dá zøhø, di njarbatho. Pe rá mmenthi di nthēui to hingui aha, i fährá t'axca he n'namhma ngue hīndi n'yo mangøtho, 'ne hīnda mesrá sä ngue dá hīn'yu rá t'axca he dá hye —i éna.

¹⁶ Nu'u yø dast'abi bá ts'i p'uya, bi mpeti p'u ja rá xequi guí hutyo ja'i Gä ya rá hya ngue rá ebreo, ngue rá Armagedón.

¹⁷ Rá yoto rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá ndahi. Nu'a rá nija bi ja mahets'i ha ja rá nhudi Oja, ja bá nya p'u man'na, pe rá ndøts'edi Gä 'yena:

—Ja bi zep'u'a te ja ngue di nja ya —bi 'yena.

¹⁸ Bi nja yø huæi p'uya, bi nja yø ngäni. Janjuaní ngue rá ndihí. Bi 'yan'ahäi, mathoguitho rá ndøts'edi i 'yaní. Mente yø pa xa m'mahyo ja'i ua ja rá ximhäi, hīnjam'mø xi nja'a te bi nja. ¹⁹ Nuna rá danihni Babilonia, hyu xequi bi bøni ngue bi t'i'ahäi. A nuyá gätho yø hnini ja rá nguni nximhäi, Gä bi xot'i. Oja bi unná njut'i'a rá hnini Babilonia, bi mennbabi rá castigo ngue sui. ²⁰ Gätho yø t'uhäi ja made yø jathe, 'ne yø t'øhø, ya hīnha mambi nequi. ²¹ Bi zoxyø ja'i yø ndate ndo bi nja. Pe mandø nnohotho, yote kilo ganhyu n'na rá ndo. Pe yø ja'i p'uya, nu'a Gä nzä rá ndate ngue yø ndo bi nja, éna gue gue'a man'na Gä nnømman'u Oja'a.

17

¹ Bá ε'a n'na'u yoto yø anxe mi the yø mohi p'uya. Bi 'yengui:

—Bí 'yεcua ya. Gä ut'a'i rá castigo dá thohna xisu mathoguitho rá 'yots'om'mäi, huxma xøts'e rá jathe. ² Yø dast'abi 'bui Gä rá nguni nximhäi, Gä xa n'yots'om'mäiui ná rá xisu ná. Dá guehyø ja'i 'bui Gä rá nguni

ra ximhäi, gä xa itibi ngue di sitra sei ngue rá 'yots'om'mäi —bi 'yengui.

³ Ra Espiritu Santo bi pärca ma nthandi. Ra anxε bi zixcagui p'ua bí ja ra dapo. Ja dá nugä p'ua n'na ra xisu huxma xøts'e ra ndate ts'ozu'ε xantheni, xpí bøxpua ja ra dehe. Nup'ua ja rá do'yo na ra ts'ozu'ε p'uya, ma zinni p'ua yø thuhü nü'ma ngue hingui nnu manho Oja. Nunä ra ts'ozu'ε ja yoto yø ya 'nε ja 'det'a yø dani. ⁴ Nunä ra xisu p'uya, ra 'bojapoi rá he conna theni. N'youi yø dønü ngue ra oro rá he, n'youi yø ts'udo mazihotho gui nεqui, n'youi yø do ni hü ngue ra perla. I the n'na ra mohi ngue ra oro. Nu'a te gä rá nts'o xa 'yøt'e, gue'a pop'ua ja rá mohi'a, porque ja rá ts'oqui na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi. ⁵ Nt'ot'i n'na ra thuhü p'ua ja rá dε ra xisu ngue hingui fadi te ga mbøni. Pε nu'a ga mbønna ra hya na ngue εna: “Nunä ra danihni Babilonia, guehna ra mamá na ngue gätho yø 'yots'om'mäi 'bu'a nximhäi, 'nε'a te gäma nts'o i ja”. ⁶ Nunä ra xisu, dá nu ngue iti. Porque xa nzipyø ji ya yø ja'i Oja xa thopi ngue hingui nsäya mma hanja na ra Jesús. A nugä p'uya dadi 'yøtho hanja te dá nu. ⁷ Ra anxε p'uya bi 'yengui:

—¿Hanja ngue gadi 'yøtho? Nugä ga xi'i te ga mbøn'a te gä nu ya, ngue ra xisu, huxra xatha ra ndate ts'ozu'ε, nunä ja yoto yø ya, 'nε ja 'det'a yø dani. ⁸ Nunä ra ndate ts'ozu'ε gä nu ya, guehna ya fadi ngue mi'bu'a m'met'o naya, 'nε nuya hinha madi nεqui ngue di 'buhya. Pε hōnda pøxpua ja ra ots'i hinha rá nεgui ganhe. Rá nεgui p'uya da ma ra castigo. Asta gue'mø mambá fa'a nximhäi, ya bá nt'ot'i p'ua ja ra libro yø thuhü ya yø ja'i ja ngue di nthēui ra 'da'yo te. Pε nuya yø ja'i hinga nt'ot'ibi yø thuhü p'ua ja ra libro, nü'mø bi nü ngue di 'bui mahøn'a ra ndate ts'ozu'ε, dadi 'yøtho.

⁹ Nuya yø hya jaua, i nne ngue da dani xanho rá n'yomfeni ra ja'i, para ngue da dini xanho hanja ra hya. Nuya yoto yø ya ra ndate ts'ozu'ε, guehya ga mbøni ngue yoto yø nyuni nnøpa nthuts'i ra xisu ya. ¹⁰ 'Nε xquet'a nuya yoto yø ya i ja, ga mbøni ngue yoto yø dast'abi. Ya bi du'ua cut'a yø dast'abi. A nu'a n'na'ua p'uya, i nts'ut'abitho ya. A nu man'na p'uya, tobe

hindi bentrá cargo. Pε nü'mø ya bi mi ngue di bentrá cargo, hinga ya'atho di nts'ut'abi.

¹¹ Nunä ra ndate ts'ozu'ε mi fadi ngue mi 'bu'a m'met'o, 'nε hinha madi nεqui ngue di 'buhya, guehna rá hyato ra dast'abi di m'mahna. Mayø n'youi'ua yoto yø dast'abi m'met'o. Rá nεgui ya, ya da ma ra castigo.

¹² A nü'ua 'det'a yø dani gä nurpi, gue'ua ga mbøni ngue 'det'a yø dast'abi'ua. A nuyá, tobe hindi bentyø cargo ngue di ndast'abi ya, pε nü'mø ya bi bentyø cargo ngue di ndast'abi, 'da di ndast'abiui na ra ndate ts'ozu'ε p'uya. Pε hōnda n'na ora di ndast'abi. ¹³ Nuya 'det'a yø dast'abi 'da'igu da ma. Di nhεcahya, ngue nü te da manna ra ndate ts'ozu'ε, gue'a da 'yøt'a. ¹⁴ Guehya da 'yørpa ra tunhni ra Dε'yo ya. Pε ra Dε'yo di ntatetho, porque guehna ra Hmu na ngue yø hmu. Guehna ra dast'abi na ngue yø dast'abi. A nuya yø ja'i hinha ni hyehra Dε'yo p'uya, ya yø n'yohu, porque guehya yø thanhni Oja ya. Janangue bi zonhni ngue da 'yεc'ei ra Dε'yo.

¹⁵ Ra anxε p'uya mahømbi 'yengui:

—Nunä ra jathe gä nü ngue huxra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya, ga mbøni ngue guehya yø nación i ja gä ra ximhäi ya. Guehya yø ja'i 'bup'ua ja yø hnini, 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya. ¹⁶ Nu'ua 'det'a yø dani gä nurpabi ra ndate ts'ozu'ε, guehya da nü man'ua ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya. Guehya di sätra n'ua ra xisu, asta da mõpa ra xisu ngue da za. Nu te di pongui da 'yüdi. ¹⁷ Nuya 'det'a yø dast'abi bi nhεcahya ngue 'da'igu da 'yøt'e. Di n'unü ngue ra ts'ozu'ε bi unyø ts'edi, ya gä 'yørpa Oja'a ngue ngu'a da 'yøt'e n'namhma ngue di nja'a te xpa nzän'Oja ngue di nja. ¹⁸ Nunä ra xisu gä nü p'uya, gä mbøni ngue guehna ra danihni di manda gätho yø dast'abi 'bu'a nximhäi na.

18

¹ Mi tho'a te dá nugä p'uya, mahōnda nugä man'na ra anxε bí 'yε mahets'i. Di nεqui ngue xandø nzaqui, asta gä ra ximhäi di yot'a te gui yoxni. ² Pε ra ndøts'edi ga mafi, i εna:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Bi gohi ngue yø ngu yø ts'onthi ya.

Ja bi 'yørbu yø 'bafi yø ts'int's'u xandønts'o. ³ Porque gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi xa itibi ra vino jap'u ngue'a rá 'yots'om'mäi ga 'yo. Nu'u yø dast'abi 'bui rá ngani nximhäi, Gä yø 'yots'om'mäi, porque øt'e tengutho mi øtya yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini. Gätho yø pøhø 'bu'a nximhäi, gätho xa mmæmmeti ngue mathoguitho maní anyø mentyu ya yø ja'i ya.

⁴ Dá øcä man'na ra hya bí 'yε mahets'i p'uya, bi 'yεna:

—Ague ma ja'i'ahu, dami pømhmu p'u ja ra danihni. 'Yogui øthua ra ts'oqui øtyø mmengu p'u, n'namhma ngue hingui thohma'a ra castigo da tho'u. ⁵ Porque nuya yø ts'oqui øt'e, xøgue ja di fixta p'u, i søni asta mahets'i. Nuna Oja p'uya, ya hingui hät'i da zeti hangu ra nts'o øtyø ja'i.

⁶ Bi sihyø anxε p'uya, bi t'εmbi:

—Dami jahu ra castigo ya. Nu te xa 'yørpabi yø ja'i xa'uni, ndoble ra n'uni gui japhu ya. Nu'a te ga nzaqui ra vino xa unyø ja'i ngue xa nzi ya, ndoble drá nzaqui ra vino gui unhu da zi ya. ⁷ Mathoguitho xanja mpähä yø ja'i, xa 'yets'i ngue mi ja yø mentyu. Gue'a mathoguitho ra n'u gui säthua ya. Porque mi emp'u ja yø mmui: “enthø di ndast'abihua ua dí 'buhmu, hinte dadi 'behmu, 'nε hinjam'mø da 'yεhra pa ga nnuhu ra dummui”, mi εna. ⁸ Janangue nuyá, n'na patho di nja ra ndate da thohya. Di nzoni, di ntu manthuhu, da du yø ja'i, di nzø ra hnini. Porque jase rá ts'edi na ra Hmu Oja, ngue da japra castigo na ra hnini na.

⁹ Nu'u yø dast'abi 'bu'a nximhäi ngue 'da'igu xa 'yøt'ui ngue 'yots'om'mäi 'nε xa 'yets'i ngue ja yø mentyu, guehya di nya dummui ya, 'nε di nzom'mø bi nu bi nagra 'bifi ngue di nzø ra hnini. ¹⁰ Yap'utho da 'bähyø ja'i ngue da hyandi te di nja. Porque da zu yø ja'i'a ra castigo di nja. Da 'yembra hnini p'uya: “Huεcate ra danihni Babilonia. Mi ja rá ts'edi, pε nuya n'na ts'uquits'utho i nja ra castigo bi thohya”, da 'yεnyø ja'i.

¹¹ Nu'u yø pøhø 'bui Gä rá ngani nximhäi, di nya dummui 'nε di nzoni ngue te da thohra danihni. Porque ya hinjo'o to da dämbyø 'beni bá du ngue da mä. ¹² Ya

hinjo'o to da dämbyø 'beni ngue ra oro, ogue ra t'axi, ogue yø ts'udo mazihotho, ogue yø perla. Ya hinda thänyø hoga ulu ni hu ngue ra lino, ogue yø seda, ogue yø 'bojapoi, ogue yø theni. Ya hinda thänyø za 'dama 'dan'yo ga yuni, ni xinga gue'u yø dani mahotho gui nεqui 'mø bi ma mahoqui, ogue yø hoga za, ogue yø bronze, ogue yø t'εgui, ogue yø do ngue ra mármol. ¹³ Ya hinjonda dämbyø 'beni ngue yø canela, ogue yø cosa mahoqui ngue mahotho ga yuni, ra bopo t'uts'i, ra mirra, ra perfume, ra vino, ra aceite, ra hojani ngue ra trigo. Ya hinjonda dännyø ndani, ogue yø de'yo, ogue yø ndøfani. Ya hinjonda dännyø carro. Ya hinjonda dämbya yø ja'i pä ngue øtra 'befi hingui taha. ¹⁴ Yø pøhø p'uya da 'yembra hnini: “Nu'u yø cosa mathoguitho madí ho'a ni mmui gui si ya, ya hin'yua p'u'a ya. Para zantho gá 'behni mentyu co gätho'a tema cosa mi øt'a'i ra nho”, da 'yεmbi.

¹⁵ Nu'u yø pøhø madí pøhya yø cosa ya, janjani ngue xa mmæmmetitho ngue'a te mi päp'u ja ra hnini. Pε nuya yø ja'i ya, yap'utho da 'bäi ngue su'a ra castigo di njap'u ja ra hnini. Di nya dummui p'uya, asta dara zoni. ¹⁶ Da 'yεna: “Huεcate ra danihni. Mi 'bui tengutho n'na ra xisu ngue mi he yø ndøhoga ulu. Mi he yø ulu ngue ra 'bojapoi. Mi he yø ulu ngue yø theni, n'youi yø døni ngue ra oro, n'youi yø ts'udo mazihotho, n'youi yø perla. ¹⁷ Pε nuyá, n'na ts'uquits'utho i guadi te mi pεsya”, da 'yεna.

Yø barco 'yop'u ja yø jathe, op'u yø ja'i ngue yø hmu, conyø pasajero, gätho'u to ja yø 'befi, yap'utho da nsäya yø barco ngue da hyandyø ja'i te di nja. ¹⁸ Nu'mø bi hyandi ngue ya di nzø ra danihni p'uya, asta dara mahyø ja'i. Da 'yεna: “¿Hapue ja man'na ra danihni tengu nu ra hnini nu?” ¹⁹ Da 'yaxyø fonthäi yø ya yø ja'i p'uya, di nzoni. Di nya dummui, da 'yεna: “Huεcate ra danihni. Gätho'u to di 'yonyø barco p'u ja yø jathe, xa mmæmmetitho ngue ja mi mpäp'u ja ra hnini, ngue mayøndø mmæmmeti yø mēhnini. Pε nuya, n'na ts'uquits'utho i guadi te mi pets'i”, da 'yεna.

²⁰ Gä di johya'u bí 'bu mahets'i conná ngue'a te bi thohra danihni. Di johya

yø representante ra Cristo, co gätho yø pøngahya Oja. Gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'ye Oja, gä di johya, Nu'a ra castigo bi njapra hnini, bi hyaspa ra güenda Oja'a te xa ja'ahya yø ja'i ya.

²¹ Man'na ra anxε p'uya, mandø nzaquitho, bi hyaxa n'na ra ndødo ngue hingma nets'i'a ganhyu, entho ra molino. Bi 'yennbu ja ra jathe p'uya. Bi 'yembi:

—Tengutho ra do jaua ya ngue hin haru nma hnu, di njarbatho na ra danihni Babilonia ya. Ya hin haru nmi nequi mahøn'a. ²² Nup'u ja yø caye ra hnini, ya hinjam'mø nma t'øde mahøn'a ngue di m'mahyø mε'bida ngue yø arpa. Ya hinma t'øde ngue di m'mahyø mixt'a corneta ogue yø flauta. Ya hinma hnu ngue di m'mahyø mεfi 'dama 'dan'yo ma'bεfi da 'yøt'e. Ya hinma t'øde ngue dadi hi yø njuni. ²³ Ya hinni mantho da hnu ngue høndi nja yø nyot'i ngue yø lámpara. Ya hinni mantho da hnu ngue høn dadi hi yø ja'i p'u di nja ra nthati. Da guahra danihni, madague'a entho mayø hmu'u madi mpøp'u ja ra danihni. Nu'a te yø nt'ete man'i n'yo, mi hät'i gätho yø ja'i 'b'a' nximhäi.

²⁴ Ra danihni Babilonia bi njapra castigo, porque xa hyopyø pøngahya Oja, 'nε xa hyo mi'da yø ja'i ngue o rá 'ye Oja. Go yø ts'oqui p'u tho yø ja'i ya o rá 'ye Oja ya gä rá ngani nximhäi.

19

¹ Mi tho'a p'uya, mahøndá øcä mi'da yø hya p'u mahets'i ngue mandøngu dyø ja'i ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Ma ga εspahya Oja ya. Porque guehna ma Yanteha na. 'Nε guehna maguesε ja rá ts'edi na. ² Porque nuna Oja haspabi ra güenda yø ja'i, gä majuan'i ngue gue'a ni 'yup'u øt'e. A nuyá, bi japra castigo yø ja'i Babilonia ya. Nuna ra hnini na, entho n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi. Xa ts'on'i gä ra ximhäi ngue'a te rá n'yots'om'mäi ga 'yo. Nuna Oja p'uya, di cots'i te xa njapyø mεfi xa thopi.

³ Mahømbi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Ma ga εspahya Oja. Porque nunu rá 'bifi ra danihni bi nzø, hinha di nsäya nu, di mfani para zantho —bi 'yεna.

⁴ Nuyá 'däte magoho di mäspu ja rá nhudi Oja p'uya, co 'nε'u goho 'bäp'u ja yø ts'ant'i ra nthuts'i, gä bi m'memfo häi ngue bi danne Oja p'u hudi. Bi 'yεmbuya:

—Janjuan'i ngue ni 'yup'u te bi hma. A nuyá, ma ga εspahya Oja ya —bi 'yεna.

⁵ Nup'u hu Oja p'uya, bi t'ø hman'na ra hya ngue bi 'yεna:

—Nu to gä suprá xudi Oja ya, da danne, da 'yεspabi Oja di güε di nnoho —bi 'yεna.

⁶ Nu'u yø hya dá øde, mandøngu dyø ja'i di hi yø hya, tengutho p'u gui hi yø ndøthe, tengutho p'u ga nt'øde ra ngäni. Bi 'yεnna hya:

—Nuna Oja ma Hmuhya ya, ma ga εspahya. Porque guehna jase rá ts'edi ngue ndap'u bi zä di manda na. ⁷ Ma ga johyaha ya, di nja'ahya mpähä ngue ga εspahya Oja. Porque ya bi zønna ora di nthatra Dε'yo. Nuna rá xisu da mε, ya xa nsä. ⁸ Porque bi n'uni bi ma mahete ra hoga ulu xa nt'axi, di yoxni.

Nuna ra t'axca he, guehna ga mbøni ngue gä ra nho ga 'yo yø ja'i ya o rá 'ye Oja na.

⁹ Nuna ra anxε p'uya bi 'yεngui:

—Dam'i cuatra sacua ya yø hya ja ua ya. Ra mmenthi bi nthēui to bi t'ørpa ra invitación ngue da nu ra ngo p'u di nthatra Dε'yo.

Mahømbi 'yεngui:

—Nuyá yø hya gä cuatra sacua ya, guehya majuan'i ngue rá hya Oja ya.

¹⁰ Nugä p'uya, dá ndatyøhmu p'u 'bähra anxε ngue di nne xca thanne. Pε ra anxε bi 'yεngui:

—Hin'na, 'yo gui thannegui. Nugä xquet'a rá mεfigui Oja tengutho'i ngue rá mεfi'i Oja, tengutho'u mi'da ni cu ngue ha ra ts'edi mmambrá hya ra Jesús. Hønse Oja i ja ngue da ma nthanne —bi 'yεngui.

Nu'u di mpefi ngue mmambrá hya ra Jesús, gue'u yø pøngahya Oja'u.

¹¹ Dá nu p'uya ngue bá xohra c'amahets'i. Bi nequi n'na ra t'axa ndøfani, huxpu n'na nc'ei. Nuna ra tøgue p'uya, guehna fadi ngue hinha ga hyε Oja, gä majuan'i te mma.

Gä gue'a te øt'e. Porque nu'a ra tunhni øt'e, gä majuanì ngue gue'a ra ts'at'abi ni 'yup'u øt'e. ¹² Yø dä p'uya, di yoxni tengutho gui 'yotrã thai ra sibi. 'Nε xangu yø corona jap'u ja rá ya. Nt'ot'i n'na ra thuhü p'u ja rá dε ngue hingui fadi te ga mbøni. I pase teni bøni. ¹³ Nu rá he, njots'i ra ji. Nuna gui hu rá thuhü, guehna ni hu ngue rá Hya Oja. ¹⁴ Gä ni den'u yø ts'edi bí 'bu mahets'i, pε gä di tøgue huxyø t'axa ndøfani. 'Nε gä he yø hoga ulu ngue yø t'axca he. ¹⁵ Nup'u ja rá ne ra tøgue ni 'bet'o p'uya, pømp'u ra juai ngue het'i xandønho. Gue'a di ndunhui yø ja'i 'bu'a nximhäi'a. 'Nε da zedi ngue di manda yø ja'i. Nu'mø bi hyaspa ra güenda yø ja'i, da nεhi conyø gua tengutho 'mø tem'yø uva ra ja'i conyø gua. Da japi da zi ra vino nu'a n'youi ra ndate castigo da ja na Oja jase rá ts'edi. ¹⁶ Nup'u ja rá pahni 'nεhrã guxendehe nt'ot'i p'u n'na ra thuhü ngue εnã: "Guehna rá dast'abi naya ngue yø dast'abi 'bui. Guehna rá hmu naya ngue yø hmu 'bui", bi 'yεna.

¹⁷ Dã handã man'na ra anxε ngue 'bãp'u ja ra hyadi p'uya. I mmatyø ts'int's'u 'yo maya. Pε ra ndøts'edi ga nzofo, bi 'yεmbi:

—Damì mpetihã ya. Porque da 'yøt'ahã n'na ra dants'ihmε Oja. ¹⁸ Nuya gui saphu yø ngø yø dast'abi ya. Gui saphu yø ngø yø general, gãtho yø ja'i ngue yø nεxhmite. Gui saphu yø ngø yø ndøfani. Gui saphu yø ngø yø tøgue. Gui saphu yø ngø yø ja'i 'buhyø hmu, dague'u hinjo'o yø hmu, di ngüε di nnoho, gä gui saphu yø ngø.

¹⁹ Dã nugã ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gãtho yø dast'abi 'bu'a nximhäi, gä n'youi yø ts'edi. Ya xi mpeti ngue da 'yørpabi ra tunhni'a ra tøgue huxrã ndøfani co gãtho'u yø ts'edi na p'uya. ²⁰ Nuna ra ndate ts'ozu'ε p'uya, bi ma mabent'i ngue da jot'i, 'da i mbent'ui na ra fehni pøngahya xi 'yøtyø milagro m'met'o, ngue xi unnã ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε. Porque gue'u yø milagro bi 'yøtra fehni pøngahya i hyärpa yø mmui yø ja'i nuya bi n'uni bi mε rá marca ra ndate ts'ozu'ε, 'nε bi n'unyø ja'i bi dannebi rá dahmu. Janangue nuna ra ndate ts'ozu'ε ya, co 'nεhna ra fehni pøngahya, 'da i thøtho p'u ja ra zabi danzø conna sibi ngue ra asufre ya. ²¹ A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'a

tunhni p'uya, i du conna juai pønna ne ra tøgue. Nu'u yø ngø yø ánima p'uya, gue'a i nniya yø ts'int's'u 'yo maya'a ngue bi zapyø ngø.

20

¹ Mi tho'a te dá nugã p'uya, dá nu man'na ra anxε bí 'yε mahets'i bá hyannbabi rá nsogui ra ots'i hinha rá nzequi ganhε. Ba ca rá 'yε n'na ra ndø cadena. ² Nuna ra anxε p'uya, bi bentra ndate ts'ozu'ε, nuna rá nyogui c'εya, ga mbøni ngue ra zithü ni hu ngue ra Satanás. N'na mahuahì njeya bi dut'i. ³ Bi hyørbu ja ra ots'i hinha rá nzequi ganhε p'uya. Ja bi gorbu ra zithü. Bi japra seyø maxøts'e ra ots'i para ngue hinnì mantho da hyätyø ja'i 'bu'a nximhäi, asta gue'mø bi zøn'a n'na mahuahì njeya. Nu'mø bi tho'a n'na mahuahì njeya p'uya, mahonda ma mathøgue njammì pa.

⁴ Mi tho'a te dá nugã p'uya, dá nu xangu yø nthuts'i. Ja hup'u xi bentyø cargo ngue di nts'at'abi da hyaxra güenda. Guehya yø ja'i xi tho ya ngue bi t'øjpa yø ya. Bi n'upi ngue hingui säya mma hanja na rá hya Oja, hingui säya mma hanja na ra hya bi nxänbãte rá Jesús. Guehya yø ja'i himbi n'uni xtã danne rá ndate ts'ozu'ε ya. 'Nε himbi dannebi rá dahmu. Xquet'a himbi n'uni ngue xtã ma mamarcabi yø dε, oque yø 'yε. Dã nugã ya yø ja'i p'uya ngue mahømbi m'mui, 'nε 'dap'u bi nts'at'abiui rá Cristo n'na mahuahì njeya. ⁵ Guehya yø ja'i rá mudi bi bennate ya. Pε nu'u mi'da yø ánima hinga 'bexpi bennate'u, sinoque ja bi bennate 'mø mi gua'a n'na mahuahì njeya. ⁶ Ra mmenthi bi nthēui yø ja'i di nthēui rá njapi Oja ngue rá mudi di bennate. Guehya da gohi ngue yø mmäcja da danne Oja co 'nεhrã Cristo da danne. 'Nε 'dap'u di nts'at'abiui rá Cristo n'na mahuahì njeya. Guehya yø ja'i hinda tho'a rá nyondi ra ndate di nja ya.

⁷ Nu'mø mi gua'a n'na mahuahì njeya p'uya, bi ma mathøgue ra zithü p'u ofädi.

⁸ Mahømbi ma da hyätyø ja'i 'bui gä rá nguni nximhäi. Gue'u yø ja'i gui nhuti ngue ra Gog 'nεhrã Magog. Bi ma di petyø ja'i ngue da 'yørpabi ra tunhni Oja. Pε mandøngu dyø ja'i bi peti, tengutho gangu yø 'bomu

dehe p'ua ja ra jathe. ⁹ Bá nangyø ja'i gä rá nguní nximhäi. Bi mäsa danihni 'bähyø ja'i Oja. Guehna ra hnini di ma Oja na. Pe bi 'yøt'Oja p'uya ngue bá tähyø sibi mahets'i. Bi juadi bi 'yudi gätho yø nsuiui. ¹⁰ Nuna ra zithu xi hyätyø ja'i p'uya, bi thørbu ja ra zabi danzø conna sibi ngue ra asufre. Guehna ra zabi xi thøtra ndate ts'ozu'ε na p'uya co 'nε'a ra fεhni pøngahya xi thørbu. Nup'u bi thørbuya, ra pa ra xui ja da ma ma'ani p'u para zantho.

-----
¹¹ Dá nugä n'na ra t'axa nthuts'i ngue ja hup'u Oja. Pe nup'u hu Oja p'uya, ra häi 'nεhra c'amahets'i, gä bi m'mεrpatho, ya hinha mambi nεqui. ¹² Dá nugä yø ánima p'uya ngue 'bup'u 'bu Oja, di ngüε di nnoho, gä 'bup'u. Bi ma nsots'i yø libro p'uya. Co 'nε'a man'na ra libro bi ma nsots'i, gue'a ra libro ngue mma to gä bi nthεui ra 'da'yo te. Nu'u yø ánima p'uya, bi thaspabi ra güenda te xi n'yo. Porque nu te gä xa 'yøtyø ja'i, gä nt'ot'i p'u ja yø libro. ¹³ 'Bup'u yø ánima xa ndup'u ja yø jathe. Nu hangu yø ánima xa ndu, gä 'bup'u. Gä bi thaspabi ra güenda te xa 'yøt'e n'na ngu n'na. ¹⁴ Ya hinda du yø ja'i, sinoque di m'map'u ja ra castigo εntho ra zabi di nc'uats'i conna sibi, gue'a rá yondi ra ndate'a p'uya. ¹⁵ Nu to gä himbi thinnbabi yø thuhu ngue da nt'ot'i p'u ja ra libro ngue mma to di nthεui ra 'da'yo te, gä bi thørbu ja ra zabi di danzø.

21

¹ M'mεfa p'uya, dá nugä ra 'da'yo c'amahets'i 'nεhra 'da'yo häi. Nu'a ra c'amahets'i mi ja m'met'o 'nεhra häi mi ja m'met'o, bi m'mεrpatho. A nu yø jathe mi ja, xquet'a gä bi m'mεrpε. ² Nugä drá Xuua, dá nugä ra maca danihni ngue ra 'da'yo Jerusalén bí 'yε mahets'i bí 'bu Oja. Xi nhoqui tengutho n'na ra novia mø xa nhoqui ngue da mε rá ndø. ³ Dá øcä n'na ra hya bí 'yε mahets'i p'uya, pe ra ndøts'edi ga 'yεna:

—A nuyá, nuna Oja 'dap'u 'bähmi yø ja'i naya. 'Nε gue'u yø ja'i Oja'u. Yø ja'i p'uya, nuna Oja guehna yø Oja na. ⁴ Nuna Oja, da dujpabi yø guidä yø ja'i mi ja m'met'o. Ya

hinda du yø ja'i. Ya hinda nzoni, ya hinda nya dummai. Ya hinda hyenni. Porque nu hangu ra n'u mi ja m'met'o, gä bi zεp'u.

⁵ Nuna Oja hup'u ja rá nthuts'i p'uya, bi 'yεna:

—Nuyá, ya dá øt'ä ngue gä bi gom'dan'yo te mi ja m'met'o ya —bi' yεna.

Mahombi nya p'uya, bi 'yεngui:

—Damí cuatro sacua ya yø hya ga mmangä ya. Porque nuya yø hya dí mmangä, gä majuaní. Guehya sä ngue gui 'yεc'εi ya yø hya dí xi'i ya —bi 'yεngui.

⁶ Mahombi 'yεngbaya:

—Ya bi nja'a te gä mi ja ngue di nja ya. A nugä dí 'bui para zantho. Porque ya nmi 'bucä p'u bá fadi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya nu yø cosa i ja, jap'u rá nεgui, pe nugä ga sigue ga m'mai para zantho. A nuyá, nu to tuthe, nup'u pøhra dehe ngue ra 'da'yo te, ga japi da zitho, hinte da gut'i.

⁷ Nguna ga ørpe to da bøni ngue da dapra nts'o i ja. Gue'a da gohi ngue ma basi'a. Nugä p'uya, gueque drá Oja gra ja'i. ⁸ Pe yø ja'i ngue su da zä ra n'u conná gueque, da gue'u bi hyep'u ma hya, yø ts'oc'εi, yø hyote, yø 'yots'om'mäi, yø 'yεte, 'nε'u thanne yø dahmu, gätho yø mambethani, guehya di tocabi da map'u ja ra zabi di nc'uats'i ngue di danzø conna asufre ya. Gue'a rá yondi ra ndate'a p'uya.

⁹ Bá ε'a n'na'u yoto yø anxε mi theyø mohi ngue yu'u yoto yø ndate di nja, bi 'yεngui:

—Bí 'yεcua ya. Ga ut'a'i ra novia, rá xisu ra Dε'yo.

¹⁰ Ra Espiritu Santo bi pärcä ma nhandi. Dá nu ngue ra anxε bi zixcagui p'u bí ja n'na ra danyuni xandønhets'i. Ja dá nugä p'u ra maca danihni Jerusalén ngue bí 'yε mahets'i bí 'bu Oja. ¹¹ Nuna ra danihni p'uya di yoxni, porque ja 'bup'u Oja. Nu'a gui yoxni, tengutho gui yoxni yø do mazihotho, tengu yø do ngue ra jasje. Nthanditho asta mbo ra hnini, porque ra hnini, ja tengutho ra xito ngue thotrá nhandi ra ja'i. ¹² Nuna ra hnini p'uya, gä ra jado rá nyani. 'Nε xanhets'i ra jado n'youi. Ja 'dε'ma yoho yø goxthi. N'na ngu n'na yø goxthi p'uya, 'bäi 'da'a n'na ra anxε. Nup'u ja yø goxthi p'uya, nt'ot'i p'u yø thuhu'u

'de'ma yoho yø ts'ant'u ra Israel. ¹³ Nup'u ja rá hyo ra hnini ngue ni bøxyadi, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra hnini ni gohi ngue norte, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra hnini ni gohi ngue sur, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra hnini ni hyu ra hyadi, ja hyu yø goxthi. ¹⁴ Nu'a ra jado di thesra hnini p'uya, nup'u bá fadi, n'youi 'de'ma yoho yø do ngue brá bebo. N'na ngu n'na'u yø do, nt'ot'i p'u yø thuh'u 'de'ma yonc'ei yø representante ra De'yo.

¹⁵ Nunā ra anxε bi zocā p'uya, ha n'na ra t'o ngue ra oro ngue di 'yenna danihni. Co 'nehyø goxthi da 'yennbi, conna jado di thesra hnini da 'yeni. ¹⁶ Ra danihni p'uya, ja goho yø ts'at'i, gā 'da'igu ga njanni gā goho yø hyo. Ra anxε p'uya bi 'yenna danihni conna t'o i ha. Nu'a bi zuhra t'eni 'mø mi 'yeni, yo mahuañi 'ne yo ciento kilómetro ga njanni ra hnini. Gā 'da'igu ga njanni gā goho yø hyo. Co 'ne'a ga nhe'ts'i yø ngu, gā 'da'igu. ¹⁷ Mi 'yenna jado di thesra danihni p'uya, tengutho yø t'eni yø ja'i di 'yonj, njarbutho ra t'eni bi 'yøtra anxε. Bi zu'i hyate magoho metro ra t'eni.

¹⁸ Nunā ra jado di thesra hnini p'uya, gā gue'u yø do mazihotho ni hu ngue ra jaspe n'youi. Ra hnini p'uya gā ra oro, pømhyats'i ra hnini tengutho ra xito. ¹⁹ Nu'u yø do brá n'youi ra nducjado, mazihotho yø do n'youi. 'Dama 'dan'yo yø cahu yø dõni n'youi. Nu'a rá mudi ra do, ra dospa ni hu ngue ra jaspe. Nu'a rá yoho ra do, ra c'anga do ni hu ngue ra zafiro. Nu'a rá hyu ra do, ra 'boc'angui ni hu ngue ra ágata. Nu rá goho ra do, ra juxhmu ni hu ngue ra esmeralda. ²⁰ Nu'a rá cat'a ra do, ra mego ra do, ma uants'i ra t'axi ni hu ngue ra ónice. Nu'a rá 'dato ra do, ra thenga do ni hu ngue ra cornalina. Nu'a rá yoto ra do, ra c'axt'i ni hu ngue ra crisólito. Nu'a rá hyato ra do, ra juxhmu ni hu ngue ra berilo. Nu'a rá gato ra do, ra c'axt'i ni hu ngue ra topacio. Nu'a rá 'det'a ra do, xa nc'ammj ni hu ngue ra crisoprasa. Nu'a rá 'de'ma da ra do, ra c'angui ni hu ngue ra jacinto. Nu'a rá 'de'ma yoho ra do, ra 'bojepoi ni hu ngue ra amatista. ²¹ A nu'u 'de'ma yoho yø goxthi p'uya, gā ra perla'u 'de'ma yoho yø jut'i. N'na ra perla bi zits'i n'na ngu n'na

yø jut'i. Nu'u yø caye ra danihni gā ra oro. Pømhyats'i yø caye tengutho ra xito.

²² Nup'u ja ra hnini, hinte ni nija dá nugā p'u. Porque nunā Oja mā Hmuu jase rá ts'edi, guehna 'bui gā rá nguñi ra hnini na. Da guehra De'yo p'uya, xquet'a 'bui gā rá nguñi ra hnini. ²³ Nup'u ja ra hnini, ya himma hyoni p'u rá nyot'i ra hyadi, oque rá nyot'i ra zana di yorbū. Porque Oja co 'nehra De'yo, gue'u di yot'i gā rá nguñi ra hnini'u. ²⁴ Nu'a ra nyot'i bi nexpu ja ra danihni, gue'a nnøpa nyot'i yø ja'i 'bup'u ja yø nación. Nu'u yø dast'abi 'bui gā rá nguñi nximhäi, nu te gāma cosa pets'i, gā penhni, ní map'u ja ra hnini ngue madäpi Oja. Porque nu'a te mat'unnj Oja, gue'a ga ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁵ Nu'u yø goxthi jap'u ja ra hnini, hangu ra pa nsoqui. Porque ya hin'yū p'u ra xui. ²⁶ Nu hangu yø ja'i 'bup'u ja yø nación, nu te gā pets'i, gā haxpu ja ra danihni ngue madäpi Oja, porque gue'a ga ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁷ Nup'u ja ra hnini, ya hin tema nts'o da ma macat'i p'u. Nu ra ja'i xants'o te ga 'yo, ya hinda yarb'a. Ni xinga gue'u yø ja'i mmanna fehni da yarbū. Nu'u yø ja'i da ma macat'i p'u, gue'u yø ja'i nt'ot'ibi yø thuhū p'u ja ra libro ca ra De'yo. Porque nunā ra libro na, ja nt'ot'i p'u yø thuhū ya yø ja'i di nthēui ra 'da'yo te.

22

¹ M'mefa p'uya, mahombi 'yurcagui ra anxε p'u ja rá nhudi Oja co 'nehra De'yo, ja bí pøp'u n'na ra ndø hogdehe di unna 'da'yo te. Di yoxni ra dehe tengu gui yotra xito. ² Nunā ra dacaye jap'u ja ra hnini, made ra caye o rá 'yu ra dehe. 'Da'a n'na nguadi yø hyo ra dehe p'uya, 'bäp'u yø za di unna 'da'yo te. 'De'ma yondi zadi ngue n'na jeya. Porque n'nashna ngu n'nashna zadi. Nu'u yø xi ra za p'uya, gue'a ra nt'øthe ua ja ra ximhäi'a. ³ Hinjam'mø tema nts'o di njap'u ngue di nja ra castigo. Porque Oja co 'nehra De'yo, nup'u ja ra hnini ja rá nhudi p'u. Nu'u yø ja'i Oja p'uya, ja 'bup'u ngue thanne. ⁴ Nuyā yø ja'i ya, dá nurpa rá hmj Oja, 'ne nt'ot'ibi rá thuhū Oja p'u ja yø de yø ja'i. ⁵ Ya hin'yū ra xui p'u ja ra hnini. Yø ja'i 'bup'u, ya hingui honyø lámpara di nyot'i. Ni

xingra hyadi di honi ngue di yorpi. Porque guehna Oja yø nyot'i yø ja'i. A nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra hnini, gue'u di ndast'abi hangu ra pa'u.

-----
 6 Nunā ra anxε p'uya bi 'yεngui:

—Nuya yø hya ja ua, gā majuanī ya. Dā zā gui 'yεc'ei gātho ya yø hya ya. Nunā ra Hmu mā Ojah, nu'mø yø pa xathogui, xā bennbabi yø pøngahya ya yø hya bi mā. Pε nu ra ora ja p'uya, nunā ra hya ja ngue di nja n'na zihmantho, guesε rá anxε Oja bá penhya ngue dā xipyø mεfi Oja ya yø hya ja ua.

7 Nunā ra Jesús bi 'yεna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —bi 'yεna.

Ra mmēnthi di nthēui yø ja'i dā 'yεc'ei na ra hya ja ua, 'nε dā 'yøt'ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua.

8 Nugā drá Xuua, go dá øcä ya yø hya ja ua. Nu te dá nu, gue'a ra hya nt'ot'i'a. Høntho dá øde 'nε dā nu'a te ja ngue ga nnu, dá ndantyøhmū p'uya ngue di nne xca thanne ra anxε bi 'yurcagui ya yø hya dá nu. 9 Pε ra anxε bi 'yεngui:

—Hin'na, ogui thannegui. Porque xquet'a rá mεfithogā Oja tengutho'i ngue rá mεfi'i Oja. Co 'nε'u ni cū mmambrá hya Oja, co 'nε'u yø ja'i εc'ei na ra hya na 'nε di ho dā 'yøt'e te gāma hya nt'ot'i ra libro ja ua, gā yø mεfitho Oja. A nu'i, dami thanne Oja —bi 'yεngui.

10 Pε mahømbi 'yεngui:

—Yogui co'mra hya nt'ot'i ra libro ja ua. Porque man'na ni guatra pa di nja ya yø hya nt'ot'i ua. 11 Nu ra ja'i ngue nne di siguetho rá nts'oc'ei, ya di siguehma rá nts'oc'ei 'mø —εna—. Nu ra ja'i di ho dā 'yøtra nts'o, ya di siguehma dā 'yøtra nts'o 'mø —εna—. Pε nu ra ja'i di ho dā 'yøtra nho, di siguehma dā 'yøtra nho. A nu ra ja'i ya xa unná mmai Oja, di siguehma dā den'Oja, 'yonjam'mø di hegui.

12 Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—A nuyá, n'na zihmantho 'mø dá εcä. Gā ma hannbabi yø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i

ngue ga jut'i. Ogue xanho, ogue xants'o te xa 'yøt'e, gue'a yø nzäbi dā hyan'a. 13 A nugā dí 'bui para zantho, porque ya nmi 'bucä p'u bá fudi bá nja yø cosa ja ya. Dā guehya, nu yø cosa ja ya, jap'u rá nεgui, pε nugā ga sigu ga m'mai para zantho.

14 Ra mmēnthi bi nthēui ra ja'i dā menyø he ngue hangu ra pa xta nt'axi. Porque guehya yø ja'i di njapi dā zaprá ndät'ä ra za di unna 'da'yo te ya. 'Nε di njapi dā yarbū ja ra danihni. 15 Pε nu'u yø ja'i himbi 'yεc'ei ya yø hya ja ua, dā gop'u thi'u. Yø 'yεte, yø 'yots'om'mäi, yø hyote, dā guehyø ja'i thanne yø dahmu, 'nεhyø mambethani, gā dā go'a thi.

16 Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—Nugā drá Jesús, dá penhnä mā anxε bi manya yø hya ja ua, n'namhma dā sifi gātho yø 'yεc'ei di mpeti ndap'u bi zä. Go guecä rá mbom'metogā ra David, 'nε go guecä'a ra dasø bí pøx'mø xudi di dayot'i rá thai —bi 'yεna.

17 Nu'a ra Espíritu Santo co 'nεhrá xisu ra Dε'yo, i εnā n'na ngu n'na:

—Bá εhe.

A nu to gātho øhya yø hya ja ua, xquet'a jatho dā 'yεna:

—Bá εhe —dā 'yεna.

Nu ra ja'i tütthe, dá εhe dā zidra dehe nunā di unna 'da'yo te. Hinte dā gut'i.

18 Nu to gā øde hanja na rá hya Oja nt'ot'i ra libro ja ua, dami 'yøhmū xanho hanja na ra hya na. Nu to dā hyuts'i zits'u ra hya ja ua, xquet'a Oja dā hyuspabi'a ra ndate nt'ot'i ra libro ja ua. 19 Nu ra ja'i dā hyaqui zits'u ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua, xquet'a dā hyajpabi Oja rá thuhū ra ja'i p'u ja ra libro nt'ot'i yø thuhū yø ja'i di nthēui ra 'da'yo te. Ya hindi njapra ja'i di m'map'u ja ra macā danihni mmanna libro ja ua.

20 Nu'a mmanya yø hya ja ua, i εnā:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —i εna.

Xanho ngue ngu'a di nja. Bá εhe grá Hmu Jesús.

21 A nuyá, nunā mā Hmuha Jesucristo, di japi gātho'ahū. Dā ngut'atho.